C
97
9

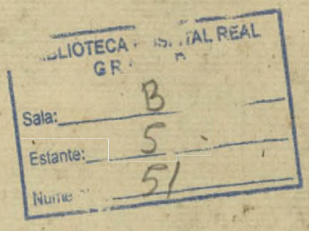
BIBLIOTECA
GR
Sala: B
Estante: 5
Num 51

12a—1—3

Dupl.

4
21-388

(R-18.224) R.6193

ANNALES ECCLESIASTICI

AVCTORE

CÆSARE BARONIO
SORANO EX CONGREGAT.
ORATORII S. R. E. PRESBYTERO CARD. TIT.
SS. NEREI ET ACHILLEI, ET S. APOSTOLICAE
SEDIS BIBLIOTHECARIO.

de Belen de Granada

TOMVS QVINTVS;

Incipiens ab exordio Imperij Arcadij & Honorij Augustorum, Anno Domini CCC. XCV. perueniens vsque ad CCCC. XL. continet annos XLV. ita dispositus, vt commodè sextus tomus à S. Leone Magno Pontifice Maximo inchoetur.

PERMISSV AVCTORIS.

Editio Nouissima ab ipsomet ante obitum aucta & recognita.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

COLONIAE AGRIPPINAE
Sumptibus Ioannis Gymnici, & Antonij Hierati,
sub Monocerote. M. DC. IX

Cum gratia & priuileg. Sac. Cæsar. Maiest. speciali ad decennium.

Z-15.224

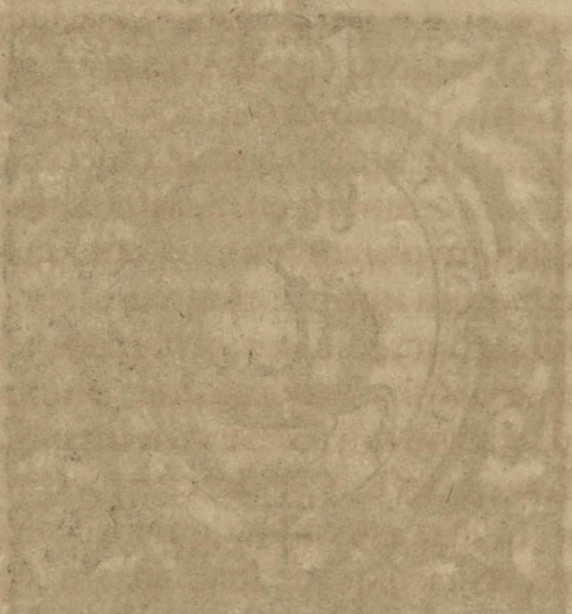

SANCTISSIMO AC BEATISSIMO PATRI

ET D. N. CLEMENTI VIII. PONTIFICI MAXIMO

CÆSAR BARONIVS CONGREGATIONIS Oratorij Presbyter sempiternam felicitatem.

QVOS conficimus, te Pontifice, BEATISSIME PATER, Annalium tomos, vt tibi debitos, sponte persoluimus: obtulimus nuper quartum, offerimus eccè quintum; eoque libentiùs, quo scimus te & priorem grato animo accepisse, & sub tanta licet mole curarum (quod vix credere quisquam valeat) furtiuis horis crebriùs perlegisse. Si placuit ille, fortasse hic non minùs gratus accedet; quippe qui sex sanctissimorũ Romanorum Pontificum rerum præclarè gestarum fulgore resplẽdeat, Anastasij nimirum, Innocentij, Zosimi, Bonifacij, Cœlestini, ac deniq; Sixti; quos omnes, vt Deo acceptos, & post obitum inter Sanctos adscriptos, florẽti rediuiua memoria annis singulis celebrare Ecclesia cõsueuit: Qui cùm in omnibus digna successoribus imitanda exempla reliquerunt, tùm in eo maximè altitudinem animi ostenderunt cum insigni pietate coniunctam, quòd Dei Ecclesiam vndique hæreticorum agminibus circumseptam, piratarum instar amicos simulantium, & se in eam obtrudentium, admirabili quadam prudentia illibatam diuinitùs conseruarunt.

Videre namque est eum qui primitùs occurrit, laudatissimum Anastasium circumactę & vndiq; exagitatæ proditione Origenistarum periclitanti fidei præsto esse, dum illius simplicitati illudentes Episcopi, nẽpe Siricij, qui de suo ingenio (vt S. inquit Hieronymus) cæteros æstimabat, sese in Ecclesiam, oblata Catholicæ fidei confessione Pontifici, subdolè immisissent. At quales re vera essent, à se perspicuè demonstratos, penitusque detectos, idem Anast. mox anathematis illa sentẽtia profligauit; præclarè admodum successoribus relinquens testatum, hæreticorum pœnitentiam, quantumlibet Catholicæ assertione fidei declaratam & chi-

rographo cõsignatam, haud festinè susciendã esse, sed suspensa lance iudicij, prudẽtiore cõsilio, lõgioreq; examine disquirendã.

His planè admonitus eius in Pontificatu successor Innocent. absolutum licet in Concilio Palæstino Pelagium suas damnantem hæreses, & fidem Catholicã profitentem, Synodalibus quantumlibet literis commendatum ac probatum Catholicum, nõ solùm recipere detrectauit, sed penitus respuit, imò & seueriori censurę dolosum hominem subijcere voluit, atq; excõmunicationis sententia condemnare, adnitẽtibus magno illo magistro Catholicæ Ecclesiæ Augustino & reliquis Africanis Episcopis, atq; clamantibus, omnia ab eodem veterno so hæresiarcha proditoriè ac veteratoriè agi: Quin & tanto vehementius exclamarũt postea, crebrisq; litteris fatigarũt, dicã, & exagitarũt Zosimum successorem Innocẽtij, cùm perlatũ est, Pelagium eundem, eiusq; collegã Cœlestiũ, oblatis pœnitẽtiæ cum recta fidei cõfessione libellis, ad audientiã (etsi citra cõmunionem) admissos, & eorũ causam ad Romanæ Ecclesię iudicium reuocatã: quos tamen inuẽtos fallaces & fraudulentos idem Põtifex iterata dãnationis sententia perculit.

Par exemplũ à Sixto Põtifice editũ reperitur, dũ ouina pelle cõtectus se intulit lupus in Vrbẽ (Iulianum dico Pelagianorũ signiferum cæteris omnib. Catholicæ Ecclesiæ magis infestum) & vt sedẽ, de qua fuerat antè deiectus, recipere posset, simulata fide Catholica & fucata pœnitẽtia ipsum Pontificẽ decipere conatus est: Sed quo minus admitteretur, nec vlla ratione audiretur, Magnus ille Leo tunc Archidiaconus, eius paulò post in Põtificia sede successor, summo animi vigore intercessit; magno plausu excipiẽte populo atque lætitia prosequente dignam versipellis hominis absque auditione repulsam.

Hæc est planè veteris obseruãtiæ arctè cõstricta fibulis Romanę Ecclesię disciplina, sacris sancita legib. exemplis plurib. edita, & à sanctis Patrib. custodita, vt nõ pateat facilis aditꝰ hæreticis ad Ecclesiã redeuntib. qui simulationis & fraudis vehemẽti suspicione laborãt. At lõgè seuerior hoc tẽpore (quod hic ipse exhibet tomꝰ) extitit de his Ecclesiastica Oriẽtalis Ecclesiæ cõstitutio, cùm in sacro Episcoporum Cõcilio, Patrũ omnium rogata sentẽtia, canon sancitus est, idemq; munitus subscriptione Episcoporum omniũ, potissimũ verò Sisinnij Constãtinopolitani & Theodoti Antiocheni clarissimorũ Antistitũ super cæteros eminẽtium, ne Massaliani hæretici sæpè recepti, & sæpè relapsi, sic crebrò ludificantes Ecclesiæ Catholicæ maiestatẽ, vllatenus ampliùs reciperentur, etiamsi millies pœnitentiæ libellos offerrent; quod scilicet cuncta illi agerent simulatè. Sola namq; simulatio vberem perennemq;

Photius in Biblioth.

diuinæ

diuinæ miſericordiæ fontem exiccat: quam præ cæteris criminibus inſectati ſunt Apoſtoli, eorundemq; Princeps Petrus primò vltus eſt, in Simonem Magum ſententiam damnationis intorquens, atque in Ananiam & Saphiram Apoſtolicæ ſeueritatis diſtrictum gladium repentino impetu vibrans. Act. 5. & 8

Cæterùm nunquam deſpexit, neque deſperauit aliquando lapſorum Eccleſia Romana ſalutem; nec inuidet pia mater vitæ periclitantium filiorum, neq; perditione morientium delectatur, quæ, publicis etiam affixis olim edictis, delinquentes inuitare cõſueuit ad veniam, ſimul & illices ad pœnitentiam imagines ob oculos ponere paſtoris ſuper humeros ouem geſtantis, quas in ſacris calicibus exculpere ſoleret, vel pingere. Veruntamen cùm omnibus verè pœnitentibus ſinum aperit, & obuias manus extendit, non temerè ac ſine delectu omnes accedentes excipere conſueuit, quos priùs inſtruens voce pręconis iugiter illud inclamat: Facite fructum dignum pœnitentiæ, & Apoſtolico tonitruo ſemper intonat: Magis ſatagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis, opera illa exigens, quæ progrediantur (vt ait Apoſtolus) de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta: quibus ſi careant qui pœnitentes ad eam ſe accedere profitentur, manus ipſa retrahat, & ſinum contrahat: Examinans iſta Gelaſius doctiſſimus Romanorum Pontificum, ſcribens ad Euphemium Conſtantinopolitanum Epiſcopum: Quomodo, inquit, de corde puro, ſi hæreticorum fuerint participatione polluta? Quomodo de cõſcientia bona, ſi malorum fuerint confuſione permixta? Quomodo de fide non ficta, ſi fuerint mixta cum perfidis? eadem rurſus repetit idem Põtifex & inculcat, vt rem magni ponderis, ſcribens ad Anaſtaſium Imp. Tertul. de Pudicit. Matth. 3. 2. Pet. 1. 1. Tim. 1.

Sic igitur ſemper ab antiqua Romanæ Eccleſiæ diſciplina alienũ fuit, vt inexploratis lapſis indulgentia præcox occurrat. Quiſnã enim in his pertractandis eiuſdẽ mos vetus extiterit, ipſa Romani Cleri digna elogia manifeſtant, cũ, ſine Pontifice, licet, ceſſante diu ſede poſt decoratũ nobili martyrio Fabianũ, ingruentẽ lapſorum turbam & pulſantẽ inſtantiùs Eccleſiæ fores, atq; vt admitterentur in cõmunionem vrgentẽ repulit, quòd id tentaſſent non præmiſſa longioris temporis cõciliatrice diuinæ gratiæ pœnitentia: id quidẽ epiſtolis ad S. Cyprianum, mirificum illũ Carthaginenſem Epiſcopũ, datis, his primũ verbis ijdẽ profeſſi ſunt: Mirati ſumus ad hoc vſq; proſilire voluiſſe, vt tã vrgenter, & tam immaturo atq; acerbo tẽpore, in tã ingenti & immenſo crimine atq; delicto pacẽ ſibi nõ tã peterent, quàm vindicarent, imò iã & in cęlis habere ſe dicerent; ac rurſum: Abſit (inquiunt) ab Eccleſia Apud Cypria. epiſt. 30. 31.

Romana, vigorem ſuum tam profana facilitate dimittere; & neruos ſeueritatis, euerſa fidei maieſtate, diſſoluere: vt cùm adhuc nõ tantum iaceãt, ſed & cadant, euerſorum fratrum ruinæ properata nimis remedia communicationum vtiq; non profutura pręſtentur, & noua per miſericordiam falſam vulnera veteribus tranſgreſſionis vulneribus imprimantur, vt miſeris ad euerſionem maiorem eripiatur & pœnitentia, quam ſcilicet præmittere tenerentur tamquam fideiuſſorem & obſidem pacis Eccleſiæ impetrandæ. Quòd ſi ea præſtiterunt ex vitali Eccleſiæ corpori perpetuo inhærente diuino Spiritu viuida atque vocalia membra: quid viſibile caput, Romanum Pontificem ipſi Chriſto coniunctum, & Chriſti ore loquentem, præſtiturum fore crederemus? Sed de his hactenus; haud enim patitur inſtituti ratio diutiùs immorari: ſatis namque eſt, deguſtanda propinaſſe perpauca ex multis, quæ præſens hic tomus includit, foriſque tamquam ſigna in fronte operis poſuiſſe, & impoſuiſſe poſtibus de ſuperatâ ſæpiùs irrepente clanculum hæreticorum perfidia trophæa præclara ſanctiſſimorum Pontificum; quorum veſtigijs te fortiter firmiterque inſiſtere, Eccleſia vniuerſa lætatur.

Iam verò (quod reliquum eſt) ſanctis tuis, Pater Beatiſſimè, pedibus aduolutus, poſt duos oblatos Annalium tomos ampliſſimã benedictionem illam expeto, quam poſt duos allatos ad patrem Iacob filios Ephraim & Manaſſen, ab eodem Sanctiſſimo Patriarcha ipſius filius Ioſeph eſt feliciter conſecutus. Cuſtodiat te quàm diutiſſimè Deus incolumem & defendat, qui turbulentiſſimo hoc tempore Eccleſiæ ſuæ inſcrutabili ſua prouidentia voluit te eſſe præfectum.

Gen. 48. 49.

(?:?)

RELIGIOSISSIMO AC SE-

RENISSIMO PRINCIPI GVILLIELMO

COMITI PALATINO RHENI VTRIVS-QVE BAVARIÆ DVCI.

CÆSAR BARONIVS FELICITATEM.

Onsueuimus, Sereniſſime Princeps, in ſingulis fermè Annalium tomis poſt Summum Pontificem epiſtolâ nuncupare aliquem ex inhærentibus ipſi presbyteris ſiue diaconis Cardinalibus. Quoniam verò, ſicuti Moyſi non ſacerdotes tantùm atque Leuitæ, ſed & Ioſue potentiſſimus dux exercitus aſſiſtere conſueuit; ita & te religione pollentem, Magnum Ducem vtriuſque Bauariæ intimè inhærere ſacro totius religionis Antiſtiti, certò ſcimus: hac epiſtola inſigne nomen tuum proſequi, mearum partium eſſe duxi. In te enim, inſtar Ioſue, prægrande illud diuino munere miraculum editum quodammodo inſtaurari videtur temporibus noſtris, quo Sol ſtare iubetur, & prohibetur penitus deorſum ad Occaſum labi; cùm, inquam, abſq; tetræ obice noctis Sole illuſtrior Catholica fides ſuper populum tibi ſubiectum ſemper lucens, firma, immobiliſque nutu Dei ſit iuſſa conſiſtere, quæ alijs finitimis prouincijs, dilabens in Occidentem, tenebroſæ poſt ſe noctis relinquit horrorem: Qua in re etiam AEgypti noſcuntur renouata prodigia, dum atra denſaque obuolutis illis vbique caligine, dumtaxat in noua Geſſen, Bauaria ipſa tua, veri Iſraëlitæ iucundiſſimâ luce perfruuntur, veritatis Sole in meridie radijs claritatis & charitatis fulgore iugiter affulgente; vt impietatis frigus non ſentiant, & glaciei perfidiæ ſint expertes, atque vberrimo prouentu ſpiritualium frugum perpetuo potiantur autumno.

His quidem omnibus tu ipſe abundans & affluens, Romanam Eccleſiam in primis regia locupletaſti munificentia, cum ſacras Memorias ſanctorum Martyrum præclaris monumentis inſigniter illuſtraſti: addidiſti verò ad ſummum decorem lucis operibus filios lucis, cùm abs te genitos Sereniſſimos Principes, regiæ ornamenta familiæ, abſolutiſſima virtutum omnium exemplaria, ad Apoſtolicam ſedem miſiſti, viſuros, & religioſo veneraturos officio in ea ſedentem vice Chriſti Clementem recens creatum Pontificem Maximum: in quibus ſingulis tua auguſta eluxit imago. Ita planè ad menſuram bonam, ex Euangelij præſcripto, appoſuiſti confertam, coagitatam, atque ſuperfluentem. Bona quidem illa menſura fuit, quam boni Principes præſtare conſueuerunt, cùm Martyrum monumenta inſigniter exornaſti. At verò cùm honorificentiſſimam legationem ad ipſum Clementem Summum Pontificem miſſam, maiorem exiſtimaſti, quàm vt credi deberet clariſſimis viris tibi ſubiectis, ſed eâ tantummodo dignos putaſti ſublimes Duces, ipſos Principes filios tuos, cariſſima pignora, nempe Philippum Ducem eundemque Reuerendiſſimum Epiſcopum Ratiſponenſem inſtar Timothei Apoſtolico munere decorantem honeſtiſſimam iuuentutem, ſimulque germanum ipſius fratrem Ferdinandum Ducem & Præfectum ampliſſimæ dignitatis, clariorem verò integerrima probitate: planè confertam mẽſuram addidiſti, atque coagitatam appoſuiſti: Tunc verò ſupereffluentem, aucto cumulo, ſuperinfudiſti, cùm poſt paucos menſes ipſum primogenitum tuum, Sereniſſimum Principem Maximilianum regio apparatu miſiſti, accepturum à Sanctiſſimo Patriarcha, more maiorum, benedictionem primogenito debitam.

Qui igitur tot tantiſque Chriſtianam religionem officijs excolit, & tam amplis Chriſti Vicarium, ſucceſſorem Petri, iſtis præſertim temporibus, frequentat obſequijs, Romanamque Eccleſiam muneribus auget: par eſt vt eum omnes Fideles ament, colant, venerentur, omnique ſtudio proſequãtur. Quo quidem nomine ego ipſe (quod reuerentia monet, ratio ſuadet, poſtulat magnitudo tuorum meritorum, implorat virtus, religio denique exigit) omnem exhibens tuæ amplitudini obſeruantiam, cultum præſtans, impendens obſequium, pendens tributum, perſoluens debitum, quintum offero Annalium tomum; in cuius fronte, velut in atrio exſculpta columna, hęc de te memoria conſpiciatur erecta, poſteris fidem factura, myſticam Dei Arcam diu exulem, apud te diuertentem, religioſiſſimè eſſe ſuſceptam ac reuerendiſſimè aſſeruatam; & typicum Dauidem eum ſuis profugum abs te honorificentiſſimè habitum, conſecuturo ob digna merita vnà cum domo tua benedictionem à Domino impertitam Obededom, & in ſucceſſoribus diuinam promiſſionem Chriſti teſtamento firmatam veris filijs Berzellai. Vale Princeps maximè pie, teque Deus vnà cum Sereniſſimis Principibus filijs tuis ſuâ dexterâ iugiter protegat atque conſeruet.

TAR.

TAR. TARVSII POLITIANI CONGREGATIONIS ORATORII COLLEGAE IN ANNALES ECCLESIASTICOS

CÆSARIS BARONII

Heroicum.

DVM, quæ multiplici nobis longinqua vetustas
Obruit annorum mole, ac premit æmula nocte,
Facta que, doctrinasque Patrum, moresque, manusq;
SORANE, ad lucem, ac superas reuocata sub auras,
Victuris mandas in postera sæcula chartis,
Quantum illi decus in terris peperere cruore,
Et quantum peperere suis ingentibus ausis,
Per te iam tandem nobis decus omne resurgit.
Aude etiam maiora: iuuant superalta volentem.
Fors erit illa dies, cùm toto Aquilone remenso
Annales, ducente Deo, glacialibus omnem
Pectoribus labem eripiant, tenebrasque resoluant,
Et lætis Christi campis mala gramina adurant:
Ac veluti quondam Solymûm clangore tubarum
Mœnia contremuere feræ Jerichuntis, & altè
Jn se sacra ruens, in se sacra ipsa sepulta est:
Non secus hæreseos feralia culmina molis,
Te magnis resonante tubis decora alta parentum,
Supremum concussa gemant, baratrumque sub ipsum
Prona ruant, scelerumque suo dent limine pœnas.
Maximè terrarum custos, Pater optimè CLEMENS,
Hoc magnum tibi surgit opus, da candida dexter
Sydera, da felix, quando te Cælicolûm Rex
Auxilium fidei tantum miseratus auitæ,
Jessiadisque instar turris concessit in hostes.
Namque serenatis Stygijs Aquilone procellis,
Jpse tibi Cæsar referens ex hoste trophæum,
Exuuias, atque arma virum, roburq;, decusque,
Dauidica veluti turri suspendet ab alta,
Mille inter pharetrasque graues, clypeosque nitentes,
Sydereis monumenta ducum pendentia tectis,
Æternumque tibi votum immortale sacrabit.

ANNALES ECCLESIASTICI.

ANTIQVA illa ac veneranda mater [a], sobole Patriarcharum fœcunda, cùm tandem quartum post partum se iam sterilem sensit (Liam dico magni coniugem Patriarchę Iacob) viribus destituta naturæ, ardentiori tamen desiderio prolis incensa, consilium illud iniit, vt prole fœcundaretur ancillæ, proprium fore filium rata, quem illa ex viro sibi coniuncto concipiens genuisset. Probè quidem, atque ex sententia accidit, vt masculum illa pariens, quinto se auctam filio putans, in illud mox erumperet exultationis elogium, *Feliciter*, ex eaque voce edita, eum Gad nomine nuncuparet. Quoniam verò & mihi contingit, post quartum iam editum Annalium tomum quandam experiri sterilitatem, lassescere nempe corporis vires, eneruatamque languescere mentem effœtam, hebetari ingenium, atque stylum obtundi, sed nouos edendi partus adhuc virescere desiderium: illud ipsum mihi Liæ consilium ineundum putaui, atque imitandum exemplum: nimirùm quærere ex aliena fœcunditate progeniem. Sed vbi ancilla, quæ eiusmodi benedictionis adijciat mihi partus, cùm nulla existat ex filiabus Euæ, cuius fœtus maledictionis sit expers? *Ecce ancilla Domini*, Domina eadem, cui angeli seruiunt, famulatura ipsa omnibus, & allatura fœcunditatem, quippe quæ omnes vocet & prouocet illis Sapientiæ verbis [b]: *Transite ad me omnes qui diligitis me, & à generationibus meis adimplemini.* Sit igitur nobis Ancilla ista fœcunda, cuius partus benedictionem concilians, sterilitatem soluit humanam: vt sic & nobis illud, *Feliciter*, acclamare contingat, immo præ excellétia parientis ac prolis alacriter ingeminare, Quàm felicissimè, *Paruulus* [c] *natus est nobis, & filius datus est nobis.* Vt autem tantam de te fiduciam, Ancilla sublimis & humilis Domina, capiamus, effusa illa tua erga nos semper immẽsa largitas persuadet, immo impellit, ac cogit. Age tu ergo nobiscum virtute Spiritus sancti, cuius aduentu concipere didicisti, vt nos feliciter hac augeas noua prole, ipseque Annalium tomus quintus abs te conceptus, & ad omnes veritatis numeros benè compositus, veluti membris cunctis integrè formatum corpus atq; perfectum, in lucem edatur: vt sic omnibus atq; in omnibus innotescat datus à te benedictus fructus ventris tui.

[a] Genes. 29 30.

AVCTORIS PRAEFATIO CVM IMPLORATIONE NVMINIS.

[b] Eccle. 24.

[c] Isai. 9.

IESV CHRISTI Annus 395.

SIRICII PAP. Annus II. — ARCADII ET HONORII IMPP. Annus I.

I. ARCADIVS ET HONORIVS IMPERANT.

TRecentesimo nonagesimoquinto Christi anno, notato Consulibus Olybrio atq; Probino: qui à Theodosio patre viuente, diuersis téporibus, Imperatores creati fuerant, Arcadius & Honorius, eo defuncto, decimo sexto Kal. Februar. soli imperare cœperunt, cùm Arcadius annum ætatis ageret vigesimum, Honorius verò natus esset annos decem: imperasseteq; ille vnà cum patre annos duodecim, iste verò duos, vt ex Marcellino [d] colligitur. Hos itaq; vltimo vitæ suæ tempore (vt superiori tomo dictum est) Theodosius Imperator sanctissimo sacerdoti Ambrosio commendauerat, & moriens sub protectione reliquerat Stiliconis Magistri militiæ, sub cuius cura tunc vterq; agebat exercitus, Orientalis scilicet & Occidentalis Imperij: huius enim in multis fidem probatam inuenerat, quem & arctiùs vinculo nuptiarum obstrinxerat, iuncta illi coniugio Honorij fratris filia, Serena nomine, clarissima fœmina. Ad hæc planè ineunda ac capessenda con-

[d] Marcell. in Chron.

filia, vt barbarum hominem, potentissimũ ducem deuinciret sibi fœdere nuptiarum, & relinqueret vtriusq; patronum Imperij, perfidia Gentilium Senatorum impulerat, quos sciuerat primò conspirasse cum Maximo, ac posteà nouum tyrannum Eugenium in Imperium euexisse, duobus Imperatoribus Gratiano & Valetiniano maximè pijs extinctis. Sciebat præterea Theodosius Stiliconem pium atq; idolorum cultus implacabilem aduersarium. Consultum igitur satis esse putauit tum Imperio, tum etiam religioni, si aduersantem Gentilibus, Christianæ pietatis & Christianorum Imperatorum defensorem proueheret Stiliconem.

II. RVFFINVS INVIDIA TABESCIT GLORIA STILICONIS.

Huius autem cum summa gloria, summa cõiuncta potentia quasi geminis accensis facibus, Ruffinus incẽsus est æmulus: cui recedens Theodosius Constantinopoli, pugnaturus aduersus Eugenium, tum Arcadium, tum etiam ipsum Orientale Imperium commendarat. Quamobrem cùm Theodosij vltima voluntate Stiliconem sibi prælatũ audisset, euestigiò aduersus Imperium, inito clanculùm cum Gothis fœdere, moliri cœpit insidias. Hęc autem postèà patefacta & nota cunctis, cecinit quoq; Claudianus his versibus [a]:

Iam post edomitas Alpes defensaq; regna
Hesperiæ, merita complexus sede parentem,
Auctior adiecto fulgebat sidere mundus.
Iamq; tuis Stilico Romana potentia curis
Et rerum commissus apex. Tibi credita fratrum
Ruffinus (neq; enim patiuntur sæua quietem
Crimina, pollutæq; negant arescere fauces)
Infandis iterum terras accendere bellis
Inchoat, & solito pacem turbare tumultu,
Hæc etiam secum, &c.

[a] *Claudian. aduersus Ruffinum l. 2. in prin.*

Vides ex Claudiano corrigi Suidam, & alios, dum aiunt, pari potestate Ruffinum atq; Stiliconem relictos esse tutores Imperij, Orientalis illum, istum verò Occidentalis. Etenim nec Arcadio ea ætas erat, quæ tutore opus haberet.

RVFFINVS NOVA MOLITVR.

III.

Porrò quod rursum ad Ruffini animum commotum spectat, noua illa accessit causa, quâ ipse vehementiori impulsus impetu ad facinus perpetrandũ præceps ruit. Quænam autem ista fuerit, Zosimus ita narrat [b]: *Ruffinus Constantinopolim reuersus, impetrandæ Principis affinitati studebat, tantùm non properans ad collocandum Arcadio in matrimonio filiam. Sed cùm fortuna quiddam aliud ei præter expectationem moliretur, ex huiusmodi causa spe Ruffinus excidit. Erant duo Promoti filij* (gesserat hic Consulatum vnà cum collega Timasio) *qui adhuc superstite Theodosio cum liberis eius versabantur. Horum alter apud se virginem filiam habebat eximia pulchritudine spectabilem. Hanc Eutropius, vnus ex eunuchis Imperatoris, vt vxorem Princeps duceret, venustate puellæ prædicata, cohortabatur: cumq; videret Principem verba sua non illubenter admittere, monstrata imagine puellæ, per q; hanc Arcadio ad maius desiderium concitato, huius vti nuptias amplecteretur persuasit, nihil sciente Ruffino eorum quæ tractarentur, & existimante tantùm non confestim filiam suam Principi nupturam. Seq; non multò pòst illius in summo Imperio consortem futurum. Eunuchus autem conspicatus iam confectum abse nuptiarum negotium, tripudiare populum, & coronis vti, veluti in nuptijs Principis fieri consuesset, iussit. Cumq; vestem quæ Principem deceret, & mũdum è regia sumpsisset, eaq; gestanda ministris & apparitoribus Principis dedisset, populo præeunte, per vrbem mediam incedebat. Ratis autem omnibus hæc Ruffini filiæ datum iri, baiulosque comitantibus, vbi progrediendo propiùs ad Promoti domum accessissent, cum donis hanc sponsalitijs intrant, & illis ipsis puellæ virgini traditis, quæ apud filium Promoti educabatur, quænam futura Principis coniunx esset, ostendunt. Hoc modo Ruffinus spe sua deiectus, qui aliam cum Principe nuptam cerneret: quod reliquum erat dispiciebat, qua via scilicèt Eutropium quoq; de medio tolleret.* hęc Zosimus, ex quibus hallucinatos videas, qui dixerunt (vt est apud Nicephorum [c]) aliquos opinatos Eudoxiam fuisse Gratiani filiam, aliquos verò Bautonis Consularis.

[b] *Zosim. l. 5*

NVPTIAE ARCADII CVM EVDOXIA.

[c] *Niceph. li. 13. ca. 4.*

IV. DE ORNAMENTO CAPITIS EVDOXIÆ

Quòd autem de mũdo muliebri ab Arcadio ad Eudoxiam coniugem misso mentio facta est: opportunè exemplum eius ornatus capitis ex antiquo aureo prægrandi numismate hic tibi exprimendum curauimus: accepimus ipsum à Fuluino Vrsino à quo & alia nonnulla præclara antiquarum monumenta mutuati sumus:

Quo vno exemplo illud intelligere potes, quòd S. Hieronymus [d] ad Læram scribens ait: *Regum purpuras & ardentes diadematum gemmas patibuli salutaris pictura condecorat.* item & illud quod in eandem sententiam S. Augustinus ait [e]: *Iam in fronte Regum Crux illa fixa est, cui inimici insultarunt.* hæc ipsi: quos meliùs ex præscripta numismatis forma valeas intelligere. Quidni super omne diadema & coronã regiam Crucis signum à Regibus poneretur, quod longè clarius quibusuis gemmis coruscante corona fulgeret? Nam audi Chrysostomum [f]: *Hoc maledictum, hoc abominabile, hoc extremi supplicij symbolum, Crux, diadematibus & coronis clarius factum est. Neque enim sic regia corona ornatur caput, vt Cruce, quæ omni cultu dignior: & quam omnes priùs abhorrebant, eius figurã tantopere quærunt: atque adeò vbique ea inuenitur, apud Principes, apud subditos, apud mulieres, apud viros, apud virgines, apud nuptas, apud seruos, apud liberos: subinde omnes ea se signant, inscribendo in nobilissimum membrum nostrum. In fronte enim nostra quasi in columna, quotidiè figuratur.* & post plura alia id genus, subdit: *Omnes ipsa magis ornantur, quàm diadematum coronis, vel multis gemmatis monilibus & torquibus.* Idemq; alibi item de Cruce [g]: *Ecce nunc ipsa vita euasit honorabilior, & omnes eam in fronte circumferimus, non solùm non erubescentes, sed ea etiam gloriantes, non solùm priuati, sed & qui sunt ipsi diademate redimiti, eam potiùs gestant, quàm diadema: & meritò quidem: est enim innumerabilibus diadematibus melior. Diadema enim ornat caput, Crux autem munit mentem.* hæc Chrysostomus. Habes pariter quod ex nummo discas, Eudoxiæ fuisse cognomentum, Licinia, & non Iulia, vt alij tradiderunt. Sed iam ad Ruffinũ inuidia excruciatum redeamus.

[d] *Hieron. epist. 7.*

[e] *Aug. in Psal. 54.*

DE CRVCIS ORNATV PRAECONIA.

[f] *Chrysost. aduersus Gentiles, quòd Christus sit Deus.*

[g] *Chrysost. hom. in Psal. 109.*

Accidit quidem sæpè secundùm illud Dauidicum [h]: *Homo cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis,* vt æstuans semper maioris gloriæ cupidine animus, quanta Dei largitate consecutus fuerit, obliuiscens ac paruipendens, immemor, ingratus, vt iuges rependat Deo gratias, cùm infelix altiora suspiret, spiret atq; anhelet ad summa, ipse sibi nectat laqueos, gladiosq; in suam necem exacuat, atq; patratorum scelerũ à se incipiens, pœnas exigat. Ecce tibi iste ipse Ruffinus huius rei dignum exemplum præbuit. Hic enim Elusæ in Aquitania humili loco natus est (licèt perperam eum Zosimus [i] Celtam appellet) in Aquitania enim prouincia, & non in Celtica Elusam esse, cùm Plinius [k] tum etiam Sulpitius Seuerus [l] affirmãt, quã patriam fuisse Ruffini & Claudianus [m] est auctor: eam autem rectè colentem Christianam religionem, à Priscilliano deprauatam, idé qui suprà Seuerus tradit [n]: ex cuius fortasse schola Ruffinus magias hausit, quarum insigniter peritum fuisse, idem Claudianus [o] significare videtur. Hic, inquam, Ruffinus Constantinopolim profectus in aula versatus, adeò se in amicitiam insinuauit Theodosij Imperatoris, vt summos consecutus fuerit magistratus: etenim (vt dictum est superiùs) vnà cũ Arcadio secũdùm Consule ipse collega gessit ordinarium Consulatum, Magistrumq; antè egit Officiorum, atq; posteâ nobilissimam omnium Prætorij Præfecturam: cùm nec ijs contentus, eò prouenit arrogantiæ, vt generum habere conaretur Imperatorem, immo eâ (vt tradũt) viâ Imperium sibi sumere pertentaret.

V. IMMODERATI ANIMI POENA.

[h] *Psal. 48.*

[i] *Zosim. l. 4*

[k] *Plin. l. 4. c. 19.*

RVFFINI GENVS ET VITÆ CVRSVS.

[l] *Seuerus hist. li. 2.*

[m] *Claudianus in Ruffin. li. 1.*

[n] *Seuer. ibidem.*

[o] *Claud. ib.*

Tales tantosq; cõscensos sublimiores honoris gradus Ruffinum insontium plurimorum cædibus infecisse, & rapinis dehonestasse, ijdem qui suprà auctores affirmant: huius nempe dolo inter alios Promotum Consularem oc-

VI. RVFFINI CRVDELITAS.

cidi à barbaris iussum, & Lucianum Comitem Orientis plumbatis tusum ac malè mulctatum esse, Zosimus[a] tradit: vt prætereamus quæ in alios inferioris ordinis immaniter perpetrauit: nam ipsum fuisse auctorem & impulsorem, vt Theodosius Imperator præter cõsuetudinem moremque suum aduersus Thessalonicenses crudelissimè, nullo habito delectu sontium & innocentium, desæuiret, superiori tomo Annalium dictum est, vnde nõ immeritò hæc de eodem Ruffino Claudianus his versibus [b].

——Quis prodere tanta relatu
Funera? quis cædes posſit deflere nefandas?
Quid tale immanes vnquam gessisse feruntur
Vel Scinis Isthmiaca pinu? vel rupe profunda
Scyron? vel Phalaris tauro? vel carcere Scylla?
O mites Diomedis equi? Busiridis aræ
Clementes. Iam Cinna pius, iam Sparthace lenis
Ruffino collatus eris, &c.

Sed haud minor inerat homini rapacitas atque crudelitas, bigâ namq; istâ deprauatus animus in sui perniciem trahebatur in præceps, cùm Imperium sibi rapere, Arcadio necem meditatur inferre, barbaros occultè solicitare in vtriusq; Imperij cladem cœpit.

VII. ARCADIVS PIETATE CONCILIANS SIBI NVMEN VITAT IN SIDIAS.

At quonam pacto his occurrat Arcadius ista nesciens, & periclitanti Imperio benè consulat hæc ignorans? Sed prospexit ille quidem, seq; cum Imperio collocauit in tutum, dum ipso ingressu in Imperium, parentis maximè pijs insistens vestigijs, nihil antiquius haberet, quam Christianam religionem, ipsamq; fidem Catholicam sartam tectam seruare, atq; legibus communire. Acciditq; diuino planè miraculo, vt dum ipse aduersus impietatem solerti studio leges armat, eodem tempore, hoc inquã, ipso anno, Deus dissiparit consilia gentium, ipse verò Ruffinus execrandi sceleris architectus miserrimè trucidatus, atque ludibrio totius populi expositus fuerit, qui immenso terrori omnibus nuper fuerat. Hæc autem quomodo se habuerint, per singula dicturi sumus. Verùm quibus primùm Arcadius Imperium munierit legibus, videamus. Ad ipsũ namque Ruffinum Præfectum Prætorio mense Martij in primis ista rescripsit [c]:

VIII. LEGES ARCADII ADVERSVS HÆRETICOS.

Omnes pœnas, cuncta supplicia, quæ sanctionibus diuæ recordationis genitoris nostri aduersum hæreticorum sunt pertinaces spiritus constituta, nostro etiã decreto reparantes, decernimus: quicquid etiam his est contra meritum delinquẽtum, spe correctionis, speciali quadam sanctione concessum, id irritum esse. Eunomianorum verò perfidam mentem, & nequissimam sectam speciali commemoratione damnamus: statuimusq; omnia quæ contra illorum vesaniam decreta sunt, illibata custodiri. Illud addentes: Ne quis memoratæ sectæ militandi, aut testandi, vel ex testamento sumendi habeat facultatem: vt sit omnibus commune damnum, quibus etiam communis est religionis furor, cessante videlicet, si quid à patre nostro quibusdam fuerat super testandi iure beneficio speciali concessum. Dat. III. Id. Martij, Constantinopoli, Olybrio & Probino Conss.

[c] *l. 26. de hæret. Cod. Theod.*

Rursum verò eodem mense iterum de ijsdem ad eundem Ruffinum [d]:

IX.

Ne quis hæreticorum, quos iam leges innumeræ diui genitoris nostri cõtinent, audeat cœtus illicitos congregare, profanaq; mente omnipotentis Dei cõtaminare mysterium, nec publicè, nec priuatim, nec in secreto, nec palàm. Nemo audeat Episcopi sibi nomen adsciscere, vel Ecclesiasticum ordinem, eorumq; sanctissima nomina pollutis mentibus vsurpare. Dat. III. Kal. Aprilis, Constantinopoli, Olybrio & Probino Conss.

[d] *l. 26. de hæret. Cod. Theod.*

Hæc cùm Arcadius ad Ruffinum pro pietate rescripsit, iacula in eum, licèt nesciens, diuinæ indignationis intorquet.

X.

Sed ad Aurelianum Proconsulem Asiæ ista quoq; rescripta dedit, cùm quæstio verteretur, quinam hæreticorum nomine dicendi essent [e]:

Hæreticorum vocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus debent succumbere, qui vel leui argumento à iudicio Catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deuiare. Ideoq; experientia tua Eunesium hæreticum nec in numero sanctissimorum Antistitum habendus esse cognoscat. Dat. III. Non. Sept. Constantinop. Olybrio & Probino Conss.*

[e] *l. 28. de hæret. Cod. Theod.*

Sed & cùm Ruffini furor tyrannicus vehemẽtiùs grassaretur, Arcadius ampliùs de religione solicitus, inquisitionem eiusmodi aduersus callidè se occultãtes hæreticos habendam esse præcepit [f], ista rescribens ad Marcellum Magistrum Officiorum mense Nouembri:

XI.

[f] *l. 29. de hæret. C. Theod.*

Sublimitatem tuam inuestigare præcipimus, an aliqui hæreticorum vel in Scriniis, vel inter Agentes in rebus, vel inter Palatinos cum legum nostrarum iniuria audeant militare, quibus, exemplo diui patris nostri, omnibus & à nobis negata est militandi facultas. Quoscunq; autem deprehenderis culpæ eius affines, cum ipsis, quibus & in legum nostrarum & in religionum excidium conniuentiam præstiterunt, non solùm militia eximi, verùm etiam extra mœnia Vrbis iubeas arceri. Dat. IV. Kal. Decemb. Constantinop. Olybrio & Probino Conss.

XII.

At non hæreticos tantùm, sed & Gentiles hoc eodem anno Arcadius seueriſſimo exagitauit edicto, in hunc modum ad eundem Ruffinum Præfectum Prætorio rescribens [g]:

[g] *l. 13 de Pagan. C. Theod.*

ARCADII EDICTVM ADVERSVS GENTILES.

Statuimus, nullum ad fanum, vel quodlibet templum habere quempiam licentiam accedendi, vel abominanda sacrificia celebrãdi quolibet loco vel tempore. Igitur vniuersi qui à Catholicæ religionis dogmate deuiare contendunt, ea quæ nuper decreui properent cu stodire, & quæ olim constituta sunt vel de hæreticis vel de Paganis non audeant præterire: Scituri, quicquid diui genitoris nostri legibus est in ipsos vel supplicij vel dispendij constitutum, nunc acrius exequendum. Sciant autem Moderatores prouinciarum, & his Apparitio obsecundans, Primates etiam ciuitatum, Defensores, necnõ & Curiales Procuratores possessionum nostrarum, in quibus sine timore dispendij cœtus illicitos hæreticos inire comperimus: eò quòd fisco sociari non possunt, quippe ad eius dominium pertinentes: si quid aduersus scita nostra tentatum, non fuerit vindicatum, atq; in vestigio ipso punitum: omnibus se detrimentis & supplicijs subiugandos, quæ scitis sunt veteribus constituta. Speciatim verò hac lege in Moderatores austeriora sanctimus & decernimus: namq; his non custoditis omni industria atq; cautela, non solum hanc mulctam quæ in ipsos constituta est exerceri, verùm etiam quæ in eos præfinita est, qui cõmixti videntur auctores: nec his tamen remissa, quibus ob contumaciam suam iustè est irrogata: insuper capitali supplicio iudicamus Officia coërcenda, quæ statuta neglexerint. Dat. VII. Idus Augusti, Constant. Olybrio & Probino Conss.

Huius planè legis S. Augustinus visus est meminisse, dum ait [h]: *Quis enim nostrum, quis vestrùm non laudat leges ab Imperatorib. datas aduersus sacrificia Paganorum? & certè longè ibi pœna seuerior constituta est: illius quippe impietatis capitale supplicium est.*

[h] *Augu. ad Vincent. epi. 48.*

Vides autem inter hęc Ruffinum profundi consilij hominem pacificè tranquilleq; agere Constantinopoli, accipere data ab Imperatore rescripta, & quæ erant muneris Prætoriæ Præfecturæ gnauiter exercere, cùm tamen interea totum Romanum misceret Imperium, atq; ad eius inuasionem barbaris quibuscunque ostia patefaceret, immo & inuitaret, vocaret, atq; etiam promissione compelleret, iniens cum eorum ducibus secreta fœdera. Quænam verò essent hæ gentes, quibuscum Ruffinus inhians Imperio conspirasset, recensẽt Claudianus his versibus [i]:

XIII.

Iam gentes, Istrumq; mouet, Scythiamq; receptat
Auxilio: traditq; suas hostilibus armis
Reliquias: mixtis descendit Sarmata Dacis,
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Massagetes, patriumq; bibens Mæotium Alanus.
Membraq; qui ferro gaudet pinxisse Gelonus,
Ruffino collecta manus, &c.

[i] *Claudia. aduersus Ruffinum lib. 1.* RVFFINVS BARBAROS IN ROMANVM IMPERIVM IMMITTIT.

Addit his Zosimus [k], Ruffinum hac quoq; arte Romanum Imperium prodidisse. Cùm enim (vt dictum est) Præfecturam Prætorij summum magistratum administraret, cuius esset, quos vellet prouincijs Præsides dare, coniuratos sibi creauit prouinciarum rectores, & inter alios Græcia Proconsulem designauit Antiochum, & Hermophilarum angustias custodiendas Geruntio tradidit, vt eas ambo cederent aduenientibus Gothis sub duce Alarico militantibus: quod sanè isti egregiè præstitere. Ad Asiæ verò cladem Hunnos vocatos esse, Claudianus affirmat. Sanè quidem & Sozomenus [l] quoq; testatur, hoc ipso tempore Hunnos in Armeniam irruisse, ac nonnullas alias Orientalis Imperij regiones deuastâsse. Qui itidem peruenerunt

[k] *Zosim. l. 5* QVID CONSILII CVM PRÆFECTIS RVFFINVS INIIT ADVERSVS ROM. IMPERIVM.

[l] *Sozom. li. 8 cap. 1.* HVNNORVM GRASSATIONE FABIOLA FVGIT ROMAM.

in Syriam, obsederunt Antiochiam: quin & Hierosolymę timebatur, quando S. Fabiola clarissima fæmina (de qua multa superiori tomo) quæ concesserat Hierosolymam, vt ibi reliquum vitę ageret, horum grassatione perterrita, vnà cum alijs nauem conscendere, & in Italiam remeare compulsa est. tradit hæc S. Hierony. qui & eiusmodi eruptionem palationemq; timendam recenset his verbis[a]:

[a] Hieron. epist. 40.

XIV. *Quærentibus nobis dignum tantæ fœminæ habitaculum: cùm illa ita solitudinem cuperet, & diuersorio Mariæ carere nollet: ecce subitò discurrentibus nuncijs, Oriens totus intremuit, ab vltima Mæotide inter glacialem Tanain & Massagetarum immanes populos, vbi Caucasi rupibus feras gentes Alexandri clavstra cohibent, erupisse Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illucq; volitãtia cædis pariter ac terroris cuncta complerent. Aberat tunc Romanus exercitus, & bellis ciuilibus in Italia tenebatur.* quem enim secũ Theodosius in Occidentem aduersus Eugenium tyrannũ Orientis exercitum duxerat, Stilico Theodosij defuncti voluntate in Italia detinebat. Sed de ijsdem Hunnis idem S. Hierony. subdit: *Hanc gentem Herodotus refert sub Dario Rege Medorum viginti annos Orientem tenuisse captiuum, & ab Aegyptijs atq; Aethiopibus annuum exegisse vectigal. Abigat Iesus ab orbe Romano tales vltra bestias. Insperati vbiq; aderant, & famam celeritate vincentes, non religioni, non dignitatibus, non ætati parcebant, non vagientis miserabantur infantiæ: cogebantur mori qui nondum viuere cœperant, & nescientes malum suum, inter hostium manus ac tela ridebant. Consonus inter omnes rumor, petere eos Hierosolymam, & ob nimiam auri cupiditatem ad hanc vrbem percurrere.* cupidissimum sanè omnium mortalium hoc genus hominum esse, Ammianus [b], cùm eorundem mores pluribus scribit, affirmat. Sed de Hierosolymis Hieronymus: *Muri*, inquit, *neglecti pacis incuria, sarciebantur: Antiochia obsidebatur: Tyrus se volens à terra abrumpere, insulam quærebat aliquam. Tunc & nos compulsi sumus parare naues, esse in littore, aduentum hostium præcauere, & sæuientibus ventis, magis barbaros metuere quàm naufragium, non tam propriæ saluti, quàm virginum castimoniæ prouidentes. Erat in illo tempore quædam apud nos dissensio, & barbarorum pugnam domestica bella superabant. Nos in Oriente tenuerunt iam fixa sedes & inueteratum locorum sanctorum desiderium. Illa, quia tota in sarcinis erat & in omni vrbe peregrina, reuersa est ad patriam, vt ibi pauper viueret, vbi diues fuerat, manens in alieno, quæ multos priùs hospites habuit.* hęc Hieronymus de Hunnis. At quænam essent dissensiones illæ, quibus in Palæstina inter se inuicem Fideles altercabãtur studio indefessò, superiori dicta sunt tomo, fuisse nimirùm Origenistarum improbitate conflatas, quibus Ioannes Episcopus Hierosolymorum, Euagrius Ponticus, Palladius Galata, Isidorus Alexandrinus, & Ruffinus Aquileiensis in primis studebant, de quibus & paulò pòst acturi sumus.

[b] Ammian. lib. 31.

XV. Rursum verò de eadem Hunnica grassatione, hęc idem Hieronymus [c] ad Heliodorum: *Ecce, tibi*, inquit, *anno præterito ex vltimis Caucasi rupibus immissi in nos iam Arabiæ, sed Septentrionis lupi tantas breui prouincias percurrerunt: quot monasteria capta? quantæ fluuiorum aquæ humano cruore mutatæ sunt? Obsessa Antiochia, & vrbes reliquæ, quas Halys, Cydnus, Orontes, Euphrates, q; præterfluunt: tracti greges captiuorum: Arabia, Phœnyce, Palæstina, Aegyptus timore captiuæ.* His quidem consentientia de ijsdem Hunnis Claudianus [d] istis cecinit versibus, dum in Ruffinum horum omnium malorum inuentorem inuectiuum carmen conscripsit:

[c] Hieron. epist. 3. SYRIA INVASA AB HVNNIS ALIAEQ. PROVINCIÆ AB ILLIS EXTERRITAE.

[d] Claud. in Ruffin. l. 2.

—— Alij per Caspia clavstra
Armeniasq; niues inopino tramite ducti
Inuadunt Orientis opes. iam pascua fumant
Cappadocum, volucrumq; parens Argæus equorum,
Iam rubet altus Alys: nec se defendit iniquo
Monte Cilix: Syriæ tractus vastantur amœni:
Assuetumq; choris, & lætaplebe canorum
Proterit imbellem sompes hostilis Orontem.
Hinc planctus Asiæ, &c.

Subdit & de clade Europæ à Gothis illata, quâ ijdem palabundi discurrentes ad Hadriaticum vsq; mare venerunt, consederuntq; in Græcia: de qua hæ sunt querelæ Hieronymi [e] in eadem ad Heliodorum epistola: *Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienses, Lacedæmonios, Arcadas, cũctamq; Græciam, quibus imperant barbari? & certè paucas vrbes nominaui, in quibus olim fuere regna non modica.* hæc ipse. Sed de ijsdem Claudianus:

[e] Hieron. epist. 3.

—— Geticis Europa cateruis
Ludibrio prædaq; datur: frondentis ad vsq;
Dalmatiæ fines, omnis quæ mobile ponti
Æquor & Hadriacas tellus interiacet vndas,
Squallet inops pecudum, nullis habitata colonis,
Instar anhelantis Lybiæ, quæ torrida semper
Solibus, humano nescit mansuescere cultu.
Thessalus ardet ager: reticet pastore fugato
Pelion: Aematias ignis populatur aristas.
Iam plaga Pannoniæ, miserandaq; mœnia Thracum,
Aruaq; Mysorum, iam nulli flebile damnum,
Sed cursus sollemnis erat, campusq; furori
Expositus, &c.

vt meritò illud, idem dolens Claudianus exclamet:

RVFFINVS PRODITOR ET INCENSOR ROMANI IMPERII.

Heu quàm breuibus pereunt ingentia causis.
Imperium tanto quæsitum sanguine, tanto
Seruatum: quod mille ducum peperere labores:
Quod tantis Romana manus contexuit annis:
Proditor vnus iners angusto tempore vertit.

Subditq; eò progessum esse Gothorum furorem, vt deuastans Thracias, ausus quoque fuerit Cõstantinopolim obsidere: cùm interea è celsa velut turri Ruffinus cuncta lætus inspiceret, non hostes sibi eos esse sciens, sed cõductos stipendio milites, qui ipsum proueherent in Imperium. Cùm verò ipse interea sub specie ineundi cum barbaris publici fœderis, reuera tamen priuati commodi gratia, se ad hostium castra conferret, summo ab illis afficiebatur honore: quam ob causam iustam apud populum inuidiam ac suspicionem de proditione & cum barbaris conniuentia concitauit.

XVI. Quod autem rursum ad Græciæ cladem attinet: cùm de eadem Zosimus [f] agat, in eo mendacissimus comprobatur, dum Athenas tunc permansisse tradit intactas, tum beneficio armatæ Mineruæ, tũ Achillis ad prœlium parati ibidem apparentis. Hisce planè fabulis Ethnicus auctor quos coluit deos, Christianorum Imperatorum legib. vbi que proscriptos, in inuidiã Christianæ religionis reliquisse voluit honoratos. Sed audi ipsum hæc delitantem: *Cùm ad vrbem*, Athenien sem sc. *Alaricus vniuersis cum copijs accederet: in muro quidem obambulantem videbat pugnatricem Mineruam easpecie, qua inter simulacra conspicitur, armatam scilicèt, quasiq; iam adeuntes inuasuram: Ante mœnia verò stantem Achillem heroa, talem omnino, qualem Troianis Homerus exhibuit, cùm ira concitante, Patrocli mortem vlturus, ad pugnam se conferret. Hoc spectrum non ferens Alaricus, omnino aduersus vrbem conatum omittebat, & pacem per legatos ciuibus offerebat: quorum illi cùm orationem probassent, sacramentis vltrò citroq; præstitis, cum paucis Athenas Alaricus ingressus est, exceptus omni cum benecuolentia, poste aquàm & lauisset, & cùm selectissimis in vrbe virisfuisset epulatus, & præterea muneribus affectus, vrbe pariter & Attica tota citra detrimentum omne relicta discessit.* hactenùs Zosimus. sed quàm mendaciter? Hieronymi enim in primis testificatione citata nuper sententia, vidimus æquè Athenas cum alijs Græciæ ciuitatibus tunc afflictatas fuisse, paremq; cũ Corintho, Lacedæmonijs, atq; Arcadibus sentẽtiam subijsse. Rursum verò ne domesticis inniti testibus videamur, Claudianus poëta Ethnicus, dum eandem Græciæ illatam cladem describit, hos de his habet versus [g], cùm agit de Stilicone duce, cui ne cum Gothis in Græcia decerneret armis, Ruffinus impedimento fuit:

[f] Zosimus lib. 5. ZOSIMI PATENS ET ENORMEM ENDAGIVM DETEGITVR.

[g] Claudia. in Ruffin. lib. 2.

Si tunc his animis acies collata fuisset,
Prodita non tantas vidisset Græcia clades,
Oppida semoto Pelopeia marte vigerent,
Starent Arcadiæ, starent Lacedæmonis arces,
Non mare fumasset geminum flagrante Corintho,
Nec fera Cecropias traxissent vincula matres.

Per Cecropias debere intelligi Athenienses, nec pueri qui dem poëticis assueti cantionibus ignorant, nimirùm Cecropem fuisse primum Regem Athenien sium, & Cecropia [h] ab eo conditum est oppidum, quod conuersum est in arcem Athenien sem.

ATHENAE AGOTHIS EXCISAE.

[h] Plin. li. 5. c. 56.

Sed

XVII. ATHENIS ADHVC VIGEBAT IMPIETAS

Sed & aduersus Zosimum, alium item Ethnicum adhibeamus testem: quo tantum abfuisse monstrabimus, vt Alaricus Mineruæ vel cuiusuis efficti Gētilium numinis intuitu Athenis pepercerit, vt etiam ipse vltor impietatis, quæ hactenùs in ea prouincia spretis Imperatorum Christianorum legibus, vigebat, diuinitùs missus esse probari possit: nam præstitit ipse gladijs, quod tot Christiani Principes datis sæpè rescriptis frustrà tentassent. Audiamus igitur Eunapium [a] Sardianum Gentilem auctorem, istæc de ijs, quæ de hac ventura Græciæ clade ab Eleusiniarum Antistite sub Iuliano prænunciata fuissent, scribentem: *Ad id verò, inquit, perspicientiæ venerat ille, quòd templa & sacrorum ritus sua ætate euersum profligatumq; iri prædixerat, eumq; viuum huiusce cladis inspectorem fore, sed contemptum, ignominiaq; affectum propter nimiam obstinationem: eorumq; religionem ante ipsũ desituram, ac sacerdotij munere priuatum, Antistitis nomen non habituram, vti neq; longam senectutem. Atq; ea ita se habuerunt. Stimulatq; enim hæc fatidico ore ille Mithriacorum sacrorum parens & institutor prædixerat, infinitæ & inexplicabiles clades non ita multò pòst exundaruut (quas in historiæ spatiosis campis diffusius narrauimus, nonnullæ etiam hic volente Deo dicetur) quando Alaricus cum barbaris per Termophilatum fauces peruasit, non secus quã per apertum stadiũ, aut campum liberum & equorum decursui patentem, eas Græciæ angustias illi prodidit impia natio fuscis vtens vestibus: qui, nullo prohibente, simul cum eo irruperunt, rescissa iam pontificalium lege atq; vinculo.* hæc Eunapius de Eleusiniarum Antistite, tunc in ordinem redacto, & tunc cessare penitùs iusso: vnde ergo Zosimo Athenarum & totius Atticæ immunitas ab Alarico Gothorum Rege concessa?

[a] *Eunap. in Maximo.*

XVIII. OB IMPIETATEM GRAECIA DATA BARBARIS.

Sed quod idem Eunapius queritur barbaros per fauces Thermophilas introductos à viris pullis indutis vestibus, Christianos sugillare, nõ dubium est: at quinam hi fuerint proditores à Ruffino præfecti Thermophilis, ex ipso Zosimo superiùs diximus. Vides, lector, Dei cõsilium tradẽtis Græcias Gothis nimirùm vt sacrorum cultores & cultum, tot legib. fruſtra coërcitos, ijdem penitùs abolerent. Intueris & patentem Zosimi stropham, eam in historia attexentis visionem quam ipse solus vidit, sed imaginatione vanâ mendaciorum concinnatrice cõfictam. Ex quib. etiam intelligere satis vales cuius sint fidei quæ idem auctor [b] sub Valentiniano Maiore refert: nimirùm ex terræmotu collabente tota Græcia, ipsas Athenas tãtùm cum Attica regione absq; iactura aliqua, deorum beneficio, incolumes fuisse relictas: cùm alioqui alijs etiam illa possint certis rationib. confutari, sed in his modò non immorandũ, cœptam iam historiam prosequamur.

[b] *Zosim. l. 4*

XIX. STILICO SOLICITVS PRO SALVTE IMPERII QVAM RVFINVS IMPEDIT.

Cum ijs tam diris atq; funestis Orientale exagitaretur Imperium, Stilico gemino pollens exercitu, quàm citissimè (vt Claudianus docet) subuenire satagit: sed Ruffinum alia decernentem apud Arcadium, & pro barbaris negotium agentem, semper expertus est aduersantem, & cunctatione saltem salutem Imperij prodigentem, nam in primis hæc de his ipse [c]:

[c] *Claudia. in Ruffin. lib. 1.*

——Vetat ille domari,
Innectitq; moras, & congrua tempora differt:
Namtua cum Geticas strauisset dextera turmas,
Vlta Ducis socij letum, parsq; vna maneret
Debilior, facilisq; capi: tunc proditor ille
Impius Imperij, comuratusq; Getarum
Distulit instantes eluso Principe pugnas
Hunnorum laturus opem: quos affore bello
Norat, & inuisis mox se coniungere castris.

Describit idem auctor Romani exercitùs mirificum apparatum: sed cùm de signis militaribus agit, nulla prorsùs de Labaro consignato Christi nomine mentio: de Draconibus tantùm his [d] verbibus:

[d] *Claud. in Ruffi. li. 1.*

——Lateq; videres
Surgere purpureis vndantes anguibus hastas,
Serpentumq; vago cælum sæuire volatu.

LABARVM SIGNVM PRAECEDEBAT

At vbi Labarum Christi nomine insignitum, quod Christianorum Imperatorum exercitus præcedere consueuit? Nũquid eo præcipuo signo carebat in hac expeditione Romanus exercitus? minimè gentiũ. Sed exhorruit Ethnicus poëta nomen Christi. *Nemo enim potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto*: quo cum iste omnino careret, afflatus Apolline, penitùs prætermisit. Præcedere nãq; consueuisse Stiliconis ducis exercitus Christiani, cùm & ipse esset Christianus, & sub Christiano Imperatore, Labarũ, Christianus poëta Prudentius [e] fidem facit, qui & ipse agens de alia expeditione eiusdẽ Stiliconis, quæ posteà contigit sub eodem Honorio Imperatore, ista versib. cecinit.

[e] *Prudent. aduers. Sym. lib. 1.*

—— Dux agminis, imperijq;
Christi potens nobis iuuenis fuit, & Comes eius
Atq; parens Stilico: Deus vnus Christus vtriq;,
Huius adoratis altaribus, & Cruce fronti
Inscripta, cecinere tubæ. Prima hasta Draconem
Præcurrit, quæ Christi apicem ☧ *sublimior effert.*

Vides igitur ante signa Draconum præcessisse Labarum Christi nomine cõsuetis characterib. insignitum. Sic itaq; Stilico magnis animis sumptis, vtrumq; ducés exercitũ, in Græcia apud Thessaliã agentes Gothos inuenit: cunctisq; scitè fortiterq; paratis, vt cũ eis bello decerneret, incẽsisq; ad hoc ipsum militib. arte iterum Ruffini prærupitur certa victoria: cũ ille timẽs sibi, ne Gothis deuictis, Stilico in ipsum arma cõuerteret, egit apud Arcadiũ mille suadẽdi modis, quib. persuasit adolescenti, vt Orientalem exercitum Constantinopolim reuocaret: quod ab Imperatore tandẽ extortũ, celeri nuncio dem Ruffinus exercitui in procinctu auspicandi belli posito nunciãdum curauit. Id cũ ægro indignoq; animo ab ipso Stilicone atq; vtroq; simul exercitu acceptũ esset, quod quasi è manib. ereptã victoriã, vniusq; hominis inuidiã fugax elaberetur de exercitu Gothorũ victoria, sineréturq; sub iugo captæ prouinciæ, & barbaricæ insolentiæ daretur audaciora præsumere, atque maiora tentare: qui in hostes incensi militum animi erant, oẽs in Ruffinũ ex æquo vt auctorẽ Arcadio exercitùs dissoluendi, cõcitati mouentur, in ipsumq; vnũ exerta in casũ aduersus barbaros arma cõuertunt. Cũ igitur pariter oẽs Ruffini sitirent sanguinem, & vindictæ ardore flagrarẽt; quonã modo agendũ id esset, res inter paucos ductores exercitus cõsilio versatur. Re verò cõpositã, cogũtur inter se diuidi duo illi victores exercitus, qui iunctis in vnum armis & animis Eugeniũ tyrannũ vicerãt, & Occidẽtale Imperium liberauerant, sicq; tristib. inter se diuulsis nõ sine mutuo luctu copiarũ victriciũ ducibus. Stilico cũ Occidentali exercitu in Italiã mœrens redijt, Gainas verò præfectus militib. Orientis, vnà cum illis Constantinopolim versus, quo vocabatur, irâ æstuans, carpit iter.

CHRISTIANVM EXERCITVM

RVFFINVS PRODITORIE GENS ET EXERCITVM REVOCARI SVADET ARCADIO.

CONSPIRATE EXERCITVS IN NECEM RVFFINI.

Cùm aũt eidem iam vrbi appropinquasset, datâ suis tessera de his quę in Ruffinũ acturi essent, de aduentu exercitus certiorem reddit Imperatorẽ, exigens ab eo, quod moris esset, obuiã procedere exercitui, atq; eũ pariter salutare. Cùm Ruffinus hæc audiens, lætitiã summa gestiens, q eo modò Stiliconẽ æmulum exarmasset, sibi verò cui imperaret, talẽ tantumq; cõparasset exercitũ, cõiurationis cõ sortib. ad cõsilium solicitè cõuocatis, de parando militib. donatiuo, eoq; deuinciẽdo munerib. simul statuut, vtque totius exercitus voce, die sequenti, eo occursu, Imperator acclamaretur ipse Ruffinus, decernut. Sic igitur cõpositis reb. parata est in crastinum sumenda purpura & diadema, aulaq; regio apparatu disposita, quæ nouũ exceptura esset Imperatorem: epulisq; adhiberi iussis splẽdidioribus, insuper & quib. donarentur numismatib. post mẽsam aureis ex more conuiuæ, vultus Ruffini imagine cusis, in campum vna cum Arcadio conuenturus opperientem exercitum, stipatus Ruffinus turmâ suorum procedit.

XX.

XXI. RVFFINVS AB EXERCITV CIRCVMDATVS OCCIDITVR.

Dum igitur ad exercitum peruentum esset, salutat primus ex more signa Cruce decora Arcadius Imp. ac subinde Ruffin. fautisq; vocibus duces pariter salutant ac laudant. Cum mox ab ijsdem ducib. data conditâ tessera, qui denso agmine coagmentatus in vnum erat exercitus, in lõgum quàm citò distentus, atq; reflexus in orbem, Ruffinũ cingit, includitq; medium. Cùm ille rei ignarus, tempus adesse ratus, quo acclamaretur à militib. Imperator, vrget Arcadium, vt ipse priùs eum consortem declaret Imperij. Cùm ex insperato appetitur infelix gladio militis, Stiliconis nomine ictum vibrãtis, vulnusq; letale infertur: mox-

que alijs atq; alijs confoditur mille vindicib. gladijs, mille cruentatur ictibus, discerpitur, ac secatur in frusta. Vnius totius exercitus efferata rabies in vnum conuersa hominem, conceptum antè, diuq; retentum in stomacho euomens repentè odium, quę tunc fecerit, quemquā meditari posse, quis putet, nedū pro dignitate describere? Claudianus[a] autem casum illum ita his cecinit versibus.

Mox omnes fodiunt hastis: artusq; trementes
Dilaniant. Vno tot corpore pila tepescunt,
Et non infecto puduit mucrone reuerti.
Hi vultus auidos, & adhuc spirantia vellunt
Lumina: truncatos alij rapuere lacertos.
Amputat ille pedes: humerum quatit ille solutis
Nexibus. Hic fracti referat curuamina dorsi:
Hic iecur, hic cordis fibras: hic pandit anhelas
Pulmonis latebras. Spatium non inuenit ira,
Nec locus est odijs. Consumpto funere, vixtum
Describitur, sparsumq; cadit per tela cadauer.

hæc Claudianus, eademque Zosimus.

XXII. LVDIBRIVM DE RVFFINI MANV.

At nec caruit digno triumpho tanta de expugnata proditione victoria. Membra siquidem Ruffini inter milites partita, singula singulis distributa, pro trophæis cum pompa ab exercitu referebantur in vrbem: eminebat verò inter ea caput impositum pilo. sed & iucundum afflicto populo spectaculum Ruffini dextra præbuit: quæ à milite secta, cùm ex ipsa sectione nerui qui mouent articulos prominerent, ijsdem vel attractis, vel remissis, manus ipsa claudi poterat & aperiri, ludusq; militi facta est, conuersaque in ludibrium Ruffini rapacitatis, cùm miles eandem pansam tendendo mendicare Ruffinum obolum dictitaret, oblatoq; palmæ obolo, tractis mox neruis, attractis strictisq; digitis, eum à Ruffino auidè acceptum significaret. Describit istum ludum idem Claudianus[b] his versibus, ac primùm de capite:

Prodigiale caput, quòd iam de cuspide summa
Nutabat, digna rediens ad mœnia pompa.
Dextera quin etiam ludo concessa vagatur
Aera petens: pœnasq; animi persoluit auari
Terribili lucro: viuosq; imitata retentus
Cogitur adductis digitos inflectere neruis.

hæc ipse. Eadem fermè Zosimus[c], & ex nostris S. Hieronymus[d] ad Heliodorum: *Ruffini*, inquit, *caput pilo Constantinopolim gestatum est: & abscissa manus dextera, ad dedecus insatiabilis auaritiæ, ostiatim stipem mendicauit.* eadem Marcellinus in Chronico, atque alij plures.

XXIII. DIVINA PROVIDENTIA PERSPICVA CVNCTIS FACTA NECE RVFFINI.

Verè terribilis[e] *Deus in consilijs super filios hominum.* Qui innocentium (vt dictum est) sanguinem sparserat, & in Thessalonicensium necem exercitum in Circum immiserat: ipse ab exercitu circumdatus, militum omnium confossus est armis: quique insatiabili cupidine auri prouinciarum exhauserat facultates, obolos mendicat mortuus: ambiensque iniustam homo purpuram, proprio statim sanguine apparuit purpuratus: denique super omnes exaltatum caput, diademate exornandum, cæteris omnibus eminentius in vrbem euehitur super pilum. Vnde & Gentilis ille auctor[f] ex huiusce modi Ruffini supplicio didicit esse superis prouidentiam, quam interdum negabat, cùm malos impunè aliquando cerneret deliquisse. Quamobrem merito ista versibus clamat:

Abstulit hunc tandem Ruffini pœna tumultum,
Absoluitq; deos. Iam non ad culmina rerum
Iniustos creuisse queror. Tolluntur in altum,
Vt lapsu grauiore ruant, &c.

XXIV.

Porrò facta sunt hæc omnia (vt docent Marcellinus[g] & Socrates[h] scilicet hoc ipso anno ijsdem Conss. Olybrio atq; Probino, V. Kal. Decembris. Cùm verò haud pridē, nempe sexto Idus Nouembris, Magni Theodosij corpus ex Italia delatum fuisset Constantinopolim: redijsse quidem visus est rediuiuus ipse in Orientem, vt de iniquissimo proditore pœnas sumeret, filiumq; obsessum factione sceleratorum eriperet, atq; in Imperio stabiliret. Hoc fortasse numismata illa Arcadij declarant, cùm eidem Imperatori ætate iuniori cœlitus corona hominis manu demissa porrigitur: vt ex ipsis vnum formis hic redditum vides: quo quidem summo Deo curę fuisse Arcadij Imperium, diademate desuper oblato, monstratur[i].

Reperimus & aliud huic simile numisma, sed cum additamento Crucis egregiè sculptæ, vt vides ex formis hic tibi redditis[k]:

Sed cur Crux addita? historiā accipe. Persæ. n. qui Theodosio viuente nequicquā moliri aduersus Romanū Imperium ausi sunt, eo mortuo, & Christianis apud eos agentibus facessere negotiū, & bellum agere aduersus Romanos aggressi sunt: sed quàm celerrimè Dei beneficio cōpressi fuerunt. Quo tempore, ob reibene gestæ Crucis virtute memoriam, Crucem (vt vides) suis voluit Arcadius addi nummis. Porrò nummi historiam à S. Prospero descriptam[l] habes his verbis: *Sanè nostris temporibus apud Persas persecutionem facta nouimus, imperante Arcadio religioso & Christiano Principe. Qui, ne traderet ad se confugientes Armenos, bellū cum Persis confecit. Eo signo, antequam potitus victoria, iam coëuntibus prœlium militibus, aëria Cruces in vestib. paruere. Vnde etiā victor auream monetam cum eodem signo Crucis fieri præcepit, quæ in vsu totius Orbis, & maximè Asiæ, hodieq; persistit.* hæc Prosper. Quòd verò in vtriusq; nummi Labaro, 10. elementū expressum vides, Christi nomen significare, testificatione Iuliani Imp. satis perspicuè superiori tomo demonstratum est. Cæterùm quod ad victoriam spectat, partam virtute Crucis: illud quoq; bonum Romano conciliauit Imperio quod Isdegerdes Rex Persarum, semel Crucis potētia victus, non solùm per annos viginti bellum nō mouit aduersus Arcadium, sed etiam factus est post eius obitum Imperij Romani defensor, cùm Theodosius insans imbellis successit eiusdem hæres Imperij. Sed ad res Ruffini, vnde occasione numismatum digressa est oratio reuertatur.

XV.

Eo autem adeò miserando interitu sublato de medio: quid in eius propinquos actū sit, Marcellinus[m] ita describit: *Ruffini vxor & filia exulāt. Eutropius sacri Palatij cubicularius omnes opes abripuit, &c.* De his autem hæc & Zosimus[n]: *Eutropius autem in omnibus opera Stiliconis nauata, quæ contra Ruffinum ab illo deliberata fuerant, eorum iam quæ agerentur in aula penes se potestatem omnem habebat, ac Ruffini quidem facultates sibi maiori ex parte vendicabat, cùm alijs quoq; permisisset vt ex ijs ea sumerent quæ possideri ab illis posse quoq; modo viderentur. Vxore verò filiaq; Ruffini ad Ecclesiam Christianorum metu confugientibus, ne cum illo perirent: Eutropius eis fide data concessit, vt ad Hierosolymorum vrbem nauigarent.* hæc de his ipse. Porrò sororem quoque Ruffini magni nominis virginem vixisse Hierosolymis & peregrinatam esse in Aegyptum, paulò pòst dicturi sumus.

XXVI.

Mox autem subdit idem Zosimus de Timasio Consulari, qui cum Promoto gesserat Consulatum, Eutropij arte deportato à militum satellitio in Oasim teterrimum omnium exilij locum, de quo post cladem Ruffini hæc quoq; Hieron.[o]: *Timasius præcipitatus repentè de altissimo dignitatis*

gradu,

---

[a] *Claud. in Ruffin. l. 2.*

[b] *Claud. in Ruffi. li. 6.*

[c] *Zosi. lib. 5*
[d] *Hier. ep. 3*

[e] *Psal. 65.*

[f] *Claud. in Ruffin. l. 1.*

[g] *Marce. in Chron.*
[h] *Socrat. l. 6. cap. 1.* THEODOSII CORPVS RELATVM CONSTANTINOPOLIM

[i] *Rom. apud Lælium Pasqualinum Canoni. S. S. Mariæ Maioris.*

[k] *Donò accepimus à Hieron. Mālilio Canonico S. Mariæ Maioris.*

[l] *Prosp. de Prædict. lib. 3. c. 34.*

[m] *Marce. in Chron.*
[n] *Zosimus lib. 5.* QVID ACTVM DE RVFFINI PROPINQVIS.

[o] *Hieron. epist. 3.*

TIMASIVS DEPORTATVR IN OASIM

gradu, euasisse se putat, quod Oasi (sic legendum est pro Asse) vsit inglorius. Erat autem hic quidem Timasius vnus ex Ruffini comitibus ad omne scelus paratissimus administer, de quo ista Suidas: *Is homo insolens, & in re militari versatus, summum rerum humanarum honorem, opes abundantes, & suo arbitratu viuendi licentiam existimans, cum propter ebrietatem & diem & noctem ignoraret, neque Orientem neque Occidentem Solem inspiceret, reuocationem* illam immortalitati parem ratus ab exercitationibus voluptuarijs & dissoluta viuendi ratione auulsus, animo ad gloriæ cupiditatem intento, ex Pamphilia grauis surrexit: in Lydiam reuersus est Regis instar, aut eius qui Imperatorem & eunuchum obiter pro delectamento habiturus esset, si vellet.* hæc Suidas de Timasio, qui (vt diximus) miserrimâ omnium deportatione in Oasim amandatus est. Qui quidem locus à Zosimo [a] ita describitur: *Terra in medio arenosa, vasta prorsus & inhabitata, notitiam tendentibus huc omnem adimit, partim quod venti arena vestigia compleant & aboleant: partim quod nec arbor vlla nec domicilium sit, quæ indicium aliquod iter facientibus ad coniecturam relinquere possint.* hæc ipse. At de Oasi in Notis actum pluribus. Subdit his idem auctor de Abundantio item Consule ordinario nobilissimo tũc temporis relegato Sydone Phœniciæ oppido. Verum S. Hieronymus [b] de eiusdem relegatione agens, apud Pithyuntem exulare iussum tradit.

*recreationem

[a] Zosim. libr. 5.

[b] Hieron. epist. 3.

XXVII. DE RVFFINI SORORE VIRGINE DEO DICATA.

Quod verò ad Ruffini sororem spectat, fuit hæc virgo Christo dicata, egregiâ sanctitate atque eruditione conspicua, de qua hæc pauca Palladius [c]: *Euenit autem vt post ea simul ad Aegyptum ex Aelia proficiscentur*, Melaniæ scilicet alumnæ Romanæ fœminæ, *sanctam Siluiam deducentes virginem Dei, Ruffini autem Exprætecti sororem. Erat etiam nobiscum Iouinius tunc diaconus, nunc verò ciuitatis Ascalonensium Episcopus, vir admodum sanctus, & amator & lector studiosissimus litterarum. Cùm ergo in itinere nos æstus vehementissimus occupasset, & Pelusium oppidum fuissemus ingressi, sanctus Iouinius æstu nimio fatigatus cœperat manus ac pedes proprios frigidissimæ aquæ refouere infusione. Quo ita vt desideraverat facto, super pellitam se atque in solo stratam proiecerat plumam. Ad quem sancta illa Siluia velut filium verum sapiens mater accessit, & molliciem ipsius deliciasq; reprehendens, ista dicebat: Quemadmodum ausus es, hanc ætatem agens, in qua adhuc sanguis tuus viuit, sic lauare ac fouere corpus tuum? Non intelligis quæ ex hoc nasci soleant animæ læsiones? Crede igitur mihi confidenter loquenti, quod sexagesimum ipsa æui annum agens, excepta summitate digitorum meorum, non ora, non pedes, non partem aliquam membrorum aqua laui, & hoc cùm varijs semper ægritudinibus laborarem, & ab ipsis quoque cogerer medicis vti lauacro: nunquam tamen volui antiquum corporis mei morem palpare: non in lecto quieui, non in lectica recumbens iter feci. Hæc ipsa eloquentissima fuit, magnumq; amorem habuit litterarum, ita vt legendo noctes in dies verteret, omnes antiquorum interpretum libros notissimos habẽs, inter quos tricies centena millia versuum legendo transierat: Gregorij, Pierij quoque, & Stephani, Basilijq; & aliorum studiosissimorum virorum vicies centena millia: quæ tamen non quasi perfunctoriè transcurrebat, sed vnumquemque septies auctorem reuoluens, vnde mendacij scientia nominum atque sectarum penitùs liberata, cœlestibus pennis per gratiam litterarum* (sic loquitur Origenista) *ad æternam spem Saluatoris, gallina spiritualis effecta, potuit euolare, immortales à Deo vicissitudines receptura.* hucusq; Palladius de sorore Ruffini Præfecti, ter planè felicis, si sororis exemplo, cœlestibus potiùs quam terrenis inhiare diuitijs didicisset.

[c] Palladius in Lausiac. cap. 33.

XXVIII. BARBARI INSOLENTIORES EFFECTI.

At licèt nece Ruffini tyrannidem affectãtis, rẽs hac ex parte in tutũ repositæ fuerint, haud tamen summoti sunt barbari, iam ab ipso in diuersas prouincias Imperij Orientalis immissi: qui enim vt hostes populabundi eas ingressi fuerunt, iam vt indigenæ coluerunt, adeò vt Romanas vires contemptui habere cœperint, immò & illis insolentiùs exprobrarent. Nam audi, rogo, quæ de ijs temporibus S. Ioannes Chrysostomus [d] tradat: dum enim suæ ætatis mala illata deplorat, hæc post multa alia id genus habet: *Caterùm ad ipsorum etiam qui nunc regnant, vxores animum aduerte. Alteram videbis ex pristinis calamitatibus respirantem, magnæ voptati magnum habere dolorem admixtum, eò quòd qui potitur, nimis inuenis ac nullius vsus est. multosq; habet vndique insidiantes.* de Honorio ista. *Alteram verò* (subdit) *timore exanimatam, & ijs qui capite damnati sunt miseriorem vitam ducentem, eò quòd vir ipsius, ab eo tempore quo diadema suscepit, vsque ad hodiernum diem in bello prælijsq; versatur; verecundiaq;, pudore, & probris quibus vndiq; afficitur, magis quàm ex calamitatibus tabescit. Quod enim anteà numquam, nunc euenit, vt barbari propriam relinquentes regionem, multa stadiorum millia regionis nostræ percurrerint: & agris incensis, captisq; vrbibus, domũ redeundi omnem cogitationem abiecerunt. Ac perinde quasi choreas ducerent, non bellum gererent, ita nostros omnes irrident. Et quemdam ex illorum Regibus dixisse ferunt, mirari se impudentiam nostrorum militum, qui cùm facilius quàm oues soleant iugulari, adhuc victoriam sperent, neq; ex ipsorum regione velint excedere. Nam ipse quidem dixit, sese illis cædendis satietate captum esse. Quo igitur animo & Imperatorem & ipsius vxorem ista verba audientem existimas esse?* hæc Chrysostomus.

[d] Chrysost. ad viduam iunior.

XXIX. NOSTRIS PECCATIS BARBARI FORTIORES PERDITI.

Et S. Hieronymus hæc ipsa deplorans [e]: *Nostris*, inquit, *peccatis barbari fortes sunt, nostris vitijs Romanus superatur exercitus: & quasi non hæc sufficerent cladibus, plus penè bella ciuilia, quam hostilis mucro cõsumpsit. Miseri Israëlitæ, ad quorum comparationem Nabuchodonosor seruus Dei dicitur. Infelices nos, qui tantùm displicemus Deo, vt per rabiem barbarorum illius in nos ira desæuiat.* & paulò pòst: *Proh pudor, & stolida vsq; ad incredulitatẽ mens! Romanus exercitus victor Orbis & dominus, ab his vincitur; hos pauet, horum terretur aspectu, qui ingredi non valent, qui si terram tetigerint, se mortuos arbitrantur. Et non intelligimus Prophetarum [f] voces: Fugient mille, vno persequente? & non amputamus causas morbi, vt morbus pariter auferatur, statimq; cernamus sagittas pilis, tiaras galeis, caballos equis cedere.* At de his modò hactenùs. Iam ad reliqua pergamus.

[e] Hieron. epist. 3.

[f] Isa. 30.

Hoc eodem anno, eodemq; die (inquit Socrates [g]) *quo Ruffinus interfectus est, Marcianus Nouatianorum Episcopus excessit è vita: in cuius Episcopatum Sisinnius, de quo supra fecimus mentionem, successit:* hæc ipse.

[g] Socrat. lib. 6. c. 1.

XXX. HONORIVS IMP. FAVET REBVS ECCLESIASTICIS.

Quod autem ad res spectat Occidentales, Honorius Imp. [h] lege sancita cõfirmat priuilegia omnia à prædecessoribus Impp. Catholicæ Ecclesiæ collata, ad Hierium ita rescribens.

[h] l. 29. de Episcop. & Cleric. Cod. Theod.

Quæcumq; à parentibus nostris diuersis sunt statuta temporibus, manere inuiolata atq; incorrupta circa sacrosanctas Ecclesias præcipimus. Nihil igitur à priuilegijs immutetur, omnibusq; qui Ecclesiis seruiunt tuitio deferatur: quia temporibus nostris addi potius reuerentia cupimus, quam ex his quæ olim præstita sunt immutari. Dat. 10. Kal. Aprilis, Mediolani Olybrio & Probino Coss. His quidem pietatis officijs Honorius Augustus primordia sui Imperij consecrans, eiusmodi iecit futuri regiminis fundamenta; nec quidem fruſtra: nam ipse licèt imbellis, haud tamen à tyrannis barbarisúe comprimi valuit. Quòd si clade immensam sub eo Romanum est passum Imperium ad scribenda est illa potiùs Gentilibus superstitiosum cultum instaurare conantibus, vt suo loco hæc dicenda pluribus declarabunt.

XXXI. S. AVGVSTINVS CREATVR HIPPONENSIS EPISCOP.

Hoc item anno, ijsdem nempe Consulibus Olybrio atque Probino, *Augustinus* (inquit Prosper in Chronico) *beati Ambrosij discipulus, multa facundia doctrinaq; excellens, Hippone Regio Aspicæ Episcopus ordinatur.* cùm ageret annum suæ ætatis quadragesimum primum, vt ex supputatione superiùs inita annorum eius certa ratione colligitur. Quòd autem adhuc viuente Valerio eiusdem ciuitatis Episcopo, ipse Augustinus idem munus Episcopale susceperit, Possidius eiusmodi causam affert, dum rem gestam ita describit [i]: *Ille verò beatus senex Valerius cæteris ex hoc amplius exultans* (videlicet de eminenti Augustini doctrina) *& Deo gratias agens de concesso sibi speciali beneficio: metuere cœpit, vt est humanus animus, ne ab aliqua Ecclesia sacerdos probatus ad Episcopatum quæreretur, & sibi auferretur. Nam & id prouenisset, nisi hoc idem Episcopus cognito, ad locum secretum eum transire curasset, occultatumq; à quærentibus minimè inuenirì fecisset.* hæc Possidius. Sed de solicita cura populi Hipponensis, ne sibi Augustinus raperetur, habẽs ab ipsomet Augustino scribente ad Aurelium Episcopũ Carthaginẽsem declaratum his verbis, cùm se excusat quòd non liceat venire Carthaginem [k]: *Absentiam enim meam*, inquit, *tantùm longè Hipponenses vehementer nimisq; formidant, neque vllo modo mihi sic vo-*

[i] Possid. in Vita S. Augusti. cap. 8.

[k] Aug. ad Aurel. epistol. 64.

lunt credere, vt ego vobis. hæc ipse. Si enim ad Primatem totius Africæ Carthaginensem Episcopum diu cupitus proficisci non sineretur; quanto custodiretur studio, intelligere satis potes. Nam subdit Possidius: *Vnde amplius formidans idem venerabilis senex, & sciens se corpore & ætate infirmissimum, egit secretis litteris apud Primatem Episcopum sedis Carthaginensis, allegans imbecillitatem corporis sui, ætatisq; grauitatem, & obsecrans, vt Hipponensi Ecclesiæ ordinaretur Episcopus, qui suæ cathedræ non iam succederet, sed consacerdos accederet Augustinus. Quæ igitur beatus Valerius optauit & rogauit satagens rescripto impetrauit. Post quam petitionem, ad visitādum aduenientē ad Ecclesiam Hipponensem tunc Primate Numidiæ Magalio Calamensi Episcopo, Valerius Antistes Episcopis qui fortè tunc aderant, & vniuersæ plebi inopinatam cunctis suam insinuat tunc voluntatem: omnibusq; audientibus, & gratulantibus, atque id fieri perficiq; ingenti desiderio clamantibus, Episcopatum suscipere contra morem Ecclesiæ, suo viuente Episcopo, presbyter Augustinus recusabat. Dumq; illi fieri solere, ab omnibus suaderetur, atque id ignaro transmarinis & Africanis Ecclesiæ exemplis probaretur, compulsus atq; coactus succubuit, & Episcopatus curam & maioris loci ordinationem suscepit.*

XXXII. AVGVSTINVS A QVO ORDINATVS EPISCOP.

Requisitus autem aliquando à Donatistis Augustinus, à quonam fuisset ordinatus; gloriatus est, se à Catholicæ Ecclesiæ Episcopo Primate Numidiæ ordinatum fuisse: id enim ipse testatur [a] in Breuiculo collationis decimætertiæ. Subdit autem Possidius: *Quod in se ipso posteà fieri non debuisse, vt viuo Episcopo suo ordinaretur, & dixit & scripsit, propter Concilij vniuersalis,* nempe Nicæni *vetitum, quod iam ordinatus didicit: nec quod sibi factum esse doluit, alijs fieri voluit.* hęc Possidius. Quæ autem ipse de his citat eiusdem Augustini factum detestantia dicta, extant ipsa in Actis publicis designati Heraclij presbyteri sui futuri successoris, his nempe verbis: *Adhuc,* inquit, *in corpore posito beatæ memoriæ Patre & Episcopo meo sene Valerio, Episcopus ordinatus sum, & sedi cum illo: quod Concilio Nicæno prohibitum esse nesciebam, nec ipse sciebat. Quod ergo reprehensum est in me, nolo reprehendi in filio meo.* At verò quem citat Nicænum Canonem, ille fuisse creditur, in cuius fine, cùm actum est in eo de Nouatianis ad Ecclesiam redeuntibus, hæc verba leguntur: *Ne in vna ciuitate duo Episcopi esse probetur.* sic ibi octauo Canone: quamuis alij velint specialem ea de re constitutionem esse editam, quæ non extet.

[a] *Aug. in Breuicul. collat. diei tertiæ, c. 7.*

XXXIII. [b] *Possid. in Vita S. Augustī. cap. 8.* CANONVM SCIENTIAM IN ORDINANDO RIQVIRI. [c] *Conc. Carthag. 3. c. 3.*

Quod verò de S. Augustino Possidius [b] agens, de eius ordinatione hæc ad finē apponit: *Vnde etiam sategit, vt Concilijs constitueretur Episcoporum, ab ordinatoribus deberi ordinandis vel ordinatis omnium statuta sacerdotum in notitiam esse deferenda.* constat planè de his actum post sequentem annum in Concilio Carthaginensi celebrato Cæsario & Attico Consulibus, in quo hæc tertio canone ex suggestione S. Augustini (vt Possidius monet) decreta esse leguntur [c]: *Item placuit, vt ordinandis Episcopis vel clericis priùs ab ordinatoribus suis decreta Conciliorum auribus eorum inculcētur: ne se quid contra statuta Concilij fecisse pœniteat.* hæc ibi: sicque solicitè cauendum putauit ab alijs, quod ipse nescius deliquisset. Solemnis autem remansit Hipponensibus more maiorum dies illa, quâ talem tantumque ordinatum meruerunt Episcopum obtinere, anniuersariâq; celebritate eandem colere curauerunt; quâ ipse Augustinus de eadem sua ordinatione homilias habere solebat ad populum: extāt adhuc ex ipsis duæ eodem argumento conscriptæ [d]:

[d] *Aug. ho. 24. & 25.*

XXXIV. [e] *Augustī. epist. 34.* AVGVSTINVS DE SVA ORDINATIONE SCRIBIT AD PAVLINVM.

Idem insuper Augustinus litteris scriptis ad Paulinum [e] & Therasiam, qui in agro Nolano vitam monasticam excolentes, iam (vt dictum est) annum exegissent, de sua ordinatione obiter tunc facta hæc ait: *Qua Ecclesiæ cura teneat, ex hoc vestra charitas oportet attendat, quòd beatissimus pater Valerius (qui vos nobiscum quantum salutet, quantum sitiat, audietis ex fratribus) nec presbyterum me esse suum passus est, nisi maiorem mihi coëpiscopatus sarcinā imponeret. Quod quidem, qui tanta eius charitate, tantoq; populi studio Dominum id velle credidi, nonnullis iam exemplis præcedentibus, quib. mihi omnis excusatio claudebatur, vehementer timui excusare.* ita ipse, & quidem hoc anno mox post suam ordinationem: nam aliam ad eosdem epistolam haud pridem ab ipso datam, cùm adhuc presbyter esset, scriptam fuisse liquet.

Porrò ipse Paulinus, his acceptis de Augustini ordinatione literis, miro exultans gaudio (quantus enim ille esset ex eius scriptis aduersus Manichæos ab Alypio missis satis nouerat) die sequenti post acceptas dictas Augustini litteras ad Romanianum scribens [f], hæc habet: *Non autem tantùm hoc scribimus, gratulandum quòd Episcopatum Augustinus acceperit, sed quòd hāc Dei curā meruerint Africanæ Ecclesiæ, vt verba cœlestia Augustini ore perciperent, qui ad maiorē Dominici muneris gratiam nouo more prouectus, ita consecratus est, non vt succederet in cathedra Episcopo, sed accederet: nam in columi Valerio Hipponensis Ecclesiæ Episcopo, coëpiscopus Augustinus est: Et ille beatus senex, cui purissimam mentē nulla vnquam liuentis inuidiæ macula suffudit, dignos sui cordis pace nūc ab Altissimo fructus capit, vt quem successorem sacerdotij sui suppliciter optabat, hunc mereretur tenere collegam. Credi ne hoc potuit, ante quam fieret? Sed in hoc quoq; Omnipotentis opere dici Euangelicum illud potest* [g]: *Hominibus hæc ardua, apud Deum autem omnia possibilia. Exultemus itaq; & lætemur in eo, qui facit mirabilia solus, & qui facit vnanimes habitare in domo: quoniam ipse respexit humilitatem nostram, & visitauit in bonoplebem suam: Qui erexit cornu in domo Dauid pueri sui, & nunc exaltauit cornu Ecclesiæ suæ in electis suis, vt cornua peccatorum (sicut per Prophetam spondet) hoc est, Donatistarum, Manichæorumq; confringat. Vtinam hæc nunc Domini tuba, quæ per Augustinum intonat, filij nostri Licentij pulset auditus, &c.*

[f] *Apud Aug. epist. ep. 36.*

[g] *Luc. 18.*

XXXV. ORDINATIONIS S. AVGVSTINI PRAECONIVM EX PAVLINO.

Verùm eiusmodi litterarum consuetudo, quæ inter sanctos Dei viros Paulinum & Augustinū interceßit, hoc ipso anno cœpta est, cum prioribus [h] Paulinus litteris Augustinum salutat adhuc presbyterū, cuius acceperat quinque libros contra Manichæos scriptos dono Alypij Episcopij Tagastensis: ex quibus quidem quantus Augustinus esset, leonem (vt ait) ex vnguibus intellexit, vnde in ea litteris illis præconia mox erupit: *O verè sal terræ, quo præcordia nostra, ne posint sæculi vanescere errore, condiuntur. O lucerna dignè super candelabrum Ecclesiæ posita, quæ latè Catholicis vrbibus de septiformi lychno pastum oleo lætitiæ lumen effundens, densas licet hæreticorum caligines discutis, & lucem veritatis è confusione tenebrarum splendore clarifici sermonis enubilas.* Scripsit hæc Paulinus ad Augustini litteras (vt profitetur) annum iam habens in conuersione monastica, abdicato iam sæculo. Adiecit prioribus his eodem hoc anno Paulinus [i] ad eundem Augustinum posteriores litteras, cùm nondum sciret an priores accepisset, quas dedit perneceßarijs ipsius Romano & Agili in Africam nauigantibus: cùm interea nondum his acceptis, prioribus autem redditis, Augustinus ad Paulinum iam litteras officiosissimas rescripsisset adhuc presbyter [k]. Sed inter hæc priorum litterarū commercia creatus (vt dictum est) Episcopus Hipponensis, de sua ipsius tunc facta ordinatione, posterioribus literis posteriores reddens, ea quæ diximus significauit, misitque ad eum tres à se editos libros de Libero arbitrio, exposcens vicissim ab eo libros à S. Ambrosio aduersus Academicos scriptos, exigens pariter, vt quem scriberet aduersus Paganos, commentarium ad se mitteret.

[h] *Apud August. ep. 31.* CONSVETVDO LITERARVM INTER AVGVSTINVM ET PAVLINVM.

[i] *Paulin. apud Aug. epist. 33.*

[k] *Augustī. epist. 32.*

Vt autem adeò arcto amicitiæ vinculo Paulinus & Augustinus mutuò nèctererentur, sequester in primis Alypius Tagastensis Episcopus interceßit, vt litteræ amborum significant. Sed & laudauit mirificè quidem ob egregiæ vitæ sanctitatem Paulinus Alypium; vsq; adeò, vt vitæ ipsius historiam ab eo ad se scribi rogārit [l]. Cùm ille Christianæ modestiæ consulens, totum illud refudit negotium Augustino: qui id se præstiturum prioribus suis ad Paulinum [m] redditis litteris pollicitus est: quod & à Paulino exactum, & ab Augustino (vt erat pollicitus) persolutum non dubitamus. Sed exciderunt hæ litteræ, sicut & aliæ plrrimæ vltrò citroque datę quoad superstites extiterunt: cuius adeò longioris tēporis spatij nonnisi duæ ab alterutris datæ hoc anno litteræ extant, & commētarius ille ad eundem Paulinum ab ipso Augustino de Cura agenda pro mortuis scripto. Verū hoc exemplo & de Paulino in eam adducor sententiam, vt opiner, ipso rogante & solicitùis exposcente scriptos ab ipso Augustino iam facto Episcopo libros Cōfessionum: licet id ipse reticuerit Augustinus, ne non tam diuinorū donorum à se perceptorum prędicator, quàm suj

XXXVII. ALYPIVS CONCILIATOR AMICITIAE INTER AVGVSTINVM ET PAVLINVM.

[l] *Apud August. ep. 32.*

[m] *Augustī. epist. 32.*

ipsius videri potuisset esse laudator: cũ magnâ animi summissione illud, confitendo peccata sua, Dei verò munera accepta recensendo, arripuerit dicendi genus. Vt autem id Paulinum ab Augustino exegisse opiner, illud magnoperè persuadet, quòd qui Alypij res gestas adeò exoptauit & expetijt scriptâ historiâ memoriæ commẽdari; idem ipse Augustino semel atque iterum degustato, eidemque penitùs addictus exquisisse videtur auidiùs, & exegisse importuniùs, vitæ ipsius Augustini ab ipso commentarium scribi: quod eâ modestiâ atque cautelâ prudenter ipse quidem exhibuit, dum sua recensendo & deflendo peccata, vitam suam à tenera ætate contexuit.

XXXVIII. EVSEBII CHRONICON EXPETITVM.

Sed ad Alypium redeamus. Magnâ quidem illud me admiratione afficit, desideratum fuisse in Africa hactenùs, quod ipse Alypius expetijt à Paulino, Eusebij Chronicon; quo vno in Ecclesia Dei vsque ad tempora Constantini res gestæ ab origine mundi dispositæ haberentur. Sed & magis miror, quòd Paulino haud adeò exploratus liber ille fuisset, cuius nec nomen auctoris perspectum haberet, dum nominat illum Eusebium Constantinopolitanæ Ecclesiæ Episcopum, loco Cæsarienſis: nam illius, qui eius nominis primò præfuit Nicomediæ, inde verò Constantinopoli, impietate notissimi, nulla vnquam fuit eius argumenti aliqua post obitum lucubratio, sed tantùm (quod omnes nõrunt) Eusebij Cæsarienſis. Quamobrem ipsi quidem de his obiter inter scribendum agenti, lapsum memoriæ potiùs, quam rei adeò apertè inscitiam adscribendam, æquius esse ducimus, cum alioquin in Ecclesiasticis historijs se minimè versatum esse, ad Seuerum scribens [a] ipse Paulinus ingenuè profitcatur his verbis:

[a] *Paulin. epist. 9.*

XXXIX

Prætereà autem iussisti, nimium opulenter tibi de paupere tuo blandiens, vt quæ te de Annalibus non vnius gentis, sed generis humani fugerent, ego videlicet quasi peritior edocerem. Sed sibi imputet famem, qui pauperis amici fores pulsat, & promptuarium inane scrutatur. Nunquam enim in hac inuestiganda & colligenda mihi commodum studium fuit. Nam etiam in tempore veteri, quo videbat legere nec legenda, ab historicis scriptoribus peregrinatus sum. Significat his sanè verbis Paulinus, se haud ad peregrinas res gestas peruestigandas aliquam adhibuisse diligentiã, Romanarum rerum historiæ tantum intentum. Etenim tradit Ausonius, ab ipso Paulino Suetonium in compendium redactum, atque diserto carmine decantatum: quod opus mirificè quidem laudat, cùm ait [b]: *His longè iucundissimum poëma subdideras, quod de tribus Suetonij libris, quos ille de Regibus dedit, in epitomen coëgisti tanta elegantia, solus vt mihi videare assecutus, quod contra rerum naturam est, breuitas vt obscura non esset.* hæc ipse.

[b] *Auson. epist. 19.*

XL. [c] *Paulin. ead. ep. 9.* RVFFINI AQVIL. STVDIVM REQVISITVM IN HISTORIA CONSCRIBENDA.

Cæterùm vt Seuero satisfaceret, quodnam consilium inierit, ipse mox subdit [c]: *Attamen nunc operis tui curam gerens, quo te pro vtilitate fidei nostræ inspiciendis & conferendis præteritorum temporum rationibus occupatum indicasti: quod de meo non habui, de fratris vnanimi opulentiore thesauro petiui, & ipsam adnotationem, quam commonitorij vice miseras, literis meis inditam direxi ad Ruffinum presbyterum S. Melaniæ spiritali via comitem, verè sanctum, & piè doctum, & ob hoc mihi intima affectione coniunctum.* Agebat autem adhuc Hierosolymis cum Melania Ruffinus, Paulino quidem tantummodò famâ notus, haud tamen in omnibus satis perspectus: nõdum enim ipse Ruffinus, nisi postquàm inde remeans, Roma Periarchõ. intulit Origenis, quos foueret errores detectus est, sed de his agendum suo tempore. Subdit autem, de eo quod requirebatur, ista Paulinus: *Si ille has, quæ meritò te permouent de annorum siue regnorum non congruente calculo hiantis historiæ, causas non ediderit, qui & scholasticis & salutaribus litteris Græcè iuxta ac Latinè dines est: vereor ne apud alium in his regionibus frustrà requiramus. Quòd si præsumptioni de se meæ satisfecerit: prima occasione, si Dominus fauerit, transmittam vnanimitati tuæ, vtcunque mihi super hac ratione rescripserit.* hæc Paulinus.

XLI. RVFFINI HISTORIA.

At num præstitit diligens opus quod Paulinus petijt, & Seuerus expetijt à Paulino, Ruffinus? minimè gentium, meâ quidem sententiâ: nam in Eusebij historia, cùm ea Latinitate donauit (vt recentior benè oculatus interpres insperxit) multa quidem prætermisit deq; suo nõnulla miscuit, atque complura quasi non rectè collocata mutauit, vt eandem reddiderit propemodum alteram: duobus verò libris quod addidit, quibus res gestas à tempore Nicæni Concilij vsque ad obitum Theodosij prosecutus est, quã iciunè & haud in omnib. tutâ fide cuncta percurrerit, quæ recensita sunt superiùs facilè monstrant. Sed S. Hieronymus perutile opus exhibuit, cùm per singulos annos res diuersorum Regum pro temporis ratione collectas ab Eusebio in Latinum vertit, atque à tempore Constantini vsq; ad sextum Consulatum [d] (vt ipse testatur) Valentis & Valentiniani Iunioris secundum eodem ordine reliqua prosecutus est: res gestas verò Gratiani atque Theodosij latiori se historiæ stylo reseruâsse testatur: *Non* (inquit) *quod de viuentibus timuerim liberè ac verè scribere: Timor enim Dei timorem hominum expellit. Sed quoniam debacchantibus adhuc in terra nostra barbaris, incerta sunt omnia.* verùm haud ea prosecutus videtur.

HIERONYMI CRONICON. [d] *Hieron. præfat. ad Eus. Chron.*

XLII. HISTORICI HVIVS TEMPORIS QVI ET QVALES.

Perfecit tamen nihilominus ipse Seuerus duos sacræ historiæ libros, ab origine mundi exordiens, ad sua vsque tempora eos producens. Scripsit ille quidem eo anno quo gesserũt Consulatum Stilico & Aurelianus, nimirùm Domini quadringẽtesimo, vt ex eius scriptis colligitur, dum à Consulatu Arbetionis & Lolliani numerauit annos quadragintaquinque: cùm constet hos creatos Consules esse anno Domini trecentesimo quinquagesimoquinto. Sed & diximus Dexterum Præfectũ Prætorij, tempore Theodosij, eiusdem quoque argumenti lucubrationem elaborâsse. Externorum autem, nempe Gentilium, Aurelius Victor de Vita & moribus Romanorum historiam edidit, incipiens ab Octauiano Augusto vsq; ad Theodosij Imp. obitum, ad quem viuentem opus inscripsit, à quo & decoratus est Vrbanâ Præfecturâ, necnon Comitatu sacrarum largitionum. Paulò autem ante ipsum Eutropius ad Valentem Imperatorem scripserat breue compendium Romanorum historiæ. Secutus est hos Zosimus sub Honorio, sed minori fide, maiori verò impietate. Rursum ex nostris Paulus Orosius id ipsum præstitit sub eodem Imperatore: verùm de eo inferiùs.

XLIII.

At licèt tot historicis hæc ætas abundâsse videatur, tamen adhuc inops harũ facultatum remansit & in nonnullis obscura, quòd ex his alij res multas breuitate nimiâ cõtraxerint, alij intactas penitùs reliquerint; desideretur autem in alijs ordo, in alijs verò temporum exactior indagatio; pericliteturq; alij veritate, ac pariter pietate, affectuque priuato ducti, pro arbitrio mẽdacia veris attexuerint. Porrò hos omnes audire, & in medio sedere arbitrum, & æquâ lance cuncta probare, disquirere singula & iudicare, prætermissaq; indagare, abstrusa abditaq; refodere, itẽq; cuncta in veritatis conflatorio examinare atque purgare, aurumque è terra seligere, haud leue negotium, tenuisque laboris est opus. Hinc videas vertices oratorum hoc genus scribendi attingere hæsitâsse: Tullium [e] interea se excusare, quòd istæc digno stylo prosequi, hominis in primis sit soluti omni negotio: & cùm tandem istud scribendi genus attigit, citra omnium expectationem opus edidit, publica contentione derisum, nec dignum habitum quod posteris traderetur, sed perpetuo silentio obruendum [f]. Et Plinius, cui (vt ipse [g] testatur) fuit cum Cicerone æmulatio, negauit Capitoni suo id exposcenti, se scripturum historias, dum ageret oratorem, quod opus præ sui magnitudine totum requireret hominem, & planè diuersa esset vtriusq; ratio scriptionis. Sed quorsum nos occasio Eusebij Chronici ab Alypio expetiti & à Paulino perquisiti pertraxit? Attamen aliquantisper licet vagata, haud tamen ad extranea deflexit oratio, cùm huius ætatis historicos numerauit, & scabra, per quæ assiduè ipsa duceretur, semel oftẽdit. Sed iam ad ipsum à quo deflexit, Paulinum, quæ de eo anni huius sunt reliqua, breuiter prosecutura dictio reuocetur.

[e] *Cicero de legib. lib. 1.*

[f] *Dio hist. Rom. l. 46.* [g] *Plin. li. 1. epist. 3.*

XLIV. LEGATIO AB AFRICANIS EPISCOPIS AD PAVLINVM.

Quod autem Paulini nomen claritudine generis & amplissimorum magistratuum functione vbique notum atque conspicuum, abdicatione rerum temporalium longè clarius atque celebrius esset vbique redditum; non Alypij tantùm & Augustini, sed & aliorum in Africa Catholicæ

Ecclesię Episcoporum permouit animos, & excitauit affectus: adeò vt ijdem ipsum litteris, legatione ad eum missa, salutauerint, quarum ipse meminit scribens ad Romanianum his verbis [a]: *Optatissime* (inquit) *sanctorum & carissimorum virorum inde epistolas receperamus, id est, Aurelij, Alypij, Augustini, Profuturi, Seueri iam omnium pariter Episcoporum.* erat Seuerus iste Ecclesiæ Mileuitanæ in Numidia Præsul, vt ipse Augustinus [b] affirmat: Profuturus autem Calamensis Ecclesiæ Episcopus, ad quem extat Augustini epistola centesima nonagesima. Porrò de eiusmodi legatione Afrorum idem Paulinus meminit ad Seuerum scribens, cùm ait [c]: *Afri quoque ad nos Episcopi reuisendos prima æstate miserunt.*

[a] *Apud Aug. epist. 36.*

[b] *Augustin. epist. 34.*

[c] *Paulin. epist. 1.*

XLV. AFRICANI CVPIDI VIDENDI PAVLINVM.

Quanto nam autem tenerentur illi videndi eundem desiderio, ipse sanctus Augustinus [d] ad eum scribens, & inuitans in Africam, declarat his verbis: *Quare non impudenter ergo rogo vos, & postulo, & flagito, vt in Africam, maiore talium hominum siti quàm siccitatis mobilitate laborantem, venire dignemini. Scit Deus, quia non solùm propter desiderium meum, neque solùm propter eos, qui vel per nos vestrum propositum, vel vndecumque fama prædicante didicerunt: sed etiam propter cæteros, qui partim non audiunt, partim audita non credunt, tamen possunt comperta diligere: vos istis terris etiam corporaliter adesse cupimus. Quamuis enim sedulò atque misericorditer id agitis, tamen etiam coram hominibus regionum nostrarum luceant opera vestra, vt videant bona facta vestra, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* hæc & alia plura id genus Augustinus ad Paulinũ, percupidus vt tali tantâque accensâ in Ecclesia Catholica face illuminaretur Ecclesia Africana; quòd adeo magna esse viderentur quæ de ipsius supereminenti Christiana philosophia diuulgata essent, vt quod auditus humanus vix caperet, ipse eius aspectus oculis certiori fide repræsentaret.

[d] *Augustin. epist. 34.*

XLVI. [e] *Augustin. epist. 39.* AVGVSTINVS SOLICITVS DE SALVTE LICENTII.

Hâc eâdem Afrorum Episcoporum legatione sanctus Augustinus [e] dedit litteras ad Licentium Alypij Episcopi fratrem Romæ agentem, iuuenem ab ipso olim Mediolani philosophicis disciplinis alijsque scientijs apprimè imbutum: quem detentum Vrbis illecebris, Paulini exemplo admonet, vt nuncium remittat sæculo, atque ad excultioris vitæ se conferat institutum, & inter alia: *Vade* (inquit) *in Campaniam, disce Paulinum egregium & sanctum DEI seruum, quàm grãdem fastum huius sæculi tantò generosiore quantò humiliore ceruice incunctanter excusserit, vt eam subderet Christi iugo, sicut subdidit, & nunc illo moderatore itineris sui quietus & modestus exultat. Vade, disce, &c.* Vides ex his Paulinum (quod diximus) iam relictâ Vrbe incolere cœpisse agrum Campanum propè Nolam. Sed & ipse Paulinus [f], quem sciret Licentium poëticis facultatibus egregiè excultum, versibus ad eum prosâque mixtam scripsit epistolam, quâ ad mundi contemptum vehementer eum cohortatus est: escam illam nimirum apponẽs hamo, quâ sciebat iuuenem illum magnoperè delectari, poëticis nimirũ numeris concinnatam, atque potentem ad persuadendum metricam texens orationem.

[f] *Paulin. epist. 36. apud Aug.*

XLVII. ROMANIANVS LICENTII PATER.

Exhibuerat Licentius iste, Mediolani cùm esset, tale tantumque vitæ benè compositæ specimen, vt eum patri ipsius Romaniano Augustinus in libro contra Academicos elaborato proposuerit imitandum. Nam ipse ibi [g]: *In hac,* inquit, *mecum studiosissimè viuit noster Licentius, ad eam totus à iuuenilibus illecebris voluptatibusq; conuersus est: ita vt eum non temerè patri audeam imitandum proponere.* hæc ipse, cùm Romanianum parentem eius, scribens contra Academicos librum, ad veram capessandam philosophiam hortatur: ex quo quidem commentario, qualis quantusq; fuerit Licentius ipse, poteris facilè intelligere, necnon ex libris ab eodem Augustino de Ordine scriptis, & de Vita beata. Accidit autem posteà vice versâ, vt qui Romanianum parentem, quem multa negotia Mediolanum [h] adduxerant, filij exemplo studuit ad veram philosophiam perducere, modò ipse Augustinus Licentium ipsum Romæ cum patre agentem, mundique honoribus inhiantem, per Paulinum [i], & Paulinus [k] per eundem Romanianum, ad eum scribens, ad meliorem frugem restituere conarentur.

[g] *Aug. contra Acad. lib. 1. cap. 1.*

[h] *Aug. confes. libr. 7. cap. 14.*

[i] *Augustin. epist. 32.*

[k] *Apud Aug. epist. 36.*

Laborauit in hoc magnoperè Augustinus: tum quod eundem Licentium liberalibus scientijs olim excolens, æquè eruditum atque probum adolescentem reddiderat: tum etiam quòd Romaniano eius parenti plurimum se debere sentiret. Quantum verò idem nobilissimus Tagastensis conciuis, homo prædiues, de ipso Augustino benè meritus fuerit, cui eam ob causam non ipsum tantùm, sed vniuersam Catholicam Ecclesiam magnoperè deuinctam esse, necesse sit profiteri: ex ipsomet Augustino intelliges, cùm hæc ait, aduersus Academicos disputans [l]: *Ergone tibi gratiam non repensabo? An fortasse paululum debeo? Tu me adolescentulum pauperem ad peregrina studia pergentem, & domo, & sumptu, & (quod plus est) animo excepisti. Tu patre orbatum, amicitia consolatus es, hortatione animasti, ope adiuuisti. Tu in nostro ipso municipio fauore, familiaritate, cõmunicatione domus tuæ penè tecum clarum primatemq; me fecisti. Tu Carthaginem illustrioris professionis gratia remeantem, cùm tibi soli & meorum nulli consilium spemq; aperuissem, quamuis aliquantum illo tibi insito, quia ibi iam docebam, patriæ amore cunctatus es: tamen vbi euincere adolescentis cupiditatem ad ea quæ videbantur meliora tendentis nequisti, ex dehortatore in adiutorem mira beneuolentiæ moderatione conuersus es. Tu necessarijs omnibus iter adminiculasti meum. Tu ibidem rursus, qui cunabula & quasi nidum studiorum meorum foueras, iam volare audentis sustentasti rudimenta. Tu etiam, cùm te absente atque ignorante naufragassem nihil succensens, quod non tecum communicassem vt solerem, atq; aliud quidquis quàm contumaciam suspicans, mansisti inconcussus in amicitia: nec plus ante oculos tuos liberi deserti à magistro, quàm nostræ mẽtis penetralia puritasq; versata est. Postremò quicquid de otio meo modò gaudeo, quòd à superfluarum cupiditatum vinculis euolaui, quòd depositis oneribus mortuarum curarum respiro, respisco, redeo ad me, quòd quæro intentissimus veritatem, quam inuenire iam ingredior, quàm me ad ipsum summum bonum prouecturam esse confido, tu animasti, tu impulisti, tu fecisti.* hæc ad Romanianũ Augustinus, rependens vicem in salute Licentij eius filij: nam inferiùs [m] de eodem: *Reddam tibi gratiam: filius tuus cœpit iam philosophari, &c.* Sed & vberiorem rependisse constat gratiam Augustinum Romaniano, cùm rogatus [n] olim ab eo, quid de vera religione sentiret, verã planè esse docuit Christianam, eodemq; argumento librum ad ipsum conscripsit, ex quo ipse veræ pietatis didicit stabilis esse cultor, qui hactenùs in diuersa ambiguus fluctuâsset. Voluimus hic eiusmodi vtriusque in se inuicem collata officia & beneficia in Annalibus relinquere consignata, quòd Dei Ecclesia ex ijsdem vtrique plurimum debeat. Romaniano, qui talem tantumque doctorem suâ ope præstitit Augustinum: ipsi verò quantũ Catholici omnes debeant Augustino, vna est omnium vno ore confessio.

[l] *Augustin. contra Acade. lib. 2. ca. 2.* ROMANIANVS AVGVSTINO OMNIA SVPPEDITAVIT.

[m] *Aug. contra Acade. lib. 2. ca. 3.*

[n] *Aug. de vera religione, c. 7.*

Quod rursus ad Licentiũ spectat, quem diximus fuisse eiusdem filium Romaniani: eundem quoque Alypium Tagastensem habuisse fratrem, Paulinus versibus illis ad eum scriptis testari videtur, quibus ait [o]:

Frater Alypius est, Augustinusq; magister:
Sanguinis hic consors, hic sator ingenij.
Tanto fratre vales, & præceptore, Licenti:
Et dubitas pennis talibus astra sequi? &c.

XLIX.

[o] *Apud Aug. epist. 36.*

At non sic inter se fratres fuisse intelligas, vt germani eodem patre geniti fuerint, sed patrueles: siquidem (vt ipse auctor est Augustinus [p]) simultas quædam inter patrem Alypij & ipsum Augustinum diutiùs intercessit, inter patrem verò Licentij, ipsum nimirum Romanianum, & Augustinum, magna semper (vt nuper vidimus) viguit necessitudo atque concordia. At de legatione Africanorum Episcoporum ad S. Paulinum hactenùs.

[p] *Aug. Confes. lib. 6. cap. 7.*

L. MONACHISMVS IN AFRICA PROPAGATVS

Porrò ex eiusdem Paulini redditis ad Alypium literis, illud quoq; memoriâ dignum compertum habetur: monachismum in Africa, quem ex Italia Augustinus patrium solum repetens ante sex annos illuc primus inuexerat, iam longè lateque fœcũdâ fuisse propagatione diffusum. Nam in fine eius epistolæ hæc verba leguntur [q]: *Benedictos sanctitatis tuæ comites & æmulatores, in Domino fratres (si dignatur) nostros tam in Ecclesijs, quam in monasterijs Carthagini, Tagastæ, Hippone Regio, & totis parochijs tuis, atque omnibus cognitis*

[q] *Apud Augustin. epist. 35.*

tibi per Africam locis Domino Catholicè seruientes, multo affectu & obsequio salutari rogamus. hæc ipse. Sed & Possidius, quàm per totam Africam propagati fuerint clerici, Episcopi, & monasteria ex primo illo ab Augustin. erecto monasterio docet his verbis[a]: *Proficientes verò doctrina diuina sub sancto & cum sancto Augustino in monasterio* DEO *seruientes, Ecclesiæ Hipponensis clerici ordinari cœperunt: ac deinde innotescente ac clarescente de die in diem Ecclesiæ Catholicæ prædicationis veritate, sanctorumq; seruorum Dei proposito, continentia, & paupertate profunda, ex monasterio, quod per illum memorabilem virum & esse & crescere cœperat, magno desiderio poscere atque accipere Episcopos & clericos pax Ecclesiæ atque vnitas & cœpit primò, & postea consecuta est. Nam ferme decem, quos ipse noui, sanctos ac venerabiles viros continentes & doctissimos beatus Augustinus diuersis Ecclesiis, nonnullis quoque eminentioribus rogatus dedit. Similiterq; & ipsi ex illorum sanctorum proposito venientes, Domini Ecclesiis propagatis, & monasteria instituerunt, & studio crescente ædificationis verbi Dei, cæteris Ecclesiis promotos fratres ad suscipiendum sacerdotium præstiterunt.* hæc Possidius: vt planè videas ex vno Augustini monasterio vniuersam Catholicam Ecclesiam Africanam sanctis sacerdotibus & monasterijs (ex alijs, alijs deriuantibus) breui tempore fuisse repletam, Donatistis propterà inuidentibus, & nomen monachi[b] execrantibus. Sed de his alibi.

[a] Possid. in Vit. Aug. cap. 11.

[b] August. in Ioan. tract. 97.

LI.

At denique vt eundem Paulinum, ad quem legationem ab Africanis Episcopis missam hoc anno diximus, redeamus, & anni huius claudamus periodum: Quem his Consulibus annum absoluisse in agro Nolano diximus, constat eodem quoque anno ad Seuerum primam scripsisse epistolam, quâ de his quæ transacta fuissent cum Romano Pontifice deque successione sua & legatione Africanorum Episcoporum nuper suscepta, mentionem habet. Liquet insuper, eodē hoc primo anno suæ cōmorationis in agro Nolano apud sanctum Felicem, secūdum eius Natalitium carmine ceciniſſe: statuisse quippe ipsum quâlibet anniuersariâ die natalis ipsius carmen in laudem eius scribere, idem ipse[c] ad eundem Seuerum scribens testatur his verbis: *Habes ergo libellos à me duos, vnum versibus, Natalitium, de mea solemni ad Dominædium cantilena, cui corpore & spiritu quotidiè, lingua autem quot annis pensito dulcissimum seruitutis voluntariæ tributum in die Festo consecrationis eius, immolans Christo hostiam laudis, & reddens Altissimo vota mea.* hæc ipse. Porrò secundum ordine positum est primum carmen de Natalitio Nolæ scriptum: nam primum constat absentem agentemque in Hispania descripsisse. Cæterum scias Paulinum appellare consueuisse sanctum Felicem Dominædium, quasi Dominum ædium, quas ipse Paulinus in honorem illius erexerat.

[c] Aug. ep. 9.

IESV CHRISTI
Annus 396.

SIRICII PAP. Annus 12. ARCAD. & HONOR. IMPP. Annus 2.

I.

TRECENTESIMVS nonagesimus sextus Christi annus, amborum Augustorum Consulatu, Arcadij quartùm, tertiùm verò Honorij Fastis adscribitur. Huius Honorij Tertij Consulatus, sed primi post obitum parentis Theodosij, meminit Paulinus[d] in Ambrosio, vbi & quid acciderit in editione munerum in ipso Cōsulatus ingressu exhiberi solita, narrat his verbis: *Per idem tempus, cùm Consulatus sui tempore Imperator Honorius in vrbe Mediolanensi Libycarum ferarum exhiberet munus, populo illuc concurrente, data copia est missis militibus ab Stilicone Comite, hortatu Eusebij Præfecti, vt Cresconius de Ecclesia raperetur. Quem confugientem ad altare Domini sanctus Episcopus cum clericis, qui in tempore aderant, defendendum circumdedit. Sed multitudo militum, quæ duces suos habebat de perfidia Arianorum, præualuit aduersus paucos: atque ablato Cresconio, exultantes ad amphitheatrum reuerterunt, Ecclesiæ luctum non modicum relinquentes. Nam sacerdos prostratus ante altare Domini, factum diu fleuit. Sed in tempore cùm reuertissent, & renunciassent ijs à quibus fuerant destinati milites, dimissi leopardi, saltu celeri ad eundem locum, in quo sederant qui de Ecclesia triumphabant, ascendentes, grauiter laniatos reliquerūt. Quod vbi vidit tunc Stilico comes, pœnitentia motus est, ita vt per multos dies satisfaceret Sacerdoti. Et illæsum quidem illum qui ablatus fuerat dimiserat: sed & quia grauissimorum criminum erat reus, & aliter emendari non poterat, ad exilium destinatur, non multò post indulgentia prosequēte.* hæc de his Paulinus: qui & de eiusdem Stiliconis seruo hæc inferiùs subdit:

[d] Paulin. in vita S. Ambros.

ECCLESIA IMMVNITATEM VIOLANTES DANT POENAS.

II. DE SERVO STILICONIS A S. AMBROS. LIBERATO.

Superioribus autem diebus, cùm Stiliconis tunc Comitis seruus, qui dæmonio laborauerat, in Ambrosiana basilica iam sanatus maneret, commendatus à Domino suo (ferebatur enim quòd libenter ab eodem haberetur) facere falsas epistolas Tribunatus, compettum est: in tantum vt tenerentur homines, qui ad ministrandum pergebant. Sed vbi ad personam serui sui peruenit Comes Stilico, qui in seruo suo noluit vindicare: homines etiam qui decepti fuerant, interuentu sacerdotis dimisit; de ipso verò seruo sacerdoti questus est: Quem vir sanctus, cùm de basilica Ambrosiana egrederetur, requiri fecit, atque ad se perduci. Quem cùm interrogasset, & deprehendisset auctorem tanti flagitij, ait: Oportet illum tradi Satanæ[e] in interitum carnis, ne talia aliquis in posterū audeat admittere. Quem eodem momēto (cùm adhuc sermo esset in ore sacerdotis sancti) spiritus immūdus arreptum discerpere cœpit. Quo viso, non minimo timore repleti sumus & admiratione. hęc Paulinus, qui & illa superioribus addidit de legatione Reginæ Marcomannorū, quam hoc anno contigisse, ea quæ dicentur, facilè declarabunt:

[e] 1 Cor. 5.

III. FRITIGILDÆ REGINÆ MARCOMANNORVM CVM VIRO SVO ET POPVLO SVADENT ROMANIS.

Per idem tempus Fritigil quædam Regina Marcomannorum, cùm à quodam Christiano viro, qui ad illam fortè de Italiæ partibus aduenerat, referente sibi audiret famam viri, Christo credidit, cuius illum seruulum recognouerat: missisq; muneribus placatos ab Ecclesia postulauit, vt scriptis ipsius, qualiter credere deberet, informaretur. Ad quam ille epistolam præclaram fecit in modum catechismi, in qua etiam admonet, vt suaderet viro suo Romanis pacem seruare. Qua accepta epistola, mulier suasit viro, & cum populo suo se Romanis tradidit. Quæ cùm aduenisset Mediolanum, plurimùm doluit, quòd sanctum sacerdotem, ad quem festinauerat, minimè reperisset: iam enim de hac luce migrauerat. hæc Paulinus. Contigit autem (vt dicemus anno sequenti) mense Aprili eundem sanctum sacerdotem ex hac vita migrâsse: vt planè intelligantur hæc inter eos hoc ipso anno trāsigi cœpta esse. At perijsse dolemus adeò nobile scriptorū Ambrosij monumentum, quo vnico Spiritus telo indomitos hactenùs barbaros subiugauit, eo præsertim tempore, quo aliæ barbaricæ nationes ipsum Orientale depascebantur Imperium. Perstitisse & in suscepta fide Christi Marcomannos, semelque initam cum Imperatore Romano pacem firmiter custodisse, certo argumento est, quod inter alios à sancto Hieronymo[f] diuersarum nationum nominatos barbaros, qui eruperunt in Gallias sub eodem Augusto, Marcomanni minimè recensiti inueniuntur, cùm cæteri nominentur; nempe Quadi, Vvandali, Sarmatæ, Alani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, & Alemanni, de quibus acturi sumus inferiùs suo loco.

[f] Hier. ep. ad Ageruch. tit. 11.

Ijsdem Consulibus, tum Marcellinus[g], tum Prosper[h] prodigium memorabile illud signāt, quo ardēte desuper cœlo, atque terra tremente deorsum, Constantinopolitanæ vrbis conflagratio, eiusque extremus interitus timebatur. Rei quidem memorabilis fama suos egressa fines, toto penè Orbe diffusa, cunctis innotuit: quæ allata in Africam, certisque testibus confirmata, à Sancto Augustino[i] his verbis describitur: *Nonne ante paucos annos, Arcadio Imperatore Constantinopoli (quod dico, audierunt nonnulli, & forsitan nouerunt, & sunt in hoc populo, qui illic præsentes fuerunt) volens* DEVS *terrere ciuitatem, & terrendo emendare, terrendo conuertere, terrendo mundare, terrendo mutare: seruo cuidam suo fideli viro (vt dicitur) militari venit in reuelatione, & dixit ei, ciuitatem venturo de cœlo igne perituram. Eumque admonuit, vt Episcopo diceret. Dictum est. Non contempsit Episcopus, & allocutus est populum. Conuersa est ciuitas in luctum pœnitentiæ, quemadmodum quondam illa*

[g] Marcell. in Chron.

[h] Prosper in Chron.

[i] Aug. de excidio vrbis, cap. 6. VRBS CONSTANTINOP. NOVO CASV PERTERRITA.

antiqua Niniue. Tamen ne putarent homines, illum qui dixerat, vel falsitate deceptũ, vel fallaciter decepisse: venit dies, quem Deus fuerat comminatus. Intentis omnibus & exitum cum timore magno expectantibus, noctis initio, tenebrante iam mũdo, visa est ignea nubes ab Oriente, primò parua, deinde paulatim, vt accedebat supra ciuitatem, ita crescebat, donec toti vrbi ingens terribiliter immineret.

V. INCENDIVM ET TERRAE MOTVS IMMINENT CIVITATI CONSTANTINOPOLITANÆ.

Videbatur horrenda flamma pendere, nec odor sulphuris deerat. Omnes ad Ecclesiam confugiebant: non capiebat multitudinem locus. Baptismum extorquebat quisque à quo poterat: non solum in Ecclesia, sed etiã per domos, per vicos ac plateas salus sacramenti exigebatur, vt fugeretur ira non præsens vtiq;, sed futura. Attamen post magnam illam tribulationem, vbi exhibuit Deus fidem verbis suis, & reuelationi serui sui: cœpit vt creuerat, minui nubes, paulatimq; consumpta est. Populus securus paululum factus, iterum audiuit omnino esse migrandum, quòd ciuitas esset proximo Sabbatho peritura. Migrauit cum Imperatore tota ciuitas: nemo in domo remansit: nemo domum clausit, longè recedens à mœnibus: & dulcia tecta respiciens, relictis carissimis sedibus, voce miserabili valefecit. Et aliquot millibus tanta illa multitudo progressa, vno tamen loco fundendis ad Deum orationibus congregata, magnum fumum subitò vidit, & vocem magnam emisit ad Deum. Tandemq; tranquillitate conspecta, missis qui renunciarent, solicita, quæ prædicta fuerat hora transacta: & renunciantibus, quòd salua vniuersa mœnia & tecta consisterent: omnes cum ingenti gratulatione redierunt. Nemo de domo sua quicquam perdidit patente: omnis homo sicut dimisit, inuenit.

VI. DIVINA MISERICORDIA IN CVTI-TVRTIMOR.

Quid dicemus? vtrùm ista ira Dei, an potiùs misericordia fuit? Quis dubitat, misericordissimum Patrem corrigere voluisse terrendo, non perdendo punire, quãdo nihil hominum, nihil domorum, nihil mœnium tanta impendens præsentia calamitatis læsit? Prorsus sicut solet manus erigi ad feriendum, & consternato illo qui feriendus erat, miseratione reuocari: ita factum est illi ciuitati. Verumtamẽ si eo tempore quo illa derelicta, vniuersus populus abscessit, irrueret vastitas loco, totamq; vrbem sicut Sodomam nullis saltem ruinis remanentibus perdidisset: quis etiam sic dubitaret quòd Deus pepercisset illi ciuitati, qua præmonita & territa, & discedente atque migrante locus ille consumeretur? sed hactenùs de his Augustinus. Cùm autem meminit eiusdem prodigij Paulus Diaconus, precibus Arcadij ac populi tribuit ciuitatis ab imminente clade salutem, ait enim[a]: Interea ingens terræmotus Constantinopoli factus est, ita vt subtus terra tremeret, & desuper fusa cælitùs flamma penderet, tamdiuq; manſit, donec orationibus Arcadij Principis & populi Christiani præsentem perditionem Deus exoratus auerteret: probans se solùm esse & conseruatorẽ humilium, & punitorem malorum. Arcadius itaq; Imperator erat vir mitis & quietus, & circa finem vitæ pro huiusmodi causa venerabilis æstimatus. hęc ipse de præsenti clade: quibus hæc addit ad eiusdem Arcadij cõmendandam præstantem fidem ac pietatem.

[a] Paul. Diac. lib. 13.

VII. ARCADII PIETAS COMMENDATA EX MVLTIS.

In vrbe, inquit, Constantinopoli domus est maxima, habens cognomen Caryæ, id est, nucis: est enim in eius domus vestibulo arbor nucis, in qua (vt sermo est) fuerat appensus martyr Acacius, & defunctus: ob quam rem etiam oratorium illic est ædificatum. Hanc Arcadius videre volens, ad orationem venit, votoq; completo, reuertebatur: proinde cuncti circa oratorium habitantes, volentes Imperatorem videre, currebant: & alij quidem foris domum præcesserant, vt melius aspectum Principis & ordinem videret obsequij, alij verò sequebantur. Dumq; omnes cum mulieribus atque filijs, simulq; mancipijs extra domum fuissent egressi: repentè maxima domus oratorio cohærens, subitò tota corruit: clamor cum admiratione secutus est, quomodò oratio Principis tàtos ruinæ imminentis periculo liberauit. hæc Paulus Diaconus, cuncta adscribens Arcadij pietati; ac meritò sanè: ijs enim Imperij ipsius primordijs, optimi quidem atque Christianissimi Principis specimen edidit. Vtinam non Herodias, Ioannis hostis, eius lateri inhæsisset, quæ posteà ipsum à recto tramite æquitatis abduxit. Sed de his inferiùs.

VIII. ARCADIVS ITERVM EXAGITAT HÆRETICOS.

Effulsit quidem & in his potissimum Arcadij Augusti pietas, cùm nihil penes se haberet antiquius, quàm fidẽ Catholicam ab omnibus hæreticorum impietatibus munire, hæresesque cum hæreticis longè longiùs pellere, ac penitus profligare. Huius rei causã, simulac (vt vidimus anno superiori) liberas est nactus habenas Imperij, pluribus eosdem hæreticos exagitauit edictis. Sed & hoc anno eorundem petulãtiam, cùm ijdem procaciter accepta à Præfecto licentiâ, se inferrent in Vrbẽ, cohibuit, dato ad Clearchum Vrbis Præfectum aduersus eosdem eiusmodi rescripto [b], quo & ipse Præfectus puniendus esset.

[b] l. 30. de hæret. Cod. Theod. IX.

Cuncti hæretici proculdubio nouerint omnia sibi loca huius Vrbis adimenda esse, siue sub Ecclesiarum nomine teneantur, siue quæ Diaconica appellantur, vel etiam Decanica, siue in priuatis domibus, vel locis priuatis Fisco nostro adcorporandis. Præterea omnes clerici hæreticorum ex sacratissima Vrbe pellantur, neque his finibus liceat conuenire. Ad hoc interdicatur ijs omnibus ad litaniam faciendam intra ciuitatem noctu vel interdiu profanis coire conuentibus. Statuta videlicet condemnatione centum librarum auri contra officium sublimitatis tuæ, si quid huiusmodi fieri vel in publico vel in priuatis ædibus conceditur. Dat. V. Non. Martij, Constantinopol. Arcadio quartum & Honorio tertium AA. conss. hæc quidẽ aduersus omnes hæreticos. Cæterùm Eunomianos priuato edicto ad Præfectum Prętorio Cæsarium dato inquiri iussit, sic enim se habet [c]:

[c] l. 32. de hæret. Cod. Theod. X.

Ne Eunomianorum tanta dementia perseueret, sublimis magnificentia tua omni studio auctores doctoresq; Eunomianorum insectari festinet: clericiq; eorum maximè, quorum furor tantum suasit errorem, de ciuitatibus pellantur extorres, & humanis cœtibus segregentur. Dat. X. Kal. Maij, Constantinop. Arcadio IV. & Honorio III. Conss. Sed & aduersus apostatas ad eundem Cæsarium hoc eodem anno eiusdem Arcadij datum rescriptum extat [d], ac rursùm aliud aduersus idololatras [e], quos exuit omnib. priuilegijs ijsdem antiquo iure concessis, quæ breuitatis causã referre desinimus.

[d] l. 6. de apost. Cod. Theod.

[e] lib. 14. de Pagan. Co. Theo. XI.

Hoc eodem anno, qui sequens est ab Hunnorum atq; aliorum barbarorum egressu, S. Hieronymus (vt ipse [f] testatur) de Nepotiano presbytero, ad quem de Vita clericorum libellum scripserat, iam vitâ functo, Epitaphium scripsit ad Heliodorum Altinensem Episcopum eius auunculum, qui ingenti dolore eius decessu affectus erat, quòd quem à tenera ætate Chironis instar ad omnes perfectæ clericalis vitæ numeros composuerat, cùm magna gloria tum sanctitatis tum doctrinæ nitesceret, quo tempore ipse iam senior in eum Ecclesiastica onera refundere cogitabat, sic repentè è manibus (vt dici solet) abreptus esset. Porrò ipse Nepotianus proximè moriturus, patris sui S. Hieronymi [g] memor, sacerdotalem qua vtebatur in sacris, ipsi vestem legauit: cuius charitatis officij idem Hieronymus eâdem voluit epistolâ meminisse, cùm ait: *Quis crederet in tali illum tempore nostræ necessitudinis recordari, & luctante animæ studiorum scire ducedinem? Apprehẽsa auunculi manu, Hanc, inquit, tunicam, qua vtebar in ministerio Christi, mitte dilectissimo mihi ætate patri, fratri collegio: & quicquid à te nepoti debebatur affectus, in illum transfer, quem mecum pariter diligebas. Atque in talia verba defecit, auunculi manum, mei recordatione contrectans.* hæc ipse Hieronymus, qui eâdem epistolâ eius virtutes perpetuæ memoriæ consecrauit: quem meritò ob virtutum præstantiam, tota (vt ait) luxit Italia. Probè enim cognitus omnibus, non in clericatu tantùm Christi miles effulsit, sed & cùm anteà apud Imperatorem inter primos militans iunxit cũ militia monasticam disciplinam.

[f] Hier. ep. 3 HIERONYMVS DE OBITV NEPOTIANI AGIT AD HELIODORVM.

[g] Hieron. ead. epi. 3.

Verùm genus illud vitæ quantumlibet summâ laude dignum extiterit, tamen quòd potiora præpedire videretur atq; differre, haud sibi laudandum putauit ipse Hieronymus, dum hæc ait [h]: *Referret* (inquam) *alius, quòd in Palatij militia sub chlamyde & candenti lino corpus eius cilicio tritum sit, quòd stans ante fæculi potestates, lurida ieiunijs ora portauerit: quod adhuc sub alterius indumentis alteri militauerit, & ad hoc habuerit cingulum, vt viduis, pupillis, orphanis, oppressis, miserisq; subueniret. Mihi non placent dilationes istæ imperfectæ seruitutis Dei, &c.* Quæ autem qualia ve præstiterit factus clericus, qui sanctitate ita eluxit in aula, quisque mente ex his quæ de eo sanctus Hieronymus scribit, ex multis pauca rimari poterit, secretioraque penetrare. At de Nepotiano hactenus, Annalium quidem digno memoriâ, qui sic ex hac vita recessit, vt tamen clericalis disciplinæ semper viuentem in Ecclesia perfectam reliquerit formam expressam.

[h] Hieron. ead. epi. 3. QVAE NEPOTIANVS GERIT, CVM MILITARET IN PALATIO. XII.

XIII.

PROPAGATIO FIDEI CHRISTIANAE.

Illud verò Hieronymi ex eadem epistola de propagato longè lateque apud barbaros Christi nomine his attexendum putaui: vt videas potentiâ Crucis victos, qui diuersis in locis atque temporibus Romano bella intulerunt Imperio. *Ab India* (inquit [a]) *vsque ad Britanniam, à rigida Septentrionis plaga vsque ad feruores Atlantici Oceani iam innumerabiles populi, & tantarum gentium multitudines, quàm variæ longius habitu, tam vestibus & armis, piscium ritu ac locusta rum, & velut muscæ & culices conterebantur (absque notitia enim sui creatoris omnis homo pecus est) nunc verò passionem Christi & resurrectionem eius cunctarum gentium & voces & litteræ sonant. Taceo de Hebræis, Græcis, & Latinis, quas nationes fidei suæ in Crucis titulo Dominus dedicauit. Immortalem animam, & post dissolutionem corporis subsistentem, quod Pythagoras somniauit, Democritus non credidit, in consolationem damnationis suæ Socrates disputauit in carcere, Indus, Persa, Gothus, Aegyptius philosophantur. Bessorum feritas, & pellitorum turba populorum, qui mortuorum quondam inferijs homines immolabãt, stridorem suum in dulce Crucis fregerunt melos, & totius mundi vna vox, Christus, est.* hæc ibi; & in epistola ad Lætam eodem fermè tempore scripta ita in eandem sententiam [b]: *De India, Perside, Aethiopia monachorum quotidie turmas suscipimus: Deposuit pharetras Armenius: Hunni discunt Psalterium: Scythia frigora feruent calore fidei: Getarum rutilus & flauus exercitus Ecclesiarum circumfert tentoria; & ideo forsitan contra nos æqua pugnant acie, quia pari religione confidunt.* hæc de Ecclesia vbique dilatata sanctus Hieronymus: vt admiratione planè dignum sit, inter alios recensitos barbaros, cæteris omnib. ferociores Hunnos, in totum Orientem agmine infesto grassantes, & quietis nescios, nullamque certam sedem habentes, subiecisse tandem indomita colla iugo Christi, simulq; loco sistere, atque pacem colere, & Dei laudes canere didicisse: Quonam autem prædicante, planè nescitur.

[a] *Hieron. epist. 2.*

[b] *Hieron. epist. 7.*

XIV. BARBARI A S. NICETA CONVERSI.

Fortasse autem idem illis accessit Apostolus magnus ille Nicetas, quem Bessas, Dacos, Getas, Scythasque hoc tempore ad fidem Christi conuertisse, S. Paulinus [c] tradit: qui de Bessis, quorum suprà citato loco S. Hieronymus meminit, per S. Nicetam Dacorum Episcopum ad fidem conuersis hæc cecinit Sapphicis:

Nam simul terris animisq; duri,
Et sua Bessi niue duriores,
Nunc oues facti, ducete, gregantur
Pacis in aulam.
Quasq; ceruices dare seruituti
Semper à bello indomiti negarunt,
Nunc iugo veri Domini subactas
Sternere gaudent.
Nunc magis dines pretio laboris
Bessus exultat: quòd humi manuq;
Antè quærebat, modò mente cælo
Colligit aurum.

[c] *Paulin. de reditu Niceta Episc. in Dac.*

BESSI RED DITI CHRISTIANI.

Subdit idem de ijsdem Bessis iam vitam monasticam excolẽtibus; quæ nos superiùs aliâ occasione tertio tomo posuimus, cùm egimus de propagatis vbique monasticis institutis. Porrò Fideles factos & Scythas Nicetæ quoq; prædicatione, idem Paulinus his versibus docet:

Te Patrem dicit tota plaga Boreæ,
Ad tuos fatus Scytha mitigatur,
Et sui discors fera te magistro
Pectora ponit.

SCYTHAE PER NICETAM CONVERSI AD FIDEM.

Addit & de Getis & Dacibus ab eodem ad Christi fidem conuersis; quorum sub Valentiniano superiùs mentio facta est. En vides tempora ista visa Romano Imperio infestissima, quàm cesserint Ecclesiæ Catholicæ felicissima, dum qui Romanis imperitare barbarico furore studebãt, mancipia Christi facta sunt, Crucis potẽtiâ subiugati: quos quidem & Catholicâ fide imbutos esse, ex eorum cultore Niceta sanctissimo Catholico Episcopo Catholicis communicante, nullus est qui reuocare possit in dubium. De eodem verò Niceta ad sancta loca lustranda iterum in Italiam peregrinante idem Paulinus [d] duplici carmine cecinit: cuius quidem priorem aduentum sequenti anno contigisse, suo loco eiusdem testificatione liquidò apparebit.

[d] *Paul. natal. 9. S. Felic. & hym. in reditu Nicet.*

Quod rursum spectat ad propagatam hoc tempore Christianam religionem, his attexamus quæ de conuersis ad Oceanum Boreale positis populis per sanctum Victricium confessorem Episcopum Rhotomagensem idem S. Paulinus ad eum scriptâ epistolâ tradit his verbis [e]: *Notum enim nobis fecit Titius tuus carissimus frater & fidelis minister in Domino, non quidem te magis, quàm in te Deum prædicans, quanta Dominus per te lumina in obscuris antè regionibus accendisset: Qui educens nubes [f] ab extremo terræ, te quoque in lucem populi sui de extimo Orbis eduxit, & clarum fulgur in pluuiam vberem fecit. Sicut terra Zabulon quondam [g] & Nephthalim via in maris trans Iordanem Galilææ, & qui sedebant in regione vmbræ mortis, lucem viderunt magnam: ita & nunc in terra Morinorum, situ orbis extrema, quam barbaris fluctibus fremens tundit Oceanus, gentium populi remotarum, qui sedebant in latebris, via maris arenosa extra Iordanem, ante quàm pingueſcerent fines deserti in ea, orta sibi per tuam sanctitatem à Domino luce gaudentes, corda aspera, Christo intrante, posuerunt. Vbi quondam deserta siluarum ac litorum pariter in tota aduenæ Barbaria, aut latrones incolæ frequentabãt: nunc venerabiles & angelici sanctorum chori, vrbes, oppida, insulas, siluas Ecclesijs & monasterijs plebe numerosis pace consona celebrant. Quod quamquàm totius Galliæ populis & vbique gentium Christus operetur, qui totum Orbem circuit, quærens dignos se, & per nationes in animas sanctas se transfert, & in vijs directionis ostendit se hilariter, & omni prouidentia occurrit amatoribus suis: tamen in remotissimo Neruici littoris tractu, quem tenui ante hac spiritu fides veritatis afflauerat, te potissimum in vas electionis excerpsit, in te prima refulsit, clariùs inualuit, ardentiùs & propitiùs apparuit, in quo & sanctificaret illic nomen suum, & per cuius nomen etiam Solis ab Occasu in omnem terram sonus eius exiret, assumpsit. Denique nunc Rhotomagum & vicinis antè regionibus tenui nomine peruulgatum, in longinquis etiam prouincijs nominari venerabiliter audimus, & inter vrbes sacratis locis nobiles cum diuina laude numerari; haud immeritò, &c.* plura enim habet de nobilitate Ecclesiæ Rhotomagensis ex studioso cultu Christianæ obseruantiæ comparata. At de progatione Fidelium huius temporis hactenùs.

[e] *Paulin. epist. 26.*

[f] *Psal. 134.*

[g] *Isaiæ 9.*

POPVLI AD SEPTENTRIONALEM OCEANVM POSITI CONVERSI AD FIDEM.

IESV CHRISTI
Annus 397.

SIRICII PAP. Annus 13. — ARCAD. & HONOR. IMPP. Annus 5.

XV.

I ORIGENIS ERRORES INFERVNTVR IN VRBEM.

QVI sequitur Christi annus trecentesimus nonagesimus septimus, Consulatu Cæsarij & Attici, Fastis adscribitur: quo hæreses Origenis sub pietatis inuolucro per Ruffinum presbyterũ Aquileiensem è Palæstina cum Melania Romam redeuntem inferuntur in Vrbem; propinatæque aureo calice Babylonis, antequam inebriarentur illis Fideles, detectæ atque explosæ fuerunt. Hæc autem quomodò se habuerint, dicendum per singula: sed ante omnia, quæ sunt temporis, elucidanda. Ruffinum quidem indiuiduum Melaniæ comitem cum ea in Aegyptum profectum & in Palæstinam, ibique apud eam, vsque dum illic mansit, Hierosolymis vitam transegisse, quæ dicta sunt superiùs ex S. Hieronymo satis significãt: at eâ demùm remeante Romam, eiusdem affectatum esse vestigia, Palladij atque Paulini testificatione exploratum habetur: ait enim Palladius [h]: *Erat etiam cum ea Ruffinus quidam nomine, cuius Italus ex Aquileiensi oppido, vir nobilium & in proposito singulari satu fortium morum; qui & ad presbyteratum postea meruit peruenire: quo nullus mansuetior, fortior, & placidior tanquam omnia sciens, in sexu virili potuit inueniri. Isti igitur in viginti, & septem annis, omnes apud Hierosolymam sanctos atque peregrinos Episcopos, monachos, virgines q; (hoc enim voluerant Deo) fuscepêre suis proprijs sumptibus, &c.* agitque paulò pòst de eorundem reditu Romam, de quo & nos itidem. Hæc Palladius de Ruffino, eidem in Origenis erroribus concors, vt superiùs pluribus demonstratum est. Sed & Paulinus comi-

[h] *Pallad. in Lausiac. ca. 33. apud Lipom. tom. 3.*

tem Melanię Ruffinum appellat [a], quem & haud hactenùs satis sibi compertum laudat. Sanctus Hieronymus etiam post hæc ad eundem Ruffinum Romæ agentem litteras [b] dedit: vt planè nullum sit dubium, contigisse aduentum Ruffini Romam quando illuc etiam ipsa Melania remeauit. Sed quoto potissimùm anno Domini Melaniam in Vrbem redire contigit, id quidem est accuratiùs exquirendum.

II. MELANIÆ ET RVFFINI REDITVS ROMAM TEMPVS.

Iam suo loco satis liquidò superiùs demonstratum est, ipsam vnà cum Ruffino in Aegyptum primò, indeque Hierosolymam migrâsse anno Domini trecentesimo septuagesimosecundo, Impp. Valentiniani atque Valentis nono. Sed quot annos in hac peregrinatione & commoratione insumpserint, diuersæ sententiæ sunt eiusdem Palladij atque Paulini: siquidem ille (vt nuper vidimus) vigintiseptem numerat annos, Paulinus verò vigintiquinque. Sed huius exploratior atque solidior fides est: nã accepit hæc ipse ab eadem Melania, quam redeuntem Romam (vt proximè dicturi sumus) Nolam diuertentem excepit hospitem. Verùm ex eo quoque certior Paulini testificatio redditur, & Palladij assertio de annis virginti septem exploditur: quòd cùm constet hos adhuc in vita agente Siricio Papâ repetijsse Romam: si dixerimus, ad numerum annorum à Palladio præscriptum, ipsorum esse prorogatum aduentum: vtiq; affirmandum esset non sub Siricio, sed sub eius successore Anastasio eorundem reditum contigisse. Ex Paulini ergo sententia, qui numerat Melaniæ ab Vrbis absentia quinque lustra, dicendum est, eandem hoc ipso anno Romam quasi postliminio redijsse.

III. RVFFINVS PACIFICE RECEDIT HIEROSOLYMIS.

Recessisse autem Ruffinum è Palæstina cum pace sancti Hieronymi, vtriusque testificatione asseritur: recitat enim ipse S. Hieronymus Ruffini verba in posteriori Apologia, quæ sunt huiusmodi: *Vos nobis pacem proficiscentibus dedistis. Respondit ipse: Pacem dedimus, non hæresim suscepimus: iunximus dextras, abeuntes prosecuti sumus, vt vos essetis Catholici, &c.* Melaniæ autem ad Vrbem reditus Palladius [c] eiusmodi foris prætensam affert causam: *Post multum verò temporis* (inquit) *cùm audisset, cuidam nupsisse neptem suã Melaniam* (Iuniorem dictam) *viro: renunciare autem post nuptias sæculo huic velle, cognouisset: metuens ne qui malæ vitæ homines ac malæ sectæ peruersæq; doctrinæ eidem iungerentur: ob hoc ipsum cùm iam admodum senex, hoc est, sexaginta esset annorum, de Cæsariensium ciuitate ad Vrbem Romam intra dierum viginti spatium nauigauit.* hæc Palladius de asserta & vulgata forinsecus reditus causa. Cæterùm eiusdem cum Ruffino in Origenis erroribus (vt pluribus dictum est superiùs) conniuentiam causam extitisse eisdem ad Vrbem veniendi, oratio præmissa declarat. Erat his quidem in optatis, vt quibus fauerant & quas soucrent toto illo tempore, Origenis sententiæ (quarum complures essent defensores in Aegypto consistentes monachi, & inter eos celebriores Euagrius & Isidorus, atque inter Episcopos nobilis sedis Ioannes Hierosolymorũ Antistes) eædem Romanæ sedis Episcopi, vt sic ab vniuersa reciperentur Ecclesia, probarétur assensu. Sed quantâ id sit elaboratum industriâ, & quibus velamentis vnà cum his palliata decore hæresis sese in Vrbem intulerit, videamus.

IV. MELANIA PERVENIT NEAPOLIM, ATQVE NOLAM.

Atque primum, quæ S. Paulinus de Melaniæ reditu, qui eam susceperit Nolæ, describat in epistola [d] ad Seuerum, hic reddamus: *Addidit* (inquit) *Dominus hanc gratiam de muneribus & litteris tuis: vt ad eos potissimùm dies nobis frater Victor accurreret, quibus sanctam ipsam* (Melaniam scilicet) *ex Hierusalem post quinque lustra remeantem excepimus. At quam tandem fœminam? (si fœminam dici licet tam viriliter Christianam.) Quid hoc loco faciam? vetat fastigij intolerabilis metus, voluminibus adhuc addere: sed personæ dignitas, immo Dei gratia, postulare videtur, vt commemorationem tantæ animæ prægressus non raptim omittam, paulisper ad eam tibi narrandam, &c.* prosequitur nobile genus eius referre, vtpotè quæ habuerat Marcellinum Consulem ordinarium auum, qui vnà cum Probino Consulatum gesserat anno Domini trecentesimo quadragesimoprimo, & eius in vita Christiana sectanda ardens studium, & alia plura de ipsa, quæ nos suo loco superiùs ordine temporis collocauimus: ad denum de eiusdem, cùm redijt, appulsu Neapolim, ista subdit [e]: *Neapolim vrbem breui spatio à Nolana, qua degimus, ciuitate distinctam, aduecta est. Vbi filiorum nepotumq; occursu excepta, mox Nolam ad humilitatis nostræ hospitium festinauit: quo nobis aduenit ambitioso ditissimorum pignorum vallata comitatu.*

[a] Paulin. ad Seuer. ep. 9
[b] Hieron. epist. 66.
[c] Palad. vbi suprà, cap. 33.
[d] Paulin. ad Seuer. epist. 10.
[e] Hieron. in Chron.

Vidimus gloriam Domini in illo matris & filiorum itinere. In eo quidem, sed longè dispari cultu, macro illo & viliore asellis burrico sedentem, tota huius sæculi pompa, qua honorari & opulenti poterant, circumfluì Senatores prosequebãtur carrucis nutantibus, phalaratis equis, auratis pilentis, & carpentis pluribus, gemente Appia atque fulgente: sed splendoribus vanitatis prælucebat Christianæ humilitatis gratia. Admirabantur diuites pauperem, profani sanctam, & illos nostra pauperies ridebat. Vidimus dignam Deo huiusmodi confusionem: purpuream, sericam, auratam q; supellectilem pannis veteribus & nigris seruientem: Benediximus Dominum, qui humiles & excelsos facit sapientes, esurientes implet bonis, & diuites d mittit inanes. In istis tamen diuitibus eadem die de maternis bonis pauperem spiritum stupebamus, qui magis sancta matris inopia, quàm sua visibili abundantia gloriabantur. Id ipsum autem gloria Domini videbatur operari, quod egenulæ nostræ diuitias in eius filijs intuebantur, vt iam hinc fructum fidei suæ caperet, cùm victoriam suam de huius sæculi vanitate ipsa despectaret, cominùs videns omnia quæ propter Christum reliquerat & contemnere perseuerauerat. Illi sericati & pro suo quoque sexu toga aut stola soliti splendore filij, crassam illam veluti spartei staminis tunicam & vile pallioli um gaudebant manu tangere, & vestimenta sua velleribus auro & arte pretiosa pedibus eius substernere, pannisq; contegere gestiebant; expiare se à diuitiarum suarum contagio iudicantes, si quam de vilissimo eius habitu aut vestigio sordem colligere mererentur.

V. OCCVRSVS ROMANORVM CIVIVM MELANIAE.

Tugurium verò nostrum, quod à terra suspensum cœnaculo vna porticu cellulis hospitalibus interposita longiùs tenditur, quasi dilatatum gratia Domini, non solùm sanctis qui illam plurimi comitabantur, sed etiam diuitum illorum cæteruis non capaces angustias præbuit: in quo personis puerorum ac virginum choris vicina Dominædij nostri Felicis culmina refulgebant, neque è diuerso habitationis eiusdem, dissoni licèt proposito, hospites obstrepebant, sed & in illis religiosa modestia imitabatur nostra silentium disciplina, vt si dissimularent concinere vigilantibus pigro ventre sopiti, tamen non auderent pijs vocibus dissonare, fideli timore compositi, quo placitis psallentium vocibus compresso sæcularium turbarum tumultu etiam taciti concinebant. Verùm vt ad perfectam Domini columbam recurram: Scito nunc istam tantùm in sexu infirmitatis virtutem Dei, cur refectio in ieiunio, requies in oratione, panis in verbo, habitus in panno, lectus in sagulo & centone durus in terra fit mollis in littera, qua rigidi cubilis iniuriam mitigat lectionis voluptas, & sanctæ animæ in DOMINO *vigilare, requiescere est.*

VI. HOSPITIVM SANCTVM REDDIT HOSPITES MODESTOS.

VII. VIRTVTES MELANIAE DESCRIBVNTVR.

Hanc ergo filia Sion hactenùs habuit & desiderat: nunc filia Babylonis habet & admiratur: quia iam & ipsa Vrbs in pluribus filia Sion est, quàm filia Babylonis: & ideo miratur in humilitatis obscuro & veritatis luce viuentem, & fidei incitamenta diuitibus, angustiarum solatia pauperib. ministrantem: quamquàm illa quietis & latebræ suæ apud Hierusalem in Romanis modo turbis æstuans clamet: Heu [f] me, quia incolatus meus prolongatus est: Ideò ne dilata sum, vt nunc habitem cũ habitantibus Cedar? Hoc enim nomine apud Hebræos (vt comperi) significatur obscuritas. Quare ita illi gratulandum de memoratis virtutibus puto, vt de præsenti sede timeatur, vt tam insignis anima plus Romæ conferat, quàm de Roma trahat, & sic sedeat supra flumina Babylonis, vt recordetur Sion [g], & organo corporis sui suspenso ab inimicæ omnibus Babylonis insidijs & illecebris, in sui propositi tenore, velut in salicibus gemino semper humore viuentibus, constituta viuere non desinat, & permanente fidei constantia, virtutis q; gratia, folium eius non defluat: vt sicut vita eius in itinere ad spectatur, ita & laus in exitu canatur. hucusque Paulinus de aduentu Melaniæ Romam: quam quidem Vrbem cum sic nominet filiam Babylonis, vt tamen in pluribus dicat eam præseferre filiam Sion: facilè puto intelligis, eâ nominis vnius Vrbis varietate discriminatos esse Gentiles à Christianis; nimirum vt ea ex parte Roma Babylon dicatur, vbi adhuc in ea Gentilicia vigeret impietas; Sion autem in pluribus, vtpotè quæ Christianis abundaret, in quibus cultus religionis veræ micaret: vt planè ex

[f] Psal. 119
[g] Psal. 136

ROMA QVA EX PARTE DICTA BABYLON.

tanti viri sententia valeas intelligere, quo sensu à Ioanne in Apocalypsi Roma sit Babylon nominata. At de his satis tomo primo Annalium actum est.

VIII. RES MELANIAE ATQVE RVFINI INCOMPERTÆ PAVLINO.

Sed ad Melaniam redeamus: Quam cùm sic à Paulino laudatam vides, ne mireris: his quidem ipsa atque maioribus digna præconijs videbatur nescientibus quæ paucis arbitris in Palæstina nõ tam ab ipsa, quam per ipsam à suis consocijs de inducendis in Ecclesiam erroribus Origenis, refragante S. Hieronymo, ac penitùs obnitente S. Epiphanio, gesta essent. Quomodonám, quæso, Paulinus sciret, quæ nec qui Hierosolymis essent, nõsse potuerint? vt superiùs est demonstratum in controuersia illa habita inter S. Epiphanium, & Ioannem Hierosolymitanum Episcopum Origenistarum patronum, negantem tamen se Origenis errores defendere: quæ literis S. Hieronymi vno innotuêre Pammachio. Vides igitur Paulinum horum omnium penitùs ignarum adeò mirificè Melaniam iure laudâsse; & sed eius in via comitem immensis præconijs, alijs ad eundem Seuerum [a] datis litteris, celebrâsse Ruffinum: in quorum celebrationem omnium conuersa fuisse studia Christianorum, quis poterit dubitare? En vides, quibus, qualibusúe anteambulonibus inferatur in Vrbem hæresis Origenis: vt plane pro miraculo dicendum fuerit, si audito sonitu tubæ, fistulæ, & citharæ, sambucæ, & psalterij, symphoniæ, & omnis generis musicorum, nõ adorauerint omnes statuam auream [b]: si, inquam, quos sanctissimorum virorũetiam audirent encomijs penè diuinis efferri, æquè plausibus non exceperint, & obuijs quoq; manibus, quod ab illis sanctitatis titulo foris inscriptũ offerretur, omnes non acceptârint.

[a] *Paulin. epist. 9.* ORIGENIS HAERESIS QVAPOMPA INFERATVR IN VRBEM.

[b] *Dan. 3.*

IX. At quonám modo ista se habuerint, & in quanto tunc periculo Romana Ecclesia versata sit, & Deus illi ex more opportuno tempore præstò fuerit, ordine rerũ gestarum & temporum, singula prosequemur. Sed antequàm his vela pandat oratio, vastum pelagus ingressura, in S. Paulini hospitio, quo Melaniam cum suis excepit, paululum quiescat.

X. Accepit tunc idem Paulinus à Melania perbreue segmentum ligni sanctissimæ Crucis, missum sibi à Ioanne Hierosolymorum Episcopo. Testatur id quidem ipse Paulinus, cùm ex eo quid modicum sumptũ, nomine Therasiæ suæ, mittit ad socrum ipsius Seueri Bassulam, dum hæc [c] ait: *Partem particulæ de ligno diuinæ Crucis, quod nobis donum benedicta à Melania ab Hierusalem munere sancti inde Episcopi Ioannis attulit: hoc specialiter sorori nostræ venerabili Bassulæ misit conserua communis. Sed quod alteri vestrum datur, vtriusque vestrum est: qua in vtroq; vestrum vna ratio manet, & sexum euacuat fides, qua in virum perfectum ambo conuenitis. Accipite ergo ab vnanimis fratribus, in omni bono vestrum sibi consortium cupientibus. Accipite magnum in modico munus; & in segmento penè atomo hastulæ breuis, sumite monimentum præsentis & pignus æternæ salutis. Non angustetur fides vestra carnalibus oculis parua cernentibus: sed intenta acie totam in hoc minimo vim Crucis videat. Dum videre vos cogitatis lignum illud, quo salus nostra, quo Dominus maiestatis affixus, tremente mundo, pependerit: exultetis cum tremore: recordemur & petras fissas ad huius affectum Crucis, & saltem saxorũ æmulatione præcordia nostra frangamus timore diuino.*

[c] *Paulin. ad Seuer. epist. 11.* SEGMENTVM S. CRVCIS LIGNI A IOANNE EPISCOPO HIEROSOLYMITANO AD PAVLINVM MISSVM.

XI. VETVS CONSVETVDO OSTENDENDAE, ET ADORANDAE PASCHATIS TEMPORE S. CRVCIS.

Plura autem post hæc Paulinus in eadem subnectit epistola de Crucis inuentione, ac demum memiuit de eiusdem ligni sanctissimæ Crucis erogatione Hierosolymis fieri solita ab eius ciuitatis Episcopo, qui illud Paschali tãtùm tempore (vt ait) exhibet populo adorandum. Cuius planè exemplo, illa in reliquas Occidentalis orbis Ecclesias consuetudo & ritus manâsse putantur, vt eodẽ Paschali tempore lignum Crucis cum imagine Crucifixi populo adorandum aperiatur, quòd ante erat velo obductum, illud Episcopo tertium præcinente præconium, ECCE LIGNVM CRVCIS, &c. respondente & inuitante choro, VENITE ADOREMVS. In illis quidem Ecclesijs, in quibus inesse contingeret ipsum lignum sanctissimæ Crucis, illud ipsum (Hierosolymis agebatur) proponebatur populo adorandum: quæ autem Ecclesiæ illo carerent, loco illius exhibebant (vt fit) alterius ligni Crucem, cum imagine Christi Domini crucifixi, hæc quod ad antiquos Ecclesiæ ritus pertinet.

Quod rursum ad idem lignum sanctissimæ Crucis à Melania Paulino datum spectat, ingens planè ex ipso contigit edi miraculum, cùm incendio flagrante fœno refertâ casâ, in Paulini ipsius hospitium conuersâ flammâ cuncta impetu violento depascente, oblato ab ipso globis igneis eodem ligno Crucis, incendium protinùs resilierit, atque penitùs extinctum fuerit. Quod ipsum perpetuâ memoriâ consecrandum miraculum, his ipse Paulinus [d] versibus cecinit, hic in lectoris gratiam describendis; cùm post descriptum ipsum cuncta vorans incẽdium, quomodo restinctum fuerit, ista subdit:

XII. CRVCIS LIGNO EXTINCTVS IGNIS.

[d] *Paulin. in Natal. 10. S. Felicis.*

Ipse domum remeans modicum, sed grande saluti
De Crucis æternæ sumptum mihi fragmine lignum
Promo, tenensq; manu aduersis procul ingero flammis,
Vt clypeum retinens propectore quo tegerem me,
Arceremq; hostem collato vmbone relisum.
Credite: nec donate mihi, sed reddite Christo
Grates, & iustas date laudes Omnipotenti.
Nostra salus etenim Cruce Christi & nomine constat:
Inde fides nobis; & in hac Cruce nixa periclo
Profuit & nostram cognouit flamma salutem.
Nec mea vox aut dextra illum, sed vis Crucis ignem
Terruit, inq; loco de quo surrexerat, ipso
Vt circumseptam præscripto limite flammam
Sidere & extingui, fremitu moriente, coëgit,
Et cinere exortam cineri remeare procellam.
Quanta Crucis virtus, vt se naturæ relinquat.
Omnia ligna vorans, ligno Crucis vritur ignis.
Multa manus crebris tunc illa incendia vasis
Aspergens largis cupiebat vincere lymphis.
Sed licèt exhaustis pensarent fontibus imbres;
Vi maiore tamen, lassis spargentibus, omnem
Vicerat ignis aquam: nos ligno extinximus ignem:
Quamq; aqua non poterat, vicit breuis hastula flammam.

hæc & alia plura ibi Paulinus de insigni ibidem edito virtute Crucis ligni miraculo.

XIII. Donatus est præterea idem Paulinus ab eadem Melania tunicâ innocuorum agnorum contextâ vellere: quam idem ipse, cùm accepisset à Seuero pallium ex pilis camelorum hirsum, eidem dono misit: de qua post alia sic ad ipsum scripsit [e]: *Nos*, inquit, *neque verbis neque rebus digna pensantes, vnica tamen facultate nobis charitatis, qua vobis sola pares sumus, misimus tunicam, quam ab vsu meo, vt de stercoris vilitate collectum pannum dignare suscipere. Nam vel hoc innocentia tua congruit, quòd de tenero agnorum vellere contexta blanditur attractibus. Addo autem adhuc pretio eius & gratia, quòd quo dignior probetur vsu tuo, de sanctæ & illustris in sanctis Dei fœminæ Melaniæ benedictione mihi pignus est. Vnde te dignior visa est, cuius fides illi magis quam noster sanguis propinquat*, hæc Paulinus, quibus quidem postremis verbis, se Melaniæ sanguine fuisse coniunctum significat.

[e] *Paulin. ad Seuer. epist. 10.* INDVMENTVM AMELANIAE ACCEPTVM PAVLINVS AD SEVERVM MITTIT.

XIV. Contigerat autem haud pridem ante aduentum Melaniæ, Nolam mitti ab eodem Seuero ad ipsum Paulinum libellum scriptum de rebus gestis S. Martini: quem Melaniæ illum auidè cupienti se legisse testatur, necnon ostendisse S. Nicetæ Dacorum Episcopo, qui hoc eodem tempore pietatis ergo in Italiam peregrinatus fuit: ait enim ea epistolâ ad Seuerum reddita [f]: *Martinum enim nostrum illi* (nempe Melaniæ) *studiosissimæ talium historiarum ipse recitauit: Quo genere te & venerabili Episcopo atq; doctissimo Nicetæ, qui ex Dacia Romanis meritò admirandus aduenerat, & plurimis Deo sanctis, in veritate non magis tui prædicator, quàm mei iactans, reuelauit, &c.* hoc ipsò quidem anno contigisse magni illius Nicetæ aduentum, ex numero Natalium S. Felicis à Paulino editorum rectam exploratamque possumus deducere rationem. Nam cùm ipse, scribens ad Seuerum [g], testetur quolibet anno se statuisse conscribere versibus eiusdem Felicis Natalitium: planè ex numero eorundem annos quoque licebit suo ordine adnumerare. Sed cum in nono à Paulino edito Natalitio mentio habeatur de posteriori eiusdem Nicetæ aduentu Nolam, eumque contigisse dicat

[f] *Paulin. epist. 19.*

[g] *Paulin. epist. 9.* S. NICETAE PRIOR ADVENTVS IN ITALIAM.

anno quarto à priori ipsius aduentu: affirmare opus est, ipsum eius priorem aduentum, tempore quo Natalitium quintum elaborauit, accidisse. De eius enim posteriori aduentu, quo meminit de priore, isti sunt versus [a]:

[a] *Paulin. in Natal. 9*

Venisti tandem quarto mihi redditus anno:
Sed grates Christo, quia te vel sero reuexit.

TEMPORA NATALITIORVM S. FELICIS A S. PAVLINO EDITORVM.

Cùm igitur hâc ratione priorem eius aduentum contigisse oportuerit tempore quinti editi Natalitij; in quem Domini annum illud potissimùm inciderit, hoc exquirendum est. Numeranda quidem esse Natalitia illa Paulini ab vltimo anno, quo adhuc detentus in Hispania Romam parabat aduentum, ex ipso satis intelligi potest, fuit ille annus Domini (vt vidimus) trecentesimus nonagesimus tertius. Sequenti autem, cùm iam ad natalem diem S. Felicis Nolam se contulisset, secundum ordine edidit Natalitium. Cùm verò (vt eius testificatione liquet) iam annum apud eundem S. Felicem egisset in ipso agro Nolano, quando & legationem ab Episcopis Africanis susceperit, qui fuit annus Domini trecentesimus nonagesimus quintus, tertium ab eo scriptum est Natalitium, sequenti verò anno, nempe superiori, quartum, vnde hoc ipso anno Domini trecentesimo nonagesimo septimo, ipsum quintũ elucubratum fuisse Natalitium, necessariò dicendum est: quo tempore & Nicetę aduentum contigisse, æquè opus est affirmare, cùm à quinto Natalitio vsque ad nonum numerus ille perficiatur annorum quatuor, quo Nicetas reditũ in Italiam prorogauit.

XV.

[b] *Paulin. epist 10.*

RATIO DIFFICILIS NICETAE PEREGRINATIONIS.

Qui igitur ex Dacia veniens, Romanis (vt ait Paulinus [b]) apparuit admirandus, æquè innotuisse Romano Pontifici, atque Apostolorum limina visitâsse, quis poterit dubitare? Si enim nullâ aliâ causâ, quam inuisendorum locorum sanctorum tam longam difficilemque peregrinationẽ obijsse, Paulini assertione dicitur: potuit ne præterijsse venerandas Apostolorum Memorias vniuerso antiquitùs celeberrimas Orbe, & ad eas non accessisse, in salutataque reliquisse, qui Nolam se contulit ob S. Felicis sepulchrum? Certè quidem (si coniecturâ interdum verisimili ex similibus comparatâ exemplis agere concessum est) haud par est credere, qui tantam ad barbaras gentes agebat molem Apostolatus, sub tantæ rei pondere, veluti operibus omnibus feriatum, tot interiacentes, vt iterum in Italiam se conferret, peragrâsse prouincias, nisi consulendi primariam Apostolicam sedem summa necessitas incubuisset. Hunc itaque Nolam aduenientem (vt dictum est) cum dignè sanctus Paulinus excepisset, quę à Seuero scripta atque missa fuerat Vita sancti Martini, voluit eidem fieri manifestam.

XVI.

[c] *Seuer. in vita S. Martini, c. vlt.*

VITA S. MARTINI A SEVERO SCRIPTA.

Scripserat enim eam Seuerus adhuc ipso Martino superstite: sed quando, & quâ motus occasione, ipse docet his verbis [c]: *Cùm olim audita fide eius, vita, atque virtutibus, desiderio illius æstuaremus: gratam nobis ad eum videndum peregrinationem suscepimus: simul quia iam ardebat animus Vitam illius scribere, partim ab ipso, in quantum ille interrogari potuit, scisciti sumus, partim ab ijs qui interfuerant, vel sciebant, cognouimus. Quo quidem tempore, credi non potest, qua me humilitate, qua benignitate susceperit: congratulatus plurimùm, & gauisus in Domino, quòd tanti esset habitus; quem peregrinatione suscepta expetissemus. Miserum me (penè non audeo confiteri) cùm me sancto conuictu suo dignatus est adhibere, aquam manibus nostris ipse obtulit, ad vesperum autem ipse nobis pedes abluit: nec reniti ad hoc, aut contraire constantia fuit: ita auctoritate illius oppressus sum, vt nefas putarem, si non acquieuissem. Sermo autem illius non alius apud nos fuit, quàm mundi huius illecebras & saculi onera relinquendi, vt Dominũ Iesum liberi expeditiq; sequeremur: præstantissimumq; nobis præsentium temporum illustris viri Paulini, cuius suprà mentionem fecimus, exemplum ingerebat, qui summis opibus abiectis, Christum secutus, solus penè his temporibus Euangelica præcepta complesset, illum nobis sequendum, illum clamabat imitandum: beatumq; esse præsens seculũ, tantæ fidei virtutisq; documento, cùm secundùm sententiam Domini, diues & possidens multa, vendendo omnia & dando pauperibus, quod erat factu impossibile, possibile fecisset exemplo.* hæc Seuerus de suo ipsius accessu & congressu cum Sanct. Martino, vt eius Vitam describeret, quod & tunc præstitit: adeò vt appareat, post conuersionem Paulini, ante tamen præsentem annum fuisse elucubratam.

ACCESSVS ET CONGRESSVS SEVERI CVM S. MARTINO.

Porrò sic (vt ipse testatur [d]) libellum ipsum de Vita S. Martini conscripsit, vt intra parietes domesticos contineret: vni tantũ valde familiari immenso desiderio eundem cupienti & valde exposcẽti pollicitatione præmissa ne cui concederet, talem tribuit. Sed id planè accidit, quod idem Seuerus litteris ad Desiderium scriptis, se timere significârat, illis verbis: *Sed vereor ne tu ei ianua sis futurus, & emissus semel, non queat reuocari.* Sed quomodo editus atque vulgatus? creditus est libellus eidem ipsi qui suprà Paulino, qui hæc ad Seuerum [e]: *Benedictus homo Domini, qui tanti sacerdotis & manifestissimi confessoris historiam, tam digno sermone, quam iusto affectu percensuisti. Beatus & ille pro meritis, qui dignum fide & vita sua meruit historicum; qui & ad diuinam gloriam suis meritis, & ad humanam memoriam tuis litteris consecratur.* hæc ipse Paulinus: qui acceptum libellum illum (vt nuper vidimus) legit Nicetæ Episcopo, sicque S. Martinus innotuit Borealibus barbarorum gentibus. Legit tunc & Melania, & sic idem S. Martinus in Vrbem inuectus est, ex qua celerrimè est vulgatus in Orbem. Sed quomodo? Audi Posthumianum [f]:

[d] *Seuer. ep. ad Desiderium ante libellum præfixa.*

QVOMODO VITA S. MARTINI VBIQVE VVLGATA.

[e] *Paulin. ad Seuer. epist. 5.*

[f] *Seuer. dial. 1. c. 16*

Referam tibi planè, inquit, quò liber iste penetrauerit, & quàm nullus ferè Orbis terrarum locus sit, vbi non materia tam felicis historiæ peruulgata teneatur. Primus eum Romanæ vrbi virì studiosissimus tui Paulinus inuexit. Deinde cùm tota certatim Vrbe raperetur, exultantes librarios vidi, quòd nihil ab ijs quæstuosius haberetur, si quidem nihil illo promptius, nihil carius venderetur. Hic nauigationis meæ cursus longè antè progressus, cùm ad Africã venissem, iam per totam Carthaginem legebatur: solus eum Cyrenensis ille presbyter non habebat; sed me largiente descripsit. Nam quid ego de Alexandria loquar, vbi penè omnibus magis quàm tibi notus est? Hic Aegyptum, Nitriam, Thebaidam, ac tota Memphitica regna transiuit: Hunc ego in eremo quodam sene legi vidi: cui cùm me familiarem tuum esse dixissem, & ab illo & à multis fratribus hæc mihi iniuncta legatio est, vt si vnquam terras istas, te incolume, contigissem, ea te supplere compellere, quæ in illo tuo libro de virtutibus beati viri professus es, præterijsse. Age ergo, &c. Suppletus est liber à Seuero, auctarioq; locupletatus per epistolas de eiusdem viri sancti obitu posteà ab eo scriptas, adiecto insuper additamento Dialogorum.

XVII.

[d] *Seuer. ep. ad Desiderium ante libellum præfixa.*

XVIII.

[f] *Seuer. dial. 1. c. 16*

VITA S. MARTINI TOTO PENE ORBE DIFFVSA.

XIX.

QVID ROMAE MELANIA ATQVE RVFFINVS.

Iam verò vbi satis apud Paulinum Nolæ consedimus, Melaniam cum Ruffino redeuntem in Vrbem prosequamur. Qui enim diu ab Vrbe absentes, Hierosolymis tanquam in spiritali quadam Academia, vt veram excolerent sapientiam, quinque (vt vidimus) lustris consederant, cum primum Romam venerunt, omnium planè oculos prę admiratione in se conuerterunt. Læti iam illi videre prę sentes, quæ de ijsdem absentibus summo sæpè præconio fama detulerat: sed non videre tantum, verum & audire solicti; sicque ab ore ipsorum tanquam à cœlesti quodam illato Romam oraculo pependerunt. Cum ipsi, quam ex Origenis libris didicerant, Stoicâ indolentiâ perfectissimæ & ad omnes numeros absolutæ vitæ Christianæ specimen edentes, maximâ apud Christianos omnes qui Romæ erant, perpaucis eruditis exceptis, quos anteà sanctus Hieronymus litteris monuisset, existimatione fuerunt. Cùm sic igitur animos ciuium erga se suosque esse propensiores & optimè affectos Ruffinus intellexisset: euestigio impietate referta allata secum ex Aegypto primum, inde Hierosolymis scrinia referat indeque depromit pestiferas merces, sed ita fallacijs obuolutas & auro cælatas, vt benè prudentes & sapientes quoque eædem decipere potuissent.

XX.

[g] *Hier. Apol. lib. 2.*

DE ORIGENIS HAERESIBVS ROMAM ILLATIS.

De appulsu autem horum in Romanum Portum agens sanctus Hieronymus, hæc per antiphrasim [g]: *O triremem locupletissimam, quæ Orientalibus & Aegyptijs mercibus Romanæ vrbi ditare veneratpaupertatem. Tu Maximus ille es: Vnus qui nobis scribendo restituis rem. Ergo nisi de Oriente venisses, eruditissimus vir hæreret adhuc inter Mathematicos.* & paulò post: *Te multo tempore Pharus docuit, quod Roma nescisit: instruxit Aegyptus, quod Italia hucusque non habuit, &c.* At ne sibi esset im-

pedimento quòd apud nonnullos Origenis nomen malè audiret, idem Ruffinus Apologiam pro Origene ab Eusebio Cæsariensi scriptam, nomine tamen martyris Pamphili, à se verò Latinitate donatam mox edidit, addiditque pro eodem recens à se item volumen elaboratum, cuius erat titulus: *De adulteratione librorũ Origenis.* Sed & quod magis mireris, nec quidem ipse Ruffinus erubuit Romæ iactare, tum sanctum Hieronymum, tum etiam Theophilum Alexandrinum Episcopum ijsdem Origenis errorib[9] assentiri. Testatur id quidem ipse sanctus Hieronymus in epistolâ quam posteà ad Pammachium scripsit [a], vbi ait: *Me & Papam Theophilum sui iactabat erroris; latratuq; impudentissimorum canum, ad inducendos simplices, nostrum mentiebatur assensum.* hæc ipse.

[a] *Hiero. ad Pammach. epist. 78.*

XXI.

Sed quod spectat ad Periarchon & Apologiam nomine Pamphili martyris pro Origene à Ruffino editam; audi Hieronymum [b] ab Oriente, ita vt Romæ audiretur, veluti tonitruum, vehementiùs obstrepentem: *Ruffinus non vni Vrbi, sed Orbi blasphemias Origenis, & τὰ τοῦ κακοῦ libros, quantum in se fuit, intulit: ita vt Eusebij quoque primum librum defensionis Origenis sub nomine Pamphili martyris ederet; & quasi ille parum dixisset; nouum pro eo volumen euomeret.* & rursus in eum [c]. *Cur*, inquit; *translaturus hæreticam defensionem eorum, præmittis quasi martyris librũ, & id Romanis auribus ingeris, quod translatum*, nempe τὰ τοῦ κακοῦ, *totus Orbis expauit, &c.* His igitur præcursoribus curauit Ruffinus purulentum Origenis τὰ τοῦ κακοῦ, Romam inuehere, quò ab omnibus pacificis salutaretur occursibus, & nescientes imaginem bestiæ adorarent. Neque verò hæc sibi visa sunt satis: sed & adhuc addidit ad decipiendum summâ quidem arte excogitatum portentum: vt de eo meritò illud Psalmistæ appareat decantatum [d]: *Sicut nouacula acuta fecisti dolum*, & illud [e]: *Lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum.* cùm videlicèt id effecerit, vt quamuis ipse fur esset & latro, istæc ipsa fuerint tamen aduersus S. Hieronymum protinùs conclamata.

[b] *Hieron. in dialog. aduer. Pelag.*

[c] *Hiero. Apolog. Aduer. Ruffin.*

APOLOGIA PRO SCRIPTIS ORIGENIS VVLGATVR ROMÆ A RVFFINO.

[d] *Psal. 51.*

[e] *Psal. 49.*

XXII.

Quonam modo ista contigerint, audi. Cùm ille pro Origene eiusmodi præmisisset defensores, sic τὰ τοῦ κακοῦ ipsius voluit edi, vt eidem prefationi affixæ, nomen suum silentio prætermiserit, quo & nomen interpretis haberetur incognitum, absque titulo enim auctoris prefationem illam editam esse, ex eo intelliges, quod de eadem S. Hieronymus posteà ad Ruffinum [f] scribens ait: *Præfatiuncula librorum τὰ τοῦ κακοῦ, ad me missa est, quã ex stylo intellexi tuam esse, &c.* Instar enim sepiæ, quæque hæresis nigredinem primum ad obscurãdam veritatis claritudinem vomit; quòd commune sit omnibus malè agentibus, lucem odisse. Quid igitur veneni lateret in prefatione illa, quidve vitiosum esset in ea interpretatione, vt meritò Ruffinus nomen suum silentio obuoluendum putauerit, in apertam iam lucem cunctis aspiciendum prodamus. Erit planè quod mireris, lector, cum intueberis filiorum tenebrarum incredibilem in malè agendo versutiam.

RVFFINVS VERSVTE IN CRIMINIS SVSPICIONEM ADDVCIT S. HIERONYMVM.

[f] *Hieron. epist. 66.*

XXIII.

Qui igitur tacito suo nomine, à se translatũ hæresibus refertum Origenis τὰ τοῦ κακοῦ Romæ editurus erat, frontem operis, ipsa, inquam, meretricis prostibuli limina auro tecta ornata reddidit atque compta, vt ad ingressum homines eâ dolosâ arte pelliceret: quod præstitit, cum suspectum Origenis nomen faceret testificatione S. Hieronymi venerandum, dum quæ ab eodem adeò celebri auctore eiusdem Origenis lucubrationes essent hactenùs Latinitate donatæ recenset, & eius de ipso elogia recitat. Ex quibus alterum de duobus euenturum præsentiret: vel vt ita Origenis τὰ τοῦ κακοῦ auidiùs acceptum, ab omnibus probaretur; vel si contingeret ob blasphemias respui, in Hieronymum ipsum antiquiorem Origenis interpretem ac laudatorem infamia verteretur. Ita quidem se habuit mali operis peior interpres, pessimusque præsator. Vnde si quis præfationem illam τὰ τοῦ κακοῦ Origenis appositam, putentis cadaueris dixerit pollincturam, quâ graue olens corrupta caro suauissimos spiraret odores, sanè quidem scopum ipsum veritatis attigerit. Vide quorsum progressæ sint vertipellis hominis artes.

DOLOSA RVFFINI PRAEFATIO PERIARCHON ORIGENIS APPOSITA.

Sed præstat ipsum audire Ruffinum, cum istã præfatur [g]: *Scio quamplurimos fratrum, scientiæ Scripturarum desiderio prouocatos, popposciisse ab aliquantis eruditis viris & Græcarum litterarum peritis, vt Origenem Romanum facerent, & Latinis auribus condonarent: inter quos etiam frater & collega noster Hieronymus ab Episc. Damaso deprecatus, cùm homilias duas de Cantico Canticorũ in Latinum transtulisset ex Græco, ita in illo opere ornatè magnificè q; præfatus est, vt cuiuis legendi Origenem & auidissimè perquirendi desiderium commoueret.* & paulò pòst: *Nos ergo rem ab illo quidem cœptam sequemur & probatam: sed non æquis eloquentiæ viribus tanti viri ornare possumus dicta. Vnde vereor, ne vitio meo illud accidat, vt is vir, quem ille* (nempe Hieronymus) *alterum post Apostolos Ecclesiæ doctorem scientiæ & sapientiæ merito comprobauit, inopia sermonis nostri longè esse inferior videatur.* hæc quidem ipse & alia in commendationem Origenis ex testificatione S. Hieronymi, magni tunc in Ecclesia nominis: cuius quoque auctoritate adhibitã in idem opus interpretando fraudem voluit contexuisse, cùm addit: *Quantum fieri potest interpretando, sequar regulam prædecessorum, & eius præcipue viri* (nempe Hieronymi) *cuius superiùs fecimus mentionem, qui cùm vltra septuaginta libellos Origenis, quos Homiliaticos appellauit, aliquantos etiam de tomis in Apostolum scriptis transtulisset in Latinum, in quibus cùm aliquãta offendicula inueniantur in Græco ita elimauit omnia interpretando atque purgauit, vt nihil in illis, quod in fide nostra discreparet, Latinus lector inueniat. Hunc ergo nos etiam, licet non eloquentiæ viribus, disciplina tamen regulis, in quantum possumus, sequimur, &c.*

[g] *Apud S. Hier. to. 9.*

EX HIERONYMI NOMINE CONCILIAT FIDEM HABERI RVFFINVS.

Cùm igitur istæc omnia S. Hieronymi exemplum sequi, & in genere interpretandi, Originem expurgando, se illius profiteatur assectari vestigia, quis reprehendere vel hostis auderet, quod tanto ipse tentâsset exemplo? Vel quis cunctando reciperet, quæ ipse (vt profitetur) Origenis ederet erroribus expurgata in Latinum conuersa? Sed quid insuper? dolos dolis consarciens, ne ipse mendax argueretur & proditor; cùm se erroribus, exemplo S. Hieronymi, expurgatum librum editurum polliceatur, quid adiecerit, accipe: *Sicubi ergo nos in libris eius aliquid contra id inuenimus, quod ab ipso in cæteris locis piè de Trinitate fuerat definitum, velut adulteratum hoc & alienum, aut prætermissimus, aut secundùm eius regulam protulimus, quam ab ipso frequenter inuenimus affirmatam:* hæc & alia ipse pollicitus, ad Origenis τὰ τοῦ κακοῦ legendum securum sic aditum voluit præparâsse, vt tamen domi exceptos hospites letalibus incautos venenis latentis hæresis comporaret: nimirum cùm lectorem securum redderet, dum pollicetur Origenem erroribus purgatum exhibere, præsitumq; id ab eo putaret in reliquis, sicut in maculis hæresis Arianæ: sicque tutum redditum eundem incautum in foueam Origenis errorum præcipitem ageret.

RVFFINVS SIMVLAT EMENDATVM SVI PERIARCHON.

Sed vbi ista? Audi Hieronymum [h] ad Pammachium ita scribentem: *Tua me frater Pammachi, & tuorum littera compulerunt, dicentes: illos* (libros scilicet τὰ τοῦ κακοῦ) *ab alio fraudulenter esse translatos, & interpolata nonnulla, & vel addita, vel mutata. Ac ne parum epistolis haberem fidem, misistis exemplaria eiusdem translationis cum præfatiuncula laudatrice mea. Quæ cùm legissem contulissemq; cum Græco illico animaduerti, quæ Origenes de Patre cum Filio & Spiritu sancto impiè dixerat, & quæ Romanæ aures ferre non poterant, in meliorem partem ab interprete commutata: cætera autem dogmata, de Angelorum ruina, de animarum lapsu, de resurrectionis præstigijs, de mundo vel mundis Epicuri, de restitutione omnium in æqualem statum, & multo his deteriora, quæ longum esset retexere, vel ita vertisse, vt in Græco inuenerat, vel de commentariolis Didymi, qui Origenis apertissimus propugnator est, exaggerata & firmiora posuisse: vt qui in Trinitate Catholicum legeret, in alijs hæreticum non caueret.* ita Hieronymus: quibus versutias intelligas hæreticorum, instar Iudæ sic petentis Dominum osculo, vt laqueum eius collo injiciendum procuret, & vinculis strictum captiuum hostibus dedat.

[h] *Hieron. Apolog. 1. aduersus Ruffinum.*

RVFFINVS VT INCAVTOS DECIPIAT.

Immenso tunc quidem periculo Romana fluctuauit Ecclesia, cùm hæresum ille thesaurus manibus clericorum circumferretur, ab imprudentibusque laudaretur, exscriberetur, vipereoque fœtu multiplicaretur vbique adeò

DEI PROVIDENTIA ERGA ROMANAM ECCLESIAM.

vt, nisi Christi promissionibus firmissimo fundamento super firmam petram Ecclesia Romana in Petro consolidata fuisset, eius casus iure timeri potuisset, ipsaque tunc naufragium expauisset nauicula Petri, nisi Christus nauigaret in ea. Planè accidit, vt sicut cùm Christus Pharisæorum [a] exagitaretur opprobrijs, extollens vocem quædam mulier magnificare eum intrepidè cœpit: ita Romanæ fœminæ confessione fides Catholica ab Origenistarum blasphemijs vindicaretur illæsa: dum confundens sapientiam sapientum, silentibus ijs, quorum muneris erat exurgere & stare pro muro domus Israël, excitauit Deus spiritum fœminæ. Etenim exurgens tunc mulier noua Debora phalanges euertit Chananæorũ. At quomodò adeò ingens facinus ediderit fœmina vna, audi S. Hieronymum [b] rem his verbis accuratè scribentem:

In hac tranquillitate & Domini seruitute, hæretica in his prouincijs exorta tempestas cuncta turbauit, & in tantã rabiem concitata est, vt nec sibi necvlli bonorũ parceret: & quasi parũ esset, hic (in Palæstina scilicet) *vniuersa mouisse, nauem plenam blasphemiarum Romano intulit Portui: Inuenitq; protinùs patella operculum, & Romanæ fidei purissimum fontem cœno lutosa permiscuere vestigia. Nec mirum, si in plateis & in foro rerum venalium fictus ariolus stultorum verberet nares, & obtorto fuste dẽtes mordentium quatiat: cùm venenata spurcaq; doctrina Romã inuenerit quos induceret. Tunc librorum* περὶ ἀρχῶν *infamis interpretatio: tunc discipulus* ὁλβιος, *& verè nominis sui, si in talem magistrum non impegisset: tunc nostrorum* διδασκαλικῶν *contradictio, & Pharisæorum turbata est schola. Tunc sancta Marcella, quæ diu se cohibuerat, ne per æmulationem quippiam facere videretur, postquàm sensit fidem Apostolico vre laudatam in plerisque violari, ita vt sacerdotes quoque & nonnullos monachorum, maximeq; sæculi homines in assensum sui traheret, ac simplicitati illuderet Episcopi, qui de suo ingenio cæteros æstimabat: publicè restitit, malens Deo placere, quàm hominibus.* hæc de S. Marcella Hieronymus, de qua nos plura superiùs, sed & inferius dicturi sumus. At quænam hæc sancti Hieronymi veluti ænigmatibus obumbrata locutio? Quid per *discipulum* ὁλβιος, *& verè nominis sui, si in talem magistrum non impegisset?* Alludit planè auctor ad scriptionem illam Ruffini ad Macarium scriptam de adulteratione librorum Origenis, Romæ editam ad sternẽdam viam eiusdem Origenis erroribus: ad quem etiam præfationem in περὶ ἀρχῶν inscripsit: Qui cùm Macarius diceretur, verè (inquit Hieronymus) ὁλβιος iste dicendus, hoc est, Beatus, nempe Macarius ex nomine, nisi in talem incidisset doctorem. At quisnam iste Macarius fuerit, consule à nobis notata ad Romanum Martyrologium [c], vt ab alijs eiusdem nominis sanctis viris ipsum scias discriminare.

Sed vt ad Marcellam redeamus: quo tandem perduxerit ipsa negotium, ex paucis quę idem auctor subdit, possumus intelligere: nimirum validè egisse, atque restituisse certamen, insuper & hostes in fugam conuertisse, etenim ipsi ab ea palàm detecti, negauerunt Periarchon hæresum promptuarium suâ ipsorum operâ in Latinum esse conuersum, & inficiati sunt pariter se ea cum Origine sentire, atque prę se ferentes Catholicã disciplinam, vt Catholicę Ecclesiæ communicantes, quæsierunt à Romano Pontifice literas communicatorias, quo earum testificatione se probarent vbique esse Catholicos, ac ita his muniti litteris, ab Vrbe probati Catholici discessisse viderentur. Nam de his subdit ista Hieronymus [d]: *Cernentes hæretici de parua scintilla maxima incendia concitari, & suppositam dudum flammam iam ad culmina peruenisse, nec posse latere quod multos deceperat, petunt & impetrant Ecclesiasticas epistolas, vt communicantes Ecclesiæ discessisse viderentur.* Hæcque cuncta acta ait viuente Siricio, quem anno sequenti ex hac vita migrâsse dicemus. Cætera autem quæ subdit de eorundem hæreticorũ damnatione facta à successore Siricij Anastasio Papa, suo loco dicturi sumus.

Cæterùm idem S. Hieron. de S. Marcellæ certamine atque victoria ista subdit: *Dicas quid hac ad laudem Marcellæ? Damnationis hæreticorum hæc fuit principium: dum adducit testes, qui priùs ab eis eruditi, & postea ab hæretico fuerant errore correpti: dum ostendit multitudinem deceptorum: dum impia* περὶ ἀρχῶν *ingerit volumina, quæ emendata manu scorpij monstrabantur, &c.* Addit enim, eò à sancta Marcella prouectum esse negotiũ, quod cũ intellexissent hæretici sese iam manifestè Romę detectos esse, vocati licèt ab Anastasio successore Sirjcij, cùm venire penitùs recusassent, absentes damnari meruerint: vt planè cunctis perspicuè apparuerit, non dormire, neque dormitare, qui custodit Israel, licèt interdum illi dormitent, quibus vigilandi munus incumbit.

Sugillat tamen S. Hieronymus Siricij Papæ simplicitatem, non dolum: dum enim non adduci posset, vt crederet, in Christianis adeò famâ conspicuis, hæresis occultari venenum, ex probitate animi sui nesciens (vt ait) mala existimare de alijs, haud confestim spiritualis gladio potestatis (vt par erat) deforme monstrum extinxit, neque citissimè damnauit igni versionem illam veneno refertam περὶ ἀρχῶν Origenis. Licèt & aliqua saltem ex parte excusationem illam prætexere iurè potuisset, quod exemplo Euangelici patris-familias vsq; ad messem siuerit zizania crescere, ne cùm eius euelleret triticum; expectans nimirum, vt qui verè essent hæretici, perspicuè matura segete, certioribus signis fierent manifesti: etenim cum eiusmodi hominum genere negotiũ erat, qui venerant in vestimentis ouium, cùm intrinsecùs essent lupi rapaces, affectaq; sanctitate, nec ea qudem vulgari, sed quæ esset toto Orbe spectata, aspidum oua fouerent.

Cæterùm quod haud velociter Siricius periclitanti occasione Origenis errorum occurrit Ecclesiæ: quàm citiùs, nempe anni sequentis exordio ex hac vita sublatus est: erectusque super cathedram Petri acerrimus oppugnator Origenistarum hæreticorum Anastasius Papa. Sæpè quidem atque pauendis est demonstratum exemplis, vt Pontifices illi qui causam fidei paulò segniùs tractauerunt, ac remissiùs curauerunt, à Christo primario omnium pastore fuerint quàm celeriter ex hac vita subducti, adeò vt manifestè fuerit declaratum, summo iugique studio, specialique diligentiâ semper inuigilâsse super Romanam Ecclesiã diuinam prouidentiam, ne quâ vel leui saltem suspicione hæreticæ contagionis aspergeretur.

Sed vt ad S. Marcellam iterum redeamus: Quàm egregiè diuini iudicij pondere certamen fuit æquâ lance pensatum, dum per fœminam dissipari delegit, quod duce fœminâ per suos diabolus fuerat machinatus! Melania (quod & superiùs est demonstratum) vexillum impietatis, pietatis tamen charactere notatum, erexit, prægrandi dispendio Catholicę veritatis: nam sub eo etiam paulò pòst Pelagius hęresiarcha ordines duxit. Hinc illa iusta querela sancti Hieronymi [e], dum totius huiusce militiæ recenset antesignanos: *Quid*, inquit, *volunt miseræ mulierculæ oneratæ peccatis, quæ [f] circumferuntur omni vento doctrinæ, semper discentes, & nunquam ad scientiam peruenientes, & cæteri muliercularum socij prurientes auribus, & ignorantes quid audiant, quid loquantur, &c.* Subdit enim pererudite catalogum præcipuarum hæresum, quæ præuiâ semper aliquâ cum hæresiarcha muliere, infeliciter prodierunt. Sed fœminã fœminæ, & Melanię Christus Marcellam oppolluit, quę & victricia erexit de damnata impietate trophæa.

Sed quod ad Ruffinum spectat: etsi profecturus Aquileiam, solum patrium petierit, & acceperit ab ipso Siricio Romano Pontifice communicatorias literas Catholicis tantùm (vt sæpiùs diximus) impertiri solitas; minimè cessit culpæ Siricio. Nam cùm ipsa hæretica interpretatio Periarchon Origenis nomine careret auctoris, nec à quo præfatio illa esset scripta, liqueret: nihil est quod Ruffinũ nondum detectum, immo Catholicum se clamantem, & ab omni hæresi se alienum extrinsecùs profitentem, à Catholica communione extorrem facere deberet. Nec Romanæ sedis moris est, non conuictũ quempiam condemnare. Cæterùm ostentare solitum fuisse Ruffinum acceptam Siricij epistolam, quo se Catholicum esse omnibus demõstraret, testatur S. Hieronymus in Apologia aduersus eum conscripta, cùm ait: *Siricij iam in Domino dormientis profers epistolam, & viuentis Anastasij dicta contemnis?* hæc ipse re enim posteà ab Anastasio benè comperta, accepit quam meruit Ruffinus ipse sententiam.

[a] *Luc. 11.*

[b] *Hieron. epist. 16*

XVIII. MARCELLA QVID CONTRA ORIGENISTAS.

[c] *Die 2. Ianuar.*

XIX. ORIGENISTAE A SANCT. MARCELLA DEFECTI.

[d] *Hieron. epist. 16.*

XX. S. MARCELLA PRINCIPIVM DAMNATIONIS HAERETICORVM

XXI. EXCVSATVR SIRICIVS PAP.

XXII. DEI PROVIDENTIA ERGA ROM. ECCLESIAM VIGILAT.

XXIII. S. MARCELLA DE IMPIETATE REVEXIT TRIVMPHVM.

[e] *Hiero. ad Ctesiphontem aduer. Pelag.*

[f] *2. Tim. 3*

XXIV. RVFFINVS OSTENTAT SIRICII PAPAE LITTERAS.

XXV. S. AMBROSII OBITVS TEMPVS.

Hoc eodem anno, pridiè Nonas Aprilis, S. Ambrosius ætatis suæ clausa periodo, ex hac vita migrauit: eâ quippe die natalis eius & ad cœlum transitus, Catholicæ Ecclesiæ monumentis annis singulis publicè repetẽdus adscriptus habetur. Quod verò ad initam rationem tẽporis spectat. his ipsis anni huius Consulibus Cæsario & Attico eius obitum contigisse, Marcellinus[a] affirmat, cùm sanctissimum sacerdotem in Chronico, tanquàm epitaphio sepulchrali, eiusmodi commendatum reliquit elogio: *Ambrosius Mediolanensis virtutum Episcopus sanctus, arx fidei, orator Catholicus, ad Christum Dominum commigrauit.* hæc ipse, paucis quidem summa complexus. Cæterùm de anno eius obitus non ex Marcellino solùm ista firmamus, sed & confirmamus auctoritate Paulini Vitam eius scribentis, dum ait, ab obitu Theodosij vsque ad Ambrosij mortem non interfuisse triennium. Sed & cùm ex Concilio Carthaginensi tertio [b] missa fuerit legatio hoc anno sub dictis Consulibus mẽse Septembri ad Siricium Papam & Simplicianum Episcopum Mediolanensem: planè significatur, iam ante illud tempus Ambrosium ex hac vita discessisse. Nec est quod quis canonem illum alterius Concilij posteà Carthagine celebrati esse, illi verò annexum Concilio, tergiuersari possit. Nam Siricius Papa, cuius mentio illic fit, haud ad illud tempus vitam propagasse dici potest, quem constat anno sequenti, mense Februario ex hac vita migrasse. Ex quibus & colligere vales, ipsum S. Ambrosium sedisse annos vigintiduos, mẽses quatuor minùs tribus diebus: creatum enim Episcopum diximus anno Domini trecentesimo septuagesimoquarto, septimo Idus Decembris, Gratiano tertiùm & Equitio Consulibus. Hæc cùm adeò perspicuis argumentis appareant, habes vnde redarguas Gregorium Turonensem, dum tradit ante S. Ambrosium defunctum esse sanctum Martinum, quem decessisse ait hoc anno ijsdem Cæsario & Attico Coss. Sed in vtroq; ipsum errore lapsum, satis in Notis [c] ostendimus: & de anno obitus S. Martini, exacto habito eius vitæ annorum calculo, superiùs tertio Annalium tomo demonstratum [d] est, dum de eius natali & à militia discessione pluribus disseruimus.

[a] *Marcell. in Chron.*

[b] *Concil. Carthag. 3. can. 48.*

[c] *Rom. Martyrol. die 4 Apr. & die 11. Nouem.*

[d] *Anal. to. 3. ann. Dom. 351.*

XXVI. VISIO PAVLINI ET VLTIMA LVCVBRATIO S. AMBROSII.

His igitur de obitus tempore elucidatis, quæ mortem præcesserint & in obitu contigerint, ipsumq; fuerint subsecuta, hic ex Paulino reddamus. *Ipse autem* (inquit) *de sua morte antè prædixit, quòd vsque ad Pascha nobiscum futurus esset: quod quidem meruit, Dominum obsecrando, quò maturiùs hinc liberaretur. Ingemiscebat enim vehementer, cùm videret radicem omnium malorum auaritiam pullulare.* sed eò magis cruciabatur, quòd personas quoque Ecclesiasticas vehementer eadem pestis inuaserat. Subdit autem post hæc: *Ante paucos verò dies quàm lectulo detineretur, cùm quadragesimum tertium Psalmum dictaret, me excipiente & vidente, subitò in modum scuti breuis ignis caput eius cooperuit, atque paulatim per os ipsius, tanquàm in domum habitator ingressus est: post quod facta est facies eius sicut nix: posteà verò reuersus est vultus eius ad speciem suam. Quod cum fieret, stupore percussus, obrigui, nec potui scribere quæ ab illo dicebantur, nisi postquam visio ipsa transibat. Dicebat enim in eo tempore testimonium Scripturæ diuinæ, quod ego optimè retinebã. Nam scribendi vel dictandi ipso die finem fecit: sed quidem ipsum Psalmum explere non potuit. Ego verò, id quod visum à me fuerat honorabili viro Casto diacono, sub cuius cura degebam, statim retuli. At ille repletus gratia Dei Spiritus sancti aduentum me in illo vidisse docuit lectione Actuum Apostolorum.* hæc de his ipse Paulinus exceptor: cuius ministerio perrarò, vel nonnisi necessitate cogente, vti consueuit. nam de eo idem Paulinus hæc suprà: *Nec*, inquit, *operam declinabat scribendi propria manu libros, nisi cum aliqua infirmitate corpus eius attenuaretur.* Quod & ipse Ambrosius, ad Sabinum [f] Placentinum Episcopum scribens, confirmat: *Non enim*, inquit, *dictamus omnia, & maximè noctibus, quibus alijs nolumus graues esse ac molesti tum quia ea quæ dictantur, impetu quodam proruunt, & profluo cursu feruntur: nobis autem, quibus cura est, senilem sermonem familiari vsu ad vnguem distinguere, & lento quodam figere gradu, aptiùs videtur propriam manum nostro affigere stylo, vt non tam deflare aliquid videamur, quàm abscondere, neque alterum scripturientem erubescamus, sed ipsi nobis conscij sine vllo arbitrio, non solùm auribus, sed etiam oculis ea ponderemus, quæ scribamus.* hæc ipse, qui hoc tempore passus diuina, suum exceptorem fallere minimè potuit, quin videret quæ alias sæpè fortasse absque arbitro perpessus esset.

[f] *Ambros. l. 7. epi. 45*

XXVII. INQVIBVS VERSABATVR VERBIS PSALMI TVNC AMBROSIVS.

Extat adhuc ipsa postrema S. Ambrosij lucubratio in Psalmum quadragesimumtertiũ, relicta (vt Paulinus ait) inabsoluta, duobus vltimis versibus prorsus intactis. Cùm enim in eo explicando versu totus esset [g]: *Quare faciem tuam auertis, obliuiscaris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ?* testimoniumque illud diuinæ Scripturæ vltimo recenseret loco ex Prouerbijs, de diuina Sapientia dictum [h]: *In latitudine cordis tui describe eam:* ad hæc ipse: *Ideo*, inquit, *qui habet sapientiam, non in occulto teneat eam, sed canat eam in exitu: vbique quod sentit, cum auctoritate prædicet.* tuncque (vt Paulinus ait) fieri cœpta est visio illa sphæræ igneæ super caput ipsius dictantis, cùm tamen dictare ipse non destitit, puto quidem, vt in officio contineret exceptorem, vt deorsum super chartam ad stylum cõuersis intentisque oculis, ipsum lateret, quod diuinitus fieret. Quam ob causam dictare prosequens, verborum illorum aliam Symmachi interpretationem addidit, sed quidem non necessariam, sicut non diuersam: vt planè appareat ipsum, quæcunque obiter memoria suggessisset, illa dictasse, vt sic occupatum iugiter redderet exceptorem, ne sursum tollendi oculos tribueret facultatem, & videndi ea, quorum neminem vellet habere conscium. quamobrem (vt dictum est) dictare pergens, illa subintulit: *Symmachus autem, pro tribulatione, afflictationem posuit. Siue autem afflictatio sit, siue tribulatio: opus est vt nos maneamus in Domino, nec ab eodem recedamus. Quoniam præsule Domino & assistente nobis, omne certamen fortiter possumus sustinere. Si autem Dominum negligamus, & longè nos faciamus à Domino, facimus nobis aduersarium fortiorem.* in quibus postremis verbis dicendis Ambrosius Deo plenus subsistere numine victus cogitur: cùm & frustra nouissima illa dictasset, quod exceptor ipsa apparente visione totus obriguisset: non enim potuit non vidisse & sursum leuasse oculos, quos emissi ex luce radij inuitarunt, rei nouitas prouocauit, atq; ingẽs miraculum in se conuertit: cùm tamen posteà (vt ipse ait) retinens memoria quæ dictasset, postquàm visio ostensa recessit, calamo reddidit cuncta quæ dixerat. Verumtamen quæ reliqua erant, dictandi nulla ampliùs Ambrosio cura fuit.

[g] AMBROSIVS CELATAM CVPIT VISIONEM EXCEPTORI.

[h] *Prou. 3.*

XXVIII. DEVS LVCIS SIGNO S. AMBROSII DOCTRINAM PROBAVIT.

Sed cur ista Deus Ambrosio præstitit interpretanti diuinas Scripturas iam proximè morituro, arbitro exceptore, teste quidem fide dignissimo? nunquid frustrà? Absit. *Deus quidem* (quod concedunt philosophi) *& natura nihil frustrà.* Non enim ad ostentationem (vt homines) Deus edit ostenta, sed vt quid magnum ostendat. & quidem (quod ad hanc rem spectat) voluit eiusmodi visione, veluti sigillo appositio, consignasse, ostendisseque tantum in Ecclesia doctorem, nõ pro humani sensus arbitrio, sed ex ore Domini, diuino afflatum Spiritu, docuisse, disseruisse, scripsisse, atque dictasse ea, quibus vel populum erudiuit, vel hæreticos confutauit, cùm viua voce vel scriptis Episcopale munus expleuit, & numeros doctoris absoluit.

XXIX. QVID S. AMBROSIVS ÆGROTANS.

Quæ autem fieri contigerunt, postquàm sanctus Dei sacerdos æger in lecto decubuit, idem Paulinus sic narrat: *Post hos dies, ordinato sacerdote Ecclesiæ Ticinensi, incidit in infirmitatem: qua cum pluribus diebus detineretur in lectulo, Comes Stilico dixisse fertur, quòd tanto viro decedente de corpore, interitus immineret Italiæ. Vnde conuocatis ad se nobilibus viris illius ciuitatis, quos diligi à sancto sacerdote cognouerat: partim interminatus est illis, partim blando sermone persuasit, vt pergerent ad sanctum sacerdotem, suaderent illi, vt sibi viuendi peteret à Domino commeatum. Quod ille vbi ab illis audiuit, respondit: Non ita inter vos vixi, vt pudeat me viuere: nec timeo mori, quoniam Dominum bonum habemus.* sententia digna quidem Ambrosio, quam à sancto Augustino laudatam, qui eam declarat, Possidius [i] tradit. Cæterùm haud falsum vatem Stiliconem fuisse, miserandus probauit euentus: vt planè quod de vinea Domini dictum est [k]: *Auferam sepem, & erit in direptionem*, Italiæ acciderit posthac barbarorum furore vbique protritæ. Sanè quidem quouis tempore, longæua licèt

[i] *Possid. in Vita S. Augustini c. 27.*

[k] *Isai. 5.*

senecta, eius obitus importunus semper videri potuisset: hoc tamen migrans tempore, visus est præmaturè & importunè nimis ex hac vita migrasse.

XXX. S. AMBROSII ÆTAS.

Quod autem ad eius ætatem spectat: cùm ex litteris ipsius ad Seuerum scriptis, tempore quo Maximus tyrannus ex improuiso inuasit Italiam, testetur se tunc fuisse ætatis annorum quinquagintatrium, cùm iam Consulibus Honorio & Euodio annus Domini volueretur trecentesimus octogesimus sextus, numerando ab eo tempore vsque ad præsentem annum eius vitæ cursum, sexagesimũ quartum vix inchoatum numerari contingit: adeò vt cùm eius senectus prouectior expectaretur, omnino molestissimè acciderit, ipsum decessisse in ipso penè limine senectutis. Subdit his verò Paulinus: *Per idem tempus, cùm in extrema parte porticus, in qua iacebat, in vno positi Castus, Polemius, Venerius, & Felix tunc diaconi secum tractarent, voce ita repressa, vt vix inuicem se audirent, qui post obitum illius Episcopus ordinandus esset: atque eùm de nomine sancti loquerentur Simpliciani: tanquam interesset tractatui, cùm longè positus ab ipsis iaceret, approbans, exclamauit tertiò: Senex, sed bonus. Erat enim Simplicianus eui maturior. Qua voce audita, expauescentes fugerunt.* & paulò pòst.

XXXI.

In eodem tamen loco in quo iacebat (sicut referente Bassiano Episcopo Laudensis Ecclesiæ, qui ab eodem audierat, didicimus) cùm oraret vna cum supradicto sacerdote, viderat Dominum Iesum aduenisse ad se, & arridentem sibi. Nec multo post dies ablatus est. Sed eodem tempore quo à nobis migrauit ad Dominum, ab hora circiter vndecima diei vsq; ad illam horam qua emisit spiritum, expansis manibus in modum Crucis orauit. Nos autem labia illius moueri videbamus, vocem autem non audiebamus. Honoratus autem sacerdos Ecclesiæ Vercellensis, cùm in superiora domus se ad quiescendũ composuisset, tertiò vocem vocantis se audiuit, dicentisq; sibi: Surge, festina, quia modò est recessurus. Qui descendens, obtulit sancto Domini corpus: quo accepto vbi glutiuit, emisit spiritum, bonum viaticũ secum ferens, vt in virtute escæ anima refectior Angelorum nũc cõsortio, quorum vitam vixit in terris, & Eliæ societate lætetur: quia vt Elias nunquam Regibus vel vllis potestatibus, ita nec iste pro Dei timore loqui veritus est. Atq; inde ad ecclesiam maiorem, ante lucana hora qua defunctus est, corpus ipsius portatum est, ibiq; eadẽ fuit nocte, quam vigilauimus in Pascha. Quem plurimi infantes baptizati, cùm à fonte venirent, viderunt: ita vt aliqui sedentem in cathedra & tribunali dicerent, alij verò ascendentem suis parentibus digito ostenderent. Sed illi videntes videre non poterant: quia mundatos oculos non habebant. Plurimi autem stellam supra corpus eius se videre narrabant.

S. AMBROSII EX HAC VITA MIGRATIO.

XXXII. DÆMONES CRVCIATI PRÆSENTIA CORPORIS S. AMBROSII.

Tot tantisq; signis voluit Deus sacerdotem suum post obitum innotescere, vt sciretur in cælis viuere, quem in terris defunctum plorabant. Sed lucescente die Dominico, cũ corpus illius, peractis sacramentis diuinis, de ecclesia leuaretur, portandum ad basilicam Ambrosianam in qua positus est: ita ibi dæmonum turba clamabat se ab illo torqueri, vt eiulatus eorum ferri non posset. Quæ gratia sacerdotis non solùm in illo loco, verùm etiam in plurimis prouincijs vsq; ad hodiernum manet. Ibi abat etiam turba virorum ac mulierum oraria vel semicinctia sua, vt corpus sancti aliquatenùs ab ipsis contingeretur. Erat enim exequiarum turba innumerabilis totius dignitatis, totiusq; sexus, omniumq; penè ætatum non solùm Christianorum sed etiam Iudæorum & Paganorum: maiore tamen gratia ordo præcedebat eorum qui fuerant baptizati.

XXXIII. S. AMBROSIVS VISVS IN LONGE POSITIS ECCLESIIS

Eadem verò qua obijt die (sicut textus epistolæ loquitur quæ à successore eius venerabili viro Simpliciano suscepta est de partibus Orientis, ad ipsum tanquam adhuc nobiscum viuentem directa, quæ nunc vsque Mediolani habetur in monasterio cuiusdam viri sancti) apparuit orans cum illis, & imponens illis manus. Habet enim diem epistola, quo directa est, qua lecta, inuenimus diem esse, quo ille defunctus est. Intra Tusciam verò, ciuitate Florentia, vbi nunc vir sanctus Zenobius nomine Episcopus est: quia promiserat se petentibus illis, illos sæpius visitaturum, frequenter ad altare, quod est in basilica Ambrosiana, quæ ibidem ab ipso constituta est, visus est orare, sicut ipso sancto viro sacerdote Zenobio referente didicimus. Subdit post hæc Paulinus de auxilio obsessæ à Radagaiso Florentinæ ciuitati ab Ambrosio post aliquot annos impertito, deque Gildone tyranno in Africa eiusdem Ambrosij ope extincto, quæ omnia nos suo tempore dicturi sumus, sicut & de alijs posteà eiusdem apparitione obtentis aduersus impios tyrannos victorijs: vt plane eidem sancto à Deo concessum singulari prærogatiuâ videatur, vt qui viuens principes atq; tyrannos corripere nunquam destitit, post mortem quoq; persseuerauerit vindex sceleratorum Regum, & vltor persecutorum Ecclesiæ.

Sed & quæ Deus ostẽderit signa aduersus eos qui in sanctissimum sacerdotem post obitum obloqui non sunt veriti, idem Paulinus narrat his verbis: *Donatus quidam, natione Afer, presbyter tamen Ecclesiæ Mediolanensis, cùm in conuiuio positus, in quo erant nonnulli militares religiosi, detraheret memoriæ sacerdotis, aspernantibus illis & deserentibus linguam nequam, subitò vulnere percussus graui, de eodem loco in quo iacebat, alienis manibus subleuatus, in lectulũ positus est, atq; inde ad sepulchrũ vsque perductus. In vrbe etiam Carthaginensi cùm apud Fortunatum diaconum, fratrem venerabilis viri Aurelij Episcopi, ad conuiuium conuenissem vnà cum Vincentio Cassolitano Episcopo, Maurano etiam Episcopo Bolitano, sed & alijs Episcopis, & diaconibus: tũc Maurano Episcopo detrahenti sancto viro, retuli exitum presbyteri superiùs memorati: quod ille de alio dictum, de se oraculum maturo sui exitu comprobauit. Nam de eodem loco, in quo iacebat, cùm subitò vulnere ingenti esset percussus, alienis manibus ad lectum portatus est, atq; deinde ad domum in qua hospitabatur reductus, diem clausit. Is finis virorum detrahentium fuit, quem videntes qui tum aderant, admirati sunt.* hæc Paulinus.

XXXIV. DETRAHENTES AMBROSIO QVÆ PASSI.

En quot quantisque Deus cùm viuentem tũm mortuum prosecutus est præconem veritatis muneribus, sicut & alios omnes qui in Ecclesia Catholica enituere veræ fidei defensores: vt tot tantisq; apertissimis signis eorundẽ memoria diuinitùs consecrata ac posteris commendata, omnes certò scirent, atq; perspicuè intelligerent, veritatem ab illorum partibus stare, qui his ipsis qui Dei amicissimi claruere, eandem quam ipsi prædicarunt, atq; aduersus hæreticos tutati sunt, intrepidè confitentes adhærent: cùm è contrà nec vel vmbram quidem vnius saltem veri miraculi sit inuenire apud eos qui diuersam ab his doctrinam quouis tempore annunciârint. Quod autem ad eiusdem Ambrosij lucubrationes pertinet: desiderari quamplura, certum est, nonnulla verò eius suppositia, quisque prudens intelligit. Sed de his aliàs.

XXXV. DOCTORES ECCLESIAE MIRACVLIS ILLVSTRATI.

Qui verò res ab eo gestas conscripsit Paulinus, longè alius à Paulino Nolano Episcopo fuisse, manifestissimè declaratur suâ ipsius assertione: Quòd enim hoc tempore testetur se clericum minoris ordinis militasse in Ecclesia Mediolanensi sub cura (vt ait) Casti diaconi, Ambrosio autem fuisse à manu: quis non videat hunc esse diuersum à Paulino Nolano, iam ante quadriennium (vt vidimus) initiato presbyteratu, & hoc tempore in agro Nolano agente iam triennium, ibique firmiter subsistente? Decepit complures nomen: sed & quòd ambo viri isti Augustino familiaritate coniuncti fuisse noscantur existimarunt ijdem, hunc ipsum qui res gestas Ambrosij memoriæ commendauit, fuisse Paulinum Nolanum, à quo, etsi alia deessent firmissima argumenta, certè quidem ipsa longè dissimilis dicendi phrasis discriminat. Cæterùm præter S. Paulinum Nolæ agentem, complures alij Paulini inueniuntur eidem Augustino perneccessarij, quorum primum locum obtinet is de quo est sermo, qui rogatus ab ipso, sanctissimi viri Vitam conscripsit, vt ipse eius exordio testatur, cũ hæc ait: *Hortaris, venerabilis pater Auguſtine, vt sicut beati viri Athanasius episcopus & Hieronymus presbyter stylo persecuti sunt vitas sanctorum Pauli & Antonij in eremo positorũ, sicut etiam Martini venerabilis Episcopi Turonensis Ecclesiæ Seuerus seruus Dei sermone contexuit: sic etiam ego beatissimi Ambrosij Episcopi Mediolanensis Ecclesiæ meo persequar stylo, &c.* Idemq; ad eius Vitæ finem, se in Africa Carthagine esse versatum affirmat, cũ agit de irrogato diuinitùs supplicio in Mauranum Episcopum Ambrosio detrahentem: vt non mirum sit quòd innotuerit Augustino, qui & eum anteà nouisse potuit cùm Mediolani vitam ageret.

XXXVI. DE PAVLINO AVCTORE VITÆ S. AMBROSII.

Quamobrem hunc ipsum interdũ existimaui esse Paulinum illũ, qui auctus posteà diaconatu, acerrimus insurrexit impugnator hæresis Pelagianæ, dum Carthagine primùm aduersus Cælestium in Episcoporũ Cõcilio strenuè egit: extant enim Acta illa à S. Augustino recitata[a], qui

XXXVII. PAVLINVS DIACONVS.

[a] *Aug. cont. Pelag. & Cæl. l. 2. c. 3. 4. 7.*

PAVLINI PLVRES EODEM TEMPORE

bus significatur, eius operâ factum, vt Cælestius primùm [a] Carthagini damnaretur, ac posteà Romæ, oblato aduersus eum Zosimo Papæ libello, vt inferiùs hæc omnia pro tempore pluribus patefient. Sed præter hunc, alios adhuc habes vixisse Paulinos Augustino notissimos: extat enim eiusdem Augustini epistola quinquagesimanona ad Paulinum Episcopũ, in cuius fine duos alios rogat apud ipsum manentes salutari Paulinos, quorum alterum nominat filium, alterum verò compresbyterum. Isidorus in libello quem texuit de Viris illustribus, hunc ipsum scriptorem Vitæ Ambrosij presbyterum nominat: sed & alias ab eodem editas lucubrationes ita recensет [b]: *Paulinus presbyter explicuit in benedictionibus Patriarcharum triplici intelligentiæ genere libellum satis succinctâ breuitate compositum. Idem etiam, petente Augustino, conscripsit Ambrosij vitam ignis florentem atque doctrinis, & meritis Apostolorum non imparem: siquidem* * *& Constantius Episcopus Germani vitam contexuit, obitumq; Paulini Vranius edidit.* hæc ipse, quibus perspicuum est, eius quoque sententia, Paulinum Nolanum, cuius obitum scriptum ab Vranio tradit, ne quaquam auctorem fuisse Vitæ S. Ambrosij: quam quidem sententiam omnino retinemus: Vranium verò memoriæ tradidisse obitum Paulini Nolani Episcopi, omnes intelligunt, quos libellum illum legisse contigit: cùm alioqui illum de quo agit Isidorus, presbyterum fuisse tradat.

[a] *Iob. 39.*

[b] *Isidor. de Vir illustr. lib. 4.*

* sicuti.

XXXIIX. TVTA PAVLINI FIDES PROBETE STATA.

Cæterùm quod spectat ad libellum de S. Ambrosij Vita conscriptum: summâ fide illum consignatum esse, quisque intelligere potest, dum vel quæ ipse vidit, vel à S. Marcellina de Ambrosio didicit, vel ex epistolis diuersorum post obitum datis de ijs qui in diuersis prouincijs ipsum vidisse narrârunt, se scripsisse testatur. Attamen breuiùs quàm par erat, & non leui iacturâ posterorum, quàm plurima ab eo prætermissa noscuntur, quibus quidem auctam eiusdem sanctissimi Patris Vitam à nobis conscriptam, Sixtus Pontifex Maximus, cuius iussu eam suscepi prouinciam, suæ editioni eiusdem S. Ambrosij operum præfixam edendam curauit: quam adscripta de eodem in Annalibus, cùm quid diuersum in ea inuenies (quòd posteriores cogitationes meliores esse soleant) conformandam intelliges. Sed ab eodem Paulino illud desideratum est, quod Possidius præstitit in Augustino, nimirùm, vt rebus ab eo gestis memoriæ proditis, attexuit scriptorum eius catalogũ: etenim consolatio aliqua saltem ista fuisset, post illorum deploratam iacturam inæstimabilem, in indicis serie ea legere, ac in his veluti dulcibus exuuijs delectari. Ignoratum planè esset, scriptum ab eo catechismum ad Fritigildem Reginam Marcomannorum, nisi ipse Paulinus vel obiter meminisset: nec sciretur ab eodem S. Ambrosio editum de puerilis ætatis institutione libellum ad Pansophium puerulum Florentiæ ab eo reuocatum à mortuis, nisi aliâ occasione idem recoluisset: præteriissent quoque omnes ab eodem S. Ambrosio editi commentarij aduersus imperitissimos & superbissimos quosdam, qui de Platonis libris Dominum profecisse iactarunt, nisi apud S. Augustinum [c] de ijsdem nobilis memoria esset. Nec quis etiam scisset ab eo elucubratas elucidationes in Prophetas & homilias in Sapientiam Salomonis, nisi vnus hæc docuisset Cassiodorus [d], cuius quoq; testificatione tantùm noscitur, ab eodem Ambrosio relictum codicem, in quo eiusdem suauissima (vt ait) inerat expositio super omnes Pauli epistolas: quod quidem volumen iam eiusdem Cassiodori tempore desiderari cœptum est: sed planè deperdito, in locum eius, alterius auctoris eiusdem facultatis opus, Ambrosij nomine apparet fuisse suppositum.

AMBROSII PLVRA SCRIPTA DESIDERATA.

[c] *Aug. epi. 34. in fine.*

[d] *Cassiod. Inst. diuin. lect. li. 1. c. 3. 5.*

XXXIX SERMONES S. AMBROSII IACTVRAM PASSI.

Sed & quamplurimos sermones eiusdem sancti constat esse deperditos. Quotnam, rogo, ab eo ad populum dictas homilias oportuit, quem constat singulis diebus Dominicis & celebritatibus martyrum conciones ad populum habuisse? Porrò eiusdem Cassiodori [e] auctoritate, sermonis illius tantùm titulus innotescit, de Iudicio Salomonis: & alios plurimos certũ est desiderari: cum alioqui cõplures S. Maximi Episcopi Taurinensis, Ambrosij nomine habeãtur inscripti, sicut & alia aliorũ nonulla, vt S. Prosperi, & aliorum, vtinam & non Pelagij etiam, cuius

[e] *Cassiod. li. 1. c. 2.*

epistolam ad Demetriadẽ scriptam Ambrosij nomine hactenùs lectam fuisse constat: vt prætermittã alia nonnulla alieniissima ab eo, quæ eius tamen titulo cusa legũtur. Sed in his non immoremur: à quibus omnibus Paulinus nos liberasset, si (vt par erat) singula ab Ambrosio scripta opera, posteris, edito eorum indice, credidisset.

XL. CVR HIERONYMVS DE AMBROSIO TACVIT.

Sed nec quemquam alium antiquorum reperimus, qui eiusdem Ambrosij scripta recensuerit: verùm hæc tãtùm à S. Hieronymo ante annos quinque in catalogo Ecclesiasticorum scriptorum prodita leguntur: *Ambrosius Mediolanensis Episcopus vsque ad præsentem diem scribit: de quo, quia supereſt, meum iudicium subtraham, ne in alterutram partem aut adulatio in me reprehendatur, aut veritas.* hæc tantùm ipse. Sed vnde (dicet aliquis) reprehendenda veritas? Nunquid fuit aliquid, quo in his quæ spectant ad Catholica dogmata Ambrosius à Hieronymo fugillandus esset? minimè gentium, sed quòd è Græcis scisset [f] mutuatum esse quamplurima. Qui enim è secretario Iudicum ad sacrarium euectigiò translatus esset, haud mirum si alterius interdum indigeret ad volatum pennis: quod obiectum tacito nomine in eũdem Ambrosium à Hieronymo, Ruffinus [g] exaggerat, ex secretis (vt ait) inter se litteris de Ambrosio illum suppresso nomine locutum esse, se probare posse testificans. Sed Ruffini ipsius malam mentem, malumque animum ex pluribus superiùs reddidimus sæpè testatum. Cæterùm hic non prætermittendum, vixisse his temporibus alium item Ambrosium nomine scriptorem Ecclesiasticum, de quo sic ipse Hieronymus [h]: *Ambrosius Alexandrinus: auditor Didymi, scripsit aduersus Apollinarium volumen multorum versuum de dogmatibus, & (vt ad me nuper, quodam narrante, perlatum est) commentarios in Iob: qui vsque hodiè supereſt.* hæc ipse. Sed iam quæ sunt reliqua anni huius ordine prosequamur.

[f] *Hie præf. in Didy. de Spirit. S.*

[g] *Ruffin. in uect. aduer. Hieron.*

[h] *Hiero. de Script. Eccl. prope finẽ.*

XLI. DES. FELICE BONONIENSI ET GAVDENTIO NOVA. EPISCOPIS.

Relato ad superos sanctissimo sacerdote, communi totius Mediolanensis Ecclesiæ consensu successor S. Simplicianus eligitur, antiqua morum probitate, probataq; diu doctrina toti orbi Occidentali conspicuus, sed longæua nimis ætate grauatus, de quo sæpè superius quarto Annalium tomo, pluribusq; mentionem haberi contigit. Ex eadem quoq; Mediolanensi Ecclesia, quæ cultura magni illius agricolæ egregiis erat clericorum fœcundata palmitibus, assumptus paulò pòst fuit Felix diaconus in Episcopum Bononiensis Ecclesiæ, dignus S. Eusebij successor. hæc ex Paulino [i]. Sed haud diu pòst ab eodem S. Simpliciano ordinatus est Nouariensis Ecclesiæ S. Gaudentius Episcopus, egregia pollens vitæ sanctitate, vt potè qui sub disciplina institutus fuerat S. Laurentij eiusdem Ecclesiæ presbyteri & martyris (improuisa enim Gentilium grassatione, vnà cum pueris quos erudiebat, est interfectus) quique posteà S. Martino inhæsit, inde verò adiunxit se comitem S. Eusebio Vercellensi Episcopo in Orientem exulanti: sed & S. Ambrosio benè notus, de futuro Episcopatu prædictionem accepit, vt vitæ eius Acta declarant.

[i] *Paul. in Vit. S. Ambr.*

XLII. CONCILIVM TAVRINENSE.

Hoc itidem anno, paulò pòst S. Ambrosij obitum, celebratum apparet Concilium Taurinense, in quo lectæ sũt tum Romani Pontificis, tum etiam ipsius Ambrosij litteræ haud pridem ad Synodum datæ in causa communicationis Felicis in Gallia Episcopi, prout eiusdem Synodi quintus canon his verbis significat [k]: *Illud decreuit præterea S. Synodus: vt quoniam legatos Episcopi Galliarum, qui Felicis non communicant, destinarunt: si quis ab eius communione se voluerit separare, in nostræ sanctæ pacis consortium susciptatur, iuxta litteras venerabilis memoriæ Ambrosij Episcopi, vel Romanæ Ecclesiæ Sacerdotis dudum latas, quæ in Concilio legatis per scribas recitatæ sunt.* Quisnam fuerit iste Felix, cui Galliarum Episcopi nõ cõmunicarent & causa cur vitaretur, cõsule quæ superiùs dicta sunt quarto Annalium Tomo, dum de Maximo necidante Priscillianistas actum est.

[k] *Con. Tau. cap. 5.*

XLIII. DE METROPOLIS GALLIÆ NARBONENS. ET VIENNENS.

Sedatæ sunt in eadem Synodo altercationes inter Arelatensem & Viennensem Episcopos de primatu certantes: illique ciuitati dignitas illa decreta, quæ se eius prouinciæ metropolim ostenderet. Sed & Narbonensis prouinciæ primam esse sedem Massilienſem Ecclesiam, pariter declaratum est, eiusq; tunc sedis Episcopum Proculum Metropolitanũ esse habẽdum Antistitem. hic ille Proculus insig-

gnis nomine, quem inter fuisse vidimus Concilio Aquileiensi vnà cum S. Ambrosio, vt eiusdem Synodi Acta testantur, quem & S. Hieronymus [a] ad Rusticum scribens, magnoperè commendauit.

[a] Hiero. ep. 4.

XLIV.

Iisdem huius anni Consulibus, Kalendis Septembris celebrata habetur Synodus [b] Carthaginensis tertia dicta, in Secretario basilicę *Restituta*, loco solito, in quo alia quoque nonnulla Carthaginensia Concilia acta esse leguntur. Sed vnde nomen loco, vt basilica *Restituta* dicatur? Num (vt hæc obiter attingamus) sic dicta à Restituta [c] martyre Carthagine passa? Vel à S. Restituto Episcopo Carthaginensi, in cuius die natali S. Augustinus homiliam ad populum habuit? Aut fortasse (vt de alia basilica in Africa exemplū [d] est) sic nominata fuerit *Restituta*, quòd possessa diu à Donatistis, fuerit restituta Catholicis? quod & magis arridet, cùm in alio Carthaginensi Concilio celebrato Valentiniano Augusto quartum & Theodosio Consl. eadem basilica nominata habeatur *Perpetua Restituta*. Fuisse quidem Carthagine maiorem basilicam, vbi corpora sanctorum martyrum Perpetuæ & Felicitatis sepulta erant, auctor est Victor [e] Episcopus Vticensis. Sic igitur primaria basilica, quæ à primaria martyre nomen acceperat vt *Perpetua* diceretur, occupata olim & possessa diutiùs à Donatistis, quòd tempore Constantini vel Constantij eius filij reddita sit Catholicis, *Restituta* aucta est nomine.

[b] Extat to. 1. Conc. CONCILIVM CARTHAGINENSE TERTIVM IN BASILICA RESTITVTA.

[c] Rō. Martyr. die 17. Maij. ibi. Not. 6.

[d] Euod. Vzalens. Epi. l. 1. c. 7. in fin. apud Aug. to. 10.

[e] Vict. de Persecut. VVandal. lib. 1.

XLV.

Quod autem tertium hoc dicatur Carthaginense Cōcilium: non inde quidem accidit, quòd in ea ciuitate tria tantùm in hanc diem fuerint celebrata Concilia, cum lōgè plura ibidem habita numerari contingat: Sed quod conciliorum collector ab illis numerare exorsus quæ post tempora Constantini potuit reperisse hoc ordine tertium numerauit. Secundum verò nominauit quod ante istud collocauit, celebratum (vt ponitur) Valentiniano Quarto & Theodosio Consulibus. Sed manifestus est ibi error in Consulum nota, siquidem nusquam reperitur Valentinianus Augustus gessisse Consulatum cum Theodosio sed cum Neoterio, anno CHRISTI trecentesimo nonagesimo. Nec est, quod dici possit, pro Neoterio, vitio librariorum Theodosium scriptum, siquidem Alypius qui in ea Synodo nominatur Tagestēsis Episcopus adhuc presbyter tunc tantum erat, quem creatum fuisse Episcopum Tagastensem anno Redemptoris trecentesimo nonagesimoquarto, superius est demonstratum. Quod autem pluribus notis qui huic secundo nuncupato Concilio prę-fuit Genedius, absque controuersia cognoscitur fuisse Carthaginensis Episcopus, vtpote qui non solum primo loco sedit, primusq; omnium sententiam dixit, sed & suis ipse litteris Synodum conuocauit, quod nonnisi Primati licuisse S. Augustinus docet in epistola ad Victorium: existimatum fuit à docto viro, hunc in sede Carthaginensi successisse Grato, prędecessisse verò Aurelium, qui in eadem Synodo, secundo loco nominatus reperitur Episcopus, ita vt sicut Augustinus Valerio, ita Genedio Aurelius Carthaginensis Episcopus hæserit. sic ipse in perdifficili quæstione à nemine hucusque tentata, nedum soluta. quam nos diligentiori examine pertractare aggredimur. Atque in primis quod ad eiusdem Concilij tempus spectat, reperimus longè abesse, vt dictum Concilium sub Genedio celebratum dici secundum possit, sicut est positum à Collectore, quin potius postremum omnium eorum quæ ab eo sunt numerata septem, esse ponendum, contendimus. Ad hoc probandum hac in primis euidenti vtimur ratione. Interfuisse huic Synodo, sententiamque dixisse reperitur Valentinus Numidiæ primas, qui non ante sextam ac septimam Synodos Carthaginenses potuit eam esse consecutus dignitatem, siquidem ante ipsum in Concilio Mileuitano, quod celebratum est anno quadringentesimo secundo sub Consulatu quinto Arcadij & Honorij Augg. cum alijs sedisse Numidiæ Primatem Xantippum, eiusdē Concilij Acta significant, adeo vt nullo pacto ante illud tempus celebratum dici possit illud sub Genedio Concilium Carthaginense, vt sit necesse illud referre ad tempora Zosimi, Bonifacij, & Cælestini Romanorum Pontificum, sub quibus idem Valentinus reperitur fuisse Numidiæ Primas, vtpote qui interfuisse habetur sexto Concilio Carthaginensi, primumq; locum tenuisse post Aurelium Episcopum Carthaginensem: quod Concilium celebratum reperitur anno Christi quadringentesimo decimooctauo, sub Consulatu Honorij duodecimo & Theodosij octauo, sed & in synodalibus litteris ad Bonifaciū Papam datis, cum æquè post Aurelium ponitur Valentinus, sicut in litteris redditis ab Orientalibus ad Africanos, nempe ab Attico Constantinopolitano & Cyrillo Alexandrino, in quibus dum æquè post Aurelium Carthaginensem Episcopum legatur Valentinus, planè possit intelligi, ipsum illum fuisse Primatem Numidiæ. Reperies idipsum factū pariter in litteris Concilij Africani ad Cælestinum Romanum Pontificem, in quibus statim post eundem Aurelium nominatum habes Valentinum, sed in edito codice perperam pro Valentino legitur Palentinus, quod ex antiquis scriptis codicibus corrigas. Porrò ipsum Concilium Africanum (ita dictū, vt in eius exordio declaratur, quod quæcunque Concilia sub Aurelio Carthaginensi sunt celebrata illic per epitomen sint collecta) celebratum reperitur tempore Cælestini Romani Pontificis, vt apparet ex synodali epistola ab eadem Synodo ad eundem Pontificem data, quæ in eiusdem Concilij vltimo capite descripta habetur, eiusdem verò Cælestini Papæ anno primo, nempe sub Consulatu Castini atque Victoris. Post ipsum vero celebratum esse dictum Concilium sub Genedio, inde ducimus argumentum. Cum enim in eius secundo Canone, in quo agitur de continentia clericorum, citetur Canon præfati Concilij, qui trigesimusseptimus esse reperitur eiusdem Concilij Africani, sed & in Canone tertio eiusdem Concilij sub Genedio citetur pariter Canon de non recōciliandis à presbyteris publice pœnitentibus, qui esse reperitur decimus ordine in dicto Concilio Africano: plane dicendum est dictum Concilium sub Genedio esse habitum post dictum Concilium Africanum celebratum anno primo Cælestini Pontificis. Ad quod etiam tempus perseueraſse in Africa Faustinus Episcopus Potentinus in Piceno Legatus à latere à Bonifacio Papa missus videri potest, nisi reuersus antea, iterum sit missus à Cælestino, siquidem ipsum sententiam dixisse in dicto Concilio sub Genedio, ex addita ad secundum Canonem eius Concilij antiqua lectione, habetur expressum. Ex quibus adeo expressis notis tempus Concilij sub Genedio intelligere quilibet potest. Sed quod illud ipsum signatum his Consulibus habes in edito codice, Valentiniano IV. & Theodosij: scias vitio librariorum inuersum ordinem, vt loco Theodosij iunioris XI. & Valentiniani, qui Consulatum gesserunt post Castinum & Victorem, secundo anno Cælestini Papæ absoluto, posuerint Consules Valentinianū & Theodosium, & loco IV niorisIV. posuerint vt numeri notam. His de tempore eius Concilij accuratè perspectis, & omnibus sibi probè consentiētibus cognitis: intelligere possumus quid sit, quod primo loco Genedius tanquam verè Carthaginensis Episcopus ponitur, & secundo loco Aurelius recitetur, quem hactenus fuisse primatem, primumq; locum in omnibus tenuisse omnibus constet, nimirum nihil esse aliud quod dici possit, quam ipsum iam senio fatiscētem (iam enim diu ante in alijs synodis Africanis senem Aurelium inuenies nuncupatum) refudisse in Genedium onus Episcopatus, vt Valerium in Augustinū & ipsum Augustinum in Eradium, & feciſse idem Seuerum Mileuitanum, idē Augustinus testatur, sicq; sederit Aurelius cum Genedio, honoris causa, concessa ab alijs ipsi prærogatiua suffragij. At hæc iam satis de his quæ spectant ad Conciliū Carthaginense vltimum, errore autem secundo loco posito. qua ratione nec tertium erit tertium, nec reliqua eo quo censentur ordine numeranda.

Aug. epist. 215.

Rursum verò de recensitis sub eodem Concilio quinquaginta canonibus, haud omnes in hac Synodo sanciri probantur, sed diuersis alijs Concilijs Carthaginēsibus: vt inter alios ille, quo sacrorum librorum certus numerus definitur [f]. nam ex eiusdem canonis verbis exploratum satis redditur, decretum illud esse Concilio Carthaginensi tempore Bonifacij Papæ habito. Sed & canones illos

XLVI.

[f] Con. Cart. 3. c. 47.

spe-

CANONES DIVERSORVM CONCILIORVM SVB VNO CONCILIO RECENSITI.

spectantes ad continentiam clericorum, quoniam ea esse statuta apparent ex admonitione Siricij Romani Pontificis, ea de re scribentis ante decennium ad Episcopos Africanos post Consulatum Arcadij atque Bautonis, (qui est annus Domini trecentesimus octogesimus sextus) dignũ est existimare fuisse alicuius alterius Concilij Carthaginẽsis eo tempore post acceptas eiusdem Siricij Papæ litteras celebrati. Idemq; dicendum putamus de canone [a] illo, ne in ecclesia conuiuia celebrentur: quandoquidem ex suggestione sancti Augustini id scribentis ad Aurelium Episcopum Carthaginensem ante plures annos, cùm creatus presbyter esset, à Patribus definitum fuisse, nos superiùs, cùm de eiusdẽ Augustini sacri presbyteratus ordinis initiatione egimus, dixisse meminimus. Haud enim verisimile est, cùm alia post acceptas à Siricio Papa & ab Augustino presbytero litteras Concilia in Africa ab Aurelio Carthaginensi Episcopo celebrata esse sciantur, de his agi post decennium esse dilatum. Cæterùm quod ad canonem [b] illum pertinet, quo decernitur Siricium Summum Pontificem consulendum esse, necnon Simplicianum Mediolanensem Episcopum: quòd nec sit inuenire ad illud sequentis anni tempus Siricium peruenisse, neq; ante præsentem annum Simplicianum sedere cœpisse, necessitate tẽporis cogimur affirmare, hoc anno, in hoc ipso Carthaginensi Concilio ea esse decreta, sicut & alia complura.

[a] Concil. 3. Carth. c. 30

[b] Concil. Carthag. 3. c. 48.

XLVII.

Inter alia autem in eodem statuta Concilio, quæ ad ritum antiquum pertinent, elucidanda est canonis quinti sententia, quo ista decreta leguntur [c]: *Item placuit, vt per solemnissimos Paschales dies sacramentum catechumenis non detur, nisi solitum sal. Quia si Fideles per illos dies sacramenta non mutant, nec catechumenis oportet mutare.* hæc ibi. Non est quod quis errore labatur, vt dictum id existimet de sacramento Eucharistiæ: nulla enim de his lex sancienda fuisset, nam ne cogitatione quidem quis concipere potuisset, vt nondum baptizatis Eucharistia impertiri deberet. Quamobrem per sacramentum nequaquam sacra intelligenda est Eucharistia: nam & sequenti canone cùm de ea agitur, non alio ipsa nomine quàm Eucharistiæ exprimitur. Sed eâ voce Sacramenti, generali significatione, quicquid mysticum est, accipitur, vt superiùs demonstratum est, cùm de fermenti sacramento ad elucidationem cõplurium locorum tertio tomo pluribus egimus. Quã ob causam existimo idem esse quod ibi dicitur, non dandum sacramentum catechumenis eo tempore quòd Paschalia festa sint: ac si dixisset, Non fiant qui catechumeni inferioris sunt ordinis, Competentes, vt sacramentũ detur eis, hoc est, symbolum illud, quod quidem ab Africanis appellari consueuit fidei sacramentum: Sed sal tantùm catechumenis inferioris ordinis impertiri solitum accipiant: Nam & ipsi Fideles, baptizati scilicet, per dies illos Paschales sacramenta non mutant, nempe signa in baptismate susceptа, vt planè doceat, non esse tunc tempus mutationis. S. Augustenim vocat sæpè ipsum symbolũ, sacramentum [d], quòd eo fidei sacramentum [e], hoc est, fides ipsa, contineatur. Porrò catechumeni, ipso exordio catechismi, sale ad salutem condiebantur, vt qui ritus tractant Ecclesiasticos satis docent, & ipse de se S. Augustenim cùm puer esset, ait [f]: *Signabar iam signo Crucis eius, & condiebar eius sale.* At de his satis.

[c] Conc. Carthag. 3. c. 3.

DE CATECHVMENIS SALE EXPVRGANDIS.

[d] Augu. de Symb. ad Catechu. l. 2. 3. 4. & de tem. ser. 2.

[e] Aug. epist. 23. in fin.

[f] Aug. Cõfes. l. 1. c. 11.

Sed quid illud, quod in eodem Concilio his verbis à Patribus definitum esse legitur? Vt [g] primæ sedis Episcopus non appelletur Princeps sacerdotũ, aut summus Sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tãtùm Primæ sedis Episcopus. Ita in omnibus antiquis scriptis exemplaribus legitur: verùm & in Græcè redditis eiusdem Concilij Carthaginensis canonibus eadem tantummodò esse verba canonis, Theodorus fidem facit: vt non dubites, quæ mox sequũtur in Decretorum libro his verbis: *Vniuersalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur.* esse Gratiani. Quod schola imperitorum [h] ignorans, magno canonem præconio extulit, quo sancitum dixerunt, ne Romanus Pontifex Vniuersalis appellaretur: quasi Africanæ Ecclesiæ iuris fuerit, de Romana Ecclesia sancire leges, & non magis Romanæ Ecclesiæ facultatis & vsus, leges præscribere Ecclesiæ Africanæ. Quod ne longius petito demonstretur exemplo, habes à Siricio Papa epistolam ad Africanos conscriptam Consulatu Arcadij & Bautonis, quâ custodiri præcipit quæ tunc in Romano Concilio fuerant constituta, appositq; ad finem epistolæ anathemate, his scilicèt verbis: *Si quis sanè inflatus mente carnis suæ, ab hac canonis ratione voluerit euagari, sciat se à nostra communione seclusum, &c.*

[g] Concil Carthag. 3. c. 26.

XLVIII.

[h] Cæturiat. cent. 5. c. 9. col. 868. REDARGVITVR INSCITIA CENTVRIATORVM.

Sic igitur, sicut liquet ea nõ esse verba canonis, sed Gratiani, ita etiam patens est non esse eadem à Gratiano inditam ad canonem illum veluti declarationem appẽdicem, sed appositа ad sequentium rerum tractandarum epigraphum. At verò cur Romani Pontifices, Vniuersales interdum dici renuerint, opportunius suo loco dicendum: nũc autem in reddẽdo canonis huius germano sensũ versemur. Ac primum quod pertinet ad voces ipsas: haud enim ipsæ ab Ecclesia abijciendæ fuerunt vt exoticæ atque profanæ, quæ ex innumeris diuinæ Scripturæ locis sibi vendicant auctoritatem: passim enim in vtroque reperis Testamento, *Princeps sacerdotum, & Summus Sacerdos*, idemque *Maximus Pontifex*. Nec quidem eædem, vt mendaces tituli, explodendæ, vel vt quæ in Ecclesia Catholica non essent vsu receptæ: siquidem vt Episcopi qui alijs præsunt Episcopis, dicerentur Principes sacerdotum, Theodorus [i] in testimonium adducit œcumenica Concilia Sardicense & Chalcedonense: *quæ* (inquit) *Exarchos prouinciarum appellant Metropoleon Episcopos.* Quod verò ad *Summi Sacerdotis*, vel etiam *Summi Pontificis* vocem pertinet: communes fuisse eiusmodi titulos etiam Episcopis illis, quos nullos] sub se Episcopos contingeret habere subiectos, sanctorum Patrũ & sacrorum Conciliorum exemplis in Notis [k] ad Romanum Martyrologium pluribus demonstrauimus, quæ hic repetere (cp rei argumentum exposcat) haud fastidio erit.

[i] Theodo. in Conc. Cart. c. 43.

[k] Nota. in Ro. Mart. die 19 Apr.

L. TITVLI EPISCOPORVM IN ECCLESIA VSV RECEPTI.

Fuit (vt diximus) olim vetus ille vsus in Ecclesia, vt Episcopi omnes non *Pontifices* tantùm dicerentur, sed *Summi Pontifices*, vel *Summi Sacerdotes*, eò quod Episcopatus summum sacerdotium diceretur. Vnde S. Ambrosius ad Felicem Comensem Episcopum: *Suscepisti*, inquit, *gubernacula summi sacerdotij.* & Zosimus Papa in epistola ad Hesychiũ Episcopum Salonitenum, de clerico per gradus singulos ad summum vsque promouendo, ait: *Iurè inde summi Pontificatus locum sperare debebit.* & Gelasius in epistola ad Episcopos Lucaniæ, absque *Summo Pontifice*, nempe suo Episcopo, vetat acolythum vel diaconum quicquam facere. Firmant hæc ipsa suis scriptis Gaudentius Episcopus Brixianus in sermone habito de sua ordinatione, Sidonius [l] Apollinaris, & alij, sed & sacra Concilia: Nam in Concilio Aurelianensi primo [m] hæc verba: *Cũ auctore Ceo in Aurelianensi vrbe fuerit Concilium Summorum Antistitum congregatum*, &c. & Agathensi ita [n]: *De Episcopis omnibus in summo sacerdotio constitutis.* & Synodi Toletanæ exordio [o]: *Conuenientibus nobis Hispaniarum, Galliciæq; Summis Pontificibus.* Sunt & alia complura de his exempla: sed hæc plus satis. Verùm quod & deinderare potuisses, & ipsum sufficere solùm poterat ad declarandum etiam cur iurè Episcopi *Summi Sacerdotes* dicendi essent: accipe de his ipsis S. Augustini [p], qui huic de qua agimus Synodo reperitur interfuisse, ac pariter subscripsisse, auctoritatem summa fide testatam: *Quid*, inquit, *est Episcopus, nisi primus presbyter, hoc est, Summus Sacerdos? denique non aliter quàm compresbyteros hic vocat & consacerdotes suos.* hæc ipse: quibus perspicuè satis intelligas, non sic prohibuisse Synodum Carthaginensem dici Episcopos, *Summos Sacerdotes*, quasi tales non essent. Sed cur hoc? dices. Audi quæ Theodorus eodem in loco notat: *Prohibita autem*, inquit, *sunt hæc nomina ad tollendam arrogantiam: & propterea plures Patriarchæ & Antistites seipsos viles & humiles appellant in suis inscriptionibus.* hæc ipse, ac iurè quidem: quæ cùm quis non consideret, in quamplurimos errores præcipitem ferri necesse sit.

[l] Sidon. l. 5. ep. 14. l. 6. epi. 10. l. 9 epist. 15.

[m] Conc. 1. Arel. c. 3.

[n] Conc. Agath. ca. 6.

[o] Con. Tol. 6. exord.

[p] Aug. lib. quæst. ex vtroq; mix. q. 10.

LI. TITVLI QVOS RESPVERVNT EPISCOPI AFRICANI.

Sic igitur Africanos Episcopos in hoc Concilio vitare voluisse tãtummodò nominum arrogantiam, non autem potestatis & decentis tituli pati eosdem voluisse iacturam: ex eo facilè poteris intelligere, dum qui primæ sedis essent Episcopi, ijdem noluerunt dici *Principes Episcoporum, vel Summi Sacerdotes*, cum vox illa prior communis esset omnibus Metropolitanis cuiusuis sedis Episcopis, poste-

rior verò communis esset illis etiam Episcopis, qui Metropolitano subditi essent Antistiti. Cæterũ quod his omnibus maius est, summum illum voluerunt titulum retineri, quo suprema omniumq; maxima potestas significaretur, nempe vt primarum sedium Episcopi, ijdem *Primates*, appellarentur: hoc quidem nomine siue Episcopum Carthaginensem *Primatem* Africæ, siue Episcopum *Primatem* Mauritaniæ, itemque *Primatem* Numidiæ ab eis appellari consueuisse, innumera exempla suppetunt. quem quidem titulum longè præstare illi, quo dicerentur Principes Episcoporum, quoue nominarentur *Summi Sacerdotes*, quis non intelligit? Maiorem quidem hoc titulo non inueniri, quàm vt quis *Primas* diceretur, accipe exemplum ex verbis Siricij Papæ in eadem epistola ad ipsos Africæ Episcopos scripta, quibus ait: *Vt extra conscientiam sedis Apostolicæ, hoc est, Primatis, nemo audeat ordinare, &c.* Si igitur Apostolicarum sedium Episcoporum titulus est, vt *Primates* dicantur, quis maior hoc titulo dari potest Episcopis, præsertim illis, qui Apostolicis Ecclesijs minimè præsunt, vt Carthaginensi, & alijs diuersarum prouinciarum primæ sedis Episcopis?

LII. METROPO. EPISCOPI AFRICANI PRIMVM SIBI VENDICARVNT TITVLVM.

[a] *Mat. 20. Marc. 10. Luc. 22.*

Sed cur nomen (inquies) Principis Episcoporum exhorruerunt, qui illo maius retinuerunt? Puto quidem ea ex causa, quòd cum inter discipulos de primatu contentio facta est, Dominus eos redarguens hæc inculcauit: *Principes* [a] *Gentium dominantur eorum: non sic erit inter vos.* visum est in Christiana præfectura nimis arrogans nomen *Principis*. Sed & quod addiderit: *Qui vult inter vos maior fieri, sit vester minister.* vocem illam veluti fastuosam respuendam esse censuerunt: Cùm alioqui certũ sit, Dominum noluisse his sententijs confundi Ecclesiasticam Hierarchiam, sed potiùs mentis curare tumorem, & Præsidum amputare superbiam. Quàm enim studiosè curauerint Apostoli & Apostolici viri ex CHRISTI instituto sartum tectumque custodiri in Ecclesia hierarchicum ordinem, primo tomo Annalium & aliàs sæpiùs pluribus demonstrauimus. At de his modò hactenùs: haud tamen præter institutum in his immorari aliquando contingit: his enim elucidandis, exordio Annalium tibi nostrum studium obligasse, puto, memineris.

LIII. *Conc. Carthag. 3. c. 49.* ADVERSVS CONGERENTES DIVITIAS EX BONIS ECCLESIASTICIS.

Quod rursum ad id Concilium spectat: memoria quidem dignum illud tunc à Patribus sanctum [b] est, vt quæ Episcopus vel quis clericus ex paupere ditior factus emisset ex bonis Ecclesiæ, eadem Ecclesiæ cederent, nec illa in quemlibet quouis titulo transferendi eidem facultas esset. Cùm enim reddita pace, Ecclesia vbique bonis affluaret, complures ex ijs qui eidem ministrabant, pietatem conuertentes in quæstum, tepescente in eis sanctitatis vitæ studio, vel cura pauperum frigescente, colligendi diuitias tantummodò ardore flagrabant, agrum agro iungentes, & domum domui copulantes: hos planè fugillat sanctus Hieronymus, hos vt caueat admonet Nepotianum, cùm ait [c]: *Obsecro itaque te, & repetens iterumque iterumque monebo, ne officium clericatus genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra sæculi in Christi quæras militia, nec plus habeas quàm quando clericus esse cœpisti: & dicatur tibi: Clerici* [d] *eorum non proderunt eis. Nonnulli enim sunt ditiores monachi, quàm fuerant sæculares: & clerici qui possident opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallaci diabolo non habuerant: vt suspiret eos Ecclesia diuites, quos mundus tenuit antè mendicos.* & paulò pòst: *Negotiatorem clericum, & ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandã pestem fuge, &c.* Hæc igitur (vt ait) ingemiscente Ecclesia, optimè à sanctis Patribus eiusmodi sanctione canonis statutum est, vt Ecclesia ipsa sibi vendicet, quę clericus ex rebus Ecclesiæ bona quæsierit.

[b] *Conc. Carthag. 3. c. 49.*

[c] *Hier. ep. 2*

[d] *Hier. 12.*

LIV. EXACTORES SEV COLLECTORES BENE INSTITVTI.

Sed & ad eiusmodi negotiatorum potiùs dicendorum quàm clericorum auaritiam compescendam, cùm segniores essent Episcopi legis vindices, & ipsi interdum eodem morbo languerent: iurè meritoque Catholicæ Ecclesiæ Episcopus Romanus Antistes, ad vendicandas eiusmodi ex bonis Ecclesiæ partas ac malè congestas opes, per prouincias consueuit mittere exactores, quos nominant Collectores. De quorum importuna exactione cùm multi querantur: hos facilè vitabunt, & prudenter arte deludent, qui bona Ecclesiæ, quæ supersunt, non cõgregarint, sed in pauperes erogârint: Habitantes enim in terræ salsugimis, pauperes scilicèt, clamorem non audient exactoris. At de eiusdem Carthaginensis Concilij decretis hic satis, cùm tamen complura alia ad disciplinam Ecclesiasticam ritè componendam ibidem à Patribus reperiantur esse decreta, de quorum nonnullis, alijs in locis, aliis oblatis occasionibus, mentionem haberi continget.

[c] *Iob. 39.*

Missa est ab hac etiam Synodo ad Siricium Romanum Pontificem, necnõ ad S. Simplicianum de baptizatis in infantia, de his quæ ambigua videbantur, consultatio [f]: ad illum quidem, quòd scirent Catholicæ Ecclesiæ præsidere Episcopum atque doctorem: ad hunc autem ob egregiam totoque Christiano orbe spectatam scientiam, cuius nos antè meminisse sufficiat. Cæterùm Simplicianus benè cõscius quantus doctor esset in Africa Augustinus, datis ad eum litteris de quibusdam perdifficilibus diuinę Scripturæ quæstionibus hominem pulsat: cùm ille duos his de rebus cõscriptos libros sicad eum mittit, vt tamen eosdem eius censurę voluerit subijcere, dum ad calcem hæc habet: [g] *Sententiam de hoc opere tuam breuissimam, sed grauissimam flagito, & dum sit verissima, seueriss imã non recuso.* Sed de his satis.

LV. [f] *Con. Carthag. 3. c. 48.* CONSULTATIO AD SIRICIVM ET SIMPLICIANVM.

[g] *Aug. ad Simpl. l. 2.*

Quod rursum ad res gestas Occidentalis Ecclesiæ pertinet: Honorius Imperator, hoc anno mense Ianuarij ad Theodorum PP. rescriptum dedit, quo cunctis Ecclesiæ priuilegijs à maioribus datis voluit benè esse consultum, illa iterum sua auctoritate confirmans his verbis [h]: *Non nouum aliquid præsenti sanctione præcipimus, quàm illa quæ olim videntur indulta firmamus. Priuilegia igitur, quæ olim reuerentia religionis obtinuit, mutilari sub pœnæ etiam interminatione prohibemus: ita vt ij quoq;, qui Ecclesiæ obtemperant, his quibus Ecclesia, beneficijs perfruantur. Datum prid. Kalend. Februarij, Mediolani, Cæsario & Attico Consulibus.* Ex his videas, datis omnibus Ecclesiæ priuilegijs voluisse Imperatorem excludi schismaticos, Donatistas, & alios omnes extra Ecclesiæ septa vagantes.

LVI. HONORIVS CONFIRMAT ECCLESIARVM PRIVILEGIA.

[h] *30. de Epi. & cleric. C. Theod.*

Quod verò pertinet ad res Ecclesiasticas Orietalis Ecclesiæ anni huius: Arcadius Imperator aduersus Apollinaris hæresis doctores Constantinopoli agentes, quò pellerentur ab vrbe, ad Eutychianum Præfectum Præt. rescriptum dedit. Mirâ quâdam procaciâ, iam à tẽpore quo creatus est Nectarius Constantinopolitanus Episcopus, cùm iam discessisset inde S. Greg. Nazianzenus, intruserãt se in eam vrbem eiusmodi hæretici, reclamante licèt à longè aduersus eos eodem Gregorio Naziãzeno. Et quamuis Theodosij edicto abire iussi fuerint, & alijs denuò rescriptis exagitati: in eadem tamen vrbe agere sunt inuenti: aduersus quos hoc ipso anno Arcadius ista sanxit [i]:

LVII. ARCADIVS PELLIT CONSTANTINOPOLI APOLLINARISTAS.

[i] *l. 33. de haret. C. The.*

Doctores Apollinariorum tota maturitate præcipimus ex ædibus caræ nobis abscedere ciuitatis: Ita vt si obumbrati latebris abire neglexerint, occultos cœtus (vt æstimant) habituri: ea loca vel domus, quæ prædictos congregauerint, Fisci ratione nectantur. Dat. Kalen. April. Constantinop. Cæsario & Attico Consulibus.

Dederat haud pridem, ijsdem Cõsulibus, aduersus magistratus ambientes, idem Arcadius Imp. eiusmodi summâ laude dignum rescriptum [k]:

LVIII. AMBIENTES MAGISTRATVS LEGE COERCETVR.

[k] *l. 1. ad l. Iuliam de ambit. C. Theo.*

Si quis ad illustrem Palatij nostri ambierit dignitatem, atq; ad eos honores ascendere ambitione tentauerit, qui nonnisi probatis nobis viris nostro iudicio deferuntur: cuiuslibet ille sit loci, ordinis, dignitatis, amissis bonis, & Fisco nostro protinùs vindicatis, deportationis mulctetur exilio: neq; aliud inter cœptum ambitum, atq; perfectum, esse arbitretur: cùm pari sorte leges scelus quàm sceleris puniant voluntatem. Dat. XIV. Kal. Martij, Constantinop. Cæsario & Attico Consulibus.

Sed vnde adeò seueræ sanciendæ legis aduersus magistratus ambientes occasio? Cùm occiso Ruffino, summa rerum esse videretur apud Eutropium eunuchũ, qui in eius locum successerat, cuius opera & complures è magistratu deiecti essent: alij sese in eorum loca malis quoque artibus ingesserunt: inter quos Bargas quidam fuit Laodicenus, qui ex venditore farciminum, proditionis arte eò progressus est, vt inter primos in Palatio militaret: sed proditionem & ipse passus à coniuge, meritas pœnas dedit hæc apud Zosimum [l]. Ne igitur id genus hominum ex hoc

LIX. DE BARGA SORDIDO HOMINE AD AMPLOS MAGISTRATVS EVECTO.

[l] *Zosim. l. 5.*

inde in Imperatoris aulam irreperet, Arcadius eiusmodi edictum aduersus ambitus crimen sanxisse videtur.

LX. Sed & aduersus Iudæos, qui, vt Christianorum gauderent immunitate, se fore Christianos simulabant, ad Archelaum Præfectum Prætorio ita idem Arcadius Imp. rescripsit [a]:

Iudæi, qui reatu aliquo vel debitis fatigati simulant se Christianæ legi velle coniungi, vt ad Ecclesias confugientes vitare possint crimina, vel pondera debitorum; arceantur, nec ante suscipiantur, quàm debita vniuersa reddiderint, vel fuerint innocentia demonstrata purgati. Dat. XV. Kalen. Iul. Constantinop. Cæsario & Attico Consulibus. Qualis namque esset horum temporum Iudæorum status à prioribus haud felicior, accipe à S. Ioanne Chrysostomo [b]. *Hoc*, inquit, *tempore Deus omnino vos reputlit: paterq; vester, idemq; Propheta & Patriarcha verum prædixit. Iura vestra omnia conciderunt: ex Iudæa patria vestra excessistis, & in diuersa loca dispersi estis, atque in orbe terrarum ab Oriente ad extremum terræ vos omnes & contemnunt & ridemt. At res nostræ Christianorum in dies magis florent, crescunt, & corroborantur, atque per omnes mundi angulos religiosæ fidei nostræ prædicatio peruasit: nos Christus regit, & in nobis regnat, eiusque pretiosam atq; vitalem Crucem adoramus, & pro thesauro magni pretij tenemus.* hæc ipse.

[a] l. 2. de his qui ad Eccl. confugiunt.

IVDAEORVM PRÆSENTI & TEMPORE STATVS.

[b] Chry. hō. de Crace.

LXI. *Iisdem Consulibus* (inquit Socrates [c]) *quinto Kalend. Octobris Nectarius Episcopus Constantinopolitanus diem obijt. Itaque statim de Episcopo eligendo vehementer laboratum est.* (Eius namque rei causa celebratum esse Concilium, & ex more conuenisse Episcopos Constantinopolim, tradit Sozomenus [d]) *Itaque cùm alij alium ad id muneris quærerent, de eaq; re sæpè consilium iniretur: tandem visum est, Ioannem Antiochiæ presbyterum Antiochia accersere. Nam de eo fama percrebuit, quòd & ad docendum aptus, & in dicendi facultate valde peritus erat. Quamobrem haud diu pòst Arcadius Imperator communibus omnium suffragijs, id est, cleri & populi, illum accersit. Et quò eius ordinatio plus haberet auctoritatis, aderant de Imperatoris mandato cùm alij complures Episcopi, tùm Theophilus Episcopus Alexandrinus, qui omni studio eò incubuit, vt Ioannis famam læderet, & Isidorum suæ ipsius Ecclesiæ presbyterum ad illum Episcopatum eueheret. Hunc Isidorum Theophilus propter ea quæ habuit, quòd ipsius causa prouinciam valde periculosam aliquando suscepisset.* Sed quidnam id fuerit, superiùs relatum est. Subdit his Socrates:

[c] Socrat. l. 6. cap. 2.

NECTARII EPICOPI CONSTANTINOP. OBITVS.

[d] Sozom. l. 8. c. 2.

LXII. *Verùm qui erant ex aula Imperatoris, Ioannem prætulerunt, & post eaquam multi crimina Theophilo intendebant, & libellos contra illum alius ob aliam causam Episcopis, qui tum aderant, offerebant: Eutropius, qui cubiculo Imperatoris præfuit, criminationes aduersus Theophilum illatas, scriptisq; proditas nactus, Theophilo ostendit; docuitq; liberam optionem illi esse datam, vel Ioannem Episcopum ordinandi, vel iudicium de criminibus ei obiectis subeundi. quibus perterritus Theophilus Ioannem designat Episcopum.* hactenùs Socrates. Porrò hæc in sequentis anni mensem Februarij varijs altercationibus producta sunt, cuius mensis vigesima sexta die Ioannes Chrysostomus Episcopus Constantinopolitanus creatus est.

DE IOANNIS CHRYSOSTOMI ELECTIONE.

LXIII. Verùm quod ad Theophilum spectat: Isidorum, quē proposuit ordinandum, haud penitùs exploratum habuit, fuisse Origenis errorum labe conspersum: quod cùm posteà comperisset, æquè ipsum ac eius sectarios maximè aduersatus est. Quod autem idem Episcopus Alexandrinus ius sibi vendicaret in electione Episcopi Constantinopolitani (quòd & superiùs vidimus à Petro eiusdem Ecclesiæ Episcopo vsurpatum, cùm conaretur Maximum eius sedis creare Episcopum) probè si attendas, intelliges primam sedem post Romanam, Alexandrinam Ecclesiam tenuisse in Oriente; spretosque fuisse canones, si qui Constantinopoli in Synodo facti sunt, quibus derogaretur Alexandrinæ Ecclesiæ priuilegijs. Nam alias quid Alexandrino Episcopo de electione Cóstantinopolitani antistitis? Porrò idem ius sæpè tentatum ab eodem Theophilo penitùs vendicatum in controuersijs eiusdem Ioannis Chrysostomi, postquàm sedit Episcopus, suo loco dicturi sumus.

ALEXAN. EPISCOPVS CVR SE IMMISCERET IN ELECTIONE EPISCOPI CONSTANTINOP.

IESV CHRISTI

Annus 398.

ANASTASII. PAP. ARCAD.&HONOR. IMPP. Annus 1. Annus 4.

I. APERITVR nouus annus Consulatu quarto Honorij Imperatoris & Eutychiani, idemq; numeratus Domini trecentesimus nonagesimus octauus: quo, octauo Kalendas Martij, Siricius Papa cùm sedisset annos tredecim, mensem vnum, & dies quatuordecim, ex hac vita migrans, sepultus est in cœmeterio Priscillæ Viâ Salariâ. ita apud indices omnes, licet apud Bedam [e] sexto Kalend. Decembris Siricij ponatur obitus. Sed quod ad tempus sedis, etsi vt signatum reperimus mille testibus, nos posuimus: tamen recens receptum inditum antiquitus eius sepulturæ epitaphium aliud nos docet, & latiori meritò funiculo sedem eius, est huiusmodi [f]:

SIRICII PAPAE OBITVS.

[e] Bed. Martyr. ea die.

SIRICII PAP.

[f] Antiq. Inscr. in Appē. pag. 1171. n. 16.

Liberium Lector mox & Leuita secutus
Post Damasum clarus totos quos vixit in annos
Fonte sacro magnus meruit sedere sacerdos
Cunctis vt populis pacem tunc solidam daret
Hic pius hic iustus felicia tempora fecit
Defensor magnus multos vt nobiles ausus
Regi subtraheret Ecclesiæ aula defendens
Misericos largus meruit per sæcula nomen
Ter quinos populum qui rexit in annos amore
Nunc requiem sentit cælestia regna potitus.

De eodem Siricio restituente Memorias Martyrum ita posita ibidem vetus Inscriptio: [g]

[g] Antiq. Inscrip in Appen. pa. 1172. n. 7.

Siricius pia nunc persoluit munera sancti
Gratia quo maior sit bona martyribus
Omnipotens Deus hunc conseruet tempore multo
Mœnia sanctorum qui noua restituit.

Extat Sirici decretum de fermento; de cuius elucidatione, aliâ occasione tertio tomo pluribus actum. Alia quoque aduersus Manichæos, seuera (vt par erat) censurâ, statuta habentur, nempe exilio deportandos, pœnitentes verò in monasteria detrudendos, & nonnisi in fine vitæ sacris mysterijs participandos. Secreta collegia sua Manichæos habuisse in Vrbe, sed cùm Siricij Papæ studio, tùm Principū legibus exagitatos, atque vndique pulsos esse, superiori tomo sæpiùs contigit demonstrari. Quod autem spectat ad cleri propagationem; in libro de Romanis Pontificibus habetur, quinquies suæ sedis tempore ordinationes fecisse mense Decembri, creásseque presbyteros triginta & vnum, diaconos sexdecim, & Episcopos per diuersa loca triginta duos.

MANICHAEI AB VRBE PVLSI.

II. De scriptis ab eo epistolis decretalibus mentio est apud Isidorum [h], nempe dedisse epistolam ad Himerium Episcopum Tarraconensem, de recipiendo baptismate hæreticorum, & de alijs aduersus Iouinianum & collegas hæreticos. sed errare planè videtur auctor, dum eum sub Theodosio & Valentiniano Impp. vita functum affirmat. Vacásse sedem post Siricij obitum dies viginti, habent indices Vaticani, nec non liber de Romanis Pontificibus. qua ratione dicendum est, in locum eius subrogatum successorem pridiè Idus Martias. Hic fuit Anastasius Maximi filius, Romanus: de cuius sedis tempore, quot scilicet anni, Ecclesiæ præfuit, in eius obitu ex more dicendum.

[h] Isid. de Viris illust.

[c] 3. SIRICII PAPAE SCRIPTA.

ANASTASIVS PAPA CREATVR.

III. Inuenit hic Apostolicam sedem, ipsam Petri nauiculam, cuius sumpsit regendū clauum, turbinibus agitatam hæreticorum: cùm (vt dictum est pluribus anno superiori) Ruffinus cum Melania inferens se in Vrbem, in eam inuexit hæreses Origenis, edito à se Latinè reddito eiusdem auctoris Periarchon, nouo equo Troiano, hostibus intùs referto, sed religione velato. hæresumque dicendo thecâ, ex qua expositæ sunt in Romana Ecclesia dolosæ merces: quarum mercatores etiam eò dementiæ prolapsi sunt, vt in Apostolicum vsque thronum eas inferre tentauerint, vna reclamante Marcella, extollenteque vocem cum muliere Euangelica [i]. Tali quidem statu fluctuante Romanā

[i] *Luc. 11.*

STATVS ROMANÆ ECCLESIÆ SVB ANASTASIO.

Ecclesiam Anastasium reperisse, sanctus Hieronymus in epistola ad Principiam [a] indicat, vbi post enarratum egregium fortis & sapientis mulieris tunc exhibitum de fide Catholica Marcellæ specimen, subdit: *Non multum tempus in medio, succedit in Pontificatum vir insignis Anastasius.* Huius autem quæ partes fuerint, idem sanctus Hieronymus ad Demetriadem ita scribit [b]: *Dum esses paruula, & sanctæ ac beatæ memoriæ Anastasius Episcopus Romanã regeret Ecclesiam; de Orientis partibus hæreticorum sæua tempestas simplicitatem fidei, quæ Apostoli [c] voce laudata est, polluere & labefactare conata est. Sed vir ditissimæ paupertatis, & Apostolicæ solicitudinis, statim noxium percutit caput, & sibilantia hydræ ora compescuit.* hæc Hieronymus.

[a] Ep. 16.
[b] Id. ep. 8.
[c] Rom. 12.

IV.

Quid autem actum sit cùm Anastasius Papa sedere cœpit, rem breui summa ita ad Principiam scribens [d] sanctus Hieronymus amplexus est, cùm ostendit S. Marcellam in causa fuisse, vt Origenis hæresis Romæ dãnaretur; aitque postq̃ de ingressu Athanasij meninit; *Dicas, quid hæc ad laudem Marcellæ? Damnationis hæreticorum hæc fuit principium: dum adducit testes, qui prius ab eis* (nempe Origenistis) *eruditi, & postea ab hæretico fuerant errore correpti: dum ostendit multitudinem deceptorum: dum impia Periachon ingerit volumina, quæ emendata manu scorpij monstrabantur: dum accitis frequentibus litteris hæretici, vt se defendent, venire non sunt ausi: tantaq; vis conscientiæ fuit, vt absentes damnari quàm præsentes coargui maluerint. Huius tam gloriosæ victoriæ origo Marcella est. Tuq; caput horum & causa bonorum scis me vera narrare, quem nosti vix de multis pauca digerere, ne legenti fastidium faciat otiosa replicatio, & videar apud maleuolos sub occasione laudis alterius, stomachum meum dirigere.* hæc Hieronymus, breui compendio haud breuem complexùs historiam; quam lentiori gradu, quo cuncta exactè disquirere lector valeas, nos pro rerum gestarum temporis ordine prosequemur.

[d] Hier. epi. 16. BREVE COMPENDIVM REVM GESTARVM ADVERSVS ORIGENISTAS

V.

Quod igitur in primis ad S. Marcellam, decus Romanæ Ecclesiæ, pertinet: Ruffinus cùm se ab ea proditum sensit, in eam vehementer commotus est, accusans simul ipsam, & se excusans; quòd illa scilicet inemendatas chartas à se per alium subripuisset, edidissetque: in hanc enim ipsam quidem, & non in aliam, Ruffinus agens aduersus S. Hieronymum [e], iacula intorquet, vbi de eodem Eusebio agit, quem mentiebantur inemendatas chartas subripuisse, atque edidisse: dum sic ait: *Hoc si in foro positus, vel negotijs sæcularibus commisisset iste, qui de monasterio Romam, quasi calumniandi peritissimus, missus est: norunt omnes quid consequeretur ex legibus publicis eiusmodi criminis reus. Nunc verò quia sæcularem vitam reliquit, & à tergiuersatione illa actuum publicorum ad monasterium conuersus est, & adhæsit magistro nobili: ab ipso edocetur iterum pro modestia, furere, insanire; pro quiete, seditiones mouere; pro pace, mouere bellum; pro concordia, mouere diſsidia; perfidus esse, pro fide; pro veritate, falsarius: Crede mihi, quòd huius sceleris nequitia etiam verũ fuisset exemplar; nisi Iesabel tibi illa occurrisset* [f]. *Illa est enim, qua hoc crimen aduersus Naboth baum Iezrahelitem vineæ causa compositum, & mandauit presbyteris iniquitatis falsis eum conscriptionibus perurgere, quasi qui benedixisset, id est, blasphemãsset Deum & Regem. Sed quis in hoc felicior? illa quæ mandat, aut hi qui mandato iniquitatis obtemperant? Grauia hæc, & (vt opinor) in Ecclesia penè eiusmodi facinus inauditum est.* hæc Rufinus, dum se excusare conatur, quòd per Marcellam, quàm impiè nominat Iezabelam, ab Eusebio acceptæ fuerint chartæ translationis Periarchon Origenis hæresibus scatentes; excusans quòd inemendatæ illæ fuissent. Sed redarguit ista deliramenta Hieronymus, vbi resciuit, conuicitque ad excusationem sceleris mendacia ista impudenter obtendi.

[e] Ruffin. in uect. l. 1. apud Hier. tom. 9. RVFFINVS IN EVSEBIVM ET S. MARCELLAM EXCLAMAT.
[f] 3. Re. 21.

VI.

Cæterùm quod ad Eusebij Romam aduentum pertinet: hoc ipso anno contigisse Pauliniani profectionem in Vrbem vnà cum Eodem Eusebio patria Cremonensi, ipse S. Hieronymus in Apologia aduersus Ruffinum declarat his verbis [g]: *Vincentius, Paulinianus, Eusebius, Ruffinus presbyteri, quorum Vincentius multo tempore ante vos Romam venit, Paulinianus & Eusebius post annum vestræ nauigationis profecti sunt: Ruffinus in causa Claudij post biennium missus, omnes vel pro re familiari, vel pro periculo capitis alieni.* hæc ipse quibus intelligas hoc anno contigisse Pauliniani profectionem in Italiã vnà cum collega Eusebio: nam anno superiori (vt vidimus) aduentus Ruffini cum Melania accidit. Quem autem hic Ruffinum presbyterum nominat, longè diuersum à Ruffino Aquileiensi, in quem scribit [h], esse non dubites.

[g] Hier. Apo, adu. Ruffi. PAVLINIANI ET EVSEBII LEGATIO IN OCCIDENTEM.

Quodnam verò fuerit rei familiaris negotium, cuius causa missum Paulinianum affirmat, in epistola ad Pammachium his verbis aperit: *Nos in ista prouincia ædificato monasterio, & diuersorio propter extructo, ne fortè & modò Ioseph cum Maria in Bethlehem veniens, non inueniat hospitium, tantis de toto Orbe confluentibus turbis obruimur monachorum, vt nec cœptum opus deserere, nec supra vires ferre valeamus. Vnde quia penè nobis illud de Euangelio [i] contigit, vt futuræ turris non antè computaremus expensas: compulsi sumus fratrem Paulinianum ad patriam mittere, vt semirutas villulas, quæ barbarorum effugerunt manus, & parentum communium census venderet; ne cœptum sanctorum ministerium deserentes, risum maledicis & æmulis præbeamus.* hæc de germani in Occidentem legatione Hieron.

h Hie. epist. 26.
VII. CVR PAVLINIANVS VENERIT IN OCCIDENTEM.
i Luc. 14.

Fuit autem suspicio vel prætextus Ruffini ex quo etiam quærelam inuectiuamque conscripsit, hos post se tanquam exploratores missos esse, sed præcipuè Eusebium, vt suas chartas subriperet [k]. Etenim quod Ruffinus nullã inueniret excusationem, cur versionem virulentam Origenis Periarchon Romæ in plurimorum exitium edidisset, aperuisset q; thecam serpentibus plenã; eò miser quæsiuit effugium, vt mendaciter affirmaret, Eusebium pecunia redemisse notarium, à quo lucubrationem illam inemendatam acceperit, atque vulgauerit: fuerunt enim hæc ob eam causam verba Ruffini, epistola postea ad Hieronymum scripta: *Noli multo auro redimere notarium meum; sicut amici tui de meis περὶ ἀρχῶν schedulis nondum emendatis, nondum ad purum digestis fecerunt; vt facilius falsare possent, quod aut nullus haberet, aut admodum pauci.* & inferiùs: *Vociferare & clamita per compita, per plateas. Non est, non est meus liber: & si meus est, schedulas mi emendatas Eusebius furto abstulit: aliter ego edidi: nulli eas dedi, aut certè paucis & tam sceleratus inimicus, & tam negligentes amici fuerunt, vt omnium codices ab eo pariter falsarentur. Hæc, frater carissime, facere debueras, & non illi tergum obuertens, in me transmarinas maledictorum tuorum sagittas dirigere.* hactenùs de his ipse. Sed quàm facillimè in Apologia sua idem S. Hieron. omnia ista refellit, quę ad impietatis excusationẽ Ruffinus detractans iactitabat in vulgus.

k Apud Hieron. Apol. 2. TVRPI ALIORVM ACCVSATIONE RVFFINVS SE IPSVM EXCVSAT.

Sic igitur Romæ edito Origenis Periarchon, quod emendatum in sua Præfatione Ruffinus professus erat: vt conuinceretur ipsa perperam atq; dolosè facta esse translatio, opus erat vt germana eiusdem operis versio curaretur: quo tum Origenis, tum etiam eius hæresim sectatorum prauitas manifestè probari posset; vt sic his rectè dispositis ad futurum ea de re habendum Romæ iudicium, ex certis manifestisque probationibus sententia fieri posset. Susceptum est ergo eiusmodi negotium à clarissimis viris atque doctissimis Pammachio & Oceano, qui totum id operis S. Hier. credendum esse putarunt, ea præsertim ex causa, quòd ex præfatione Ruffini ipse tacite in crimen socius videretur adduci. Scripserunt ergo eo argumento ijdem ad ipsum Hieronymum eiusmodi perbreues litteras [l]:

IX. REQVIRITVR OFFICIVM S. HIERONYMI ADVERSVS RVFFINI IMPOSTVRAM.

Sanctus aliquis ex fratribus schedulas ad nos cuiusdam detulit, quæ Origenis volumen, quod περὶ ἀρχῶν inscribitur, in Latinum sermonem versum tenerent. Et quoniam in his multa sunt, quæ tenuitatem nostri ingenij permouent, quæque minùs catholicè dicta existimamus: suspicamur etiam ad excusationem auctoris multa de libris eius esse subtracta, quæ apertam impietatem eiusdem monstrare potuissent: Quæsumus præstantiam tuam, vt hoc specialiter nostram nobis, quàm vniuersis qui in Vrbe habitant, profuturum opus digneris impendere, vt supradictum librum Origenis, quemadmodum à supradicto auctore editum est, ad fidem tuo sermone manifestes; & quæ à defensore eius interpolata sunt, prodas; & quæ etiam in his scedulis, quas ad sanctitatem tuam direximus, vel contra Catholicam regulam, vel imperitè edita sunt, redarguas atque conuincas. Sanè subtiliter in præfatione operis sui, tacito nomine tuæ sanctitatis expressit, quod à te promissum opus ipse compleuit: illud obliquè agens, etiam te simili ratione sentire. Purga ergo suspiciones hominum, & conuince criminantem: ne, si dissimulaueris, consentire videaris. hactenùs ipsi ad S. Hieronymum.

l Apud S. Hie. ep. 84
X. PAMMACHII ET OCEANI EPISTOLA AD S. HIERONYMVM.

XI. HIERONYMVS IN LATINVM VERTIT ORIGENIS PERIARCHON.

His acceptis litteris, ipse nauiter laborauit, vt quam exactè, quæ Origenes dixerat in Periarchon, in Latinum quàm purissimè verteret. Incumbit in opus, quod absolutum anno sequẽti Romam ad eosdem misit, appositâ præfatione, quâ omnes qui in eo libro sparsi sunt Origenis errores, redderet omnibus manifestos; ac dolum pariter eius, qui malè versum ediderat, aperiret. Quę autem acciderint cùm hæc Romæ cognita sunt, suo loco, sequenti nempe anno dicturi sumus.

XII. ANASTASIVS PAPA S. PAVLINVM AMPLECTITVR.

Inter hæc autem Anastasius Papa, hoc ipso suæ sedis exordio, quæ tempore prædecessoris perperàm facta scisset, magnâ solicitudine emendare quamprimùm curauit. Quod enim (vt suo loco dictum est) nõ ignoraret paulò illiberaliter cum S. Paulino viro clarissimo, qui vnà cùm Therasia coniuge monasticam amplexus vitam in Nolanum agrum secessit, Siricium, cui successit, egisse: ipse, simulac in thronum Pontificium euectus est, officiosissimas litteras ad Episcopos pro ipso Paulino dedit; quẽ & omni officiorum genere posteà frequẽtandi nullam penitùs occasionem prætermisit. Meminit harum litterarũ ipse Paulinus, cùm ad Delphinum scribens, hæc ait [a]: *Sciat veneratio tua, sanctum fratrem tuum Papam Vrbis Anastasium amantissimũ esse humilitatis nostræ. Nam vbi primùm potestatem charitatis suæ nobis offerendæ habere cœpit; non solum suscipere eam à nobis, sed ingerere nobis, piissima affectione properauit. Nam breui post ordinationem suam epistolas de nomine nostro plenas & religionis & pietatis & pacis ad Episcopos Campaniæ misit, quibus & suum declararet affectum, & alijs benignitatis suæ præberet exemplum. Deinde nos ipsos Romæ, cùm solemni consuetudine ad beatorum Apostolorum natalem venissemus, tam blandè, tam honorificè accepit.* hæc ipse.

[a] *Pau. ep. 16.*

XIII. VETVS CONSVETVDO CONCVRRENDI AD NATALEM DIEM APOSTOLORVM.

Ex his quidem demonstrat S. Paulinus, solemnem fuisse consuetudinem, ad natalem diem Apostolorum Romam, nullâ habitâ æstiuorum calorum ratione, religiosissimam celebritatem concurrendi. Sunt & de his aliæ antiquæ testificationes, vt inter alias illa nobilis Galliæ Placidiæ Augustæ ad Pulcheriam æquè Augustam [b] scribentis his verbis, cùm sui Romam aduentus rationem reddit: *vt Romam frequentibus concursionibus adaquè desideremus inspicere, causa nobis est amplectendæ religionis, vt terminis sanctorum nostram exhiberemus præsentiam; quos certum est pro sua virtute in cœlestibus constitutos, neque inferiora despicere. Nos itaque sacrilegum esse credimus, si solemnium ordinem denegemus.* hæc illa. Sed & Valentinianus [c] Aug. ad Theodosium Iuniorem Imp. *Cum aduenissem* (inquit) *in vrbem Romam ad diuinitatem placandam, sequenti die ad basilicam Apostoli Petri proceßi.* Et ad Seuerum [d] idem qui suprà Paulinus: *Romam* (inquit) *ad venerabilem solennitatis Apostolicæ diem profecti sumus*: & inferiùs: *Rescribendi tamen ex Vrbe facultas non fuit, ipsum tempus ante meridiem in votis nostris, quorum curam veneramus, per Apostolorum & Martyrũ sacras Memorias consumentes.* hæc Paulinus.

[b] *Extat. to. 1. Cõc. ante Conc. Chalcedon. vet. edit.*
[c] *Extat in præamb. Cõc. Chalc.*
[d] *Paulin. ad Sener. epi. 13.*

XIV. HIERONYMVS LAVDES PAVLINAE AD PAMMACHIVM SCRIBIT.

At ne digrediamur ab Vrbe, vnde rerum gestarum anni huius exordium auspicati sumus: Hoc ipso anno, cum Paulina, S. Paulæ filia, Pãmachij vxor, ex hac vita iam ante migrâsset, S. Hieronymus ad eius virum consolatoriam epistolam dedit [e]. Sed quod ex more, in primis rationem temporis quæris: inde licet eiusdem auctoritate Hieronymi certum deducere argumẽtum, ex his, inquam, quæ nuper de Pauliniano eiusdẽ Hieronymi germano dicta sunt, ipsum nimirùm hoc anno, nempe sequenti à profectione Ruffini in Italiam aduenisse. Sed & cùm in fine eius epistolæ ad Pammachium de consolatione Paulinæ obitus à Hieronymo datæ mentio habeatur de eodem Pauliniano tunc à se in Italiam misso: planè assentiri necesse est, hoc eodem anno, quo Paulinianus venit, de consolatione Paulinæ obitus à S. Hieronymo eam esse scriptam epistolam. Et vt hæc clariora reddantur; his accedit, quod idem S. Hieronymus ad Oceanum scribens Fabiolæ epitaphium hoc tradat [f]: *Quartæ æstatis circulus voluitur, ex quo ad Heliodorum Episcopum Nepotiani scribẽs epitaphium, quicquid habere potui virium, in illo tunc dolore consumpsi. Ante hoc fermè biennium Pammachio meo pro subita peregrinatione Paulinæ breuem epistolam dedi,* &c. sic videas S. Hieronymum quadriennij spacium numerare inter epitaphium Nepotiani & illud scriptum ad Oceanum de obitu Fabiolæ, biennium verò ex quo ad Pammachium de migratione Paulinæ consolationem scripsit: Sed cùm expressè demonstratũ sit, anno Do. trecentesimo nonagesimo sexto elaboratum à S. Hieron. epitaphium Nepotiani: æquè affirmare necesse est, elucubratum hoc anno, nempe duos post annos ab eo tempore, epistolam consolatoriam de Paulinæ obitu ad Pammachium, post quatuor verò de obitu Fabiolæ ad Oceanũ scriptionem. Cæterùm illud monendum: nequaquam hoc anno, quo eam lucubrationem S. Hieronymus ad Pammachium scripsit, Paulinam mortuam esse, sed ante bienniũ: testatur id quidem ipse in eiusdem epistolæ exordio, cum ait: *Qui importunè per bienniũ tacui, vereor ne nunc importunius loquar & attrectans vulnus pectoris tui, quod tempore & ratione, curatum est, commemoratione exulcerem.*

[e] *Hier. ep. 26.*
[f] *Hier. epi. 30.*

XV. PAMMACHII PRAECLARAE RES GESTAE.

His de tempore satis perspicuè elucidatis, de Pammachio dicendum modò est, quòd ab eo iam soluto vinculo coniugali egregium Christianæ virtutis specimen de contemptu sęculi editum fuit: quod quidem nonnisi S. Hieronymi verbis recensendum erit. Sed primũ illud de Pammachij genere hîc præmittendum; prognatum nimirùm ex Camillorũ antiquo stemmate Furiano, ipsum inter primos Senatores emicuisse (vt idem Hieronymus ait) Consulum pronepotem. Cuius etsi eruditionem spectes, à cunabulis bonis litteris vnà cum ipso S. Hieronymo assueuit, eminebatque inter cæteros Senatorij ordinis Christianos facilè princeps. Hic vxore priuatus sanctissima fœmina filia S. Paulæ, bona sua erogauit in pauperes, atq; monasticum amplexus institutũ, vnà cùm vestibus vitæ quoque genus mutans, summum Christianæ philosophię verticem attigit. Sed audi S. Hieronymum [g]: *Nobis post dormitionem, somnumq; Paulinæ, Pammachium monachum Ecclesia peperit post humũ, & patris & coniugis nobilitate patricium eleemosynis diuitem, humilitate sublimem*: & paulò pòst. *Nostris tẽporibus Roma possidet quod mundus ante nesciuit. Tunc rari sapientes, potentes, nobiles, Christiani: nunc multi monachi sapientes, potentes, nobiles, quibus cunctis Pammachius meus sapientior, potentior, nobilior, magnus in magnis, primus in primis ἀγχιστεα τῶν monachorum.*

[g] *Hier. epi. 26.*

XVI. ORNAMENTA PAVLINAE EROGATA IN PAVPERES.

Sed & de erogatis ab eo in pauperes coniugis ornamẽtis ista subiungit: *Ardentes gemmæ, quibus anteà collum & facies ornabantur, egentium ventres saturant. Vestes sericæ, & aurum in fila lentescens, in mollia lanarum vestimenta mutata sunt, quib. repellatur frigus, non quibus nutetur ambitio: deliciarum quõdam supellectilem virtus insumit. Ille cæcus extendens manum, & sæpè vbi nemo est clamitans, hæres Paulinæ, cohæres Pammachij est. Illũ truncum pedibus, & toto corpore se trahentem, tenera puella sustentat manus. Fores, quæ priùs salutantium turbas vomebant, nunc à miseris obsidentur: alius tumenti aquaticulo mortem parturit: alius elinguis & mutus & ne hoc quidem habens vnde roget, magis rogat dum rogare nõ potest: hic debilitatus à paruo, non sibi mendicat stipem: ille putrefactus morbo regio, superuiuit cadaueri suo.*

Non [h] *mihi si linguæ centum sint, oraq; centum,*
Omnia pœnarum percurrere nomina possim.

[h] *Virg. Æneid. 6.*

Hoc exercitu comitatus incedit, in his Christum confouet, horum sordibus delabatur, Munerarius pauperum & egentium Candidatus sic festinat ad cœlum. & post multa id genus & alia, hæc de erecta ab eo domo hospitali in Portu Romano subiungit:

XVII. XENODOCHIVM A PAMMACHIO IN PORTV ROMANO ERECTVM.

Audio te xenodochium in Portu fecisse Romano, & virgam de arbore [i] *Abraham in Ausonio plantâsse littore. Quasi Æneas noua castra metaris & super vndam Tiberis, vbi ille, cogente quondam penuria, crustis fatalibus & quadris patulis non pepercit, tu viculũ nostrum, id est, domum panis ædificas, & diuturnam famem repentina saturitate compensas. Euge, nostra imitia transgrederis, statum summum tenes: de radice peruenis ad cacumen: primus inter monachos, in prima Vrbe primum sequeris Patriarcham* [k], & inferiùs post nonnulla de suscepto hospitalitatis ministerio, hæc salubri consilio monita iungit: *Quòd patricij generis primus inter primos monachus esse cœpisti; non tibi sit timoris, sed humilitatis occasio, scienti filium Dei factum filium hominis. Quantumq; te deieceris, humilior Christo non eris: Esto incedas nudis pedibus, fuscatunica vestiaris, æqueris pauperibus, inopum cellulas dignanter introëas, cæcorum oculus sis, manus debilium, pes claudorũ, ipse aquam portes, ligna concidas, focũ extruas: vbi vincula? vbi alapa?*

[i] *Gen. 18.*
[k] *Gen. 13.*

vbi ſputa? vbi flagella? vbi patibulum? vbi mors? & cùm omnia quæ dixi feceris, ab Euſtochio tua Paulâq; vinceris, & ſi non opere, certè ſexu.

XVIII. Hæc cùm S. Hieronymus ſcribat, tantùm abeſt vt veris maiora deſcripſerit, quin potiùs etiam grandia prætermiſerit. Etenim inter alia Pammachius ſanctis martyribus Paulo atque Ioanni, qui hoc ſæculo, tempore Iuliani Apoſtatæ, Romæ (vt memininus) paſſi ſunt, prope Cliuũ Scauri contra Palatinum nobilem Memoriam excitauit, in titulumque erexit, qui vſque hodiè nomine dictorum martyrum dictus Pammachij titulus perſeuerat, de quo eiuſmodi vetus Inſcriptio in lucem prodijt:[a]

TITVLVS PAMMACHII.

[a] *Antiq. Inſc. in Append. pag. 1164. n. 8.*

Antiſtes Domini celſa ſacraria Chriſti
Veſtibulum decorat gratia pulcra loci.
Quæ quia compta nitet primâq; in fronte renidet,
Oſtendit quantum numinis intus ineſt.
Quis tantas Chriſto venerandas condidit ædes
Si quæris cultor Pammachius fidei.

Ipſe verò indies magis magisque arreptum vitæ inſtitutum clarioribus illuſtrans meritis, ſancto exitu vitæ huius periodum claudens, promiſſa ſuis à Chriſto præmia conſecutus, cùm in cœlis inter ſanctos, tum in terris in Eccleſia adſcripto nomine eius in tabulis publicis, aniuerſaria commemoratione iugiter ſuperſtes viuit. Quando autem id contigerit, ſuo loco dicturi ſumus, & varijs occaſionibus inferiùs ſæpè de illo.

XIX. FALSI ORACVLI TERMINVS CHRISTIANAE RELIGIONI PRAESCRIPTVS

Sed iam ad res Africanas anni huius ſe cõuertat oratio. atque in primis ad ea quæ S. Auguſtinus ſcripta reliquit de falſis Gentilium in vulgus fruſtra iactatis oraculis, quibus illi huius anni termino finem accepturam Chriſtianã religionem, quo idolorum cultores in officio continerẽt, quaſi ex diuinis affirmabant reſponſis. ſunt hæc eius verba [b]: *Sed hæc quia Euangelica ſententia eſt: mirum non eſt, non ea repreſſos fuiſſe deorum multorum falſorumq; cultores, quo minùs fingerent dæmonum reſponſis, quos tamquam deos colũt, definitum eſſe quãto tempore manſura eſſet religio Chriſtiana. Cùm enim viderent, nec tot tantisq; perſecutionibus eam potuiſſe conſumi, ſed his potiùs mira incrementa ſumpſiſſe: excogitauerunt neſcio quos verſus Græcos, tamquam conſulenti cuidam diuino oraculo effuſos, vbi Chriſtum quidem ab huius tamquam ſacrilegij crimine faciunt innocentem, Petrum autem maleficia feciſſe ſubiũgunt, vt coleretur Chriſti nomen per trecentos ſexaginta quinque annos deinde completo memorato numero annorum, ſine mora ſumeret finem. O hominum corda doctorum, ô ingenia literatorum digna credere iſta de Chriſto, quæ credere non vultis in Chriſtum.* atq; poſt nonnulla de Petro, hæc de his ſubdit [c]:

[b] *Aug. de Ciuit. Dei. l. 18. c. vl.*

XX. *Per hoc colligitur etiam dies ex quo annus ipſe ſumpſit initium, ſcilicet quando miſſus eſt Spiritus ſanctus, id eſt, per Idus Maias: numeratis proinde Conſulibus, trecenti ſexaginta quæ anni reperiuntur impleti per eaſdem Idus Maias Conſulatus Honorij & Eutychiani.* præſenti ſcilicet anno. Quam quidem Auguſtini ſupputationem noſtræ chronographiæ optimè conſentire cognoſcis: ſiquidem quem nos numeramus Domini annum trigeſimum quartum, ipſe à die Pentecoſtes numerat primùm. Porrò numero trecentorum ſexaginta quinque annorum ſi addas triginta tres, vtique reperies à naſcente Domino vſque ad dictos anni huius Conſules Honorium & Eutychianum rectè numerari annos trecentos nonaginta octo. Hæc ad exactè à nobis initam in Annalibus chronographiam, alijsque ſuperiùs ſtabilitam teſtificationibus, ſatis.

[c] *Aug. de Ciuit. Dei. l. 18. c. vl.*

RECTE INSTITVTA TEMPORVM CHRONOGRAPHIA

XXI. Cæterùm ſtultæ prædictioni contraria proſus obueniſſe contigit: & tantum abfuit religionem Chriſtianam defeciſſe, & deorum cultum in priſtinum reſtitutum fuiſſe; vt (quod planè Dei nutu factum apparet) quæ reliqua eſſent templa Gentiliũ, ſequenti anno diruta fuerint: quod ipſe Auguſtinus demonſtrat: ſed de his ſuo loco nobis agendum. Porrò de ijſdem falſis oraculis ad cõſolationem ſuorum ab Ethnicis in Africa excogitari & iactari ſolitis idem S. Auguſt. hæc alibi [d]: *Sedent Pagani, & computant ſibi annos; audiunt fanaticos ſuos dicentes: Aliquando Chriſtiani non erunt: & idola illa coli habent, quemadmodum antè à colebantur. Ad huc dicunt: Quando* [e] *morietur & peribit nomen eius?* & alibi [f] ijdem eadem replicantes verba: *Quando,* inquiunt, *morietur, & peribit nomen eius? Id eſt, ecce veniet tempus, vt finiantur & non ſint Chriſtiani. Sicut cœperunt ex aliquo tempore, ita vſque ad certum tempus erunt. Sed cum iſta dicunt, & ſine fine moriuntur, & permanet Eccleſia prædicans brachium Domini omni generationi ſuperuenturæ.* hæc de his Auguſt. cætera autem reijcimus in ſequentem annum.

[d] *Auguſ. in Pſal. 40.*
[e] *Pſal. 40.*
[f] *Aug. ſer. 2. in Pſal. 79.*

Rurſum verò quod ad res Africanę Eccleſiæ pertinet; Honorius Imperator, ad comprimendam ſceleratorum audaciam, reſcriptum illud dedit, quod à S. Gregorio Papa citatur & recitatur his verbis in epiſtola ad Ioannem. [g] Impp. Arcadius & Honorius Auguſti Theodoro Præfecto Præt. *Si quis in hoc genus ſacrilegij proruperit, vt in Eccleſias Catholicas irruens, ſacerdotibus & miniſtris, vel cultoribus ipſius, vel cultui ipſi, locoq; aliquid importet iniuriæ: quod geritur, à prouinciæ rectoribus animaduertatur: atque ita prouinciæ moderator ſacerdotum & clericorum & Catholicæ Eccleſiæ miniſtrorum, loci quoque ipſius, & diuini cultus iniuriam capitali in conuictos ſeu confeſſos reos ſententia nouerit vindicandam. Et poſt pauca: Sitq; cunctis laudabile, factas atroces ſacerdotibus aut miniſtris iniurias, veluti publicum crimen inſequi, atq; de talibus reis vltionem mereri, &c. Dat. VI. Kalen. Maij, Mediolani, Honorio Aug. quater, & Eutychiano ter Conſulibus.* ita apud Gregorium. In Codice verò Theodoſiano [h] hæc ampliùs, quibus & declaratur pro Eccleſia Africana hæc ab eo fuiſſe reſcripta:

[g] *Greg. lib. 11. epiſt. 53.*

DE LEGE HONORII IMP. ADTERSVS INFERENTES INIVRIAM IN PERSONAS ET LOCA SACRA.

Quid ſi multitudo violenta ciuilis apparitionis executione, & adminiculo ordinum, poſſeſſorumue potuerit præſentari, quòd ſe armis, aut locorum difficultate tueatur: Iudices Africani, armatæ apparitionis præſidium, datis ad virum ſpectabilem Comitem Africæ litteris, prælato legis iſtius tenore, depoſcant, vt rei talium criminũ non euadant. Dat. VII. Kalend. Maij, Mediolani, Honorio IV. & Eutychiano Conſulibus. Quod autem capitali ſupplicio Imperator præcipiat iniuriam vindicandam; nõdum lata hæc erat lex, quando S. Auguſtinus ſcripſit commentarios contra litteras Petiliani, in quibus ſunt hæc verba eius in Donatiſtas [i]: *Quærimus à vobis, quos veſtrũ à noſtris probetis occiſos. Nullam quidem legem ab Imperatoribus datam, vt occideremini, recolo,* &c. Quamobrem fateri neceſſe eſt, eos ab Auguſtino commentarios eſſe elaboratos ante eius legis promulgationẽ, hoc tñ ipſo anno, ſed poſt Anaſt. Papæ electionẽ: nam de eo Pontifice tunc ſedente illa ſententia ipſe meminit haud pridem recitata, qua ait [k]: *Verum amen ſi omnes per totum Orbem tales eſſent, quales vaniſſimè criminaris: cathedra quid tibi fecit Eccleſiæ Romanæ, in qua Petrus ſedit, & in qua hodiè Anaſtaſius ſedet,* &c.

[h] *l. 31. de Epiſc. & cle. Cod. Theo.*

XXIII. RESCRIPTVM EDITVM PRO ECCLESIA ECCLESIA AFRICANA

[i] *Aug. cont. lit. Petil. l. 2. cap. 20.*

[k] *Aug. cont. lit. Pet. li. 2. cap. 51.*

Sed quænam præceſſit huius legis ſanciendæ cauſa, cũ hactenùs nonniſi decem librarum auri pœna (vt idem Auguſtinus [l] teſtatur) facinoroſiſſimi Donatiſtarum lege fuiſſent? ab eodem S. Auguſtino illam accipiamus, qui nomine clericorum Hipponenſium ſcribens ad Ianuarium Donatiſtarum Epiſcopum, his ſanè verbis inculcat [m]: *De nobis ergo quod queramini, non habetis: etenim * Eccleſiæ Catholicæ manſuetudo etiam ab his Imperatorum iuſſionibus omnino conquieuerat, niſi veſtri clerici & Circumcelliones ſuas immaniſſimas improbitates, furioſaſq; violentias quietem noſtram perturbantes, atque vaſtantes, hæc in vos recoli & moueri coëgiſſent. Nam priuſquam recentiores leges iſtæ, de quibus modo querimini, veniſſent in Africam, inſidias in itineribus noſtris Epiſcopis tetenderunt, conclericos noſtros plagis immaniſſimis quaſſauerunt, laicis quoque & plagas grauiſſimas inflixerunt, & intulerunt eorum ædificijs incendia: presbyterum etiam quendam, qui propria & libera voluntate vnitatem noſtræ communionis elegit, de domo ſua raptum, & pro arbitrio immaniter cæſum, in gurgite etiam cœnoſo volutatum, burda veſtitum, cum quibuſdam dolendum, quibuſdam ridendum in pompa ſui facinoris oſtentâſſent, abductum inde quo voluerunt, vix poſt dies duodecim dimiſerunt. Vnde conuentus municipalibus geſtis à noſtro Epiſcopo Proculiano* (Hipponenſis hic erat Donatiſtarum Epiſcopus) *cùm ab inquirenda cauſa diſſimulâſſet, & iterum continuò conuentus eſſet, nihil ſe dicturum ampliùs, geſtis expreſſit. Et hodiè illi qui hoc fecerunt, presbyteri veſtri ſunt adhuc, nos inſuper terrirantes, & ſicut potuerunt perſequentes.* hæc ipſe: quæ autem his ſubdit, dicentur inferiùs ſuo loco.

[l] *Aug. eod. ib. cap. 83*

XXIV. DONATISTARVM IMMANITAS DEDIT CAVSAM EDICTO.

[m] *Aug. ep. 68. * & tamẽ*

Eadem ipſa S. Auguſtinus [n] ingerit aduerſus Creſconium grammaticum agens; preſbyterumque illum Hipponenſem ad dies duodecim verberibus ludibrioque af-

[n] *Aug. cõt. Creſcon. li. 3. cap. 48.*

DE RESTITVTO PRESBYTERO HIPPONENSI.

fectum, Restitutum nominatū fuisse tradit: quem postea vnà cum Innocentio item presbytero ab ijsdem Donatistis occisum fuisse constat. Est de his S. Augustini epistola ad Marcellinum in Africa magistratum agendum, qua illis qui eos occiderant, ignosci rogat his verbis[a]: *Circumcelliones illos & Clericos partis Donati, quos de Hipponensi Ecclesia ad iudicium profactis eorum publicæ disciplinæ cura deduxerat, à tua nobilitate comperi auditos, & plurimos eorum de homicidio, quod in Restitutum Catholicum presbyterum commiserunt, & de cæde Innocentij alterius Catholici presbyteri, atque de oculo eius effosso, & digito præciso fuisse confessos: vnde mihi solicitudo maxima incussa est, ne forte sublimitas tua censeat eos tanta legum severitate plectendos, vt qualia fecerunt, talia patiantur. Ideoq; his litteris obtestor fidem tuam, quam habes in Christo, per ipsius Domini Christi misericordiam, vt hoc nec facias, nec fieri omnino permittas. Quamuis enim ab eorum interitu dissimulare possemus, qui non accusantibus nostris, sed illorum notoria ad quos tuendæ publicæ pacis vigilantia pertinebat, præsentati videantur examini: noluimus tamen passiones seruorum Dei, quasi vice talionis, paribus supplicijs vindicari.* & post multa id genus, quanta hæc inculcaret & expetierit energia, ex his accipe: *Quoniam Christiano loquor, maximè in tali causa, non arroganter dixerim: audire te Episcopum conuenit iubentem, domine eximie, & meritò insignis atq; carissime fili.* hæc ipse quidem, quo Christiana mansuetudo omnibus innotescert, sperans ita faciens, atque carbones charitatis incensos super aduersariorum capita cōgerens, ad meliorem eos frugem perducere: sed frustra omina, in deterius ijsdem prolabentibus.

[a] *Augusti. epist. 159.*

XXVI. AVGVSTI PRAECAVTVM VENIAM PRO FACINOROSIS DONATISTIS.

At non ad Marcellinum tantùm, sed (vt in eadem tradit epistola (ad Proconsulem ea de causa se litteras dedisse testatur: extat quidem eodem argumento conscripta epistola ad Donatum Proconsulem Africæ[b]: ad quem inter alia: *Quæsimus igitur, vt cùm Ecclesia causas audis, quaslibet nefarij iniurijs appetitam vel afflictam esse cognoueris; potestatem occidendi te habere obliuiscaris, & petitionem nostram non obliuiscaris.* hæc & alia ad Proconsulem, sed post decenniū vt suo loco dicemus: hic autem recitata ad insinuandā Augustini & aliorum Episcoporum Catholicorum mansuetudinem, qui talia tantaque passi, silere tamen datam hoc anno legē de capitali supplicio in Donatistas maluerunt. Cùm alioqui postmodùm exemplis rerum, serò licèt, edoctus ipse Augustinus sceleratissimos omnium hominum abuti Catholicorum modestia, atque deteriores euadere, seque nihil profeciisse, cùm toties apud Africanæ prouinciæ magistratus pro illis detentis in vinculis vltimo supplicio contemnandis interfuisset: quasi facti pœnitens, recantans palinodiam, præclarā eodem argumento ad Vincentiū[c] epistolam dedit, quā differuit, per magistratus cogi debere hæreticos, & illorum pertinaciam sæculari potentia retundēdam coërcendamq; esse ipsorum audaciam legibus Imperatorū. Eiusdē quoq; argumenti duos de se scripsisse libros, quorū est titulus, *Contra partē Donati*[d], ipse testatur.

[b] *Augusti. epist. 127.*

[c] *Augusti. epist. 48.*

[d] *Augusti. retract. lib. 2. cap. 5.*

XXVII.

At quæ ijdem addiderint præteritis malis, postquam ea lex promulgata est: præter illa superiùs recensita, prosecutus est idem S. Augustinus eorundem scelera cum pluribus scriptis, tum præsertim epistola illa, quam dedit ad Bonifacium Comitem, in qua & ea refricat quæ sunt recensita, addens hæc ipsa[e]: *Episcopi maximè & clerici horrenda & dura professi sunt, quæ cōmemorare longum est: quando quorundam & oculi extincti sunt, & cuiusdam Episcopi & manus & lingua præcisa est: nonnulli etiam trucidati sunt. Taceo crudelissimas cædes, & domorum depredationes per nocturnas aggressiones, & incendia non solum priuatorum habitaculorum, verùm etiam ecclesiarum, in quas flammas non defuerunt qui & codices Dominicos mitterent.* hęc & alia ad Bonifacium, de quibus suo loco pluribus.

[e] *Augustii. epist 50. NEFANDA SCELERA DONATISTARVM ADVERSVS CATHOLICOS.*

XXIIX. LABORES AVGVSTINI ADVERSVS DONATISTAS.

Quamdiu autem spes aliqua fuit, eiusmodi genus hominum rationibus posse conuinci indefessam Augustinus nauauit operam cùm verbis tum scriptis, vt eos ad Ecclesiæ Catholicæ vnitatem perduceret: cuius sane labores ea in re impensi, nec quemquam puto fore qui sermone satis dignè persequi valeant. Possidius ipse quidem immensa rerum copia victus, cuncta paucis hisce perstrinxit[f]: *Ita factum est, vt Augustinus Episcopus multò instantiùs & feruentiùs maiori auctoritate, non adhuc in vna tantùm regione, sed vbicunque rogatus venisset, verbum salutis æternæ alacriter ac suauiter, pullulante atque crescente Domini Ecclesia, prædicaret, paratus semper poscentibus reddere rationem de fide & spe quæ in Deum est. Et eius dicta excepta maximè Donatistæ in eadem Hipponensi vel vicina manentes ciuitate, ad suos Episcopos deferebant. Quæ cùm audissent, & contra fortè aliquid dicerent, aut à suis refellebantur, aut eadem responsa ad sanctum Augustinum deferebantur, eisq; compertis patienter ac leniter (vt scriptum est) cum timore*[g] *& tremore salutem omnium operabatur, ostendens quàm nihil illi refellere voluerint ac valuerint, quamq; verum manifestumq; sit, quod Ecclesiæ Dei fides tenet, & docet. Et hæc diebus ac noctibus ab eodem iugiter agebantur. Nam & epistolas priuatas ad quosque eiusdem erroris Episcopos, & eminentes sc. laicos dedit ratione reddita admonens atque exhortans, vt vel ab illa se prauitate corrigerent, vel certè ad disputationes venirent. Illi autem causa diffidentiæ ne quidem vnquam rescribere voluerunt, sed irati furiosa loquebantur, atque sectorem deceptoremq; animarum Augustinum esse & priuatim & publicè condemnabāt: & vt lupum, occidendum esse, in defensionem gregis sui dicebant, & tractabāt, omniaq; peccata à Deo indubitanter esse credendum posse dimitti ijs, qui hoc facere ac perficere potuissent, nec Deum timentes, nec homines erubescentes,* hæc Possidius.

[f] *Possid. in Vit. S. August. cap. 9.*

[g] *Phili. 2.*

Idemque inferiùs ita de ijs quę Donatistæ in Augustinum machinati sunt[h]: *Aliquoties vero etiam vias armati ijdem Circumcelliones contra famulum Dei Augustinum obsederunt, dum fortè iret rogatus ad visitandas, instruendas, & cohortandas Catholicas plebes, quod ipse frequentissimè faciebat. Et aliquando contigit, vt illi succenturiati hactenùs perderent captionem. Euenit quidem Dei prouidentia, vt ductoris hominis errore, per aliā viam cum suis comitibus sacerdos quo tendebat venisset: atque per hunc quem postea cognouit errorem, manus impias euasisset: & cùm in omnibus liberatori Deo gratias egisset, illi omnino suo more nec laicis, nec clericis pepercerunt, sicut publico contestantur gesta.* hactenùs de his ipse.

[h] *Possid. in Vit. Aug. c. 12.*

XXIX.

Sed cùm innumeri fermè labores Augustini aduersus Donatistas, quousque sedit Episcopus, fuerint, & lucubrationes quamplurimæ diuersis sedis suæ temporibus elaboratæ: hoc potissimùm anno postquàm Anastasius creatus est Romanus Pontifex, ante tamen quàm recitata superiùs lex promulgata esset, aduersus Petiliani litteras ipsum commentarios elaborâsse, iam satis est demonstratum: sed causa nunc aperienda eiusmodi ab eo hoc potissimū tempore susceptī laboris. Erat Petilianus partis Donatistarum in Numidia Episcopus, suæ sectæ hominū huius eloquentiā facilè princeps, quod Augustinus[i] affirmat: porrò ille ad suos presbyteros scripsit aduersus Catholicos epistolam; quam simulac ipse Augustin. accepit, reuocans manum (vt ait[k]) à scriptione illa, quam elucubrabat de Trinitate, & ab eis, quos præ manibus habebat, commentarijs de Genesi ad litteram, ad contradictorios scribendos libros illos stylum[l] admouit. Cur autem tres oportuerit ea de re edere diuerso tempore libros affert ipse in Retractationibus rationem.

XXX. PETILIANVS DONATISTARVM EPISCOPVS IMPVGNATOR CATHOLICAE VNITATIS.

[i] *Aug. cont. litter. Petil. cap. 1.*

[k] *Aug. retract. li. 2. cap. 25.*

[l] *Aug. retract. li. 2. cap 34.*

Sed admonemus lectorem, quòd si titulum sedis spectet, duos opus esset asserere Petilianos: quorū alter apud ipsum Augustinum in inscriptione commentariorum in eius litteras editorum, dictus inuenitur Cirtensis Episcopus, qui & libri primi exordio contra Cresconium, idem Cirtensis quoq; nominatur Episcopus: Alter verò ab eodem Augustino Constantinianensis Episcopus nominatus habetur, idemq; scriptor, qui de vnico baptismo librū ediderit, aduersus quē eodem nomine & argumento ipse Augus. cōmentarium scripsit. Sed putatur irrepsisse error in titulum cōmentariorum cōtra litteras Petiliani, vt loco Cōstantinianēsis, Cirtensis sit positus. Nam primi libri exordio Constantinianensis Ecclesiæ mentio ibi habetur; & in titulo libri tertij, idem Petilianus non Cirtensis, sed Cōstantinianēsis Episcopus inscriptus reperitur. Erat Cōstantina ciuitas in Numidia, de qua idem Augustinus[m]: *Inter Cōstantinā* (inquit) *vbi tu es, & Hipponē, vbi ego sum, Calama, vbi ille est, vicinior quidē nobis, sed tamē interposita est.* ità ipse.

XXXI. PETILIANVS EPIS. CONSTANTINIANENSIS.

Porrò in eadem quoq; Constantinianensi Ecclesia, & ab eius Episcopo Petiliano æquè factum apparet, vt agen-

[m] *Aug. l. 2. cont. lit. Petil ca. 99.*

XXXII. GENEROSVS ADOTISTA DECIPIENTATVR.

tem ibidem hominem nomine Generosum, Catholicũ, decipere sit conatus presbyter quidam Donatista, quasi Angeli (vt aiebat) monitu suaderet ei, ad Donatistas, relictis Catholicis se conferre. At ille prudens, Augustinum admonuit: qui quamprimùm occurrit fraudi, ad eum scribens epistolam: in qua cum [a] series descripta sit Romanorum Pontificũ, & extremo loco Anastasius Papa collocetur, planè Anastasij Papæ tempore scriptã esse oportuit: Docet autem, ex sedis Petri communicatione dignosci Catholicam Ecclesiam, in eaque legitimam Apostolicam successionem perseuerare; vtq; omnis prorsus explodenda sit nouitas, firmis ijsdemque perspicuis significat argumentis, ostendens Constantinianensis ciuitatis Episc. non habere quam numeret seriem successorem Orthodoxorum. At de scriptis Augustini hactenùs: pro ordine & tempore rerum gestarum reliqua inferiùs recensebimus. Scripsisse verò post hæc Augustinum libros contra epistolam Parmeniani Episcopi Carthaginensis partium Donatistarum, argumẽto est quod in ea mentio habetur [b] de persecutione decennali Optati Gildoniani, de quo proximè dicturi sumus. Illud modo lectorem monendum putamus non eodẽ ordine, quo enumerat Augustinus suorum seriem scriptorum, ea elaborata fuisse: nam complura præponit, quæ, si tempus spectes, alijs compluribus postponenda fuissent; quod non paucis declarari potest exemplis, si quis ea curiosius perscrutetur.

[a] *Augustin. epist. 165.*

[b] *Aug. cõt. ep. Parmẽ. lib. 2, c. 2.*

XXXIII QVINTA SYNODVS CARTHAGINENSIS

Quod insuper ad rerum statum Ecclesiæ Africanæ attinet; hoc anno, nimirùm post Consulatum Cæsarij & Attici (vt ex scripto addimus codice) VI. Kalend. Iunij habita est Carthagine Synodus septuaginta Episcoporum, quę quinta dicta reperitur, dicẽda aũt ordine temporu quarta nam quæ quarta numeratur, celebrata est hoc eodẽ anno, mense Nouẽbri; dicemus autẽ de ea inferiùs. mendosus. n. numerus ibi inhæsit notæ Ærę trigesimæ octauæ, sicut & in alijs plerisq; locis: nam & noscitur habita anno ante edictum Imperatoris de reliquijs idolatriæ tollendis, quod constat datum anno sequenti. Inculcatum est [c] autem in hac ipsa priori añi huius Synodo inter alia ad Ecclesiasticã spectantia disciplinam, de diaconorum, presbyterorum, & Episcoporum continentia, iteratum sæpè præceptum. Insuper de baptizandis infantibus canon [d] sanctus est. Sed & decreta hac Synodo reperitur legatio ad Imperatores pro petendis afflictatis pauperibus Defensoribus: decretum enim hac de re sancitum sic se habet [e]: *Ab Imperatoribus vniuersis visum est postulandum, propter afflictionem pauperum, quorum molestijs sine intermissione fatigatur Ecclesia, vt Defensores eis aduersus potentias diuitum cum prouisione Episcoporum delegentur.* hæc quidem Patres, quæ & obtinuisse videntur: nam de magistratu in Africa qui dicebatur Defensor Ecclesiæ, Possidius [f] in Augustino meminit. Perseuerâsse in posterum eiusmodi in Ecclesia Defensores, S. Gregorius pluribus epistolis fidem facit.

[c] *Concil. Carthag. 5. ca. 3.*

[d] *Cõc. Cartha. 5. ca. 6.*

[e] *Eod. Cõc. cap. 9.* DEFENSORES PETITI.

[f] *Possid. in Vit. S. August. ca. 12.*

XXXIV [g] CONC. CARTHAG. C. VII. DE TOLLENDIS RELIQVIIS IDOLOLATRIAE.

Quid præterea ijsdem ad Imperatores legatis ab eodẽ Patrum conuentu iniunctum fuerit, postremus omnium canon appositus his verbis aperit [g]: *Item placuit ab Imperatoribus gloriosissimis peti, vt reliquiæ* (idololatriæ scilicet) *non solum in simulacris, sed in quibuscunque locis, vel lucis, vel arboribus omnimodò deleantur.* ita Patres: quæ ab Honorio Imperatore ipsos obtinuisse, rescripum ipsius ea de re datum anno sequenti declarat: agemus verò de his suo loco.

XXXV. BELLVM GILDONIANVM QVANDO CONFECTVM.

Sed age iam res hoc anno ab Honorio Imperatore aduersus Gildonem tyrannum feliciter gestas, ordine prosequamur. Hoc quidem anno bellum Gildonianum confectum esse, auctor est Marcellinus in Chronico; & non antea, satis ex Claudiano intelligi potest, dum tradit statim post nuptias Honorij cum Maria, de Gildone in Africa superato fuisse gaudia geminata: ita enim cecinit [h] ipso exordio libri de laudibus Stiliconis:

[h] *Claudia. de laud. Stilic. lib. 1.*

Continuant superi pleno Romana fauore
Gaudia successusq; nouis successibus augent.
Coniugij necdum festiuos regia cantus
Sopierat: cecinit fuso Gildone triumphos,
Et calidis thalami succesit laurea sertis,
Sumeret vt pariter Princeps nomenq; mariti,
Victoriq; decus. hæc ipse.

Hoc namq; anno, & non antè, Maria filia Stiliconis coniuncta est Honorio fœdere nuptiarũ: Nã anni huius exordio, cùm adijt quartum Consulatum, Honorium coniugij expertem fuisse, idem Claudianus in fine Panegyrici in eodem quarto eius Consulatu dicto satis illis verbis significâsse videtur, quibus ait [i]:

XXXVI NVPTIÆ HONORII CVM MARIA.

[i] *Claudia. de 4. Honorij Cons.*

Cùm tibi protulerit festas mox pronuba tædas:
Quæ tali deuota toro? quæ murice fulgens
Ibit in amplexus tanti Regina mariti? & paulò pòst:
O mihi si licet thalamis intendere carmen
Connubiale tuis? &c.

Hoc igitur anno ante bellum Gildonianum Honorius Augustus inchoaturus annum ætatis decimum quartum, mense Septembris, Mariam coniugem duxit, genitã ex Serena fratris Theodosij filia: hasq; contractas nuptias mandato Theodosij, idem Claudianus affirmat, cùm Honorium ita loquentem reddit [k]:

[k] *Claud. in nupt. Honorij.*

Non rapio præceps alienæ fœdera tædæ,
Sed quæ sponsa mihi pridem, patrisq; relicta
Mandatis.

Sed quod ad bellum spectat Gildonianum, præstat hìc ipsius Gildonis originem ex Ammiano [l] præfari; quod ait, Nubelem potentissimum fuisse inter nationes Mauricas Regulum, natosque ex eo filios inter quos enituêre Firmus, Gildo atque Mascezil *, de quib. erit sermo. Horum Firmus, occiso fratre suo nomine Zamnac, Romanis in Africa magistratibus acceptus, tyrannus in Africa in Romanum Imperium insurrexit: aduersus quem Theodosius Senior, Theodosij Imperatoris pater, Magister equitum bello egit, cui & Gildo aduersus germanum inhæsit. Sed extincto Firmo tyranno, in Imperatoré euectus Theodosius, de homine barbaro bene meritus est: quem enim hactenùs fidũ expertus erat, creauit Comitẽ, & in Africa cõstentis Magistrũ vtriusq; militiæ: tali. n. titulo decoratũ Gildonis nomen reperitur in dato ad eũ ab eodẽ Imperatore rescripto [m] sub eiusdẽ Theodosij tertio Cõsulatu & eius collegæ; quo tempore adhuc Gildonem Theodosio paruisse, eadẽ lex certũ exploratumq; reddit. est ille annus Do. tricentesimus nonus tertius, quinquennio ante præsentem annum. Hæc autem cùm liquido cõstent; quonam pacto verum etiam quod Claudianus tradit, Gildonẽ per annos duodecim Africam tyrannide infestasse? nam ait [n]:

XXXVII. GILDONIANVM GENVS.

[l] *Ammian. lib. 29*

* *Mascize*

[m] *l. 9. ad legẽ Iul. de vi priuat. C. Theod.* GILDONIANA TYRANNIS, & ANNI DISTEMPVS.

[n] *Claud. de bello Gild.*

——— *iam solis habenæ*
Bissenas torquent hiemes, ceruicibus ex quo
Hæret triste iugum: nostris iam luctibus ille
Consenuit, rerumq; sibi tot vendicat annis.

Hæc cùm dicat ipse, oportuit eo annorũ numero, etiã Firmi fratris cõiuxisse tyrannidẽ: nam à dicto Cõsulatu Theodosij tertio vsq; ad præsentẽ annũ, anni tantũ quinq; medij numerantur: nisi magis æquum sit dicere, duodenum annorũ numerũ tyrãnidis Gildonis interpolatũ fuisse aliquo medio fœdere, cuius tempore ille à cœpta tyrannide temperârit: siquidem auctor est S. Hieron. o: Saluinã huius Gildonis filiã Nebridio & sorore Augustæ genito, ob pacis vincula arctiùs cõstringenda, esse nuptã: ait. n. ipse ad Saluinã iam viro viduatam hæc verba [p]: *Alius fortasse laudet Nebridiũ, qui de sorore generatus Augustæ, & in materteræ nutritus sinu, inuictissimo Principi ita carus fuit, vt ei coniugẽ nobilissimã quæreret; & bellis ciuilibus Africã dissidentẽ hac velut obside, sibi fidam redderet.* hæc ipse: quibus intelligas, aliquando nuptiarum vinculis obstrictam inter Theodosium & Gildonem fuisse concordiam, pacemq; firmatam.

[o] *Hier epi. 9. & 11.* DE SALVINA FILIA GILDONIS.

[p] *Hier. ep. 9.*

Porrò eum sequenti anno à dato rescripto, nimirùm tempore belli Eugeniani, discisse ab Imperio Romano, cùm vocatus ab eodem Theodosio ab bellum venire renuit, alibi idem Claudianus affirmat his verbis [q] de Gildone loquens:

XXXVIII. GILDONIS TYRANNIDIS CAVSA.

[q] *Claud. in sexto Cõsu. Honorij.*

[r] *Zosim. l. 5.*

——— *Alter præcepta vocantis*
Resuit; auxilijsq; ad proxima bella negatis,
Abiurata palam Libyæ possederat arua.

Scimus tamen Zosimum [r] dicere, solicitatum ab Eutropio Gildonẽ, vt Africã in ditionem transferret Arcadij, idque ab eo præstitum: sed non probatur: nam inter Arcadium

GILDO TVRPISSIMVS.

& Honorjum nulla his temporibus simultas Africæ prouinciæ ablatæ occasione reperitur intercessisse, sed bellū videtur cœptum esse aduersus Gildonē, iam (vt ait Claudianus) à Theodosio tunc temporis resilientē, cum vocatus venire cum auxiliarijs copijs prætermisit, conscientię, verberib. vulnerib. vtpotè q̄ homo Ethnicus sibi subditis militibus ad omnes exercendas libidines abuteretur. Nā præter illa quæ de his à Claudiano scribuntur, ad id ipsum respexisse Theodosij ad eum datum rescriptum videtur, his verbis [a]: *Si quis adulterij reus factus, accusatoris mariti forū declinare tentauerit: in hoc non possit eludere, nec prærogatiua militari defensetur: ibi confestim audiēdus, vbi fuerit accusatus. Dat. III. Kal. Ianua. Cōstantinopoli, Theodosio Aug. III. & Abundantio Coss.* Haud quidē absq; magna causa Imp. noluit militibus crimine adulterij iudico postulatis fori esse exceptionem.

[a] l. 9. ad le. Iul. de adi. Cod. Theo.

XXXIX

Quod si haud temerè ex Duce mores ipsorū militum æstimare licet; audi quæ de impurissimo Gildone habeat Claudianus [b]:

[b] Claud. de bello Gild.

Instat terribilis viuis, morientibus hæres,
Virginibus raptor, thalamis obsconus adulter:
Nulla quies oritur, præda cessante, libido,
Diuitibusq; dies, & nox metuenda maritis.
Quisquis vel loculeps, pulchra vel comuge notus
Crimine pulsatur falso: si crimina desunt,
Accitus conuiua perit, mors nulla refugit
Artificem, &c.

GILDONIS SCELERA.

Pluribus enim probrosos mores Gildonis tyranni recenset, eò magis detestandos, quòd exemplis sanctæ sororis perpetuam virginitem Deo dicantis, & vxoris æquè sanctissimæ fœminæ: ille nihilò melior sit effectus: harum. n. meminit S. Hieron. in epistola ad Salutiam eiusdem Gildonis filiam, cùm ait [c]: *Certè cùm tecum sancta sit mater, & lateri tuo amita hæreat virgo perpetua, non debes periculosè externorum consortia quærere, de tuorum societate secura.* At quid dico, vitam impuram Gildonem non correxisse harum exemplis, cum perfidus moribus, & Gentilitate impius, cultor Deorum semper animo obstinato permanserit? Ethnicum quidem fuisse, Marcel. [d] est auctor.

VXOR, SOROR, ET FILIA GILDONIS RELIGIOSISSIMAE FOEMINAE

[c] Hier. epi. 9.

[d] Marcel. in chron.

XL. AFRICANA ECCLESIA AFFLICTATA A GILDONIANA TYRANNIDE.

Sed quantum afflictata sit Catholica Ecclesia Africana eiusmodi Gildoniana tyrannide, S. Aug. pluribus in locis meminit, lugetq; etenim Optatus quidam scismaticorum Donatistarum Episcopus (cuius autem ciuitatis fuerit, nos hactenùs latet) eidem Gildoni tyrsnno sæuissimus aduersus Catholicos satelles accessit, atq; ad decēnij tēporis spatium perdurauit. nam S. Augustē hæc de eo: *Vestros autem fructus si consideremus: omitto tyrannicas in ciuitatibus, & maximè in fundis alienis dominationes: omitto furorē Circumcellionū, & præcipitatorum vltro cadauerum cultus sacrilegos & profanos, bacchationes ebrietatum, & sub vno Optato Gildoniano decennale totius Africæ gemitum.* hæc aduersus litteras Petiliani: contra verò epistolā Parmeniani [f]: *Hoc ergo* (inquit) *modo, quod iustum est, iniustū iudicarunt; cùm Optatum Gildonianum decennale totius Africæ gemitum, tanquā sacerdotem atq; collegā* (Donatistę scilicet) *honorantes, in communione tenuerunt.* Quod. n. Episcopus esset, in ipso procinctu expeditionis tyrannicæ baptizare, pariterq; cōferre chrisma consueuit: nam inferiùs [g]. *Nō habet* (inquit) *Spiritū sanctum videlicet, quos baptizauit manifestus satelles Gildonis Optatus.* ac cōtra Petilianū [h]: *Numquid fortè Ioannes & Optatus æquales sunt? Ridiculum videtur. Et tamen puto, quod nō eos æquales, sed maiorē credatis Optatum. Post Ioannē quippe Apostolus baptizauit, vos baptizare post Optatū neminē audetis,* &c. hęc ipse, pluribus conuincens Optatū fuisse in eorū cōmunione: q̄ quidā illorum præ rubore dicere non audebant: adeò fuerant abominanda facinora hominis sceleratissimi; de quo idem inferiùs [i]: *Possem & ego dicere: Vos vestro contagio Optatum induitis proditorem, oppressorem, separatorem.* nempe per baptismum.

[e] Aug. contra lit. Petil. l. 3. c. 24.

[f] Aug. adu. epist. Par. l. 2. c. 2.

[g] Eod. c. 15.

[h] Aug. contra lit. Pet. l. 2. c. 37.

[i] Eod. l. 2. c. 44.

XLI. SCELERA OPTATI GILDONIANI.

Sed & de sceleribus perditissimi hominis, hæc idē Augin eundē Petilianum [k]: *Ad te non pertinet, qui recentioribus tēporibus, cùm intolerabili potentatu, etiā militibus ibi comitantibus, nō quia timebat aliquem, sed vt ab omnibus timeretur, viduas oppressit, pupillos euertit, aliena patrimonia prodidit, aliena matrimonia separauit, res vendedas innocentium procurauit, venditarū pretia cùm dominis plangentibus diuisit.* hæc de Optato Gildoniano, tacito nomine, atq; subdit: *Illum cōmemoro, qui vobiscum vixit, cuius natalitia tanta celebratione frequentabatis, cui pacis osculum inter sacramenta copulabatis, in cuius manibus Eucharistiam ponebatis, cui vicissim dati manus porrigebatis* (erant hæc symbola Catholicę communicationis) *cuius aures inter tantos Africæ gemitus surdas libera voce offendere timebatis: quem nescio quis vestrum, quia vel ex obliquo, vrbanissimè tetigit, vt ei diceret, quod comitē haberet Deū, ingenti laude ferebatur.* alludens nimirùm ad Comitem Gildonem, quem sequebatur, in quo Deum comitem, pro Gildone Comite, mira adulatione ludendo mutauit.

[k] Aug. eod. l. 2. c. 23.

XLII. MAXIMIANISTAE A GILDONIANO OPTATO AFFLICTATI.

Cæterū quod Optatus tempore Gildonis præstitit, hoc ipsum alij Donatistæ exhibuerunt temporibus prædecessoris Firmi tyranni aduersus Catholicos. At nec quidem Catholici tantùm, verùm etiam & illi Donatistæ, qui cum istis nō cōmunicabāt, Maximianistæ à Maximiano nominati (vt suo loco superiùs dictū est) grauiter afflictati sunt: verùm præcipuū ipsorū odiū aduersus Catholicos incendebatur. Tunc enim accidit, vt populi Donatistæ, fauore tyrannorum, penes quos sui militabant Episcopi, omnia ausi sint aduersus Catholicos, etiam si adhuc sub Imperij Romani magistratibus tenerentur. Cùm horū insolentijs Catholici fatigati, magistratus aduersus eos adire coacti sunt. De his enim omnibus idem August. agit his verbis [l]: *Quis commemorare sufficiat, bello Firmiano quæ à nobis Rogatus Maurus pertulerit? Ipsa Mauritania Cæsariensis interrogetur, & tempora Gildoniana, quia vnus collega vester* (nempe Optatus) *familiarissimus eius amicus fuit. Viderint Maximianistæ quæ senserint. Nam Felicianum ipsum, qui modò vobiscū est, si ad iusiurandum liceret prouocare, vtrum ad communionem vestrā nō inuitū Optatus redire compulerit; mouere labia nō auderet, præsertim si eius faciem populus Mustitanus intueretur, quo teste illa tunc facta sunt. Sed isti* (vt dixi) *viderint quæ passi fuerint ab eis, cū quibus Rogato talia fecerunt. Ipsa Catholica Ecclesia solidata Principibus Catholicis imperantibus, terra mariq; armatis turbis ab Optato atrociter & hostiliter oppugnata est. Quæres coēgit tunc primò aduersus vos allegari apud Vicarium Seranum legē illā de decē libris auri, quas vestrum adhuc nullus pendit: & nos crudelitatis arguitis? Quid autem mansuetius sit, quàm vt coërcitione damnorum tanta vestra scelera mulctarentur? Quis autem possit enarrare omnia, quæ nulla amicitia iudicum, aut aliquarum potestatum, quisq; vbi potuerit, in locis vestris propria dominatione committatis? Quis vestrum in plebibus vestris non aliquid tale vel à prioribus comperit, vel ipse expertus est? Nomne apud Hipponem, vbi ego sum, non desunt qui meminerint, Faustinum vestrum regni sui tempore præcepisse, quoniam Catholicorum ibi paucitas erat, vt nullus eis panem coqueret? ita vt cuiusdam diaconi nostri furnarius inquilinus, lomini sui panē incoctum abiecerit, eiq; nulla exilij lege damnato communicationem non solùm in ciuitate Romana, sed etiam in patria sua, nec solùm in patria sua, sed etiam in domo sua negauerit?*

[l] Aug. cōt. lit. Petil. li. 2. c. 83.

XLIII. QVID CRISPINVS CALAMENSIS DONATISTA IN CATHOLICOS.

Quid nuper (quod ipse adhuc lugeo) nonne Crispinus vester Calamensis cum emisset possessionem, & hanc emphyteuticam, non dubitauit infundo Catholicorum Imperatorum, quorum legibus nec in ciuitatibus esse iussi estis, vno terroris impetu octogintaferme animas miserabili gemitu mussitantes rebaptizando submergere? Quibus autem, nisi talibus factis, etiam ipsis, de quibus coquerimini, leges, longè quidem infra meritum sceleris vestri (sed tamen quæ-lescunque ferri coēgistis) an verò violentis incursibus Circumcellionum vestrorum, qui sub vestro principatu furiosis agminibus militant, non ex agris vndique pelleremur, nisi vos obsides in ciuitatibus teneremus? &c. hæc idcirco, quòd (vt nuper ait) legibus Imperatorum ciuitatibus abire iussi essent Donatistæ, si Circumcelliones Catholicis molestiam inferrent. Hæc planè temporibus Firmianæ atque Gildonianæ tyrannidis.

XLIV. OPTATVS GILDONIANVS EXTINCTVS.

Porrò ipse Optatus Gildonianus, de quo sunt huiusmodi Augustini & omnium Catholicorum querelæ, meritas pœnas dedit: siquidem ante biennium, nempe anno decimo Gildonianæ tyrannidis extinctus est. Nam ipse Augustinus cum de Optato agit, eius persecutionem cum Gildoniana tyrannide iunctam decēnalem appellat: cùm tamen auctore Claudiano (vt dictum est) constet eam annis duodecim perdurâsse. Sub Impreatoris autem Hono-

rij magistratibus eum pœnas luisse, hæc apud Augustinum a leguntur: *Optatus namque de satellitio Gildonis accusatus, tali genere mortis extinctus est.* At de rebus gestis ab Optato Gildoniano satis. Iam verò expeditionem in ipsum Gildonem paratam recensere aggrediamur.

[a] *Aug. contra lit. Pet. li. 2. c. 29.*

XLV.

Qui hactenùs toleratus fuerat Gildo tyrannus in Africa, haud vlteriùs perferendus visus, cùm impedire aggressus est frumentum ne ex Africa perferretur in Vrbem. Nam Claudianus b:

Exitium iam Romatimens, & fessa negatis
Frugibus, ad rapidi limen tenebat Olympi.

[b] *Claud. in bell. Gild. in princ.*

Frumenta verò è Libya Romam exportari solita, præter innumera de ijs antiquorum testimonia, accipe quid de his Prudentius c hoc sæculo dicat:

Respice num Libycis desistat ruris arator
Frumentis onerare rates, & ad ostia Tibris
Mittere triticeos in postum plebis aceruos. & Rutilius d:
Quin & fœcundas tibi conferat Africa messes.

[c] *Prudent. aduersus Symmachum.*
[d] *Rutil. li. 1. Itinerar.*

FRVMENTVM A GILDONE RETENTVM.

Tam erat ea abundans frumenti copia, vt si eo careret Vrbs, magna laboraret inopia: quod docet his versibus Claudianus e, cùm sic loquentem Romam inducit:

——— Heu prospera fata,
Quid mihi septenos montes turbámq; dedistis,
Quæ paruo non posset alì felicior esse
Augustis opibus.

[e] *Claud. de bell. Gild.*

Extat Symmachi ad Stiliconem epistola de Senatusconsulto in causa Gildoniana, deque metu famis Vrbi imminentis, his verbis f:

Quid de Asiarum dolore, & militarium virorum querelis consultus præcepto sacro amplissimus ordo censuerit, plenè atque aptè Gestorum curialium inspectione cognosces. Sed quia me quoque familiariter iudicem gesta rei esse iussisti: summatim quæ decreta sunt non tacebo. Lectis Domini nostri Honorij Augusti litteris atque sententijs, decursisq; omnibus paginis, quæ Gildonis crimina continebant, par bonorum motus erupit. Consulti igitur in Senatu, more maiorum (neque enim sine legitimo ordine iudicij auctoritas stare potuisset) ingenti causæ dignos sententijs satisfecimus. Adiecta est post rei damnationem pro alimentis populi Romani supplicatio. In metu enim sumus, ne obsit commeatibus annonarijs medij temporis mora, & perturbatio plebis oriatur. Veniet in manus tuas quid pronunciauerim; reperies & facti huius me adseruisse iustitiam, & apud Dominum nostrum Arcadium causam publicæ egisse concordiæ. hactenùs Symmachus.

[f] *Symmac. l. 4. epi. 4.*

XLVI.

DECERNITVR EX S. C BELLVM AVERSVS GILDONEM.

Decreto itaque bello aduersus Gildonem tyrannum, placuit præfici legionibus Mascezilem ipsius Gildonis germanum, sed hostem eidem infensissimum ob necatos ab eo crudeliter filios. Porrò rem gestam ab Orosio eiusdem temporis scriptore accipiamus, qui sic exorditur g: *Intexea Gildo comes, qui in initio regni eorum* (Imperatorum scilicet Arcadij & Honorij) *Africæ præerat, simul vt defunctum Theodosium comperit, siue* (vt quidam fuerunt) *quadam permotus inuidia, Asiam Orientalis Imperij partibus iungere molitus est, siue* (vt alia tradit opinio) *minimam in paruulis spem fore arbitratus, præsertim cùm absque his non facilè anteà quisquã pusillus in Imperio relictus, ad maturitatem virilis ætatis euaserit; istiq; propemodum soli inueniantur, quos ob egregiam patris ac suam fidem, & diuisos & destitutos, Christi tutela prouexerit. Asiam excerptam à societate Reipub. vsurpare ausus est, Gentili magis licentia cõtentus, quàm ambitu regiæ affectationis inflatus. Huic Mascezil frater fuit, qui nouarum rerum molitiones in fratre perhorrescens, relictis apud Africanam militiam duobus filijs adolescentibus, in Italium rediit. Gildo & absentiam fratris & præsentiam filiorum eius suspectam habens, adolescentes dolo circumuentos interfecit.*

[g] *Oros. lib. 7. c. 36.*

XLVII.

DISSIDIA INTER GILDONEM ET MASCEZILEM.

XLVIII.

MARCEZIL DVX ADVRSVS GILDONEM OPEM QVÆRIT A DEO.

Ad hunc iam vt hostem bello insequendum Mascezil frater missus est, quem idoneum procurandæ Reipub. fore propriæ orbitatis recens dolor pollicebatur. Igitur Mascezil iam inde à Theodosio sciens quantum in rebus desperat ſimis oratio hominis per fidem Christi à clemẽtia Dei impetraret, Capraria insulam adijt, vnde secũ sanctos seruos Dei aliquot permotos precibus suis sumpsit. Cùm his orationibus, ieiunijs, psalmis, dies & noctes continuans, sine bello victoriam meruit, ac sine cæde vindictam. At quomodo id factum sit, dicemus postea. Inter hæc autem cum sanctorum monachorum choris in Capraria insula agentibus paululum quiescamus.

Mirabile dictu, cùm haud pridem (vt quarto tomo declaratum est) monachalis institutio ex Ægypto in Vrbem inuecta esset, quàm longè latèque fuerit propagata, adeò vt insulas quoque repleuerint sancta monachorum examina. Etenim Rutilius Numatianus, Ethnicus homo, cũ sui itineris relegit stationes meminit Capraríæ insulæ monachorum: licet ipse impius Christianæ religionis detractor, haud (vt par erat) sublimem sectantes philosophiam homines laudet, sed carpat. At reddamus hic versus h, quos de his malo afflatus dæmone, suo nimirum Apolline, cecinit:

XLIX.

DE MONACHIS INSVLAE CAPRARIAE

Processu pelagi iam se Capraria tollit,
Squalet lucifugis insula plena viris:
Ipsi se monachos Graio cognomine dicunt,
Quod soli, nullo viuere teste volunt.
Munera fortunæ metuunt, dum damna verentur:
Quisquam sponte miser, ne miser esse queat.
Quæ nam peruersi rabies tam stulta cerebri,
Dum mala formides, nec bona posse pati?
Siue suas repetunt ex fato erga stulta pœnas,
Tristitia seu nigro viscera felle tument.
Si nimia bilis morbum assignauit Homerus
Bellerophontæis sollicitudinibus.

[h] *Rutil. in Itinera. lib. 1.*

Sed de Gorgonia etiam insula illi proxim, ijsdem referta sanctis, ista deorum cultor addit carmina i

[i] *Eod. l. 1. DE MONACHIS INSVLAE GORGONIAE.*

Assurgit ponti medio circumflua Gorgon
Inter Pisanum, Cyrniacumq; latus.
Aduersus scopulos damni monumenta recentis
Perditus hic viuo funere ciuis erat.
Noster enim nuper inuenis marmoribus amplis,
Nec censum inferior, coniugioue minor,
Impulsus furijs, homines diuosq; reliquit,
Et turpem latebram credulus exul agit.
Infelix putat illuuie cœlestia pasci,
Seq; premit læsis sæuior ipse deis.
Num, rogo, deterior Circæus secta venenis?
Tunc mutabantur corpora, nunc animi.

IVVENIS NOBILIS MONACHVS IN GORGONIA INSVLA.

Hactenùs Paganus poëta: Ita planè carnalis homo, qui non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. Quisnam autem fuerit iste nobilissimus adolescens, exul mundi, & cœli ciuis, incola Gorgoniæ insulæ, haud exploratum haberi potest, cùm plures hoc tempore eiusmodi sublimioris philosophiæ studia consectati fuerint: vt inter alios Bonosus ille clarus, qui eodem tempore quo S. Hieronymus Syrię eremum incolere cœpit, illius æqualis, & studio liberalium artium condiscipulus, immo & collactaneus, idem præstitit; de quo ista tunc ad Ruffinum ipse k:

[k] *Hieron. epist. 41.*

L. BONOSVS EREMITA IN INSVLA.

Cedant huic veritati tam Græco quam Romano stylo mendaciys ficta miracula. Ecce puer honestis sæculi nobiscum artibus institutus, cui opus affatim, dignitas apprimè inter æquales erat; contempta matre, sororibus, & carissimo sibi germano, insulam pelago circumsonante naufragam, cui asperæ cautes, & nuda saxa, & solitudo terrori est, quasi quidam nouus Paradisi colonus insedit: nullus ibi agricolarum, nullus monachorum, ne paruulus quidem, quem nosti, Onosimus, quo velut fratre in osculo fruebatur, in tanta vastitate adhæret lateri comes. Solus ibi, immo Christo iam comitante, non solus, videt gloriam Dei, quam etiam Apostoli l *nisi in deserto non viderant. Non quidem conspicit turritas vrbes, sed nouæ ciuitatis censu dedit nomen suum. Horrent sacco membra deformia: sed sic melius* m *obuiam Christo rapietur in nubibus. Nulla Euriporum amœnitate perfruitur, sed de latere Domini aquam vitæ bibit. Propone tibi ante oculos, amice dulcissime, & in præsentiam rei totus animo ac mente conuertere: tũc poteris laudare victoriam, cùm laborem præliantis agnoueris. Totam circum insulam fremit insanum mare, & sinuosis montium illisum scopulis æquor reclamat: nullo terra gramine viret, nullis vernans campus densatur vmbraculis; abrupta rupes quasi quendam horrore carcerem claudũt. Ille securus, intrepidus, & totus de Apostolo armatus* n, *nunc Deum audit, dum diuina relegit: nunc cum Deo loquitur, cùm Dominũ rogat, & fortassẽ ad exemplum Ioannis aliquid videt, dum in insula commoratur,* &c. hæc de Bonoso: vt per hunc, cuius nomẽ scimus, discamus, pariter à Rutilio descriptum, ignotum nomine, quòd minimè sit scriptum in terra, sed exaratum habeatur in cœlis.

[l] *Mat. 17.*
[m] *1 Te. 4.*
[n] *Ephe. 6.*

Præ-

LI.

MONACHI INGNIORES CAPRARIAE INSVLAE.

Præerat his temporibus Capratiæ insulæ monachis Eudoxius abbas, ad quem extat epistola à sancto Augustino conscripta [a], digna tanto viro, in cuius fine meminit de duobus monachis inde in Africam missis, Eustathio & Andrea, fortasse illis ipsis, quos secum in eam expeditionem dux Romani exercitus Masczil in eam prouinciam vexit; quorum Eustathius ibi defunctus est. De his enim hæc Augustinus: *Nam & ante iam fama, & nunc fratres, qui venerunt à vobis, Eustathius & Andreas bonum Christi odorem de vestra sancta conuersatione ad nos attulerunt. Quorum Eustathius in eam requiem præcessit, quæ nullis fluctibus sicut insula tunditur; nec Capratiam desiderat, quia nec cilicio iam quærit indui.* hæc & alia plura superius de monachorum Capratiæ insulæ sanctitate Augustinus, quos cultor idolorum Rutilius nominat Lucifugas: cuius dicteria cùm nostri temporis vsurpant hæretici Nouatores; planè intelligis, à quorum hi partibus stent, num à dæmonum cultoribus Paganis hominibus, an à sanctis Patribus & doctrina & sanctitate præclaris.

[a] *Augu. de epist. 81.*

LII.

ETRVRIAE LITTORA REFERTA MONACHIS.

Sed & S. Hieronymus [b] ad Oceanum Fabiolæ epitaphium scribens, tradit insulas Etrusci maris, & reconditos (vt ait) curuorum littorum sinus choris monachorum fuisse refertos: quos Fabiola sua præsentia, vel suorum ministerio famulorum inuisens, suis eleemosynis recreabat. Ex quibus planè intelligis, quam breui tempore ex Ægypti vinea plantatæ in Romano solo propagines extenderint vsque ad mare, & intra mare in insulis palmites suos. Propagatos autem ad posteros etiam, qui erant in Tyrrheni maris oris & insulis, monachos; & ipsam Gorgoniã insulã, vbi vnum tantú fuisse Rutilius tradit, pluribus esse monachorũ germinibus auctã, ex litteris S. Grego. Papæ [c] possumus perspicuè intelligere, dum de Palmariæ & aliarum monachorũ insularũ monachis meminit, necnõ de pluribus monasterijs in insula Gorgonia congregatis, & postea ad meliorem formam per ipsum Gregorium restitutis.

[b] *Hieroni. epist. 30.*

[c] *Greg. lib. 1. ep. 48.*

LIII.

[d] *Oros. lib. 1. c. 36.*

[*] *Ammederam.*

VICTORIA INSPERATA DIVINA OPE OBTENTA.

Sed iam de Capraria insula soluens in Africam vela pandat oratio, & licet hiemis importuno tempore, soluentem classem sequatur Romani ducem exercitus; & quę ibi diuina operante virtute à Masczile aduersus Gildonem facta sint, Orosio auctore quæramus, qui & locum, vbi tyrannus est superatus, ita describit [d]: *Ardalio fluminis nomen est, quod fluit inter Thebastem & Metrideram* [*] *ciuitates: vbi Masczil cum parua manu, hoc est, cum quinque millibus (vt aiunt) militum, contra septuaginta millia hostium castra metatus, cùm interiecta mora excedere è loco, oppositas q; præiacentis vallis angustias transgredi vellet, incurrente nocte, beatum Ambrosium Episcopum Mediolani paulò antè defunctum per somnium sibi videre visus est, significantem manu, & impacto ad humum tebaculo, dicentem: Hic, hic, hic. Quod ille prudenti coniectura intellexit, meritò annunciantis fidem victoriæ, verbo locum, numero diem significari. Substitit, ac tertio demum die, post noctem orationibus hymnisq; peruigilem ab ipsis cœlestium sacramentorum mysterijs in hostē circumfusum processit: & cùm ad eos, qui primi occurrerunt, pia pacis verba iactaret, significrum quemdam insolenter obsistentem, & iam iamq; pugnam excitantem, gladio percussit in brachio, eumque manu debilem ipso vulnere coegit pronum inclinare vexillum.*

LIV.

GILDO VINCITVR ET STRANGVLATVR.

Quo viso, reliquæ cohortes deditionem iam fieri priorum existimantes, certatim sese ad Masczilem signis tradidere conuersis. Barbari, quorum magnam multitudinem Gildo ad bellum deduxerat, defectu militum destituti, in diuersa fugerunt: Gildo & ipse fugam molitus, arrepta naui, vt in altum prouectus, ac deinde reuocatus in Africam est, post aliquot dies strangulatus interijt. Periclitaremur sub tantorum miraculorum relatu, quasi præsumpta mentiendi impudentia, nisi adhuc vocem nostram conscientia eorum qui interfuere, præcurreret. Nullæ aguntur insidiæ, nulla corruptio: septuaginta millia hostium vincuntur pene sine pugna. Fugit victus ad tempus, ne plus audeat victor iratus. Transportatur in diuersum locum, vt nesciat frater occidi, quo vindicatur occiso. hactenùs Orosius, ex quo eadem fermè describit auctor qui falsò dicitur Paulus [e] Diaconus.

[e] *Paul. Diacon. li. 13.*

LV.

[f] *Paulin. in Vita S. Amb. ad fi.*

Ecce quantum valeant Lucifugæ tui, ô Rutili, & apud Deum interceſsio opportuna sanctorum. Eadem namque de S. Ambrosio in rebus ab eo gestis Paulinus recitat, atq; ita addit: [f] *Nos tamen ea Mediolani positi, ipso Masczile referente, cognouimus. Nam & in hac prouincia, in qua nunc positi describimus, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus; quibus etiam referentibus seuerius ante nobis cognita huic libro adiungere arbitrati sumus.* hæc Paulinus. At quid de tanta victoria Claudianus, sentiens & profitens tantum ipse miraculum? audi ex carminis eius exordio [g]:

[g] *Claud. de bello Gild.*

DEO TRIBVTA ET IAM AB ETHNICIS VICTORIA.

Horret adhuc animus, manifestaq; gaudia differt,
Dum stupet, & tanto cunctatur credere voto.
Necdum Cinyphias exercitus attigit oras;
Iam domitus Gildo. Nullis victoria nodis
Hæsit; non spatio terræ, non obice ponti,
Congressum, profugum, captum, vox nunciat vna,
Rumoremq; suum præuenit laurea belli.
Quo, precor, hæc effecta Deo? Robusta vetusq;
Tempore tam paruo potuit dementia vinci?
Quem veniens induxit hiems, ver percutit hostem.

hæc Claudianus, qui & optimè scire potuit, quo tanta hæc sint facta Deo: & quia sciuit, ob id fortasse Deo, & non dijs hæc dixerit tribuenda.

Idemque in poëmatis præfatione [h] Gildonem in Sicilia obtruncatum tradit his versibus:

[h] *Claud. l. 1. præfat.*

GILDO FVGIENS A VENTIS REIECTVS.

Agnouitq; nouos absens Arethusa triumphos,
Gildonis sensit teste cruore necem.

Retentam fuisse Gildonis nauigationem à ventis, idem alibi significat, dicens.

Aut idem cupiant pelago te mergere venti,
Gildonis nuper qui tenuêre fugam.

Tradit verò Zosimus, Gildonem, ne veniret in manus hostium, sibi iniecto laqueo, fracta gula, spontaneo exitu finem videndi fecisse.

LVI.

[i] *Apud Smet. pag. 19. num. 3.*

DE VICTORIA BELLI GILDONIANI MONVMENTA.

Extat huius victoriæ illustris memoria in basi equestris statuæ his verbis insculpta [i]:

IMPERATORIBVS. INVICTISSIMIS. FELICISSIMISQVE D.D.N.N. ARCADIO. ET HONORIO. FRATRIBVS SENATVS. POPVLVSQVE. ROMANVS VINDICATA. REBELLIONE. ET. AFRICÆ. RESTITVTIONE. LÆTVS.

Meritò quidem hæc Imperatoribus, quorum exercitus erant, adscribenda fuerunt, & iurè Masczili toleranda; verùm quòd ipsius gloria Stilichoni fuerit attributa, sicut adulatione non caruit, ita & inuidiæ fomitem ministrauit. Accipe titulum tunc in basi statuæ Stilichoni dicatæ conscriptum:

FL. [k] STILICHONI. V. C.
FL. STILICHONI. INLVSTRISSIMO. VIRO. MAGISTRO. EQVITVM. PEDITVNQVE. COMITI. DOMESTICORVM. TRIBVNO. PRÆTORIANO. ET. AB. INEVNTE. ÆTATE. PER. GRADVS. CLARISSIMÆ. MILITIÆ. AD. CVLMEN. GLORIÆ. SEMPITERNÆ. ET. REGIÆ. AFFINITATIS. EVECTO. PROGENERI. DIVI. THEODOSI. COMITI. DIVI. THEODOSI. AVGVSTI. IN. OMNIBVS. BELLIS. ATQVE. VICTORIIS. ET. AB. EO. IN. AFFINITATEM. REGIAM. COOPTATO. ITEMQVE. SOCERO. D. N. HONORI. AVGVSTI. AFRICA. CONSILIIS. EIVS. ET. PROVISIONE. LIBERATA. EX. S. C.

[k] *Apud Smet. pag. 68 num. 3.*

STILICHONI TRIBVTATANTA VICTORIA.

Hæc quidem Senatus nomine: vt non mireris, si Claudianus poëta æquè omnes victorias acceptas fert Stilichoni.

LVII.

Sic igitur extincto Gildone, bona ipsius, quæ quidem erant amplissima, Fisco sunt adiudicata; superque eis nouus institutus est magistratus, dictus Comes Gildoniaci Patrimonij, cuius est mentio in Notitia prouinciarum; de quibus bonis extat rescriptum [l] ad Pompeianum Proconsulem Africæ, necnon aliud ad Sapidianum [m], & alia alijs temporibus ad Africæ magistratus [n]. Sed quod mirum est, viguit ad decem saltem annos prosecutio vindictæ aduersus eos qui Gildonem consectati fuerant: nam sub Consulatu Philippi & Basi, anno nimirum Domini

[l] *l. 7. de metat. C. Theo.*
[m] *l. 9. eod. tit.*
[n] *l. 16. & 19. Cod. Theod. de bonis profc.*

quadrin-

quadringentesimo octauo, eiusmodi ab Honorio, & Theodosio Imperatoribus reperitur datum esse rescriptum ad Donatum regentem Africam [a]:

[a] l. 19. de panis. Cod. Theod.

Satellites Gildonis custodijs mancipẽtur, & proscriptione damnentur. Dat. III. Idus Nouemb. Basso & Philippo Coss.

LVIII. SALVINA CONIVGIS NEBRIDII VIRTVTES.

Sed age iam ad Gildonis filiam Saluinam se conuertat oratio, de impuro ad puram sanctamque fœminam, & de Ethnico ad summum Christianæ religionis decus & ornamentum. Quòd autem Saluina illa clarissima fœmina, ad quam S. Hieronymus libellum scripsit [b] de Viduitate seruanda, Gildonis huius Africam occupantis filia fuerit, idem ipse testatur in epistola eodem argumento conscripta ad Ageruchiam [c] in fine. Porrò hanc nuptam fuisse Nebridio ex sorore Augustæ nato, eidemque Arcadij & Honorij consobrino, idem affirmat.

[b] Hier. ep. 9.

[c] Hier. ep. 11.

LIX. DE NEBRIDIO CLARISSIMO ADOLESCENTE.

Verùm præter generis summam claritudinem, fuisse Nebridium adolescentem vita religiosissimum, idem S. Hieronymus illis verbis ostendit [d]: *Sic religiosus fuit, & amator pudicitiæ, vt virgo fortiretur vxorem: sic timens Deum cum omni domo sua, vt oblitus dignitatis, omne consortium cum monachis haberet & clericis; tantasq; eleemosynas faceret populis, vt fores eius pauperum ac debilium obsiderent examina.* Certè *sic semper orans Deum, vt illi quod optimum esset, euenire: Raptus* [e] *est, ne malitia mutaret mentem eius.* & rursùs post nonnulla:

[d] Hier. ep. 9.

[e] Sapie. 4.

Mirum dictu est, nutritus in Palatio, contubernalis & condiscipulus Augustorum, quorum mensæ ministrat Orbis & terra ac maria seruiunt, inter rerum omnium abundantiam, in primo ætatis flore, tanta verecundia fuit, vt virginalem pudorem vinceret, & ne leuem quidem obscœni rumoris in se fabulam daret. Deinde purpuratorum propinquus, socius, consobrinus, ijsdem cum ambobus studijs eruditus (quæ res etiam externorum mentes sibi conciliat) non est inflatus superbia, nec cæteros homines obducta fronte contempsit: sed cunctis amabilis, ipsos Principes amabat vt fratres, venerabatur vt dominos, & in illorum salute suam salutem positam fatebatur: ministros autem eorum & vniuersum ordinem Palatij, quo regalis frequẽtatur ambitio; sic sibi charitate sociarat, vt qui meritò inferiores erant, officijs se pares arbitrarentur. Difficile factu est, gloriam virtute superare, & ab ijs diligi quos præcedas. Qua vidua non huius auxilio fuscitata est? Quis pupillus in eo non reperit patrem? Totius Orientes Episcopi ad hunc miserorum preces & laborantium desideria conferebant. Quicquid ab Imperatore poscebat, eleemosyna in pauperes, pretium captiuorum, misericordia in afflictos erat: vnde & ipsi Principes libentes præstabant, quod sciebant non vni sed pluribus indulgeri. hæc & alia Hieronymus in laudem adolescentis; qui ex dicta Gildonis filia Saluina duos reliquit liberos, masculum sui nominis, & infantulam: vxorem verò, licet adolescentulam nimis, tamen ad viduitatem seruandam, idem sanctus Hieronymus hortatus est, sic sententiæ Pauli Apostoli satisfaciens, qui dixerat [f]: *Volo adolescentulas nubere*, &c. quod de illis nimirùm intellexisset, qui abierunt retrò post satanam: sic germanè verba Pauli ex eiusdem verbis Apostoli interpretatus.

[f] 1. Ti. 3.

LXI. SALVINA STVDIOSA IOANNIS CHRYSOST. VIDVA IVNIOR AD QVAM CHRYSOSTOMVS SCRIPSIT

Cùm autem apud sanctum Hieronymum lego Saluinam viduam adolescentiorem, memoriaque teneo eam vixisse Constantinopoli, & studiosissimam fuisse S. Ioannis Chrysostomi; cuius Palladius meminit verbis illis, de eodem Ioanne sermonem habens [g]: *Ingressus autem baptisterium, Olympiadem vocat, quæ ab ecclesia non discedebat, vnà & Proculam diaconissas, Saluinamq; beati Nebridij coniugem, quæ viduitatem suam præcipua virtute & honestate decorabat: dicitq; eis*, &c. Ista (inquàm cùm memoria repeto, Saluinam scilicet clarissimam fœminam adolescentulam viduam, degentem Constantinopoli, sanctum Ioannem Chrysostomum colentem & officijs frequentantem, mente versor, num eadem ipsa sit, ad quam idem Chrysostomus de Viduitate seruanda epistolam dedit, quam titulo, *Ad viduam iuniorem*, inscripsit, eodem argumento, quo sanctus Hieronymus scripsit libellum siue epistolam illam: dicerem sanè, cùm ex eiusdem Ioannis assertione constet, virum illius fuisse clarissimum, qui eò peruenerat apud Arcadium Imperat. gratiæ & dignitatis, vt breui Consul futurus expectaretur; nisi æquè eiusdẽ testificatione certum esset, virum illius alio nomine fuisse nuncupatum, nempe Thalasium. Porrò hoc eodem fermè tempore ad viduam iuniorem ea à Chrysostomo scripta esse, quæ de coniugio recenti Honorij cùm Maria idem ibi exemplum adducit, satis significare videntur, vbi ait: *Caterùm ad ipsorum etiam, qui nunc regnant, vxores animum aduerte. Alteram videbis ex pristinis calamitatibus respirantem, magna voluptati magnum habere dolorem admixtum; eò quod qui potitur, nimis iuuenis ac nullius vsus est, multosq; habet vndique insidiantes.* hæc nempe de Maria nupta Honorio puero sunt intelligenda. Moxque de Arcadij coniuge ista addit: *Alteram verò timore examinatam, & ijs qui capite damnati sunt miseriorem vitam ducentem, eò quòd vir ipsius ab eo tempore quo diadema suscepit, vsque ad hodiernum diem, in bello & prælijs versatur; verecundiaq; & probris, quibus vndique afficitur, magis quàm ex calamitatibus tabescit.* hæc ipse. His autem occasione Saluinæ Gildonis filiæ recensitis, iam de fratre atque eius expugnatore Mascezile quæ sunt reliqua prosequamur.

[g] Palad. dialo. de Vit. Ioan. Chrisost.

Felix planè, si quæ Christianæ religionis opera consecutus est bona, eadem pietate seruâsset, auxisseteque: sed cùm ingratus resilijt, & sibi nimium temerè quæ Dei erãt dona cælitùs impertita arrogauit, omnium dispendium passus, vitæ quoque iacturam miserè fecit. Sed quo modo hæc? Orosium [h] audi: *Sanè* (inquit) *idem Mascezil elatus rerum secundarum insolentia, post habito sanctorum consortio cum quibus ante a Deo militans vicerat, etiam Ecclesiam temerare ausus est, atque ex ea quosdam non dubitauit extrahere. Secuta est pœna sacrilegium. Nam ijsdem superstitibus, atque insultantibus, quos ab Ecclesia ad pœnam protraxerat, post aliquantum tempus solus & ipse punitus est. Probauit in se vno, ad vtrumque semper diuinum vigilare numen; quando & cum sperauit, adutus; & cum contempsit, occisus est.* hactenùs Orosius: recitat hæcipsa Paulus Diaconus [i]. Zosimus [k] autem ait, Stiliconis inuidia iussum Mascezilem à militibus per pontem in flumen præcipitari. Dedit & violatæ Ecclesiasticæ immunitatis pœnas Eutropius Constantinopoli: cuius tragediæ actus sequenti anno reddetur in scena.

LXII. MASCEZILIS INTERITVS OB VIOLATAM ECCLESIAM.

[h] Oros. lib. 7. c. 36.

[i] Paul. Dia. lib. 13.

[k] Zosim. li. 5.

Quid insuper hoc anno? Collatam ab Apostolo iudicandi inter laicos Episcopis auctoritatem, ex Constantini legibus confirmatam, nescio qua occasione interceptam Honorius Imperator restituit, cum ijsdem anni huius Consulibus ita ad Eutychianum P. P. rescripsit [l]:

LXIII. HONORIVS RESTITVIT EPISCOPIS IVDICANDI AVCTORITATEM.

[l] l. 7. de Episcopal. audient. C. Iustin.

Si qui ex consensu apud sacra legis Antistitem litigare voluerint; nõ vetabuntur: sed experientur illius in ciuili duntaxat negotio more arbitri sponte residentis iudicium. Quod his obesse non poterit, nec debebit, quos ad prædicti cognitoris examen conuentos potiùs abfuisse, quàm sponte venisse constiterit. Dat. VI. Kalend. August. Mediolani, Honorio Augusto quartũ & Eutychiano Coss. hæc ipse, nihil omnino tribuens iuris Episcopis; sed Apostolica auctoritate collatum, voluit esse liberum. Non quidem Honorij legibus, sed Apostoli, id sibi vendicat Augustinus [m], dum nimirum se Christianorum litibus queritur fatigatum, hæc dicens: *Dominum Iesum, in cuius nomine securus hæc ago, testem inuoco super animam meam, quoniam quantum attinet ad meum commodum, multo mallem per singulos dies certis horis, quantum in benè moderatis monasterijs constitutum est, aliquid manibus operari, & certas horas habere ad legendum & orandum, aut aliquid de diuinis litteris agendum liberas, quam tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotijs secularibus vel iudicando dirimendis, vel interueniendo præcidendis: quibus nos molestijs idem affixit Apostolus, non vtique suo, sed eius qui in eo loquebatur arbitrio*, &c. Sic itaque vides, non Honorij legibus, sed Apostoli Pauli sanctis decretis eiusmodi iudicio præfectos fuisse Episcopos. Sed quæ ad hanc rem spectant, consule, quæ dicta sunt primo Annalium tomo.

[m] Augu. de opere monac. c. 26.

LXIV. S. AVGVSTINVS OCCVPATVS IN CAVSIS IVDICANDIS.

Rursum verò quod ad sanctum Augustinum pertinet de litium ingruentia & litigantium pertinacia alibi [n] ita queritur: *Suis vitiosis & negotiosis cupiditatibus adiuuandis vt occupemur, & eis nostra tempora impendamus, efflagitant; aut certè infirmos premunt, vt causas suas ad nos deferre compellant. Quibus dicere non audemus: Dic homo, quis me constituit iudicem, aut diuisorem inter vos? Constituit enim talibus causis Ecclesiasticos*

[n] Augus. in Psal. 118.

Aposto-

a 1. Cor. 6. *Apostolus* a *cognitores, in foro prohibens iurgare Christianos. Ne illis quidem qui non aliena rapiunt, sed sua cupidè repetunt, dicimus: Cauete ab omni cupiditate: constituentes eis ante oculos hominem, cui dictum est* b: *Stulte, hac nocte auferetur à te anima tua: quæ præparasti cuius erunt? Quia & quando dicimus, non recedunt, nec declinant à nobis, sed instant, vrgent, precantur, tumultuantur, extorquent, vt ipsis potiùs ad ista quæ diligunt, quàm scrutandis Dei mandatis, quæ diligimus, occupemur. O quanto tædio turbarum turbulentarum, & quanto desiderio diuinorum eloquiorum dictum est: Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei! Ignoscant obedientes Fideles, qui pro suis sceleribus causis rarò nos quærunt, & iudicijs nostris facillimè acquiescunt, nec nos conterunt ligitando, sed obtemperando potiùs consolantur. Certè propter eos, qui & inter se pertinaciter agunt, & quando bonos premunt, nostra iudicata contemnunt, faciuntq; nobis perire tempora rebus eroganda diuinis: certè, inquam, propter istos & nobis licet exclamare in hac voce corporis Christi: Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei.*

b Luc. 12.

LXV. AVGVSTINVS FREQVENTIA LITIVM ANGVSTIATVS.

Sed quid de his Possidius? accipe c: *Interpellatus ergo beatus Augustinus à Christianis, vel à cuiuscumque secta hominibus, causas audiebat diligenter ac pie, cuiusdam sententiam ante oculos habens, dicentis, se malle inter incognitos quàm inter amicos causas audire: eò quòd de incognitis, pro quo arbitrata æquitate iudicaretur, amicum posset acquirere: de amico verò vnum esset, contra quem sententia proferretur, perditurus. Et eas* (lites scilicet) *aliquando vsque ad horam refectionis, aliquando autem toto die ieiunans, semper tamen noscebat & dirimebat, intendens i eis Christianorum momenta animorum, quantum quisque vel in fide bonisq; operibus proficeret, vel ab ijs deficeret: atque compertis rerum oportunitatibus, diuinæ legis veritatem partes docebat, eamq; illis inculcabat, & eos, quo adipiscerentur vitam æternam, edocebat & admonebat; nihil aliud quærens ab ijs quibus ob hoc vacabat, nisi tantùm obedientiam, & deuotionem Christianam, quæ & Deo* d *debetur & hominibus.* & inferiùs: *Rogatus quoque à nonnullis in eorum temporalibus causis, epistolas ad diuersos dabat: sed hanc suam à melioribus rebus occupationem, tamquam angariam deputabat,* &c.

c Possid. in Vit. S. August. ca 19.

d 1. Ti. 5.

LXVI. PROCONSVLES NON IMMISCEBANT SE IN CAVSIS CLERICORVM.

At licet Episcopi (vt vidimus) causas inter laicos iudicarent: Proconsules tamen Præfectique prouinciarum nullatenùs prorsus immiscebant se causis clericorum; licet aliquando pro eisdem ad Episcopos litteras scriberent commendatias: vt de Macedonio Proconsule in Africa S. August. ad ipsum scribens testatur his verbis e: *Scio ego te ipsum cum alijs amicis tuis in Ecclesia Carthaginensi interceßisse pro clerico, cui meritò succensebat Episcopus: & vtique nullum ibi discrimen sanguinis sub incruenta disciplina timebatur; nec, cùm id, quod etiam vobis displicebat, multum esse velletis, tamquam delicti approbatores vos iudicabamus, sed tamquam humanissimos intercessores audiebamus.* At de his hactenus.

e Aug. epi. 54.

LXVII. CONCILIVM CARTAGIN. QVINTVM

Antequàm autem ad res Orientalis Ecclesiæ orationem penitùs conuertamus, quæ reliqua sunt anni huius rerum gestarum in Africa, ordine persequamur. Hoc siquidem anno celebrata est quinta Synodus Carthaginensis, posita ordine quarta, Coss. Honorio quartùm & Eutychiano, VI. Idûs Nouembris: sublato enim Gildone tyranno, qui Africam perturbabat, pacatisque cunctis, data est facultas copiosiori numero Episcoporum, nempe ducentorum & quatuordecim, Carthaginem ad sacra conueniendi comitia, in quibus summâ diligentiâ de restituenda in integrum Ecclesiastica disciplina laboratum est: cùm à Patribus primò quæ essent Episcopis, ac deinde quæ alijs inferioris ordinis clericis obseruanda, fuerunt summo consilio saluberrimè instituta, seu potiùs restituta, centum & quatuor sancitis regulis, quarum exempla tum reliquæ Occidentales Ecclesiæ, tum Orientis Episcopi mutuati esse noscuntur.

LXVIII QVAM COPIOSA QVINTA SYNODVS CARTHAGINEN.

Extitit enim huiusmodi Carthaginense Concilium veluti Ecclesiasticæ promptuarium disciplinæ, non quidem recens inuentæ, sed ab antiquioribus vsu receptæ, atque ad pristinam consuetudinem reuocatæ, nisi in quibus nouâ emergente causâ, nouę sanciendæ legis necessitas illis incubuit: vt quod in primo canone, vbi de Episcoporum ordinatione agitur, ob emergentes nouas hæreses Origenistarum, in fidei professione, quàm publicè emittere solerent Episcopi ordinandi, hæc à Synodo addita f: *Quærendum etiam ab eo, si credat huius quam gestamus, & non alterius carnis resurrectionem*, & paulò pòst: *Si secunda matrimonia non damnet: Si carnium perceptionem non culpet: Si pœnitentibus reconciliatis communicet: Si in baptismo omnia peccata, id est, tam illud originale contractum, quàm illa quæ voluntariè admissa sunt, dimittantur: Si extra Ecclesiam Catholicam nullus saluetur*, &c. De his igitur peculiaris professio atque scientia exigebatur, quòd eiusmodi errores auribus Catholicorum recentes insusurrarent hæretici; de quibus præter illa quæ dicta sunt, agemus inferiùs, cùm de Cælestio sermo erit, qui in Africa primò pestiferas merces venales exhibuit. Hoc igitur examine probandi erant, qui ordinandi forent Episcopi; quòd qui ad alios docendos deligerentur, probatæ spectatæq; deberent esse scientiæ.

f Con. Carthag. 4. 1. 2.

LXIX.

Quem quidem pristinum morem à sanctissimo D. N. CLEMENTE VIII. esse in Ecclesia restitutum, gauisi sumus; dum quos est creaturus Episcopos, vnà cum aliquot delectis ad hoc Cardinalibus, adhibitis simul qui in Vrbe sunt doctissimis Theologis & Canonici Iurisconsultissimis, diligenti primùm atque improuiso, cuius peritiæ sint, probat examine; quos & ipsemet interdum soleat interrogare: vt planè nisi benè diserto nullus ad Episcopatum aditus patere sciatur: vnde ambitiosus lugeat imperitus. Sed ad reliquas res gestas in eodem Concilio redeamus.

LXX.

Placuit ijsdem Patribus Apostolicam institutionem in obseruationem reuocare, præscribereque clericis opus manuum, quo sibi victum & vestitum acquirerent, his ea de re, sancitis regulis g:

g Eodem Concil. 51. 52. 53. OPVS MANVALE PRÆSCRIBITVR CLERICIS

Clericus quantumlibet verbo Dei eruditus, artificio victum quærat. ac rursum: *Clericus victum & vestimentum sibi artificio, vel agricultura, absque officij sui detrimento præparet.* ac deinde: *Omnes clerici, qui ad operandum validi sunt, & artificiola & literas discant.* Sed vnde ista sanciendi & enixiùs inculcandi manauit recens occasio? Attende quæ ab Augustino dicuntur h: *Vt de Opere monachorum librum conscriberem illa me necessitas compulit: quòd cùm apud Carthaginem monasteria esse cœpissent: alij se suis manibus transigebant, obtemperantes Apostolo: alij verò ita ex oblationibus religiosorum viuere volebant, vt nihil operantes, vnde necessaria vel haberent, vel supplerent, se potiùs implere præceptum Euangelicum existimarent, atq; imitarentur, vbi Dominus ait* i: *Respicite volatilia cœli, & lilia agri. Vnde etiam inter laicos inferiorus propositi, sed tamen studio feruentes, existere cœperant tumultuosa certamina, quibus Ecclesia turbaretur, alijs hoc, alijs aliud defendentibus. Huc accedebat, quòd crimini erant quidam eorum, qui operandum non esse dicebant. Vnde contentiones hinc reprehendentium, inde quasi pugnantium pro partium studijs augebantur. Propter hoc venerabilis senex Aurelius, Ecclesiæ ipsius ciuitatis Episcopus, vt hinc aliquid describerem iussit, & feci*, hæc ipse.

h Augustin. retract. l. 2 c. 21. & li. de opere monach.

i Matt. 6.

LXXI.

Sed quis videat ex habitu atque doctrina, hos talia Carthagine iurgia disseminantes, germina fuisse Euchaitarum & Massalianorum hæreticorum, qui deprauatè apud Augustinum k nominantur Psalliani? Hi intonsi, prolixa incedentes comâ, negabant esse manibus operandum; de quibus ad calcem tertij Annalium tomi vberiùs actum est. In Oriente hi erant hæretici, & Occidentalibus regionibus vix quidem nomine cogniti, sed doctrina suspecti: in quos cùm multa commentaria de Opere monachorum Augustinus disseruisset, ad finem hæc l habet ad Aurelium ipsum Carthaginensem Episcopum: *Hæc mihi charissimè, & in Christi visceribus venerande frater Aureli, quantum donauit vt possem, qui per te iussit vt facerem, de opere monachorum non distuli scribere; id maximè curans, ne boni fratres Apostolicis præceptis obedientes à pigris & inobedientibus etiam prauaricatores Euangelij dicerentur; vt qui non operantur, saltem illos qui operantur, sibi anteponendos esse non dubitent. Cæterùm quis ferat, homines contumaces saluberrimis Apostoli monitis resistentes, non sicut infirmiores tolerari, sed sicut etiam sanctiores prædicari; vt monasteria doctrina saniore fundata, gemina illecebra corrumpantur, & dissoluta licentia vacationis, & falsò nomine sanctitatis? Sciant ergo etiam cæteri fratres & filij nostri*

k Aug. de hær. c. 57. MASSALIANI IRRERVPNT IN AFRICAM

l Aug. de opere monach. c. 30. AVGVSTINO VNDE ORTA OCCASIO SCRIBENDI DE OPERE MONACHORVM

qui

qui fauêre talibus, & huiusmodi præsumptionem per ignorantiam defendere consueuerunt, se potissimè corregendos, vt illi corrigi possint, &c.

LXXII. Sed ad eosdem illa cùm agit apostrophe, quales eiusmodi esse solerent, denudat velatam illorum hypocrisim verbis istis [a]: *O serui Dei, milites Christi, ita ne dissimulatis callidissimi hostis insidias? qui bonam famam vestram, tam bonum Christi odorem, ne dicant animæ bonæ* [b]: *Post odorem vnguentorum tuorum curremus: & sic laqueos eius euadant: omnimodò cupientes obscurare putoribus suis, tam multos hypocrisas sub habitu monachorum vsquequaque dispersit, circumeuntes prouincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes. Alij membra martyrum (si tamen martyrum) venditant: alij fimbrias & philacteria sua magnificant: alij parentes vel consanguineos suos in illa vel in illa regione se audisse viuere, & ab eos pergere mentiuntur, & omnes petunt, omnes exigunt aut sumptus lucrosæ egestatis, aut simulatæ pretium sanctitatis: cùm interea ubicumque in factis suis malis deprehensi fuerint, vel quoquo modo innotuerint, sub generali nomine monachorum vestrum propositum blasphematur, tam bonum, tam sanctum, quod in Christi nomine cupimus, sicut per alias terras, sic per totam Africam pullulare.* hæc de ipsis Augustinus, alibi alia occasione à nobis in medium allata.

[a] *Aug. eod. lib. c. 28.*

[b] *Cantic. 1.* DETEGITVR IMPOSTVRA PRAVORVM MONACHORVM.

LXXIII. Horum quoque causa canon [b] ille à sancta Synodo editus esse videtur, quo prohibetur clerici nutrire comam ac barbam: crinitos namq; hos Augustinus appellat, quòd intonsi procederent: nam S. Epiphanius [c] tradit, mulierem comam circumferentes vagare consueuisse. In quos egit idem pluribus Augustinus [d], ac inter alia: *Et hoc quo pertinet, quæso, tam apertè contra Apostoli præcepta conari? An ita vacandum est, vt nec tonsores operentur? An quia Euangelicas vocat lucres imitari se dicunt* (nempe quatuor animalia Ezechielis) *quasi depiliari timent, ne volare non possint?* &c. Verùm etsi nonnisi de coma Augustinus agat: Patres tamen in dicto Concilio Carthaginensi, inter quos & ipse Augustinus nominatus atque subscriptus habetur, addiderunt quoque de barba minimè nutrienda: licet quædam exemplaria habeant additamendum illud. Sed radant, vel tondeant: tamen non nutriendam esse, communi codicibus omnibus lectioni concordat: vt ex his satis conuinci possit, ipsum Augustinum & alios Episcopos, necnon Africanæ Ecclesiæ clericos minimè gestare consueuisse promissam barbam, sed si non rasam saltem præcisam, & ex parte aliqua decurratam quo omnis suspicio impensi in ea nutrienda laboris omnino cessaret. Nam cùm æqua lex barbæ statuatur & comæ; sicut illa ne nimium effluat, ex præscripta lege tonderi deberet, ita ista ne prolixitate luxuriet, amputari necesse esset.

[b] *Concil. Carthag. 4 c. 44.*

[c] *Epiphan. hæres. 80.*

[d] *Augu. de opere monach. c. 31.* DE TONSVRA CAPILLORVM ET BARBAE.

LVXIV. Sed dicet aliquis: Cur in Synodo de clericis, & non de monachis mentio habetur? quòd scilicet in Ecclesia Africana monachismus iam adscitus in clerum, simulque coniunctus esset, & in eadem Ecclesia Africana clericorũ nomine etiam monachi continerentur, vtpotè Dei seruitio arctioribus vinculis mancipati; cùm alioqui vel clerici monachorum amplexi fuerint institutũ, vel ex eis solùm plurimi cooptarentur in clerum. Est de his rescriptum Honorij Imperatoris, hoc anno datum his verbis [c]:

MONACHI IN AFRICA COOPTATI IN CLERVM.

[c] *l. 32. de Episc. & cler. C. Theod.*

Si quos fortè Episcopi deesse sibi clericos arbitrantur, ex monachorum numero rectiùs ordinabunt, non obnoxios publicis priuatisque rationibus, cum inuidia teneant, si habeant iam probatos. Dat. VII. Kalend. August. Honorio IIII. & Eutychiano Coss. hinc & sanctus Augustinus suos clericos interdum monachos appellat.

LXXV. Rursum verò iugis illa, quã vidimus, persecutio à Donatistis aduersus Catholicos in Africa vigens, qua accideret vt complures Catholici ab ijsdem grauissima paterentur, occasionem præbuit huiusmodi pro ijsdem canonis sanciendi [f]: *Clericum inter tentationes officio suo incubantem, gradibus sublimãdum.* item qui sequitur: *Christianum Catholicum, qui pro Catholica fide, & pro Ecclesiastica re & Christiana religione tribulationes patitur, honore omni à sacerdotibus honorandum, etiam & per diaconum ei victus administretur.*

[f] *Concil. Carth. 4. c. 42. 43.* CONFESSORIBVS. PRAESTANDA ALIMENTA.

LXXVI. Rursum quod ad eiusdem decreta Concilij pertinet; minimè prætereundum est, illud quoque statutum fuisse [g]: *Vt Episcopus nullum prohibeat ingredi ecclesiam, & audire verbum Dei, siue Gentilem, siue hæreticum, siue Iudæum, vsque ad Missam catechumenorum.* ex quibus planè inteligas, S. Augustinum inter concionandum ad populum, pro audientium diuersa conditione aptare consueuisse sermonem; nimirum interdum hæreticos Arianos, Manichæos, vel Donatistas vrgere, interdum verò exagitare Gentiles, & sæpè etiam aduersus Iudæos inire certamen. At de Patrum decretis rebus tunc gestis inseruientibus hactenùs.

[g] *Concil. Carthag. 4. c. 84.* OMNES AD AVDIENDVM DEI VERBVM ADMITTANTVR.

Iam verò ad res Ecclesiasticas Orientis, quæ huius anni exordio gestæ sunt, stylum aduocat dignitas argumenti. Post Nectarij Episcopi Constantinopolitani obitum, de quo dictum est superiori anno: cùm post de successore diligendo controuersias, in vnum tandem suffragia conspirassent; Ioannnem Antiochenum presbyterum, cognomento Chrysostomum, elegerunt: quem cùm scirent inde inuito populo haud facilè abducendum fore, fraude quadam excogitata, Antiochenos ciues eludere per eius ciuitatis Præfectum conati sunt. Vt autem res gesta sit, à Palladio in dialogo his fermè verbis exactè describitur [h]:

LXXVII. IOANNIS CHRYSOSTOMVS ELIGITVR EPISCOPVS CONSTANTINOP.

[h] *Pallad. in Vita Chrysost.*

Agebat in rebus Eutropius spado Perfectus cubiculi regij. Cupiens igitur Ioannem Præsulem fieri, cuius illi virtus erat notissima, cuiusq; tunc periculum fecerat, cùm in causa regia interiora penetrãsset Orientis, suadet Imperatori, vt scribat ad Antiochiæ Comitem, mandans vt absque strepitu vllo & perturbatione Antiochenæ ciuitatis mitteret Ioannem. Acceptis litteris Comes, mandatum ita exequitur. Rogat Ioannem, vt secum extra Vrbem pergat vsque ad Martyria prope portam quæ Romana appellatur; impositumq; rhedæ publicæ, misso eunucho vnà & Magistro militum tradit. Adductus hoc modo, Constantinopolitanæ vrbis ordinatur Episcopus. hæc ita quidem Palladius. Addunt alij [i], innotuisse tunc etiam ex litteris Imperatoris ad Flauianum Antiochenum Episcopum datis, electionem factam Chrysostomi populo Antiocheno, restitisseque eum ne Ioannes abduceretur; sed à Comite, ea qua diximus, fraude delusum.

IOANNIS ABDVCITVR ANTIOCHIA CONSTANTINOPOLIM.

[i] *Leo & Metaphra. in vita Io. Chrysost.*

LXXVIII. Simulac igitur Ioannes Constantinopolim perductus est, ordinatur eius ciuitatis Episcopus, quod hoc anno fieri contigit, die vicesima sexta mensis Februarij, vt Socrates [k], Sozomenus [l] & Marcellinus [m] affirmant. In sublimem iam thronum Ioannes euectus, primùm omnium curauit, vt Catholicæ fidei in omnibus prospectum esset; auctorque extitisse, putatur, vt seueriss ima lex aduersus Eunominianos detestabiliores cæteris, & Montanistas, post dies sex tantùm à sua ordinatione sanciretur, quæ sic se habet [n]:

[k] *Socra. li. 6. c. 2.*

[l] *Sozom. lib. 8. c. 2.*

[m] *Marcell. in Chron.*

CHRYSOSTOMVS AGGREDITVR EXAGITARE HAERETICOS.

Eunomianæ superstitionis clerici seu Montanistæ consortio vel conuersatione ciuitatum vniuersarum atque vrbium expellantur. Qui se fortè inrure degentes, aut porulum congregare, aut aliquos probabuntur inire conuentus; perpetuò deportentur, procuratore possessionis vltima aduersione punito, domino possessione priuando in qua his conscijs & tacentibus, infausti damnatiq; conuentus probabuntur agitati. Si verò in qualibet post publicatam solemniter iussionem vrbe deprehensi, aut aliquam celebrandæ superstitionis gratia ingressi domum probabuntur: & ipsi ademptis bonis vltima animaduersione plectantur: & domus, in qua ea sorte qua dictum est ingressi, statim à domino, dominaue domus expulsi ac proditi fuerint, Fisco sine dilatione societur. Codices sanè eorum scelerum omnium doctrinam & materiam continentes, summa sagacitate mox quæri, ac prodi, exerta auctoritate mandamus sub aspectu iudicantium incendio mox cremandos. Ex quibus si qui fortè aliquid qualibet occasione vel fraude occultãsse nec prodidisse conuincitur: sciat se velut noxiorum codicum & maleficiorum crimine conscriptorum retentatorum, capite esse plectendum. Dat. IIII. Nonas Martij, Constantinopol. Honorio IIII. & Eutychiano Coss. Seuerior quidem hæc cæteris omnibus editis in hæreticos legibus fuit; vtpotè ipsa prima, quæ aduersus hæreticos domi recipientes capitale supplicium irrogãrit.

[n] *l. 34. de hæret. Cod. Theod.* LEX ADVERSVS HAERETICOS DATA.

Hæreticis igitur in hunc modum Imperatoris lege compressis ac procul expulsis, ad pacem in Ecclesia inter dissidentes Episcopos conciliandam Chrysostomum animum adiecisse, Sozomenus [o] tradit his verbis: *Quam primùm enim ad Episcopatum peruenisset, cùm AEgyptij sacerdo-*

LXXIX.

[o] *Sozom. lib. 8. c. 3.*

IOANNES CHRYSOSTOM. CONCILIAT DISSIDENTES EPISCOPOS.

tes & Occidentales adhuc cum Orientalibus dissiderent propter Paulinum, & communis quædam distractio ob id ipsum Ecclesiam per vniuersum Imperium detineret; Theophilum orabat, vt in hoc sibi auxilium ferret, quo Flauianus Episcopus Antiochenus in gratiam Romani Pontificis reduci posset. Consensu igitur vtrinq; facto, ad hoc negotium eliguntur Acacius Beroeensis Episcopus, & Isidorus ille, cuius nomine Theophilus ordinationi Ioannis obstiterat. Hi profecti Romam, ac legatione pro votis functi, in AEgyptum adnauigabant. Et hinc porrò in Syriam peruenit Acacius, Flauiano literas pacificas ab AEgyptijs & Occidentalibus sacerdotibus afferens. Cæterùm Ecclesiæ quamquàm hac dissensione in hunc modum liberatæ essent, pristinam tamen concordiam inter sese nunquam recuperarunt: Antiochiæ verò eorum multitudo, qui Eustathiani dicebantur, ad tempus aliquod inter sese, etiam sine Episcopo conueniebant. Etenim cum exiguum tempus superuixisset, defunctus est (vt cognouimus) Euagrius Paulini successor. Hinc enim (vt opinor) exiterunt Episcopis delectus faciles, cùm nemo sese his opponeret. Populus igitur, prout vulgus consueuit, paulatim & identidem his accessit qui sub Flauiano conuenichant, atq; ita maxima eius pars vnita fuit. hæc Sozomenus.

XXC. DISSIDIA ANTIOCHENAE ECCLESIAE QVANDO CONCILIATA.

Cæterùm perfectam concordiam, pacemq́ue redditam Ecclesiæ Antiochenæ post annos decem, cùm ibi creatus esset post Porphyrium Alexander Episcopus, Theodoretus [a] auctor est: & quidem tunc temporis Innocentium Romanum Pontificem fuisse huiusmodi incundæ concordiæ sequestrem, suo loco dicemus. Verùm antè contigisse tradit [b] legationem Acacij Episcopi Beroeensis ad Romanum Pontificem, tumque etiam iunctos pacis fœdere ait Flauianum & Romanum Pontificem. Sed cùm id accidisse dicat post annos decem & septem à conflata inter eos seditione, longè quidem ante hęc tempora id oportuit contigisse; cùm tempore Iuliani Apostatæ ob Paulini electionem ea dissidia inchoata fuisse, superiùs sit demonstratum: à quo tempore, si decem & septem numeres annos, in annum Domini trecentesimum septuagesimum nonum, quo Theodosius imperare cœpit, rem rediges. sed quæ transacta in ea causa fuerint inter Occidentales Episcopos, consule dicta quarto Annalium tomo. Palladius [c] autem, post viginti annos initam concordiam inter Flauianum & Theophilum per eosdem Acacium Episcopum Beroeensem & Isidorum, affirmat, cùm ait de Isidoro: *Nósti & ipse virum, quando cum Acacio profectus Flauiani ad Theophilum communionem detulit, quæ viginti annis segregata fuerat beati Euagrij gratia, qui multa certamina in laboribus Ecclesiasticis pertulit.* Quicquid sit, quoúe tempore Acacij & Isidori ea legatio acciderit; illud exploratum est, vsque ad Innocentij tempora agitatam esse Ecclesiam Antiochenam dissensionum procellis. Sed ad Chrysostomum redeamus.

[a] *Theodor. lib. 5. c. 35.*
[b] *Theod. lib. 5. c. 23.*
[c] *Pallad. in dial. Vit. Chrysost.*

XXCI. CLERI CONSTANTINOP. MORES CORRIGVNTVR.

Ipso in Constantinopolitanum thronum ingressu, ad circumstantes clericos conuertens oculos, quales essent cuiuscunque eorum vitæ mores exquirens, probè cognitos habuit: atque confestim ad praua quæ essent amputanda, falcem correctionis immisit. Quænam autem ista fuerint, ex Palladio [d] in primis accipe, qui hæc ait: *Ordinatus itaq; Ioannes, pastoris officium diligenter exequitur, rationali fistula experimentum omnium facere aggressus. Rarò autem, sed tamen necessariò, virga correctionis vtens, sermonem exacuit aduersus fictam & nonfraternam (vt eam appellant) sed planè fœdam atq; inhonestam vitam eorum sacerdotum, qui mulieres, quas subintroductas vocant, secum habere vellent: asserens, comparatione mali, tolerabiliores esse lenones: Illi enim longè à medicinæ taberna separati, seorsum habent qui sua sponte infirmi esse delegerunt; hi autem intra salutis officinam habitantes, sanos ad morbum euocant. Hinc iam pars impia cleri eo pressa morbo, eaq; febre correpta, ægrè ferebat.* At quisnam prauus in nonnullos Ecclesiastici ordinis viros vsus irrepserat? Lugendus planè, & omnibus lamentis dignus; quippe qui & meliorem Ecclesiæ partem non in Oriente solùm, sed etiam in Occidente corruperit.

[d] *Pallad. ibidem.*

XXCII. DE AGAPETIS

Et vt ab his inchoëtur oratio, accipe quid S. Hieronymus [e] de virginibus, quæ à charitate, ἀγάπη, nomen trahentes, quasi spirituali amore coniunctæ, dicebantur Agapetæ ab illis penes quos habitabant: *Habeant, inquit, istæ huiusmodi laudatores suos, & sub virginali nomine lucrosius pereant: libenter talibus non placemus. Pudet dicere. proh nefas! triste, sed verum est. Vnde in Ecclesiasticis Agapetarum pestis introijt? Vnde sine nuptijs aliud nomen vxorum? Immo vnde nouum concubinarum genus? plus inferam: Vnde meretrices vniuiræ? eadem domo, vno cubiculo, sæpè vno tenentur & lectulo: & suspiciosos nos vocant, si aliquid extimemus. Frater sororem virginem deserit, celibem spernit virgo germanum, fratrem quærit extraneum, & cùm in eodem proposito esse se simulent, quærunt aliorum spirituale solatium, vt domi habeant carnale commercium. Huiusmodi homines Salomon in Prouerbijs spernit, dicens* [f]: *Alligabit quis in sinu ignem, & vestimenta eius non comburentur? aut ambulabit super carbones ignis, & pedes illius non ardebunt?* hæc ad Eustochium: sed & ad Oceanum siue ipsè, siue alius, dum de vita disserit clericorum [g]: *Cùm ergo, inquit, hoc genus à te non amputatur: das reprehendentibus te locum: ipse te detrahentium morsibus tradidisti, si Agapetarum consortium non dimiseris. Benignus es, gaudeo: pudicus, falsum est. Si aliquis senserit clericos habitare cum fœminis, non credit eum esse castum.* hæc & alia id genus ibi.

[e] *Hieron. epist. 22.*
[f] *Prou. 6.*
[g] *Apud Hieron. tom. 9. edit. Vit.*

XXCIII. VELATA CONTVBERNIA VIRGINVM CVM VIRIS CHRYSOSTOMVS ABSTVLIT.

Sed ad Chrysostomum redeamus: qui creatus Episcopus Constantinopolitanus, cùm sacras virgines inuenisset, quodam pietatis intuitu, habitare cum clericis alijsque viris, quàm multus fuerit in his corrigendis, consule duos libellos eodem argumento conscriptos [h], quorum prioris hic est titulus, *Quòd regulares fœminæ cum viris cohabitent*, posterioris verò, *Aduersus eos, quid apud se fouent sorores adoptiuas.* sic enim eas illi nominabant, quas pietatis intuitu se domi custodire iactabant; de quibus ipse prioris exordio: *Sunt enim nonnulli, qui puellas nuptiarum inexpertes domum ducant, & vsq; ad extremam senectutem inclusas tenent ac fouent, non procreandorum puerorum gratia; negant enim se cum illis rem habere: neq; libidinis causa; aiunt enim quod illas & integras & incorruptas seruent. Sed si quis ab eis causam rogauerit; dicunt sibi multas esse, sed fingunt. Ego enim nullam eos habere crediderim, quæ vel honesta, vel idonea sit, &c.* Hæc, inquam, cùm vehementer Chrysostomus inuectiuis & acerrimis obiurgationibus exagitaret, infensos sibi prorsus reddidit atque molestos clericos, sese iam ab aduersariorum partibus statuentes.

[h] *Extant tom. 5.*

XXCIV. CHRYSOSTOMVS RESTITVIT DISCIPLINAM COLLAPSAM. SERAPION REFRACTARIVS.

At quid insuper hoc primo eius in sedem ingressu Chrysostomus? subdit Palladius [i]: *Post hæc,* (inquit) *victum quoq; castigat cleri diligenter, orans & exhortans, vt contenti stipendijs suis, nidores diuitum non sequerentur; ne fumum huiusce insequentes libidinis, flammæ traderentur, assentatorum & parasitorum instituto viuentes. Hinc lurcones plurimi pulsati, atq; irritati, auctoribus calumniæ se coniungunt.* erant namque hi, qui Præfectos aliosque magistratus officijs frequentabant, à quib⁹ lautis quoque mensis solerent excipi: quem prauum indecorumque clericis vsum Chrysostomus abolendum curauit. De his quoque agens Socrates [k] ait: *Itaque statim in initio Episcopatus, cùm aduersus clerum paulò videretur acerbior, ab illo propterea odio habitus est, ac complures erga eum animo offensiore esse, & tanquam nimis iracundum vitare cœperunt. Serapion illius Ecclesiæ diaconus, cur in omnium offensionem incurreret, auctor profectò fuit; qui, præsente vniuerso clero, contenta voce sic illum affatus est: Numquam, ô Episcope, istos pro arbitrio gerere poteris, nisi vna eademq; virga omnes coërceas. Quod eius dictum grauem odij flammam contra Episcopum incendit. Episcopus non multò pòst complures ab Ecclesia, alium ob aliam causam, eiecit. Illi autem, vti in tam violento dominantium impetu vsu solet venire, contra eum conspirare, & ad populum falso criminari cœperunt.* hæc Socrates. Sed rursus Palladius de rebus ab eo hoc Episcopatûs exordio gestis.

[i] *Pallad. dialog. de Vita Chrysost.*
[k] *Socrat. lib. 6. c. 4.*

XXCV. CHRYSOSTOMVS SVPERFLVOS SVMPTVS RESECAT.

Post hæc (inquit) *Dispensatores Ecclesiasticci scripta relegens, inutiles q; Ecclesiæ sumptus deprehendens, amputari hos protinùs iubet. Accesit & ad solemnes Episcopi sumptus inspiciendos, inuenensq; immodicam profusionem, transferri hanc magnificentiam ad infirmorum solatia præcipit: Et cùm superessent pecuniæ; noua quoque infirmorum receptacula construit, præficiens his duos ex sacerdotum numero religionis summæ viros; & medicos & coquos & ministros, qui sine vxoribus essent, eis ad obsequium statuens, vt aduentantes hospites, morbo deprehensi & eo maximè qui sacer appellatur, curarentur, & ob ipsum bonum, & pro gloria Re-*

demptoris. hæc agens Chrysostomus, maluit ex prædecessoribus suis Gregorij Nazianzeni potiùs quàm Nectarij sectari vestigia, illius in victu reuocans simplicitatem, huius verò, qui ex Præfecto fuerat creatus Episcopus, luxum ablegans.

XXCVI. VIDVAE CHRISTIANAE IN VITÆ INTEGRITATEM RESTITVTAE.

Deinde (subdit auctor) *viduarum aduocat agmen, solerter exploranς, quæ non rectè conuersarentur inter illas: inueniensq; nonnullas carni deditas, admonebat, aut ieiunijs studerent, balneisq; & exquisitis abstinerent vestimentis, aut repetere maturato connubia: ne diuina lex & nomen Domini per illarum intemperantiam blasphemaretur. Ad hæc Fideles quoq; laicos hortabatur, vigilijs nocturnis in Ecclesia insistere: vxores autem eorum domi manere interdiu orantes, ideo quòd viris diu otium non esset. Hæc omnia quosq; negligentiores de clero contristabant totis noctibus dormire consuetos. Post hæc autem aduersus diuites linguæ exacuens gladium, animi pustulas scindere aggreditur, fastum eos turgidum ponere admonens, &c.* hoc est enim bellum quod aduersus magistratus nimis solutè viuentes & sublimè sapientes aggressus est, ex quo magnum sibi ipsorum odium concitauit.

XXCVII. CHRYSOSTOMVS EVTROPIVM OBIVRGAT.

Inter alios autem, qui eum Constantinopolim Antiochiâ accersendum curauit, principemque inter aulicos vendicârat sibi locum, Eutropium perinsensum sibi penitùs reddidit, dum publicis concionibus (vt dictum est) fastum potentium insectari cœpit, & priuatis quoque sermonibus redarguere eorundem in munerum editione profusas expensas; prout ex oratione in eum anno sequenti habitâ, dum confugientem ad Ecclesiam excepit, satis apparet verbis illis [a]: *Ecclesia à te hostiliter habita, expansosinu te suscepit: theatra autem magnis obsequijs à te culta, quorum causa sæpius nobis infensus fuisti, & prodiderunt te, & perdiderunt. Attamen nunquam destitimus his te verbis alloqui: Cur ita facis? in Ecclesiam debaccharis, & te ipsum in exitium præcipitem agis. Et tu hæc omnia monita neglectim prætercurrebas. Et Circenses quidem multitudo, exhaustis in se tuis facultatibus, gladium in te acuit: Ecclesia verò tuo furore exagitata, virò citroq; cursitat, si quo pacto te ex his casibus implicitum extricare queat.*

[a] *Chrysost. in Eutrop.*

XXCVIII. EVTROPIVS QVID IN ECCLESIAE IVS PECCAT.

Sed quænam ista, de quibus queritur Chrysostomus ab Eutropio in Ecclesiam fuêre commissa? violatum nempè fuit ab eo intemeratum hactenùs sacrum Ecclesiæ asylum, dum non solùm ad eam confugientes violenter abstraxit, sed & malus auctor extitit Arcadio sanctionis sacrilegæ conscribendæ, quâ iuberentur confugientes ad Ecclesiam extrahi: hæcque hoc anno Constantinopoli contigisse, dies & Consules duræ legis significant, quæ sic se habet:

[b] *l. 3. de his qui confug. ad Eccles. Cod. Theod.* LEGE ARCADII EC CLESIAE IMMVNITAS VIOLATA.

Si quis [b] *in posterum seruus, ancilla, curialis, debitor, publicus procurator, murilegulus, quilibet postremò publicis priuatisue rationibus inuolutus ad Ecclesiam confugiens, vel clericus ordinatus, vel quocunq; modo à clericis fuerit defensatus, nec statim, conuentione præmissâ, pristinæ conditione reddatur: Decuriones quidem, & omnes quos sola ad debitum munus functio vocat, vigore & solertiâ iudicantium, ad pristinam sortem, velut manu mox iniectâ, reuocentur. Quibus vlterius legem prodesse non patimur, quæ cessione patrimonij subsecutâ, Decuriones esse clericos non vetabat. Sed etiam ij quos œconomos vocant, hoc est, eos qui Ecclesiasticas consueuerunt tractare rationes, ad eam debiti vel publici vel priuati redhibitionem, remotâ dilatione cogantur, in qua eos obnoxios esse constiterit, quos clerici defensandos receperint, nec mox crediderint exhibendos, &c. Dat. V I. Kalend. Augusti. Mnizo, Honorio Augusto quartùm & Eutychiano consulibus.*

XXCIX. EVTROPIVS COGITVR CONFVGERE AD ECCLESIAM.

Porrò qui huius sanciendæ legis auctor fuit Eutropius, magnâ diuinæ prouidentiæ lance pensatâ iustitiâ factum est, vt idem anno sequenti ad Ecclesiam confugere necessitate coactus in se primùm sæuientem experiri legem diuina indignatione compulsus sit: de eo enim ita Chrysostomus [c]: *Præclusit huius loci refugium, legibus scriptis, quibus hoc irritum facere conatus est. At nunc reipsâ didicit, quale sit quod fecit, & suomet facto legem suam primus abrogauit, factus Orbis totius spectaculum: & fileat licèt, omnes tamen admonet: Nolite hæc facere, ne qualia ego, patiamini. Sua calamitate alios docet: & altare hoc ipso illustrem ex se splendorem emittit, ac venerationem sibi comparat, quod leonem vinctum continet.* hæc & alia de miserando Eutropij casu Chrysostomus, cuius diligenti operâ, eodem fermè tempore, quo promulgata lex, abrogata pariter fuit. Nam in dicta homilia aduersus Eutropium, quam sequenti anno ipse Chrysostomus habuit, saluum custoditumque ius Ecclesiasticæ immunitatis omnibus ad Ecclesiam confugientibus tradit, vt nullus inde quempiam auderet violenter extrahere.

[c] *Chrysost. homil. in Eutrop.*

XC. LEGIS SANCIENDAE OCCASIO PENTADIA.

Quòd rursum ad huius ferendæ legis occasionem pertinet: ea quidem, Eutropio Principem interpellante, sancita reperitur, occasione Pentadiæ fœminæ Consularis: de qua ista Sozomenus [d]: *Sed quia neq; præsenti potentiæ impendentia, neq; contingentes humanarum rerum vicissitudines considerabat*, Eutropius scilicèt: *eos extrahere templis aggrediebatur, qui propter ipsum in his ad Deum confugæ supplices hærebant; in primis verò Pentadiam Timasij coniugem, quem quidem potentem ac strenuum ducem illa tyrannidis affectatæ condemnatum perpetuo apud Oasim AEgypti exilio mulctârat. Sed ille quidem, siue quòd sibi defecerit, sicut à quodam accepi; siue quod veritus sit, ne quid sibi grauius accideret, arenis illic inuolutus repertus est mortuus: Eutropij verò cura sancitur lex præcipiens ne quis omnino ad Ecclesiam confugeret, & vt expellerentur etiam illi, qui ad eam iam confugerant. Non multò pòst autem ipse, quasi Imperatoris coniugem contumeliosè tractasset, ex insidijs impetitus, primus ipse legem suam prænaricatus est, & ex Palatio profugus ad Ecclesiam supplex accurrit, &c.* quæ enim reliqua sunt de Eutropij tragœdia dicentur anno sequenti, quo ea contigisse probantur. hîc satis egisse de lege & eius auctore, & occasione ipsius hoc anno ferendæ; agemus ibidem de eiusdem legis abrogatione. Porro Pentadia ista Timasij Exconsulis vxor allecta fuit inter Ecclesiæ Constantinopolitanæ diaconissas [e], vixitque digno Christianæ virtutis exemplo: ad quam exstant eiusdem Ioannis Chrysostomi epistolæ [f], de quibus inferiùs.

[d] *Sozom. lib. 8. c. 7. & Socrat. lib. 6. c. 5. & alij in Vita Ioan. Chrysost.*

[e] *Palad. in dialog. de Vit. Ioan. Chrysost.*

[f] *Ioan. Chrysost. epist. 14. & 94.*

Rursum verò eodem ipso die & loco, quo aduersus Ecclesiæ immunitatem datum est ab Arcadio Imperatore ad Eutychianum rescriptum; ad eundem quoque, ad coërcendam insolentiam clericorũ & monachorum, qui quasi vi publica ab apparitoribus raperent reos cùm ad supplicium ducerentur, ista rescripsit [g]:

XCI.

[g] *l. 16. de pœnis. Cod. Theod. & l. 16. de Episcopalis audien. Cod. Iust.* NE DAMNATI AD SVPPLICIVM ERIPERENTVR PIETATIS INTVITV.

Addictos supplicio, & pro criminum immunitate damnatos, nulli clericorum, vel monachorum, eorum etiam, quos Cœnobitas vocant, per vim atq; vsurpationem vindicare liceat, aut tenere. Quibus in causa criminali, humanitatis consideratione, si tempora suffragantur; interponenda prouocationis copiam non negamus vt ibi diligentiùs examinetur, vbi contra hominis salutem vel errore vel gratia cognitoris oppressa putatur esse iustitia: ea conditione, vt si Proconsul Comes Orientis, Præfectus Augustalis, Vicarij fuerint cognitores, non tam id clementiam nostram, quàm ad amplissimas potestates sciant esse referendum. Eorum enim de his plenum volumus esse iudicium: qui si ita res est, & crimen exegerit, rectiùs possint punire damnatos. Reos etiam, tempore prouocationis emenso, ad locum pœnæ sub prosecutione pergentes, nullus aut teneat, aut defendat. Sed sciat se cognitor triginta librarum auri mulctæ, primates Officij capitali esse sententia feriendos, nisi vsurpatio ista aut protinùs vindicetur, aut si tanta clericorum & monachorum audacia est, vt bellum potius quàm iudicium futurum esse existimetur, ad clementiam nostram commissa referantur, vt nostro mox seuerior vltio procedat arbitrio. Ad Episcoporum sanè culpam, vt cætera, redundabit, si quid fortè in ea parte regionis, in qua ipsi populo Christianæ religionis doctrinæ insinuatione moderantur, ex his quæ fieri hac lege prohibemus, à monachis perpetratum esse cognouerint. Ex quorum numero rectiùs, si quos fortè sibi deesse arbitrantur, clericos ordinabunt, &c. Dat. V I. Kalend. Augusti. Mnizo, Honorio A. I I I. & Eutychiano Conss.

Tantam verò licentiam abripiendi ab Officio damnatos capite, ex Episcopis in clericos atque monachos, quorum ad hoc illi operâ vterentur, fluxisse diximus [h] occasione Cõstantini Magni edicti, quo iuberetur, iniquas sen-

XCII.

[h] *Annal. Tom. 3. an. Dom. 324.*

tentias

entias Præsidum ab Episcopis posse rescindi. Cæterùm sanctos Episcopos haud nouimus abusos esse huiusmodi impertitâ sibi Constantini legibus auctoritate. Nam scimus S. Ambrosium [a] Mediolanensem Episcopum, & Flauianum Antiochenum, non violentiâ clericorum & monachorum, sed supplicibus precibus pro huiusmodi reis sub Præsidum gladio periclitantibus egisse apud Imperatores; sicut & monachos Syriæ eadem ex causâ Antiochiam concessisse, eodemque modo pro ducendis ad supplicium apud Præsides intercessisse; sic & Gregorium Nazianzenum pro Nazianzenis suis apud Præfectum Cappadociæ, S. Martinum quoque pro damnatis apud Auitianum Galliarum Præfectum; sanctum Hieronymum [b] etiam pro periculo capitis Claudij, vt eum eximeret, legatione Ruffini apud Honorium Mediolani agentem fecisse; & S. Augustinum apud Macedonium, Marcellinum, Donatum, & alios in Africa magistratus egisse.

[a] Vide de his Tom. 4 Annal. EPISCOPI LEGITIMI VINDICES PRAESIDVM INIVSTITIAE.

[b] Hier. in Apolog. aduers. Ruffin.

XCIII. Vnde autem huius sanciendæ legis Arcadio Imperatori manârit occasio; ignoratur ipsa quidem; verùm coniecturâ assequi possumus, id etiam ex magna Eutropij vnà cum iniquitate atque crudelitate potentia factum, vt cùm aliquis manifestè innocens duceretur, idem à clericis atque monachis tanquam vindicibus læsæ veritatis eriperetur: eiusmodi enim casibus, cùm quid à Præsidibus tyrannicè ageretur, sacerdotes infracto vigore eisdem restitisse, res gestæ S. Nicolai Mirensis Episcopi in Eustathium Proconsulem Asiæ, S. Ambrosij aduersus Theodosium, sancti Basilij aduersus Modestum Præsidem, Chrysostomi in Eudoxiam, Sinesij Episcopi in Libyæ Præsides, & aliorum plurimorum sanctorum Acta testantur.

XCIV. Quàm autem efficaces esse solerent apud Præsides preces Episcoporum, ex Augustino disce, qui ad Marcellinum magistratum in Africa gerentem scribens [c], illud inculcat, magnâ fisus sacerdotij auctoritate: *Quoniam*, inquit, *Christiano loquor, maximè in tali causa, non arroganter dixerim: Audire te Episcopum conuenit iubentem, Domine eximie & merito insignis atque carissime fili.* Quòd si hæc pro reis damnatisque Circumcellionibus Augustinus præstitit, quæ putas eum etiam egisse pro insontibus apud Præsides? Agit de ijsdé in literis ad Macedonium Proconsulem [d] datis: quibus & significat, non ita posci ab Episcopis delinquentium veniam, vt impuniti permaneant, sed vt ad delictorum pœnitentiam reseruentur: *Nam quosdam* (inquit) *quorum crimina manifesta sunt, à vestra seueritate liberatos, à societate tamen remouemus altaris; vt pœnitendo placare possint, quem peccando contempserant, seq; ipsos puniendo. Nam nihil aliud agit, quem veraciter pœnitet, nisi, vt id quod mali fecerit, impunitum esse non sinat.* hæc ipse. Sed ad Eutropium, cuius occasione in hæc deflexímus, redeamus.

[c] Aug. ep. 159. QVANTA AVCTORITATE MAGISTRATIBVS IMPERARENT EPISCOPI.

[d] August. epist. 35.

XCV. Quò magis res eius vndiquaque florentissimæ, nemine aduersante, maioribus progressibus surgerent, adeò vt ipse videretur in omnibus imperare Imperatori: eò ampliùs cùm aulicorũ omnium indignè ferentium eunuchum cæteris anteferri, tum præcipuè Gainæ ducis exercitûs inuidiæ id stimulos acuit: secum versantis, operâ suâ Ruffinum Imperium inuadentem extinctum, & Arcadium iam sub gladio periclitantem ereptum, & in Imperio stabilitum; sed tamen totius rei gestæ gloriam atque commodum in Eutropium, ea ipso sibi vendicante translata. Quamobrem in eum inuidiâ atque odio excruciatus, quibus de medio ipsum tolleret, machinari aggressus est dolos. Egit verò in primis cum Tribigildo barbarorum duce, sanguine sibi coniuncto, vt Asiæ regiones molestijs infestaret: dum ipse in eum profectus, turpi collusione pugnare detrectat, cùm eum obtinere facilè potuisset, prætextum illum obtexens, nimirùm, haud vnico prælio totius Romani Imperij aleam committendam. Sicque colludens, neque dissimulans, egit vt barbarus magnæ cœperit esse formidini. Sed pòst tandem, cùm sibi visum est opportunum, detegi & ipse voluit perduellis Imperij: cùm eò desperationis res Arcadij Imperatoris redactæ sunt, vt quibus Gainas vellet, conditionibus pacem redimere cogeretur. Sed quomodò pacta conuenta primùm in Eutropij interitum conuersa sint, dicemus anno sequenti, quo ea omnia contigerunt. Porrò Gainæ & Tribigildi clades hoc anno illatas in Asiam, cùm Sozomenus [e] & Socrates [f], tum etiam Zosimus [g] pluribus prosecuti sunt. Ex quibus intelliges, quàm opportunè, collabenti & periclitanti Constantinopolitanæ ciuitati, vnà cum vniuerso Orientali Imperio consuluit Deus [h], præficiendo illi Ecclesiæ hoc anno S. Ioannem Chrysostomum, qui melius quàm Simon Oniæ filius deorsum iam labentem sustulsit domum, & ruinam minans corroborauit templum.

GAINAE CVM TRIBIGILDO DVCE TYRANNIS.

[e] Sozom. lib 8. c. 6.

[f] Socrat. lib. 6. c. 6.

[g] Zosim. lib. 8.

[h] Eccl. 50

Hoc item anno contigit legatio Marci Diaconi à S. Porphyrio Gazæ Episcopo ad Arcadium Imperatorem aduersus Gentiles Gazenses negotium facessentes in ea ciuitate Fidelibus. Quod enim ad tempus spectat: cùm per Eutropium Imperatoris cubiculo Præfectum negotium curatum sit, penes quem erat summa rerum, quem anno sequenti creatum Consulem constat citò nec sublatum: & certum sit, à Ioanne Chrysostomo Constantinopolitano Episcopo idem negotium esse susceptum, qui hoc anno creatus est eius sedis Antistes: dicere opus est, nec ante præsentem annum, nec posteà eiusmodi legationem contigisse, sed hoc ipso anno: nam nec ante præsentem annum fuit Chrysostomus Episcopus, nec post fuit superstes Eutropius cubicularius. Qui verò hâc ipsâ functus est legatione, ipse scripsit historiam quàm fidelissimè Marcus [i] diaconus Gazensis Ecclesiæ, quam intexuit Actis rerum gestarum eiusdem S. Porphyrij Gazæ Episcopi.

XCVI. TEMPVS LEGATIONIS MARCI DIACONI.

[i] Apud Metaph. die 26. Febr. & Sur. Tom. 1

Sed antequàm rem aggrediamur, hîc meminisse oportet, quæ superiùs sub Constantino tertio Annalium tomo, & sub Iuliano, quarto eorundem volumine dicta sunt, Gazenses addictissimos Gentilicæ superstitioni fuisse, eodemque semper dirè infectatos esse Christianos, qui apud illos versabantur, temporeque Iuliani tum Episcopum Asclepam, tum etiam S. Hilarionem præstantissimum monachorum implacabili odio persecutos. Qui verò in ea ciuitate Fideles erant perpauci, extincto Iuliano, sub Christianis Principibus, petiêrunt sibi Episcopum à Cæsariensi Metropolitano, sub cuius metropoli Gaza erat. Acceperunt autem post Asclepam Irenionem, & post eum Æneam, viros planè sanctissimos, ac demùm sub Arcadio Porphyrium, de quo agimus, ordinatum à Ioanne Episcopo Cæsariensi. Qui rogatus à Fidelibus Gazensibus dari sibi Episcopum; probè sciens Apostolico homine potenti opere atque sermone illam Ecclesiam indigere, qui iuges Gentilium persecutiones tolerare, & vincere eos ad Christi fidem conuertendo valeret, eisdem præfecit eundem sanctum Porphyrium patria Thessalonicensem, qui in Ægypto apud Scethim in adolescentia vitam monasticam exercuerat annis quinque, totidem verò annos in Palæstina, quò visendorum locorum sanctorum amore profectus erat: vbi tandem post multa edita vitæ sanctissimæ exempla, à Cyrillo (licet errore Prailius scribatur) eius Ecclesiæ Episcopo inuitus ereatus presbyter, custosque ligni sanctissimæ Crucis factus erat. hunc igitur diuino monitu accersitum, reluctantem diu, idem Ioannes Cæsariensis Antistes creauit Gazensem Episcopum, annum ætatis agentem quadragesimum tertium.

XCVII. GAZENSES EPISCOPI.

XCVIII Quid autem hic à Gentilibus passus sit, eius (vt dixi) diaconus Marcus, qui ipsi, iam cùm monachus esset, discipulus atque minister inhæserat, memoriæ commendauit, simplici quidem stylo, sed veritatis candore præclaro, quo & cunctas res ab eodem Porphyrio gestas ad obitum vsque prosecutus est. Nos verò omissis reliquis, ea tantùm quæ à tempore Episcopatûs à Gentilibus Gazensibus passus est, quorum occasione opus fuit legationem ad Arcadium mittere, persequemur. Atque in primis quæ in eum impij Idololatræ pagorum Gazensium, cùm primò Gazam aduenit ordinatus Episcopus, perpetrârunt: *Prope Gazam* (inquit) *pagi sunt in via, qui dediti sunt cultui simulacrorum. Eorum verò incolæ consultò totam viam straverant spinis, & vallis impedierunt, vt non possent aliqui transire: effuderunt autem cœnum, & alijs malè olentibus fumis vaporarunt, vt nos*

PORPHYRIVS GAZENSIS EPISCOPVS QVAE A GENTILIBVS PASSVS.

fœtore suffocarentur, & veniremus in periculum ne vitam amitteremus. Vix tandem autem conseruati, circa horam nocturnam ingressi sumus ciuitatem. & posteà:

XCIX. *Accidit autem vt illo anno esset siccitas & defectus pluuiæ. Ciues verò omnes id adscribebant ingressui B. Porphyrij, dicentes: Nobis responsum dedit Marna, fore vt Porphyrius esset auctor malorum ciuitati.* vetus hoc erat Gazensium idolum, cui augustissimum templum antiquitùs ædificatum, sub Theodosio Imperatore (vt suo loco diximus) clausum tantùm, nunquam autem ob præstantiam molis dirutum fuerat: illud verò rursum Præfectorum indulgentiâ apertum Gazenses ingrediebantur. *Cùm autem* (inquit Marcus) *pergeret Deus non pluere primo mense, qui ab eis vocatur Dios, deinde etiam secundo, qui dicitur Fpilleos; omnes affligebantur. Congregati autem Idololatræ in Marneo, multa sacrificia & multas preces faciebant ea de causa. Dicebant enim Marnam esse dominum imbrium (Marnam verò dicunt esse Iouem) Cùm autem perseuerassent septem dies, hymnos dicentes, & egredientes extra ciuitatem in locum qui vocatur Orationis, animum despondentes, reuersi sunt ad sua opera, nullare effecta.*

GAZENES FRVSTRA SVPPLICANT MARNAE.

C. *Hic sic factis, congregati Christiani cum viris & fœminis & pueris numero ducentis & octoginta, rogârunt sanctum Porphyrium, vt cum eis egrederetur, & precaretur, vt demitteretur pluuia: iam enim erat fames: eoq; magis, quòd Beati ingressui adscriberent siccitatem. Persuasus autem sanctus, cùm indixisset ieiunium, iussit omnes vespere congregari in sancta Ecclesia, vt illic vigilias perageremus. Fecimus autem tota nocte triginta preces, & totidem genuflexiones, præter choros & lectiones. Cùm autem esset manè, accepto signo venerandæ Crucis, quod nos præcedebat, egressi sumus cum hymnis ad antiquam Ecclesiam, quæ est à parte Occidentali ciuitatis, quam aiunt ædificâsse sanctissimum ac beatissimum Æsculapem Episcopum, qui multas sustinuit afflictiones pro fide Orthodoxa, cuius vita & facta scripta sunt in paradiso deliciarum. Cùm ergo fuissemus in dicta Ecclesia, illic quoq; fudimus totidem preces: & illinc egressi, iuimus in sanctum Martyrium gloriosi martyris Timothei, in quo repositæ sunt etiam aliæ reliquiæ Mauris martyris, & Thees, quæ relata est in numerum confessorum. Cumq; illic fecissemus totidem preces & genuflexiones, reuersi sumus in ciuitatem, factis tribus precibus & tribus genuflexionibus.* Sed antequàm reliqua prosequamur, obserua tu in his omnibus veteris Ecclesiæ ritus, nempè vsum processionis præuio signo Crucis, vigilias & genuflexiones. Subdit verò ipse.

PROCESSIO A PORPHYRIO INSTITVTA.

CI. *Cùm autem fuissemus circa ciuitatem, inuenimus eam clausam (erat verò hora nona) Idololatræ enim hoc fecerunt, volentes dissipare populum, ne perficeremus supplicationes. Cùm autem mansissemus duas horas ante portam, & nemo esset qui aperiret: videns Deus populi patientiam, fletuq; & ineffabiles lacrymas, maximè sancti viri: motus misericordia, quomodò tempore magni Eliæ Prophetæ, mouet ventum Austrum, & nubibus tegitur cœlum, & incipiunt fieri fulgura & tonitrua, simulatq; Sol occidisset, & decidit multus imber, vt existimarentur non guttæ, sed grando de cœlo deiici. Nos autem præ magno gaudio propemodum non sensimus: Nos enim eramus inuicem complexi. Quidam verò Gentiles cùm aspexissent miracula, quæ Deus nobis fecerat, & credidissent, nobis portam aperuerunt: commixti sunt nobiscum, clamantes,* CHRISTVS SOLVS DEVS, IPSE SOLVS VICIT. *Conuenerunt autem nobiscum in sanctam Ecclesiam: & illinc Beatus eos dimisit in pace, Christi signatos signaculo. Erant autem numero viri centum viginti septem, & fœminæ triginta quinque, & infantes quatuordecim, ex quibus erant puellæ quinque. Nos autem cùm fecissemus perfectam gratiarum actionem, recessimus vnusquisque domum cum gaudio & pace.*

CHRISTIANI EXCLVSI AB VRBE PLVVIAM IMPETRANT.

GENTILES AD CHRISTVM CONVERSI.

CII. *Tanta quippe pluuia descendit illa nocte & altera die, vt omnes timerent ne domus corruerent, ex quibus plurimæ erant constructæ ex lateribus. Pluit ergo Dominus noster Iesus Christus assiduè ab octauo Lydenai vsq; ad decimum. est autem apud eos Lydenæus, qui apud Romanos Ianuarius: præcedunt autem quinque diebus eorum menses, Romanos, Vndecimo verò die peregrinus Theophaniorum diem Domini Iesu Christi cum gaudio, laudantes & gratias agentes propter omnia quæ nobis fecit eius benignitas. Accesserunt autem gregi Christi eodem anno, præter illos centum viginti septem, alij quoq; centum quinque.* hæc de his Marcus diaconus. Quod verò ad siccitatem pertinet: non sicut nostræ regiones, hieme lætatur serenâ Palæstinum solum, illud præsertim quod Ægypto proximum est, vt Gaza confinis eiusdem: penes quos hibernalis siccitas certam parit frugum sterilitatem; vnde & diuina benedictio existimatur, cùm abundantes imbres terram proluunt. hinc illud Isaiæ [a]: *Beati qui seminatis super omnes aquas, immittentes pedem bouis & asini.*

DE PLVVIA OBTENTA PRECIBVS CHRISTIANORVM.

[a] *Isai. 32.*

CIII. Quæ autem post hæc secuta fuerint, vt opus esset aduersus Gazenses Gentiles per legatos expostulare apud Imperatorem, idem auctor narrare pergit his verbis: *Alij verò Idololatræ non cessabant insidiari Beato & alijs Christianis. Quando enim eis Præses obtingebat Gentilis, eum vel pecunijs corruptum, vel etiam per impiam eorum religionem persuasum, inducebant vt vexaret Christianos: & ab eo tempore beato Porphyrio non leuis veniebat afflictio. Assiduè ergo noctu & diu rogabat benignum & clementem Deum, vt eos ab errore conuerteret ad suam veritatem.* Quid verò post hæc admiserint in famulum eius Barocham nomine, virum maximè pium, idem tradit, cùm subdit: *Cùm autem iuisset Barochas ipse aliquando in vicum propter canonem Ecclesiasticum, non procul à ciuitate; erat autem is qui canonem debebat, Idololatra: cùm verò ab eo canon exigeretur, isq; vellet rem protrahere & differre, & ex eo nata esset inter eos contentio: accersit impius agricolas quosdam eius pagi ei similes, & incipiunt verberare clauis beatum Barocham; & exportantes eum semimortuum proiecerunt extra pagum in solitudinem: illic verò iacebat mutus & nullo sensu præditus. Alio autem die, Dei benignitate, transit per illum locum Cornelius diaconus cum alijs duobus Christianis: & cùm inuenissent ipsum Barocham, & eum cognouissent, importârunt in ciuitatem. Cùm verò Idolatræ eum vidissent portari, arbitrati esse mortuum, conuersi sunt in furorem, propterea quòd existimabant esse abominandum, mortuum ferre in ciuitatem, & cùm eum vi eripuissent ab humeris eorum qui ipsum portabant, incipiunt verberare pium Cornelium diaconum, & duos Christianos; & ligato pede B. Barochæ, trahebant eum.*

BAROCHAS MALE HABITVS A GENTILIBVS.

CIV. *Interim autem renunciant quidam fratres B. Episcopo. Is verò conturbatus me accersit, & alios tres fratres qui inuenti sunt apud ipsum, & dicit nobis: Confidentes concurrite, ô fratres: est enim tempus martyrij. Postquàm autem peruenimus ad locum vbi ligârant Beatum: concurrit populus: & alij quidem sanctissimum Episcopum afficiebant contumelijs: alij verò videntes eius tolerantiam, & quòd cùm contumelijs afficeretur, non irascebatur, sed rogabat vnumquemque, dicens, ne sic probris & contumelijs afficerent corpus quod est obnoxium ijsdem affectionibus; fiunt nostrarum partium, & in se inuicem conuertuntur ad plagas vsque. Nos autem cùm multam vidissemus confusionem, portantes pium Barocham, discessimus in sanctam Ecclesiam. Postquàm verò vidimus eum adhuc spirantem, eius curam egimus. Pro eo autem fundebantur per totam vesperam & noctem intensæ preces: omnes enim fratres conuenerant. Sanctus verò Episcopus non cessabat lacrymari, & Deum pro ipso rogare: sciebat enim qualis esset eius diuinus zelus. Cùm autem vidisset Deus lacrymas sancti Pontificis & preces populi (eum enim existimabant vt alium Phinees aduersus Idololatras) accelerauit ei suam misericordiam, & illa nocte aperit oculos eius; & incipit loqui, & petere dari sibi potum.*

BAROCHAS PRECIBVS PORPHYRII CVRATVR.

CV. *Ego autem qui ei assidebam, statim cucurri, vt renunciarem beato Episcopo. Præ magno enim gaudio oblitus sum dare ei potum: & mihi id accidit quod ancillæ* [b] *tempore beati Petri, quando audita voce eius, præ gaudio non aperuit ostium, sed eum dimittens, primùm annunciauit his qui erant domi: tale quid ego quoq; passus sum. Cùm id autem beatus audisset Episcopus, non fuit victus ab animi affectione, sed perseuerabat in precibus. Nos autem cùm intellexissemus eius firmitatem atq; constantiam, cum mittentes, recessimus ego & pius Cornelius diaconus; assidebat enim mecum beata Barochæ. Postquàm autem impleuit preces & omnem consequentiam sanctissimus Episcopus, ipse quoq; nobiscum sedens interrogauit pium Barocham, quemadmodum id esset passus ab initio. ipse verò narrauit nobis omnia. Dum nos autem consultaremus quid esset faciendum, fit manè. Et ecce defensor populi cum Irenarchis, & duobus primoribus Timotheo & Epiphanio, & alijs multis venientes, incipiunt clamare & tumultuari, dicentes: Cur intulistis mortuum in ciuitatem, cùm patriæ leges hoc prohi-*

[b] *Act. 12.*

GENTILES IRRVVNT IN PORPHYRIVM

beant? Putârant enim Barocham illatum fuisse mortuum. Interim autem contumelia quoq; afficiebant beatum Episcopum. Nos verò cùm tumultum audiuissemus, egressi sumus: & cùm nos vidissent, cœperunt me verberare & pium Cornelium diaconum. Cùm autem eos qui erant ex populo vocassemus in testimonium, sanctissimus Episcopus os nobis obstruebat, vnumquemq; rogans & admonens ne irascerentur tam inconsideratè. Illi verò impij, quò magis rogabantur, eò magis furebant, & virum sanctum afficiebant contumelia.

CVI. At planè mirandum post hæc accidit, cùm pro defensione suorum Deus armauit infirmiorem, nempè Barocham, quem paucas ante horas penè extinctum deplorârant: etenim ex his quæ præcesserunt & subsecuta sunt, ea omnia diuino adscribenda miraculo, nemo negârit. Quid autem id fuerit, accipe:

BAROCHAS QVID IN GENTILES

Cùm igitur impij pergerent tumultuari, confirmatur & roboratur pius Barochas, & impletur diuino zelo: surgitq; & arripit fustem, & incipit verberare eos qui in eum incidebant. Tantus verò illos inuasit metus, vt inciperent cadere vnus super alium, fugientes: eosq; est persecutus vsq; ad id quod tunc erat Marnæum: reuertiturq; cum magna victoria nouus noster Sampson, stratis mille alienigenis. Ab illo ergo tempore ipsum timebant Idololatræ, & nec eius quidem nomen audire poterant. At hîc maius illud consideratur miraculum, quomodò non in eum magistratus etiam in fugam conuertentem vniuersa ciuitas insurrexerit: vt planè nihil sit quod dici possit, nisi illud occi-

[a] *Exod. 15* nere[a]: *Tunc obriguerunt omnes habitatores Canaham, robustos Moab obtinuit tremor.* visum est enim illis, mortuum aduersus ipsos pugnare, atque plusquam humanis viribus armâsse dexteram: sibi verò consultiùs esse putârunt fugere, quàm luctari cum laruis. Porphyrius igitur contemplatus rem tantam diuini Spiritûs robore perpetratam, me-

[b] *Num. 25.* mor[b] Phineem vnà cum eius posteris à Deo ob zelum mercedem perpetui sacerdotij consecutum, ipsum Barocham ad ordinem diaconatûs prouexit, ordinato cum eo simul & Marco huius scriptionis auctore, qui hæc de his subdit: *Breui autem post tempore dignati sumus ordine diaconatus ego & pius Barochas: ego quidem planè indignus qui eum assequerer, ille verò meritissimo iure id assecutus.*

CVII. LEGATIO MARCO DECERNITVR. Hæc quidem omnia præcesserunt legationem, cùm S. Porphyrius venturis quoque malis, ne euenirent, solicitè prospecturus, eundem Marcum diaconum ad Imperatorem Constantinopolim legat. Sed præstat audire ipsum hæc omnia exactissimè describentem: *Videns* (inquit) *sanctus Pater noster Porphyrius nefaria quæ quotidiè fiebant ab Idololatris, statuit me mittere Byzantium, vt peterem ab Imperatoribus, vt diruerentur templa simulacrorum: Gazæ enim adhuc maximè celebrabatur quod vocatur Marnæum. Et scriptis literis ad Episcopum Constantinopolitanum (cuius laus & gloria memoratur ab omnibus) nauigauimus, & spatio viginti dierum eò peruenimus: & redditis literis beato Ioanni, ore eum omnia docui. Cùm primùm autem audiuisset, id significauit Eutropio cubiculario, qui tunc erat assiduus apud Imperatorem Arcadium. Cumq; ei legisset epistolas beati Episcopi, & petijsset ab eo vt concurreret cum literis: acceptis ab eo promissis, exijt, & dixit mihi: Quieto animo esto, ô fili: spero enim in Dominum Christum, quòd suam, sicuti solet, sit facturus misericordiam. Ego verò non cessabam quotidiè eundem admonere Ioannem. Ille autem mittebat, & instabat Eutropio.*

CVIII. ARCADIVS IMP. RESCRIBIT ADVERSVS IDOLA. *Septem verò post diebus pronunciatur edictum Imperatoris, vt clauderentur simulacra Gazæorum ciuitatis, & ne consulerentur amplius. Traditur autem hoc iussum in manus cuiusdam Hilarij hominis Coadiutoris Magistri Officiorum. Ego verò tribus post diebus egressus sum Byzantio, & spatio decem dierum peruenio in ciuitatem Gazæorum, septem diebus præueniens Hilarium. Inueni autem sanctissimum Porphyrium agrotantem.*

CIX. *Postquàm verò ei tradidi responsum beatissimi Ioannis Episcopi Constantinopolitani, & id legit: lætitia affectus, conualuit à febre. Dicebat autem se in morbum incidisse ex multa afflictione Idololatrarum. Septem verò post diebus venit dictus Hilarius habens duos Commentarienses Consulatus, & multos adiutores ex Azoto & Ascalone, & omnes ministros publicos. Statim autem comprehendit tres primores, & accepta ab eis satisdatione, osten-*

dit eis diuinũ edictum, quod iubebat vt clauderentur idolorũ templa Gazæ ciuitatis: & euersis omnibus quæ erant in eis simulacris, ea claudit: Marnæ vero simulacrum sinit latenter consuli, pro eo plurimis acceptis pecunijs. Rursum autem faciebant vt solebant Idololatriæ nefaria. Hic finis Marci legationis, piâ Imperatoris mente effectum, qui quærebatur, optimum consecutæ, sed ministri auaritia omnino frustratæ. Quomodò autem, Christianos iterum lacessentibus Ethnicis, ipse Porphyrius post annos tres contulit se ad Imperatorem pro demolitione Marnæi delubri, suo loco dicturi sumus. Quod verò spectat ad S. Ioannis Chrysostomi officium aduersus idololatriam Gazensium impensum, plurimum ipsum laborâsse, vt & in Phœnicia eum extirparet, suo loco dicemus.

HILARII AVARITIA IRRITVM REDDIT EDICTVM PRINCIPIS.

Cæterùm quantumlibet cupiditate Hilarij cassa prorsus reddita fuerit Marci legatio: haud tamen Dei virtus euacuari potuit, quin de conuersione Gentilium trophæa sæpè referret. Nam subdit ibidem Marcus diaconus de Ælia nobilissima fœmina pariente, quæ cùm fœtum non posset emittere, nec vlla medicorum arte vel deorum Gentilium ope iuuaretur, per nutricem Fidelem, à Porphyrio accepta potestate eam curandi, liberata est: *Cùm ei* (inquit) *nutrix voce magna coram omnibus ait: Dicit magnus sacerdos Porphyrius: Iesus Christus filius Dei viui te sanat. Crede in eum, & viues. Statim mulier, cùm valde eiulasset, edidit fœtum viuum. Omnes autem qui illic sunt inuenti, obstupefacti, exclamauerunt: Magnus est Deus Christianorum: magnus est sacerdos Porphyrius. Die autem sequenti parentes mulieris, & maritus & cognati & omnes necessarij euntes ad beatum Porphyrium, procidерunt ad eius pedes, petentes Christi signaculum. Beatus verò cùm eos signasset, & fecisset catechumenos, dimisit illos in pace, præcipiens eis, vt vacarent sanctæ Ecclesiæ: & paulò post cùm omnes catechesi instituisset, baptizauit eos, necnon etiam infantem cum muliere: vocauit autem nomen eius Porphyrium. Qui verò fuerunt illuminati propter occasionem mulieris, erant numero sexaginta quatuor.* Sicque hoc modo tum Christus de Ethnicis triumphauit hoc ipso anno; post triennium verò demolitione Marnæi perfectam fuit victoriam consecutus. quomodò autem id acciderit, suo loco dicemus.

CX. GENTILES CHRISTI VIRTVTE CONVERSI AD FIDEM.

IESV CHRISTI
Annus 399.

ANASTASII PAP. Annus 2. ARCAD. & HONOR. IMPP. Annus 5.

I. ANNO, qui sequitur, Christi trecentesimo nonagesimonono, Consulatus Manlij Theodori & Flauij Eutropij eunuchi nomen dedit. Verùm alterum Consulum tantum, nempè Theodorum, expuncto Eutropio, vetera retinent monumenta.

DE MANLIO THEODORO CONSVLE.

Sed ad limen anni huius paululum considens, remoretur oratio, antequàm vlteriora scrutetur. Quod enim ad Theodorum, cognomento Manlium, spectat: Christianus hic erat, & adeò eruditus, vt eloquentia inter omnes eius ætatis celebres oratores eniteret facilè princeps. Quantum autem huic S. Augustinus tribuerit, & sibi eum prætulerit, ipsum audi[a]: *His* (inquit) *temporibus (vt omittam cæteros) vir & ingenio, & eloquentia, & ipsis insignibus muneribus fortunæ, & quod ante omnia est, mente præstantissimus Theodorus, quem benè ipsa nosti* (matrem enim suam alloquitur) *id agit, vt & nunc & apud posteros nullum hominũ de literis nostrorum temporum iure conqueratur. Mei autem libri, si quorum fortè manus tetigerunt, lectoq; meo nomine, non dixerint, Iste quis est? codicemq; proiecerunt: sed vel curiosi, vel nimium studiosi, contempta vilitate liminis, intrare perrexerint, me tecum philosophantem non molestè ferent.* hæc Augustinus, qui ad hunc ipsum Theodorum, & apud Mediolanum ruri dum ageret, librum scripsit de Beata vita: de quo in Retractationum commentario[b], dum eiusdem Theodori meminit:

[a] *Aug. de ord. lib. 1. cap. 21.*

[b] *Aug. retract lib. 1. cap. 2.*

Dissimulare autem illi (inquit) *quod Manlio Theodoro, ad quem librum ipsum scripsi, quamuis docto & Christiano viro, plus tribui quàm deberem.* qui & alibi [a] eiusdem meminit Consulatus.

[a] *Aug. de Ciuit. Dei l. 18. c. vlt.*

II. LAVDES MANLII THEODORI.

Sed & Claudianus [b], quamuis Ethnicus, cùm tamen Panegyrim de eiusdem Theodori Consulatu cecinit, dum hominem ex diuersorum magistratuum functione commendat, celebratque virum omnibus scientijs eruditum & eloquentissimum omnium; virtutem eius animi præ cæteris extulit; à cuius præconio auspicatus carmen, ita præcinit:

[b] *Claud. de Consul. Theod.*

Ipsa quidem virtus pretium sibi, solaq; latè
Fortunæ secura nitet, nec fascibus vllis
Erigitur, plausuue petit clarescere vulgi.

Et post multa de eodem virtutis merito ab Honorio in ordinarium Consulatum electo, deque Honorio Imperatore, qui eum creauit Consulem, hæc addit:

Quem quater ipse gerit, perfecto detulit anno,
Deposuitq; suas, te succedente, curules.
Crescite virtutes, fœcundaq; floreat ætas.
Ingenijs patuit campus: certusq; merenti
Stat fauor: ornatur propriis industria donis.
Surgite sopitæ, quas obruit ambitus, artes.
Nil licet inuidiæ, &c.

III. SCRIPTA THEODORI.

Fuisse autem Theodori lucubrationes exculti ssimas, idem Claudianus affirmat, & inter alia de Geneſi & partibus animæ; de quibus ipsius lucubrationibus idem ipse paulò superiùs:

Vel quis non sitiens sermonis mella politi,
Deserat Orphæos blanda testudine cantus?
Qualem te legimus teneri primordia mundi
Scribentem, aut partes animæ, per singula talem
Cernimus, & similes agnoscit pagina mores.

hæc & alia plurima de ipso Claudianus, ad quem lectorem reijcimus. Tali tantoque Manlia prisca gens, Christo coniuncta, illustrata creuit honore, cùm eum tum nostri, tum exteri in Theodoro plurimùm commendârint. Sed dolemus clarissimi viri scriptorum monumenta esse deperdita. Hactenùs verò de altero Consulum Romæ creato.

IV. DE EVTROPII CONSVLATV PROBROSO.

Porrò qui in Oriente ab Arcadio Consul collega creatur Eutropius, quòd eunuchus, seruilisque generis, & perditis moribus esset, minimè dignus habitus est vt Latinis Consularibus Fastis adscriberetur. Ad ipsum enim alludens hæc Claudianus [c]:

[c] *Claud de Consulatu Theod.*

——— Non hic violata curulis,
Turpia non Latios incestant nomina Fastos.
Fortibus hæc concessa viris, solisq; gerenda
Patribus, & Romæ nunquam latura pudorem.

Videas enim in antiquis marmoribus incisis inscriptionibus hunc annum nonnisi Theodori Consulatu signari, sicut etiam & Honorij Imperatoris rescripta, atque alia vetera monumenta. Sed nec penes Orientales Consulatus eius memoria reliqua fuit: nam eo damnato, ipsius quoque è Fastis expunctum est nomen, vt idem Claudianus [d], necnon Socrates atque Sozomenus affirmant, relictum tradentes nomen tantum Manlij Theodori. Cæterùm claudicans altero pede annus, felicior tamen ope diuina cucurrit.

[d] *Claud. in Eutrop. l. 2*

V. POTENTIA EVTROPII.

Certè quidem pro monstro habitum est, vt eunuchus assuetus gynecæis, summum attigerit apicem dignitatum, ac tanto præsertim iunctus collegæ Consul eligeretur. vnde & meritò idem vates [e]:

[e] *Claud. in Eutrop. lib. 1. in princ.*

Omnia cesserunt eunucho Consule monstra.
Heu terra cæliq; pudor: Trabeata per vrbes
Ostentatur anus, titulumq; effœminat anni.

Ante Consulatum autem, cùm & pro arbitrio habenas moderaretur Imperij, adeò eminebat Eutropius summæ potentiæ splendore coruscus, vt in ipsum potiùs quàm in Arcadium conuersi essent omnium simul cum oculis animi honorum cupidi. De his enim Suidas [f], post recitatos improbos eunuchorum mores ex Cyrillo, hæc subdit: *Sub Eutropio eunucho tutore Arcadij* Imperatoris; genus eunuchorum propter illius auctoritatem & potentiam adeò creuit atq; auctum est, vt nonnulli iam barbati cùm eunuchi fieri vellent, & se Eutropios fore sperarent, vita priuati sint vnà cum testibus, etiam Eutropio amisso. Aureæ statuæ ipsi passim collocabantur, & ædificia extruebantur, & ab eo illustrabantur splendidiora tota vrbe.* hæc ipse.

[f] *Suidas verbo* Εὐτρόπιος. * Theodosij.

Quod enim in sacris Prouerbijs est [g]; Contremiscere terram per seruum cùm regnauerit: ita planè accidit Eutropio eunucho ad turpem vsum sæpiùs vendito, ac tandem dominium assecuto: sed & diuinæ quoque Scripturæ consentientia de eo Claudiamus his versibus [h]:

VI.

[g] *Prou. 30*

[h] *Claud. in Eutrop. l. 1.* EVTROPIVS EX IMO AD SVMMVM EVECTVS.

Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.
Cuncta ferit, dum cuncta timet: desuit in omnes,
Vt se posse putent. Nec bellua tetrior vlla est,
Quàm serui rabies in libera colla furentis, &c.

Addita verò potentia cum sæuitia, incensa semper ardens in eo fax, totum planè Orientale pessumdedit Imperium. Tolerauit tamen omnia ista Deus, quousque profanus sacra non tetigit: cùm verò & ad altare miseros confugientes crudelitas & impietas eius inuasit, protinùs diuinam in se vindictam sensit armatam. At quomodò id acciderit, iam aggredimur enarrare.

VII. GAINAS IN ARCADIVM ARMATVR.

Cùm Eutropius multa arte quæsitum & industria aucupatum tandem Consulatum adeptus esset; mox infelix nesciens in summo honore summâ sibi ignominiam comparauit. Etenim (quod Zosimus & alij testantur) etsi ante hac Gainas in Arcadium parum æquo esset animo, quam ob causam tot tumultus per Tribigildum excitârat in Asia: audito autem Eutropium sibi infensissimum hoc anno ad Consulatum vsque prouectum, maiori æstuans irâ, furore barbarico debacchatus in Asiam potentia Tribigildi fœdere sibi coniuncti, eò tandem desperationis res Imperij Orientalis adegit, vt coëgerit Arcadium Imperatorem, quas ipse vellet pacis conditiones subire. Cùm barbarus ferox animo, fretus viribus Tribigildi, quem suo moderabatur arbitrio, inter alias pacis conditiones illam licet indignam Imperatore, iustam tamen Eutropio, præscripsit Arcadio, nempè vt sibi ille dederetur Eutropius Consul. Zosimus enim rem gestam sic narrat [i]:

QVID GAINAS IN EVTROPIVM.

[i] *Zosim. l. 5*

VIII. EVTROPIVS CONFVGIT AD ECCLESIAM.

Postulata verò à Gaine, ab Imperatore scilicèt, *hæc continebant, vt malorum omnium auctor Eutropius sibi dederetur, in quem ipse statueret quicquid vellet. His auditis Arcadius, & accersit Eutropium, & abrogata dignitate dimittit. Eutropius cursu ad Christianorum Ecclesiam pergit, quæ ab illo tempore ius asyli consecuta retinet.* Opus habuit confugere ad Ecclesiam, qui haud pridem (vt vidimus anno superiori) ius Ecclesiæ superba licentia violauerat. Aderat tunc temporis ibi Ioannes Chrysostomus, qui miserrimum altaris prensantem basim protexit: nec fuit inde à satellitibus abstrahi hominem, nisi appositò ab Imperatore iureiurando, non dandum fore ad necem Gainæ ipsum Eutropium. Acta sunt hæc paulò post Paschatis dies, cùm Imperator, milites, atque populus communibus votis ac vocibus necem Eutropij conclamâssent. Sed cùm Imperator audisset ipsum ad Ecclesiam confugisse, religione repressus, veluti diuinitatis quibusdam fulgoribus repercussus, continuit se; immo & furentes adhuc milites, habita oratione, compescuit, ne in Ecclesiam ad necem hominis auderent irrumpere.

IX. CHRYSOSTOMVS COHIBET POPVLVM NE INSILIAT IN EVTROPIVM.

Populus tantùm, cui patebat Ecclesia, & timebatur, ne odio quo in Eutropium flagrabat, in eum infesto agmine insiliret, vt compesceretur, esse reliquum videbatur. Sed quomodò quis exundantem torrentem aquarum imbribus momento temporis exiccare, vel retrorsum flectere humanis viribus valuisset? Præstitit id tamen diuina virtute Chrysostomus, pollens viribus eloquentiæ: suggestumque conscendens, silentium manu indicens, concionaturus ad populum, mira dicendi arte, in eo primùm versatus est, vt in Eutropium inuectus, eum omnium miserrimum populo ostentaret; vt sic illud, quod conabatur, efficeret, nempè vt eum ad eius commiserationem inflecteret, ageretque vt pro eius vita rogaret, qui in ipsius caput inclamans, nuper in Ecclesiam ingressus erat. Porrò Socrates, siue alij qui animi Chrysostomi consilium minimè perpenderunt, sanè impudenter arrogantiæ

sancto Episcopo notam inurunt, quasi superbè nimis in miserum humi prostratum Eutropium insultârit. Vt igitur ab hac calumnia tantum vindicemus Antistitem: hîc recitanda est ipsa tunc obiter dicta concio; ex qua prudens lector intelliget, quàm miro vsus est eloquentiæ artificio, vt in Eutropium concitatum populum mitigaret. Quod & egregiè præstitit: vsque adeò, vt furore depositò, pro miserando Eutropio populus lacrymas etiam funderet, & ne daretur neci, precibus apud Deum atque Regem pariter expetierit. Sed hîc ipsam admiratione maximè dignam reddamus orationem, ab exceptoribus tunc, vt se habet, ex more conscriptam. est autem huiusmodi:

X. ORATIO CHRYSOSTOMI IN EVTROPIVM

Si vnquam anteà tunc maximè licet dicere: Vanitas vanitatum, omnia vanitas. Vbi nunc inclytus ille Consulatus splendor? Vbi illustres illi fasces? Vbi applausus illi ac choreæ, epulæq; & festi conuentus? Vbi coronæ & aulæa? Vbi strepitus vrbis, & illæ Circensium spectatorum faustæ acclamationes & adulationes? Omnia illa præterierunt: procella vehemens folia deiecit, arborem spoliatam reddidit, iam radicitùs vacillantem: tantaq; vis venti impacta est, vt cùm neruos eius vniuersos concusserit, tum ipsam funditùs prosternere minetur. Vbi nunc fucati illi amici? Vbi compotationes & cœnæ? Vbi parasitorum examen, & merum per totam diem exhaustum, variæq; coquorum artes, & potentatus cultores illi ad gratiam omnia dicere ac facere assueti: Omnia illa nihil nisi nocturnum somnium fuerunt, appetente die, euanescens: flores fuerunt verni: vere exacto, marcuerunt omnia: vmbra erant, & præterierunt: fumus erant, & soluta sunt: bulla erant, & dirupta sunt: araneæ erant, & lacerata sunt. Quapropter spirituale hoc dictum occinamus, indesinenter dicentes: Vanitas vanitatum, omnia vanitas. Hoc enim dictum in parietibus, in vestibus, in foro, in ædibus, in vijs, in fenestris, in ianuis, sed potissimùm in vnius cuiusq; conscientia continenter inscriptum esse oportet, omniq; tempore cogitationi obuersari: quandoquidem negotia fraudulenta, & personata ac inimica veritatis opinionem apud plerosque sibi parauerunt. Hoc dicto in prandio, in cœna, in cœtu hominum, quemq; proximum suum compellare oportebat, idemq; ab illo vicissim audire, nempe, Quòd vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

XI. INVECTIVA IN EVTROPIVM

An non assiduè tibi dicebam, fugitiuas esse diuitias? tu verò nos non ferebas. An non dicebam, fugitiui serui eas naturam habere? tu verò credere nolebas. Ecce experientia docuit, quòd non solùm fugitiuæ & ingratæ, sed homicidæ etiam sunt, vt quæ in metum te nunc conijciunt. Nonne dicebam tibi, cùm me indefinenter obiurgares vera monentem, quòd ego tibi potiùs amicus essem, quàm adulatores, ego redargutor maiorem tui curam gererem, quàm qui tibi omnia obsequerentur? Nonne & hoc addebam, fide digniora esse vulnera ab amicis, quàm vltrò se ingerentia oscula inimicorum? Si mea vulnera tulisses, haudquaquam tibi illorum oscula hoc exitium attulissent: mea enim vulnera sanitatem afferunt; illorum oscula morbum immedicabilem tibi conciliárunt. Vbi nunc pocillatores tui? Vbi qui in foro populum de via decedere cogebant, tuasq; laudes passim apud omnes deprædicabant? transfugerunt, deseruerunt tuam amicitiam, suam securitatem tuis periculis quærunt. At non tales nos: sed & tunc, quamuis ægrè ferentem: non destituimus, & nunc collapsum protegimus, & curamus. Ecclesia à te hostiliter habita, expanso sinu te suscipit: Theatra autem magnis obsequijs à te culta, quorum causa sæpiùs nobis infensus fuisti, & prodiderunt te & perdiderunt. Attamen nunquam destitimus hisce verbis alloqui: Cur ista facis? In Ecclesiam debaccharis, & teipsum in exitium præcipitem agis? Et tu hæc omnia monita neglectim prætercurrebas: & Circensis quidem multitudo, exhaustis in se tuis facultatibus, gladium in te acuit: Ecclesia verò tuo furore exagitata, vltrò citroq; cursitat, si quo pacto te ex his casibus implicitum extricare queat.

XII. EXCVSATIO DE INVECTIVA IN EVTROPIVM FACTA.

Et hæc nunc dico, non quo prostrato insultem, sed quòd eos qui adhuc stant, tutiores reddere cupiam: nec vt plagam vulnerati refricem, sed vt nondum vulneratos in sanitate conseruem: non vt iactatum fluctibus demergam; sed vt eos qui secundis atris nauigant, erudiam, ne fortè cum ipso naufragio in profundum deferantur. Quo autem modo caueri possit? nimirum si rerum humanarum mutabilitates consideremus. Si enim iste mutationem timuisset, nunc eam non pateretur. Sed quoniam iste nec domesticis nec alienis consilijs corrigi potuit: vos saltem, qui diuitijs extollimini, huius calamitatem in vestrum profectum conuertite. Nihil enim est humanis rebus infirmius: quapropter quocunq; nomine earum vilitatem significaueris, minùs quàm pro rei veritate dixeris, vel si fumum eas, vel somnium, vel flores vernos, vel quodlibet aliud nominaueris: vsque adeò sunt fragiles, & magis nihili, quàm nihil ipsum. Quòd autem non solùm nihil sint, sed & in præcipiti stent, vel hinc apparet.

XIII. EVTROPII OLIM SPLENDOR, ET PRAESENS CALAMITAS.

Quis hoc nomine fuit excelsior? Nonne in toto Orbe diuitijs præcellebat? Nonne ad ista fastigia honorum cooscendit? Nonne omnes eum formidabant ac verebantur? Sed ecce factus est & vinctis miserior, & seruis miserabilior, & mendicis fame tabescentibus indigentior, per singulos dies præ oculis habens gladios in se exacutos, & præcipitia, & carnifices, & viam quæ ad supplicium ducit. Ac neq; memoria præteritarum voluptatum fruitur, immo ne luce quidem communi, sed meridiè quoq; tanquam in densissima nocte, angustijs parietum incluſus, oculorum vsu priuatur. Et quorsum hæc commemorare attinet, cùm quantumuis adnitar, nullis verbis exprimere valeam, quis illi animus sit, per singulas horas capitis supplicium expectanti? Aut quid nostris verbis opus est, cùm ipsius calamitatis imago ob oculos nostros versetur? Nuper namq; missis ad eum à Rege qui vel per vim hominem pertraherent, cùm ad sacraria confugisset, buxo pallidior factus, nunc quoq; nihilo meliorem quàm mortui colorem obtinet. Accedit huc dentium arietatio, tremor totius corporis, vox singultiens, & lingua titubans, in summa talis habitus, qualem oportebat habere animam, quæ iam metu obriguisset.

XIV. IOANNES CHRYSOSTOMVS APERIT ANIMI SVI CONSILIVM.

Hæc dico, non exprobrandi causa, neq; insultans eius infortunio, sed vt animum vestrum molliam, & ad commiserationem pertraham, eoq; inducam, vt præsenti hominis pœna sit contentus. Quoniam enim multi sunt è nostris adeò inhumani, vt nos etiam incusent qui eum susceperimus: illorum duritiam nostris sermonibus mollire volens, miserias traduco. Quid enim est, quæso, dilecte, quod indignè fers? Dices, Quia in Ecclesiam confugit, qui eam indesinenter oppugnabat. Atqui hoc potissimùm nomine glorificandus erat Deus, quòd permisit eum in tanta constitui necessitate, vt & potentiam Ecclesiæ, & clementiam disceret: potentiam, eò quòd in tantam inciderit mutationem ob simultatem, quam cum illa habebat: clementiam verò, quòd infestatorem suum obiecto nunc scuto protegat, & alarum obtentu tueatur, præteritarumq; iniuriarum oblita, sinus ei amantissimè pandat. Hoc enim quouis trophæo splendidius, quàuis victoria illustrius: hoc Ethnicos, hoc Iudæos pudefacit: hoc placiditatem vultus eius ostentat, quòd hosti captiuo parcat, & ab omnibus desertum ac contemptum, vt amantissima mater suis velamentis occultet, Regis simul iræ & intolerabili populi furori ac odio se opponens: hoc ipsum est eximium altaris ornamentum.

HOSTIS HVMILIATIO ECCLESIAE TRIVMPHVS EST.

XV.

Dices, Hoccine ornamentum, hominem sceleſtum, auarum, rapacem altaria contingere? Caue talia dixeris, quandoquidem & meretrix pedes ipsius Christi contigit, incesta illa & impurata: nec tamen hoc in crimen Domino Iesu cessit, sed in laudem magnam & admirationem. Neq; enim purum impura offendit; sed sceleſtam meretricem purus & inculpabilis suo contactu purificauit. Caue iniuriarum memineris, ô homo. Crucifixi illius serui sumus, dicentis: Dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Dices, At præcluſit huius loci refugium legibus scriptus, quibus hoc irritum facere conatus est. At nunc reipsa didicit, quale sit quod fecit, & suomet facto legem suam primus abrogauit, factus Orbis totius spectaculum. & sileat licèt, omnes tamen admonet: Nolite hæc facere, ne qualia ego, patiamini. Sua calamitate alios docet: & altare hoc ipso illustrem ex se splendorem emittit, ac venerationem sibi comparat, quòd leonem vinctum contineat. Quandoquidem & regiæ effigiei non tantùm ornatus ex eo contingat, si solio Rex sublimis sedeat purpuratus & diademate redimitus, quantum si sub pedibus quoq; regijs barbari manibus post terga reuinctis proni iaceant.

XVI. FREQVENS POPVLI CONCVRSVS AD VIDENDVM EVTROPIVM

Et quòd non verba modò sint ad persuadendum parata, vosmet festinatione vestra ac concursu attestamini. Etenim præclarum hoc vobis spectaculum, & hilaris conuentus contigit: nec minorem nunc video populi frequentiam, quàm in proxima sacrata Paschæ celebritate. Adeò excita estis istius silentio, quòd in præsentiarum quàuis tuba clariorem sonum emittit. Et virgines

penetralibus, & mulieres gynæceis, & viri foro vacuo relicto, vniuersi huc concurristis, vt humanam naturam traduci videretis, & sæcularium negotiorum momentaneam mutabilitatem detegi, illamq; in Republica versantium speciem, heri ac nudiustertius præclarissimè splendentem. Talis enim est ex alienis iniurijs felicitas quàuis amiculâ rugosâ deformior demonstrata, mutatione Reipublicæ, ac si spongiâ, eius tectoria fucosq; abolente. Tanta nempè est huius irfortunij vis, quæ virum felicem conspicuumq; nunc omnium abiectissimum reddidit.

XVII. MAGNVM RERVM INCONSTANTIÆ EXEMPLVM.

Introëat dives aliquis, & magnam vtilitatem percipiet: videns enim à tam excelso fastigio delapsum eum qui totum Orbem nutu concutiebat, ac formidine contractum, quauis rana aut lepore timidiorem, & absq; vinculis columnæ huic hærentem, & vice catenæ timore affixum, tremententemq; ; deprimet fastum suum; & & consideratis quæ in humanis casibus considerandasunt, discedet re ipsa doctus, quæ verba Scripturæ nos docent: quale est illud [a]: Omnis caro fœnum, & omnis gloria hominis vt flos fœni: aruit fœnum, & flos eius decidit. Item illud [b]: Sicut fœnum citò arescent, & sicut olera virentia citò decident: quoniam sicut fumus dies eorum sunt: & reliqua similia. Contràpauper introgressus, & spectaculum hoc animaduertens, non displicet sibi ipse, neq; sortem suam deplorat; sed gratias insuper paupertati habet, quæ sibi & asyli vice sit tutissimi, & portus tranquillissimi, & arcis munitissimæ: & his visis, si detur optio, mallet præsenti conditione contentus esse, quàm omnium facultatibus pauliſper occupatis, mox in propriy sanguinis periculum venire. Vides quòd non parua vtilitas diuitibus & pauperibus, celsis & humilibus, seruis & ingenuis ex hoc istius refugio enata est? Vides vt cum remedio quisq; hinc abit, huius rei spectaculo affectus suos curaturus?

[a] Isai. 40.
[b] Psal. 91.

XVIII. POPVLVS CLEMENTIOR IN EVTROPIVM REDDITVS.

Num igitur molliui vestros animos, aut indignationem expuli? Num inhumanitatem extinxi? Num ad commiserationem adduxi? Equidem adduxisse me opinor: idq; ex vultibus vestris & lacrymis colligo. Quandoquidem igitur terra cordis vestri in pinguem & fertilem agrum versa est: age iam si uctum quoq; misericordiæ proferentes, flauentesq; commiserationis spicas præferentes procumbamus Regi ad genua, vel potiùs deprecemur benignissimum Deum, vt emolliat iram Regis, & cor illi tenerum dare dignetur, quo hanc gratiam integram ab ipso auferre possimus. Iam enim ex illo die; quo huc confugit iste, nõ parua est facta mutatio. Postquàm enim cognouit Rex eum ad asylum hoc se recepisse, affluente milite, & concitato ob eius crimina, deposcenteq; hominem ad supplicium, longam habuit orationem, qua militarem indignationem compesceret, postulans vt non culparum modò, sed etiam rectè factorum rationem haberent: vt qui pro illis gratiam deberet; & si quid humanum secùs accidisset, ignoscendum duceret. Cùm autem illi de integro vrgerent ad vindictam læsi Regis, clamantes, exilientes, ad mortem deposcentes, hastas vibrantes; tum verò ne à lacrymis quidem clementissimis suis oculis temperans, & sacrosanctæ mensæ, ad quam perfugerat, religionem illis incutiens, ægrè tandem iram eorum sedauit.

XIX. EXHORTATIO AD INTERVENIENDVM PRO EVTROPIO.

Admoueamus igitur nos quoque, quæ à nobis adhiberi par est. Quâ enim ipsi venia digni essetis, si Rege propriam iniuriam condonante & oblito, vos nihil tale passi in ira obstinatè pergatis? Aut quomodo hoc cœtu soluto sacramenta contrectabitis, & precationem illã dicetis, quâ rogare iubemur, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: si à debitore vestro pœnas exigatis? Iniurijs vos fortè magnis affecit ac contumelijs? ne nos quidem istud inficias ibimus. Sed non tribunalis est præsens tempus, sed misericordiæ potiùs; non repetundarum, sed clementiæ; non examinationis, sed condonationis; non suffragiorum ac calculorum, sed miserationis & gratiæ. Ne igitur quis vestrum accendatur, neue ægrè ferat; sed potiùs mitissimum Deum deprecemur, vt reo vitam proroget, eumq; ex impendente cade eripiat, vt ipse errata sua corrigat: & communi opera interpellemus clementissimum Regem pro Ecclesia & altari, vnum hominem sacrosanctæ mensæ donari obsecrantes. Quod si fecerimus; & Regi gratum faciemus; & Deus, vel magis quàm Rex factum nostrum approbabit, magnamq; nobis huius humanitatis mercedem retribuet: sicut enim crudelem & inhumanum auersatur & odit; ita misericordem & humanum amplectitur & amat; eiq; siue iustus sit, splendidiores p ectit coronas; siue peccator, peccata eius dissimulat, commiserationis erga conseruum talionem illi retribuens. Misericordiam volo (inquit [c]) & non sacrificium, & per vniuersam Scripturam vides eum semper hoc requirere, atque hanc peccatorum medelam adhibere. Proinde nos quoq; ad hunc modum illum propitiemus. Sic enim peccata nostra redimemus: sic Ecclesiam ornabimus: sic & Regem clementissimum (vt dixi) demerebimur: ita fiet, vt vniuersus populus nobis applaudat, & vsque ad fines orbis terræ humanitatis & clementiæ nostræ rumor celebretur, mercedemq; simus vbique terrarum laudem nostri facti recepturi. Vt igitur talibus bonis frui contingat, accidamus ad genua, obtestemur, deprecemur, eripiamus à periculis captiuum, profugum, supplicem: vt & ipsi futura bona consequamur, gratia & benignitate Domini Iesu Christi, cum quo Patri gloria simul & Spiritui sancto in sæcula sæculorum, Amen.

[c] Matt. 9.

Cùm hæc autem in hunc modum sanctus Episcopus magnâ dicendi efficacia peroràsset, populumque in Eutropium exasperatum non mitigâsset tantùm, sed pro eo supplicem apud Deum & Imperatorem reddidisset: illud planè admiratione dignum effectum est, vt Ecclesiæ immunitate integra illibataque conseruata, Ioannes Chrysostomus obtinuerit tandem, vt Eutropij capiti parceretur, in quod iam post Gainam & rebellem exercitum Imperator primùm, mox milites, inde populus audentissimis studijs conclamâssent. Qui igitur omnium studijs atque vocibus petebatur ad necem; permissus viuere, exilij pœna mulctatur, relegandus in insulam Cypri. Sed nec à sancto Antistite sic deditur Eutropius Imperatori, nisi iuramento magistratûs exhibito vita illi secura reddita esset; quod tamen posteà barbari ducis fuit voluntate delusum. Nam Zosimus [d]: Vrgente (inquit) Gaina, & ad cædem eius Arcadium impellente; qui Principis negotia tractabant, iusiurandum Eutropio præstitum cùm extraheretur ex Ecclesia, per cauillationem eludentes, eum è Cypro reuocant, quasi qui non se morte mulctaturos ipsum quamdiu Constantinopoli foret, Chalcedonem missum interficiunt. ista Zosimus. Deportatum illum quidem fuisse in Cyprum, etiam Claudianus [e] affirmat: securi verò percussum, Socrates [f], atque Sozomenus [g].

XX. LIBERATVS A MORTE EVTROPIVS.

[d] Zosim. l. 5
[e] Claud. in præf. lib. 2. in Eutrop.
[f] Socrat. l. 6. cap. 5.
[g] Sozom. l. 8. cap. 7.

Simulque tradunt, tunc abrasum Eutropij Consulis nomen è Fastis; quod euenit, cùm damnatus est exilio, vt cecinit Claudianus his versibus:

XXI. EXPVNCTVM E FASTIS NOMEN EVTROPII.

Scindere nunc alia meditatur ligna securi,
Fascibus & tandem vapulat ipse suis.
Illicitas Consul pœnas, se Consule soluit:
Annus qui trabeas, hic dedit exilium.
Infaustum populis in se quoq; vertitur omen:
Sæuit in auctorem prodigiosus honor.
Ablato penitùs respirant nomine Fasti,
Maturamq; luem sanior aula vomit.

Quod verò Ioannes Chrysostomus ea oratione testetur, milites in Eutropium concitatos esse ob offensam Imperatoris, nihilque de Gainæ petitione, pactisque conuentus cum Arcadio meminit: hîc reddenda est causa, quam quidem infensum reddidisse Eutropium ipsi Imperatori, Nicephorus [h] affert his verbis, incipiens ab iniuria in Eudoxiam Augustam ab eo illata: *Super alia enim conuicia, & illud minabundus adiecit, breui fore, vt ex Imperiali aula abductam, ipse domum remittat. Illa autem vehementi feruens ira, filiolam vtramq; (nempè Pulcheriam & Arcadiam) in vtriſq; vlnis ferens, ad virum accesit, queritans atq; lamentans: liberos etiam commiserationis gratia protendens, prolixè collacrymauit: alia insuper fecit, quæ mulierem indignatione flagrantem, & virum ad condolentiam pertrahere volentem, facere par est. Atq; Arcadius coniugem & liberos miseratus, ad iram ipse quoq; accensus est, ardentiq; tracundia & verborum potissimùm grauitate Imperatorem verum se præstitit. Proinde Eutropium dignitate omni & opibus cunctis spoliatũ in Cyprum insulam exulatum misit. Breui verò pòst, quòd eo tempore, cùm Consulatum iniit, ornamentis præter dignitatem vsus esset, quæ soli Imperatori gestare liceret, accusatus, atq; inde abductus, & apud Pantychium, vbi iudicum concilium conſederat, Aureliano Præfecto, alijsq; illustribus viris causam eius cognoscentibus, grauium criminũ reus pertractus, capitis supplicium subijt. Res Eutropij ita se habuêre.* hactenus Nicephorus.

[h] Niceph. lib. 13. c. 4.

XXII. NOVA CAVSA IRAE IMP. IN EVTROPIVM.

Sed nec tacendum de Eutropio, quod magni momenti est scisse (ne quid excidat) fuisse ipsum Ethnicum,

XXIII. EVTROPIVS ETHNICVS FVIT.

à religio-

à religione Christiana penitùs abhorrentem. vnde ex his ampliùs habes, quo efferas Christi præconia, dum Christianorum & Ecclesiæ hostem, vt necem effugeret, ad Christi altare profugum compulit, inuitum licèt, confiteri vel facto saltem Christi potentiam. Quod enim Gentilis fuerit Eutropius (licèt id alij dicere prætermiserint) auctor est S. Prosper, qui res gestas sui temporis scripsit: de ipso enim post Symmachum æquè Ethnicum hæc ait [a]: *Eutropius quoq; prapotens plurimum, anima & mente Paganus, cùm in contumeliam Ecclesiæ edictum obreptitiè ab Arcadio Christiano Imp. surriperet, vt si quis ad eam confugeret, etiam ab altari sublatus, pœnas lueret ampliores; diuino iudicio, suæ sententiæ prior propinatus est: offensam quippe prædicti Regis incurrens, ad eius refugium, quam oderat, conuolauit. Quem sancta mater pietatis gremio suo suscepit inimicum: cui per venerabilem sacerdotem Ioannem impetrans veniam, osori & superbo vitam contulit & salutem: eius exemplo cunctos admonens inimicos, vanum esse eis contra [b] stimulum calcitrare.* hæc Prosper.

[a] Prosper de prædict. par. 3. c. 38.

[b] Act. 14.

XXIV. IMP. SENTENTIA IN EVTROP.

Ad postremum autem recitanda hîc nobis est sententia exilij in Eutropium ab Arcadio lata, publicisque locis affixa: retinent adhuc eam indelebili memoriâ tabulæ Theodosianæ [c] ita descriptam:

Arcadius & Honorius AA. Aureliano Præfecto Prætorio. Omnes res Eutropij, qui quondam Præpositus sacri cubiculi fuit, AErarij nostri calculis adiunximus, erepto splendore eius, & Consulatu à tetra illuuie & commemoratione nominis eius & cœnosis sordibus vindicato: vt eiusdem vniuersis actibus antiquatis, omnia mutescant tempora, nec eius enumeratione seculi nostri labes appareat, nec ingemiscat, aut qui sua virtute ac vulneribus Romanos fines propagant, vel qui eosdem seruandi iuris æquitate custodiunt: quod diuinum præmium Consulatus lutulentum prodigium contagione fœdauit. Patriciatus etiam dignitate atq; omnibus inferioribus spoliatum se esse cognoscat, quos morum polluit scæuitate. Omnes statuas, omnia simulacra, tam ex ære, quàm ex marmore, seu ex fucis, quàm ex quacunq; materia quæ apta est effingendis, ab omnibus ciuitatibus, oppidis, locisq; priuatis ac publicis præcipimus aboleri, ne tanquam nota nostri sæculi obtutus polluat intuentium. Adhibitis itaq; fidis custodibus, ad Cyprum insulam perducatur, in qua tua sublimitas relegatum esse cognoscat, vt ibidem peruigili curâ vallatus, nequeat suarum cogitationum rabie cuncta miscere. Dat. XVI. Kalend. Febr. Constantinop. Theodoro V. C. Consule.* sed quod ad diem dati rescripti pertinet, planè error irrepsit, cùm ex S. Ioannis Chrysostomi homilia in Eutropium superiùs recitata appareat prope Paschale tempus confugium Eutropij in Ecclesiam contigisse.

[c] l. 17. de pœnis. C. Theod.

* fusis

XXV. NOVA ACTIO SIMILIS EVTROPII CAVSAE.

Sed animaduersione dignum existimo, extare aliam eiusdem Ioannis Chrysostomi homiliam [d] in verba illa Psalmi quadragesimi quarti, *Astitit Regina à dextris tuis, &c.* cui præfixa est inscriptio, quâ significatur eam habitam, cùm Eutropius extra Ecclesiam deprehensus est. Verùm alium ab Eutropij casum ibi existimo esse descriptum: multa enim ibi sunt, quæ ei aptari minime posse viderentur: vt quod in primis ibi dicitur, eum deferentem Ecclesiam captum esse, qui intùs tutus agebat, quod quidem de Eutropio nequaquam dici posse videbatur: sunt enim hæc ibi verba Chrysostomi: *Ne mihi dicas, quia qui proditus est, proditione Ecclesiæ est abreptus. Nisi deseruisset Ecclesiam, non esset proditus. Ne dixeris: Quia eò confugit, proditus est. Non deseruit eum Ecclesia, sed ipse Ecclesiam: non in intimis Ecclesiæ est proditus, sed extra Ecclesiam; quoniam se subduxit ab Ecclesia.* Sed & quæ subduntur inferiùs, his temporibus minimè conuenire posse videntur, cùm ait: *Cùm milites cogerentur, ac distringerentur enses; cùm ciuitas flamma furoris esset accensa; cùm Imperiale diadema nullis iam viribus polleret, simul & vulgi conuicijs pateret purpura; cùm plena insaniæ essent omnia: quo in loco conditæ erant diuitiæ? &c.* Vides ex his in ipsum Imperatorem commotas turbas, & populi concitatum esse furorem: quæ quidem in causâ Eutropij facta minimè reperiuntur. Rursum verò, quod post nonnulla ista adijciat: *Quot & quantæ mutationes contigerunt, ex quo ciuitati huic præsui?* ex his planè intelligas haud hoc tempore eam esse habitam concionem, quo vix annum sedis ipsius Chrysostomi numerari contingat; cùm interea nihil prorsus mutationis, quàm quod de Eutropio est enarratum, Constantinopoli^r eueniisse, quisquam valeat ex scriptis historijs demonstrare. Quod si hæc tamen omnia rebus Eutropij (vt se habet inscriptio) aliquis omnino existimauerit assuenda: tunc, quæ à nullo alio auctore ea in causa scripta esse reperiuntur, multa componat compingatque simul necesse est, fingatque pariter, vt eadem quoquo modo sibi cohæreant. Sed de rebus Eutropij hactenùs.

[d] Chrysost. in Psal. 44.

At quid post hæc Gainas perfidus barbarus? haud quod pollicitus videbatur, Arcadio se subicit Imperatori, hostiliaque arma deponit; sed insolentior factus, fretus copijs Tribigildi, Chalcedonem veniens, iuratæ pacis nullam ducens penitùs rationem, contumelioso animo imperare aggreditur Imperatori: *Postulabat enim* (inquit Zosimus [e]) *vt Princeps ipse eum conueniret: nec enim se cum alio quoquam, præter hunc, allocuturum dicebat.* Ita quidem nouas meditatur cædes. Neque enim exaturatus barbaricus animus miserando Consulis casu, qui cæteris Eutropij hostibus lacrymas quoque elicuisset inuitus: aliorum insuper, qui primarios gererent magistratus, nempè Aureliani Præfecti Prætorio, & Saturnini viri clarissimi, fera Gethica sanguinem sitiebat. Iamque & conceperat animo, Gentilibus suis, quibus Ecclesia (vt ait S. Hieronymus [f]) esse soleret in tentorijs, templum aperire Constantinopoli. Sed ignorabat infelix, negotium sibi futurum cum robustissimo omnium duce, concertaturumque se cum eius vrbis Antistite, infracti pectoris sacerdote, à [g] Deo dato populo illi in ciuitatem munitam atque columnam ferream, ac murum æreum, Deique promissionibus solidiùs confirmato. Sed quod nobis suo quæque, ex instituto, reddenda sunt anno, hæcque testificatione Zosimi sub Consulatu Aureliani facta esse noscuntur: in sequentem annum tantæ rei gestæ spectaculum, cupido licet hæc scire, differre cogimur: cùm tamen sciamus aliquos cuncta simul admixta, & absque temporum ratione, sub hoc anno confusa miscere; vt inter alios Marcellinum in Chronico, qui & Arcadium auctum filiâ nomine Pulcheriâ præsenti anno, sub eodemque Consulatu, testatur. Sed res gestas à S. Chrysostomo hoc anno Constantinopoli prosequamur.

[e] Zosim. l. 5

[f] Hieron. epist. 7.

[g] Hier. 1.

XXVI. GAINAE RECRVDESCIT SAVITIA.

Ex miserando itaque Eutropij casu (vt vidimus) satis opportunum ei suppeditatum est argumentum concionibus infectandi mundi huius illecebras cunctas, tum potissimum turpia illa populo solita exhiberi spectacula; vimque addidêre dicendi facundiæ anni huius minæ cœlestes, nimirùm cùm lingua ignea, mala portendere cœlum visum est, iuxta illud Lucani [h]:

——— Terris minitantem regna cometen.

XXVII. S. IOANNES CHRYSOSTOMVS DECLAMAT ADVERSVS SPECTACVLA.

De quo Socrates [i]: *Tam graue* (inquit) *etiam imminebat periculum ciuitati, vt cometa maximus à cœlo ad terram vsq; peruadens (similem verò antè nemo vnquam aspexerat) illud ipsum portenderet.* quod dicemus anno sequenti: eademque de admirando prodigio Sozomenus [k] habet. His accessit ingens aëris siccitas, vt cœlum æreum esse redditum videretur. His (inquam omnibus rerum accidentibus Chrysostomus benè vsus, validiùs aduersus spectacula declamauit, terrorem incutiens, vt inter alia illis verbis [l]: *Quotidiè contremiscite, ne irascatur Deus, & pereatis de via iusta. Vel ipsa signa agnoscite: quia æreum factum est cœlum, & terra ferrea. Iracundiam Dei ipsa elementa loquuntur: Filij hominum* [m] *quousque graues corde? Vt quid diligitis vanitatem in spectaculis, & quæritis mendacium in histrionibus? Scitote quoniam mirificauit Deus omnem animam nouo recedentem de Ecclesia, &c.*

[h] Lucan. lib. 1.

[i] Socrat. lib. 6. c. 6.

[k] Sozom. l. 8. c. 4.

[l] Chrysost. homil. in Psal. 118.

[m] Psal. 4

XXVIII. MAIVMA SPECTACVLVM SVBLATVM.

At quid tandem effecit prædicans verbum opportunè & importunè: illud planè magni momenti opus, vt spectaculum illud obscœnum, *Maiuma* dictum, penitùs aboleretur: quod antè sublatum, deinde ante triennium, sic fuerat restitutum, vt quæ turpia essent & inhonesta, in eo cessarent, dato tunc his verbis Imperatoris rescripto [n]:

[n] l. 1. de Maiuma. C. Theod.

Clementiæ nostræ placuit, vt Maiumæ prouincialibus lætitia redderetur: ita tamen, vt seruetur honestas, & verecundia castis moribus perseueret. Dat. VII. Kal. Maij, Constantinopoli, Arcadio

quartùm & Honorio tertiùm AA. Conss. Sed vt procliue est ad deteriora humanum genus, vt faciliùs sit à voluptate penitùs abstinere, quàm, ea concessa, intra honesti limites contineri: aduersus eiusmodi obscœnitates iterum erumpentes fuit Ioanni Chrysostomo iterum atque iterum declamandum: quamobrem effecit tandem, vt eædem penitùs vetarentur, dato aduersus eas eiusmodi ab Arcadio Imperatore rescripto [a]:

[a] *l. 2. de Maiuma. C. Theod.*

XXIX. QVALE IMPVDICVM SPECTACVLVM, IN QVOD DECLAMAT CHRYSOST.

Ludicras artes concedimus agitari, ne ex nimia harum restrictione tristitia generetur. Illud verò quod sibi nomen procax licentia prodicauit, Maiumam fœdum atq; indecorum spectaculum denegamus. Datum V. I. Non. Octobris, Constantinopoli, Theodoro V. C. Consule. Ista quidem sanxit Arcadius, haud dubium impulsore Chrysostomo.

Quàm autem fœda hæc spectacula fuerint, inde licet capere argumentum, quod Iulianus Apostata in Misopogone Antiochenis probro obijcit, quod in Maiumæ ferias pecuniam effunderent, & à sacrificiorum impensis se penitùs continerent. Sed qualia hæc ipsa essent, ex parte saltem assequi licet, nimirùm ex ijs, quæ idem Ioannes Chrysostomus, eadem acerrimis inuectiuis insectando, sic inter alia habet [b]: *Non metuis, non expauescis, dum oculis, quibus illic lectum, qui est in Orchestra, spectas, vbi detestandæ adulterij fabulæ peraguntur, ijsdem hanc sacram mensam intueris, vbi tremenda peraguntur mysteria? dum ijsdem auribus audis & scortum obscœnè loquens, & Prophetam, Apostolumq; ad arcana Scripturæ introducentem? dum eodem corde & letalia sumis venena, & hanc hostiam sanctam ac tremendam? An non sunt hæc vitæ subuersio, coniugiorum corruptelæ, bella, pugnæq; & rixæ in domibus? Cùm enim spectaculis illis dissolutior, ac mollior, lasciuiorq; omnisq; pudicitiæ hostis factus, domum redieris, vxoris aspectus minùs erit iucundus, qualiscunq; etiam illa fuerit. Siquidem inflammatus illa concupiscentia, quam in spectaculis hausisti, & ab illa noua spectatione, quæ te dementauit, captus, sobriam & modestam vxorem, victuq; plebeio contentam despicis, contumelia afficis, innumerisq; probris operis; non quòd quicquam habeas quod in illa culpes: sed quòd erubescas confiteri morbum; quòd pudet vulnus ostendere, quo in spectaculis sauciatus rediisti domum, &c.* hæc & alia ad eos, qui impudicarum obscœnitatum spectaculo suos anteà commaculâssent obtutus, ac posteà illotis (vt aiunt) manibus ad sancta pergerent, cùm diuini sermonis audiendi causâ ad Ecclesiam se conferrent: in quos hæc paulò superiùs: *Quapropter equidem hortor: rogoq; vt priùs confessione ac pœnitentia, aliisq; remedijs omnibus sese à peccato ex theatricis spectaculis contracto perpurgent, atq; ita diumos audiant sermones.* hæc ipse, planè insinuans Ecclesiasticam in expiandis peccatorũ sordibus disciplinam.

[b] *Chrysost. homil. de Dauid & Saule.*

XXX. MAIVMAE SPECTACVLVM VNDE SIC DICTVM.

Cæterùm quod attinet ad eiusmodi spectaculorum fœditatem, habes eandem expressam ab ipso Chrysostomo paulò apertiùs (quantum tamen puræ concionantis Ecclesiastici linguæ licuit, & castis audientium auribus inferre fas erat) in homilia sexta in Matthæi Euangelium propè finem, quam habuisse cùm adhuc esset Antiochiæ, Maiumæ impudens vigebat spectaculum, ex sequenti homilia septimo ordine posita, vbi de cognominatis ibidem primò discipulis Christianis, discere quidem potes. Sed vnde (dices) Maiumæ nomen? Refellimus in Notis tum Suidæ, tum aliorum sententiam illam, quâ dicunt, fuisse Maiuma, festum agitari solitum Romæ ad Ostia Tiberina mense Maij, vt inde & Maiumæ nomen fuerit consecutum. Nulla quippe eius nominis festa antiqua Gentilium continent Kalendaria, neque festorum eius mensis solemnium Romanis vllum erat, in quo aliquid (quod prohibet Imperator) actitaretur fœdum & indecorum. Inde in eam sententiam pedibus iuimus, vt opinaremur Maiumæ spectaculum esse dictum à ciuitate maritima Maiuma nomine, in literæ Palæstino, vbi erat nauale Gazæ: constat enim eo in loco coli consueuisse Venerem, cuius simularum impudicum adhuc integrum extabat hoc tempore, vt auctor est Marcus diaconus in rebus gestis S. Porphyrij Gazensis Episcopi. Quonam autem modo illud, haud post multos annos, deiectum fuerit, suo loco dicturi sumus. Quod igitur aduersus eiusmodi obscœna spectacula sæpiùs videas Chrysostomum inclamâsse, inde iurè ducimus argumentum, ipsum Arcadio auctorem fuisse dictæ sanciendæ hoc anno legis, quâ impurum Maiumæ spectaculum penitùs tolleretur. At de rebus hoc anno gestis in Oriente, hactenùs.

Sed inuisamus iam res Occidentales Ecclesiæ. Quæ ex Origenis Periarchon translatione à Ruffino perperàm facta, haud mediocre passa fuerat Romana Ecclesia detrimentum; ad posteà missam in Vrbem ad Pammachium & Oceanum, eorum precibus elucubratam à S. Hieronymo germanam eiusdem commentarij versionem vnà cum præfatione ad eosdem, quâ Origenis manifestatæ sunt hæreses, respirauit. Sed vt & in his exacta temporis ratio habeatur: hæc omnia ab ipso S. Hieronymo elaborata esse hoc ipso anno Domini trecentesimo nonagesimo, inde ex ijsdem scriptis ipsius euidens deducimus argumentum; dum in eadem ad ipsos scripta epistola [c], se tractationem illam de Seraphim atque Trisagio in Isaiæ sextum caput ad Damasum scriptam, ante annos viginti confecisse testatur: quam constat ex his quæ suo loco superiùs sunt enarrata, ab eo editam Constantinopoli, cùm esset apud Gregorium Nazianzenum, anno Domini trecentesimo septuagesimonono. Quâ firmatâ ab eo exactâ temporis ratione, haud curandum, si idem inferiùs obiter dicat iam post quadringentos Domini annos non esse admittenda in Ecclesiam noua dogmata: *Cur* (inquiens) *post quadringentos annos docere nos niteris, quod antè nesciuimus?* vel cùm idem dicat, ab obitu Origenis ad illud vsque tempus centum & quinquaginta annos elapsos, cùm contingat sex ampliùs numerari: nam haud in eo tunc fuit ipse Hieronymus, vt tempora ad minutos reduceret calculos. alioqui inconstantiæ & artis eius imperitiæ redarguendus esset, qui vnius temporis diuersas subduxerit numeri rationes: quarum tamen illa est certior retinenda, quæ magis consentiens reperitur cæteris rebus in eadem Origenistarum causa annis sequentibus gestis. Adiecisse quoque eidem à se translato Origenis Periarchon Hieronymum epistolam ad Ruffinum nouissimè scriptam ipsemet testatur [d] in Apologia.

[c] *Hieron. epist. 65.*

XXXI. HIERONYMI TRANSLATIO PERIARCHON ORIGENIS.

[d] *Apud Hieron. epist. 66.*

Porrò hæc omnia eo consilio S. Hieronymus se fecisse profitetur, vt qui in suspicionem criminis ex Origenis erroribus à Ruffino in præfatione in Periarchon ab ipso translato vocatus erat, ex quo quamplures Romæ scandalum passos audierat: eâ se labe purgaret, Fidelesque ne Origenis latentibus deciperentur erroribus, admoneret, id ipsum ab eo exigentibus (vt dictum est) Pammachio & Oceano. quod ipse in Apologia priori his sanè verbis significat [e]: *Tuæ me, frater Pammachi, & tuorum literæ compulerunt, dicentes illos* (Origenis scilicèt libros) *ab alio fraudulenter esse translatos, & interpolata nonnulla, & vel addita, vel mutata. Ac ne parum epistolis haberem fidem, missis exemplaria eiusdem translationis cum præfatiuncula laudatrice mea. Quæ cùm legissem conuulsemq; cum Græco: illico animaduerti, quæ Origenes de Patre, Filio, & Spiritu sancto impiè dixerat, & quæ Romanæ aures ferre non poterant, in meliorem partem ab interprete commutata: cætera autem dogmata, de Angelorum ruina, de animarum lapsu, de resurrectionis præstigijs, de mundo vel mundis Epicuri, de restitutione omnium in æqualem statum, & multò his deteriora, quæ longum esset retexere; vel ita vertisse, vt in Græco inuenerat; vel de commentariolis Didymi, qui Origenis apertissimus propugnator est, exaggerata & firmiora posuisse vt qui in Trinitate Catholicum legerat, in alijs hæreticum non caueret.* & paulò inferiùs: *Duplex in opere meo vtilitas fuit: dum & hæreticus auctor proditur, & non verus interpres arguitur. Ac ne quis me putaret ijs consentire quæ verteram: interpretationis necessitatem præfatione muniui, docui quibus lector non deberet credere.* Sed & ad Ruffinum expostulantem hæc ait [f]: *Tantis spatijs terrarum separatus, quid peccaui in te? quid commerui? An quia Origenistem me non esse respondi? Nunquid defensio mea, accusatio tua est? Et tu si non es Origenistes, vel non fuisti, credo iuranti: si fuisti, suscipio pœnitentem. Quid doles, si id sum, quod esse te dicis? An quia ἀρχῶν Origenis libros post te transferre ausus sum, & interpretatio mea sugillatio putatur operis tui? Quid poteram facere? Missa mihi est laudatio tua, id est,*

[e] *Hieron. Apolog. 1. aduers. Ruffinum.*

XXXII. CVR S. HIERONYMVS DETEGIT ET DAMNAT ORIGENIS ERRORES.

[f] *Hieron. Apolog. 1. aduers. Ruffin.* RVFFINVS CVM SVIS IN HIERONYMVM CONCITATVS

accusatio mea. Tam fortiter me prolixeq; laudaueras, vt si tuis laudibus acquieuissem, omnes hæreticum me putarent. Vide quid Romanæ ad me epistolæ clausula teneat: Purga suspiciones hominum, & conuince criminantem; ne, si dissimulaueris, consentire videaris. Tali constrictus articulo, interpretatus sum eosdem libros, &c.

XXXIII

Hæc idcirco sanctus Hieronymus, quòd cùm eius translatio atque epistola illi præfixa Romæ editæ essent, mox à Ruffini atque Melaniæ sectatoribus in ipsum Hieronymum conclamatum est: adeò vt rumores ac turbas ijdem haud mediocres excitârint. de quibus rursus idem sanctus Hieronymus [a] ad Pammachium & Marcellinum: *Et vestris* (inquit) *& multorum literis didici, obiici mihi in schola tyrannica: Lingua canum [b] meorum ex inimicis ab ipso: cur περὶ ἀρχῶν libros in Latinum verterim. O impudentiam singularem! accusant medicum qui venena prodiderit, vt scilicet φάρμακον δωδάτιρον suum non innocentiæ merito, sed criminis communione tueantur; quasi culpam numerus peccantium minuat, & in personis, non in rebus sit accusatio.* hæc ipse. Quomodo autem tunc Ruffinus, quæ diu meditatus in sanctum Hieronymum fuerat, quem aduersantem Origenis erroribus aduersus Ioannem Hierosolymitanum, Palladium, & alios expertus fuerat, tribus accusationum libris in eum editis ex stomachi nausea euomuerit, dicemus anno sequenti.

[a] *Hieron. Apolog. aduers. Ruffin. ad Pammach.*
[b] *Psal. 67*

XXXIV QVANDO HIERON. AD RVFFINVM SCRIPSERIT.

Porrò hoc eodem anno scripsisse reperitur S. Hieronymus breuem illam epistolam ad Ruffinum: nam in Apologia sua, quam elaborâsse dicetur anno Domini quadringentesimo secundo, triennio antè exacto eam esse Romam allatam, testatur, dum ait [c]: *Multi Romæ eius exemplaria habent ante hoc circiter triennium, qui tibi eum mittere voluerunt, scientes quæ de meo nomine iactitares, & quàm indigna proposito Christiano ac nefanda consingeres: ego scripsi nesciens quasi ad amicum, illi non reddiderunt ei, quem inimicum nouerant, parcentes & meo errori, & tuæ conscientiæ.* hæc ipse. Epistola autem sic se habet [d]:

[c] *Hieron. Apol. 2.*
[d] *Hieron. epist. 66.*

XXXV. EPISTOLA HIERONYMI AD RVFFINVM.

Diu te Romæ moratum, sermo proprius indicauit. Nec dubito spiritualium parentum ad patriam reuocatum desiderio, quem matris luctus ire prohibebat, ne magis corâm doleres, quod absens vix ferre poteras. Quod quereris stomacho suo vnumquemq; seruire, & nostro non acquiescere iudicio: conscientiæ nostræ testis est Dominus, post reconciliatas amicitias, nullum interceßisse rancorem, quo quempiam læderemus: quin potiùs cum omni cautione prouidimus ne saltem casus in maleuolentiam verteretur. Sed quid possum facere, si vnusquisque iustè putat se facere quod facit, & videretur sibi remorderi potiùs, quàm mordere? Vera amicitia quod sentit, dissimulare non debet. Præfatiuncula librorum περὶ ἀρχῶν ad me missa est, quam ex stylo intellexi tuam esse; in qua obliquè, immo apertè ego petor. Quâ mente sit scripta, tu videris: quâ intelligatur, & stultis patet. Poteram & ego, qui sæpissimè figuratas controuersias declamaui, aliquid de vetere artificio repetere, & tuo te more laudare. Sed absit à me, vt quod reprehendo in te, imiter: quin potiùs ita sententiam temperaui, vt & obiectum crimen effugerem, & amicum (quantum in me est) nec læsus læderem. Sed obsecro te, vt si deinceps aliquem sequi volueris, tuo tantùm iudicio sis contentus. Aut enim bona sunt, quæ appetimus, aut mala: si bona, non indigent alterius auxilio: si mala, peccantium multitudo non parit errori patrocinium. Hæc apud te amicè potiùs expostulare volui, quàm lacessitus publicè desæuire; vt animaduertas me reconciliatas amicitias purè colere, & non iuxta Plautinam sententiam, altera manu lapidem tenere, panem offerre altera. Frater meus Paulinianus nondum de patria reuersus est: & puto quòd eum Aquileiæ apud sanctum Papam Chromatium videris. Sanctum quoque presbyterum Ruffinum ob quandam causam per Romam Mediolanum misimus, & orauimus vt nostro animo & obsequio vos videret: catoriscq; amicis eadem significaumus; ne mordentes [e] inuicem, consumamur ab inuicem. Iam tuæ moderationis est & tuorum, nullam occasionem impatientibus dare; ne non omnes similes mei inueniat, qui possint figuratis laudibus delectari. hucusque Hieronymus ad Ruffinum; ad quem, cùm discessisset ab Vrbe Aquileiam, qui hanc acceperunt epistolam, mittere noluerunt, quòd scirent eum in ipsum Hieronymum (vt dictum est) vehementer fuisse commotũ ob auditam nouam ab eo elaboratam translationem Periarchon. Hoc enim anno, antequàm peruenissent literæ Hieronymi Romam, fuisse scriptam ab ipso Ruffino Apologiam ad Anastasium Papam, ea quæ dicentur inferiùs declarabunt.

[e] *Galat. 5.*

Dum hæc inter S. Hieronymum & Ruffinum aguntur, Theophilus Alexandrinæ sedis Episcopus, collectâ Synodo, de erroribus Origenis in medium differendum proponit. Itum est ab omnibus in eam sententiam, vt hæresibus cognitis, notatis, atque explosis, eiusdem Origenis & sectatorum eius condemnatio omnium ore conclamaretur. Quibus sic firmiter stabilitis, de omnibus in ea assensu omnium definitis scripta Synodica, eadem ad Anastasium Romanum Pontificem missa est. Hæc quidem hoc anno facta esse, inde colligimus, quòd ante annum, quàm prima Paschalis epistola à Theophilo scriberetur, Generalem hanc ex Synodo fuisse scriptam epistolam, S. Hieronymus [f] tradit scribens ad Pammachium & Marcellam.

XXXVI SYNODVS ALEXANDRINA DE ERRORIBVS ORIGENIS.

[f] *Hieron. epist. 78.*

Cùm interea qui in Ægypto erant Origenis errorum studiosi, diligenter perquisiti, expulsi fuerunt. Cùm & Theophilus ad S. Hieronymum de his perbreues literas dedit his verbis [g]: *Sanctus Episcopus Agatho cum dilectissimo diacono Athanasio in Ecclesiastica directus est causa: quam cùm didiceris, non ambigo quin nostrum studium probes, & in Ecclesiæ victoria glorieris. Namq; Origenis hæresim in monasterijs Nitriæ quidam nequam & furiosi homines serere & fundere cupientes, prophetica falce succisi sunt. Quia recordati sumus commonentis Apostoli [h]: Argue eos seuere. Festina igitur & tu partem huius præmij recepturus, deceptos quoq; emendare sermonibus. Optamus, si fieri potest, in diebus nostris Catholicam fidem, & Ecclesiæ regulas cum subiectis nobis populis custodire, & omnes nouas sepire doctrinas.* hæc Theophilus ad sanctum Hieronymum. Misisse insuper eundem Theophilum legatos in Palæstinam, qui & inde Origenistas exppellerent, litteræ S. Hieronymi redditæ ad ipsum declarant his verbis [i]:

XXXVII. LITERAE THEOPHILI AD HIERON. DE EXPVLSIONE ORIGENISTARVM.

[g] *Hieron. epist. 69.*
[h] *Tit. 2.*

Nuper tuæ beatitudinis percepi præscripta emendantia vetus silentium, & me ad solitum officium prouocantia. Vnde licet per sanctos fratres Priscum & Eubulum tuus ad nos sermo cessauerit: tamen quia vidimus, illos zelo fidei concitatos, raptim Palæstinæ lustrasse regiones, & dispersos regulos vsque ad suas latebras persecutos: breuiter scribimus, quod totus mundus exultet, & in tuis victorijs glorietur; erectumq; Alexandriæ vexillum Crucis, & aduersus hæresim trophæa fulgentia, gaudens populorum turba prospectet. Macte virtute, macte zelo fidei, ostendisti quòd hucusque taciturnitas dispensatio fuit, non consensus. Liberè enim reuerentiæ tuæ loquor. Dolebamus te nimium esse patientem, & ignorantes magistri gubernacula, gestiebamus in interitum perditorum. Sed (vt video) exaltasti manum diu, & suspendisti plagam, vt ferires fortiùs. Super susceptione cuiusdam non debes contra vrbis huius dolere Pontificem: quia nihil tuis litteris præcepisti; & temerarium fuit, de eo quod nesciebat, ferre sententiam: tamen reor illum nec audere, nec velle te aliquando lædere. hæc ad Theophilum sanctus Hieronymus, excusans Ioannem Hierosolymorum Episcopum de communicatione antè cum Origenistis inita, deque eius animi consilio inhærendi ipsi Theophilo. Quòd enim ita de viro Hieronymus sentiat, quem anteà eadem ex causa acriter impugnauerat, atque scriptis exagitârat; ad meliorem illum frugem restitutum fuisse, par est existimare, imò & necessariò credere & infirmare. Nam de ipsius fede, vt de Catholicæ fidei egregij professoris, hæc habet sanctus Augustinus [k] scribens aduersus litteras Petiliani: *Cathedra tibi quid fecit Romanæ Ecclesiæ, in qua Petrus sedit, & in qua hodiè Anastasius sedet; vel Ecclesiæ Hierosolymitanæ, in qua Iacobus sedit, & in qua hodiè Ioannes sedet; quibus nos in Catholica vnitate connectimur, & à quibus vos nefario furore separatis?* hæc ipse, planè declarans eius Antistitem Ioannem Catholicis consensisse: sed in sententia minimè perstitisse vsque ad finem, quæ dicentur inferiùs, declarabunt.

[i] *Hieron. epist. 70.*

XXXVIII. HIERONYMI EPIST. AD THEOPHILVM.

EXCVSATVR IOANNES EPISCOP. HIEROSOLYMITANVS.

[k] *Aug. contra lit. Petil. lib. 2. cap. 51.*

Accidit autem, cum librorum Origenis causa tota tantæque turbæ cõcitatæ essent Alexandriæ, atque in vniuersa Aegypto per Theophilum eius ciuitatis Antistitem aliosque Episcopos aduersus monachos scriptorum Origenis fautores, Posthumianum illum, qui apud Seuerum

XXXIX RES GESTAE ALEXANDRIAE A POSTHVMIANO RELATAE.

cum Gallo dialogum agit, Alexandriam appuliſſe, compluraque eorum, quę inter ambas aduerſas partes tranſacta fuerunt, præſentem conſpexiſſe. Soluens enim Narbonâ in Africam, ad tumulum S. Cypriani martyris inuiſendum perrexit: inde verò Cyrenenſium legens ora, in Ægyptum peruenit, Hieroſolymam profecturus viſendorum causâ locorum ſanctorum. Ipſe ergo apud Seuerum de rebus Alexandrinis, quarum hîc eſt ſermo, iſta loquitur [a]: *Proſpero curſu, ſeptimo die Alexandriam peruenimus; vbi fœda inter Epiſcopos & monachos certamina gerebantur, ex ea occaſione; quia congregati in vnũ ſæpiùs ſacerdotes frequentibus deueniſſe Synodis videbantur, ne quis Origenis libros legeret, aut haberet, qui tractator ſacrarum Scripturarum peritiſſimus habebatur. Sed Epiſcopi quædam in libris ipſius inſaniùs ſcripta memorabant: quæ adſertores eius defendere non auſi, ab hæreticis potiùs fraudulenter inſerta dicebant; & ideo non propter illa quæ in reprehenſionem meritò vocarentur, etiam reliqua eſſe damnanda; cùm legentium fides facilè poſſit habere diſcrimen ne falſata ſequeretur, & tamen Catholicè diſputata retineret. Non eſſe autem mirum, ſi in libris neotericis & recens ſcriptis fraus hæretica fuiſſet operata, quæ in quibuſdam locis non timuiſſet incidere Euangelicam veritatem.*

[a] *Seuer. dialog. lib. 1.*

XL. DISSIDIA IN AEGYPTO OCCASIONE SCRIPTORVM ORIGENIS.

Aduerſum hæc Epiſcopi obſtinatiùs renitentes, pro poteſtate cogebant recta etiam vniuerſa cum prauis & cum ipſo auctore damnare: quia ſatis ſuperq; ſufficerent libri, quos Eccleſia recepiſſet; reſpuendam eſſe penitùs lectionem, quæ plus eſſet nocitura inſipientibus, quàm profutura ſapientibus. Mihi autem ex his illius libris quædam curioſiùs indaganti, admodùm multa placuerunt: ſed nonnulla reprehendi. In quibuſdam illum praua ſenſiſſe, non dubium eſt, quæ defenſores eius falſata contendunt. Ego miror vnum eundemq; hominem tam diuerſum à ſe eſſe potuiſſe, vt in ea parte quâ probatur, neminem poſt Apoſtolos habeat æqualem: in ea verò quâ iurè reprehenditur, nemo deformiùs doceatur errâſſe. Nam cùm ab Epiſcopis excerpta in libris illius multa legerentur, quæ contra Catholicam fidẽ ſcripta conſtaret: locus ille vel maximam parabat inuidiam, in quo editum legebatur, quia Dominus Ieſus, ſicut pro redemptione hominum in carne veniſſet, & Crucem pro hominis ſalute perpeſſus, mortem pro hominis æternitate guſtaſſet, ita eſſet eodem ordine paſſionis etiam diabolum redempturus: quia hoc bonitati illius, pietatiq; congrueret, vt qui perditum hominem reformâſſet, prolapſum quoq; angelum liberaret. Cùm hæc atq; alia iſtiuſmodi ab Epiſcopis proderentur, ex ſtudijs partium orta eſt ſeditio. Quæ cùm reprimi ſacerdotum auctoritate non poſſet, ſæuo exemplo ad regendam Eccleſiæ diſciplinam Præfectus aſſumitur. Cuius terrore diſperſi fratres, ac per diuerſas oras monachi ſunt fugati: ita vt propoſitis edictis, in nulla conſiſtere ſede ſinerentur.

XLI. TVRBAE INTER MONACHOS ET EPISCOPOS.

Illud me admodùm permouebat, quòd Hieronymus vir maximè Catholicus, & ſacræ legis peritiſſimus, Origenem ſecutus primo tempore putabatur; quem nunc idem præcipuè vel omnia illius ſcripta damnaret. Nec verò auſus ſum de quoquam temerè iudicare: præſtantiſſimi tamen viri & doctiſſimi ferebantur in hoc certamine diſſidere. Sed tamen ſiue illud error eſt, vt ego ſentio, ſiue hæreſis, vt putatur: non ſolùm reprimi non potuit multis animaduerſionibus ſacerdotum, ſed nequaquam tã latè ſe potuiſſet effundere, niſi contentione creuiſſet. Iſtiuſmodi ergo turbatione, cùm veni, Alexandria fluctuabat. Me quidem Epiſcopus illius ciuitatis benignè admodùm, & meliùs quàm opinabar, excepit, & ſecum tenere tentauit. Sed non putauimus ibi conſiſtere, vbi recens fraternæ cladis feruebat inuidia. Nam etſi fortaſſe videantur parere Epiſcopis debuiſſe; non ob hanc tamen cauſam multitudinem tantam ſub Chriſti confeſſione viuentem, præſertim ab Epiſcopis, oportuiſſet affligi. Igitur inde digreſſus, Bethlehem oppidum veni. & poſt nonnulla:

XLII. POSTHVMIANVS VENIT IN PALÆSTINAM AD S. HIERONYMVM.

Ego (vt dicere) inſtitueram apud Hieronymum ſex menſibus fui: cui iugis aduerſus malos pugna, perpetuumq; certamen concitauit odia perditorum. Oderunt eum hæretici, quia eos impugnare non deſinit: oderunt clerici, quia vitam eorum inſectatur & crimina. Sed planè eum boni omnes admirantur & diligunt. Nam qui eum hæreticum eſſe arbitrantur, inſaniunt. Verè dixerim: Catholica hominis ſcientia, ſana doctrina eſt: totus ſemper in lectione, totus in libris eſt: non die, non nocte requieſcit: aut legit aliquid ſemper, aut ſcribit. Quod niſi mihi fuiſſet fixum animo, & promiſſum, Deo teſte, propoſitam eremum adire; vel exigui temporis punctum à tanto viro diſcedere noluiſſem. Huic ergo traditis & commiſſis omnibus meis, omniq; familiâ quæ me contra voluntatem animi mei ſecuta tenebat implicitum, exoneratus quodammodò graui faſce penitùs ac liber regreſſus Alexandriam, viſitatis ibi fratribus, ad ſuperiorem inde Thebaida, id eſt Ægypti extrema, contendi: ibi enim vaſtæ patentis eremi ſolitudines plurimum ferebantur habere monachorum. hactenùs Poſthumianus: cuius in Ægyptum, Hieroſolymamque peregrinatio, etſi non hoc anno, haud tamen multo pòſt contigiſſe potuit. Quod autem ait auctor, Ægypti monachos à Theophilo Epiſcopo Alexandrino, aliſque Ægypti Epiſcopis paſſos eſſe preſſuram: coërcenda eſt freno veritatis hyperbole. Nam quod ad monachos ſpectat; nonniſi Origeniſtas, vt turbarum auctores, expulſos eſſe, literæ eiuſdem Theophili hoc tempore ad S. Hieronymum datæ ſignificant, quæ ſic ſe habent [b]:

[b] *Apud Hieronym. epiſt. 72.*

XLIII. THEOPHILI LITERAE AD S. HIER.

Didici quòd & ſanctitas tua nouerit Theodorum monachum, eiusq; ſtudium comprobaui: quia cùm à nobis Romam nauigaturus exiret, noluit antè proficiſci, niſi te & ſanctos fratres qui tecum ſunt in monaſterio, quaſi ſua viſcera amplexaretur & inuiſeret. Quem cùm ſuſceperis, pro Eccleſiæ tranquillitate lætare. Vidit enim cuncta Nitriæ monaſteria, & referre poteſt cõtinentiam & manſuetudinem monachorum: quomodo extinctis & fugatis Origenis ſectatoribus, pax Eccleſiæ reddita ſit, & diſciplina Domini conſeruetur. Atq; vtinam apud vos quoq; deponerent hypocriſim, qui occultè dicuntur ſubruere veritatem: de quibus non benè ſentientes in his regionibus fratres hæc me ſcribere prouocarunt. Quamobrem cauete & fugite huiuſmodi homines, iuxta quod ſcriptum eſt [c]: *Si quis non affert ad vos Eccleſiaſticam fidem, huic ne Aue dixeritis. Quanquam ex ſuperfluo faciam hæc tibi ſcribere, qui errantes potes ab errore reuocare: tamen nihil nocet, & prudentes & eruditos viros pro ſolicitudine fidei commoueri. Omnes fratres, qui tecum ſunt, nomine meo ſalutari volo.* hactenùs Theophilus. Ad hos planè monachos à Theophilo pulſos alludit Poſthumianus, vbi ait: *Recens fraternæ cladis feruebat inuidia.* quam auxit, dum ab eodem expulſus eſt Paulus Epiſcopus, idemque confeſſor, cui apud Imperatorem S. Hieronymum fauiſſe, Ruffinus loco criminis dat Hieronymo; & ducit in argumentum, non communicâſſe cum Theophilo ipſum Hieron. quia Paulum ab eo expulſum recepiſſet.

[c] *Ioan. 2.*

Refert autem hæc ipſe S. Hieronymus, ſic dicens [d]: *Porrò quod interrogas, quando Papæ Theophili ſententiam ſequi cœperim, eiq; fidei communione ſociatus ſim: & ipſe tibi reſpondes: Tunc credo, quando Paulum, quem ille damnauerat, ſummo niſu & omnibus ſtudijs defendebas: quando eum per Imperiale ſcriptum recipere ſacerdotium, quod Epiſcopali iudicio amiſerat, inſtigabas.* ſubdit autem hæc pro ſua defenſione Hieronymus: *Non prius* (inquit) *pro me reſpondebo, quàm de aliorum iniurijs loquar: Cuius eſt humanitatis, cuius clementiæ inſultare aliorum miſerijs?* & inferiùs, cur ipſum Paulum à Theophilo condemnatum receperit hoſpitem, iſta ſubdit: *Recordare, frater, confeſſionis eius & pectoris, quod flagella ſecuerunt: memento carceris, tenebrarum, exilij metallorum, & non indignaberis hoſpitio tranſeuntem eſſe ſuſceptum. An ideo tibi rebelles videmur, quia calicem aquæ frigidæ in nomine Chriſti* [e] *ſitientibus porrigimus? Vis ſcire vnde illum & nos plus amare, & tu odiſſe plus debeas? Hæreticorum factio nuper fugata de Ægypto & Alexandria ſe Hieroſolymam contulit, & huic voluit copulari, vt quorum vnus eſſet dolor, vna fieret & accuſatio: quos ille repulit, ſpreuit, abiecit, dicens, ſe non eſſe inimicum fidei, nec contra Eccleſiam bella ſuſcipere: quod priùs tentauit, doloris fuiſſe, non perfidiæ; nec alterius appetiſſe innocentiam, ſed ſuam probare voluiſſe. Impium putas, poſt ſententias ſacerdotum, Imperiale reſcriptum: quod quale ſit, nouerit ille qui meruit.* hæc de eo S. Hieronymus, ſubdens haud ea de cauſa ſibi deſtitiſſe cõmunicare Theophilum, qui crebris poſteà eundem Hieronymum literis frequentauit.

[d] *Hieron. Apolog. 2. aduerſ. Ruffin.*

[e] *Marc. 9.*

Quiſnam autem fuerit ille Paulus, haud ſatis liquet: ſcimus tamen, hoc tempore vixiſſe in Ægypto famâ celebrem Paulum diſcipulum S. Petri martyris, cuius meminit Ruffinus [f] in poſteriori parte inuectiuæ aduerſus S. Hieronymũ ſunt hæc eius verba: Vbi nempè in Ægypto, *inter clariſſimos viros Paulus ſenex Petri martyris diſcipulus.* Cæterùm quod ad reſcripta Imperatorum pertinet de reſtituendis in ſedem damnatis: ſanè quidem id fieri nõ debere,

XLV. PAVLVS DISCIP. PETRI MARTYRIS.

[f] *Ruffin. inuect. in Hieron.*

ſanctio

sanctio Impetatorum lata anno sequenti, & suo loco inferiùs recitanda decreuit Porrò eiusmodi Imperatorum rescripta nonnisi commendatitia fuisse, inde certum ducimus argumentum, quòd iam Conciliorum canonibus, nępe Antiocheni & aliorum (vt superiùs sæpè dictum est) fuerit definitum, depositum à Concilio Episcopum, nónisi à maiori Episcoporum numero esse restituēdum: quam legem etiam Ariani sartam tectam conseruatamque contra Athanasium voluerunt. Sed ad res gestas hoc anno à Theophilo in causa Origenistarum oratio reuocetur.

XLVI. LEGATIONES THEOPHILI AD DIVERSOS EPISCOPOS.

Ex epistola eiusdem Theophili ad Hieronymum nuper recitata intelligi potest, qui à Theophilo ad Anastasium Papam missus est Romam, fuisse Theodorum monachum, eundemque antè S. Hieronymum inuisisse. Huic enim Theophilum ad eundem Romanum Pontificem legatione fungenti Synodicas dedisse litteras de Origenistis Alexandriæ condemnatis, par est credere, quibus res in Synodo gestas aduersus eosdem ipsum Anastasium fecerit certiorem. At qui Theodorum monachum Romam sibi legauit Theophilus, Constantinopolim etiam & ad alias quoque prouincias alios sanctissimos Nitriæ monachos legatos ad diuersos Episcopos misit, eisdemque dedit easdem Synodicas litteras, alio nomine Generales nominatas, vt potè quæ ad omnes Catholicæ Ecclesiæ Episcopos scriptæ essent. Testatur id quidem idem ipse Theophilus in epistola ad S. Epiphanium Constantiæ in Cypro Episcopum, cui præter Generalem illiam priuatim aliam addidit, reddiditque certiorem de rebus gestis aduersus Origenistas, deque monachis qui ex AEgypto pulsi nauigassent Constantinopolim. porrò ipsam, quòd haud prolixa sit, & rerum gestarum serié referat, hic integram describemus, sic enim se habet [a].

[a] *Apud Hieron. epist. 67.*

XLVII. THEOPHILI EPISTOLA AD EPIPHANIVM

[b] *Hiere. 6.*

[c] *Ephes. 5.*

Dominus[b] *qui locutus est ad Prophetam: Ecce constituite hodiè super sedes & regna eradicare, & suffodere, & dissperdere, & rursum ædificare, ac plantare: singulis temporibus eandem Ecclesiæ suæ largitur gratiam, vt integrum corpus conseruetur, & in nullo hæreticorum dogmata præualeant. Quod quidem nunc videmus expletum. Nam Ecclesia Christi, quæ non habet*[c] *maculam neq; rugam, aut aliquid istiusmodi, egredientes de cauernis suis Origenis colubros Euangelico ense truncauit, & fœcundum Nitriæ monachorum agmen contagione pestifera liberauit. Pauca ergo ex ijs quæ gesta sunt, in generali epistola, quam ad omnes in commune direxi, prout patiebatur angustia temporis, comprehendi. Dignationis tuæ est, quæ in huiusce modi certaminibus sæpe ante nos pugnauit, & positos in prælio consolari, & congregare totius insulæ Episcopos, ac Synodicas litteras tam ad nos, quàm ad Constantinopolitanæ vrbis Episcopum, & si quos alios putaueris, mittere: vt consensu omnium & ipse Origenes nominatim, & hæresis nefaria condemnetur. Didici enim, quod calumniatores veræ fidei Ammonius, Eusebius, & Euthymius nouo pro hæresi fauore bacchantes, Constantinopolim nauigarint, vt & nouos, si quos valuerint, decipiant, & veteribus suæ impietatis socijs coniungantur. Curæ igitur tuæ sit, vt cunctis Episcopis per Isauriam atq; Pamphilam, & cæterarum prouinciarum, quæ in vicino sunt, rei ordinem pandas, & nostram, si dignum putæs, epistolam subijcias: vt omnes vno spiritu congregati. cum virtute Domini nostri Iesu Christi tradamus eos satanæ in interitum impietatis, quæ possidet eos. Et vt celeriùs nostra Constantinopolim scripta perueniant, mitte industrium virum, & aliquem de clericis. sicut & nos de ipsis Nitriæ monasterijs patres monachorum cum alijs sanctis & cõtinentissimis viris misimus, qui possint cunctos in præsenti docere quæ gesta sunt. Et super omnia quæsumus, vt impensas ad Dominum fundas preces, quo possimus etiam in isto certamine victoriam consequi. Non enim parua lætitia & in Alexandria & per totam Aegyptum populorum corda peruasit, ex quo pauci homines eiecti sunt, vt purum corpus Ecclesiæ permaneret. Saluto fratres qui tecum sunt. Te plebs, quæ nobiscum est, in Domino salutat.* hactenùs Theophili litteræ ad Epiphanium.

XLVIII. EPIPHANII EPISTOLA AD HIERONYMVM.

[d] *Apud Hieron. ep. 73.*

Ipse autem Epiphanius, accepta Generali à Theophilo epistolà mittens eam ad S. Hieronymum, illi & coniunxit suas ad eum has perbreues litteras [d].

Generalis epistola, quæ ad omnes Catholicos scripta est, ad te propriè pertinet, qui zelum fidei aduersus cunctas hæreses habes, & Origenis propriè & Apollinarij discipulis aduersaris: quorum venenatas radices & in altum defixam impietatem omnipotens Deus protraxit in medium, vt in Alexandria proditæ, in toto Orbe arescerent. Scito enim, fili carissime, Amalech vsq; ad stirpem esse deletum[e] *& in monte Raphidim erectum trophæum Crucis. Etenim quo modò, porrectis in altum Moysi manibus, vincebat Israel, sic Dominus confortauit famulum suum Theophilum, vt super altare Ecclesiæ Alexandrinæ contra Origenem vexillum poneret, & impleretur in eo quod dicitur: Scribe signum hoc, quia delebo funditus Origenis hæresim à facie terræ cum ipso Amalech. Et ne videar eadem rursũ iterare, & prolixiorem epistolam texere: ipsam ad vos scriptam direxi, vt scire possitis, quæ nobis scripserit, & quantum boni vltimæ ætati meæ concesserit Dominus, vt quod semper clamabam, tanti Pontificis testimonio probaretur. Iam autem puto & te aliquid operis edidisse, & iuxta priorem epistolam, qua te super hac re fueram cohortatus, elimasse librum, quem tuæ linguæ homines legant. Audio enim & ad Occidentem quorundam hominum naufragia peruenisse, qui non contenti proditione sua, volunt plures mortis habere participes, quasi multitudo peccantium scelus minuat, & non numerositate lignorum maior gehennæ flamma succrescat. Sanctos fratres, qui tecum sunt in monasterio Domino seruientes, & tecum & per te plurimùm salutamus.* hæc ad Hieron. Epiphanius: quib. intelligas, nondum vulgatam fuisse in Oriente damnationem Origenis & Origenistarum Romæ ab Anastasio factam, cùm iam Theophili ibidem legeretur Generalis epistola.

[e] *Exod. 17.*

XLIX. HIERONYMVS VERTIT IN LATINVM EPISTOLAS THEOPHILI.

Porrò non Synodicam tantùm epistolam, sed etiam Paschalem datas esse à Theopilo, certum est, alteram in Synodo scriptam, alteram verò priuatim ad indicãdum Paschale tempus (ex more) ad Ecclesias datam, sed eam anno sequenti (vt ostendetur) quâ pariter Origenis damnatio proclamaretur, S. Hieronymus Latinitate donauit: sicque vnà cum Græco textu à Romana Ecclesia eas à se missas Hieronymus accipi voluit, idemq; præstitit de alia Paschali eiusdem Theophili post annum sequentem data. Testatur id ipse quidem in Ruffinum [f] agens, cúm ait: *Duas, Synodicam & Paschalem eius epistolas contra Origenem illiusq; discipulos, & alias aduersus Apollinarium & Origenem per hoc fermè biennium interpretatus sum, & in ædificationem Ecclesiæ legendas nostræ linguæ hominibus dedi.* Idem scribens ad Pammachium atque Marcellam post annum sequentem, cùm posteriores Paschales Theophili litteras mittit, has à se translatas, Romamq; esse à se missas his verbis ostendit [g]: *Rursus Orientalibus vos locupleto mercibus, & Alexandrinas opes primo Romam vere transmitto.* Sed cur in his tantam Hieronymus exhibuit diligentiam? Vt tum Theophili epistolis, tum earum à se facta translatione, Orbi vniuerso innotesceret damnatio Origenis. Audi enim quæ ibi ipse ad Pammachium atque Marcellam ait: *Vbi hæresis quæ sibilabat in mundo, & me & Papam Theophilum sui iactabat erroris, latratuq; impudentissimorum canum ad inducendos simplices, nostrum mentiebatur assensum? Oppressa est eius auctoritate & eloquentia,* &c.

[f] *Hier. Apolog. aduers. Ruffin.*

[g] *Hieron. epist. 78.*

L. DIFFERENTIA EPISTOLARVM THEOPHILI.

Sed pro harum differentia litterarũ, quæ priùs, quæve posteriùs datæ sint, ex earũ argumẽto quas idem Hieronymus eâdem ipsa epistola ad Pammachiũ atq; Marcellã dedit, poterimus intelligere, vbi ait: *Vos Christiani Senatus lumina, accipite & Græcam & Latinam etiam hoc anno epistolam, ne rursum hæretici mentiantur à nobis plerasq; vel addita, vel mutata: in qua laborasse me fateor, vt verborum elegantiam pari interpretationis venustate seruarem, & intra definitas lineas curr ẽs, nec in quoquam excedens loco, eloquentiæ eius fluenda non perderem, easdemq; res eodem sermone transferrem: quod vtrùm consecutus sum, nec ne, vestro iudicio relinquo. Quam scitatis in quatuor partes esse diuisam. In primo credentes hortatur ad Dominicum Paschace lebrandum. In secundo & tertio loco Apollinarium & Originem iugulat. In quarto, id est, extremo, hæreticos ad pœnitentiam cohortatur. Sed quid autem hic minùs aduersus Origenem dictum est, in præteriti anni epistola continetur: & hæc, quam modò vertimus, breuitati studens, dicere plura non debuit. Porrò contra Apollinariũ succincta fides & pura professio non caret subtilitate dialectica, quæ aduersarium suum, extorto de manibus eius pugione, confodit. Orate Dominum, vt quod in Græco placet, in Latino non displiceat, & quod totus Oriens miratur & prædicat, læto sinu Roma suscipiat, prædicationem quoq; cathedræ Marci Euangelistæ cathedra Petri Apostoli sua prædicatione confirmet: quamquam celebri sermone*

vulgatum sit, beatum quoq; Papam Anastasium eodem feruore, quia eodem spiritu est, latitantes in foueis suis hæreticos persecutum, eiusq; litteras doceant, damnatum in Occidente, quod in Oriente damnatum est: cui multos imprecamur annos, vt hæreseos rediuiua plantaria, per illius studium longo tempore arefacta, moriantur. hæc de litteris à Theophilo scriptis sanctus Hieronymus, nempe vna Synodica, ac duabus Paschalibus duorum annorum spatio intercurrente datis.

LI. DE EPISTOLIS A THEOPHILO SCRIPTIS RATIO TEMPORIS.

Quod verò ad Synodicam spectat, eadem (vt ipse testatus est) ab ipso Hieronymo Latinitate tradita, desideratur: nam licèt tres extiterint Theophili epistolæ, nulla earum Synodalis est: sed eædem omnes Paschales esse intelliguntur, vt potè quibus indicatur venturus Paschalis ex ipsiusmet Theophili calculis dies; Synodica verò nulla, quæ ex Synodo aliqua data possit intelligi. Porrò quinque à Theophilo datas esse generales epistolas, quarum est memoria apud sanctum Hieronymum, eiusdem auctoris testificatione exploratum habetur: quarum omnium si tempus, quibus singulæ datæ sunt, inspiciatur, ipsa quoque rerum gestarum series concinno ordine disponetur. Earum igitur omnium prima est illa hoc anno ex Synodo data, eaque ex causa appellata Synodica: secunda Paschalis dicta aduersus Origenem & eius discipulos peculiariter scripta, quæ etiam desideratur: hæcque illa est, de qua ipse Hieronymus in epistola ad Pammachium & Marcellam scribit, [a] cùm ait: *Si quid autem hic minùs aduersus Origenem dictum est, in præteriti anni epistola continetur.* de ambabus his idem Hieronymus vbi suprà aduersus Ruffinum agens [b] meminit, atque de tertia aduersus Apollinarium & Origenem scripta, cùm ait: *Duas, Synodicam & Paschalem eius epistolas contra Origenem illiusq; discipulos, & aliam aduersus Apollinarium & eundem Origenem per hoc fermè biennium interpretatus sum.* Porrò tertiam hanc epistolam illam esse certum est, cuius argumentum in quatuor partes diuisum ab eodē Hieronymo in dicta epistola ad Pammachium atque Marcellam data describitur [c]. Habes iam tres à Theophilo datas epistolas, vnam Synodicam, duas Paschales: quarum posterior extat, estque eius exordium: *Primùm* [d] *solemnitatis augustæ sermo, &c.* Rursus verò post hanc alia sequitur ordine secunda in codice, dicenda tamen Theophili quarta Paschalis verò tertia, quæ sic incipit [e]: *Christum Iesum Dominum gloriæ, &c.* Post hanc additur alia, dicenda Paschalis quarta, seu quinta ordine collocanda (vt patet ex ordine præcedentium) quæ ita exorditur [f]: *Nunc quoque Dei viua Sapientia,* &c. cuius argumentum describitur à sancto Hieronymo in epistola ad Theophilum [g], quam ipse in Latinum se vertisse ait, cùm haud pridem S. Paula ex hac vita migrasset, cuius transitum ad Deum contigisse certum est Honorio Augusto VI. & Aristeneto Coss. anno Domini quadringentesimo quarto, cuius temporis certâ habitâ ratione, dicendum est, vltimam Paschalem, earum scilicèt quarum mentio est apud S. Hieronymum, ordine quartâ datam à Theophilo esse anno Domini quadrigentesimo tertio.

[a] *Hieron. epist. 78.*

[b] *Hier. aduers. Ruffi.*

[c] *Hieron. epist. 78.*

[d] *Extat To. 1. Bibl. sanctæ.*

[e] *Ibidem.*

[f] *Ibidem.*

[g] *Hieron. epist. 31.*

LII. QVO ORDINE TEMPORIS SCRIPTÆ SINT EPI. PASCHALES THEOPHILI.

Cùm enim Paschalis epistola primò consueuerit mitti Romam ad Romanum Pōtificem, à quo reliquæ acceptura essent Ecclesiæ, in die Epiphaniæ Domini diaconorum præconio inter sacra peruulganda (prout dictum est suo loco pluribus tertio Annalium tomo, vbi de Cōcilio Niceno sermonem habuimus) vtique non eodem anno, cuius Pascha indicebatur, sed superiori ab eo Paschalē scribi epistolam oportuit atque mitti. Quâ quidem habita ratione, certo temporis ordine ita omnes à Theophilo datæ illę quinque epistolæ disponuntur, vt hoc anno (prout demōstratum est) ex Synodo Alexandrina scripta à Theophilo Synodica fuerit de condemnatione Origenis & eius doctrinæ inhærentium Origenistarum: sequenti autem anno data fuerit prima Paschalis pro eo qui sequitur anno, nempe quadringentesimo primo: quo item anno, quadringentesimo primo edita fuerit secunda Paschalis pro anno quadringentesimo secundo: tertia verò promulgata fuerit ipso anno Domini quadringentesimo secundo pro sequenti anno quadringentesimo tertio: quarta verò Paschalis (vt memorauimus) scripta sit ipso anno quadringentesimo tertio pro quadringentesimo quarto, quo eam in Latinum vertit S. Hieronymus, defuncta iam paulo antè S. Paula eodem anno, mense Ianuarij. Hæc conuenire cum editis ab ipso Theophilo Paschalibus Cyclis, curiosus explorator inueniet. Porrò successiuo ordine, annis singulis singulas eodem argumento aduersus Origenis hæresim & eius sectatores esse datas dictas epistolas liquet: cùm alioqui alijs quoque annis (vt antè diximus) singulis singulas dare soleret Paschales. At scrupulosam hanc Theophili epistolarum disquisitionem ad exactam temporum rationem minimè prætermisisse oportuit.

LIII. ORIGENIS ERRORES DAMNATI ALEXANDRIÆ ET ROMÆ EODEM TEMPORE

Quænam autem post scriptas hoc anno ab Anastasio Papa Origenis & Origenistarum damnationis litteras fuerint subsecuta: quidve Ruffinus à communione Catholica alienus posthæc in S. Hieronymum molitus sit: rursum verò quid egerint aduersus Theophilum Alexandrinum Episcopum monachi Origenistæ ab eodem in Aegypto damnati atq; expulsi, cùm peruenerunt profugi Constantinopolim: sequenti anno dicturi sumus, quo res ab eis gestæ contigisse noscuntur. Quo quidem anno & non antea id confectum est, vel potius sequenti secundum alios, vt vno eodemq; tempore & Alexandriæ in Synodo à Theophilo Origenes cum Origenistis penitùs damnaretur, & Romæ ab Anastasio Papa id ipsum publicâ sententiâ præstaretur. Quàm benè accidit, vt in Occidente quàm citissimè pullulans hæresis conuulsa penitùs exaruerit: in Oriente verò sic compressa licèt ad tempus siluerit, in nonnullorum tamen monachorum cordibus altioribus fixa radicibus, ad posteriora tempora infaustis propagata germinibus pullulauerit. De extincta autem statim in Occidente Origenis hæresi testatur S. Hieronymus in epistola ad Theophilum data, qua in primis hæc ait [h]: *Nequaquam amplius antiquus serpens sibilat, sed contortus & euisceratus, in cauernarum tenebris delitescens, Solem clarum ferre non sustinet. Qui quidem super hac re, antequàm scriberes, ad Occidentem epistolam miseram, ex parte hæreticorum strophas meæ linguæ hominibus indicans. Ex dispensatione Dei factum puto, vt eo in tempore tu quoque ad Anastasium Papam scriberes, & nostram, dum ignoras, sententiam roborares. Verùm à te nunc admoniti, magis studium accommodabimus, vt hic & procul simplices ab errore reuocemus.* & post alia, hæc subdit: *Vincentius presbyter ante biduum, quàm hanc epistolam darem, de Vrbe venit, & suppliciter te salutat, crebroq; sermone concelebrat, Romam & totam Italiam tuis post Christum epistolis liberatam.* Hæc Hieronymus. Atque de anni huius causa Origenistarum hactenùs: iam verò ad reliquas huius temporis res gestas Ecclesiæ Africanæ orationem flectamus haud inuitam.

OCCIDENS LIBER AB HÆRESI ORIGENIS

[h] *Hieron. epist. 71.*

LIV. DIRVTA IDOLORVM TEMPLA.

Hoc eodem anno, sequenti scilicèt ab eo, qui Gentilium deorum responsis fatalis prædictus erat, vt Christiana religio penitùs exclusa deficeret: Dei prouidentia factum est, vt deorum templorum & in eis consistentium idolorum facta fuerit vbique prostratio ac demolitio, contra verò Christianæ religionis res magna creuerint accessione. Id quidem disertis verbis S. Augustinus affirmat, dum ait [i]: *Sequenti anno, Consule Manlio Theodoro, quando iam secundùm illud oraculum dæmonum, aut figmentum hominum, nulla esse debuit Christiana religio, quid per alias terrarum partes forsitan factum sit, non fuit necesse perquirere. Interim, quod scimus, in ciuitate notissima & eminentissima Carthagine Africæ, Gaudentius & Iouius Comites Imperatoris Honorij, quartodecimo Kalendas Aprilis, falsorum deorum templa euerterunt, & simulacra fregerūt. Ex quo vsque ad hoc tempus per triginta fermè annos, quis non videat quantum creuerit cultus nominis Christi, præsertim posteaquàm multi eorum Christiani facti sunt, qui tanquam vera illa diuinatione reuocabantur à fide, eamque completo eodem annorum numero inanem irridendamq; viderunt?* hęc Augustinus. post Consulatum Honorij quartum cum Eutychiano, Consule Manlio. Ex quibus alijsq; superiùs dictis corrigendum est inuersum Chronicon Prosperi, vbi post Consulatum Mālij ponitur Consulatus Honorij cum Eutychiano, ordine quidem prępostero. De quo ne aliqua remaneat vllatenus dubitatio: ecce tibi Claudianus in Panegyrico eiusdem Theodori Consulatus, quem præcessit quartus Honorij, istacecinit [k].

[i] *S. August. de Ciu. Dei l. 18. c. vlt.*

[k] *Claud. in Cons. Theo.*

Quem

Quem quater ipse gerit, perfecto detulit anno;
Deposuitq; suas, te succedente, curules.

LV. LEGES HOC ANNO LATÆ ADVERSVS IDOLA.

Cæterùm cùm de templis diruendis manârint anni huius exordio ab Honorio Imperatore rescripta: tùm populus Christianus conferto agmine impetum faceret in celsa & augusta quæque templorum ædificia, non sine vrbium (vt videbatur) immensa deformitate: placuit eidem Honorio Imp. posterioribus rescriptis iubere, vt vbiq; populus à diruendis publicis ædificijs abstineret: itemq; alio edicto promulgato, vt spectacula minimè haberi prohiberentur, quæ tamen essent ab omni sacrificio & Gentilicia superstitione pura. Sed age iam, quo hæc ipsa notiora fiât, eadem hic describamus edicta. atq; illud in primis mense Ianuar. datum his verbis[a].

[a] l. 15. de Pagan. Cod. Theod. & Cod. Iustin. eod. tit. l. 3

Sicut sacrificia prohibemus, ita volumus publicorum operum ornamenta seruari: ac ne sibi aliqua auctoritate blandiantur, qui ea conantur euertere si quod scriptum, si qua lex forte prætenditur, erutæ huiusmodi chartæ ex eorum manibus ad nostram scientiam deferantur, &c. Dat. IV. Kalend. Febr. Rau. Theodoro V. C. Consule. hæc ad Macrobium P. P. Hispaniarum, & ad Proclianum Vicarium Quinq; prouinciarum Honorius. Idemq; hoc eodem anno ad Apollodorum Proconsulem Africæ his verbis rescripsit[b].

[b] l. 18. eod. tit. Cod. Theod.

Ædes in licitis rebus vacuas nostrarum beneficio sanctionum ne quis conetur euertere. Decernimus enim, vt ædificiorum quidem sit integer status. Si quis verò cum sacrificio fuerit deprehensus in eum legibus vindicetur, depositis sub officio idolis, disceptatione habita, quibus etiam nunc patuerit cultum vanæ superstitionis impendi. Datum IV. Kalend. Septembris, Patauio, Theodoro V. C. Cons.

LVI.

Quod autem spectat ad ludos, ad eundem Proconsulem Africæ idem Honorius Imperator. ista rescripsit[c].

[c] l. 17. eod. tit. & Cod. Iust. eod. tit. l. 4. LVDI PERMISSI AGI IN CIVITATIBVS. *licentiâ

Vt profanas ritus iam salubri lege submouimus, ita festos conuentus ciuium, & communem omnium lætitiam non patimur submoueri. Vnde abs q; vllo sacrificio, atq; vlla superstitione damnabili, exhibere populo voluptates, secundum veterem consuetudinem, inire etiam festa conuiuia, si quando exigunt publica vota, decernimus. Dat. XIII. Kal. Septemb. Patauio, Theodoro V. C. Cons.*

LVII.

In Oriente etiam Arcadius Imperator ad Eutychianum P. P. rescripsit, vt illa templa idolorum diruerentur, quæ essent in agris. Sunt autem hæc verba rescripti[d].

[d] l. 16. de Paga. Cod. Theod. QVID ARCADIVS ADVERSVS DEORVM TEMPLA.

Si qua in agris templa sunt, sine turba ac tumultu diruantur. His enim deiectis atq; sublatis, omnis superstitionis materia consumetur. Dat. 3. Idus Iulij, Damasco, Theodoro V. C. Cons. Verum quæ reliqua erant templa in ciuitatibus, vt Gazæ Marnæum, ad biennium integra perseuerârunt.

LVIII.

Sed quod ad tẽpla in vrbibus posita pertinet etsi ab eorum demolitione vetiti sunt Christiani; ijsdẽ tamen potiri concessũ est. Magna quidẽ gloria Christianę religionis effulsit, cùm arbitrio ipsius Antistitum clausis diu deorum templis, nunc reseratis, vexilloq; illuc Crucis illato, comitantibus clero atq; fideli populo, idola frangerentur, & simul cuncta, quæ superstitionis signa referrent, penitùs tollerentur. Quid autem acciderit tunc Carthagine de tẽplo Cælestis omnium famosissimo, S. Prosper narrat his verbis[e]:

[e] Posp. de prædict. li. 3 c. 38. QVID CARTHAGINE IN TEMPLO CÆLESTIS IDOLI.

Apud Africam Carthagini Cælestis inesse ferebant templum, nimis amplum, omnium deorum suorum ædibus vallatum, cuius platea lithostrata pauimento ac pretiosis columnis & mœnibus decorata, propè in duob. ferè millibus passuum protendebatur. Cùm diutiùs clausum, incuria, spinosa virgulta circumseptum obruerint, velletq; populus Christianus vsui veræ religionis vindicare: dracones, aspidesq; illic esse ob custodiam templi, Gentilis populus clamitabat. Quo magis Christianî feruore succensi, ea facilitate omnia amouerunt illæsi, quo templum suo vero cælesti Regi & Domino consecrarent. Nam cum S. Paschæ solemnis ageretur festiuitas, collecta illic & vndiq; omni curiositate etiam aduenientes: multitudo, sacerdotum multorum pater & dignæ memoriæ nominandus Antistes Aurelius, cælestis iam patriæ ciuis, cathedram illic loco Cælestis & habuit & sedit. Ipse tunc aderam cum socis & amicis, atq; (vt se adolescentiũ ætas impatiens circumquaq; vertebat) dum curiosi singula quæq; pro magnitudine inspicimus, mirum quoddam & incredibile nostro se ingessit aspectui, titulis æneis grandioribusq; litteris in frontispicio templi conscriptus, AVRELIVS PONTIFEX DEDICAVIT, *hunc legentes populi, mirabantur præsago tunc spiritu acta, quæ præscius Dei ordo certo isto fine concluserat.*

LIX. VATICINIA GENTILIVM CONTRA IPSOS CONVERSA.

Cumq; à quodam Pagano falsum vaticinium, velut eiusdem Cælestis, proferretur, quo rursum & via & templũ prisco sacrorum ritui redderentur: ille, ille (inquam) verus Deus, cuius prophetica vaticinia nesciunt omnino mẽtiri, nec fallere, sub Constantiõ & Augusta Placidia, quorum nunc filius Valentinianus pius & Christianus imperat, Vrso insistente Tribuno omnia illa templa ad solum vsq; perducta, agrum reliquit, in sepulturam scilicet mortuorum: ipsamq; viam sine memoria sui nunc Vandalica manus euertit. hæc ipse: ex his quoq; & vides, quibus ex causis creuerit Fidelium æmulatio in templis deorum demoliendis, quæ causa penitùs, esse despectui, illi patiebantur inuiti. Cùm enim Gẽtilium pertinacia impatiens dedecoris & contumelię, deorum templa penitùs inaccessa manere, falsis oraculis in vulgus sparsis, fore iactabat, vt abolita Christianâ religione, idololatria iam compressa maiori resurgeret gloria, templaq; rursus aperienda, & numerosiori multitudine frequentanda: quo hæc inanis prædictio cassa penitùs redderetur, ante eorum oculos ipsorum templa Fideles è fundamentis solo pro sternere conabantur: vt sic tandem Gentilitas desperata fatiscens, victa daret victoribus manus; no menq; Christianæ militiæ. Quod quidem ex sententia euenisse, ea quẽnuper sunt ex S. Aug.[f] recitata, testantur.

[f] Aug. in Luc ser. 29

LX.

Hic tandẽ finis fuit famosissimi idoli Cælestis Carthaginensis, eiusq; templi omnium in Africa celeberrimi. Ad huc verò vt Christi gloria ex eius demolitionis idoli victoria parta magis magisq; omnibus innotescat, hic paululum immorandum, deq; eodem idolo & eius origine & nomine est pluribus differendum: omnia enim hæc cõducunt ad Christi de peruersissimo dęmone expugnato trũphum. Primùm enim sciendũ est, eiusmodi Cælestis Carthaginensis idolum etiam Romanis maximè venerandum fuisse: quod ex eo quisq; poterit intelligere, dum ex Senatusconsulto atq; Principum placitis istud ipsum paucis cõcessum assecutum fuerit priuilegium, vt posset hęres institui. Nam Vlpianus[g] I. C. hæc de his habet:

[g] Vlpian. tit. de his qui hæred. inst. possunt Cod. Theo. *Iliensẽ. *Cæliſtum.

ROMANIS ETIAM VENERANDVM CÆLESTIS IDOLVM.

Deos hæredes instituere non possumus, præter eos quos Senatusconsulto, constitutionibus Principum instituere concessum est, sicut Iouem Tarpeium, Apollinem Didymæum, sicuti Martem in Gallia, Mineruam Melienſem, Herculem Gaditanum, Dianam Ephesiã, Martem Deorum Cybelem, quæ Smyrnæ colitur, & Cælestem* Salinensem Carthaginis.* hæc Vlpianus.

LXI. DE CÆLESTIS DEI CARTHAGINENSIVM ORIGINE.

Sed quodnam numen Cęlestis nomine declaratur? Primâ quidem fronte dixeris, esse Saturnum: nam cùm Lactãtij[h], tum aliorum plurium testificatione expressum habetur, peculiarẽ Deum Afris fuisse Saturnum, cui humanas hostias immolarent[i]. Cùm igitur constet Cælestem fuisse summo apud eos honore habitum, eundem fuisse Saturnũ cùm Cæleste, certum videri potest. His accedit Tertulliani Carthaginensis hominis summa auctoritas, dum primùm hæc ait in Apologetico[k]: *Vnicuiq; prouinciæ & ciuitati suus Deus est, & Africæ Cælestis.* Idemq; posteà in Scorpiaco[l] ista subdit: *Afrorum Deum Saturnum placari victimis hominũ.* Quibus accedit, quòd à Græcis Saturnus Φαινων (quod & Phornutus ait) Cælus est appellatus, seu Cælestis. His adiungitur, quòd Saluianus[m] Cælestem, non Deam, sed Deum appellat.

[h] Lact de fal. relig. c. 21.
[i] Sil. Ital. & alij.
[k] Tert. Apolog. c. 24
[l] Tertul. in Scorp. c. 7.
[m] Salui. de prouident. Dei l. 8.

Verùm Cælestem, non Dei, sed Deæ fuisse nomen, ex eodem Tertulliano[n] in primis accipimus, vbi ait: *Ista ipsa virgo Cælestis pluuiarum pollicitatrix, &c.* ista ipsa, nempe, quæ Carthagine colitur. Sed S. Augustinus[o], eius gentilis, vt potè Afer, virginem Cælestem nominat. Deam quidem, & non Deum fuisse apud Ethnicos existimatum, declarat etiam præsens inscriptio incisa basi, super quam Cælestis simulacrum collocatum erat[o].

LXII. CÆLESTIS DEA CARTHAGINENSIVM PECVLIARIS.

[n] Tert. Apol. ca. 23.
[o] Aug. de Ciuit. Dei lib. 2. c. 4.
[o] Romæ apud Alexandrum Borgianum.

INVICTAE
CAELESTI
AVR. ONESIMVS. DD

Et Apuleius, idemque ipse Africanus, eandem virginem appellat, Iunonemq; fuisse ait[a], cùm ita eam compellat: *Magna Iouis germana & coniuga, siue tu Sami querulo partu, vagituq; & alimonia tua gloriaris, siue celsa Carthaginis, quæ te virginem vectura leonis cælo commeantem percolit, beatas sedes frequentas*, &c. Cuius quidem imaginē in antiquis nummis expressam hic reddendam putauimus. Consiste hic parum, quæso, lector: haud enim otiosè tibi hoc exhibitum fuisse spectaculum senties. Vides hic duorum formas numismatum editas, alterius Seueri Imperatoris, alterius verò eius filij Antonini, atq; in ambobus, à tergo ipsorum, Carthaginensium Deæ Cælestis insesse signa. Meminisse autem debes, dictum esse secundo Annalium tomo, effigiata eiusmodi fuisse numismata cum inscriptione, INDVLGENTIA AVGG. quòd Seuerus Imp. vnà cum filio plurima Carthaginensibus contulerit beneficia.

[a] *Apul. de Asin. lib. 6.*

[b] *Extat apud Læliū Pasqualinū num. argēt.*

[c] *Extat apud Angel. Breuent. num. æreum*

LXIII. IMAGINIBVS VARIIS REDITA CAELESTIS DEA.

Cùm autem vtraque numismata hæc Carthaginensium Deæ typum exprimant & imaginem, altera tamen ipsarum in eo tantùm differt ab altera paruâ differentiâ, cùm in posteriori Cælestis Deæ dextera armata sit fulgure, in priori verò tympanū dextera Cęlestis teneat, cuius effigiē[d] à Luciano habes magna ex parte descriptam. Dum enim agit de Dea Syria, hæc inter alia: *Leones ipsam ferunt, & tympanum habet, & coronam in capite turritam gestat.* vt Cybelem haud dubium intelligas significari, quæ ad luctus ex Attidis morte susceptī consolationem, tympanum sumpsisse fertur. Porrò eiusdem Deæ signa diuersis gestaminibus fingi, illud declarat, quod idem Lucianus inferiùs habet de eiusdem imagine in templo Hierapolitano ad totius Syriæ cultum posita, dum ait eiusdem simulacrum altera quidem manu colo reddidisse inuenerimus fulgur.

[d] *Lucia. de Dea Syria.*

LXIV. CAELESTIS DIVERSIS NOMINIBVS APPELLATA.

Cæterùm eiusdem Apulei constat auctoritate, idem simulacrum non vnius tātùm, sed diuersorum numinum nomina continuisse. sunt hæc eius verba[e]: *In vniuersum quidem, (quod verè dixeris) Iuno est. Cæterùm habet quippiam & Minervæ, & Veneris, & Lunæ, & Rheæ, & Nemesis, & Parcarum: & altera quidem manu sceptrum tenet, altera autem colum, & in capite radios gerit, & turrim, & cæstum habet, quo solam Venerem cognomento Cælestem exornant.* hæc ipse. Similiter autem ex Cælesti Carthaginensi exprimi plura numina, siue vnum diuersis nominibus nuncupatum, non tantùm quæ nuper ex Apuleio sunt recitata declarant, sed & quæ idem enucleatiùs habet inferiùs hisce verbis, cùm precatur: *Regina Cæli, siue tu Ceres alma frugum parens originalis, quæ repertu lætata filiæ, vetustæ glandis ferino remoto pabulo, miti commonstrato cibo, nunc Eleusinam glebam percolis: Seu tu Cælestis Venus, quæ primis rerum exordijs sexuum diuersitatem, generato amore, sociasti, & æterna sobole humano genere propagato, nunc circumfluo Paphi sacrario coleris: Seu Phœbi soror, quæ partu ferarum medelis lenientibus recreato, populos tantos educasti, præclarisq; nunc venearis delubris Ephesi: Seu nocturnis vlulatibus horrenda Proserpina, triformi facie laruales impetus comprimens.* ac paulò post, sic respondens ipsa ad Lucium: *En adsum tuis commota, Luci, precibus rerum Natura parens, elementorum omnium domina, sæculorum progenies initialis, summa numinum, Regina manium, prima cælitum, deorum dearumq; facies vniformis, quæ cæli luminosa culmina, maris salubria flamina, inferorum deplorata silentia nutibus meis dispenso. Cuius numen vnicum multiforme specie, ritu vario nomine multi iugo* totus veneratur Orbis. Inde primigenij Phryges Pessinunticam nominant Deum matrem: hinc autochthones Attici Cecropeiam Mineruam: illinc fluctuante Cyprij Paphiam Venerem, Cretes sagittiferi Dictynnam Dianam, Siculi trilingues Stygiam Proserpinam, Eleusini vetustam deam Cererem: Iunonem alij, alij Bellonam, alij Hecaten, Rhamnusiam alij: & qui nascentis diei Solis inchoantibus illustrantur radijs Aethiopes, Aryque prisca, doctrina pollentes AEgyptij cærimonijs me proprijs percolentes, appellant vero nomine Regnam Isidem. &c.

[e] *Apul. lib. in princ.*

* multiuoco.

Attigit hæc etiam ex parte noster S. Ambrosius, dum de ea hæc ait expressè[f]: *Quam Cælestem Afri, Mitram Persæ, plerique Venerem colunt pro diuersitate nominis, non pro numinis varietate.* At quod idem Apuleius citatis in locis, eandem Cælestem, Dianam nominatam fuisse tradit: hic cum S. Hieronymo[g] dicimus, non intelligi Dianam illam venatricem, quæ arcum tenet, & succincta est: sed illam (vt ait) *Mult mammiam, quā Græci πολυμαστον vocant, vt scilicet ex ipsa quoq; effigie mentirentur, omnium eam bestiarum & viuentium esse nutricem.* quale fuisse simulacrum Dianę Ephesiæ, antiqua monumenta docent. Certè quidem & Dianam Cælestis nomine nuncupatam, antiqua inscripta lapidibus monumenta produnt, vt quæ subijcimus[h].

LXV. CAELESTIS EADEM DIANA AB ALIIS DICTA.

[f] *Ambros. adue. Symmach.*

[g] *S. Hier. in præf. in ep. Pauli ad Ephe. l. 1.*

DIANAE. CAELESTI
SACRVM
Q. CORNELIVS
THEOPHILVS
CVM. QVINTIA. M. F.
LVPERCA

[h] *Romæ apud S. Mariam Maior descripsit Smet. pag. 22. nu. 11.*

Sed vnde id Carthaginensibus numen? Audi Herodianum[i], dum describit Heliogabali portentosa deliria, cùm quæreret deo suo Heliogabalo vxorem sociare: spretoq; Palladis simulacro, quod cerneret galeatum: *negans* (inquit) *belligeram vxorem atque armatam cordi esse deo suo, simulacrum Vraniæ* (Cælestis scilicèt Deæ) *iussit afferri: quod scilicèt Carthaginensibus, omniq; Africæ venerabile, positum fuisse à Phœnissa Didone creditur, quo tempore antiquam Carthaginem dissecto corio ædificauit. Hanc Afri Vraniam, Cælestem videlicèt, vocant, Phœnices Astroarchen, Lunam esse affirmantes: Congruere igitur aiebat Antonius matrimonium Solis & Lunæ.* Hæc Herodianus. Verumtamen quod est apud Herodianum, Astroarchen, astrorum Principem, Reginam cæli Iudæi, Phœnices verò nominabant Astarthen, notissimum apud eos idolum, cuius genealogiam ab Eusebio[k] ex antiquissimis Phœnicum monumentis descriptam inueniēs.

LXVI. SIDONIORVM THEOLOGIA AD CARTHAGINENSES ALLATA.

[i] *Herod. l. 5*

[k] *Euseb. de præpar. Euan. l. 1. c. 7*

Sic & Lucianus de Dea Syria agens, Sidoniorum idolum maximo apud eos honore habitum. Astarthen pariter nominat, quam deam Lunam esse, sic dictam, ipse se existimare testatur. Estque eius mentio in diuinis Scripturis[l]: nam de Salomone traditur, quod inter alias idolorum abominationes colebat Astarthen deam Sidoniorum. quam cùm Apuleius (vt vidimus) nominet Reginam cæli, intelligere potes eam ipsam fuisse, quam temporibus Hieremiæ apostatantes Hebræos coluisse, conqueritur ipse Hieremias, cùm ait[m]: *Filij colligunt ligna, & patres incendūt ignem. & mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas Reginæ cæli.* & alibi ex eorum verbis: *Ex eo autem tempore, quo cessauimus sacrificare Reginæ cæli, & libare libamina, omnibus indigemus, & gladio & furore consumpti sumus.* quam Reginam cæli S. Hieron. Lunam interpretatur: Paraphrasis verò Chaldaica habet pro Regina cæli, Sidera cæli. Sentit & Philastrius[n], idem esse idolum, quod Sidonij & illis propinqui seducti Iudæi coluerunt Reginam cæli, quam Carthaginenses appellarunt Cælestem Virginem. nam ait:

LXVII. IVDAEI APOSTATAE CVLTORES CAELESTIS DEAE.

[l] *3. Reg. 11.*

[m] *Hier. 7. & 44.*

[n] *Philastr. c. 16.*

Alia est hæresis in Iudæis, qui Reginam, quam & Fortunam cæli nũcupant, & Cælestem vocant in Africa, colunt, eiq; sacrificia offerre non dubitant.

LXVIII. [a] *Theod. in Ezech. sect. 9.*

Cæterùm illud contigit, quod etsi vnum idemque commune ijsdem erat idolum: tamen cum pro diuersitate regionum (quod Theodoretus ait [a]) mutari consueuerint deorum imagines: inde accidit, vt alijs signis eadem dea expressa esset apud Sidonios, alijs apud Carthaginenses. Apud Sidonios enim eadem obequitans taurum (vt Lucianus ait) exprimebatur in nummis: nam & caput tauri Astarthen insigne fuisse, Eusebius docet [b]: cumq; & Cæli filiam extitisse dicit, inde quoq; accidit dictam esse Cælestem, quo nomine eandem colerent Africani, non tamen tauro, sed leonis dorso virginem insidentem, vt in nummis eam vides expressam.

[b] *Euseb. de præpar. Euang. lib. 1. c. 7.*

LXIX. MAGNVS CHRISTI TRIVMPHVS IN DEMOLITIONE CÆLESTIS

At quorsum, dices, tota hæc de Cælesti Carthaginensi prolixa tractatio? ea nimirùm ex causa, quòd singula hæc sint præclarissima trophæa victoriæ Crucis Christi. Non enim (vt videbatur) in demolitione Cælestis Carthaginensis vnum tantùm fuit prostratum idolum, sed omnia illa Gentiliciæ superstitionis sunt numina debellata, quæ ex Luciano & Apuleio superiùs sunt recẽsita. Et quod maioris fuit gloriæ Christi, de illo tunc potentissimo triumphatum est dæmone, qui Salomonem sapientissimum Regum omnium vicisset, Hebræumque Dei populum sub iugo duxisset impietatis, ipsa Astarthe, nuncupata Regina cæli, dea Sidoniorum, à Carthaginensibus dicta Virgo Cęlestis. Quod tunc exhibitum putas spectaculum cælitibus dignum, cùm quæ vecta leone Cælestis, cælestia scandens, vni ex illis sternitur pedibus, qui instar ouis [c] à Christo missus est inter lupos? Quænam vnquam de victoria hostium tam gloriosa est erecta columna, vel ingens eleuatus est obeliscus, aut victorijs exculptus militum fornix fuit triumphalis extructus, sicut cũ sedes Christianæ legis Antistitis (vt ait Prosper) in loco Cælestis est collocata, in qua & ipse Christi sacerdos stante populo sedit? *Aurelius* (inquit ille) *cælestis patriæ ciuis, cathedram illic loco Cælestis habuit & sedit.* Etenim cathedræ Episcopali leo ille Cælestis succubuit, quod in ecclesia moris esset, thronos Põtificis sculptorum leonum tergis imponi, mysticum illud referans, superbiam sæculi aduersariã Christi, dæmoniq; potentiã Crucis virtute subactas. Equidem innumera de his cernuntur exempla, vt de ea quæ proximè ob oculos fuit, sede Pontificia in apside veteris basilicæ Vaticanæ. Magnâ planè Christi victoriâ factum est, vt vbi Cælestis idolum (quod ait Capitolinus in Pertinace) reddebat oracula, illic audiretur ab Episcopo prædicari Euangelium veritatis. Sed de his hactenùs.

[c] *Matt. 11. Luc. 10.*

LXX. [d] *Prosp. de præf. dict. l. 3. c. 38.* SIMVLACRA ABSCONSA PROPALATA.

Nunc autem reliqua prosequamur, quæ his item temporibus in Africa contigisse, idem Prosper narrat his verbis [d]: *Noui quoq; ipse, in quadam parte Mauritaniæ prouinciæ de spelæis & cauernis ita antiqua producta simulacra, quæ fuerant absconsa, vt omnis illa cum clericis in sacrilegio periurij ciuitas teneretur. Quid verò per cæteras prouincias in re hac actum sit, & omnibus notum est, & exitus ipsi demonstrant. Doluit hæc futura Hermes Trimegistus, & mœrens inter cætera scripsit, dicens: Tunc terra ista sanctissima sedes delubrorum atq; templorum, mortuorum erit cadauerumq; plenissima futura.* hactenùs Prosper.

LXXI. CHRISTIANA MODESTIA COMMENDATA.

Rursum verò quod ad res Africanas pertinet, S. Augustinus cùm de his agit, antequã scilicèt Imperatoris rescriptis licentia data esset Christianis aduersus idola aliasque omnes ad ea spectantes superstitiones agendi, commendat Christianorum modestiam, dum nonnisi magna charitate cum ipsis agere consueuerint. Ipse enim concionatus ad populum, vbi explicat illa Deuteronomij verba [e]: *Cùm data vobis fuerit terra in potestatem, aras eorum destruetis, lucos eorum comminuetis, & omnes titulos eorum confringetis: Cum acceperitis potestatem, hæc facite. Vbi nobis*, inquit, [f] *non est data potestas, non facimus: vbi data est, prætermittimus. Multi Pagani habent istas abominationes in fundis suis: nunquid accedimus, & cõfringimus? Priùs enim agimus, vt idola in eorum cordibus confringamus. Quando Christiani & ipsi facti fuerint, aut imitant nos ad tam bonum opus, aut præueniunt nos. Modo orandum est pro illis, non irascendum illis.* At hæc Augustinus ante

[e] *Deut. 7. 12.*

[f] *August. in Matth. serm. 6.*

rescripta illa aduersus idola edita: quid autem post ipsa promulgata à suis voluit ipse præstari Christianis, hæc ab eodem commonente accipe S. Augustino: *Cùm*, inquit, *templa, idola, luci, & si quid huiusmodi, data potestate, euertuntur: quamuis manifestum est, cùm id agimus, non ea nos honorare sed potiùs detestari: ideòtamen in vsus nostros priuatos duntaxat & proprios non debemus inde aliquid vsurpare, vt appareat nos pietate ista destruere, non auaritia. Cùm verò in vsus communes non propios ac priuatos, vel in honorem Dei veri conuertuntur, hoc de illis fit, quod de illis hominibus, cùm ex sacrilegis & impijs in veram religionem mutantur.* hæc ipse. ex quibus intelligis quam à suis exegerit Augustinus in Gentilium superstitione abolenda hoc tempore moderationem. haud tamen ab omnibus id præstitum est, vt ipsa materia, ex qua idola confecta essent Gentilibus ipsis fuerit restituta: quis enim illam à militum manibus rapacissimis extorsisset?

[g] *August. epist. 154.*

LXXII. SVFFECTANI TRVCIDANT CHRISTIANOS. [h] *August. epist. 267.* AVGVSTINI EPIST. AD SVFFECTANOS.

Accidit autem tunc temporis illud lugubre in Colonia Suffectana, vt Gentiles simulacri sui Herculis iacturam passi, aduersus Christianos arma corripientes, ex eis trucidauerint sexaginta. ad quos tunc S. August. exprobrans ista breuiter scripsit [h]:

Immanitatis vestræ famosissimum scelus & inopinata crudelitas terram concutit, & percutit cælum, vt implateis ac delubris vestris eluceat sanguis, & resonet homicidium. Apud vos Romanæ sepultæ sunt leges, iudiciorum rectorum calcatus est tenor. Imperatorum certè nulla veneratio nec timor. Apud vos sexaginta numero fratrum innocens effusus est sanguis: & si quis plures occidit functus est laudibus, & in vestram curiam tenuit principatum. Age nunc principalem veniamus ad causam. Si Herculem vestrum dixeritis: porrò reddemus. Adsunt metalla, saxa nec desunt: accedunt marmorum genera, suppeditat artificum copia. Cæterùm Deus vester cum diligentia sculpitur, tornatur & ornatur: addimus & rubricam, quæ pingit ruborem, quo possint vota vestra sacra sonare. Nam si vestrum Herculem dixeritis, collatis singulis nummis, ab artifice vestro vobis emimus Deum. Reddite igitur animas, quas manus vestra contorsit, & sicut à nobis vester Hercules redditur, sic etiam à vobis tantorum animæ reddantur. hactenùs ad eos Augustinus, ironia ista exprobans immane facinus, deorumq; Gentilium inanem cultum ob oculos repræsentans, ostendens faciliùs esse, mille denuò Hercules & omnes deos Gentilium efformare, quàm vnum necatum hominem vitalibus restituere, declarans pariter quanto inferioris conditionis existeret Hercules, quem fractum reficere artifex posset, quàm homo, qui semel extinctus, ab Hercule excitari non valeat.

LXXIII. CALAMENSES QVID IN CHRISTIANOS.

At quid hoc item tempore Gentiles Coloniæ Calamensis in opprobrium promulgatarum in deos Gentiliũ legum egerint, ab ipso etiam accipe Augustino hæc de his ad Nectarium conscribente [i]. *Contra rectissimas leges, Kalen. Iunijs festo Paganorum, sacrilega solemnitas agitata est, nomine prohibente tam insolentia vsu, vt quod nec Iuliani temporibus factum est, petulantissima turba saltantium in eodem prorsus vico ante fores transiret Ecclesiæ. Quam rem illicissimam atq; indignissimam clericis prohibere tentantibus, ecclesia lapidata est. Deinde post dies fermè octo, cùm leges notissimas Episcopus Ordini replicasset, & dum ea quæ iussa sunt, velut implere disponunt, iterum ecclesia lapidata est. Postridie nostris ad imponendum perditis metum, quod videbatur, apud Acta dicere volentibus, publica iura negata sunt. Eodemq; ipso die, vt vel diuinitùs terreretur, grãdo lapidationibus reddita est: qua transacta, continuò tertiam lapidationem, & postremò ignem ecclesiasticis tectis atque hominibus intulerunt, vnum seruorum Dei, qui oberrans occurrere potuit, occiderunt, cæteris partim vbi potuerunt latitantibus, partim quo potuerant fugientibus: cùm intereà contrusus atq; coarctatus quodam loco se occultaret Episcopus, vbi se ad mortem quærentium voces audiebat, sibique increpantium, quòd eo non inuento, gratis tantum perpetrassent scelus. Gesta sunt hæc ab hora fermè decima vsque ad noctis partem non minimam. Nemo compescere, nemo subuenire tentauit illorum, quorum esse grauis posset auctoritas, præter vnum peregrinum, per quem & plurimi serui Dei de manibus interficere conantium liberati sunt, & multa extorta prædantibus: per quem clarum factum est, quàm faciliè illa vel omnino non fierent, vel cœpta desisterent, si ciues maximeq; primates ea fieri perficiq; vetuissent.* hæc Augustinus de his quæ diebus istis Calamæ facta sunt, cuius E-

[i] *Augustin. epist. 202.*

cleſia ſub diœceſi Hipponenſi cõſtituta erat, adeò vt eius viſitatio ipſi incumberet Auguſtino, vt Poſſidius eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus docet [a].

[a] Poſſid. in Vita S. Auguſt. c. 12.

LXXIV. QVID AVGVSTINVS CALAMÆ CVM GENTILIBVS.

Veniens igitur, his auditis, Calamam Auguſt. vt mærentem ſubleuaret Eccleſiam, quid tunc egerit, idem ipſe eadem epiſtola narrat: *Modò cùm apud Calamam eſſemus, vt noſtri in tam graui dolore vel conſolarentur afflicti, vt ſedarentur accenſi: quantum potuimus, quo in tempore oportuiſſe exiſtimamus, cum Chriſtianis egimus: deindo etiam ipſos Paganos malitanti caput & cauſam, petentes vt ab eis videremur, admiſimus, vt hac occaſione admoneremus eos, quid facere deberent, ſi ſaperent, non tantùm pro remouenda præſenti ſolicitudine, verùm etiam pro inquirenda ſalute perpetua, multa à nobis audierunt, multum etiam ipſi rogauerunt. Sed abſit vt tales ſeruiſimus, quos ab eis rogari delectet à quibus noſter Dominus non rogatur.* Diſceſſit tandem ab eis Auguſtinus haud placatus, quòd oblatã veniæ ſpem etiam lucro æternæ ſalutis minimè ſuſcepiſſent.

LXXV. NECTARIVS INTER CEDIT APVD S. AVGVSTINVM PRO SVIS PAGANIS.

Quamobrem qui inter Ethnicos ibi conſiſtentes grandior natu ac ſapientior videbatur, Nectarius ſuis Gentilibus conſulturus Idolatris, ad eundem Auguſtinum reuerſum Hipponem litteras dedit, quæ hactenùs extant [b], in quibus inter alia munus ab eo Chriſtiani Epiſcopi exigés, iſta ſubdit: *Sed Epiſcopum fas non eſt, niſi ſalutem hominibus impertire, & proſtatu meliore cauſis adeſſe, & apud omnipotentem Deum veniam aliorum mereri delictis, &c.* Auguſtinus verò ad ipſum reſcribens, iſta pollicetur, nimirùm acturum vt reſipiſcentibus parcatur, cum nocentibus verò mitiùs agatur, ita tamen, ne veniæ facilitate rurſum alia his ſimilia impiorum præſumat audacia, attemperandam fore clementiam ſeueritate: *Ad hoc* (inquiens) *nitendum, ſeruata mãſuetudine & moderatione Chriſtiana, vt aut cæteros deterreamus eorum imitari peruerſitatem, aut cæteros optemus eorum imitari correctionem. Damna quæ illata ſunt, vel tolerantur à Chriſtianis, vel reſarciuntur per Chriſtianos: animarum verò lucra, quibus acquirendis cum periculo etiam ſanguinis inhiamus, & in illo loco quæ ſtuoſius prouenire, & alijs locis illo exemplo non impediri deſideramus.* hæc ipſe, planè docens qua ratione debeat Epiſcopus attemperare cum indulgentię remiſſione ſeueritatis rigorem.

[b] Apud Auguſt. epiſt. 201.

LXXVI. LEGATIO POSSIDII AD IMPERATOREM ADVERSVS GENTILES.

Quænam autem iſta fuerint conſecuta, nihil præterea inuenimus, niſi quòd Poſſidius Calamæ Epiſcopus, expoſtulaturus aduerſus Gentiles incendiarios & homicidas nauigauit ad Honorium Imperatorem: cuius cùm ſeuerũ ad Proconſulem reſcriptum timeretur elicitum, rurſus idem qui ſuprà Nectarius Calamenſis, homo Gentilis ad eundem S. Auguſtinum pro ſalute ſuorum litteras dedit: extant [c] ipſæ, & quas ad ipſum reddidit idem Auguſtinus, [d] vbi & de Poſſidio apud Imperatorem cauſam proſequẽte meminit.

[c] Apud Auguſt. epiſt. 253.
[d] Aug. epi. 254.

LXXVII. ROMÆ RELIQVIÆ IDOLOLATRIÆ SVBLATAE.

Cùm igitur tam in Oriente, quàm etiam in Occidente (vt vidimus) aduerſus idola hoc anno fuiſſent promulgata reſcripta: ſicubi vehemens reliquorum facta eſt proſtratio idolorum, Romæ certè ardentioribus ſtudijs eorundem cõclamata eſt demolitio, cùm (ſententia S. Hieronymi [e] alias repetita) nulli vehementiùs quàm Romæ, frequentioriq; populo, vacua idolorum templa quaterẽtur. Sed ex quo ea quæ in aperto erant, iam fuerant diſiecta atque contrita, ſecretos aditus, ipſa penetralia, ſpecuſq; ſubterraneos Fideles ſunt curioſiùs perſcrutati, adeò vt inueniri latibula minimè vſquam potuerint, quæ ſolerti, pietate duce, ſagacitati fuerint inacceſſa. Tunc planè accidit, quod S. Proſper [f] vnà cum alijs ſuorum temporum rebus memoriæ prodidit de effecti draconis in ſpecu latẽtis per monachum Chriſtianum impoſtura detecta: cuius rei geſtæ hiſtoriam tertio tomo, alia expoſcente occaſione, retulimus. Teſtatur etiam idem Proſper, templa deorum omnia cum ſuis adiacentibus ſpatijs fuiſſe tunc Eccleſijs ab Honorio Imperatore collata.

[e] Hieron. præf. in epi. ad Galatas.
[f] Proſp. de prædict. li. 3. c. 28.

LXXVIII. CARMINA SIBYLLINA COMBVSTA.

Reſerata tunc pariter ſunt Apollinis Palatini abſconſa, repertaq; carmina Sibyllina, quæ à Stilichone in opus incumbente ſuccenſa fuere: in quem Rutilius Numatianus hæc proclamauit [g]:

Nec tantum Giticis graſſatus proditor armis,
Ante Sibyllinæ fata cremauit opis.
Odimus Althæam conſumpti funere torris,
Niſi cum crimen flere putantur aues.
At Stilicho æterni fatalia pignora regni,
Et ſolenas voluit præcipitare colos.

[g] Rutilius Itiner. l. 2.

ita ipſe, quòd in Sibyllinis libris crederentur fatalia Vrbis ineſſe præſcripta. Quænam autem aduerſus ea quæ reliqua eſſent ſigna idololatriæ, vbiq; locorum ſub Romano Imperio à Chriſtianis hoc anno geſta fuerint, ſcriptorum inopia ſilent.

LXXIX. HONORIVS COLLECTAS IVDÆORVM VETAT.

Qui igitur hoc anno ex recitatis edictis Gentiliciam ſuperſtitionẽ exagitauit Honorius Imperator, Iudæos quoque ſibi nimiùm arrogantes nouo edicto compreſſit, dum collectas ab eis ex more faciendas inhibuit, ita reſcribens [h] ad Meſſalam Præfectum Prætorio.

[h] l. 14. de Iudæis C. Theodoſ.

Superſtitionis indignæ eſt, vt Archiſynagogi, ſiue presbyteri Iudæorum, vel quos ipſi Apoſtolos vocant, qui ad exigendum aurum atq; argentum à Patriarcha certo tempore diriguntur, à ſingulis ſynagogis exactam ſummam atq; ſuſceptam ad eundem reportent. Qua de re, omne quicquid conſiderata temporis ratione confidimus eſſe collectum, fideliter ad noſtrum dirigatur AErarium. De cætero autem nihil prædicto decernimus eſſe mittendum. Nouerint igitur populi Iudæorum, remouiſſe nos prædationis huiuſmodi functionem. Quòd ſi qui ab illo depopulatore Iudæorum ad hoc officium exactionis fuerint directi: iudicibus offerantur, ita vt tanquam in legum noſtrarum violatores ſententia proferatur. Dat. 3. Idus April. Mediol. Theod. V. C. Conſ.

XXC. DE IVDAEIS COLLECTORIBVS PECVNIARVM.

Vetus hæc querela in Iudęos etiam ante Chriſti aduentum. Quòd enim vbiq; terrarum diſperſi per omnes prouincias ipſi eſſent, exigendo à ſuis vectigales pecunias Iudæorum primates, videbantur quodammodò ab vniuerſo Imperio Romano tributum colligere: nam ſicut ipſi à ſuis, ita illi ab hominibus eius prouinciæ in qua agerent, mille inuentis modis, pecunias corradebant: fiebatque vt vniuerſi propemodum Imperio ſubditi in Iudæorum ærarium æs conferrent. Hæc enim in Iudæos Cicero exaggerat in oratione pro L. Flacco, qui iuſſus eſt cauſam dicere, quod vetuiſſet Iudæos collectam in Aſia pecuniã Hieroſolymam deferre. Sed & ad hęc ſpectare videtur recens huius temporis querela Rutilij, cum iſta luget his verſibus [i], aliàs antè alia occaſione citatis:

IVDAEI VBIQVE INFESTI.

[i] Rutil. Itil. lib. 1.

Atq; vtinam nunquam Iudæa ſubacta fuiſſet
Pompeij bellis, Imperioq; Titi.
Latius exciſæ peſtis contagia ſerpunt,
Victoreſq; ſuos natio victa premit.

De eiuſmodi collectione pecuniarum per prouincias ab ipſorum Patriarcha fieri ſolita, & de quæſtoribus ab eodem legari conſuetis, quos illi Apoſtolos nuncupabant, ex Epiphanio tertio Annalium tomo diximus. Sed & S. Hieronymus de eiuſmodi præſcripta ab eis conſuetudine, in Vigilantium iſta ait [k]: *Hac in Iudæa perſeuerante conſuetudine, non ſolùm apud nos, ſed & apud Hebræos, vt qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra, niſi ſolum Deum, ſynagogarum & totius Orbis foueantur miniſterijs.* hæc ipſe. Verùm quod hoc anno Honorius Imperator Iudæis ademptũ voluit, haud pòſt diu, nempe ſub eius ſexto Conſulatu cum Ariſteneto pro ijſdem datis [l] reſcriptis reſtituendum putauit, anno videlicet Domini quadringẽteſimo quarto. Extat tamen de eadem re Theodoſij Iunioris reſcriptum, quo ſibi vendicat quæ ab Occidentalibus Patriarchis à Iudæis exigi conſueuerant [m]. At de Iudæis hactenùs.

[k] Hier. in Vig. in fin.
[l] l. 15. & 17. de Iul. Cod. Theod.
[m] l. vlti. de Iul. Cod. Theod. & l. 16. Cod. Iuſt. eod. tit.

XXCI.

Qui verò Gentiles atque Iudæos cenſura legum coërcuit, hæreticis quoq; bellum reſcriptis ſuis Honorius Imperator indixit. Nam aduerſus Manichæos Africanam Eccleſiam perturbantes, ad Dominatorem Vicarium iſta reſcripſit [n]:

[n] l. 35. de hæret. Cod. Theod.

HONORIVS QVID IN MANICHAEOS. *deteſtati, *defenſãt, vel defendunt.

Noxios Manichæos, execrabileſque eorum conuentus, dudum iuſta animaduerſione damnatos, etiam ſpeciali præceptione cohiberi decernimus. Quapropter quæſiti adducantur in publicum, ac deteſtati criminoſi congrua & ſeueriſſima emendatione reſecentur. In eos etiam auctoritatis aculei dirigantur, qui eos domibus ſuis damnanda prouiſione detendant* Dat. 17. Kal. Iunij, Mediolani, Theo-

doro V. C. Consule. Sed vnde id acciderit, ex S. Augustino facilè intelligere potes, dum de Natura boni agens aduersus Manichæos, de ijsdem nefaria operantibus hæc ait [a]: *Hoc se facere, quidam confessi esse in publico iudicio perhibentur, non tantùm in Paphlagonia, sed etiam in Gallia, sicut à quodã Romæ Christiano Catholico audiui.* hæc ipse. Cùm ergo in Actis publicis eiusmodi illorum sordes fuerint propalatæ; eorundem testificatione redditas manifestas, Imp. legibus insecutus est, sed de ijsdem Manichæis in Africa Proconsulari iudicio detectis & condemnatis, agemus suo loco inferiùs. Quid verò hoc ipso anno Honorius Imperator ad Sapidianum Vicarium Africæ pro Africana Ecclesia rescripserit [b], videamus:

Si Ecclesiæ venerabilis priuilegia cuiusquam fuerint vel temeritate violata, vel dissimulatione neglecta; commissum quinque librarum auri (sicut etiam priùs constitutum est) condemnatione plectatur. Si quid igitur contra Ecclesias vel clericos per obreptionem, vel ab hæreticis, vel ab huiuscemodi hominibus fuerit contra leges impetratum; huius sanctionis auctoritate vacuamus. Dat. VII. Kal. Iul. Brixiæ, Theodoro V. C. Consule. Vt hæc autem sancirentur ab Honorio Imperatore, præcessit legatio Africanorum Episcoporum, mense Aprilis, ex Concilio Carthaginensi hoc anno celebrato; de quo hæc tantùm reperiuntur posteris commendata [c]: *Post consulatum glorioßissimi Imperatoris Honorij Augusti. IV. & Eutychiani V. C. quinto Kal. Maias, Carthagine, in Secretario basilicæ Restitutæ. In hoc Concilio legationem susceperunt Epigonius & Vincentius Episcopi, vt pro confugientibus ad Ecclesiam quocunq; reatu inuolutu legem de glorioßissimis Principibus mereantur, ne quis eos audeat abstrahere.* hæc ibi: meminisse namque debemus quæ anno superiori dicta sunt de Mascezile Africano Duce fratre Gildonis, ipsum nimirum violâsse immunitatem Ecclesiarum abstrahendo aliquos violenter ex eis, quorum sacrilegiorum causâ diram Dei vindictam in se prouocans infelix expertus est.

[a] *Augustin. de nat. bon. cap. 74.*

[b] *l. 34. de Episcop. & Cleric. C. Theod.* XXCII.

[c] *Tom. I. Conc.*

IESV CHRISTI
Annus 400.

ANASTASII PAP. Annus 3. ARCAD. & HONOR. IMPP. Annus 6.

I. DE CONSVLATV STILICHONIS.

QVADRINGENTESIMVS Christi annus ingreditur, adnotatus Fastis Consulatu Stilichonis & Aureliani. Mirabuntur fortasse aliqui, socerum Imperatoris Stilichonem, plurimum (vt videbatur) atque optimè de Imperio Romano meritum, tamdiu vixisse ordinarij Consulatus expertem. Sed quod ipse renuerit, id accidisse, Claudianus exaggerat, cùm his primum versib. merita eius inculcat [d]:

Qui mihi Germanos solus, Francosq; subegit,
Cur nondum legitur Fastis? cur pagina tantum
Nescit adhuc nomen, quod tam numerare decebat?

& paulò pòst:

Sperabam nullas trabeis, Gildone perempto,
Nasci posse moras, etiam nunc ille repugnat?

At ille pacandum anteà in omnibus esse Occidentale Imperium, quàm supremæ dignitatis honorem attingeret, prætexebat morarum causam. Bellis itaq; consopitis, compressisque barbaris, summâ pace Imperio partâ, hoc tandem anno creari se Consulem passus est. Vnde idem Claudianus:

——Nullus Boreæ metus: omnis & Austri
Ora silet: cecidit Maurus, Germania cessit:
Et Ianum pax alta ligat, te Consule, &c.

Felicissimus planè Stilicho in hanc diem, cùm ob fortitudinem animi in rebus bellicis, tum ob eiusdem moderationem in tanta rerum prosperitate seruatam: sed infelicissimus omnium redditus, cùm quærit adhuc altiora fastigia.

[d] *Claud. de laudib. Stilich. l. 2.*

II. * *Apud Mombrit.*

Eiusdem Stilichonis Consulatu consignata inuenimus [e] Acta sanctorum martyrum Anaunensium, Sisinnij Martyrij, & Alexandri, extat de his epistola Vigilij Præsulis Tridentini ad S. Simplicianum Mediolanensem Episcopum, cuius Gennadius meminit, vbi ait [f]: *Vigilius Episcopus Tridentinus conscripsit ad quendam Simplicianum in laudem libellum & epistolam continentem gesta sui temporis apud barbaros martyrum.* ita Gennadius. Sed cùm mentionem habens Simpliciani, non dicat eum Mediolanensis Ecclesiæ fuisse Episcopum, sed quendam, quasi incertum eius nominis virum; reuocari posse videtur in dubium, num hicille sit Simplicianus Antistes successor S. Ambrosij: cùm præsertim præcedenti capitulo idem [g] de eodem Mediolanensi Episcopo auctor agat, recensens edita ab eo scripta. Certè quidem id ipsi inexploratum fuisse videtur, alijs tamen omnibus compertissimum, cùm Vigilij epistola in codicibus omnibus inscriptionem habeat, Ad Simplicianum Episcopum: & licet cuius Ecclesiæ Antistes fuerit, minimè exprimat; tamen quòd eum Patrem appellet, cùm Episcopi collegas Fratres consueuerint nominare; non alium quàm Simplicianum longo senio venerandum, esse potuisse, facile suademur. Nam & S. Augustinus iam Episcopus scribens ad eundem libros Quæstionum, eum licet tunc tantùm presbyterum, æquè Patrem appellat. Porrò non alium quidem hunc ab eo Simpliciano fuisse, inde quoque elicimus coniecturam, quòd constat auctoritate Paulini [h], horum martyrum reliquias mox Mediolanum esse translatas; de quibus paulò pòst dicturi sumus.

[e] *Acta sanctorum martyrum Anaunensium, Sisinnij*

[f] *Gennad. de Vir. illust. c. 37.* ANAVNENSES MARTYRES HOC ANNO PASSI.

[g] *Gennad. ibid. ca. 36.*

[h] *Paulin. in Vita S. Ambros. in fin.*

III. DE OBITV S. SIMPLICIANI, ET VENERIO SVCCESSORE.

Cæterùm tempus sedis Simpliciani haud anni huius excessisse terminũ, inde certum ducimus argumentum, dum constat legationem Afrorum Episcoporum anno sequenti, nimirum post Stilichonis Consulatum, in Italiam missam esse ad Venerium Simpliciani successorem, vt suo loco dicemus. Imò quòd & Anastasius Papa (vt dictum est) ad eundem Venerium in causa Origenis Periarchon & Origenistarum litteras dedisse liquet, & vt conijci potest, hoc anno: inde adducimur, vt opinemur, hoc eodem anno potiùs quàm sequenti, Simplicianum diem obijsse, & subrogatum esse Venerium.

IV. CVR GENTILES INSVRREXERINT IN CHRISTIANOS.

Sed vnde (dicet aliquis) sub Christo Imperatore, in summa agente pace Imperio Occidentali, compressis & oppressis vndique barbaris, potuit locus esse martyrij? Memoriâ repete quæ de Honorij Imperatoris edicto aduersus idola, & quæ in Africa à Gentilibus Suffectanis & Calamensibus in Christianos diximus perpetrata; Cùm scilicet iussis Imperatoris edicto simulacris deorum, alijsque superstitionis Gentiliciæ signis vbique prosterni; vbi contingeret copiam numerosiorem esse Gentilium, Christianorum verò numerum minorem, longeque abessent Præfectorum apparituræ, compluribus in locis idolorum cultores, quasi pro pietate patrijsque dijs certantes, vehementi furore animorum incensos, in Christianos eorumque Ecclesias esse crudeliter debacchatos: id quidem dictos populos Suffectanos & Calamenses Ethnicos in Africa præsumpsisse, quæ ad calcem ferè anni superioris sunt dicta, declarant. Quod igitur vel in Africa, vel alibi furens gens Idololatra patrauit: istud ipsum, nondum anni vnius elapso termino, Gentiles rustici vallis Anaunię, à Tridentina ciuitate spacio vigintiquinq; milliarium (vt produnt Acta martyrũ) dissiti accolæ, in Dei ministros Sisinnium, Martyrium, & Alexandrum crudeliter commiserunt. Commiserati enim isti rusticos illos, post tantam Christiani nominis lucem toto Orbe diffusam, adhuc obstinatis animis tenebris superstitionis offundi, vt eos è faucibus dæmonis vindicatos aggregarent Ecclesiæ, è patrijs sedibus facti volentes extorres, ad eos peregrinati, in medio nationis prauæ fixêre tentoria, & Crucis erexêre vexillum.

V. SISINNII, MARTYRII, ET ALEXANDRI CERTAMEN.

Inter hos primarius Sisinnius eminebat, genere Cappadox, diaconatus officio sacer, in Christianæ militiæ stipendijs veneranda senectute decorus. Martyrius verò lectoris ordine initiatus, ostiarij autem auctus erat munere Alexander. Primus Sisinnius suo sumptu in vico Gétilium erexit Ecclesiam, cui duo posteriores comministri voluntarij milites inhæserunt. Instabat ille verbo, ex quo semi-

ne vberem referret pietatis prouentum: isti messis socij accesserè. Sed irriganda erat terra sterilis sanguine martyrum, vt ad Euangelicam mensuram reddere posset fructum centuplum cũ vitæ æternæ completiori additamento. Sed quomodo id acciderit, videamus. Ad finem iam vergebat hoc anno mẽsis Maius, cuius vigesimotertio die Gentiles ex antiquis ipsorum ritibus auspicari consueuerant Lustrationes segetum, vt ex Kalendario ab antiquis monumentis formis Plantinianis à Smetio [a] edito, cuique perspicuum fit. Quòd autem huiusmodi Idololatræ, collectâ ingenti rusticorum manu, cum hostia lustrare solerent agros: eiusmodi lustrationes, *Ambarualia* [b], quasi ab ambiendo rura, maiores dicere consueuerunt: de quibus ritibus Virgilius in Georgicis [c]:

LVSTRATIONES AGRORVM.

[a] *Smet. Inscri. pag. 36 n. 4 & 37 num. 1.*

[b] *Ex Festo apud Macrob. lib 3. cap. 5.*

[c] *Virgil. Georg. 2.*

VI.

--------Et cùm lustrabimus agros,
Terq; nouas circum felix eat hostia fruges, &c.

Porrò eorundem martyrium Acta habent, rusticos illos Ethnicos vallis Anauniæ id temporis ad hoc in vnum collectos esse tubarum signis, vt agros circumeundo lustrarent, cùm verò cogerent cõtribulem quendam suum, nuper per Dei ministros redditum Christianum, vt ad sacrificium victimam daret: & pro eius patrocinio assurrexissent viri Dei, redarguentes ipsorum impietatem: omnis mox illorum furor in ipsos cõuersus est. Cùm qui primum inter eos locum tenebat, Sisinnius tubâ percussus, securibusque confossus, in lecto exanimis penè decubuit. Verùm sequẽtis diei manè diluculo rursum rustici in Ecclesiam irruperunt, vt eam penitùs demolirentur, aggressique sunt Martyrium intentum curæ Sisinnij iam proximè DEO spiritum reddituri: quem fugam arripientem, tentum, pluribus affectum vulneribus, ducendum ad idolum quod colebant Saturni, vinculis ligant, vnà cum Alexandro ab ijsdem comprehenso latebras frustra captante. Trahunt & Sisinnium, & eius collo appendunt ludibrij causâ velut iumento rusticum tintinnabulum: cùm ille eos admonens, inter salutaria verba frustra iactata, in via deficiens, martyrio coronatus, cælum conscendit: cui & Martyrius, ex vulneribus sactus exanguis, eâdem coronâ auctus accessit collega martyrij. Alexander verò vinctus pedibus, raptatus per vepres saxaque, viuus peruenit ad templum: vbi accensâ pirâ, iniectis in eam sanctorum martyrum cadaueribus optio data est, si vellet ignem euadere, vnà cum ipsis sacra faceret. Qui penitus abnuens, in ignem iectus, summâ constantiâ in Christi confessione glorioso martyrium consummauit, pariqueque cum socijs coronâ decorus de impietate Ethnica & rusticana proteruia triumphauit. Sed diuinam mox impij sensêre vindictam, cùm è vestigiò atrâ nube ad terram vsque cælo contecto, vibrantibus hinc inde fulminibus, conterriti, se primùm in sanguinem innoxium peccâsse sensêre. Effecitque tandem sanctorum martyrum sanguis, quem dæmones exhorrescebant, vt aliquo intercedente temporis spatio, idololatria ex ea regione penitùs extincta fuerit, eorundẽque Memoriæ ibidem erectæ frequẽti cœtu Fidelium frequentarẽtur. Hæc ex eorundem martyrum Actis collecta sunt.

VII.

At lectorem venerandæ antiquitatis cupidum, epistolâ illâ Vigilij ad sanctum Simplicianum, minimè fraudandũ putamus; cùm præsertim ipsa haud prolixa admodum sit, sed mendis nonnihil aspersa, non minimo tamen labore ex diuersis diuersorum codicum lectionibus, quantum fas fuit, emaculata. Reddendam hic, inquam, eam putauimus, quòd hoc vnum certum sit reperiri vetus monumẽtum Actorum eorundem sanctorum martyrum, cùm eiusdem auctoris libellus eo argumento fusius scriptus omnino perierit, & istud ipsum sit vetustate corrosum. Epistola autem sic se habet [d]:

[d] *Apud Lipom. to. 2. & Sur. to. 3. sub. 29. Maij & manuscript.*

VIII. EPISTOLA VIGILII AD SIMPLICIANVM.

Domino sancto ac venerabili Patri, bonis omnibus præferendo, Simpliciano, Vigilius Tridentinæ Ecclesiæ Episcopus S.

Quamuis facta martyrum mentione, non verbis merita, sed verba meritis commendentur; potiusq; sit constantiæ silentio præterire, quibus est probata virtus: tamen quia me suggere causas, loca, pugnasq; martyrij pietas impulit, admonuit debitum, coegit officium: trepidantem mærore linguam paginæ non negaui, quia nec absconditi poterat lucerna sub modio, nec vox pij sanguinis reticeri. Post multos namq; patientiæ gradus & sedulas pugnas, recens perfidiæ accessit iniquitas, quibus ministri in Ecclesijs, quæ nuper fundatæ fuerãt, lacessiti sunt, ac martyrij titulos comparauerunt, parati ad omnia, libenter omnia sustinentes, nulli dantes occasionem, occasione gloriæ, gloriam meruerunt. Quorum vita (vt summa rerum fastigia referam) propter scientiæ notitiam fuit tam solicitudinis quàm propositi singularis. Nam omnes liberi nexu coniugij, Deo immaculatas animas vt sanctas hostias præstiterunt. Denique primus, vocabulo Sisinnius, nouam Christiani nominis pacem intulit barbaræ nationi; quam per annorum seriem, quod in se fuit, iugiter custodiuit, nullum consortium pollutæ hospitalitatis agnoscens, velut Loth [c] Sodomis, stupedo timore reuerentiam seruauit. Sed ouis, tota quamuis in luporum medio constituta, ouile quæsiuit, quod, impensis pusillæ fidei votis, munificus primus in illa regione fũdauit: cuius minister (si me eũ recensere dignaris) per hoc velut ex debito esse promeruit, senex vt æuo, ita merito præcesserit.*

[c] *Genes. 19*

* religionem

IX. DE MARTYRIO LECTORE.

Lector quoque Martyrius eius adminiculo sociatus, iam nominis pignore commẽdante, cum religiosæ professionis exordia post militiam temporalem catechumenus induit. Nam proiecto à se cingulo, reiectoq; parentum vel fratrum carnalium cœtu, intelligens sese veræ lucis auctore Deo gratiam consecutum, inter lectoris officia sociatus, diuinæ laudis canticũ auribus primus surdæ regionis intonuit, attentus operibus iugiter spiritalibus, lassatus ieuunijs continuis, lectioni suæ pædagogus, in lucrandis animab. anxius, quàm breuis temporis impendio tãtum fœnus antè præmisit, vt illi corona meritò crederetur. Quid liberatas animas referam, in sinum Abrahæ plena luce profectas, quas superstitio perfida dierum obseruantia, alienato iure naturæ, crudeli morte damnabat? Verùm ille, subductis maternis vberibus lacte turgentibus, peregrinus nutritu concedentem semper matri quærebat affectum, resurrectionem exemplis prædicatam videntibus oculis dicaturus. Hæc sunt pauca de multis.

X. DE ALEXANDRO OSTIARIO.

Alexander quoque Martyrij consanguinitate germanus, tertius Trinitatis hostiam complens, parem cẽfessionis ianuam reseruauit. Nam patriam, inquam, deinde peregrinus, parentesq; deseruit, comes in probationibus fidus, fide magnanimus, miseratione propensus. Et, si testimonio meo vtcunque creditur, non sunt nisi ipsi altrinsecus præferendi: quos commendari non opus fuit, nisi forte, quod decuit. At verò hactenùs sunt alleuata fastidia, si adhuc auribus libeter admittitis. Nam fumosa Gentilitas contra vaporem fidei zelo diaboli flamma furoris incaluit, & inde iam lento fomite serpens, quod opibus (vt dixi) fidei, paupertate deuota, primus id loci Diaconus Ecclesiæ tabernaculum posuisset.

XI.

Accessit quoque iustæ ad titulos causæ, quòd quondam hostias diaboloChristiana domus diaconi fideli ministerio prohiberet, vt lustri feralis vexillo præferri vexillum meruerit passionis. Nam inuitata sub vno prælio manus ad sanguinem conualuit, ac matutinis horis nimium antecedentis diei vulneribus fatigatum, nec aliter lectulo deprehensum emerita quiete sepeliuit. Lector quoque haud vnquam impigrè Deo ad ministerium antelucanum seruiebat; qui diacono in sacrificio famulabatur; tunc medicinam vulneribus memoratus Martyrius exhibebat, antequam opera, qua deprehensi sunt compleretur. Siquidem secedens ad hortum lector, qui Ecclesiæ cohærebat, captus, vitæ suæ arborem à radice plantauit. Ostiarius etiam passioni adiunctus est, in hospitio deprehensus, animam suam, vt non obtulit, ita non negauit. Verùm omnes in vnum collecti, per aliquot spatia tracti, Deo animas exspirarunt. Et duorum quidem ductum est corpus exanime. Tertio verò vt tenacior vita, ita fuit pœna magis sensibilis: nam vinus suas spectauit exequias, cùm præparatus est de sacris Ecclesiæ culminibus seu trabib. rogus: hæc flamma martyres velauit. Reuerenti autem voto cogitamus nobiscum, vt id loci basilica constituatur, vbi primùm fidei gloriosæ testimonium meruerunt. Nunc me immeritum in vtroque consortem paterno amore consolare, & cùm ijsdem sanctus apud ipsos exorator accede, quatenus possim die illa fimbriam aut sacerdotum aut martyrum, iam omnibus sepositis, peccator attingere. Salutamus speciali seruitio sanctitatem tuam. Quæso vt memorem* me tui Domino commendare digneris.* Item aliâ manu de reliquijs martyrum missis: *Denegare nõ potui, vt quod tuum in nobis erat, gloriosius fieret suscipientis merito, non gratia largientis. Dies autem passionis sanctorum, quarto Kalend. Iunias, sexta Feria, luce nascente.* hucusq; Vigilij epistola, à mendis (vt licuit) vindicata: desideratur autem libellus ab eo fusiùs scriptus de eorundem martyrio.

* incitata,

CERTAMEN SANCTORVM MARTYRVM.

* mærorẽ meum

XII.

Quid verò mirandum acciderit, cùm eiusmodi sanctorum martyrum venerandæ reliquiæ per Vigilium ad Simplicianum missæ, Mediolanum allatæ sunt; audi Paulinum rem gestam probè testatam ita scribentem [a]: *Sisinnij etiam, Martyrij, & Alexandri martyrum, qui nostris temporibus, hoc est post obitum sancti Ambrosij, in Anauniæ partibus, persequentibus Gentilibus viris, martyrij coronam adepti sunt, cùm reliquias Mediolanenses summa cum deuotione susceperunt, adueniente quodam caco & referente, cognouimus, qui eodem tacto lectulo in quo sanctorum reliquiæ portabantur, lumen recepit: eò quòd per visum noctis vidisset nauem appropinquare littori, in qua erat multitudo albatorum. Quibus descendentibus ad terram, cùm vnum de turba precaretur, vt sciret qui essent ij viri: audierit, Ambrosium, eiusq; consortes. Quo audito nomine, cum precaretur vt lumen reciperet; audiuit ab eo: Perge Mediolanum, & occurre fratribus meis, qui illo venturi sunt (designans diem) & recipies lumen. Erat enim vir (vt ipse differebat) de littore Dalmateno: nec se antè venisse in ciuitatem asserebat, priusquam recto itinere reliquijs sanctorum occurrisset, nondum videns; sed tacto loculo, videre cœpisse.* hæc Paulinus. Porrò eædem ipsæ sacræ reliquiæ sub Episcopatu sanctæ memoriæ Caroli Borromæi Cardinalis, eiusdem Ecclesiæ Mediolanensis Episcopi, repertæ, ab eodem celebri pompâ translatæ sunt, vnà cum sacris pignoribus sanctissimi Patris Simpliciani Mediolanensis Episcopi, quem hoc etiam anno ex hac vita in cælum migrâsse, nuper diximus, nec non Geruntij, atque Benigni. In quorum quidem translationem, imò repetitum nobis post tot sæcula sacrum sanctorum triumphum, P. Franciscus Bencius è Societate IESV, vir maximè pius & insigniter eruditus, qui & Musas reddidit Christianas, & suauiore concentu canoras, cecinit sacrum hymnum [b], cuius est exordium:

Sancti piorum spiritus
Non paruа pars cælestium,
Quorum beatis ossibus
Triumphat alma Insubria, &c. habes eum in libro secundo ipsius Carminum.

XIII.

At quid tunc actum est de Gentilibus, qui necem sanctis martyribus intulerunt? Missis à prouinciæ præside militibus, tenti sunt omnes: iamque seuero supplicio damnandi, pro ijsdem intercedentibus apud Honorium Imperatorem Episcopis, liberati tandem sacerdotum precibus sunt, ne admissi immanissimi sceleris pœnas darent; quòd non decere dicerent martyrum sanguinem clamantem veniam non audiri. De horum tunc ab Imp. concessa liberatione S. Augustin. ad Marcellinum scribens, his verbis [c] meminit: *Scio enim in causa clericorum Anaunensium, qui occisi à Gentilibus nunc martyres honorantur, Imperatorem rogatum, facilè concessisse, ne illi qui eos occiderant, & capti iam tenebantur, pœna simili punirentur.* hæc ipse. Quod autem ipse S. August. ait, eosdem sic necatos honores martyrum consecutos: hæc ea quidem de causa dicit, quod non Mediolani tantùm, sed & in alijs Ecclesijs translatæ ipsorum reliquiæ colerentur: nam de ijsdem hæc S. Gaudentius Brixianus Episcopus [d]: *Recepimus etiam sanctos cineres Sisinnij, Martyrij, & Alexandri, quos nuper in ara Anauni vnà venerandæ religionis cultui attentius inhærentes Gens interfecit sacrilega, flammisq; adhibitis concremauit, vt holocaustum Deo ipsi fierent, qui Christianos suos victimas dæmonis ministrare increpatione iustissima vetuissent.* hæc Gaudentius.

XIV.

At de Vigilio Tridentino Episcopo, eodemque martyre, vt dicamus, & ratio temporis & necessitas postulat argumẽti. Nam Vsuardus, cuius ex veteribus monumentis & antiquioribus Martyrologijs facta in dies singulos sanctorum collectio haud mediocris auctoritatis est, hæc de eodem S. Vigilio habet sexto Kalend. Iulij: *Apud Tridentinam Vrbem S. Vigilij Episcopi, qui sub Stilichone Consule pro Christi nomine magno imbre lapidum percussus, martyrium impleuit.* ita ipse: quæ si referas ad primum Stilichonis Consulatum; vtique nondum mense exacto à nece dictorum trium sanctorum martyrum, dicendum esset ipsius Vigilij martyrium cõtigisse, si verò ad secundum eiusdem Consulatum reijcias; post annos quinque id factum oportuit. Quicquid sit; redargui quidem huiusmodi auctoritate certum est illorum sententiam, qui dixerunt martyrium Vigilij Tridentini Episcopi cõtigisse post annum fermè centesimum ab hoc tempore, nempe sub Anastasio Imperatore, eâ quidem persuasione adducti, quòd eundem Vigilium Tridentinum Episcopum existimauerunt vnum eundemque esse cum illo, qui aduersus hæreticos scriptorum monumenta reliquit. Sed cùm Vigilij Acta habeant [e], eius tempore passos dictos martyres Sisinnium, Martyrium, & Alexandrum, constetque testificatione SS. Augustini atque Gaudentij horum temporum scriptorum (vt alios prætermittamus) his Honorij temporibus eosdem consecutos esse martyrium, iam illa de tempore Anastasij ex incerto auctore allata testificatio penitùs euanescit. Sed & firmissima illa accedit ratio: Quonam modo, quæso, Vigilius simulacri Saturnini causâ à rusticis lapidib. obrutus esse dicitur post tot annorũ decadas à nece dictorum martyrũ, cùm & Honorij Imperatoris lato nuper edicto id præcipiente, & nece martyrum exigente, haud potuerit idolum illud post hæc tempora esse reliquum, cum præsertim militaris manus, qua & capti sunt rustici delinquentes, ad comminuendum Saturni simulacrum minimè defuisset.

XV.

Sed quomodo describatur Vigilij martyrium, ex antiquioribus tabulis Churterius reddidit, consentientia his referens, quæ ex Vsuardo nuper sunt recitata: nempe post trium nominatorum martyrum trophæa, ipsum ad cõmnuendum idolum impulsum, eo contracto, lapidum imbribus à Gentilibus rusticis appetitum, martyrium consummâsse. Consentit & idem auctor, hunc ipsum esse Vigilium, ad quem, cùm creatus Episcopus fuit, sanctus Ambrosius [f] de institutione Episcopi expetitam ab eo epistolam scripsit, quâ in eo potissimum argumento versatur, vt doceat suos Christianos non iungere cum Gentilibus matrimonia. Cùm verò ex multis, quibus admonendus ille erat, hoc vnũ ab Ambrosio prolixâ eâ epistolâ inculcetur: planè significatur, Gentilibus hominibus eius confertam fuisse diœcesim: ad quorũ conuersionẽ Vigilij neruos omnes extensos esse, ipse tum suorum scripto martyrio, tum etiam suo sanguine declarauit.

XVI.

Sed magna scias passa esse Acta Vigilij detrimenta scriptorum incuriâ. Dum enim hunc ipsum esse, ad quem sanctus Ambrosius epistolam illam scripsit, & eundem qui de martyrio Sisinnij & sociorum ad Simplicianum Mediolanensem Episcopũ litteras dedit, quem & sub Consule Stilichone antiquæ tabulæ in Vsuardo testantur martyrium subijsse: dum (inquam) hunc ipsum martyrem volunt auctorem fuisse lucubrationum in Eutychen hæresiarcham, delitantia quidem de eo scripsêre, in primis verò idem qui suprà Churterius, dum vult hunc, ad quem ait scripsisse sanctum Ambrosium, natum esse sub Theodosio (vt ait) & Honorio Imperatoribus: dum insuper, cuius ponit annos viginti Episcopatus, putat potuisse scribere contra Eutychen. Vtinam, sicuti inuenit, Acta nobis Vigilij reliquisset: nam quem martyrem esse reperit, & eius martyrij res gestas exscripsit, dum eundem quoque vult scriptorem, deformes simul coniunxit errores, magno dispendio veritatis. Quos alij vt nihilominus eundem exhiberent Vigilium Tridentinum martyrem atque scriptorem aduersus Eutychen, eum post editas lucubrationes aduersus hæreticos, sub Anastasio Imper. à Gentilibus ob fractum Saturni simulacrum lapidibus obrutum tradunt [g]:

XVII.

Sed quid præstitit auctor ille, qui Acta Vigilij in cõpendium redegit? illud quidem (ipse parcat) vt inofficiose nimis, quæcunque essent in prioribus Actis, quibus declaratur passus Vigilius his temporibus Honorij Imperatoris, omnino submouerit, atque prorsus abolenda censuerit, ne quid esse posset impedimento, quo minùs vnus idemque Vigilius dici possit, qui contra hæreticos scripsit, cum eo qui martyrium passus est. Sed delere minimè potuit, quod fuit relatum in tabulas Ecclesiasticas, passum Vigilium Consule Stilichone, nec etiam cauit, obliteranda esse, quæ ex prioribus Actis in Vita Vigilij ipse intulit, nimirum eundem Vigilium liberales artes Athenis didicisse. Et-

[a] *Paulin. in Vit. S. Ambros. in fin.* RELIQVIAE MARTYRVM MEDIOLANVM ALLATAE CAECVM ILLVMINANT.

[b] *Francisc. Bẽc. Carm. l. 2. hym. 7.*

OCCISORES MARTYRVM LIBERATI.

[c] *S. August. epist. 158.*

[d] *Gaudent. tractat. de Conc. sanct. dedic.*

VIGILIVS EPISCOP. ET MARTYR.

[e] *Vita S. Vigilij extat, ac eius opera edita cõtra Eutych. à Churterio*

[f] *Ambros. epistol. 70. vet. edit.*

VIGILII ACTA CORRVPTA.

DE VIGILIO SCRIPTORE ECCLESIASTICO

[g] *Vita Vigilij ante eius opera to. 5. Bibl. sanct. & apud Sur. to 7. & Galesin. in Not.*

enim ex his perſpicuè demonſtratur, quo tempore Vigilius vixerit: nam à temporibus Arcadij Imperatoris, cuius regni exordio Gothi Græcias ſub Alarico inuaſêre (vt conſtat ex his quæ ſuperiùs dicta ſunt) Athenarum gymnaſia prorſus occluſa, penitusque deſerta manſêre. Sed optimè congruit, vt Vigilius Athenis adoleſcens literis operam dederit, qui temporibus S. Ambroſij ſedit Epiſcopus: atque qui ad S. Simplicianũ de paſsis eo tempore martyribus (quod teſtatur Gennadius) in laudem eorundem & narrationem rerum geſtarum epiſtolam vnà cum libello conſcripſerit, idem hoc tempore martyrio vitâ functus deceſſerit.

XVIII. VIGILII PLVRES EODEM SAECVLO.

Cùm igitur ex his quæ diximus, duo inter ſe diuerſi ſint ſtatuendi Vigilij, quorum alter his fermè diebus martyr obierit, alter verò qui poſt centum fermè annos inter ſcriptores Eccleſiaſticos celebris extitit: licèt vterque dici poſsit Tridentinus Epiſcopus, titulus tamen martyrij ex aſſerta ſuperiùs cauſa, nonniſi priori (vt diximus) conuenit. Poſteriorem quoque Vigilium dicere Tridentinum Epiſcopum fuiſſe, non refragamur, quòd minimè impoſſibile videatur, centum fermè annorum ſpatio, duos eiuſdem nominis fuiſſe ciuitatis vnius Epiſcopos: cùm alioqui ſciamus huius centenarij ſpatio plures memoriâ celebres vixiſſe Vigilios: nempè Vigilium Africanum, cuius commentarij in Apocalypſim Caſsiodorus [a] meminit; Vigilium alium diaconum, quem tradit Gennadius [b], ſcripſiſſe regulas monachorum: rurſum verò ſanctitate inſignem Vigilium habes Epiſcopum Brixianum, qui à ſancto Philaſtrio eiuſdem ciuitatis Epiſcopo ſeptimus ordine ſedit: Concilio prætereà Agathenſi inter alios Epiſcopos Vigilius nomine antiſtes ſubſcriptus habetur: vt non deſit Vigilius, qui ſcriptorum illorum auctor aſſeri poſsit. Sed de his hactenùs.

[a] Caſsiod. Inſtit. diuin. Script. cap. 9.
[b] Gennad. de Script. Eccl. ca. 51.

XIX. [c] l. 1. Virũ vi. Codice Theod. [d] Seuer. dialog. lib. 1. QVID VINCENTIVS CVM S. MARTYNO.

Gerebat hoc anno ſub eodem Stilichone Conſule Vincentius Prætorij Præfecturam in Gallijs, vt reſcriptum Honorij Imperatoris [c] ad eundem datum ſignificat. huius ſumma cum laude Seuerus meminit, de eius cum S. Martino adhuc ſuperſtite neceſsitudine ita ſcribens [d]: *Meminit Vincentium Præfectum, virum egregium, & quo nullus ſit inter Gallias omni virtute præſtantior, dum Turones prætereat, à Martino ſæpiùs popoſciſſe, vt ei conuiuium in ſuo monaſterio daret. In quo quidem exemplum beati Ambroſij Epiſcopi præferebat, qui eo tempore Conſules & Præfectos ſubinde paſcere ferebatur. Sed virum altioris ingenij, ne quæ ex hoc vanitas atq; inflatio obreperet, noluiſſe.* ita Seuerus. Sicque videas in Eccleſia Dei ſanctorum virorum alios ſic, alios ſic ambulâſſe, diuerſiſq; itineribus ad vnum eundemque tendiſſe terminum, Dei voluntatem. Factus [e] ille, inſtar Pauli, omnia omnib' vt omnes lucrifaceret. Iſte verò etſi hæc omnia ſibi licere, nõ tamen æquè omnia expedire, cognoſcens, intra monaſticæ obſeruantiæ ſepta ſe maluit continere.

[e] 1. Cor. 9.

XX. IVDICIA EPISCOPORVM SVBSISTERE VOLVIT IMPERATOR. [f] l. 35. de Epiſcop. & cler. C. Theod.

Eodem Stilichonis Conſulatu, menſe Februarij, Honorius Imperator ſanctionem edidit, quâ iudicio Epiſcoporum voluit benè eſſe profpectum, pœnis exagitans eos, qui in Concilio ſacerdotum depoſiti Epiſcopi turbas cierint, & ſæculare præſidium putauerint exquirendum. Aduerſus quos ad Hadrianum Præfectum Prætorio ita dictauit [f]:

Quicunque reſidentibus ſacerdotibus fuerit Epiſcopali loco detruſus & nomine: ſi aliquid vel contra cuſtodiam, vel contra quietem publicam moliri fuerit deprehenſus, rurſumq; ſacerdotium petere, à quo videtur expulſus; procul ab ea vrbe quam infecit (ſecundùm legem diuinæ memoriæ Gratiani) centum millibus vitam agat. Sit ab eorum cœtibus ſeparatus, à quorũ eſt ſocietate diſcretus. Sitq; huiuſmodi perſonis tenore huius legis illicitum, ſacra noſtra adire ſecreta, & impetrare reſcripta. Omnibus abiectis per culpam ſacerdotio perſonis, quæ impetrata ſunt, infecta permaneant. Sciturus his quorum defenſione nituntur, abſq; ſui reprehenſione non futurum, ſi hoc eis pollicentur ſuffragium, qui diuinum non videntur meruiſſe iudicium. Dat. prid. Non. Feb. Rauennæ. Stilichone & Aureliano Coſſ. eodem quoq; menſe Febr. aduerſus Donatiſtas, ad eorum perfidiam retundendam, idem Imperator Honorius ad eundem Hadrianum Prætorio iſta edixit [g]:

[g] l. 37. de hæret. C. Theod.

XXI. *Reſcriptum quod Donatiſtæ à Iuliano tunc Principe impetrâſſe dicuntur, propoſito programmate, celeberrimis in locis voluimus anteferri, & Geſta quibus eſt huiuſmodi allegatio inſerta, ſubnecti. Quo omnibus innoteſcat & Catholicæ confidentia ſtabilita conſtantia, & Donatiſtarum deſperatio fucata* perfidia. Dat. V. Kalend. Mart. Rauen. Stilichone & Aureliano Conſſ.* Qualenam autem eiuſmodi reſcriptum fuerit, quiúe libellus Donatiſtarum ad Iulianum præceſſerit, repete quæ quarto tomo Annalium dicta ſunt. Sed quænam occaſio exorta fuerit, vt Honorius Imperator poſt tot annos elapſos ea ex Actis Proconſularibus voluerit in lucem edi, atque omnibus innoteſcere, modò dicendum. Perueniſſe putatur ad Honorij Imperatoris aures per legatos Epiſcopos Africanos, vel ipſum Poſſidium Calamenſem Epiſcopum, cuius legationis anno ſuperiori meminimus, inter alia Donatiſtarum ſiue factis ſiue ſcriptis aduerſus Catholicos edita ſcelera, inuectiua illa, & quidem acerrima, Petiliani Epiſcopi Cõſtantinæ in Numidia ciuitatis, quâ in illa ſua publica epiſtola aduerſus Catholicos commotus, eoſdem vehementer exagitauit, quòd à Principibus Chriſtianis ijſdemque Catholicis aduerſus improbos ipſorum conatus (vt vidimus) ſæpè expetijſſent auxilium, rem quidem hanc vt ſacrilegam ille, qui ex foro, vbi cauſas orabat in Eccleſiam venerat, Donatiſtarum, Petilianus aggreſſus eſt exaggrare [h]:

[h] Apud Auguſt. cont. lit. Petil. lib. 2. c. 92.

XXII. IVLIANI PRO DONATISTIS RESCRIPTVM CVR PVBLICE FXPOSITVM.

Quid autem vobis eſt cum Regibus ſæculi, quos nunquam Chriſtianitas niſi in inuidos ſenſit? &c. prolixiorem enim de his in ſua epiſtola orationem intexuit. Quibus commotus Honorius in eorundem Donatiſtarum opprobrium, qui abſque eo quòd Conſtantinum ſæpè ſæpiùs aduerſus Catholicos (vt vidimus) interpellâſſent, eo quoque procacię perueneruntt, vt aduerſus eoſdem indigniſſimum hominibus Chriſtianis libellum Iuliano Imperatori Apoſtatæ obtulerint: illum ipſum in publicis quibuſq; locis perſpicuum omnibus vnà cum reſcripto ab ipſo Imperatore Iuliano obtento affigi voluit, ſimul cum Proconſularibus Geſtis ea tunc in cauſa conſcriptis; *quo* (vt ait Imperator) *omnibus innoteſceret & Catholicorum vnà cum pietate conſtantia, & Donatiſtarum deſperatio fucata perfidia.* Quibuſnam verbis conceptus fuerit ille ad Iulianum Donatiſtarum libellus, quiúe illorum Epiſcopi apud eum eâ legatione perfuncti ſint, & alia quæ ad eam cauſam ſpectare videbantur, dicta ſunt à nobis ſuperiùs eiuſdem Iuliani tempore, quo eadem perfici contigerunt. Sed quid tunc ſynagoga peccantium, ipſi nimirum cæcorum duces, cæci & ipſi Donatiſtarum Epiſcopi? Planè accidit quod de eorum ſimilibus Hieremias occinuit [i]: *Confuſi ſunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confuſione non ſunt confuſi, & erubeſcere neſcierunt, quamobrem cadent inter ruentes: in tempore viſitationis ſuæ corruent, dicit Dominus.* Siquidem cùm ad eorum curandam amentiam fruſtra omne adhibitum fuerit medicamentum, tandem tradi barbaris meruerunt. Quæ autem à Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopis pro eorum ſalute fuerint ſedulo ſtudio procurata, inferiùs annis fermè ſingulis dicturi ſumus.

[i] Hier. 6.

XXIII. DE ORIGENISTIS PARATVR IVDICIVM AB ANASTASIO PAPA. [k] Hier. Apolog. li. 2.

Hoc quidem anno de cognoſcẽdis Origenis erroribus paratur Romæ ab Anaſtaſio Papa iudicium, hactenus dilatum, quòd legitima eiuſdem Origenis Periarchõ verſio à S. Hieronymo [k] elaborata Hieroſolymis mittenda, fuerit exſpectata, dum interea alia ad cauſam pertinentia parentur. Quod enim res magni momenti eſſet, ac minimè contemnenda, cùm non de viuente aliquo per ſe cauſam dicente, ſed de homine iam ante centum & quinquaginta fermè annos vitâ functo, eodemque celeberrimi nominis tractaretur: quamuis aduerſarij inſtantius agerent, vtpotè exhorreſcentes Romam ex Oriente eius errores inuectos: Anaſtaſius tamẽ ſummâ vſus maturitate conſilij, iam tandem tempus adeſſe videt, quo ad ſuccidendos adulterinos palmites ſecurim Apoſtolicam paret. Quid autem inter hæc Ruffinus? Aſtutè quidem ſe geſſit: diſſimulans enim hæc omnia, quaſi cum Anaſtaſio Papa in fide conſentiret, affirmanſque Theophilum Alexandrinum ſibi communicatione coniunctum, atque Epiphanij magni nominis Epiſcopi pacis communicatione munitum, in vnum tantùm Hieronymum ſtylum exercuit. Sed quâ calliditate, quibuſue fallacijs, audi.

DONATISTAS IMPER. EXAGITAT. * fugata.

Quod

XXIV. RVFFINVS INSE CONVERTIT DICTA IN ORIGENISTAS

Quòd autem sanctus Hieronymus anno superiori, Pammachij atque Oceani, qui doctrinâ pollentes erant, & natalium claritudine Romanorum nobilissimi, rogatu (vt constat ex eorum litteris [a]) Origenis Periarchon germanâ sinceràque translatione Latinitate donatum Romam misisset, additâ ad opus præfatione, nempe epistolâ [b] ad eosdem, quâ omnes Origenis palàm fecisset errores: ijsdemque addidisset epistolam haud pridem ad Ruffinum [c] scriptam (vt ipse in Apologia [d] testatur) quibus significaret, nihil sibi pugnarum aduersus quempiam, sed duntaxat hæreses cum hæreticis insectari: Cùm hæc, inquam, omnia, quibus Origenistæ telis appeterentur, in se vnum conuersa Ruffinus, ex præcordijs malè affectis cuncta dijudicans, existimaret, trium annorum spatio tres aduersus eundem S. Hieronymũ libros elucubrauit. Sed & quod sciret cum potentissimo aduersario sibi esse certamẽ, eosdem tres libros à se conscriptos sic edidit, vt tamẽ magnâ cautelâ curârit, ne in manus eiusdem S. Hieronymi peruenirent, sed tantummodò amicis illi creditis, sic per amicorum manus per Italiam vulgarentur, vt non quidẽ scripto, sed sermone multorum ferrentur.

[a] *Apud Hieron. ep. 64.*
[b] *Hieron. epist. 65.*
[c] *Apud Hieron. epi. 6.*
[d] *Hier. Apolog. lib. 1.*

XXV. LIBRI TRES A RVFFINO IN HIERONYMVM EDITI.

Quod autem ij ab eo scripti tres libri fuerint, accipe id tertium ab ipso Hieronymo repetitum, vt cùm primum [e] ait: *Nunc quoque quia tenui laudatorem, & verso stylo docui me non esse quod meus necessarius prædicauit, dicitur furere, & tres contra me libros venustate Attica texuisse.* & inferiùs: *Nec lasisse contentus, quasi aduersus elinguem, semperq; taciturum, tres elaborauit libros.* ac rursùm in fine de ijsdem tribus contra se scriptis voluminibus meminit: quæ Ruffinus (vt idem ait sanctus Hieronymus [f]) Apologiam vno nomine voluit nuncupari, cùm tamen (vt ait) accusationes continerent & inuectiuas. Triennij verò spatium temporis in ijsdem tribus elaborandis scriptis voluminibus, imò telis exacuendis, insumptum, idem sanctus Hieronymus tradit [g]. Ex quo enim illi innotuerunt quæ sanctus Hieronymus ad Pammachium & Oceanum scripserat, & de germana Origenis Periarchon versione ipse Ruffinus acceperat, ad defensionem parans arma, in offensionem primum illa conuertit, vt non tam Apologiam quàm inuectiuam conscripserit.

[e] *Hieron. Apolog. 2.*
[f] *Hieron. Apolog. 2.*
[g] *Hieron. Apolog. 2.*

XXVI. RVFFINVS CELAT HIERONYMO LIBROS IN EVM SCRIPTOS.

Sed magnâ adhibitâ cautelâ tres accusationum libros in Hieronymum elaboratos Ruffinus edendos esse curauit; nimirum vt (quod dictum est) sic omnibus innotescerent, vt tamẽ eorum exemplaria scrinijs amicorum clausa detinerentur, nec eos legendi facultas Hieronymo impertiretur. Vnde quàm iustæ de his illæ sunt sancti Hieronymi iteratę querelæ: *Scribuntur* (inquit [h]) *contra me libri, ingeruntur omnibus audiendi, & tamen non eduntur, vt simplicium corda percutiant, & mihi facultatem pro me auferant respondendi. Nouum malitiæ genus, accusare quod prodi timeas, scribere quod occultes.* & in posteriori Apologia [i] hæc idem de simulato Ruffini prætextu: *Dicis te accusationem meam ad eos tantùm misisse, qui meis verbis læsi fuerant, & non ad plures: quia non ad ostentationem, sed ad ædificationem Christianis loquendum est. Et vnde, oro te, librorum tuorum ad me fama peruenit? Quis eos Romæ, quis in Italia, quis in Dalmatia disseminauit? Si in scrinijs tuis & amicorum tuorum latebant, ad me quomodo mea crimina peruenerunt? Et audes dicere, te non ad ostentationem, sed ad ædificationem, quasi Christianum loqui, qui de sene senex tanta confingis, quãta nõ diceret de latrone homicida, de scorto meretrix, scurra de mimo? qui parturis mihi montes criminum, & gladios, quos defigas in iugulum meum, tanto antè tempore exacuis? Idcirco ne Cereales & Anabasij tui per diuersas prouincias cucurrerunt, vt laudes meas legerent? vt panegyricum tuum per angulos & plateas ac muliercularum textrinas recitarent? Hæc est tua illa sancta verecundia, &c.*

[h] *Hieron. Apolog. 2.*
[i] *Hieron. Apolog. l. 1.*

XXVII. IVDICIVM DE CAVSA RVFFINI ATQVE HIERONYMI.

Æquâ lance, quæso, lector, iura vtriusque perpende, cùm adhuc in vestibulo eiusmodi altercationis subsistis: reuocaque ad stateram, quæ superiùs dicta sunt: nimirum rogatum, prouocatum, impulsumque sanctum Hieronymum precibus amicorum, cùm in crimen conniuentię Origenis errorum inductus esset, tum ad suam innocentiam insinuandam, tum ad hæreses detegendas, necessariò quidem editione germanâ Origenis Periarchon factâ, in eius tantùm errores (vt par erat) inuectum fuisse: & licèt eius sectatores Origenistas pariter fuerit insectatus, Ruffini tñ nomen nunquam ab eo fuit expressum, quem potiùs perbreui eâdemque familiari epistolâ secretò admonendum putauit. Quid hoc æquius & sanctius? quid Christiano homine dignius, & Catholicæ Ecclesiæ opportunius, vtiliusue, hoc potissimum tempore, præstari valuit? Quid hoc sibi magis necessariò faciendum fuit? cùm id quidem prætermisisse, vel dissimulâsse tantùm, id ipsum fuisset Origenis erroribus turpiter conniuere. Præstitit igitur quod Catholici doctoris, erat, numerosque expleuit hominis Christiani, sed & iura amicitiæ (quantum in se fuit) illibata seruauit.

XXVIII. RVFFINVS HAERETICORVM MOREM INDVIT.

Sed quid? Sicut bonus homo de bono thesauro suo profert bona; ita malus (ex sententia Domini [k]) de malo thesauro suo profert mala. Præstitit enim Ruffinus, quod peculiare est omnium hæreticorum, cum animi furore coniunctum mentis habere torporem: dum quem amicè amplecti debuerat, refractarius cõuicijs insectatur & iurgijs atque ad salutem capessendam socors, stupidus, atque penitùs redditur obstinatus. Ita planè de hæreticis omnibus Dauid [l] occinuit, duas istas ipsorum præcipuas proprietates accommodatâ similitudine exprimens, vbi de priori sic ait: *Furor illis in similitudinem serpentis.* de posteriori verò quod sequitur: *Et sicut aspidis surdæ obturantis aures suas, ne exaudiat vocem incantantium.* Sic igitur Ruffinus admonitionem contemnens, in monitorem conuersus, furore percitus, tribus eum libris illis conscriptis aggressus secundum poëticum illud [m],

[k] *Luc. 6.*
[l] *Psal. 17.*
[m] *Virgil. 3. Georg.*

——Linguis micat ore trisulcis,

Quònam autem animo ad hæc sanctus Hieronymus compositus esset, quamq; ægrè, nolens, reluctans, & (quod dicitur) obtorto collo pertraheretur inuitus: audi ipsius cum attestatione etiam numinis scriptam ad eundem Ruffinum (vt iurato saltem crederet) contestationem [n]: *Testor* (inquit) *mediatorem Iesum, inuitum me & repugnantem in hæc verba descendere: & nisi tu prouocares, semper taciturum fuisse. Denique noli accusare, & ego cessabo defendere. Quæ enim est audientium ædificatio, duos senes inter se propter hæreticos digladiari, præsertim cùm ambo Catholicos se videri velint? Omittamus hæreticorum patrocinium, & nulla erit inter nos contentio. Eodem feruore, quo Originem antè laudauimus, nunc damnatum toto Orbe damnemus: iungamus dexteras, amicos copulemus; & duos Orientis & Occidentis πρεσβυτέρους, nempe Theophilum Alexandrinum, & Anastasium Romanum Pontificem, alacres sequamur incessu: erramus iuuenes, emendemur senes, &c.* rursum verò illa [o]: *Depone gladium, & ego scutum abijciam. In vno tibi consentire non possum, vt parcam hæreticis: vt me Catholicum non probem. Si ista est causa discordiæ, mori possum, tacere non possum.* & in fine: *Sit inter nos vna fides, & illico pax sequetur.* hæc ipse ad suum ipsius animum insinuandum.

XXIX. HIERONYMI ANIMVS AD PACEM COMPOSITVS.

[n] *Hieron. Apolog. 2.*
[o] *Hieron. Apolog. 2.*

Contrà verò, videas Ruffinum, qui vno verbo ista omnia consopisset, damnando nempe cum Origine omnes eius errores, Episcopis acquiescens, eisdemque communione se iungens, cum eisdem aduersus eos pariter dimicans: his omissis, falsas excusationes obtexere, quo tempore Apologiam ad Anastasium Papam dedit, atque in sanctum Hieronymum virulẽtos tres illos omnium discordiarum seminarium libros scripsit. Sed quod iuxta diuinum oraculum [p]: *Iudicia Domini pondus & statera.* secundum illud Dauidicum [q]: *Mentita est iniquitas sibi.* hæc omnia in maiorem Ruffini ignominiam cessêre, atque fidei Catholicæ profecêre.

XXX.

[p] *Prou. 16:*
[q] *Psal. 20.*

Sed illud planè dolendum, fuisse Romæ tunc temporis in duas partes scissa Christiani populi studia, aliorum scilicet Ruffino fauentium, sanioris verò partis S. Hieronymo inhærentium. Ruffino quidem studebant Melania, & qui cum ea necessitudine iungebantur: Apronianus quoque, nobilis genere, Ruffini partes tuebatur, itemque Macarius, ad quem præfationem in versionem Periarchon inscripserat; quem maritum fuisse nobilissimæ Romanæ fœminæ, idem ipse Ruffinus tradit [r], nominatus habetur & Chrysogonus quidam [s] eius studiosus, quem puto illum

XXXI. ROMANORVM ALII S. HIERONYMO, ALII RVFFINO FAVEBANT.

[r] *Ruffin. in recit. libr. 1.*
[s] *Hier. Apol. 1. in fin.*

esse monachum Aquileiensem, ad quem eiusdem Hieronymi extat epistola[a]; necnon alij, qui se Ruffini esse discipulos profitebantur: quorum omnium (vt ipse Hieronymus tradit) erat in coaceruando quæcunque, quâuis occasione quæsitâ, in ipsum S. Hieronymũ crimina, cura propensior: sed omnes hi vel Origenis erroribus maculati, vel Origenistarum consortio in hęresis suspicionem adducti, S. Hieronymo verò longè maior atque potior pars in Vrbe fauebat, vt inter alios nobilissimos Romanorum Pammachius, Oceanus, Marcellinus, S. Marcella, atque alij denique non pauci ordinis Senatorij, fidei Catholicæ tenacissimi: qui cum alijs omnibus Orthodoxis, arbitrio Anastasij Romani Pontificis damnantis Origenistas, non priuatâ affectione animi ferebantur. Sed omittimus recensere diuersarum prouinciarum Antistites sancto Hieronymo fauentes, & inter alios ipsum Chromatium Episcopum Aquileiæ, execrantes omnes detestabiles Origenistas.

[a] Hieron. epist. 44.

XXXII. QVO TEMPORE RVFIN. SCRIPSIT, ET HIERONYMVS RESPONDIT.

Qui igitur triennij temporis spatium (vt dictum est) in tribus libris scribendis insumpsit, eos iam absolutos hoc anno Ruffinus amicis suis communicauit: iam enim biennio Aquileiæ confederat (vt sanctus Hieronymus[b] tradit) qui annum anteà Romæ manserat. Porrò hæc, quòd haud publicè omnibus edidisset, sed per amicorum manus ferrentur, nequaquam nisi incerto rumore in Palæstinam ad S. Hieronymum peruenerunt: qui continuit stylum ad tempus, expectans nimirum libros ab eo conscriptos ad se perferri: quod minimè consequi licuit. Accedit tamen, vt post fermè biennũ, cùm germanus eius Paulinianus in Occidentem ad distrahendum patrimonium missus, Hierosolymam reuerteretur, & capita quædam auditione percepta de accusationibus Ruffini aduersus ipsum sanctum Hieronymum eidem palàm fecisset, ipse tunc inuitus licet ad scribendam suam defensionem manum admouerit: Eam quidem scriptam fuisse post biennium, anno scilicet Domini quadringentesimo secundo, ex certo illo elicitur argumento, dum in sua tum scripta à se Apologia testatur decennium interuenisse, ex quo ad Dexterum præfectum Prætorio librum scripsisset de Scriptoribus Ecclesiasticis, quem ex Consulibus & annis Imperatoris, duplici Chronologià, editum fuisse anno Domini trecentesimo nonagesimo secundo, monstrauimus. Agemus igitur de eadem Hieronymi defensione suo loco. Sed quænã in libris Ruffini coaceruata fuerint in S. Hieronymum crimina: quoniam ex eius responsione manifesta redduntur, agemus de his inferiùs.

[b] Hier. Apolog. 1. li. 2.

XXXIII. ANASTASIVS PAPA DAMNAT ORIGENIS ERRORES

Hoc itidem anno Domini quadringentesimo, quo à Theophilo Episcopo Alexandrino primam Paschalem epistolam scriptam fuisse monstrauimus, sequenti scilicet anno post Synodum Alexandrinam, in qua hæreses Origenis damnatæ sunt: cùm iam pluribus ac manifestis probationibus, atque potissimum S. Hieronymi scriptis Romam missis, germanâ Origenis Periarchon translatione factâ, eiusdem errores singuli apertâ luce cũctis inspiciendi fuissent expositi; Anastasius Papa Apostolica auctoritate easdem Origenis hæreses damnat. Id enim significat S. Hieronymus epistolâ hoc anno ad Pammachium atque Marcellam datâ[c], cuius est exordium: *Rursum Orientalibus vos locupleto mercibus, & Alexandrinas opes primo Romam vere transmitto,* & post nonnulla, quænam hæ sint merces, subdit his verbis: *Vos Christiani Senatus lumina, accipite & Græcam & Latinam etiam hoc anno epistolam*, Theophili scilicet, *ne rursum hæretici mentiantur à nobis pleraq; vel addita, vel mutata: in qua laborasse me fateor, vt verborum elegantiam pari interpretationis venustate seruarem, &c.* hæc de prima Paschali Theophili epistola sanctus Hieronymus, qui anno superiori datam ex Synodo Alexandrina Synodicam miserat eodem fermè argumento conscriptam. Sed & quod ad finem eiusdem habet epistolæ, planè declarat Anastasium Papam hoc eodem fermè tempore decretum de damnatione hæresum Origenis Romæ promulgâsse: nam ait: *Prædicationem quoq; cathedræ Marci Euangelistæ cathedra Petri Apostoli sua confirmatione confirmet. Quamquàm celebri sermone vulgatum sit, beatum quoque Papam Anastasium eodem feruore, quia eode spiritu est, latitantes in foueis suis hæreticos persecutum: eiusq; litteræ doceant, damnatum in Occidente, quod in Oriente damnatum est.* hæc sanctus Hieronymus; qui licet rumore tantũ quod Romæ ab Anastasio Papa factum esset de damnatione Origenis errorum accepisset, cùm eo modo ad Pammachium atque Marcellam scripsit; re verâ tamen ab eodem Romano Pontifice id factum fuisse, certum est.

[c] Hieron. epist. 78.

Damnatis igitur ab Anastasio Romæ erroribus Origenis, scribuntur per orbem Catholicum ab ipso litteræ, vt quæ cauenda forent, omnes scirent, de quibus sanctus Hieronymus[d]: *Quid* (inquit) *facient epistolæ Theophili Episcopi? quid Papæ Anastasij in toto Orbe hæreticum persequentes?* Quibus sanè factum est, vt accipientes præcipuarum Ecclesiarum Episcopi litteras Romani Pontificis, ijdem collectis suis sibi subiectis Episcopis, æquè damnarent quæ Romæ ab Anastasio Papa scirent esse reiecta: præstitisseque inter alios id ipsum Chromatium Episcopum Aquileiæ, necnon Venerium sedis Mediolanensis Antistitem, fidem facit idem sanctus Hieronymus illis verbis[e] in Ruffinum inuectus: *Ergo beati Episcopi Anastasius & Theophilus & Venerius & Chromatius, & omnis tam Orientis quàm Occidentis Catholicorum Synodus, qui pari sententia, quia & pari spiritu, illum* (nempe Origenem) *hæreticum denũciant populis, fures librorum illius iudicandi sunt? &c.*

[d] Hier. Apolog. li. 1.

[e] Hier. Apolog. lib. 2.

XXXIV. ORIGENIS ERRORES ET ORIGENISTAE VBIQVE DAMNATI.

XXXV. OMNES ET VBIQVE DAMNANTORI GENIS ERRORES.

Quinetiam sanctionem Imperatorum secutam esse exinde Episcoporum iudicium, idem sanctus Hieronymus illis verbis significat, quibus Ruffini querelis ita respondet[f]: *Si quid contra Origenem & sectatores eius dicitur, in te dictum putas. Ergo & epistolæ Papæ, Theophili, & Epiphanij, & aliorum Episcoporum, quas nuper ipsis iubentibus transtuli, te petunt, te lacerant: Imperatorum quoque scripta, quæ de Alexandria, & de Aegypto Origenistas pelli iubent, me suggerente dictata sunt: Vt Romanæ Vrbis Pontifex miro eos odio detestetur, meum consilium fuit. Vt totus Orbis post translationem tuam in Origenis odium exarserit, quem antea simpliciter lectitabat, meus operatus est stylus. Si tantum possum, miror cur me non metuas.* hæc in Ruffinum sanctus Hieronymus; quod ille, quæcunque contra Origenem in Ecclesia acta essent, ipsi Hieronymo acceptа ferret: cũ re verâ in hoc sacro bello ipsum magno animi vigore classicum ceciniisse, non dubium sit. At hæc quidem Romæ hoc anno de condemnatione Origenis errorum. Quid autem peculiariter actum sit in Ruffinũ, qui has Romam merces inuexerat, dicẽdum anno sequenti, quo constat ad eum litteras dedisse Anastasium, vt se Romam ad dicendam causam conferret.

[f] Hier. Apolog. lib. 1.

XXXVI. FABIOLÆ OBITVS.

Antequam autem recedamus ab Vrbe, clarissimæ fœminæ persoluamus extrema. Hoc enim anno defunctæ sanctæ Fabiolæ, spectatæ egregiæque sanctitudinis, & generis claritudine celebris viduæ, sanctus Hieronymus rogatus ab Oceano epitaphium scripsit; cuius exordio cùm ita diuersa tempora numeret, quo potissimum anno id acciderit, circumscribit, dum ait[g]: *Plures anni sunt, quòd super dormitione Blesillæ Paulam venerabilem fœminam recenti adhuc vulnere consolatus sum: quartæ ætatis circulus voluitur, ex quo ad Heliodorum Episcopum Nepotiani scribens epitaphium, quicquid habere potui virium, in illo tunc dolore consumpsi: & ante fermè biennium Pammachio meo pro subita peregrinatione Paulinæ breuem epistolam dedi, erubescens ad disertissimum virum plura loqui, &c.* paulò verò pòst: *In præsentiarum tradis mihi Fabiolam, laudem Christianorum, miraculum Gentilium, luctum pauperum, solatium monachorum, &c.* Cùm igitur ipse sanctus Hieronymus quatuor annos numeret ab obitu Nepotiani, duos verò à dormitione Paulinæ: præsentem annum Fabiolæ funeri ipsum adscribere, ex ijs quæ superiùs dicta sunt, satis manifestum apparet, vt de his nec vel leuis quidem dubitandi relinqui possit occasio. Nisi quòd cùm reperias in literis sancti Hieronymi post decẽ annos, nempe post Vrbis excidium, scriptis[h] ad Marcellinum & Anapsichiam, de Fabiola tanquam viuente mentionem haberi (ad quam idem sanctus Hieronymus duos in Ezechielem libros à se conscriptos misisse testatur, quos nonnisi post excidium Vrbis ipsum elucubrâsse liquet[i]) affirmare necesse est, aliã illam ab hac fuisse Fabiolam, minoremque dicendam: nec

[g] Hieron. epist. 30.

FABIOLÆ DVAE.

[h] Hieron. epist. 82.

[i] Hier. præfat. in li. 1. in Ezech.

quidem

quidem mirum, cùm & duas Paulas, totidemq; Melanias, seniores ac iuniores, eodem tempore liceat numerare. Sed quæ istius maioris Fabiolæ fuerint ornamenta virtutum, ab eodem Hieronymo paucis complexa, scriptaque ad Oceanum, relegamus. Post enim alia, quæ nos superiùs pro temporis ratione narrauimus ista subdit [a].

[a] Hieron. epist. 30.

XXXVII. FABIOLA PRIMA ROMAE INFIRMORVM HOSPITALE EREXIT.

Prima omnium νοσοκομεῖον instituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & consumpta languoribus atque inedia miserorum membra foueret. Describam ego nunc diuersas hominum calamitates, truncas nares, effossos oculos, semiustos pedes, lurida manus, tumentes aluos, exile femur, crura turgentia, & de exesis ac putridis carnibus vermiculos bullientes? Quoties morbo regio & pædore confectos humeris suis ipsa portauit? Quoties lauit purulentam vulnerum saniem, quam alius aspicere non valebat? Præbebat cibos propria manu, & spiritus cadauer sorbitiunculis irrigabat. Scio multos diuites & religiosos ob stomachi angustiam exercere huiusmodi misericordiam per aliena ministeria, & clementes esse pecunia, non manu: quos equidem non reprobo, & teneritudinem animi nequaquam interpretor infidelitatem: sed sicut imbecillitati stomachi veniam tribuo, sic perfectæ mentis ardorem in cælum laudibus fero: magna fides ista contemnit. & paulò pòst, poëticum illud vsurpans:

[b] Virgil. Aeneid. 6.

Non [b] mihi si linguæ centum sint, oraq; centum,
Ferrea vox:

Omnia morborum percurrere nomina possim. Quæ Fabiola in tanta miserorum refrigeria cõmutauit, vt multi pauperum sani languentibus inuiderent. Quamquàm illa simili liberalitate erga clericos & monachos & virgines fuerit. Quod monasterium non illius opibus sustentatum est? Quem nudum & clinicum non Fabiolæ vestimenta texerunt? In quorum se indigentiam non effudit præceps & festina largitio? Angusta misericordiæ eius Roma fuit. Peragrabat ergo insulas, & totum Etruscũ mare, Volscorumq; prouinciam, & reconditos curuorum littorum sinus, in quibus monachorum consistunt chori, vel proprio corpore, vel transmissa per viros sanctos ac fideles munificentia circuibat, &c. subdit de eiusdem Hierosolymam peregrinatione; sed de ea suo loco à nobis mentio facta est. Atque post multa hæc tandem in fine de funere:

FVNERIS FABIOLÆ CELEBRITAS.

Quantum (inquit) *haberet viuentis Fabiolæ Roma miraculum, in mortua demonstrauit. Necdum spiritum exhalauerat, necdum debitam Christo reddiderat animam: & iam fama volans tanti prænuncia luctus, totius Vrbis populum ad exequias congregabat: sonabant psalmi, & aurata tecta templorum reboans in sublime quatiebat Allelutia: hic iuuenum chorus, ille senum, qui carmine laudes fœmineas & facta ferant, &c.* Atque de sancta Fabiola hactenùs. Iam verò ad res Orientalis Ecclesiæ se oratio conferat.

XXXVIII. GAINAS TYRANNVS RVRSVM CONSPIRAT IN IMPERATOREM.

Immanis barbarus, truculentusque tyrannus, omnium sceleratissimus proditorum, Gainas haud exatiatus adhuc sanguine totius fermè Minoris Asiæ populorum, neque placatus Eutropij Consulis nece, potens Gothorum exercitu, in angustum iterum redigens Arcadium Imperatorem, nouas illi arroganter easdemque duras pacis conditiones præscribit, petens nimirum Aureliani Consulis ac Saturnini viri Consularis, necnon Ioannis qui erat Arcadio Augusto à secretis, capita sibi dari: Audet & maiora, nempe templum sibi suisque Arianæ sectæ militibus Constantinopoli aperiri. Sed hæc præmissa præludiâ potiùs erant ad futuram quam totius Imperij tyrannidem affectabat. Ac planè res ex sententia accidisset, nisi diuinum præsidium tum periclitantibus Imperatori ac ciuibus opportuno tempore cælitùs affulsisset. Sed quomodo hæc se habuerint, per singula oratio distinctè narrabit. Ac primum quod ad tempus spectat: cùm sub Consulatu Aureliani hęc gesta esse, ipsa rerum series indicet, erroris arguitur Marcellini Chronicon, quo id anno superiori factum describitur sub Eutropij Cõsulatu. Sed quid de his in primis scribat Zosimus [c], audiamus.

[c] Zosim. l. 5

XXXIX. CONGRESSVS ARCADII CVM GAINA.

Gainas cùm peruenisset Chalcedonem, postulabat vt se Arcadius Princeps ipse conueniret: nec enim se cum alio quoquam prater hunc alloquuturum dicebat. Cùm Princeps in hoc quoque fuisset assensus, coitum est in quodam antè Chalcedonem loco, vbi Euphemiæ religiosæ martyris ædes extructa stabat, quæ propter cultum Christo præstitum honore afficitur. Placuit Gainam & Tribigildum ex Asia in Europam transuehi, eiq; ad mortem viros in Republica, eminentissimos dedi. Hi erant Aurelianus, qui eius anni Consulatum gerebat, & Saturninus Consularis, & prater hos Ioannes, cui Princeps omnia sua arcana crediderat, & quem plerique perhibebant eius filij, quem Arcadius habebat, patrem esse. sed calumnia hæc Zosimi manifesta: nam nondum adhuc natus erat vnicus Arcadij filius Theodosius. *Huic quoque postulato* (subdit ipse Zosimus) *Princeps licet tyrannico, satisfaciebat. Cumq; viros illos Gainas accepisset, eisq; gladium admouisset, eatenùs tamen, vt cutem tantummodò stringeret, satis habuit eos duntaxat exilio pœnas luere.* hæc Zosimus.

XL. AVRELIANVS ET SATVRNINVS DEVOVENT SE PRO REPVBLICA BARBARO DEDVNT.

Commendata admodum fuit amplissimorum virorum virtus, cùm pro redimenda salute Imperij sese ferocissimo barbaro dedi magnà animi constantiâ passi sunt: nam de eis hæc Socrates [d] rem gestam narrans: *Cùm postularet Gainas, vt Imperator Saturninum & Aurelianum, duos Consulares viros, ordinis Senatorij facilè principes, quos ipsius conatus retardaturos suspicabatur, ad eum mitteret: Imperator, etsi animo inuito, necessitati tamen parens temporis, concesserit. Illi, vtpotè pro Republica mortem oppetere admodum cupientes, excelso & erecto animo Imperatoris mandato obtemperarunt. Proinde in planicie, in qua equos ad cursum exercere solent, longè à Chalcedone Barbaro obuiam facti sunt, ad quemcunque cruciatum subeundum parati. Verum isti ab illo nihil perpessi sunt mali: atque ille rem cupitam dissimulans, Chalcedonem cõtendit: ibi Arcadius ei fit obuiam. At cùm Imperator & Barbarus simul in templo essent, in quo corpus Euphemiæ martyris conditum & sepultum est; iusiurandum mutuò dant, se re vera alterum alteri non facturos aliquando insidias. Sicq;* (subdit Sozomenus [e]) *Gainas arma deposuit, & Constantinopolim traiecit impetrata ab Imperatore tum equitum tum peditum Præfectura.* At cùm hi hos nihil mali passos affirment, non solùm Zosimi, sed & Ioannis Chrysostomi refelluntur auctoritate, quorum sententiâ constat irrogatam illis fuisse exilij pœnam. Sed de his inferiùs.

[d] Socrat. lib. 6. c. 6.

[e] Sozom. l. 8. c. 4.

XLI. GAINAS CONSTANTINOP. VENIENS POSTVLAT ECCLESIAM ARIANIS DARI.

Ingressus autem Barbarus Constantinopolim, pacis larua contectus, quæ sunt pietatis atque quietis sibi præcipuæ curæ esse simulans, Ecclesiam Arianis, quibuscum ipse posset sacros celebrare conuentus, ab Arcadio postulauit. Quid tum ipse Imperator, quidue Chrysostomus eius ciuitatis Antistes Ariano duci resistẽs egerit, à Theodoreto rem gestam exactè describente audiamus [f]: *Iste,* (inquit) *labe aspersus Ariana, postulabat ab Imperatore, vnum ex sacris sibi templis dari. Imperator autem respondet, se de eare capturum consilium, & vnum ei curaturum promittit. Itaque diuino illo Ioanne accersito,* Episcopo scilicet Constantinopolitano, *ei postulatum Gainæ exponit; commemorat eius potẽtiam, moliri tyrannidem indicat; orat, vt templo donato, furentem eius animum placet. Cui nobilis ille vir: Ne* (inquit) *qui Deum Verbum sanctè & augustè laudibus & hymnis celebrant, expellantur à sacro templo; idemq; tribuatur ijs, qui contra eum loquuntur blasphemias: Atque ne Barbarum illum omnino metuas, Imperator: sed me & illum in vnum locum conuoca, tuq; silentio vtriusque nostrum sermonem ausculta. Ego certè me hominis linguam refrenaturum spero, persuasurumq; ne postulet, quod ei concedi non debeat.*

[f] Theod. lib. 5. c. 32.

XLII.

Quibus auditis Imperator, vehementer lætatur, & postridiè eius diei vtrumque accersit. Gainas quidem promissum exposcit. Magnus autem Ioannes respondet illi ex aduerso: Non licere Imperatori, qui pietatem colere instituat, aliquid contra res sacras temerè moliri. Cui quidem dicenti, templum sibi dari oportere: respondet Ioannes, templum sacrum apertum esse, neminemque eum prohibere, quò minùs in eo sibi libeat, preces Deo fundat. Tum Gainas: At ego (inquit) *alterius sectæ sum, & cum hominibus eius sectæ vnum sanctum templum habere postulo: atque istud quidem non immeritò peto, quippe qui multa bellica certamina pro Romanis confecerim. At præmia* (inquit Ioannes) *tibi propterea tributa labores tuos longè superant: nam Dux es, & honore Consulari dignatus. Quinetiam tecum debes considerare, quis fueris olim, & quis iam sis, quæ etiam præterita tua inopia, & in qua iam abundantia vitam degas, quibus quoque vestimentis indutus esses cùm Istrum traieceris, & quibus iam opertus. Complectere igitur animo, quàm pauci sint labores, & quàm ampla præmia: atque voli erga eos, qui tibi honorem hunc detulerint, ingratus esse.*

XLIII. CONGRESSVS IOAN

Hac oratione habita, Ioannes celebris totius orbis terrarum doctor, os obturauit Gainæ, atque adeò obmutescere coegit. hacte-

NIS CHRYSOSTOMI CVM GAINA.

nùs de congreſſu Ioannis Chryſoſtomi cum Gaina Theodoretus. Quibus videas oculis, manibuſque contingas illud Apoſtoli[a]: *Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum.* Etenim qui iniquas atque indignas, imò & tupes coëgerat Arcadium Imperatorem pacis conditiones accipere, vt tamen velamento pacis tyrannidem violentus arriperet; idem ipſe ab inermi vincitur ſacerdote, cogiturque à cœptis deſiſtere, quæ inſtigatione Arianorum magnis ſpiritibus petere aggreſſus erat: vſque adeò, vt in ea ciuitate, vbi ipſe præſidio militari ſummam rerum ſibi vendicabat, cogatur, vt hæreticus à ſacris extorris, carere baſilicâ. Vnde tibi, Chryſoſtome, tanta fiducia, vt quem paueant Præſides atque Reges, tu nullo penè negotio, vt puerum, virgâ compeſcas? Illud vtique modò dictum Apoſtolicum nobis occines: *Arma malitiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed potentia Deo.* quibus non iura tantùm Eccleſiæ ſeruantur illæſa, ſed ipſum Imperium, & leges publicæ defenſæ, cuſtoditæque ſubſiſtant à barbarorum ac tyrannorum inſultibus. Nam audi, quæ à Theodoreto omiſſa, Sozomenus addat[b]: *Exprobrauit tunc Ioannes Gainæ, & quòd Imperatoris patri* (nempe Theodoſio) *tum ſeruatus iure eiurãdo promiſerit, ſe beneuolentiam erga Romanos perpetuò ratam, erga ipſum denique, erga ipſius filios, erga leges eſſe conſeruaturum; quas tamen iam irritas facere conaretur. Simulq; cùm hæc diceret, legem oſtendebat, quam Theodoſius ſanciuerat, cùm ſectarios omnes arceret, ne intra mœnia conuentus agerent. Deinde conuerſa ad Imperatorem oratione, eum hortabatur, vt latam aduerſus cæteras hæreſes legem conſeruaret: ſimulq; conſulebat, ſatiùs eſſe Imperio cedere, quàm prodere domum Dei, & à religione deficere. Atque is quidem ad hunc modum vtiliter vſus loquendi libertate, nihil innouari paſſus eſt in Eccleſiu ſibi concreditis.* hæc ipſe: quibus videas, lector, quam malè conſulant impij illi, qui regnandi ſtudio, religionis omnem rationem poſthabendam eſſe, ſcriptis æquè impijs prodidêre.

[a] 2. Cor. 10

[b] Sozom. l. 8. c. 4.

XLIV.

GAINAS PARAT INCENDIVM AVLAE ET SVBIICERE VRBEM.

Quæ autem hæc fuerint conſecuta, idem Sozomenus ita narrat: *Gainas igitur iam infringere iuſiurandum, & ciuitatem euertere cogitabat. Quo tempore & cometa has inſidias portendebat, qui ſupra ciuitatem maximus apparuit, ad ipſam vſque terram fermè pertingens, & qualis antè à nunquam fuiſſe dicitur. Tentârat autem primùm argentariorum tabernas inuadere, quòd ſe hinc pecuniarum aceruos conuaſaturum eſſe ſpectaret. Rumore ſparſo quòd iſta decreuiſſet, & argentarijs proinde præſentes maximè opes abſcondentibus, neque pecuniam in menſis (vt ſolebant) publicè amplius proponentibus: noctu turba barbarorum immiſſa, præceperat ſuccendi Palatium. Illi autem perculſi, re infecta, reuerſi ſunt. Nam cùm propè acceſſiſſent, videre ſibi viſi ſunt multitudinem armatorum vaſtis corporibus formidabilium. Suſpicati ergo nouitium eſſe exercitum, nunciauerunt Gainæ. Ille verò (ſciebat enim nihilo plures ſolitis milites in vrbe degere) dictis fidem adhibere nolebat. Cæterùm cùm & inſequenti quoque nocte miſſi alij idem annunciaſſent, quod priores illi: ipſe progreſſus, oculatus teſtis fuit admirandi ſpectaculi. Ratus igitur ſua gratia conueniſſe ex alijs vrbibus milites, ac noctu cuſtodire vrbem atque Palatium, interdiu verò latitare.* hos quidem Angelos cuſtodes vrbis fuiſſe, cùm præter milites Prætorianos, nullos alios ciuitas contineret, cunctis redditum exploratum fuit; quòd Socrates quoque teſtatur. *Inter hæc* (ſubdit Sozomenus) *Gainas ſimulat ſe dæmonio vexari, & quaſi oraturus, Eccleſiam occupat eam, quam in honorem Ioannis Baptiſtæ Imperatoris pater in Hebdomo conſtruxerat*, ad ſeptimum videlicet ab vrbe diſtantem lapidem. *Ex Barbaris autem alij in ciuitate manſerunt, alij vna cum Gaina egreſſi ſunt. Clanculum verò arma & telorum pharetras fœmineis vehiculis impoſitas ſecum eduxerunt. At cùm deprehenſi eſſent, portarum vigiles interfecerunt, quòd hi armorum exportationem prohibere conarentur. Qua ex re ciuitas motu ac tumultu repleta fuit, haud ſecùs ac ſi iam capienda eſſet.* At decedendi ab vrbe Gainæ aliud conſilium fuiſſe, Zoſimus tradit, nempe vt Romanos milites, quibus ipſe recens Præfectus creatus erat, inde abduceret, atque per diuerſa loca diſpergeret, ne vrbi inuidendæ à barbaris præſidio eſſent relictis ibi tantum Gothis militibus, qui opportuno tempore, datâ teſſerâ, vrbem inuaderent. Sed rem ſic compoſitam interuertit diuinum auxilium. Nam (vt idem ait Zoſimus) Gainas, anticipato tempore datæ teſſeræ, impedimento fuit, quò minus barbari vrbem in ſuam poteſtatem redigerent. Excitato enim tumultu à cuſtodibus murorum, ob Gainæ inuaſionem; cùm in tus erant Gothi, imparati eſſent offenſi, à ciuibus occiſi ſunt.

XLV.

GOTHI ECCLESIA SVCCENSI

Sed inchoatam ſemel rem geſtam, à Sozomeno paulò diuersè narratam, iam proſequamur, cùm ſubdit poſt cædem portarum cuſtodum, & egreſſum Gainæ: *Præſentibus* (inquit) *malis remedio fuit conſilium ſanum. Imperator enim nihil cunctatus, Gainam declarat hoſtem, & relictos in vrbe barbaros interfici præcipit. Hos itaque milites adorti, pleroſque occidunt: appellatam verò Gothorum Eccleſiam incendunt: hic enim veluti in templo conſuetudo congregati erant: quibus iam effugere non dabatur, occluſis foribus.* Porrò Eccleſiæ incendium à Zoſimo[c] aliter ita deſcribitur: *In hunc modum vrbe periculo liberata, intercepti ab vrbanis barbari, numero plures quàm ſepties mille, Chriſtianorum Eccleſiam aulæ proximam ingreſſi ſunt, aſylum hoc ſaluti ſuæ tuendæ quærentes. Hos imperator hoc ipſo in loco interfici iubebat, quem eis ad euitandam facinorum admiſſorum iuſtiſſimam pœnam non ſatis idoneum eſſe volebat. Hæc præcipiente Principe, nemo tamen eis inferre manum audebat, & ex aſylis ipſos extrahere, quod vererentur ne barbari defenſionem pararent. Quapropter viſum eſt demoliri tectum, quod menſæ ſacrarij (ſic enim vocant) impoſitum eſt, vt eo per diſpoſitos ad id homines occupato, tignis illis ſuccenſis, barbaros peterent, idq; continuò factitantes, ad internecionem omnes exurerẽt. Hoc vbi factum fuiſſet, barbari quidem interempti ſunt: ſed viſum eſt ijs qui valde Chriſtianiſſabant, magnum in vrbe media piaculum eſſe cõmiſſum.* hactenus de his Zoſimus.

[c] Zoſim. eodem lib. 5.

XLVI.

LEGATIO CHRYSOSTOMI AD GAINAM.

Poſt hæc autem Gainas maiori æſtuans irâ, quòd ſe hoſtem Reipublicæ declaratum, ſucciſaque proditionis ſtamina quæ texuerat, atque ſuos in vrbe occiſos eſſe cognouerit, infeſto exercitu oppida peruadit Thraciæ, omnia cæde atque incendio miſcens. Cùm ad huiuſmodi auertẽdam populorum cladem, legatum miſſum fuiſſe ſanctum Ioannem Chryſoſtomum, Theodoretus affirmat, ac narrat his verbis[d]: *Id temporis, alijs omnibus velut metu perculſis relictis, itum eſt ad Ioannem inuictiſſimum illum Chriſti bellatorem: ſuadetur ei, vt legatus ad Gainam proficiſcatur. Ille verò, nulla habita ratione vel diſceptationis contra Gainam antè ſuſceptæ, vel ſimultatis inde ortæ, prompto animo in Thraciam contendit. Quare Gainas, cognito legati aduentu, & animi eius alacritate pro pietatis defenſione conſiderata, longo interuallo ei lubens procedit obuiam: atque prenſans illius dexteram oculis ſuis appoſuit, liberoſq; ſacra eius genua complecti cogit. Sic quidem virtus vel infeſtiſſimos afficere pudore & obſtupefacere ſolet.* hæc Theodoretus. Sed quid hâc legatione actũ fuerit, ſilentio prætermiſit. nec quemquam alium hæc attigiſſe ſcimus, niſi vnum Metaphraſtem, qui ex antiquioribus monumentis ait, tunc ſuaſione Chryſoſtomi, pacem Gainam cum Arcadio contraxiſſe. Certè quidem ad liberandos oppreſſos & malis exagitatos eũ profectum eſſe, & inter alia, vt Aurelianum Conſulem & Saturninum exilio ſolueret, eiuſdem Chryſoſtomi homilia fidem facere videtur, cuius eſt huiuſmodi titulus: *Beati Ioannis Chryſoſtomi homilia, cùm Saturninus & Aurelianus acti eſſent in exilium, & Gainas egreſſus eſſet à ciuitate.*

[d] Theodor. lib. 5. ca. 33.

XLVII.

IOANNES CHRYSOSTOMVS EX OCCASIONE OBLATA CONCIONATVR.

Regreſſus namque Conſtantinopolim ipſe Chryſoſtomus, negotio, cuius causâ legatione functus erat, benè confecto, eam ad populum habuit concionem, cuius hic exordium intexere, pro rerum geſtarum aſſequenda veritate, dignum exiſtimamus: ſic enim ſe habet[e]: *Multo tempore ſilui, & poſt longum temporis ſpatium ad charitatem veſtram reuerſus ſum. Quamquam id non accidit vlla vel animi ſocordia, vel corporis deſidia. Sed abfuit tumultus componens, fluctus ſedans, tempeſtatem corrigens, eosq; qui iam demergi cœperant, ad portum & in tranquillum, porrecta manu, deducere ſtudens. Sum enim communis omnium pater: eoq; neceſſe eſt curam agere non tantùm eorum qui ſtant, ſed eorum quoque qui collapſi ſunt: non illorum modò qui ſecundis nauigant ventis, ſed & illorum qui tempeſtate iactantur: non eorum modò qui in tuto ſunt, ſed illorum qui periclitantur. Harum ſanè rerum gratia reliqui vos ad temporis ſpatium,*

[e] Chryſoſt. ho. eodem citui. & de Auaritia.

ob am-

obambulans, exhortans, obtestans, supplicans, vt à Domino ea calamitas dissolueretur. Post aquàm autem inamœnis illis ac tristibus finis est impositus; denuò me ad vos recepi, ad vos qui in tuto estis, qui multa cum tranquillitate nauigatis. Ad illos profectus eram, vt tempestatem sedarem: ad vos reuersus sum, ne qua tempestas exoriatur. Ad illos discesseram, vt eos à molestijs liberarem: ad vos redij, ne in similes incidatis, &c. Post hæc enim aduersus incertum statum diuitiarum, (vt fecerat cùm inuectus est in Eutropium) vehementi differit oratione: quòd recens exemplum opportunum argumentum suppeditaret, dum qui præcipuas in Republica dignitates fuerant consecuti, ijdem in miserrimum mox statum prolapsi fuissent, vt arbitrio furentis barbari eorum vita penderet.

XLVIII

[a] *Socrat. lib. 6. c. 6.*

GAINAS SVPERATVR ET OCCIDITVR.

Sed quæ reliqua sunt rerum gestarum Gainæ, Socrates ita describit [a]: *Cùm Cherronesum aduentaret, inde traijcere & Lampsacum proficisci maturat, vt partes versus Orientem vsque ex eo loco suæ ditioni subijceret. Vbi verò Imperator copias per terram, perq; mare ante eius aduentum illò miserat, miraculum planè insigne diuina prouidentia illic denuò editum fuit. Nam cùm barbari nauigijs carerent, rates fabricati, inq; illis transmittere cœperunt: Romanorum classis eodem fermè momento adnauigare, Zephyrus grauiter spirare, & vt Romani nauibus facilè traiecerunt, sic barbarorum maxima pars pariter cum equis in ratib. tempestatis violentia huc illucq; agitata, ab se mutuò disiecta fuit, marisq; fluctibus obruta periit, nonnulli autem à Romanis demersi interierunt. Ad hunc modum itaque ingens barbarorum multitudo illo tempore è medio sublata est. Gainas verò inde digressus, & per Thracias fugam faciens, in alias Romanorum copias fortè incidit, à quibus ipse simul cum barbaris, qui cum eo erant, peremptus est. Atque ista quidem obiter de Gaina sint à nobis commemorata. Quòd si cuiquam placet res in bello gestas accuratè cognoscere, legat Gainam Eusebij Scholastici, qui eodem tempore Troili sophistæ discipulus fuit. Iste illius belli spectator factus, res in eo gestas quatuor libris heroico carmine conscripsit, narrauit. Et quoniam recens erat rerum gestarum memoria, ideo ob illud poëma magno in honore habitus fuit. Nuper etiam Ammonius poëta idem argumentum carmine contexuit, & ad vndecimum Consulatum Theodosij Iunioris, quem cum Fausto gessit, coram illo ipso Imperatore recitauit, indeq; summam laudem est consecutus. Bellum hoc finem habuit Stilichone & Aureliano Consulibus. Proximo anno Consulatum gessit Frauitus, Gothus quidem genere, sed cum populo Romano magnâ beneuolentia coniunctus, qui in hoc eodem bello adeò strenuè & fortiter dimicauerat, vt propterea Consulatus dignitatem sit assecutus.* hucusque Socrates de rebus Gainæ. Scribit his consentientia Sozomenus [b]: qui & adstipulatores habet, quos Socrates citauit, Eusebium & Ammonium. Ex his igitur redarguas quæ à Sozomeno eisdem haud congruentia narrantur qui, vt potè Ethnicus, tanta à Deo præstita beneficia, dijs Gentium, quos coluisse Frauitum dicit, tulit accepta. Scimus Marcellinum in sequentem annum Gainæ necem referre, cùm caput eius Constantinopolim missum est.

[b] *Sozom. l. 7. c. 4.*

XLIX. GENTILES PLVRES AD FIDEM CONVERSI.

At non prætermittimus dicere, hæc omnia adeò dira, quæ Constantinopoli hoc anno cõtigerunt, ad profectum Euangelij proueniſſe. Etenim viſo in aëre tam ingenti atque prodigioſo comete, imminenteque ſuper ceruicem ciuium barbarico gladio, confluebant ad baptiſmum Gentiles, & alij conuerſi ſunt, ſuæ ipſorum ſalutis hactenùs obliti. Meminit quidem horum Ioannes Chryſoſtomus in homilia in Acta Apoſtolorum, quam ſequenti anno habuiſſe, ſuo loco dicturi ſumus: ait enim [c]: *Nonne ſuperiori anno concuſſit Deus ciuitatem totam? Quid igitur? Nonne omnes ad illuminationem currebant. Nonne ſcortatores & molles & effœminati, dimiſis poſſeſſionibus & locis, in quib. cõuerſabãtur, conuerſi ſunt & facti religioſi?* & inferiùs: *Quid oportet referre vetera? Superiore anno (dixi vobis) quanta res accidit, & nullus attendit, ſed iterum paulatim defluxerunt, & collapſi ſunt. Aut ſemper calum clamans, quòd Dominum habeat, &c.* redarguit enim pluribus eos qui poſt elapſum periculum ad eadem ſint reuerſi peccata.

[c] *Chryſoſt. hom. 41. in Act. Apoſt.*

L. MONACHI ORIGENIſTAE PVLSI.

Contigit hoc ipſo quoque anno, monachos Origeniſtas pulſos à Theophilo, ex Nitriæ monaſterijs, nec non de Palæſtina, quo abierant, ejectos, peruenisſe Conſtantinopolim, apud ſanctum Ioannem Chryſoſtomum exclamâſſe contra ipſum Theophilum Epiſcopum Alexandrinum, aduerſus eum omnia commouentes: quorum occaſione, magno turbine Orientalis Eccleſia exagitata eſt. Qualiſnam autem ea tempeſtas atq; procella fuerit, breui compendio à ſancto Hieronymo paucis iſtis perſtringitur [d] poſt enarratas præclaras res geſtas in hac cauſa à ſancta Marcella, cuius opera factum fuit, vt Origeniſtæ Romæ detecti, ſententiâ ſedis Apoſtolicæ damnarentur: *De Occidentis (inquit) partibus ad Orientem turbo tranſgreſſus, minitabatur plurimis magna naufragia. Tunc impletum eſt* [e]; *Putas veniens filius hominis fidem inueniet ſuper terram? Refrigerata charitate multorum, pauci qui amabant fidei veritatem, noſtro lateri iungebantur, quorum publicè petebatur caput, contra quos opes omnes parabantur: ita vt Barnabas* [f] *quoque duceretur in illam ſimulationem, immò apertum parricidium, quod non viribus, ſed voluntate commiſit.* hæc Hieronymus: quemnam autem per Barnabam intellexerit, ex his quæ dicuntur inferiùs, poteris fortaſsè conijcere. Hæcque ſumma rerum, ſed ſingula ordine temporum ſunt inferiùs diſponenda.

[d] *Hieron. epiſt. 16.*

[e] *Luc. 18.*

[f] *Galat. 2.*

LI. TVRPIS CONTENTIO IN ECCLESIA.

Magnam ſanè ac luctuoſam narrationem aggredimur, quâ non Gentilium aduerſus Chriſtianos, vel hæreticorum aduerſus Catholicos, iniquorum ve aduerſus probos ac iuſtos, ſed ſanctorum aduerſus ſanctos (quod pro monſtro habitum eſt atque portento) conflictatio & dira perſecutio deſcribatur. Ac primum quod ad exquiſitam temporis rationem ſpectat. Quos conſtat ex litteris ſuperiùs recitatis Theophili ad [g] Epiphanium, Aegypti monachos poſt Concilium Alexandrinum anno ſuperiori habitum, vulgatamque ex eo Synodicam, ex Aegypto primò, & Palæſtina deinde fugatos, Conſtantinopolim nauigâſſe: illuc iam hoc anno peruenisſe, ſanctus Hieronymus epiſtolâ ad Pammachium & Marcellam datâ hoc itidem anno, cum prima Theophili Paſchalis epiſtola ſcripta eſt, anno nimirum ſequenti à Synodica miſſa, apertè ſignificat, vbi hæc in ipſos [h]: *Quid opus eſt obſidere Propontidem, mutare loca, diuerſas luſtrare regiones, & clariſſimum Pontificem Chriſti, eiusq; diſcipulos rabido ore diſcerpere? Si vera loquimini, priſtinum erroris ardorem ardore fidei commutate, &c.* hæc ſanctus Hieronymus in eos qui accuſationum plauſtra in Theophilum Cõſtantinopolim intulerunt, vt inferiùs dicemus, cum verò de prima Paſchali eiuſdem Theophili meminit hoc anno (vt demonſtratum eſt) data, de Synodica antè vulgata ita ait: *Si quid autem hic minùs aduerſus Origenem dictum eſt, in præteriti anni epiſtola continetur.* planè ſignificãs ex Synodo ſcriptam, de qua mentio facta eſt.

[g] *Apud Hieron. epiſt. 67.*

[h] *Hieron. epiſt. 78.*

LII.

Quinam autem hi fuerint, qui ex Aegypto primùm, inde verò è Palæſtina fugati, Conſtantinopolim ſe contulerunt, Theophilus [i] ad ſanctum Epiphanium ſcribens, anteſignanorum nomina referat, nempe Ammonium, Euſebium, & Euthymium: ſed & Dioſcorum addit Socrates [k]. Hi ergo in Theophilũ exacerbati, accuſationibus nauem onuſtam Conſtantinopolim ad Imperatorem Arcadium intulerunt. Vt ex his intelligas mores hæreticorum, atque ſchiſmaticorum; nimirum cùm damnati ſunt, iudicio Epiſcoporum non tantùm non acquieſcere, vel prouocare ad ſublimius Catholicæ Eccleſiæ tribunal, ſed ad ſæculare mox iudicium, ad Imperatorum reſcripta, ſi quæ poſſint quâuis occaſione ſubripere fauore potẽtium, aduolare. Iſti igitur quòd ſcirent Theophilum per ſe ſuoſque familiares Epiſcopos, & inter alios Epiphanium, ad diuerſas prouincias miſiſſe legatos vnà cum epiſtolis, quibus ipſorum damnatio iudicio Epiſcoporum ſignificabatur eſſe decreta, anteuertere conati eos, Conſtantinopolim ad Arcadium nauigârunt. Quænam autem fuerint quæ iſti in Theophilum obiectârunt, tũ Socrates tum etiã Sozomenus enarrant. Sed quòd ijdem auctores erga Origeniſtas in hoc procliuiores ſeſe eſſe declarent; equidem ab aliquo Origeniſtarum, vel alio qui faueret cauſæ Chryſoſtomi aduerſus Theophilum, ab eis accepta eſſe, facilè poſſumus intelligere. Sed mendacia ipſa aperti arguemus erroris. Sozomenus [l] igitur rem geſtam ſic exordi-

[i] *Apud Hieron. ep. 67.*

[k] *Socrat. lib. 6. c. 7.* ORIGENISTÆ QVÆ IN THEOPHILVM.

[l] *Sozom. l. 8. c. 1.*

tur:

LIII. HAERESIS ANTHROPOMORPHITARVM AB ORIGENISTIS IMPINGITVR CATHOLICIS.

Interea temporis, haud multò antea, exorta quæstio per Aegyptum mouebatur, oporteat ne Deum ἀνθρωπομόρφον, hoc est, humana forma præditum, credere? Huius autem sententiæ plurimi erant ex monachis illic commorantibus, qui præ simplicitate sine examine Scripturam sacram accipiebant, & in ea Dei oculos, & faciem, & manus, & quæcunque alia huiusmodi audire consueuerant. Illi verò qui reconditum in verbis sensum considerabant, diuersum sentiebant; eosq; qui talia dicerent, aduersus Deum simpliciter blasphemos asserebant. Ac Theophilus etiam in Ecclesia hanc sententiam amplectendam esse docebat, & in epistola, quam ex consuetudine de festo Paschali scripsit, & incorporeum cogitari oportere Deum admonuit, & humanæ formæ exortem. Quod quidem vbi Aegyptiorum monachis innotuisset, Alexandriam sese conferunt, & in vnum congregati seditionem mouent, & Theophilum ceu impium de medio tollere cogitant. Cæterùm ille euestigiò etiamnum tumultuantibus apparens: Perinde (inquit) vos aspexi, ac faciem Dei. Hoc dicto, homines abundè compescuit, adeò vt etiam iram ponerent. Itaq; (inquiunt) si sic reuera sentis, etiam libros Origenis damnato, cùm illi suos lectores in istam sententiam inducant. Atqui mihi (inquit ille) iampridem illa sententia stetit, ac faciam, vt videtur vobis. Nam & ipse non minùs quàm vos illis succenseo, qui Origenis opinionem sectantur. Atque illi quidem fraterculos istos ita mitigatos dimisit, ac seditionem soluit. hæc ipse.

LIV. DE ANTHROPOMORPHITARVM CALVMNIA.

Sed antequam vlteriùs scripta à Sozomeno prosequamur, hic sistendum; vt assertum à Sozomeno atque Socrate commentum, & ab alijs eorum fidem secutis acceptum, manifesti mendacij conuincamus. Scito igitur, illud in primis peculiare fuisse omnibus Origenistis, impingere cunctis Catholicis hæresim Anthropomorphitarum. Id quidem satis intelliges, si memoriam reuoces, quę à sancto Hieronymo aduersus Ioannem Hierolymitanum fauentem tunc Origenistis in epistola [a] ad Pammachium scripta sunt, & quæ idem sanctus Hieronymus ad eundem scribit aduersus Origenis errores: memineriſque sanctum Epiphanium, quòd Origenistas insectaretur, à Ioanne Hierosolymitano eiusdem Anthropomorphitarum hæresis in crimen adductum, cùm contra eum publicè pro concione inuectus est, vt ipse sanctus Hieronymus in eum scribens tradit his verbis [b]: *Recordare, quæso, illius diei, quando ad horam septimam inuitatus populus, spe sola quasi posteà auditurus Epiphanium esset, detinebatur; quid tum concionatus sis, nempe contra Anthropomorphitas, qui simplicitate rustica Deum habere membra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur: furens & indignans loquebaris, oculos & manus & totius corporis truncum in senem dirigebas, volens illum suspectum facere sultissimæ hæreseos.* hęc ibi, superiùs suo loco alia occasione iam dicta, hic verò necessariò repetita, vt intelligas quæ peculiaria erant Origenistarum, atq; mirari desinas, si Theophilum illi eius hæresis astruerēt defensorem, Aegypti verò monachos auctores; qui in tantum virum, quem etiam præ egregia sanctitate, atque doctrina (vt vidimus) venerarentur hæretici Ariani, tanta obijcere non sunt veriti.

[a] *Hieron. epist. 61.*

[b] *Hieron. epist. 65.*

LV. [c] *Ruffin. in uect. l. 1. c. 9. edit. Victor.* CALVMNIA ORIGENISTARVM IN ORTHODOXOS.

Sed quod Ioannes tunc in Epiphanium, Ruffinus nunc in Hieronymum obijciens, ait [c]. *Cùm in quodam supradicti operis loco, quem interpretati sumus, quæstio haberetur aduersum eos, qui Deum corporeum dicunt, & in humanis eum membris habitu describunt; quod asserere præcipuè Valentinianorum & Anthropomorphitarum hæresis solet, cui isti accusatores nostri nimis (vt video) dextras dederunt, &c.* proculdubiò S. Hieronymū, aduersus quem scripsit, ista dicens, eius hæresis infamauit: à qua blasphemia, quàm procul abhorruerit; omnes sciunt.

LVI. FALSVS PRÆTEXTVS ORIGENISTARVM.

Sed vnde (inquis) hæc Origenistis, vt eiusmodi notam hæresis inurerent Catholicis omnibus rectè sentientibus? Ex eo vtique, quòd cùm ipsi Origenis sectantes errores, eò dementiæ perueniſſent, vt nec corporibus nostris post resurrectionem membra tribuerent, sed transformanda illa in lucidos aëreos globos, ex Platonis sententia ab Origene accepta assererent: si nostri diuinæ Scripturæ auctoritate, instar Christi resurgentis, in resurrectione singulis corporibus membra singula fore dicerent, illi mox astuta tergiuersatione dicebant, esse ea intelligenda, sicuti cætera eiusdem diuinæ Scripturæ loca, & quidem innumera, quibus Deo per illusionum membra tribuuntur. Qui verò diuersa sentirent, eosdem crassioris mineruæ homines ac rudes ridebant, ac dicterijs il. is insectabantur, cùm eos (vt suo loco dictum est) Pilositas, à pilis, quasi ipsi non membra tantùm, sed & pilos tribuerent corporibus resuscitatis, appellabant. At hæc ipse pluribus sanctus Hieronymus in epistolis ad Pammachium scriptis tum aduersus Ioannem Hierosolymitanum, tum etiam aduersus Origenis [d] errores confutat. Cæterùm eiusmodi hæresim Anthropomorphitarum fuisse hoc tempore apud nonnullos Aegypti monachos, sicredimus Cassiano Origenistarum olim affini (nam & Pelagianis fauit) satis apparet: inter alios enim Serapionem abbatem eius fuisse sententiæ, idem affirmat [e]: cùm alioqui ipsum Theophilum epistolis suis insectatum esse Antropomorphitas monachos, tradat, sicut & Gennadius [f], & ipse Pelagianorum affinis. Cæterùm in ipsis Theophili Paschalibus, quæ extant, epistolis his temporibus datis, nulla mentio penitùs habetur de Anthropomorphitis hæreticis, aduersus quos longâ disputatione disseruisse, citati nuper auctores tradunt: neque sanctus Hieronymus, qui de eisdem sæpè meminit, quicquam aduersus eos ipsum posuisse in illis, commemorat. Sed cœptam Sozomeni narrationē prosequamur, qui ait [g]:

[d] *Hier. epi. 61. & 65.*

[e] *Cassian. col. 10. ca. 2. 3. 4.*

[f] *Gennad. de Vir. illust. ca. 33.*

Fortasse tunc temporis sublata omnino fuisset ista quæstio, nisi consopitam iam ob inimicitiam priuatam suscitasset ipse Theophilus, insidiatus Ammonio, & Dioscoro, & Eusebio, & Euthymio, qui cognominabantur Longi: quos quidem, cùm fratres essent, celebres euasisse inter eos qui apud Scetin philosophabātur, ex præcedentib. cognouimus. Atque hi quidem inter omnes Aegypti monachos illi carissimi erant, quos & congerrones plerumque sibi & familiares adiungebat, ac Discorum etiam Hermopoleos Episcopum constituit. In odium autem horum venit ex inimicitia aduersus Isidorum suscepta, quem, defuncto Nectario Episcopo Constantinopolis, in Episcopatum sufficere studuerat. Sunt enim qui dicant mulierem quampiam ex Manichæorum secta ad Ecclesiam Catholicam fuisse conuersam: Theophilus autem, quasi hanc inconsideratè mysterijs communicare passus esset, antequam priorem sectam abnegasset, presbyterum accusabat. At Petrus (hoc illi nomen erat) & ex Ecclesiæ præscripto, & ex mandato Theophili se mulierculam in communionem admisisse, asseuerabat, eiusque rei testem aiebat esse Isidorum. Atque is quidem vti tunc temporis Romam fortè missus erat, ita demum reuersus, Petrum vera dixisse testatus est. Theophilus igitur indignatus, quasi calumnijs circumactus esset, vtrumque Ecclesia expulit. Atque hæc quidem nonnulli sic referunt.

[g] *Sozom. l. 8. c. 12.*

LVII. FALSAE ORIGENISTARVM CAVSATIONES.

LVIII ALIÆ CAVSAE DISSENSIONVM PRÆTENSAE.

Cæterùm ego ex viro fide digno, qui cum hisce monachis conuersatus fuerat, duplicem cognoui causam extitisse Theophilo inimicitiæ aduersus Isidorum susceptæ; alteram communem illi cum presbytero Petro, quòd hi ipsum à sorore sua hæredem fuisse scriptum, testari detrectassent: priuatam alteram, quod Theophilo tanquam in Ecclesiarum structuram capere volenti insumendas non concessisset pecunias eas, quæ sibi, vt pauperum dispensatori, multæ afferebantur: sed præstabilius esse diceret, ægrotorum corpora, quæ verius templa Dei cogitare possumus, & ob quæ pecuniæ ipsæ quærebantur, conuenienti cura reficiendo recreare, quàm parietes ædificare. Probè intelligis, puto, lector, ex Origenistarum officina esse deproptam historiam, quâ causæ huiusce modi indignationis Theophili in dictos monachos obtexerentur: cùm auctoritate sancti Hieronymi & aliorum liqueat, hos studentes erroribus Origenis, iustè, pieque indignationem Theophili meruisse. Quomodo autem Isidorus iste fuerit Origenistarum antesignanus, quæ de eo superiùs dicta sunt, consule. Sed subdit Sozomenus:

LIX. QVID DE ISIDORO ET ALIIS COMMENTI SINT ORIGENISTAE.

Verùm sive ob hanc sive ob aliam causam à Theophilo excommunicatus Isidorus, Scetin venit ad monachos ibi commorantes, velut ad sodales. Assumptis igitur quibusdam secum, Ammonius ad Theophilum profectus, orabat vt Isidorum in communionem reciperet. Atque ille tum quidem, se id facturum, promptè pollicitus esse dicitur. Sed elapso aliquo tempore, cùm nihilo plus ipsis succederet, ac manifestum iam esset quod Theophilus ipsos falleret, maiori quodam cum apparatu reuersi, postularunt vt promissa præstaret. Ibi ille ex monachis vnum publicæ custodiæ tradidit, vt reli-

quis metum incuteret. Sed ea spe frustratus est. Siquidem Ammonius, eiusq; socij, quia custodia præfecto ad suppeditãda captiuis necessaria aduenire videbantur, facilè intromissi sunt: ingressi autem rursus exire noluerunt. Qua re intellecta, Theophilus indicat, se istos homines ad se vocare. Verùm illi primum, vt ipse eos educturus veniret, postulárunt: Neque enim æquum esse, eos, qui contumelia publicè affecti essent, clanculum è custodia emitti. Sed concedentes tandem ad illum venerũt: quos ille tum deprecatos, quasi non vlteriùs offensurus, dimittebat; secum interim frendens ac stomachans, rationem meditabatur, qua illos posset lædere: Cumq; solicitus esset quidnã his facere posset mali, qui possessiones nullas haberent, qui omnia præter sapientiam contemnerent, decreuit eorum tranquillitatem perturbare.

LX. ORIGENISTAE TRANSFERVNT SE IN PALAESTINAM.

Itaque cùm ex ijs quæ præsentes cum ipso disputárunt, eos his infensos esse sciret, qui Deum humana forma præditum esse docent, quoniã Origenis erant sectatores: ipse quãquam aliter sentiret, cũ vulgo monachorum conspirauit. Ex hinc igitur mira quædam contentio inter monachos mualuit: neque enim disputationibus ad formam compositis sese in mutuam sententiam inducere dignati sunt: sed ad conuicia sesemet conuerterunt: atque illi eos qui Deum incorporeum esse statuebant, Origenistas appellabant, hi verò Anthropomorphitas, eos qui contrarium sentiebant. hæc ipse. Sed vides quàm futilis afferatur prætextus pro Origenistarum excusatione, cum mendaciter ea minus digna afferatur causa, quasi Origenistę sint nominati, cùm alioqui ea in re ijdem sentirent eadem cum Ecclesia Catholica: cùm tamen taceantur omnino multiplices Origenis errores, ijdemque turpissimi, quorum causã illi vere Origenistę fuerint nuncupati. Vides, inquam, historiam ab ipsis Origenistis confictam, dum commenti sunt remotissimas causas indignationis Theophili; à quo non vocatos illos Alexandriam ad pacem, sed quæsitos in eremo fugatos ab eo fuisse, nec ab Aegypto tantùm, sed è Palæstina, epistolaris historia omniũ fidelissima superiùs recitata declarat. Sed subdit idem auctor[a]:

[a] *Sozom. l. 8. c. 13.*

LXI.

Ammonius autem ac Dioscorus, intellectis insidijs, Hierosolymam secesserunt, & inde Scythopolim venerunt, quòd eam habitationem sibi accommodatam esse ducerent ob frequentiam palmarum, quarum folijs vtebantur ad consueta monachorum opera. Sectabantur enim ipsos viri plùs minùs octoginta. Intereà temporis Theophilus quosdam Constantinopolim emisit, tum vt iam anteà in tempore calumnias quasdam sererent aduersus illos, tum vt obsisterent, si qua in re illi Imperatoris opem implorarent. Eare cognita, Ammonius Constantinopolim traiecit, & cum eo Isidorus, qui communi studio id agebant, vt coram Imperatore iudice & Ioanne Episcopo detegerentur insidiæ, quæ ipsis erant intentatæ. Arbitrabantur enim, illum legitimæ libertatis in loquendo studiosum. sibi opem legitimè posse ferre. Hæc dicta à Sozomeno pluribus vides conferta esse mendacijs: antè enim monachos hos expulsos à Palæstina, Constantinopolim profectos esse, sed nec cum eis Isidorum fuisse, litteræ [b] ipsius Theophili ad Epiphanium datæ declarant: quibus & significatur, ab Epiphanio ipso, non autem à Theophilo Constantinopolim tunc missum esse legatum, qui hos iam esse in Synodo condemnatos, Ecclesiam illam redderet certiorem. Ipse autem Theophilus in alias regiones misit legatos ex monachis Nitriæ cum litteris, quibus alias Ecclesias de ijsdem cauendis commonefaceret, vt suo loco superiùs dictum est. Sed à quo Sozomenus eiusmodi est mutuatus historiam? Inuenies planè eadem fermè & alia à Palladio, & ipso iamdudum Origenista, esse conscripta: quantum autem ipse eiusdem sectæ hominibus fauerit, consule ipsius Lausiaca, vbi totus versatur in laude Isidori ac consodalium monachorum: sed de ipso reuoca in memoriam dicta superiùs tomo quarto. Vidisti igitur ipsum obuoluere diuersis prętextibus veritatem, aliasque adducere causas, cur hi à Theophilo ex Aegypto & Palæstina expulsi traiecerint Constantinopolim: cùm tamen non recitatæ tantùm superiùs ea de re epistolæ vltrò citroque datæ id asseuerent; sed & Posthumiani testificatione, quem tunc contigit adesse Alexandriæ, atque cuncta spectare oculis, nonnisi occasione librorũ Origenis hos omnes fugatos esse, certum appareat.

REDARGVITVR FALSITATIS HISTORIA DE ORIGENISTIS.

[b] *Apud Hieron. ep. 67.*

Quod igitur à suspectis auctoribus tota historia de expulsis ab Aegypto monachis Origenistis esse accepta noscatur, quodq; insuper ex vtraq; parte stare videas sanctissimos viros: necesse est vt magnã cautelâ attendat oratio, ne priuato quodam affectu incedens, declinet in dexteram, vel sinistram: quod hactenùs à nobis factum esse, puto, lector intelligis: sed præstandum id ipsum maiori studio in futurum, solicitiusque curandum, ne vel in minimo veritas læsa iacturam sentiat, instituti ratio non suadet tantùm, sed imperat. Res quidem hactenùs gesta est inter Catholicos & Origenistas: nunc verò cum pro ipsis, licet non cum ipsis, stare videas sanctissimum atque doctissimum virum Ioannem Chrysostomum Constantinopolitanum Episcopum, mutatâ iam rerum facie, oratio ipsa in aliud argumentum se transferat, opus est. De quo quidem illud in primis admonendum putamus esse lectorem; cùm sæpè contingat sapientissimos quosque falli, eosdem tamen à sapientia & insita probitate non excidere, cùm nimirum ad ea, quæ agunt, recto sinceroque mentis feruntur intuitu. Quis enim adeò ingenio perspicax, industriâ solers, atque rerum vsus experimento probatus, vt fallis subreptionibus, illorum maximè, qui omnem extrinsecùs sanctitatis speciem præ se ferunt, non decipi interdum contingat? cùm & ipsos etiam Prophetas ad futura noscenda Spiritu Dei imbutos, quod non semper eodem numine afflari detur, acciderit sæpè aliqua ignorâsse præsentia, eosque prętergressos ob oculos posita. Quamobrem Euangelicâ illâ normâ sunt actiones hominum metiendæ: *Si*[c] *oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.* vt dum videris aliquem rectâ mente, puroque animo aliquid operari, etsi quid perperam inde oboriri contigerit, ad suum reuocans principium opus, inuenias vnde auctorem excuses. Cùm igitur de sanctissimorum virorum Epiphanij, Hieronymi (vt de Theophilo dicere prætermittamus) atque Ioannis Chrysostomi optima mente dubitare, religio sit: quæcunque ab eis acta sunt, in meliorem partẽ accipias necesse est. At iam de rebus Constantinopoli gestis narrationem inchoemus, & quæ à diuersis eo argumẽto sunt scripta, in medium adducamus.

LXII.

FACTA HOMINVM QVALITER METIENDA.

[c] *Luc. 11.*

Porrò eiusmodi historia ab Origenistis primùm descripta, eorundem stylo (vt vidimus) lancinata potiùs quàm exarata cognoscitur: vt de illis illud Ezechielis[d] iure dici possit: *Delinierunt parietem absque temperatura.* dum causam obortam occasione Origenis errorum, in criminationes Theophili conuerterunt; cùm nulla fermè apud eos sit mentio de damnatis in Concilio Alexandrino ijsdem hæresibus Origenis, neque de iudicio Episcoporum in eandem sententiam conspirantium, duce sancto Epiphanio in Cypri insula; aut (quod dissimulandum non erat) de sententia Anastasij Romani Pontificis, eiusdemque literis datis ad diuersarum prouinciarum Episcopos, vel Synodis ea de causa diuersis in locis in Occidẽte habitis, vt à Venerio Episcopo Mediolanensi, à Chromatio Episcopo Aquileiensi, & alijs. Sed rebus tantis silentio sepultis, de obiectis ab excommunicatis illis in Theophilum criminibus, hi quos diximus, historiam texuêre, atque in primis Palladius, cùm hæc ait[e]: *Ingenti illi necessitate, loca in dies mutare compulsi, tandem regiam ad vrbem peruenerunt, in qua erat diuina manu ad curam indigentium Ioannes ordinatus Episcopus: procumbentesq; ad eius genua, orabant vt opem ferret animabus calumniam passis, atque vastatis horum studio, qui hoc potiùs quàm benefacere consueuissent.* hæc ipse, adeò namque fuit horum monachorum, ad commiserationem inducendam, cum verbis ipse quoque corporis habitus accommodatus, vt quantumlibet Ioannes ferret hos ab Epiphanio Synodicis Theophili litteris prędamnatos, audire tamen eos minimè denegarit. Vnde idem subdit Palladius:

LXIII. HISTORIA DE ORIGENISTIS AB ORIGENISTIS DE SCRIPTA.

[d] *Ezec. 13*

[e] *Pallad. in dialog. de vit. Chrysostomi.*

LXIV. MONACHI APVD IOANNEM AGVNT ADVERSVS THEOPHILVM.

Stetit Ioannes, & vidit quinquaginta electorum hominum caniciem venerandam, sacris sudoribus infectam: compunctusq; iuxta Ioseph. prof. aternitatis studio in lachrymas soluitur, percontatus ab eis, quisnam aper de siua, aut singularis fera hunc fœcundissimæ & latissimæ viti muidisset. Ad hæc illi: Sede (inquiunt) Pater,

nos q, vt cunque vulneratos Theophili Papæ vesania, curare studeo, si tamen volueris nostrorum tumoribus vulnerum obducere cicatrices. Nam si ipse quoque nos despicis, aut reuerentia, aut metu Theophili, iuxta Episcopos reliquos, nihil iam superest nobis, nisi vt profecti ad Imperatorem, ipsius opera pessima ad iniuriam Ecclesiæ publicemus. Itaque si opinionis Ecclesiasticæ tibi cura est, persuade illi, vt nobis permittat in Aegypto remorari. Nihil enim peccauimus, neque in Dei leges, neque in illum ipsum. Vides hæreticos non solùm Catholicorũ, sed sanctissimorum quoque virorum ad decipiẽdum compositam formam, mentitâ laruâ, sibi superinducere? At quid tũc Ioannes Chrysostomus ad hęc verba? subdit Palladius:

LXV. QVOMODO A IOANNE EXCEPTI MONACHI.

His Ioannes auditis, ratus facilè Theophili aduersus illos iram in gratiam transferri posse, libenter hoc negotium sumit: admonens q, viros, vt aduentus sui causam silentio tegerent, donec ipse ad Theophilum scriberet: & mansiones illis in Ecclesia, quæ Anastasia dicitur, ad requiem tribuens, ipse quidem necessaria victui non suppeditabat, sed eis religiosæ mulieres ministrabant, ipsis quoque ex opere manuum necessitates suas ex parte supplentibus. Hæc cùm de pijs mulieribus dicat Palladius, inferius[a] eodem dialogo ipse habet eosdem monachos fuisse susceptos ob Olympiade vidua, olim Nebridij sponsa, nunc verò diaconissa Ecclesiæ Constantinopolitanæ, de qua nos plura superiùs: cuius rei causâ tradit Theophilum eam maledictis incessisse. Sed quàm frigidè eandem ipse excuset, quam ea de causa reprehendendam existimauerit Theodorus; accipe quæ tum ab ipso Palladio per dialogismum in medium afferuntur. Nam PALLADIVS: *Constat* (inquit) *Theophilum iracundiæ nimis obsecutum, illos abiecisse. Quicunque illi fuerint, siue hæretici, siue Catholici, non tamen eos Olympias recipere debuit.* THEODORVS. *Benè illa, an malè feciſſe videtur?* THEODOR. *Malè, vt dixi.* PALLADIVS. *Vnquam ne beneficentia culpatur?* THEODOR. *Et sæpè, cùm scilicèt in malos & non merentes emanârit.* PALLAD. *Quinam igitur erant illi quinque millia, quos ex quinque ordeaceis panibus Saluator* [b] *pauit, boni, an mali?* THEODORVS. *Boni scilicèt: quippe qui à Saluatore pasci meruerunt.* PALLAD. *Cur ergo ordeaceis pasti sunt, si boni fuerint?* THEODOR. *Fortè quia tritici non aderant, fame dominante.* vides rem ineptam: sed illud benè paulò pòst, cùm Palladius subdit Olympiadem eos suscepisse, existimans bonos, vbi ait: *Ritè tu quidem sentis, hoc itaque modo monachi etiam boni & mali erant: at fidelissima mulier suscepit eos vt bonos,* & inferiùs: *Quid ergo malifecit Olympias imitata Dominum suum, qui pluit super bonos & malos, & super iustos & iniustos Solem oriri facit?*

[a] *Pallad. dialog.*

DE OLYMPIADE EXCIPIENTE MONACHOS.

[b] *Ioan. 6.*

LXVI.

O sententia præpostera nimis, omnem prorsus Ecclesiasticam dissoluens œconomiam! Nam si excommunicati ab Ecclesia, à priuatis quibuscunque, exemplo Domini, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, recipiuntur: iam resoluitur omnis vigor Ecclesiasticæ disciplinæ, omnisque mox canonica censura languescens extinguitur. Quòd si Olympias excusanda susceperit: quanta æquiùs illud fuerat pro eius defensione dicendum: domum eius patuisse Constantinopoli omnibus Monachis, Clericis, & Episcopis: adeò vt etiam qui Ioanni ipsi infensi erant Episcopi ab ea hospitio excepti fuerint, nempe (vt inferiùs Palladius docet) Seuerianus, Antiochus, & Acutius, qui præ cæteris operati sunt, vt Ioannes in exilium deportaretur, hos, inquam, Olympias excepit hospitio, Christi loco: vt appareat non humanæ gratiæ causâ, sed Christi tantum amore, ipsâm eiusmodi ministerium opulentam fœminam peregrinis omnibus exhibere solitam. Et quod ad istiusmodi Aegypti monachos spectat: cur non ipsa susciperet, quos sciret ab eius ciuitatis Episcopo non esse reiectos? haud enim eius facultatis erat, scire an excommunicati à tanto Theophilo isti fuissent, & iustè ne, an iniustè essent expulsi. Quos enim sciret à tanto Episcopo, quantus Ioannes erat, peregrinâ communione susceptos, cur non eos vt peregrinos excipere in domum debuit?

QVOMODO EXCVSANDA OLYMPIAS.

LXVII.

Peregrinâ quidem tantum communione eos à Ioanne Chrysostomo dignatos esse, quâ sacrarum precum communicatio impartitur, non vsus sacramentorum, Sozomenus [c] tradit his verbis: *Ille verò* (nempe Chrysostomus) *ipsos viros, postquàm venissent, comiter excepit, & in honore habuit, & in Ecclesia preces fundere non prohibuit: ad mysteriorum verò communionem admittendos non censuit; quòd id ante causam cognitam fieri, non fas esset.* hæc ipse. Vigebat namque illa vetus in Ecclesia consuetudo, de qua superiùs actum est, vt peregrini aduenientes, seque Christianos esse profitentes, ad communes tantùm Ecclesiæ preces admitterentur; tunc verò & sacramenta illis impertirentur, cùm se esse Catholicos, fide certa docuissent. Porrò præstitit his ipsis monachis Ioannes Chrysostomus, vt communicatione illa peregrina dignos efficeret, plenâ nequaquam, quod Formatas litteras ab Episcopo, vnde discesserant, minimè attulissent. Cæterùm nec peregrinâ quidem hi communione dignandi fuissent, si litteræ scriptę in Concilio Alexandrino de eorundem damnatione Constantinopolim peruenissent: quas illuc perferendas & ad alias Orientis Ecclesias, solicitè Theophilus per sanctum Epiphanium, datis ad eum litteris sæpiùs antè citatis, curauerat. At quomodò persuasione ministrorum Theophili, Ioannes abstinuit cum illis communicare, Palladius [d] narrat his verbis:

[c] *Sozom. l. 8. c. 13.*

MONACHI PEREGRINI TANTVM ACCEPTI.

[d] *Pallad. in dialog. vit. Chrysost.*

Contigit etiam per idem tempus, quo dicti monachi Constantinopolim ad Ioannem venêre, *Theophili clericos in ea vrbe esse, magistratuum, qui ad Aegypti prouinciam mittendi erant, beneuolentiam Theophilo comparantes, in eorum perniciem, qui illic versati essent.* hęc cùm dicat ipse Palladius, vide quàm calumniosè id affirmet: nam missos à se Constantinopolim sanctissimos ad hoc viros, qui Origenistarum monachorum conatum anteuerterent, ipse Theophilus litteris ad Epiphanium scriptis declarat his verbis [e]: *Et tu* (inquit) *vt celeriùs nostra Constantinopolim scripta perueniant, mitte industrium virum & aliquem de clericis, sicut & nos de ipsis Nitriæ monasterijs patres monachorum cum alijs sanctis & continentissimis viris misimus, qui possint cunctos in præsenti docere quæ gesta sunt.* hæc Theophilus. Sed pergit item calumniosè Palladius: *His itaque Ioannes euocatis, interrogat, an præsentes monachos nossent. Illi verum testimonium perhibuêre viris dicentes, se & viros nosse, & magnam illos iniuriam perpessos esse. Si placet* (inquiunt) *domine, spiritualis communionis nondum illis consortium trade, ne Papam* (Theophilum scilicet) *contristes: cæterùm in alijs omnia in eos officia humanitatis exerce: Id enim tibi Episcopo conuenit. Ita illos Ioannes ad communionem minimè admisit.* hæc Palladius: quæ si vera sunt, dicendum erit legatos huiusmodi à Theophilo ad hoc missos, vt excommunicati Origenistæ vndique pellerentur, præuaricatores extitisse mandati.

[e] *Apud Hiero. epi. 67.*

LXVIII. LEGATI THEOPHILI MISSI CONSTANTINOPOLIM.

Quid verò pòst hæc egerit ipse Chrysostomus, idem tradit sic dicens: *Scripsit autem Theophilo supplicans, & hanc sibi vt filio ac fratri postulans gratiam, vt viros illos pacificè ad se reuocaret. Ad hæc Theophilus gratiam quidem Ioanni denegauit, misitq, quosdam ad huiusmodi certamina exercitatos, de quibus superiùs diximus, libellos vt porrigerent, admonens, quos more solito ipse dictauerat, aptum quidem & expressum mendacium continentes, varijs calumnijs opertum & obumbratum, & cùm non posset illorum vitæ derogare, facit vt intra Palatium quasi magi digito notarentur. Monachi verò vbi aduertunt se nihil profeciſſe, verùm & in maioris iræ præcipitium illum declinasse: plerosq, in dignitatibus constitutos adducunt secum, omnesq, anathematizantes hæresim, libellos Ioanni tradunt, in quibus viri iam tyrannidem notant, quibusdam capitulis adiectis, quæ referre coram infirmioribus piget & pudet, ne ab ipsius fidei eos limitibus arceam, mihi certè ea recitanti perfectior quidem fides fortassis haberetur.*

LXIX. IOANNES CHRYSOSTOM. AGIT DE PACE APVD THEOPHILVM.

Rursum & per se ipsum & per Episcopos alios Ioannes hortatur viros, vt ab huiusmodi accusatione desisterent, Theophilo iterum ista scribens: Intantum mœroris impulsi sunt viri isti, vt te datis etiam libellis accusent. Iam quid tibi videtur, rescribe: non enim me audiunt, vt hac intentione discedant. Adhæc Theophilus maiore inflammatus ira, monachorum fratrem Dioscorum Episcopum, qui in Ecclesiasticis rebus consenuerat, ab ipsa Ecclesia prohibet. hæc ipse. sed id quidem factum antequàm discederet Alexandria, quæ dicta sunt superius docent. Quid autem adhæc responderit Theophilus, idem Palladius recitans eius epistolam, palàm facit, ipsa autem ita se habet:

LXX. THEOPHILI EPISTOLA AD IOANNEM.

LXXI. [a] Nican. Conc. c. 6.

Arbitror te non ignorare quid præcipiant Nicæni Concilij canones, sancientes [a] *Episcopum non iudicare causam extra terminos suos. Si autem ignoras, disce, & libellos contra me suscipere desine. Nam & si iudicari me opus sit: ab AEgyptijs magis, quam abs te id fieri oportet, qui septuagintaquinque dierum itinere à nobis separatus es.* hactenùs Theophili ad Ioannem epistola. Quæ autem post hæc secuta sunt, habitâ temporis ratione, in sequentes reiicimus annos. Videas igitur ex his quæ hactenùs gesta commemorauimus, iustam causam Theophilum fouisse, cui in expellendis Origenistis totus fermè Oriens & Occidens consentirent. Cæterùm quòd negarent monachi illi se hæreticos esse, obiectarentque non fidei causa, sed priuatæ inimicitiæ gratia Theophilum in ipsos esse commotum, Sanct. Ioannes Chrysostomus ea ita se habere ratus, operæpretium facturum existimauit, si inter eos ita dissidentes sequester accederet, ipsosque monachos redderet Theophilo obsequentes, eiusque gratiam adeò ab alienatam eisdem conciliaret: probè sciens in totius Ecclesiæ vertere detrimentum, si qui magni nominis erant monachi ab omnibus excluſi per Orbem vagarentur extorres: vnde & fieret, vt si ijdem reverà essent hæretici, grauiori fidei rectæ iactura, vndique ad sectam mentita sanctitate adsciscerent sibi sodales: Sin autè (quod profitebantur) pij essent atque moribus integri, inde accideret, vt quæ ipsi in Theophilum crimina iactare solerent, magno Fidelium scandalo diffamarentur in omnes, eademq; aspergerentur infamiæ labe vniuersi Orientales, & Occidentales Episcopi, qui Theophili aduersus eos latam sententiam confirmassent. Quisnam igitur eiusmodi adeò sanctum inter dissidentes cõciliandæ pacis officium in Chrysostomo reprehendere valeat, cùm testificatione diuini illud constet oraculi [b]: *Quam speciosi pedes euangelizantium pacem & annunciantium bona?* Sed planè præter intentionem accidit, iuxta vaticinium Isaiæ [c], *Et angeli pacis amare flebunt.* vt magnus iste pacis cõciliator Ecclesiasticum bellum in se conuerterit. Quonam autem modo id acciderit, suo loco dicemus.

IVSTA EXCVSATIO DE IOANNE CHRYSOST. AGENTE DE PACE.

[b] Rom. 10.
[c] Isai. 33.

LXXII. CAVSA ASIANORVM EPISCOPOR. [d] Pallad. dialog.

Pergamus autem reliqua recensere, quæ hoc anno ab eodem Ioanne Chrysostomo gesta sunt in causa Asianorum Episcoporum. Atque primùm quod ad tempus pertinet: hoc quidem anno sex ab eo damnatos esse in Asia Episcopos, ex his quæ de eis Palladius [d] narrat, intelligere possumus. Dum enim ait, depositos à Ioanne Asiæ Episcopos, moxque post ipsius Ioannis exilium in pristinas esse restitutos Ecclesias, à quibus ante quadriennium ob ipsorum crimina electi erant: cumque Ioannis exilium postremum, quando hi receperunt Ecclesias, contigisse constet (vt suo loco patebit) anno Domini quadringentesimo quarto: depositionem eorum in hunc ipsum annum quadringentesimum conijcere cogimur. Sed & quod idem Palladius dicat, ad biennij temporis spatium eiusmodi causam Asianorum Episcoporum ventilatam esse, cõstetque adhuc ingruente Gaina tyrannide cœptam fuisse: vtique ab anno superiori deducendum est eius causæ principium, quo & decimatertia currit indictio, sub qua Palladius tradit venisse Constantinopolim Asianos Episcopos ad Synodum conuocatos, præsenti autem anno eos esse damnatos. Nos verò describemus hæc omnia ex ipso Palladio, qui omnibus præsens fuit. Rogatus enim sic à Theodoro: [e] *Ipse interfuisti, an ab alijs ea didicisti? Ad hæc Palladius: Atqui ne punctum quidem temporis in omni hac causæ prosecutione illum deserui.* Ipse igitur sic rem exorditur [f]:

[d] Pallad. dialog.
[e] Pallad. ib.
[f] Pallad. ib.

LXXIII. SYNODVS CONSTANTINOPOLITANA XXII. EPISCOP.

Tertiadecima distributione (hoc quoque nomine Indictio dicta reperitur) *venerunt Constantinopolim Asiæ Episcopi necessitatum Ecclesiasticarum gratia: nobiscum remorati sunt, præsentibus & alijs Episcopis, ex Scythia quidem Theotimo* (celebris est hic inter sanctos) *ex Thracia verò Ammone AEgyptio, & ex Galatia Arabiano, Metropolitis omnibus ac senibus, qui vigintiduorum implebant numerum. Conuenientibus autem omnibus & communicantibus: obseruato Eusebius quidam Valentinopolitanus Episcopus congregato Concilio, vnà sabbati astitit, libellosq; tradidit Synodo præposito* (vt decuit) *Ioannis nomine, contra Antoninum Episcopum Ephesi septem capitula continentes: Vnum quidem, quòd fusis sacris vasis, argentum in nomine filij deposuerat: Secundum, quòd sumptum de ingressu Baptisterij marmor in suo balneo posuit: Deinde columnas ecclesiæ plures annos iacentes intra suum erexit triclinium: Quartum, quòd puer eius homicidium perpetrauit, quem habet in ministerio irreprehensum: Quintum, quòd prædia relicta Ecclesiæ à Basilissa Imperatoris Iuliani matre vendidit, sibique detinuit pretium: Sextùm, quòd cùm vxori propriæ abrenunciasset, rursus illi congressus est, filiosq; ex ea procreauit.* Vides, lector, dari crimini Episcopo, qui vxore dimissa, eadem iterum assumpta suscepisset ex ea filios: vt certior fias eorum quæ superiùs inculcata sunt, etiam in Orientali Ecclesia coniugatos electos Episcopos, nonnisi vxore dimissa, ordinari solitos, nec ampliùs ea vti. Sed addit idem Palladius: *Septimum verò accusationis caput, quod pro lege atq; decreto habet, ordinationes Episcoporum vendere pro modo reddituum: adsuntq; & qui dederũt & ordinati sunt, & ipse qui accepit. Eorumq; omnium probationes se habere asserebat.* Quidnam ad hæc Ioannes Chrysostomus tunc præfectus Synodo dixerit, ita subdit.

ACCVSATIONVM CAPITA.

LXXIV. EVSEBIVS ACCVSATOR VRGET IVDICIVM.

Ioannes interim zelo mitigato, dixit Eusebio: Frater Eusebi, quoniam sæpè fit, vt accusationes quæ fiunt perturbato animo, probationibus idoneis careant: desine, quæso, Antoninum fratrem accusare. Nobis curæ erit, tristitiæ causas amouere. Ad hæc ille exasperatus, durioribus vtebatur verbis, aduersus Antoninum totus efferuens, atque in accusatione persistens. Hortatur itaque Ioannes Paulum Heraclia Episcopum, qui Antonino studere videbatur, vt eos in amicitiam copulare contenderet. Surgensq; Ecclesiam ingressus est vnà cum Episcopis: erat enim sacrificij tempus. Pacem verò populo ex more imprecatus, sedit cum Episcopis reliquis. Clam autem introgressus accusator Eusebius coram populo omni & Episcopis libellum alium porrigit eadem continentem, adiurans Ioannem sacramentis horrendis, quibus salutem quoque Principum addidit, tanto cum tumultu, vt putarent populi, eius impudentia territi, eum à Ioanne peterè vt vitam sibi à Rege impetraret. Ioannes vbi viri aduertit instantiam, ne in populo perturbatio vlla oriretur, libellum sumpsit: lectisq; diuinis eloquijs, Pansophium orat Pisidiæ Episcopum, diuina offerret vt munera: ipse cum Episcopis reliquis exijt: cauebat enim, animo turbido, iuxta Euangelium [g], *sacrificia offerre: Si obtuleris (inquit) munus tuum ad altare, & reliqua.*

[g] Matt. 5.

LXXV. ADMONITIO ANTE CAVSAE COGNITIONEM.

Vbi verò dimissus est populus, sedens in Baptisterio cum Episcopis reliquis, accusatorem coram omnibus aduocat, dicens ei: Rursus tibi eadem dico: Plurimi tristitia vel ira compulsi, multa & dicunt & scribunt, quæ probare non possunt. Si igitur apertè nosti de quibus illum accusare vis (neque enim valentem repellimus, neq; tràhimus non valentem) ante quam legatur libellus, elige quod expedit tibi. Postquam enim fuerit lectus, & in aures omnium venerit, confectis commentarijs, non iam licebit tibi, cùm sis Episcopus, absolutionem flagitare. Ad hæc ille in proposito durat. Iubent itaq; libellum recitari, lectaque sunt memorata capitula. Posteà dicunt Ioanni seniores Episcopi: Etsi vnumquodq; capitulum per se impium est, & vndiq; sacris legibus interdictum: ne tamen videamur in his quæ suggesta sunt nobis omne studium ponere, ab eo quod est horribilius, fiet inquisitionis initium. Si enim illud inuentum fuerit verum, nulla de capitulis reliquis erit controuersia, cùm capitalis illius radix omnem præseferat speciem iniquitatis; iuxta illud [h]: *Radix omnium malorum est cupiditas. Qui enim super innocentem accipit munera, & S. Spiritus largitionem pecunia se vendere putat: quo pacto iam parcet ornamentis, aut lapidibus, aut fundis Ecclesiæ?*

[h] 1. Tim. 6

LXXVI. AGITVR CAVSA ANTONINI EPISC. EPHESINI

Tunc Ioannes examen inchoans, Antonino ait: Quid ad hæc dicis, Antonine frater? Negauit ille necessario: quando enim ab his ipsis initijs confusionem confiteretur suam? Interrogati qui dederant, negarunt & ipsi. Cùm hoc examen ad horam vsque octauam diligentiùs agitur, ex argumentis quibus iudicium formabatur; Postremò venitur ad testes, quibus astantibus & illi dederant, & iste susceperat. Non aderant testes, qui necessariò citandi erant. Difficultatem rei intuens Ioannes, pro Ecclesiæ purgatione, & vt testes facilius adhiberentur, per se in Asiam ire consentit perficiendi examinis gratia. Antoninus vbi vidit Ioannem impigrè exequi paratum quod instituerat, neque corrumpi posse iudicium mali sibi conscius, adijt quendam ex Principibus, cuius prædia, quæ habebat in Asia, sibi curæ erant: orans vt Ioanni impedimento esset ne abiret in Asiam, promittens se adhibiturum testes. Protinùs ex Palatio mandatur Ioanni in hæc verba: Indignum

est, se, cùm sis Episcopus & nostrarum animarum pater, in tanta tumultus expectatione, dimissa ciuitate, peregrinationem in Asiam subire velle, cùm facile testes adhibere possint. Erat autem tumultus causa Gainas barbarus. Quid multis immorer? Manere illi persuasum est: ita tamen, vt iudicij non committeret curam, testesq; matureè adesse mandaret.

LXX-VII. MITTVNTVR EPISCOPI CAVSÆ COGNITORES.

Optata fuit accusato ipsa dilatio vel modica testium, quos aut pecunia, aut potentia fugare posse consideret. Præuidit ista Ioannes, consilioq; Synodi præsentis habito, quosdam ex præsentibus Episcopis in Asiam mittit ad testes interrogandos. Tres enim ex omnibus electi sunt, Syncletius Metropolitanus, Hesychius Oparien-sis, & Palladius Helenopolitanus. His dederat Synodus in mandatis, vt qui intra duos menses non occurrisset Hypæpis Asiæ ciuitati ad sua tuenda iura, quòd vicini essent & qui arguebantur, & Episcopi reliqui à Syncletio sociisq; iudicandi, excommunicatus esset. Descenderunt igitur Smyrnam prænominati Episcopi Syncletius & Palladius: Hesychius enim, quòd faueret Antonino, finxit se valetudinarium. Significaruntq; continuò per litteras vtriusq; partibus ad uentum suum, vt cõcurrentes in memoratam ciuitatem, implerent quæ polliciti fuerant.

LXX-VIII. COLLVSIO ACTORIS CVM REO.

Illi ante Iudicum aduentum amicitias inierant, partim persuasi auro, partim iureiurando constricti. Congregati igitur in ipsa ciuitate, Iudices ludere se posse putabant dilatione testium, quasi peregrè profecti essent ob varias causas. Ad hæc Iudices accusatorẽ rogant, intra quos dies adducturus esset testes, se expectaturos pollicentes. Ratus ille eos aëris inclementiam ferre grauiter, ac per id velle discedere (erat enim feruor æstiui Solis) intra quadraginta dies producturum promittit testes, alias pœnæ canonum sua se sponte subijcit. Expectauere Iudices quadraginta dies: cùm ille ad inquirendum dimissus test:s, omisit hoc interim, & Constantinopolim venit, illicq; delituit. Vbi verò nusquam comparuit: scripsere Iudices omnibus Asiæ Episcopis, denunciantes excommunicatum, siue vt desertorem, siue vt detractorem. Post hæc alios quadraginta dies persistentes, cùm ille minimè appareret, Constantinopolim rediere. Illic inuento Eusebio ei, quæ gesserat, exprobrant. Rursus ille infirmitatem corporis allegans, pollicetur testes exhibiturum.

LXXIX.

Per hanc temporis moram Antoninus moritur, cum quo erat Eusebio controuersia. Continuò ex Asia partim à clero ciuitatis Ephesinæ, partim ab Episcopis decretum ad Ioannem venit, omnibus pauendo cum iuramento orantibus, vt periclitanti Ecclesiæ opem ferret. Erat autem hic textus:

Quoniam priori tempore confusè & contra iura & statuta Patrum gubernati sumus: oramus venerationem tuam, vt descendas, & formam aliquam Ephesinæ imponas Ecclesiæ diutissimè afflictatæ: hinc Arianis instantibus, inde nostris cupiditati auaritiæq; studentibus. Permulti enim insidiantur vt lupi graues, sacerdotalem sedem rapere pecunijs festinantes. hæc illi, sed pergit Palladius:

XXC. IOANNES CHRYSO. PERGIT IN ASIAM

Itaque Ioannes, licèt corporis mala valetudine teneretur, & inclementia obstaret aëris, erat enim hiems, nihil huiusce modi incommodis territus, vt negotia Ecclesiæ Asianæ componeret, rebusq; nutantibus vel absentia vel imperitia pastoris opem ferret, instituit pergere, spiritúq; roboratus ingressus nauim, vrbe decessit. Irruentibus autem sæuis Aquilonibus, metuentes nautæ ne in Proconessum eiicerentur, positis velis, Triconis montem præteruehuntur, ibiq; iactis anchoris, manserunt, Austrum expectantes, vt Apameæ applicarent. Cùm igitur biduum ieiuni in naui perstitissent, lacessiti fluctibus, tertia demum die memoratæ vrbi appulerunt. Illic enim exspectabant aduentum eius Palladius, Cyrinus, & Paulus Episcopi Ioannis socij. Pedibus itaq; iter agentes, Ephesum veniunt.

XXCI. CONCILIVM EPHESINVM LXX. EPISCOPOR.

Congregatis Lydiæ & Asiæ & Cariæ Episcopis, ad septuaginta viros pertingentibus, ordinationem faciunt. Complures sua sponte concurrerunt, maximè ex Phrygia, vt oris illius facundia & sapientia suauitate fruerentur. & paulò post: *Dum hæc aguntur, accessit ille, qui nobis prolixæ huius narrationis auctor est Eusebius, ad omnes Episcopos, reliquorum sex Episcoporum accusator,* qui scilicet per pecuniam ab Antonino Ephesino Episcopo fuerant ordinati: *orans vt ad communionem admitteretur. Obstant ex ipsis quidam: non oportere admitti, quippe calumniæ reum asserentes. Adiecit ille preces, & ait: Quoniam causa biennium iam magna ex parte ventilata est, solaq; dilatio testium obstitit: obsecro pietatem vestram, vt testes (nam modò præsto sunt) examinare dignemini. Etsi enim Antoninus diem obijt, qui accepto auro ordinauit: viuunt tamen qui dato pretio sunt ordinati. Placuit Synodo, rem diligentiùs discuti. Recitantur omnia quæ priùs gesta fuerant, ex commentarijs.*

Ingressi sunt testes: ingressi & qui dato auro fuerant ordinati. Negare primùm. Persistentibus tamen testibus partim laicis, partim presbyteris, quibus anteà considere videbantur, mulieribusq; quibusdam, & munerum species & loca & tempora qualitatemq; recensentibus, cùm eos conscientia quoq; criminis vrgeret, sua sponte, non vsque adeò coacti constentur. Dedimus, aiebant, hanc esse consuetudinem existimantes, vt videremur à curia liberari. At nunc, si quidem honestum est, oramus vt in ministerio Ecclesiæ simus: sin autem, vel aurum quod dedimus, recipiamus. Quidam enim ex nobis vxorum nostrarum aurum & variam suppellectilem dedimus. Ad hæc Ioannes Synodo pollicitus est: Ego, inquiens, instabo apud Regem, vt absoluamini: vos autem mandate, illos ab Antonini hæredibus eis aurum restitui, eos verò intra altare communicantes à sacerdotibus fieri, ne si ista passim permitterentur, consuetudo Iudaica vel AEgyptia fieret, vendendi sacerdotium, & emendi. & inferiùs: *In eorum autem locum substituti sunt alij virtute clari, & vita diuini sermonis armati.* addit autem post hæc, hos ipsos, damnato iam Sancto Ioanne Chrysostomo in exilium, post quadriennium fuisse ab eius aduersarijs eiectos, & depositos illos in priorem statum restitutos. sed de his suo tempore inferiùs. In locum autem Antonini defuncti Episcopi, ex consulta Synodo, communi consensu subrogatus fuit eiusdem Episcopi diaconus Heraclides nomine: testantur id Socrates [a] & Sozomenus [b].

XXCII. TRACTATVR CAVSA SIMONIACORVM EPISCOPORVM.

[a] *Socrat. li. 6. c. 10.*
[b] *Sozom. lib. 8. ca. 6.*

Quod autem Palladius indignè fert scriptum posteà à Theophilo in libro aduersus Ioannem conscripto, sexdecim Episcopos hoc tempore ab eo fuisse depositos, cùm nonnisi sex fuerint: tamen Sozomenus tredecim numerat ab eodem tunc temporis exauctoratos. Sed & ipsum Ioannem in ordinem redegisse Nicomediensem Episcopum Gerontium nomine, idem affirmat, quem anteà clericum Mediolanensis Ecclesiæ à S. Ambrosio magiæ conuictum, & eiectum, suo loco dictum est. Hoc igitur è gradu depositio, in eius locum Chrysostomus Pansophium quendam subrogauit Episcopum, qui pædagogus fuerat Eudoxiæ Augustæ. Sed hunc à Nicomediensibus indigno susceptum fuisse animo, idem Sozomenus tradit, vbi ait: *Hic quidẽ tametsi pius & moribus cõpositis ac placidis esset, acceptꝰ tamẽ Nicomediensibus non fuit. Ac proinde mota sæpenumerò seditione, non modò beneficiatũ publicè tum priuatim per Gerontium in ipsos collata, verùm etiam ex arte medica inexhaustam vtilitatem, & erga omnes tam pauperes quàm diuites ex æquo declaratam sinceritatem ac sedulitatem eius recensebant: his & alias virtutes accumulabant, quas eos æquum erat qui illum diligebant: & haud secùs atq; terræmotum, aut siccitatem, aut aliud aliquod diuinitùs exhibitum ostentum deprecaturi, per plateas tum patriæ suæ, tum vrbis Constantinopolitanæ circumeuntes cantillabant, ac Deo supplicabant, vt illum retinerent Episcopum. Ad extremum autem vi compulsi, illum dimiserunt cum luctu ac lamentatione, & hunc cum metu & odio receperunt. Exhinc ergo tum illi qui exauctorati erant, tum illorum amici Ioannem accusabant, quod is rerum nouandarum primus auctor extitisset in Ecclesiis, & ordinationum consuetudinem præter leges patrias inuertisset.* hæc Sozomenus de Gerontij depositione, recensita ab eo post exauctorationem Asianorum Episcoporum.

XXCIII. EPISCOPI DEPOSITI A IOANNE CHRYSOSTOMO.

Quid autem aduersus Ioannem Chrysostomum hisce negotijs Ecclesiasticis detentum in Asia proditorie moliti sint qui eius studiosissimi esse videbantur, Sozomenus [c] narrat his verbis: *Suborta autem illi quædam odij caussa fuit etiam apud coniugem Imperatoris ob Seuerianum Gabalorum Syriæ Episcopum. Etenim & hic ipse, & Antiochus Episcopus Ptolemaidis (ea ciuitas est Phœniciæ) eadem memoria clari, & ad docendum Ecclesiam idonei extiterunt. Sed hic expeditè & perquam clarè dicebat, sic vt à nonnullis Chrysostomos, hoc est, aurei oris homo, nominaretur. Seuerianus verò tametsi sententijs & Scripturarum testimonijs præstantior habitus, asperitatem tamen Syrorum lingua repræsentabat. Antiochus igitur cùm prior Constantinopolim venisset, dicendo, laudem consecutus est: ac pecunijs collectis, ad ciuitatem suam rediit, Ad huius imitationem & Se-*

[c] *Sozom. l. 8. c. 10.*

XXCIV. SEVERIANVS QVID MOLIRETVR CONSTANTINOPOLI.

uerianus postea veniens, & benevolum fortè Ioannem nactus, cùm frequenter in Ecclesia concionaretur, in admiratione & honore erat, & auctoritate pollebat, ipsiq; Imperatori atque Imperatrici innotuit. Itaq; cùm Ioannes in Asiam proficisceretur, Ecclesiam illi commendauit: illum enim qui palpum sibi obtrusisset, amicum sincerum esse arbitrabatur. Ille igitur impensius auditoribus gratificari, & populum verbis demulcere studebat. Quo cognito, Ioannes suspectum habuit, Serapione (vt aiunt) eum huc instigante.

[a] Sozom. li. 6. c. 10.

erat hic Diaconus [a] Ecclesiæ Constantinopolitanæ, qui Ioanni suggerebat, significabatque Ecclesiam à Seueriano admodum perturbari. Quo factum est, vt Ioannes hactenus detentus in Asia, tum ob Episcoporũ depositionem tum ob Nouatianos & Quartadecimanos hæretios, quibus & multas ademit Ecclesias, Constantinopolim quantocyus reuerti curârit.

XXCV. REDITVS IOANNIS CONSTANTINOPOLIM.

Cæterùm siue quòd dissimulandum putârit, siue quòd re verâ qualem optasset sui studiosissimum populum nactus esset: vbi Constantinopolim redijt, homiliam habuit [b], quâ populum ipsum laudauit haud mutatum, sed erga pastorem suum propensiorem inuentum: nam quibus ab eo acceptus sit faustis acclamationibus, eâdem oratione verbis illis significauit: *Quid* (inquit) *dicam desiderio vestro & fauori, quem hesterno ostendistis die? quomodò voces vestræ cum gaudio cælum penetrant? ipsum sanctificantes aërem, ciuitatem feciſtis Ecclesiam: honorabar ego, & Deus glorificabatur: hæretici confundebantur, Ecclesia verò coronabatur, &c.* Sequenti enim à reditu die illam ad populum habuit orationem, laudans eos, quòd ipsos inuenisset, quales reliquerat, pietati deditos, indeque argumenti sumens exordium, eleganti de Hebræorum populo habitâ collatione, qui absente Moyse diebus tantùm quadraginta, grauiter deliquisset: cùm contrà ipse post diuturniorem pastoris sui moram in fide perstantes reperisset. vbi inter alia hæc de suæ absentiæ tempore: *Ego autem* (inquit) *non quadraginta dies tantùm, sed & quinquaginta & centum & amplius, absens fui, & inueni vos latantes, & philosophantes, & in Dei timore perseuerantes, &c.* Contigisse autem eius ex Asia reditum post Pascha, idem eâ oratione significat: qua & ex eo etiam populum laudat, quòd aduersus hæreticos strenuè decertasset, vbi ait: *Veni ad gaudia virtutum vestrarum: audiui quia cum hæreticis colluctati estis, & quia iniquè egerunt in baptismo, redarguistis. Nunquid incassum dicebam, quoniam casta vxor absente viro repellit adulteros, absente pastore exagitat lupos, sine gubernatore nautæ saluauerunt nauem, sine duce milites victoriam reportarunt, &c.*

[b] Chrysost. hom. de regress. suo Constanti.

XXCVI ARIANI NOVA MOLIVNTVR.

Cùm enim referta admodùm esset hæreticis atque potissimùm Arianis ciuitas illa, iugis viguit aduersus eos cõtentio, cùm procaces illi nihil prætermitterent negotij facessendi Fidelibus: quòd enim conuentus in vrbe cogere fuissent Imperatorum legibus interdicti: irâ æstuantes in Orthodoxos, etsi non aliàs (quòd cohiberentur potentia Principis) à verbis tamen minimè abstinebant, sed audentiùs illud, quod à Socrate ita describitur [c]: *Ariani extra vrbem (vti diximus) conuentus fecerunt. Itaque cùm festa cuiusque septimanæ occurrebant, videlicet sabbatum & dies Dominicus, in quibus conuentus in ecclesiis fieri solent, illi intra portas ciuitatis circiter porticus in vnum congregati, cantus aptè ad opinionem Arianam respondentes, quos ipsi composuerant, alternatim canunt, hocque per maiorem noctis partem faciunt. Primo diluculo, tales cantilenas alternis per mediam vrbem recitantes, è portis egrediuntur, & ad loca, vbi agunt conuentus, contendunt. Verùm quia aduersus fidei Consubstantialis fautores verba contumelioſa, quibus eorum animos irritarent, dicere non desinebant (nam sæpè hanc quasi cantilenam in eos decinere: Vbi sunt hi, qui tria vnam dicant esse potentiam?) Ioannes veritus ne aliquis ex simplicioribus eiusmodi cantib. ab Ecclesia abduceretur, quosdam ex suo populo illis contra comparauit, qui nocturnis hymnis decantandis similiter operam darent, Arianorumq; in ea re studium eo pacto reprimerent, deniq; suos in ipsorum fide admodum confirmarent.*

[c] Socrat. li. 6. c. 8.

XXCVII. ARIANI ADORIVNTVR CATHOLICOS.

At quamuis hoc Ioannis institutum valde commodum videretur: tamen illius euentus tumultu atque etiam periculo non caruit. Nam vbi hymni in Consubstantialis laudem decantati propter concentum illum nocturnum multò plus dignitatis sunt consecuti (erant enim Cruces argenteæ excogitatæ, quibus lucernæ cereæ imponebantur, sumptu Eudoxiæ Imperatricis suppeditatæ) turba Arianorum coacta, & æmulationis ardore succensa, se vlcisci, & cum aduersarijs confligere instituit. Etenim principatu illo, quem pridem obtinuerant, elati, erant ad pugnam multò ardentiores, defensoresque fidei Consubstantialis prorsus contemnebant. Quare, nulla interposita mora, nocte quadam tumultum faciant. Briso Imperatoris eunuchus, qui partes cantantium hymnos ad commendationem fidei Consubstantialis tuebatur, lapide in fronte percutitur. Interierunt etiam vtriusq; partis nonnulli de populo. Quibus rebus Imperator admodum commotus, Arianis interdixit, ne hymnos in publico canerent. Atque hæc quidem hoc modo gesta sunt. Addit ad hæc Sozomenus [d] perseuerasse in posterum eiusmodi hymnorum cantionem tunc à Sanct. Chrysostomo institutam in Ecclesia Constantinopolitana feliciter.

[d] Sozom. lib. 8. ca. 8.

XXCIIX. DE LEGE ARCADII CONTRA ARIANOS

Quòd verò ad legem, quam ab Arcadio aduersus Arianos tunc sancitam Socrates tradit: quòd ipsa data reperiatur [e] sub Consulatu tertio eiusdem Arcadij & Honorij, anno videlicèt Domini trecentesimo nonagesimosexto, biennio antè quàm eius Ecclesiæ ipse Ioannes eligeretur Episcopus: reuocatur in dubium, num sub Nectario potiùs eius prædecessore ea acciderint, vel sub ipso Ioanne: nam hæc in ea leguntur in fine: *Ad hoc interdicatur his omnibus ad Litaniam faciendam intra ciuitatem noctu vel interdiu profanis coiri conuentibus: statuta videlicèt condemnatione centum librarum auri contra officium sublimitatis tuæ, si quid huiusmodi fieri vel in publico, vel in priuatis ædibus concedatur.* hæc ibi. Cæterùm quòd sæpè ijdem, licèt repressi legibus, iterum (vt superiùs vidimus) eadem impiè actitarent, vt crebrò necesse fuerit iterum sancitis edictis reprimere: nihil prohibet, quò minùs dicatur, eosdem antè sub Nectario dicta sanctione cohibitos, & sub Chrysostomo ipsos inuidia percitos acriori, rursùm illa tentasse.

[e] De hæret. l. 30. c. Theo.

XXCIX ARIANI PELLVNTVR CONSTANTIN.

Porrò haud potuit quieuisse Chrysostomus, quoadusque ijdem hæretici Imperatoris mandato ab vrbe penitùs pellerentur. Quod hac ratione consecutus est. [f] Opportunum enim ipse tempus nactus, quando Imperator venit ad sacrum, festo eum ad id vocante, (erat enim dies Epiphaniorum) cùm sic ipsum compellauit his verbis: *Dic mihi, o Imperator, si quis huic pulchræ & pretiosæ (ostendens coronam quam habebat in capite) quosdam abiectos & obscuros lapides inseruisset: videretur hoc tibi esse tolerandum, & non tanquam vniuersa per illos afficeretur contumelia, ægrè tulisses? Cùm is autem veritatis sermoni annuisset: Quid verò* (inquit) *non existimas vniuersorum Regem iratsci, si in pia ciuitate quæ omnino rectè se habet, pars quæ malè sentit, sinatur habitare: cùm oporteat vel ab illis exigere vt conuertantur, vel si perseuerant, protinus expellere? Hæc cùm audisset Imperator, non distulit, nec est cunctatus: sed primos eorum statim accersit, & ex eis scire voluit, num in animum inducerent à fugienda desistere opinione, minatus exilium & bonorum suorum priuationem ijs qui non parerent. Cùm autem vidisset eos esse immedicabiles, minas deduxit ad effectum, & iussit eos expelli à ciuitate. Hoc effecit, vt nonnulli errorem dediscentes, se rectæ adiungerent opinioni,* hæc ita se habuerunt, licet ante rixas obortas perperam (mea sententia) collocet Metaphrastes. Addit autem ad hęc Marcus diaconus [g], Arcadium Imperatorem, cùm intellexisset complures suorũ vel in aula militantium, vel magistratibus fungentium esse hæreticos, eosdem è magistratibus pulsos, pecuniaq; mulctatos penitùs reiecisse.

[f] Metaphr. in Vit. Chrysost. apud Chrysost. tom. 1.

[g] Marc. dia. in Act. S. Porphyrij Episc. Gazensis.

XC.

Cùm autem haud absque piaculo suppliciõque quispiam non Catholicus Constantinopoli morari posset: accidit vt nõnulli inter Orthodoxos se miscuerint, & vt Fideles, cuncta agerent, quæ à Catholicis essent solita factitari. At quodnam prodigium tunc acciderit, Sozemenus [h] enarrat his verbis: *Vir quidam sectator hæresis Macedoniæ eiusdem sectæ vxorem habebat. Hic cùm Ioannem de sincera Dei religione differentem fortè audisset, doctrinam amplexus, & vxorem quoq; vt sibi consentiret, hortatus est. At quoniam illa notarum mulierum solita consuetudine captiua teneretur, vt maritus quamuis admonuisset, sæpè nihil tamen proficeret: Nisi (inquit ille) in reli-*

[h] Sozom. l. 8. c. 5. MIRACVLVM DE EVCHARISTIA.

gione mihi consors fueris, nec in vita quidem communione post hac eris. Ibi mulier, data fide se id facturam, cum ancilla quadam, quam fidam arbitrabatur, de hac re communicat: eamque sibi ad fraudem faciendam marito sociam adiungit. Itaque tempore communicationis (intelligunt autem qui Christo sunt initiati, quid dicam) illa quod acceperat, continens, velut oratura procubuit. Famula autem interim astans furtim porrigit id quod manibus adueniens ferebat: quod quidem simulatq; dentibus admotum fuit, in lapidem induruit. Tum mulier timore consternata, ne quid sibi grauius eueniret ob tantum miraculum in se diuinitùs editum, cum festinatione ad Episcopum accurrit, se ipsam indicat, ac lapidem ostendit, qui manifesta vestigia morsus, sed materiam ignotâ & inusitatum quendam colorem referebat. Cumq; profusis lacrymis veniam impetrasset, cum marito deinceps concors vixit. Si cui autem hæc verisimilia esse non videntur, testis est ipse lapis, qui etiam nunc hodie inter Constantinopolitanæ vrbis cimelia conseruatur. hæc Sozomenus, & alij post eum id ipsum affirmant.

XCI. CHRYSO. ARIANOS SCYTHAS AD FIDEM CATHOLICAM RESTITVIT.

Quod autem in castris inter alios Scythæ militarent, ijdemque labe Arianæ hæresis inquinati: vt hos ad meliorem frugem Ioannes Chrysostomus restitueret, quid operatus sit, Theodoretus[a] docet his verbis: *Cùm videret præterea gentem Scythicam doctrinæ Arianæ laqueis irretitam teneri: molitus est sedulò inde eam eripere. Ad quam prædam capiendam hanc viam cogitauit. Complures qui eadem lingua loquebantur, presbyteros, diaconos, & lectores ordinauit, illisq; vnà tribuit ecclesiam: quorum opera multos errore lapsos Ecclesiæ reconciliauit. Nam ille ipse plerumq; ad eam Ecclesiam profectus, cum illis locutus est, interprete vtriusq; linguæ perito vsus, aliosq; dicendi facultate instructos ad idem ipsum faciendum induxit. Ista quidem in illa vrbe præstitit, complures q; errore imbutos, veritate doctrinæ Apostolicæ explanata, reduxit.* Theod. li. 5. c. 30.

XCII. ROMADES AD RECTAM IDEM CONVERSI.

Item cùm accepisset Scythas, qui Nomadæ vocantur, quiq; propter Istrum incolebant, sitienter quidem salutem appetere, sed habere neminem, qui sitim suam salutaris doctrinæ fluentis restingueret: viros laborum Apostolicorum imitatores conquisiuit, eosq; illis erudiendis præfecit. Litteras autem eius ad Leontium Ancyræ Episcopum perscriptas, quibus cùm Scythas ad fidem conuersos esse significabat, tum orabat vt viros idoneos ad rectam salutis viam illis monstrandam mitteret, ipse quidem legi. Porrò autem vbi intellexit pestiferam Marcionis hæresim nonnullos in nostra regione pagos occupasse, scripsit ad eum qui id temporis Episcopus illius Ecclesiæ fuit, hortatus vt hæresim illam inde expelleret: atque quo ipse in eo negotio exequendo adiumento esset, edicta Imperatoris ad illum mittenda curauit. hactenus Theodoretus. Reliquos autem pro fide Catholica labores ab eo susceptos inferiùs suo loco dicturi sumus. Iam verò ad res gestas anni sequentis transeamus.

IESV CHRISTI
Annus 401.

ANASTASII PAP. Annus 4. ARCADII ET HONOR. IMPP. Annus 7.

I. Frauito Flabito AGITVR ROMAE CAVSA RVFFINI AB ANAS. PAPA.

QVadringentesimus primus Domini annus, Vincentio atq; Frauittâ Consulibus, describitur Fastis: quo Anastasius Papa, qui anno superiori Origenis hæreses condemnârat, audiens grauiter scriptis suis aduersus S. Hieronymum ea ex causa obstrepere Ruffinum, eundem scriptis publicis litteris Romam vocat. Cùm ille dissimulans, prætexensque quasi non Anastasij essent litteræ, sed ab alio aliquo nomine eius confictæ, venire neglexit: excusans se tamen, ad ipsum Anastasium scripsit Apologiam. At ipse Romanus Pontifex in absentem, sæpè vocatum, atq; adesse contemnentem, damnationis sententiam iurè tulit. Hæc autem summatim complexa, quomodò se habuerint, diligentiori sunt tractatione, fideliq; testificatione narranda. Atq; primum quod ad rationem temporis spectat: hoc quidem anno vocatum esse litteris Anastasij Papæ Ruffinum, ex S. Hieronymi Apologia aduersus eum conscripta deducitur. Cùm enim eâ scriptione (quam confectam esse sequenti anno, suo loco aperiemus) dum meminit Anastasij litterarum, anno superiori datas dicat, ad præsentem vtique annum eas referre necesse est. Sunt enim hæc eius verba, dum redarguit ipsum, quòd Anastasij Papæ iudicium subterfugerit[b]:

[b] *Hieronym. Apolog. in Ruffin.*

II. COMPELLAT RVFINVM S. HIERONYMVS.

Siricij iam in Domino dormientis profers epistolam, & viuentis Anastasii dicta contemnis? Quid enim tibi (vt ais) officere potest, quod te ignorante aut scripsit, aut fortè non scripsit? Et si scripsit, sufficit tibi totius Orbis testimonium: Quod nulli verum videtur, vt tantæ Vrbis sacerdos vel innocenti iniuriam facere potuerit, vel absenti. Innocentem te vocas, ad cuius interpretationem Roma contremuit? Absentem, qui accusatus respondere non audes, & tantum Romanæ Vrbis iudicium fugis, vt magis obsidionem barbaricam, quàm pacatæ Vrbis velis sententiam sustinere? Esto præteriti anni ego epistolam finxerim, nempe Anastasij Papæ: *recentia ad Orientem scripta quis misit? in quibus Anastasius tantis te ornat floribus, &c.* intelligit enim de eiusdem Pontificis Epistola scripta de Ruffino ad Ioannem Hierosolymitanum Episcopum anno sequenti. Quam igitur anno præterito datam dicit ab eodem Pontifice epistolam ad Ruffinum, quâ ipsum Romam vocauit, ad hunc ipsum annum eam referre necesse est. hæc de tempore.

III. RVFFINVS SVBTERFVGIT IVDICIVM.

Cùm autem dictas Anastasij Papæ litteras, quibus accersebatur in Vrbem, causam dicturus, Ruffinus accepisset: propriæ conscientiæ perculsus examine, sciens se ibi sore damnandum, tergiuersatus venire destitit, in dubium (vt dictum est) reuocans, num ab ipso Romano Pontifice eædem litteræ scriptæ fuissent necne, necessitatem quoq; obtendens Aquileiæ commorandi, parentum vel affinium gratiâ, à quibus triginta annorum spatio abfuisset. Vt tamen pro se ipse Anastasio satisfaceret, ad eundem scripsit Apologiam, cui fideiussæ Catholicæ professionem adiunxit, quo se Catholicum esse monstraret. Extat ipsa, cuius est exordium[c]: *Audiui quosdam,* &c. de qua S. Hieronymus, ferro iam vlcus aperiens: *In epistola* (inquit) *sancti Papæ Anastasii lubricus extitisti & turbatus: in quo figas gradum, non reperis. Modò enim dicis à me esse compositam: nunc ab eo ad te debuisse transmitti, cui missa est. Rursus iniustitiam scribentis arguis: etiam si scripta sit ab illo, siue non scripta, ad te nihil pertinere testaris, qui prædecessoris eius habeas testimonium, & rogantem Romam, vt illam illustrares præsentia tua, oppidulì tui amore contempseris. Si à me fictam epistolam suspicaris, cur eam in Romanæ Ecclesiæ Chartario non requiris? vt cùm deprehenderis ab Episcopo non datam, manifestissimè criminis reum teneas, & nequaquam aranearum mihi opponas cassiculas, sed fortissimo me & solidissimo constringas rete. Si autem Romani Episcopi est, stultè facis ab eo exemplar epistolæ petere, cui missa non est, & non ab illo qui miserit, de Oriente expectare testimonium, cuius auctorem & testem habeas in vicino. Vade potiùs Romam, & præsens apud eum expostula, cur tibi & absenti & innocenti fecerit contumeliam: primùm vt non reciperet expositionem fidei tuæ, quam omnis (vt scribis) Italia comprobauit, & baculo tuarum vti noluerit litterarum contra canes tuos: deinde vt epistolas contrate ad Orientem mitteret,* &c. sed id anno sequenti, quo ad Ioannem Hierosolymorum Episcopum scripsit epistolam.

[c] *Extat apud S. Hieron. to. 9.*

IV. RVFFINVS AB ANASTASIO PAPA DAMNATVS.

Ex his probè intelligis, lector, Apologiam Ruffini cum professione fidei ab Anastasio Papa minimè fuisse receptam: vt potè quòd in ea nulla mentio fieret de Origenis hæresibus, quarum vehementer accusabatur, prout S. Hieronymus[d] docet. Habito igitur hoc anno de Ruffino Romæ iudicio, quòd venire vocatus neglexerit, quodque de obiectis criminibus minimè satisfecerit, iurè meritoque sententiam damnationis accepit, prout iam dictæ datæ ab eodem Pontifice anno sequenti litteræ ad Ioannem Hierosolymorum Episcopum docent. Quæ autem aduersus inuectiuas eius in S. Hieronymum ipse rescripserit, anno sequenti, suo loco pluribus dicturi sumus. Scripta quoque est hoc anno à Theophilo Episcopo Alexandrino secunda Paschalis epistola (vt superius exactè vidimus) quâ idem Antistes Origenis errores cum eorum auctore maiori exagitauit efficacia, dicendique potentia,

[d] *Hier. Apolog. li. 2. in principio.*

quam

quàm posteà S. Hieronymus Latinè redditam misit in Occidentem.

V. CONCILIVM CARTHAGINENSE PROVINCIALE.

Quod rursum ad res Occidentalis Ecclesiæ pertinet: hoc anno mense Iunij habita est Synodus prouincialis Carthagine, quâ decretum est de legatione mittenda Romam ad Anastasium Romanum Pontificem, atque Mediolanum ad Venerium eius sedis Episcopum, vt Africanæ Ecclesiæ sacris ministris maximè indigenti consulerent. Quod enim ad temporis rationem pertinet: cùm hæc Synodus (vt eius Acta significant) celebrata dicatur post Consulatum Flauij Stilichonis, vtique ad præsentem annum referenda est, qui primus sequitur post eiusdem Stilichonis Consulatum priorem: nec est quod ad posteriorem eius Consulatum referri possit, qui post annos sex cõtigit, quando iam Anastasius Papa, cuius est in Synodo mentio, ex hac vita migrârat. Quanta autem Africana Ecclesia laboraret penuriâ clericorum, ex verbis Aurelij Episcopi Carthaginensis accipe, quibus sic allocutus est Patres[a]:

[a] Extat to. 1. Conc.

VI. LEGATIO AB ECCLESIA AFRICANA AD ANASTASIVM ET VENERIVM.

*Ecclesiarum Dei per Africam constitutarum necessitates mecum optimè nouit charitas vestra, sanctissimi fratres. Et quoniam præstitit Dominus, vt ex aliqua parte sancti cœtus vestri esset congregata præsentia: videtur mihi, vt has easdem necessitates, quas pro solicitudine nostra indagare potuimus, in medium proferamus. Quas cùm approbauerit vestra sinceritas, sit consequens, eligendum esse vnum ex nostro numero consacerdotem, qui, auxiliante Domino & orationibus vestris, & has ipsas necessitates suscipere possit, & gnauiter peragendas implere, perrecturus ad transmarinas Italiæ partes, vt tam sanctis fratribus & consacerdotibus nostris venerabili sancto fratri Anastasio sedis Apostolicæ Episcopo, quam etiam sancto fratri Venerio sacerdoti Mediolanensis Ecclesiæ necessitatem ipsam atq; dolorem atq; inopiam nostram valeat intimare. Ex his enim sedibus hoc fuerat prohibitum: quo nouerint communi periculo prouidendum, maximè quia tanta indigentia est clericorum, multæq; ecclesiæ ita desertæ sunt, vt ne vnum quidem diaconum vel illiteratum *habere reperiantur. Nam de cæteris superioribus gradibus & officijs tacendum arbitror: quia (vt dixi) si ministerium diaconi facilè non inuenitur, multo magis superiorum honorum inueniri non posse, certissimum est. Et quotidianos planctus diuersarum penè emortuarum plebium iam non sustinemus: quibus nisi fuerit aliquando subuentum, grauis nobis & inexcusabilis innumerabilium animarum pereuntium causa apud Dominum mansura est.* hactenùs Aurelius.

*lectorem

VII. ANAST. LABORAT PRO RESTITVENDA ECCLESIA AFRICANA.

Cui autem Episcoporum eiusmodi fuerit decreta legatio, haud exploratũ satis haberi potest. Annuisse Synodi petitioni Anastasium Papam, ministros ecclesiæ in Africam mittendo, argumento est, quòd & his maiora curauit. Scribens enim ad Africanos Episcopos, de reducendis in Ecclesiam Donatistis, prouinciam perdifficilem aggrediendam admonuit, quod opus solicitiùs impleri mandauit: dicemus de hac re, cùm paulò pòst sermo erit de vniuersali Synodo Carthaginensi hoc eodem anno eadem ex causa mense Septembris magnâ celeritate atque celebritate congregata, iussu (vt ex ea colligitur) eiusdẽ Pontificis Anastasij. Sed & Venerium Mediolanensem Episcopum fauisse votis Africanorum Episcoporum, ex eo existi mamus, quòd peculiaris ille auctor Vitæ S. Ambrosij Paulinus, eiusdem Ecclesiæ quondam lector, in Africam amandatus apparet, consedisseque Carthagine apud Fortunatum diaconum, ipse testatur, & quidem S. Augustini petitione se scripsisse eiusdem S. Ambrosij res gestas, in eadem ipse scriptione confirmat. Quem quidem & eundem illum putamus esse Paulinum, qui in eadem Ecclesia Africana, aduersus hæresim Pelagianam primus omnium strenuè Cælestium exagitans decertauit, de quo suo loco pluribus agendum erit.

VIII.

In hac ipsa igitur priori Synodo Carthaginensi triginta duo canones editi leguntur ex recitato Breuiario canonum Hipponensis Concilij, de quo superiùs mentio facta est, inter quos & canon ille reperitur insertus, quo in ecclesia etiam passiones martyrum in eorum anniuersaria die legi conceduntur[b]. Porrò Aurelius Episcopus Carthaginensis solicitus fuit, vt hoc eodem anno ex omnibus Africanæ Ecclesiæ prouincijs ad Synodum colligerentur Episcopi, indixitque Synodum generalem ad mensem Septembris, vt omnium sententia summi ponderis res tractaretur, nimirùm pax vniuersalis cum omnibus Donatistis, sciẽs in hanc rem ineundam suâ admonitione incumbere Romanum Pontificem, & vota simul concurrere Imperatorum.

[b] Conc. Carthag. ca. 13.

IX. CONCILIVM GENERALE CARTHAGINENSE.

Quòd igitur hoc anno Anastasius Papa de Ecclesia vniuersali curam gerens, sciens ipsam Ecclesiam Africanam ex Donatistarum schismate magnoperè laceratam, de vnitate ardentiori studio procuranda litteras dedisset ad Aurelium Episcopum Carthaginensem alioſq; aliarum in Africa prouinciarum Episcopos: iidem plurimi facientes admonitionẽ Romani Pontif. indixerunt generale Concil. Carthagine, quo ex omnibus prouincijs Africanis hoc anno ad Idus Septembris de his acturi conuenerunt Episcopi. Hæc quidem omnia ex ijs quæ idem Aurelius Carthaginensis Episcopus in eadem Synodo præfatus est, satis explorata redduntur. Primùm verò eiusmodi Concilio præficiuntur iste titulus & præfatio[c]: *Vincentio & Flabito viris clarissimis Consulibus. Idib. Septemb. Carthagine in Secretario basilicæ Restitutæ, cùm in Concilio congregati in Ecclesia Carthaginensi consedissemus ex Africanis omnibus prouincijs Episcopi, id est Aurelius eiusdem sedis Episcopus cum collegis suis, quos eorum subscriptio manifestat: ait idem Aurelius Episcopus: Recitatis epistolis beatissimi fratris & consacerdotis nostri Anastasii Ecclesiæ Romanæ Episcopi, quibus nos paternæ & fraternæ charitatis solicitudine ac sinceritate adhortatus est, vt de hæreticorum & schismaticorum Donatistarum insidiis & improbitatibus, quibus Africanam Catholicam Ecclesiam grauiter vexant, nullo modo dissimulemus. Gratias agimus Domino nostro, quòd illi optimo & sancto Antistiti suo tam piam curam pro membris Christi, quamuis in diuersitate terrarum, sed in vna compage corporis constitutis inspirare dignatus est.* Ista ipse coram Patribus Aurelius prælocutus est: quibus intelligas Romani Pontificis vniuersale in Ecclesia regimen: sciaſque pariter, sic Aurelium appellare Anastasium collegam, fratrem, & consacerdotem, vt tamen eundem recognoscat & patrem, cùm commendat eius paternam & fraternam erga omnes charitatis solicitudinem.

[c] Extat in seſtum Concil. Africa. c. 33. tom. 1. Conc.

X. DE PERQVIRENDIS ACTIS DONATISTARVM.

Quod autem spectaret ad conciliandos Ecclesiæ Catholicæ Donatistas, in negotio planè difficillimo, ac sæpè frustra tentato, visum omnibus lenitate potiùs, quam seueritate agendum fore. Sed & quòd turpe censeretur Orthodoxæ fidei professoribus, aliter quàm ratione aduersarios superare, illud in primis Patres excogitârunt, vt in vniuersas Africanas prouincias, ad ipsarum Præfectos ac Iudices, penes quos Acta publica seruarentur, litteras darent, quibus significarent, vt ab ijsdem curarentur exquiri omnibus in locis, in quibus Maximianistæ primioribus Donatistis auulsi, haberent ecclesias, res gestæ in publica monumenta relatæ. hæc idcirco, vt ex actis ipsis Donatistarum cum Maximianistis, manifesti ijdem (vt dictum est superiùs) conuinci possent erroris: frustraque ipsos objicere in Catholicos, quæ ipsi sæpiùs perpetrassent contra Maximianistas: vt S. Augustinus frequenter inculcans exprobat, suismet ipsorum factis illos omnino conuincens.

XI. QVID AB ANASTASIO PAPA, PETENDVM.

Sed & illud decretum, quod ad pacem & vnitatem ineundam conducere visum est, vt ad ipsum in primis Apostolicæ sedis Antistitem Anastasium alioſq; transmarinos Episcopos scriberetur, vt Donatistis redire volentibus ad Ecclesiam Catholicam indulgeretur, in ijsdem ordinibus apud suos antè susceptis (si hoc recipiens Episcopus conducere existimaret) posse perseuerare: quod quidem olim Melchiadis Papæ tempore in Romano Concilio cum eisdem Donatistis fuisse transactum, diximus: licèt posteà in transmarina Synodo illud de Donatistis sancitum fuerit, ne redeuntes ad Ecclesiam cum honoribus antè obtentis reciperentur. Sed in præsens Africani Episcopi id illis concedi postulant, vt eo modo recipere ipsos possent, quòd vniuersali paci Ecclesiæ id maximè profuturum intelligerent.

XII.

Quid verò acturi essent post accepta à prouinciarum Iudicibus Acta publica Donatistarũ cum Maximianistis,

postque indultam ab Anastasio Papa facultatem recipiendi eos ad Catholicam Ecclesiam redeuntes, si expediret, etiam cum honoribus: Patres ita in eadem sessione decernunt [a]: *Deinde placuit, vt his peractis, legati etiam prædicandæ pacis & vnitatis gratia, sine qua salus Christiana non potest obtineri, è numero nostro ad ipsorum Donatistarum, siue quos habent Episcopos, siue ad plebes mittantur: per quos omnibus in notitiam perferatur, quàm nihil habeant, quod aduersus Ecclesiam Catholicam iustè possint dicere. maximè vt manifestum fiat omnibus per Gesta etiam municipalia, propter documentorum firmitatem, quid ipsi de Maximianistis schismaticis suis egerint: vbi eis diuinitùs demonstratur, si attendere velint, tam iniquè tunc illos ab Ecclesiæ vnitate præcisos, quàm iniquè nunc clamant à se Maximianistas schisma feciſſe: ex quorum tamen numero quos iam plenarij Concilij sui auctoritate damnauerant, in suis honoribus denuò receperunt, & baptismum, quem damnati & exclusi dederant, acceptauerunt. Vt videant quàm stulto corde resistant paci Ecclesiæ toto Orbe diffusæ, cùm ista faciant pro parte Donati, neque se istorum, quos ita receperunt, communione propter intuitum pacis contaminari dicant: & nos condemnent, id est, Ecclesiam Catholicam etiam in extremis terrarum partibus constitutam, per eorum communionem inquinatam, quos tunc accusantes conuincere nequiuerunt.* hæc summa fuit legationis pro conciliatione Donatistarum mittendæ, & quidem (vt arbitror) sancti Augustini suggestione, qui agens contra Petilianum, Cresconium, atque alios Donatistatũ Episcopos, eo irrefragabili ad cõuincẽdos ipsos vtitur argumento, nimirùm nihil esse, quod eos retardare posset ab ineunda cum Catholicis concordia, etiam si lapsorum communicatione olim inquinati fuissent: nec respuendum ab eis horum baptisma. Nam si ob bonum pacis illi id præstare Maximianistis decreto vniuersalis Concilij decreuissent: quomodò non magis ob totius Christiani Orbis cum eis coniunctionem & pacem id ipsum præstare solicitùs debuissent?

[a] Conc. Afric. c 36. DE MITTENDIS LEGATIS AD DONATISTAS.

XIII. DECRETA IN SYNODO CHARTHAGINENSI.

His in Concilio, Patribus consultis, firmiter stabilitis, quatuordecim reperiũtur statuti canones ad disciplinam Ecclesiasticam rectè instituendam, restituẽdamque ex antiquioribus regulis, vt de cælibatu diaconorum, presbyterorum, & Episcoporum, deque non transferendis Episcopis de sede in sedem, de baptizandis infantibus, & alijs, quorum nonnulla in alijs Concilijs antè habitis reperiuntur fuisse decreta, quæ relinquimus disquirenda lectori. Ad postremum verò illud additum est decretum, vt litteræ legatorum, qui mittendi essent ad Donatistas, scriberentur omnium nomine ab Episcopo Carthaginensi, quod & posteà factum est, cùm eædem legationes mittendæ fuerunt.

XIV. ANASTASIVS PAPA CONCESSIT QVÆ PETIERVNT EPISC. AFRICANI.

Quid autem pòst actum sit, accuratè perquisitigemus. Missis à Concilio litteris ad Anastasium Romanum Pontificem & alios Italiæ Episcopos pro indulgentia redeuntium Donatistarum ad Ecclesiam, nimirùm vt si Episcopo eos recipienti expediens visum sit, ijdem cum honoribus ordinibusque reciperentur: Indulsisse id ipsum Anastasium Papam, & qui cum eo congregati erant Episcopi, certum illud est argumentum, quòd constet Africanos Episcopos eâ vsos esse concessa auctoritate. Nam S. Augustinus hæc aduersus Cresconum [b] habet: *De Episcopis quidem vel clericis recipiendis alia quæstio est. Quamuis enim cùm apud vos ordinantur, non super eos inuocetur nomen Donati, sed Dei: tamen ita suscipiuntur, vt videtur paci & vtilitati Ecclesiæ conuenire.* & paulò inferiùs: *Proinde vestri Episcopi, seu quilibet clerici, quantam ad illa Ecclesiastica officia pertinet, sic in Catholicam suscepti sunt vnitatem, quemadmodum expedire videbatur ijs, quorum saluti per eorum consulebatur officium, vel exercendum, vel omittendum, &c.* hæc ex decreto Anastasij Romani Pontificis & eorum qui cum eo conuenerunt Episcoporum: desiderantur tamen epistolæ, quas Pontifex de his reddidit ad Episcopos Africanos. Quomodò autem, cùm hæc omnia Africani Episcopi ab Anastasio Romano Pontifice accepissent, iterum Carthagine conuocato Concilio, de his omnibus per legatos Roma redeũtes redditi certiores, de conueniendis Donatistis ediderè decretum, suo loco dicemus. Iam verò quæ Africanæ Ecclesiæ reliqua sunt anni huius, ordine prosequamur.

[b] Aug. contra Cresco. l. 2. c. 11. 12.

Hoc item anno Honorius Imperator pro clericis ista rescripsit ad Pompeianum Proconsulem Africæ [c].

Quicunque Catholicæ religionis clerici intra eum modum, vnde victus emendi, vendendique vsum lege præfinitum exercent: ab auraria pensione habeantur immunes. Ab his quoque, quos à publici laboris actu & gradus clericatus, & (quod non minus est) sanctior vita defendit, præcipimus temperari. Nec enim vllum eorum, qui excepti legibus probabuntur, subiacere patimur iniuriæ, &c. Dat. prid. Id. Iul. Mediol. post Consulatum Stilichonis & Aureliani VV. CC. hæc rescribens pro Catholicis tantùm Africanæ Ecclesiæ Imperator, tacitè admonitos voluit, Donatistas, vt alienos ab Ecclesia, ab Imperatore reiectos haberi, vt ita eâ vexatione tributorum ad mentem integram redire deberent. Quod verò ijsdem, quibus clericos, priuilegijs frui voluit eos, *quos*, inquit, *sanctior vita defendit*: per hos esse monachos intelligendos, omnes puto consentient.

XV. [c] l. 36. de Episc. & cler. Cod. Theo. HONORIVS IMMVNITATEM CONCEDIT CATHOLICIS CLERICIS ET MONACHIS.

His autem de rebus hoc anno gestis in Occidente narratis, iam in Orientem, in ipsam regiam ciuitatem Constantinopolim commigret oratio, ibi diutiùs rerum gestarum copia detinenda. Hoc igitur anno, quinto Idus Aprilis (vt auctores sunt Socrates [d], Sozomenus [e], Marcellinus [f], & alij) Arcadius Imperator auctus est filio, quem patris nomine Theodosium nominauit. At quæ præcesserunt natale ipsius, quæve mox fuerint subsecuta, nempe baptismus & alia, ex fidelissimo auctore, qui interfuit, nempe Marco Gazensi diacono, verbis ipsius hic describamus. Ad hæc enim ipse narrãda incidit, cùm profectionem Ioannis Cæsareæ Palæstinę atq; S. Porphyrij Gazensis Episcoporum Constantinopolim ob rem grauissimam, nempe ob demolitionem famosissimi Marnæ idoli templi, ad Imperatorem Arcadium, pluribus narrat. Quam quidem historiam, vt rem dignissimam ad institutumque spectantem, reddemus. Sed antequam eam aggrediamur, debet lector meminisse, quæ ante biennium recitata sunt ex eodem auctore de sua ipsius eadem ex causa suscepta legatione ad eundem Imperatorem, quam ministri illius, cui negotium mandatum fuit, auaritia, irritam prorsus redditã esse diximus. Cùm verò Ecclesia ibi posita grauioribus in dies à Gentilibus illicagentibus vexationibus agitaretur, ipse eius Ecclesiæ sanctissimus Præsul profectionem ad Imperatorem instituit. Sed quomodò hæc singula se habuerint, auctorem ipsum Marcum diaconum audiamus: multa enim scitu digna, omnique fide testata posteris cõmendauit, licèt rudiori stylo & versione scrupulosa ad verbum reddita, appareant minùs compta: Sed ad ornatum satis ipsa sibi veritas est, cuius fulgore obscura quæq; nitescunt. Sic igitur rem auctor aggreditur:

XVI. [d] Socrat. li. 6. cap. 6. [e] Sozom. li. 8. ca. 4. [f] Marcellinus in Chr. THEODOSIVS IVNIOR NASCITVR.

XVII. PORPHYRII EPIS. GAZÆ PROFECTIO AD IMP. ARCADIVM.

Quo magis autem videbant Idololatræ Gazenses multiplicari Christianos, eò magis efferebantur, & non sinebant eos obire officia ciuilia, sed eis vtebantur tanquam malis famulis. Videns autem rursus beatus Porphyrius magnam iniuriam, quæ fiebat Christianis, & non ferens, adspiciens verò probris & contumelijs appetitos, proficiscitur Cæsaream ad beatum Ioannem Archiepiscopum, & rogat eum cum lacrimis, vt præbeat ei quietem. Dicebat enim se non posse pati amplius grauia & absurda, quæ fiebant à Gazeis. Beatus autem Ioannes cùm audiuisset, rogabat eum vt æquo & forti animo pateretur, & retineret Episcopatum. Respondens verò sanctissimus Porphyrius, dixit ei: Te attestor coram Deo, qui non est visibilis, & spem nostram IESVM CHRISTVM *Dominum omnis creaturæ, & adorandum & viuificum sanctum Spiritum, ne despicias petitionem meam, ne requiratur à nobis interitus animarum innumerabilium. Sed rogo te Pater, vt mecum nauiges ad vrbem regiam, vt regemus Imperatores, Rege cælesti annuente, vt euertant templa idolorum. Respondens autem beatus Ioannes, dixit ei: Fili iusta quidem est petitio, sed non est aptum tempus: iam enim imminet conuersio hiemalis. Respondit beatus Porphyrius: Si vult nos Deus esse, & Gazæ populum conuertere, potest etiam seruare in hieme. Tu verò Pater, eius fidens clementiæ & misericordiæ, id velis, & iter nobis succedet feliciter. Dicit ei beatus Ioannes: Fiat voluntas Christi.*

XVIII. PROFICISCVNTVR IOANNES ET POR-

Postquam autem beatus Ioannes est ei pollicitus, scribit ad me, vt quamprimùm venirem Cæsaream, & afferrem mecum tres li-

PHYRIVS CONSTANTINOP.

bros, & quadraginta tres nummos, qui ei restabant ex redditu sanctæ Ecclesiæ. Ego verò acceptis litteris, cùm sumpsissem libros & nummos, protinùs sum egressus: & cùm venissem Cæsaream, inueni sanctissimos Episcopos paratos ad nauigandum. Et cùm post duos dies soluissemus, nauigauimus vigesimo tertio mensis *. Et cùm Dei benignitate fuisset nobis secunda nauigatio, spatio decem dierum appulimus ad Rhodum insulam. Erat autem tunc in insula in aduersa eius parte quidam monachus nomine Procopius, qui nunc est relatus in numerum angelorum: dormiuit enim quinq; ab hinc annis, cùm vixisset vitam nullis culpæ affinem, in ieiunijs & vigilijs & summa paupertate. Habebat verò donum quoq; prophetiæ, & virtutem expellendi dæmones. Cùm nos autem (vt dictum est) Rhodum appulissemus, & audiuissemus de vita sancti viri, necessarium duximus eum non præterire, sed eius angelicæ frui consuetudine. Et cùm rogauissemus vbinam haberet monasterium, ad eum profecti sumus nauigantes in cymba. Et cum peruenissemus, pulsauimus ostium: statim autem egressus, per se aperuit nobis, etiam si haberet apud se alium discipulum. Cùm autem aspexisset sanctissimos Episcopos, procidens in terram eos adorauit. Deinde surgens, me quoq; est deosculatus, & pium Eusebium diaconum, quem secum ducebat S. Ioannes Archiepiscopus. Vidisti, lector, quali honore à sanctis monachis accipi solerent Episcopi? Sed pergit ipse.

* Februarij.

DE PROCOPIO SANCTISSIMO MONACHO.

XIX.

Cùm nos introduxisset in oratorium, retrocessit, dans priorē locū beatissimis Episcopis, dicens: Decet vos sacerdotes habere priorem locum; me autem humilem & abiectum, & qui ordinationem non sum assecutus, posteriorem. Tunc cognouimus sanctissimum Procopium esse perspiciendi occulta præditum potestate. Cùm enim nos numquam aspexisset, neq; de nobis audiuisset, cognouit per spiritum eos esse Episcopos, beatissimos, inquam, Ioannem & Porphyrium: & ideo eos honore affecit dicendi preces priori loco. Et inde post preces sedimus: & cùm esset nobis locutus multa animæ vtilia, rogauit causam suscepti itineris molestiæ. Beatus verò Porphyrius omnia ei narrauit de Gazæis, quantus sit eorum furor in colendis simulacris, & quàm multa mala ab eis paterentur Christiani, & quòd ea de causa ascendunt, vt rogent Imperatores vt euertantur templa idolorum. Cum autem audisset S. Procopius anachoreta, dixit: Domine Iesu Christe conuerte famulos tuos à fraude diabolica, ad fidem illumina. Deinde dicit sanctissimis Episcopis: Ne sitis animo anxij, ô Patres: Deus enim, qui nouit zelum vestræ fidei iter vobis diriget, & dabit omnia quæ sunt vobis cordi. Agite ergo, ea vobis dabo monita, quæ Deus reuelauit humilitati meæ. Primùm enim conuenite sanctissimum Episcopum Ioannem, & cum eo preces ad Deum fundite, & ei rem exponite. Et ipse est vobis consulturus ea, quæ ipsi reuelauit Dominus. Non enim potest loqui in Palatio, quoniam irascitur ei Imperatrix Eudoxia. Ipse verò vos cōmendabit Amātio cubiculario Dominæ, viro pio, qui & habet in honore sacerdotes. Ipse vos introducet ad Imperatricem: & quando ad eam ingressi fueritis, vos est benignè exceptura: exponite ergo ei rem vniuersam, & iubete eam valere, & exite. In secundo autem ad eam ingressu, postquàm vos eam huius rei admonueritis, dicite ei: Speramus in Christum Filium Dei, quòd si rei præsenti studueris, est tibi daturus filiū masculum. Cùm hoc autē audierit, est lætatura: est enim prægnans, & hic est mensis nonus ex quo concepit, & est factura omnia, vt rem vobis reddat effectam, Deo annuente.

PROCOPIVS DE REBVS AGENDIS EPISCOPOS INSTRVIT.

XX.

Nos autem cùm audissemus quæ dixerat vir sanctus, & credidissemus ei quæ fuerat locutus, & ipse nos Deo commendasset; egressi sumus, & soluentes illo die nauigauimus, & post alios decem dies peruenimus Byzantium: & accepto hospitio, sequenti die iuimus ad sanctissimum Archiepiscopum Ioannem. Cùm verò cognouisset quinam essemus, nos accepit magno honore & obseruantia. Nos autem rogauit, quanam de causa hunc viæ laborem sustinuimus: & ei narrauimus. Et cùm cognouisset, recordatus est nos longò ante tempore hoc rogasse litteris: & cùm me agnouisset, benignè est complexus. Rogat verò nos, ne angamur animo, sed spem habeamus in Dei misericordia. Dixit autem nobis: Ego quidem non possum loqui cum Imperatore; eum enim in me irritauit Imperatrix, quoniam eam reprehendi propter possessionem, quam cùm concupisset, eripuit. Et mihi quidem non est hoc curæ, quòd irascantur: se ipsos enim læserunt, nō me: nam et si lædant meum corpus, animæ multò magis proderunt. hoc tamen relinquamus Dei misericordiæ. De nostro autem edicto, si videatur Domino, cras accersam eunuchum Amantium, qui est eunuchus Imperatricis, & multum potest apud eam, & est verè Dei seruus: ei q; rem exponam; & magnum adhibiturus est, Deo annuente, studium. Nos verò, cùm sic ille nobis promisisset, & nos Deo commendasset, iuimus in nostrum hospitium.

EPISCOPI PERVENIVNT CONSTANTINOPOLIM

XXI.

Die autē sequenti iuim° ad sanctū, & inuenimus apud eum cubicularium Amantium: rei enim nostræ curam gesserat, & eo accersito, de re nostra eum docuerat. Postquam autem ingressi sumus, & cognouit Amantius nos esse eos, de quibus cùm ipso fuerat locutus; surgens adorauit sanctissimos Episcopos, facie inclinata in terram. Illi verò cū cognouissent quisnā esset, eu sunt amplexi & osculati. Porrò autem eis quoq; iussit sanctissimus Episcopus Ioannes ore proprio cubicularium edocere de re sua. Sanctissimus autem Porphyrius ei omnia narrauit de Idololatris, quemadmodum libere & confidenter faciunt res nefarias, & quemadmodum affligunt & vexant Christianos. Ille verò audiens fleuit & impletur zelo diuino, atq; dicit eis: Ne sitis anxij, Patres: Dominus enim Christus defensurus est suam religionem, orate ergo vos, & ego loquar cum Augusta: & spero in Deum vniuersorum, fore vt consuetam suam faciat misericordiam. Die autem crastino vos ad eam introducam, & ipsa ore vestro à vobis docebitur quæ vultis: inuenietis verò eā à me prius instructam. Cùm hæc autem dixisset, nobis valere iussis recessit. Nos quoq; cum multa spiritalia locuti essemus cum sanctissimo Archiepiscopo Ioanne, ipseq; nos Deo commendasset, recessimus.

XXII.

EPISCOPI CVM EVDOXIA AVGVSTA AGVNT.

Die verò sequenti nos accersit cubicularius Amantius per duos Decanos, vt iremus in Palatium. Et surgentes properè iuimus: inuenimus autem ipsum nos expectantem. Qui accepit duos Episcopos, & eos introduxit ad Augustam Eudoxiam. Postquam vero eos aspexit, prior eos salutauit, dicens: Benedicite Patres. Illi autem eam venerati sunt. Sedebat autem super aureum lectum, & dicit eis: Ignoscite mihi, sacerdotes Christi: propter ventris, quæ me præmit, necessitatem, non occurri: debebam enim in vestibulo occurrere vestræ sanctitati. Sed propter Dominum orate pro me, vt quod est in vtero, in lucem edam cum Dei benignitate. Sanctissimi autem Episcopi admirati tantam eius demissionem, dixerunt: Qui benedixit vterum Saræ, Rebeccæ, & Elizabeth, benedicat & vuiscet id quod est in tuo ventre. Postquàm verò locuti sunt alia quoque verba spiritalia, dicit: Scio cur hunc viæ laborem susceperitis: me enim prius docuit Amantius eunuchus. Quòd si vos quoq; me vultis docere, iubete Patres. Iussi autem docuerunt omnia quæ pertinebant ad Idololatras, quemadmodum securè agerent res impias, & sua potentia opprimebant Christianos, non sinentes eos obire vllum officium publicum, neq; suæ prædia colere, ex quibus vectigalia publica pendunt Imperatoriæ potentiæ. Cùm hæc audisset Imperatrix, dixit: Ne sitis anxij: Patres, spero enim in Dominū Iesum Christum Filium Dei, fore vt persuadeam Imperatori ea facere quæ decent vestram sanctam fidem, & vos hinc dimittat compotes desiderij. Abite ergo, & vos reficite: estis enim defatigati, & orate vt Deus opem ferat meæ petitioni. Hæc cum dixisset, iussit afferri pecunias: & cùm accepisset circa tres pugillos, dedit sanctissimus Episcopis, dicens: Hæc interim accipite ad expensas. Episcopi verò his acceptis, cū multū ei benedixissent, exierunt. Euntes aut magnæ pecuniæ partē distribuerunt Decanis, qui præerant portis; adeò vt paucæ apud eos remanerent.

XXIII.

EVDOXIA AGIT CVM IMPERATORE.

Imperatrix verò, cùm Imperator esset ad eam ingressus, docuit eum negotium Episcoporum. Petijt autem vt euerterentur templa Gazæ. Imperator autem cùm audisset, ægrè tulit, dicens: Scio illam ciuitatem esse deditam cultui simulacrorum, sed est erga nos grato animo in pensitandis vectigalibus publicis, quæ quidem confert plurima. Si ergo eorum templa repentè diruamus, metu se in fugam conijcient, & perdemus tantum canonem. Sed si videtur, eos paulatim affligamus, Idolatris adimentes dignitates, & alia ciuilia officia; & iubeamus templa eorum claudi, & non amplius celebrari. Cùm enim afflicti fuerint, ad omnes redacti angustias, agnoscent veritatem. Nam quod exuperat, si id sit repentinum, graue est iis qui sunt subiecti. Imperatrix autem cùm id audisset, fuit magno dolore affecta: erat enim acris & feruens in fide. Imperatori verò hoc solum respondit: Dominus est opem laturus seruis suis Christianis, siue nos velimus, siue nolimus. Hæc nobis narrauit pius Amant. cubicularius.

XXIV.

EPISCOPI VOCATI AB EVDOXIA DE PVERO PARIENDO PRAENVNCIANT.

Die autem sequenti accersit nos Augusta: & cùm de more prior salutâsset sanctos Episcopos, iussit eos sedere. Postquā verò locuti essent multa verba spiritalia, dicit eis: Locuta sum cum Imperatore, & al quantum ægrè tulit. Sed ne animo angamini. Deo enim volente, non sum cessatura, donec vobis satisfaciat, egrediamini assecuti vestrum, qui est ex Deo, scopum. Episcopi autem his auditis adorauerunt. Stimulatus verò sanctus noster Porphyrius, recordatus eius quod dixerat beatissimus Procopius anachoreta, dixit Imperatrici: Labora propter Christū: & ipse pro tuo labore est tibi daturus filiū,

qui viuet, & imperabit, te vidente, & cum eo fruēte multos annos. Cùm hoc audiſſet Imperatrix, repleta eſt lætitia, & ruber euaſit eius vultus, & ei accedit maior ea, quā habebat, pulchritudo: ea.n. quæ apparent, oſtendunt ea quæ latent. Dicit itaq; ſanctiſſimis Epiſcopis: Orate Patres, vt quomodo dixiſtis, Deo volente, pariamus maſculum: & ſi hoc factum fuerit, polliceor vobis me facturam omnia quæ petitis. Quinetiam aliud quoq; quod non petiſtis, ſum factura, Chriſto annuente. Sanctam enim eccleſiam ædificabo Gazæ in medio ciuitatis. Abite ergo in pace, & quieſcite, aſſiduè pro me rogantes, vt cum Dei benignitate pariam; & paulò pòſt id implebo. Cùm autem valedixiſſent Epiſcopi, & eam Deo commendâſſent, egreſſi ſunt ex Palatio. Precabamur autem vt pareret maſculum: credebamus enim ei quod dixerat S. Procopius anachoreta. & ibamus quotidiè ad ſanctiſſimum Ioannem Archiepiſcopum, & fruebamur ſanctiſſimis eius alloquijs dulcioribus ſuper mel & fauum. Veniebat verò ad nos Amantius cubicularius, aliquando quidē ferens reſponſa Imperatricis, aliquando etiam vt nos conueniret.

XXV. NASCITVR THEODOSIVS MINOR.

Paucis autem poſt diebus parit Imperatrix maſculum, & imponunt ei nomen Theodoſiū, quod erat nomen eius aui Theodoſij Hiſpani, qui imperauit ſimul cum Gratiano. Natus verò Iunior Theodoſius, fuit in lucem editus in purpura. Vnde etiam cum primum fuiſſet natus, fuit renunciatus Imperator. ita quidem acclamatus tunc & purpura tectus: cæterum ſolemnis inſtitutio, quæ collatū ei nomē Imperatoris, facta habetur anno ſequēti, ita Marcellino & alijs teſtantibus. Sed pergit reliqua narrare Marcus: Facta eſt (inquit) magna lætitia in ciuitate, & fuerunt quidam miſſi per ciuitates qui hæc renunciaret, donaq; & munera erogarent. Domina autem cùm primùm peperiſſet, & ſurrexiſſet è ſella puerperij, miſit ad nos Amantium, dicēs nobis per ipſum: ago Chriſto gratias, quod per veſtras ſanctas preces Deus donauit mihi filium. Precemini ergo, Patres, illi vitam & mihi humili & abiectæ, vt impleam ea quæ vobis ſum pollicita rurſum, ipſo volente Chriſto, per ſanctas preces veſtras. Cùm autem impleti eſſent ſeptē dies a puerperio nos accerſit, & nobis occurrit in porta cubiculi, portans infantem in purpura. Inclinauit verò caput, dicens: Benedicite Patres mihi & filio, quem donauit Dominus per ſanctas veſtras preces. Infantem quoq; tradidit, vt ipſum ſignarent. Sancti autem Epiſcopi & ipſam & infantem ſignarunt ſigno Crucis: & cùm precati eſſent, ſederunt.

XXVI. VISIO OSTENSA PORPHYRIO EPISCOPO.

Poſtquam autem ipſi locuti eſſent multa verba plena cōpunctione, dicit eis Domina: Scitis, Patres, quid de re veſtra ſtatui facere: Dominus verò meus Porphyrius reſpondens, dixit: Quæcumq; ſtatuiſti, ex Deo ſtatuiſti. Etenim in hac nocte reuelatum fuit meæ humilitati per viſionem, me eſſe Gazæ, & ſtare in delubro quod illic vocatur Marnium, & tuam pietatem mihi tradere Euangelium, & dicere: Accipe, lege. Ego autem cùm aperuiſſem, inueni locum illum, in quo dicit Dominus Chriſtus Petro [a]: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; & portæ inferi non præualebūt aduerſus eam. Tu verò Domina reſpondens dixiſti: Pax tibi: eſto fortis & ſtrenuus. Poſt hac autem ſum excitatus. Et ex hoc perſuaſum habeo, fore vt Dei Filius tui animi inſtituto operetur. Dic verò nobis, Domina, quid ſtatueris.

[a] Mat. 16.

XXVII. EVDOXIA DOCET QVID AGERE DEBEANT.

Imperatrix reſpondens, dixit: Si Chriſto placuerit, paucis poſt diebus, dignabitur infans ſancto baptiſmate. Ite ergo, facite ſupplicationem, & petite in ea quæcunque volueritis: & quando egreſſus fuerit infans ex venerando baptiſmate, tradite ſupplicationem ei qui ipſum portabit. Ego autem docebo eum, quid facere oporteat: & ſpero in Dei Filium, eum rem totam eſſe diſpenſaturum è voluntate ſuæ clementiæ. Nos autem his promiſſis ab ea acceptis, cùm ei & infanti multum benedixiſſemus, egreſſi ſumus; & euntes fecimus ſupplicationem, in charta multa ponentes, non ſolum euerſionem templorum ſimulacrorum, ſed etiam priuilegia dari ſanctæ Eccleſiæ, & Chriſtianis, & præberi redditum: erat enim pauper ſancta Eccleſia.

XXVIII. SOLEMNIS POMPA IN BAPTISMO THEODOSII.

Cùm autem dies præteriſſent, venit dies in quo erat illuminandus nouus Imperator Theodoſius. Erat verò coronata & ornata vniuerſa ciuitas holoſerico & auro & omni alio ornamento: adeò vt non poſſet quiſpiam explicare ornatum ciuitatis: quinetiam inundantem habitatorem multitudinem licebat intueri variatam multiplici & diuerſo genere veſtium. Non eſt autem mearum virium dicere ſplendorem illius ornatus, ſed illorum qui ſunt in dicendo exercitati. Ego autem tranſibo ad præſentem veram conſcriptionem. Baptizato Iuniori Theodoſio, & ab Eccleſia egreſſo in Palatium, licebat rurſus intueri decore eorū qui præerant multitudini & veſtē eorum refulgentem: erant enim omnes candidati, vt exiſtimaretur multitudo eſſe niue repleta. Præcedebant autem Patricij, Illuſtres, & omnis dignitas cum ordinibus militaribus, omnes portantes cereos, vt putarentur aſtra cerni in terra. Erat vero prope infantem, qui portabatur, ipſe quoq; Imperator Arcadius, vultum habens hilarem & nitidum magis, quàm ea, quam geſtabat, purpura. Vnus autem ex proceribus portabat puerū in ſplendida veſte. Nos verò admirati ſumus, videntes tantam gloriam. Dicit autem nobis S. Porphyrius: Si ea quæ paulò pòſt euaneſcunt, tantam habēt gloriā: quātò magis cœleſtia, quæ ſunt parata ſanctis, quæ nec [b] oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt? Stetimus aūt nos in veſtibulo ſanctæ eccleſiæ, habentes etiam chartam ſupplicationis.

[b] Iſa. 64.

XXIX. EPISCOPI OFFERVNT LIBELLVM SVPPLICEM THEODOSIO INFANTI.

Poſtquam verò fuit egreſſus è baptiſmate, exclamauimus dicentes: Rogamus tuam pietatem, chartam quoq; porrigentes. Cùm autem aſpexiſſet is qui portabat puerum, & cognoſcebat rem noſtrā (eam enim priùs didicerat à Domina) iuſſit chartā ei dari: & cùm accepiſſet, conſtitit. Iuſſit autem fieri ſilentium: & cùm ſoluiſſet, legit partem: & cùm inuoluiſſet, ſubiecit manum capiti infantis; & cùm illud inclinâſſet, clamauit coram omnibus: Iuſſit eius potentia ea fieri quæ ſunt in libello ſupplici. Omnes autem cùm aſpexiſſent, ſunt admirati; & adorabant Imperatorem, eum beatum pronunciantes, quòd dignus eſſet habitus, qui videret in vita ſuum imperantem. Exultabat autem ipſe audiens. Imperatrici quoq; Eudoxiæ fuit annunciatum quod factum fuerat propter ſuum filium: lætata eſt autem, & genibus flexis, Deo agit gratias. Ingreſſo verò infante in Palatium, ei occurrit Domina, & eum accepit & oſculata eſt. Et eum portans, ipſum quoq; ſalutauit Imperatorem, dicēs: Beatus es, Domine, propter ea quæ viderunt oculi tui in vita tua. Et Imperator lætabatur audiens. Cùm autem Imperatrix eum vidiſſet hilarem, dixit: Si videtur, ſciamus quidnam continet ſupplicatio, vt omnino fiant quæ in ea continentur. Imperator verò iuſſit legi chartam: & poſtquam lecta fuit, dixit: Grauis quidem eſt petitio, ſed grauior eſt recuſatio; quoniam hæc eſt prima iuſſio filij noſtri. Dicit autem ei Domina: Non ſolum prima iuſſio, ſed etiam in hoc ſancto habitu & pietatis gratia ſupplicatio, & petita à viris ſanctis. Vix tandem annuit Imperator, cùm Domina valde ei inſtaret. Hæc autem omnia renunciauit pius Amantius.

XXX. EPISCOPI OBTINENT LIBELLVM QVAE PETIERANT

Die autem ſequenti nos accerſit Imperatrix: & cùm de more priùr ſalutâſſet ſanctos Epiſcopos, iuſſit ſedere, & dixit eis: Veſtris precibus conceſſit mihi Deus rem veſtram: idq; factum fuit eius auxilio. Vidiſtis autem quanā via & ratione ſum vſa. Sed, ſi videtur, craſtina die accerſam Quæſtorem, & coram vobis iubebo, vt conueniente ei quod continet ſupplicatio, fiat reſcriptum diuinum ex nomine duorum Imperatorum; & vt ſemel dicam, faciat omnia quæ conſequuntur. Epiſcopi autem, his auditis, ei multum benedixerunt & eius filio & Imperatori. Cumq; multa alia diſſeruiſſent animatilia, poſtquam valedixiſſent, exierunt. Die verò ſequenti accerſit Quæſtorem, & nos: dicit autem ei: Accipe hanc chartam, & conuenienter ei quod in ea continetur, diuinum reſcriptum manda literis. Quæſtor autem accepta charta, diuinum reſcriptum dictauit celeriter, nobis præſentibus. Et autem ſuggeſſimus, vt Duces & Conſulares & res eorum deputaret ad ferendam nobis opem. Poſtquā verò perfectum fuit diuinum reſcriptum, & ſubſcriptum; rogauimus Dominam, vt hoc negotium mandaretur alicui viro illuſtri. Iuſſit autē Amantio quærere virum bono zelo præditum Chriſtianum, cui hoc negotium deberet cōmitti. Multi.n. ex ijs qui tunc erant in dignitatibus, ſimulatè habebant fidē: de quibus ſumpſit pœnas diuina iuſtitia. Cùm.n. reſciuiſſent Imperatores eos non rectè ſe habere circa fidē intemeratā, priuarunt ſuis dignitatibus, eosq; in corpore puniērunt, & mulctārunt pecunijs: hac autem facta fuerunt anteà. Quocirca iuſſit Auguſta negotium noſtrum commiti viro Orthodoxo.

XXXI. CYNEGIVS V. C. CVRAT MANDATVM IMPERATORIS.

Commiſſum verò fuit negotium cuidam nomine Cynegio ex conſiſtorio, qui fuit vir admirabilis & fideſeruens. Eo autem accerſito, iuſſit Auguſta, & omnia idola vſq; ad ſolum euerteret & igni traderet. Porrò ei quoq; manu ſua dedit pecunias, dicens: Accipe ad ſumptus, & nihil capias à ſanctiſſimis Epiſcopis. Cùm talia autem mandata accepiſſet à Domina, egreſſus eſt promptior & alacrior. Erat planè Cynegius vir clariſſimus, ad quem poſtea creatum Præfectum Prætorio extant data reſcripta [c]. Subdit porrò Marcus: Cùm verò tranſegiſſemus reliquum hiemis, & feciſſemus ſanctos feſtos Paſchales & diem Reſurrectionis, parabamus nos ad nauigandum. Rogauimus autem admirabilem Amantium, vt id ſignificaret Dominæ, vt eam iuberemus valere. Ille autē cùm hoc audiſſet, fuit magno dolore affectus, quòd eſſemus nauigaturi. Nos enim tantum dilexit, vt ipſe rogārit Dominam, vt eum

[c] l. 2. de vſuris. C. Theo. & alijs.

dimitteret ad orandum ad sancta & venerãda loca, nempe Hierosolymam. Timebat autem Domina eum dimittere, ne, si illuc iret, fieret monachus, & ibi maneret. Sciebat enim viri vitam. Erat autem re vera nulli culpæ affinis, multas præbens eleemosynas, & perpetuò ieiunans, & multos hospitio accipiens, & concurrens ad pios vsus. Hactenus quidem de pio Amantio.

XXXII. DONATI RECEDVNT EPISCOPI AB IMPERATRICE *auri librarum ponderã.

Dominæ verò de nobis significauit, & ingressi sumus ad eam: & dicit sanctissimis Episcopis: Quando Deo volente nauigabitis? Illi autem dixerunt: Propterea sumus ingressi, vt inueremus tuam valere potentiam. Illa autem dixit: Recordamini semper mei, & mei filij. Iussit verò protinùs afferri pecunias. Quæ cum fuissent allatæ, dixit domino meo Episcopo Porphyrio: Accipe Pater hæc ducenta *... & ædifica quam siem pollicitus ecclesiam in medio Gazæ: & significa mihi, si opus habueris pluribus pecuniis, & eas statim mittam. Construe etiam xenodochium, vt excipias fratres qui veniunt in tuam ciuitatem, & tribus diebus eis sumptum præbeas. Dedit autem sanctissimo quoq; Ioanni aureos mille, & vasa pretiosa vtriusq;. Ad sumptus verò dedit vtriq; ad centum aureos. Obtinuit autem præd. ictus sanctissimus Ioannes Episcopus Cæsareæ quæcumq; voluit priuilegia ratione suæ Ecclesiæ. Cumq; precati fuissent, & multum benedixissent Dominæ & eius filio & Imperatori, exierunt. Rogauerunt etiam, vt ingrederentur ad Imperatorem. Imperator autem eos interrogauit, an essent omnino expediti; & an Augusta eis aliqua donasset. Ipsi verò dixerũt: Sumus omnino expediti à sospite vestra pietate, & pia vestra coniuge, & à filio vestro, quem Deus custodiat: fuerunt q; nobis multa & magna donata. Statim autem iussit etiam Imperator Præfectis, eis dari ex publicis vectigalibus Palæstinæ circa viginti libras auri. Dedit autem ipse quoq; pro sumptibus circiter vnum pugillũ, qui inuentus est continere circiter nummos aureos quinquaginta. Cùm verò ei quoq; multa benedixissent, sunt egressi.

XXXIII EPISCOPI RECEDVNT CONSTANTINOPOLI. *XXIII.

Egimus autem in ciuitate alios tres dies, donec accepimus legationem quadraginta librarum: & post dies tres nauem ascendentes, nauigauimus Gazã versus, vigesimo tertio Xantici, qui est apud Romanos octauus decimus* Aprilis dies. Præclarissimus verò post nos egressus est Cynegius, vsus publico nauigio. Peruenimus autem Rhodum spatio quinq; dierum. Valde verò studebamus ire ad sanctum Procopium anachoretam. Cumq; nos valde rogassemus nauclerum, vt nobis concederet tres horas; non concessit, dicens: Non possum ventum inuenire tam secundum. Nos autem ei dicebamus: Possunt preces sancti viri nos seruare, & dare nobis ventum secundum. Nauclerus autem indignatus, nõ admisit nostram petitionem: sed cùm aquati fuissemus, soluimus. Valde verò cruciabamur, quòd non licuisset nobis eum conuenire. Precibus ergo ab eo petimus, vt nobis ignosceret, & pro nobis oraret, vt salui essemus, & absolutum redderemus opus quod fuerat nobis commissum.

XXXIV TEMPESTAS GRAVIS OB NAVCLERVM ARIANVM.

Cùm ergo Rhodo nauigassemus, & duos dies in maris tranquillitate & serenitate felix fuisset nobis nauigatio repentè oritur tempestas, ventiq; & fulgura & tonitrua; & in altum tollebantur fluctus, instar montium; & attollebatur nauis, vt nos existimaremus eam nubes tangere. Erant autem clamores & lacrymæ, & oratio ad Deum: implorabamus quoq; preces sancti Procopij anachoretæ. Cumq; fuisset vespera, & tempestas non cessaret, permansimus vigilantes totam illam noctem. Circa matutinum autem, ex multa afflictione, parum dormitarunt sanctissimi Episcopi: & videt in somnis dominus meus Porphyrius S. Procopium anchoretam, dicentem eis: Nauclerum catechismo instituite, & obsignate (est enim ex Arij hæretici execranda secta) & efficite vt ipse anathemate notet Arium & malam eius fidem, & statim cessabit tanta tempestas: propterea enim quòd sit ipse ex dicta hæresi, non concessit vobis vt ad me veniretis; eum tamen catechesi instituite: est enim rectam doctrinam à vobis accepturus. Hæc cum audissent sanctus noster Porphyrius fuit excitatus: & nobis accersitis, narrauit quæ viderat in somnis.

XXXV. NAVCLERO ABIVRANTE HAERESIM TRANQVILITAS REDDITVR.

Statim verò, vocato nauclero, ei diximus: Vis nauem tuam esse saluam, & nos omnes, & ante omnia tuam animam? Ille autem dixit: Non est hoc rogandum. Et verò dixerunt Episcopi: Abnega malã tuam fidẽ, & crede in rectã fidem, & saluus eris & tu, & nauis & nos omnes. Dicit ei nauclerus: Quoniam video vos habere præscientiam (comprehendistis enim quæ erant in corde meo, cum nemo id vobis nũciauerit) Ecce dico vobis: Credo, vt creditis: Abnego hæresim Arij. Rogo autem vos, vt per otium me ex sanctis Scripturis illuminetis in recta fide. Sancti verò Episcopi eum acceperũt, & obsignarunt, super eum fusis precibus, & eum quoq; impertiũnt diuinis sacramentis. nempe Eucharistiã: etenim nauigantes Fideles secum ferre solitos ipsam sacratissimam Eucharistiam, ex his quæ habet S. Ambrosius in oratione in funere Satyri fratris, & S. Gregorius, cùm de Maximiano agit, atque alij, absque aliqua dubitatione docemur. Sed subdit Marcus: Interim autem cessãrunt fluctus, & vespere mutatus fuit ventus, & feliciter nauigauimus: & cùm fuissemus in pelago altos quatuor dies, quinto manè adnauigauimus in maritimam partem Gazæorum, quam vocant Maiumam.

XXXVI PROCESSIO SOLEMNIS IN OCCVRSVM EPISCOPORVM.

Postquam autem descendimus, nos cognoscentes qui illic erant Christiani, exceperunt cum psalmodia. Similiter verò ex ciuitate quoque cùm audiuissent, occurrerunt nobis habentes signum venerandæ Crucis, & ipsi psallentes. Commixti sunt autem qui erant ex duobus locis, & facti sunt non paruus populus: erant enim plures, qui erant ex maritima, propterea quòd haberent multos AEgyptios viri Mercatores. Idolorum verò cultores videntes ea quæ fiebant, discedebantur; sed nihil audebant facere, quoniam audierant quanto honore fuissent habiti sanctissimi Episcopi apud Imperatores, & quòd essent auertenda simulacra; & magna angebantur cura & animæ gritudine. Postquam autem fuimus ingressi ciuitatem, in loco qui vocatur Tetramphodos, id est quadriuium, stabat statua marmorea, & dicebant eam esse Veneris, erat autem supra aram marmoream: statuæ verò effigies erat nudæ mulieris, quæ habebat aperta tota sua pudenda: statuam autem in honore habebant omnes ciues, maximè mulieres, lucernas accendentes, & thure suffientes. Dicebant enim eam in somnis respondere ijs quæ volunt inire matrimonium. Decipiebant autem se inuicẽ mentientes. Sapè verò iussi à dæmone contrahere matrimonium, tantum abfuit vt id rectè eis procederet, vt inter eos fierent diuortia, aut malè cohabitarent. Hæc cognouimus ab his qui fuerant auersi ab errore, & veritatem agnouerant. Quinetiam nonnulli Idololatræ, non ferentes calamitates grauium coniugiorum quæ iussi fuerant contrahere à dæmone Venere, succensentes, confessi sunt deceptionem. Tales enim sunt dæmones, vt qui decipiant, & nihil vnquam veri dicant: neque enim possunt aliquid certò præscire, sed ex verisimilibus præseferunt se præscire apud eos qui eis seruiunt. Quomodò enim possunt verum dicere, qui exciderunt à veritate? Quod si in aliquibus contingit eos diuinare, hoc fit ex eo quod euenit: quomodò etiam accidit in hominibus, vt sapè quædam prædicãt futura de re quæ est euentura. Ea ergo quæ ex ijs quæ accidunt successerunt (quod quidem rarò fit) admiramur: quæ autem coniectura non assequimur (quod quidem fit assiduè) silemus. At de dæmonibus & de eorum deceptione hactenus.

IDOLVM VENERIS.

XXXVII. CRVCIS VIRTVTE CORRVIT SIMVLACRVM.

Cùm nos ergo (vt dictum est) nauigauissemus in ciuitatem, & venissemus ad locum, in quo erat simulacrum Veneris; portarent autem Christiani venerandum lignum Christi, hoc est figurã Crucis: videns dæmon qui habitabat in statua, nec videre sustinens signum quod ferebatur: turpiter egressus ex marmore, deiecit ipsam statuam, & confregit eam in multa fragmenta. Accidit verò vt duo Idololatræ starent prope aram, in qua stabat statua, & corruens, vnus quidem caput fregit in duas partes, alterius autem humeru & brachiale: stabant enim ambo sanctum populum subsanantes. Multi autem ex Gentilibus, cùm vidissent signum quod factum fuerat, crediderunt: & commixti cum lacis, vnà cum eis sunt ingressi in sanctam ecclesiam nomine Irenem. Fuit autem illo die magnum gaudium inter Christianos tribus de causis: primùm quidem, quòd sacrũ recepissent sacerdotem, quodq; ea fecisset quæ desiderabant: secundò, quòd contriti essent dij Gentium, & facti essent tamquam pulus, qui dispergitur ab aura æstiua: quinetiam similiter atque ipsi, confracti sunt qui confidebant in eis. Tertiò autem & maximè, quòd cõseruatæ sunt animæ quæ errabant, & accesserunt gregi Christi. Cùm eos verò obsignasset Episcopus, dimisit in pace, iubẽs vt vacarẽt sanctis Scripturis. Erant verò viri triginta duo, & septem mulieres. Cùm duos autem alios dies fuisset Gazæ Ioannes Archiepiscopus, profectus est Cæsaream: quem Christiani omnes & sanctus Episcopus deduxerunt vsque ad duo milliaria.

XXXVIII. CYNEGII ADVENTVS GAZAM.

Post decimum autem diem venit admirandus Cynegius, habens secum Consularem, & Ducem, & magnam manum militarem & ciuilem. Præsciuerunt verò multi ex Idololatris, & exierunt è ciuitate, alij quidem in vicos, alij autem in alias ciuitates: erant verò hi complures ex diuersis ciuitatis. Eorum autem ædes qui fugerãt, annotauit, quem diximus, Cynegius. Die autem sequenti, accersitis ciuibus præsentibus Duce & Consulari, aperuit eis litteras Imperatoris, quæ iubebant vt euerterentur simulacra & delubra, & igni traderentur. Cùm primùm verò id audiuissent Idololatræ, eiularũt

magna voce: adeò vt id agrè tulerint magistratus: & in eos cum minis emiserunt milites, qui eos virgis & clauis verberabant. Christiani autem cum magno gaudio laudibus Imperatores & magistratus prosequebantur.

XXXIX TEMPLA DEORVM GAZAE.

Satim verò ijdem cum magistratibus & cohortibus militaribus impetum fecerunt, & euerterunt delubra. Erant autem in ciuitate simulacrorum publica templa octo, nempe Solis, & Veneris, & Apollinis, & Proserpinæ, & Hecates, & quod dicebatur Hierion, seu Sacerdotum, & Fortunæ ciuitatis, quod vocabant Tychēo, & Marnion, quod dicebant Cretæ generis Iouis, quod existimant esse gloriosius omnibus templis quæ sunt vbiq;. Erant autem quoq; plurima simulacra in ædibus & pagis, quæ nemo posset numero subijcere. Dæmones enim cùm Gazæorum animum vt ductilem apprehendissent, errore impleuerunt vniuersam ciuitatem, & quæ circum circa sita erat regionem: hoc autem eis accidit ex nimia simplicitate. quamobrem traducti ad sanctam fidem, fiunt magno zelo incitati Christiani. Hactenus quidem de Gazæis.

XL. DIRVTA MINORA TEMPLA IDOLORVM.

Iussi ergo milites cum Christianis ciuitatis & maritimæ eius parte impetum fecerunt in simulacra. Et primùm cùm voluissent euertere simulacra & Marnium, repulsi sunt. Illis enim idoli sacerdotes, cùm prius de eo audiuissent, portas interioris templi intrinsecus magnis lapidibus obstruxerunt: & cùm exportassent in ea quæ dicuntur adita, quæcumq; erant vasa in templo pretiosa, quinetiã ipsa deorum ipsorum animalia illic occultauerunt, & per ipsa adyta fugerunt per alias vias: dicebantur enim ipsa adyta multas habere vias in diuersa loca. Repulsi ergo (sicut prius dixi) conuersi sunt ad alia simulacra, & alia quidem euerterunt, alia verò igni tradiderunt. Cùm ergo rapuissem omnia quæ in eis erant vasa pretiosa, sanctus verò Porphyrius anathema iubeciisset in ecclesia quemlibet ciuem Christianum, qui ex delubris aliquid accepit in proprium lucrum. nullus ex Fidelibus ciuibus aliquid accepit, nisi milites, & qui illic inuenti sunt aduenæ. His quidē similia ex sancto Augustino superius diximus, eandem prohibitionem factam in Africa, cùm rescripto Honorij Imperatoris illic etiam simulacra demolirentur: idque ea de causa ab Episcopis decretum, ne scilicet ardore auaritiæ potiùs quam zelo pietatis viderentur Christiani in idola insurgere. Sed pergit Marcus: *Abibant ergo cum laicis & clero viri pij, & ipse S. Porphyrius Episcopus, reprimentes eos, ne aliquid acciperent. Fuerunt autem decem dies euertentes templa simulacrorum.*

XLI. DE MARNIO DIRVENDO CAPTATVR CONSILIVM.

Post dictos autem dies consilium coperunt, quonam modo vterentur Manino, & quid ei facerent. Alij enim dicebant, id debere effodi, alij aut comburi, alij locū purificari & sanctificari ad Dei ecclesia. & erat de ea re magna deliberatio. Tandem S. Episcopus edicit populo ieiunium & orationem, vt eis reuelaret Dominus, quidnam eos facere oporteat. Cumq; illo die ieiunassent, & Deum de hac re precati essent, vesperè pergit ad sanctã Synaxim. Cùm pergeretur autem, puer circiter septem annos natus, stans cum matre propria, repentè exclamauit dicens: Combarite intùs templum vsque ad solum: facta sunt enim in eo multa grauia scelera, & maxime hominum sacrificia. Id verò hoc modo comburite: Afferte picem humidam, sulphur, & seuum porcinum, & hæc tria commiscete, & vngite portas æneas, & ignem in eas injcite, & sic totum templum comburetur: nō potest enim aliter fieri. Id autem quod est externus, sinite cum ambu: & postquam fuerit cobustum, purgãtes locum, ædificate illic sanctam ecclesiam. Dicebat autem hoc quoq;: Testificor vobis coram Deo, ne fiat aliter: neq; enim ego sum qui loquor, sed Christus, qui in me loquitur. Hæc autem dixit lingua Syriaca. Postquam verò audierunt, omnes admirabantur, & Deū glorificabant.

DE PVERO DIVINITVS AFFLATO.

XLII. PER PVEROS DEVS MAXIMA OPERATVS.

Vide quomodò ex sententia Hieremiæ, noua bella elegit Dominus. Templū illud, cui peperciſſent tot qui præcesserunt Christiani Imperatores, & non ausi attingere tot prouinciarū Præsides & magistratus, vixque aliquando (vt dictum est) clausum: aduersus quod tot sanctissimi Episcopi atque martyres, & vsq; adeò ipse S. Hilarió apud Gazam agens præualere minimè valuissent: ecce ad maiorem Christi gloriam, infanti annuenti, atq; demùm puerulo edocenti, de superbo dæmone seruata est victoria atque triumphus. Etenim infantulo Theodosio, atquequã sciret vocare patrem, datum est annuere de templorum & idolorum demolitione oblato sibi libello supplici; puerulus verò septennis de conflagratione Marnij diuino afflatus Spiritu sententiam profert: vt planè acciderit impleri diuinum illud oraculum [a]: *Ex ore infantium & lactantium Deus perfeciſti laudem tuam.* Sed post hæc Marcus.

[a] *Psal. 8.*

XLIII.

Venit autem hoc miraculum etiam ad aures S. Episcopi: & cũ manus suas ad cœlum extendisset, Deum glorificauit, & dixit: Gloria tibi Pater sancte, quoniam [b] *abscondisti hæc à doctis & sapientibus, & reuelasti ea paruulis. Iussit autem puer suam quoq; matrem, postquam dimissa esset Ecclesia, inuenire in Episcopi ædibus. Separatoritaque puero, dixit Episcopus mulieri: Adiuro te per filium Dei viui, vt dicas, an suggestione tua, aut alicuius alterius, de scientę filius tuus illa est locutus, quæ dixit de Marnio. Mulier autē cum hæc audiuisset, dixit: Trado me ipsam terribili & tremendo Christi tribunali, si vnquam præsciui aliquid ex his quæ filius meus hodie est locutus. Sed si videtur tibi: ecce, accipe puerum, & cum minis de eo habe quæstionem. Quod si dixit alicuius suggestione, metu confitebitur. Sin verò nihil aliud dicet; est euidens, quòd à Spiritu sancto fuit inspiratus. Cùm hoc audisset Episcopus, quod dixerat mulier, & laudauisset, iussit eam paululum secedere, & introduci puerum. Cumq; adductus esset puer, dixit ei: Quis tibi suggessit, vt loquereris in ecclesia illa, quæ es locutus de Marnio? Puer autem tacebat. Iussit verò sanctissimus Episcopus afferri flagellum, & extendi puerum ad hoc, vt ab eo terreretur. Ille autem tenens flagellum, alta voce clamabat, dicens: Quis tibi dixit vt loquereris? dic, ne flagello cædaris. Puer autem stabat mutus, nihil loquens. Tunc nos, qui eramus circa ipsum, hæc ei cum minis diximus. Ille autem erat immobilis.*

[b] *Mat. 11.*

HABETVR QVAESTIO DE PVERO FATIDICO.

XLIV. PVER MAIORI MIRACVLO GRAECE LOQVITVR.

Tandem post quàm omnes cessassent; os suum aperiens, dixit puer lingua Græca: Vrite templum, quod est intus, vsque ad solum: multa enim grauia in eo facta sunt, & maximè hominum sacrificia. Hoc autem modo id adurite: Affert è picem humidã, & sulphur, & seuũ suillum, & miscete hæc tria, & vngite portas æneas, & ignem eis immittite, & sic templum comburetur: aliàs enim non potest fieri. Quod est exterius autem, sinite cum ambitu: & post quam fuerit cõbustum, expurgato loco, statuite illic sanctam ecclesiam. Testificor enim vobis coram Deo, non posse aliter fieri. Non enim sum ego qui loquor, sed qui est in me Christus. Admiratus est autem sanctissimus Episcopus Porphyrius, & omnes qui cum eo erant, audito puero libera loquentem fiducia, & quòd partitè & distinctè esset locutus. Accersita verò matre, eam interrogauit, an ipsa, aut filius eius sciret Græcam linguam. Illa autem iureiurando affirmabat, neque se, neq; filium eius scire Græcè. Cùm hoc rursus audisset sanctissimus Episcopus, rursus laudauit Dominum: & afferens tria nummismata, ea dedit mulieri. Puer autem cùm vidisset numismata in manu matris suæ, exclamauit dicens lingua Syriaca: Ne accipias mater, ne tu quoque auro vendas donum Christi. Rursus autem cùm id audiuissemus, summè mirati sumus. Mulier autem reddidit tria munismata, dicens Episcopo: Ora pro me & filio, & commendanos Deo. Sanctus verò Episcopus eos dimisit in pace.

XLV. COMBVRITVR MARNIVM.

Manè verò congregatis religiosis clericis, & Christi amante populo, & præterea admirabili quoque Cynegio, & magistratibus, dixit eis, quomodò locutus est puer de Marnio. Cùm autē audiuissent, mirati sunt, & communi consensu dixerunt, vt sicut dixerat puer, sic cõbureretur. Allata ergo pice humida, & sulphure, & seuo suillo, & his tribus mixtis, vnxerunt portas interiores, & fusis precibus ignem admouerunt, & statim vniuersum templum illud arripuit, & fuit exustum. Quotquot autem milites & hospites puterant, rapiebant exigne quæ inueniebãt, seu aurum, seu argentum, aut ferrum, aut plumbum. Erat verò illic quidam ex Præfectis militaribus, quos vocam tribunos, qui aderant combustioni templi: erat autem, vt foris apparebat, Christianus; in occulto verò erat Idololatra. Hic ergo cùm interesset, & videret conflagrationem & direptionem, quæ fiebat à militibus, dissecabatur: & sub prætextu quòd curaret vt seruarent ordines, flagellis crudeliter cædebat quem inueniebat ferentem aliquod spolium. Cùm hæc fierent, & ab igne corrupti essent parietes, repentè lignum ardens cecidit in Tribunum, & ei duplicem affert mortem: perfecto enim capite eius vsit reliquum corpus, & statim Fideles milites, & Christianus populus, scientes eum esse propensum ad simulacra, Deum glorificarunt, & dixerunt illum psalmum, qui incipit [c]: *Quid gloriaris in malitia potens in iniquitate? Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua: tamquam nouacula acuta feciſti dolum. & quæ deinceps sequuntur in psalmo. Dies verò plurimos perpetuò arsit templum.*

QVID PASSVS TRIBVNVS IDOLOLATRA.

[c] *Psal. 51.*

XLVI.

Posteà autem facta est domorum persecutio: erant enim multa simulacra in plurimis atrijs: & quæ inueniebantur, partim quidem igni tradebantur, partim autem in cœnum iacebantur. Inueniebantur quoque libri pleni præstigijs & incantationibus, quos quidem dicebant sacros, ex quibus sua faciebant mysteria & alia nefaria

GENTILES PLVRES CONVERSI AD FIDEM.

Idololatræ. Ipsi quoq; eadem passi sunt, quæ dij sui. Accurrebant autem multi ad sanctam fidem, alij quidē metu, alij verò condemnantes priorem suam viuendi rationem. Omnibus verò portas aperiebat sancta Ecclesia: meminerat enim sacræ Scripturæ, quæ dicit [a]: Pulsanti aperietur; & qui quærit, inuenit. & rursum [b]: Siue prætextu, siue veritate Christus annuncietur. Dicebāt aūt quidam ex Fidelibus S. Episcopo: Nō oportere eos accipere, qui accedunt propter metum; sed eos, qui bono proposito. Sanctus verò Episcopus dicebat eis qui hæc dicebant: Sunt etiam virtutes, quæ casu & calamitate accidunt hominibus, &c. docuit enim pluribus, accidere sæpè vt homines ex inflictis à Deo flagellis resipiscant. At post hæc Marcus: Accesserunt ergo illo anno gregi Christi circiter trecenta nomina, & ab illo tempore augmentum accipiebant singulis annis res Christianorum.

[a] Matt. 7. [b] Philip. 1.

XLVII. DE ECCLESIA CONDENDA CONSVLITVR.

Marnio autem omnino exusto, & ordinata ciuitate, statuit beatus Episcopus cū religioso clero & Christi amante populo sanctā ecclesiam cōdere in loco exusto, quomodo ei reuelatum fuerat, quando erat Constantinopoli; propter quod etiam acceperat pecunias à religiosissima Imperatrice Eudoxia. Dimissis ergo magistratibus & Christi amante populo, retinuit partem auxilij, ne fieret aliqua nouitas post eorum exitum: non propter hoc autem solùm, sed etiam vt opem ferrent ad congregandam materiam ædificij dictæ sanctæ ecclesiæ.

XLVIII MARNION QVALE.

Quidam aūt consulebant, vt ædificaretur, sicut positum fuerat idoli templum. Erat enim formæ rotundæ, circumdatū duabus porticibus se inuicem interiùs subeuntibus; eius verò medium erat ad emittendos vapores constitutum, Septemtrionaleq; & extensum in altum. habebat autem quædam etiam alia, quæ decebant simulacra apta ad execranda illa & nefaria, quæ fiebant ab Idololatris. In hac ergo forma & positura dicebant quidam ædificandam esse sanctam ecclesiam: alij vero contradicebant, dicentes ipsam quoq; posituræ memoriam esse delendam. Qui autem hoc dicebant, persuadebant omnibus, vt qui rectè dixissent. Dixit verò sanctissimus Episcopus: Hoc quoq; relinquemus consilio.

XLIX. FORMA ECCLESIÆ CONSTRVENDAE.

Interim autem dum purgaretur locus, venit Magistrianus epistolas afferens Imperatorias semper memorandæ Eudoxiæ. Continebant verò littera salutationem, & precum petitionem pro suo marito & filio. Erat autem in alia charta intra litteras descripta forma sanctæ ecclesiæ in figuram Crucis, quomodò nunc quoque, Deo volente, cernitur: & continebant litteræ, vt conuenienter dictæ figuræ sancta conderetur ecclesia. Lætatus autem sanctus Porphyrius, cùm legisset & vidisset formam descriptam. sciebat enim hoc quoq; factum fuisse ex diuina reuelatione, & meminit Scripturæ quæ dicit [c]: Cor Regis in manu Dei. Continebant autem litteræ, pretiosas quoq; columnas esse mittendas, & marmora. Eiecto autem cinere, & ablatis omnibus abominationibus, relicta rudera marmorū Marnij, quæ dicebant esse sacra, & in loco in accessu maximè mulieribus, ea censuit sanctus Episcopus incrustari in platea ante templum, vt conculcarentur non solùm à viris, sed etiam à fœminis, canibus, & porcis, & bestijs. Hoc verò Idololatris fuit magis molestum, quàm templi conflagratio. Quamobrem quamplures ex ijs, maximè autē mulieres, vsque ad hodiernum diem marmora non ascendunt.

[c] Prou. 21.

L. SOLEMNIS APPARATVS AD ECCLESIAM CONSTRVENDAM.

Breui autem post tempore, incidit ieiunium vno die: & cùm dimissæ fuissent preces matutinæ, iussit pius Episcopus quemlibet virū Christi amantem afferre ligones & rastra & alia huiusmodi instrumenta. Hoc verò vespere prius edixerat, vt omnes manè inuenirentur parati: quod etiam factum est. Congregato autem populo cum dictis instrumentis in sancta ecclesia, quæ appellabatur Irene, iussit omnes psallentes simul proficisci in Marnium, quod olim fuerat. Ipse verò sequebatur portans sanctum Euangelium, & circa se habens pium clerum, re vera imitans Christum cum discipulis. Præcedebat autem populum semper memorandus Barochas, veneranda Crucis portans effigiem: ab vtriusq; verò partibus populi erant milites, qui relicti fuerant ad continendam in officio ciuitatem. Euntes autem psallebant, & in versiculorum psalmi intercisione dicebant, Alleluia. Erat autem psalmus, quem dicebant [d]: Venite exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro, &c. vsq; ad finem. Dicebāt alios quoq; psalmos, donec ingressi sunt in Marnium. Hortatus est autem sanctus Porphyrius Episcopus Rufinum quendam architectū Antiochenum, virum fidelem & scientem, per quem etiam fuit perfectum totum ædificium. Is accepto gypso designauit posituram sanctæ ecclesiæ conuenientem formæ quæ missa fuerat in primis à pia Augusta Eudoxia. Cumq; precatus esset sanctissimus Episcopus, & genua flexisset, iussit populum fodere. Statim autem omnes vno animo & eadem alacritate fodiebant, clamantes: CHRISTVS VICIT. Non licebat vero videre differentiam inter virum & mulierem, aut senem aut puerum: sed promptus & alacer animus vires præbebat omnibus. Et alij quidem fodiebant, alij autem terrā exportabant; adeo vt paucis diebus fuerint & omnia loca effossa, & terra egesta. Prius itaq; præparata materia, & ingentibus lapidib. ex tumulo, qui dicitur Aldioma, à parte Orientali ciuitatis, & alia materia.

[d] Psa. 94.

PROCESSIONIS ORDO.

Sanctus rursus congregato Christi amante populo, multisq; precibus & psalmodijs dictis in loco, ipse primus se succingens, cœpit portare lapides, & iacere fundamenta: deinde pij quoque clerici, & omnes laici lætantes, & magna voce psallentes, adeo vt audirentur à tribus milliarijs à ciuitate. Factum est autem illo die magnum miraculum nempe de tribus pueris in puteum delapsis, sed Dei ope seruatis, signoque Crucis diuinitus impressis. Subdit verò hæc auctor de Eudoxia: Anno autem sequenti mittit Eudoxia Imperatrix columnas, quas erat pollicita, quæ quidem erant magnæ & admirabiles, numero triginta. Duæ verò vocabantur Caroſtiæ: quæ quidem sunt in sancta ecclesia lucentes tamquam smaragdi, &c. subdit de ædificatione ipsius ecclesiæ ad quinquennium propagata. Reliqua verò quæ contigerunt anno sequenti, suo loco reddituri sumus, obseruatione quidem dignissima.

LI. RITVS CONSTRVENDAE ECCLESIAE.

Ecce tandem confractus est [e] Bel, contritus est Nabo: confractum, inquam, est idolum Marna, Marniumque prostratum; quod fieri per Hilarionem optauit clarissima illa Aristeneta Helpidij Præfecti Prætorio vxor, cùm eum sic inuocabat, dicens [f]: Ingrediatur seruus Dei Gazam, & Marnas corruat. Qui ergo quondam (vt sanctus Hieronymus ait) sub Theodosio lugebat inclusus, euersionem templi iugiter pertimescens, iam extinctus penitùs iacet: immo ob Christi Domini maiorem gloriam factum est, quod idem sanctus Hieronymus ait in commentarijs in Isaiam [h]: Hoc nostris temporibus videmus esse completum: Serapium Alexandriæ, & Marnæ templum Gazæ in ecclesias Domini surrexerunt. hæc ipse.

[e] Isai. 46. [f] Hier. in Vit. S. Hilarionis. [g] Hier. ep. 7. [h] Hiero. in Isai. l. 7.

LII. DE STRATO MARNIO VICTORIA.

Qui fuit horum omnium fidelis coadiutor sanctus Ioannes Chrysostomus, idem sedulò curauit apud Imperatorem, vt quæ in Phœnicia essent residua idolorum culturæ, penitùs tollerentur. Testatur id quidem Theodoretus his verbis [i]: Porrò cùm certior factus Ioannes esset, Phœniciam etiamnùm ad nefaria dæmonum mysteria celebranda cæco furore ferri: monachos diuino pietatis studio inflammatos in vnum cogit, eosq; cum edictis Imperatoris ad simulacrorum fana demolienda mittit. Opificibus autem eorum ministris, qui ista deturbarent, mercedem non ex Imperatoris deprompsit ærario: sed fœminas tum diuitijs circumfluentes, tum fide præclarè instructas induxit, vti sumptus in eam rem (docuit namque quanta laus ex tali largitione colligi soleat) affatim & liberaliter suppeditarent. Itaque reliqua dæmonum delubra hoc pacto solo æquandā curauit. hactenùs Theodoretus. Verùm ipse, quæ posteà secuta sunt, reticuit, aut fortasse ignorauit, nempe Gentiles Phœnices morum suorum tenacissimos cultores (quippe qui ipsorum cultum in diuersas Orbis prouincias propagâsse gloriarentur) molestissimè ferentes templorum suorum se passos esse iacturam, in ipsos monachos impetum fecisse: quod quidem testificatione eiusdem S. Ioannis Chrysostomi liquet; qui & ait, ex eis quam plures occisos esse, alios verò nonnullos vulneribus confectos. Acciderunt autem hæc post biennium, cùm ipse Ioannes Chrysostomus in Armenia exularet: vnde scribens ad Ruffinum presbyterum in primis hæc habet [k]:

[i] Theod. l. 5. cap. 29. TEMPLA IDOLORVM IN PHOENICIA DESTRVVNTVR.

Phœniciæ mala rursum exarsisse, ac Gentilium furorem auctum esse, accepi: complures q; monachos partim vulneribus affectos esse, partim etiam mortem obijsse. Ac propterea maiorem in modum te vrgeo, vt quàm celerrimè te ad iter accingas, atque in acie stes. Certum enim habeo, fore, vt si preces, lenitatem, & mansuetudinem, & tolerantiam, & patientiam, eamq; quam soles animi fortitudinem adhibueris, vel aspectu solo aduersarios in fugam conijcias, ipsorumq; furorem extinguas, atque eorum qui nostras partes tuentur, animos recrees, ac deniq; multa bona efficias, &c. pluribus enim ad id eum hortatur: polliceturq; ad finem epistolæ, se ad ipsum missurum reliquias martyrum, vbi ait: Quin de reliquijs sanctorum sine cura esto. Confestim enim ad

[k] Chryso. epist. 126.

LIV. MONACHI À GENTIBVS MALÈ HABITI.

religiosissimum meum presbyterum Terentium, itemq; ad dominũ meum religionis laude præstantem Treium Arabissi Episcopum scripsi. Nam ipse & multas & minimè dubias habet, quas paucis diebus in Phœniciam ad te mittemus. Quare da operam, ne officio tuo vlla ex parte desis: nam quæ nostri muneris sunt, quanta cum promptitudine animi præstemus, vides. hæc ipse. At non deerant in Phœnicia martyres: sed dictum est superiùs, Gentiles tempore Iuliani, omnia quæ in Phœnicia erant Christianæ religionis monumenta, demolitos esse. Magnam in reliquijs sanctorum martyrum Ruffinus iste fiduciam collocauit: etenim illos in suis reliquijs quasi rediuiuos Christianæ militiæ duces sibi adsciuit ad destruenda quæ reliqua erant in Phœnicia idololatriæ vestigia. Quod & assecutum esse vnà cum alijs, qui superfuerunt à cæde, monachis, certum illud est argumentum, quòd de Phœnicum dololatria nulla penitùs posthac mentio reliqua habeatur. Extat eiusdẽ S. Ioannis Chrysostomi ad ipsos monachos anteà ab eo missos, sed ita posteà persecutione exagitatos, insignis epistola [a], quam breuitatis causa prætermittimus recensere: misit & ad eos roborandos, non solùm quem diximus, Ruffinum presbyterum, sed ex Armenia, vbi agebat, Ioannem item presbyterum. Quàm autem solicitè, quantoque zelo pietatis istud ipsum negotium ipse Chrysostomus curârit, dictæ ab ipso ad eos tunc scriptæ epistolæ declarant.

IOANNIS CHRYSOSTOMI ZELVS IN IDOLA.

[a] Chrysost. epist. 123.

LV. TEMPLA IN PHOENICIA DIRVTA QVAE.

Equidem quod semel ipse, de quo egimus, S. Porphyrius Gazensis Episcopus viam aperuisset ad egregia idololorum delubra sternenda; pari æmulatione incitatos fuisse Phœniciæ Episcopos, vt id ipsum ab Arcadio postularint, obtinuerintque eodem patrocinante Chrysostomo, par est credere. Sanè quidem etsi constat à Constantino Imp. demolitum fuisse quod erat ibi delubrum in monte Libano situm, promptuarium turpitudinum; cætera tamen integra remanserunt. At quænam hæc & qualia? Erat apud Sidonios in Phœnicia magnum templũ Astartæ; aliud insuper ingens templum, quod Ægyptium nominat Lucianus; sed & insuper illud augustum Bybli dicatum Veneri. Extabant hæc omnia in Phœnicia temporibus Luciani [b] magna frequentia celebrata: quòd autem ante hac fuerint diruta, nemo, quod viderim, prodidit. Sed ad Eudoxiam exædificantem Gazæ nobilem ecclesiam redeamus.

[b] Lucian. de Dea Syria.

LVI. EVDOXIA AVFERT AGRVM VIDVAE.

Felix planè, paterque felix ipsa, nisi ædificans manu altera, altera destrueret. Iã memoria repete, quæ ex Marco diacono nuper sunt enarrata; nimirum abalienatam ipsam fuisse ab amicitia S. Ioannis Chrysostomi, quòd eã arguisset ob agrum viduæ ademptum. Quonam autẽ modo res hæc se habuerit, iam enarremus: atque in primis ex Marco diacono erroris arguamus eos, qui rem gestam ad tempus illud referunt, cùm aduersus eumdem Chrysostomum Synodus Constantinopoli cogeretur: longè enim antè ea contigisse, dicta superiùs ex eodem auctore declarant. Qui verò res Ioannis Chrysostomi oratione prosecutus est Leo Augustus [c] eiusmodi narrationem aggreditur: *Theognostus pius ille & fidelis, erat quoque ipse vnus ex ijs qui erant familiares Imperatori Arcadio. Inuidia autem diaboli, & Gaij, qui morbo laborat Arij, apud Imperatorem accusatur Theognostus, & iniustè bonorum publicatione cum relegatione damnatur, simul cum vxore & liberis: & vt paucis absoluam, priusquam peruenisset ad locum, in quem erat relegatus, in itinere via vitæ peracta migrauit ad Deum. Huius vxor reuersa accedit ad diuinum virum, & de se omnia docuit. Hic autem misericors, & Christi imitator, corde dolorem concipit ob ea quæ acciderant, & ob fœminæ viduitatem: & pulchrè quidem consolatur; & quæ par erat, ei suadet. Rursum verò considerat, quemadmodũ viduæ sua restituantur.*

[c] Leo Aug. orat. de Vita Ioann. Chrysost.

LVII. EVDOXIA THEOGNOSTI RELICTAE VINEAM ABSTVLIT.

Cùm is autem de eo esset solicitus, aliud malum excitauit malignus aduersus mulierem viduam. Erat enim tempus vindemiæ, propter quam Imperatrix egressa erat ex vrbe: & nescio quomodo prius ingressa fuit in vineam viduæ, & sua manu exectum botrum comedit. Deinde docetur, vineam esse alterius. Inducunt legis quod est in rebus huiusmodi auxiliu, quæ vineam Imperatrici adiudicat, si quid tale contigerit, & domino aliquod pretium vel aliquid aliud iubet reddi: & iussu Imperatricis refertur vinea in numerum suburbanorum suorum. Hoc autem non temerè & simpliciter iubebat: sed duo hæc meditata: vnum quidem, propterea quòd iracunda esset vidua, vt eam magis affligeret: alterum verò, & cuius maiori studio mouebatur, vt acciperet occasionem vexandi Pontificis, cogitante illa, fore vt resisteret & in legem incideret, & offenderet Imperium. Sed illa quidem ita se habebat. Pontifex autem quomodò suadebat, supplicabat, vt decebat eius philosophiam. Quid illa contra ea dabat responsa, quæ erant plena impudentia, Romanæ legis auxilium, & quæuis alia, quæ ex aduerso obijciebat vana phantasia suæ arrogantiæ.

LVIII. CHRYSOSTOMVS AGIT IN EVDOXIAM PRO VINEA VIDVAE.

Rursus ergo temperat medicus mendicamenta salutis: quòd enim laborabat, curari non poterat. Alia est prætereà species curationis, soluens causas, per quas videbatur id quod male erat affectum, laborare grauiùs: soluens iniustos prætextus, nempe quòd hæc lex quidem lata esset ab Imperatoribus, sed qui fortè erant à fide alieni: Tu autem es (aiebat) lex, & tibi obtigit vt imperes, & tibi est conscientia quæ cogit, & quæ rem optimè nouit & intelligit. Ne permittas vt multi coacti te nouam vocent Iezabel, & quæ de Nabuthe scripta sunt in veteri Testamento. Hæc sapientis medici, quæ perpetuò adhibebat, medicamenta, male affectam fœminam magis inflammabant; adeò vt nec medicum quidem admitteret, immo verò repelleret, & quam nefariè conceptam celabat bilem, apertè in lucem proderet. Sic quidem repellitur medicus. Quid verò quæ deinceps sequuntur? Aderat dies festus & celebris Crucis in altum elationis, & iusserat Pontifex vt portæ ecclesiæ claderentur soli Imperatrici. Ecce ergo primus Imperator ingreditur, & fidelissimi populi vniuersa multitudo cum eo & circa ipsum. Cùm autem cœpisset sanctus de more concionari, vis sanctissimi quæ eum illuminaret Spiritus reddidit elegantiorem verborum pulchritudinem, cum eoq; loquebatur. Et quid opus est dicere, ad quantam admirationem veniens multitudo applausit exultationibus sacræ dilectionis?

LIX. EVDOXIA PROHIBETVR AB INGRESSV ECCLESIAE.

Cùm hæc autem fierent intra templum: ecce etiam Imperatrix cum reliquo, qui eam stipabat, comitatu. Et alijs quidem omnibus ingressum seruabant ostiarij liberum: ipsam verò prohibebant. Ita adhuc inconsideratam possidebat Imperatricem. Mitto dicere, quantum in diuinum Pontificem (idem autem est dicere in Deum) contumelijs inuecta est & infremuit. Deinde cogitabat quidam ex ijs qui cum ipsa erant, & tentat portam gladio percutere: eius autem manus statim arescit. Timet ergo Imperatrix, & statim reuertitur. Ille autem, cuius manus exaruerat, accedit ad sanctum, pœnitentia ductus, & supplicans statim curatur, & Deus per seruum suum magnificatur & glorificatur. hæc de his Leo Imperator, ipsique tradunt consentientia cæteri: quæ quidem ante aduentum Palæstinorum Episcoporum Ioannis atque Porphyrij accidisse monstrauimus. Verùm antehac quid huic simile præcesserit, idem auctor docet his verbis [d]:

[d] Leo Aug. in Vita Chrysost.

LX. IOANNES CHRYSOSTOMVS CAVSAM AGIT VIDVAE ALEXANDRINAE.

Deinde Paulacij in AEgypto Præsidis sequitur à quadam vidua apud Imperatorem accusatio. Largiamur verò nonnihil narrationi. Continebat autem accusatio, quòd debitor esset circiter quingentorum aureorum. Eum cogit Imperatrix, nec priùs eum remisit, quàm ab eo exegisset quantitatem centum librarum auri: reddidit autem accusatrici solum triginta sex aureos nummos. Quid ergo facit, quæ accusabat mulier? Confugit ad communem defensorem. Ille verò producendum curauit eum qui accusabatur, & ab eo exigebat id quod reliquum erat debiti. Hoc quoque resciuit Imperatrix: quæ significauit Pontifici, vt eum dimitteret, cum ipsa ab illo exegisset pecuniam. De hac re inter vtrumque vehemens exoritur contentio; & postremò res eò deducitur, vt per impudentiam procedatur aduersus sanctum. Mittit enim duos Centuriones cum suis cohortibus, vt eum qui accusabatur, à sancti manibus abstraherent. Hæc auara mens Imperatricis. Hic velim, lector, consideres Episcopum omnium miserabilium personarum esse iudicem competentem, suiq; iuris esse malè ab alio iudicata rescindere, etiam si Princeps esset, qui iniustam sententiam protulisset. Vides insuper Episcopos carcerem penes se habere, in quem detrudant, qui iniustè miserabilium bona detinent. Vides (inquam) Ioannem iure agere aduersus viduæ debitorem, eundemque carcere mancipare, nec velle dimittere. Sed licet adhibita vi turpiter per Centuriones abstractum, vindex Deus haud fuit inultum, neque passus est in hoc conflictu Episcopum posteriores referre. Nam quid post hæc accidit? Audi rem quidem admirandam, tum ab eodem auctore, tum

ab alijs enarratam, cunctisque certa fide patentem: Accidisse nimirùm, vt Centuriones, qui conati erant vi abstrahere creditorem, absterriti fuerint horribilis aspectu Angeli, romphæa dirè minantis. Sicque perterrefactos, rediisse ad Imperatricem: illam verò reliquum persoluisse pecuniæ. Addunt [a] alij, viduam hanc Alexandrinam fuisse, nominatam Callitropen; Paulacium verò Ducem fuisse Augustalem in Ægypto, quem vidua, iam absoluta illius magistratus functione, Constantinopoli apud Præfectum Prætorio conuenerat: sed illo contemnente ius dicere, Eudoxiam, penes quam vidua quæsta fuerat, eam pœnæ mulctam irrogasse librarum centum; viduam verò, datis illi tantùm triginta sex nummis, abire iussisse. Addit auctor, excusâsse se Chrysostomum cum Frumentio ab Eudoxia ad eum tunc misso; se id minimè agere, vt Imperatricis maiestatem contemneret, sed tum vt viduæ omni destitutę præsidio, ex diuinarum legum præscripto præsto esset, tum etiam vt animæ ipsius Augustæ benè consuleret; quod prę cipuum esset Episcopalis dignitatis officiū, curæ prospicere animarum. Certè quidem non nostri dumtaxat, sed & externi Eudoxiam auaritiæ infamant: Zosimus enim hæc de ipsa ait [b]: *Coniunxit Arcadij Eudoxia super sexum arrogans, & insatiabili auaritia tum eunuchorum, tum familiarium sibi muliercularum, qua maximè huic imperabant, vndiq; addicta, vitam omnibus acerbam reddebat; adeò quidem, vt modestis hominibus morte nihil esset optabilius.* hæc ipse. Cuius quidem rei cùm recensiti superiùs casus fidem faciant; demonstrant id ipsum expressiùs, quæ modò dicturi sumus.

[a] *Apud Metaph. in Vita Chrysost.*

[b] *Zosim. l. 5.*

LXI. THEODORICVS PATRICIVS ILLVDIT AVARITIÆ EVDOXIAE.

Theodoricus ille (inquit Leo [c] Augustus) *qui tunc erat Patricius, cùm esset ditissimus, ab Imperatrice appetitur insidijs. Quid ergo facit vir ille? Confugit ad communem portum, & seruatur quidem ab ijs, quæ ei parabantur, insidijs: seruatur autem meliori quoque, & permanente salute, modo alio: Dispersit, dedit omnia pauperibus. Quomodò? Magistri nempe Ioannis consilijs & suasionibus. Qua ex re quid lucratur? Thesaurum cœlestem; cùm esset ei persuasum, Cornelij [d] eleemosynæ, eius quoque esse ex equandam eleemosynam. Hæc cùm resciuisset Imperatrix, non potuit amplius contineri. Impudentiam autem illam & temeritatem suam absque vllo rubore sancto indicat: eum namque bona Patricij lucratum esse, nugabatur & obijciebat: eius enim, qui erat mundus, propter benignitatem admonitio, erat Eudoxiæ inquinata sordida existimatio.* hæc ipse eadem [e] pluribus. Ex his quoque additamentum haud exiguum ad odium antè conceptum Eudoxiæ accessisse aduersus Ioannem omnes affirmant.

[c] *Leo Imp. de Vita Chrysost.*

[d] *Act. 10.*

[e] *Metaph. in Vita Chrysost.*

LXII. DISSIDIA INTER SEVERIANVM ET IOANNEM OBORTA.

Quæ autem subsecuta est dissensio Ioannis Chrysostomi cum Seueriano Gabalensi in Syria Episcopo, concitata per Serapionem diaconum, hoc anno post natum Theodosium, Eudoxiæ animum haud mediocriter exacerbauit. Hæc autem quomodò se habuerint, licet Socrates [f] narret, haud tamen ipsa in omnibus inuenta sunt consentientia veritati. ait igitur ipse: *Cùm insolens Serapionis fastidium & arrogantiam nemo facere posset* (erat hic diaconus Ecclesiæ Constantinopolitanæ) *Ioannis namque Episcopi fretus gratia, adeò magnos animos sumpsit, vt extra modum omnes contumeliosè insectaretur: ob eam causam odium contra Episcopum inflammatum magis magisq; exarsit. Quinetiam cùm Seuerianus quodam tempore ad locum, vbi Serapion erat, accederet: Serapion honorem Episcopo debitum illi non tribuit, neque ei assurrexit: vnde Seuerianj præsentiam se parui facere declarauit. Hunc Serapionis contemptum Seuerianus non tulit: imo verò etiam in eum vehementer vociferatus est, his fermè verbis: Si Serapion moriatur Christianus, Christus certè numquam homo factus est. Serapion hac arrepta occasione, Seuerianum Ioanni apertè fecit inimicum, dum prius sententiæ membrum supprimeret, nimirum, Si Serapion moriatur Christianus: posterius, nempe, Christus certè numquam homo factus est, Seuerianum dixisse affirmaret. Itaque sui loci atq; ordinis homines testes adducit, illud à Seuerianodictum esse: Quapropter Ioannes, abiecta omni cunctatione, Seuerianum à ciuitate exigit. De quibus rebus Eudoxia Augusta certior facta, & Ioannem incusat, & Seuerianum Chalcedone Bithyniæ properè accersendum curat.*

[f] *Socrat. l. 6. cap. 10.*

LXIII. CONCORDIA INITA INTER IOANNEM ET SEVERIANVM.

Ille quamprimùm redit; Ioannes se ab eius amicitia remouet; nec cuiquam illum, vt cum Seuerianorediret in gratiam, cohortami, moremgerere voluit. Tandem vbi Imperatrix Eudoxia in Ecclesia, quæ Apostolorum nomine nuncupata est, filium suum Theodosium iam tum Imperij statum, quamquã admodum adolescens erat prosperè & feliciter gubernantem, ad genua Ioannis abiecit, & sanctè illum obtestata est: vix adduci poterat, vt Seueriani amicitiam amplexaretur. Ista quidem sic Socrates: nisi malè ita ea vertit interpres. Nicephorus [g] verò ex emendatiori fortasse codice feliciùs veritatem assecutus, iam habet: *Eudoxia Theodosium infantem, quem Ioannes per baptismum sibi filium arrogauerat, ad genua eius admouens, multumq; deprecans & adiurans, vix tandem persuasit,* &c. Subdit his vero Socrates: *Verumtamen etsi hoc pacto amicitia inter eos specie quadam externa videbatur reconciliata, nihilominus tamen animum alter aduersus alterum exulceratum retinuerunt. Causa vera itaque cur Ioannes Seueriano succenseret, eius generis fuit.* hucusque Socrates: eadem quoque Sozomenus [h] atque alij.

[g] *Nicep. li. 13. c. 9.*

[h] *Soz. l. 8. c. 10.*

LXIV.

Sed vnde Socrati, vt Ioannis animum numquam prorsus erga Seuerianum reconciliatum affirmet; cùm ex homilijs ob concordiam inter vtrumque initam tunc publicè in ecclesia dictis, constet inter eos pacem firmiter consolidatam? Extant enim duæ eius argumenti orationes apud ipsum Ioannem Chrysostomum: prior, qua Ioannes studuit in Ecclesiam ipsum recipere Seuerianum, eidemque pace firma coniungi: tantum enim aberat vt ipse in eum indigno animo esset, vt populum nonnihil in ipsum infensũ, emoliendo delinire, glutinoq; pacis vnire, omni adhibito studio laborarit: in qua hęc post alia plura inculcata de pace [i]: *Multa* (inquit) *dudum tristitia gesta sunt in Ecclesia, Deum confiteor, sed non laudo perturbationes, seditiones non amplector. Sed omittamus hæc. Desinite, conquiescite, cohibete animos, refrenate iracundiam. Sufficit iam quòd laborauit Ecclesia. finis sit, desinat turbatio: hoc enim & Deo placitum, & pijssimo Principi acceptum est. Oportet enim & Regibus obedire, maximè cùm & ipsi obtemperent Ecclesiasticis legibus. Dicit Apostolus* [k]: *Principibus & potestatibus subditi estote: Quantò magis Principi religioso, & pro Ecclesia laboranti? Si ergo præparaui animos vestros ad suscipiendam legationem meam, recipite fratrem nostrum Seuerianum Episcopum.* hæc ipse, quibus videas populum potiùs quàm Ioannem ipsum aduersus Seuerianum commotum fuisse; quem sequester pacis accedens placare studuit. Adeò enim populus ille pastoris sui tenebatur vinculis amoris astrictus, vt vel leuiter tangi, haud æquo animo pati posset, sed quàm maximè commoueretur, & implacabilis omnino persisteret, nisi ab eo, vt parceret, admoneretur. Porrò ita suadente Chrysostomo, populum persuasum, acclamasse tunc pacifica atque fausta, quibus se assensum præbere significaret, quæ mox Chrysostomus subdit, ostendunt: *Habeo* (inquit) *gratiam, quòd sermonem meum laudibus prosecuti estis: dedistis mihi fructus obedientiæ: nunc me semen bonum gratulor seminâsse: ecce enim frumenti manipulos colligam. Retribuat vobis Dominus præmium benignitatis, & obedientiæ mercedem. Nunc enim veram hostiam pacis obtulistis Deo: quia nemo turbatus est, audito hoc nomine, sed cum charitate suscepistis; simul vt sermone locuti sumus; omnem ex animo fugastis iracundiam,* &c.

[i] *Chrys. homil. de recip. Seuer.*

[k] *Tit. 3.*

POPVLVS CONCITATVS IN SEVERIANVM.

LXV. SEVERIANVS CONCIONEM HABET AD POPVLVM.

Sic igitur conciliato populo cum Seueriano, die sequenti ipse Seuerianus ad eundem populum de bono pacis pariter habuit eadem occasione concionem; vbi inter alia illud præclarè cum laude Ioannis eiusdem pacis auctore [l]: *Sicut frequenter fieri vidimus, vbi Regum vel fratrum tabulæ pinguntur, vt in vtrisque vnanimitatis declarentur insigna, artifex picto fœmineo habitu post tergum vtriusque Concordiam statuit brachijs suis vtrumque complectentem, indicans quòd hi qui videntur corporibus separati, sententijs & voluptate conueniant, ita nunc pax Domini media assistens, & vtrumque nostrum gremio palpante connectens, discreta corpora in vnum conuenire animum, vlnis iungentibus docet: in qua sine dubio completur sermo propheticus, qui ait: Et erit consilium pacificum inter vtrosque. Et hesterno quidem die Pater noster Euangelico pacem sermone præfatus est: hodiè verò nos pacis verba exponamus. Ipse nos hesterno die resupinis manibus in verbo pacis excepit; & nos*

[l] *Apud Ioan. Chrysost. to. 5.*

bodiè dilato pectore, vlniq; patentibus, ad Dominum pacis cum muneribus occurramus, &c. Quod autem Socrates dicat, etiam reconciliata inter eos amicitia, rubiginem tamen odij minimè fuisse prorsus extersam; id quidem ex parte tantum Seueriani contigisse liquet: nam in his quæ post hæc aduersus Ioannem concitatæ sunt turbæ, & conuocatæ sunt Synodi, eum aduersus Ioannem stetisse, Palladius tradit [a].

[a] *Pallad. in Dial. apud Chrys. to. 1.*

Equidem magna admiratione capior, dum considero ipsum Ioannem Chrysostomum non nisi triennium in sede agentem (hoc enim anno eius Episcopatus expleto triennio, quartus inchoatur) adeò breui temporis spatio, tot tantisque vallatum ærumnis, atque molestijs circumseptum, cui aduersus hæreticos, aduersusque Catholicos Episcopos, tyrannos, barbaros, ipsamque demum Imperatricem Eudoxiam fuerint adeò crebra atque aspera ineunda certamina: cùm tamen interea totus in officio functionis Episcopalis esset, atque perinde ac si summo otio pacem coleret ad populum què quotidiè fermè doceret. Testatur quidem hæc ipse, cùm hoc eodem anno Actus Apostolorum in ecclesia explicaret; vbi inter alia [b]: *Ecce enim* (inquit) *per gratiam Dei, & nos triennium iam habemus, noctesq; & dies. Nonne per tres dies, sæpè etiam per septem exhortamur? Quid amplius assequimur, quam quòd reprehendimus, increpamus, lacrymas fundimus, dolemus, etsi non foris, sed in corde?* & paulò post: *nisi quis iudicaret me supra modum honoris cupidum, vidisse tis quotidie me fontes lacrymarum emittere, quarum conscia sunt domicilium & solitudo. Credite enim mihi: de salute quidem mea desperaui, hoc est, curam prætermisi, & res vestras deplorau. Non vacat mea mala deplorare, adeò totus deditus sum vobis. Et si sentio vos obtemperantes, præ gaudio non sentio mala mea. Et si video vos minùs obtemperantes, præ dolore iterum intermitto mea.* hæc & alia plura id genus Chrysostom[us] hoc ipso (vt vidimus) anno, reddens in omnibus veri patris ac pastoris imaginem.

[b] *Chrys. in Act. Apost. hom. 44.*

IESV CHRISTI

Annus 402.

ANASTASII. PAP. ARCAD. & HONOR. IMPP.

Annus 5. Annus 8.

I. CONFLICTVS ORIGENISTARVM CONSTANTINOPOLI.

EVOLVTO iam anno, nouus aperitur nouis Consulibus, ambobus Augustis, Arcadio & Honorio quintũ, inchoante pariter Domini anno quadringentesimo secundo, quo recrudescunt odia Constantinopoli Origenistarum causa susceptа. Meminisse debes, lector, ante annum aduersus monachos Origenistas, qui confugerant Constantinopolim, missos fuisse à Theophilo Episcopo Alexandrino & S. Epiphanio Episcopo Constantię in Cypro legatos ad eos exturbandos: S. verò Ioannem Chrysostomum medium intercessisse sequestrem, vt eos in concordiam reuocaret. eaque de causa litteris vltrò citroque datis, vnius fermè anni spatio in his pertractandis insumpto, cum frustra omnia tentata fuissent; qui hactenùs ab eodẽ Chrysostomo cohibiti erant monachi offerre aduersus Theophilum libellum Imperatori, desperata concordia, id vehementiori studio aggressi sunt.

II. LIBELLVS AB ORIGENISTIS OFFERTVR IMP. CONTRA THEOPHILVM.

Libellum igitur monachi illi aduersus Theophilum dederunt Arcadio Imperatori, & quidem grauibus refertum criminibus, adeò vt Theophili caput in discrimen videretur adduci. Creditum quidem fuit eos ista haud absque sententia Ioannis tentâsse. quamobrem, ea dissipata longè lateque fama, tacito proprio ob tanti viri reuerentiam Ioannis nomine, Hieronymus sub Barnabæ voce, ex Pauli [c] sententia, ipsum sugillauit in epistola [d] ad Principiam illis verbis superiùs redditis, hic verò necessariò repetendis: *De Occidentis partibus ad Orientem turbo transgressus, minitabatur plurimis magna naufragia. Tunc impletum est* [c]: *Putas veniens Filius hominis fidem inueniet super terram? Refrigerata charitate multorum, pauci qui amabant fidei veritatem, nostro lateri iungebantur, quorum publicè petebatur caput,* accusationibus scilicet Origenistarum. *contra quos opes omnes parabantur: ita vt* [f] *Barnabas quoq; duceretur in illam simulationem, immo apertum parricidium, quod non viribus, sed voluntate commisit.* hæc ipse; nimirum quòd (vt dictum est) fama vulgatum esset, licet magna calumnia, libellum accusationum aduersus Theophilum capitalibus criminibus plenum, oblatum Arcadio fuisse, impellente Chrysostomo. sed cũ longè aliter res se haberet; quod tamen illis patrocinatus Chrysostomus visus esset, hæc suspicandi ansam captantibus præbuêre. Ad hæc planè spectat, quod idem S. Hieronymus in epistola ad Pammachium & Marcellam ait [g]: *Quid necesse est obsidere Propontidem, mutare loca, & diuersas lustrare regiones, & clarissimum Pontificem Christi eiusq; discipulos rabido ore discerpere? Si vera loquimini, pristinum erroris ardorem ardore fidei commutate. Quid maledictorum pannos hinc inde consuitis, & eorum carpitis vitam, quorum fidei resistere non valetis? Num idcirco non estis vos hæretici, si nos quidam assertione vestra crediderint peccatores?* &c.

[f] *Gal. 2.*

[g] *Hier. ep. 78.*

III. LEGATI THEOPHILI DETRVSI IN CARCEREM MALE PERIERE.

Inter hæc autem & monachos olim legatos à Theophilo missos dedisse aduersus illos monachos Origenistas Imperatori libellos ipsorum criminibus plenos, auctor est Palladius, qui fauens (vt dictum) Origenistis, eos calumniarum refertos fuisse tradit: de ambarum enim partium libellis hæc habet [h]: *Profecti de hinc monachi partis violatæ, libellos multorum versuum scribunt, monachos quidem accusantes calumniæ, Theophilo verò impingentes, ne aliter dicam, quæ Theophili erant, talia & tanta, qualia & quanta quisque nouit. Augustumq; primùm congressi, Reginam deinde adeunt in ecclesia S. Ioannis, orantes vt aduersantium monachorum libelli contra se apud Præfectos vrbis nominarentur, tum vt Theophilus vel inuitus adductus, Ioannis iudicio subijceretur; tum demùm vt Theophili monachi aut probarent crimina, quæ sanctis senioribus obiecerant, aut pœnæ talionis subderentur. Sic itaque Alaphius, qui modò est, à Principibus Alexandriam mittitur, vt Theophilum ducat. Sententiam reliquam Præfecti exequuntur. Cùm verò ventilaretur causa, reis deprehensis instabant leges, gladium ad vindictam exerentes. Infelices autem illi metuentes, omnia in Theophilum referunt, qui illos subornâsset, libellosq; calumniæ dictâsset. Ita rationis ordo illos carceri mancipat vsque ad Theophili aduentum reseruandos. Ex his alij moriuntur in custodia, diutiùs remorante Theophilo: alij post ipsius aduentum (pecuniis enim iudicum seueritatem emollierat) Proconessum ire in exilium iussi.* hactenùs Palladius, qui subdit de aduentu Theophili Constantinopolim, de quo nos anno sequenti.

[h] *Pallad. in Dialog.*

IV. DISSIDIA INTER CHRYSOSTOMVM ET EPIPHANIVM

Hoc insuper anno concertationes haud leues inter S. Ioannem Chrysostomum, atque S. Epiphanium Episcopum Constantiæ Cypri, Constantinopoli interceserunt. Qui enim (vt suo loco superiùs dictum est) mittendo Synodale decretum Concilij Alexandrini de anathemate Origenis & eius hæresum, simulque sectatorum earum Origenistarum, in Synodo habita in Cypro firmatum; vbi se nihil profeciſſe, sed eos Constantinopoli foueri cognouit; ipse Epiphanius, qui primus omnium aduersus Origenistas vexillum Catholicæ pietatis erexerat, conscenso nauigio Constantinopolim se contulit, afferens simul secum & decretum Concilij, quod collegerat in insula Cypri. Hæc enim tum ex superiùs recitata Theophili ad eum scripta epistola, tum ex Sozomeno [i] colliguntur. Cæterùm quòd inter Syrtes oratio nauigare cogatur, cùm passim vera falsis admixta inueniantur (nam alij vel fauentes Chrysostomo, vel studentes Origenistis, vt dictum est, in odium Theophili, complura in Epiphanium falsa coaceruârunt) ne in has impingat oratio, magna adhibenda est diligentia. Nos igitur quæ scripta sunt à Sozomeno recensentes, in quibus veritas periclitetur, commonefaciemus lectorem. Ipse enim rem sic aggreditur enarrare.

[i] *Socrat. li. 4. c. 14.*

V. MVLTA IN SOZOMENO CORRIGENDA.

Considerans Theophilus plurimum sibi profuturum, si studij sui socium nactus esset Epiphanium Salaminæ in Cypro Episcopum, virum ea ætate ob integritatem vitæ clarissimum: ipsum sibi amicum reddidit. Hunc enim cùm antè reprehendisset, quòd Deum humana forma præditum censeret: iam velut expœnitentia recta sententiam doctus, se cum illo consentire scripsit; & aduersus libros Origenis, qui huiusmodi dogmatum auctor extitisset,

calum-

calumniam instituit. hæc cùm audis, lector, prouoco te ad ea quæ superiùs dicta sunt de calumnia, qua Ioannes Hierosolymitanus Episcopus & alij Origenistæ exagitârunt veteratorie nimis tum Epiphanium, tum Theophilum, & alios omnes qui Origenis impugnarent errores. Cæterùm & illud etiam in Sozomeno corrigendum, quod ait, per Theophilum excitatum esse aduersus Originem Epiphanium. Cõtrarium planè accidit: nam primò (quod dictum est) ipse S. Epiphanius atque S. Hieronymus aduersus Origenistas concertare cœperunt, vltimo verò loco Theophilus. est. n. de his querela Hieronymi [a], quod vix tandem ipse Theophilus aduersus eosdem hæreticos fuerit excitatus. Sed verum illud est, Theophilum tandem aduersus eos commotum, litteris solicitâsse tum Epiphanium, tum Hieronymum: quod eiusdem ad eos datæ litteræ [b] produnt.

[a] *Hier. epi. 78.*

[b] *Apud Hier. ep. 67. 69. 72.*

VI. THEOPHILVS QVID CVM EPIPHANIO.

His igitur emendatis in Sozomeno, iam reliqua ab eo scripta audiamus: *Epiphanius* (inquit) *iam olim auersatus Origenis scripta, libenter assentitur epistolæ Theophili: & conuocato Episcoporum Cypriorum Concilio, lectionem librorum Origenis damnat: & perscripto eorum ipsorum decreto, tum alijs, tum Constantinopolitano Episcopo suadet, vt Synodum conuocent, & eadem decernant.* Quod verò post hæc subdit Sozomenus, à Theophilo coactum ea de causâ Concilium Alexandriæ: id anteà factum esse, litteræ [c] eiusdem Theophili, ad Epiphanium scriptæ declarant; sed posthac laborâsse pro cogenda Synodo Constantinopoli cuius causa scripserit Epiphanio, reliquisque per Orientem Episcopis: *Cùm primus omnium non multò pòst* (inquit Sozomenus) *Epiphanius ex Cypro trajicies, in locum Constantinopoli vicinum appulit, quem Hebdomon appellant: & precibus in ecclesia ibi fusis, posteà in ciuitatem venit.*

[c] *Apud Hier. epist. 67.*

VII. EPIPHANIVS FALSO ARGVITVR ORDINASSE DIACONVM.

Addunt alij, illic ab Epiphanio ordinatum fuisse quendam diaconum; quod non licebat in diœcesi non sua facere. At cùm de re tanta ne verbum quidem Sozomenus habeat, id commentum fuisse non dubites: sed vnde error acceptus, audi. Loco Ioannis Episcopis Hierosolymorum, scias acceptum Ioannem Constantinopolitanum Antistitem; ab illo enim, non ab isto de ordinatione diaconi, controuersia mota est. Etenim ab ipso Epiphanio, nesciente Ioanne Episcopo Hierosolymitano, in suo monasterio Eleutheropoli in Palæstina sub eiusdem Ioannis diœcesi diaconus ordinatus est; cuius rei causa idem Ioannes haud leue ei negotium facessiuit, cùm idem Epiphanius S. Hieronymum (vt suo loco dictum est quarto Annalium tomo) habuit defensorem. Quod ergo sub diœcesi Ioannis illius factum fuit, id rerum ignari sub Ioannis Chrysostomi diœcesi accidisse scripserê. Sed minimè vir sanctissimus bis in idipsum: nec quidem verisimilis vlla accedit causa, vt qui nuper è Cypro soluerat, necessitas impulerit in suburbio Constantinopolis ordinare diaconum. Faceßat igitur de ordinato Hebdomo diacono inanis assertio, quam Sozomenus Socrate longè accuratior (vt Photius multis ostendit) non agnouit; licet ipse, vt ille & alij, fauerit Origenistis, & sugillauerit cum alijs Epiphanium, vt cùm mox ista subdit:

VIII. EPIPHANIVS VITAT COMMVNICATIONEM CHRYSOSTOMI.

Ioannes ingredientem Epiphanium totius cleri processione veneratus est: cæterum Epiphanius manifestè præsetulit, quòd calumnijs aduersus illum structis consensisset. Nam inuitatus, vt in domibus Ecclesiasticis diuerßaretur, non acquieuit. hæc ipse. Cæterùm vitandi communionem Chrysostomi causa illa interceßerat, quod antè litteris (vt dictum est) monitus de damnando Origene atque Origenistis Ioannes ab Epiphanio, minimè ex causis superiùs dictis acquieuisset; nimirùm quod Origenistæ illi se passos esse calumniam conclamâssent; & de damnatione operũ Origenis, quæ Patres sanctissimi hactenùs suscepissent, consultiùs agendum esset. Quæ autem ab Epiphanio Constantinopoli gesta fuerint, Sozomenus [d] ita subdit: *Et quia consortium habere cum Ioanne Epiphanius fugeret, conuocatis priuatis Episcopis ijs qui Constantinopoli morabantur, ostendebat ea quæ aduersus libros Origenis decreta erant: ac nonnullos induxit, vt cum his ipsis suum suffragium quoque adijcerent: quod tamen plurimi facere detrectabant. Quin Theotimus Scythiæ Episcopus Epiphanium in os perstrinxit. Aiebat enim, nequaquam esse fas, eum qui iampridem esset mortuus, afficere contumelia: neque extra blasphemiam esse, maiorum censuram calumniari, & quæ ab illis decreta sunt, reprobare. Hæc vbi dixisset, librum quemdam Origenis in medium profert ac recitata Ecclesijs vtilia esse demonstrans: Ineptum quiddam (inquit) his accedit, qui ista vituperant: periculum enim est, ne ea ipsa damnent, de quibus hi libri conscripti sunt.*

[d] *Sozo. l. 8. cap. 14.*

DISCEPTATIO THEOTIMI CVM EPIPHANIO.

Porrò Ioannes etiamnùm venerabatur Epiphanium; eumque rogabat, vt & vnà ecclesia, & vnà domo secum vteretur. Sed ille neque eadem domo vsurum esse, neque vnà precaturum cum illo, renunciabat, nisi damnaret libros Origenis, & Dioscorum vnà cum socijs expelleret. Verùm cùm ille id ante causam in iudicio cognitã facere, iustum non esse diceret, ac proinde differret: Quoniam in templo Apostolorum communio celebranda instabat, Epiphanium subornant inimici Ioannis, vt is prodiret, ac publicè coram populo libros Origenis damnaret, & vnà Dioscorum eiusq; socios, vt qui eamdem cum Origine opinionem fouerent; & interim Episcopum quoque ciuitatis taxaret, qui hisce faueret. Atque hi quidem id studebant: putabant enim, se eum hac ratione in odium populi coniecturos. Itaque postridiè in hoc egressus Epiphanius, iam propè ad ecclesiam peruenerat: cùm obuiam illi vemens Serapion diaconus ab Ioanne missus (perceperat enim ea quæ pridiè fuerant constituta) protestabatur eum neque æquum facere, neque quod ipsi expediret, cùm quidem & ipse in periculum venturus sit, si fortè tumultus aliquis in populo aut seditio moueatur, cuius auctor ipse extiterit. Atque ea quidem oratione ille ab impetu isto auersus fuit. hucusque Sozomenus.

IX.

Sed antequam vlteriùs progrediatur oratio, qualis quantusue fuerit Theotimus iste, de quo mentio facta est, tauisse Chrysostomo, ex eodem auctore Sozomeno [e] accipe: *Eadem* (inquit) *memoria Tomienses & reliquæ Scythiam Ecclesiam gubernabat Theotimus Scytha, vir in Philosophia enutritus, quem ob virtutem admirati Hunni, Istri accolæ barbari, Deum Romanorum appellabant: nam sanè diuinas in eo virtutes expertifuerant. Fertur enim, quòd aliquando iter per hanc barbarorum terram facienti, eadem via obuij facti sunt, qui ad depradationem adequitabant. Lamentantibus igitur eius socijs, perinde ac iam iam essent perituri: ille descendens ab equo, orabat. Quo facto, barbari neque eo, neque comitibus eius, neque equis quibus insidebant, conspectis, præterierunt.*

X.

[e] *Sozo. l. 7. c. 21.*

THEOTIMVS SANCTITATE CELEBRIS

Cùm autem crebris incursionibus Scythas infestarent Hunni, quamuis natura essent feri, tamen ad mansuetudinem conuertit, tum conuiuijs, tum muneribus eos libenter excipiens. Qua quidem ex re vir quidem barbarus suspicatus eum esse opulentum, dolo capere statuerat. Parato igitur ad hoc laqueo ad scutum alligato, sicut in hostes consueuerat, illi dum colloquitur, sublata dextera, funem immissurus erat, tamquam eum ad se & ad contribules attracturus. At verò manus in ipso conatu eleuata, in aere remansit: nec antè barbarus ex inuisibilibus istis vinculis liberatus est, quàm alijs pro ipso intercedentibus, Theotimus Deum exorâsset. Aiunt porrò quod hic in coma nutrienda (philosophico nempe habitu) *& philosophia studium, vti cœperat, prosecutus, ac tenui victu vsus sit, sumendiq; nutrimenti non semper idem, sed in fame atque siti tempus determinauerit. Philosophi enim erat, opinor, his quoque pro necessitate, & non pro otio locum dare.* hæc ipse. Putamus equidem eodem sanctissimo viro auctore factum, vt Hunni illi, quos S. Hieronymus Christo iam credidisse tradit, ad fidem conuersi fuerint: etenim vt eos lucraretur Theotimus, omni officiorum genere eos demereri curâsse, ex Sozomeno vidimus. Porrò eius memoriam ex tabulis Ecclesiasticis duodecimo Kalend. Maij anniuersaria die Catholica Ecclesia celebrat. Hæc ingerimus, vt cùm tantùm virum pro Ioanne Chrysostomo stetisse audis; intelligas, etsi non iustam causam, iustos saltem causæ prætextus fouisse Chrysostomum.

XI. THEOTIMVS PLVRES HVNNOS CONVERTIT.

Cæterùm ab eius defensoribus falsa complura aduersus eius aduersarios afferri, tum quæ superiùs adducta sunt manifestè declarant, tum etiam quæ proximè dicturi sumus. Prædicant enim defensores S. Ioannis Chrysostomi, & qui causam pro Origenistis agunt, vno fermè ore, cõtendisse Epiphanium, vt damnarentur libri Origenis: id namque ipsum conatum esse in Synodo Cypria, idque

XII.

litteris olim Ioanni significasse, atque etiam Constantinopoli elaborasse tradunt: quod quidem quàm procul à veritate abhorreat, ostendemus ex eiusdem Epiphanij assertione, ex litteris (inquam) ipsius à S. Hieronymo recitatis. Siquidem haud aliud contendisse sanctissimum senè constat, quam vt Origenis damnarentur errores; quos curiosi nouatores complures (vt vidimus) in Palæstina disseminare cœperunt, adeò vt & Ioannem Episcopum Hierosolymitanum in easdem hæreses pellexissent: quem vt curaret, atque ad saniorem mentem reduceret, ipse Epiphanius ad eum epistolam scripsit, quam magna ex parte S. Hieronymus [a] in epistola ad Pammachium aduersus errores eiusdem Ioannis Hierosolymitani cõtexuit; vbi declarat, magno studio S. Epiphanium curâsse, vt Ioannem ipsum auocaret ab erroribus Origenis, non autem à lectione librorum eiusdem. Quin & hæreses singulas Origenis octo distinctas capitibus, ab Epiphanio in Ioannẽ obiectas, idem Hieronymus in dicta recensetepistola: neque præterea quicquam vltra ab eo expetisse, nisi vt illos damnaret errores: vt cùm ita eum sua epistola compellauit [b] *Præsta mihi & tibi, vt saluetis (sicut scriptum est [c]) à generatione peruersa: & recede ab hæresi Origenis, & à cunctis hæresibus, dilectissime*, &c.

EPIPHANIVS ERRORES TANTVM ORIGENIS EXPLODENDOS DICEBAT.

[a] *Hieron. epist. 61.*

[b] *Apud Hier. epi. 61.*

[c] *Act. 2.* XIII.

Sed & Hierosolymis cùm in ecclesia post Ioannem idem Epiphanius loqueretur, hocipsum cõtendisse idem tradit S. Hieronymus, nimirũ vt Origenis peruersa dogmata damnarentur; cuius hæc recitat verba: *AEquum est, vt quomodo hanc hæresim condemnamus, etiam Origenis peruersa dogmata condemnemus.* Sed & in epistolis vltrò citroque datis inter ipsum atque Theophilum simulque Hieronymũ, nihil prætereà actum, nisi vt Origenis hæreses damnarentur, ac simul cum eis, qui eiusdem Origenis eosdem consectarentur errores. Nec aliud quidẽ accepit à Theophilo Epiphanius, nisi vt errores Origenis cum auctore ac sectatoribus condemnaret: de libris autem ne verbũ quidẽ. Nã ad ipsum [d] scribens de celebrando in Cypro Concilio, & litteris Constantinopolim mittendis, vt hoc agat, admonet, nimirum vt consensu omniũ ipse Origenes nominatim atq; hæreses ipsius pariter damnarentur: nec quicquã præterea in suis Paschalib[e] Theophilus professus est, qui nõ octo tantũ, sed multò plures Origenis collegit errores: nã de eo hæc Calliodorus habet [e]: *Theophilus Alexandrinæ Ecclesiæ Pontifex triginta quinque sensus Origenis hæretica prauitate distortos Catholica veritate conuicit.* hæc ipse. Sed nec etiam S. Hieronymus, de ijsdem frequentiùs agens de damnatione librorum omnium Origenis sermonem aliquando miscuit: immo ad Tranquillum scribens, eos absque crimine legi posse, his verbis significat [f]:

[d] *Apud Hier. epist. 67.*

[e] *Cassiod. de Diu. lect. c. 1.*

[f] *Hier. ep. 76.* XIV.

S. HIERONYMI REGVLA DE ORIGENIS LIBRIS LEGENDIS.

Quòd dicis Origenis multos errore deceptos, & sanctũ filium meum Oceanum illorum insaniæ repugnare: & doleo simul, & gaudeo, dum aut supplantati sunt simplices, aut ab erudito viro erroribus subuenitur. Et quia meæ parui tatis quæris sententiam, vtrum secundum fratrem Faustinum penitùs respuendus sit, an secundum quosdam legendus ex parte: Ego Origenem propter eruditionem sic interdum legendum arbitror; quomodo Tertullianum, Nouatum, Arnobium, Apollinarium, & nõnullos Ecclesiasticos scriptores Græcos pariter & Latinos, vt bona eorum diligamus, vitemus & contraria, iuxta Apostolum dicentem [g]: *Omnia probate; quod bonum est, tenete. Cæterùm qui vel in amorem eius, nimium, vel in odium stomachi sui prauitate ducuntur; videntur mihi illi maledicto prophetico subiacere* [h]: *Væ his qui dicunt bonum malum, & malum bonum: qui faciunt amarum dulce, & dulce amarum. Nec enim propter doctrinam eius praua suscipienda sunt dogmata; nec propter dogmatum prauitatem, si quos commentarios in Scripturas sanctas vtiles edidit, penitùs respuendi sunt.* Hæc est igitur Hieronymi sententia, qui & subdit ista ad finem: *Quod si contentiosum inter se amatores eius & obtrectatores funem duxerint, vt nihil medium appetant, nec seruent modum, sed totum aut probent, aut improbent: libentius piam rusticitatem, quàm doctam blasphemiam eligam.* idque iurè; ne probantes in omnibus Origenem, eius quisque simplex nesciens, dum cibum se putat sumere, venena deglutiat. Cæterùm vt quis libros Origenis omnino damnandos esse senserit, nemmem prẽter Faustinum inuenimus, cuius ipse Hieronymus meminit. Verùm non hæreses tantum Origenis, sed ipsarum auctorem Origenem habendum hæreticum, & ab Ecclesia explodendum, S. Hieronymus absque vlla dubitatione cõsentit: nam in Ruffinum post alia multa hęc habet [i] ex sententia Epiphanij: *Si enim propter vnum verbum aut duo, quæ cõtraria fidei sunt, multæ hæreses abiectæ sunt ab Ecclesia: quantò magis hic inter hæreticos habebitur, qui tantas peruersitates & tam mala dogmata cõtra fidem adinuenit, & Dei Ecclesiæ hostis extitit?* Sed Anastasium Romanum Pontificem, aliosque Episcopos Occidentis damnâsse hæreses Origenis cum sectatoribus eius, S. Hieronymus haud obscure significat [k].

[g] *2. Thes. 5.*

[h] *Isai. 5.*

[i] *Hier. aduers. Ruffi. Apolog. 2.*

[k] *Hier. ep. 78.* XV.

QVID CAPTIOSE ORIGENISTAE DE LIBRIS ORIGENIS.

Iam intelligis, puto, lector, quàm calumniosè historici illi Origenistarum fautores, vel Ioannis causæ acerrimi defensores, adinuidiam commouendam in eorundem aduersarios Epiphanium, Theophilum, atq; alios, dixerint ab his libros Origenis esse damnatos; introducuntque veteratoriè pro libris Origenis legendis sanctissimum Episcopum Theotimum disputantem, & Epiphanium redarguentem: nam nulla inter eos ea de causa contentio intercessit: cùm S. Epiphanus (vt dictum est) in errores Origenis, eorumque auctorem & sectatores, non autem in omnia eius scripta quàm æquissimè conclamaret; neque tunc primũ, sed plurimos ante annos ea de causa aduersus eam impietatem antesignanus in Palæstinina confluxerit. Ex his pariter errore lapsum videas Seuerum, vbi in dialogo ait [l] (quæ superiùs recensuimus) in Synodo Alexandrina vetitum, ne quis legeret Origenis libros, vel eos penes se haberet.

[l] *Seue. dialog. lib. 1.* XVI.

PERIARCHON TANTVM LECTIO VETITA.

Quod verò apud Anastasij Papæ epistolam ad Ioannẽ Hierosolymitanum habeatur, damnatam Imperatorum rescripto Origenis lectionem: ea vtique intelligenda est libri Periarchon, de quo totus est ille sermo Anastasij cum Ioanne; cuius operis editionem Latinè redditam à Ruffino, Romæ vulgatam magno Fidelium detrimento, Anastasius ipse quoque proscripsit vnà cum eius auctore Ruffino. De eodem quoque Origenis Periarchon, errorum fonte, puto intelligendum, quod reperitur in reb. gestis S. Pachomij: ipsum execratum esse monachos legentes libros Origenis. Circumferebantur enim libri illi Periarchon per Ægypti monasteria, qui auctoritate Didymi eos notationibus illustrantis apud nonnullos magno erãt in pretio. Vnde & factum est, vt idem Pachomius ex hac vita migraturus, quasi testamento Origenis errores damnatos reliquerit. His verò consentiens ad postremum accessit de scriptis Origenis Gelasij [m] Papæ censura, quæ ita se habet: *Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus; reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse renuenda.*

[m] *Gelas. in Rom. Conc. cap. de lib. apocr. tom. 1. Concil.* XVII.

QVID GRAECI ANTIQVI PATRES DE ORIGENIS LECTIONE.

His quoque consentaneam fuisse Græcorum Patrum sententiam, eorum (inquam) qui Originem impugnarunt, vt præter errores cætera eiusdem auctoris scripta retinerentur; testatur Socrates [n], cùm agit de reprehensoribus Origenis Methodio, Eusthathio, Appollinari, atque Theophilo, quorum alij alia de re Origeni crimen intendere-rent: *Vndè* (inquit) *singuli separatim omnibus perspicuè declararunt, se illa omnia omnino in eo approbare; quæ ipsi non nominatim coarguissent. Nam quoniam alius aliud dogma sigillatim reprehendebat: perspicuum est, singulos illud tacitos secum omnino habuisse pro vero, quod minimè insectati sunt; & id ipsum re ipsa approbasse, quod non verbis exagitassent.* hęc ipse. Sed illud perperàm, dum fugillat sanctissimos viros Methodium & Eustathium (vt prætereamus modò Appollinarem atque Theophilum) quasi ambitiosè captare conatos laudem ex Origenis vituperatione. Verùm & illud omnino falsum, quod de Methodio his verbis subdit: *Methodius etsi sapè multumq; initio in Origenem inuectus erat: postea tamen quasi ad palinodiam se reuocans, illum in dialogo, quem Zenonem inscripsit, summis laudibus extulit.* hæc Socrates: quæ quidem confícti mendacij, facilè arguuntur ex his quæ de Methodio apud S. Hieronymum ex Eusebio leguntur; quibus planè conuincitur, contrarium penitùs accidisse, nempe quòd Methodius antè benè exploratum

[n] *Socra. li. 6. cap. 12.*

Origenem, ipsum laudârit, postea verò diuturniori vsu probè cognitum criminis hæreseos incusârit. idque probatur (quod fortius est) ex Eusebij defensoris Origenis testificatione, dum ait [a]: *Eusebius Cæsariensis Episcopus, cuius supra memini in sexto libro τῆς ἀπολογίας Origenis, hoc idè obijcit Methodio Episcopo & martyri, quod tu in meis laudibus criminaris, & dicit: Quomodò ausus est Methodius contra Originem scribere, qui hæc & hæc de Origenis locutus est dogmatibus?* quasi ille turpiter postea accusârit, quem antè laudâsset.

[a] *Hier. Apolog. 1 l. 1. in Ruffin.*

XVIII. SOCRATES ORIGENISTA ET IMPOSTOR.

Ex his videas, quam patentis mendacij Socrates conuincatur, dum ait Methodium antè vituperâsse Origenem, postea verò commentario edito prædicâsse: cùm auctore Eusebio eiusdem Origenis patrono, contrarium prorsus acciderit, nempe, vt cùm eum antè laudâsset, postea contra ipsum librum elaborârit; cuius lucubrationis Methodij sanctus Hieronymus [b] meminit, dum ab eo edita recenset scripta: ex quo libro quamplurima citat S. Epiphanius [c], dum errores confutat Origenis: sed id quidem facere erubuisset, si scîsset ab eodem auctore aduersarium illis scriptum fuisse posteà commentarium. Et vnde Socrati nouum hoc & inauditum, recantâsse palinodiâ Methodium, atque eam in dialogo Zenone dicto pœnitentem exarâsse; quam omnes Origenis defensores, Eusebius, Ruffinus, & alij penitùs ignorarunt? quòd si nouisset, certè quidem exscripsisset aureis litteris, & citâsset, si vel nomine tenus inscriptum Methodij eo argumento commentarium, quamuis commentitium, inuenire potuissent hi, qui & falsam Apologiam Pamphili martyris nomine ediderunt. Ex his planè intelligis, lector, Socratem Nouitianum æquè fuisse etiam Origenistâ, & haud quidem remissum, vel segnem, sed audacissimum, vtpotè nouæ inuentorem Apologiæ Methodij nomine exornatæ. Hæc ingerimus, quod plurimi interest in veritate historica disquirenda, affectus auctoris expendere. His igitur elucidatis, & S. Epiphanio à calumnia vindicato, atque ab ea inuidia liberato, iam quæ sunt reliqua rerum gestarum eius Constantinopoli prosequamur.

[b] *Hiero. de Scrip. Eccl. in Method*

[c] *Epip. hæres. 64.*

XIX. INTER EVDOXIAM ET EPIPHANIVM CONFLICTVS.

Interceßisse quoque inter Epiphanium & Eudoxiam Augustam altercationem quamdam, Zozomenus tradit, qui eam ita describit [d]: *Intereà temporis accidit, vt morbo corriperetur filiolus Imperatoris. Mater ergo solicita ne quid illi grauius accideret, missio nuncio, Epiphanium rogabat, vt pro eo oraret. Ille pollicetur, ægrotum esse victurum, si quidem illa Dioscorum, eiusq; socios hæreticos* (fugatos antè Alexandria monachos Origenistas) *auersaretur. Imperatrix verò: Atqui (inquit) meum filium, si Deo repetere placuerit, ita fiat. Dominus idem est; qui dedit, rursum auferet. Tu verò si mortuos excitare posses, mortuus vtique non esset archidiaconus tuus. Erat enim non multò antea mortuus Crispion, quem fratrem existentem Phisconis & Salamini monachorum, quorum sub Valente mentionem fecimus, cùm familiarem haberet, archidiaconum constituerat. Iam verò Ammonius eiusq; socij ad Epiphanium veniunt: ita ipsi Imperatrici visum fuit. Et sciscitans ei, quinam essent: respondens Ammonius: Longi (inquit) sumus, ô Pater:* (ita enim cognomento dicti erant Origenistæ illi) *Ac num quando vel in discipulos, vel in libros nostros incideris, libens equidem cognoscerem. Illo negante, iterum rogauit: Vnde ergo eos hæreticos esse censuisti, qui illorum scientiæ probationem nullã habes? Et cùm se id ex auditu habere, ille respondisset: At qui nos (inquit) planè diuersum fecimus. Nam & in discipulos tuos frequenter incidimus, & in libros, ex quibus ille est, qui ex anchora titulum præfert: & cùm multi te conuicijs proscindere, atq; velut hæreticum calumniari vellent; nos, vt patrem æquum ei at, defendimus, & responso tutati sumus. Quocirca nec tu, indicta causa, ex solo auditu damnare debebas, quæ certò ipse non cognouerat; neque eiusmodi vicem rependere illi, qui de te loquitur bene. Epiphanius itaque deinceps moderatiùs locutus, viros istos à se dimisit. Ac non multò pòst abnauigauit in Cyprum; siue quòd eum Constantinopolitanæ professionis pœnitentia cœpisset, siue quod eum oraculo admonuisset Deus, ac mortem ipsi (vt consentaneum est) prænunciâsset. siquidem inter nauigandum, priusquam in Cyprum peruenisset, est mortuus.* hucusque Sozomenus.

[d] *Zoz. l. 8. c. 15.*

XX. DE EPIPHANIO ET EVDOXIA DIVERSA NARRATIO.

Iam inter legendum, puto te, lector, ex plurimis, quæ superiùs dicta sunt, absque aliqua recenti admonitione sensisse ab Origenistarum fautore eam esse ad eorum defensionem institutam narrationem, qua illi innocentissimi demonstrentur, & S. Epiphanius leuissimus fugillentur, qui vano auditu percitus, tantum in eius prosecutione causæ laborem insumpsisset. Sed quàm hæc captiosa sint atque penitùs falsa, veritatis expensâ lance, citiùs apparebit. Ac primùm illud quàm procul aberat à vero, vt Eudoxia perinfensa Chrysostomo, fauerit monachis illis Origenistis, & Epiphaniũ fuerit auersata? Quàm aũt ab his diuersa sit, quæ ab alijs de rebus gestis Epiphanij cũ Eudoxia narratur historia, ex Leone Augusto accipe: *Ipsa autem* (inquit [e]) *Eudoxia Epiphanium celerrimè trahit ad suas partes, ea docens & suggerens, quæ eius iniquam explebant libidinem, & quæ sanctum deponebant, adijciens etiam arcanum (ô hominum audaciam! ô diuinam lenitatem!) hæreticum esse Dei seruum & famulum. Quid autem contra sapiens dixerit Epiphanius, audiamus. Si est tibi quidem (inquit) ratio, ô Imperatrix, cur hæsim ei impingas: adsit & causam suam agat Ioannes in pœnitentia. Sin autem hæc verba profers causa contumeliæ: tibi minimè assentitur Epiphanius. Tunc commota illa hostis, erupit in hanc execrandam vocem: Si, ô Epiphani, sis impedimento quo minùs Ioannes mittatur in exilium: ecce aperiam templa idolorum, & contendam vt ea adorentur. Non ampliùs ergo ferens Epiphanius aures suas pollui cœno inimicæ fæminæ, totus perfusus fuit lacrymis, & se eorum innocentem esse pronuncians, fugam omnino arripuit.* ista Leo, quæ & fusiùs apud Metaphrastem narrata habentur, quibus videas, quàm disparia hæc sint ab historia nuper ex Sozomeno recitata.

[e] *Leo Imp. in orat. de reb. Chrys.*

XXI. IVSTE DEPENDITVR EPIPHANIVS A CALVMNIA SOZOMENI.

Sed quid ad illud, quod Ammonium Origenistam idem Sozomenus ponit coram Epiphanio expostulantem, quod leui tantũ auditu aduersus ipsum ac socios monachos certamen inijsset: Leue ne argumentũ existimandum erat, quod Theophilus non priuatis tantùm litteris, sed Synodalibus ex Concilio Alexandrino scriptis, hos hæresis conuictos atque damnatos esse conscripserat? Et cuinã rei maior in Ecclesia fides adhiberi solet, quàm Synodalibus sanctionibus, quæ præsertim diuulgatæ scirentur in Orbem, atque receptæ ab Anastasio Romano Pontifice, quibus tum Origenis & errorum eius, necnon ipsorum Origenistarum nominatim damnatio contineretur? Vides ergo, quàm procul abhorret, vt ista in Epiphanium Ammonius iactare potuerit, & his conuictum Epiphaniũ pœnituerit susceptæ prouinciæ, & sic discesserit Constantinopoli. Sed & quæ ad postremum de exitu Epiphanij idem Sozomenus habeat, hic reddamus, vt vnà cum alijs apertis mendacijs fortiùs confutemus:

XXII. IOANNIS ET EPIPHANII PROPHETICAE PRAEDICTIONES.

Cùm autem (inquit [f]) *nauim iam conscensurus Epiphanius esset, Episcopis illum ad mare comitantibus, dixisse fertur: Ergo vobis relinquo vrbem & palatium & actionem: ipse autem decedo: festino enim, & quidem admodùm festino.* hæc tunc ipse; moxque ista subdit Sozomenus: *Atque eidem ex multis cognoui, adhuc durare rumorem, quòd Ioannes Epiphanio mortem in mari futuram prædixerit, & ille vicißim huic Episcopatus amißionem. Nam quo tempore inter se litigarent, ille Ioanni protestatus est: Spero te non moriturum Episcopum. Et Ioannes vicißim protestatus est: Et ego spero nec te quidem ingressurum esse ciuitatem tuam.* hactenùs Sozomenus. Sed & hæc exacta veritatis sunt examinanda censura. Scimus eadem à Socrate [g] narrari, incerto tamen auctore. Iactata autem externorum sermonibus, Leo [h] Aug. trad t. Apud Metaphrastem verò hæc de discessione Epiphanij habentur [i] post conflictum ipsius cum Eudoxia vrgente Chrysostomi damnationem: *Diuinus autem Epiphanius percussus absurditate eorum quæ dicebantur ab ea, cùm dixisset: Ego iudicij, quod sic habet, sum insons: protinùs est egressus. Quædam autem falsa fama, quæ ex hoc ad omnium aures peruasit, quod ipse quoque Epiphanius huic depositioni Patriarchæ sit assensus, ad magnum vsque Ioannem peruadit. Ille verò aut veritatem ignorauit, fortasse quòd Deus eum celâsset diuina quadam prouidentia, vt aliquo modo efficeret ambos, quæ vtrisq; euenerunt, prædicere: aut sciuit Ioannes quidem nõ esse verũ quod fama ferebatur: lubens autẽ assensus est multorũ existimationi, vt sic Epiphanio futurum prædiceret. Fertur ergo Patriarcha sic pòst hæc scripsisse ad Epiphanium (scripsit autem simpliciter*

[f] *Zoz. l. 8. c. 15. 16.*

[g] *Socrat. li. 6. cap. 13.*

[h] *Leo Aug. orat. de Io. Chrysost.*

[i] *Metaphr. in Vita Chrysost.*

& familiariter) Frater Epiphani, audiui te consensisse meæ relegationi; Scias autem nec te ipsum tuam sedem visurum amplius. Ad hæc sacrosanctus Epiphanius simplicibus rursus verbis rescripsit, quibus quoque ipse vtar: Athleta Ioannes, feri, & vince: sed nec ipse peruenies ad videndum locum exilij. Vera autem fuerunt quæ dicta sunt ab vtrisque. Nam & Epiphanius cùm statuisset nauigare in Cyprum, decedit in nauigatione: & admirabilis Ioannes priusquam peruenirent ad locum exilij, migrauit ad Dominum. hactenùs ipse.

XXIII. REFELLITVR COMMENTVM DE PROPHETIIS.

Sed vnde hæc querela Chrysostomo, vt vel opinione saltem concipere potuerit & existimare Epiphanium suæ relegationi consensisse? cùm nullum penitus fuerit in causa ipsius Ioannis agitatum iudicium, nisi postquàm iam Epiphanius recessisset, quando contigit (vt dicturi sumus anno sequenti) aduentâsse Theophilum Constantinopolim. Cùm igitur nulla præcesserit eiusmodi de Ioannis exilio lata sententia, cui Epiphanius assensum præbuerit, quod nondum causa agi cœpta fuerit: iurè ea de prophetijs inuicem pronunciatis, commentum esse putamus. Rursum verò quomodò dici potest Epiphanius hoc anno nauigans in Cyprum insulam esse defunctus, qui adhuc anno sequenti probatur vixisse? Etenim sanctus Hieronymus in posteriori Apologia, quam aduersus Rufinum posthæc præsenti anno scripsisse perspicuè demonstrabitur, de Epiphanio cùm meminit, ita ait: *Papa Epiphanius πανάγιος, quia quinque linguis contra te & amasium tuum* (nempe Originem) *loquitur.* ita ipse. quòd si paulo ante (vt volunt isti) Epiphanium defunctum esse contigisset, alio atque planè diuerso titulo nominâsset, vt alias in commentarijs in Isaiam post annos quatuor scriptis, vbi ita de ipso [a]: *Virum sanctæ & venerabilis memoriæ Episcopum Epiphanium, qui insigne nobilis ingenij & eruditionis suæ reliquit opus,* &c. meminit de libro ab ipso de Lapidibus scripto, quem præsens (vt ait) eidem Hieronymo tradit. Quo pariter titulo nominatus ab eo proculdubio fuisset in nuper citata Apologia, cum eiusdem meminit, si proximè defunctus iam esset: vel cùm in superiori Apologia anno item sequenti scripta in eodem argumento versatus, cùm tamen aduersus oblatrantem Ruffinum defendit, post alia plura ista habet [b]: *Crimini ei dandum est, quare Græcam, Syram, & Hebræam, & AEgyptiacam linguam, ex parte & Latinam nouerit? Ergo & Apostolus & Apostolici viri, qui linguis loquebantur, in crimine sunt, & me trilinguem bilinguis ipse videbis?*

[a] *Hier. in Isai. lib. 15. c. 54.*

[b] *Hier. Apolog. 1. lib. 2.*

XXIV.

Cur autem ante aduentum Theophili Epiphanius recesserit Constantinopoli, illam quidem existimo causam, quòd quæstio illa de Origene & Origenis erroribus iam translata videbatur in mutuas criminum accusationes, quorum causa Theophilus ab Imperatore iussus esset Cõstantinopolim se conferre; cuius agitando iudicio minimè interesse voluerit. Vel potiùs dixerimus, quòd sciret ex aduerso Theophilum ad deponendum è sede Chrysostomum iam parare iudicium; ne & ipse in eum cogeretur calculum ferre, antèa maturè discessisse. Quoto autem Domini anno obierit, equidem ignoratur: quadriennium verò eum non excessisse constat: Cæterùm iam decrepitum ætate ipsum obijsse, certum est: nam ante fermè decennium de eo Hieronymus [c]: *In extrema* (inquit) *senectute, varia cudit opera.* Eum autem Palladius tradit [d] sedisse Episcopum annos triginta sex, sub Damaso atque Siricio: qua ratione si etiam numeres primum annum sedis eius ab ipso Damasi sedis exordio, nempe ab anno Domini trecentesimo sexagesimo septimo, vtique ex sententia eiusdem Palladij affirmare necesse esset, peruenisse saltem ad annum Domini quadringentesimum tertium. quibus videas totum illud cõmentum euanescere de reciprocis illis iactatis in se inuicem prophetijs. Prudentior quidem cæteris in hoc ipso visus est esse Palladius, qui licet fauerit (vt dictum est) Origenistis, ipse tamen sciens volensque res gestas Epiphanij Constantinopoli prætermisit: qui & licet non ignoraret aduersatum fuisse Ioanni Epiphaniũ, ipsum tamen ob excellentiam meritorum nõ potuit non laudasse, cùm alioqui in reliquos omnes eidem Ioanni aduersantes stylum maledicentiæ exacuerit.

DE TEMPORE OBITVS EPIPHANII.

[c] *Hiero. de Script. Eccl. in Epiph.*

[d] *Pallad. dialog.*

XXV.

At qui celebris in Ecclesia vixit virtutibus clarus, atq; spectatus vbique scientia, zeloque potissimum fidei Catholicæ commendatus, post obitum quoque clarissimum Epiphanij nomen extitit, relatum illud tum à Græcis tum etiam à Latinis inter sanctos, anniuersaria memoria celebrandum. Eius vultus imago à Cyprijs suis expressa cum alijs sacris imaginibus in ecclesia in eius perpetuum honoris monumentum erecta, custodita, & veneratione digna habita fuit. Est de his egregia testificatio recentioris Epiphanij in posteriori Nicæno Concilio his verbis [e]: *Illius discipuli templum in Cypro, quod eiusdem Patris nomine appellarunt, ædificârunt, & cum multis alijs picturis illius quoque imaginem collocârunt.* hæc ipse. Ad postremum verò, quod ex instituto susceperimus, dum veritatem excolimus, cunctas pro viribus verrere quisquilias, admonendum putamus lectorem, Vitam illam Epiphanij, quam recitat Mephrastes, scatere erroribus: inter quos ille, qui ad hæc tempora spectat, adnumerandus, cùm dicitur Epiphanius accersitus Romam ab Arcadio & Honorio Impp. vt sorori ægrotanti suppetias ferret, atque eam curasse, filiumque ipsius extinctum ad vitam reuocâsse. Etenim nec Arcadius Imper. Romæ cum Honorio vmquam degit, neque quis probare poterit Epiphanium vmquam Romam venisse, nisi ipso Theodosio Senioris Imp. exordio, vt quarto tomo superiùs dictum est. Sunt & alia ibi planè delira, quæ prudens lector versatus in his quæ de eo superiùs sunt enarrata, facilè dignoscere poterit. Quod verò ad eius scripta pertinet; præter Panarium & eiusdem Epitomen, & Anchoratum, & de Gemmis libros, & Res gestas sancti Hilarionis, quorum est certa mentio apud sanctum Hieronymum & alios, eiusdem quoque nomine ac titulo notantur libri de Mensuris atque ponderibus, necnon de Vita & obitu sanctorum Propherarum. Meminit Cassiodorus [f] editum à sancto Epiphanio commentarium in Cantica canticorum. Scimus eiusdem nominis clarissimos viros alijs diuersis temporibus claruisse in Oriente & Occidente, de quibus agetur inferiùs pro ratione temporis opportunius. At de rebus inter ambas partes Theophili atque Ioannis hoc anno transactis hic finis esto. Præcesserunt hæc omnia Synodum sequenti anno ad Quercum collectam, in qua idem S. Ioannes à sede, factiosorũ odijs, adnitente Eudoxia Augusta, depositus est.

EPIPHANIVS SANCTITATE CELEBRIS

[e] *Conc. Nicæn. 2. act. 6. to. 2. Conc.*

[f] *Cassiod. de Diuin. lect. c. 5.*

Hoc eodem anno Anastasius Papa interpellatus litteris Ioannis Hierosolymorum Episcopi de causa Ruffini Aquileiensis presbyteri ita rescripsit [g]:

XXVI. EPISTOLA ANASTASII PAPAE AD IOANNEM HIEROSOLY. EPISCOPVM.

[g] *Extat. to. 1. ep. Rõ. Pont. & apud Hier. tom. 9.*

Probatæ quidem affectionis est hoc, vt laudabiliter de sacerdote sacerdos loquaris. Pro tanto igitur præconio, quod in meritam meæ effusissimè contuleris, vt amori tuo gratias ago, ita expendorem tuæ sanctitatis, & eas quas in Domino habes virtutes, subinde quodammodò paruitatis nostræ fauorabilis sermo prosequatur: tam eminenter, vir omnium præstantissime, laudum tuarum fulges nitore conspicuus, vt par esse meritis sermo non possit. Porrò autem tanto titulorum tuorum rapior incitamento, vt etiam quod impetrare nequeo, audere non desinam. Iam hoc de laudibus est tuis, quod me tantam de cœlestis animi istius serenitate laudasti. Tui enim Episcopatus ordo perspicuus, per diuersum Orbem velut radians, etiam ad nos splendoris sui detulit claritatem. In me quippe totum amicitiæ tribuis, examini nihil relinquis. Aut si iurè me laudas: tu quoque similiter relaudandus non es? Obsecro igitur ob vtrumque, vt memetipsum laudare iam desinas. Duplex enim causa me hoc poscere constringit, ne consacerdotis tui sensibus aut dolorem falsa laus ingerat, aut pudorem vera succendat. Ista quidem præfatus est Anastasius: quæ haud otiosè putes nos referre voluisse; sed vt declaretur ex his etiam, sicut ex alijs superiùs enarratis, Ioannem Hierosolymorum Episcopum abeuntem post Origenis errores, iam meliori frugi redditum, fide vbique Catholica his temporibus saltem exteriùs nituisse. At prosequamur reliqua eius epistolæ, quæ spectant ad Ruffini causam. Subdit enim ipse mox ista:

XXVII. DE CAVSA RVFFINI QVID ANASTASIVS PAPA.

Sed ad causam reuertor. Ruffinus, de quo me consulere dignatus es, conscientiæ suæ habet arbitrum diuinam maiestatem: apud quam se integro deuotionis officio ipse viderit qualiter debeat approbare. Origenes autem, cuius in nostram linguam composita deriuauit, antè quis fuerit, in quæ processerit verba, nostrum pro-

poſitum neſciuit. Quod verò ſit animi mei ſtudium, cum tua pauliſper hoc conferam ſanctitate. Hoc igitur mente concepi, quod qui Vrbis noſtræ populis de translata Origenis lectione patefecit, quandam puris mentibus velut nebulam excitans iniectam, fidem Apoſtolorum maiorum traditione firmatam velut deuijs anfractibus illum voluiſſe diſſoluere. Diſcere hoc loco libet quid agat in Romanam linguam iſta translatio. Approbo, ſi accuſat auctorem, & execrandum factum populis prodit: vt iuſtis tandem odijs teneatur, quem iamdudum fama conſtrinxerat. Si verò interpres tantorum malorum erroribus conſenſum præſtat, & legenda impia dogmata prodit in populos: nihil aliud ſui operâ laboris extruxit, niſi vt propriæ veluti mentis arbitrio, hanc quæſola, & quæprima apud Catholicos Chriſtianos vera fides iam ab Apoſtolis exinde vſq; ad tempus præſens tenetur, inopinatæ titulo aſſertionis euerteret.

XXVIII. ERRORES ORIGENIS ROMAE DISSEMINATI REIECTI.

Abſit hæc ab Eccleſia Romana nequaquam Catholica diſciplina. Nunquam profectò eueniet, vt aliqua hoc admittamus ratione, quod iure meritoq; damnamus. Quapropter in toto Orbe Chriſti Dei noſtri diffuſa prouidentia probare dignabitur, accipere nos omnino non poſſe, quæ Eccleſiam maculent, probatos mores euertant, aures circumſtantium vulnerent, iurgia, iras, diſſenſionesq; diſponant. Quare noſce qualem epiſtolam ad fratrem & Coëpiſcopum noſtrum Venerium, diligentiori cura perſcriptam paruitas noſtra tranſmiſerit: ſibiq; hanc conſcientiam fecerim, quòd non ſuperfluæ laborum formidine, neq; vano timore ſoliciter. Mihi certè cura non deerit Euangelij fidem circa meos cuſtodire populos; partesq; populi mei per quæq; ſpatia diuerſa terrarum diffuſas, quantum poſſim, literis conuenire: ne qua profanæ interpretationis origo ſubrepat, quæ deuotas mentes immiſſa ſui caligine labefactare conetur.

XXIX. RVFFINI COMMVNICATIO REIECTA AB ANASTASIO.

Illud quoque, quod euenisse gaudeo, tacere non potui, beatiſſimorum Principum manâſſe reſponſa, quibus vnuſquiſq; Deo ſeruiens ab Origenis lectione reuocetur; damnandumq; ſententia Principum, quem lectio rerum profana prodiderit. Hactenùs ſententiæ meæ forma proceſſerit. Quod te verò vulgi de Ruffino querela ſolicitat, vt quoſdam malis ſuſpicionibus perſequaris: hanc etiam opinionem conſtringã diuinæ lectionis exemplo, ſicut ſcriptum eſt [a]*: Non ſicut videt homo, ita & Deus. Nam Deus videt in corde, homo autem in facie. Itaque, frater cariſſime, omni ſuſpicione ſepoſita, Ruffinum ſcito, quòd propria mente Origenis dicta in Latinum tranſtulit ac probauit: nec diſſimilis ab eo eſt, qui alienis vitijs præſtat aſſenſum. Illud tamen ſcire cupio, ita haberi à noſtris partibus alienum, vt quid agat, vbi ſit, neſcire cupiamus. Ipſe deniq; viderit vbi poſit abſolui.* hactenùs epiſtola Anaſtaſij Papæ ad Ioannem hoc anno (vt diximus) data; quod & teſtificatione S. Hieronymi exploratum reddemus.

[a] 1. Reg. 16.

XXX. Meminit enim frequenter huius Anaſtaſij epiſtolæ idem S. Hieronymus in Apologia in Ruffinum ſcripta, cui eandem ipſam epiſtolam adſuit, vt ipſe teſtatur, cùm Ruffinum ipſum ita redarguit [b]: *Cur translaturus hæretica, in defenſionem eorum præmittis quaſi martyris librum, & id Romanis auribus ingeris, quod translatum totus Orbis expauit? Aut certè ſi ideo interpretaris, vt eum hæreticum arguas: nihil de Græco mutes, & hoc ipſum præfatione teſtare: quod prudentiſſimè Papa Anaſtaſius in epiſtola, quam contra te ſcribit ad Epiſcopum Ioannem, ſuo ſermone complexus eſt, me liberans, qui id feci, & te arguens, qui facere noluiſti. Ac ne forſitan hoc quoq; neges, ſubieci exemplum eius; vt ſi non vis audire fratrem monentem, audias Epiſcopum condemnantem.* hæc ibi. ac rurſum in Poſteriori Apologia, cuius eſt exordium: *Lectis literis prudentiæ tuæ, &c.* hæc habet [c]: *Vade potiùs Romam, & præſens apud eum expoſtula, cur tibi & abſenti & innocenti fecerit contumeliam: primum vt non reciperet expoſitionem fidei tuæ, quam omnis (vt ſcribis) Italia comprobauit, & baculo tuarum vti noluerit literarũ contra canes tuos: deinde vt epiſtolas contra te ad Orientem mitteret, & cauterium tibi hæreſeos, dum neſcis, inureret, &c.* paulò verò pòſt: *Eſto* (inquit) *præteriti anni ego epiſtolam finxerim: recentia ad Orientem ſcripta quis miſit? in quibus Papa Anaſtaſius tantis te ornat floribus, vt cùm ea legeris, magis te velle defendere incipias, quàm nos accuſare.* ita ipſe, quibus & inſinuat hoc anno eam ab Anaſtaſio Papa epiſtolam eſſe datam, nempè ſequenti anno ab eo quo idem Ruffinus ab Anaſtaſio Romam vocatus eſt ad iudicium. Sed & inferiùs, eodem anno, quo ipſe eam ſcribebat Apologiam, datam eſſe ab Anaſtaſio in Ruffinum epiſtolam, declarat his verbis [d]: *Vt noſtram epiſtolam nõ probes, Papæ quoq; Anaſtaſij ſimili dicis fraude ſubnixam, de qua tibi antè reſpondi: quam ſi ſuſpicaris ipſius non eſſe, habes vbi apud eum nos arguas falſitatis. Sin autem eius eſt, vt huius quoq; anni contra te epiſtolæ probant; fruſtrà & falsò falſam arguere niteris, cùm ex illius vera epiſtola noſtram veram eſſe doceamus.*

[b] Hieron. Apolog. 1. lib. 2. DE TEMPORE SCRIPTÆ EPISTOLAE AD IOANNEM EPISC. AB ANAST.

[c] Hieron. Apolog. 2.

[d] Hieron. Apolog. 2.

Cùm igitur S. Hieronymus, quo anno ſcribebat Apologiam illam poſteriorem, ab Anaſtaſio ſcriptam epiſtolam in Ruffinum affirmet; conſtetque ſimul eandem Apologiam ab eodem hoc anno elaboratam: exploratum quoque redditur (quod dictum eſt) datam eſſe hoc eodem anno ab Anaſtaſio Papa eandem in Ruffinum epiſtolam. Quod verò hoc ipſo anno ea Apologia à S. Hieronymo ſcripta ſit, præter alias adductas ſuperiùs rationes, inde quoque certum licet ſumere argumentum; dum ſcilicèt triennium ibidem numerat ab eo tempore, quo ipſe ad Ruffinum epiſtolam dederat. Sed & poſteriori libro prioris Apologiæ [e], dum numerat annos (vt ait) ferme decem, ex quo ad Dexterum Præfectum Prætorio librum ſcripſerat de Scriptoribus Eccleſiaſticis (quod accidit, vt vidimus teſtificatione ipſius, anno decimoquarto Theodoſij Imperatoris, anno autem Domini trecenteſimo nonageſimoſecundo) planè declarat hoc eodem quoque anno priorem etiam in Ruffinum eam ſcriptam eſſe Apologiam, in qua (vt vidimus) eiuſdem meminit epiſtolæ Anaſtaſij Papæ in Ruffinum ad Ioannem Hieroſolymorum Epiſcopum datæ. Cùm igitur ſatis ſit demonſtratum, hoc ipſo anno quo Anaſtaſius ad Ioannem, eodem quoque Hieronymum tum poſteriorem Apologiam aduerſus Ruffinum elucubraſſe; age iam modò de ambabus hoc itidem agamus anno.

[e] Hieron. Apolog. 1. lib. 2.

XXXI. QVO ANNO HIERONYMVS APOLOGIAS SCRIPSIT

XXXII. SCRIPTA RVFFINI IN S. HIERONYMVM.

Meminiſſe intereà debes, lector, dictum eſſe ſuperiùs, Ruffinum ante biennium, nempè anno Domini quadringenteſimo, tres libros aduerſus S. Hieronymum conſcripſiſſe, quos Apologiæ titulo honeſtauit, cùm tamen acerrimæ fuerint inuectiuæ: quos haud omnibus voluit eſſe vulgatos, ſed ſic editos vbique locorum, vt ipſos tantùm ſuis cariſſimis crederet, magna cautela agens, ne in manus S. Hieronymi deferrentur; probè ſciens, omnes illas in eum iactatas accuſationes atque calumnias, in ſe ipſum grauiori impetu ab illo repulſas, fore validiùs conuertendas: quod planè accidit. Etenim etſi nunquam, quamuis diligenter perueſtigatos, in ſe à Ruffino conſcriptos libros Hieronymo videre licuit: tamen ex ijs quæ à Ruffini familiaribus, quibus libri crediti erant, in odium S. Hieronymi & inuidiam in eum concitandam paſſim iactabantur, frater eius Paulinianus (quem ad diſtrahendum patrimonium miſerat, vt vidimus, in Occidentem) capita quædam Ruffini accuſationum in ipſum S. Hieronymum collegit, rediensque Hieroſolymam (vt dictum eſt) eidem patefecit. ſed & alij eiuſdem Hieronymi familiares, præcipuè verò Pammachius & Marcellinus, ex eis nonnulla ſuis literis ſignificârunt. Quibus ipſe acceptis, duas ſcripſit Apologias, quarum prior duobus eſt partita libris, eſtque prioris eorum exordium: *Et veſtris & multorum literis didici, &c.* poſterior verò Apologia ita incipit: *Lectis literis prudentiæ tuæ, &c.* quibus omnibus omnia in ſe iacula iactata retorquet in aduerſarium. Teſtatur id quidem in poſteriori quam ſcripſit Apologia, vbi ait [f]: *Poſtquam repu'i crimina, id eſt laudes tuas, & abſq; inuidia tui nominis reſpondi criminibus, non criminatori; atque vt me Catholicum à te infamatus probarem, inuectus ſum in hæreticos: iraſceris, furis, & luculentiſſimos libros contra me cudis, quos cùm legendos & cantandos omnibus tradidiſſes, certatim ad me de Italia & vrbe Roma atq; Dalmatia ſcripta venerunt, quibus me laudator priſtinus ornâſſes præconijs. Fateor, illicò ad obiecta reſpondi, &c.*

[f] Hieron. Apolog. 2.

XXXIII. RVFFINI TRES LIBRI INVECTIVARVM.

Sed vt hæc exploratiora reddantur, in primis de Ruffini inuectiuis in S. Hieronymum ſcriptis agendum, atque in memoriam reuocandum, ipſum acceptis ab Aproniano literis S. Hieronymi ad Pammachium datis (eſt enim epiſtola ſexageſimaquinta) duos [g] illos, qui habentur præmanibus, aduerſus Hieronymum inuectiuarum libros Ruffinum conſcripſiſſe; quorum priori, ea quæ ab eodem S. Hieronymo dicta epiſtola ad Pammachium ſcripta

[g] extant apud S. Hieron. tom. 9.

erant refellere conatus est; posteriore verò, tanquàm scopâ, verrens cuncta, quæ in omnibus ipsius Hieronymi scriptis corrigenda putauit, leuissima licèt, spectanda & exprobanda cunctis adduxit in medium. Sed & adiecit his Ruffinus tertium librum eodem argumento conscriptum, qui penitùs excidisse videtur: tres namque simul à Ruffino tunc in S. Hieronymum libros elaboratos fuisse, ipse S. Hieronymus auctor est, vbi in sua defensione hæc ait [a]: *Nunc quoq; quia renui laudatorem, & veroſtylo docui me non esse quod meus necessarius prædicauit; dicitur furere, & tres contra me libros venustate Attica texuisse, eadem accusans quæ antè laudauerat, &c.* Porrò hos tres commentarios Ruffinus non Inuectiuas (sicuti diximus) vt modò præsefert eorum inscriptio, sed honestiori titulo Apologiam nominauit. vnde in eum S. Hieronymus [b]: *Non te pudet accusationem tuam Apologiam tuam vocare?*

[a] *Hieron. Apolog. 1. lib. 1.*

[b] *Hieron. Apolog. 2.*

XXXIV

Verùm cùm non integros ipsos libros, sed auditu tantùm percepta Paulinianus ad Hieronymum agentē Bethlehem detulisset; eadem ipse, Apologia scripta duobus partitâ libris, acerrimè confutauit, potiora pollicitus ac vberiora, cùm in manus suas tres illi à Ruffino conscripti inuectiuarum libri integri redderentur: nam in fine posterioris libri hæc habet [c]: *Excessi epistolæ modum* (ad Pammachium enim & Marcellinum, velut epistola vna ijdem inscripti libri habentur) *& qui contra nefariam hæresim iam stylum fixeram, pro me respondere compulsus sum, exspectans tria amici volumina, & ad congeriem criminū eius tota mente suspensus: nisi quod leuius est, professum inimicum cauere, quàm hostem latentem sub amici nomine sustinere.* hæc ibi; sed & superiùs [d]: *Sed aduersus illos libros, qui per angulos garriunt, & furtiua accusatione me mordent, cùm editi fuerint, & de tenebris ad lucem processerint, atq; ad nos vel studio fratrum, vel temeritate æmulorum potuerint peruenire, respondere conabor: neq; enim magnoperè formidandi sunt, quos metuit auctor suus prodere, & tantùm confœderatis legendos esse decreuit.* hæc ipse: vt non mireris, lector, si complura legis in Ruffini inuectiuis, quæ haud inuenis in aduersarijs Hieronymi responsionibus confutata.

[c] *Hieron. Apolog. 1. lib. 2.*

[d] *Idem Apolog. 1. lib. 1.*

XXXV. CATHOLICVS QVO CERTO SIGNO DIGNOSCI POSSIT.

Sed & illud diligenter attende, quomodò vno ictu potens ac solers veritatis propugnator S. Hieronymus aduersarium folia sibi ficùs pro armatura consuentem prosternat, dum ostendit frustrà blandiri sibi de fide Catholica, si vel in minimo à Romana Ecclesia discrepet. ait enim in eum [e]: *Fidem suam quam vocat? Eam ne quæ Romana pollet Ecclesia? an illam, quæ in Origenis voluminibus continetur? Si Romanam responderit: ergo Catholici sumus.* Vides maiorum omnium ore versatum illud firmissimum axioma, & necessarium enthymema; nempè, dicere tantùm, aliquem sequi Romanam fidem, mox ex necessitate deduci esse Catholicum. Ob idque nullum in eum sanctus Hieronymus validius telum intorquet, cùm prouocat ipsum ad sententiam de eo ab Anastasio Romano Pontifice latam, planè significans à nullo quemquam aliquo modo probari posse Catholicum, quem Romanus Pontifex hæreseos condemnârit. In his enim multus est idem S. Hieronymus, cùm posteriori libro suæ prioris Apologiæ in eo versatur, vt scriptam anteà ab eo ad Anastasium Romanum Pontificem Apologiam validissimè confutet: cui & intexuit (vt nuper dictum est) eiusdem Pontificis epistolam de reprobatione & damnatione ipsius Ruffini ad Ioannem Hierosolymitanum Episcopum datam, tanquam fortissimum arietem, quo omnes erectæ ab aduersario defensionum turres solo tenus sternerentur. Scriptos igitur à se Hieronymus duos hos prioris Apologiæ libros, ad eos misit, ad quos sciebat inuectiuas suas dedisse Ruffinum. Testatur id ipse in posteriori Apologia, vbi ait [f]: *Misi hos ipsos Apologiæ meæ libros ad eos quos tu vulneraueras; vt venena tua, nostra sequeretur antidotus.* hæc ipse. Quàm autē inuitus ad hęc Hieronymus traheretur, iam superiùs, eiusmodi fermè exordio controuersiæ, ipsius testificatione optimè testatum redditum est. Sed quæ post hæc his audaciora Ruffinus stylo armatus aggressus sit, audi.

[e] *Hieron. Apolog. 1. lib. 1.*

[f] *Hieron. Apolog. 2.*

XXXVI

Cùm accepisset in se editos duos à sancto Hieronymo Apologiæ libros, immenso furore percitus, tunc ad eum scriptos à se libros misit, & epistolam acerbissimam addidit, quâ eò vsque insaniæ prolapsus est, vt eâdem ipse Hieronymo, nisi taceret, mortem fuerit comminatus, simulque tribunal sæcularium Iudicum, acturus saltem in eum actione iniuriarum. Testatur hęc quidem ipse sanctus Hieronymus in posteriori Apologia, vbi ait [g]: *Ob hanc culpam mittis mihi & priores libros & recentem epistolam plenam iniuriarum & criminum. Quid me vis facere, bone amice? Taceam? videbor crimen agnoscere? Loquar? terres me gladijs tuis, & accusationem non iam Ecclesiasticam, sed tribunalium comminaris.* hæc ibi. Quòd enim Ruffinus malè sibi conscius sciret grauissimè à se Hieronymum exagitatum, noscere tque ipsum in redarguendo valentissimum esse: ad imminentem tantam grandinem auertendam, obstruere Hieronymi os sublime tonans, minis illatis, existimauit. Scribens igitur ad Hieronymum ipsum epistolam (vt dictum est) comminatus est mortem, si quid vltrà in se asperum durumúe proferret. Tradit id quidem iterum ipse Hieronymus in eadem quā in ipsius epistolam edidit Apologiam, vbi ait h: *Quid enim necesse fuit, accusationis volumina mittere, & maledicta proferre in medium, si tu in vltima parte epistolæ denunciata morte, me deterres, ne audeam respondere criminibus, immo laudibus tuis?* & inferiùs: *Mortem minaris, quam & serpentes inferre possunt. Mors omnium est: homicidium pessimorum. Quid enim, nisi tu me occideris, ego immortalis ero? Quin potiùs ago gratias, quòd facis de necessitate virtutem.* & ad postremum hæc eadem refricans, ait [i]: *Talibus institutus es disciplinis, vt cui respondere non potueris: caput auferas, & linguam quæ tacere non potest, feces? Nec magnoperè glorieris, si facias quod scorpiones possunt facere & cantharides. Fecerunt hoc & Fuluia in Ciceronem, & Herodias [k] in Ioannem: quia veritatem non poterant audire, & linguam veriloquam discriminali acu confoderunt, &c.*

[g] *Hieron. Apolog. 2.*

[h] *Hieron. Apolog. 2.*

[i] *Hieron. Apolog. 2.*

[k] *Luc. 3.*

XXXVII. HIERONYMVS RVFFINI EXCITATVR MINIS.

At tantum abfuit vt minis Ruffini sanctus Hieronymus coërcitus fuerit, ne criminationibus respondere t, vt qui antè monitus à Chromatio Aquileiæ Episcopo (puto eiusdem Ruffini opera) iam tacere penitùs decreuisset, eâ Ruffini epistola expergefactus, in eum iterum clamare compulsus fuerit. affirmat id quidem ipse suæ ipsius Apologiæ exordio, vbi ait [l]: *Testem inuoco Iesum conscientiæ meæ, qui & has literas & tuam epistolam iudicaturus est, me ad commonitionem sancti Papæ Chromatij voluisse reticere, & finem facere simultatum, & vincere in bono malum. Sed quia minaris interitum, nisi tacuero: respondere compellor, ne videar tacendo crimen agnoscere, & lenitatem meam malæ conscientiæ signum interpreteris. Hoc est verum dilemma tuum, non ex dialectica arte, quam nescis, sed ex carnificum officina & meditatione prolatum: Si tacuero, criminosus ero: Si respondero, maledicus. Tu ergo me cohibes, & cogis ad respondendum, &c.*

[l] *Hieron. Apolog. 2.*

XXXVIII. QVALIS HIERONYMVS ADVERSVS HAERETICOS.

Quantum enim sancti Hieronymi ex ipsius scriptis tanquam ex facie animum intueri datur; sic planè comparatum nouimus sanctissimum virum, vt cùm aduersus hæreticos agendum esset, magnis semper atque vehementibus spiritibus insurrexerit. Ad hoc namque spectat, quod ad finem eiusmodi posterioris Apologiæ habet verbis istis: *Canes latrant pro dominis suis: tu non vis me latrare pro Christo?* Ad hoc insuper illud pertinet, quod in priori Apologia sic de se ait [m]: *Hoc vnum denuncio, & repetens iterum iterumq; monebo. Cornutam bestiam petis, & nisi cauerem illud Apostoli [n]: Maledici regnum Dei non possidebunt; &, Mordentes [o] inuicem, consumpti estis ab inuicem: iam nunc sentires de paruula subdolaq; concordia magnam tibi in mundo ortam esse discordiam.* sed & cùm differit aduersus Iouinianum, eiusque garrulum defensorem, hæc item [p]: *De nobis quoq; dici potest, Fœnum habet in cornu, longè fuge. Sed magis volumus esse discipuli eius, qui ait [q]: Dorsum meum posui ad flagella, &c.* sic quidem compositus ille fuit aduersus hæreticos, vel cùm calumniosè hæresis insimularetur: vnde & ad eundem Ruffinum [r]: *In vno tibi consentire non potero, vt parcam hæreticis, vel vt me Catholicum non probem. Si ista est causa discordiæ, mori possum, tacere non possum.* atque ad postremum hæc vltima ab eo apponitur attestatio: *Sit inter nos vna fides, & illico pax sequetur.*

[m] *Hieron. Apolog. 1. lib. 1.*

[n] *1. Cor. 6.*

[o] *Gal. 3.*

[p] *Hier. epist. 51.*

[q] *Isai. 50.*

[r] *Hieron. Apolog. 2.*

Hæc autem ex scriptis ipsius deprompsimus, ne quis

XXXIX

miretur, si eum ita erectâ ac planè inflexibili vides stare ceruice, cùm differit aduersus Ruffinum, cùm eum summâ eloquentiæ vi exagitat, deprimit, deridet interdum, subsannat, scommatibus vrget, dicterijs deludit, accommodatisque ad mores hominis nominibus appellat, nominans eum sæpè Grunnium, alludens nimirum [a] ad illum Grunnium Caracottam, cuius testamentum Porcelli solerent cachinnantes pueri in scholis ludibrio risuque prosequi: idcirco id ipse, quòd Ruffinus scriberet res nullius pretij. sicut & cum Alecto [b] nominat ob furorem, Luciumque Lauinium aliquando, & Asinium Pollionem, ob æmulationem, quod alter ipsorum Terentium, Ciceronem alter fuerit æmulatus: itidemque cùm aliquando [c] Calphurnium lanarium ob dolos & fraudes. Sed cur hæc? cur (inquam) Ruffinum ipsum [d] interdum, tacito proprio, alienis nominibus nuncupauit? idem ipse S. Hieronymus propositi sui eiusmodi rationem affert, cùm de Pelagianis agit erroribus, ex Origenistarum palmitibus propagatis, deque eodem Ruffino Grunnij nomine nuncupato: *Cui* (inquit [e]) *respõdere diu tacens, & dolorem silentio deuorans, crebra fratrum expostulatione compulsus sum: nec tamen hucusq; prorupi vt auctorum nomina ponerem, malens eos corrigi, quàm infamari: nec enim hominum, sed errorum inimicus sum, &c.* Sic vides animi eius consilium fuisse, non detegendi, sed potiùs contegendi causâ eius crimina, alieno nomine sæpè siue Ruffinum, siue alios nominâsse.

[a] *Hieron. proœm. lib. 11. in Isai.*

[b] *Hieron. in Age. cap. 3.*

[c] *Hieron. Apolog. 1. & 2.*

[d] *Hieron. epist. 51.*

[e] *Hieron. præf. in Hierem. lib. 4.*

XL. HIERONYMI HVMILITAS.

Cæterùm etsi in hunc modum S. Hieronymus sæpè videatur celso animo erectus aduersus hæreticos: tamen quantum præ cæteris virtutibus præditus fuerit animi demissione, quam vsitatiori vocabulo dicimus humilitatem, tum res ab eo gestæ, tum etiam scripta manifestè declarant. Accipe in primis quæ ipse scribat in epistola [f] ad Abigaum: *Quamuis* (inquit) *mihi multorum sim conscius peccatorum, & quotidiè in oratione flexis genibus loquar [g]: Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris: tamen sciens scriptum esse ab Apostolo [h]: Ne inflatus superbia incidat in iudicium diaboli. & in alio loco scriptum [i]: Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. nihil ita à pueritia conatus sum vitare, quàm tumentem animum, & ceruicem erectam, Dei contra se odium prouocantem. Noui enim magistrum & Dominum & Deum meum in carnis humilitate dixisse [k]: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, &c.* Habes eius animi institutum, & quidem haud inanibus verbis iactanter proditum, sed opere peregregiè impletum. Etenim cùm magnos quoque viros soleat inflare scientia; indeque mentis tumor obortus cæteros spernere, se solum verò aspicere doceat, perque aliena gradi vestigia dedignari faciat, & nouitates excogitare suadeat: quantum ab his ipse sanctus Hieronymus abhorruerit, vel vnâ illâ sententiâ accipe, quâ animum suum testatum ita reliquit [l]: *Fateor enim* (inquit) *mi Domnion & Rogatiane carissimi, nunquam me in diuinis voluminibus proprijs viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum; quantò magis de ipsis in quibus anceps eram? &c.* Videntur ne hæc tibi, lector, celsæ mentis elatique animi, vel erectæ ceruicis indicia, & non potiùs veri Ecclesiæ doctoris summam animi summissionem præseferentis? quem vtinam imitati essent, qui ipsum fastûs atque superbiæ, inflato animo, summâ arrogantiâ, atque incomparabili temeritate redarguunt.

[f] *Hieron. epist. 32.*

[g] *Psal. 24*

[h] *1. Tim. 3*

[i] *1. Pet. 5.*

[k] *Matt. 11*

[l] *Hieron. epist. 108.*

XLI. RVFFINVS IN DETERIORA LAPSVS VBIQVE DAMNATVS.

Quod verò ad Ruffinum pertinet: tantùm abfuit vt parato à sancto Hieronymo antidoto curaretur, quin potiùs post Origenis errores, quos fouit, Pelagianæ hæresis aspides ex eis obortos, percaram sibi sobolem enutriuerit: quod proprium est hæreticorum, semper in deterius ferri, quousque in imum impietatis prolabantur, iusto Dei iudicio condemnati, vt ipsi sibi malum inferant, quod nec ab hostibus passuri essent. Quomodò autem hæc acciderint, suo loco patebit. Stabilis igitur de Ruffini damnatione sententia Anastasij Papæ permansit, quam nemo successorum Romanorum Pontificum aboleuit. cuius quoque scripta iure quidem censuræ S. Hieronymi Gelasius Papa subiecit: appositeque diuino arbitrio factum, vt qui viuens canino dente eiusdem S. Hieronymi scripta corrosit, eundem post obitum quoque meretur experiri censorem. Ista enim in Romano Concilio de Ruffini commentarijs ipse Gelasius definita reliquit: *Ruffinus vir religiosus plurimos Ecclesiastici operis edidit libros; nonnullos etiam Scripturas interpretatus est. Sed quoniam beatus Hieronymus eum in aliquibus de arbitrij libertate notauit: illa sentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum sentire cognouimus: & non solùm de Russino, sed etiam de diuersis, quos vir sæpiùs memoratus zelo Dei & fidei religione reprehendit.* hæc Gelasius; cuius ne mouearis nomenclatura, dum Ruffinum ipsum iudicio Ecclesiastico prædamnatum, virum religiosum appellat: eo enim titulo ipsum monachum voluit demonstrâsse. Quomodò autem post hæc factum sit, vt recisa vlcera Origenis errorum, eadem recrudescentia, in grauiora apostemata Pelagianæ hæresis intumuerint, dicturi sumus inferiùs.

Hoc anno Anastasius Romanus Pontifex ex hac vita migrauit, vt & Marcellinus Comes in Chronico docet, dum sub huius anni Consulibus Innocentium eidem suffectum ponit. Sed & Prosper cùm sub eodem Consulatu Arcadij & Honorij quinto ingressum Innocentij referat, eadem quæ ex Marcellino sunt dicta, confirmat. Quæ etiam nuper ex S. Hieronymo de Anastasio Papa sunt recitata, ad hunc saltem ipsum vixisse annum, perspicuè demonstrant, necnon Concilium Carthaginense anno superiori Idibus Septembris celebratum, vbi de viuente adhuc Anastasio mentio habetur, à quo literas acceperunt. Et cùm omnium sententia constet, defunctum ipsum esse in fine mensis Aprilis, certè quidem non ante præsentem annum eius obitus referri potest. Ex quibus arguendi erroris sunt, qui anno superiori Anastasium decessisse tradunt, quiúe eum annos tantùm tres sedisse dicunt. Habita enim ratione temporis quo sedere cœpit, nimirùm anno Domini trecentesimo nonagesimooctauo, pridie Idûs Martij; & obitûs eius, quem hoc anno contigisse ponimus V. Kal. Maij; dicendum est eum sedisse annos quatuor, mensem vnum, & dies tredecim.

XLII. ANASTASII PAPÆ OBITVS ET ACTA.

De eodem Anastasio hæc in libro de Romanis Pontificibus scripta leguntur [m]: *Hic constituit, vt quotiescunq; sancta Euangelia recitarentur, sacerdotes non sederent sed curui starent. Hic fecit constitutum de Ecclesia. Hic fecit basilicam quæ dicitur Crescentiana in regione secunda, via Mamurtina in vrbe Roma* (fortasse viâ Mamurrinâ, sic dicta ab ædibus Mamurri in secunda regione locatis [n].) *Et hoc constituit, nulla ratione transmarinum hominem in clericatus honorem suscipi, nisi quinq; Episcoporum designaret chirographum: quia & eodem tempore Manichæi inuenti sunt in Vrbe Roma. Hic fecit ordinationes duas in vrbe Roma per mensem Decembrem, ordinauit presbyteros octo, diaconos quinq;, Episcopos per diuersa loca decem. Qui sepultus est in cœmeterio suo ad Vrsum Pileatum, quinto Kal. Maij.* hæc ibi. Decessit planè titulo sanctitatis insignis, relatusque in sanctorum catalogum, anniuersaria memoria celebrandus, quê huiusmodi elogio commendat sanctus Hieronymus [o]: *Non est multum tempus in medio, succedit in Pontificatum vir insignis Anastasius, quem diu Roma habere non meruit, ne Orbis caput sub tali Episcopo truncaretur: immo idcirco raptus atq; translatus est, ne semel latam sententiam precibus suis flectere conaretur, dicente Domino ad Hieremiam [p]: Ne orauerit pro populo isto, neq; deprecâris in bonum: quia si ieiunauerint, nõ exaudiam preces eorum: & si holocausta & victimas obtulerint, non suscipiam eas. in gladio enim & fame & pestilentia consumam eos.* Sed hæc de Vrbis excidio post annos octo contigerunt: Porro ipsius epitaphium Dei beneficio hactenus conseruatum, hic addendum curauimus. sic se habet [q]:

[m] *Tom. 1. Concil.*

[n] *Pãun. in Vrb. Rom. region. 2.*

[o] *Hieron. epist. 16.*

[p] *Hier. 14*

[q] *Antiq. in script. in Append. pag. 1165. num. 7.*

Limina nunc seruo tenui qui culmine sedis
Hic merui tumulum præsul Anastasius.
Presbytero genitus delegi dogmata vitæ,
Militiæq; Dei natus in officijs.
Pontificum casto famulatus pectore iussis
Obtinui magnum nomen Apostolicum.

XLIII. RES AB ANASTASIO PAPA GESTAE.

XLIIII. DIACONORVM AC PRESBYTERORVM DISSIDIA.

Quod autem dicitur, ab Anastasio statutum fuisse, vt dum per diaconum, cuius id muneris est, Euangelium in Ecclesia caneretur, sacerdotes non sederent, sed starent curui:

curui: vnde eiusmodi sanciendi decreti occasio fluxerit, historiam pertexendam esse putamus. Grauis Romæ his temporibus inter presbyteros & diaconos est oborta contentio: hi enim administrantes res Ecclesiæ, supercilio elati, spernebant presbyteros; presbyteri autem in eosdem insurrexêre, atque ex cõsuetudinis Romanæ Ecclesiæ præscripto, ipsis sedentibus, eos stare debere, contendebant. Sed eo vsque contentio pertinax progressa est, vt etiã cùm stantes diaconi coram populo legerent Euangelium, presbyteri tamen minimè è sessione consurgerent, quod vt enorme factum Anastasius Papa emendandum sancito eiusmodi decreto putauit. Quisnam autem huius contentionis primus auctor extiterit, proditur ex veteri quæstionis tractatione apud S. Augustinum posita hisce verbis [a]: *Quomodò contra Leuitas Romanos disceptandum sit, qui contendunt Leuitas sacerdotibus, & diaconos presbyteris coæquare.* hic est titulus quæstionis. ac paulò pòst: *Quidam igitur qui nomen habet Flacidij, duce stultitia, & ciuitatis Romanæ iactantia, Leuitas sacerdotibus, & diaconos presbyteris æquare contendit; non dicam præferre; quia stultius est, & forte incredibile videtur, & nos non emendatores, sed calumniatores habeamur.* hæc auctor. Sed & sanctus Hieronymus [b] de eodem in epistola ad Euagrium ita habet ipso eius exordio: *Legimus* (inquit) *in Isaia* [c]: *Fatuus fatua loquetur. Audio quendam in tantam erupisse vecordiam, vt diaconos presbyteris, id est, Episcopis anteferret.* docet maiorum sententia presbyteros Episcopos nominatos esse. Quantum autem præter omne ius fasque hæc de diaconis dicerentur, ambo auctores pluribus differunt & de Romanæ Ecclesiæ diaconis apud Augustinum hæc leguntur: *Quanquàm Romanæ Ecclesiæ diaconi modicè inuerecundiores videantur, sedendi tamen dignitatem in Ecclesia nõ præsumunt.* Quid insuper sibi indebitè diaconi vsurpauerint, idem auctor ita pòst multa: *Nunc enim videmus, diaconos temere, quod sacerdotum est, agere per conuiuia; & in oratione id velle, quod respondeatur illis, cùm istud solis liceat sacerdotibus.* Sanctus Hieronymus eadem de his in hunc modum: *Cæterùm etiam in Ecclesia Romæ presbyteri sedent, & stant diaconi: licèt paulatim increbescentibus vitijs, inter presbyteros, absente Episcopo, sedere diaconum viderim, & in domesticis conuiuijs benedictiones presbyteris dare. Discant qui hoc faciunt, non se rectè facere, &c.* hæc ipse.

[a] *Apud Augustin. Quæst. ex vtroque mixt. q. 101.*

[b] *Hieron. epist. 85.*

[c] *Isaiæ 32*

XLV. Vnde autem acciderit, vt diaconi Romanæ Ecclesiæ maiori fastu tumescerent; eam in primis idem qui suprà auctor [d] affert causam, cùm ait: *Vt autem non omnia ministeria obsequiorum per ordinem agant, multitudo facit clericorum. Nam vtiq; & altare portarent & vasa eius, & aquam vtique in manus infunderent sacerdoti, sicut videmus per omnes Ecclesias.* & paulò pòst, ob Romanæ Ecclesiæ excellentiam inflatos esse Romæ diaconos, idem ita demonstrat: *Sed quia Romana Ecclesia ministri sunt, idcirco honorabiliores putantur, quàm apud cæteras Ecclesias, propter magnificentiam vrbis Romanæ, quæ caput esse videtur omnium ciuitatum. Si itaq; sic est, hoc debent & sacerdotibus suis vendicare: quia si ij qui inferiores sunt, crescunt propter magnificentiam ciuitatis; quantò magis qui potiores, sublimandi sunt?* At nequaquam pro ciuitatum amplitudine crescere Ecclesiasticorum ordinum dignitatem, vt ob id diaconus diacono, presbyter presbytero, & Episcopus Episcopo dignior habendus sit, licèt iurisdictionis potestate ille minor, iste maior apparet, S. Hieronymus de his ipsis eãdem epistola differens, probè confirmat, cùm in exemplum ista ita deducit: *Nec altera* (inquit) *Romanæ vrbis Ecclesia, altera totius Orbis existimanda est. Et Galliæ, & Britanniæ, & Africa, & Persis, & Oriens, & India, & omnes barbaræ nationes vnum Christum adorant, vnam obseruant regulam veritatis. Si auctoritas quæritur, Orbis maior est Vrbe. Vbicunq; fuerit Episcopus, siue Romæ, siue Eugubij, siue Constantinopoli, siue Rhegij, siue Alexandriæ, siue Tanis; eiusdem meriti, eiusdem est & sacerdotij. Potentia diuitiarum, & paupertatis humilitas vel sublimiorem vel inferiorem Episcopum non facit: cæterùm omnes Apostolorum successores sunt.* hæc sanctus Hieronymus. Sed vides vnde deducta sit ea sententia; neminem sacrorum Antistitum alterum præstare alteri, nempè quò ad sacros ordines. Sic igitur erubescant impij inscitiæ suæ, qui eiusmodi verba S. Hieronymi distorquent, dum ad omnem auctoritatem atque iurisdictionem tollendam improbè referunt. Scopus namque propositæ quæstionis ipsius in primis attendendus erat, vt germanum sensum eius verborum assequerentur. Sed de his superiùs tomo primo Annalium pluribus actum est.

[d] *Apud Augustin. Quæst. ex vtroque mixt. q. 101.*

CVR ROMANAE ECCLESIAE DIACONI SVPERBIRENT.

ORDO SACER IDEM COMMVNIS OMNIBVS.

XLVI. Cur insuper Romanæ Ecclesiæ diaconi super alios cæterarum Ecclesiarum diaconos & presbyteros eleuarentur, idem sanctus Hieronymus eãdẽ ad Euagrium epistola ita subdit: *Sed dicis: Quomodò Romæ ad testimonium diaconi presbyter ordinatur? Quid mihi profers vnius Vrbis consuetudinem? Quid paucitatem, de qua ortum est supercilium in leges Ecclesiæ, vindicas? Omne quod rarum est, plus appetitur. Pulegium apud Indos pipere pretiosius est. Diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles facit.* Sed & id alia ratione idem qui suprà apud Augustinum auctor refellit, dum ostendit, haud hac ex parte præferendos vel æquandos presbyteris esse diaconos, quod illi horum testimonio ordinentur, cùm ipsi diaconi plebis testimonio cõsueuerint promoueri: quod factum primò à Petro [e] probat in ordinatione septem diaconorum. Sed insuper & alias idem auctor causas inculcat, cur tanti essent pretij Romæ diaconi, cùm ait [f]: *Diaconi ergo ordo est, accipere à sacerdote, & sic dare plebi. Vides quid pariat vana præsumptio? Immemores enim, elatione mentis, eò quòd videant Romanæ Ecclesiæ esse ministros, non considerant quid illis à Deo decretum sit, & quid debeant custodire. Sed tollunt hæc de memoria assiduæ stationes domesticæ, & officialitas, quæ per suggestiones malas, seu bonas, nunc plurimum potest: Aut timetur enim ne malè suggerant, aut emuntur, vt præsentent. Hi sunt qui faciunt eos ordinis sui non considerare rationem: dum enim per adulationem obsequuntur illis illicitè, præcipites illos faciunt, vt plus sibi putent licere. Quippe cùm videant non sic deferri sacerdotibus, ac per hoc anteferri se putant.* hæc ipse: quibus sanè significatur, Romanæ Ecclesiæ diaconorum illud etiam fuisse muneris, referre diuersorum causas ad Summum Pontificem, & ab ipso accepta responsa petentibus reddere.

[e] *Actor. 6.*

[f] *Apud S. August. Quæst. ex vtroque mixt. q. 101.*

XLVII. Hæc quidem priuatim inhærebant Ecclesiæ Romanæ diaconis: cæterùm illud in omnibus Ecclesijs commune omnibus erat, vt bona Ecclesiæ administrarent: cuius rei causa pariter contingebat, vt non Romæ tantùm, sed vbique diaconi à populo maiori frequentarentur quàm sacerdotes obsequio. Hinc obortas videas querelas illas Honorati archidiaconi Salonitani apud sanctum Gregorium [g] Romanum Pontificem, cùm questus est degradari se potiùs quàm prouehi, cùm ab eo in presbyterum ordinari tentaretur. Horum igitur causa non Romæ duntaxat, sed & in alijs quoque Ecclesijs contingebat, diaconum aduersus presbyteros erigere sæpè ceruicem. Quamobrem ad huiusmodi procacium retundendam Magnum Nicænum Concilium diaconos, ne quid præter ius fasque præsumerent, edito canone vetuit, vbi inter alia [h]: *In sua diaconi mensura permaneant, scientes quòd Episcoporum quidem ministri sint, inferiores autem presbyteris habeantur. per ordinem ergo post presbyteros gratiam sacræ communionis accipiant, aut Episcopo aut presbytero porrigente. Sed nec sedere in medio presbyterorum diaconis liceat, &c.* Sed cùm in Africanam Ecclesiam eiusmodi diaconorum arrogans insolentia irrepsisset, eundem canonem Episcopi Africani inseruerunt sexto Concilio Carthaginensi [i]. Insuper quòd & Galliarum Ecclesias idem morbus inuasisset, in Concilijs Arelatensibus [k] primùm eorundem diaconorum fastus depressus est: & in Concilio Andegauensi hoc sæculo celebrato, Consule Opilione, quod manuscriptum accepimus à pio disertoque viro Frontone Ducæo Societatis IESV digno presbytero, canone tertio id cautum habetur: *Vt diaconi presbyteris omni humilitate nouerint deferendum esse.* Sed excisis ramis, malo sæpè repullulante, sæpiùs opus fuit Ecclesiasticæ censuræ illud securi succidi, vt inter alios Romæ in Concilio à Gelasio Papa factum apparet [l]. At de his modò satis: in hæc enim occasione Anastasij Papæ decreti progressi sumus.

EX BONORVM ADMINISTRATIONE CREVIT DIACONORVM SVPERBIA.

[g] *Greg. lib. 2. epist. 14. 15. 16.*

[h] *Concil. Nicæn. cap. 18.*

[i] *Concil. Carthag. 6. cap. 18.*

[k] *Concil. Arel. 1. c. 18 Concil. Arel. 2. cap. 15.*

[l] *Concil. Rom. sub Gelasio. cap. 9. 10.*

XLVIII. Quod autem ad eiusdem Pontificis scripta pertinet: duæ eius nomine habentur scriptæ epistolæ decretales: sed quarum prior cùm data reperiatur Consulibus Arcadio

ANASTASII PAPÆ SCRIPTA

atque Bautone, ante annos ab eiuſdem Anaſtaſij ingreſſu quatuordecim; planè apparet (ſi legitimam, & nõ ſuppoſitam eam eſſe velimus) alijs Pontificibus quàm Anaſtaſio adſcribenda. Illud etiam non ignoramus, maximã partem eiuſdem prioris epiſtolæ, vbi agitur de Manichæis, reperiri apud ſanctum Leonem Magnum Romanum Pontificem in epiſtola ſecunda data ad vniuerſos Italiæ Epiſcopos, quod quidem de impoſtura ſuſpicionem auget. Scimus tamen Anaſtaſium complures epiſtolas conſcripſiſſe, in cauſa præſertim Origeniſtarum, & in cauſa Donatiſtarum ad Africanos, & inter alias ad Vrſinum de incarnatione Filij Dei, cuius tria habes fragmenta recitata in appendice ad Breuiarum Liberati diaconi. At de ſcriptis Anaſtaſij hactenùs. Poſt cuius obitum, cùm vacâſſet ſedes dies viginti & vnum, decimoquinto Kalend. Iunij Innocentius Albanus Innocentij filius creatus eſt Romanus Pontifex: cuius res geſtas, ordine ſeruato temporũm, recenſebimus, atque in annos ipſius ſedis exactè dinumerabimus.

INNOCENTIVS PAPA CREATVR.

XLIX. S. MARTINI OBITVS.

Sed de funere tranſeamus ad funus, nimirùm ab obitu ſancti Anaſtaſij Papæ ad migrationem ſancti Martini Turonenſis Epiſcopi: quem hoc anno diem extremum clauſiſſe, ex teſtificatione Seueri alijsque certis notis, tum tertio, tum etiam quarto, immo & hoc quinto Annalium tomo pluribus demonſtrauimus. Qui enim, ex Seueri ſententia, ſub Conſulatu Euodij ſanctus Martinus ſeptuagenarius erat, anno nimirum Domini trecenteſimo octogeſimoſexto, idemque eiuſdem aſſertione ſuperuixiſſe ponitur annos ſexdecim, neceſſe eſt affirmare hoc anno vita perfunctum, agentem ætatis annos octogintaſex, cùm ſediſſet annos triginta & vnum: tot enim numerandi ſunt anni Epiſcopatûs S. Martini, ſi Gregorij ſententiæ conſenſerimus, dicentis [a] creatum fuiſſe Epiſcopum anno octauo Valentiniani & Valentis Imperatorum. Eius autem feliciſſimus exitus eodem die quo contigit, in tabulis notatus Eccleſiaſticis, anniuerſaria commemoratione ſolemni celebritate recurrit. Ex quibus omnibus erroris arguuntur, quæ Cæſario & Attico Conſulibus, ſuæ ætatis anno octogeſimoprimo ſanctum Martinum mortuum eſſe tradunt.

[a] *Gregor. Turon. hiſt. lib. 10. cap. 31.*

L. TEMPVS OBITVS S. MARTINI ET ÆTAS.

Præter illa autem quæ ſuperiùs in medium allata ſunt de propagata S. Martini vita vſque in præſentem annum; Franci veteres ſcriptores, qui numerare conſueuerunt annos ab obitu ſancti Martini, huius ſententiæ adſtipulatores eſſe conuincuntur, dum ab hoc anno quadringenteſimo ſecundo annorum numerum deduxiſſe noſcuntur: atque (vt prætermittamus alios) Gregorius Turonenſis Epiſcopus, licet ſub Conſulatu Cæſarij & Attici Martini obitum referat, tamen dum Clodouæi Francorum Regis mortem contigiſſe dicit ab obitu ſancti Martini anno centeſimo duodecimo, planè ab hoc tempore numeri exordium ducit; cùm conſtet ipſum Clodouæum peruenisſe ad Pontificatum Hormiſdæ Papæ, ad quem ipſe coronam dono miſit: nam & ipſe quoque Hormiſdas Papa in literis ad Remigium Rhemenſem Epiſcopum de Clodouæo adhuc ſuperſtite mentionem habet. Putatur quidem irrepſiſſe mendum apud ipſum Gregorium Turonenſem, dum perperàm apud eum legitur [b] deceſſiſſe ſanctus Martinus anno quadringenteſimo duodecimo à paſſione Domini, cùm numerandi fuiſſent (vt dictum eſt) à natali Domni anni quatuorcentum & duo. Rurſum verò hoc Domini anno quadringenteſimo ſecundo contigiſſe ſancti Martini ad Deum tranſitum, ex ſancto Proſpero etiam ſibi vendicat Sigebertus in Chronico: verùm errore labitur. dum pro quinto Arcadij Conſulatu, quo obijt, quintum eiuſdem Imperatoris ponit Imperij annum; ſicut & cùm ætatis Martini numerat annos octoginta & vnum, ſedis verò viginti ſex. Sed & cùm ante obitum ſancti Ambroſij deceſſiſſe refert ſanctum Martinum, prorſus hallucinatus conuincitur: cùm luce clariùs ſuperiùs ſit demonſtratum, ante annos quinque, Cæſario & Attico Coſſ. Domini anno trecenteſimo nonageſimoſeptimo ſanctũ Ambroſium ex humanis deſijſſe. Ex quibus omnibus, quæ ipſe Gregorius tradit, interfuiſſe per viſum ſanctum Ambroſium ſancti Martini funeri, euaneſcere prorſus intelligis. Sed de his in Notis pluribus actum eſt.

[b] *Gregor. hiſt. lib. 1. cap. 48.*

Sulpitius Seuerus, qui ſancti Martini viuentis res geſtas conſcripſit, de eius ad cœlum conſcenſu per viſum certior redditus, ad Aurelium diaconum epiſtolam ſcripſit: itidemque de obitu atque funere extant ipſius ad Baſſulam ſocrum literæ. Porrò haud pridem ante Martini obitum. Clarum eius diſcipulũ præceſſiſſe, ſanctitate clariſſimum, idem Seuerus in dicta epiſtola ad Aurelium tradit: de quo ipſo Seuero expoſcente, ſanctus Paulinus [c] Nolanus Epiſcopus duo epitaphia verſibus ſcripſit. Edidit poſtea idem Seuerus de rebus geſtis ſancti Martini ſimulque de Ægypti monachis nonnullis tres dialogorum libros: ſed haud eo accepti ſunt plauſu, quo Vita ipſius ab eo ſcripta: plura enim habent emendatione digna. A ſancto Hieronymo idem Seuerus in eodẽ commentario arguitur erroris Millenariorum, cum in Ezechielem [d] poſt enumeratos eius erroris ſectatores, addidit: *Et nuper Seuerus noſter in dialogo, cui Gallo nomen impoſuit, &c.* Quoto inſuper Domini anno Seuerus dialogum illum ſcripſerit, ex his pariter intelligi poteſt. Nam cùm idem dicat ſanctus Hieronymus eos nuper à Seuero ſcriptos; conſtetque commentarios in Ezechielem, vbi de his agit, anno quo à Gothis capta eſt Vrbs, eſſe conſcriptos (vt ex eius in libris affixis præfationibus apparet) nempè poſt octo ab hoc tempore annos: vtique fatendum eſt, longè poſt obitum ſancti Martini eam à Seuero ſcriptionem elucubratam eſſe; licèt profectio illa Poſthumiani in Orientem, à qua ſumit dialogorum exordium, contigerit viuente ſancto Martino anno videlicèt quo ob Origeniſtas (vt dictum eſt) contigit Alexandrinam Eccleſiam turbis exagitari. Porrò Gelaſius [e] eoſdem Seueri dialogos ſub nomine Poſthumiani & Galli recenſuit ob errores in eis inuentos inter apocrypha.

[c] *Paulin. epiſt. 12.*

[d] *Hieron. in Ezech. cap. 36. lib. 11.*

[e] *Gelaſ. Concil. Rom. can. de lib. auth. & apocr.*

Quod inſuper pertinet ad lucubrationes ab alijs editas de Vita ſancti Martini: teſtatur quidem Gregorius [f] Turonenſis, res ab eo geſtas ſcriptas eſſe verſibus à ſancto Paulino Nolano Epiſcopo quinque partitas libris; adieciſſeque eundem ait ſextum librum de miraculis ab eo poſt obitum editis. Id ſanè ab eodem Paulino viſus eſt expetijſſe Seuerus, his verbis ad calcem dialogorum appoſitis de Paulino poſt alia [g]: *Ille* (inquit) *Martini nou inuidus gloriarum, ſanctarumq; in Chriſto virtutum pijſſimus æſtimator, non abnuet Præſulem noſtrum cum ſuo Felice componere.* hæc ipſe. Sed & Venantius Fortunatus de Paulino id ipſum affirmâſſe videtur illis verſibus [h]:

LII. SCRIPTORES ALII RERVM S. MARTINI

[f] *Gregor. Turon. de mirac. S. Martini cap. 2.*

[g] *Seuer. dialog. lib 3. in fin.*

Stemmate, corde, fide, pollens Paulinus, & arte
Verſibus explicuit Martini dogma magiſtri. & inferiùs [i]:
Cuius proſaicus cecinit priùs acta Seuerus,
Verſibus intonuit Paulinus deinde beatus. hæc ipſe, intelligens de ſancto Paulino Nolano Epiſcopo: ſed planè decipitur, vt paulò inferiùs apparebit. Ipſe verò Venantius quatuor libris heroico carmine Acta eiuſdem ſancti Martini cecinit: deuinctus planè miraculo, cùm eius beneficio extinctum penè lumen oculorũ recepit, vngens eos oleo, quod in lychno ad imaginem eius ardebat; quod ipſe haud ingratus ad finem operis verſibus profitetur.

[h] *Venant. in Vit. S. Martini lib. 1.*

[i] *Idem lib. 2. prope finem.*

LI. SEVERVS SCRIPTOR RERVM S. MARTINI.

Si verum eſt quod ait Gregorius [k], Paulinum mutuatum eſſe à Perpetuo Turonenti Epiſcopo, quæ libro ſexto de miraculis ſancti Martini conſcripſit; planè aſſerendum erit, alium iſtum eſſe Paulinum ab illo Nolano Epiſcopo: nam ab obitu ſancti Martini vſque ad ſedem Perpetui anni numerantur ſexaginta quatuor, nimirùm ex ſententia eiuſdem Gregorij quadragintaſeptem ſedis Briccij ſucceſſoris ſancti Martini, & decem & ſeptem illius qui poſt ſedit, Euſtochij: ad quod tempus minimè peruenisſe Paulinum conſtat, quem anno Domini quadringenteſimo trigeſimoprimo ſub Conſulatu Baſſi & Antiochi obijſſe liquet, teſtificatione Vranij, qui interfuit. Sed & Paulini ipſius auctoris euidenti aſſertione ſatis ſuperque exploratum habetur, ipſum, etſi idem ſit nomine, alium tamen diuerſumque eſſe à S. Paulino illo mirifico Nolano Epiſcopo; dum his verſibus libro ſecundo ſcriptæ Vitæ ſancti Martini, ſe etiam exemplo illius maioris Paulini curatũ à ſancto Martino lumine oculorum, tradit:

LIII.

[k] *Gregor. Turon. de miraculis S. Martini cap. 3.*

Quin & Paulino similis medicina salutem
Reddidit, insignis fidei quem gloria latè
Extulit, &c. Subdit prætereà:
Atq; vtinam nostri tenebras contingere cordi
Tali luce velit sancti medicina patroni,
Reddat vt antiqui rursum mysteria facti:
Nomen idem, medicus idem, par causa medendi.

De seniori enim Paulino Nolano Episcopo à S. Martino oculo infirmo curato testatur Seuerus paucis his: *Paulinus verò, vir magni postmodùm futurus exempli, cùm oculum grauiter dolere cœpisset, & iam pupillam eius crassior nubes superinducta texisset, oculum eius Martinus periculo contigit, pristinamq; sanitatem sublato omni dolore restituit.* hæc Seuerus, ad quæ minor Paulinus alluſit. Sed & ſicut Paulinus iſte iunior, inſtar illius ſenioris, æger oculis curatus miraculo ſancti Martini, pro gratiarum actione rependit de eius Vita & miraculis carmen heroicum ſex libris diſtinctum; ita & Venantius Fortunatus pariter ſanatus oculis iam caligine penitùs obductis, ſcribendi itidem ſancti Martini Vitam quatuor libris carminum conſilium inijt: de accepto enim virtute ſancti Martini munere, hæc habet ad finem operis [a]:

[a] *Fortunat. lib. 4. Vit. S. Martini in fine.*

Hic paries retinet sancti sub imagine formam,
Amplectenda ipso dulci pictura colore:
Sub pedibus iusti paries habet arctè fenestram;
Lychnus adest, cuius vitrea natat ignis in vrna.
Huc ego dum propero, valido torquente dolore,
Diffugiente gemens oculorum luce fenestris:
Quo procul vt tetigi benedicto lumen oliuo,
Igneus ille vapor marcenti fronte recessit, &c. Vides morem priſtinum, ſanctorum nimirùm imagines pingi in Eccleſijs, inſuper & eaſdem ſolitas coli incenſarum lampadum lumine: quod pium Fidelium obſequium eſſe Deo gratiſſimum, ipſa miracula edi ſolita vnctione olei dictarum lampadum, pluſquàm millies perſpicuè demonſtrârunt. Sed quòd de his fuſius actum eſt primo Annalium tomo, modò ſatis.

LIV. CONCILIVM MILEVITANVM PRIMVM.

Quod rurſum ad res pertinet Occidentales, hoc eodem anno, ſexto Kalendas Septembris, Mileui in Numidia celebratum eſt ab Epiſcopis totius Africæ generale Concilium Mileuitanum dictum: quod Mileuitanum primum dicendum eſt, cùm aliud inueniatur celebratũ poſt annos quatuordecim, vt ex literis Innocentij Papæ ad eandem Synodum miſſis intelligi poteſt in notatis ibi Conſulibus. Sciendum tamen hoc cum illo librariorum vitio eſſe confuſum: quod enim vnum idemque putârunt Mileuitanum Concilium, factum eſt vt quod alterius eſſet, alteri adſcribendo coniungerent. Sed hæc omnia diſcrimando, ſingula ſingulis reddere curabimus, laborabimusque ſimul, vt Acta nobiliſsimæ Synodi hinc inde ex diuerſis S. Auguſtini ſcriptis multo ſudore collecta, magna ex parte reddamus.

LV. CONFVSAE SIMVL DVAE SYNODI MILEVITANAE.

Verùm ante hæc, quæ inter ſe communia ambæ hæ Synodi habeant, ex quibus vna eademque credita fuerit, dicenda ſunt. Ex communi nomine in primis, à loco vbi celebrata comparato, factum eſt vt vtrunque vnum Mileuitanum Concilium diceretur. Tertio verò loco, quòd ſub vno eodemque Romano Pontifice Innocentio ambæ Synodi noſcantur eſſe collectæ. Quæ autem has adeò ſimiles inter ſe diſcriminant, multa ſunt. In primis tempus: hanc enim ſub quinto Arcadij & Honorij Conſulatu hoc anno habitam eſſe conſtat, illam verò Theodoſio ſeptimùm Conſule cum Palladio. Rurſum etiam hæc ſub Xantippo Numidiæ Primate, illa verò ſub Siluano celebrata cognoſcitur. Inſuper quòd alia in ea, alia verò in iſta tractata eſſe reperiantur, ob id iurè ab inuicem diſtinguendæ videntur. Sed & quòd illa habita intelligitur poſt damnatam in Synodo Carthaginenſi Pelagianam hæreſim, cùm hoc tempore nondum ea hæreſis cognita eſſet; planè nulla remanet dubitatio, duo eſſe Mileuitana Concilia inter ſe diuerſa: oborta tamen eſt inter ſe vtriuſque confuſio ex eo nimirùm, quòd præfatio prioris Synodi Mileuitaniæ [b] præfixa inuenitur in poſteriori Mileuitano Concilio [c]. Sed reddamus hîc ipſam, vt ratio temporis manifeſtior habeatur.

[b] *Tom. 1. Concil. & in Concil. Afric. cap. 25.*
[c] *Concil. Mileuit. præf.*

Iſta enim præfixa habentur priori Mileuitano Concilio, cuius & propria ſunt.

LVI.

Glorioſiſsimis Imperatoribus Arcadio & Honorio Auguſtis quinto Conſulibus, ſexto Kalendas Septembris, in ciuitate Mileuitana, in Secretario baſilicæ, cùm Aurelius Epiſcopus Carthaginenſis in Concilio vniuerſali conſediſſet, aſtantibus diaconibus, Aurelius Epiſcopus dixit: Quoniam Eccleſiæ ſanctæ vnũ eſt corpus, omniumq; membrorum caput eſt vnum: factum eſt, volente Deo, & noſtram infirmitatem iuuante, vt ad hanc Eccleſiam veniremus, dilectionis & fraternitatis gratia inuitati. Vnde quæſo charitatem veſtram, quia ita credendum eſt, quia noſter acceſſus ad vos nec ſuperfluus nec inſuauis eſt cunctis, &c. quæ ipſa inueni deſcripta eſſe etiam in poſteriori Mileuitano Concilio, in ordine Conciliorum primo loco poſito; cuius rei cauſa confuſio vtriuſque Synodi facta eſt. mentio habetur ibi de alia Synodo Mileuitana, quæ primò fuerat congregata, vbi idem Aurelius ait: *Quæſo charitatem veſtram, quia ita credendũ eſt, quòd noſter acceſſus ad vos nec ſuperfluus nec inſuauis eſt cunctis, vt conſenſus omnium veſtrum manifeſtetur concordare complacitis decretorum, quæ iamdudum vel in Hipponenſi Synodo firmata ſunt, vel poſtmodùm meliore Concilio apud Carthaginem definita; nunc quoq; à nobis ex ordine recitentur.*

LVII.

Admonendum tamen hîc putamus eſſe lectorem, apud Concilium Africanum ſic haberi intertexta Acta quædam huius Mileuitani Concilij, vt tamen cùm amborum [d] Imperatorum ponitur Conſulatus, quotus ille fuerit minimè exprimatur, ſed ſic tantùm poſiti legantur: *Glorioſiſsimis Imperatoribus Arcadio & Honorio Auguſtis viris clariſsimis Conſulibus.* ſed ſcito factum errore imperitorum librariorum, vt loco V. C. numeri notæ, quâ exprimitur quintus eorundem Conſulatus, reddiderint illi, Viris clariſſimis. Cæterùm abhorret eiuſmodi nomenclatura ab Imperatoribus, ſolita tantùm poni, vbi alij ſub Imperatoribus conſtituti nobiliſſimi viri eâdem Conſulatûs dignitate, donantur. Sed & in dicto Concilio Africano, ex ordine poſito exploratiſſimè demonſtratur, quintum eorundem Auguſtorum illum debere eſſe Conſulatum, nam cùm, quod ipſum præcedit ſuperius Concilium, habitum reperiatur ſub Conſulibus anni ſuperioris Vincentio & Flauito; & quòd poſt Concilium Mileuitanum, de quo eſt ſermo, ponatur Carthaginenſe Concilium ſub anni ſequentis Conſulibus habitum; planè perſpicuè ſignificatur, quod medium eſt Concilium, hoc anno ſub quinto ipſorum Conſulatu celebratum eſſe. Sed quòd ſuperius id conſtet planâ expreſſione quinti ipſorum Conſulatûs, non eſt in his ampliùs immorandum.

[d] *Concil. Afric. can. 25.* DE APPOSITIS CONSVLIBVS TEMPORIS RATIO.

LVIII. ACTA CONCILII MILEVITANI.

Quod autem ad eiuſdem Synodi Acta pertinet: poſt confirmata Synodalia decreta, diuerſorum Epiſcoporum cauſæ in medium ſunt allatæ, vt Creſconij Epiſcopi Villaregienſis; cuius cauſa delata ad Concilium Carthaginenſe anno ſuperiori celebratum, ad huius anni generale Concilium coram ſuo Primate Xantippo tractanda fuerat reſeruata. Quænam autem hæc cauſa fuerit, quidúe decretum, nihil apparet. Tractata poſt hæc fuit cauſa Quoduultdei Epiſcopi Centurienſis: de qua illud à Patribus definitum, quod canon editus, & ſub titulo de Iudicijs in Decretalium libro ſecundo deſcriptus habet his verbis: *De Quoduultdeo Centurienſi Epiſcopo, quem cùm aduerſarius ipſius compuliſſet ad Concilium introduci: interrogatus, an cum eo vellet experiri; primò id promiſerat, & altera die reſpondit hoc ſibi non placere, atq; diſceſſit: placuit vt nullus eidem communicet, donec ſatisfactione præmiſſâ fuerit abſolutus. Nam adimi ſibi Epiſcopatum ante cauſæ eius exitum, nulli Chriſtiano videri iure potuiſſet.* hæc de eo. Poſt hæc autem libellus lectus eſt Maximiani Vagienſis Epiſcopi, quo ſe ſuæ renunciare ſedi ſignificabat, vt paci Eccleſiaſticæ benè conſultum eſſet, alium ſubrogari in locum ſuum petens. Cauſa igitur diligenter à Patribus examinatâ, eidem annuere viſum eſt; deque ea re eiuſmodi edidêre decretum.

LIX. * Bagatenſi Vagienſi. DE MAXIMIANO ABDICANTE SE AB EPISCOPATV.

De Maximiano autem Vaginenſi, & ad eum, & ipſam plebem placuit de Cõcilio literas dari, vt & ipſe ab Epiſcopatu diſcedat, & illi ſibi alium requirant.* hæc Synodus. Porrò ſciendum, hanc depoſitionem Maximiani honorificam fuiſſe, non autem probroſam. Etenim ob pacem Eccleſiæ ipſe loco cedendum

dum existimauit, deque ea re literas ad Synodum miserat: quibus sancta Synodus voluit annuisse. Hic enim, qui ex Donatistarum schismate ad Ecclesiam Catholicam conuersus, haud pacificè reciperetur à populo; bono pacis consulens, sedi renunciauit. Sed quid per sanctam Synodum actum sit, disces ex sancti Augustini literis: nimirùm ita Patres sponteneam admisisse illius abdicationem, vt tamen in eius locum ab eis fuerit subrogatus Castorius frater ipsius, ad quem hoc eodem anno extant datæ literæ sancti Augustini atque Alipij; quæ quòd nonnihil ad Acta Synodi spectare noscantur, & laudes contineant abdicantis se Maximiani, eas hic describendas esse putamus. Sic enim se habent [a].

[a] *Augustin. epist. 238.*

LX. DE MAXIMIANO QVI SPONTE SEDI CESSIT, EPISTOLA AVGVSTINI.

Molitus est quidem aduersarius Christi anorum per carissimum atq; dulcissimum filium nostrum, fratrem tuum, Catholicæ matri, quæ vos in hæreditatem Christi ab exhæredata præcisione fugientes pio sinu suscepit, periculosissimum scandalum commouêre: cupiens videlicet serenitatem gaudij nostri, quæ nobis de bono vestræ conuersationis oborta est, fœda innubilare tristitia. ostenditur his germanos hos ex Donatistarum schismate transisse ad Catholicam Ecclesiam. Subdit verò: *Sed Dominus Deus noster misericors & miserator, consolans afflictos, nutriens parvulos, curans infirmos, ad hoc eum aliquid posse permisit, vt rem correctam multò amplius lætaremur, quàm dolebamus afflictam. Longè est quippe gloriosus, Episcopatus sarcinam propter Ecclesiæ vitanda pericula deposuisse, quàm propter regenda gubernacula suscepisse. Ille quippe se honorem, si pacis ratio pateretur, dignè accipere potuisse demonstrat, qui acceptum non defendit indignè. Voluit ergo Deus etiam per fratrem tuum filium nostrum Maximianum ostendere inimicis Ecclesiæ, esse in visceribus Christi eius, qui non sua* [b] *quærant, sed quæ Iesu Christi. Neq; enim illud ministerium dispensationis mysteriorum Dei victus aliqua sæculari cupiditate deseruit, sed pacifica permotus pietate deposuit, ac propter eius honorem fœda & periculosa, aut fortasse etiam perniciosa in membris Christi dissensio nasceretur. Quid enim esset cæcius & omni excæcatione dignius, quàm propter Ecclesiæ Catholicæ pacem schisma deserere, & ipsam pacem Catholicam honoris sui quæstione turbare? Quid enim laudabilius, & Christianæ charitati commodatius, quàm de relicta Donatistarum vesana superbia ita hæreditati Christi cohærere, vt testimonium vnitatis amore probaretur? Itaq; quantum ad ipsam attinet, sicut eum gaudemus talem inuentum, vt quod in eius corde diuinus sermo ædificauit, nequaquam tempestas huius tentationis euerteret; sic optamus & deprecamur à Domino, vt consequenti vita & moribus suis magis magisq; declaret quàm bene gesturus fuisset, quod profectò gereret, si hoc oportuisset. Retribuatur ei pax æterna, quæ promissa est Ecclesiæ, qui intellexit sibi non expedire, quod paci non expediat Ecclesiæ.*

[b] *Phil. 2.*

LXI. LAVDES CASTORII EPISCOPI SVBROGATI.

Tu verò, fili carissime, non mediocre gaudium nostrum, qui nulla tali necessitate à suscipiendo Episcopatu impediris: decet indolem tuam in Christo, in te dicare quod dedit. Ingenium quippe tuum, prudentia, eloquentia, grauitas, sobrietas, & cætera, quibus ordinantur mores tui, dona sunt Dei. Cui melius seruiunt, quàm ei à quo tributa sunt, vt & custodiantur, & augeantur, & perficiantur, & renumerentur? Non seruiant huic sæculo, ne vanescant cum illo atq; dispereant. Nam diu tecum in hoc agendum nouimus, quanta facilitate consideres spes inanium hominum, & inhabiles cupiditates, & incertam vitam. Abijce igitur ex animo, quicquid terrenæ & falsæ felicitatis expectatione conceperat: Operare in agro Dei, vbi certus est fructus, vbi tam multa tanto ante completa sunt promissa, vt ea quæ restant, inanissimè desperentur. Obsecramus te per Christi diuinitatem & humanitatem, per pacem cœlestis illius ciuitatis, vnde peregrinantes labore temporali æternam requiem comparamus, vt in Episcopatu Vagiensis [*] *Ecclesiæ fratri tuo non ignominiosè cadenti vel gloriosè cedenti succedas. Plebs illi, cui per tuam mentem & linguam donis Dei fœcundatam & ornatam vberrima incrementa speramus, in te intelligat fratrem tuum non prosua desidia, sed pro eius pace fecisse quod fecit. Hæc epistola mandauimus vt tibi non legeretur, nisi cùm te iam tenerent, quibus es necessarius: nos enim te spiritualis amoris vinculo tenemus; quia & nostro collegio multum es necessarius. Cur autem etiam corporalem præsentiam non exhibuerimus, posteà scies.* hactenus Augustinus atque Alypius ad Castorium.

[*] Vagiensis Bagaiensis.

Similitudine nominum decepti aliquando, putauimus Maximianum Bagaiensem Episcopum, eundem esse cum hoc de quo agitur, qui in Synodi canone Bagiensis itidem nominatur, sed Vagiensis dicendus potiùs ex epistola Augustini. Nam de Maximiano Bagaiensi Episcopo diuersa ratio est. Ille enim diu Ecclesiæ illi præfuit; nec se abdicasse dicitur ab Augustino, qui de eodem sæpè agit: hic autem post electionem sedi nuncium remisisse, ex eiusdem literis Augustini probè intelligi potest: licèt Bagaiensis Maximiani non eadem sit apud S. Augustinum lectio: nam in epistola ad Bonifacium [c] Vagiensis Ecclesiæ Antistes nominatur, apud Crescionium verò Episcopus Baiagensis [d].

LXII. MAXIMIANI DVO.

[c] *Augustin. epist. 50.*

[d] *Aug. cont. Cresc. lib. 3 c. 43.*

Quod rursum ad Synodum Mileuitanam pertinet; meminisse eius visus est Augustinus [e] in epistola ad Eusebium, dum negat sui muneris esse, afferre ad Synodum res gestas in aliena diœcesi, quæ ob imminens periculum detulisset ad magistratus: habet enim hæc verba: *Nam illud quod rursus eum dixisse nonnulli ad me pertulerunt, cur non ierim Constantinam, quando ibi plures ipsi erant: vel mè debere ire Mileuim, quod illic (sicut perhibent) Concilium proximè habituri sunt. Ridiculū est dicere, quasi ad me pertineat cura propria, nisi Hipponensis Ecclesiæ.* hæc ipse contra Proculianum apud Eusebium, quem interpellat. Sed qua de re: expedit vt totum id prodatur in medium; quo innotescat exemplo, quales esse soleant homines, qui deficiunt à Catholica vnitate. Describit enim rem gestam idem Augustinus his verbis: *Corripitur ab Episcopo suo iuuenis, crebris cædibus matris insanus, & impias manus nec illis diebus, cùm etiam seueritas legum sceleratissimis parcet, à visceribus vnde natus est, reuocans. Minatur eidem matri, se in partem Donati transiturum, & eam, quam incredibili furore solet cædere, peremptum. Minatur ei: transit ad patrem Donati, rebaptizatur furens, & in matrem sanguinem fremens albis vestibus candidatur. Constituitur intra cancellos eminens atq; conspicuus, & omnium gementium oculis matricidij meditator, tanquā renouatus opponitur. Hæccine tandem tibi placent, vir grauissime? Nequaquam hoc de te crediderim.* & paulò pòst: *Quid aliud expectamus, vir honorabilis Eusebi, nisi vt in miseram mulierem, senectute decrepitam, viduitate destitutam, à cædibus in Catholica prohibebatur, iam Donatista securus armetur? &c.* Voluit autem isthæc apud publica Acta deferri Augustinus, vt à magistratu imminenti obuiaretur malo: quæ ad Synodum Episcoporum à se minimè deferenda fuisse ait, quòd in alterius hæc acta essent Ecclesia. Vides, lector, quales esse soleant castrorum Ecclesiæ Catholicæ desertores. O si liceret omnium apostatarum nostri sæculi scelera in vnum cogere, qui ab Ecclesia Catholica ad hæreticos defecerunt: eis profecto replendæ latrinæ decies centies superarent Augiæ stabuli sordes: vt planè nec vnus sit reperiri, qui antequam ab Ecclesia Catholica migret, non ea sæpius perpetrârit, quæ si ad Ecclesiastici tribunalia perlata fuissent, rectâ sententiâ Ecclesia eijciendi fuissent.

[e] *Augustin. epist. 168.*

IMMANE SCELVS IVVENIS AD DONATISTAS TRANSEVNTIS.

Ad hanc quoque Synodum Mileuitanam sub Xantippo Primate Numidiæ celebratam spectare videtur, quod cùm priuatus officio quidam presbyter delinquens ab Augustino appellâsset Synodum, ab ea sex Episcopi iudices dati fuerunt. At quænam esset presbyteri huius causa, ipse sanctus Augustinus ad Xantippum ipsum scribens ita narrat [a]: *Primò comperi eum pecuniam cuiusdam rusticani diuino apud se commendato interuertisse, ita vt nullam inde posset probabilem reddere rationem. Deinde conuictus atq; confessus est, die ieiunij Natalis Domini, quo etiam Gippitana Ecclesia, sicut cætera, ieiunabat, cùm tanquam perrecturus ad Ecclesiam suam, valefecisset collegæ suo presbytero Gippitano, hora fermè quinta, & cùm secum nullum clericum haberet, in eodem fundo restitisse, & apud quandam malæ famæ mulierem & prandisse, & cænâsse, & in vna domo mansisse.* subdit de confessione ipsius, & quomodò eum remouerit ab officio presbyteratûs, atque demum hæc ad eundem Xantippum de Concilij decretis: *Hæc autem præcipuè prudentiæ tuæ intimare oportebat, ne aliqua tibi fallacia subreperet: audiui enim causam eius, cùm centum dies essent ante Dominicum Paschæ, qui futurus est VIII. Id. Aprilis. Hoc propter Concilium insinuare curaui venerabilitati tuæ: quod etiam ipsi non celaui, sed ei fideliter quid institutum esset, aperui.* & in fine: *Ego certè presbyterum, & qui de ieiunij, quo*

LXIV. DELATI AD XANTIPPVM CLERICI CRIMINA.

[a] *Augustin. epist. 236.*

eiusdem loci etiam Ecclesia ieiunabat, valefaciens collegæ suo eiusdem loci presbytero, apud famosam mulierem nullum secum clericum habens, remanere & prandere & cœnare ausus est, & in vna domo dormire, remouendum ab officio presbyterij arbitratus sum, timens ei deinceps Ecclesiam Dei committere. Quòd si fortè Iudicibus Ecclesiasticis aliud videtur, quia sex Episcopis causam presbyteri terminare, à Concilio statutum est: committat illi qui vult Ecclesiam suæ curæ commissam: ego talibus, fateor, quamlibet plebem committere timeo, præsertim quos nulla bona fama defendit, vt hoc eis possit ignosci: ne, si quid pernicioſius eruperit, languens imputem mihi. hæc S. Augustinus de his quæ ad Synodum Mileuitanam sub Xantippo spectare visa sunt: quæ hîc voluimus inseruisse; tum vt, deperditis Synodi Actis, resarciam, restituamque ea, quantum fas est, pristinæ antiquitati; tum etiam ad insinuandam censuram sanctorum Patrum adhibitam in conseruanda sarta tecta Ecclesiastica disciplina; intelligasque ieiunia non fuisse apud maiores in Ecclesia eius æstimationis, vt pro arbitrio quis ea seruanda duceret; sed vt quæ ex consuetudine introducta essent, visa fuisse legitima, vt eorum transgressores, rei maximi criminis haberentur. Sed quæ reliqua sunt huius Synodi absoluamus: ibi enim eiusmodi decretum sancitum fuit[a].

[a] *Apud Concil. Afric. c. 35.*

LXV. CONSTANTINA PRIMA SEDES NVMIDIÆ DECRETA

Deinde placuit omnibus Episcopis, qui in hoc Concilio subscripserunt, vt Matricula & Archiuus Numidiæ & apud primam sedem sit, & in metropoli, id est Constantina. hâc quidem constitutione Patres definijsse voluerunt altercationem duarum sedium in Numidia, eædemque duo dictæ Numidiæ, vt Acta[b] sextæ Synodi Carthaginensis demonstrant: ob idque altercatio oborta inter Xantippum Episcopum Constantinæ Numidiæque Primatem, & Victorinum Episcopum alterius ciuitatis, primatum eiusdem vniuersæ prouinciæ sibi vendicantem. De eiusmodi altercatione mentio habetur in epistola ad eundem Victorinum à S. Augustino scripta, cum ab ipso ad Synodum per tractorias vocaretur. Erant tractoriæ (vt suo loco diximus) literæ ab Episcopo priuatim scriptæ ad instar literarum Imperatorum, quibus imperabatur commeatus in quibuscunque locis à Fidelibus in itinere præstandus: in quarum similitudinem, cum Primates sibi subiectos Episcopos vocarent ad Synodum, tractorias dare solebant, quibus in singulis Ecclesijs iuberentur excipi, & Christiana charitate foueri. Sed reddamus hîc perbreuem Augustini epistolam, ex qua antiqui moris Ecclesiastici monumenta referantur: sic enim ad Victorinum agentem Numidiæ Primatem scripsit[c].

[b] *Concil. Carthag. 6. in præf.*

[c] *August. epist. 217.*

LXVI. AVGVSTINI EPISTOLA AD VICTORINVM.

Tractoria ad me quinto Idus Nouembris venit, iam finito die, & me valdè indispositum inuenit, vt occurrere omnino non possem. Veruntamen siue imperitiam meam mouerit, siue iustè motus sim, tuæ sanctitatis & grauitatis est arbitrari. Legi in eadem tractoria etiam ad Mauritanias esse scriptum, quas prouincias scimus suos habere Primates. Quòd si ex eis ad Numidiam conuocandum esset Concilium: oportuit vtique, vt aliquorum Maiorum Episcoporum, qui illic priores sunt, nomina in tractoria ponerentur. Quod in ista tractoria non reperiens, multum miratus sum. Deinde ad ipsos Numidas ita perturbato & neglecto ordine scriptum, vt nomen meum tertio loco inuenerim, qui nouus quàm post multos Episcopos factus sim. Quæ res & alijs iniuriosa est satis, & mihi inuidiosa. Prætereà venerabilis frater & collega noster Xantippus Tagastensis * *dicit, quòd eum primatus ipse contingat, & erga plurimos sic habetur, & tales misit epistolas. Qui etiam error si facilè inter vestram sanctitatem cognosci & corrigi potest; non debuit tamen in tractoria, quam misit venerabilitas tua, nomen eius prætermitti. Quod si in medijs locis conscriberetur, & non in primo poneretur, multum miraret: quantò magis mirandum est, quòd nulla tibi eius admemoratio facta est, qui maximè ad Concilium venire debuit, vt de ipso primatus ordine causa omnium Numidarum Episcopis Ecclesiarum primitus ageretur?*

* Cõstantiensis. DE PRIMATV NVMIDIÆ CONTROVERSIA.

LXVII. *His de causis etiam venire dubitarem, ne fortè falsa esset tractoria, quâ tanta peruersitas appareret: quanquàm & angustia temporis, & aliæ graues necessitates me multipliciter impedirent. Vnde peto beatitudinem tuam, vt mihi ignoscas, & primo instare aigneris, vt inter tuam sanctimoniam & senem Xantippum concorditer constet, quis vestrum debeat conuocare Concilium: aut certè (quod salubrius arbitror) sine cuiusquam præiudicio ambo conuocare collegas vestros, eos maximè qui vobis Episcopatus ætate vicini sunt, qui facilè quis vestrum verum dicat agnoscant: vt inter vos paucos eadem præ cæteris quæstio dirimatur; & errore sublato, minores à cæteris conuocentur, qui nec possunt nec debent nisi vobis in hac re tanquam prioribus credere; & nunc ignorant, cui vestrum potissimum credant. Hanc epistolam signatam misi annulo, qui exprimit faciem hominis attendentis in latus.* hactenùs epistola Augustini. Porrò hanc controuersiam de primatu Numidiæ in hoc Concilio Mileuitano adiudicatã Xantippo, sedique Constantinæ, quæ dicta sunt, apertè declarant. Nouit & Iustinianus Imperator[d], primam sedem Numidiæ esse Constantinam ciuitatem, in prouincia verò Mauritaniæ Cæsaream, in Bizacena Capsam, in Tripolitana Leptim. At de Mileuitana Synodo hoc anno habita hæc satis sunto.

[d] *l. 2. Cod. de offic. Præf. præt. Afric.*

IESV CHRISTI
Annus 403.

INNOCENTII PAP. Annus 2. ARCAD. & HONOR. IMPP. Annus 9.

I. THEOPHILI ALEX. STVDIA IN IOANNEM CHRYSOSTOMVM.

CHristi annus quadringentesimus tertius nouis Consulibus Theodosio Augusto atq; Rumorodio Fastis adscribitur: quo funestum illud accidit, vt à Conciliabulo Ioannes Chrysostomus deponeretur. Antè autẽ quàm hæc aggrediamur, meminisse lector debes, res S. Ioannis Chrysostomi anno superiori eo nos statu reliquisse, vt qui ipsi fauerent Ægyptij monachi, aduersus Theophilum accusationes proposuerint; quarum causa Theophilus Alexandria iussus esset Constantinopolim proficisci: cùm intereà S. Epiphanius Constantinopolim sponte veniens pugnaturus aduersus Origenistas, cum alias innumeras turbas inter Episcopos concitatas reperisset, re infectâ, ad suam est reuersus Ecclesiam. His verò in memoriam reuocatis, iam reliquum est, vt quæ hæc secuta sunt, ordine rerum gestarum pro temporis ratione narremus. Ac primum de aduentu agamus Theophili Constantinopolim, vbi diutiùs immoratus est; qui in itinere positus complures collegit Episcopos, secumque duxit Constantinopolim; habens in animo, quod posteà expleuit, aduersus Ioannem apud Constantinopolim Synodum celebrare. Erat inter alios Episcopos Theophilo fauentes, qui tamen ante Theophilum Constantinopolim venerat, Acacius Berœensis fama notissimus, tũ ob monasticam antè actam vitam in Syriæ solitudine, tum etiam sacrarum peritia literarum; de quo ista Palladius[e] in dialogo.

[e] *Palad. dialog. rerum gest. Ioan. Chryſ.*

II. ACACIVS CVM SEVERIANO ET ANTIOCHO CONSPIRAT.

Per idem tempus contigit, vt Acacius Episcopus Beroææ aduenies, honesto (vt diebat) careret diuersorio. Qua ex re indignatus ira excandescebat, quasi fuisset à Ioanne contemptus. Victus autem cogitationibus improbis, ex abundantia cordis verbum plenum stultitiæ protulit, dignum ipsius animo, præsentibus quibusdam Ioannis clericis dicens: Ego ipsi ollam condio. Et ex eo Seueriano coniunctus Episcopo Gabalensi, & Antiocho Episcopo Ptolemaidis (erant hi æmuli in dicendo Ioannis Chrysostomi eloquentiæ) *& Isaac Syrulo circumforaneo falsorum monachorum duci, qui omne tempus contriuerat in maledictis, linguam semper aduersus Episcopos instruens, quo pacto aduersus Ioannem, immo aduersus Saluatorem armare se queant. Mittunt primùm Antiochia, adolescentiæ illius* (nempè Ioannis) *crimina studiosè inquirentes. Vbi autem defecerunt scrutantes scrutationes, nihilq; inuenirent, quo illius fucarent gloriam, Alexandriam ad Theophilum mittunt, cuius nouerant versatile ingenium ad huiusmodi sapienter vicissim machinanda. Ille postquàm literas iuxta cor suum legit, oblatam sibi malignandi materiam amplexus perlibenter, horrido silentio scrutabatur inquirens occasionem aliquam non leuem contra Ioannem.* hæc Palladius.

III. Sed inter hæc oborta est occasio, vt Eudoxia Augusta in Ioannem alioqui antè perinfensa, in ipsum acerbiùs excandesceret: quamobrem Theophili acclerauit aduentum, quò eo ad deponendum ipsum Ioannem artifice vteretur. Quidnam id fuerit, explicabimus paucis.

Accidit vt Ioannes pro concione, opportuna data occasione, ab illo Regum [a] exordium sumeret: *Congregate ad me sacerdotes dedecoris, qui comedunt mensam Iezabel, vt dicam eis, sicut dixit Elias: Quousq; claudicatis vtrisq; poplitibus? Si Baal est Deus, ambulate post ipsum. Si autem Iezabel quoq; mensa ipsa est Deus, comedentes euomite.* Isthæc autem ipsa, vt dicta aduersus Eudoxiam Augustam interpretati aduersarij, eadem ipsi retulerunt. quibus illa acceptis, in Ioannem acriùs commota est, & de eius depositione per Theophilum machinanda indefesso consilio animo vertere sedulò, & opere implere non destitit. Etenim quæ Ioannes dixerat de sacerdotibus comedentibus de mensa Iezabel, ad Seuerianum, Antiochum & Acacium æmuli referebant, quòd hi ab ipsa Augusta Constantinopoli alerentur, aptantes ob id Iezabel nomen Eudoxiæ. Hæc quidem Socrates [b] atque Sozomenus [c] ante Theophili aduentum acta volunt; cæterum Leo [d] & Metaphrastes post aduentum Theophili ista referunt: quod si verum est, certè quidem inter sacerdotes Iezabel Theophilum adnumeratum oportuit. Sed & accidebat, vt quoties inuectiua aliqua Ioannes malas fœminas insectaretur, ea mox delatores in Eudoxiam esse dicta referrent. Sed iam de ipso Theophili aduentu agamus.

[a] 3. Reg. 18.

[b] Socrat. lib. 6. c. 14.
[c] Sozom. lib. 8. c. 16.
[d] Leo Imp. in Encom. & Metaph. in Vita Chrys.

IV. QVI THEOPHILO ADVERSVS IOANNEM FAVERINT.

Visum est quasi planè prodigium, vt Theophilus ad dicendam causam vocatus reus & iudicandus, idem quasi triumphum agens aduenerit Constantinopolim, plurés habens se comitantes Episcopos; & ingressus vrbem quodam miraculo ex reo conuersus sit in actorem, aduersus Ioannem Chrysostomum iudicium parans. Sed vnde id portentum acciderit, in medium afferamus. Iam enim audisti eloquentissimos illius temporis Episcoporum Seuerianum, Antiochum, & Acacium Ioannis aduersarios Constantinopoli diutius cõmoratos, ac dicendi facundia haud paucos in ipsum concitâsse, & in partes Theophili perduxisse. His accessit, quod maioris efficaciæ videri poterat, Eudoxiæ (vt vidimus) in Ioannem animus concitatus. Porrò quantarum virium sit fœmina iracunda, cui sit coniuncta potentia, puto neminẽ ignorare: rursus verò quàm pronum sit genus mulierum sectari studia, & in quam partem semel inhæserint obstinato animo immobile inhærescere, æquè exploratum omnibus esse. Quam ob causam accidit, vt Eudoxia Augusta, & aliæ clarissimæ fœminæ in Ioannem Chrysostomũ furore succensæ, partes Theophili tuendas ardentissimo animo susceperint: quænam autem istæ fuerint, Palladius [e] recenset his verbis: *Mulieres prætereà quæ celebres sunt, tres viduæ quidem, sed opulentæ, in perniciem salutis suæ pecuniam ex rapina possidentes; quæ virorum quoq; constantiam perturbare posint atq; concutere, Marsa* Promoti vxor, Castritia Saturnini, & Eugraphia quædam nimia insania feruens: cætera eloqui verecundia prohibet. Istæ, atq; isti* (nempè tres Duces manu militari parati subsidium ferre Theophilo, necnon tres recensiti Episcopi pro eodẽ stantes) *cum haud infideli corde sint segnes, velut phalanx furore ebria in vnam sententiam odiosam cõcurrentes, aduersus Ecclesiasticam pacem torrentem proditionis per summam insaniam concitarunt.* hęc Pallad. Adiungè his Episcopos naufragos, quos à Ioanne depositos superiùs diximus, qui in eum nihil prætermiserunt cõsilio opeque moliri. Adde insuper clericos Constantinopolitanos maiori ex parte ob duras reprehensiones in suum ipsorum Antistitem concitatos. Appone ad hoc etiam studia Episcoporum Orientalium & Occidentalium, ob susceptos Constantinopoli Origenistas, à Ioanne ipso nonnihil aduersa, erga verò Theophilum propensiora. His, inquam, omnibus simul in vnum concurrentibus, Theophiloque fauentibus, factum est, vt reus veniens causam dicturus, mox in actorem conuersus fuerit, immo & in iudicem transformatus.

[e] Pallad. Dialog. de reb. gest. Ioan. Chrys.
* Martia QVINAM STARENT CONTRA CHRYSOSTOMVM.

V. [f] Pallad. bid. ADVENTVS THEOPHILI CONSTANTINOPOLIM.

Sed quid de Theophili aduentu Constantinopolim idem Palladius [f] scribit, hic reddamus; quẽ hoc anno contigisse, quæ superiori anno & præsenti haud pridem sunt dicta significant: *Appulit vel secundò Theophilus* (primo enim illuc aduenerat quo tempore Ioannes est creatus Episcopus) *adstans veluti Thebanus fimo oneratus, eis quos ex Aegypto & India ipsa conduxerat, & pro fœtida inuidia flagrantiam spirans, Constantinopolim ingreditur sexta hora, quinta Sabbathi, à nautico comitatus agmine, turpem referens gloriam, de qua dicit Apostolus* [g]: *Quorum gloria in confusione eorum, subinferens, qui terrena sapiunt. Hospitaturq; non in tabernaculis iustorum, Ecclesiã mansionem fugitans, oblitusq; Dauidici illius* [h]: *Elegi abiectus esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Sed profectò arcebat hunc ab Ecclesia conscientia crudelis.* in Palatio enim apud Imperatorem paratum fuisse Theophilo diuersorium, tradit Sozomenus [i]. Cæterùm ipse S. Ioannes Chrysostomus in epistola ad Innocentium Papam, in suburbio Theophilum mansisse tradit, nec ciuitatem ingredi voluisse. Subdit verò Palladius: *Remoratus illic tres hebdomadas dierum, neque cum Episcopo Ioanne congressus est (vt solent Episcopi) neque omnino propinquauit Ecclesiæ: sed perstitit certans nocte ac die, nouumq; odium veteri copulans, vt Episcopum Ioannem omnimodo pelleret, sed vita quoque ipsa priuaret, partim profusione auri contra veritatem superstitionem potentium redimens, partim lautioribus epulis gulæ deditos quosq; sub iugum mittens, partim assentatione & spe maioris dignitatis fallaces ex clericis quoslibet inducens. Hos igitur omnes absque funiculo voluptatibus vinciens, veluti blandus quispiam dæmon, animarum excantato iudicio, ad scenæ ministerium personã dæmoniacam inquirebat, quam etiam est assecutus.*

[g] Phil. 3.
[h] Psal. 23
[i] Sozom. lib. 8. c. 17.

Pulsi à Ioanne fuerant duo, & pro sceleribus suis separati ab Ecclesia: horum ille abusus leuitate, hortatur vt aduersus Ioannem libellos darent, pollicitus eos restituere in ministerij sui locum (erant autem hæc illorum scelera, alterius quidem homicidium, alterius verò adulterium) quod & fecit: eos enim post Ioannis exilium locis restituit suis, datis scilicet libellis, quos ipse ille dictauerat, nihil veri continentes, præter id solum, quod monere ille consueuerat, vt post communionem, aut aquam, aut pastillum degustarent, ne contra voluntatem vnà cum saliua siue pituita quicquam sacramenti excrearent, ipse priùs id faciens, religionemq; piè sentientibus augens. hæc ipse. Certè quidem in Occidentali Ecclesia antiquo vsu in more receptũ est, vt post sumptam sacram Eucharistiam ea de causa vinum aquâ mixtum Fideles accipiant, vel aquam puram arbitratu cuiusque; vt ex hoc minimè reprehendẽdus Ioannes esset. Cæterùm haud vnam hanc rem tantum oblati continebant libelli, sed planè viginti nouẽ formata sunt aduersus eum accusationum capita, quæ singula Photius in Bibliotheca sua recenset, nosq; de his inferiùs suo loco.

VI. CONATVS THEOPHILI ADVERSVS IOANNEM CHRYSOSTOMVM.

Quod ad hanc causam spectat; accidit planè Theophilo, vt benè currenti pedibus in via lapso, cùm in decliuium præceps adactus ruinâ alterius, casu grauiore corruerit. Etenim laudãdus eius impetus ille fuit, quo aduersus Origenistas commotus est; commendandusque zelus eius in eorundem propulsionem latebras captantium vbique serpentium: id quidem pleno ore S. Hieronymus, S. Epiphanius, S. itidem Anastasius Papa, ac denique Occidentales omnes summis laudib* prædicârunt. Verùm cùm in Ioannem Chrysostomum, causa publica prætermissa, inimicitias priuatas exercuit: aperuit calumniantibus ianuas obtrectandi, & optimos quosque animo à se abalienauit, vnde & perpetuam suo nomini ignominiam irrogauit, redditus posteris eo nomine odiosus; cùm tantum virũ Ioannem dico, quem innocens imbuta literis adolescentia illustrârat, monasticisque institutis exculta iuuentus nobilitârat, necnon disciplina atque exercitatio clericalis Antiochiæ mirificè sublimârat, ac denique ipsa Pontificalis functio, nullo præpedita terrenarum rerum affectu, Deo, Angelis, & hominibus commendârat: talem (inquam) tantumque virum, columnã Ecclesiæ conatus sit Theophilus comparatis vndique machinis deorsum in terram prosternere, penitusque conterere. Sed longè aliter ac concepit animo, accidit, ac planè contrarius est consecutus euentus: siquidem ille persecutione clarior, calumnijs illustrior, ac denique morte toto Orbi radijs immortalitatis effulsit.

VII. THEOPHILVS MVTATVS IN DETRIVS.

VIII. [k] Pallad. dialog. de reb. gestis Chrysost. QVID INVIDVAS LASCIVIENTES CHRYSOSTOMVS.

Sed prosequamur res tunc gestas à Palladio [k] Episcopo, qui interfuit, ita descriptas: *Cùm verò* (inquit) *Theophilus libellos susciperet, conuersatur apud Eugraphiam, vnà cum Seueriano, & Antiocho, & Acacio, ac reliquis Ioanni propter eius castissima monita infensis. Mos enim erat illi, iuxta Paulum, publicè & per domos honestatem edocere, & eas huiusmodi maximè verborum castigatione compescere, quæ cùm iam anus per ætatem*

essent, iuuenes tam apparere vellent: Quid, inquiens, cogitis corpus rursum iuuenescere, cincinnos in fronte ferentes instar meretricum, ad deceptionem intuentium, & congredientium vobis, idq; cùm sitis vidua? extant quidem eiusmodi obiurgationes sæpiùs repetitæ in eiusdem Ioannis Chrysostomi homilijs. Sed Pergit Palladius.

IX. IOANNES QVADRAGINTA COLLEGIT EPISCOPOS.

Congregati autem requirebant quo pacto iudicium inchoarent. Vnus verò ex assistentibus monuit, porrectis vt libellis Imperatori, ipsum etiam inuitum ad Concilium traherent. Factum est igitur hoc, sicuti sub Iudæis quondam, auro illis per omnia suffragante. Eramus cum Ioanne quadraginta Episcopi tunc in Episcopatus triclinio sedentes, admirantesq; quomodò qui solus venire iussus erat, ac pro nefarijs respondere criminibus, tot sociatus Episcopis venerat: quo idem modo sententias Principum immutârat, & complures de clero peruerterat: Sic autem sermocinantibus nobis, afflatus Spiritu sancto Ioannes repentè omnibus ait: Orate fratres: ac si quidè diligitis Christum, mei gratia suam nullus Ecclesiam deserat. Ego enim iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat, iuxta sententiam Pauli [a]*. Multas (vt video) pressuras primũ patiar, atq; ita demùm excedam è vita. Scio enim versutiam satanæ, quòd nõ ferat se meis quotidiè sermonibus lacessiri. Atq; ita demùm mihi præstate miserationis affectum, vt in orationibus vestris memineritis mei.*

a 2. Tim. 4.

X. LVCTVS EPISCOPORVM QVI CVM IOANNE ERANT.

Mœrore igitur ineffabili detenti, alij quidem effundebamus maximam vim lacrymarum: alij verò è Concilio egrediebantur, oculos eius sacrumq; caput, vnà & os illud pretiosum & beatissimũ exosculantes, neq; se à fletu & singultibus continere valentes. Hortatus redire ad concessum huc atq; illuc in morem apum circum alueare crebro murmure perstrepentium: Sedete (inquit) *fratres, & flere desinite; ne me amplius affligatis: mihi enim* [b] *viuere Christus est, & mori lucrum (Iam enim fama vulgauerat, ob fiduciæ illius magnitudinem capite truncandum esse) Et si tenetis (ait) memoria reminiscimini quomodò semper dixerim vobis: Via est vita præsens, cuius & tristia & lætapertranseunt. Nundinæ sunt, quæ cernimus omnia, vendimus, emimus, modò diuertimus. Num Patriarchis meliores sumus, Prophetisq; & Apostolis antecellimus, vt immortalis hic nobis permaneat vita? Ad hæc ingemiscens quidam ex præsentibus, dixit: At vices lugemus nostras, nostramq; desolationem, qui pupilli relinquimur, Ecclesiæ viduitatem, confusionem legum, ambitionem non timentium Dominum, & gubernaculis Ecclesiæ sese importunè ingerentium, destitutos pauperes, desertamq; doctrinam. His ille auditis, indice dextera manus lævæ nodum sæpiùs pulsans (consueuerat enim vir Dei inter animi curas atq; æstus hoc facere) ita se alloquenti ait: Sufficit, fi ater, noli plura prosequi. Verùm (vt dixi) vestras Ecclesias non dimittatis. Neq; enim à me doctrina Christi cœpit initium, neq; item in me destitura est. Nonne Moyses mortuus est? nunquid Iesus inuentus post illum non est? Nonne Samuel obijt? nonne Dauid vnctus est? Excesit vita Hieremias: nonne reliquit Baruch? Assumptus est Elias: nonne prophetauit Elisæus? Capite cæsus est Paulus: nonne post se reliquit Timotheum, Titum, Apollo, & innumeros alios? His dictis, Eulisius Apameæ Bithyniæ Episcopus ait: Necessariò, si Ecclesias tenuerimus, communicare cogemur atq; subscribere. Ad hæc S. Ioannes: Communicate quidem, ait, ne scindatis Ecclesiam: verùm nolite subscribere: nihil enim mihi conscius sum, propter quod deponi aut deijci merear.*

b Phil. 2.

XI. SYNODVS A THEOPHILO CONGREGATVR, AD QVAM CITATVR IOANNES.

Cùm inter eos ista referuntur, nunciati sunt astare proforibus hi, quos Theophilus miserat. Iubet eos protinùs ingredi. Ingressos cuiusnam essent gradus, interrogat. Episcopos esse vbi didicit, orat, vt sedentes, quam ob causam aduenerint, dicant. Illi autem, Breue tantùm habemus, inquiunt. Iubete illud legi. Quod ille vbi annuit; mandant Theophili puero, vt legeret, legit. Erat autem hic textus: Sancta Synodus ad Quercum congregata (erat autem locus trans mare sic vocatus, Ruffini suburbium, in quo illi conuenerant) Ioanni, neq; addentes id quod profectò erat, Episcopo (solet enim fermè obcæcatus animus non ritè aspicere, sed ea voluere & conspicari, quæ passio dictat) Libellos contra te accepimus, mala continentes innumera. Occurre igitur, Serapionem & Tigrim presbyteros assumens tecum: est enim illis opus. hactenùs Breue missum. Erant verò qui missi sunt, Dioscorus & Paulus & Libya iuuenes admodum.

XII.

[c] *Sozom. lib. 8. c. 17.*

Quod autem ad locum Synodi, ad Quercum dictum: Fuit (inquit Sozomenus [c]) *id suburbium Chalcedonis, quod à Ruffino Consulari iam cognomen habet, in quo & regia est & ampla Ecclesia, quam ipse Ruffinus in honorem Apostolorum Petri & Pauli extruxit, & Apostolæum ex his appellauit, monachos etiam in vicino collocauit, qui clerum Ecclesiæ supplerent.* hæc Sozomenus. Post hæc Palladius addit: *Post quàm lecta est pagina, contradicunt hi qui cum Ioanne erant Episcopi: & Theophilo per Episcopos tres, Lupicinum, Demetrium, & Eulisium, & presbyteros duos Germanum & Seuerum hæc rescribentes: Noli Ecclesiæ negotia soluere: noli confundere ordinem, & ne scindas Ecclesiam, propter quam Christus descendit ad terras. Quod si impatiens soluis Nicæni Concilij canones, causaq; citra terminos tuos cognoscere vis, ipse ad nos transijn bene institutã ciuitatem: neq; instar Caim Abel in campum prouoces: vt nos te primùm audiamus. Habemus enim contra te libellos capitum septuaginta, apertas & nefarias actiones continentes. Pluresq; per Dei gratiam sumus, quàm Synodus tua, congregati non ad euersionem Ecclesiæ, sed pacem. Nam tua quidem Synodus triginta & sex habet Episcopos ex vna prouincia: nos autem quadraginta sumus ex prouincijs varijs, in quibus & septem sunt Metropolitæ: & necessariò conuenit pauciores à pluribus ac præstantioribus secundùm canones iudicari. Habemus enim & epistolam tuam, per quam admones Coëpiscopum nostrum Ioannem, non oportere citra terminos suos Episcopos iudicare. Quocirca Ecclesiasticis obtemperans legibus, accusatores tuos ora, vt à tua accusatione desistant. Ad hæc motus Ioannes, Episcopis suis ait: Vos quidem, quod vobis videtur, scribite: me autem conuenit, ad ea quæ mihi sunt scripta, rescribere.*

SYNODVS QVAE NVNCIANDA THEOPHILO MANDET.

XIII. QVAE THEOPHILO RENVNCIANDA ESSENT.

Sic itaq; Theophilo mandauit, dicens: Ego, an aliquis dicere contra me quippiam posit, hactenùs nescio. Porrò si quis proposuit contra me, vultisq; veniam; manifestos inimicos meos, quos mihi negligentia sua facit infestos, conuentu vestro primùm abijcite: neq; iam de loco contendam, vbi me oporteat iudicari, etsi id maximè in ciuitate fieri oportuit. Sunt autem, quos vt suspectos renuo, Theophilus, quem in Alexandria & Lycia dixisse certum est: In Comitatum proficiscor, vt Ioannem deponam. Id ex eo verum probatur, quòd aduenienz neq; congressus est mihi; neq; communicauit. Qui ergo ante audientiã inimicus comprobatus est, quid pòst in iudicio facturus putatur? Acacium itidem abijci postulo, qui dixit: Ego ipsi ollam condio. Quid autem de Seueriano & Antiocho dicam, quorum facinora sæculi quoq; theatra canunt? Itaq; si me re vera venire vultis; hos quatuor, si quidem iudices sunt, Concilio pellite: sin autem accusatores, eos ad iudicium sistite, vt sciam quo mihi ordine certandum sit, vtrùm quasi contra aduersarios, an aduersus iudices stadum. omninoq; non solum ad charitatẽ vestram, verùm & ad omnem quoq; vniuersalem Synodum venire paratus sum. Scitote igitur, quod si millies miseritis ad me, nullum aliud responsum à me reportabitis.

XIIII. IMPERATORIS EDICTO NON PARET IOANNES.

Illis exeuntibus, Notarius edictum habens regium, per quod iuxta illorum postulata inuitò traheretur ad iudicium, euestigiò ingressus vrgebat. Vbi Notario responsum fuerat, nunciantur duo Ioannis presbyteri, Eugenius quidam, qui factionis contra Episcopum Ioannem mercedem accepit Heracleæ Episcopatum, & Isaac monachus (ne aliter dicam) ita nunciantes: Mandat tibi Synodus, vt transeas ad nos responsurus ad crimina. Contrà verò Ioannes per Episcopos alios ita respondit: Quânam, oro, consequentia, quo ordine iudicatis, qui neq; inimicos meos vultis abijcere, & me per clericos meos accersitis? ista Palladius. Socrates [d] verò atque Sozomenus [e] addunt, iam quarto à Synodo Quercus ad iudicium Episcoporum vocatum ipsum Ioannem Chrysostomum, eundemque demùm post alia prouocâsse ad Synodum œcumenicam. Clerum quoque Constantinopolitanum ad eandem Synodum esse vocatum comminatione depositionis, si venire detrectaret, idem Sozomenus tradit.

[d] *Socrat. lib. 6. c. 14.*

[e] *Sozom. lib. 8. c. 17.*

XV. ASCITITIVS CANON ARGVITVR.

Cùm autem tum ab Episcopis qui cum Ioanne erant, tum ab ipso Ioanne plures causæ fuerint allatæ, cur minimè teneretur se Synodali illi sistere iudicio: certè quidem minimè prætermissum fuisset, cùm & tempus peropportunum & vrgens necessitas imperâsset, Constantinopolitanæ œcumenicæ Synodi illum citare canonem (si re verâ id ibi decretum fuisset, & non per impostaram annexum) quo decernebatur, sedem Constantinopolitanam primum post Romanam tenere debere locum; ac proinde nihil iuris sibi Theophilũ vendicare potuisse, vt in Ioannem ipsum Synodum cõgregaret, si inferior Theophilus Ioanne fuisset. Sed quod alia iura noua deficerent, ipse Ioannes ad antiquum canonem Nicæni Concilij prouocat,

quo limites Ecclesiarum fuerant definiti: vt planè intelligas, nullam penitùs penes Ioannem Chrysostomum fuisse canonis illius cognitionem, sed per imposturam additum.

XVI. Antequàm autem reliquas in ea Synodo res gestas in medium adducamus, dicendum est locum illū transpontum ad Synodum celebrandam delegerint Episcopi aduersarij. In promptu quidem ratio illa est, ob euitandas scilicèt Constantinopolitani populi turbas. Probè enim sciebant, illum suo Episcopo addictissimum, nec vllo pacto laturum Ioannem è sede deponi: qui nec tamdiu tardaret tumultuari, nisi ab exercitu Imperatoris in officio contineretur. Sed haud his valuit omnino cohiberi, cùm quæ in Ioannem in Synodo decreta essent, certo posteà nuncio accepissent. At de his suo loco dicendum. Dum autem Synodus in Quercu ab Episcopis ageretur, populus pro suo Episcopo die noctuque vigilans solicite agit excubias: plures enim illud insumpsit dies iudicium Synodale. Cùm inter hæc ipse S. Ioannes Chrysostomus ex more haud desisteret ad populum concionari, quem cernebat frequentissimum confluxisse. Tunc enim egregiam illam habuit orationem, quâ summam in rebus aduersis constantiam præseferens, ita est exorditus [a]: *Multi quidem fluctus, & vndæ immanes: sed submergi non vereor; quia super petram sto. Insaniat licèt mare, petram non potest commouere: insurgant quantumlibet fluctus, nauis Iesu obrui non potest, &c.* par esset illam integram hîc describere, ac ne apicem quidem vnum prætermittere, immo & eandem sæpiùs lectitare, atque memoriæ commendare; vtpotè quæ non solùm inuicti roboris animi, infractique sacerdotalis vigoris constantiam repræsentet, sed quæ omnibus persecutionem patientibus habeat paratum antidotum: vt nemo sit inueniri adeò oppressus animo ac mœrore penitus consternatus, quin vnâ eius inspectione non erigatur. sed quòd præ manibus inter alia eius scripta habeatur, nimiæ prolixitatis causâ vitandæ desistimus. Reddemus hîc tantùm quæ de populi totius erga eum affectione & studijs ad finem sic habet: *Ecce quot dies sunt quòd vigilatis, & nullum vestrum somnus inclinauit, nec temporis spatium frangit, nullum timor, nullum minæ deterrent; sed terror eorum fortiores vos reddit. Video enim vos, quot semper optaui: ideo quòd contempsistis mundi negotia, renunciastis omnibus: nihil iam de terra, neq; de terrenis actionibus cogitatis. Ad cœlestia vos migrâsse iam cerno: absoluti estis vinculis corporis, ad beatam illam & cœlestem contenditis philosophiam. Hoc mihi sufficit vidisse de vobis; hæc mea consolatio; ista me in agonibus meis velut vnguenta quædam corroborant, & fortiorem me agonibus reddunt.* hæc ipse Chrysostomus, quòd videret populum pastori suo posthabere bona omnia, relinquere opifices officinas, rusticos deserere agros, nauigia nautas, lucrum existimantes temporalium rerum iacturam, & mori viuere, si daretur pro sacro Antistite caroque parente vitam quoque profundere.

IOANNES CONCIONATVR AD POPVLVM IN ECCLESIA.

[a] *Chrysost. hom. de expulsione sui ipsius. tom. 5.*

XVII. Sed iam Acta Synodi, quæ licuit reperire, reddamus: ac primum calumniarum in Ioannem Chrysostomum congestarum aceruum hîc reuoluamus, quas eius aduersarij mentitis coloribus verisimiles reddiderunt. Extant apud Photium in Bibliotheca, à meo autem Federico Metio intimo amico translata: à quo integrum ipsum Photium Latinitati iam redditum, magno desiderio expectamus edendum. sunt autem hæc verba Photij: *Legimus Conciliabulum, in quo aduersus sanctum Ioannem Chrysostomum conuenerunt Theophilus Alexandrinus, Acacius Beroënsis, Antiochus Ptolemaidis, Seuerianus Gabalorum, Cyrinus Chalcedonensis Episcopi, & alij. In quo accusatores ijdem testes & iudices erant. Hæc autem commentarijs tredecim gesta sunt, duodecim aduersus S. Ioannem, tertiusdecimus verò est contra Heraclitem ab ipso in Ephesiorum Episcopum ordinatum, cuius condemnationem & priuationem neq; perficere potuerunt: nam alij quidam obstiterunt. Accusator quidem Heraclidis fuit Macarius Episcopus Magnesiorum: Ioannis verò Chrysostomi fuit apertus inimicus & primus eius accusator Ioannes eius diaconus. Accusabat autem primò Chrysostomum, quòd ipsum iniuria affecit, eum excommunicando, quia filium suum Eulalium verberauit.*

ACTA SYNODI AD QVERCVM HABITAE.

ACCVSATIONES XXIX CONTRA IOANNEM CHRYSOST.

Secundò, quòd Ioannes quidam monachus mandato Chrysostomi fuit verberatus, & protractus, & instar obsessi à dæmone, ferreâ catenâ vinctus.

Tertiò, quòd margaritas multas vendidit.

Quartò, quòd marmora S. Anastasiæ, quæ Nectarius ad exornandam Ecclesiam reliquerat, ipse vendiderit.

Quintò, quòd clericos dicebat nullo honore dignos, corruptos, inutiles, vel qui abusibus delectabantur, & alijs prætereà contumelijs afficiebat.

Sextò, quòd sanctum Epiphanium nugacem & dæmoniacum dictitabat.

Septimò, quòd aduersus Seuerianum commenta & insidias struxit, irritans aduersus eum Decanos.

Octauò, quòd aduersus clerum sycophantijs & calumnijs plenum librum condidit.

Nonò, quòd cùm congregâsset Concilium totius cleri, tres diaconos sistit, Acacium, Edaphium, Ioannem, accusans eos, quòd suum pallium furati essent, dicens: Quis nouit an ad alium vsum aliquo pacto illud acceperint?

Decimò, quòd Antonium, qui conuictus esset sepulchrorum effossor, Episcopum ordinauerat.

Vndecimò, quòd Ioannem Comitem in seditione militum ipse denunciauit.

Duodecimò, quòd neq; procedens in Ecclesiam, neq; exiens orabat.

Decimotertiò, quòd non in Ecclesia, vt par est, ordinauit diaconos & presbyteros.

Decimoquartò, quòd in vna ordinatione quatuor Episcopos ordinauit.

Decimoquintò, quòd recepit mulieres, solus cum solis omnes alios reijciendo foras.

Decimosextò, quòd hæreditatem à Thecla relictam emit per Theodolum.

Decimoseptimò, quòd de redditibus Ecclesiæ quid agatur sciat nemo.

Decimooctauò, quòd Serapionem accusatum, presbyterum ordinauit.

Decimononò, quòd communionem amantes totius vniuersi, vt illi lubet clausos, & in carcere mortuos neglexit, & neq; deducere & prosequi eos ad eorum tentoria & tabernacula dignatus est.

Vigesimò, quòd sanctissimum Acacium iniuria affecit, neq; illum loqui fuit, vel reddere rationem.

Vigesimoprimò, quòd Venerium presbyterum tractauit cum multa contumelia.

Vigesimosecundò, quòd Porphyrium presbyterum tradidit Eutropio, vt ejiceretur in exilium.

Vigesimotertiò, quòd illi soli præsto esset balneum; & postquàm locus fuerit, Serapion prohiberet introitum, vt nullus alius lauaretur.

Vigesimoquartò, quòd multos absq; testibus ordinauit.

Vigesimoquintò, quòd solus comedit, agens vitam Cyclopis turpiter & voluptuosè.

Vigesimosextò, quòd ipse accusat, ipseq; testimonium perhibet, & ipse iudicat: idq; patere dicunt ex ijs quæ aduersus Martyrium protodiaconum & Proëresium Lyciæ Episcopum patrauit.

Vigesimoseptimò, quòd pugno percussit Memnonem in Ecclesia Apostolorum; & profluente sanguine ex ore eius, nihilominùs obtulit sacra mysteria & Eucharistiam.

Vigesimooctauò, quòd in throno exuitur, & induitur, & pastillum comedit.

Vigesimononò, quòd pecuniam etiam largitur Episcopis ab ipso ordinatis, vt clero suppeditet. Capita quidem hæc sunt. Ipse verò quatuor vicibus vocatus non accessit, respondens illis qui conuocabant: Si apertos hostes ab ordine iudicium segregetis, præsto sum accedere, & causam tueri meam: sin minùs id vultis facere, quoties mittetis, nihil minùs fiet.

XVIII. *Examinârunt & perpenderunt primum & secundum caput istorum. Deinde cœperunt de Heraclide & Palladio Helenopolis Episcopis agere. Et iterum dedit libellum Ioannes monachus, cuius diaconus Ioannes in accusationibus aduersus Chrysostomū mentionē facit, accusans Heraclidem, quòd sit Origenista, & quòd fur sit deprehensus in Cæsarea Palæstinæ, vestes diaconi Aquilini furatus; & quòd quamuis talem, Ioannes tamen Episcopum in Episcopatu Ephesi ordinauit. Accusabat etiā Chrysostomum, quòd multa mala*

passus à Serapione propter Origenistas, illum nihilominus libenti animo dimisit.

XIX. DE ACCVSATIONIBVS ACACII ADVERSVS IOANNEM.

Deinde his examinatis, nouum caput fuit perpensum & discussum accusationum vigintinouem. Deinde iterum accusauit Acacius Episcopum Heraclidem, vt Origenistam, & qui absoluit à sanctissimo Epiphanio Episcopo, neq; in oratione communicauit illi, neque in conuictu. Dedit etiam idem Acacius libellum aduersus Chrysostomum talia continentem.

Primò de sapè dicto Ioanne monacho, quòd vapulauit propter Origenistas, & quòd ferreis catenis fuit obstrictus.

Secundò, quòd B. Epiphanius propter Origenistas Ammonium, Eutychium, Eusebium, & Heraclidem, & Palladium, noluit cum Chrysostomo communicare.

Tertiò, quòd hospitalitatem deseruit, solus studens comedere.

Quartò, quòd aduersus Ecclesiam loquitur, illius altare furiarum plenum appellans.

Quintò, quòd gloriatur aduersus Ecclesiam, dicens: Amore pereo, & insanio. Et quod debet declarare, quænam sint furiæ, & quid significet, Amore pereo, & insanio. Ecclesia enim haud nouit talia.

Sextò, quòd aditum aperit peccatoribus, dicens: Si iterum pecces, iterum pœnitentiam facito: & quoties peccaueris, accede ad me, & ego te curabo.

Septimò, quòd blasphemias conuersus ad Ecclesiam profert, dicens quod Christus orans non fuit exauditus, quod non benè orauit.

Octauò, quòd populum seducit, vt seditio fiat aduersus Synodum.

Nonò, quòd Ethnicos, qui Christianos malè tractauerint, suscipit, & habet in Ecclesia, & illis præsit.

Decimò, quòd inuadit alienas parochias, & Episcopos ordinat.

Vndecimò, quòd clericos inauditos iniurijs affecit & contumelijs.

Duodecimò, quòd depositum alienum vi rapuit.

Decimotertiò, quòd absq; consessu & Synodo, & inconsulto clero, præter morem cleri ordinationem facit.

Decimoquartò, quòd Origenistas suscepit: & eos qui cum Ecclesia communicant, & venerunt cum literis commendatitijs, in carcerem detrusos non curauit, sed in ipso mortuos neq; omnino respexit.

Decimoquintò, quod alienos seruos nondum libertate donatos, sed delictis obnoxios & accusatos, Episcopos ordinauit.

Decimosextò, quod Isacium contigit multa malapati ab huiusmodi facinorosis hominibus.

Arsacius archipresbyter, qui ipsi successit, & Atticus presbyter testimonium dixerunt contra Chrysostomum. Sententiam primò dixit Gymnasius Episcopus, postremò Theophilus Alexandrinus, omnes numero quadraginta quinque. Scriptæ sunt Synodicæ ad clerum Constantinopolitanum de facta depositione Chrysostomi. Missa quoq; est relatio ad Reges. Traditi illis etiam libelli tres à Gerontio, Faustino, & Eunomio, quibus querebantur, se iniustè à Ioanne depositos. Facta etiã fuit responsio Imperatoris ad Synodum. Sunt ibidem actiones de Heraclide Episcopo. hucusque Photius de Synodo habita apud Quercum.

XX. SVSPICIO DE IMPOSTVRA

Sed subijt interdum animum meum haud leuis suspicio de Actis istis, quòd spuria sint, & aduersarijs S. Ioannis Chrysostomi post eius obitum conficta. Quandoquidem in eis desiderari videntur (licèt tam multa habeant) quæ in se ab illis obiecta fuisse, ipsemet Chrysostomus tradit. Nam ad Cyriacum Episcopum scribens, cum à sede deiectus est, hæc habet: *Multa quidem aduersus me confinxerunt, & dixerunt quòd ad communionem non ieiunos receperim. Et si quidem hoc feci, expungatur nomen meum ex albo Episcoporum, & non scribatur in libro Orthodoxæ fidei. Quoniam ecce si tale quid admisi, abijciat me etiam Christus à regno suo. Sin autem pergunt hoc mihi obijcere & contendere, deponant & Paulum, qui postquàm cœnauit, totam domum baptizauit: deponant & Christum ipsum, qui postquàm cœnatum est, Apostolis communionem dedit. Dicunt, quod cum muliere dormierim. Exuite me, & inuenietis membrorum meorum mortificationem. Sed hæc omnia per inuidiã excogitârunt.* hactenùs de his Chrysostomus. Quod igitur quæ hîc recensetur maxima omnium esse videbantur accusationum capita, cùm inter quadraginta illa sex enumerata minimè reperiantur; vt de fide Actorum illorum dubitem, iusta ratio persuadet; cùm & ab alijs alia eiusdem Synodi Actorum addantur capita, quæ in eisdem Photij Actis minimè sit reperire.

XXI. [a] *Sozom. lib. 8. c. 18.* MONACHI ORIGENISTÆ POENITENTES RECEPTI.

Sed quænam hæc sint, adijciamus: Ait enim Sozomenus [a]: *Hoc loco Theophilus vnà cum cæteris Episcopis conueniens, de libris Origenis nullam quidem mentionem fecit: sed Scetenses istos monachos ad pœnitentiam inuitauit, pollicitus se neq; iniuriæ acceptæ fore memorem, neq; mali quicquam esse facturum. Cùm igitur suis clamoribus illos vrgerent fautores Theophili, vt veniam peterent, & interim simularent Synodum pro ipsis supplicare: monachi perturbati, atq; hoc planè fieri oportere rati, multis Episcopis præsidentibus, illud scilicèt quod illis dicere solemne est: Etiam si iniuriam fecerimus, ignosce, inquiunt. Theophilo igitur illos promptè in gratiam simul & in communionem recipiente, soluta est cognitio, quæ aduersus Scetensis istos instituta fuerat. Quod opinor non ita successit, si vnà cum reliquis monachis Dioscorus & Ammonius affuissent. Nam Dioscorus iam antè mortuus, in templo Mocij martyris est sepultus: Ammonius autem modò, cùm Synodus conuocaretur, corpore languere cœpit; & postquàm ad Quercum traiecisset, morbo grauiùs correptus fuit, & non multo post finiuit vitam, & apud vicinos monachos, vbi etiam iacet, splendidam sepulturam sortitus fuit.* hæc Sozomenus.

XXII. PALLADIVS PLVS SATIS SVIS FAVIT.

At cùm de his agit Palladius, tantum tribuit suis Origenistis, vt sanctitatis culmen eos attigisse, atque etiam miracula edidisse, falsò testetur: Testis domesticus, satis est. Sed pergit Sozomenus: *Theophilus tandem, vbi id intellexisset, illacrymásse fertur, ac dixisse, quod inter vniuersos monachos suos talis non esset, qualis fuisset Ammonius, etiam si ipse turbarum extitisset auctor. Processerat interim illi & hoc ex sententia.* hactenùs ipse. Sed in his nihil prorsus apud Acta à Photio summatim collecta, quorũ tamen primo loco fuerat mentio habenda: nulla præterea memoria de his quæ sunt ab eadẽ Synodo acta aduersus Episcopos à Ioanne missos suæ defensionis causa, de quib' ista Palladius [b]: *Ad hæc illis Episcopis captis, alium ceciderunt, alium conspiciunt, alij ferrum collo imposuerunt, quod sancto viro præparauerant; vt ita iniectus in nauim, in loca mitteretur ignota; dæmone illos, leonum instar, in ferociam excitante.* hæc de his quæ spectant ad Synodum.

[b] *Pallad. dialog.*

XXIII. SENTENTIA FERTVR CONTRA IOAN. CHRYSOSTOMVM.

Subdit verò Palladius: *Comperta illorum immani impudentia, sanctus se ipsum cohibuit. Fortissimi autem illi viri, contextis commentariolis, quæ aranearum telis infirmiora ad probationem erant, contra sanctum sententiam proferunt, cuius neq; faciem viderant, neq; audierant vocem, die vna conficientes nequitiam, quam longè antè texuerant. Neq; enim cohiberi potest diabolicus impetus, consilij semper & morarum impatiens. Missáq; relatio est ad Imperatorem ita exordiens.*

XXIV. RELATIO AD ARCADIVM DE DAMNATO IOANNE CHRYSOST.

Quoniam accusatus, Ioannes quorundam criminum, conscius que ad ea diluenda occurrere noluit: huiusmodi verò deponunt leges; id quod & passus est. Continent autem libelli & læsæ maiestatis crimen. Iubeat hunc pietas vestra expelli, vel inuitum duratum tanti criminis pœnas: nobis enim ista non licet inquirere. hactenùs relatio. sed exclamat Palladius: *O infelicissimi, quæ sentitis & facitis, ea erubescitis facere: non Deum planè, sed homines reuereremini, siue metuitis. Erat autem id crimen maledictum in Reginam, quam (vt illi detulerunt) Iezabel appellauerat. At boni viri illi, ferro cædi sanctum videre cupientes, ita detulêre. Deus autem & eorum penitùs insitam nequitiam patefecit, & Principum corda molliuit, sicuti Danieli* [c] *dudum in Babylone contigerat. Illic enim leones in mansuetudinem cõuersi, homines verò efferati sunt, non parentes Prophetæ; corripuitq; Deus eos qui præter naturam efferati erant, his contra naturam in mansuetudinem versis. In hunc modũ Ioannes Ecclesia pellitur, misso ad id Comite cum auxilio militum, non secùs quàm ad barbaricum prælium. Pulsus autem, agellos ad Bithyniæ Prenetum occupat.* ista de Ioannis expulsione Palladius.

[c] *Dan. 6.*

XXV. IOANNES CHRYSOSTOMVS PELLITVR IN EXILIVM.

Porrò exturbationem Ioannis Chrysostomi profundo iam vespere factam, per milites que perductum ad nauim, secutumque immensum totius populi lamentum, idẽ ipse Ioannes docet epistola, quam sequenti anno ad Innocentium Papam scripsit; eam suo loco reddemus. Arguendus ex his, qui id meridie esse factũ Socrates [d] narrat, dum ait: *Ioannes triduo post eius abdicationem, circiter meridiem, aduersariorum manibus clam multitudine se ipsum vltrò obtulit:*

[d] *Socrat. lib. 6. c. 14.*

cauebat enim ne propter ipsum tumultus concitaretur. Sic igitur abducitur. In populo autem immensa seditionis flamma incenditur: atq; vt in huiusmodi tumultibus vsu euenire solet, complures qui erga illu antè infenso & inimico animo fuerant, tum quasi mutata sententia, eum commiserari cæperunt: & qui paulò antè eum abdicatum videre cupiebant, tum falsis criminibus circumuentum prædicarunt. Itaq; complures tum contra Imperatorem, tum contra Concilium Episcoporum vociferati sunt, contraq; Theophilum potissimùm quem criminationis in Ioannem confictæ auctorem existimarunt: nam insidiæ, quas Ioanni parauerant amplius in obscuro latere non poterãt. Et quanquã multis alijs argumentis perspicuè deprehendebatur, tamen vel maximè ex eo quòd cum Dioscoro & eius fratribus, qui Longi dicebantur, statim post Ioannis abdicationem communicauit. Sed id anteà factum diximus ex Sozomeno. Subdit verò Socrates quæ sequuntur:

XXVI. QVID SEVERIANVS IN IOANNEM CHRYSO.

Tum Seuerianus in Ecclesia docens, tempus sibi oblatum putauit, quo in Ioannem opportunè inueheretur, & ob eam causam palã dixit, illum, licèt nullius alterius criminis esset conuictus, iurè tamen propter insolentes & superbos mores abdicatum esse: Omnia enim peccata hominibus condonari, sed Deum (vt sacræ scripturæ docent) superbis resistere. Quæ cùm dixisset, multitudo fuit ad grauiorem seditionem concitata. Qua de causa sine mora Imperator Ioannem Chrysostomum reuocandum curauit. Idcirco Briso Imperatricis eunuchus, eam ob causam missus, in Preneto (est hoc quidem emporium è regione Nicomediæ situm) eum offendit, reducitq; Constantinopolim. hæc Socrates. Porrò quod ipse ait, commotione illa populi adductum esse Imperatorem, vt eum Constantinopolim postliminio reuocãrit, terræmotum quoque factum esse, quo cubilis Imperatoris pars collapsa est, Leo Imperator in encomio de Chrysostomo asseuerat. Sed de eo hæc tantum Palladius[a]: *Media verò transierat dies, cùm motum quemdam fieri in suburbio contigit. Perterriti ex hoc, Ioannem misso Notario, reuocant: vt planè acciderit propter iustum suum, Dominum commouisse terram.* At Theodoretus[c] eius veritatis firmior atque certior adstipulator hæc ait: *Cum verò nõctu terræmotus factus esset, & terror inde Imperatrici incussus, Constantinopoli vrbi Mariæ* (sic dicta, quòd dicata illi fuisset) *præmittuntur prima luce legati ad Ioannem exulem, oratum, vt quamprimùm ad vrbem redeat, periculumq; ei impendens depellat. Post quos alij mittuntur legati: post illos etiam alij: adeò vt Bosphorus refertus esset legatorum turba. Vbi verò fidelissimus populus illud intellexit, ostium Propontidis nauigiis operuere: omnes namq; cum cereis accensis ei obuiam fiunt. Atque pro eo quidem tempore hostiũ illius coniurata manus dissipata est.* hactenùs de his Theodoretus. Addit autem hæc Socrates[d]:

TERRÆMOTV AGITATVR CIVITAS POST DISCESSVM IOANNIS.

[a] *Pallad. in dialog.*

[b] *Agg. 1.*

[c] *Theod. li. 5. c. 33.*

[d] *Socrat. li. 6. c. 14.*

XXVII. IO. CHRYSOSTOM. INTRODVCITVR IN CIVITATEM.

Verùm quamuis hoc modo esset reuocatus, non tamen priùs in vrbem ingredi, quàm coram maioribus iudicibus innocens probatus esset, sed in suburbio, quod Marianæ dicitur, ad tempus permanere constituit. Cùm autem moram faceret, nec ad ciuitatem vellet redire: multitudo indignè & grauiter ferens protinùs eos, penes quos imperiũ erat, maledictis vexauit. Quapropter necessitate adductus: ad vrbem reuertitur. Multitudo prodit illi obuiam, cumq; summa reuerentia ad Ecclesiam recta deducit: orat vt sedem Episcopalem capessat, moreq; consueto populo pacem precetur. Cùm ille recusasset diceretq; hoc non antè faciendum esse, quàm cùm causa eius esset iudicio disceptata: tum hi qui ipsum condemnarant, & mutata sententia, absoluerent: magis incendi cœpit. tanta enim cupiditas eum cùm in sede collocatum videndi, tum de integro concionantem audiendi illam incesserat. Itaq; populi impulsu res sic cõfecta est. Cùm Ioannes esset in sede Episcopali locatus, & de more pacem populo precatus fuisset, coactus etiam necessitate concionatus est. Quæres aduersarijs alterius criminationis materiam suppeditauit, verùm ad tempus illam consopitam iacere passi sunt. hactenùs Socrates, sed adiungit ista Sozomenus[e]: *Coactus itaq; extemporalem quandam orationem habuit, & ex venustissima similitudine argumento sumpto, subindicauit, Theophilum occepisse contumeliam facere Ecclesiæ sibi commissæ, vt & Regem AEgyptium vxori Abrahami Patriarchæ, quemadmodum referunt libri Hebræorum. Cumq; populum (vti par erat) ob propensum animum, Imperatores ob beneuolentiam erga se collaudasset: in multos applausus ac benedictiones Imperatoris eiusq; coniugis vulgus excitauit, adeò vt semiplenam orationem abrumpere cogeretur.* hucusque Sozomenus.

[e] *Sozom. li. 8. c. 18.*

[f] *Genes. 12.*

XXVIII. At non extat ipsa quidem oratio, neglecta fortasse, quòd imperfecta relicta fuerit: vel perijt vnà cum alijs multis. Sed adhuc alia reliqua est, habita eodem quoque tempore, cùm ab hoc priori exilio reuersus est, cuius est exordium[g]: *Quid dicam? quid loquar? Benedictus Deus. Hunc egrediens dixi sermonem: hunc iterum reuertens: & illic constitutus hunc in ore voluebam,* &c. Sed & de frequentia populi eiusque incomparabili lætitia hæc post multa subiecit: *Ante hoc quidem Ecclesia replebatur: sed & nunc in plateis Ecclesiæ facta sunt. Et vnanimes & comicti psallentes Dei in vos prouocatis aspectum: voces vestræ cæli secreta penetrarunt, vt omnis atas vestras psalmodias miraretur attenta. Cursus equorum hodie, & pauci illuc, immo cuncti in Ecclesia, quasi torrens quidam affluuius vestra facta est multitudo. Voces vestræ eleuantur ad cælum, amorem qui ad patrem est, ostendentes: orationes vestræ meum coronauerunt caput,* &c. Deinde verò de immenso, quo erga pastorem suum flagrabant studio, ista subdit: *O rem inauditam? Pastor quiescit, & oues luporum rabiem abegerunt, insidias vulpium oppresserunt. O ouium sapientia? ô filiorum affectus? O discipulorũ charitas? O pulchritudo sponsæ? absente viro abegit adulteros: ostensæ sunt eius diuitiæ, apparuit pulchritudo: latrones confusi abierunt, & aufugerunt. Dicite mihi, quomodo persecuti estis lupos? quomodo pepulistis latrones? Frequenti* (inquit) *oratione ad Deum. Quomodò despexistis adulteros? Continuis* (inquit) *lacrymis, & desiderio viri. Non accepi arma, non sumpsi lanceas, non arripui scutum: solummodò ostendi eis pulchritudinem meam, qua perspecta, vulnerati fugerunt. Vbi nunc illi? proculdubiò in confusione. Vbi nos? in lætitia. Vbi nunc illi? conscientiæ suæ malo tabescunt. Vbi verò nos? in magna exultatione glorificamus Deum.* &c. hæc & alia plura Chrysostomus in commendationem populi erga Episcopum suum charitatis.

QVANTA LÆTITIA EXCEPTVS IOANNES A POPVLO.

[g] *Extat. tom. 5.*

XXIX. CLERICI ET EPISCOPI RESTITVTI.

Restituto in Episcopatũ suum Ioanne Chrysostomo Imperatore, qui ab aduersarijs in Ecclesijs fuerant subrogati, clericos abire iussit, & pristinos antè pulsos sua loca recipere voluit, idemque fecit de Episcopis, qui eiusdem Ioannis causa à persequentibus facti erant extorres, quos ad proprias sedes voluit remeasse. Ipse verò Ioannes adiens Imperatorem, petijt ab eo suam causam tractari in legitima Synodo, cuius rei agendæ causa ab ipso implorauit auxilium. hæc omnia habet ipse Chrysostomus in epistola ad Innocentium Romanum Pontificem suo loco reddenda. Ad hæc autem Sozomenus[h] ista addit: *Porrò Ioannes Constantinopolim reuersus, magis etiamnùm gratus populo apparuit. Et cùm eo tempore conuenissent Constantinopolim circiter sexaginta Episcopi, decretum per eos est, vt & irrita haberentur ea quæ ad Quercum acta fuerant, & vt Ioannes Episcopatum retineret.* ista ipse. At verò hæc ex his quæ Palladius scribit, improbantur, dum ait, Theophilum canone Antiochenę Synodi egisse aduersus Ioannem, quo iubebatur, vt à Synodo depositus Episcopus, non alio modo nisi ab alia Synodo maiori Episcoporum numero posset restitui. Quod si verum esset, restitutum fuisse Ioannem à Synodo sexaginta Episcoporum, nullus poterat esse locus obiectioni à Theophilo factæ. Cæterùm ipse Ioannes in dicta epistola ad Innocentium, de his agens, tradit expetitam à se Synodum, quæsitamque magno studio ab Imperatore: quam futuram timens Theophilus, fugam cum suis arripuit, rediens Alexandriam: qui licèt vocatus litteris Imperatoris, venire contempsit, plebis furorem, quam timeret, prætexens excusationis loco. Et quamuis ipse Ioannes laborauerit de parando legitimo Synodali iudicio, nunquã tamen voti compos effici valuit, vt ipse testatur ijsdem ad Innocentium litteris, quibus pariter declaratur, ipsum restitutum in Ecclesiam sedisse vsque ad anni sequentis magnum sabbatum, qua die iterum expelli contigit, quanam verò occasione, suo loco dicendum. hæc quidem gesta hoc anno, ipsam autem Synodum ad Quercum habitã circa mensem Iulij, Palladij[i] testificatione, qui tunc cum Ioanne aderat Constantinopoli, affirmari posse videtur. Etenim cùm dicat, nouẽ vel decem mensium spatiu interfluxisse à dicta Synodo celebrata hoc anno ad Quercum, vsq; ad sequentis anni Quadragesimæ tempus, in cuius fine tuc (vt idem etiam tradit Ioannes) ipso magno sabbato iterum expelli contigit: planè opus est dicere, hoc anno circa

[h] *Sozo. l. 8. c. 19.*

TEMPVS SYNODI AD QVERCVM HABITÆ.

[i] *Pallad. dialog.*

Iulij mensem Synodum illam à Theophilo esse habitam, Ioannemq; à sede expulsum.

XXX. THEOPHILVS IN QVO COMMENDANDVS.

Ad postremum verò ad res hoc anno per Theophilum Constantinopoli gestas Socrates [a] eiusmodi addidit appendicem: *His* (inquit) *rebus gestis, Theophilus in omnem offensionem incurrit. Odium contra illum inde etiam creuit, quod libros Origenis studiosè legere non vereretur. Rogatus igitur à quodam, cur libros, quos condemnauerat, de integro amplexaretur? respondit, libros Origenis similes esse prato omnibus florum generibus referto: Idcirco* (inquit) *si quid reperio in illis boni, illud decerpo, sin spinosi quicquam, hoc vt potè aculeis pungens, missum facio. Hoc respondit Theophilus, non complexus animo illud Salomonis* [b], *quod verba sapientium sint tanquam stimuli, & qui præceptis in illis comprehensis punguntur, non debent ex aduersò calcitrare.* hæc Socrates, sed planè haud assecutus sit sensa verborū Theophili, vel quod qui semel in eum dicere cœperat, omnia ab ipso dicta vel facta æquè redarguere prosecutus est.

[a] *Socrat. l. 6. c. 15.*

[b] *Eccl. 12.*

XXXI.

Cæterùm Theophili dicto nihil sapientius, vtpotè qui ostenderit errores tantùm Origenis sibi displicuisse, atque damnâsse, nec reiecisse ob aliquot in eis aspersas hæreses omnia eius scripta, quæ legere consueuit, atque laudare. Id quidem Theophilus planè ex totius Ecclesiæ Catholicæ sententia, quæ (vt pluribus dictum est) ita legit Origenis commentarios, vt ab eius erroribus esse cauendum admoneat: eandemque fuisse Sancti Hieronymi quoque sententiam, demonstrauimus superiùs ex eius epistola ad Tranquillum. Porrò & diffamata ea tunc fuit calumnia in Theophilum, quòd Origenis quos damnasset anteà libros, recepisset, quodq; cùm iam damnatos à se anteà monachos in amicitiam reuocasset, quasi ipse Origenis sectator effectus esset. Cæterùm & hos recepit pœnitentes (vt vidimus) & libros sic legendos accepit Origenis, vt tamen abstinendum diceret ab aspersis in eis hæresibus. Quod autem eodem quo à principio fuit animo, in damnandis Origenis erroribus ipse Theophilus perseuerârit, duæ reliquæ Paschales epistolæ, quarum alteram hoc anno, alteram verò sequenti datam diximus, apertissimam fidem faciunt. Felix ipse (iterum dicam) Theophilus, si in prosequē do causam aduersus Origenistas, dignum planè opus tanto Episcopo, non admiscuisset illis priuatas affectiones, in Ioannem Chrysostomum ab exordio eius sedis iam malè conceptas.

XXXII. NILAMMON POTIVS DELEGIT MORI QVAM FIERI EPISCOPVS.

Quid autem acciderit eidem Theophilo hoc anno Alexandriam redeunti, Sozomenus [c] ita narrat: *Theophilus etiam statim nihil cunctatus (quamquàm iam hiems ingrueret) fugiens vnà cum Isacio monacho, Alexandriam abnauigauit. Sed cum tempestas maris vrgeret, appulit Geras, quæ est ciuitas pusilla, plus minùs quinquaginta stadijs à Peluſio distans. Huius vrbis Episcopo tum vita defuncto, ciues (vt accepi) elegerunt Ecclesiæ suæ Antistitem Nilammonem, virum bonum, & qui ad monasticæ vitæ fastigium conscendisset. Is habitabat ante ciuitatem in domuncula, in quam se ipse concluserat, ianuà lapidibus obturata, eo proposito, vt sacerdotium auersaretur. Theophilus itaq; veniens, hortabatur, vt ordinationem à se oblatam acciperet. Apud quem ille quamuis frequenter se excusans, nihil obtinuit. Tandem instanti. Cras* (inquit) *ita facias, si placet, ô Pater, vt ego hodiè res meas antè disponam. At cùm Theophilus postridiè ex condicto venisset, atq; eum fores aperire iussisset: Age verò* (inquit Nilammon) *oremus primùm. Quo laudato, Theophilus quidem orauit, sed Nilammon inter orandum hanc vitam reliquit. Hoc autem & Theophilo primùm, & ijs etiam qui cum illo foris stabant, ignotum erat. Verùm cùm paulatim tereretur dies, quia sæpenumerò intentiùs euocantes non audiret, deiectis qui ad ianuam erant, lapidibus, repererunt hominem mortuum.* Inuolutum igitur quibus oportebat, publica sepultura dignati sunt, ac templum etiam supra illius sepulchrum indigenæ cōstruxerunt, & summa cum solemnitate adhuc diem mortis eius celebrant. *At Nilammon quidem ad hunc modum mortuus est: si tamen mortem dicere oportet, quam ille subire maluit, quàm Episcopatum suscipere, quo se indignum esse ob ingenij modestiam censuit.* hucusque Sozomenus. Porrò non apud Geras tantùm, sed in vniuersa Catholica Ecclesia natalis Nilammonis publicis consignatus monumentis viridi memoria perseuerat. Voluit Deus eiusmodi exemplo tum omnibus significare, quàm periculosa esset Episcopalis

[c] *Soz. li. 8. c. 10.*

ECCLESIA ERECTA NILAMMONI ET DIES FESTVS STATVTVS.

præfectura, vt præstet interdum mori, quàm in maximum discrimen adduci: tum etiam Theophilum magis sobrium reddi, vt animo volueret quod viderat, considerare tque si paruæ ciuitatulæ præficiendus Episcopus, à Deo expetierit antè mori, quàm munus suscipere, quanti esset periculi, præesse Alexandrinæ Ecclesiæ Orientalium omnium maximæ, omnibusq; simul AEgypti prouincijs, atque alijs adiacentibus regionibus. Sed nihil penitùs eo exemplo profecisse ipsum quidem, quæ anno sequenti de ipso dicenda erunt, ostendent.

XXXIII. IVLIA MANICHÆA SEDVCIT GAZENSES

Hoc eodem tempore (post annum videlicèt à demolitione famosissimi templi Gazensis, in cuius locum ecclesiam Eudoxia Augusta ædificandam curauit) contigit Gazæ publica disputatio inter S. Porphyrium Gazensis ciuitatis Episcopum, & Iuliam Antiochenam clarissimam fœminam, quæ illuc aduenerat, vt Gentiles, quos audierat ad Christi fidem conuersos, ad sectam Manichæorum pelliceret. At quoniam in ea prodigium memoria dignum accidit, dignum putamus, vt rei gestæ narratio à Marco Gazensi diacono litteris quàm fidelissimè commendata hic describatur. Sic enim se habet [d]: *Illo autem tempore* (nempe anno sequenti à ruina Marnæi templi) *venit in ciuitatem mulier quædam Antiochena, quæ vocabatur Iulia: erat verò ex execranda hæresi eorum qui dicuntur Manichæi. Cumq; cognouisset aliquos esse recens illuminatos, & in sancta fide nondum stabilitos, in eorum irrumpens animos, eos corrumpebat per doctrinam suam, oculos perstringentem & incantantem, sed multò magis per pecuniæ erogationem:* & post nonnulla de impijs Manichæorum erroribus, rursum inchoatam prosequitur orationem: *Cùm* (inquit) *illic versaretur pestifera mulier, quidam fallaci illius doctrina sunt seducti. Post aliquot verò dies cùm id cognouisset à quibusdam Fidelibus S. Porphyrius Gazensis Episcopus, eam accersitam interrogauit, quænam & vnde esset, & quamnam haberet opinionem. Illa autem & patriam, & se Manichæam esse confessa est. Iis autem qui erant apud ipsum, ira motis (erant enim quidam pij) eos rogabat beatus, ne irascerentur, sed patienter eam admoneant & semel & bis seruans id quod dictum est à S. Apostolo* [e]. *Deinde dicit mulieri: Abstine, ô soror, ab hac mala opinione: est enim satanica. Illa autem respondit: Dic, & audi: & aut persuadebis, aut persuadeberis. Sanctus verò dixit: Parate in crastinum diem, & veni huc. Illa autem eum valere cùm iussisset, est egressa.*

[d] *Apud Metaphra. die 26. Feb. recitat Lipo. & Sur. eo die.*

[e] *Tit. 3.*

XXXIV. DISPVTATIO PORPHYRII CVM IVLIA MANICHAEA.

Beatus verò cùm ieiunasset, & Christum multum rogasset vt diabolum pudore afficeret, paratus fuit in diem sequentem. Aduocauit autem quosdam ex pijs clericis & laicis ad disputationem suam & mulieris. Die autem sequenti accedit mulier, habens secum duos viros, & totidem mulieres, quæ erant iuniores & formosæ, omnes verò pallidæ: Iulia autem erat prouecta ætate. Ducebatur autem tota eorum disputatio à scriptis & orationibus mundanæ disciplinæ, multò verò magis Iuliæ. Erat autem humilis eorum habitus, & modesti mores, & (quod dicitur [f]) *extrinsecùs oues, intrinsecùs verò lupi rapaces, & venenata animalia: omnia enim dicunt & faciunt cum simulatione. Deinde iussi sedere, disputabant, & inquirebant. Sanctus autem Porphyrius ferens sancta Euangelia, cùm fecisset signum Crucis in ore suo, cœpit eam rogare, vt diceret suam opinionem. Illa verò cœpit. Frater autem Cornelius diaconus, qui fuit paulò antè nominatus, sciens notis scribere, quibus vtuntur in iure, iussus à beatissimo Episcopo, notabat omnia quæ dicebantur & opponebantur, me & fratre Barocha admonentibus. Disputationem autem non scripsi in hoc libro, propterea quòd sit magna, vt qui velim compendio hoc scriptum mandare litteris: eam verò in alio libro exposui ijs qui volunt scire sapientiam à Deo datam sanctissimo Porphyrio, & amles fabulas quas effutijt prodigiosa loquens & venefica Iulia. Quam quidem citò est persecuta diuina iustitia. Post quàm enim multa pluribus horis esset fabulata, & consuetas dixisset blasphemias in Dominum & Deum vniuersorum: motus diuino zelo sanctus Porphyrius, videns eum qui omnes fines continet, tam qui cadunt sub aspectum, quàm qui non cadunt, blasphemijs & maledictis incessi à muliere, in qua operabatur diabolus, & quæ se submittebat illius voluntati, in eam tulit sententiam, dicens: Deus qui fecit omnia, qui est solus æternus, nec habès principium neq; finem, qui glorificatur in Trinitate, tuam percutiat linguam, & obstruat os tuum, ne loquatur blasphema. Sententiæ autem prolationem consecutum sta-*

[f] *Matt. 3.*

IVLIA MANICHÆA DIVINITVS PERCVSSA OBIIT.

tim

tim fuit supplicium. Cœpit enim tremere Iulia, & mutari vultu, & manens in extasi longum tempus non loquebatur, sed erat muta & immobilis, habens apertos oculos, & intuentes sanctissimum Episcopum. Qui verò cum ea erant, cùm aspexissent ea quæ sustinebat, magno timore affecti sunt. Eam autem consolabantur, & carmina cantabant ad eius aures, sed non erat vox, neq; auditus. Cùm longo autem tempore mansisset muta, emisit animam, profecta ad tenebras quas in honore habuerat (secundùm Manichæorum disciplinam) eam lucem esse arbitrans. conuenienter Scripturæ, quæ dicit [a]: Væ iis qui faciunt id quod est dulce amarum, & quod amarum dulce, & ponunt tenebras lucem, & lucem tenebras. Iussit autem sanctus componi eius corpus, & tradi sepulturæ, misertus humanæ naturæ, erat enim summè clemens & misericors. Quicumque verò audierunt id quod factum fuerat, valdè admirati, non solùm qui erant nostræ fidei, sed etiam alienigenæ. Qui autem cum ea erant duo viri ac mulieres, & quicumque ab ea corrupti fuerant, currentes prociderunt ad pedes beatissimi Episcopi, dicentes: Errauimus. & petebant pœnitentiam. Beatus verò fecit omnes anathematizare Manetem auctorem eorum hæresis, ex quo etiam appellati sunt Manichæi: & cùm plurimos dies eos instituisset catechesi, adduxit ad sanctam Catholicam Ecclesiam. Occasione autem illorum, & alij quoq; ex alijs gentibus pœnitentia ducti, fuerunt illuminati. hactenùs de his Marcus diaconus. At iam res Occidentales inuisamus.

[a] Isai. 5.

XXXV. CONCILIVM GENERALE CARTHAGINENSE.

Hoc eodem anno, ijsdemque Consulibus, octauo Kalendas Septembris, celebratum est in Africa Concilium Carthaginense, Generale dictum, quòd ex omnibus Africæ prouincijs legationes in eo affuerint, nimirùm ex prouincia Bizacena, Mauritania Sitifensi, & Mauritania Cæsariensi: ex Numidia verò legati mitti minimè potuerunt ob tumultuantes tyrones, vt excusauit Alypius Episcopus Tagastensis, qui interfuit cum Augustino Hipponensi Episcopo, atq; Possidio Calamensi, sed ex prouincia Tripolitana missa est legatio, prout eiusdem Concilij quæ extãt Acta [b] declarant.

[b] Tom. 1. Conc. & in Conc. Afri. cap. 57. 58.

XXXVI. DE TYRONIBVS TVMVLTVANTIBVS.

Quid est autem quod Alypius sic excusat, legationem ex Numidia ob tyrones mitti minimè potuisse? ait enim [c]: *Nos quidem de Numidia venimus, ego & sancti fratres Augustinus & Possidius, sed de Numidia legati mitti non potuerunt, quod adhuc tumultu tyronum Episcopi propriis necessitatibus suis aut impediti, aut occupati sunt, &c.* & rursum inferiùs iterum de impedimento tyronum meminit. Quantum enim ex quatuor rescriptis datis hoc anno sub ijsdem Consulibus Theodosio & Rumorodio colligi posse videtur: tyrones in Africa desertores militiæ facti, longè lateque per prouincias grassati sunt more prædonum: quos Imperator, quatuor illis hoc anno datis rescriptis ad Hadrianum Præfectum Prætorio, compescendos curauit. nam sexto Nonas Octobris hæc post alia anteà edita ita statuit [d]: *Oppriмendorum desertorum facultatem prouincialibus iure permittimus: qui si resistere ausi fuerint, velox vbicunque iubemus esse supplicium. Cuncti etenim aduersus latrones publicos desertoresque militiæ ius sibi sciant pro quiete communi exercendæ publicæ vltionis indultum. Hac tamen conditione seruata, vt ab his iunioribus, qui proxima inductione præsenti tempore conferuntur, supplicio temperetur, quo per prouinciales intra præscriptum legibus tempus ad ea signa, quibus destinati fuerant, redhibendi sunt, ne possessores redhibitionis damna percellant, propter eos qui necdum penè auspicati militiam fugerunt. Sed vt in his patientiam tenemus, ita omnes qui vltra memoratam indictionem & nostra beneficia sanctionis castra & militiam deseruere, condemnationibus obnoxios esse præcipimus,* &c. planè hos solicita cura cõpressos fuisse, quòd de his nulla amplius mentio habetur, possumus existimare. Sed ad res Concilij reuertamur.

[c] Aug. cõtr. Cresc. l. 3. c. 46.

[d] l. 11. 12. 13. 14. de deserторib. Cod. Theod.

XXXVII.

Huius autem totius Africę Generalis celebrandi conuentus digna illa causa intercessit, vt in eo agererur de inuitando ad vnitatem Catholicæ Ecclesię Donatistas in Africa consistentes. Meminisse debemus, iam elapso anno, cùm Anastasius Romanus Pontifex Romanæ Ecclesiæ præesset, hæc actitari cœpta, dum idem Pontifex (vt suo loco dictum est superiùs) ad hoc suis litteris excitauit Episcopos Africanos: quibus (vt vidimus) in vnum coëuntibus, quid facto opus esset, vt quem optarent omnes, res consecutura esset effectum; decreta inter alia in Concilio fuit legatio ad ipsum Romanum Pontificem pro indulgentia assequęnda, quâ liceret Donatistis ad Catholicam Ecclesiam reuertentibus, eandem quam apud suos accepissent, dignitatem retinere.

XXXVIII.

Concessit hoc ipse Romanus Pontifex: sed paulò pòst ex hac vita sublato, & nouo subrogato Episcopo Innocentio, in præsentem annum dilatum est ipsum hac de re congregandum Carthagine Generale Concilium, in quo legati Romà reuersi, quæ ab ipso Romano Pontifice obtinuissent, coram omnibus significarunt: id enim ex verbis Aurelij Carthaginensis Episcopi satis accipi potest, vbi inter alia quæ in Synodo præfatus est, hæc habet [e]: *Iamdudum n. (sicut vestra sanctitas recordatur) habito Concilio, destinauimus fratres nostros ad transmarina legatos, quos oportuit in cœtu sanctitatis vestræ perfunctæ legationis cursum narrare.* ita ipse.

[e] Concil. Carth. sub Innocent. præf. & Conc. Afric. c. 57.

XXXIX. DE VNITATE PROCVRANDA CVM DONATISTIS.

Pro vnitate verò Ecclesiæ componenda, Donatistisq; pacis fœdere conciliandis, quid in hoc ipso Concilio decretum fuerit, idem Aurelius docet his verbis [f]: *Professio vestrum omnium hoc deprompsit, debere vnumquemq; nostrum in ciuitate sua per se conuenire Donatistarum Præpositos, aut adiungere sibi vicinum vnum collegam, vt pariter eos in singulis quibusq; ciuitatibus vel locis per magistratus vel seniores locorum conueniant.* decretum post hæc, vt de his ex Synodo ad Iudices litteræ scriberentur: necnon tunc exarata est forma conuentionis, qua iidem Donatistæ cum Catholicis conuenirent, ab omnibus seruanda, ibi in Synodo recitanda. Quod & factum est, lectis in primis litteris missis ab amplissima (vt ibi dicitur) sede, nempe Apostolica vrbis Romæ, quibus quę ab ea fuerant impetrata, nota fierent. Recitata pariter & iussione, qua quid singuli acturi essent innotesceret, ipsa demùm conuentionis forma præscripta ibidem publicata est, qua ipsi conuenire deberent Donatistas: quæ in hunc modum se habet [g]:

[f] Apud Concil. Afr. c. 58.

[g] Ibid. c. 59

XL. FORMA CONVENIENDI DONATISTAS.

Conuenimus vos ex Concilij nostri Catholica auctoritate missi, de vestra correctione gaudere cupientes, considerantes Domini charitatem, qui dixit [h]: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. & admonuit per Prophetã* [i] *etiam, his qui dicũt se fratres nostros nõ esse, dicere nos debere, Fratres nostri estis. Hanc ergo pacificam ex charitate venientem communionem nostram contemnere nõ debetis, vt si quid veritatis habere vos arbitramini, non dubitetis asserere: Id est, vt congregato vestro Concilio, deligatis ex vobis quibus causam assertionis vestræ committatis, vt nos possimus hoc facere, vt etiam de nostro Concilio deligantur, qui cum eis quos delegeritis, constituto loco & tempore, quicquid quæstionis est, quod vestram à nobis separat communionem, cum pace discutiant: vt tandem aliquando, adiuuante Deo nostro, finem veternosus error accipiat: ne propter animositatem hominum infirmi nostri & ignari populi sacrilega dissensione dispereant. Si enim hoc fraternè acciperetis, veritas facilè diluceſcet. Si autem hoc facere nolueritis, dissidentia vestra facilè innotescet.* hactenùs forma, quam dicunt, conuentionis.

[h] Mat. 2.

[i] Isai 66. secundum lxx.

XLI. RATIO CONVENIENDI DONATISTAS.

Huius planè Concilij, & decreti in eo de conuentione statuti, visus est meminisse S. Augustinus qui interfuit, vbi agens contra Cresconium hæc ait [k]: *Et quia multi erroris eorum laqueis implicati, cum quibus, vt inde liberarentur, agebamus, respondebant nobis, hoc nos cum Episcopis suis agere debere, collatio nemĩ nostram se vehementer optare, vbi possent videre, quibus asserentibus superaret veritas falsitatem: in Carthaginensi totius Africæ Concilio nobis placuit, vt adhibita etiam publicorum testificatione Gestorum, quò possemus eis qui hoc flagitabant, probare desiderio eorum nos minimè defuisse: vestri pacificè conuenirentur Episcopi, quisquis ab eo nostrum, qui eodem loco in quo ille, consisteret: vt per collationem nostram errore sublato, Christiana & fraterna societate, vnitate, charitate, pace fruerentur: id intuetes, quia si hoc fieri vellent, adiuuante misericordia Dei, facillimè poterat, quicquid in causa nostra esset, agnosci: si autem recusarent, saltem diffidentia eorũ, non frustra illis qui hoc à nobis poposcerant, appareret.* hæc ipse. Sed quæ consecuta hæc fuerint, mox subdit his verbis:

[k] Aug. cõt. Cresc. l. 3. c. 45.

XLII. CONVENTVS A POSSIDIO CRISPINVS QVID DIXERIT.

Factum est, conuenti sunt, recusarunt: quibus verbis, quo dolo, maledictione, amaritudine plenis, nunc longum est demonstrare. Verùm quid acciderit Possidio conuenienti Crispinum eiusdem ciuitatis, cuius ipse erat, partis tamen Donatistarum Episcoporum, ex quo pariter quid reliquis Catholicis responsũ à Donatistis Episcopis fuerit, possum [l] intel-

ligere, à S. Augustino accipe: Ait igitur [a]: *Interea Crispinus Calamensis vester Episcopus à Possidio collegæ meo in eadem ciuitate apud Acta conuentus, ad Concilium vestrum primò distulerat, pollicens cum collegis suis ibi se visurum, quid respondere deberet. Deinde post non paruum tempus, repetita conuentione, rursum apud Acta respondit,* ista scilicet: *Verba viri* [b] *peccatoris ne timueris. Et iterum: In aures imprudentis caue ne quicquam dixeris: ne, cùm audierit, irrideat sensatos sermones tuos. Postremò hanc responsionem meam Patriarchali sermone definito* [c]: *Recedant à me impij: vias eorum nosse nolo.* hactenùs recitata ab Augustino verba Crispini, apud Acta Proconsularia scripta, quàm verò turgida, & quàm inflato corde, animoque tumenti prolata? Vnde idem sanctus Augustinus: *Hanc* (inquit) *eius responsionem cùm docti indoctíq; riderent, quippe hominis dicentis verba viri peccatoris se non timere, cui respondere minimè auderet, &c.* expendit eius responsionis sententias singulas, quas in omnibus ostendit prorsus fatuo esse homine dignas.

[a] *Augustin. conl. Cresc. lib. 3. c. 40*

[b] *Matt. 2.*

[c] *Prou. 15.*

XLIII. Sed qui verbis causam agere diffideret Crispinus Episcopus Donatista, armis eam prosequi satiùs iudicauit. Sed quonam modo per alios id perfecerit, ita subdit Augustinus [d]: *Cùm ergo ista responsio à multis intelligeretur, multis etiam demonstraretur quantum inanis esset, quantum attinebat ad causam, quàm verò amara & maledica, quod non pertinebat ad causam: atq; ita eius, sicut apud vos habetur, doctissima annositas, hesterno contra stante tyrone, nihil aduersum veritatem posse videretur: subitò post paucos dies iter agenti Possidio, alius Crispinus eius presbyter, & (vt perhibetur) propinquus, tetendit insidias armatorum: in quos penè iam noster inciderat, nisi eis prospectis atque nunciatis, ad quendam fundum fugiens, diuertisset, vbi ille nihil auderet, vel non præualeret, vel si quid etiam fecisset, negare non posset. Quo comperto, continuò consecutus est tanta cæcus insania, vt iam latere, turpe arbitraretur. Tunc domum, in qua cum suis se Possidius incluserat, sepire armatis, lapidibus circumtundere, ambire flammis, aditum ex omni parte moliri. Quæ verò aderat incolentium multitudo, memor periculi sui, si in eo loco aggressum tantum facinus impleretur: partim illum deprecabatur, vt parceret, quem resistendo non audebat offendere, partim verò ignes suppositos extinguebat: cùm ille nihilo segnius cœptis feruidus atque inexoratus instaret. Cessit aliquando ictibus ianua, ingressi sunt, sauciatiśq; cæde iumentis quæ in inferiore domus parte compererant, de superioribus Episcopum deposuerunt, afficientes plagis & contumelijs. Vbi ne grauiùs sæuirent, intercessit ipse Crispinus, velut aliis rogantibus flexus, quorum non tam videbatur in ira sua curare deprecationem, quàm in facinore testimonium formidare.*

[d] *Aug. cõt. Cresc on. l. 5 c. 46.*

QVID POSSIDIVS A CRISPINO PASSVS.

XLIV. *Hæc post quàm nota facta sunt in oppido Calamensi, expectabatur Crispinus Episcopus vester, quem admodùm in suum presbyterum vindicaret. Accesserat etiam potestatio municipalibus Gestis expressa, cuius vel timore vel pudore cogeretur exercere Ecclesiasticam vindictam. Quod cùm omnino contemneret, tantuśq; fieret vestrorum tumultus, vt quia veritati prædicandæ respondere non poterant, itinera clausuri putarentur, immò verò etiam cernerentur: leges, quæ non deerant, sed quasi deesse nt, in nostris manibus quiescebant, aduersus Crispinum Episcopum vestrum commotæ sunt, magis vt nostra mansuetudo demonstraretur, quàm vt illorum puniretur audacia. Neque enim aliter innotesceret, quid adiutorio Christi Ecclesia in suos inimicos posset, & nollet, non secundùm hæreticam præsumptionem priuato fauore Circumcellionibus sæuientibus, sed secundùm propheticam veritatem iugo Domini Dei subditis Regibus. Exhibitus igitur Crispinus, & quòd se esse Proconsuli quærenti negauerat, facillimè conuictus hæreticus, decem tamen libras auri, quam mulctam in omnes hæreticos Imp. Maior Theodosius constituerat, intercedente Possidio, non est compulsus exoluere. Qua mitissima sententia non contentus, nescio quo consilio, quod dissimulasse vestris omnibus dicebatur, ad eiusdem Theodosij filios prouocandum putauit. Acceptatum est: Rescriptum est: quid aliud, nisi quod pars Donati iam sciret se ad illam pœnam auariam cum cæteris hæreticis pertinere? cùm quibus propter communionem talis persecutionis aut communem se deputet habere iustitiam, aut si non deputat, non se ideo iactet iustam, quæ ea pœna coërcetur, qua coërceri & eas hæreses videt, quas concedit iniustas.* hæc Augustinus, qui subdit de alijs ab Imperatoribus datis in eosdem legibus de quibus suo loco agemus.

[a] *Aug. epi. 172.*

[b] *Aug. epi. 68. & 166*

[c] *Possid. in Vita Aug. c. 12.*

Vides ex his omnibus, quàm præter expectationem acciderit, vt Donatistæ, qui publicis Actis ad ineundam pacem atq; concordiam per Catholicos Episcopos vocarentur, non tantùm non consenserint, sed acerbiùs exasperati longiùs resilierint. Verùm neque propterea pro ipsorum salute agere prætermisere Catholici: sed ad mutuam collationem legibus Imperatoris compelli eos, apud eosdem Principes procurarunt, impetrárunt́que. quãdo autem id factum sit, suo tempore dicturi sumus. Agit de ijsdem iussionibus S. Augustinus [a] in epistola ad eundem Crispinum data, cùm ille iactaret, se velle de summa quæstionis cum ipso Augustino disserere: ideḿq; hæc eadem de Possidio recenser [b] in epistola ad Donatistas. Narrat eadem & ipse Possidius [c] in Vita Sancti Augustini, vbi & subdit de habita cum Crispino publica disputatione ad conuincendum eum esse hæreticum. ait enim: XLV.

XLVI. *Memorabili Augustino Antistite omnimodis instante, ad controuersiam ambo ipsi Calamenses Episcopi venerunt, & de ipsa diuersa communione tertio conflictu secum egerunt, magna populorum Christianorum multitudine causæ exitum apud Carthaginem & per totam Africam exspectante. Atq; ille Crispinus Proconsulari & libellari sententia est pronunciatus hæreticus. Prog; illo apud Cognitorem Catholicus Episcopus interceßit ne auraria mulcta exigeretur: ei est beneficium impetratum. Vnde cùm ingratus ad pijßimum Principem prouocasset: ab Imperatore relationi debitum est responsum solutum, & consecutum præceptum, nullo prorsus loco Donatistas hæreticos esse debere, & eos ad iura legum omnium contra hæreticos latarum vbique teneri debere. Ex quo & Iudex propter Officium, & idem Crispinus, quòd minimè fuerat exactus, præcepti sunt denas auri libras Fisci iuribus inferre. Sed protinùs opera data est per Catholicos Episcopos præcipuè per sanctæ memoriæ Augustinum, vt illa omnium condemnatio, Principis dimitteretur indulgentia: & Domino adiuuante, perfectum est. qua diligentia & sancto studio multum creuit sancta Ecclesia.* hucusque Possidius: in quibus quidem enarrandis, summæ animi moderationis & Christianæ modestiæ specimen edidit, tum quidem primò cùm de molitionibus Donatistarum in Augustinum, deque ipso Crispino Calamensi Episcopo sermonem texens, de his quæ ipse ab eo passus sit, cùm rem gestam recenseat, nomen tamen suum silentio penitùs (ne sua facta prædicare videretur) obuolutum reliquit: tum etiam quòd agens de publica disputatione triduana, qua Crispinus est conuictus hæreticus, nomen suum pariter prorsus reticet; adeò quòd nisi S. Augustinus suis scriptis aperuisset, id præstitum à Possidio, penitùs remansisset obscurum.

DISPVTATIO POSSIDII CVM CRISPINO.

POSSIDII MODESTIA.

De Crispino rursum illa est Augustini [h] querela, quòd in fundo ad Imperatores pertinente rebaptizasset inuitas octoginta ad fundum ipsum spectantes personas Catholicæ communionis. Porrò causam istam Crispini ad annum post sequentem perductam esse, certo argumento est rescriptum aduersus ipsum Crispinum & alios Donatistas vt hæreticos auraria mulcta obstrictos: quod datum habetur sub cõsulatu secundo Stilichonis cum Anthemio, sicq; se habet [i]: XLVII.

[h] *Aug. cõt. litt. Petil. l. 2. c. 88. epist. 173.*

[i] *l. 39. de hæret. C. Theo.*

EPISCOPI CATHOLICI INTERCEDVNT PRO DONATISTIS

Donatistæ superstitionis hæreticos quocumque loci vel fatentes vel conuictos, legis tenore seruato pœnam debitam absque dilatione persoluere decernimus. Dat. VI. Idus Decembris, Rauen. Stilich. II. & Anthemio Coss. Quid prætereà humanitatis à Catholicis Episcopis per publicam legationem tunc declaratum fuerit, Sanct. Augustinus in epistola ad Ianuarium pòst recensita hæc de Crispino & mulctam in Donatistas tanquam hæreticos ab Imperatore decretam, ad postremum addit [k]: *Ex Concilio autem nostri Episcopi legatos ad Comitatum miserunt, qui impetrarent, vt non omnes Episcopi & clerici partis vestræ ad eandem condemnationem decem librarum auri, quæ in omnes hæreticos constituta est, tenerentur, sed hi soli, in quorum locis aliquas à vestris violentias Ecclesia Catholica pateretur. Sed cùm legati Romam venerunt, iam cicatrices Episcopi Catholici Vagitani * horrendæ & recentissimæ Imperatorem commouerant, vt leges tales mitterentur, quales miserunt, &c.* Sed quoniam post sequentem annum hæc contigisse probantur, quomodo se habuerint, suo

[k] *Augustin. epist. 68.*

* Bagitani

loco dicturi sumus, hæc modò satis de his quæ spectant ad Crispini causam, qui à Possidio huius auctoritate Concilij conuentus est.

XLVIII. DE PROCVLIANO CONVENTO AB AVGVSTINO

Sed & tunc qui Hippone regio erat Proculianus Donatistarum Episcopus, eadem item ex causa à S. Augustino conuentus est, vt ipse testatur epistola clericorum Hipponensium ad Ianuarium, cum de eodem hoc ipso Concilio his verbis [a] agit: *Nec tamen de his iniurijs & persecutionibus, quas Ecclesia Catholica in regione nostra tunc pertulit* (quas superiùs recensuimus) *Imperatoribus conquestus est Episcopus noster. Sed facto Concilio, placuit vt pacificè conueniremini, quò, si fieri posset, haberetis inter nos collationem, & errore sublato, fraterna charitas pacis in vinculo lataretur. Et in ipsa conuentione quid Proculianus primò responderit, quod Concilium facturi essetis, & aliàs, & illic visuri quid respondere deberetis: deinde quid posteà, cùm propter suam promissionem denuò conuentus esset, Actis expresserit, refutans pacificam collationem, ipsa Gesta instruant grauitatem tuam.* hæc clerici Hipponenses. Extat epistola [b] ipsius Augustini ad eundem Proculianum ad eandem pacificam collationem pluribus inuitantis: quàm verò blandis ad durissimum quoque cor emolliendum compositis verbis vsus fuerit, ipsa epistola indicat, cui huiusmodi titulum affixit: *Domino honorabili & dilectissimo Proculiano.*

[a] *Aug. epi. 68.*

[b] *Aug. epi. 147.*

XLIX. CONVENTI ALII DONATISTÆ RESILIERVNT.

At quid de cæteris? Sanè quidem sicut Crispinus Possidium, & Augustinum Proculianus, ita reliqui Donatistarum Episcopi inuitantes ad mutuam collationem pacificamque conuentionem Catholicos Episcopos contemserunt. Nam ad eos scribens ipse, hæc in eosdem exprobrat [c]: *Vestri Episcopi conuenti à nobis, nunquam nobiscum pacificè conferre voluerunt, quasi fugientes cum peccatoribus loqui. Quis ferat istam superbiam, quasi Paulus Apostolus non contulerit cum peccatoribus & cum valde sacrilegis.* sed & eosdem addidisse minas, idem ibi superiùs tradit, vbi ait: *Mandauerunt nobis quidam presbyteri partis vestræ, dicentes: Recedite à pedibus nostris, si non vultis vt interficiamus vos.* cauebant enim ne Catholici Episcopi miscerent cum plebe sermones, quam sciebant eiusmodi collationem vehementer exoptare. De his enim illa sunt eiusdem Augustini verba: *Quàm multi vestrum, & fortè omnes, aut penè omnes dicere soletis: O si in vnum locum conuenirent, vt illis disputationibus veritas appareret, &c.* Sed quòd ad eos conuertendos ad Ecclesiæ veritatem via hæc intercluſa esset, litteris tum priuatis tum publicis ad eos alliciendos Augustinus egit, quæ hactenùs extant [d]. At de his modò satis.

[c] *Aug. epi. 166.*

[d] *Aug. epi. 166. & 171*

L. BELLVM ADVERSVS ALARICVM.

Iam postremùm ad res Romanas oculos conuertamus. Hoc ipso anno, qui præcessit sextum Honorij Consulatum, Alaricus Rex Gothorum magno comparato exercitu descendens in Italiam, apud Pollentiam vincitur à Stilichone: id quidem hoc anno accidisse colligitur ex Claudiano & alijs, vt inferiùs patebit. Ex quibus corrigendum sit Cassiodori Chronicon, vbi anno superiori ponitur, & inuersa sententia, Stilicho habetur à Gothis fuisse superatus. AEstuabat Alaricus desiderio potiundæ Vrbis, semper id animo & ore versans. Quamobrem iusto timore perculsi Honorius & qui in Vrbe erant Senatores, ad auertendam imminentem cladem, nouis mœnijs Romam circumdant: de quibus Claudianus his versibus [e]:

[e] *Claud. de sexto Hon. Consulat.*

Addebant pulchrum noua mœnia vultum,
Audito perfecta recens rumore Getarum.
Perfecitq; opifex decori timor, & vice mira
Quam pax intulerat, bello discussa senectus.
Erexit subitas turres, cinctosq; coegit,
Septem continuo montes iuuenescere muro.

MVRI VRBIS INSTAVRANTVR.

Extat de eiusmodi erectione murorum vetus inscriptio super Portuensem portam Transtiberim, quæ sic se habet [f]:

[f] *Apud Smet. pa. 8. nu. 1.*

S. P. Q. R.
IMPP. CAES. DD. NN. INVICTISSIMIS. PRINCIPIBVS. ARCADIO. ET. HONORIO. VICTORIBVS. ET TRIVMPHATORIBVS. SEMPER. AVGG.
OB. INSTAVRATOS. VRBI. AETERNAE. MVROS. PORTAS. AC. TVRRES. EGESTIS. IMMENSIS. RVDERIBVS. EX. SVGGESTIONE. V. C. ET. ILLVSTRIS.
MILITIS. ET. MAGISTRI. VTRIVSQ. MILITIAE. STILICHONIS. AD. PERPETVITATEM. NOMINIS. EORVM. SIMVLACRA. CONSTITVIT.
CVRANTE. FL. MACROBIO. LONGINIANO. V. C. PRAEF. VRBIS. D. N. M. Q. EORVM.

Nomina verò Stilichonis & Fl. Macrobij abrasa extant. ita tamen vt legi possint: cur autem id acciderit, dicemus suo loco.

LI. AD NOVOS VRBIS MVROS PAVLINI ALLVSIO.

Ad huiusmodi quidem murorum Vrbis constructionem alluſisse videtur S. Paulinus Nolanus in Natali octauo S. Felicis, quod hoc anno ex more cecinit: vbi imminēs vniuersæ Italiæ ex barbaris periculum inuocatione eiusdē sancti anteuertere conatus, ita de muris:

——— Fidant legionibus illi,
Perfugioq; parent reparatis mœnia muris,
Nulla salutiferi quibus est fiducia Christi.
Nos Crucis inuictæ signum & confessio munit.

& paulò pòst:

Nunc opus adiutore Deo, solusq; timendus,
Quo sine & arma cadunt, per quem firmantur & arma:
Ipse intra muros turris tibi, qui sine muris

Murus erit, &c. subditque exemplum de Hierico ciuitate, quæ licèt fortissimis vndique cincta muris esset, sonitu tantùm tubarum absque alijs armis ipsi solo tenus prostrati sunt. Quòd igitur reliquæ ciuitates Italiæ, ac potissimùm quæ vicinæ Vrbi essent in Campania, & inter alias Nola, viderent ipsam Vrbem timore concussam, cùm noua mœnia fabricaret, vehementiori formidine tenebantur. Quamobrem idem S. Paulinus illud occinens in Natali S. Felicis carmen, in Deo habendam esse fiduciam (sic erigens ciuium animos) hortatus est, dum illi mæsto vultu festum agerent diem: cùm alioqui doceat, nec quidem si captiui à barbaris tenerentur, cessandum esse à sanctorum martyrum celebratione festorum, nam ait:

Hunc ego, si Geticis agerem malè subditus armis,
Inter & immites celebrarem lætus Alanos,
Et si multiugæ premerent mea colla catenæ,
Captiuus animum membris non iungeret hostis.

paulò verò pòst.

Nunc igitur quamuis varias vaga fama per oras
Terrificis pauidas feriat rumoribus aures:
Nos tamen in Domino stabilis fiducia Christo
Roboret, & recto fixis pede mentibus armet:
Nec pauor ater in hanc obducat nubila lucem,
Quam Deus ætherio Felicis honore serenat.

sed hæc ipse pluribus: tu eum consule, vt discas quanta sancti essent alacritate ad celebrandos festos dies sanctorum martyrum ex antiquo Catholicæ Ecclesiæ instituto, quamque iidem fiduciam in imminentibus periculis concipere solerent de sanctorum auxilio. Sed iam cœptam prosequamur historiam.

LII. TEMPVS BELLI POLLENTINI.

Qui autem tanti huius belli historiam fuerit prosecutus, præter Claudianum, inuenimus neminem: ipse enim quarto libro de Bello Getico, victoriam Stilichonis contra Alaricum hoc anno partam egregiè prosecutus est. Obtinuit eam Stilicho in agro Pollentino, cùm ille formidoloso exercitu aggressurus Vrbem [g], se immitteret in Italiam. Iam nondum trigesimus agebatur annus, ex quo idem Alaricus cum Gothis suis transierat Istrum, ac post diuersarum pronunciarum clades inuaserat Græcias, & ad Illyricum vsque descenderat: sed audens maiora, inhiabat in Vrbem ipsam. De tempore idem Claudianus ex ipsius verbis his versibus [g]:

[g] *Claud. de bello Getic. l. 4.*

Si numero non fallor, ait trigesima currit
Bruma ferè, rapidum postquàm transnauimus Istrum,
Romanamq; manum tantis eludimus annis.

dixit Claudianus: *Trigesima currit bruma ferè.* Satis indicans, nondum fuisse annos triginta ab egressu Gothorum, quem cum contigisse dixerimus sub Consulatu Valentis quinti, & Valentiniani Iunioris anno Christi trecentesimo septuagesimo sexto: hic annus numerandus erit vigesimus septimus ab eorum ingressu.

LIII. *Claud. de Bello Getic. lib. 1.* ALARICVS INHIABAT VRBI.

Quod ad Alaricum spectat, diu multumque barbarus Romam inuadere conceperat animo: nam & apud eundē idem Alaricus [a]:

Quid mihi nescio quam proprio cum Tibride Romam
Semper in ore geris? & inferiùs idem:
Rumpe omnes, Alarice, moras: hoc impiger anno
Alpibus Italiæ ruptis penetrabis ad Vrbem.

Occurrente autem illi cum Romano exercitu Stilichone, certatum apud Pollentiam in Liguria ciuitatem, vbi Gothorum exercitus à Romanis victus est, fuga lapso cum suis Comitibus Alarico: de qua victoria idem Claudianus his versibus:

VICTORIA APVD POLLENTIAM

——— vnoq; die Romana rependit,
Quicquid terdenis acies amisimus annis.
O celebranda mihi cunctis Pollentia saclis:
O meritum nomen felicibus apta triumphis.

[b] *Prudent. aduer. Symmach.*

Cæterùm præuiis Crucum signis tantam partam fuisse Christi ope victoriam, Prudētius aduersus Symmachum agens, ita cecinit [b]:

——— Dux agminis, Imperijq;
Christi potens nobis iuuenis fuit, & Comes eius
Atque parens Stilicho: Deus vnus Christus vtriq;.
Huius adoratis altaribus, & Cruce fronti.
Inscripta, cicinere tubæ: prima hasta draconis
*Præcurrit, quæ Christi apicem ℞ sublimior effert**.
Illic terdenis gens exitiabilis annis
*Pannoniæ pœnas tandem delata rependit**
Corpora famosis olim ditata rapinis
In cumulos congesta iacent. mirabere feris
Posteritas saclis inhumata cadauera latè,
Quæ Pollentinos texuerunt ossibus agros.

* sublimiter offert.

* pependit

hæc Prudentius, quem post hæc libros illos aduersus Symmachum elaborasse, exploratum omnino redditur.

LIV. INGENS PRODITIO STILICHONIS.

Sed planè iusta post detectos dolos & insidias Stilichonis fuit omnium illius temporis scriptorum querela, nimirùm proditione ipsius, Alaricum Romano vallatum exercitu, permissum tunc abire liberum, resumere vires, & iterum aduersus Romanos pugnare, & vincere. At qui Christi nomine inuictus erat exercitus, præposito postea illi Duce Ethnico, turpiter est paulò pòst superatus, vt Orosius his verbis insinuauit [c]: *Taceo* (inquit) *de Alarico Rege cum Gothis suis sæpè victo, sæpeq; concluso, sæpeq; dimisso: taceo de infelicibus illis apud Pollentiam gestis. Cùm barbaro & Pagano duci, hoc est, Sauli summa belli commissa est, cuius improbitate reuerendissimi dies & sanctum Pascha violatum est, cedentiq; hosti propter religionem, vt pugnaret extortum est. Cùm quidem ostendente in breui iudicio Dei, & quid fauor eius posset, & quid vltio exigeret, pugnantes vicimus, victores victi sumus.* & inferiùs [d] de Stilichone proditore iterum: *Alaricum, cunctamq; Gothorum gentem pro pace optima & quibuscumq; sedibus suppliciter & simpliciter orantem, occulto fœdere fouens, publicè autem & belli & pacis copia negata, ad terendam terrendamq; Rempublicam reseruauit.* hæc Orosius. Sed iam sequentis anni res gestas prosequamur.

[c] *Oros. li. 7. c. 37.*

[d] *Idē Oros. l. 7. c. 38.*

IESV CHRISTI
Annus 404.

INNOCENTII PAP. Annus 3. ARCADII ET HONO. IMPP. Annus 10.

I. LVDI SÆCVLARES RESTITVTI.

QVadringentesimus quartus sequitur Christi annus, titulo Consulatus sexti Honorij Imperatoris & Aristeneti publicis Fastis adscriptus: quo pariter Sæculares ludi à superstitione introducti Gentilium, Constantini verò religione neglecti atque penitùs prætermissi, non sine dedecore Christiani nominis editi sunt: de quibus Claudianus in carmine de eodem sexto Honorij Consulatu hos habet versus [e]:

Claud. de sext. Cons. Honor.

——— Iam flaue scentia centum
Mæsibus astiuæ detondent Gargara falces,
Spectatosq; iterum nulli celebrantia ludos
Circumflexa rapit centenus sæcula Consul, &c.

Malè persuasus Honorius, quòd hos fatales esse perpetuitatis Vrbis, & felicis eius status conciliatores Gentiles dicerent, eorundem consilio & suasione inductus & seductus est, vt quos despexerat Constantinus ille Magnus, ipse imprudens restitueret. Accidisse enim videtur, vt recentis aduersus Alaricum apud Pollentiam obtentæ victoriæ, & decreti sibi à Senatu triumphi elatus gloria, quid peteretur, quidue concesserit, minimè cogitarit. Gentiles itaque quòd in his putarent Vrbis æternitatem faustis auspicijs consecrari, qui nuper timore descendentis in Italiam Alarici perterrefacti, nouis cinxerant Vrbem mœnijs, eam patria quoque putârunt religione fore muniendam: cùm perinde ac Zosimus [f], licentiùs effutirent, ob neglectos superioris sæculi ludos in hæc mala incidisse, vt à barbaris deuastaretur Romanum Imperium, & ipsa Roma in discrimine posita esset. quibus inductus Honorius, eisdem summa Imperij iactura assensum præbuit: nam eo scelere ad excidium Vrbis Deum solicitauit. Cùm alioqui satis experimento esse debuisset, omnia hæc inaniter fieri: quod sub Constantino, qui eos prætermisit ludos, Romanum Imperium, extinctis tyrannis, & debellatis barbaris, omni ex parte florentissimum visum est. Sed damno suo atque iactura ipsius Vrbis, cuius æternitati malè superstitione consulebatur, expertus est, quantum ex perperàm facto iustam Dei vindictam commouerit, qui paucos post annos, eam quam præuio Christi nomine liberauerat, eisdem Gothis, eodem Alarico duce, dederit capiendam atq; prædandam.

[f] *Zosim. l. 2.*

GRAVI IACTVRA DEVS FACINVS VENDICAVIT.

II.

Scimus Honorium excusari, quòd etsi Romanis Gentilibus concessit Sæculares celebrari ludos, voluisse tamen haud ritibus illis Gentilicijs ipsos agi: sed indulsisse tantùm, vt Theatrales atq; Circenses ludi exhiberentur. At que sine superstitione spectacula? aut quis putat occini prę termissos à pueris & puellis Sibyllina illa carmina in his edendis ludis solemnia? Certè quidem reuocata tot Christianorum Imperatorum legibus vetita gladiatorum munera his temporibus sub Honorio rursum exhibita, loculeles testis est Prudentius [g], qui post decantatam Pollentinam victoriam haud pridem Christi virtute partam, ad finem hæc habet, cùm hortatur vt gladiatorios ludos penitùs vetet:

[g] *Prudent. aduer. Symmach. l. 2.*

Arripe dilatam tua Dux in tempora famam:
Quodq; patris supereſt, successor laudis habeto.
Ille Vrbem vetuit taurorum sanguine tingi:
Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari:
Nullus in Vrbe cadat, cuius sit pœna voluptas, &c.

LVDVS GLADIATORIVS RESTITVTVS

Grande sanè piaculum, vt quæ tot legib. Christianorum Principum prohibita erant cruenta gladiatorum spectacula, & quæ (vt vidimus) ne fierent, redempta fuerant iangu-

ine

guine martyris, essent iterum restituta ab ipsis Gentilibus, & quidem solemni ritu, ad quæ spectanda prodirent (vt Prudentius ait) cum pompa virgines Vestales. Quæ facinora, digna Dei vindicta, Romano sanguine per Gothorum gladium Deus voluit expiari: sed de his suo loco. Iam verò Ecclesiam Orientis perturbatam inuisamus.

III. Hoc eodem anno, ijsdem Consulibus Honorio sextum & Aristeneto, sanctus Ioannes Chrysostomus factione seditiosorum Episcoporum, vrgente Eudoxiâ Augusta, à sede pellitur, atque exul relegatur in Cucusum. Quænam autem causæ turbarum præcesserint, vt qui iubente Arcadio Imperatore, annuentibus quoq; Episcopis, tantâ gloriâ fuerat restitutus, fugamque arripientibus aduersarijs, summâ tranquillitate sederit, tandem post spatium decem fermè mensium iterũ in eum Principum animi adeò commoti fuerint, vt à quibus deponendus esset, magnâ celeritate Episcopos Constantinopolim accersiuerint, dicendum per singula quàm exactissimè. Accidit namq; (vt auctor est Marcellinus [a]) vt his Consulibus Eudoxiæ Augustæ statua argentea erigeretur super columnam porphyreticam apud Ecclesiam: de qua Socrates [b]: *Hæc in edita basi, neque valde prope Ecclesiam, quæ Sapientia dicitur, neque longè admodum collocata: sed inter Ecclesiam & statuam platea solum media interiecta fuit. Ibi ludi populares (vt moris est) celebrari cœpti sunt.* de quibus Sozomenus [c]: Applausus ob id ac publica saltatorum & histrionum spectacula ibi edebantur, sicut moris fuit in regiarum imaginum dedicatione. hæc ipse.

DEDICATIO ARGENTEÆ STATVÆ EVDOXIÆ

[a] *Marcel. in chron. hoc anno.*
[b] *Socrat. li. 6. c. 16.*
[c] *Sozom. l. 8. c. 20.*

IV. At qui legitimus esset cultus adhibendus in Imperatorum simulacrorũ erectione, Theodosius Imperator eiusmodi edita sanctitione anteà definierat, ad Aetium Præfectum Prætorio ita rescribens [d]:

IOANNES DECLAMAT PRO FANOS RITVS.

Si quando nostræ statuæ vel imagines eriguntur, seu diebus (vt assolet) festis, siue communibus: adsit Iudex sine adorationis ambitioso fastigio: vt ornamentum diei, vel loco, & nostræ recordationi sui probet accessisse præsentiam. Ludis quoque simulacra proposita, tantùm in animis concurrentum, mentisq; secretis nostrum nomen & laudes vigere demonstrent. Excedens cultura hominum dignitatem superno numini reseruetur. Dat. &c. hæc Theodosius. Cùm verò S. Ioannes Chrysostomus dicatur factam dedicationem statuæ Eudoxiæ, habitâ ad populum concione, reprehendisse (tradunt enim id Socrates [e], Sozomenus [f], & alij) aliquid in ea admissum putatur, quod & modestiæ Pij Principis legi & religioni Christianæ aduersaretur: perfacilè enim est in huiusmodi rebus in idololatriæ scelus incurrere, cùm effrænis populi adulatio nesciat æqui limitibus coëceri, cuius causâ opus fuerit pietatis acerrimo vindici ad populum declamare. Siue quod præteuxnt alij, quòd ludi præ Ecclesiæ foribus agerentur non sine magna Ecclesiæ contumelia, quæ clamoribus theatricis cõfusa resonans, haud concinnum psallentium cantum, vocemque concionantis Episcopi facilè admittebat: iustè commotus S. Ioannes, vehementi inuectiuâ iure eiusmodi fuit spectula infectatus: cùm alioqui sciamus ipsum, absque alia recens accedente occasione, aduersus spectacula ac spectatores acerrimè inuehi ac vehementer declamare consueuisse. Sed illa verior atque iustior causa intercessit, vt Ioannes Chrysostomus in Eudoxiam commoueretur, quâ etiam scimus perturbatum nonnihil fuisse Honorium Imper. cùm audiuit: quo nomine etiam reprehendit fratrem Arcadium, qui adeò nefanda æquo animo pertulisset, dum scilicèt non modò Constantinopoli venerationi simulacrum Eudoxiæ expositum esset, sed idem per prouincias quoque deferretur, non secùs ac olim Cybeles circumferre solerent Ethni simulacrum, vt apparet ex Luciano, Aquileio, & alijs. At litteras de his Honorij expostulantis secundò datas suo loco inferiùs recitabimus. Quàm iustissima igitur impulit causa Chrysostomum aduersus huiusmodi impium idololatriæ scelus vehementiùs declamandi.

[d] *leg. 1. de imag. Imp. C. Theod.*
[e] *Socrat. l. 6. c. 16.*
[f] *Sozom. l. 8. c. 20.*

V. Hæc autem in deteriorem partem accepta ab ijs qui sagaci studio quamlibet venabantur occasionem, quâ sancto iterum negotium facesserent, & in crimen adducerent, deferunt Eudoxiæ, eam nimirum verborũ iaculis à Ioanne iterũ acriùs appeti, atque pro concione proscindi. Cùm illa, quæ pristinum in eum conflatum odium perterrefacta vi numinis remisisset potiùs quàm dimisisset omnino, veluti œstro percita, atque furijs agitata, minatur non depositionem tantùm, sed necem, appetens caput viri, cuius linguâ grauiùs quàm lanceâ feriretur. At nec ista quidem verbis tantùm more debacchantium fœminarum iactabat inani studio, sed opere vt implerentur, totis contendit neruis, litteras ad Episcopos scribens per veredarios, vt quàm citissimè perferrentur, solicitè curans, vt quamprimùm omnes Constantinopolim veniant, ante omnes autem Theophilus Alexandrinus Episcopus, quem experta erat in huiusmodi rebus curandis solertissimum.

EVDOXIA FVRIT IN IOANNEM

VI. Cùm autem hæc haud secretis nuncijs agerentur, sed horum causâ susdeque omnia miscerentur, iactarenturq; ore multorum dissipata semel in vulgus; S. Ioannes eâdam quâ semper in aduersis infractâ constantia intrepidus steterat, populo ex more in Ecclesiam conuocato, grauissimam illam orationem habuit, quâ ita exorsus est: *Rursum Herodias furit, rursum turbatur, rursum ab Herode caput Ioannis iniuria petit abscindi, rursum Iezabel Nabuthe vineam eripere pertentat, ac sanctum Eliam ad montes persequendo cõpellere, &c.* extat ipsa quidem integra oratio, quam ex vetustissimo codice erutam nostrum Antonium Agellium clericum regularem, his diebus dignè creatum Episcopum Acernensem, vnà cum alijs pluribus eiusdem sanctissimi Patris ex scrinijs Vaticanis depromptis, atque Latinitati à se redditis quamprimùm editurum speramus. Porrò eadem ipsa est ex illis, quæ ex varijs Matthæi locis eiusdem Chrysostomi editæ sunt, excusæ Parisijs, homilia decimaquinta: quæ tamen (nescimus quomodò) veluti capite detruncata, eiusmodi dicto caret exordio, cuius loco illa habentur preposita verba: *Heu me, quid agam? vnde sermonis exordium faciam? quid dicam? & quid taceam?* reliqua verò eadem prorsus, nisi quod illata trãslata ab Agellio ad finem amplius habet viginti circiter versus in commendationem sanctarum fœminarum noui Testamenti.

IOANNES QVID IN EVDOXIAM CONCIONATVS.

VII. His autem, veluti flagranti igneis globis incendio vehementiori addito vento, Eudoxiæ magis magisque animus concitatur: adeò vt de conuocandis aduersus Ioannem Episcopis quælibet solicita festinatio, & omni arte procurata celeritas, longiores illi visæ sint moræ, atque sera cunctatio. Pertraxit illa ad sua vota Imper. Arcadium, quem reddidit suis votis in omnibus annuentẽ: qui magnâ cautelâ primùm omnium cauendum duxit, ne cum populo Ioanni studente Magistratus iungerentur vnà cum his qui ipsis Magistratibus apparebãt; ne viribus populus pollens, Episcoporum dissensiones in bellum ciuile conuerteret, quamobrem Arcadius anni huius exordio, nempe mense Ianuarij, ad Anthemium Magistrum Officiorum ita scripsit [f]:

SVMMA CELERITAS IN COLLIGENDO CONCILIO IN IOANNEM.

[f] *l. 4. de his qui pro religione cõtendunt.*

VIII. *Cuncta Officia moneantur, à tumultuosis se conuenticulis abstinere: & qui sacrilego animo auctoritatem nostri numinis ausi fuerint expugnare, priuati cingulo, bonorum proscriptione mulctentur. Dat. IV. Kalend. Febr. Constantinop. Honorio VI. & Aristeneto Conss.* Quæ autem mox fuerint consecuta antequam dicamus, de tempore rerum gestarum ratio ineunda est. Veritati quidem est consonum, quod Metaphrastes ait [g], integrum fluxisse annum ab expulsione Ioannis vsque ad posteriorem ipsius condemnationem: nec aliter videtur sensisse Palladius, dum nouem vel decem menses interlapsos esse testatur à priori restitutione vsque ad Quadragesimæ tempus; vt sic annus fermè integer conficiatur vsque ad Pascha, quo tempore secundo ipsum expelli contigit: cùm tamen totius huius temporis duos tantùm menses Ioannem pacificè egisse tradat, qui rem gestam, præsens fuit, ita describit [h]: *Post duos iterum à plaga inflicta modicè respirantes, secundò aduersus Ioannem fremunt: initiumq; probabile minimè inuenientes, Alexandriam ad huiusmodi rerum peritissimum sophistam mittunt, ita suggerentes*, Theophilo scilicet: *Aut iterum veni dux noster aduersus Ioannem futurus; aut si hoc populi causa vereris, modum aliquem suggere, ex quo sumamus initium.*

[g] *Metaphr. in vita S. Io. Chrys.*
[h] *Apud Pallad. in dialog.*

IX. THEOPHILVS QVID MOLIATVR CONTRA IOANNEM.

Acceptis Theophilus litteris, ipse quidem venire voluit, sciens quo pacto effugisset. Misit autem tres illos Episcopos Paulum, & Pemenem, & alium nuper ordinatum, mittens vnà & canones quosdam ab Arianis contra beatissimum Athanasium factos, quibus vtentes Ioanni calumniam struerent: quòd scilicet post depositionem suam sine Episcopali decreto redire ausus esset. actum est superiùs de eiusmodi canone re verâ ab Arianis in Concilio Antiocheno in Encæniis celebrato. Subdit verò Palladius: *Faciunt illi quod admoniti fuerant, illius consuetudinem non ignorantes, accersitisq; ex Syria, & Cappadocia, & Ponto, & Phrygia Metropolitis & Episcopis omnibus, Constantinopolim conuenere: aduenientes autem, iuxta canonis seriem Ioanni communicarunt, ne eadem quæ priùs incurrerèt.* ad hoc scilicet, quod ea ex causa ipse Ioannes excusârat, nolle adesse iudicio, in quo præsideret Theophilus inimicus ex eo declaratus, quòd veniens Constantinopolim, secum noluerat communicare. Sed pergit Palladius: *Eare verò comperta, Principes ægrè tulerunt: & Theodorus quidem Tyaneus vir summæ grauitatis, vbi ex his quæ venerant ad aures eius, quid ageretur, aduertit, ne Theophili temeritatem sequeretur, relictis omnibus, ad suam remeauit Ecclesiam, valefaciens Comitatui, suamq; prouinciam vallans pietatis muro, & ad finem vsque in communione persistens fidelium Romanorum, de quibus Paulus* [a] *testatur & dicit: Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo. Faretrius verò Cæsareæ, quæ Argeo adiacet, Præsul, nimium formidans, non secùs atque infantes laruas, neque vrbe egressus sua, per litteras consensit aduersarijs, & quidem non vocatus in medium, imperitè omnino, quippe qui esset omnino rusticus ac stultus.*

STVDIA DIVERSA EPISCOPVM.

[a] *Rom. 1.*

X. [b] *Socrat. l. 6. c. 16.* [c] Leontius.

Addit his Socrates [b]: *Paulò pòst Episcopi aduenerunt, Leontius* [c] *Episcopus Ancyræ, quæ est in Parua Galatia, Ammonius Laodiceæ, quæ est in Pisidia, Briso Philipporũ quæ ciuitas est in Thracia, & Acacius Berææ, quæ est Syriæ, & alij nonnulli. Coràm istis accusatores, qui dudum Ioannem in iudicium vocauerant, de integro producuntur. Ioannes istorum Episcoporum æquitate fretus, postulat vt de criminibus quæratur. Cùm iam Natalis dies Saluatoris celebraretur, Imperator (vt assolet) ad Ecclesiam non accessit; sed Ioanni significauit, se non priùs cum eo communicaturum, quàm crimina ei illata diluissent. Cumq; accusatores propter Ioannis animi confidentiam animis cadere viderentur: Episcopi qui aderant, non de alio crimine quæri, sed hoc solum in iudicium adduci oportere, dixerũt, nimirum quòd post abdicationem, absque Concilij sententia, se ipse in sede Episcopali collocauerat. Vbi Ioannes respondit, quinquaginta* [*] *Episcopos qui cum ipso communicauerant, ei in ea re suffragatos fuisse. Leontius contra: At plures (inquit tibi in Concilio resagati sunt.* sed mendaciter id quidem, cùm narrent in Synodo ad Quercum habita sanctum Ioannem non ampliùs quàm à triginta sex condemnatum, quod habet Theodorus in Actis Innocentij Papæ, vt inferiùs dicemus. Porrò Leontium ac collegas, de quibus antè aliquid boni ob initam communicationem sperare posse videbatur, & ipsos quoque promissionibus aduersariorum in transfugium actos testatur Palladius, qui aliorum Episcoporum naufragia recensens, hos illis adnumerans subdit: *Leontius autem Ancyræ Galatiæ, Ammonio Laodiceæ Adustæ adiunctus, adustam fecerunt Ecclesiam, non modò victi Principum minis, sed contra spe munerum seducti regalium, in sancta Synodo sententiam nequissimam vnà cum Acacio & Antiocho ferunt, obtinere sancientes Theophili indiscretum iudicium, vt locus purgandi se Ioanni nullus omnino daretur, vigore scilicet canonum eorum, quos Theophilus miserat à quadraginta complicibus Arij editos, atque ista continentes:*

SVBORNATVR EPVRGARE IVBETVR.

[*] quadraginta.

XI.

Si quis Episcopus, aut presbyter, iniustè siue iustè depositus, ex se ipso absque Synodo in Ecclesiam redierit: hic iam excusationis non habeat locum, sed omnino expellatur. est hæc quidem sententia canonis Antiocheni [c] Concilij, quem ab Arianis in Athanasij odium sancitum esse, suo loco diximus. *Et ista quidem regula* (subdit Palladius) *vt nequam & à nequissimis edita, in Sardicensi Concilio à Romanis & Italis, Illyrijsq; & Macedonibus & Græcis (vt ipse melius nosti, optime Theodore) eliminata est, quando Liberius aut Iulius sub Constantis Imperio Athanasium & Marcellum Galatam admisit ad communionem, quorum causa canon ille fuerat editus.* hæc ipse. At quomodo à Synodo Sardicensi derogatum est canoni illi? cùm videlicet in ea decretum [d] fuit, vt si damnatus appellauerit ad Romanum Pontificem, id obseruandum esset, quod ipsi placuisset. Pergit verò Palladius:

[c] *Conc. Antioch. c. 12.*

[d] *Concil. Sardic. c. 3.*

XII. QVÆSTIO DE CANONE CONCILII ANTIOCHENI.

Duo illi quidem Ammonius & Leontius coniuncti Acacio & Antiocho & Cyrino Chalcedonensi ac Seueriano, ingressi ad Regem, dicebant, decem Episcopos ex parte Ioannis euocandos (erant enim plures quadraginta) pro canonum auctoritate statuenda; aliis asserentibus eos à Catholicis editos, aliis contrà dicentibus ab Arianis fuisse compositos. Ingressus autem Elpidius Laodiceæ Syriæ Episcopus, vir vitæ merito & canicie ipsa venerandus, vnà cum Tranquillo suadebant Regi, non oportere Ioannem irrationabiliter eijci: neq; enim priùs depositus, sed pulsus à Comite fuerat; neq; à se ipso remearat, sed ex præcepto pietatis suæ, Notario ad hoc misso. Præterea quos proferrent canones, hæreticorum esse; quod apertis indicijs ostendi posset. Cùm verò persisterent Ioannis aduersarij indisciplinatè contendere, & alij quidem clamosa voce perstreperent, alij verò improbis gestibus, præsente Imperatore, tumido pectore & spiritu turgido insanire viderentur: Elpidius canonum scientissimus, modestè modico impetrato silentio; sic Regem alloquitur: Non diutiùs mansuetudinem tuam vexemus, Imperator: sed istud fiat: Subscribant fratres nostri Acacius & Antiochus & cæteri, se illorum esse fidei, qui illos exposuerunt canones, quos ipsi obtendunt; & soluta controuersia est.

XIII. EPISCOPI DILEMMATA ARCTATI.

Imperator vbi simplicitatem propositionis aduertit, subridens dixit Antiocho: Nihil afferri vtilius potest. Erat autem in omnibus quæ fiebant, Imperator innocens, alijs quæ benè fuerant instituta mutantibus. Anxij igitur atq; ancipites Seuerianus & socij, & in se ipsos instar aquæ inconstantes, remeantes ad id quod fuerat prudenter obiectum, & ad Regis iudicium nihil respondere poterant, facie tota in luuorem transeunte; loci tamen angustijs deprehensi, inuiti licèt, se subscribere pollicentur. Ita egressi, promissionem quidem vtpotè inconsultè factam implere detrectant, conuinci metuentes. Consultabant autem, quomodò Ioannes expelleretur. Dum hæc aguntur, & alij sic, & alij aliter sentiunt, nouem aut decem fluxère menses, cum Episcopus Ioannes adiunctis sibi quadraginta duobus Episcopis ageret in dies quæ Dei sunt, & populi magna cum iucunditate ipsius doctrina fruerentur. Solet enim animus à vanitate gloriæ remotus, inter casus varios gratiùs atq; potentiùs Dei verba profundere.

XIV. ARCADIVS AGIT VT EXPELLATVR CHRYSOSTOM.

Intereà aduenit Quadragesimale ieiunium, quod annis singulis instar Veris efloret. Ingressi rursus Antiochus & socij seorsum ad Regem persuadebant, vt Ioannem, quasi conuictum, imminente Pascha, iuberet expelli. Imperator eorum improbitate fatigatus, veluti Episcopis credidit: qui enim veraciter aut Presbyter aut Episcopus est, mendacium nescit: hæc quippe nomina de supernis deriuantur. sed ista ad excusationem Imperatoris Palladius modestè affert, qui & subdit: *Mandat itaq; Ioanni, vt Ecclesia exeat. Et Ioãnes ita respondit: Ego à Deo Saluatore nostro hanc suscepi Ecclesiam, vt salutem populi curem diligenter: neque illam deserere possum. Quod si fieri id omnino vis, quia ciuitas dissentit à me: vi mecum age, vt excusationem habeam, quòd auctoritate tua pulsus reliquerim ordinem meum. Ita cum quadam verecundia mittentes ex Palatio depulerunt illum, mandantes, vt interim in Episcopatus habitatione moraretur, expectantes simul aliquod diuinæ indignationis iudicium; vt si quid illius aduersarijs, aut sibi triste contingeret, maturato illum in Ecclesiam reducentes, Deum reconciliarent sibi, alioqui illi rursus insidiarentur vt Pharao Moysi.*

XV. ADVERSARII IOANNIS INCITANT ARCADIVM.

Inter hæc aduenit magni Sabbathi dies, in qua crucifixus Saluator spoliauit Infernũ. Rursus illi mãdant, vt Ecclesia exeat. Quibus ille iusta respondit. Veritus itaque Rex diei sanctitatem & commotionem ciuitatis, accitos Acacium & Antiochum alloquitur, dicens: Quid facimus? Videte ne fortè non rectè consuluerit is. Tunc fortissimi illi & nimium magnanimi dixerunt Regi: Super caput nostrum sit, Imperator, Ioannis depositio. Quod reliquum erat auxilij, hi qui cum Ioanne aderant Episcopi, sacri ieiunij numero æquales (nempe quadraginta) *Regem & Reginam adeunt in Martyrijs, orantes cum lachrymis, vt Christi Ecclesiæ parcerent, maximè propter imminens Pascha, & eos qui regenerandi erant iam plene eruditos, eiq; redderent sacerdotem. Sed auditi illi non sunt: ita vt sanctus Paulus Episcopus imperterritus, plenusque fiducia Eudoxiæ diceret:* DEVM *time, filiisque tuis miserere, neque sanguinis effusione sanctam* CHRISTI *violes solemnitatem.*

XVI. ADVERSARII IOANNIS CVRANT EXTVRBARI FIDELES PER MILITES.

Reuersi autem Episcopi, vigilias intra sua diuersoria celebrarunt, alij fundentes perpetuas lachrymas, alij dolore detenti, atque alij mente fermè in stuporem versi, prout singulis passio dictabat. Ioannis autem presbyteri, quibus Dei aderat timor, in publico Baptisterio, quod Constantinianum appellatur coactis populis, vigilias inchoarunt, partim diuina eloquia legentes, partim eos, qui instructi erant in fide, baptizantes, vt est moris in Pascha. Hæc ipsa Antiochus, Seuerianus, & Acacius perditæ mentis homines, & antiqui seductores suis præceptoribus referunt, orantes vt populi impedirentur, nec in eo loco fierent Collectæ. Repulit eos qui tunc erat Magister militum, & ait: Nox est, & turbæ multæ conuenerunt: ne quid impedimenti oriatur, cautè prouidendum est. Illi ad hæc respondent: Nemo in Ecclesiis remansit, veremurq; ne ingressus Ecclesiam Imperator, & neminem inueniens, consideret populi erga Ioannem beneuolentiam, nosq; iam inuidiæ denotet, & fraudis accuset, maximè cùm illi dixerimus, neminem omnino superesse, qui illum diligat, vtpotè seductorem.

XVII. GRASSATIO MILITVM IN COLLECTOS AD VIGILIAS FIDELES.

Ita Magister militum contestatus eis quæ ventura erant, tradit illis Lucium quendam Tribunum militum Gentilem (vt dicebant) mandans, vt honestè pergens populum in Ecclesiam reuocaret. Profectus ille, cùm minimè auditus esset, ad Acacium redit, vires ac frequentiam populi nuncians. Post hæc illum supplicitèr orant, aureis verbis deprecantes, & spe ac promissione maioris gradus prouocantes, vt impediret Domini gloriam, mandantes ei, vt vel oratione persuasus abduceret in Ecclesiam populos, aut ira & vi militum perturbaret, & Collectæ tantæ celebritatis imponeret finem. Qui euestigio sumptis secum partis Acacij clericis, secunda vigilia noctis, pergit exequi quod ei fuerat iniunctum (excubat enim populus in partibus nostris ad primum vsque galli cantum) secum habens nuper ad militiam electos districtis gladijs Thraces, instar Esau, quadringentos omnino impudentes. Insilijtq; noctu, subitoq; vnà cum Acacij clericis & militibus in Dominicum gregem, velut lupus, fulgente ferro sibi iter faciens, ac populos dirimens. Conceptat autem intra beatas aquas (nempe Baptismales) vt eos qui initiabantur, prohiberet: ac diacono quidem procaciter imminens, veneranda mysteria, quæ ille tenebat, manibus fudit: presbyteros verò iam & ætate & ordine, æqualesq; suos fustibus in capite feriens, lauacrum cruore profudit,

XVIII. SACRILEGIA SCELERATORVM.

Videre erat tunc illam Angelicam noctem, in qua etiam dæmones corruerunt supplices, in labyrinthum fuisse conuersam, nempe maximam confusionem. Nudæ enim mulieres vna cum viris fugæ sese committebãt, metu cædis, aut inhonestæ fœditatis, fœdum hunc cursum captantes. Alius manu vulneratus abibat plorans, alius virginem conscissam vulneribus trahebat. Omnes ad prædandum conuersi, ornamenta & recondita omnia sibi applicabant. Ita presbyteri quidam ac diaconi, qui fuissent comprehensi, in carcerem conijciebantur: qui autem ex populo alicuius erant dignitatis, vrbe pellebantur. Edicta repetitis vicibus per loca ponebantur varias minas continentia, nisi quis Ioannis communionem abnegâsset. Cùm tamen ista fierent, & plura etiam hi qui dicebantur Episcopi molirentur, Collectæ tamen doctrina cælestis imò diuinæ gratiæ studiosis non euacuabatur: sed iuxta illud Exodi[a]: Quantò illos occidebant, tantò plures fiebant.

[a] *Exod. 1.*

XIX. MILITES IRRVVNT IN NEOPHYTOS.

In crastinum autem ingressus Imperator in adiacentem campum, exercitij gratia, videt humum non satam ad quintum fermè lapidem candore vestitam (illorum nempe hominum repletam, qui eâ nocte baptizati candida acceperant indumenta) Stupefactus ad speciem & gratiam floris nuperrimè baptizatorum (erant enim ad tria millia) satellites interrogat, quænam esset acies illuc concurrentium. Illi gratis mentiri, vt furorem Regis excitarent, dicunt esse alterius sectæ homines. Eare cognita auctores negotij & inuidiæ præceptores, atrociores quosque ex sequentibus mittunt, vt auditores dissiparent, doctores comprehenderent. Profecti illi, paucos ex clericis, plures ex laicis tenent. & paulò pòst subdit: *Cùm his igitur clericis & laicis qui detenti fuere, comprehensæ sunt & virorum nobilium coniuges. Quibusdam ex his maphoria (est genus veli) quoque abstulerunt, alijs inaures cum aurium extremitate detraxêre. Eare conspecta, Eleutheri cuiusdam vxor opulentissima, pallio relicto, ancillaq; habitu assumpto, cursu ciuitatem ingressa est, vt pudorem seruare inuiolatum posset: erat enim in flore ætatis formosa nimium, & incredibili decore vestita. Hunc igitur in modum impleti magistratuum fermè omnium carceres, in Ecclesiæ faciem transiêre. Et hymni quidem & oblationes mysteriorum in custodijs agebantur; flagra verò & tormenta & iuramenta terribilia in Ecclesiis resonabant, cùm ad execrationem Ioannis singuli impellerentur, qui vsque ad mortem nequitiæ diaboli aduersatus obstiterat.* hæc Palladius.

Cùm autem hæc accepisset sanctus Ioannes Chrysostomus, nullamq; spem reliquam esse cognosceret, vt meliori statu res collocarentur, sed certò iam intelligeret omnia in deterius prolapsura: haud diutiùs dissimulandum ratus, ad vnicum sibi relictum confugium confugiolat, nimirum ad Romanam Ecclesiam, Apostolicam sedem, quam sciret omnibus esse prælatam, & perperam facta Pontificum posse corrigere. Sic igitur datis ad eius Episcopum Innocentium litteris, ipsum aduersus tot nefaria Orientalium & Aegyptiorum Episcoporum appellat. Id quidem hoc ipso anno, imò & statim post Pascha factum esse, Ioannis ipsius ad eundem Innocentium datæ litteræ, perspicuè indices sunt. Dum enim cunctas res gestas ordine temporis dispositas narrat, orationemq; ad ea quæ in magno Sabbatho acta sunt perducit, sed de alijs quæ posteà grauissima contigerunt, nequicquam scribat, planè declarat, eo tempore illam se dedisse epistolam, quo contigerunt ea quæ nouissimè in ipsa litteris commendauit.

XX. APPELLATIO IOANNIS INNOCENTIVM PAPAM.

XXI. THEOPHILVS ANTE VERTIT LEGATIONEM CHRYSOSTOM.

Veritus autem Theophilus, ne in caput suum contra Ioannem talia tantaq; præsumpsisset, ad idem supremum Ecclesiæ Catholicæ tribunal ipsam Apostolicam sedem, Romanam Ecclesiam, legationem mittit, scribens litteras ad eundem Innocentium Romanum Pontificem, de his quæ à Synodo in Ioannem facta essent. Sed & ipse Ioannes tanta calumniosè iniusteque passus, ad eundem Romanum Pontificem legatos misit, ipsum (vt dictum est) appellans aduersus iudicium Theophili & aliorum Episcoporum contra se latum. Haud hæc quidem absque Dei prouidentia gesta sunt. Siuit enim Deus hæc inter tantos Episcopos agitari, vt certo exploratoque indicio significaretur, redderetur que exploratum posteris, quinam in Ecclesia Catholica principem locum teneat, quemque tam Iudices iudicantes, quàm rei damnati pariter inspicere debeant; illi quòd scirent maius & eminentius supra se stare tribunal, quòd omnia præiudicata iterum iudicaret, isti magno solatio intelligerent, aliquod reliquũ esse confugium, quòd iniquam sententiam passi securi peterent, nempe iudicium quærere & implorare auctoritatem Romani Pontificis. De huiusmodi autem legationibus tum à Theophilo, tum à S. Ioanne Chrysostomo Romam ad Innocentium missis, locuples testis est Theodorus tunc temporis Romanæ Ecclesiæ diaconus, qui eadem præsens cuncta cognouit, atque plus satis perspecta habuit; cuius hæc sunt verba[b]:

[b] *Apud Pallad. dial.*

XXII. LEGATI THEOPHILI ET CHRYSOSTOM. ROMAM VENIVNT.

Primus omnium (inquit) *profectus est ad nos Alexandrinæ Ecclesiæ lector cum Papa Theophili litteris, quibus indicabat, Ioannem à se fuisse depositum. Eas litteras cùm legisset beatissimus Innocentius Romanæ sedis Antistes, inhorruit temeritatem facinus q; Theophili; ægrè ferens, & quòd solus scripserat, & quòd rei totius seriem referre omiserat; cuius scilicet rei gratia, quibusue adiunctis sibi socijs, illum deponere ausus fuisset. Inter hæc mansit admirans, nihilq; rescribere voluit, rei indignitate commotus. Dum Eusebius quidam diaconus Constantinopolitanæ Ecclesiæ, qui tunc Romæ erat Ecclesiasticæ vtilitatis gratia, Innocentium adijt, libellisq; traditis adiuuauit, sustineret vt modicum temporis: fore enim breui, vt sibi totius scenæ facies patesceret. Post triduum aduenerunt Episcopi quatuor à Ioanne missi, reuerendissimi profectò viri, Pansophius Pisidiæ, Pappus Syriæ, Demetrius Galatiæ Secundæ, Eugenius Phrygiæ, tres epistolas Innocentio deferentes, vnam quidem Ioannis Episcopi, secundam verò Episcoporum quadraginta de communione Ioannis, reliquam scripserat Ioannis clerus, omnes in disciplinarum tumultum & seditionem pariter significantes. Erat autem epistolæ Ioannis huiusmodi series.*

XXIII.

Domino venerabili ac beatissimo Episcopo Innocentio Ioannes in Domino salutem. Vides ipsius Chrysostomi verecundiam, animiq; demissionem laude dignam, cùm etsi sciret se iniustè depositum, tamen abstinet à titulo sedis suæ, quousq; causâ legitimè cognitâ, sedem cum titulo reciperet suam, sed quæ sequitur epistola, sic se habet, vt cũctarum rerum

geſtarum, quę ſuperiùs ſunt enarratæ, breue compendium reddat his verbis:

XXIV. *Et ante litteras noſtras ad aures pietatis veſtræ peruenisse putamus præſumptam hic facimus. Quippe magnitudo ſceleris fecit, vt nulla Orbis pars reliquaſit, quam non huius horrendæ cladis rumor impleuerit* * : *imò ad ipſa quoque extrema terræ geſtorum fama pertingens, ingentem vbique gemitum luctumq; excitauit. Verùm quia ipſa non modo lugere & planctibus proſequi, ſed emendare pro viribus conuenit, & cautè proſpicere quomodò hæc ſæuiſſima Eccleſiæ procella ſopiatur: neceſſarium exiſtimauimus, dominos meos honoratiſſimos ac reuerendiſſimos Præſules, Demetriũ, Panſophium, Pappum, & Eugenium hortari, dimiſſis vt Eccleſiis ſuis, ſeſe pelago traderent, & emenſa peregrinatione longinqua, ad veſtram currerent charitatem; omnibusq; lucidè expoſitis, maturæ tantæ cladi remedium dari ſalubre poſtularent. Quibus etiam cariſſimos Diaconos Paulum & Cyriacum itineris comites dedimus, qui & ipſi vice epiſtolæ charitatem veſtram, quæ hic geſta fuere, docebunt.*

*impulcrit. EPISTOLA IOANNIS CHRYSOSTOMI AD INNOCENTIVM.

XXV. *Theophilus enim Alexandrinæ Eccleſiæ Præſul, cùm à quibuſdam apud piiſſimum Imperatorem inſimularetur, ſolus ad crimina diluenda venire iuſſus, magna Aegyptiorum multitudine ſociatus aduenit. Id fermè initio docere volens, ad bellum ſe ac prælium inſtructum aduenisse. Inde regiam ingreſſus vrbem, non ad Eccleſiam ex more & antiqua conſuetudine venit, non congreſſus eſt nobis, non verbum nobiſcum fecit, non ſimul orauit, non communicauit: ſed vbi naui deſcenderat, valuis Eccleſiæ prætermiſſis, extra vrbem morabatur: & cùm multis precibus ageremus, vt apud nos tam ipſe, quàm hi qui cum eo aduenerant, hoſpitarentur (omnia enim præparata erant & diuerſoria, & quæcunque neceſſaria) neque ipſe, neque illi acquieuerunt. Nos vbi iſta comperimus, magna admiratione tenebamur, nullam huiuſce ſimultatis cauſam probabilem inuenientes. Noſtrarum tamen partium munus implere curabamus, id facere inſtituentes, quod eſſet conueniens nobis, ipſumq; iugiter orantes, vt nobiſcum colloqui vellet, & cuius rei cauſa ab ipſis exordijs tam apertas inimicitias præferret, tantamq; vrbem ſcandalizaret, exponere.*

XXVI. *Cum verò ne ſic quidem cauſam eloqui vellet, accuſatoresq; illius vehementer inſtarent, accerſitis nobis piiſſimus Imperator iuſſit, vbi ille morabatur, ire, atque illic quæ contra illum dicerentur, audire: nam & ſeditiones & cædes & alia illi obijciebantur innumera. Verùm nos & Patrum decreta reuereri, & virum honorare cupientes, cùm ipſius quoque litteras teneremus, quibus cauetur non oportere iudicia extra terminos fieri, ſed in ſuis quæq; prouincijs iudicari, nequaquam acquieuimus, ſed vehementer obſtitimus. At verò ille, quaſi aliqua priora noſtra crimina præceſſiſſent, aduocato Archidiacono meo, nimia cum auctoritate, veluti iam profectò Eccleſia vidua eſſet, neque haberet Epiſcopum, per illum ad ſe omnem clerum tranſtulit. Deſertæ indies fiebant Eccleſiæ, dum vniuſcuiuſque clerici abducerentur, & libellos aduerſus nos dare, & in accuſationem noſtri nominis conſpirare inducerentur.*

XXVII. *His itaque geſtis, mittit, & nos ad iudicium aduocat, qui necdum propoſita contra ſe crimina diluiſſet: quod contra canones & præter omnes leges fieri, nullus ignorat. Enim verò nos rebus certis admoniti, quòd non ad Iudicem euocaremur (alioquin millies iuiſſemus) ſed ad inimicum atque hoſtem: ſicut priora & poſteriora teſtantur: miſimus ad illum Demetrium Piſinuntis, Eleuſium Apamęæ, Lupicianum Apiariæ Epiſcopos, presbyteros verò Germanum & Seuerum; reſpondimusq; modeſtè ex noſtro inſtituto, dicentes, nos non declinare iudicium, ſed apertum hoſtem & inimicum manifeſtum. Qui enim libellis nondum ſuſceptis initio ſtatim talia geſſiſſet, & ſe ipſum ab Eccleſia & communione ſegregâſſet, accuſatores parans, & clerum ad ſe transferens, Eccleſiasq; deſertas conſtituens, hic quaratione Iudicis ſedem nihil ad ſe pertinentem aſcendere dignus cenſeatur? Neque enim conſentaneum rationi eſſe, vt Aegypto præfectus Thraciæ cauſas cognoſceret, ipſe criminibus obnoxius, & inimicus & hoſtis. His ille nihil mitior factus, nihilq; veritus, & quod inſtituerat perficere cupiens; nobis aſſerentibus, paratos eſſe præſentibus & centum & mille Epiſcopis crimina obiecta refellere, munditiamq; noſtram aſſerere, ſicuti ſumus profectò mundi, paſſus non eſt. Sed abſentibus nobis, & Synodum conuocare volentibus, iudiciumq; flagitantibus, neque cognitionem cauſæ fugientibus, ſed inimicitias manifeſtas: accuſatores tamen admittebat, & quos ipſe ligauerat, ſoluebat, quinq; crimina ſibi obiecta necdum diluiſſet, eorum libellos accipiens, commentaria ſcribebat. Quæ præter ius fasq; omne in iniuriam ſanctorum Canonum fiebant.*

XXVIII *Et quid me multis immorari neceſſe eſt? Non deſtitit omnia & facere & moliri, quò ad nos per ſummam vim, nimia auctoritate, & vrbe & Eccleſia deturbauit. Et profundo iam veſpere, cùm plebs omnis nos lamentatione miſerabili proſequeretur, tractus in medio ciuitatis, & violenter abductus, iniectusq; in nauim, noctu nauigabam, quia Synodum ad iſtud iudicium vocare volueram. Quis iſta ſine lachrymis audire poſſit, quantumlibet ſit lapidei cordis? Sed enim quia (vt diximus) iſta non modò deflere & corrigere oportet: charitatem veſtram precor, vt excitetur, atque condoleat, & omnia faciat, vt huiuſmodi calamitatibus tandem ſit finis. Non hactenùs perit iniquitas, ſed prioribus quoque noua ſuccedunt. Nam vbi piiſſimus Imperator iniuſtè & imprudenter ingreſſus Eccleſia expulit, plurimiq; Epiſcoporum iniquitate illorum cognita, ad Eccleſias ſuas redierunt, furorem illorum atque impetum velut flammam cuncta vaſtantem fugientes: nos in vrbem rurſus euocati ſumus, Eccleſiæq; reſtituti, de qua iniuſtè fueramus eiecti. Cum verò triginta nos Epiſcopi, & clementiſſimi Imperatoris Notarius ad hoc miſſus reduxiſſent: ingreſſi ad Regem, orauimus, vt ad vlciſcenda facinora Synodum cogeret. Quod (nempe Theophilus) vbi comperit, fugæ præſidium ſumpſit: veritusq; iudicium, cùm iam regiæ literæ vbiq; diſſeminatæ, omnes omnib. ex partibus euocarent, noctis medio fragili ſe cymbæ commiſit, atq; ita fugiens, ſuos omnes ſecum duxit.*

XXIX. *Nos conſcientiæ noſtræ fiducia nihilo ſegniùs inſtitimus apud piiſſimum Imperatorem, vt Concilium congregaret. Qui ſuæ pietati conſona faciens, rurſum ad illum miſit, mandans vti ad ſe tam ipſe, quàm omnes qui cum illo fuerant, ex Aegypto aſcendere maturarent, rationem facti ſui reddituri: neque arbitrarentur, quæ adeò nequiter ex vna tantùm parte & abſentibus nobis præter Patrum canones geſta fuiſſent, ſibi ad excuſationem quicquam ſuffragari poſſe. At verò ille ſic quoque regijs conuentus literis, obtemperare non auſus, ſe continuit domi, ſeditionem plebis allegans. Agebat id de quorundam ſibi fauentium conſilio, & certò cùm hic ipſe populus ante has Imperatoris literas innumeris eum maledictis aſpergeret. Sed nõ iſta modò diſcutimus. Hæc tantùm idcirco diximus, vt oſtendamus quæ eſſet viri modeſtia.*

XXX. *Verùm nos ne poſtea quidem quieuimus, ſed inſtabamus iugiter orantes iudicium fieri, in quo audiri iudicarique poſſemus. Parati enim eramus nos ipſos docere inſontes, illos è contra nocentiſſimos, & magni in nos ſceleris reos. Erant autem & ex Syria quidam, qui illi tunc ſemper aſtiterant, & cum illo communiter omnia geſſerant. Aduerſus iſtos quoque parati eramus ſubire iudicium: ſæpiuſque importunè rogauimus, aut commentaria, aut accuſatorum libellos nobis tradi, aut criminum naturas aperiri nobis, aut certè accuſatores ipſos in cõſpectu dari. Nihilq; ex his conſequi meruimus, ſed rurſum pulſi Eccleſia ſumus.*

XXXI. DE GRASSATIONE MILITVM IN ECCLESIA. *Quomodò iam quæ ſequuntur exponam omnem excedentia tragœdiam? quis ſermo ad ea explicanda ſufficiet? quænam auris abſque horrore percipiet? Nobis enim hæc ipſa, quæ anteà dixi, prætendentibus, repentè multitudo militum ipſo magno Sabbatho, cum iam in veſperam vergeret dies, Eccleſias ingreſſi, clerum omnem qui nobiſcum erat per vim eiecerunt, armisq; veneranda obſidebantur altaria. Mulieres, quæ intra Eccleſiam, vt baptizarentur, ſeſe veſte nudauerant, per id temporis nudæ fugiebãt, metu huius acerbiſſimæ commotionis impulſæ, neque ſexus verecundiæ, neque honeſtati permittebantur præpauore conſulere: plurimæ tunc acceptis vulneribus eiectæ. Ita cruore Baptiſterium replebatur, atque ex huiuſmodi vulneribus. Sacri latices colore immutato in ruborem tranſibant. Neque hactenùs ſtetere clades: ſed vbi ſancta condita ſeruabantur, ingreſſi milites, ex quibus (vt poſteà didicimus) quidam necdum initiati erant, omnia ſpectabant intùs recondita ſanctiſſimuſque Chriſti ſanguis in tanto tumultu militum veſtimenta fuſus eſt, omniaq; non ſecus quàm in captiuitate barbarica facinora paſſim admiſſa.*

XXXII. EVCHARISTIA SVB VTRAQVE SPECIE OLIM *Sed hic, lector, conſidera, quàm procul abhorreant à Patrum traditione, vſuque Catholicæ Eccleſiæ, qui noſtro tempore hæretici negant aſſeruandam eſſe ſacratiſſimam Euchariſtiam, quam videmus non ſub ſpecie panis tantùm, ſed etiam ſub ſpecie vini olim conſueuiſſe recon-*

ASSERVARI SOLITA.

di. Habes id quoque probatum auctoritate sancti Gregorij Romani Pontificis, dum ait [a] in naui portâsse nauigantes Christi corpus & sanguinem. Cæterùm eâdem ratione quâ Ecclesia Catholica laicis vsum ademit calicis, eâdem quoq; ex causa Euchariſtiam nonnisi sub vna tantùm specie, nempe panis, asseruare consueuit. Sed quæ reliqua sunt epistolæ Chrysostomi, recitemus: *Populus in solitudinem migrare, plebsq; omnis extra vrbem excubare cogebatur: vacuæ Fidelibus Ecclesiæ in tanta solemnitate relictæ: plures quàm quadraginta Episcopi communionis nostræ cum populo frustra & sine causa pulsi. Vlulatus & gemitus, eiulatus item & lamenta & lachrymarum fontes, plateas & domos & deserta ipsa cõpleuerant, & planctu cuncta resonabant; nullaq; vrbis pars huiusce calamitatis vacua relinquebatur.*

[a] Greg. Dialog. l. 3. cap. 36.

XXXIII

Fecerat enim calamitatis magnitudo, vt non modò qui patiebantur, verùm ipsi quoque qui nihil huiusmodi perpessi erant, vnà nobiscum lamentarentur: neque Catholici modò, sed ipsi quoque hæretici & Iudæi ac Gentiles vices dolerent nostras. Et vti ciuitas per vim in deditionem hostium venisset, ita tumultu ac perturbatione & eiulatu plena erant omnia. Porrò isla, ignorante pijssimo Imperatore, noctis initio, Episcoporum factione gerebantur: qui exercitus duces, Diaconorum vice, secum habere præuios non erubescant. Vbi verò illuxerat dies, ciuitas omnis extra vrbis mœnia migrârat, sub arboribus & frondibus, veluti dispersæ oues, festiuitatem (nempe Paschatis) celebrantes. Hinc iam potestis cætera æstimare. Neque enim fas est omnia prosequi (vt antè iam dixi) neque per singula contingere. Nempe id acerbissimum est, quòd tanta incommoda, tot clades finem necdum acceperunt, nullaque spes quietis supereſt. Verùm in dies augetur pestis, factiq; sumus in derisum multis: immò ridet quidem nullus, quantumlibet perditus sit moribus, sed ploratu prosequuntur (vt dixi) malorum omnium culmen, nouam hanc iniquitatem & facinus execrandum.

XXXIV

Quis verò reliquarum Ecclesiarum perturbationes ac pressuras eloqui possit? Neque enim hic modò inualuit lues, verum ad Orientalem quoque peruenit Ecclesiam. Quemadmodum enim à capite dum noxius humor effunditur, reliqua membra laduntur: ita nunc quoque postquam ex hac vrbe magnifica, velut ex fonte quodam, incommoda fluxêre, cœperunt turbæ, ac tumultus occupant omnia, & vbique dominantur, omnibusq; fermè in locis clerici contra Episcopos insurgunt, populi passim abscissi sunt ab Ecclesiæ corpore, partim præcidendi expectantur. Vbique pestis hæc pullulat, & Orbis vniuersus euertitur. Hæc igitur omnia cogitantes, Domini beatissimi ac reuerendissimi, dignum vestra constantiæ & congruum robur ac studium sumite, & hanc perniciem, quæ inuasit Ecclesias, oramus, auertite. Nam si hæc inualuerit consuetudo, & licitum fuerit cuique ex adeò remotis partibus alienas prouincias, prout voluerit, ingredi, & eijcere quoscunque libuerit, & pro voluntate omnia gerere: non ignoratis maturè cuncta peritura, bellumq; sæuissimum occupaturum Orbem vniuersum, omnibus lacessentibus inuicem.

XXXV.

Ne igitur immanis ista confusio cuncta percurrat, & vbique dominetur: scribite, precor, & auctoritate vestra decernite huiusmodi iniqua gesta, nobis absentibus & iudicium non declinantibus, nullius esse roboris, sicut per suam naturam sunt profectò & irrita & nulla. Porrò qui talia gessere, eos Ecclesiæ censuræ subijcite: nos autem insontes, neque conuictos, neque deprehensos, neque vllius criminis reos comprobatos, Ecclesiis nostris iubete restitui, vt charitate frui & pace cum fratribus nostris consueta possimus. Quod si modò quoque voluerint auctores sceleris aperire crimina, quorum gratia nos iniustè eiecerunt: dentur nobis commentaria, libelli proferantur in medium, veniant accusatores mei, sedeat incorruptum integrumq; iudicium: non recuso, non renuo, immò & constanter hoc expeto. Iudicemur: crimina profectò diluemus, nosq; ostendemus innocentes, neque criminibus vllis obiectis obnoxios. Nam quæ ab eis modò gesta sunt, omni prorsus ratione carent; extra omnem ordinem, ommemq; legem & regulam Ecclesiasticam sunt: nunquam id facimus, ne extremis quidem iudicijs, immò neque apud barbaros ipsos admissum est. Non Scythæ, non Sarmatæ vnquam vna ex parte iudicârunt, absente reo, neque iudicium, sed odium & apertam simultatem declinante, ac mille appellante iudices, & se ipsum innocentem asseuerante, & paratum, præsente Orbe vniuerso, quæq; obiecta diluere, ac se omnibus insontem declarare. Hæc ergo cuncta cogitantes, & à dominis meis reuerendis Episcopis manifestius planiusq; cuncta discentes: quod est partium vestrarum munus, studium vestrum & operam & diligentiam, quæso, inferre dignemini. Ita enim non nobis tantum, sed Ecclesiis quoque vniuersis gratificabimini, & à Deo mercedem accipietis, qui ob Ecclesiarum pacem semper omnia facit. Scripsimus ista & ad Venerium Mediolanensem, & ad Chromatium Aquileiensem Episcopum. Vale in Domino. hactenùs Chrysostomi ad Innocẽtium Papam litteræ.

Subdit autem his hæc Theodorus Romanus Diaconus [b]: *Ad hæc rescripsit beatus Innocentius Papa; communioq; vtriusque partis admissa, Theophili iudicium cassum atque irritum esse decreuit, dicens oportere conflari aliam irreprehensibilem Synodum Occidentalium & Orientalium sacerdotum, cedentibus Concilio amicis primùm, deinde inimicis: neutrarum quippe partium, vt plurimum rectum esse iudicium. Paucis post diebus aduenit Petrus quidam Theophili presbyter vnà cũ Martyrio Ecclesiæ Constantinopolitanæ Diacono, ipsius epistolas deferens, & quædam simul commentariola, in quibus apparebat Ioannem à triginta sex damnatum Episcopis, ex quibus viginti nouem Aegyptij, septem reliqui ex alijs regionibus erant. Ea commentaria cùm legisset Papa Innocentius, comperisseteq; neque culpas esse graues, neque præsentem Ioannem fuisse, neque in faciem reprehensum, insaniam Theophili magis ac magis exhorruit, quòd contra absentem adeò sæuam immtemq; sententiam euomuisset. His igitur à se dimissis cum litteris grauibus temeritatem illius lacessentibus, sese ad orationis studium contulit; indictoq; Ecclesiæ ieiunio, cum lachrymis diuinam precabatur clementiam, vt huiusmodi seditiones & scandala scissuraq; tollerentur, & pacis ac fraternitatis amor integra membrorum compage redderetur. Fuit autem epistolæ ista sententia:*

[b] Apud Pallad. in dial.

INNOCENTIVS PAPA QVID IN CAVSSA IOANNIS.

XXXVI

Frater Theophile, nos & te & fratrem nostrum Ioannem communionis nostræ esse decreuimus, sicuti & in prioribus litteris apertè satis expressimus: & nunc in nostra sententia & voluntate perdurantes, rursum eadem scribimus. Et quotiescunque scripseris, nisi debitum sequatur conueniensq; iudicium, propterea quæ magno cum dedecore sunt gesta, possibile non est nos à Ioannis communione discedere. Itaque si conscientiæ confidis, tu quoque iudicio accurre ad Synodum proximè in Christo celebrandam, & illic iuxta Nicæni Concilij canones & decreta contende: alios (ab his scilicet diuersos) *Romana non admittit Ecclesia. Quod si obtinueris, euidens & irrefragabilis erit ratio tua.* hucusque ad Theophilum Innocentius: quas autem ad Ioannem Chrysostomum dedit litteras, non extant. Ipse quidem affirmat Palladius [c], Demetrium Episcopum, vnum ex legatis à Chrysostomo missis, litteras ab Innocentio scriptas vulgâsse magno præconio per Orientales Ecclesias, sunt hæc verba Palladij cum agit de eiusdem Demetrij secundo aduentu Romam: *Post istos venit secundò Demetrius Episcopus Pisinuntis, qui peragrato Oriente prædicauerat communionem Ecclesiæ Romanæ cum Episcopo Ioanne, testibus Papæ Innocentis litteris, &c.* Vides quanti momẽti habita fuerit communicatio cum Romana Ecclesia, & quantæ auctoritatis litteræ essent ipsius Romani Pontificis: adeò vt planè significaretur omnibus, illis esse communicandum, quibus cum Romana communicaret Ecclesia, ac proinde Ioanni Chrysostomo inhærendum: id iure quidem, sed vis tyrannica in omne ius fasq; insurrexit armata.

XXXVII. QVID INNOCENT. PAPA AD THEOPHILVM.

[c] Pallad. in dialog.

Quid verò interea acciderit ipsi Ioannni Chrysostomo Constantinopoli commoranti, in diesq; ad expulsionem suam satellites expectanti, iam videamus. Qui canones hæreticorum in ipsum primum omnium adduxêre, quiq; Imperatorem in eundem concitauêre, impulerunt Augustam, atque milites immiserunt; nefas aggrediuntur horrendum, dum & in necem ipsius sanctissimi viri Ioannis sicarios mercede conducunt. Quomodò autem id factum sit, Sozomenus ita describit [d]: *Eadem tempestate, vir quidam dæmonijs agitatus, seu agitari creditus, gladiolum habens, & velut ad cædem Ioannis instructus, sed facinus nondum aggressus, deprehenditur; & à multitudine, tanquam pretio ad faciendas insidias conductus esset, captus ad Hyparchum adducitur: quem tamen Ioannes, missis aliquot Episcopis secum versantibus, liberauit, antequam supplicio afficeretur.*

XXXVIII. SICARII IN S. IOANNEM CHRYSOSTOMVM IMMITTVNTVR.

[d] Sozom. li. 8. c. 21.

XXXIX. DE SICARIO ELPIDII FAMVLO.

Postea verò & Elpidij presbyteri (qui quidem diaconi manifestus hostis erat) seruus in Episcopales ædes effuso cursu irripuit. Eum agnitum quidam ex ijs qui fortè aderant, è cursu remoratus est, ex causam cursus inquisiuit. Ille verò nihil respondens, confestim cultello hominem pungit, & post eum etiam alterum, qui ad huius cædem exclamauerat, quinetiam præter hos tertium vulnerat. Tumultuantibus igitur cum clamore his qui aderant, conuersus ausugit, & cùm hi qui eum perse quebantur, eos qui procul erant, adhortarentur, vt fugientem comprehenderent: ex balneo quidam accurrens, & quo recens lotus progrediebatur, illum apprehendit, ac letaliter ab illo percussus mortuus extenditur. Tandem verò cùm à multitudine vndiq; cinctus, ac vix demùm comprehensus esset, adducunt eum ad Palatium, & ibi tum hostium Ioannis insidias, tum hunc ipsum homicidam, tum & huius facinoris instinctores contestati, supplicio afficiendos esse, vociferantur. Itaq; Hyparchus, vt iram populi mitigaret, illum tantùm supplicio affecturus accepit. cæterùm ab aduersarijs Ioannis fuisse liberatum, testatur Palladius, dum ita ait[a]: *Elpidij presbyteri famulus, quinquaginta (vt aiunt) numismatibus, vt Ioannem dolo interficeret, mercede conductus, deprehensusq; quitres haberet gladios, eos qui se deprehenderent, septem singulatim percussit: ex his quatuor continuò sepulti sunt, tres diutissimè curati, sanati sunt, homicida illo absoluto.* hæc Palladius. Subdit verò Sozomenus[b]: *Ex eo tempore Ioannem custodierunt, qui in populo seruientiores erant, noctu iuxta & interdiu vicissim domum Episcopalem circumsidentes.* hæcipse. At quæ ista paulò pòst secuta sint, Palladius ita narrat[c]:

[a] *Pallad. in dialog.*

[b] *Sozom. lib. 8. c. 22.*

[c] *Pallad. in dialog.*

XL.

Completa verò Quinquagesima, post diuinum diem ingressi Acacius & Seuerianus Antiochusq; atque Cyrinus ad Imperatorem Arcadium, dicunt ei: Rex tu à Deo nobis datus es, nemini subditus, omnibus dominans: licet tibi, quodcunque vis, facere. Noli esse presbyteris mitior, & Episcopis sanctior. Diximus tibi, præsentibus omnibus: Super caput nostrum sit Ioannis depositio: Noli igitur vni hominum parcere in perniciem omnium nostrum. Iudaicis sanè & verbis & rebus persuadentes Regi. Missoitaque Rex Patricio Notario suo, ista Ioanni mandat: Acacius & Antiochus & Seuerianus atque Cyrinus damnationem tuam si per caput suum posuerunt. Te ipsum ergo commendans Deo, Ecclesia egredere. Ita Episcopus Ioannes post apertam nihilq; obumbratam iussionem Episcopio discedens vnà cum Episcopis dixit omnibus: Venite oremus, & in angulo Ecclesiæ congrediamur, latus quidem de se, sed de populi mœrore & afflictione subtristis. Protinùs quidam ex primarijs ciuitatis vir fidelis Ioanni significat: Quoniam Lucius vir audax, & facie impudens, paratus est in lauacro publico cum militibus suis, si fortè contradicas aut disseras, etiam inuitum trahere & expellere. Fit autem magna in plebe commotio: Festina clàm egredi, ne in tuum auxilium confluens populus bellum cum militibus conserat.

IOANNES IVBETVR RECEDERE.

XLI. SALVTAT SVOS IOANNES DISCESSVRVS.

Tum verò Ioannes osculatus cum lachrymis ex Episcopis quosdam (cæteros enim osculari non sinebat ingens miserationis affectus) orauit: reliquis qui erant intùs in Sacrario, dicens: Manete hic interim, vt profectus modicum requiescam. Ingressus autem Baptisterium, Olympiadem vocat, quæ ab Ecclesia non discedebat, vnà cum Pentadia & Procula diaconissis, Saluinam quoque beati Nebridij coniugem, quæ viduitatem suam præcipua virtute & honestate decorabat (clarissimæ erant hæ fœminæ nobilitate & virtute præstantissimæ, de quibus superiùs pluribus dictum est), dixitq; eis: Venite huc filiæ, audite me. Quæ de me sunt (vt video) finem habent: cursum meum consummaui, neque vltra fortè videbitis faciem meam, hoc vnum rogo, hoc deprecor, ne qua ex vobis solitam benevolentiam deserat: & quicunque non sponte fuerit ordinatus, neq; id vllo quæsierit ambitu, de consensu omnium, ei caput vestrum inclinate, vt Ioanni, per omnia: non enim esse Ecclesia sine Episcopo potest. Atque ita miseremini mei, & in orationibus vestris semper memineritis mei. Ad hæc illæ profusæ cum gemitu & eiulatu ante sacra eius vestigia volutabantur. Tunc ille cuidam ex honestioribus presbyteris annuens: Tollite (inquit) eas hinc, ne multitudinem perturbent. Sic ergo impeditæ modicum, locum illi dedêre abeundi.

XLII. IO. CHRYSOSTOMVS RE-

Ita demùm egressus est ad Orientalem partem (nihil enim apud illum Occidentale erat) iumentum, cui sedere cõsueuerat, stare ante Occidentalem portam iubens, vbi atrium erat; vt ita ab se amoueret populos, ea ex parte eum profecturum præsolantes. Egressus est cum illo Angelus quoque Ecclesiæ, ipsius solitudinem non ferens, quam principatus mali atque potestates effecerant, theatri facie profectò rebus imposita. Erat enim theatri in morem clamor & impiorum lasciuientium sibilus, dum eos culparent omnes, & Iudæi ipsi atque Gentiles exhorrescerent. Nam velut in carcere, plagæ illic ac viscerum cruciatus à militibus inferebantur, deficientibus omnibus animæ viribus, tum ob magistri amissionem, tum ob blasphemiam in Deum. Vbi enim peccatorum solet esse remissio: ibi sanguinis erat effusio. Quàm autem celso animo fuerit ista perferens Ioan. testis quidem est epistola ab ipso paulò post ad Cyriacum[d] data, quâ etiam quæ hoc tempore suæ fuerint cogitationes, his verbis significat: *Etenim ego cùm è ciuitate fugarer nihil horum curabam, sed dicebam intra memetipsum: Si quidem vult me Regina exulem: agat in exilium: Domini est terra, & plenitudo eius. Et si vult secare, secet: idem passus est Isaias, subscribat illi. Si vult in pelagus mittere; Ionæ recordabor. Si vult in caminũ injcere: idem passi sunt tres illi pueri. Si me feris vult objcere, objciat: Damelis in lacum leonibus obiecti recordabor. Si me lapidare vult; lapidet me: Stephanum habeo primum martyrem socium. Si & caput tollere vult, tollat: habeo socium Ioannem Baptistam. Et si substantiam auferre, auferat: Nudus[e] exiui de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc, &c.* ita planè contigit ei iuxta illud diuinum oraculum[f]: *Iustus confidit vt leo.* Quid autem post Ioannis egressum acciderit Constãtinopoli de basilicæ incendio, Palladius ita subdit:

[d] *Chrysost. epist. 3. ad Cyriac. tom. 5.*

CEDIT AB ECCLESIA.

IOANNIS INTREPIDVS ANIMVS.

[e] *Iob. 1.*

[f] *Prou. 28*

Post ineffabiles illas tenebras, immensamq; caliginem, flamma de medio throno, in quo Ioannes sedere consueuerat, & velut medio in corpore positum cor, eloquium Domini cæteris membris exponere, repente prosiliens verbi Dei doctorem requirebat: quem vbi non inuenit, sedem totam depascebatur, ac speciem arboris præferens, & per catenas in sublime se porrigens, ad tectum vsque serpebat, atque viperæ in morem, ventre exeso, in dorsa tectorum Ecclesiæ ferebatur, Deo mercedem iniustitiæ iam hinc veluti destinatam huius auctoribus sceleris pœnam reddente, ad eorum correptionem esse emendationem, qui ex huiusmodi prodigiorum facie corripi nesciunt: neque ob id solum, verùm vt esset feralis illius Synodi perpetuum monumetum. Nec mirum de Ecclesia, cùm senatus quoque ipsius sedem è regione licet Ecclesiæ sitam, multis tamen disiunctam passibus, die media, ignis ille interiectã populi multitudinem, pontis instar, per medium inoxiè transiliens, attigerit, atque violauerit, non priùs partem Ecclesiæ propinquam, ne huiusmodi casum propinquitati adscribamus, sed partem aulæ regiæ proximam, vt miraculum diuinitus illatum per id ambiget nemo. Vidisses inter duos ignium montes vulgus innocuũ ad sua ministeria pertransire. In hunc modum ignis ille circumuolans, & tanquam mare inundans Austrinis flatibus concitatum, veluti condicto quodam pergebat, adiacentia tecta demolitus; soliq; pepercit ædiculæ, in qua sacrorum vasorum multitudo fuerat condita, non auri & argenti materiam reueritus, sed ne obtrectatoribus præberet mendacij locum, vt sanctum insimulare virum possent, quòd pretiosæ supellectilis aliquid asportasset. Ita ignis impetu in anteriora cohibito, retrò redire incepit, eorum fermè inuidiam inquirens, qui scelus admiserant, ad infamiam Theophili perpetuo dedecore notandam, qui illum, ob asportata pretiosa quæq;, Ecclesia eiectum autumat. Nulla ignis illo impetu animæ amissio contigit, non hominum, non brutorum: cæterùm sordes illic scelerate conuersantium vis illa incendij diluebat, ab hora sexta vsque ad nonam igne dominante, ita tribus horis tanti operis moles absumpta est. hactenùs de incendio ex Palladio, cunctarum rerum præsente inspectore.

XLIII. CONFLAGRATIO ECCLESIAE.

Contigit autem eiusmodi incendium eodem planè tempore, quo egressus est Ioannes ab Ecclesia in exilium deportandus: prodigiosum quidem fuisse & haud humanâ operâ excitatum, post Palladium Marcellinus & complures[g] alij affirmarunt. Porrò ea de re conflictatum est inter vtramque partem, altera alteri illud contentiosè impingente. De quibus controuersijs ita Sozomenus[h]: *Huius* (inquit) *rei causam sibi vicissim ac mutuo impingebant. Atque hostes quidem Ioannis, eius fautores insimulabant, ideo hoc fecisse, quòd ob Synodi suffragium indignarentur. Hi verò, se calumnijs illorum circumuenirj, aiebant, & ab illis ipsorum facta sibi imputarj, qui se vnà cum Ecclesia ipsa exurere voluerint.* quippe quòd (vt idem ait) qui intùs erant, clausis ianuis, diu obnisi fuerant, ne aduersarij ingrederentur. Tribuit id ipsum Socra-

XLIV.

[g] *Leo in epitomio de rebus Ioan. Chrysost. Metaphr. in Vit. Io. & alij.*

[h] *Sozom. lib. 8. c. 22.* DE CAVSA INCENDII DIVERSO-

RVM SENTENTIAE.

tes [a] Ioannis fautoribus: credidit hoc itidem Zosimus publicâ quadam famâ sparsum ex habitis de Ioannis sectatoribus publicis quæstionibus, cum de incendiarijs exactissima quæstio haberetur. Sed quod nemo inuentus sit, qui de perpetrato scelere vel leuissimam suspicionem fecerit: planè ad alios prorsus, si non ad miraculum ob numen offensum, pertinete perpetratum facinus docêre. At cùm eodem incendio plura sit considerare miracula, de primo dubitandum nõ esse videtur. Quomodò enim incendium in thronum in medio Ecclesiæ situm, vbi concionari Ioannes solebat, vbi frequentissimus populus aderat, secretò absque multis arbitris immitti potuit? Vel quonam pacto, vno deorsum in terra sito ambone, in quo Ioannes cõcionari consueuerat, conflagrante, tam citò in sublimè, vt nemo prohibere valuerit, elati sunt flammarum globi, vt altissimæ basilicæ tectum peruaserint? Vel rursus (quod omnes admirati sunt) quænam tanta potentia, vt interstitio plateæ sepositas Senatus ædes, idem pertingendi & absumendi habuerit incendium facultatem? Hęc quidem quisque considerans priuatis affectibus liber, non puto hominis studio, sed diuino illud adscripturum esse prodigio. At Zosimus [b] Ethnicus sicut deplorat tunc in Senatoria domo incensa simulacra Musarum, quæ Helicone illuc translata sub Constantino fuerant; ita mirificè exultauit de simulacris Iouis atque Mineruæ pro foribus positis absque læsione repertis, multa delirans. De quæstionibus autem à Præfectis eiusdem incendij causâ direè habitis, paulò inferiùs dicturi sumus.

[a] Socr. lib. 6. cap. 16.

[b] Zosi. li. 5.

XLV. Sic igitur abducto S. Ioanne, planè illud accidit, quod Dominus dixerat [c]: *Percutiam pastorem, & dispergentur oues.* ad mare alijs (vt ait Sozomenus [d]) properantibus, prosecuturis Ioannis vestigia, tanquam eum intercepturis; alijs fugam ex timore ingruentis militiæ arripientibus. De Episcopis verò eidem Ioanni fauentibus ista Palladius [e]: *Episcopi partim quidem inclusi tenebantur, partim trahebantur ad custodias, partim etiam delitescebant. Ioannes autem vnà cum Cyriaco & Eulisio à Præfecto militibus vincti in Bithyniam ducebantur, non sine comminatione supplicij, quòd Ecclesia fuisset incensa. Posteà verò Cyriacus & Eulisius cum reliquis clericis vincti adducti, atque innocentes comprobati dimissi sunt. Ioannes verò beatissimus ad reliquam fiduciam postremũ hoc addidit constantiæ documentum, scribens illis in hunc modum: Etsi in alijs locus respondendi mihi datus non est: vel saltem in facto Ecclesiæ audiam, si quid (vt dicitis) auctor incendij fui. Ne in hoc quidem auditus, à militib. in Armeniæ oppidum remotissimum ducitur, vt ab Isauris, qui noctu & interdiu illud obsidebant, necaretur: Cucusus id appellatur.* sed de migratione Cucusum posteà.

[c] Mar. 14.

[d] Sozom. lib. 8. c. 22.

[e] Pallad. dialog. IOANNIS CHRYSOSTOMI DE PORTATIO.

XLVI. Hæc quidem gesta esse hoc anno sub Consulatu sexto Honorij Augusti & Aristineti, Socrates [f] auctor est. Sed quoniam hæc omnia à Marcellino sub anni superioris Cõsulibus referri videntur: ad omnem tollendam de hoc dubitationem, ex eo etiam id exploratissimum redditur, quod de Arsacio Ioannis successore iam creato habetur mentio in rescripto Imperatoris Arcadij dato [g] hoc anno sub huius anni Consulibus, decimoquarto Kalend. Decembris, adeò vt non potuerit subrogatus esse anno superiori: nam cum Palladius [h] eum sedisse dicat annum vnum & menses tantùm duos, ad dictum tempus anni huius minimè potuit peruenisse, vnde & dicimus, affirmare necesse est, hoc anno depositum sanctum Ioannem Chrysostomum, in locumque eius subrogatum esse Arsacium. Magno quidem & occulto Dei iudicio & incomprehensibili planè accidit, vt in locum eloquentissimi viri succederet homo penitùs infantissimus, decrepidus senex, & spiritualis exercitationis ignarus: talem planè fuisse ferunt Arsacium. Accidit nunc idem, quod antè sub Theodosio Maiore itidem Constantinopoli euenisse vidimus, nempe in sedem Magni Gregorij cognomento Theologi suffectum fuisse hominem catechumenum, sacrorum dogmatum penitùs imperitum, eundemque eiusdem Arsacij germanum. Sicque duos amplissimos viros, quorum nunquam pares visa est Catholica Ecclesia habuisse, tales post se longè dissimiles consecutos esse Episcopos successores.

[f] Socrat. lib. 6. c. 16. DE TEMPORE POSTERIORIS EXILII IOANNIS CHRYSOSTOMI.

[g] l. 16. de his qui pro relig. contend. Cod. Theod.

[h] Pallad. dialog.

At quod ad Arsacij electionem pertinet; matutè quidem Ioannis aduersarij eam perficere conati sunt, quo omnem spem auferrent eidem Ioanni, atque eius sectatoribus, denuò fore ampliùs in sedem restituendum, longeque aliter euenturum sciret atque anteà contigisset. Sicque cùm de substituendo aliquem in locum eius ab aduersarijs solerti studio agitur, itur in eam sententiam, vt Arsacius eius Ecclesiæ presbyter eligeretur Constantinopolitanæ sedis Antistes: de quo ista Palladius [i]: *Arsacius autem beati Nectarij frater, Ioannis viri per omnia probati discretiõ, substituitur loco: homo, quem pisces facundia, & cantu * ranæ superarent (interdum enim & actio loquitur, maximè cùm bona & honesta fuerit) qui cùm anno vno & duobus mensibus vixisset, mortuus est: ipsa Dei Euangelia in fine vitæ contestatus, se fratri Nectario sub iureiurando fuisse pollicitum, nunquam ordinationem Episcopatus admissurum, cùm illi exprobraret, quod voluisset Tarsensi Ecclesiæ præsici. Fuit illi periurij causa primùm quidem vanitas sua, per quam despondebat sibi, vt sic dicam, vxorem fratris sui: deinde confusio quoque, cùm frater suus hac de re quod, ammodò prophetic è illum arguisset.* hæc de Arsacio Palladius.

[i] Pallad. dialog.

* actu.

Vix credi potest, quanto mœrore affecti sint pij omnes veritatis amantes, Ioannis Chrysostomi studiosi, cùm viderent adeò dispare è sede eius sedere Antistitem: quod quidem intolerabile planè visum est cùm cæteris omnibus, tum magnæ illi Olympiadi, cuius consolandi causâ binas illas prolixiores IOANNES ad eam epistolas dedit, in quarum priori inter alia (quod ad hæc spectat) sic ait [k]: *Quid autem eo nomine perturbatione afficeris, animumq; deijcis, quòd ille electus sit, ille contra introductus? Christus in Cruce agebatur [l], ac Barrabas latro poscebatur, atque corruptum vulgus sicarium potiùs, quàm salutis vindicem, ac tot beneficiorum auctorem, conseruandum esse clamabat, &c.* agit de his quidem pluribus: & posteriori epistola [m] eadem refricans, addit: *Cùm ad te* (inquit) *allatum fuerit, Ecclesiarum aliam pessumijsse, aliam tempestate iactari, aliam sæuis fluctib. obrui, alias etiam grauissimis cladibus affici, quippe quæ vel partim lupum propastore, vel prædonem pro gubernatore, vel carnificem pro medico acceperint, doleas quidem licet (neque enim hæc sine doloris sensu ferre oportet) verum ita doleas, vt dolori modum imponas.* Hæc ipse.

[k] Chrysost. epist. 1.

[l] Mat. 27.

[m] Chrys. epist. 2.

Porrò ordinato Arsacio, videre erat pastorem, sed dicam mercenarium, imò æquiùs furem ascẽdentem aliunde in ouile ouium, ab omnibus deseri, agere solitarium, ac sine populo non audiente vocem alienorum. Et licet interdum Augusti & Augustæ satellites, alijque pauci ex clero vel populo Ioannis aduersarijs in Ecclesia cum illo coirent; scenæ potiùs ac fictæ fabulæ reddebat ea res speciem, quàm Fidelium cœtus diuino afflante Spiritu congregati. Quod si interdum magno fastu, cum sæculari apparitura anteambulonibus præeuntibus, Arsacius per vrbis vias perambularet, auerso vultu alij cum inspicere, terga vertere alij ne conspicerent, voce verò omnes eum exercrari, atq; penitùs abominari, Ioannis verò nomen commemorare, gemitibusque inuocare non cessabant. Ioannes vnus in ore, in votis & expectatione cunctis erat: hunc suspirijs ac fletibus compellabant. Iugis & dulcis memoria eius charitatis, quâ oues sibi creditas diuino iugiter pascebat eloquio. Et qui peritiores & diuinarum Scripturarum scientiâ aliquâ imbuti essent, ex Hieremię Threnis opportunè aliquid lugubre occinere non desinebant, atque illud frequẽtiùs ingeminare gementes [n]: *Cecidit corona capitis nostri: propterea mœstum factũ est cor nostrum: ideo cõtenebrati sunt oculi nostri.*

[n] Thren. 5.

Sed hæc haud diu permissa sunt publicè ferri, & ore libero iactari. Fecit enim sæuitia magistratuum, vt grassantibus per vrbem vbique militibus, hos cẽdentibus, illos in carcerem trahentibus, omnibus verò minas acerbissimas inferentibus, iam vel nomine tenus recoluisse Ioannem, loco magni criminis esset. Videre erat miserabile vbique spectaculum, duci ad tribunal Episcopos atque clericos, trahi perinde ac ab hostibus captas clarissimas fœminas, opificesque quos sciebant Ioannis esse studiosos, & communionem Arsacij execrari: facies vrbis mœrens, omnique ex parte lugubris, non secùs ac si dedita esset in manus

XLVII. ARSACIVS CREATVR EPISCOPVS CONSTANTINOP.

XLVIII. MAEROR PIORVM OB ARSACIVM SVBSTITVTVM.

XLIX. LVCTVS CIVIVM CONSTANTINOPOLITANORVM.

L. IOANNIS NOMEN AB OMNIBVS PIIS INVITA EVDOXIA PREDICATVR.

hostium. Nam cùm nō communicantes cum Arsacio, perduelles haberētur Imperij: hi omnes veluti maiestatis criminis rei deferebantur. Haud enim exatiari potuit Eudoxiæ animus Ioannis expulsione & exilio: æstuabat furore, fremebat spiritu: cùm quem Cucusum relegari mandārat, audiret in animis ciuium iugiter viuere, ac maiori gloriâ ferri per vrbem ceu coronatum athletam ac iam martyrij candidatum, qui post se triumphantem exercitum duceret, illorum nimirum qui gloriarentur ob iustitiam persecutionem pati, sponteq; ac magnâ alacritate ad carceres pergerent, trahentes à quibus vincti perducebantur, summam in his singulis præseferentes animi constantiam; redisse dicētes, magnâ inuidia persecutorum, fertile tempus captandi martyrium, comparandi coronas ad quas lucrandas tam opportunâ benè vtendum esse dicebant occasione, quam maiores magno pretio redemisserent. Quidnam faceret debilis, langues, & eneruata malitia, iam non habet: arctatur atque comprimitur inter angustias. Si feriat, perpetuâ feritur infamia indebiliq́ maculâ persecutionis aspergitur: quòd sæuire in Christianos, idem sit atque Neronem repræsentare. Si parcat, victam se ab aduersarijs erubescat, quos iam vicisse putabat. Sed quod animus, quem semel praua infecit affectio, in id quod deterius est, propensior esse soleat: solutis omnibus immò ruptis rationis habenis, furore percitus fertur in præceps: nihil non agit, nec quicquam prætermittit intactum, quo omnes ad communicandum Arsacio vi metuq́ perducat, abstrahatq́ omnes à communicatione Ioannis, quos opprobrij causâ, non Christianos, sed Ioannitas nuncupat; quos veluti sacrilegos, notatos infamia, perinde ac monstrum exhorrescit.

LI. QVID PASSI EXTERNI EPISCOPI IN SVIS ECCLESIIS.

At nequaquam angustiæ vnius vrbis, licet amplissimæ, finibus tanta crudelitas arctabatur, sed longè lateq́ per totum Orientem furentiùs grassabatur. Quidnam autem inhumanitatis in alios absentes Episcopos Ioanni communicantes, qui erant ex Theophilo, exercuerint, Palladius subdit his verbis [a]: *In tantam verò acerbitatis insaniam Episcopi omnes de communione Theophili per totum Orientem (sicut monachus rediens retulit) deuenerunt, vt ex his pleriq; non modò debitam humanitatem nō exhiberent; verùm milites, datis muneribus, inducerent, vt eos ocyùs ciuitatibus pellerent. Sunt autem qui ista gesserе, Tarsenses, & Antiochenus, & Cæsarienſis, & ante omnes Ancyranus & Pelusienſis Episcopi, partim donis, partim etiā minis militum animos contra eos ita efferantes, vt ne laicos quidem eos hospitio excipere cupientes permitterent, sicut in epistolis canonicis Caio contra Episcopum quendam scribit beatus Ioannes.* & post hæc: *Laudabat autem atque mirabatur secundæ Cappadociæ Episcopos, vt qui actis in exilium Episcopis magnum ostendissent miserationis affectum, & in primis Theodorum Tyanæum mitissmum virum, Bosphoriumq́ Coloniæ, qui quadragesimum in Episcopatu agebat annum* (ad quem extant epistolæ Gregorij Nazianzeni officij plenæ) *& Serapionem Ostracinæ quadragesimum & quintum annum in pastorali officio prætergressum.* Sic vides, paucis exceptis, à reliquis improbum esse conflatum schisma, vt ne ad laicum quidem communionem acciperent eos, quos scirent Ioanni Chrysostomi, tanti Patris studiosos: hos enim quasi à Catholica Ecclesia alienos, Ioannitas improperij causâ dictos, execrabantur; vt per eos non steterit, quo minùs vniuersa toto Orbe diffusa Ecclesia fuerit nefario schismate vbique conscissa.

[a] *Palladius in dialog.*

LII. DIRAE QVAESTIONES OB INCENDIVM HABITAE.

At parum fuit ipsos horum exhorruisse consortium, quinetiam ad mortem vsque, cùm licuit, ijdem eos fuerūt insecuti: declarārunt id quidem Constantinopoli, vbi pro arbitrio magistratuum Officijs, annuēte Principe & vxore eius Eudoxiâ, vterentur. Quænam autem aduersus eos qui Ioannis partis dicerentur, exhibitæ fuerint prætextu incendij quæstiones, iam dicere aggrediamur. Miraberis planè, lector, sub Christiano, eodemque Catholico Imperatore, pristina aduersus pios esse reuocata martyria. Prēterisse hæc silentio Socrates [b] voluit, vbi post incendium recensitum, hæc addit: *Quibus autem incommodis Optatus vrbis Constantinopolis Præfectus, religionis professione Gentilis, & propterea à Christianis infestus, Ioannis amicos affecerit, & quàm gratia supplicia quampluribus illorum irrogārit, silentio prætereundum censeo.* exhorruit planè homo quantumlibet Nouatianæ sectæ errore à nobis diuisus, adeò crudelia in Catholicos per magistratus exhibita cruciamenta recensere. Sozomenus vnius Eutropij tantùm meminit, atque paucis quidem his verbis [c]:

[b] *Socrat. l. 6. c. 16.*

[c] *Sozom. li. 8. c. 24.*

LIII. EVTROPII MARTYRIVM.

Eodem tempore & Eutropius quidam lector productus, vt eos indicaret, qui templo ignem iniecissent: quamuis illi & loris & fustibus & vrgulis latera genasq́ discerperentur; quamuis insuper faces ardentes corpore sustineret, & quidem iuuenis & tenellæ cutis existens, nihil tamen se scire confessus est. Qui quidem post ea tormenta includitur in carcerem, in quo non multò post moritur. hæc ipse multa de eo præteriens, quæ ex Palladio [d] reddenda putamus, ait enim: *Eutropius beatissimus, virgo purus, cantor, cæsus, & latera & frontem vsque adeò sectus, vt supercilia quoque vellerentur; lapidibus postremò ad latera, ossibus iam nudatis, vtrinque admotis, in ligno moritur. Media quoque nocte, clàm ab his qui hoc egerant, sacerdotalis ordinis vir sepelitur, Deo illius morti dignum testimonium perhibente, quòd passionem Redemptoris esset imitatus: audita enim psallentium cælitum vox Angelicas patefecit excubias.* hæc Palladius. Huius dies natalis, redditâ Ecclesiæ pace, non Constantinopolitanæ tantùm Ecclesiæ, sed toto Christiano Orbi anniuersaria memoriâ celebrandus, publicis Ecclesiæ adnotatus est tabulis [e], vnà cum Tigrio presbytero eodem tempore martyrio coronato: de quo ista [f] Sozomenus: *Eadem occasione etiam Tigrius presbyter vestibus exutus, flagris in tergum cæsus, manibus ac pedibus vinctus, & extensus, membris dissolutus fuit. Erat hic natione barbarus & eunuchus, sed non à natiuitate.* Cæterùm adeò vehemēs ista fuit de incendiarijs inquisitio, vt etiam clarissimæ fœminæ de ea causâ adductæ fuerint in quæstionem, vt inter alias nobilissimæ Olympias & Pentadia diaconissæ, de quibus paulò pòst dicturi sumus.

[d] *Pallad. in dialog.*

[e] *Mart. Rō. 12. Ianuar.*

[f] *Sozom. li. 8. c. 24.*

TIGRII PRESBYTERI MARTYRIVM.

LIV. INQVISITIO INCENDIARIORVM COHIBITA.

Ne autem quæstiones ob incendium vlteriùs grassarentur, Studius Præfectus Prętorio interfuisse videtur apud Imperatorem, vt ab ipso datum ad eum rescriptum significare videtur, quod sic se habet [g]:

[g] *l. 37. de Episcop. & cler. Cod. Theod.*

*Quoniam personæ ad inquisitionem perpetrati incendij (vt tui culmini suggestio patefecit) nequeunt inueniri: clericos custodiare laxamus, ita vt nauibus impositi, ad lares proprios reuertantur. Nec proscriptionis periculo domus careant, quas Episcopos vel clericos peregrinos post publicationem edictorum & nostræ serenitatis affatus probabitur suscepisse. Pari forma seruanda, si quæ domus ciues clericos noua & tumultuosa conuenticula extra Ecclesiam celebrantes susceperint. Ad obseruandos * siquidem seditionis aditus, id nostro sedit arbitrio, vt omnes Episcopi & clerici peregrini ab hac sacratissima vrbe pellantur. Dat. quarto Kalend. Septembris Constantinopoli, Honorio sextum & Aristeneto Consulibus.* Paulò pòst autem, nempe sequenti mēse, idem Imperator ad eundem Præfectum Prætorio pro stabilienda quoque pace (vt sibi videbatur) de cohibendis seruis à conuentulis ista rescripsit [h]:

EPISCOPI ET CLERICI PEREGRINI EX PVLSI.

* obseruandos.

[h] *l. 5. de his qui pro relig. cōtend. C. Theod.*

Si quis seruos in hac sacratissima vrbe possideat, eos à tumultuosis conuenticulis faciat temperare: sciens se pro singulis seruis, qui interesse conuentibus interdictis fuerint comprehensi, trium librarum auri dispendio feriendum, seruis videlicet puniendis. subdit & de collegijs opificum, quæ Corpora nominabāt, eadem prohibitio his verbis: *Quam formam in nummularijs, cæteriſq́ huius almæ vrbis Corporibus volumus sub pœna grauiore seruari: vt vnumquodq́ Corpus pro his qui de suo numero conuentus celebrare illicitos detegerentur, ad quinquaginta pondo auri solutionem mulctæ nomine astringatur. Dat. tertio Idus Septembris, Constantinopoli, Honorio A. sextum & Aristeneto Conss.* Sed mense Nouembris huius quoque anni idem Arcadius ad Eutychianum rescripsit i de his quæ foris agenda essent. Quod enim qui prohibiti erant seorsum conuenire Constātinopoli, ijdem extra vrbem in prouincijs, eos qui Theophili communionis erant & Arsacij aduersantes, in vnum conuenire cœperunt, vitantes omnes Ioannis Chrysostomi aduersarios: aduersus eos hæc idem Arcadius Imperator rescripsit:

LV. ADVERSVS ET COLLEGIA SANCITAE POENAE.

[i] *l. 6. de his qui pro relig. cōtend. C. Theod.*

Rectores prouinciarum moneantur, vt conuentus eorum arceantur illiciti, qui Orthodoxorum religione suffulti, spretis sacrosanctis Ecclesiis aliò conuenire conantur: His qui ab Arsacij, Theophili, Porphyrij reuerendissimorum sacræ legis Antistitum communione

LVI. QVORVM COMMVNIO COMPROBETVR.

dissen-

dissentiunt, ab Ecclesia proculdubiò repellendis. Dat. XIV. Kalend. Decembris, Constantinopoli, Honorio A. VI. & Aristeneto Conss.

LVII.

Quisnam autem fuerit Porphyrius iste, cuius communicatio commendatur, iam dicendum est. Fuit iste Antiochenus Episcopus, hoc anno, quo Ioannes Chrysostomus in Armeniam deportatur, in locum Flauiani subrogatus. Hoc nempe anno defunctum esse Flauianum, cùm sedisset annos viginti tres, auctor est Palladius [a], dum agit de subrogatione Porphyrij. At qualis hic fuerit, suis idem auctor pingit coloribus, cùm hæc ait: *Porphyrius iste in Ecclesia diutiùs versatus, & diaconi & sacerdotis perfunctus officio est: sed planè nihil habuit in moribus grauitatis, & in nullo vnquam Ecclesiæ spiritualiter contulit. Cæterùm vicinis & religiosis Episcopis infestus iugiter, quòd ex maxima esset ciuitate, & amicos haberet Principes, iudicia intrabat, honestisq; ordinationibus insidias tendens, morum astu, versutiaq; tempestiuè Episcopis subrepebat, inuitos quoq; (vt ita dixerim) ad leues ordinationes ac nouas trahens.* & paulo pòst: *Castimoniæ itaque & aduersus carnis voluptates continentiæ inimicus est, nõ secùs ac vultur vnguenti, adeò vt etiam Sodomitico crimini obnoxium fama vulgauerit.* & inferiùs: *Magorum & aurigarum, & eorum qui veteres fabulas inhonesto motu & obuerso crure præferrent, principem ac socium esse. Magis namque opem ferre, atque amice congredi, vsque adeò non declinauit, vt etiam in commentarijs variorum magistratuum hoc illi crimini datum sit.* ac deinde: *Aiunt illum præter cætera scelera, sacra quoque vasa post ordinationem suam conflasse, Principibusq; largitum aurum: vt planè perspicuum sit, eum non ratione, sed tyrannice obtinuisse eos, qui infelici sorte sibi sunt subditi.*

[a] *Pallad. in dialog.* PORPHYRII PRESBYTERI ANTIOCHENI PROBOSA VITA.

LVIII. CONSTANTII DIACONI ANTIOCHENI VITA LAVDATA.

Nam quo tempore Ioannes in Armeniam extorris actus, Flauianus quoque Antiochenus Episcopus migrauit ad Christum: animaduertit Porphyrius populum omnem in Constantium diaconum coniecisse oculos, virosq; & mulieres ex eo pendere, qui à teneris (vt aiunt) vnguiculis seruierat Ecclesiæ, vir (iuxta historiam Iudicum) ambidexter; quippe qua putabatur illius læua, dextram aliorum facilè superabat. Fuerat enim is primum ab epistolis: quo munere perfunctus absque turpis lucri suspicione vlla, lector deinde, ac post modum diaconus est ordinatus. ac rursum inferiùs: *Est quippe Constantius ipse supra cæteros mitis actu, ac contemplatione singularis, celeriter conspicatur omnia, magna cũ grauitate exercet sapiens, strenuus, misericors, cupiditatis inimicus, in iudicio iustus, ad iniurias patiens, in persuadendo potens: qui vt afflictos liberet, ieiunijs sæpius ad vesperam vsque persistit, honestatem ipsâ facie præseferens, seuerus aspectu, maturus incessu, virgo purissimus, & qui florem & gratiam vultus in ipsis quoque infirmitatibus seruet. Hunc igitur tanti meriti virum pecunijs hoc modo fugandum curat.*

LIX. * Cassium PORPHYRIVS INVADIT SEDEM ANTIOCHENAM.

Scripsit ad Principes: eumque vt nouarum rerum & seditionis auctorem, obtinuit in Casum exilio relegari. Hoc ille vbi didicit, amicorum auxilio Cyprum contendit, ibiq; seruatus est. Ipse verò Porphyrius Cyriacum & Diophantum presbyteros & clericos cæteros vexans, obseruabat tempus, in quo ciuitas omnis ad suburbana procederet, (erant secum Acacius, Seuerianus, & Antiochus, & eorum complices, in abdito tamen) Agebatur tunc celebritas Gentilium, insignis certaminibus Herculis, quæ Olympia appellant, in qua mulieres quoque cum turbis populorum Daphnem ad certamina spectanda properabãt. In hac solitudine ciuitatis Ecclesiam Porphyrius vnà cum memoratis Episcopis & clericis paucis irrumpens, ordinatur clam, ianuis clausis, adeò raptim, vt metu ne deprehenderentur, nec orationem quidem perficere quiuerint. Huiusmodi quippe adulterij natura gignit & facit. Porrò Seuerianus & socij, accepto pretio per montes & inuia fugêre, humanum quidem effugientes metũ, sed diuinã planè indignationem diuini timoris ignari incurrentes.*

LX. PORPHYRIVS ARMIS DEFENDIT; ARREPTAM SEDEM.

Vbi verò soluto spectaculo, populisq; in vrbem regressis, quid factum fuisset, annunciatum est: summo dolore concitati, die illa (quòd iam in vesperam declinasset) quieuerunt. In crastinum verò, acceptâ tam immani clade, confluxere simul omnes, ignem ac stipulam ferentes, vt Porphyrium vnà cum domo eius incenderet. At verò Porphyrius non ignorans quàm esset exosus omnibus, relicto Deo, sese ad ducem exercitus contulit: implensq; illi manus, contra Saluatoris discipulos in aciem ducit auersum ab Isauricis bellis. Atque Isauri quidem ferocissimi Reginum Seleuciamq; vastabant: Porphyrius verò & Valentinus Comes cum exercitu Ecclesiam Catholicam prædabantur, Crucis signum venerabile, quod illi ferentes in humeris, Litanias in campo agebant, pedibus suis conculcantes. Modicum fluxerat tempus, cùm ille ad exercitum solicitè mittit, agitq; apud ducem, vt suus quidem senex atrox peruersisq; moribus nocturnis præficeretur excubijs, vt licentiùs bonos quosque ac fideles vexans caperet ciuitatem, alius profectò Nero, cuius & mores imitari studebat. Non enim nouit ille persuadere dictione, sed summa vi & iniquitate vexare: qui Deo minimè placere intendens, non errantes ad illum animas reuocare, sed serpentis implere ventrem supra pectus gradientis curat. Pergunt igitur vel inuiti populi, metuq; verberum videntur ad Ecclesiam, re autem vera vitam suam exectantes, à Deo patientiæ suæ præmia se percepturos sperant. & inferiùs: *Clerus itaq; Antiochenæ Ecclesiæ insignior occultè conueniens, ne ipsis quidem Ecclesiæ parietibus propinquat: vnà & illustrium matronarum multitudo clam conuenit, &c.* Porrò huic adulterino nec legitimè electo Episcopo Innocentium Romanum Pontificem nunquam communicare voluisse, Theodorus diaconus apud eundem Palladium fidem facit.

LXI.

Sed (proh pudor!) sicà prauis hominibus & dierum malorum inueteratis Episcopis seducitur Arcadius Imperator, vt cui nec sanior pars cleri Antiocheni, nec nobiliores matronæ communicarent, quem nec Romanus Pontifex recepisset, adeò fœdatum moribus, corruptum turpitudinibus, omniq; ex parte inquinatum senem, hunc ipsum, tanquam Orientalis columnam Ecclesiæ, publicâ editâ sanctione, quam nuper retulimus, celebrârit. Sed & aliam superaddidit legem, quam Theodorus Romanæ Ecclesiæ Diaconus apud Palladium recitat, quæ sic se habet [b]:

[b] *Pallad. dialog. & l. 6. de his qui pro relig. cõtend. C. Theod.*

LXII. PORPHYRII COMMVNIO IMP. EDICTO COMMENDATA.

Si quis non communicat Theophilo, Arsacio, & Porphyrio: hic Episcopatu quidem arceatur: amittat verò, si quam videtur habere substantiam pecuniarum, siue prædiorum: ita edictum, cuius exemplar Romam allatum est à Cyriaco Episcopo, vt paulò pòst dicturi sumus. Quarum vigore legum in Orientali Ecclesia vbique gentium Episcoporum proscriptio facta est. Testatur & idem Theodorus, edictum insuper promulgatum fuisse aduersus eos qui clericum vel Episcopum occultâssent, quod suo loco descripsimus.

LXIII. GRASSATIO FACTA A MILITIBVS IN IOANNIS STVDIOSOS.

Quot autem quantaque harum vigore legum fuerint immania scelera perpetrata, quis dignè oratione assequi se posse confidat? Præter illa enim quæ superiùs enarrata sunt, quænam passi sint Constantinopoli, qui cum Arsacio communicare renuerunt, Sozomenus ita docet [c]: *Etenim cùm vel cum illo, vel cum familiaribus illius communicare ac precari, tutum non esse arbitrarentur, ob id quòd his intermixti semper essent Ioannis hostes, ac proinde (vti dictum est) seorsum in extremis vrbis recessibus congregarentur: ad Imperatorem rei cognitio refertur. Iussus igitur cohortiũ dux vnà cũ militibus in cõgregatos impetum facere, multitudinem ipsam fustibus ac saxis feriens, in fugam vertit: at eos qui manifestiùs ac propensiùs Ioannis partes agebant, in vincula conjcit. Hic autem (vt fieri consueuit, vbi militibus ferocire permittitur) mulierculas ornatu suo per vim spoliant: & alij monilia, zonas aureas, collaria ac sibulas deprædantur: alij cum ipsis auriculis in aures detrahunt.* contigerunt hæc post creationem Arsacij, haud planè dissimilia illis, quæ, sedente adhuc Ioanne, ijdem milites perpetrârũt aduersus neophytos in albis adhuc agentes. Sed subdit Sozomenus:

[c] *Sozom. lib. 8. c. 23.*

LXIV.

Et quamquàm tumultus ac luctus maximus per vrbem accidisset: tamen ne sic quidem de amore erga Ioannem concepto remiserunt. Itaque ad Ecclesiam publicam non amplius conueniebant, ac multi ne in forum quidem, neque in balnea ventitabant. Immò quibusdam ne domi quidem manere, tutum fuit: quare & exilio sibi ipsis iniuncto, ciuitate excesserũt, cùm alij multi viri honesti ac mulieres probæ, tum etiam Nicerate Bithyna apud Nicomedienses inter nobiles genere illustris, ac perenni virginitate præstantiaq; vita celebris. Modestissimam inter laudatas fœminas, quas nos meminimus, hanc cognoui, cùm & moribus & verbis & vitæ genere concinna fuerit, ac res diuinas vsque ad mortem humanis præposuerit, ac tum fortitudine, tum prudetia aduersus impendentes aduersarum rerum casus sustinendos sese corroborârit: adeò vt neque

*Nicarete NICARETE VIRGO SANCTISSIMA QVÆ PASSA OB IOANNIS COMMVNIONEM.

amplissimis bonis iniustè spoliata stomacharetur: & ex paucis quæ reliqua erant, prudentissimâ dissensationis ratione, & quidem ad senium proiecta, tum ipsa cum familiarib. ea quæ necessaria erant haberet, tum aliys largiter suppeditaret. Quin & pro humanitatis alacritate rerum honestarum studiosa existens, omnis generis remedia præparabat in pauperum ægrotantium vsum, quibus ex amicis suis sanè multis frequenter opem tulit, nihil adiuuantib. eos medicis consuetis: nam diuino quodam nutu quicquid inceperat, ad felicem exitum perducebat. Atque vt summatim dicam, inter nostræ memoriæ fœminas laude dignas aliam nullam cognoui, quæ ad tantam probitatem ac grauitatem & reliquam virtutem conscenderit. Sed hæc quidem tametsi talis esset, vulgus tamen latuit: siquidem ob modestiam ingenij ac sapientiæ studium perpetuò latere voluit: ita vt neque ipsa studeret ad ministræ dignitatem ascendere, neque Ioanne sæpius exhortante, vnquam virginum Ecclesiasticarum primatum susceperit. hactenùs Sozomenus. Meminisse eiusdem Nicerates ipse Ioannes Chrysostomus [a] visus est in Epistola ad Olympiadem scripta ex Arabisso posterioris exilij loco, cùm ait, se missio ab ea pharmaco à morbo stomachi liberatum, his verbis: *Paucis antè dieb. cùm ob aëris statum procliuis nobis ad vomitus stomachus esset, atque & alijs curationis generibus, & pharmaco eo, quod à domina mea lectissima & ornatissima Senatrice missum est, vsi essemus, vt nec vltra tres dies illud adhibere nobis necesse fuisset, ipsius imbecillitatem correximus. Itaque te quoque hortor atque oro, vt his vtaris, desq; operam, vt huiusmodi medicamentum ad nos rursum mittatur.* hęc Chrysostomus, planè consentientia ijs quæ ex Sozomeno recitauimus. Porrò ob egregium specimen sanctitatis, quod viuens edidisset, factum est, vt post mortem inter sanctas virgines relata habeatur, cuius diei natalis celebritas VI. Kal. Ian. annis singulis repetitur [b].

[a] *Io. Chrys. epist. 4.*

[b] *Rō. Mart. die 27. Decembr.*

LXV. OLYMPIADIS DIACONISSÆ PRAECLARVM CERTAMEN.

Sed prosequamur post Niceraten, quæ aliæ clarissimæ fœminæ & pietate præstantissimæ, hoc eodem tempore, causâ Ioannis Chrysostomi, cui addictissimæ erant, passæ sint, incipientes ab illa magna Olympiade, de qua sæpè superiùs honestissima mentio facta est. Qualis namq; quantaq; illa fuerit, ex epistolis eiusdem Chrysostomi ad eam scriptis pensare licet: sed quibus ab hoc turbine fuerit exagitata procellis, Sozomenus ita narrat [c]: *Iam & Olympias illa Ecclesiæ diaconissa harum calamitatum perferendarum fortitudine sese conspicuam reddidit. Nam cùm ob eandem hanc causam ad tribunal esset pertracta: quærenti Præfecto, Vt quid Ecclesiam succendisset? Illa respondit: Non hoc est institutum vitæ meæ: Quin ego facultates meas, quæ amplæ fuerunt, in reparationem Dei templorum expendi. Illo tum se vitam eius exploratam habere dicente, subiecit: Itaque tu in accusatorum locum transito, & alius de nobis iudicet. Et cùm accusatio testibus careret: Præfectus nihil habens quod iurè culparet, paulò moderatiùs ad aliud crimen sese conuertit, ac veluti consultando, tum hic ipsi, tum cæteris mulieribus stultitiam exprobrat, quòd Episcopi communionem* (nempe Arsatij) *auersarentur, cùm resipiscere atque illis molestijs extricari possent. Ac cæteræ quidem Præfecto hæc præcipienti propter metum cedunt. Olympias verò: Non est æquum (inquit) me, quæ in multitudine per calumniam capta sum, & in foro nullius obiecti criminis conuicta sum, ad defensionem trahi expostulationum eiusmodi, quæ in iudicium non veniunt. Concede igitur mihi, vt ad priorem actionem defensores adhibeam. Quamuis enim præter leges illi communicare cogar, cui non oportet: non faciam tamen, id quod pijs facere nefas est. Ille itaque cùm non posset illam inducere vt Arsacio communicaret, in præsenti dimittit, quasi aduocatos instructuram. Altero verò die rursus adductam magnâ vi auri mulctauit: putabat enim se illam ea ratione à sententia sua deducturum. Sed illa pecuniam negligens, nihil cessit: ac relicta Constantinopoli, Cyzici* (in Hellesponto ciuitate) *habitauit.* hactenùs de Olympiade Sozomenus.

[c] *Sozom. li. 8. c. 24.*

LXVI.

Porrò cùm sanctus Ioannes Chrysostomus ipsam istæc magnâ gloriâ passam accepisset, scriptâ ad eam epistolâ, cōsolatus est, atque inter alia multa hæc habuit [d]: *At minimè propterea commoueri ac perturbari debetis, verùm hoc ipso potissimùm nomine lætari & exultare, coronisq; caput redimere, ac choros agitare. Nam nisi mortiferas priùs diabolo plagas intulissetis, non vsq; adeò fureret hæc bellua, vt vltra progredi auderet. Quamobrem tum vestræ fortitudinis & victoriæ, tum ingentis illius cladis hoc est argumentum, quòd ille acriùs nunc in vos impetum facit atque insultat, maioriq; impudentiæ documentum edit, ac profusiùs venenum effundit.* & post multa: *Tum tibi ipsi, tum ijs quæ tecum hoc præclarum certamen obeunt, occinens, da operam, vt omnium animos erigas, tuamq; aciem instruas, quo tibi duplex & triplex & multò etiam copiosior virtutis corona compararetur, tam per ea quæ ipsa perpeteris, quàm quia alios ad eadem subeunda impellis, eosq; adducis vt leniter ac placidè omnia ferant, & vmbras contemnant, atque insomniorum impostura aspernentur, ac lutum proculcent, nullamq; fumi rationem habeant, nec aranearum telas molestiæ quicquam nobis afferre existiment, fœnumq; putredini obnoxium præterëat.* hæc & alia Chrysostom. ad Olympiadem.

[d] *Chrysost. epist. 5. CHRYSOSTOMVS HORTATVR OLYMPIADEM.*

Præstitit ipsa quidem quæ præstari ab ea Chrysostomus litteris admonuerat; dum ad tribunal rursus adducta, egregio summæ constantiæ specimine edito, exilio damnata est: cùm tanta hæc passa, nihilominùs se nullius frugi esse, ad eum scribens significâsset, ad quam ipsam idem Ioannes eam dedit epistolam, cuius tantùm hic intexemus exordium [e]: *Quid ais? Trophæum non erexisti, nec præclaram victoriam obtinuisti, nec perpetuò virentem coronam adepta es? An non hoc vniuersus Orbis affirmat, qui vbique terrarum tua rectè facta decantat? Quanquam enim & palæstræ & certamina in vno loco sita sunt, & cursuum tuorum spatia, & concertationis tuæ, sudoris loco, sanguine referta illic extiterunt: at earum tamen rerum gloria & commendatio extremos terræ fines occupauit. Tu verò ea auctiora reddere, ac palmas amplificare studens, eas quoque, quas animi submissio parit, coronas ipsis adiunxisti, dum te tantum ab hisce trophæis abesse asseris, quantum mortui à viuis remoti sunt. Nam quòd hæc verba ab animi submissione profecta sint, ex ijs ipsis potiùs quæ contigerunt, planum facere conabor. Patria pulsa es, domo, amicis, cognatis: in exilium missa es: quouis die mori non desisti, &c.* totus deinde in eo est, vt doceat, eos lugendos potiùs esse qui persecutionem inferunt, lætandum verò de his qui illatam cēlso animo perferunt.

[e] *Chrys. epist. 7.*

LXVII. OLYMPIA EXILIVM CONSTANTER PASSA.

Sed de pugna Olympiadis transeamus ad certamen Pentadiæ æquè diaconissæ, æquè nobilis, vtpotè quæ Timasij Consulis vxor fuit, & vidua relicta, sese Ecclesiæ ministerio mancipauit; de qua & superiùs dictum est. Quæ autem ista passa fuerit, & quanta animi constantia aduersùs improbos Iudices steterit, cùm eiusdem incendij causa in quæstionem esset adducta, etsi ab huius temporis scriptoribus nequicquam memoriæ commendatum accipere liceat; ex literis tamen ipsius Ioannis Chrysostomi ad eam scriptis, titulos saltem glorioſæ ipsius confessionis licet inspicere. In priori enim ad eam data epistola hæc leguntur [f]: *Gaudeo & exulto, maximamq; etiam in tam deserto loco degens consolationem mihi positam esse duco in ea, quam in omnibus rebus adhibes, fortitudine, constanti sententia, ingenti prudentia, linguæ libertate, ac sublimi fiducia, per quam & aduersarios ignominia perfudisti, & mortiferam diabolo plagam inflixisti; & eos qui pro veritate decertabant, tanquam vnguento delibutos, paratiores ad dimicandum reddidisti; ac fortissimi militis instar, præclarum in bello trophæum erexisti, luculentamq; victoriam adepta es: meq; etiam tantâ voluptate compleuisti, vt ne in aliena quidem & peregrina regione, nec in solitudine, verùm isthic vobiscum me esse existimem, summamq; ex animi tui virtute voluptatem capiam. Quamobrem gaude & lætare, quòd huiusmodi victoriam assecuta sis, atque huiusmodi belluarum ora facili negotio compresseris, impudentesq; eorum linguas & rabida ora obstruxeris. Veritas enim, cum qua pugnasti, & pro qua iugulata es, hanc vim habet, vt paucis sæpè verbis de sycophantis triumphet: quemadmodum contra, mendacium etiam infinitis sermonum artificijs obuoluatur, facilè tamen dissiluit & collabitur, araneæq; telam imbecillitate superat. Gaude igitur & lætare (neque enim hæc verba subinde repetere desinam) viriliter age & confortare, omnesq; ab ipsis tibi comparatas insidias irride.* at quænam istæ? ostendit his verbis inferiùs.

[f] *Chrysost. epist. 94.*

LXVIII. PENTADIAE DIACONISSÆ CERTAMEN ET VICTORIA.

Et quodnam (inquit) *insidiarum genus prætermiserunt? & quod machinatum genus non mouerunt, dum solidæ tuæ ac Deo fideli generosæq; ac fortissimæ animæ insidias struere conantur? In forum te, quæ præter Ecclesiam & cubiculum nihil nōras, pertraxerunt, à foro ad tribunalia, à tribunalibus ad carcerem. Falsorum testium linguas acuerunt, calumnias concinnārunt, cædes perpetrārunt, cruoris torrentes profuderunt, igni ac ferro iuuenum corpora*

LXIX. QVAE PASSA PENTADIA.

consumpserunt, multis ac præclaris viris innumeras plagas & cruciatus intulerunt; nullum deniq; lapidem non mouerunt, quo te metu perterritam huc adigerent, vt ijs quæ videras, contraria diceres. At tu instar aquilæ sublime volantis, eorum retibus fractis, ad libertatis fastigium virtuti tuæ consentaneum ascendisti, sic videlicet te comparans, vt ab ipsis minimè circumscriberis: immò etiam quantum ad huius incendij crimen attinebat, cuius nomine miseri atque infelices homines præsertim gloriari videbantur, eos calumniæ conuinceres, &c.

LXX. Rursum verò ipsam cogitantem recedere Constantinopoli, ne id faceret, idem Chrysostomus datis ad eam litteris anteuertit, quibus planè qualis quantaque hæc esset fœmina declaratur. Est enim eius epistolę eiusmodi exordium [a]:

[a] *Chrysost. epist. 104.* QVALIS PENTADIA.

Coronarum nomine, quas tibi conciliâsti, beatam te duco. & paulò pòst: *Quoniam autem intellexi te de discessu cogitare, atque istinc migrare velle accepi: peto abs te ne quicquam huiusmodi cogites, atque ob animum proponas. Primùm ob hoc ipsum, quòd ciuibus tuis subsidium es, amplissimusq; portus, & admiculum, ac tutus murus ijs, qui laboribus & ærumnis conficiuntur. Quare noli committere, vt tantum quæstum de manibus eijcias: noli, inquam, committere, vt tantum lucrum abijcias, cùm tantos quotidiè thesauros ex tua præsentia colligas: nam qui tua præclara facinora cernunt, vel auditione accipiunt, non parum hinc lucri consequuntur, &c.* Porrò tum Pentadiæ, tum etiam Olympiadis & aliarum clarissimarum fœminarum coram Præfecto (erat is Optatus Gentilis homo) causę prosecutio relata in Acta publica fuit; quibus declaratur, non ob incendij causam tantum, sed etiam quòd Arsacio communicare nollent, tam grauia passas esse. Meminit eorundem Actorum Theodorus Romanus Diaconus, dum Romani Pontificis studium ad hos omnes liberandos recensęt, vbi ait [b]:

[b] *Apud Pallad. dialog.* LAXI.

Post hos omnes venit Romam ad Innocentium Papam Domitianus sacerdos, Constantinopolitanæ Dispensator Ecclesiæ, & Vallagas quidam Nisibius * *presbyter, exponens monasteriorum Mesopotamiæ gemitum & eiulatum. Simul & commentaria Optati cuiusdam Præfecti reddiderunt: vbi honestæ mulieres ex genere Consulari publicè ad eum adductæ memorantur, Constantinopolitanæ Ecclesiæ diaconissæ; ita vt cogerentur aut Arsacio communicare, aut Fisco ducentas auri libras applicare.* hæc ipse. O si semel illata huiusmodi publica commentaria in archiua Romanæ Ecclesiæ, hactenùs asseruata fuissent: quàm in his versans delicijs stylus noster afflueret! non quidem nobis opus fuisset in summa paupertate hinc inde mendicare fragmenta.

* Nisibenus.

LXXII. Subdit ex eorum testificatione idem Theodorus: *Quid autem de monachis & virginibus dicere oportet? ostendebat secta in ligno latera, terga cæde consciſſa, &c.* Testatur quidem Zosimus [c], ingentem monachorum numerum & alios id genus homines captos, & dira eandē ob causam passos esse. Quomodò autem his omnibus acceptis Romę Innocentius Papa, quam primùm valuit, his occurrere conatus est, idem Theodorus enarrat, qui etiam singulas legationes tum ab ipso Ioanne, tum à Clero Constantinopolitano & alijs ad ipsum Romam hoc anno post expulsum Ioannem missas recensęt, nosque eodem quoque ordine referemus. Post primam illam legationem ab ipso Chrysostomo missam hoc anno post Pascha, cùm adhuc ipse in sede ageret, postque epistolam ipsam ad eundem Innocentium Papam datam, quam suo loco superiùs recitauimus: post ipsum exturbatum, qui ex quadraginta illis Episcopis circiter vigintiquinque tantum supererant, conuenientes in vnum, decernunt legationem ad Innocentium Romanum Pontificem, quam & aliæ posteà secutæ fuerunt: de quibus omnibus ita Theodorus Diaconus apud Palladium [d]:

[c] *Zosim. l. 5.*

SECVNDA LEGATIO CONSTANTINOPOLI AD INNOCENTIVM.

[d] *Apud Pallad. dialog.* LXXIII.

Modicum temporis fluxerat, cùm Theoctecnus Constantinopolitanus presbyter Romam venit, litteras Concilij Ioannis viginti-quinque Episcoporum aut paulò plurium ferens: quibus dicebant, Ioannem militum vi vrbe expulsum, & Cucusum in exilium missum, Ecclesiamq; incensam fuisse. Cui & ipsi communionis litteras & ad Episcopum Ioannem & ad omnes communicantes sibi Episcopos tradens, orabat cum lachrymis, vt patienter tolerarent, cum opem ipse ferre non posset, eò quòd nonnulli obsisterent potentes aduersarij Ecclesiasticæ pacis inimicis.

LXXIV. LEGATIO ABADVERSARIIS IOANNIS.

Post paululum rursus applicuit homunculus aspectu fœdus, animo perditus, Paternus nomine, Constantinopolitanæ Ecclesiæ se presbyterum dicens: qui & ipse totus elatus, & fastu turgidus, & ipso gestu inimicitias præferens, plurima contra Ioannem Episcopum maledicta vomebat. Hic litteras paucorum Episcoporum, Acacij; Pauli, Antiochi, Cyrini, Seueriani, & aliorum quorundam Innocentio reddidit: quibus Ioannem calumniabantur, quasi incendisset Ecclesiam. Mendacium apertè deprehensum est, cui eius rei, quippe quæ non fuisset obiecta, mentionem in Synodo nullam fecisset Ioannes. Eum Innocentius cum indignatione abijciēs, nec reſcribere quidem voluit.

LXXV. ROMAN. PONTIF. AVCTORITAS IN ECCLESIA.

Quidnā est, rogo, quod Ioannis aduersarij post ipsum damnatum legationem mittunt ad Romanum Pontificem: nisi vt ab eis in ipsum lata sententia, rata ab Ecclesiæ Romanæ Præsule habeatur, cuius esse arbitrij optimè scirent, eandem irritam cassamque reddere? Et quid contrariâ legatione à parte Ioannis missâ actitatum est; nisi vt sententia iniquè lata ab eodem Apostolicæ sedis Antistite reuocaretur? Sed secundæ addidêre Ioannis amici tertiam legationem, de qua mox idem Theodorus dicturus hæc præmittit de Cyriaco Episcopo fugâ lapso Romam aduenīente.

LXXVI. TERTIA LEGATIO A PARTE IOANNIS.

Paucis post diebus aduenit Episcopus Cyriacus, nullas quidem habens litteras, sed is planè, cui fides meritò habenda videbatur, eadem prosequens quæ ab Episcopis de Synodo Ioannis fuerant scripta. Aiebat enim se fugisse propter comminationem regalis edicti (quod haud pridem à nobis est recitatum) *Cauebatur enim eo, vt Episcopus non communicans cum Arsacio, ab Episcopatu arceretur. Post Cyriacum venit Eulisius Apameæ Bithyniæ Episcopus, afferens litteras à quindecim Episcopis de Ioannis Concilio, & à præclaro sene Anysio Thessalonicensi Episcopo: in quibus illi quidem & præcedentem, & quæ tum erat, Constantinopoleos totius depræda-tionē vastationemq; signabant: Anysius verò se Romanæ Ecclesiæ iudicium sequi fatebatur. Porrò Eulisius ipse consona Cyriaco per omnia dixit.*

LXXVII. PALLADIVS EPISCOPVS FVGA LAPSVS SE ROMAM CONFERT.

Vix mensis effluxerat, cùm Palladius quoque Episcopus Helenopoleos absque litteris venit, qui & ipse dicebat se fugisse vesaniam Principum, expressiùs autem ac signantiùs enarrauit omnia, ipsumque edictum protulit in hanc sententiam: Quicunque occultasset Episcopum ac clericum, siue in sua domo susciperet, qui Ioanni communicaret, eius domum publicandam. At quid, rogo, extorres Episcopi & fugâ lapsi nō ad aliam se conferunt Ecclesiam, quàm ad Romanam sedem? vtique (si verum fateri licebat) tanquam ad matrem omnium Ecclesiam, maiorum exemplis admoniti, cùm regnante persecutore Constantio (vt antiquiora tempora prætermittamus) Catholici Episcopi ab Oriente fugati, omnes ad Iulium Romanum Pontificem (vt vidimus latè superiùs) se contulerunt. Veniens Romam Palladius vnà cum plurib. alijs, susceptum se fuisse hospitio à Piniano marito sanctæ Melaniæ Iunioris, genero autem Melaniæ Senioris, testatur ipse scribens ad Lausum de ijsdem his verbis: *Nec nobis quidem & certè cùm plurimi essemus, qui Romam propter beatum Episcopum Ioannem perrexeramus, exigua præstiterunt, sed cùm in illis partibus degeremus, efficiosissimo nos susceperunt hospitio, largissimisq; sumptibus, cū exinde proficisceremur, honorauerunt.* hæc ipse Palladius. Sed quæ post hæc secuta est alia publica legatio, Theodorus narrat his verbis:

LXXVIII. QVARTA LEGATIO CONSTANTINOPOLI MISSA.

Post Palladium Germanus presbyter, Cassianusq; Diaconus Ioannis, viri magnæ religionis, litteras ab omni clero Ioannis attulerunt, continentes Ecclesiam suam tyrannidem perpessam fuisse, Episcopo per vim militum electo, & in exilium misso, agentibus id Acacio Beroensi, Antiocho Ptolemaidis, Seueriano Gabalensi, Theophilo Alexandrino. Ostenderunt & Breuiculum memorati viri, vbi ornamenta sub Iudicibus & testibus tradunt, subscriptum manu studij Præfecti Vrbis, Eutychiani Prætoris, Ioannis Comitis Thesaurorum, & Eustachij Quæstoris ac Tabularij in auro & argento & vasis, vt Ioannis Episcopi calumniam diluerent. Sed antequàm ad sequentem legationem enarrandam progrediamur, vt de legatorum altero, Cassiano Diacono nuncupato, agamus, argumentum expoſcit. Est mentio de eodem Cassiano in litteris Innocentij Papæ ad clericos Con-

DE CASSIANO LEGATO.

stanti-

[a] *Apud Sozom. lib. 8. cap. 26.*

stantinopolitanos [a]: quem quidem Cassianum illum putamus, cuius sunt Collationes Patrum: Nam & Gennadius hunc eundem à Ioanne Chrysostomo diaconum ordinatum tradit: adeò vt qui negare velit hunc Cassianum diuersum ab illo esse, duos necesse habeat vt affirmet Ioannis Chrysostomi eiusmodi nominis & muneris fuisse discipulos, nomine Cassianos, eosdemque diacono. Porrò hic, de quo agitur, vsitatius cognomine quam nomine à maioribus vocitari solitus fuit: nam idem Gennadius [b], necnon Cassiodorus [c] nonnisi Cassianum eum nominant: cùm tamen, auctore Prospero [d], sciamus appellatum esse Ioannem, cognomento verò Cassianum. Sed hic aduerte, errore quidem, meâ sententiâ, lapsos qui tradunt [e], hunc ipsum à Ioanne Chrysostomo Diaconum ordinatum, atque post aliquot annos ab eodem expulsum, Massiliam profectum, illic ordinatum esse presbyterum. Sed dicant, velim, quando hunc expelli ab eo contigit, qui etiam post eius exilium in ipsius Ioannis obsequio perseuerâsse cognoscitur, & pro eo functus legatione ad Innocentium? Sed puto occasionem errandi inde manâsse, vt qui pro Ioanne Chrysostomo, sicut alij eius Ecclesiæ clerici, esse reperitur expulsus, eundem per Ioannem ipsum eiectum existimârint: nam non ab ipso, sed eius causâ tunc contigit cum reliquis extorrem fieri. Cæterùm antiquorum nullus huiusmodi notam Cassiano inussisse legitur. Verùm ipse Cassianus in libris quos de Christi Incarnatione conscripsit, erga memoriam eiusdem Ioannis Chrysostomi satis videtur esse propensus & gratus, vtpotè qui sæpè eum laudibus haud vulgaribus celebret: & quod maius videri debet, quicquid ipse sciret, liberaliter eidem acceptum refert. Nam inter alia [f]: *Ille* (inquit) *denique ipse vobis etiam hæc quæ à me scripta sunt commendet: quia hæc quæ ego scripsi, ille me docuit; ac per hoc non tam meum hoc quàm illius esse credite: quia riuus ex fonte constat; & quicquid putatur esse discipuli, totum ad honorem referri conuenit magistri.* hæc & alia ad Constantinopolitanos de Ioanne summa cum laude Cassianus; sicque compellans eos, specimen in omnibus edidit amantissimi Ioannis discipuli, de quo & post exilium, immò & post mortem adeò benè meriri studuerit, vt nec vel tenuis nævus in ipso penitùs dignosci possit alicuius simultatis assertæ. Cæterùm post hæc Cassianus profectus in Aegyptum, ibi monasticam vitam excolere cœpit, indeque scribendi Collationes Patrum hausit argumentum. Extat Isidori Peluſiotæ [g] ad Cassianum epistola, cùm aggressus esset vitam monasticam profiteri, quâ eum in primis sibi coërcendam esse linguam admonuit. Sed iam ad nuncios Romam ad Innocentium Papam missos, vel sponte se illuc conferentes, redeamus.

[b] *Gennad. de Vir. illust. c. 61.* [c] *Cassiod. de Instit. diuin. lect.* [d] *Prosp. in Chronico.* [e] *Trithem. in Catalog. vir. illust. & alij post eum.*

IOANNES CASSIANVS SEMPER ADDICTVS CHRYSOSTOMO.

[f] *Cassian. de Incarnatione aduersus Nestorium li. 7. in fin.*

LXXIX. DEMETRII SECVNDVS ROMAM ADVENTVS.

Post legationem Germani & Cassiani, de aduentu Demetrij Episcopi Romam Theodorus hæc subdit: *Post istos venit secundò Demetrius Episcopus Pisinuntis; qui, peragrato Oriente, prædicauerat communionem Ecclesiæ Romanæ cum Episcopo Ioanne, testibus Papæ Innocentij litteris, afferens epistolas ab Episcopis Cariæ, in quibus Ioannis amplectuntur communionem: ab Antiochena itidem Ecclesiæ presbyteris, vbi Romanorum sequuntur disciplinam, laudantes integritatem iudicij, & ordinationem apud se factam de Porphyrio vt illicitam ac nefariam execrantes.* hæc Theodorus. Constat quidem, his acceptis legationibus, Innocentium Romanum Pontificem statuisse vnà cum Episcopis Italiæ, cõmunicandum cum Ioanne Chrysostomo, non autem cum Arsacio & Porphyrio intrusis; donec ea de causa, congregatis vtriusque partis Episcopis, Synodus haberetur, in qua quæ essent alterutrius potiora iura, iudicium agitaretur: Interea autem iure cum Ioanne communicandum, quòd violenter esset eiectus. Hæc quidem omnia ex epist. Honorij Imperatoris ad Arcadium satis explorata redduntur, quâ omnia quæ hactenùs impiè gesta essent, exprobrans, commemorat. est autem huiusmodi eius inscriptio:

LXXX.

[h] *Ex eod. Vatic. epi. Rom. Pontif. extat. iusta tom. 1. Rom. Pontif.*

Exemplum [h] *Sacræ Honorij Aug. missæ ad Principem Orientis Arcadium.*

Quamuis super imagine muliebri, nouo exemplo per prouincias circumlata, & diffusa per vniuersum mundum obtrectantium fama litteris alijs commouerim; vt talis facti pœnitentia & intermissione propositi rumor æmulus consenescat, & quod in moribus temporum carpat, publica lingua non habeat. Quamuis etiam super excidio pereuntis Illyrici pio apud vos prodiderimus affectu, esse nobis dolori, cur ista vos detrimenta Reipublicæ nolueritis agnoscere, & alijs potius indicibus quàm pietatis vestræ litteris fuerint nunciata: tamen ne illud quidem apud serenitatem vestram dissimulare nos fas est, quod in rebus diuinis non sine publici discriminis metu nuperrimè contigisse, cita semperq; malorum amunciatrix fama non tacuit: & vt natura fert hominum, quæ ad obtrectandum nouis semper casibus excitatur, oblata occasione carpendi, malitiam suam in tempora studio sæua * *loquacitatis exercet.*

* sceua

Est enim nuper proditum, apud Constantinopolim, sacratissimo Paschæ venerabilis die, cùm omnes penè in eundem locum vicinarum vrbium populos religio castigatiore sub præsentia Principum ritu celebranda collegerat, clausas subitò Catholicas Ecclesias, tutos in custodiam sacerdotes: scilicet vt eo potissimùm tempore, quo indulgentia Principali, tristia noxiorum claustra reserantur, piæ legis & pacis ministros sæuus carcer includeret: omniaq; bellicum in modum turbata mysteria, nonnullos in ipsis Ecclesiæ sacrarijs interemptos, tantamq; circa altaria vim sæuisse, vt & venerabiles Episcopi in exilium truderetur, & sanguis humanus (quod dictu nefas est) cælestia sacramenta perfunderet.

LXXXI. SCELERA PATRATA CONSTANTINOP.

*His repentè compertis, turbatos esse nos fateor. Quis enim in facinore tam cruento Dei omnipotentis non timeret offensam? aut quo pacto extra summum Romani orbis omniumq; mortalium putaret esse discrimen: cùm ipse auctor nostri Imperij, & Reipublicæ, quam nobis credidit, gubernator omnipotens Deus funestis admodum execrabilibusq; commissis crederetur irasci, Domini sancti, si ater, neposq; Augusti venerabiles: cùm & si quid de causa religionis inter Antistites ageretur, Episcopale oportuerit esse iudicium: ad illos enim diuinarum rerum interpretatio, ad nos religionis spectat obsequium. Sed esto, sibi de mysticis & Catholicis quæstionibus amplius aliquid Principalis cura præsumpserit: itane vsque ad exilia sacerdotum, vsque ad hominum cædes debuit indignatio concitata procedere, vt vbi castæ preces, vbi vota sincera, vbi sacrificia illibata soluuntur, illic se gladius haud facilè etiam in iugulum noxiorum distringendus exereret? Rebus denique ipsis docetur, quid super his senserit diuina maiestas. Primum quidem hoc præsentis commotionis iudicium * *fuit, atque vtinam solum. Facit enim humana trepidatio tanti sibi conscia perpetrati, vt grauius aliquid (quod auertat omnipotens Deus) post terribilis vltionis experimenta metuamus.*

LXXXII. IVSTAE HONORII QVERELAE IN ARCADIVM.

* indiciũ

Audio Ecclesiam sacrosanctam tot Imperatorum opibus expositam, pretiosis cultibus nobilem, tanta supplicantium Principum oratione augustissimam flagrasse, & illud Constantinopolitanæ vrbis Ecclesiæ vnicum lumen in fauillas dilapsum, Deo non vetante, fumasse (execrari enim videtur inquinata mysteria, & auertisse oculos ab eo loco, quem tam sanguis infecerat, ne obsecrare quis pietatem cælestem sub cruentis posset altaribus) ædificia quoque diuina non minore splendore nobilia ex cõcitatione sæuientis incendij, flamma se latius effundente, consumpta; & quæ publicam faciem elaborata à maioribus nostris ornamenta decorabant, velut quodam vrbis funere concremata. Hæc ergo quamuis crebrius iniurijs lacessitus tacere debuerim, nec comunci tissimum fratrem, regniq; consortem tam fideliter admonere; tamen necessitudinem sanguinis stimulo taciti doloris anteferens, hortor atque suadeo, vt hæc (si fieri potest) emendatis in posterum moribus corrigantur; ac diuina iracundia, quantum re proditur, excitata, votorum sedulitate placetur.

LXXXIII. DE INCENDIO BASILICAE.

Accipite à me summum simplicitatis indicium. Idcirco hoc clementiæ vestræ insinuandum putaui, ne me velut gratulatione occultata faceret apud quemque taciturnitas ipsa suspectum: neue quis crederet, me talibus factis præbere consensum, & qui sæpè ne acciderent, commonuerim, post eaquam commissa sunt non dolerem. Nam quis posset expers doloris, qui se meminit Christianum, tantam subitò perturbationem religionis inductam, vt omnem Catholicæ fidei statum necesse sit fluctuare? Erat inter Episcopos causa, quæ collato contractoq; Concilio, deberet absolui: missis ad sacerdotes vrbis æternæ atque Italiæ vtraque ex parte legatis, expectabatur ex omnium auctoritate sententia, informatura regulam disciplinæ:

LXXXIV. PIA ADMONITIO HONORII IMP.

integrum

integrum nempe esse debuerat, neq; quicquam novari, dum definitio deliberata procederet: cùm interea in rum quoddam præcipitium festinationis exarsit, vt non exspectatis litteris sacerdotum, qui fuerant mutua partium legatione consulti, non examinatis rebus, in exilium truderentur Antistites, animadversioni prius addicti, quàm sententiam iudicij Episcopalis experti. Deniq; quàm immatura illa damnatio fuerit, res probauit. Namq; ij quorum exspectabatur auctoritas, pacifica Ioanni Episcopo communione præmissa, sanciendam concordiam censuerunt, nec quemquam putarunt ante iudicium consortio repellendum.

LXXXIX. LXXXV. DIGNA CORRECTIO HONORII IMP.

Quid nunc aliud superest, quàm vt Catholicam fidem schismata in diuersum dissociata dilacerent? quàm vt hæreses communioni semper inimicæ ex tanta gestarum rerum varietate nascantur? vt iam populo non debeat imputari, si forte in dissonas partes sectarum diuersitate discedat: cùm ex auctoritate publica discordiarum materies sit præmissa, & fomes quidam nutriendæ seditionis animatus. Quod ne in magnam aliquam generis humani perniciem recrudescat, vota facienda sunt, vt ad humanas prolapsiones patiens Deus rem malè gestam prosperet ac secundet. Nam quantum in nobis est, possumus timere quod gestum est: quantum ad pietatem semper placabilis Dei, non erit meriti impunitas indulta, sed veniæ. hactenùs Honorij epistola ad Arcadium ex bibliotheca Vaticana descripta, atque vnà cum Romanorum Pontificum litteris iam excusa. quo autem animo hæc Arcadius Imperator acceperit, licèt nemo prodat, tamen ex his quæ posteà subsecuta sunt, infensum planè hæc legisse, satis intelligi potest. Nam tantum abest, vt malè facta correxerit vt etiam his deteriora (si peiora excogitari possunt) addiderit.

LXXXVI. At quænam ipse Innocentius Papa tum ad clerum Cõstantinopolitanum partis Ioannis, tum ad ipsum Ioannem hoc tempore scripserit, videamus: in his enim percensendis epistolis animus plurimum voluptatis capere potest, tum ex historiæ epistolaris sincera veritate testata, tum etiam quòd ex eisdem animi quoq; affectus intrinsecus contemplari posse conceditur. Prior igitur ad clerum data epistola sic se habet [a]:

[a] *Epi. Rom. Pont. Innocent. 15.*

LXXXVII. INNOCENTII PAPÆ EPISTOLA AD CLERVM CONSTANTINOP.

Innocentius Episcopus presbyteris ac diaconis vniuersoq; clero ac populo Ecclesiæ Constantinopolitanæ, qui subditi sunt Episcopo Ioanni, dilectis fratribus salutem.

Et litteris charitatis vestræ, quas per Germanum presbyterum & Casianum diaconum misistis, tragœdiam malorum, quam ob oculos posuistis, anxia solicitudine cognoui, quantis q; miseriis ac difficultatibus istic laboret fides, lectione sæpius repetita, perspexi, quam quidem rem vnica patientiæ consolatio sanat. Dabit enim breui Deus noster tantis tribulationibus finem, & hæc olim meminisse iuuabit. At verò vos quidem vti necessariam consolationem istam, quam in exordio epistolæ vestræ proponitis, approbamus, ita & intelligentiam charitatis vestræ agnouimus, quæ multa patientiæ testimonia complectitur. Etenim nostram consolationem, quam litteris afferre vobis debebamus, scriptis vestris vos ipsi præuenistis. Hanc autem tolerantiam Dominus noster laborantibus præstare solet, vt etiam in ipsis tribulationibus constituti serui Christi se ipsos consolentur, reputãtes secum, & anteà sanctis accidisse eadem, quæ nunc patiuntur ipsi.

LXXXVIII. *Itaque nos iam vel ex litteris vestris depromere consolationem possumus, neque enim tam alieni sumus à vobis, vt non condoleamus, cùm & nos in vobis cruciemur. Etenim quis ferre poterit eorum delicta, quos vel præcipuos esse fautores tranquillitatis ac pacis & concordiæ decebat? At qui nunc præpostero modo de primatu Ecclesiarum suarum deturbantur sacerdotes insontes: quo quidem primus frater noster, & in Ecclesiastico munere socius Ioannes Episcopus vester iniustè oppressus est, cui ne id quidem contigit, vt se defensurus audiretur: nullum crimen obijcitur, nullum auditur. Quod igitur hoc commentum est vel deploratum, vt ne vel suppetat, vel quæratur occasio iudicij, in locum sacerdotum viuentium alij substituantur? quasi illi qui per huiusmodi peruersitatem irrepunt, vel habere ipsi, vel gerere quicquam recti, à quoquam iudicari possint. Neque enim vmquam à patribus nostris talia fuisse patrata cognouimus; sed interdictum potius fuisse decreto, quo cauebatur, ne cui fieret copia, quo in viuentis locum inauctoraretur. Nec enim reprobra ordinatio sacerdotis dignitatem auferre potest: quando nec Episcopus quidem potest esse ille, qui iniustè subrogatur. Nos enim, quantum ad canonum obseruantiam attinet, illis obsequendum esse scribemus, qui Nicææ determinati sunt, quibus solis obtemperare, & suum suffragium addere, Ecclesia Catholica debet.*

LXXXIX. *Si qui verò & alij quibusdam proferuntur, qui à canonibus Nicænis discrepant, & ab hæreticis compositi deprehenduntur, hi verò ab Episcopis Catholicis rescindumus: hæreticorum enim commenta Catholicis canonibus assuere non licet: semper enim vel per contraria, vel per illicita labefactare voluntatem student. Concilij Nicæni. Non solùm igitur his non obtemperandum esse dicimus, sed ipsa potius vnà cum hæreticis & schismaticis dogmatibus esse condemnanda: quomodò & anteà in Sardicensi Synodo ab Episcopis prædecessoribus nostris factum est. Nam sanè longè præstiterit, vel ea condemnari (fratres carissimi) quæ rectè facta sunt, quàm ea robur vllum sortiri, quæ aduersus ipsos canones acta sunt. Sed quodnam remedium hisce rebus in præsenti afferemus? Necessaria erit Synodalis cognitio, quam etiam multò iam anteà congregandam diximus: ea quippe sola est, quæ huiusmodi procellarum impetus retundere potest. Quam quidem donec consequamur, expedit medelam calamitatis huius committere voluntati magni Dei & Christi eius Domini nostri. Illa vniuersis, quæ nunc per inuidiam diaboli ad examen Fidelium perturbata sunt, tranquillitatem dabit. Nihil autem desperare debemus, si etinostra in Deum fide. Ac nos quidem multum deliberamus, quonam modo Synodus œcumenica congregari possit, per quam diuina voluntate turbulenti isti motus consopiri possint. Exspectemus itaq; tãtisper, ac vallo patientiæ communiti, speremus auxilio Dei cuncta nobis esse restituenda. Vniuersa verò quæ eos ibi sufferre dixistis, tam anteà à Coepiscopis vestris, qui Romam, licèt diuersis temporibus, conuenerunt, Demetrio videlicèt, Cyriaco, Eulisio, & Palladio, qui nobiscum sunt, diligenti inquisitione habita, cognouimus.* hactenùs epistola Innocentij Papæ ad clerum Constantinopolitanum. Qui autem post Demetrium Cõstantinopoli Romam venerunt (vt reddamus temporibus tempora) dicemus anno sequenti: cùm alioqui & Demetrij aduentum sequenti potiùs anno accidisse, dicendum sit, quippe qui post Paschale tempus, hoc anno, primò cum collegis legatis Episcopis Romam aduenerit, & inde rediens cum litteris Innocentij communicatorijs ad Ioannem, per Orientis Ecclesias prædicauerit Romanum Pontificem Ioannis communionem amplecti, & post hæc rursus Romam sese contulerit: adeò vt cùm ad talia tantaq; perficienda vnius anni terminus videretur angustus, in annum sequentem posterior sit reijciendus aduentus.

XC. Quæ autem post primam illam legationem Orientalium Innocentius ad Ioannem Chrysostomum scripserit, incertum est, quòd litteræ ipsæ non extent: sed eodem argumento, quo ad Constantinopolitanæ Ecclesiæ clericos scripsit, ad Ioannem itidem dedisse litteras, par est existimare, nempe de futura indicenda ob eam causam Synodo œcumenica. Extat autem perbreuis tantúm eiusdem Innocentij epistola ad Chrysostomum, quam recitat Sozomenus, datamque refert post alias litteras Cyriaco diacono ad eumdem in Orientem missas, ea verò sic se habet [b]:

[b] *Sozo. lib. 8. c. 26.*

XCI. EPISTOLA INNOCENTII AD IOANNEM CHRYSOST.

Quanquàm in sontem omnia exspectare bona, & à Deo misericordiam petere conueniat: sunt tamen & à nobis, qui patientiã suademus, competentes litteræ per Cyriacum diaconum missæ, vt contumelia plus posse non debeat in bona conscientia proterenda, quàm spes in eadem erigenda. Neq; enim tu docendus es, tot populorum doctor & pastor, optimos quosq; semper & continuè probari, velint ne in vigore tolerantiæ persistere, ac nullæ afflictionis molestiæ succumbere. Etenim conscientia bona firmum vera munimentum est aduersus omnes casus immeritos: quos quidem qui tolerantia non superat, is verè sinistræ suspicionis argumentum de se ipse præbet. Omnia enim sufferre debet, quisquis primùm Deo, deinde conscientia sua nititur. Siquidem ad patientiam exerceri potest, vt quàm maximè vir bonus & honestus: vinci tamen non potest: quandoquidem conseruant eius animum Scripturæ diuinæ, & exemplis eundem communiunt lectiones sacræ, quas populo proponimus, quæ quidem vniuersos penè sanctos varijs modis & cõmenter exercitatos, ac veluti in examine quodam exploratos fuisse, atq; ita ad patientiæ coronam peruenisse docent. Hæc igitur ipsa conscientia charitatem tuam consoletur, honorandissime frater: quo pacto in tribulationibus ex virtute consolationem habebis. Inspectante enim Domino nostro Iesu Christo in tranquillitatis portum conscientia mundata sistetur. hactenùs ad Ioannem Innocentij epistola.

XCII. AGITVR AB INNOCENTIO I PAPA ET HONORIO IMP. DE COGENDA OECVMENICA SYNODO.

Porrò ipse hoc anno laborasse videtur pro Synodo vniuersali cogenda, quòd grauissima causa esset, timédumque admodùm, ne si absque omnium consensu Episcoporum rescinderetur Theophili & collegarum Orientalium Episcoporum in Ioannem prolata sententia, schisma conflaretur, quod perfacilè accidere potuisset, cùm & aduersarijs Chrysostomi fauerent Arcadius Imperator vnà cum omnibus magistratibus, ac maior pars Orientalium Episcoporum. Quæ autem hæc secuta sunt, dicemus anno sequenti. Consentiunt his quæ narrat Theodorus apud Palladium, dum ait (vt superiùs diximus) quòd cùm ad Innocentium Papam venisset Romam Domitianus Oeconomus Ecclesiæ Constantinopolitanæ vnà cum Vallago presbytero Nisibeno, secumque tulisset Acta publica redempta magna vi auri, quibus carnificinæ exhibitæ superiùs recensitæ aduersus Ioannis communicatores continebantur: *his acceptis Innocentius Papa, indignatione* (inquit) *summa permotus, scripsit ad Honorium Imperatorem: cùm motus ille litteris Innocentij, præcepit Synodum Occidentalium Episcoporum cogi.* hæc quidem Theodorus. porrò de Synodo agendum suo loco. Inter hæc autē ipse Honorius ad Arcadium fratrem pro Ioanne dedit litteras, aliasque postea adiunxit: tertias verò (vt dicemus) adiecit anno sequenti.

XCIII. CVCVSVM OPPIDVM LOCVS EXILII IO ANNIS CHRYSO.

Sed iam ad ipsum S. Ioannem Chrysostomum reuertamur, quem reliquimus à militibus ab Ecclesia diuulsum in exilium deportandum. Assectemur igitur eius iter, & quæ in eo dirissima à militibus passus sit, recensеamus, socijque nos compassione saltem exulanti ipsi iungamur. Sunt quidem hæc eius generis, quæ vix siccis oculis commemorari vel audiri queant. Cucusum namque oppidum in Armenia fuisse ab Eudoxia præscriptum illi locum exilij, ipse testatur. erat planè omnium asperrimus, nobilitatus tamen antè exilio sanctissimi viri Pauli Episcopi Constantinopolitani & martyris sub Constantio. Cæterùm quòd omnes fermè in Armenia locum illum constituant, Chrysostomus tamen ipse in epistola ad Cyriacum [a] in Cilicia situm ponit, vbi ait: *Atque hæc tibi è Cucuso, quod Ciliciæ oppidum est, scripsi: quò videlicèt Imperatrix ablegari me iussit. Multa porrò mihi in via calamitates contigerunt: verùm nihil huiusmodi mihi curæ fuit.* Qui verò eum ducendi cucusum susceperit prouinciam, Theodorus fuit Præfectus militum, vt ipse Ioannes testatur [b]: à quo quidem benignè habitum & humaniter sepertractatum, fatetur in epistola ad Olympiadem, quâ etiam, quo mense & die Nicæâ Bithyniæ recesserit, docet, dum de his ita scribit [c]: *Ii, à quibus in exilium auehimur, curam omnem, & studium etiam suprà quam volumus, adhibent, vt nos recreent & reficiant, penè vt nihil aliud operæ habere videantur. Cùm autem Nicæa discessurus essem, hanc epistolam ad te dedi, tertia die Iulij.* hæc ad Olympiadem.

[a] *Chrys. ep. 3. vet. edit. & epi. 125. nou. edit. Niuel.*

[b] *Chrysost. epist. 115.*

[c] *Chry. ep. 10.*

XCIV. POPVLI OCCVRRVNT CHRYSOSTOMO LACRYMANTES.

Proficiscenti igitur Ioanni in exilium, ex diuersis prouincijs agmina piorum virorum eidem in occursum properant, lacrymarum imbres præ dolore fundentes. de quibus idem his verbis ad eandem Olympiadem [d]: *Scilicèt hoc fato eram, vt ne tum quidē cùm ab vrbe secessissem, ijs qui animum nostrum frangunt ac debilitant, liberarer. Nam qui mihi in via obuiam fiunt, partim ab Oriente, partim ab Armenia, partim ex alia quadam Orbis parte, lacrymarum fontes profundunt, cùm nos intuentur, & gemitus edunt, ac toto itinere lamentis nos prosequuntur. Hæc autem à me idcirco commemorata sunt, vt intelligatis nos multos habere, qui in eodem quo vos dolore versentur.* [e] *Hoc enim ad leniendum dolorem non parum momenti affert, & alia rursus ad eamdem epistola* [e]: *Cùm viros ac fœminas magno agmine per vias, per vicos, per vrbes, sese effundentes, atq; ad nostri aspectum collacrymantes intueor, quo in statu ipsi sitis, animaduerto. Nam cùm ij qui primùm nos viderunt, mœrore ita frangantur ac debilitentur, vt ne emergere quidem facilè possint, verùm cùm eos rogamus & obsecramus & admonemus, calētiores lacrymarum fontes profundant: dubium profectò non est, quin apud vos grauior tempestas grassetur.* adde his itidem quæ in Epistola ad Cyriacum his verbis explicatiùs habet [f]: *Vt autem in Cappadociā, atq; etiam in Taurociliciam venimus, magno agmine sancti Patres & monachi & virgines obuiam nobis prodibant, infinitam lacrymarum vim profundentes. Cumq; nos in exilium abeuntes cernerent, inflетus prorumpebant, hisq; inter se verbis vtebantur: Satiùs fuisset Solem radios suos subtrahere, quàm Ioannis os conticere. Hæc me perturbabant, ac premebant, quoniam omnes meæ causa plorantes intuebar. Nam cætera omnia quæ mihi obortа fuerunt, nulla me cura affecerunt.* ad quænam istæc? dicemus.

[d] *Chrysost. epist. 8.*

[e] *Chrysost. epi. 9.*

[f] *Chrysost. epi. 125.*

XCV. CHRYSOSTOMVS GRAVIBVS IN VIA LABORAT. MORBIS.

Cùm enim in exilium à militibus deportaretur Ioannes, ægra valetudine toto itinere laborauit, continuis febribus, & stomachi solutione. testatur id ipse in primis ad Theodorum scribens, vbi ait [g]: *Confecti atq; consumpti sumus, sexcenta mortis genera oppetimus. Idq; accuratiùs ac certiùs narrare poterunt, qui has litteras tibi reddent. quamuis alioqui per exiguo temporis puncto mecum fuerint: quibuscum etiam ne tantillum quidem colloqui, potui, continuis nimirùm febribus deiectus & consternatus: quibus cum tenerer, dies nocteſq; iter facere cogebar: sic videlicèt, vt & æstu opprimerer, & vigilijs conficerer, & rerum necessariarum penuria, eorumq; qui mei curam agere possent, inopia perditè conflictarer. Siquidem ijs qui ad metalla damnati sunt, & in vinculis tenentur, grauiora atrociora q; pertulimus, atque etiamnum perferimus. Tandem autem aliquando & ægrè Cæsaream perueni, perinde atq; à tempestate ad littus appulsus.* & ad ipsam Olympiadem [h]: *Triginta enim propemodùm dies, aut etiam ampliùs, cum acerbissimis febribus colluctari non desiti, atque ita lōgum ac molestum iter agebam, alijsq; etiam stomachi grauissimis morbis obsessus. Iam quæ sequuntur, considera, nempe cùm nec medici præsto essent, nec balnea, nec res necessariæ, nec aliæ animi leuationes, atq; præterea metus Isauorum nos vndiq; premeret, aliaq; mala quæ ex itinerum difficultate nasci consueuerunt, &c.* Polt tot tantasque afflictiones cùm Cæsaream peruenit, recreari aliquantulum visus est. nam in eadem epistola ad Theodorum sic habet: *Cæsaream ingressus, animum aliquantulum resumpsi: quoniam puram aquam bibi, panemq; minimè fœtidum ac præadurum comedi: quoniam in doliorum fragmentis minimè corpus laui, verùm balneum qualecumq; tandem nactus sum: quoniam deniq; potestas mihi lecto inhærendi facta est.* hæc ibi. Cæterùm maiores posteà molestiæ successerunt.

[g] *Chry. epi. 14.*

[h] *Chry. epi. 14.*

XCVI. CHRYSOSTOM. CÆSAREAM PERVENIT.

At quænam hæc fuerint, quæ Ioanni Chrysostomo Cæsareæ contigerunt, idem ipse pluribus ad Olympiadem epistola ita narrat [i]: *Postquam autem tandem aliquando Cæsaream ingressus sum, labore ac macie confectus, in ipso febris ardore positus languens, atq; extremos dolores perpetiens, hospitium in vltimo vrbis recessu situm nactus sum. Dabamq; operam, vt medicos conuenirem, ac fornacem illam extinguerem: eram enim in ipsa febris tertianæ flamma: quo etiam accedebat itineris ærumna & fatigatio, corporis contritio, eorum à quibus curarer inopia, rerum necessariarum penuria, illudq; item, quòd nullum medicum præsto haberem, quodq; & labore & lassitudine & caloris æstu & vigilijs diu vexarer, ac deniq; penè exanimis in vrbem ingressus essem. Tum verò mihi clerici omnes, monachi, monachæ, medici affuerunt, à quibus perquàm officiosè atq; humaniter acceptus sum, omnibus omnia mihi subministrantibus. Nihilominùs tamen ingenti flammæ ardore deflagrans, in extremo periculo versabar. Ad extremum autem paulatim remittere ac sedari morbus cœpit. At interim nusquam Pharetrius Episcopus illius ciuitatis: verùm discessum nostrum expectabat: quod quamobrem ipsi ita visum fuerit, haud scio.* hic namque ille Pharetrius Cæsareæ Episcopus, de quo ex Palladio superiùs dictum est, qui timore aduersariorum ignauus homo perculsus, aduersus Ioannem scriptis calculum dedit. Fefellit planè opinionem populi Cæsariensis & finitimorum hominum eius illiberalitas, cùm omnes animo concepissent, diffamassentq; fore vt Pharetrius ipse successor Basilij indignissimus obuiam proditurus esset Ioanni. sed se continuit, ac ne verbo quidem voluit communicare cum eo, cùm ex ea causa clerici Chrysostomo communicantes, ab aduersariorum communione discesserunt, quod idem sanctus Ioanes eadem ad eamdem [k] epistola atteſtatur, cùm ista ait: *Significauit mihi dominus meus Paanius, ipsius quoq; Pharetrij presbyteros illic adesse, qui affirmarint se nobiscum communicare, nec cum aduersarijs commune quicquam habere, nec cum illis versari, nec commercium vllum inijsse. Ne igitur eos conturbemus, caue ne quisquam hæc sciat.* hæc ipse.

[i] *Chry. epi. 14.*

[k] *Idē ead. epist. 14.*

XCVII.

Sed pergit suum iter relegere idem Chrysostomus [l]:

[l] *Chry. epi. 14.*

Cùm igitur morbum sensim remissum & sedatum esse vidissem, iam de discessu mecum ipse agitabam, vt Cucusum peruenirem, atq; ab itineris calamitatibus nonnihil conquiescerem. Cùm hoc statu res nostræ essent, subitò ad nos affertur, Isauros cum infinita hominum manu Cæsariensem regionem populari, ac ingès quoddam oppidum incendisse, atq; omni belli clade peruastasse. Quare audita, Tribunus acceptis his militibus, quos habebat, ex vrbe excessit. Timebant enim ne vrbem quoq; adorirentur: atq; omnes in metu & trepidatione erant, de ipso quoq; patrio solo periclitantes, adeò vt senes etiam ipsi murorum custodiam susciperent. Cùm res eo loco essent, repentè sub aurora monachorum torrens (liceat enim mihi ad eorum furorem exprimendum hoc vocabulo vti) ad hanc domum, in qua eramus, accesserunt, eam incensuros, nobisq; extrema quæque mala illaturos minitantes, nisi abscederemus. At nec Isaurorum metus, nec morbus tam vehementer nos premens, nec aliud quicquam humaniores eos ac moderatiores effecit. Verùm instabant, atq; vrgebant, tantum furorem spirantes, vt etiam ipsi Prætores metu afficerentur: nam ipsi plagas denunciabant, eoq; nomine gloriabantur, quod multos Prætores fœdè verberassent. His verbis auditis, Prætores ad nos confugerunt, meq; rogarunt, atque obsecrarunt, vt etiam si in Isaurorum manus nobis veniendum esset, tamen eos his belluis liberarem. Quod cùm ad vrbis Præfectum allatum esset, ipse quoque domum, vt nobis opitularetur, accurrit. Verùm ne ipsius quidem precibus monachi permoti sunt: verùm ipse quoq; elanguit.

MONACHI SCELESTISSIMI PELLVNT CHRYSOSTOMVM A CIVITATE.

XCVIII PHARETRIVS ARCHITECTVS MALORVM OMNIVM.

Cùm igitur nullum rei exitum perspiceret, nec nobis ad perspicuam cædem exeundi auctor esset, nec rursus ob tantum illorum furorem, intra vrbem vt maneremus, suadere auderet: ad Pharetrium eius ciuitatis Episcopum misit, precibus ab eo contendens, vt tum ob morbum quo conflictabar, tum ob impedens periculum paucos aliquot dies nobis concederet. Nec tamen hinc quicquam profectum est: immò acriori etiam posteà impetu affuerunt, nec presbyterorum vllus opem nobis atque auxilium ferre audebat, verùm rubore suffusi ac pudore affecti (nam hæc Pharetrij voluntate ac sententia fieri dicebant) sese abdebant & occultabant, nec, cùm à nobis accerserentur obtemperabant. Quid longa oratione opus est? Quamuis tot errores imminerent, mors q; penè certa, & ante oculos posita esset, febrisq; me conficeret (necdum enim his malis liberatus sum) hora ipsa meridiana in lecticam me conijciens, illinc excessi, vniuersa plebe lamentante, eiulante, harum rerum auctorem execrante, ac diris deuouente, omnibusq; plorantibus ac lugentibus.

XCIX. IOANNES CHRYSOS. RECEDENS CÆSAREA IN QVÆ MALA INCIDIT.

Posteaquàm autem ex vrbe excessi, quidam etiam clerici venientes, lento gradu, ac mæsto & lugenti animo nos prosequebantur. Cumq; nonnulli dicerent: Quonam eum ad perspicuam mortem abducitis? alter ex ijs, qui nos plurimùm amabant, ad me dicebat: Abi, obsecro: in Isauros etiam incide, modò nobis defungaris. Nam quocumque inciderís, tutò incides, dummodò manus nostras effugias. Hæc audiens ac perspiciens egregia matrona Seleucia, domini mei Russini vxor (nam ea perquam studiosè atq; officiosè nos coluit) precibus mecum egit, vt in ipsius villam, quæ quinque passuum millibus ab vrbe distabat, hospitij causa me conferrem: certosq; homines nobiscum misit, cum quibus illuc profecti sumus. At ne illic quidem hæ aduersum nos comparatæ insidiæ finem habituræ erant. Vbi enim Pharetrius hæc resciuit, multas ipsi (vt dicebat) minas intentauit. Cùm autem me in Villam suam accepissent, nihil quidem ipse harum rerum sciebam: nam ipsa ad nos egressa, de his nos celauit: procuratori autem suo, qui illic erat, ea exposuit, ipsiq; mandauit vt nobis omne officij genus impertiret, ac si qui monachi venirent vt nos contumelijs incesserent, aut vulneribus afficerent, ex alijs villis suis agricolas cogeret, atque ita cum monachis manum consereret. Quin me quoque rogabat, vt in domum suam, quæ arcem habebat, nec vllis viribus expugnari poterat, confugerem, vt ex Episcopi & monachorum manibus elaberer. At vt id facerem, adduci non potui: verùm in villa eram, horum omnium ignarus, quæ posteà in me comparabantur. Ne hoc quidem ipsis ad comprimendum suum aduersum nos furorem satis fuit. Posteà enim media nocte, me nihil horum sciente (acriter enim instabat Pharetrius, graues in eam, vt ait, minas iactans, eamq; cogens atque impellens, vt me etiam è villa ejiceret) hominis importunitatem non ferens mulier, insciente me, barbaros adesse significauit, quòd scilicèt vim eam, quam pateretur, dicere præ pudore minimè sustineret. Atque intempesta nocte ingressus Eucharius presbyter, meq; somno excitans, magno cum clamore hæc dicebat: Surge, obsecro: adsunt barbari, nec longè absunt. Hic tecum reputes velim quonam animo eram, cùm hæc audirem. Cùm autem ex ipso, quidnam facto opus esset, quæsiuissem, neque enim nos in vrbem confugere posse, ne grauiora illic perpeteremur, quàm quæ nobis Isauri illaturi essent, exire nos coëgit. Nox illunis erat, nox media, caliginosa, tetra: id quod etiam nos in summam consilij inopiam conijciebat. Nec quisquam nobis præsto erat qui opem ferret: omnes enim nos reliquerant. Metu tamen compulsus, ac iam iam mortem expectans, ærumnis confectus surrexi, ac lucernas accendi iussi. Verùm has quoq; presbyter extingui iussit, hac videlicèt de causa (vt ipse inquiebat) ne barbari lucis splendore exciti, in nos impetum facerent.

IOANNES CHRYSOSTOMVS INVILLAM RVFINÆ DIVERTENS FVGERE COGITVR

Extinctis itaque lucernis, equus qui lecticam nostram gestabat (aspera enim admodùm & ardua ac petrosa via erat) in genu lapsus, me, qui lectica incluſus eram, humi prostrauit, parumq; abfuit quin interirem. Deinde exurgens, tractim ambulabam, Euethio presbytero, qui etiam ipse ex equo desilierat, manibus me tenente: atq; ita manu ductus, vel (vt rectiùs loquar) pertractus, reptabam: neque enim in tanta loci difficultate, periculosisq; montibus media nocte, incedere poteram. Cogita quæso, quid hic mihi animi esset, cùm tantis malis constrictus tenerer, ac febris vrgeret, nec eorum, quæ in me structa fuerant, quicquam nossem, verùm barbaros timerem ac perhorrescerem, mihilq; aliud expectarem, quàm vt in eorum manus inciderem. An non existimas, vel has solas calamitates, etsi nihil aliud accidisset, multa nobis peccata obliterare, atq; ingentem mihi gloriæ materiam suppeditare posse?

C. MISERANDVS CASVS IOANNIS.

CI. INVIDIAM PASSVS IOANNES CÆSAREÆ CAPPADOCIÆ

Harum autem calamitatum (ni me opinio fallit) hæc causa extitit. Cùm primùm Cæsaream ingressus sum, omnes qui magistratu fungebantur, Legati, Præfecti, Sophistæ, Philosophi, plebei omnes, singulis diebus me visebant, colebant, in oculis ferebant. Hæc, credo, Pharetrium pupugerunt: nec inuidia ea, quæ nos Constantinopoli pepulit, hic quoq; à nobis abscessit, vt quidem opinione assequor: neque enim affirmo & asseuero, sed conijcio. hæc ibi. Sed & alia epistola ad eamdem scribens, quanta ei præstiterint viri quique præclarissimi, ostendit his verbis [a]: Ex ipsa Cæsarea hæc ad te scripsi, in qua multis mihi adhibitis remedijs, melius habui, celeberrimos præstantissimosq; medicos nactus, à quibus non tam artis subsidijs, quàm commiseratione ac beneuolentia curabar: quorum etiam vnus nobiscum vnà simul se profecturum spopondit, atq; etiam alij complures ex ijs qui dignitatibus præditi sunt. hæc planè fuere, quæ aduersariorum animos exulcerârunt, vt non potuerint pati eum diutiùs commorari Cæsareæ. Sed rursus ipse in superiori epistola ad Olympiadem cætera ità prosequitur:

[a] Epist. 12.

CII. MAGNA IOANNIS ANIMI DEMISSIO IN GLORIA CONTEMNENDA.

Et quis tandem alia, quæ nobis in via perferenda fuerunt, oratione complecti queat? mortes, pericula? Quæ quidem ipse quoq; recordans, animoq; circumferens, præ lætitia volito & exulto, velut ingentem thesaurum reconditum habens. Nam hoc animo atque hoc affectu præditus sum: ob idq; te obsecrò, vt hoc nomine lætéris, gaudeas, exultes, Deumq;, cuius beneficio hoc consecutus sum, vt tanta perpeteremur, laudes ac celebres. Atque apud te velim hæc contineas, nec cuiquam enuncies: etiam si alioqui Prætores potissimùm harum rerum fama vniuersam vrbem implere possint, vt qui etiam ipsi in summum vitæ periculum venerint. Cæterùm ex te nemo id resciscat: immo etiam eos qui id narrabunt, comprime, &c. hæc ipse: ex quibus magnam intueris eius animi celsitudinem, tum in difficillima quæque alacriter patiédo, tum etiam in contemnendo illam, quam ex rebus præclarè gestis solent homines captare gloriolam. Facta sunt hæc isto anno, mense Augusti, vt ex eius scriptis datur colligere, qui enim tertia Iulij Nicæa recessit, & triginta diebus in itinere positus febre laborans, Cæsaream peruenit, ibique morbi curandi causa aliquantisper substitit, vtique dicto mense hæc à Pharetrio esse passum oportuit.

CIII.

Accidit autem, vt cùm etiam adhuc Cæsareæ Chrysostomus moraretur, à Dioscoro quodam Cucusi agente viro præclaro, & ab alijs legationes acceperit, quibus ipsum quisque rogabat, vt Cucusum cùm perueniſſet, non apud alium quàm apud se, commorari dignaretur. Quæna autem quantaq; ipse, cùm perueniſſet Cucusum, piorum parata officia nactus fuerit, alia epistola ad Olympiadem tunc scripta declarat his verbis [b]:

[b] Chryſe, epi. 13.

CIV. QVANTA CVCVSI EXHIBITA IOANNI OFFICIA.

Tandem aliquando respirauimus, cùm Cucusum venimus, vnde etiam has litteras scribimus. Tandem aliquando à fumo, & variis malorum eorum, quæ nos in via inuaserunt, nebulis, lucem conspeximus. Nunc enim, poste aquàm ea quæ dolorem nobis afferebant, effluxerunt, iam tibi ea exponimus. & paulo pòst: *Vt enim Cucusum venimus, tum morbum vnà cum reliquiis abiecimus, integerrimâq; valetudine fruimur: tum Isaurorum metu defuncti sumus, quippe cùm multi hic milites sint, & quidem paratissimo animo vt cum ipsis confligant. Quin rerum quoque necessariarum copia nobis vndique affluit, omnibus nimirùm summa cum beneuolentia nos excipientibus: etiamsi alioqui desertissimus omnino hic locus sit. At casu quodam dominus meus Dioscorus hic erat, qui etiam famulum dedita opera Cæsaream misit, rogatum atque obsecratum, ne domui suæ alteram anteferrem, alijque etiam plures idem fecerunt. Verùm hanc alijs præferendam necessariò mihi existimaui: Itaq; apud eum diuertimus, atq; ipse nobis quiduis est: ita vt ob ingentem ipsius liberalitatem & largitatem, quo erga nos vti cupit, perpetuò cum eo expostulemus. Quippe nostra causa etiam ex ædibus suis alio migrauit, vt nos omni officij genere complecteretur. Atque insuper domum nobis ad tolerandam hiemem idoneam extruxit, pro eaq; re nihil non agit ac molitur. Deniq; nullum omnino officij erga nos genus ab eo prætermissum est.* hæc quidem de Dioscoro. De Episcopo verò loci illius hæc idem ad Cyriacum Episcopum scribit ad finem epistolæ ad eum scriptæ [a]:

[a] *Chrysost. epist. 125.*

Episcopus autem loci huiusce me quàm humaniter excepit, multamq; in nos declarauit charitatem, atque adeò, si licuisset, sede sua nobis cessisset, ni nos à Patribus præscriptam legem obseruaßemus. hæc ad Cyriacum. Sed & ad Olympiadem eâdem quâ supra epistola de ambobus hæc ait [b]: *Quamquam enim nec forum, nec venale quicquam hæc vrbs habeat: nihil tamen istud mea interest. mihi quippe omnia tanquam è fonte affluunt: siquidem & dominum meum huius loci Episcopum, & dominum meum Dioscorum habeo, qui nihil aliud munus & operæ videntur habere, quàm vt me recreent atque reficiant.* Ex his habes quod corrigas in his qui scripsere Vitam S. Ioannis Chrysostomi, dum tradunt, ipsum Cucusi mansisse apud Episcopum loci illius, nomine Adelphium, seu Philadelphium: cùm se apud Dioscorum mansisse iugiter, ipse testetur. Rursum verò idem Ioannes, item ad Olympiadem scribens, superiori [c] epistolâ de aliorum erga se exhibitis officijs ista habet.

[b] *Chrysost. epist. 14*

[c] *Chrysost. epist. 13.*

CVI. IOANNES NE CVCVSO REMOVEATVR ROGAT.

Ad hæc plerique alij procuratores, & rerum administratores, dominis id ipsum illis per litteras imperantibus, subinde huc accedunt, parati quauis ratione nos reficere & recreare. Hæc autem omnia idcirco commemorauí, atq; alia quidem (hoc est priora) defleui, alia aute (hoc est læta & iucunda) tibi exposui, vt ne quis temerè nos hinc amoueat. Nam si ij, qui nos beneficio afficere cupiunt, arbitrij hoc nostri faciant, vt quo loco velimus, nobis esse liceat, nec rursum nobis alterum locum arbitratu libituq; suo assignaturi sint, hoc beneficium accipe. sin autem nos hinc amotos in alterum locum ablegaturi sunt, nobisq; iterum iter subire ac peregrinari necesse est, mihi sanè longè hoc grauius acerbiusq; fuerit. Primùm enim illud metuendum est, ne nos in longinquiorem, aut in asperiorem locum ducant. Deinde itineris molestiam sexcentis exilijs grauiorem esse duco. Siquidem peregrinationis huiusce difficultates ad ipsas portas mortis nos detulit: nunc q; Cucusi degentes, perpetua sessione ac quiete nosmet recreamus, atq; coortæ nobis in tam diuturno tempore ærumnæ, confractisq; nostris ossibus & fatigatæ carni quietis ope ac subsidio medemur. hæc idcirco de Cucusi commoratione adeò Ioannes inculcat, quod Olympias plurimum laborauerat apud Imperatorem, vt exilium Cucusi in aliam mansionem transferretur, vt eius epistolæ exordio ipse testatur. At quid pòst hæc de clarissima fœmina Sabiniana his addat, accipe:

CVII. SABINIANA DIACONISSA ASSECTATVR IOANNIS CHRYSOST. VESTIGIA.

Assuit etiam domina mea Sabiniana diaconissa eodem ipso die quo venimus, fracta quidem ipsa & abiecta, ærumnisq; affecta, vtpotè ea iam ætate in qua moueri quoq; difficile est, cæterum iuuenili animi promptitudine atq; alacritate prædita, nihilq; aduersarum rerum persentiens. Paratam enim se esse dixit, etiam in Scythiam proficisci: quandoquidem constans hic rumor erat, fore vt illuc deportarer. Certum est autem ei (vt ait) non iam ad suos reuerti, verùm illic, vbi fuerimus, commorari. Atq; hanc etiam per quam humanè ac studiosè magnaq; cum beneuolentia Ecclesiæ alumni exceperunt. mirus planè in fœmina animi vigor, vt exilium spontaneum, sanctum Ioannem exulem sequendo, elegerit, cùm iam effœtæ etiam senectutis esset, vnde & ipsi aucta est confidentia, quod eius ætatis esset, cuius causâ nec aduersarijs aliqua vel leuis de ea potuisset oboriri suspicio.

Cùm igitur iam de loco certo, sedeque firma exilij Ioannis innotuisset: confluere ad eum cœperunt, quibus hoc concessum erat, amici, absentes verò eumdem legationibus ac litteris frequentare, sed hos omnes præuenerat, immo ipsum Ioannis aduentum anteuerterat Constantius presbyter, de quo eâdem epistola hæc ipse Ioannes: *Quin dominus quoque meus Constantius religiosissimus presbyter iampridem hic erat. Nam & mecum per litteras egerat, vt ipsi huc veniendi potestatem facerem: neq; enim se citra voluntatem meam atque sententiam id facere audere, quamuis alioqui magna huius rei cupiditate flagrantem. Addebat etiam senec illic quidem manere posse: tantis enim malis premi atq; vrgeri, vt latebras quærere ac se occultare cogatur.* hæc de Constantio, cui & coniunctus est alius presbyter nomine Euethius, vt in epistola ad Elpidium [d] docet. Sed & Seleucum quoque Episcopum itidem Cucusum profectum esse vt inuiseret ipsum S. Ioannem Chrysostomum, idem ipse ita testatur in epistola [e] ad Tranquillinum *: *Seleucum, vt relicta domo huc se conferret, nostri desiderium ad nos excitauit.* Dominum verò Episcopum misisse ad eum inuisendum suum presbyterum, idem affirmat in epistola ad ipsum Dominum con scripta. Accesserunt illuc & alij, alij verò suos ad eum legatos miserunt, de quibus dicemus anno sequenti. Anno enim eum commoratum esse Cucusi, Palladius tradit.

[a] *Epist. 37.*

[d] *Epist. 114.*

* Trancylinum.

CVIII. CONSTANTIVS PRÆVENIT ADVENTVM IOANNIS CVCVSVM

Quod autem ad Isaurorum incursiones spectat, eorumque grassationes in Pamphiliam atque Ciliciam, Zosimus [f] meminit ac Marcellinus g. At quamuis duces cum exercitu ad eos conficiendos missi fuerint, quoniam ijdem recessus habebant in locis fermè penitùs inaccessis, annis pluribus eadem dira clades in perniciem adiacentiũ prouinciarum perdurauit: cuius quidem rei index est rescriptum Theodosij Iunioris ad Anthemium datum pòst annos quatuor, vbi ista leguntur [h]:

CIX.

[f] *Zosim. l. 5*

g *Marcel. in Chron.*

Prouinciarum Iudices moneantur, vt in Isaurorum latronum quæstionibus nullum Quadragesimæ vel venerabilem Pascharum diem existiment excipiendum, ne differatur sceleratorum prodditio consiliorum, quæ per latronum tormenta quærenda est. Cùm facilimè in hoc summi numinis speratur venia, per quod multorum salus & incolumitas procuratur. Datum quinto Kalend. Maij, Constantinopoli, Basso & Philippo Consulibus. est is annus Domini quadringentesimus octauus. De eadem quoq; grassatione mentio est apud Theodoretum [i], vbi agit de sancto Iacobo anachoreta, cùm Isaurorum mentitâ specie dæmones illum perterrefacere cõati sunt: rem enim gestam sic narrat:

[h] *l. vlt. de quæstion. C. Theod.*

CX. ISAVRORVM INCVRSIO FORMIDOLOSA.

[i] *Theod. li. sanct. Patrum c. 21.*

Dicebat autem, se etiam tempore pernicioſorum illorum latronum, quando ex Isauria profecti, maximam partem Orientis vrentes, prædas egerunt, valde extimuisse, non ne occideretur (neque enim tenebatur tanto amore corporis) sed ne raperetur in seruitutem, & captiuus fieret, impietatisq; & iniquitatis videret spectaculum. Hunc metum cùm sensisset Diabolus (sæpè enim audierat, cùm hoc notis suis aperiret) imitatur noctu vlulatum mulierum: Ego autem (inquit) videbar audire quòd venirent hostes, quodq; vicis ignem iniycerent. Statim ergo cùm capillos in duas partes discriminassem, & partim quidem à dextris, partim à sinistris ad pectus transtulissem, parabam collum, vt id ensis amputaret facilius, & breui plaga accepta, ab illo abominando liberarer spectaculo. Cùm sic totam illam noctem transegissem, & assidue incursionem illorum expectarem: cùm fuisset dies, & quidam venissent, rogaui quidnam audissent de Isauris. Illi autem dixerunt, se nihil nosse illis diebus. Et sic agnoui (inquit) diabolicam illam fuisse visionem. hæc de illo Theodoretus: vt non mireris, si hos ingruentes latrones pertimuerit etiam ipse Ioannes Chrysostomus. Atque satis ad insinuandum quàm formidolosa esset sanctis quoque viris, magnoque animo præditis, horum incursio. Equidem Cucusus, vbi Ioannes agebat, si qui locus alius, eiusmodi Isaurorum periculo subiace-

CXI. SVB SPECIE ISAVRORVM DÆMONES PERTERRENT S. IACOBVM

bat:

bat: nam ad Diogenem ipse scribens, ita ait [a]: *Desertus quidem locus est Cucusus, atq; etiam alioqui ad habitandum periculosus, vt qui perpetuò latronum metu infestus sit.* Sed vnde ipsi modò securitas? audi quid scribat ad Olympiadem [b]: *De Isauris omni metu te libero. Etenim recesserunt, ortaq; hieme, domi se incluserunt, nescio an post Pentecosten egressuri.* hæc ipse.

[a] chryssost. ep. 144.

[b] Chrysost. epi. 14.

CXII. QVASI IOANNES EPISTOLAS HOCANNO EXSVL CONSCRIPSIT.

Porrò ab eo tempore quo abductus à sua Ecclesia Ioannes in exilium ducebatur, semper cum facultas daretur, ad suos scribere consueuit epistolas, suos inquam, qui eius causa plurima passi essent. Et vt quàm breuiter agamus de singulis datis ab eo litteris: in primis illæ tres primæ scriptæ videntur epistolæ ad Olympiadem clarissimam fœminam, de qua superiùs: quæ nimio quodam ob expulsionem Chrysostomi absorpta mœrore erat, quibus ipse eam mirificè consolatus est. In quo genere versatus, cùm nihil intactum reliquerit, vnde argumentum deduceret eius animi erigendi, illud non prætermisit ex spe concepta: fore namque vt perbreui ipsa eum redeuntem visura esset, quod his verbis inculcat [c]: *Quod si doctrinam nostram viua voce etiam audire cupis: fortassè hoc quoque continget, ac nos rursus, permittente Deo, visura es: immo verò non fortassè, sed certò: caue ne dubites:* hæc quidem ipse, quòd ita speraret: nec verò leuitatis ob id arguendus, si minimè euenerit quod prædixerat: excusandusque, sicut & se Paulus excusat, cùm suum Corinthijs spopondisset aduentum, quem non præstitit, vbi ait [d]: *Cùm hoc voluissem, nunquid leuitate vsus sum? aut quæ cogito, secundùm carnem cogito, vt sit apud me, est, & non?* quibus sanè & legitimè Chrysostomus sit excusãdus. Adiecit idem quintam ad eam eodem argumento conscriptam, cùm eadem ex causa ipsam ægrotasse percepisset: addidit verò septimam, cùm eam exilio pulsam audisset. Nicææ autem propè discessurus, decimam ordine collocatam ad eamdem dedit epistolam, atque in itinere, antequàm Cæsaream peruenire, octauam & nonam, prępostero ordine positas. magnâ sane opus est diligentia, vt quæq; suo reddantur, quo scripto sunt, tempori.

[c] Chry. ep. 2

[d] 2. Cor. 1.

CXIII. [e] chrys. epi. 120. [f] Epi. 13. 14 CHRYSOSTOMI CELSVS ANIMVS IN ADVERSIS.

Cùm verò Cæsaream peruenisset, ad eamdem Olympiadem vndecimam dedit, ac duodecimam: ad Theodorum verò aliam [e]: Rursum idem Chrysostomus, Cucusum cùm peruenisset, ad eamdem Olympiadem duas [f] dedisse reperitur epistolas antè hiemem: quæ quàm sint efficacissimæ, ipsæ declarant litteræ, verè Chrysostomo dignæ. habent autem eam energiam, vt quisque perlegens, non tantùm ingentem vim illam dicendi admiretur, sed obstupescat ad eius celsitudinem animi, dum innumeris licèt atque adeò immensis vallaretur, immo obrueretur angustijs, ipse tamen omnibus superior, tantùm abfuit vt alienâ indigeret consolatione, vt potiùs omnes diuersis attritos molestijs, & iam penè mersos persecutionis vndis, eleuet in sublime, & in portu consolationis collocet, cùm hos mœrore depressos, illos proscriptos, exulantes alios & extorres, ita consoletur, vt maiora subeundi tormenta immensum inijceret desiderium. eiusdem planè generis illa, cuius est inscriptio ad Cyriacum Episcopum exulem, sed rectiùs ipsius exulis ad Cyriacum: nam nihil de Cyriaci exilio in ea epistola, sed tantum de suo Ioannes meminit: Cyriaci verò exilium longè pòst cõtigit, vt suo loco dicemus. Sed agedũ, vnam saltè ex his, illã videlicèt quàm ad Episcopos & presbyteros detentos in carcere dedit hic reddamus, vnde intelligatur quâ fuerint & ipsi animi præstantiâ præditi in patiendo, & aduersariorum in persequendo crudelitas innotescat. Est vero huiusmodi [g]:

[e] chrys. epi. 120.

[f] Epi. 13. 14

[g] chrys. ep. 4. ex septẽ.

CXIV. EPISTOLA S. IOAN. CHRYSOS. AD EPISCOPOS DETENTOS IN CARCERE.

Beati vos ob carcerem, ob catenas, ob iniecta vincula: beati, inquam, & ter beati, immò sæpius. Totum orbem vobis conciliastis: etiam longè absentes, amicos vobis feciſtis: vbiq; terrarum & mariũ canuntur vestra præclara facinora, fortitudo, constans sententia, animusq; nimimè seruilis. Nihil quod alijs videtur graue, vos deseruit, non tribunal, non carnifex, non tormentorum coaceruationes, non minæ, quæ innumeras mortes nunciabant, non Iudex, qui ignem ab ore flabat, non aduersarij, qui si endebant dentibus, & innumeris aliis insultandi modis gestiebant, non tantæ calumniæ, non impudentissimæ accusationes, non mors antè oculos quotidiè proposita: sed hæc omnia vobis vberem potiùs ac sufficientem consolatio-

nis materiam præstitere. Et idcirco clari quidem vos, & celebrant & prædicant vos omnes, non amici solùm, sed & inimici ipsi, qui hæc effecerunt. Eorum si quis introspiciat conscientiam, licèt non manifestè fateantur, inueniet etiam apud ipsos vestrum miraculum magnificari. Tantares est virtus, vt etiam illam impugnantes admirentur. Tanta res est malitia, vt etiam ij qui eam operantur, condemnent. Et ita in hac vita res vestræ se habent. Quæ autem in cœlis sunt, quis sermo dignè explicabit? Inscripta sunt nomina vestra in libro vitæ: cum sanctis martyribus connumerati estis. Scio hæc ego certò, non quòd in cælum transcenderim, sed è diuinis oraculis didici.

Nam si Ioannes ille infœcundæ fructus, & eremi ciuis, nuptijs, in quas peccabatur, patrocinatus est, & cùm præuaricationem corrigere non posset, arguit tamen, & propterea in carcerem coniectus & decollatus, martyr, & martyrum primus est: Vos, qui legibus & constitutionibus Patrum, quas transgrediuntur aliqui, & sacerdotio quod inuadunt & contaminant, patrocinamini, & propter veritatem hæc patimini, vt cessent impudentes calumniæ: cogitate qualem accepturi sitis mercedem. Non licet tibi habere vxorem Philippi fratris tui: dixit fortis & sublimis ille, satisq; ei fuit ad recentem arguendi libertatem. Locuti estis & vos: exposita sunt etiam corpora vestra pœnis, supplicijs, tormentis: nondum decapitati estis, sed longè acerbiora tulistis. Non enim idem est breui temporis momento caput amittere, & tanto tempore cum talibus luctari doloribus, terroribus, minis, vinculis, abductionibus ad tribunal, carnificum manibus, sycophantarum impudentissimis linguis, conuicijs, salibus & dicacitatibus. Nam & hoc maximum certaminis genus, ponitur, à beato Paulo in magnorum certaminum ordine, cùm sic ait [h]: Recordamini dies pristinos, in quibus illuminati, magnum certamen afflictionum sustinuistis. Deinde certamen narrans, ipsum ponit, sic dicendo: Partim opprobriis & afflictionibus spectaculo estis, partim communicantes his qui sic affliguntur. Si ergo qui communicant, errant: multò magis qui sustinent.

CXV.

[h] Hebr. 10.

Non enim vnam, aut duas, aut tres, sed longè plures sustinuistis mortes, & si non experientia, certum tamen quòd animo. Gaudete igitur & plaudite. Dominus cælorum iussit, non solùm non dolere, vel frangi animo, vel decidere, sed gaudere, & exultare, quando nomen vestrum tamquam malum eijcient. Quod si in sycophantijs gaudendum: quando his accedunt calumniæ, verbera, tormenta, gladij acuti, vincula, catenæ, abductiones, traductiões, inimicorum atroces cateruæ, cogitate qualis merces, quã coaceruatæ erunt retributiones. Gaudete igitur & exultate, viriles estote, corroboramini: cogitate quot vestro exemplo ad certamina armatis, quantos fluctuabundos confirmatis, quantos spiritus resuscitatis. Nam afflictionibus vestris multum profuturi estis non solùm præsentibus, sed & absentibus, nec his solùm qui vident, sed & his qui audiunt. Continuè versetur in ore vestro illud Apostolicum dictum [i]: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Expectate: breui tentationum finis erit, liberatio, perfecta. Et orate etiam iugiter pro nobis. Nam etsi viarum prolixitate longè diuersis locis habitamus, multoq; tempore à vobis segregati sumus: attamen vos vt præsentes & conuiuentes nobis amamus, vestrum amicum caput exosculamur, coronatos vos expansis manibus excipimus. Expectate etiam vos ex mutua erga nos charitate lucrum vestrum maximum. Nam si magnam mercedem expectare licet his qui vos amant: cogitate, quales vos, qui tantis claretis virtutibus, maneant retributiones. hæc Ioannes, & alia plurà id genus ad illos, perinde ac si certantibus athletis, in theatri ipse sedilibus securus spectans, acclamationibus faueret, atque in bello pugnantes alios tubæ sonitu seorsum positus vehementiùs excitaret: cùm alioqui ipsæ cæteris laboriosiùs dimicaret: Sunt & aliæ plures ad diuersos datæ eodem argumento litteræ, quas singulas perlegendo, magnam lector capiet cum lucro animi voluptatem.

CXVI.

[i] Rom. 8.

Scripsit & tunc temporis ad diuersos Episcopos, commendans Dei Ecclesiam aduersariorum factione consciſam, & inter alios (vt vidimus) ad Romanum Pontificem Innocentium, necnon ad [k] Ioannem Hierosolymorum Episcopum, & ad alios plurimos, qui adhuc suis liberi agerent in Ecclesijs: Cùm interea & ad Episcopos illos, quibus, quod manifestè auersarentur Arsacij communionem, & Chrysostomo firmiter inhærescerent, carcer æstuabat, scripsit etiam ista Chrysostomus [l]: *Carcerem in-*

CXVII.

[k] Chryso. epi. 118.

[l] Idem. ii

colitis

IOANNES CHRYSO. CONSOLATVR EPISCOPOS IN CARCERE POSITOS.

colitis, & catena vincti estis, & cum squalidis & sordidis inclusi. Ecquid tandem hoc nomine beatius vobis fingi queat? Quid enim tale habet aurea corona caput cingens, quale catena manum propter DEVM circumdans? Quid tale ingentes & splendidæ domus, quale carcer caliginis ac sordium atque ingentis fœtoris & calamitatis plenus Dei causa? Quæ cùm ita sint, gaudete & exultate, coronis caput cingite, tripudiate, quòd molestiæ, in quas incidistis, magnam vobis commodorum materiam comparent. Hoc nimirum semen est, messem omni sermone sublimiorem pranuncians: hoc luctæ victoriam & palmas afferentes: hoc naugatio, amplum & vberem quæstum concilians. Hæc igitur omnia cum animis vestris repetentes, præstantissimi ac religiosissimi domini mei, gaudete & lætamini, nec tempus vllum intermittite, quin Deum in omnibus rebus collaudetis, ac mortiferas diabolo plagas inferatis, ingentemq; vobis ipsis in cælis mercedem recondatis. Non enim sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ad nos autē quàm sæpissimè scribite. A vobis. n. qui Dei causa vincti estis, litteras, quæ afflictiones vestras exponant, magnopere accipere cupimus, hincq; ingentem etiam in extrema terra degentes, consolationem capiemus. hæc ad Episcopos & presbyteros in vincula agentes, Chrysostomus, aliaq; plura ipsò digna, quæ breuitatis causa prætermittimus.

CXVIII

At respexit tandem Dominus super castra Philistinorum, & intonuit fragore magno super eos, cùm Ioannis aduersarios, calumniarum ministros, schismatisque architectos diuersis eisdemque prodigiosis exagitauit ærumnis: vt palàm omnibus fieret, vindicta diuinâ eos percussos, qui tot innoxios per sæculi Iudices adeò afflixissent, intelligerentque omnes iram Dei, præiudicium futurorum malorum, in vltionem sceleratorum haud serò excitatam fuisse. At quinam isti fuerint, quæue perpessi, Palladius hisce verbis enarrat [a]: *Hinc enim quorundam corpora Episcoporum & laicorum morbus assumens, varijs cruciatibus agitat, lentâ febre intestina depascens, pruritusq; intolerabilis totam superficiem vnguibus lanians, longi quoque intestini perpetui dolores, & colica passio. Cuiusdam pedes, intercutanei morbi instar, nimia inflatione turgescunt. Alteri nimia humoris redundantia ad manus vsque deriuans, eos qui male subscripsere, digitos mixto frigori incendio cruciat. Alium aqualiculi tumor & putredo ex secretiore parte corporis in longum se extendens, & vermes gignens, acriter vexat. Ad hoc respirandi difficultas, omnium intentio membrorum, imagines q; nocturnæ in canes rabiosos, & districtis gladiis barbaros, & vocem horrendam transeuntes, insomnem somnum pleriq; faciunt. Alius equo lapsus, dextero fracto crure, continuò moritur. Alius omissa voce, octo mensibus iam marcescit in lecto, qui nec manus ad os apponere potest. Alius viuens crura sensim vsque ad genua per triennium vritur, chrysipeli molesta fatigatus. Alius inflata (vt aiunt) lingua cum febre vehementi, nec valens eam intra præstitutum à natura locum continere, in pugillari scribens, confitebatur scelus suum. Erat itaque videre diuinitùs illatam iram varijs in auctores mali sæuire modis. Qui enim animarum medicum irritauerant, eiusq; discipulum de salutis officina proiecerant, corporum medicis ad incendendum ac cædem tradebantur: qui dolorem quidem solemnibus medicamentis acuebant, salutem verò nullam penitùs præstare poterant. Et meritò sanè. Quis enim eum sanabit, qui à Deo cruciatur? sicut Propheta ait [b]: Numquid medici resuscitabunt, & confitebuntur tibi? In hunc modum omnes Ecclesiasticæ pacis aduersarij peribant.* hucusque de his Palladius, à quo & casus Cyrini Episcopi Chalcedonensis, inter antesignanos aduersarium Ioannis adnumerandi, prætermissus videtur: de quo ista Socrates [c]:

[a] Pallad. dialog. PERSECVTORES IOANNIS CHRYSO. MALE PEREVNT.

[b] Psal. 87.

[c] Socrat. l. 6. c. 14.

CXIX. CYRINVS EPISCOPVS DIVINAM IRAM EXPERTVS.

Maruthas Episcopus Mesopotamiæ, inuito sanè animo, pedem Cyrini, pressò fortè vestigio, oblæsit. Vnde Cyrinus acerbè excruciatus, cum cæteris Episcopis Constantinopolim proficisci non potuit, sed mansit Chalcedoni. & post multa [d]: *Adeò eo infortunio malè affectus afflictusq; fuit, vt pes eius putresceret, & propterea necessitate adductus, eum à corpore abscinderet: neq; sectionem semel passus est, sed sæpiùs: nam mali contagio per vniuersum corpus serpsit: adeò vt alter pes ea infectus similiter amputaretur. Huius rei propterea fœci mentionem, quòd erat multis in ore, Cyrinum ista perpessum, quòd Ioannem conuicijs exagitauerat, atq; eum contumacem (vt à me dictum est antè) sæpius vocauerat.* hæc Socrates, eadem quoq; Sozomenus [e].

[d] Socra. li. 6. c. 17.

[e] Sozo. l. 8. c. 16.

Sed maiora his accipe prodigia de cælo sursum, & offensi numinis signa in terra deorsum. At quænam ista? Audi Socratem [f] res ingentes paucis tamen comprehendentem: *Porrò cùm grando magnitudine inusitata in suburbijs Constantinopoli fortè decideret (accidit hoc quidem pridiè Kalendas Octobris, eisde Consulibus paulò antè citatis, (nempe Honorio & Aristeneto) percrebuit sermo, istud, Deo irato, propter Ioannem indicta causa abdicatum contigisse. Hunc sermonem Imperatricis mors, quæ illicò insecuta est, vehementer auxit: nam quatriduo post delapsam grandinem è vita decessit.* hæc Socrates, cui æquè assentitur sanctus Prosper [g], dum affirmat, hoc eodem anno, sub dictis nimirùm Consulibus, Eudoxiam Augustam extremum clausisse diem, quod tradit etiam Marcellinus [h]. Cedrenus [i] autem genus mortis eius ita describit: *Cùm* (inquit) *vterum ferret, iamq; partui esset vicina, fœtus in vtero extinctus est: ac cùm eum vellet eniti, id frustra fecit: totoque dies quatuor mortuus fœtus in vtero retentus computruit, atque vteri quoque abscessum effecit. Cumq; neque exiret fœtus & dolorum finis non esset: quidam ei litteras magicas superposuit: quare & statim eiecit mortuū fœtum, & simul animam miserrimè afflauit.* hæc Cedrenus, qui & enumerat editos antè filios, Pulcheriam, Placillam *, Arcadiam, Marinam, ac Theodosium vltimo loco natum: cæterùm Marcellinus nouissimè editam tradit Marinam. De Eudoxię verò sepulchro hæc Nicephorus [k]:

[f] Socrat. l. 6. c. 16. GRANDO DIVINITVS IMMISSA OB SCELVS PATRATVM.

[g] Prosp. in Chron.

[h] Marcel. in Chron. Zonar. Anna. 3. part.

[i] Cedren. in Compend. EVDOXIÆ INEBLIX EXITVS.

* Placillā.

[k] Niceph. l. 13. c. 36.

Vrnam, cui imposita est, moueri cernere erat, Deo videlicèt eum, qui per illam concitatus fuerat, in Ecclesia motum ostendente. Porrò nec Arcadius, quamuis iunioris esset ætatis, diu superstes fuit, vixque ad quadriennium vitam propagauit: vt planè vlciscente numine, palàm factum sit, quanto periculo Principes eos insequantur, de quibus illata terribilis præcessit comminatio Christi [l]: *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei. & : Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Hæc autem omnia diuinitus immissa in Eudoxiam ob patratorum in S. Ioannem Chrysostomum scelerum vltionem, nemo est qui iurè dubitare possit.

CXXI. DE SEPVLCHRO EVDOXIÆ

[l] Matt. 18. Marc. 9. & Luc. 17

Quod autem in cōtrouersiam adduci potest, illud est, num re verà hoc anno (vt citati auctores testantur) contigerit Eudoxiæ obitus: siquidem superuixisse etiam post biennium à Græcis omnibus qui Vitam conscripsere sancti Ioannis Chrysostomi, ac pariter recentioribus item Græcis historicis affirmatur: ita quidem Leo Augustus, Metaphrastes, Nicephorus, Cedrenus, Zonaras, Glicas, & alij absque dubitatione testantur. & quod maius omnibus his testimonium, immo testimonia videri debent, cùm Innocentij Papæ litteræ ad Arcadium Imp. post obitum Ioannis Chrysostomi datæ, tum Arcadij ad eum redditæ, adhuc eo tempore Eudoxiam superstitem fuisse significant, quam iidem qui suprà auctores, vt Zonaras, & alij eum secuti, tres menses ab obitu Ioannis superuixisse tradunt. His adde: Si verum est, eam hoc anno adeò prodigioso interitu extremum clausisse diem: quomodò Palladius, vnus ex Ioannis fautoribus, cùm recenset seriatim omnes qui ob persecutionem illatam Chrysostomo à Deo malè mulctati sunt, de malis illatis Eudoxiæ ne verbum quidem, quæ ante omnia fuerant recensenda? planè significans ea nondum hoc tempore facta esse. sed de his modò hactenùs. Quæ autem post hæc acciderunt, sequenti anno dicturi sumus.

CXXII. DE TEMPORE OBITVS EVDOXIÆ.

At res Occidentales iam ad se euocant orationem. Hoc enim anno, ijsdem Consulibus Honorio sextùm & Aristeneto, VI. Kalendas Iulias, habita est Carthagini Synodus, ex qua [m] decreta est legatio ad Honorium Imperatorem contra Donatistas, vt Imperatoria cogerentur auctoritate pacificè agere, qui fraternâ conuentione, quâ ad pacem & concordiam fuerant inuitati, contemptâ, in eos conuenientes Episcopos armata manu (vt pluribus diximus) grassati essent. Porrò eiusmodi ab Imperatore exigendæ petitionis quæ caussa præcesserit,

CXXIII. CONCILIVM CARTHAGINENSE.

[m] apud Cōcil. Afric. c. 60.

dixi-

dixímus anno superiori. Sic itaque delecti sunt ad hæc peragenda duo legati Episcopi Theasius & Euodius; quibus, quid agendum esset, scriptis data est admonitio, in hæc verba:

CXXIV

Commonitorium fratribus Theasio & Euodio legatis ex Carthaginensi Concilio ad gloriosissimos religiosissimosq; Principes missis.

Cum Domini auxilio pijssimos Imperatores adierint; eis insinuent, quemadmodum plena fiducia; secundum superioris anni Concilium, Donatistarum præpositi Actu municipalib. sunt conuenti; vt si considerent de assertionibus suis, electis ex suo numero aliquibus idoneis, nobiscum pacificè conferrent, & mansuetudine Christiana, si quid veritatis tenerent, non ambigerent demonstrare; quo ita sinceritas Catholica, quæ iampridem superioribus temporibus claruit, nunc quoque per imperitiam vel pertinaciam resistentibus innotesceret. Sed quia diffidentia premebantur, nihil penè ausi sunt respondere. Vnde quia impletum est erga eos Episcopale ac pacificum officium; & illi qui veritati respondere nequiuerunt, ad immanes violentias sunt conuersi, ita vt multos Episcopos, multosq; clericos (vt de laicis taceamus) insidijs oppresserint, ecclesias etiam aliquas inuaserint, aliquas inuadere pertentarint: ipsorum iam clementiæ est consulere, vt Ecclesia Catholica, quæ eos religioso vtero genuit, & fidei firmitate nutriuit, eorum etiam prospectione muniatur: ne temerarij homines religiosis temporibus infirmos populos terrendo, præualeant; quoniam secundum leges deprauare non possunt. Nota est enim, & sæpè legibus conclamata Circumcellionum, quæ furiunt, detestabilis manus: quæ etiam ipsorum religiosissimorum supra Principum sequentibus sanctionibus condemnata est: aduersus quorum furorem possemus insolita, nec à Scripturis sanctis aliena impetrare subsidia; quando Apostolus Paulus (sicut in Apostolorum Actibus fidelibus notum est) factiosorum conspirationem militari etiam submouit auxilio. Sed nos illud poscimus, vt Catholicis Ecclesijs ordinem per ciuitates singulas, & vicinorum quorumque possessorum, per diuersa loca sine vlla dissimulatione tuitio præbeatur.

QVAE AB IMPERATORIBVS PETITVRIES SENT LEGATI EPISCOPI.

CXXV. LEX DE AVRARIA MVLCTA RESTITVENDA.

Simul etiam petendum, vt illam legem, quæ à religiosa memoria, eorum patre Theodosio, de auri libris decem in ordinatores vel ordinatos hæreticos, seu etiã in possessores (vbi eorum congregatio deprehenditur) promulgata est: ita deinceps confirmari præcipiant, vt in eos valeat, contra quos propter eorum insidias Catholici prouocati, contestationem deposuerunt; vt hoc saltem tenore à schismatica vel hæretica prauitate desistant, qui consideratione æterni supplicij emendari corrigiq; dissimulant.

CXXVI

Petendum etiam, vt lex, quæ hæreticis vel ex donationibus vel ex testamentis aliquid capiendi vel relinquendi denegat facultatem, ab eorum quoq; pietate hactenùs repetatur, vt eis relinquendi vel sumendi ius adimãt, qui pertinaciæ furore cæcati in Donatistarum errore perseuerare voluerint: cæterùm illis, qui considerationem vnitatis & pacis se corrigere voluerint, absque interdicto huius legis capiendæ hæreditatis aditus pateat, si adhuc in errore hæretico constitutis aliquid antè donationis vel hæreditatis obuenit: his sanè exceptis, qui lite pulsati, putauerint ad Catholicam transeundum: quia de talibus credibile est, non metu cœlestis iudicij potiùs quàm terreni commodi auiditate, vnitatem Catholicam præoptâsse.

Ad hæc autem omnia præsidio opus est potestatum suarum quarumcumque prouinciarum. Sanè pro vtilitatibus Ecclesiæ quicquid intellexerint prodesse, agendi & impetrandi liberam decernimus legationem. hæc sunt quæ per legatos decreuit S. Synodus ab Honorio petenda esse.

CXXVII.

Intereà verò, vt, dum ijdem redirent legati, consultum esset Catholicorum securitati, ex eadem Synodo litteræ datæ sunt ad Iudices, vt patrocinium susciperent Catholicorum: additæque legatis litteræ commendatitiæ ad Romanum Pontificem, vel alios Episcopos in locis illis, vbi Imperatorem morari contigisset. Annuit his omnibus Imperator Honorius, vt ex eius rescriptis anno sequenti datis intelligi potest: ad illud enim vsq; tempus eiusmodi negotium perductum est. Meminit huius ex Concilio decretæ legationis S. Augustinus in epistola ad Bonifacium [a], & alijs in locis anno superiori recensitis, vbi occasione Generalis Concilij huiusmodi historiæ tractationem fusiùs prosecuti sumus: reliqua verò anno sequenti.

[a] Aug. epi. 50.

Quod rursum ad Africanæ Ecclesiæ res gestas pertinet: hoc ipso anno, sub ijsdem Consulibus (vt Acta publica à Notarijs excepta docent) S. Augustinus Hippone regio in ecclesia coram populo cum Felice Manichæo, qui ad hoc ipsum (vt idem Augustinus testatur) illuc venerat, vt errores Manichęorum disseminaret, biduo disputauit: cuius quidem disceptationis Possidius [b] meminit. Felicissimum sanè eiusdem Felicis conuersione ad Catholicam veritatem nacta est hæc disputatio finem: cùm alioqui hic versutior Fortunato fuisset hæreticus, & planè audacissimus ausus sit in ecclesia sua sanctum Augustinum agentem appetere. Sed reddamus hic ad finem diei secundæ disputationis positam, à Notarijs exceptam, ipsius Felicis damnationem hæresis, ac veræ fidei confessionem. sic enim se habet: *Cùm eandem chartam Augustinus Felici dedisset, etiam ille manu sua hæc verba scripsit* [c]: *Ego Felix, qui Manichæo credideram, nunc anathematizo eum, & doctrinam ipsius, & spiritum seductorem, qui in illo fuit: qui dixit, Deum partem suam genti tenebrarum miscuisse, & eam tam turpiter liberare, vt virtutes suas transfiguraret in fœminas contra masculina, & ipsas iterum in masculos contra fœminina dæmonia, ita vt posteà reliquias ipsius suæ partis configat in æternum globo tenebrarum. Has omnes & cæteras blasphemias Manichæi anathematizo.* & ad postremum apposita est ijsdem Actis vtriusque subscriptio in hæc verba:

[b] Possid. in Vita Aug. c. 16.

[c] Aug. con. Felicē Manich. lib. 2. in fine.

FELIX MANICHAEVS A S. AVGVSTINO CONVERSVS AD FIDEM CATHOLICAM.

Augustinus Episcopus his, in ecclesia coram populo gestis subscripsi.

Felix his gestis subscripsi.

Posthanc Felicis subscriptionem subijcienda sunt ista, quæ inter cætera antiqua monumenta à Nicolao Fabro Parisijs accepta, ex Bibliotheca Colon. Geruasiani descripta, in cuius codice in fine libri S. Augustini de hæresibus ad Quoduultdeum, hæc posita leguntur. *Ego Cynus ex Manichæis scripsi, quia si discessero antequam gesta subscribantur, sic sum habendus, ac si Manichæum non anathematizauerim. Felix conuersus ex Manichæis dixi sub testificatione Dei me omnia vera confiteri, de quo scio esse Manichæos vel Manichæas in partes Cæsarienses Mariam & Lampadiam vxorem Mercurij Argentarij, cum quibus etiam apud electum Eu. haxistum pariter orauimus, Cæsariã & Lucillam filiam suam Candidam quæ commoratur Thipasæ Victoriham Hispanam, Simplicianum Antonini patrem, Paulum & sororẽ suam qui sunt Hippone, quas etiam per Mariam & Lampadiam sciui esse Manichæas. hoc tantum scio. quod si aliud inuentum fuerit me scire supra quam dixi, me reum ego ipse confiteor.* sub jciebatur his præterea eiusdem S. Augustini admonitio de recipiendis Manichæis, nouem complectens anathematismos, quam cõmonitorium nominat, atq; sic se habet.

Commonitorium S. Augustini Episcopi Ecclesiæ Catholicæ quomodo sit agendum cum Manichæis qui conuertuntur, & quos pœnitet huius nefandi erroris.

Cum anathemazauerint eandem hæresim Manichæorum secundùm formam infrascriptam, libellumq; dederit vnusquisque eorum confessionis & pœnitentiæ suæ, atque anathematis eorum, petens in Ecclesia vel catechumeni vel pœnitentis locum, si libellus eius Episcopo placuerit, eumq; susceperit, det ei epistolam cum die & Consul, vt nullam de superiore tempore molestiam, vel de publicis legibus, vel de disciplina Ecclesiastica patiatur. & post ipsum diẽ si aliquibus indicijs Manichæus apparuerit, sentiat iustitiæ seueritatem, quæ talibus rebus adhibenda est, id est, vt ab eius consortio vel amicitia vel quacumque societate Christiani se abstineant, secundum Apostolicam disciplinam. Commendentur autem qui epistolas ab Episcopo acceperint, religiosis Catholicis vicinis, vel cohabitatoribus suis siue clericis siue laicis, per quorum ergà se curam frequentent ad audientiam sermonis Dei, & quorum testimonio posśint innotescere, nec facilè admittantur ad Baptismum si catechumeni sint, nec ad reconciliationem si pœnitentiæ locum acceperunt, nisi periculo mortis vrgente, vel si eos aliquanto tempore probatos esse cognouerunt Episcopi per eorum testimonium, quibus fuerint commendati. Formam ergo secundum quam debent hanc hæresim qui corriguntur anathematizare, ista est.

Qui credit duas esse naturas diuersis principijs existentes, vnam bonam, quod est Deus, alteram malam, quam non creauit Deus, habentem principes suos, & mala sua quæ non creuit Deus: anathema sit.

Qui credit duas naturas bellum inter se gessisse, & partem naturæ Dei in eodem bello principibus tenebrarum, & omnibus gentibus ad malam naturam pertinentibus fuisse permixtam, & ab eis teneri colligatam, oppressam, inquinatam, per quod & credi facit Dei naturam esse mutabilem & coinquinabilem: anathema sit.

Qui credit partem Dei ligatam & inquinatam teneri in dæmonibus, & in omnibus animalibus, fruticumque generibus & pescas Manichæorum electorum solui atque purgari, vt credatur pars Dei pollutà teneri in cucumeribus & melonibus & radiculis & porris & quibusq; vilissimis herbulis, & eis subueniri, cum ab electis Manichæorum ista comeduntur: anathema sit.

Qui credit hominem primum, qui est appellatus Adam, non à Deo factum, sed à principibus tenebrarum genitum, vt pars Dei quæ in eorum membris captiua tenebatur, copiosius & abundantius in terra teneretur, & isto modo creatum, cum masculi & fœminæ principes tenebrarum concubuissent, & fœtus suos maiori principi tenebrarum dedissent, & ille omnes comedisset, & cum sua coniuge concubuisset, atque ita ex illa Adam generasset, ligans in illo magnam partem Dei quæ ligata fuerat in omnibus fœtibus principum tenebrarum, quos ei manducandos dederunt: anathema sit.

Qui credit principes tenebrarum ligatos esse in cœlo, habentes in se colligatam in angustijs atque angoribus vitalem substantiam, hoc est partem Dei, & eo modo liberari de membris eorum, cum beatus Pater qui lucidas naues habet diuersoria & habitacula, id est solem & lunam, virtutes suas transfigurat in fœminas pulchras, quas opponit concupiscendas masculis principibus tenebrarum, & in masculos pulchros, quos opponit cõcupiscendos fœminis principibus tenebrarum, vt per ipsam concupiscentiam soluatur ex eis vitalis substantia, id est pars DEI, *& ex eorum membris liberata purgetur, anathema sit.*

Qui credit partem Dei, quæ de commixtione gentis tenebrarum non potuerit liberari atque purgari, damnare eam & in æterno affligi horribili globo, in quo globo includitur gens tenebrarum: anathema sit.

Qui credit legem quæ data est per Moysem, non esse à bono & vero Deo datam, nec Spiritu Dei boni & veri locutos Prophetas qui fuerunt in populo Israël, & in Canone Scripturarum diuinarum habentur apud Catholicam Ecclesiam: anathema sit.

Qui credit non habuisse veram carnem filium Dei D. N. Iesum Christum, nec natum esse de virgine Maria, neque veram carnem mortem fuisse perpessum, & à mortuis reuixisse, sed tantummodo spiritum fuisse sine carne: sic autè apparere voluisse, vt & caro putaretur quæ non erat, atque hoc modo contradicit Euangelio, vbi legitur Domino ipso dicente: Videte manus meas & pedes meos, palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Qui ergo sic confitetur Christum Dominum vt verum & integrum etiam hominem neget: anathema sit.

Qui credit Manem siue Manichæum, qui suprascripta omnia quæ anathemate & damnatione sunt dicta digna, prædicauit & docuit, Spiritum sanctum habuisse paracletum; cum ea omnia docere non potuit Spiritus veritatis, sed spiritus falsitatis: anathema sit. & præcipuè ipse Manes siue Manichæus, qui omnes suprascriptas impietates & alias sacrilegas & damnabiles fabulas docuit & conscripsit, & credendas miseris persuasit, intendens spiritibus seductoribus & doctrinis dæmoniorum mendaciloquorum: anathema sit. his subijciuntur ista.

Item forma epistolæ quam dat Episcop. conuersis, ista est.

Quoniam te Manichæorum auditorem pœnitet fuisse, vt ipse confessus es, anathema dicens blasphemijs, & impijssimæ atque immundissimæ hæresi eorum, ex qua te nonnisi fides Catholica saluum fecit, habebis hanc epistolam aduersus eos qui tibi temporis præteriti errorem, quantum ad istam nefariam pertinet sectam, obijciendum putauerint. quæscripta est de illo & Consule illo.

Electis verò Manichæorum qui se conuerti dicunt ad Catholicam fidem, etiamsi & ipsi secundum superiorem formam eandem hæresim anathematizauerent, non facilè dandæ sunt litteræ, sed cum Dei seruis esse debebunt, siue clericis siue laicis in monasterio vel xenodochio, donec appareant penitus ipsa superstitione caruisse, & tunc vel baptizentur, si non fuerint baptizati, vel reconcilientur, si pœnitentiæ locum acceperint; ne acceptis cito litteris, loca in quibus fuerant commendati deserant.

Commonitorium B. Augustini Episcopi de hæresi Manichæorum sub execratione anathematis explicit.

CXXIX Felice igitur ad Catholicam fidem conuerso, iam hæresis ipsa Manichæorum, etsi non prorsus extincta, sanè quidem eneruata atque debilitata penitùs fuit; vt nullus posthac inuentus sit, qui publicè eius patrocinium suscipere ausus fuerit, iam antè Fausto inde submoto. Nam cum Imperatorum legibus Manichæi in Africa exagitati fuerint, ipse erroris conuictus in iudicio, à Præside fuerat in insulam relegatus, vt idem sanctus Augustinus [a] testatur, qui aduersus eum commentarios elaborauit, vbi ait: *Faustus autem cõuictus, vel confessus quòd Manichæus esset, cũ aliis nonnullis secum ad iudicium Proconsulare perductis, eis ipsis Christianis, à quibus perducti sunt, intercedentibus, leuissima pœna (si tamen pœna dicenda est) in insulâ legatus est: quod suâ sponte quotidiè serui Dei faciunt, se à turbulẽto strepitu populorum remouere cupientes, & vndè publica terrenorum Principum vota per indulgentiam solent relaxare damnatos. Deniq; non multò post inde omnes eadem solemni sorte dimissi sunt.* hæc Augustinus de Fausto Manichæorum Episcopo, commendans in his mansuetudinem Catholicorum. Porrò aduersus eius scripta idem Augustinus triginta libris quàm fortissimè disputauit.

[a] *Aug. cõt. Faust. li. 5. c. 8.* FAVSTVS MANICHAEVS DAMNATVS ET RESTITVTVS.

CXXX SANCTISSIMI EPISCOPI SOLITI CONSVLERE APOSTOLICAM SEDEM.

Hoc item anno, ijsdem Consulibus, Innocentius Papa decretalem epistolam dedit ad S. Victricium Rothomagensem Episcopum, quam ipse expetijsset, vt in his quæ spectant ad Ecclesiasticam disciplinam, normam ab ipsa Apostolica sede acciperet. Hic namque ille magnus Victricius ætate longæuus, iam olim Iuliani Apostatæ temporibus miles, Christi confessor, miraculis egregiè nobilitatus: cuius præclarum certamen ex S. Paulino Nolano Episcopo, suo loco, quarto tomo à nobis recitatum est. Vides pios & doctrina spectatos sanctissimos Episcopos, quantumlibet satis ipsi sibi ad informandam plebem fidelem Ecclesiasticis institutis esse videri possent, ex fonte tamen solitos originario haurire aquas; quod nimirùm maioris scirent roboris esse, & maiori suscipi reuerentia, quod ab Apostolica sede constaret esse petitum. Porrò quod hoc annno Victricius egit, id ipsum præstitit sequenti anno S. Exuperius Episcopus Tolosanus, & alij alijs temporibus semper: vt appareat, sanctos quosque Dei amicitia coniunctos, gratiaque miraculorum pollentes ad sedis Apostolicæ doctrinam, tamquam ad diuinum semper in Petro loquens oraculum, conuenire solitos; illud firmum solidumque existimantes, quod tantæ sedis auctoritate intelligerent comprobatum. Vt planè perspicias, quales habendi sint, qui eius refugiant disciplinam, ac potestatem diuinitùs in Petro à Christo impertitam contemnant.

CXXXI REDARGVVNTVR NOVATORES DE EPISTOLA INNOCENTII PAPÆ

Quòd verò Nouatores dictam Innocentij Papæ fugillent epistolam, dum ipse negat recipiendam esse pœnitentiam sacræ virginis lapsæ, nisi defuncto viro, cui se titulo nuptiarum coniunxerat; obijcientes iniquè actum differendo lapsę pœnitentiam in obitum adulteri. Sed nihil æquius atque sanctius valuit decreto Romani Pontificis definiri, quàm vt reijciatur prætensa lapsæ virginis pœnitentia, quæ titulo nuptiarum cum adultero tanquam legitimo viro cohabitare delegit. Ita planè à sancto Victricio Episcopo Rothomagensi causam esse propositam, quæ idem Innocentius Papa præfatur in ea, quâ ad ipsum reddit epistola, intelligi potest, dum ait: *Quosdam enim asseris extitisse, qui statuta maiorum non tenentes, castitatem Ecclesiæ sua præsumptione violant, populi fauorem sequentes, & Dei iudicium non timentes.* quod dicerent iure ciuili tantummodò contrahendas, contractasque ratas esse habendas, nec vlteriùs soluendas. Præsumptiuas has nuptias Gilda huius temporis scriptor nominat, vbi lugens hæc ait [b]: *Spernuntur namq; primæ post monachi votum irritum, illicitæ licet, tamen propriæ coniugis præsumptiuæ nuptiæ, alia viri viuentis non externi, sed fratris filia adamatâ, &c.* Qui igitur in eiusmodi nuptijs perseuerare decernerent, planè inhabiles penitùs reddebantur, quibus pœnitentiæ remedio posset Ecclesia subuenire, nisi adultero coniugis loco habito morte sublato. Quàm autem pronus ad indulgentiam, facilisque ad veniam impertiẽdam Innocentius Papa esset, quæ idem ipse scribit ad sanctum Exuperium Episcopum Tolosanum declarant. Sunt pleraque alia, quæ in eiusdem Innocentij

[b] *Gild. de excid. Brit.*

Papæ epistolis esse nævos ijdem Novatores obtrectant: quæ cùm ab Apostolicis traditionibus, sanctorumque Patrum doctrina, vsu Ecclesiæ sibi vendicent auctoritatem, geminas potiùs esse, quàm nævos, nisi limis oculis aspexissent, satis intelligere, ac perspicuè cognoscere potuissent.

CXXXII. OBITVS PAVLAE.

Ijsdem huius anni Consulibus, Honorio sextùm & Aristeneto, S. Hieronymus obitum sanctæ Paulæ cõsignat, vbi ait [a]: *Dormiuit sancta & beata Paula septimo Kalend. Febr. tertia sabbati, post Solis occubitum, sepulta est quinto Kalend. eiusdem, Honorio Augusto sexies & Aristeneto* (sic restituendũ pro Aristenio) *Consulibus. Vixit in sancta proposito Romæ annos quinque, Bethlehem annos viginti: omne vitæ tempus impleuit annis quinquaginta sex, mensibus octo, diebus viginti & vno.* hęc ipse ad finem epistolę ad Eustochium, qua eiusdem clarissimę atque sanctissimæ fœminæ res gestas prosecutus est. Sed cuius nos hic obitum ex ratione temporis ponimus, eiusdem prosequamur & funus; quo veteres pariter mores Ecclesiæ referentur. Ait enim sanctus Hieronymus:

[a] Hier. ep. 27.

CXXXIII. FVNVS EIVSDEM.

Ex hinc non vlulatus, non planctus, vt inter sæculi homines fieri solent; sed psalmorum linguis diuersis examina concrepabant. Translatam Episcoporum manibus, & ceruicem feretro subijcientibus. ita quidem more maiorum, quo transferri consueuisse sacras sanctorum reliquias, alibi adnotauimus. Sed pergit: *Cùm alij Pontifices lampades cereosq; præferrent, alij choros psallentium ducerent, in media ecclesia spelunca Saluatoris est posita. Tota ad funus eius Palæstinarum vrbium turba conuenit. Quem monachorum latentium in eremo cellula sua tenuit? Quam virginum cubiculorum secreta texerunt? Sacrilegum putabant, qui non tali fœminæ vltimum reddidisset officium. Viduæ & pauperes, in exemplum Dorcadis* [b], *vestes ab ea præbitas ostendebant: omnis inopũ multitudo matrẽ & nutriciam se perdidisse clamabat. Quodque mirum sit, nihil pallor mutauerat faciem: sed ita dignitas quædam & grauitas ora compleuerat, vt eam putares non mortuam, sed dormientem. Hebræo, Græco, Latino, Syroq; sermone psalmi in ordine personabant, non solùm triduo, donec subter ecclesiam & iuxta specum Domini conderetur, sed omnem hebdomadam, cunctis qui venerant, suum funus & proprias credentibus lacrymas.* hæc de funere. pergit iam dicere de Eustochio matri carissimæ extrema persoluenti: cui nec nummum quidem tradit à matre esse relictum, sed magnum æs alienum, & curam fratrum ac sororum, nempe monachorum, quorum illa construxerat monasteria. Hæc verò vnà cum Paula nepte, Toxotij fratris filia, ibidem ad obitum vsque digno sanctitatis perseuerauit exemplo. sed de ea rursum inferiùs.

[b] Act. 9.

CXXXIV.

Hoc anno idem S. Hieronymus editam à Theophilo nouissimam Paschalem epistolam, sicut de alijs anteà fecerat, in Latinum transtulit. Testatur id quidem ipse in epistola hoc ipso anno ad eumdem Theophilum scripta, in qua de S. Paulæ obitu meminit, deque afflictione quam ipse ob Ecclesiæ turbines pateretur, significans plane tumbas Constantinopolitanæ ob expulsum à sede Chrysostomum eius Episcopum. ait enim [c]: *Ex eo tempore, quo beatitudinis tuæ accepi epistolas iuncto Paschali libro, vsque ad præsentem diem, ita mœrore, luctu, & solicitudine, ac diuersis super statu Ecclesiæ hinc inde rumoribus exagitatus sum, vt vix volumen tuum potuerim in Latinum sermonem vertere.* & ad postremum hæc de sancta Paula: *Ita enim sanctæ & venerabilis Paulæ confectus sum dormitione, vt absque translatione huius libri vsque in præsentiarum nihil aliud diuini operis scripserim. Perdidimus enim (vt ipse nosti) repentè solatium, quod (vt conscientiæ nostræ testis est Dominus) non ad proprias ducimus necessitates, sed ad sanctorum refrigeria, quibus illa solicitè seruiebat.* Sic igitur videas, hoc anno, quo sancta Paula obijt, sanctum Hieronymum laborâsse in reddenda Latinitati vltima Theophili epistola: quam illam ipsam esse, quæ tertio loco ponitur, ex argumento eius ab eodem Hieronymo eadem epistola summatim complexo, satis intelligi potest, cuius est exordium: *Nunc quoque Dei viui Sapientia.* in qua ex more, post nonnulla de ieiunio & Quadragesima, in Origenis errores inuehitur.

[c] Hier. ep. 31.

CXXXV. HIERONYMVS IN QVIBVS

Iunctus quippe erat S. Hieronymus Theophilo in dissipandis Origenistis, destruendisque erroribus Origenis, non autẽ in persecutione ab eo aduersus Ioannem Chrysostomum excitata, quod detestandum videbatur: laude quidem dignum illud, Origenistis atque erroribus Origenis resistere: quibus ad perdendam Catholicam veritatem à nonnullis ianua iam aperta erat. Cæterùm ipsum Hieronymum Chrysostomi causa maximo fuisse dolore affectum, adeò vt etiam in febrim inciderit, ipse suæ epistolæ exordio tradit, licet eum non nominet: nam de alijs Ecclesiarum turbis nihil est quod possit intelligi, cùm nõ essent alibi alia de re tunc concitati tumulus. Si enim in his conspirasset S. Hieronymus cum Theophilo; certè quidem sibi gaudendum, illique gratulandum fuisset, quòd scilicet res ex sententia euenisset. Rursum verò eodem Paulæ obitus tempore, se quoque in Latinum vertisse Regulas monachorũ à S. Pachomio, Orieso, & Theodoro scriptas, ipse in præfatione illis affixa testatur. extant ipsæ in appendice ad Cassianum Romæ cusum, & doctis notis viri insigniter eruditi Petri Ciacconi Toletani egregiè illustratum. Meminit scriptorum Pachomij, Orisij, atque Theodori Gennadius [d] agens de Viris illustribus. Vides quanta reuerentia prosecuti sint sanctissimi Patres instituta monachorum; quæ sanctus Hieronymus, hac ex parte etiam commendandus, profuturus (vt ipse testatur) Latinis suis, in Latinum conuertit. Sed iam ad res gestas sequentis anni progrediamur.

IVNGERETVR THEOPHILO.

HIERON. VERTIT IN LATINVM PACHOMII REGVLAS.

[d] Gennad. de Viris illustr. c. 11.

IESV CHRISTI
Annus 405.

INNOCENTII II. PAP. ARCAD. & HONOR. IMPP. Annus 4. Annus 11.

I. ANTHEMII CONSVLIS PIETAS EGREGIA.

QVINTO supra quadringẽtesimum anno, Stilicho secundùm & Anthemius Consules creati sunt, in Occidente ille, iste autem in Oriente. Porrò Anthemij insignis pietas à Patribus dignis elogijs prædicatur. Ad eum enim, simulac auditum est Consulem creatum esse, S. Ioannes Chrysostomus Cucuso ista scripsit [d]:

[d] Chryst. ep. 147.

Alij tibi Consulatus atque Imperij nomine gratulantur: ego autem magnificentiæ causa ipsis quoque maiestatibus Imperijsq; gratulor: neque enim te ornârunt, verùm abs te ornata sunt: quandoquidem etiam ea virtutis natura est, vt honores non aliunde mutuetur, verùm ipsa eos in sese circumferat, nimirùm hisce dignitatibus honorem præbens, non autem ipsa ab illis accipiens. Eaq; de causa ne amori quidem erga te nostro quicquam nunc adiunximus: nihil enim tibi amplius accessit: nec nos Præfectum atque Consulem amamus, sed dominum meum suauissimum Anthemium cùm magna prudentia atque ingenij acumine, tum etiam ingenti philosophia refertum. Ac proinde te quoque beatum prædicamus; non quòd ad hunc thronum euectus sis; sed quia vberiorem prudentiæ tuæ atque humanitatis demonstrandæ materiam accepisti. Atque iis omnibus, quibus iniuria fit gratulamur: latum scilicet animæ tuæ portum intuentes, eam vim habentem, vt innumera naufragia depellere queas, atque efficere, vt ij qui in atrocissimam tempestatem inciderunt, ex animi sententia nauigent. Ac propterea exultamus, & latitia diffundimur, Imperium tuum, commune eorum qui iniuria afficiuntur, factum esse existimantes, quo etiam nunc ipsi fruimur, vt qui ex virtutum tuarum magnitudine propriam nobis voluptatem fingamus. hactenùs ad Anthemium nouum huius anni Consulem Chrysostomus. Addamus & his quæ inter ipsum Anthemium & S. Aphraatem transacta sunt.

II.

Coluisse hunc quidem viros pios sanctosque monachos, argumento sunt, quæ de eodem Anthemio Theodoretus in Aphraate (de quo nos plura superiùs) ita scribit [e]: *Aiunt autem, Anthemium, qui postea fuit & præfectus & Consul, cum electus Legatus profectus est ad Persas, ad eum* (nempe Aphraaatem) *attulisse tunicam apud Persas contextam, & dixisse: Cùm scirem vnicuiq; suam dulcem esse patriam, & qui illic nascuntur fructus esse iucundissimos; hanc ex patria ad te attuli tunicam, rogoq; vt eam accipias, ego verò sim tuæ benedictionis particeps. Is autem eam quidem primùm iussit poni in subsellio. Deinde*

[e] Theodor. hist. sanct. Patr. c. 8.

QVAE TRANSACTA INTER ANTHEMIVM ET APHRAATEM.

Cùm multi fuissent interiecti sermones, dixit se angi animo, vtpotè quòd sit in duas partes diuisa cogitatio. Illo autem rogante causam: Semper (inquit) constitui habere vnum solum qui meum habitaret: mihiq; ipsi hanc legem præscripsi, vt mihi omnino denegetur duorum simul habitatio. Cùm ergo vnus mecum iam sexdecim annis annis habitâsset, & esset mihi cordi: acceßit quidam meus contribulis, volens mecum habitare, & rogans vt hoc sibi liceat. hoc mihi mentem distrahit: duos enim simul habere non patiar: contribulem enim amplector vt contribulem: priorem autem, vt qui mihi cordi fuerit, expellere, & graue & iniquum existimo. Anthemius verò: Meritò (inquit) ô Pater: neq; enim fas est, vt eum, qui tibi plurimo tempore inseruijt, amandes, tamquam non aptum; eum autē, cuius morum nondum feciſti periculum, propter solam admittas patriam. Ad hæc diuinus Aphraates: Non accipiam ergo (inquit) ô vir admirande, hanc tunicam: duas enim habere nō patiar. Est enim hæc mea quidem sententia iucundior, tua autem melior ea quæ mihi tanto tempore inseruijt. sic ergo sanctus euitauit; quod instituto suo obstare sciret munus Anthemij.

III. ANTHEMII FIDELITAS.

Qui quidē pietatis ac fidelitatis eximium posteà specimen edidit, cū defuncto Arcadio Imperatore, pro Theodosio puero regimen susciens totius Imperij, eidem ipsum integrum illibatumque seruauit. Sic igitur eximijs illustris virtutibus Anthemius, haud maiorum suorum voluit offundi tenebris, & perperam gestis infamari; cùm illius Philippi nepos fuisse dicatur, qui Arianorum nequissimus S. Paulum Episcopum Constantinopolitanum à throno expulit, & strangulandum curauit [a]. At de Consule hactenùs, nec nos purpura diutiùs detineat: inuisamus potiùs eundem Ioannem Chrysostomum Cucusi commorantem. Qui quidem rigore asperrimæ hiemis ita morbo consectus est, vt penè ex hac vita decesserit. testatur id ipse quidem in epistola ad Olympiadem scripta cū iam conualuisset, veris tempore: vbi ait [b]:

[a] Socra. li. 7. cap. 1.

[b] Chryſ. epiſt. 6.

IV. QVAE IN HIEME PASSVS S. IOANNES CHRYSO.

Ab ipsis mortis ianuis reuocatus, hæc ad te scribo. & paulò pòst: *Hiems enim grauior quam solebat, exorta, grauiorem quoq; nobis stomachi hiemem inuexit: nihiloq; melius ac commodius, quàm qui mortem obierunt, immo etiam grauius hos duos menses confeci. Hactenùs enim lucis huius vsura fruebar, vt malorum, quibus vndique cingebar, sensu afficeret. Omniaq; mihi noctis instar erant, hoc est tam dies, quàm diluculum atque ipsa meridies: totosq; dies lecto affixus exigebam. Cumq; innumeras rationes comminiscerer, contractum tamen ex acerrimo frigore detrimentum haudquaquam excutere poteram. Quamuis enim ignem etiam accenderem, & grauissimum fumum perferrem, & cubiculo inclusus tenerer, sexcentisq; vestibus memet obuoluerem, ac ne limine quidem pedem efferre auderem: nihilominùs tamen extremos cruciatus patiebar: quippe cùm vomitus subinde orirentur, capitis dolores, cibi fastidia, perpetuaq; vigilia: siquidem noctis pelagus vsque adeò longum insomnis exigebam.* hæc quidem se perpessum esse ad veris vsque tempus, ibidem tradit, eademque rursus ad eamdem ipse conscripsit [c]: quibus & addit: *Hic enim non modò necessariorum medicamentorum penuria est, cæterarumq; rerum quibus ægrum ac dolore confectum corpus releuari posset; verùm etiā fames & pestis imminent. Atque hæc omnia mala perpetuus latronum impetus iam parturit, qui quàm longissimè grassantes, atque omnes vndique vias intercludentes, hinc quoque non paruum ijs qui iter faciunt periculum creant.* hæc ipse. Aduenientе enim vere, solutaque hieme, Hauri hactenùs inclusi domibus, audaciori furore progressi, cuncta depræda tione atque strage miscebant. de quibus frequens est eiusdem CHRYSOSTOMI querela ad suos diuersos amicos scribentis.

[c] Hier. epi. 15.

V. IOANNIS CHRYSO. EXCELSVS ANIMVS.

Quàm autem celso animo ista ipse perferret, & mente superior his omnibus esset, audi ipsum inter alia ad Antiochenos presbyteros ista scribentem [d]: *Hoc habet ote, nos stomachi imbecillitate liberatos esse, commodeq; valere, ac nec obsidione, nec latronum incursionibus, nec loci solitudine, nec sexcentorum aduersorum casuum turba, nec denique vllo alio huiusmodi incommodo deijci ac conturbari, verùm ingenti securitati otio & quieti fruì, ac singulis diebus de rerum vestrarum statu in cura esse,* &c. Verùm cum adeò in dies magis magisque increbesceret Hauorum incursus: factum est, vt quibus custodia Ioannis mandata erat, rati minùs tutum locum esse Cucusum: cùm exegisset (vt ait Palladius [e]) in annum in Arabissum magis munitum Armeniæ oppidum, ipsum non sine magno periculo transferrent. cuius quidem peregrinationis periodum ex verbis eiusdem Chrysostomi hæc ipsa scribentis ad Elpidium [f] Episcopum hic reddamus.

[d] Chryſoſt. epiſt. 130.

[e] Pallad. dialog. de reb. Ioan. Chryſoſt.

Neque enim (inquit) *certo vllo loco diffixi fumus; verùm nunc Cucusum, nunc Arabissum, nunc voragines, atque deserta loca circumimus. Vsque adeò cuncta tumultibus ac perturbatione plena sunt, flammaq; & ferrum tam corpora quàm ædificia omnia confecit. Ac iam etiam vrbes vnà cum viris omnibus funditùs excisæ atque euersæ sunt; nouisq; quotidiè rumoribus perculsi, sedes mutamus; graue quoddam ac nouum exilij genus perpetientes, mortemque in dies expectantes. Nam ne castello quidem perinde atque carcere nunc inclusi, fidenti animo esse possumus; propterea quòd Isauri huiusmodi arces obsidere non dubitent. Ad quas molestias etiam grauis morbus acceßit: cuius nunc ægrè acerbitate depulsâ reliquias adhuc circumferimus.* hæc ad Elpidium. Quibus coniunge quæ ad Theodorum diaconum idem in hæc verba conscripsit [g]: *Obsidio nostra in dies ingraueſcit; atque in hac arce, tamquam in laqueo, desidemus. Quippe iam etiam intempesta nocte, præter spem omnem & expectationem trecentorum Isaurorum agmen oppidum percursauit, peneq; nos cœpit. Verùm Dei manus confestim eos, nobis etiam nihil tale sentientibus, hinc auertit: ita vt non modò periculo, sed periculi metu vacui essemus: ortaq; die, tum denique quod contigerat, resciuerimus.* hæc ibi: sed & ad Nicolaum presbyterum, quæ Arabissi pateretur, pluribus narrat [h]. Scripsit inde & ad alios amicos, prolixiorem verò epistolam [i] ad Olympiadem, vbi & ad finem hæc de Pelagio recens emrgente hæresiarcha:

[f] Epiſcopum hic] *Epiſcopum* Cucuſi *hic* Baron.

[g] Idem ep. 135.

[h] Chryſoſt. epiſt. 69.

[i] Idem epi. 4.

VII. PELAGIVS MONACHVS HAERESIARCHA DE TEGITVR.

De Pelagio monacho magno dolore affectus sum. Cogita igitur, quot quantisq; coronis digni sint qui forti animo in acie steterunt; cùm viros tam piè ac sanctè tantaq; cum tolerantia viuentes, abripi, atque in fraudem impelli videamus. Ex his quidem probè intelligere possumus, hoc potissimùm anno Pelagium in Oriente diu in vestitu ouinæ pellis delitescentē, velatumque hypocrisi, iam qualis intùs erat, ab aliquibus lupum fuisse detectum: cùm tamen ipse versipellis, instar Protei, ne qualis esset, impius deprehendi posset; diuersas sæpè ex pietate formas compositas superinduceret. Innotuit autem in primis nonnullis Ægypti monachis, penes quos diutiùs versatus est. Ad hunc Isidorus Peluſiota iam factum instabilem, & instar Cain vagum super terram, ista conscripsit:

[k] Iſid. li. 1. epiſt. 314.

VIII. PELAGIVS SENEX ET VAGVS MONACHVS.

Cani [l] effusi sunt in Ephraim, & ipse ignorauit: vitiosis nimirùm affectionibus iuueneſcens. Eodem modo tibi quoque ingens amorum turba canitiem inuexit: & tamen rigidum atque inflexum animum habes, ex alio monasterio ad aliud subinde migrans, atq; omnium mensas perscrutans & explorans. Quamobrem si tibi carnium nidor, atque obsoniorum condimentum curæ est: ijs qui magistratus gerunt, potiùs blandire, atq; vrbium caminos vestigа. Neque enim homines eremitæ facultates eas habent, vt te, quemadmodum tibi gratum est, excipere valeant. hæc ad Pelagium monachum vagum Isidorus. At vagationis Pelagij haud putamus causam fuisse popinas absumendi, sed pateram venenatæ hæresis propinandi. sed de eo suo loco pluribus hæc autem occasione Chrysostomi epistolæ hoc anno Arabissi datę, obiter meminisse satis. Iam verò ad ipsum Ioannem ibidem agentem exulem redeamus.

[l] Oſeæ. 7.

IX. VLTIMA LVCVBRATIO IOANNIS CHRYSOSTOMI.

Scribens ad Olympiadem, mittere se ait lucubrationem à se elaboratam Chrysostomus; quò ipsius in afflictione positus animus non obruatur molestijs, sed desuper tamquam pennis quibusdam extollatur, & optimum inde sibi ipsa remedium parare queat. ait enim [m]: *Mitto ad te, id quod nunc litteris mandaui, nempe, Eum qui se ipsum non læserit, à nemine alio lædi posse. Hoc quippe contendit, atque in eo versatur ea oratio, quam nunc ad te mitto. quare fac eam assiduè peruoluas, immo etiam, si per valetudinem licet, recites. Id enim pharmacum (si quidem volueris) tibi sufficit.* hęc ipse. Est autem ea scriptio, tractatus ille Chrysostomi, cuius est titulus [n]: *Quod nemo lædituſ, nisi à seipso.* cui inconsultè præfigitur inscriptio Homiliæ: cùm nequaquam ea traditio in ecclesia ad populum habita sit, sed opus in cubiculo elaboratum, ac posteris scriptorum monumentis traditum: & quidem huiusmodi

[m] Chryſo. epiſt. 4.

[n] Extat. to. 5.

modi, vt ipsum solum satis esse possit ad absolutissimum philosophum efformandum: nouissimus sanè tanti Patris partus, quem dolore conceptum, morte etiam nobili consecrauit: vnde eum iure quis appellet *Benoni* [a], filium nempe doloris; sed ipse *Beniamin* magis propriè dicendum putauit, videlicet dexteræ filium; vtpotè qui efficacissimus sit, quemlibet afflictionum abyssо summersum, consolatione erigere, atque spirituali lætitia super cœlos efferre; ac proinde dignissimus qui semper præ manibus habeatur, vtpote dulcissima tanti Patris vltima verba.

[a] *Gen. 35.*

X. IOANNES CHRYSOSTOMVS CVRAM GERIT PHOENICVM ET GOTHORVM.

Qui igitur pro ratione scriptorum, quibus alios ad sublimem philosophiæ verticem eleuauit, se ipsum ad numeros eosdem composuit, licet innumeris premi videretur angustijs: his omnibus eminentiùs euolans, aliorum longè licet absentium prospiciebat incommodis. Hinc enim Arabisso contemplatur eam, quæ in Phœnicia erat Ecclesia, ex Gētilibus ad fidem haud pridem collecta, de qua superiùs mentio facta est. Ei enim ministris indigenti ac sumptibus, datis ad amicos litteris, consulere in omnibus, quibus opus haberet, nō prætermisit. Ad hæc namq; spectant diuersæ ipsius epistolę [b] ad diuersos datæ, quas hic tantùm tibi notâsse satis: si velis, perlegere ipse poteris. ea quidem curat (vt ipse testatur [c]) cùm Cucusi moraretur, & cùm posteà Arabissum translatus est.

[b] *Chryso. ep. 51. 53. 54. 55. 69. 123. 126.*

[c] *Chry. ep. 123.*

XI. [d] *Chry. epist. 69.* DE GOTHORVM ECCLESIA

Sed & Gothorum Ecclesiæ viduatæ pastore propensiorem tunc curam gerebat: de qua inter alia ad Olympiadem ista habet [d]: *Narrauerunt mihi Marsi & Gothi monachi, apud quos Serapion Episcopus perpetuò delitescebat, Moduarium diaconum venisse, illud afferentem, eximium illum virum Vuilam, quem non item pridem Episcopum creaui, atque in Gothiam misi, multis ac magis rebus gestis, diem suum extremum clausisse: ac Regis Gothorum litteras attulisse, quibus, vt ad eos Episcopus mittatur, petit,* &c. rogat ipse vt curet differri negotium, ne per aduersarios id fieret, quos sciret illis fore præfecturos immeritum penitùs hominem, & multorum criminum reum; sperans, si liberaretur, oportunitati illorum se optimè consulturum. Vides planè (non vt plerique tradunt, aduersus quos superiùs disseruimus) nequaquam Gothorum Ecclesiam omnem Arianorum esse labe fœdatam. Constat sanè Gothos illos extitisse Catholicos, qui à IOANNE CHRYSOSTOMO & peterent & acciperent sacratos Antistites.

XII. [e] *Zos. l. 5. c. 17.* IOANNES CHRYSO. REDIMIT CAPTIVOS ET PAVPERES ALIT.

Sed & prospexisse ipsum indigenarum egestati, quamuis exul esset & peregrinus, auctor est Sozomenus, dum ait [e]: *Ioannes porrò postquàm in exilium eiectus fuit, etiamnùm clarior euasit. Nam cum pecuniarum haberet copiam, quas & alij multi afferebant, & Olympias illa ministra mittebat; multos captiuos ab Isauris redimebat, ac suis restituebat; multisq; egenis necessaria suppeditabat. Quibus autem pecunijs opus non erat, eos oratione sibi conciliabat: eratq; perquam carus Armenis, apud quos agebat, & eorum finitimis: ac multi tum Antiochia, tum ex reliqua Syria ad ipsum frequentabant.* hæc Sozomenus.

XIII. [e] *Apud Pal lad. dial.* ROMANVM CONCILIVM.

At quid Romæ hoc anno in causâ ipsius Ioannis actū sit, hæc tantùm habes ex Theodoro Romanæ Ecclesiæ diacono f: *Congregati Italiæ Episcopi Imperatorem orant, vt scriberet Arcadio fratri suo, vt iuberet Tessalonicæ Concilium fieri, quò facilius possent vnà vtraque partes Orientis Occidentisq; concurrere: addentes, perfectam Synodum non numeri quantitate, sed qualitate certam & irrefragabilem laturam fore sententiam. His inflammatus Imperator Episcopo quidem Romano scribit, vt mittat Episcopos quinque, presbyteros duos Romanæ Ecclesiæ, diaconum vnum, qui ipsius ad fratrem Arcadium epistolas ferrent. Erat autem hic tenor epistolæ:*

XIV. EPISTOLA HONORII AD ARCADIVM.

Tertio iam scribo ad mansuetudinem tuam, orans vt quæ contra Ioannem Episcopum Constantinopolitanum malignè gesta essent, corrigeret. Verùm id hactenùs (vt video) factum non est. Quocirca rursum per sanctos Episcopos & presbyteros scribo, pacis Ecclesiasticæ auidus, & ingenti cura solicitus (pacatis enim Ecclesiis, Imperio quoq; nostro pax prouenit) vt Episcopos Orientales iubeas Thessalonicæ conuenire. Nosti quippe, quòd Occidentales Episcopi electos viros miserunt seuerè constantiæ, & qui neutram in partem inclinentur amore vel odio, Episcopos quinque, presbyteros Romanæ Ecclesiæ duos, vnumq; diaconum. Quos vt cum omni honore suscipias, quæso. Vt, si quidem illis persuasum fuerit, Ioannem iustè fuisse expulsum; doceant me ab eius communione discedere. Sin autem deprehenderint, sponte malignatos Orientis Episcopos, ab illorum te itidem communione secernant. Quanam verò sit Occidentalium de Episcopo Ioanne sententia, ex omnibus fermè epistolis constat, quas ad me frequentes dederunt. Ex his duas, idem continentes quod reliquæ, subdidi, scilicet Romani, & Aquileiensis Episcopi. Hoc autem ante omnia de tua mansuetudine postulo, vt Theophilum Alexandrinum, inuitum etiam adesse præcipias; per hunc enim mala omnia emersisse memorantur: vt aduenientium Episcoporum Synodus, in nullo impedita, congruam temporibus nostris afferat pacem. hactenùs epistola Honorij ad Arcadium. Subdit his verò Theodorus:

XV. LEGATIO EX ROMANO CONCILIO CONSTANTINOPOLIM.

Acceptis igitur sancti viri Aemilius & Cythegius & Gaudentius Episcopi vnà cum Valentiano Bonifacioq; presbyteris, Imperatoris Honorij & Papæ Innocentij, & Italiæ Episcoporum Chromatij Aquileiensis, & Venerij Mediolanensis, ac reliquorū Episcoporum epistolis, vnà & cōmonitorio Concilij totius Occidentis, cōditionibus publicis Constantinopolim conceßere. Erat autem commonitorium huiusmodi: Non oportere Ioannem iudicium aggredi, nisi illi priùs Ecclesia communioq; redderetur: vt omni dilationis occasione sublata, sua sponte Concilium ingredi posset. hæc Theodorus. Quid autem acciderit legatis his post hæc in via, vel cum Constantinopolim peruenerunt: quoniam aduentus illorum contigit, postquàm Arsaico pseudoēpiscopo defuncto, suffectus est in locū ipsi Atticus; de eo suo loco dicturi sumus. Quarumnam autem ciuitatum legati missi Episcopi fuerint, non exprimitur; verùm apud Metaphrastem Æmilius dicitur Beneuentanus Antistes. Cæterùm etsi hoc anno, ex consulto Patrum, legatio ad Orientem decreta est: haud tamen missa, nisi transacta hieme, cùm iam (vt diximus) non ampliùs Arsaicum, sed Atticum eius successorem inuenerunt eidem substitutum.

XVI.

Quod verò Theodorus affirmat, eosdem legatos à Romano Concilio missos, non solùm Innocentij Papæ & Honorij Imperatoris, sed aliarum sedium in Italia Episcoporum secum litteras attulisse: constat quidem omnes non pacificis tantùm litteris, sed etiam communicatorijs, vel formatis, cum Ioanne Chrysostomo communicâsse. quæ quidem litteræ minime reperiuntur: sed id intelligitur ex his, quæ ad hos ipsos datæ extant, epistolis S. Ioannis Chrysostomi, vt inter alios ad Chromatium Episcopum [g] Aquileio, quibus gratias agit pro sedulo ac diuturno in causa sua ipsius impenso officio. Desiderabatur verò inter Chrysostomi epistolas ea tunc temporis ab ipso ad Venerium Mediolanensem Episcopum scripta: quam nos ex codice Vaticano acceptam à piæ memoriæ Guiglielmo Syrleto Cardinali Bibliothecario (quòd nondum typis tradita habeatur) hic tibi reddendam curauimus. sic verò se habet ipsius titulus:

[g] *Chryso. epist. 155.*

XVII. IOANNIS CHRYSOSTOMI EPISTOLA AD VENERIVM EPISCOPVM MEDIOLANENSEM.

Sancti Patris nostri IOANNIS *Archiepiscopi Constantinopolis Chrysostomi epistola ad* VENERIVM *Episcopum Mediolanensem.*

Fortem vestrum & virilem animum, itemq; & veritatis vindicandæ fiduciam, & prædicandæ libertatem, tametsi vel anteà cuncti cognouerant: fecit tamen temporum conditio, vt ipsa quoque appareat summa fraterna beneuolentia, & charitas, & pietas, ac frequens commiseratio, & diligens denique procuratio vestra Ecclesiarum. Nimirùm vti vel in mari gubernatorem, qui sit optimus, magnæ tempestates, vel in corporibus peritissimum medicum morbi difficillimi ostendunt: ita qui ad studium pietatis vitam omnem comparârit, quique animi magnitudine præcellat, facilè rerum declarant asperitates & temporum. Quod sane cùm accidit iam vobis, tum verò pro parte vestra probè omnia directa, nec quicquam prætermissum. Sed quoniam homines, qui istas & pariunt perturbationes & pepererunt, eò peruenerunt prauitatis, vt modò non defungi prioribus, sed certare etiam cum ijs conentur: moneo vos atque hortor vniuersos, vt promptè animum valentissimum adhibeatis, neque istud dissolui tantum studium patiamini. Quin intendite magis, etiam si mille accidant difficultates. Etenim qui sudoribus atque ærumnis pluribus magnum aliquid & homine generoso dignum obierint, maiora ij præmia consequentur, quàm qui facilè & nullo negotio idem confecerint. Siquidem vnusquisque (quod beatus

inquit Paulus) tantum mercedis accipiet, quantum laboris exanlarit. Quamobrem minimè ista vobis diutina fatigatio causam afferat desperandi; verùm potiùs ipsum decus excitet. Nam quò grauior ad tentationem fit accessio, eò auctior erit ad coronas adiunctio, affluentque ampliùs vobis debita certaminum præmia honestorum. hactenùs CHRYSOSTOMI epistola ad Venerium. Extant & aliæ complures ad Occidentales Episcopos datæ à IOANNE litteræ, quinetiam & ad Aurelium Episcopum Carthaginensem [a], cui cum Catholica Ecclesia communionis fœdere iungebatur: sunt illæ quidem perbreues, & memoria vtriusque dignæ quæ hic describantur.

[a] *Chrysost. epist. 149.*

XVIII. IOANNIS CHRYSOSTOMI EPISTOLA AD AVRELIVM EPISCOPVM CARTHAGINENS.

Papæ quanta est generositas animus, atque charitatis ac pietatis fructibus abundans! Quippe cùm ipse tanto itineris interuallo à nobis distitus, tamquam præsens ac nobiscum degens, nos ceperis, tibiq; deuinxeris. Siquidem charitatis tuæ ardor, eaq; odoris suauitas, quæ ex tua loquendi libertate ac pietate manat, ad nos vsque qui in extremo Orbis recessu collocati sumus, penetrauit. Ac propterea ingentes tibi gratias agimus. Propterea, inquam, te beatum prædicamus, quòd cùm magnũ laborem ac sudorem pro omnibus orbis terræ Ecclesiis susceperis, maximas tibi apud benignum Deum coronas condidisti. Teque hortamur atque obsecramus, vt in hoc præclaro certamine persueres. Neque enim te fugit, quænam hinc præmia oriantur. Nam si quispiam vnum aliquem in uria affectum, ac præter ius læsum subleuans, mercedem sermone præstantiorem à Deo obtinet: cogites velim, quantum ipse præmium accepturus sis, qui tot Ecclesias perturbatas per egregium huiusmodi studium ac diligentiam tumultibus ac perturbatione liberes, atque in tranquillum pacis portum appellere studeas. hucusque epistola ad Aurelium: omittimus referre alias eiusdem fermè argumenti ad alios Occidentales Episcopos ab ipso Ioanne conscriptas.

XIX. IMMINENS PERICVLVM VNIVERSALIS SCHISMATIS.

Ex his perspicuum est, vnà cum Romano Pontifice Occidentalis Ecclesiæ Episcopos omnes, etiam transmarinos, pro restitutione IOANNIS CHRYSOSTOMI laborâsse; Orientalis verò, exceptis illis qui erant communicationis Ioannis, contrario planè studio obnisos esse: adeò vt in magno periculo Catholica Ecclesia versaretur, ne schismate Oriens dirimeretur ab Occidente. Id quidem est, quod ipse scribit Chrysostomus ad Arabium [b]: *Scitis enim (perspicuè, inquam, scitis) omnia tumultibus ac perturbatione plena esse, nec pro Constantinopolitana tantùm vrbe, sed pro vniuerso terrarum orbe preces fundendas esse: quandoquidem malum initio hinc ducto, nescio qui cuiusdam profluuij instar effusum, per vniuersum terrarum Orbem Ecclesias peruastat.* hæc ipse. Inter Orientales autem qui Ioannis causam amplexati essent, Anysius erat Thessalonicensis Episcopus, & alij Antistites Macedoniæ, qui Occidentalibus ad patrocinium ipsius Chrysostomi se coniunxerunt: ad quos extat eiusdem Ioannis epistola [c]. His quoque pro eodem Ioanne iunctus erat Alexander Corinthiorum Episcopus, vt ad eum eiusdem Chrysostomi datæ litteræ [d] fidem faciunt.

[b] *Chrysost. epist. 121.*

[c] *Chry. epist. 163.*

[d] *Chrysost. epi. 164.*

XX. ARSACII OBITVS.

Dum hæc igitur agerentur, contigit intrusum pseudoepiscopum, inuceratum dierum malorum, Arsacium hac vita defungi. mortuum quidem illum hoc anno, tertio Idus Nouembris, cùm annos vitæ exegisset octoginta & vnum, auctor est Socrates [e], cum hæc ait: *Arsacius non diu illum gesit Episcopatum: nam sequenti anno ad secundum Consulatum Stilichonis & Anthemij (est hic præsens annus) tertio Idus Nouembris mortem obijt.* Vacauit autem ea sedes vsque ad sequentem annum, cùm creatus est Atticus, de quo suo loco dicendum.

[e] *Soc. l. 6. c. 18.*

XXI.

Iam verò ad res Africanæ Ecclesiæ hoc anno gestas stylum admoueamus. Vidimus anno superiori legationem ad Honorium Imperatorem ex Concilio Carthaginensi fuisse decretam, qua rogarunt, legibus à Theodosio antè sancitis cohiberi debere perfidos Donatistas, q publicis conuentionibus à Catholicis Episcopis inuitati ad conferendum de rebus inter se olim antiquis quæstionibus agitatis, non tantùm resilierint, sed diuersas clades aduersus plerosque Catholicos Episcopos atque eorum Ecclesias intulissent. Porrò in præsentem annum legatorum ad Comitatum profectio dilata est: sed antequam iidem Imperatorem adierint, priuatæ Episcoporum querelæ præcurrerant, & inter alias Maximiani Bagaiensis Episcopi Catholicæ communionis. Quænam hæ fuerint, S. Augustinus in epistola ad Bonifacium declarat his verbis [f]:

[f] *Aug. epi. 50.*

XXII. MAXIMIANVS VAGIENSIS EPISCOPVS QVANTA PASSVS A DONATISTIS.

Iam enim nos præuenerant ex alijs locis quædam Episcoporum querelæ grauissimæ, qui mala fuerant ab ipsis multa perpessi, & à suis sedibus exturbati: præcipuè horrenda & incredibilis cædes Maximiani Episcopi Catholici Ecclesiæ Vagiensis effecit, vt nostra legatio iam quid ageret, non haberet. Iam enim lex fuerat promulgata, vt tantæ immanitatis hæresis Donatistarum, cui crudelius parci videbatur, quàm ipsa sæuiebat, non tantùm violenta esse, sed omnino esse non sineretur impune: non tamen supplicio capitali, propter seruandam etiam circa indignos mansuetudinem Christianam, sed pecuniarijs damnis propositis, & in Episcops vel ministros eorum exilio constituto. Supradictum quippe Episcopum Vagiensem *, quoniam apud ordinarium Iudicem, dicta inter partes sententia, obtinuerat basilicam, quam illi, cùm Catholica esset, inuaserunt; stantem ad altare, irruentes horrendo impetu & furore crudeli, fustibus & huiusmodi telis, lignis denique eiusdem altaris effractis, immaniter ceciderunt; pugione etiam percusserunt in inguine: quo vulnere sanguis effluens eum examinem redderet, nisi ei ad vitam maior sæuitia eorum profuisset.*

* Bagaiensis.

* Bagaiensem.

XXIII.

Nam cùm grauiter sauciatum per terram insuper traherent, exundanti venæ puluis obstrusus sanguinem obtinuit, cuius effusione ibat in mortem. Deinde cùm ab eis tandem relictum nostri cum psalmis auferre tentarent: illi ira ardentiore succensi, eum deportantium manibus abstulerunt, male multatis fugatisq; Catholicis, quos ingenti multitudine superabant, & facilè sæuiendo terrebant. Inde in quandam turrem leuatum, tam defecisse arbitrantes, cùm ille adhuc viueret, abiecerunt. Sed quodam molli aggere exceptus, & à quibusdam nocte transeuntibus per lucernam conspectus, agnitus, atque collectus, & ad religiosam domum apportatus, adhibita magna cura, post multos dies, cùm ab illa desperatione recreatus esset, occisum eum tamen fama scelere Donatistarum etiam trans mare nunciauerat. Quò post quàm venit, & vita eius inopinatissima apparuit, cicatricibus suis tam multis tamque ingentibus, tam recentibus, non frustra fama mortuum se nunciasse monstrauit. Auxilium ergo petiuit ab Imperatore Christiano, non tam sui vlciscendi causa quàm tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ. Quod si prætermisisset, non eius fuisset laudanda patientia, sed negligentia meritò culpanda. hactenùs de Maximiano Augustinus ad Bonifacium, agit de his etiam alibi sæpiùs: nam & in Collatione diei tertiæ [g] dixisse tunc Catholicos tradit, in eadem Bagaiensi ciuitate Basilicã à Donatistis incensam fuisse, & ignem iniectos esse sacros codices. Eadem quoque de Maximiano refricat idem Augustinus, cùm contra Cresconiũ agit, vbi & in memoriam reuocat aliud facinus Donatistarum: quibus omnibus Honorium noua edita sanctione ipsos Donatistas exagitâsse tradit, dum ait [h]:

MAXIMIANVS AD HONORIVM IMP. SE CONFERT.

[g] *Aug. in Breuic. collat. diei. 3. c. 11.*

[h] *Aug. cõt. Cresc. l. 3. c. 43.*

XIV. SERVVS EPISCOPVS QVAE PASSVS A DONATISTIS.

Omitto, antè quanta commiserunt, quibus eaſdem leges aduersus errorem vestrum constitui coegerunt, magis Christiana mansuetudine temperatas, quàm in tam magna scelera vi congrui vigoris exertas. Episcopus Catholicus à Thuburſicubure, Seruus nomine, cùm inuasum à vestris locum repeteret, & vtriusque patris procuratores Proconsulare præstolarentur examen: repentè sibi in oppido memorato, vestris armatis irruentibus, vix viuus aufugit. A quibus pater eius presbyter, ætate & moribus grauis, ea cæde, qua vehementer afflictus est, post dies paucos excessit è vita. hæc Augustinus. Ista autem omnia perlata sunt ad Imperatorem, antequam legati à Concilio missi ad ipsum Honorium peruenirent, vt idem sanctus Augustinus in dicta epistola ad Bonifacium tradit, testaturque in litteris ad Ianuarium his verbis [i]: *Ex Concilio autem nostri Episcopi legatos ad Comitatum miserunt, qui impetrarent, vt non omnes Episcopi & clerici partis vestræ eadem condemnatione decem librarum auri, quæ in omnes hæreticos constituta est, tenerentur, sed hi soli, quorum in locis aliquas à vestris violentias Ecclesia Catholica pateretur. Sed cum legati Romam venerunt, iam cicatrices Episcopi Catholici Vagitani * horrendæ ac recentissimæ Imperatorem commouerant, vt leges tales mitterentur, quales & missæ sunt.* at quænam istæ? Illud in primis accipe, secundùm diuersa libelli accusationis capita diuersas ab eodem Imperatore editas sanctiones.

[i] *Aug. epi. 68.*

* Bagaitani.

XXV.

Quoniam verò (vt vidimus ante superiorem annum) datum crimini Crispino Donatistarum Calamensi Episcopo fuit, quòd rebaptizâsset, vi adhibita, colonos agri Fiscalis: aduersus huiusmodi scelus Imperator generalem eiusmodi edidit sanctionem, quam mendosam nonnihil habet Codex Theodosianus, datam hoc anno, die duodecima Februarij, quæ sic se habet ad Hadrianum P. P.[a]

[a] l. 4. ne sanct. bapt. reiter. Cod Theod. DIVERSAE LEGES LATAE AB HONOR. IMP. CONTRA DONATISTAS.

Aduersarios Catholicæ fidei extirpare huius decreti auctoritate prospeximus: ideoq; interdicendam specialiter eam sectam, noua constitutione censuimus, quæ cùm hæresis vocaretur, appellationes schismatis præferebat. In tantum enim sceleris progressi dicuntur ij, quos Donatistas vocant; vt baptismа sacrosanctum, mysterijs recalcatis, temeritate noxia iterent; & homines semel (vt traditum est) munere diuinitatis ablutos, contagione profanæ repetitionis infecerint. Ita contigit vt hæresis ex schismate nasceretur. Inde malè credulas mentes ad spem secundæ indulgentiæ blandus error inuitat. Facilè est enim persuadere peccantibus veniam priùs præstitam denuò posse præstari: quæ si concedi iterum eodem modo potest, non intelligimus cur tertiò denegetur. Hi verò & seruos, vel homines iuri proprio subditos iterati baptismatis polluunt sacrilegio. Quare hac lege sancimus, vt quisquis post hæc fuerit rebaptizâsse detectus, Iudici, qui prouinciæ præsidet, offeratur; vt facultatum omnium publicatione mulctatus, inopiæ pœnam, quam in perpetuum assciatur, expendat. Ita vt filijs eorum, si à paternæ societatis prauitate dissentiunt, ea quæ fuerint paterna, non pereant; vt si ipsos forsitan sanctas paternæ prauitatis iudicantis ac reuerentiæ ad Catholicam religionem malum*, adipiscendorum his bonorum copia non negetur.*

* *

XXVI.

Ea præterea loca, seu prædia, quæ feralibus sacrilegijs deinceps constiterit præbuisse secretum, Fisci viribus applicentur; si tamen dominus aut domina aut præsens forte fuisse, aut consensum præstitisse probetur, quos quidem iusta etiam præsentiam notauit infamia. Si verò his nescijs, per conductorem procuratoremue eorum in domo agitatum huiusmodi facinus comprobatur; præiudicio à prædiorum publicatione suspenso, impliciti sceleris auctores coerciti plumbo, exilium, in quo omnis vitæ suæ tempore afficiantur, accipient. Ac ne forsitan sit liberũ, cõscientiam piacularis perpetrati intra domesticos parietes silentio celare secreto: his qui forsitan ad rebaptizandum cogentur, refugiendi ad Ecclesiam Catholicam sit facultas: vt eius præsidio aduersus huius criminis & societatis auctores attributæ libertatis præsidio defendantur: liceatq; his sub hac conditione fidem tueri, quàm extorquere ab inuitis dominis tentauerint. nec adsertores dogmatis Catholici, ea qua cæteros qui in potestate sunt posiri, oportet ad facinus lege constringi; & maximè conuenit, omnes homines sine vllo discrimine conditionis aut status infusæ cœlitùs sanctitatis esse custodes. Sciant ij verò qui à supradictis iterare baptismа non timuerint, aut qui consentiendo hoc facinus propria huius societatis permixtione damnauerint, non solum testandi sibi, verùm adipiscendi aliquid sub specie donationis vel agitandorum contractuum in perpetuum copiam denegatam, nisi praua mentis errorem reuerendo aduersus fidem consilio emendatio correxerit. Illos quoque par nihilominus pœna constringet, qui memoratorum interdictis cœtibus, seu ministerijs præbuerint conniuentiam: ita vt Moderatores prouinciarum, si in contemptum sanctionis huiusmodi consensum putauerint commodandum, sciant se viginti libris auri mulctandos: Officia etiam sua simili condemnatione subiugandа: Principales vel Defensores ciuitatum, nisi id quod præcipimus, fuerint executi, vel his præsentibus Ecclesiæ Catholicæ vis fuerit illata, eadem mulcta se nouerint adtimendos. Datum prid. Idus Februar. Rauennæ, Stilichone II. & Anthemio Conss.*

* iuxta

SANCITA CONTRA DONATISTAS.

hactenùs sanctio ad prohibendum scelus à Crispino Calamensi perpetratum (vt vidimus) in colonos.

XXVII.

Qua die hæc etiam tam aduersus Manichæos, quàm Donatistas, ab eodem Imp. sancita habentur[b]: *Nemo Manichæum, nemo Donatistam, qui præcipuè (vt comperimus furere nõ desistunt, in memoriam reuocet. Vna sit Catholica veneratio: vna salus sit: Trinitatis par sibi congruens sanctitas expetatur. Quod si quis audeat interdictis sese illicitisq; miscere; & præteritorum innumerabilium constitutorum, & legis nuper à mansuetudine constrа prolatæ laqueos non euadat. Et si turbæ fortè conuenerint; seditionis concitatos aculeos acrioris commotionis non dubitet exerendos. Datum prid. Idus Februar. Rauennæ, Stilichone II. Anthemio Coss.* præcessisse hanc putamus illam speciatim de auraria mulcta inferenda, de qua superiùs sanctus Augustinus meminit. Existimamus, ante has omnes, de iudicio Episcoporum Christiano Imperatore dignam eumdem Honorium edidisse sanctionem, qua vetuit ne iudicio Episcoporum damnati Episcopi turbas misceant: hæc namque ipse prid. Non. Februa. mense verò Martij hæc rescripsisse hoc anno ad Diotimium Proconsulem Africæ reperitur[c]:

[b] l. 38. de hæred. C. Theod.

[c] l. 2. de relig. Cod. Theod.

Edictum, quod de vnitate per Africanas regiones clementia nostra direxit, per diuersa proponi volumus: vt omnib. innotescat, Dei omnipotentis vnam & veram fidem Catholicam, quam recta credulitas confitetur, esse retinendam. Dat. III. Non. Martij, Rauenn. Stilichone II. & Anthemio Coss. Rursum verò ad eundem Proconsulem hæc mense Decembris[d]:

[d] l. 39. de hæret. C. Theod.

XXVIII. DONATISTAE QVI INCORRIGIBILES.

Donatistæ superstitionis hæreticos, quocumque loci, vel fatentes, vel conuictos, legis tenore seruato, pœnam debitam absque dilatione persoluere decernimus. Dat. VI. Idus Decembr. Rauen. Stilichone & Anthemio Coss. Porrò illa sanctio de expressa mulcta auraria decem librarum persoluenda desideratur. Certè quidem his legibus (vt videmus) vetitum fuisse Donatistas testamento vel donatione accipere, contractusq; emptionis & venditionis celebrare, atque exilium eisdem fuisse indictum, S. Augustinus in epistola ad Vincentium Donatistam ostendit, cùm ait:

XXIX. QVAERELA AVGVSTINI DE LEGIBVS IMPP. A DONATISTIS SPRETIS.

Ita sanè huic prouisioni contradicere debui, ne res, quas dicitis vestras, perderetis, & securi Christum proscriberetis: vt iure Romano testamenta conderetis, & iure diuino patribus conditum testamentum, vbi scriptum est[c], In semine tuo benedicentur omnes Gentes, calumnijs criminationibus rumperetis: Vt in emptionibus & venditionibus liberos contractus haberetis, & vobis diuidere quod CHRISTVS *emit venditus, auderetis; Vt quod quisque vestrum cuiquam donasset, & quod donauit Deus deorum à Solis ortu vsque ad occasum, vocatis filijs non valeret: Vt de terra corporis vestri in exilium non mitteremini, & cætera.* hæc de legibus Augustinus, vtilitatem earum exprobrans illis.

[c] Gen. 29.

XXX. VNITAS EX LEGIBVS SECVTA.

Secuta quidem est ex sententia vnitas; non ita tamen, vt Donatistæ omnes ad Catholicam sint reuersi Ecclesiam, remanentibus eorum aliquibus obstinatioribus, quos nec ratio, nec metus correxit; de quibus meritò illud dicendum fuit[f]: *Nemo corriget, quem Deus despexerit.* reliquis tamen ad Catholicam communionem legum timore se conferentibus. Quantum autem emolumenti Catholicæ vnitati istarum seueritas legum attulerit, ex S. Augustini diuersis locis satis compertum redditur, potissimum verò in epistola ad Vincentium[g], vbi pluribus disputat, benè consuli schismaticis & hæreticis, si legum seueritate ad Catholicam Ecclesiam redire compellantur. atque in primis hæc ait: *De multorum iam correctione gaudemus, qui eam veraciter vnitatem Catholicam tenent atque defendunt, & à pristino errore se liberatos esse lætantur; vt eos cum magna gratulatione miremur, qui tamen, nescio qua vi consuetudinis nullo modo mutari melius cogitarent; nisi hoc terrore perculsi, solicitam mentem ad considerationem veritatis intenderent.* & inferius:

[f] Eccle. 7.

[g] Aug. epi. 48.

XXXI. QVAM VTILITER HAERETICI ET SCHISMATICI LEGIBVS IMP. COERCEANTVR.

O si possem tibi ostendere ex ipsis Circumcellionibus quàm multos iam Catholicos manifestos habeamus, damnantes suam pristinam vitam & miserabilem errorem, quo se arbitrabantur pro Ecclesia Dei facere quicquid inquieta temeritate faciebant: qui tamen ad hanc sanitatem non perducerentur, nisi legum istarum, quæ sibi displicent, vinculis tamquam phrenetici ligarentur. Quid illud alterum genus morbi grauissimi eorum, qui tutbulentam quidem audaciam non habebant, sed quadam vetusta socordia premebantur, dicentes nobis: Verum quidem dicitis: non est quod respondeatur: sed durum est nobis, traditionem parentum relinquere. Nonne salubriter regula temporali molestiarum excutiendi erant, vt tamquam de somno letargico emergerent, & in salutem vnitatis euigilarent? Quàm multi ex ipsis nunc nobiscum gaudentes, pristinum pondus pernicioſi sui operis accusant, & fatentur nos sibi molestos esse debuisse; ne tamquam mortifero somno, ita morbo veternosæ consuetudinis interirent. & post nonnulla[h], quæ Catholicorum Episcoporum fuerit sententia, dum de his in Synodo ageretur, subdit his verbis:

[h] Aug. ibid.

XXXII.

His ego exemplis à collegis meis propositis cessi. Nam mea quidem primitùs sententia erat, neminem ad vnitatem Christi esse cogendum; verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum; ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noueramus. Sed hæc opinio mea non contradicentium, sed demonstrantium superabatur exemplis. Nam primò mihi opponebatur ciuitas mea, quæ cùm tota esset in parte Donati, ad vnitatem Catholicam timore legum Imperialium conuersa est; quam nunc videmus ita huius vestræ animositatis pernitiem detestari, vt in ea numquam fuisse credatur: ita aliæ multæ, quæ mihi nominatim commemorabantur, vt ipsis rebus agnoscerem etiam in hac causa rectè intelligi posse, quod scriptum est [a]*: Da sapienti occasionem, & sapientior erit. Quàm multi enim (quod certò scimus) iam volebant esse Catholici, manifestissima veritate commoti; & offensionem suorum reuerendo, quotidiè differebant. Quàm multos non veritas (in qua numquam præsumpsistis) sed obduratæ consuetudinis graue vinculum colligebat; vt in eis compleretur diuina illa sententia* [b]*: Verbis non emendabitur seruus durus: si enim & intellexerit, non obediet. Quàm multi propterea à veram putabant Ecclesiam esse partem Donati, quia eos ad cognoscendam Catholicam veritatem securitas torpidos, fastidiosos, pigrosq; faciebat. Quàm multis aditum intrandi obserabant rumores maledictorum, qui nescio quid aliud nos in altare Dei ponere iactitabant. Quàm multi nihil interesse credentes in qua quisque parte Christianus sit, ideo permanebant in parte Donati, quia ibi nati erant, & eos inde discedere, atque ad Catholicam nemo transire cogebat.*

[a] *Prou. 9*

QVIBVS DETINEBANTVR DONATISTAE.

[b] *Pro. 1.*

XXXIII DONATISTAE REDEVNTES AD ECCLESIAM GRATIAS AGVNT.

His omnibus harum legum terror (quibus promulgandis Reges seruiunt Domino in timore) ita profuit, vt nunc alij dicant: Iam hoc volebamus: Sed Deo gratias, qui nobis occasionem præbuit, iam quæ faciendi & dilationum morulas amputauit. Alij dicant: Hoc esse verum iam sciebamus, sed nescio qua consuetudine tenebamur: Gratias Domino, qui vincula nostra dirupit, & nos ad pacis vincula transtulit. Alij dicant: Nesciebamus hic esse veritatem, nec eam discere volebamus; sed nos ad eam cognoscendam metus fecit intentos, quo timuimus, ne fortè vllis rerum æternarum lucris damno rerum temporalium feriremur: Gratias Domino, qui negligentiam nostram stimulo terroris excussit; vt saltem solliciti quæreremus, quod securi numquam nosse curauimus. Alij dicant: Nos falsis rumoribus terrebamur intrare, quos falsos esse nesciremus, si non intraremus; nec intraremus, nisi cogeremur: Gratias Domino, qui trepidationem nostram flagello abstulit, expertos docuit quàm vana & inania de Ecclesia sua mendax fama iactauerit. Hinc iam credimus & illa falsa esse, quæ auctores huius hæresis criminati sunt: quando posteri eorum tam falsa & peiora finxerunt. Alij dicant: Putabamus quidem nihil interesse, vbi sedem Christi teneremus: Sed gratias Domino, qui nos à diuisione collegit; & hoc vni Deo congruere, vt in vnitate colatur, ostendit. hæc Augustinus.

XXXIV ALIVD CONCILIVM CARTHAGINENSE TEMPORE VNITATIS.

Qualis autem quantaque facta fuerit ex Donatistis accessio ad Catholicam vnitatem, ex ipsis Actis Carthaginensis Synodi hoc anno habitæ possumus intelligere. Ijsdem enim Consulibus Stilichone secundùm & Anthemio, decima Kalend. Septembr. habita est Synodus Carthaginensis, in qua nihil prætereà actum reperitur, nisi vt quæ reliqua essent ad perfectam vnitatem pertinentia, per legatos quamprimùm perficerentur agereturque publica legatione gratiarum actio de illis, qui relicto schismate ad Catholicam Ecclesiam redijssent. hæc enim habent eius Acta reposita in Concilio Africano [c] his verbis:

[c] *Concil. Afric c.61*

XXXV. QVID ACTVM IN SYNODO CARTHAGINENSI.

Vt libera legatio ab omnibus prouincijs ad Concilium dirigatur: ad Myzonium legati, & litteræ propter liberam dirigendam legationem, destinari præcepti sunt. Vt quia apud Carthaginem tantùm vnitas facta est: dentur etiam litteræ ad Iudices, vt & in alijs prouincijs & ciuitatibus operam impendi iubeant vnitati: vt gratiarum actiones de Carthaginensi Ecclesia pro vniuersa Africa de exclusione Donatistarum cum Episcoporum litteris ad Comitatum mittantur. Ista quidem cùm in Synodo actitantur; *Recitatæ sunt* (inquiunt Acta) *litteræ Papæ Innocentij, vt Episcopi ad transmarina pergere facilè non debeant: quod hoc ipsum Episcoporum sententijs confirmatur.* hæc ibi. Vides ne, quantùm detulerit Synodus Carthaginensis Romano Pontifici, vt statim reuocârint, quod de Episcopis ad Comitatum legandis statutum erat, generali vna admonitione ex Innocentij Papæ litteris? Quamobrem priori reuocato decreto, hæc statuunt: *Vt propter gratiarum actionem, & exclusionem Donatistarum, duo clerici Ecclesiæ Carthaginensis ad Comitatum mittantur.* Quanta autem Deus contulerit Honorio Imperatori, qui tam pia solicitudine, quæ ad Ecclesiæ vnitatem spectabant, curauit, dicemus anno sequenti.

XXXVI VNITAS PLVRIMORVM DONATISTARVM AD CATHOLICAM ECCLESIAM.

Magni quidem momenti vnitas ista fuit, cuius causa ad Imperatorem pro gratiarum actione in Synodo decreta legatio est. De qua etiam quæ S. Augustinus scribat ad Bonifacium audiamus [d]: *Iam verò* (inquit) *cùm ipsæ leges venissent in Africam, præcipuè illi qui quærebant occasionem, aut sæuitiam furentium metuebant, aut suos verecundabantur offendere, ad Ecclesiam continuò transierunt. Multi etiam, qui sola illic à parentibus tradita consuetudine tenebantur; qualem verò causam ipsa hæresis haberet, numquam antè cogitauerant, numquam quærere & considerare voluerant: mox vbi cœperunt aduertere, & nihil in ea dignum inuenire, propter quod tanta damna paterentur, sine vlla difficultate Catholici facti sunt. Docuit enim eos solicitudo, quos negligentes securitas fecerat. Istorũ autem omnium præcedentium auctoritatem & persuasionem secuti sunt multi, qui minùs idonei erant per se ipsos intelligere quid distaret inter Donistarum errorem & Catholicam veritatem. Ita cùm magna agmina populorum vera mater in sinum gaudiens reciperet; remanserunt turbæ duræ, & in alia peste infelici animositate sistentes. Ex his quoque plurimi simulando communicauerant, alij paucitate latuerunt. Sed illi qui simulabant, paulatim assuescendo, & prædicationem veritatis audiendo, maximè post collationem & disputationem, quæ inter nos & Episcopos eorum apud Carthaginem fuit, ex magna parte correcti sunt. In quibusdam verò locis, vbi pertinacior & impacatior præualuit multitudo, cui resistere non poterant pauciores, quorum erat melior de communione sententia, aut turbæ auctoritati paucorum potentiorum subditæ in malam partem obtemperârunt; aliquanto diutiùs laboratum est.*

[d] *Aug. epi. 50.*

XXXVII. DONATISTARVM QVORVNDAM SAEVITIA.

Ex his sunt in quibus adhuc laboratur: in quo labore multi Catholici, & maximè Episcopi & clerici, horrenda & dura perpessi sunt, quæ commemorare longum est: quando quorumdam & oculi extincti sunt, & cuiusdam Episcopi manus & lingua præcisa est, nonnulli etiam trucidati sunt. Taceo crudelissimas cædes, & domorum depræ dationes per nocturnas aggressiones, & incendia non solùm priuatorum habitaculorum, verùm etiam ecclesiarum: in quas flammas non defuerunt qui & codices Dominicos mitterent. Sed nos huiusmodi afflictos malis consequens consolatus est fructus. Nam vbicumque à perditis ista commissa sunt, ibi feruentiùs atque perfectiùs vnitas Christiana profecit, & vberiùs laudatur Dominus, qui donare dignatus est, vt serui eius passionibus suis lucrarentur fratres suos, & oues eius, mortifero errore dispersas, in pacem salutis æternæ suo sanguine congregarent. hæc Augustinus de vnitate hoc anno cœpta, & maioribus in dies incrementis propagata. De crudelitate autem illorum Donatistarum, qui resipiscere noluerunt, agit idem Augustinus in epistola ad Ianuarium, & alijs in locis; nos vero de illis suo loco inferiùs.

XXXVIII. PAMMACHII STVDIVM PRO CONVERSIONE DONATISTARVM.

Enituit in huiusmodi vnitate facienda etiam studium Pãmachij Romani ciuis ac Senatoris amplissimi, qui possidens in Numidia latifundium, in quo cùm essent coloni omnes Donatistæ, ijdemque pertinacissimi; ita operatus est, vt cunctos reddiderit, relicto schismate, Orthodoxos. cuius magni lucri causa S. Augustinus illi gratulans, egregiam scripsit epistolam, in qua hæc inter alia [e]: *In cuius charitate (Christi nimirùm) nisi radicatus esses, non tibi tam dilecta Catholica vnitas foret; nec colonos tuos Afros, eò terrarum, vnde Donatistarum furor exortus est, hoc est in media Consulari Numidia constitutos, tali admoneres alloquio, tanto feruore spiritus animares, vt deuotione promptissima ad sequendum eligerent, quod te talem & tantum virum nonnisi agnita veritate sequi cogitarent; & tam longè à te locorum interuallis remoti, irent sub idem caput, atque in eius membris in æternum secum deputarentur, cuius præcepto ibi temporaliter seruiunt. In hoc ergo tuo facto te cognitum amplectens, exultaui, vt gratularer tibi in Christo Iesu Domino nostro, tibiq; has gratulatorias litteras mitterem.* & post hæc: *O quàm multorum tecum pariter Senatorum, pariterq; sanctæ Ecclesiæ filiorũ tale opus desideramus in Africa, de quali tuo lætamur!*

[e] *Aug. epi. 134.*

Sed illos periculosum est exhortari, tibi securum est gratulari. hæc & alia Augustinus ad Pammachium in epistola (vt in fine ait) fratribus Romam legatis data. Porrò hunc illum esse Pammachiũ clarissimum Senatorem putamus, cui cum sancto Hieronimo à prima ætate magna familiaritas ac necessitudo & amicitiæ vsus intercessit, de quo plura superiùs.

XXXIX. DONATISTÆ CONTRA CATHOLICOS ARMIS ET SCRIPTIS AGVNT.

Qui autem ad vnitatem vocati resilierunt, eorum alij armis in Catholicos desperatione adacti (vt dictum est) grassari cœperunt; alij verò, qui modestiores esse viderentur, scriptis egêre, expostulantes nimirùm aduersus. Catholicos, quòd egerint legibus Imperatorum, vt nolentes licet, pertraherentur ad vnitatem. Inter alios autem qui ista iactarent, fuit Vincentius Donatista, qui eo argumento ad S. Augustinum epistolam scripsit. Sed fortiorem ipse Augustinus reddidit Apologiam [a], egitque de his ad diuersos scribens, & inter alios ad Ianuarium [b], & Bonifacium [c]; ad quem quem post multa eo argumento disputata, calumniam illam confutat, qua ijdem Donatistæ more suo proscindebant optimam famam Orthodoxorum, dicentes inhiare ipsos bonis eorum. Sed in illos hæc Augustinus argutè quidem [d]: *Quod autem nobis obijciunt, quòd res eorum concupiscamus & auferamus: Vtinam Catholici fiant, & non solùm quæ dicunt sua, sed etiam nostra in pace nobiscum & charitate possideant. Vsque adeò autem calumniandi cupiditate cæcantur, vt non attendant quam sint inter se contraria quæ loquuntur. Ipsi certè dicunt, & inuidiosissimè sibi conqueri videntur, quòd eos in nostram communionem violento legum imperio coarctamus. Hoc vtique nullo modo faceremus, si res eorum possidere vellemus. Quis auarus quærit compossessorem? Quis dominandi cupiditate inflammatus, vel fastu dominationis elatus desiderat habere consortem?* hæc idcirco, quòd ex indulgentia (vt dictum est) Romani Pontificis, Donatistarum Episcopi qui redire vellent, sinirentur Episcopi perseuerare, bonisque suis & Ecclesiæ Catholicæ perfrui.

a *Aug. epi. 48.*
b *Aug. epi. 68.*
c *Aug. epi. 50.*
d *Aug. epi. 50.*

XL. AVGVSTINO DATA OCCASIO SCRIBENDI CONTRA CRESCONIVM.

Sed & haud polt multum temporis eundem sanctum Augustinum compulsum esse scribere aduersus Cresconium grammaticum, Donatistarum acerrimum defensorem, indicat illis verbis, quibus de Crispino Episcopo Calamensi Donatistarum agens addit [e]: *Et nunc inter ipsas etiam recentissimas leges proscriptionem vestris Episcopis comminantes in re propria securus sedeat*, &c. De Cresconio autem sic ipse [f]: *Grammaticus etiam quidam Donatista Cresconius, cum inuenisset epistolam meam, qua primas partes, quæ in manus nostras tunc venerant, epistolæ Petiliani redargui: putauit mihi esse respondendum, & hoc ipsum scripsit ad me. Cui operi eius librum quatuor respondi, ita sanè, vt tribus peragerem quod vniuersa responsio flagitabat. Sed cum viderem de sola Maximianensium causa, quòd suos schismaticos damnauerunt, & eorum aliquos rursus in suis honoribus receperunt, baptismumq; ab eis extra suam communionem datum non repetiuerunt; responderi posse ad cuncta quæ scripsit: etiam quartum librum addidi, in quo id ipsum (quantum potui) diligenter atque euidenter ostendi. Hos autẽ quatuor libros quando scripsi, iam cõtra Donatistas leges dederat Honorius Imperator.* hactenus Augustinus: quibus planè intelligas, id ipsum quarto potissimum libro contra Cresconium S. August. conatum esse, quòd sua Honorius sanctione; nimirũ omnibus reddere exploratum, ipsos Donatistas suis ipsorum tum factis tum scriptis prorsus conuinci, dum quod in alijs, nempe Catholicis, ipsi redarguissent, idem ipsi vehementiori studio perpetrâssent.

e *Aug. contra Cresc. li. 3. c. 47.*
f *Aug. retract. li. 2. c. 26.*

XLI. PRAEDICATIONE AVGVSTINI DONATISTAE COMPLVRES CONVERSI.

Quod autem ex Catholicorum profectu Cresconius ipse tabesceret, indignè ferens complures Donatistarum tum ex prædicatione, tum etiam ex Augustini scriptis in dies resipiscere; inde ille hæc in eum mira temeritate scriptis effutijt, quæ Augustinus [g] refert his verbis: *Dicis, quod intoleranda arrogantia credam, me solum terminare posse, quod alijs velut inexpugnabile visum atque iudici Deo dimissum est: cum paulò superiùs dixeris, hoc me velle finire post tot annos, post tot iudices & arbitros, quod apud Principes, tot disceptantibus litteratis, ab vtriusque partis Episcopis finiri non potuit.* Ad hæc Augustin. respondet inter alia, iam ante causam definitam fuisse iudicio Ecclesiastico, Episcoporum verò Orthodoxorum esse studiosè inuilare, quo ad rectam viam deuij perducantur: quantum autem ipsi prædicatione profecerint, declarat his verbis [h]: *Neque* (inquit) *hoc fit sine fructu, vt existimas. Nam si posses videre quam longè lateq; per Africam error ille peruaserit, & quàm pauca eius remanserint, quæque nondum in pacem Catholicam correcta transierunt: nullo modo assertorum Christianæ pacis & vnitatis infructuosam & inanem arbitrareris instantiam.* hæc ipse.

g *Aug. contra Cresc. li. 1. c. 3.*
h *Ibid. c. 5.*

Cùm igitur haud ignoraret Cresconius, Augustini opera, impium schisma graue in dies magis in suis dispendium pati: quòd non esset quid in eiusdem Augustini scriptis ea de re peruulgatis iurè carpere potuisset: dum idem ipse haud animo indagandæ veritatis, sed aduersandi prurigine contrarijs scriptis altercari nitiretur; eò se miser conuertit (quod risu dignum est) homo grammaticus, vt de grammaticalibus regulis Augustino faceret quæstionem. sed quænam hæc fuerit, ipsum attende ista dicentem [i]: *Audi ergo, Cresconi, dum breuiter & hoc demonstro, nihil te dixisse per totam epistolam tuam, quo refelleres meam: nisi fortè quòd me nomina deriuare vel declinare docuisti; vt à Donato, Donatianos, potiùs quàm Donatistas dicerem: quam tamen Græcam saltem declinationem esse concedis, videlicet, quòd ita Donatistæ à Donato, vt Euangelistæ ab Euangelio, nominentur. quo te delectari dicis; vt vestris Euangelium prædicantibus, à simili mutata sit vocabuli declinatio.* hęc inter alia in suum Orbilium infligentem pueris verbera Augustinus: cùm grauiora ipsi infligi à Demosthene doceat, dum ait: *Si enim Demosthenes clarissimus oratorum, quibus verborum tanta fuit cura, quanta rerum auctoribus nostris: cùm tamen ei nonnullam locutionis insolentiam obiecisset Aeschines; negauit ille, in eo positas esse fortunas Græciæ, illo ne an illo verbo vsus fuerit, & an huc an illuc manus porrexerit: quãtò minùs nos laborare debemus de regulis deriuandorũ nominũ, quãdo siue hoc siue illud dicatur, intelligitur sine ambiguitate quod dicimus, quorum non in expolitione sermonis, sed in demonstratione veritatis est maior intentio?* hæc ipse, intorquenda in sciolos nostri temporis, à quibus hæreses manauêre, nimirum à collegis Cresconij, verborum vitia fugillantibus, Nouatoribus hæreticis, sine Scriptura diuina Theologis, Apostolis sine miraculis, absque vera fide religiosis, ex grammaticis factis statim Euangelij interpretibus, ministris Ecclesiam destruentibus, censoribus Orbis, orbatis mentis oculis. Sed missis his, ad reliquas huius anni res gestas reuocemus orationem.

i *Aug. cont. Cresc. li. 2. c. 1.*

XLII. CRESCONIVS GRAMMATICVS ALTERCATVR DE NOMINIS DERIVATIONE.

Hoc anno celebrata est prima Synodus Toletana, cui eiusmodi titulus præfixus habetur [k]: *Concilium Toletanum primum nouem decim Episcoporum, tempore Honorij & Arcadij, Stilichone Consule, Patrono Episcopo præsidente, sub die septimo Idus Septemb.* Quod verò ad posteriorem potiùs Consulatum Stilichonis, quàm ad priorem, atque sub hoc anno eamdem Synodum celebratam esse dicamus: illud magnoperè persuadet, quòd si sub priore Stilichonis Consulatu hanc habitam esse dixerimus, ad tempora vsque Anastasij Papæ referenda ipsa esset, quam tamen constat coactam esse sub Innocentio Romano Pontifice, cuius ad Synodum Toletanam data adhuc extat epistola [l]. Nec alia quidem sub ipso Innocentio acta Toleti Synodus reperitur, ad quam idem Romanus Pontifex eam epistolam dedisse potuerit. Ita quidem nobis necessariò sentiendum fuit, antequàm comperta habuerimus quæ ex antiquo scripto codice edidit acta Synodi Toletanæ Ambrosius Morales, vir cum primis doctus & de Ecclesiasticis antiquitatibus rerum Hispanicarum optimè meritus: quibus planè innotescit superstite adhuc sancto Simpliciano Mediolanensi Episcopo, primum Concilium Toletanum esse celebratum Erâ quadringentesima trigesima octaua, ac proinde illud ipsum ad priorem Stilichonis Consulatum esse referendum, vt ea de re dubitatio nulla supersit. Verumtamen eidem, vel erudito viro res Hispanicas accuratissimè prosequenti Ioanni Marianæ in eo minimè assentiri valeamus, dum Concilium primum Toletanum, quod sub Anastasio Papa habitum confitentur, idem esse cum eo, ad quod extant dictæ literæ Innocentij, existimant, easdemq; ab ipso datas in ipso sui Pontificatus ingressu, cum sancto Anastasio Papæ successit: decepti ambo aliorũ errore, ex falsa chronographia annorum

k *Extat tõ. 1. Concil.* CONCILIVM TOLETANVM PRIMVM.

l *Tom. 1. Conc. epi. 24.*

DVO CONCILIA TOLETANA.

edis Pontificatus Anastasij, qua tradunt eodem anno primi Consulatus Stilichonis dictum Cõcilium celebratum, Anastasiumque defunctum, atque Innocentium subrogatum: Cùm tamen certa testificatione maiorum, & ex rerum gestarũ necessaria deducta temporis ratione superius sit demonstratum, non eo anno sub priore Consulatu Stilichonis, anno Domini quadringentesimo defunctum esse Anastasium, anno sui Pontificatus tertio, sed ad quintum peruenisse, suffectumque in eius locum Innocentium anno salutis quadringentesimo secundo. Hæc igitur cùm satis comperta & explorata se habeant; quæ ratio patitur, vt vnum idemque dicamus esse Concilium Toletanum quod anno tertio Anastasij est celebratũ, cum eo ad quod Innocentius Papa decretalem epistolam dedit; quam etsi dixerimus datam esse anno primo eius Pontificatus, tamen à primo Concilio Toletano anno tertio Anastasij celebrato duorum fermè annorum spatia intercurrunt, cùm & certò sciamus ex præscripto sacrorum canonum, quorum sæpè superiùs mentio facta est, bis in anno ad prouinciale Concilium Episcopos coire consueuisse; nec sit exemplum, vnum idemque prouinciale Concilium in annum sequentem esse propagatum.

XLIV. Neque est etiam quod dici possit Concilium Toletanum sub Innocentio idem esse cum illo sub Anastasio celebrato, ex eo quod in ipso quoque de perperam factis ordinationibus actum sit: nam & longè ante primum Cõcilium Toletanum de ijsdem tractatum est à Siricio Papa in litteris ab eo datis ad Himerium Tarraconensem Episcopum: diu enim multumque eiusmodi in sacris ordinibus correptio disciplinæ exagitauit Hispaniarum Ecclesias; adeò vt in schisma vlcus eruperit tempore primi Concilij Toletani, vt verbis istis Patronus Episcopus præfatus est, dicens: *Quoniam singuli cæpimus in Ecclesijs nostris facere diuersa, & inde tanta scandala sunt, quæ vsque ad schisma perueniunt*, &c. Ex quibus etiam potest intelligi longè post primùm Concilium Toletanum aliud esse celebratum sub Innocentio, cùm iam longè lateque tunc obortum schisma diffusum magis magisque Hispaniarum Ecclesias infestaret: nam Innocentius in sua epistola ad Episcopos in Toletana Synodo constitutos, ista præfatur: *Sæpè me & nimium cùm teneret cura solicitum super dissensionis schismate Ecclesiarum, quo malum per Hispanias in dies seperationis gradu incedere fama ipsa loquitur.* vt planè appareat, non statim vt subrogatus est Innocentius in locum Anastasij, sed cùm plures sedisset annos, eas ab ipso litteras esse conscriptas. quod si ipso sedis suæ exordio ad primum Concilium Toletanum eam Innocentius dedisset epistolam, vtique de restituenda pœnitentibus communicatione (quod requirebatur & expectabatur ab ipsis) ab eo scribendum fuisset.

XLV. His igitur de duabus Synodis Toletanis inter se inuicem distinctis elucidatis, Acta ipsa ad priorem Synodum sub Anastasio celebratam spectantia hic reddenda putamus, quòd plura in eis sint quæ ad rerum gestarum cognitionem ac temporum rationem pertineant, confirmentque superiùs à nobis asserta de tempore Concilij Cęsaraugustani, multa præterea habeant quæ Hispaniæ Episcoporum erga Romanum Pontificem insinuent cultum & obseruantiam: continent autem in primis pœnitentiam Episcoporum palinodiam de Priscilliana hæresi aliquando recepta recantium. sic enim se habent:

INCIPIVNT EXEMPLARIA PROFESSIONVM IN CONCILIO TOLETANO CONTRA SECTAM PRISCILIANI. ERA CCCCXXXVIII. est hic annus Domini quadringentesimus, quo notatur in Consularibus Fastis Stilichonis cum Aureliano Consulatus.

XLVI. Post habitum iam Concilium Kalendis Septembribus, tertio Nonas Septembres post diuersas cognitiones tunc habitas, sub die octauo Iduum Septembrium excerptæ sunt de plenarijs Gestis professiones domini Simphosij, & domini Dictinij sanctæ memoriæ Episcoporum, & domini sanctæ memoriæ Comasij tunc presbyteri, quas inter reliquos habuerunt in Concilio Toletano de damnatione Priscilliani, vel sectę eius, in hũc modum.

PROFESSIO DICTINII EPISCOPI.

Post aliquanta & inter aliquanta eodem tempore Acta, Dictinius Episcopus dixit: Audite me, optimi Sacerdotes: Corrigite omnia, quia vobis correctio data est: scriptum est enim: Vobis datæ sunt claues Regni cœlorum. Sed peto à vobis, vt claues nobis Regni, non portæ aperiantur inferni. Hæc, si dignanimi, omnia ante oculos pono. Hoc enim in me reprehendo, quod dixerim vnam Dei & hominis esse naturam. Item dixit: Ego non solum correctionem vestrã rogo, sed & omnem præsumptionem meam de scriptis meis arguo atque condemno. Item dixit: Sic sensi: testis est Deus. Si erraui, corrigite. Item dixit: Et paulò antè dixi, & nunc iterum repeto: In priori comprehensione mea, & in principijs conuersionis meæ quæcunque conscripsi, omnia me toto corde respuere, Item dixit: Excepto nomine Dei, omnia anathemo. Item dixit: Omnia quæ inueniuntur contra fidem, cum ipso auctore condemno.

XLVII. PROFESSIO SIMPHOSII EPISCOPI

Simphosius Episcopus dixit: Iuxta quod paulò antè lectum est in membrana nescio qua, in qua dicebatur Filius innascibilis: hanc ego doctrinam, quæ aut duo principia dicit, aut Filium innascibilem, cum ipso auctore damno qui scripsit. Item dixit: Ego sectam, quæ recitata est, damno cum auctore. Item dixit: Ego sectam malam, quæ recitata est, damno cum auctore. Item dixit: Date mihi chartulam, ipsis verbis cõdemno. Et cùm accepisset chartulam, de scripto recitauit omnes libros hæreticos, & maximè Priscilliani doctrinã, iuxta quòd hodiè lectum est: Vbi innascibilem Filium, scripsisse dicitur, cum ipso auctore damno.

XLVIII PROFESSIO COMASII PRESBYT.

*Comasius presbyter dixit: Nemo dubitet me cum domino meo Episcopo sentire, & omnia damnare, quæ damnauit; & nihil eius præferre sapientiæ, nisi solum Deum. Atque ideo nolo me, dubitetis, aliud esse facturum, aliterue sensurum, quàm quod professus est. Acperinde quomndò dixit Episcopus meus, quem sequor: quicquid ille damnabit *, & ego damno.*

*damnauit

Erã quã suprã, sub diem septimum Iduum Septembrium professiones sanctæ memoriæ Episcoporum domini Simphosii & domini Dictinij, & sanctæ memoriæ Comasij tunc presbyteri.

XLIX. SECVNDA PROFESSIO LAPSORVM.

Comasius presbyter dixit: Non timeo frequenter dicere, quod semel dixissem, vt gaudeam. Sequor auctoritatem Episcopi mei Simphosij: sequor sapientiam senis; sentio quod dixi. Si iubetis, ex carthula relegam. Omnes id sequantur qui voluerint vestro adhærere consortio. Et Comasius presbyter ex carthula legit: Cùm Catholicam & Nicænam fidem sequamur omnes; & scriptura recitata sit, quam Donatus presbyter, vt legitur, ingesit, vbi Priscillianus innascibilem esse Filium dixit: constat hoc contra Nicænam fidem esse dictum. Atque ideo Priscillianum huius dicti auctorem cum ipsius dicti peruersitate, & quos malè condidit libros cum ipso auctore condemno.

Simphosius Episcopus dixit: Si quos malè condidit libros, cum ipso auctore condemno.

Dictinius Episcopus dixit: Sequor sententiam domini mei, & patris mei & genitoris & doctoris.... Quæcumque locutus est, loquor. Nam scriptum legimus: Si quis vobis aliter euangelizauerit, præter quàm quod euangelizatũ est vobis, anathema sit. Et idcirco omnia quæ Priscillianus aut malè docuit, aut malè scripsit, cum ipso authore condemno. hactenùs lapsorum professiones. Quid autem de his decreuerit sancta Synodus, Acta quæ sequuntur, ita declarant:

L. *Die qua supra. Exemplar diffinitiuæ sententiæ translatæ de Gestis. Episcopi dixerunt: Legatur scriptura sententiæ. Et legit. Etsi diu deliberantibus verum post Cæsaraugustanum Concilium, in quo sententia in certos quosque dicta fuerat; sola tamen vnà die, præsente Simphosio, qui postmodum declinando sententiam præsens audire contempserat; arduum nobis esset audire iam dictos: litteris tamen sanctæ memoriæ Ambrosii, quas post illud Concilium ad nos miserat, vt si condemnâsset quæ perperam egerant, & implêssent conditiones quas præscriptas tittera continebant, reuerterentur ad pacem (adde, quæ sanctæ memoriæ Siricius Papa suasisset) magnam nos constat præstitisse patientiam: Et si priùs indictum in Toletana vrbe Concilium declinârant, ad quod illos euocaueramus; & audissemus cur non implêssent conditiones, quas sibi ipsi, sancto Ambrosio præsente, & audiente, posuissent: patuit respondisse Simphosium, se à recitatione eorum quæ* dicebant martyres recesisse.* erant hi, quos à Maximo necatos diximus Imperatore, Priscillian* ipse ac socij, quos Priscillianistę colebant vt martyres. Sed

*qui dicebantur

pergunt Acta: *Ac debinc deceptum, tentumq; per plurimos, secùs aliqua gessisse reperimus, nullis libris apocryphis, aut nouis scientijs, quas Priscillianus composuerat, inuolutum. Dictinium epistolis aliquantis penè lapsum; quas omnes sua professione condemnans, correctionem petens, veniam postularet. Quem constat (vt Simphosius fecit) quæcumq; contra fidem Catholicam Priscillianus scripserat, cum ipso auctore damnâsse.*

LI. *Cæterùm extortum sibi de multitudine plebis probaret esse Simphosium, vt ordinaret Dictinium Episcopum, quem S. Ambrosius decreuisset bono pacis locum tenere presbyterij, non accipere honoris augmentum. Confitentur etiam illud, quòd alios per diuersas Ecclesias ordinâssent, quibus deerant sacerdotes; habentes hanc fiduciam, quòd cum illis propemodùm totius Galleciæ sentiret plebiũ multitudo: ex quibus ordinatus est Paternus Braccarensis Ecclesiæ Episcopus: in hanc vocem confessionis primus irrupit: Et sanctã Priscilliani se scisse, sed factum Episcopum, liberatum se ab ea lectione librorum S. Ambrosij, esse, iuraret. Item Isonius nuper baptizatũ se à Simphosio, & Episcopum factum se hoc tenere, quod in præsenti Concilio Simphosius professus est, respondit.*

LII. *Vegetinus verò olim ante Cæsaraugustanum Concilium Episcopus factus, similiter libros Priscilliani cum auctore damnauerat, vt de cæteris Acta testantur: de quibus qui consuluntur Episcopi iudicabunt. Herenas clericos suos sequi maluerat, qui sponte, nec interrogati, Priscillianum Catholicum, sanctum martyrem clamâssent, atque ipse vsque ad finem Catholicum hunc esse dixit, persecutionem ab Episcopis passum. Quod dicto, omnes sanctos, iam plurimos quiescentes, aliquos in hac luce durantes, suo iudicio deduxerit in reatum. Hunc cum his omnibus tam suis clericis, quàm diuersis Episcopis, hoc est, Donato, Acutio, AEmilio, qui ab eorum professionibus recedentes maluissent sequi consortium perditorum, decernimus ab sacerdotio submouendum: quem constaret etiam de reliquis verbis suis conuictum per tres Episcopos, multos quoque presbyteros, siue diaconos, cum periurio fuisse mentitum.*

DE PERFIDIA HERENAE EPISCOP. ET SVORVM.

Vegetinum autem, in quem nulla specialiter dicta fuerat antè sententia, data professione, quam Synodus accepit, statuimus communioni nostræ esse reddendum.

Paternum, licet pro Catholicæ fidei veritate & publicatæ hæresis errore libenter amplexi, Ecclesiam, in qua fuerat Episcopus constitutus, tenere permisimus: recepturi etiam in nostram communionem, cum sedes Apostolica rescripserit. Vide ex his, neminem antè communicare cum lapso, nisi priùs illi penitenti sedes Apostolica communicaret. Sed subdunt Acta de alijs.

LIII. *Reliqui, qui ex prouincia Gallecia ad Concilium conuenerant, & in Simphosij semper communione durauerant, accepta forma à Concilio missa, si subscripserint, etiam ipsi in cœlestis pacis contemplatione consistant, expectantes pari exemplo, quid Papa qui nunc est, quid sanctus Simplicianus Mediolanensis Episcopus, reliquiq; Ecclesiarum referant Sacerdotes. Si autem subscriptionem formæ, quam misimus, non dederint: Ecclesias quas detinent, non retineant; neque his communicent, qui reuersi de Synodo, datis professionibus, ad suas Ecclesias reuerterunt.*

LIV. *Sanè Vegetinum solum cum Paterno communicare decreuimus. Simphosius autè senex religiosus, qui quæ egerit, suprà scribimus, in Ecclesia sua consistat, circumspectior circa eos, quos ei reddemus, futurus: inde exspectabit communionem, vnde priùs spem futuræ pacis acceperat. quod obseruandum etiam Dictinio & Anterio esse decreuimus. Constituimus autem, vt priusquam illis per Papam, per sanctum Simplicianum communio redditur, non Episcopos, non presbyteros, non diaconos ab illis ordinandos: vt sciamus si vel nunc sciant, sub hac conditione remissi tandem Synodicæ sententiæ præstare reuerentiam.* Hic obserua veterem nomenclaturam esse vt per Papam antonomasticè intelligatur, secundùm ea que dicta sunt, Romanæ sedis Episcopus. Sed pergunt: *Meminerint autem fratres & coëpiscopi nostri emixè excubandum, ne quis communione depulsus collectiones faciat per mulierum domos & apocrypha quæ damnata sunt, legant; ne communicantes his, pari societate teneantur: quoniam quicumque has susceperint, certum est, eos etiam grauiori sententia retinendos esse. Fratri autem nostro Ortygio Ecclesias, de quibus pulsus fuerat pronunciauimus esse reddendas.* hactenùs Acta in scripto codice, qui asseruatur in Regia bibliotheca sancti Laurentij, exarata.

LV. At quid, inquies, causa Priscillianistarũ, Hispaniarum Ecclesias infestantium, ad S. Ambrosium pertinebat, vt eiusdem litterarum præscripto lapsis pax impertiretur ab Hispaniarum Episcopis? Et quid insuper est, quod ijdé Hispaniarum Episcopi profitentur se non communicaturos lapsis pœnitentibus ad Ecclesias suas reuocatis, nisi rescriberet id Romanus Pontifex, vel S. Simplicianus, & alij Ecclesiarum Episcopi? Numquid parem ob id quis arguet potestatem fuisse Mediolanensis Episcopi, atque Romani Pontificis? Habes eandem loquendi formam vsurpatam in Concilio Taurinensi [a], in eadem (vt diximus) Priscillianistarum causa, verbis illis: *Iuxta litteras venerabilis memoriæ Ambrosij Episcopi, vel Romanæ Ecclesiæ Sacerdotis.* At non sunt hæc tanta, quæ in discrimen possint veritatem adducere. Etenim hæc omnia acta esse per sanctos Mediolanenses Episcopos mandato Papæ Siricij, cuius in eiusmodi causa ijdem legatione fungerentur, plura sunt quæ demonstrent: ac primùm quod hæc ipsa Acta recitata superiùs referunt, dum de sancti AMBROSII litteris agentes Episcopi, ab ipso ea scripta subdunt, *quæ* (inquiunt) *sanctæ memoriæ Siricius Papa suasisset.* vt planè appareat, illa à S. Ambrosio esse conscripta, quæ à Papa Siricio anteà accepisset. Hęc quidem necessario ita esse intelligenda, quæ in causa Iouiniani hæresiarchæ & eiusdem impietatis collegarum inter S. Ambrosium & Siricium transacta sunt, admonent.

[a] *Concil. Taurin. c. 5.*

Infestabant eiusmodi pestes tunc temporis Mediolanensem Ecclesiam. resistebat illis S. Ambrosius: tamen quod non esset tantæ auctoritatis Antistes, vt hæreticos recens emergentes damnare posset; vt primò Romæ à Siricio ijdem damnarentur, curatum fuit; inde verò vt id ipsum Mediolani conuocato Concilio, gereretur, missis ab Apostolica sede legatis tribus, per eundem Siricium procuratum est: quorum auctoritate eosdem hæreticos è Mediolanensi pulsos vrbe, S. Ambrosius & collegæ Episcopi, qui Synodo interfuerunt, Synodali epistola ad Siricum scripta testati sunt, professi ijdem secundùm iudicium Papæ Siricij eosdem se hæreticos condemnâsse. Habes igitur ex his quæ tunc gesta sunt, quæ in pari causa geri potuerint, immo & gesta esse, valeas intelligere: nimirùm (quod dicti nuper Episcopi Toletani Concilij publicè tradiderunt) suadente Siricio Papa, ea per sanctum Ambrosium scripta esse: quod etiam de successore Simpliciano dicendum est, in quem concessa sancto Ambrosio auctoritas per eundem Siricium & eius successorem Anastasium propagata cognoscitur. Iam enim temporibus Damasi Papæ in eadem causa (vt dictum est) sanctus Ambrosius se iudicium Damasi sequi professus fuit, dum quos inauditos atque reiectos à Damaso audiuit Ambrosius Priscillanum ac socios, ipse æquè eosdem Mediolanum se conferentes audire penitùs recusauit; ob idque dignus est habitus, cui in eadem causa tractanda Romani Pontifices suam vicem delegare voluerint; ita tamen, vt quid agendum esset (vt vidimus) præmonuerint. LVI.

Quod verò spectat ad Dictinium, qui in hac Synodo Toletana priore sub Anastasio Papa recantauit palinodiam: constat fuisse Episcopum Asturicensem, & claruisse egregia sanctitate, cuius memoria anniuersaria natali die in Hispania colitur. Simphosiumq; qui dicitur pater eius, constat tempore Concilij Cæsaraugustani vnà cum Catholicis Episcopis aduersus Priscillianistas hæreticos conuenisse, vt quæ extant eius Synodi fragmenta declarant. LVII.

At de hac Synodo Toletana, illud minimè prætereundum est, reperiri ei subscriptum cum alijs Episcopis Olympium, fama celebrem, & clarum inter scriptores Ecclesiasticos huius temporis; licet cuius Ecclesiæ Episcopus fuerit, non dicatur, sicut alij ibidem nominati Antistites. De Olympio enim Episcopo his temporibus in Hispania florente hæc Gennadius [b]: *Olympius, natione Hispanus, Episcopus, scripsit librum Fidei aduersus eos qui naturam & non arbitrium, in culpam vocant, ostendens non creatione; sed inobedientia insertum naturæ malum.* hæc ipse. illud quidem opus ab eo scriptum patet aduersus Manichæos, dicentes carnem à malo esse principe tenebrarum. Citat eiusdem LVIII.

[b] *Gennad. de Vir. illustr. c. 24*

scripta

DE OLYMPIO HISPANO EPISCOPO.

scripta S. Augustinus [a], sed vide quanto præconio: *Olympius Hispanus Episcopus, vir magnæ in Ecclesia & in Christo gloriæ, in quodam sermone Ecclesiastico: Si fides, inquit,* &c. & inferius: *S. Olympius dicit.* adducit eum in testimonium aduersus Pelagianos, originale peccatum negantes, cuius Olympius esset constans assertor. Sed reuocari in dubium posset, num idem sit ille, quem Augustinus citat Olympium, cum eo de quo Gennadius, qui & in Concilio Toletano subscriptus habetur: siquidem ipsum quater citans S. Augustinus simul cum alijs sanctissimis Patribus, semper S. Hilario illum præponit, hoc ordine dicens [b]: *Cyprianus, Rheticius, Olympius, Hilarius, Ambrosius, Gregorius, Innocentius, Ioannes, Basilius, quibus addo presbyterum (velis, nolis) Hieronymum.* Verùm cùm de opere ipso constet, atque recenseat eum Gennadius inter huius temporis scriptores, nequaquam putamus ætate Hilarium præcessisse, sicut nec fuisse post Ioannem Basilium patet.

[a] *Aug. contra Iulia. li. 1. c. 3. & c. 7.*

[b] *Aug. contra Iulia. l. 2. c. 10. ter. & li. 3. c. 17.*

LIX. Quod rursum ad Toletanam Synodum spectat: qui in eius appendice habetur canon vigesimus primus, haud huius Synodi est dicendus; quippe pertinere cognoscitur ad tempora S. Leonis: agemus de eo suo tempore. Porrò ipsum Toletanum Concilium multa habet ad rectè componendam Ecclesiasticam disciplinam accommodata, viginti regulis definita: in quarum decima septima quod ponitur de concubina, intellige secundùm ea quæ S. Augustinus habet libro de Bono coniugali, capite quinto.

LX. Quod autem pertinet ad Innocentij dictam epistolam: ipse irritam reddit sententiam illam, qua dicebatur, coniugium ante baptismum initum, sic per baptismum quod ad bigamiam constituendam obliterari, vt ducens aliam post baptismũ, bigamus minimè efficeretur. Quod sensit aliquando S. Hieronymus in epistola ad Oceanum [c] in causa Chartherij Episcopi in Hispania, defendens eam opinionem Romæ cùm esset, qui postea in dicta epistola id ipsum præstitit cumulatiùs: licet in Apologia contra Ruffinum, cùm ea de re à Chrysogono in crimen vocaretur, se excuset his verbis [d]: *Hæc dicimus, non quòd ipsi propitio Christo hac quæstione teneamur. Sed interrogati à fratribus, quid nobis videretur, respondimus, nulli præiudicantes si qui quod velit, nec alterius decretum nostra sententia subuertentes.* hæc ipse: quibus intelligas Ecclesiæ doctoris modestiam; cùm sententiæ, quam defendit atque corroborat, fulciatque irrefragabilibus propemodùm rationibus, neminem cogit inuitum adstipulari.

[c] *Hier. ep. 83.*

[d] *Hier. Apolog. li. 1. in fin.*

LXI. Porrò Carterium illum Hispanum Episcopum, cuius meminit S. Hieron. in dicta epistola ad Oceanum, eumq; ætate & sacerdotio veterem nominat non alium fuisse puto, quàm illũ qui cũ alijs Orthodoxis Episcopis interfuit Cõcilio Cęsaraugustano, & Caterius, p Carterius scriptus mẽdosè legitur: nisi potiùs qui dicẽdus sit Carterius, Carterius apud sanctũ Hieronymũ deprauato textu excusus habetur. Videsigitur haud leuioris momenti fuisse eiusmodi controuersias de ordinationibus perperam factis, quarũ causa Hispaniarum Ecclesiæ schismate scissæ essent, cùm eiusmodi bigamis ordinatis reliqui minimè communicarent Episcopi: quorum quidem immensum fuisse numerum, non vnum Carterium, sanctus Hieronymus indicat illis verbis [e]: *Miror autem te vnum,* Carterium scilicet, *pertraxisse in medium, cùm omnis mundus his ordinationibus plenus sit, non dico de presbyteris, non de inferiore gradu: ad Episcopos venio, quos si sigillatim voluero nominare, tantus numerus congregabitur, vt Ariminensis Synodi multitudo superetur.* hæc S. Hieronymus: quibus etiam intelligere valeas haud leue periculum impendisse, ne eiusmodi causa obortum in Hispania schisma in vniuersam diffunderetur Ecclesiam, cùm præsertim eiusmodi ordinati Episcopi habuerint S. Hieronymum defensorem.

[e] *Hier. ep. 83.*

LXII. DE EPISTOLA INNOCENTII AD EXVPERIVM. Scripsit & hoc ipso anno idem Innocentius Romanus Episcopus de nonnullis Ecclesiasticis rebus ad S. Exuperium Episcopum Tolosanum, cùm ille consuluisset de dubijs quibusdam ipsum Romanum Pontificem. hunc autem Exuperium eundem fuisse, quem Ausonius Burdigalensem dicit, & clarum inter eius temporis oratores adnumerat, in Notis diximus. eumdem namque post Præfecturam Hispaniarum ad tranquillitatis portum secessisse, idem Ausonius tradit, constatque in Ecclesia Burdigalensi meruisse presbyterum vt ex Paulino [f] potest intelligi in epistola ad Amantium. At verò factus Episcopus, qualis quantusvé extiterit, egregiâ vitæ sanctitate conspicuus, ex S. Hieronymo [g] audi, dum hæc de ipso in primis habet, scribens ad Rusticum: *Sanctus Exuperius Tolosæ Episcopus, viduæ [h] Sareptensis imitator, esuriens pascit alios, & ore pallente ieiunijs, fame torquetur aliena, omnemq; substantiam Christi visceribus erogauit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro: qui auaritiam eiecit è templo: qui absque funiculo & increpatione cathedras vendentium columbas, id est dona sancti Spiritus, mensasq; subuertit mammonæ [i], & nummulariorum ara dispersit; vt Domus Dei, domus vocetur orationis, & non latronum spelunca. Huius tu è vicino sectare vestigia.* hæc ipse. Et ad Ageruchiam [k]: *Non possum* (inquit) *absque lacrymis Tolosæ facere mentionem, quæ vt hucusque non rueret, sancti Episcopi Exuperia merita præstiterunt.* Et ad Furiam [l]: *Habes* (inquit) *sanctum Exuperium probatæ ætatis & fidei, qui te monitis suis frequenter instituat.* Sed de ipso modò hactenus, dicturi de eo alia occasione anno sequenti. Iam verò ad dictam ab Innocentio Papa ad ipsum scriptam epistolam redeamus.

[f] *Paulin. epist 20.*

[g] *Hier. ep. 4.*

[h] *3. Re. 17.* LAVDES EXVPERII EX S. HIERONYMO.

[i] *Mat. 21.*

[k] *Hier. ep. 11.*

[l] *Hier. epi. 10.*

Inter alia autem, quæ S. Exuperius ab Innocentio Romano Pontifice exquisierat, de continentia clericorum, & pœnitentijs quibus delinquentes coërcerentur, atque alijs, doceri quoque petijt sacrorum librorum catalogum. quod idem Innocentius præstitit ad finem suæ decretalis epistolæ, canonicorum librorum seriem texens: quam & in Romano Concilio (vt dictum est) Damasius promulgârat, præstitit id ipsum Gelasius Pontifex, sed anteà S. Augustinus, atque Ruffinus, posteà verò Alcimus Auitus heroico carmine, Cassiodorus, & Isidorus, vt taceamus de recentioribus: Græcorum autem, Concilij Nicæni canon qui excidit, & si altiùs repetendum putes, canon qui dicitur Apostolorum, Concilium Laodicenum, S. Athanasius, Gregorius, Nazianzenus, Amphilochius, Cyrillus Hierosolymitanus, posteà Ioannes Damascenus, & alij recentiores in aliquibus inter se diuersi. Subiecit autem Innocentius & quæ Exuperius cauere deberet apocrypa. Sed de his nos superiùs fusiùs egimus primo tomo.

LXIII. DE SERIE LIBRORVM SACRORVM TVM A LATINIS TVM A GRAECIS SCRIPTA.

IESV CHRISTI

Annus 406.

INNOCENTII. PAP. ARCAD. & HONOR. IMPP.

Annus 5. Annus 12.

I. RHADAGAYSVS BELLVM PARAT ADVERSVS HONORIVM IMP. * Sarus.

A Christo nato iam annus agitur quadringentesimus sextus auspicijs nouorum Consulum Arcadij Aug. sextum & Anicij Probi: *Quo* (inquit Marcellinus) *Theodosius Iunior Quinquennalia edidit: & Rhadagaysus Paganus, natione Scytha, cum ducentis millibus suorum totam Italiam inundauit. Cùm Huldin & Saurus * Hunnorum Gothorumq; Reges Rhadagaysum continuò confecerunt, ipsius capite amputato, captiuos eius singulis aureis distrahẽtes.* hęc ipse, & quidem paucis & obscurè. At res tanta digna quidem est, quæ omni ex parte elucidetur, ac fusiùs explicetur. Atque in primis quod ad rei gestæ tẽpus spectat: scimus S. Prosperum in Chronico, hæc accidisse affirmare anno superiori, sub Consulatu Stilichonis secundo & Anthemij. Vt autem Marcellino potius assentiamur, Honorij Imperatoris rescripta hoc anno ad Prouinciales data persuadent. Etenim ob ingruens tanti belli periculum iubet etiam armari seruos [m]. Sed & iterato rursum edicto, ingenuis militantibus stipẽdium auxit, cùm ita ad Prouinciales rescripsit [n]:

*Prouinciales pro imminentibus necessitatibus omnes inuitamus edicto, quos erigit ad militiam innata libertas. Ingenui igitur, qui militiæ obtentu arma capiunt amore pacis & patriæ, sciant se denos solidos paratis * rebus de nostro percepturos ærario; quibus tamen ternos ex summa supradicta iam nunc solidos præberi mandauimus. Nam optimos futuros confidimus, quos virtus & vtilitas*

[m] *l. 16. de tyron. Cod. Theod.*

[n] *l. 17. de tyron. Cod. Theod.*

II. HONORIVS AD BELLVM FVTVRVM STIPENDIVM AVGET. * Pacatis

publica

publica necessitatibus obtulit. Dat. XIII. Kal. Maij, Rauennæ, Arcadio A. VI. & Probo Coss. Cùm igitur tanta necessitas hoc anno Imperatorem coëgerit armare seruitia, atque triplicare stipendia militantibus; nec alia præter illam Rhadagaysi his temporibus contigisse legatur barbarorum irruptio, cuius causa tanta oportuerit in expeditione præstari: planè affirmandum esse videtur, hoc ipso anno, quo edicta illa promulgata sunt, formidolosum Rhadagaysi in Italiam aduentũ accidisse. Hæc in his quę ad tempus spectant. At rem gestam ab Oroso [a] huius temporis scriptore petamus; quem tamen hæc summatim strictimque scribendo, præterijsse multa oportuit. Ait igitur:

[a] *Oros. lib. 7. cap. 37.*

III. GENTILES IN CHRISTVM FREMVNT

Taceo de ipsorum inter se barbarorum crebris dilacerationibus, cùm se inuicem Gothorum cunei duo, deinde Alani atq; Hunni varijs cædibus populabantur. Radagaysus omnium antiquorum præsentiumq; hostium longè immanissimus, repertino impetu totam inundauit Italiam: nã fuisse in populo eius plus quàm ducenta millia Gothorum, ferunt. Hic supra hanc incredibilem multitudinem indomitamq; virtutem Paganus & Scytha erat. Qui (vt mos est barbaris huiusmodi gentibus) omnem Romani generis sanguinem dijs suis propinare deuouerat. Hoc igitur Romanis arcibus imminente, fit omnium Paganorum in Vrbe concursus: Hostem esse cum vtriq; virium copia, tum maximè præsidio deorum potentem: Vrbem autem ideo destitutam, & maturè perituram, quia deos & sacra perdiderit. Magnis querelis vbiq; agitur; & continuò de repetendis sacris celebrandisq; tractatur. Feruent tota Vrbe blasphemiæ: vulgò nomen Christi tanquam lues aliqua præsentium temporum probris ingrauatur. Cùm hæc scribat Orosius, puto quidẽ tunc vsurpâsse sibi Gentiles annonam illam quæ persoluebatur anteà deorum templis, ablatam (vt vidimus) ab Imperatore Gratiano: quam iterum post sequentem annum ab ijs vendicari, & dari militibus, Honorius Imperator iussit [b], vt suo loco dicemus. Sed pergit rem gestam Orosius:

[b] *l. 19. Pagan. Cod. Theod.*

IV. CVR NON EXPVGNATA ROMA A RHADAGAYSO PAGANO REGE.

Itaq; ineuitabili iudicio Dei factum est, vti quoniam in permixto populo pijs gratia, impijs pœna debebatur; oportebatq; permitti hostes, qui insuadibilem in plurimis & contradicentem ciuitatem seuerioribus solito flagris coarguerent; non tamen eos, qui indiscretè cunctos intemperata cæde delerent: duo tunc populi Gothorum cum duobus potentissimis Regibus suis per Romanas prouincias baccharentur: quorum vnus Christianus, propiorq; Romano, & (vt res docuit) timore Dei mitis in cæde; alius Paganus, barbarus, & verè Scytha: qui non tantum gloriam aut prædam, quantum inexaturabili crudelitate ipsam cædem amaret in cæde. Et hic iam receptus sinu Italiæ, Romam è proximo tremente terrore quassabat. Itaq; si huic vltionis potestas permitteretur, quem Romani ob hoc præcipuè tremendum arbitrabantur, quia fauorem deorum sacrificiorum obsequijs inuitaret; & immoderatior cæde sine fructu emendationis arsisset, & error nouissimus peior priore creuisset. Quandoquidem in Pagani & Idololatræ manus incidisse, non solùm Paganis residuis de instaurando cultu idolorũ esset indubitata persuasio, sed etiam Christianis periculosa confusio, cùm & hi terrerentur præiudicio, & illi confirmarentur exemplo. Quamobrem iustus dispensator humani generis Deus perire Paganum hostem voluit, & Christianum præualere permisit; vt Pagani, blasphemantesq; Romani & illo confunderentur perdito, & hoc punirentur immisso; maximè cùm Imperatoris Honorij admiranda in Rege continentia & sanctissima fides non parum diuinæ misericordiæ mereretur. hæc Orosius, demonstrans, in ignominiam atque detrimentum Gentilium deos colentium factũ à Deo esse, ne Rex Scytha Paganus Romam inuaderet, eandem verò posteà in horum vltionem caperet Christianus. Sed de bello inito subdit:

V. INGENS VICTORIA DE RHADAGAYSO.

Conceduntur quidem aduersus immanissimum illum hostem Rhadagaysum, aliorum hostium cum copijs suis inclinati ad auxilium animi. Adsunt Huldin & Sarus Humorum & Gothorum duces præsidio Romanorum. Sed non finit Deus rem potentiæ suæ virtutem hominum & maximè hostium videri. Conterritum diuinitùs Rhadagaysum in Fesulanos montes cogit: eiusq; (secundùm eos qui parcissimè referunt) ducenta millia hominum, inopum consilij & cibi, in arido & aspero montis iugo, vrgente vndiq; timore, concludit: agminaq;, quibus dudum angusta videbatur Italia, latendi spe in vnum ac paruum verticem trudit. Quid multis morer? Non dispositæ in bellum acies fuit, non furor timorq; incerta pugnæ prætulit; non cædes acta, non sanguis effusus est; non postremò (quod felicitatis loco deputari solet) damna pugnæ euentu compensata victoriæ: edentibus, bibentibus, ludentibusq; nostris, tanti illi, tamq; immanes hostes esurientes & sitientes languentesq; confecti sunt. Parum hoc est, nisi captum & catenatum ac subiugatum sciant, quem timuêre Romani: illumq; Idololatram suum, cuius sacrificia se magis pertimescere quàm arma fingebant, sine prælio victum ac vinctum sub iugo catenisq; despiciant. Igitur Rex Rhadagaysus, solus spem fugæ sumens, clam suos deseruit, atq; in nostros incidit; à quibus captus, ac paulisper retentus, deinde interfectus est.

VI. VILI PRETIO VENDITI BARBARI, IDEMQVE CITO DEFVNCTI.

Tanta verò multitudo captiuorum Gothorum fuisse fertur, vt vilissimarum pecudum modo, singulis aureis passim greges hominum venderentur. Sed nihil supereſſe Deus de eodem populo fuit. Nam illico cunctis qui emebantur morientibus, quod improbi emptores eorum non impenderunt turpiter pretijs, expenderunt misericorditer sepulturis. Igitur ingrata Roma, quæ sicut nunc sentit, non ad remittendam, sed ad reprimendam idololatriæ præsumptionem, iudicis Dei aliquam misericordiam, ita continuò propter viuorum mortuorumq; sanctorum piam recordationem, Dei iram passura non plenam, si fortè confusa pœniteat, vt per experientiam fidem discat, ab incursu Alarici Regis & hostis, sed Christiani, aliquantulo ad tempus spatio differtur. hucusque Orosius.

VII. S. AMBROSII VIRTVTE RHADAGAYSVS VINCITVR.

At res tanta nihil est vt humanis quiuerit perfici viribus. quod cum omnes intellexerint diuina id factum esse virtute: haud tamen omnes æque nouerunt, quis apud Deum rem tantam promeruerit obtinere. Fuit enim ille operatus ille magnus tyrannorũ vindex & debellator S. Ambrosius, qui rem tantã haud obscuris signis declarauit suis hospitib⁹ Florentinis. quod Paulinus [c] his verbis significat: *Tempore quo Rhadagaysus supradictam Florentinam ciuitatem obsidebat; cùm iam de se penitùs desperâssent viri ciuitatis, per visum S. Ambrosius cuidam apparuit, & promisit alio die salutem illis affuturam. Quo referente, ciuium animi sunt erecti. Nam altero die, adueniente Stilichone tunc Comite cum exercitu, facta est de hoste victoria. Hæc Pansophia religiosa fœmina, matre pueri Pansophij, referente, cognouimus.* hæc Paulinus. Sanctus verò Paulinus ille Nolanus Episcopus tribui tanta ista Apostolorum principibus Petro & Paulo Vrbisque martyribus, cuius hos versus ex natali XII. S. Felicis recitat Dungalus scribens contra Claudium Taurinensem cum hoc titulo.

[c] *Paulin. in Vita S. Ambrosij in fine.*

De exercitus Gothorum cum suo Rege interitu.

Pluribus hæc etenim causa est curata patronis,
Vt Romana salus & publica vita maneret.
Hic Petrus, hic Paulus proceres, hic martyres omnes,
Quos simul innumeros magnæ tenet ambitus Vrbis,
Quosq; per innumeras diffuso limite gentes
Intra Romuleos veneratur Ecclesia fines.
Sollicitas simul impenso duxere precatu
Excubias, felix mens his velut vnus eorum
In precibus pars magna fuit, sed summa petiti
Muneris ad cunctos nulli priuata, refertur. hucusque de his Paulinus.

VIII. QVAE GENTILES EFFVTIRENT IN CHRISTIANOS.

Sed de tanta victoria diuinitus impartita, S. Augustini audiamus elogia, qui pro concione hæc ad populũ obiter [d]: *Mementote, fratres mementote, non est longum, pauci anni sunt; recordamini. Euersis in vrbe Roma omnibus simulacris, Rhadagaysus Rex Gothorum cum ingenti exercitu, multo numerosiore quàm Alarici fuit, venit. Paganus homo erat Rhadagaysus, Ioui sacrificabat quotidiè: nunciabatur vbique, quod à sacrificijs non desisteret Rhadagaysus. Tunc omnes isti* (Pagani scilicet) *Ecce nos non sacrificamus, ille sacrificat: vinci habeamus à sacrificante, quibus non licet sacrificare. Deus ostendens, quia non in istis sacrificijs est ipsa temporalis salus, ipsa regna terrena: victus est Rhadagaysus, adiuuante Domino, miro modo. Posteà venerunt Gothi, &c.* & in libris de Ciuitate Dei [e]: *Quod tamen* (inquit) *nostra memoria, recentissimo tempore, Deus mirabiliter & misericorditer fecit, non cum gratiarum actione commemorant,* Gentiles scilicet; *sed quantum in ipsis est, omnium* (si fieri potest) *hominum oblitione sepelire conantur: quòd à nobis, si tacebitur, similiter erimus ingrati. Cùm Rhadagaysus Rex Gothorum agmine ingenti & immani, tam in Vrbis vicinia constitutus, Romanis ceruicibus imminere t, vna die tanta celeritate sic victus est, vt ne vno quidem non dicam extincto, sed nec vulnerato Romanorum multò amplius quàm centum millium prosterneretur eius exercitus,*

[d] *Augustin. serm. 29. in Luc.*

[e] *Aug. de ciuit. Dei lib. 5. c. 23.*

MAGNA DEI PROVIDENTIA RHADAGAYSVS VICTVS.

atq; ipse cum filijs mox captus pœna debita necaretur. Nam si ille tam impius, cum tantis & tam impijs copijs Romam fuisset ingressus, cui pepercisset? quibus honorem locis martyrum detulisset? in qua persona Deum timeret? cuius non sanguinem effusum, cuius pudicitiam vellet intactam? Quas autem isti pro dijs suis voces haberent? quanta insultatione iactarent, quòd ideo ille vicisset, ideo tanta potuisset, quia quotidianis sacrificijs placabat atq; inuitabat deos? quod Romanos facere, Christiana religio non sinebat. Nam appropinquante iam illo his locis, vbi nutu summæ maiestatis oppressus est; cùm eius fama vbiq; crebresceret, nobis apud Carthaginem dicebatur, hoc credere, spargere, iactare Paganos, quòd ille dijs amicis protegentibus & opitulantibus, quibus immolare quotidiè ferebatur, vinci omnino non posset ab eis, qui talia dijs Romanis sacra non facerent, nec fieri à quoquam permitterent. Et non agunt miseri gratias tantæ misericordiæ Dei, qui cùm statuisset irruptione barbarica grauiore dignos mores hominum castigare, indignationem suam tamen mansuetudine temperauit, vt illum primò faceret mirabiliter vinci; ne ad infirmorum animos euertendos, gloria daretur dæmonibus, quibus eum supplicare constabat, hæc S. Augustinus.

IX. DE NVMERO HOSTIVM ET ERRORE ZOSIMI.

Quòd verò ad numerum exercitus Rhadagayſi diuinitùs superati pertinet, modestiùs agere visus est Augustinus, ne fidem minimè posteris facturus loqui videretur hyperboles, dum ait multo amplius quàm centũ millium fuisse numerum barbarorum: quos tamen Orosius ad minus ducentos mille fuisse tradit: pariterque Zosimus historicus & quidem Paganus (ne quis inuidiosè Orosium petitum putet) quadringenta barbarorum millia fuisse testatur, qui hoc in bello sub Rhadagayso militarunt, collecti omnes (vt ait) ex trans-Istranis, trans-Rhenanis, Celticis, & Germanicis nationibus. Sed planè, vt Paganus, rem tantam perfidè obscurare conatus, ait, trans-Istrum, antequàm cum copijs in regiones Romani Imperij subditas Rhadagayſus se inferret, à Stilichone imparatum offensum, ac superatum: cùm, testibus Prospero & Cassiodoro, iam ante quinque annos sub Consulatu primo Stilichonis & Aurcliani ijdem descenderint in Italiam; & Paulino, Orosio, Augustino, atque Prospero auctoribus, idé Rhadagayſus fuerit diuina virtute in Tuscia superatus, captus, atque necatus. Hęc autem cùm omnes vnâ sententiâ testentur tot tantique grauissimi scriptores, rerum sui temporis singuli assertores: portentosi planè mendacii Zosimus redarguitur.

X.

Sed iam ad Constantinopolitanæ Ecclesiæ huius anni res gestas conuertamus orationem. *Hoc namq; anno* (inquit Socrates [a]) *Arcadio sextùm Consule & Probo primùm, Atticus vir pietate eximius, ex Sebastia Armeniæ oriundus, monasticum vitæ genus ab ineunte adolescentia excolens, doctrinâ sanè mediocri, sed prudentia naturaliter insita magis valens, Episcopus Constantinopolitanus creatus est.* de quo cùm Sozomenus [b] dicat quartum post mensem ab obitu Arsacij creatum esse, quem diximus diem obijsse tertio Idùs Nouembris; æque dicendum est, tertio Idùs Martias esse in locum Arsacij Atticum substitutum. Ait autem de eo Sozomenus: *Quarto post obitum illius mense, ordinatur Atticus Constantinopolitani cleri presbyter, vnus ex insidiatoribus Ioannis. Hic quidem natione erat ex Sebastia Armeniæ, sed à puero ad religionem institutus per monachos hæresis Macedonianæ sectatores, qui tum temporis Sebastiæ in huius sapientiæ studio clarebant ex schola Eustathij progressi.* sed & paulo pòst: *Hic autem cùm ad virilem ætatem peruenisset, ad Catholicam Ecclesiam transijt. Et quoniam natura magis quàm doctrina prudens erat, rerum agendarum insidiator fuit, vt qui ad astruendas insidias, & ad easdem euitandas sufficeret, ingenio pellaci, ita vt multis gratus esset. In concionibus Ecclesiasticis mediocris, vt hæc neq; scripto dignæ viderentur auditoribus, neq; eruditionis prorsus expertes. Nam cum affectatus esset; si quando occasionem nactus erat, præcipuos quoq; Græcos scriptores lectitabat: & eo ipso quòd indoctus haberetur, dum de hisce differeret, etiam doctos sæpenumerò latebat. Ferebatur autem erga suæ opinionis homines industrius, aduersus diuersa sentientes formidabilis, & facilè his ipsis, quoties vellet, incutere metum, & mox mutatus apparere mansuetus. Atque hunc quidem talem fuisse aiunt illi qui hominem nôrant.* hactenùs de Attico Sozomenus, modoque satis de eius electione hæc dicta sunto.

[a] *Socrat. lib. 6. c. 18.*

[b] *Sozom. lib. 8. c. 27.*

ATTICVS EPISCOPVS CONSTANTINOPOLITANVS CREATVR.

Interea autem, cum Româ in Orientem legati missi Constantinopolim properant: ea de re certior redditus S. Ioannes Chrysostomus, his eos putauit præueniendos esse literis [c].

XI.

[c] *Chrysost. epist. 165.*

EPISTOLA S. IOANNIS CHRYSOSTOMI AD LEGATOS.

Pristinam quidem vestram animi promptitudinem, atque studium, quod pro Ecclesiarum commodis præ vobis tulistis, admirati sumus. Post quam autem tam longam peregrinationem insuper adiecistis, omniq; cunctatione abiectâ, forti, vt vos decebat, animo tam longum iter suscepistis; non vulgariter hoc quoque nomine vos suspicimus, nec vobis tum nunc per literas, tum citra literas gratias agere desinimus. Nec verò nos duntaxat, sed Orientales omnes admiratione afficiuntur, vestrâq; firmitatis atq; constantiæ, feruentisq; charitatis; & immotæ sententiæ præcones se præbent. Ac iam nec itineris longinquitatem, nec peregrinationis ærumnam vllo modo grauem & molestam esse ducunt, vt ad eos excurrant, ac tot vestræ præclaræ facta conspiciant. Eoq; etiam nomine carissimus & insigni pietate præditus Dominus meus presbyter, etiam si alioqui parum firmo corpore præditus, nihil non sibi præferendum putauit, vt ad vos se conferret, vestroq; conspectu atque congressu frueretur. Post aquàm igitur ipsum (vt vestra charitas postulat) exceperitis: illud à vobis petimus, vt etiam si mala ingraueſcant, vos tamen ijs medicinam afferre ne grauemini, verùm parem imitijs finem imponatis: scitis enim quantam vobis Deus pro sua benignitate mercedem relaturus sit, si pro tot Ecclesijs perturbatis laboretis, nihilq; omittatis, quo eos ad tranquillum portum appellatis. hucusque ad legatos Chrysostomi literæ: immo & duplices dedit, alias nimirum ad eos eodem argumento conscriptas [d].

[d] *Chrysost. epist. 166.*

XII.

Sed quid meditata est scelerata perfidia? Quòd enim aduersarij Ioannis scirent, si ijdem legati Constantinopolim se conferrent: fore, vt populus pro Ioanne solicitus cum eisdem legatis pro ipsius Ioannis restitutione conspiraturus esset, & turbas quoque, si res ex sententia non euenisset, excitaturus: consilium illud inierunt sceleſtum admodum, nimirùm ne legatos sinerent ingredi Constantinopolim. quomodò autem id moliti sint, iam dicturi sumus.

XIII.

Ac primùm omnium, quod ad tempus spectat; decretam in Synodo Romæ habita anno superiori legationem, hoc verò anno missam, non peruenisse Constantinopolim, nisi postquàm Atticus suffectus Arsacio, hoc anno (vt dictum est) sedere cœpit: ipse res gestæ declarant. Contigit itaque legatos talia tantaque pati, quæ neque perpeti contigisset apud feros barbaros, & quasuis agrestes ac rationis penitùs expertes immanes gentes; siquidem non Christianæ pietatis tantùm leges sunt ignominioſissimè proculcatæ, sed ipsum ius gentium sceleſtissimè violatum. At quænam fuerint ista, ijdem ipsi legati cùm re infectâ reuersi sunt, palàm fecêre. Accepit ab ipsis rem cunctis notissimam ipse qui refert Theodorus Ecclesiæ Romanæ diaconus, qui apud Palladium singula verbis ipsorum legatorum recensет, atque ait [e]:

LEGATI QVAE IN VIA PASSI CONTRA IVS GENTIVM.

[e] *Apud Pallad. dialog.*

Profecti igitur legati Constantinopolim, post quatuor menses redierunt, narrantes nobis Babylonias res. Cùm autem (aiebant ipsi) præternauigaremus Græcias, detenti sumus Athenis ab infesto quodam Tribuno militum; qui idem nobis Centurionem adiecit vnum qui Thessalonicæ appropinquare minimè permitteret. Illic enim intendebamus primum Anyso Episcopo Thessalonicæ literas reddere. iungebatur hic vna cum alijs Macedoniæ Episcopis religionis fœdere cum Occidentalibus pro Ioanne, vt superiùs dictum est. Vetuit ergo Tribunus ne ij simul aduersus Ioannis impugnatores vnirentur. Sed pergit Theodorus relationem reddere legatorum: *Iniectos igitur nos Tribunus in duo nauigia misit. Irruente autem Austro vehementi, tribus diebus absq; cibo AEgeum pelagus & Angustia traiecimus. Tertia tandem die, hora duodecima, ante vrbem applicuimus prope Victoris suburbana. Quo in loco detenti ab his qui obseruabant portus, retro repulsi sumus; cuius id iussione pateremur, ignorantes. Conclusiq; intra castellum Thraciæ maritimum, quod Athyram vocant, illicq; cruciati, atq; ab inuicem diuisi, Romani quidem in cellula vna, Cyriacus verò & qui cum illo erant, in pluribus morabantur, re vno quidem puero nobis in ministerio relicto.*

XIV.

Cumq; vt literas daremus, exigeretur à nobis; non acquieuimus, dicentes minimè esse conuenens; sed vt qui senes eramus, ipsi

XV.

LITERAE PER VIM EXTORTAE A LEGATIS MALE HABITIS.

imperatori Imperatoris itidem literas Episcoporumq; redderemus. Cum igitur obstinatè recusaremus, neq; aduenienti ad nos Patricio Notario, neq; alijs quibusdam, qui ad hoc venerant, eas dare vellemus: postremò accessit ex Cappadocia quidam Tribunus militum, Valerianus nomine; perfractoq; Episcopi Mariani pollice, per vim abstulit signatam Regis epistolam cum literis reliquis. Postridiè verò miserunt ad nos siue Regis aulici, siue Atticus, nescimus (ipse enim ferebatur Ecclesiæ inuasisse thronum) qui tria millia numismatum darent, orantes, vt communicaremus cum Attico, & de Ioannis iudicio omnino taceremus, quibus minimè obtemperare voluimus. Permansimus igitur orantes, vt quandoquidem nihil pacificum peragere possemus, tutò saltem redire ad Ecclesias nostras permitteremur. Mouebat enim nos nimia immanitas hominum.

XVI. LEGATI ANTE DIVINITVS PRAEMONITI.

Hoc & Saluator noster variis reuelationibus nobis antè monstrauerat: adeò vt & diacono sancti Emmelij Paulo viro mitissimo & pudicissimo in naui apparuerit Apostolus Paulus, dicens illi [a]: Videte quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes, quoniam dies mali sunt. Significante somnio multiplicem fallaciam, quæ ad euersionem veritatis nobis insidiaretur donis atque blanditijs. Assistens igitur idem ipse Tribunus Valerianus iniecit nos in nauim vetustam & putrem: datoq; (vt ferebatur) pretio nauclero, vt perderet nauigantes, & simul adiectis militibus viginti ex ordinibus varijs, continuò Athyris expulit. Emensis igitur stadijs plurimis, cùm iam periturі videremur, applicuimus Lampsaco. Inde mutatâ naui, vigesima tandem die ad Calabriæ Hydruntem peruenimus. Neq; nobis vltrà dicere potuerunt de B. Ioanne aliquid certius, neq; vbi modò sint Demetrius, Cyriacus, Eulysius, & Palladius, qui cum nostris epistolis legati fuerant missi, & Athyris (vt antè iam diximus) detenti. hactenùs ex relatione legatorum Theodorus. Quæ eadem omnia, qui res Ioannis Chrysostomi persecuti sunt, cùm dicant facta esse ante Eudoxiæ Augustæ obitum, diuersam secuti sunt sententiam ab ijs qui dixerunt eam anno superiori defunctam.

[a] Ephes. 5.

XVII. IOANNIS CHRYSOST. EPISTOLA AD LEGATOS.

Ad ipsos autè legatos hâc legatione perfunctos sanctus Ioannes Chrysostomus has literas dedit [b]:

[b] Chrysost. epist. 167.

Amplissimas vobis ob tantam animi firmitatem, ac studiam, & curam, labores q; & sudores, ac denique ob longam hanc peregrinationem, quam vtilitatis Ecclesiarum causa suscepistis, gratias agimus. Etenim quantò grauiùs eos, qui omnia perturbant, iudicium manet, tantò quoq; maius vberiusq; vobis præmium expectandum est, qui ad ea quæ ab alijs sceleratè ac nefariè admissa sunt, corrigenda, tantum patientiæ studijq; adhibuistis. Atq; vtinam coram quoque vobiscum congredi possemus. Quod quoniam nobis exilij necessitas ademit: tandem aliquando atq; agrè ornatissimum ac religiosissimum dominum meum presbyterum ad vos proficiscentem nacti, has literas misimus, quibus debitum vobis salutationis munus pendimus; ac tum pro præsentibus vestris officijs, tum pro eo, quo flagratis, sarciendorum incommodorum zelo gratias agimus. Nã etsi nihilo meliore statu res est: tamen ipsi, quod muneris vestri erat, præstitistis: eoq; nomine plena, muneris q; omnibus absoluta merces à benigno Deo vobis constituta est, vt qui ad medicinam admissis sceleribus afferendam tanto studio, tantaq; animi alacritate perpetuò vsi sitis. hæc ad legatos Chrysostomus.

XVIII. LEGATI ORIENTALES QVAM MALE MVLCTATI.

At quid post hæc actum sit de Episcopis Orientalibus, quos primum legatos Romam missos diximus, deinde è Concilio Roma in Orientem cum eodem munere reditos, quos & secutos legatos in Athyra câstello seorsum singulos inclusos reliquimus; iam dicendum est. Palladius enim, quid de illis atque alijs factum sit, ita describit [c]: Episcopi (vt initio quidem fama vulgauit) in mare præcipitati, vt autem veritas continet, in exilium ad remotiora & barbara loca ducti sunt; ibiq; à satellitibus nunc vsq; seruantur. Reuersus enim diaconus quidam, itineris ipsorum comes, retulit, Cyriacum quidem Emisenum Episcopum octingentis millibus passuum Palmyram Persarum oppidum adductum esse; Eulisium verò Bostræ Arabum, in castellum quod Nupsas appellatur, Saracenis adiacens, relegatum; Palladium Blemmiorum siue AEthiopum Episcopum seruari prope locum, qui Syene vocatur, in AEgypti regione; Demetrium intùs in Oasim Mazicis proximam: sunt enim & aliæ Oases. hi sunt quatuor illi legati ab Oriente Romam Episcopi, reuersique cum legatis Româ missis in Orientem, & Athyræ carcere custoditi.

[c] Pallad. in dialog.

Ad hoc autem quatuor Episcopos Cyriacum, Demetrium, Palladium, & Eulisium exules extat sancti Ioannis Chrysostomi epistola scripta tunc quidem, cùm exilio eos esse damnatos accepisset: digna sanè quæ istiusmodi Actis interseratur; est verò huiusmodi [d]:

[d] Chrysost. epist. 148.

XIX. LITERAE IOAN. CHRYSOSTOMI AD EPISCOPOS ROMAE AGENTES.

Beati vos, ac ter beati, sæpiusq; beati ob præclaros hos sudores & certamina & ærumnas ac labores & pericula quæ pro omnibus orbis terræ Ecclesijs subijstis. Hincq; tum in terra tum in mari, tum in cœlis gloriam & splendorem consecuti estis. Siquidem homines omnes, qui quidem mentis compotes sunt, vos prædicant, ac coronis cingunt, animi vestri robur, fortitudinem, tolerantiam, atque constantiam ad stuporem vsq; mirantes. Benignus autem Deus, qui laboribus longè ampliora præmia semper constituit, tot tantaq; bona vobis rependet, quot quantaq; ijs à Deo rependi par est, qui pro vniuersi Orbis pace tam strenuè ac fortiter dimicant. Ac propterea nos quoq; beatos vos prædicare non desinimus, incredibilem quandam voluptatem ex vestri recordatione perpetuò capientes, vosq; etiamsi aliquo longo itineris interuallo à vobis disiunctissimus, animo circumferentes. Ac quidem Cerecus charissimus diaconus nunc nauigare minimè potuit, propterea quòd multo labore confectus erat. At verò Domini mei, religiosissimus presbyter Ioannes, & carissimus diaconus Paulus, cùm vndiq; exagitarentur ac vexarentur, nec vsquam consistendi ac delitescendi potestas esset, hoc sibi necessariò faciendum existimârunt, vt ad charitatem vestram sese conferrent, isticq; vobiscum essent. Quamobrem ipsos cum charitate excipite; eamq;, quam par est, benevolentiam ipsis exhibete. hucusque epistola. Sed quæ de alijs exulibus & extorribus Palladius subdit, hîc reddamus.

XX. IOANNI COMMVNICANTES QVANTA PASSI.

Serapionem autem post innumeras absq; vlla probatione calumnias, cum atrocitate iudicium violassent, in patriam (vt fama est) propriam relegârunt. Hilarius vir sanctus & senex, post plagas non à Iudicibus sibi, sed Acro impositas, in interiorem Pontum missus est: qui decem & octo annis panem non gustauit, solaq; olera vel legumina ad cibum habuit. Antonius intra Palæstinæ spelunças se inclusit: Timotheus Maroniæ & Ioannes Lydiæ Episcopi in Macedonia esse memorantur: Rhodon Asiaticus Mitylenem profectus est: Gregorius Lydius esse in Phrygia dicitur: Brisso Palladij frater, Ecclesia sua sponte derelicta, in agello suo degit, terram proprijs manibus fodiens: Lampetius verò (vt aiunt) in agro Lydiæ à quodam fouetur Eleutherio, lectionibus vacans: Eugenius in patria est: Elpidius magnus ille Laodiceæ Syriæ Episcopus vna cum Pappo, tres anni sunt, ex quo gradus domus nunquam descenderunt, orationibus insistentes: Heraclidas Ephesius quadriennium iam Nicomediæ carceri inclusus est.

XXI. DIVERSORVM DIVERSÆ AERVMNAE.

Reliqui de communione Ioannis partim quidem Attico communicârunt necessitate compulsi, & in alias regiones Thraciæ translati, partim nescimus vbi sint. Aiunt Anatolium in Gallias concessisse. Presbyteri verò in Arabiam & Palæstinam exulârunt: Tigrius in Mesopotamiam relegatus est: Philippus fugiens in Ponto diem obijt: Theophilus in paphlagonia versatur: Ioannes AEthrius Cæsareæ construxit monasterium: Stephanum in Arabiam relegatum, à carnificibus Isauri abstractum, in Taurum dimisêre: Sallustium Cretæ immorari fama est: Philippum monachum atque presbyterum Scholarum audiui infirmari in Campania: Sophronius diaconus Thebaidæ seruatur in custodia: Paulus diaconus Dispensatoris adiutor in Africam profectus memoratur: alius Paulus Hierosolymis est: Elladius Palatij presbyter Bithyniæ in agello proprio degit. Plurimi Constantinopoli delitescunt: alij verò in sua quisq; discessere. Siluanus autem sanctus Episcopus Troadepiscatu sibi victum quærit. pergit dicere de Stephano monacho, Eutropio, & alijs, de quibus superiùs mentio facta est. Sed quid ipsis Episcopis contigerit, cùm in exilium deportarentur, Palladius ista subdit:

XXII. QVAE IN ITINERE PASSI SVNT EXVLES.

Retulit autem is qui ab Episcopis redierat diaconus, eos à ductoribus suis, immissione quorundam, in tantum vexatos, vt tæderet etiam viuere, mortemq; sibi precarentur omnes. Nam pecunias in sumptus necessarias eis auferentes, inter se partiti sunt; nudisq; imponentes iumentis, bidui iter vna conficiebant die, profunda iam nocte diuertentes, & nocturnis item tenebris ad iter exurgentes, neq; infelices escas continere stomachus posset. Turpibus præterea obscœnisq; sermonibus impetere illos non desistebant. Palladio autè etiam seruum tulerunt, cogentes ipsum literas quoq; dare quas habebat. Demetrium vnus ex militibus adeò afflixit, vt profunda iam vespera illum etiam percuteret vomere: qui continuò

corruens expirauit multis doloribus maceratus. Prædixerat enim Palladius (vt ex commilitone veniente didicimus) Aliud iter non conficies, sed miserabiliter morieris. Ecclesiæ namq; omnino appropinquare non sinebant, hospitantes aut in stabulis, vbi scortorum erat multitudo, aut in Samaritanorum vel Iudæorum synagogis. quibus illi angustijs pressi, noua semper animo versare cogebantur. Dixit autem vnus ex Episcopis: Quid de diuersorijs queritmini? Num enim in nobis est, morari vsquam, vt voluntate propria & electione lasciuientes pœnas expendamus? An ignoratis hæc omnia & contigisse prius, & futura etiam postmodum, per quæ omnia glorificatur Deus? Quam multæ istiusmodi meretrices, quæ vel oblitionem Dei cœperant, vel illum semper ignorauerant, conspectis nobis, in timorem Dei cognitionemq; venerunt, fortassis in melius conuertendæ, siue certè ad deteriora non prolapsuræ. Non parum autem est rationali animæ, quæ à perturbatione vexatur, respirare vel modicum, quod est pudoris fomentum: adeo vt dixerit, qui hæc sustinuit magister Gentium Paulus [a]: Christi bonus odor sumus his qui saluantur, & his qui pereunt; eò quòd [b] spectaculum facti sumus Angelis & hominibus.

[a] 2. Cor. 2
[b] 1 Cor. 4

XXIII. PERSECVTORES ACERBIORES NVMERANTVR.

In tantam verò acerbitatis insaniam Episcopi omnes de communicatione Theophili per totum Orientem (sicuti monachus rediens retulit) deuenerunt, vt ex hisplerique non modò debitam humanitatem non exhiberent; verùm milites, datis muneribus, inducerent, vt eos ocyùs è ciuitatibus expellerent. Sunt autem qui istæ gessere, Tarsensis, & Antiochenus & Cæsariensis, atque ante omnes Ancyranus, & Pelusiensis Episcopi, partim donis; partim etiam minis militum animos contra eos ita efferantes, vt ne laicos quidem eos excipere hospitio cupientes permitterent, sicut in epistolis canonicis Caio contra Episcopum quendam scribit B. Ioannes [c] & post aliquot: Laudabat autem idem monachus, atq; admirabatur Secundæ Cappadociæ Episcopos, vt qui actis in exilium Episcopis magnum ostendissent miserationis affectum; & in primis Theodorum Tyanæum mitissimum virum, Bosphoriumq; Coloniæ, qui quadragesimum in Episcopatu agebat annum, & Serapionem Ostracinæ quadragesimum & quintum annum in Episcopali officio supergressum. hæc Palladius de exulibus Episcopis, & eorũ peregrinatione. Quod ad Bosphorium spectat; hic sanè ille (vt suo loco dictum est) qui ante annos quadraginta, nempè à Christo nato trecentesimo sexagesimosexto, S. Gregorio Nazianzeno suasit, ac penè coëgit suscipere munus Ecclesiæ Nazianzenæ.

[c] Ioan. 3. A QVIBVS BENE HABITI EPISCOPI EXVLES.

XXIV.

Sed iam tandem ipsum S. Ioannem Chrysostomum in exilio Arabissi agentem inuisamus. Hoc quidem ipso anno, absolutis exilij annorũ duorum periodis, tertium inchoauit mense Iulij; quando mittens Romam Ioannem presbyterum & Paulum diaconum, has ad Innocentium Romanum Pontificem literas dedit, quibus in primis pro sedulo & indefesso in sua causa exhibito studio ingentes gratias agit: inde verò pro persecutoribus rogat, suadens mitius agere aduersus canonum proculcatores, ne eos excommunicet, ob periculum vniuersalis in vniuerso Orbe conflandi schismatis; sed vt expectet orat, si fortè resipiscant. Sic enim ipsæ se habent nouissimæ ad Innocentium scriptæ [d] literæ tanti viri memoria suauissimæ atque dulcissimæ:

[d] Chrysost. epist. 2. ex septem.

XXV. EPISTOLA VLTIMA CHRYSOST. AD INNOCENTIVM PAPAM.

Corpus quidem nostrum vno eodemq; loco tenetur & stabilitum est; animus autem charitatis alâ in vniuerso Orbe circumuolitat. Proinde licèt tantâ itineris intercapedine separati simus, à pietate tamen vestra non absumus, sed quotidiè vobis præsentes sumus. Animi enim oculis videmus vestram illam fortitudinem & sinceram affectionem, constantiamq; non mutabilem, & quòd vos consolari nos plurimùm & perpetuò cupiatis. Quantò enim fluctus extolluntur sublimius, & plures latent scopuli, vehementioresq; venti sunt, & tempestates: tantò & vigilantia vestra augetur: neque vos tanta via prolixitas, neque tantum temporis interuallum, neque causarum difficultates seniores reddidit; sed perseueranter imitamini optimos gubernatores, qui tunc maximè vigiles sunt, quando eleuati fluctus, & mare intumescere, & multas aquas in nauim inundare, grauissimamq; interdiu noctem ingruere vident. Ea propter & gratias vobis habemus multas, & desideramus quidem ad vos dare crebras literas: id quod nobis maximo foret solatio. Verùm quia solitudo huius loci in tantùm vos à nobis separat, neque facilè ad vos peruenire valent hi qui nobiscum agunt, vel etiam qui in vicino habitant, tum quòd in extremis finibus locus ille situs est, tum quòd latrones vias illas vndique obsident: precamur vt diuturnum nostrum silentium efficiat, quòd magis condoleatis, quàm quòd nos reos putetis negligentiæ: neque enim contemptus est in causa, quòd tacuimus.

Nunc enim multo tempore venerabilem & dilectum Ioannem presbyterum & Paulum diaconum in hoc tenuimus, vt scribemus. Perpetuas enim vobis gratias agimus, quòd paternam erga nos beneuolentiam declarâstis. Nam quantum in vestra pietate situm fuit; iam res omnes sedatæ & emendatæ, atque sublata omnia scandala fuissent; gauderentq; Ecclesiæ tranquilla ac sincera pace, & essent planè secunda omnia, neque contemptæ leges, neque violatæ Patrum constitutiones forent. At illi in suis impijs operibus pergunt; & quasi antea nihil attentârint, ita priora malefacta recentibus vincere certant. Nolo autẽ omnia quæ interim gesta sunt, sigillatim recensere: quandoquidem nõ solùm epistolæ, sed & historiæ modum transcenderet narratio.

XXVI. IOANNES ET PAVLVS LEGATI AD INNOCENTIVM PAPAM.

XXVII.

Cæterùm vestram oro vigilantiam, quòd licet illi omnia tumultibus repleuerint, laborauerintq; morbis incurabilibus & pœnitentiæ non capacibus; si tamen curari morbos voluerint, ne affligantur, neque à cœtu abijciantur, considerata tanti operis magnitudine. Certamen enim illud fermè totius Orbis est; Ecclesiæ vsque ad genua humiliatæ sunt; populi dispersi, clerus diuexatus; Episcopi exules, constitutiones Patrum violatæ. Et idcirco iterum atque iterum & sapius vestram oro diligentiam, vt quantò maior est tempestas, tanto maius adhibeatur studium. Expecto quidem futurum vt aliquantò amplius corrigantur. Quod si minùs fiet: vos vestram coronam paratam apud misericordem Deum habetis; & hi qui iniuria afficiuntur, consolationem ex incremento charitatis vestræ non mediocrem accipient. Nam & nos tertium nunc annum in exilio versamur, expositi pesti, fami, bello, continuis obsidionibus, solitudini indicibili, quotidianæ morti, & Isauricis gladijs: & non mediocriter nos consolantur solida vestra fides & charitas quæ se in me tam tenui ac simplici oblectant: Hic noster murus, hæc securitas, hic portus absque fluctibus, hic multorum bonorum thesaurus, hæc lætitiæ mirificæq; voluptatis causa est. Et si in desolationem quàm iste est; locum iterum abigemur; non paruam hinc habentes nostrarum afflictionum consolationem, abimus. hactenùs Ioannis Chrysostomi epistola Romam missa per Ioannem & Paulum: quos apud sanctas fœminas, easdemque genere clarissimas Romæ voluit hospitari, sicuti alios qui ab Oriente à se missi erant: haud enim hos apud Innocentium, qui interpellabatur Iudex, dicebat defensores causæ Chrysostomi hospitari; ne idem qui Iudex, æque esse patronus censeretur. Extant Ioannis ipsius ad eas datæ literæ. Quales autem quantæque essent istæ extorrium ac profugorum legatorumque hospitæ Proba ac Iuliana: memoria repete quæ de vtrisque à nobis dicta sunt suprà ad finem quarti Annalium tomi. Quarum, commendandi studij causâ, hîc perbreues binas scriptas ad eas epistolas ipsius Ioannis opportunè reddemus. Ad Probam enim data epistola sic se habet, cùm eosdem missos legatos commendat Ioannem & Paulinum [e]:

[e] Chrysost. epist. 168.

XXVIII. IOANNIS CHRYSOSTOMI, EPISTOLA AD PROBAM.

Etsi longo itineris spatio abs te disiunctus sum; tamen sinceram ac feruentem tuam charitatem, non secus ac si coràm essem, tuaq; omnia cernerem, certò expertus sum: ijs nimirùm, qui ist hinc ad nos veniunt, ea de te asserentibus, quæ audire cupiebam. Eaq; de causa multas atque ingentes tibi gratias habeo, atque ob istũ tuum animum glorior, meq; effero: virosq; mihi carissimos, religiosissimumq; presbyterum Ioannem, & ornatissimum diaconum Paulum tibi commendo; atque ad tuas manus, velut ad portum transmitto. Abs te igitur, lectissima ac nobilissima domina mea, peto, vt, quemadmodum humanitas tua posсit ipsos videas: nec enim te fallit, quantam huiusce comitatis mercedem relatura sis. Ac quàm sæpissimè licebit, de tua valetudine, de qua vt nobis vehementer cura, aliquid intelligere, vehementer aueo, fac me certiorem. hactenùs ad Probam. Ad Iulianam verò sanctissimam æquè viduam eius filiam ista habet [f]:

[f] Chrysost. epist. 169.

XXIX. EIVSDEM EPISTOLA AD IVLIANAM.

Quò grauiore pœna mulctati sunt, qui tot scelera perpetrarunt: eò quoq; vobis, qui tot scelera tollere ac delere studuistis, tantumq; laboris & ærumnæ suscepistis, amplior merces futura est. Neq; enim nobis obscura fuit ea beneficentia, idq; studium, quod & in negotio de quo agitur, & in excipiendis benigneq; complectendis ijs quos isthuc misimus, præbuistis. Eoq; nomine gratias vobis habemus; vosq; rogamus & obsecramus, vt in eodem stu-

dio &

dio & alacritate permaneatis, ac firmiùs etiam ac valentiùs animi robur ac fortitudinem adhibeatis. Neque enim vos fugit, quanta huiusce præclari facti magnitudo sit, quantamq; mercedem percepturæ sitis; tantos motus ac tam sæuos fluctus, quantum in vobis est, compescentes; eamq; quam par est, acceptis incommodis, medicinam afferentes. hæc ad Iulianam, non solùm (vt vides) hospitem legatorum, & causæ Ioannis diligentissimam patronam. Extat eiusdem Ioannis eodem argumento alia epistola ad Italicam [a] æque clarissimam fœminam, ad quam etiam datæ sancti Augustini duæ epistolæ habentur [b].

[a] *Chrysost. epist. 153.*
[b] *Aug. ep. 6. & 133.*

XXX. CONSILIVM ADVERSARIORVM DE NECANDO IOANNE.

Cum autem ad calcem recitatæ nuper epistolæ ad Innocentium Papam Ioannes dicat, in alium se fortè locum ablegandum fore; odoratus esse videtur, quod aduersarij in ipsum molirentur, conantes sic eum frequentibus atterere peregrinationibus per loca aspera & difficillima, quousque nimiâ ex itineribus afflictatus molestiâ, cogeretur ad postremum etiam ex hac vita migrare. Quòd enim eius causâ totum scirent aduersarij esse Occidentem commotum, Romanumque Pontificem etiam & alios eiusdem orbis Episcopos exasperatos, quin & ipsum Honorium Imperatorem, ob violatum in contumelijs legatorũ ius gentium, haud mediocriter perturbatum, concitatumque ad facinoris vltionem: nihil consultius agi sibi visum, quàm si ipse Ioannes de medio tolleretur; sic rati omnem cum illo finem consecuturum esse quod feruebat Ecclesiasticum bellum. Sed quòd perficere istud gladio, nimis tyrannicum haberetur & inuidiosum; id quod diximus, excogitârunt, ita nimirùm eum ærumnis conficere, vt penitùs difficere & exhalare animam cogeretur; quod quidem & impiè perpetratum & expletum est; vt quæ paulò inferiùs de eius ad Deum migratione dicturi sumus, facilè demonstrabunt.

XXXI. At licèt (vt vidimus) Ioannes Chrysostomus suis literis rogâsset Innocentium Romanum Pontificem, ne à cœtu Fidelium excommunicatione eos eijceret, qui legatos Apostolicos adeò turpiter eiecissent, maleque habuissent: constat tamen tum ipsum Innocentium, tum reliquos Occidentalis Ecclesiæ Episcopos Atticum pseudoepiscopum, veluti tanti sceleris architectum, à communione Fidelium extorrem penitùs declarâsse: cùm ipse Atticus, ne Orientis populi à se dilaberentur, eiusmodi (vt ait Palladius [c]) edictum elicuit ab Arcadio, quo ciues & peregrinos siue prouinciales sibi cogeret communicare, edictum autem sic se habuit:

[c] *Pallad. in dialog.*

XXXII. ATTICVS PERSEQVITVR IOANNIS PARTICIPES. *Si quis Episcopo Theophilo, & Porphyrio, & Attico non communicat; Ecclesia pellatur, & à suis facultatibus prorsus proijciatur.* hæc summa edicti, potiùs quam ipsum integrum. *Hinc iam alij* (subdit Palladius) *plus æquo grauati pondere, inuiti quoque communicant. At verò pauperiores quique & in fide sana imbecilliores muneribus quibusdam ad communicandum attrahuntur. Qui verò genus & patriam, & corruptibilem gloriam, corporumq; pressuram contempserunt, fugâ ingenuitatem animi seruauêre, Euangelicum* [d] *illud crebrâ memoriâ repetẽtes: Si vos in vna ciuitate persecuti fuerint, fugite in aliam, &* [e] *Prouerbiorum illud sibimet dicentes: Non proderunt substantia in die iræ. Profecti autem sunt alij quidem Romam, alij ad montes, alij in monasterijs seruorum Dei à Iudaica iniquitate seruabantur. Continebat autem rescriptum contra laicos, qui in dignitate erant constituti, vt magistratu & dignitate omni priuarentur; milites vt baltheum amitterent; populares & artifices reliqui, persoluto graui auri pondere, subijcerentur exilio. Verùm dum ista geruntur, preces à fidelioribus quibusq; sub dio magna cum afflictione sua quotidiè fiebant.* hæc Palladius.

[d] *Matth. 10.*
[e] *Prouer. 11.*

XXXIII Quid autem offensus Innocentius Romanus Pontifex, necnon Honorius Imperator in Arcadium post huiusmodi scelus planè execrandum aduersus legatos perpetratum egerint; ignoratur quidem: tamen ex alijs literis Honorij superiùs recitatis, quę hoc tempore Honorius scripserit, satis conijci potest. Res namque iam eo perducta videri poterat, vt ipsi Honorio nihil reliquum esset, nisi cum Arcadio armis decernere: sed barbarorum assidui rumores, & detecta infidelitas Stilichonis (vt dicemus) animum eius auertit. Innocentius autem haud potuit rem tantam dissimulare, atque adeò execrandum facinus inultum relinquere; licèt aliquid seueritatis Ecclesiasticæ censuræ remittere, ne maior in Ecclesia scissura fieret, ratio temporis persuaserit. Quamobrem ab Ecclesiastica Romanæ Ecclesiæ communione abstinuit tum Atticum Constantinopolitanum intrusum Episcopum, tum etiam Theophilum Alexandrinum, vt ex ijs quæ dicentur inferiùs perspicuè apparebit. hucusque in eos progressa est censura Ecclesiastica, coniunctaque cum miseratione seueritas disciplinæ.

Porrò autem ipse Ioannes Chrysostomus, qui primo anno Cucusi (vt diximus ex Palladio) & sequenti vsque in præsens Arabissi Armeniæ ciuitatis exulauit, vbi (vt ipse testatur [f]) erat Episcopus vir sanctissimus Treius: in hoc vsque tempus haud priuatus est cõmercio literarum, quas mutuò acciperet atque redderet. Sed quod nullæ ampliùs literæ datæ legantur, perpetuumque appareat ad obitum vsque seruatum esse silentium; aduersariorum inuidiâ interceptus creditur commeatus; ipseque ne quid scriberet, custoditus; obstructumque penitus creditur os illud aureum, gemmeusque stylus è manu eius abstractus, atque perfractus ingenti iactura totius Ecclesiæ.

XXXIV [f] *Chrysost. epist. 126.*

Sed ne penitùs consistere videamur absque sanctorum virorum consortio solitarij: age modò conueniamus S. Hieronymum in Ecclesia operosum; qui hoc anno in Zachariam, Oseam, Ioëlem, Amos, & Malachiam Prophetas commentarios disertos elaborauit. audi verò ipsum ad Pammachium ista scribentem [g]: *Præsenti anno, qui sexti Consulatus Arcadij Augusti & Anicij Probi Fastus nomen imposuit, Exuperio Tolosanæ Ecclesiæ Pontifici Zachariam, & eiusdem vrbis Minerio & Alexandro monachis Malachiam Prophetam interpretatus sum; statimq; recurrens ad principium voluminis Osee & Ioël & Amos, tibi negare non potui.* hæc quidem ipse (vt ibi ait) cùm de grauissima conualuisset infirmitate, ac trementibus digitorum articulis, iam scribere non valeret, vtpotè senex; qui & de commodis senectutis ad eundem Pammachium [h] tunc differuit. Sed vnde scribendi commentarios in Zachariam ad sanctum Exuperium Episcopum Tolosanum occasio data est, præstat hìc recensere. Hoc enim anno idem vir maxime pius, erga pauperes largitionibus effusissimus, quòd tantæ eius liberalitati angustæ Galliæ viderentur, legauit Sisinnium monachum integerrimis vitæ moribus præditum in Orientem cum ingenti pecunia, vt Palæstinæ monachis ad vitã subsidia ministraret, inde verò se in Ægyptum conferret, idem muneris Ægyptijs monachis expleturus. Cùm autem idem sanctus Hieronymus ex eodem Sisinnio, qualis quantusque esset vir eximius Exuperius didicisset: eidem ob eius egregiam sanctitudinem, libros in Zachariam Prophetam, quos elucubrabat, dedicandos existimauit, à quo literas per eundem monachum accepisset, necnon ad alendos monachos eleëmosynam, prout in præfatione ipse testatur his verbis [i]:

XXXV. [g] HIERONYMI LVCVBRATIONES ANNI HVIVS.
[g] *Hieron. præf. in lib. 3. in Amos.*

[h] *Hieron. præf. in lib. 3 in Amos.*

S. HIERONYMVS EXVPERIO DICAT LIBROS.

[i] *Hieron. præf. in lib. 1. in Zachar.*

Vltimo iam autumni tempore frater noster, filius tuus Sisinnius monachus tua mihi dignationis epistolam reddidit: quâ lectâ, gauisus sum, esse te sospitem & memorem mei, omniumq; fratrum qui in sanctis locis Domino seruiunt, in quorum refrigerijs facis tibi amicos de iniquo mammona. & paulo inferius de ipso etiam Exuperio: *Audio te in valle lacrymarum, in loco quem Deus posuit ad certamen, vt in vincentibus coronam daret, ascensiones in tuo corde disponere, & ire de virtute in virtutem, & imitari Domini paupertatem, vt cum illo dines fias, & in te reclinet caput, & per singulos dies suscipiatur, visitetur, alatur, vestiatur; & præcipuè in sanctarum scripturarum lectione feruere, &c.*

XXXVI

Quòd verò festinaret Sisinnius eleëmosynas ferre ad Ægyptios monachos, impolita se mittere excusat; nam eum ad Epiphaniorum vsque diem in Palæstina permansurum esse putârat [k]: qui quò minùs id præstiterit, sed profectionem acceleârit, vt perferret eleëmosynas ad monachos in Ægypto agentes, causa præcessit, quòd auditum esset, eius prouinciæ monachos ob penuriam anni huius alimentorum, alimonia admodum laborare. Vnde

XXXVII. SISINNII PROFECTIO IN AEGYPTVM.
[k] *Hieron. epist. 152.*

ait ipse Hieronymus: *Cumq; eum rogarem, vt differret iter; liberè mihi cœpit famem obtendere monasteriorum, AEgypti necessitates, Nili nonplenas aquas, multorum mediam: vt propè esset in Dominum ostensa, illum vltrà velle retinere.* ac rursum [a]: *Frater Sisinnius in AEgyptum ire festinat, vt odorem bonæ fragrantiæ, qui à te missus est fratribus, illuc quoq; perferat; & nequaquam AEthiopiæ flumine, sed Galliarum largissimis aquis rigentur aruæ sitientia.* ac iterum de eodem [b]: *Ipse tua festinat sanctis æra diuidere, & nos non patitur nostra tibi æra numerare.* Equidem puto, diuino Spiritu sanctũ Exuperium prænouisse proximè venturum Galliarum excidium, dedendamque tandem Tolosam barbaris; ob idque magnâ celeritate festinâsse conferre in sanctos, quòd auferrent paulò pòst barbari, nisi antè caueret. Vltimo siquidem huius anni die (vt proximè dicturi sumus) Wandali & Alani cum alijs barbaris, trans Rhenum copias ad Gallias depopulandas perduxêre; ac post excidium plurimarum ciuitatum, & ipsa Tolosa capta est, vt suo loco narrabimus.

a *Hieron. præf. comment. in Zachar. lib. 2.*

b *Idem præfat. comment. in Zach. lib. 3.*

XXXVIII. * Minerij. CRÆBRÆ CONSVLTATIONES EX GALLIIS AD S. HIERONYMVM.

Sed ad eandem legationem Sisinnij redeamus. Non Exuperij vnius, sed & Minerij * & Alexandri literas detulit. quibus illi eundem S. Hieronymum varijs pulsârunt quæstionibus; sed & literas aliorum plurium tum virorum tum fœminarum de diuersis Scripturæ locis eundem interrogantium dedit: *Multas enim* (ait ipse) *sanctorum fratrum ac sororum de vestra prouincia ad me detulit quæstiones.* quænam fuerint, nihil prætereà compertum habetur, quàm quòd sanctus Hieronymus ad redditam per eundem Sisinnium epistolam, ad Minerium [c] & Alexandrum rescribens pertractat; ad quos etiam destinauit dictum elucubratum à se hoc anno commentarium in Malachiam.

c *Hieron. epist. 152.*

XXXIX. QVANDO SCRIPSIT S. HIERONYMVS CONTRA VIGILANTIVM.

Quo idem anno, per eundum Sisinnium monachum in Ægyptum properantem, idem sanctus Hieronymus, quantâ valuit celeritate, aduersus Vigilantium hæresiarcham nuper obortum, commentarium scripsit; eundemque eidem Sisinnio perferendũ in Gallias, vbi virus suum serpens euomuerat, paratum antidotum dedit. Testatur id quidem ad finem eiusdem commentarij idẽ sanctus Hieronymus hisce verbis [d]: *Hæc* (vt dixi) *sanctorum presbyterorum rogatu, vnius noctis lucubratione dictaui, festinante admodùm fratre Sisinnio, & propter sanctorum refrigeria ad AEgyptum ire properante, &c.* Quinam autem fuerint hi presbyteri, idem superius docet, vbi ait [e]: *Auctores sunt huius dictatiunculæ meæ sancti presbyteri Riparius & Desiderius, qui parochias suas vicina istius scribunt esse maculatas; miseruntq; libros per fratrem Sisinnium quos inter crapulam stertens euomuit.* Sed non nunc primùm idem Riparius reddidit de his sanctum Hieronymum certiorem, verùm ante triennium: nam idem Hieronymus eodem commentario fatetur se ante biennium à Ripario de eodem Vigilantio horrendas blasphemias eructante accepisse: ad quem eiusdem Hieronymi extant [f] redditæ literæ: adeò vt dici possit, Vigilantium, qui hactenùs inter sanctos perfidus latuisset, iam palàm quas diu in pectore occultâsset hæreses, eodem tempore, nempè ante annos duos, propalare cœpisse. Sed antequàm de eiusdem hæresibus insanis agamus, præstat de homine altius petere narrationem.

d *Hieron. aduers. Vigilant.*

e *Hieron. ibid.*

f *Hieron. epist. 53.*

XL. VIGILANTII PRIMORDIA.

Fuit ipse natione Hispanus, patriâ Calaguritanus, vt idem sanctus Hieronymus tradit. ex quo Gennadius [g] redarguitur, qui quòd sciret hominem versatum in Gallia, Gallum vtique fuisse existimauit; de quo ait: *Vigilantius presbyter, natione Gallus Hispaniæ Barchinonensis parochiæ Ecclesiam tenuit.* aduersus hunc scripsisse sanctũ Hieronymum tradit; ne putes istum Gennadij Vigilantium ab eo esse, quem sanctus Hieronymus scriptis, de quib⁹ agimus, confutat. Vsu igitur & consuetudine Barchinonensis Ecclesiæ, idem Vigilantius sancto Paulino, qui ibidem ordinatus est presbyter, perneccssarius aliquando fuit; quem vt virum pium probumque laudauit, & apud se ægrotantem fouit: nam de eo hæc ad Seuerum [h]: *Vigilantius quoq; noster in Campania, & antequàm ad nos veniret, & postquàm peruenit, vi febrium laborauit; & ægritudini nostræ, quia & ipse sociale membrum erat, salutiuo * dolore compassus est.* Profectus cùm est inde Vigilantius Hierosolymam, eundem datis ad S. Hieronymum literis Paulinus ipse plurimùm commendauit, vt

g *Gennad. de Script. Ecclesiast. cap. 35.*

h *Paulin. epist. 1.*

* socio.

reddita ad eundem Paulinum sancti Hieronymi epistola significare videtur, vbi hæc habet [i] ad finem: *S. Vigilantium presbyterum* (sic scribit, vt à sancto Paulino commendatum acceperat) *quâ auiditate susceperim, melius est vt ipsius verbis, quam meis discas literis.* hæc ipse.

i *Hieron. epist. 13.*

XLI.

Et ne putes hunc alium ab illo Vigilantio fuisse, qui posteà in hæresiarchã erupit: habes quæ de hoc ipse sanctus Hieronymus aduersus ipsum scribens, exprobrat, quid egerit, cùm Hierosolymis esset, & terra ingenti motu quateretur, cùm ipse nudus perspicuus omnibus in publicum prodit: quâ impudentiâ indicium aliquod edidit futuræ scriptis etiam detegendæ omnibus turpitudinis. Quomodò autem res se habuerit, diximus suo loco illius tempore terræmotus. Sed & epistolæ in ipsum Vigilantium scripta, hunc eundem esse cum illo Paulini Vigilantio, expressè declarat [k] de qua modò dicturi sumus. Quod enim addit sanctus Hieronymus in ea epistola ad Paulinum: *Cur tam cito à nobis profectus sit, & nos reliquerit, non possum dicere, ne lædere quempiam videar.* suspicionem haud leuem de Vigilantio ingerit. Etenim quidnam hoc, quod sanctus Hieronymus reticuisse consultiùs duxit? Certè quidem in causa fuisse Russinum Hierosolymis tunc agentem, vt Vigilantius redderetur Hieronymi gloriæ æmulus, perspicuè possumus intelligere ex ijs quæ idem sanctus Hieronymus aduersus Ruffinum scribit [l], nimirùm ipsum de Hieronymo aliquid in eius aures insusurâsse. Sensit S. Hieronymus stropham, obseruauitque hominem haud recto pede incedere in Euangelio: sed & manifestiùs detectus est, cùm idem Vigilantius ab eo recedens, cœpit in sanctum Hieronymum plaustra exonerare blasphemiarum, appellans eum hæreticum, quòd Origenis opera assiduè legens, eiusdem pariter fuerit consectatus errores. Sed audiamus sanctum Hieronymum in epistola aduersus eum scripta isthæc omnia recensentem [m]: *Quid* (inquit) *tibi faciam? credidi sancti presbyteri Paulini epistolis, & illius super nomine tuo non putaui errare indicium. Et licet statim acceptâ epistolâ, ἀσυνάρτητον sermonem tuum intelligerem: tamen rusticitatem & simplicitatem magis in te arbitrabar, quàm vecordiam. Necreprehendo sanctum virum: maulit enim apud me dissimulare quod nouerat, quàm portitorem clientulum suis literis accusare. Sed memetipsum arguo, qui alterius potiùs acquieui quàm meo iudicio; & oculis aliud cernentibus, aliud schedulæ credidi, quàm videbam.* & inferiùs: *Inter cæteras quippe blasphemias, quas ore sacrilego protulisti, ausus es dicere, montem, de quo abscissus est in Daniele [n] lapis sine manibus, esse diabolum, & lapidem Christum, &c.* hæc sunt enim quæ Gennadius de Vigilantio tantùm sibi nota describit, vbi ait [o]: *Exposuit prauo ingenio secundam visionem Danielis, & alia locutus est friuola, quæ in catalogo hæreticorum necessariò ponuntur. huic & beatus Hieronymus presbyter respondit.* hæc ipse.

k *Hieron. epist. 75.*

l *Hieron. Apolog. 2.*

m *Hieron. epist. 75.* VIGILANTIVS QVANDO IN S. HIERONYMVM OBLATRARE COEPIT.

n *Dan. 2.*

o *Gennadius de vir. illustr. c. p. 35.*

Recedens verò à Palæstina (vt dictum est) Vigilantius, in Ægyptum descendit, aliasque Prouincias peragrauit, semper quid in sanctum Hieronymum insusurrans, nam ipse [p] *Dimisisti* (inquit) *AEgyptum, & cunctas prouincias reliquisti, in quibus sectam tuam liberâ plerique fronte defendunt: & eligisti me ad infectandum, qui omnia contra Ecclesiam dogmata reprehendo, & publicâ voce condemno.* At non hæ illæ erant hæreses Vigilantij, quas posteà audacissimè prædicauit: nam (vt dictum est) nouissimæ istæ Vigilantij hæreses haud ante biennium innotuêre. Porrò tantâ vbique pollebat opinione sanctitatis hypocrita, vt idem sanctus Hieronymus ista diu de ipso tacuerit, nec propalauerit. Vnde aduersus Ruffinum, illum in se concitantem, ipsemet Hieronymus hæc ait [q]: *In Vigilantij nomine quid somnies, nescio. Vbi enim eum scripsi hæreticâ apud Alexandriam communione maculatum? Da librum, profer epistolam; nusquam omnino reperies.* & inferiùs: *Ego in Vigilantio tibi respondi. Eadem enim accusabat, quæ tu posteà & amicus laudas, & inimicus accusas.* nimirùm quòd ille diceret sanctum Hieronymum Origenis errores sectari; nam subdit: *Scio à quo illius contra me rabies concitata sit, noui cuniculos tuos.* hæc sanctus Hieronymus. Agebat enim id astutè Ruffinus, vt esset qui Origenis hæresis accusaret Hieronymum, qui ipsum Ruffinum & alios omnes Origenistas eiusdem Origenis errorum

p *Hieron. epist. 75.* VIGILANTIVS VBIQVE OBLATRAT IN S. HIERONYM.

q *Hieron. Apolog. 2.*

insi nu

Miror Sominem doctissimum tam conniuentibus oculis D. Hieronymum egisse qui asse veram ex Gallia, non Hispania Vigilantium ea prosecutum. Sb. Sapiens quis, Gallia nostra non subiit exercuyse stylum in Vigilantium. cum D. Hieronymus concinnaret Dexter anno 384. et Gennadius scriptor Gallus c. 35. de script. eccles.

nsimularet; ipsumque talionis pœnam subire cogeret; vt quem in Origenistas ipse gladium exacuerat, in sua se præcordia conuertisse non ignoraret. Fuerunt hæc Vigilantij hæresiarchæ præludia, Ruffino illi ad omnes saltationis motus modos musicos attemperante.

XLIII. VIGILANTIVS PROMVLGAT HÆRESES.

Quid tandem? Quas multo tempore congesserat Vigilantius hæresum sordes, & pallio obuoluerat sanctitatis, impetu vno profudit, cùm reuersus ex hypocrisis nundinis, falsis mercibus sanctitatis onustas, in Gallia eas primùm venum exposuit; sed non quidem ante biennium: nam sanctus Hieronymus citata [a] nuper epistolâ, nequaquam de his, quos posteâ eius patefecit & confutauit errores, cùm Vigilantium hæresis arguit, vel leuiter meminit. Sed & quòd idem sanctus Hieronymus in commentarijs, quos post triennium in Isaiam elaborauit, dicat [b] Vigilantij hæresim nuper exortam; eiusdem hæresis tempus consignâsse videtur, vbi ait: *Quales* (nempè hæretici) *nuper sub magistro cerebroso in Gallia pullularunt, qui basilicas martyrum declinantes, nos qui ibi orationes ex more celebramus, quasi immundos fugiunt. Hoc autem non tam illi faciunt, quàm habitantes in eis dæmones, fortitudinem & flagella sancti cineris non ferentes. Quis autem hæreticorum non requiescit in memorijs, non dormit in specubus magistrorum? qualis fuit Marcion; & Valentinus, & nuper Eunomius mentis immunditiam leprosâ carne contestans, &c.* quem quidem Eunomium alibi tradit eiusdem hæresis fuisse auctorem [c]. At de tempore Vigilantij hæresis emergentis iam satis.

[a] *Hieron. epist. 65.*

[b] *Hier. in Isai. c. 75.*

[c] *Hieron. aduers. Vigilant.*

XLIV. VIGILANTIVS IMPVGNAT CVLTVM RELIQVIARVM SANCTORVM.

Sed quasnam primùm blasphemias impius & impurus effutijt? Audi sanctum Hieronymum ad Riparium ita rescribentem [d]: *Acceptis primùm literis tuis non respondere, superbiæ est; respondere, temeritatis. De his enim rebus interrogas, quas & proferre & audire, sacrilegium est. Ais Vigilantium, qui κατ' ανπφρασιν hoc vocatur nomine (nam Dormitantius rectiùs diceretur) os fœtidum rursus aperire, & putorem spurcissimum contra sanctorum martyrum proferre reliquias; & nos qui eas suscipimus, appellare cinerarios & Idololatras, qui mortuorum hominum ossa veneramur. O infelicem hominem, & omni lacrymarum fonte plangendum: qui hæc dicens, non se intelligat esse Samaritanum & Iudæum, &c.* Vides quando horrore bestia cornuta compareat, cuius vel aspectus intolerabilis reputetur; vt qui eam erroris funiculis introducit, appareat extrema dementia laborare, de quo idem sanctus Hieronymus [e]. *Ego vidi hoc aliquando portentum, & testimonijs Scripturarum, quasi vinculis Hippocratis, volui ligare furiosum: sed abijt, excessit, euasit, erupit, & inter Hadriæ fluctus, Cotijq; Regis Alpes in nos declamando clamauit: quicquid enim amens loquitur, vociferatio & clamor est appellandus.* hæc ipse.

[d] *Hieron. epist. 55.*

[e] *Hieron. epist. 53.*

XLV. CATHOLICA ASSERTIO CVLTVS SANCTORVM.

Considera, quæso, lector, præsentis sæculi statum Ecclesiæ. Prædicauit Gregorius Nazianzenus aduersus Iulianum Apostatam & alijs mille locis cultum sacrarum reliquarum sanctorum martyrum; præstitit hoc ipsum pluribus homilijs sanctus Basilius, eiusque germanus sanctus Gregorius Nyssenus; Chrysostomus contra Gentiles & aliàs sæpè huius obseruantiæ extitit mirificus prædicator: in Occidente vero sanctus Ambrosius in his totus fuit, inuestigare, inuenire, atque transferre sanctorum martyrum reliquias: sanctus Hieronymus id ipsum modo agit, vt quàm potentissimè contraria afferentem Vigilantium stylo iugulet: sanctus Augustinus quoque in conscribendis miraculis ex reliquijs protomartyris Stephani & aliorum quàm diligentissimus extiterit, omnes sciunt: atque demùm per quatuor Orbis latera Catholicam Ecclesiam vbique diffusam, certum est id ipsum antiqua traditione acceptum, miraculis confirmatum, Patrumque testimonijs roboratum, religione recepisse, vsu tenuisse, atque demùm iugi obseruantiâ coluisse. Id cum ita sit, quis putet, hominem adeò posse reperiri vecordem, fatuum, mente captum, delirumque vel furiosum, qui eo insaniæ atque furoris se præcipitem ferri sinat, vt sanctis Patribus omnibus posthabitis atque spretis, in vno putârit Vigilantio inesse veram Ecclesiam, & quam sequatur, Catholicam veritatem? Certè quidem quam paucissimos Vigilantius habuit sectatores, eosdemque absque propagatione posteritatis vnà cum hæresiarcha simul extinctos; siue potiùs ijdem sic malè seducti, iam facti mentis compotes resipuerint. At quid de illis dicendum sit, quis mente concipiat, qui post duodecim fermè decursa sæcula, morem Ecclesiæ, Patrum traditione & doctrina semper assertum ac propagatum, explodendum esse: damnatam vero ac improbatam, illusam, derisam, atque proscriptam hæresim Vigilantij putauerint esse recipiendam, tuendam, atque in omnibus amplexandam? Tales planè phreneticos atque phanaticos Ecclesia nostri temporis patitur: quos ita cognitos sequi, quid aliud est, quàm se à Deo penitùs derelictos esse, & in erroris operationem prorsus esse traditos intelligere? Sed ad Vigilantium redeamus.

XLVI. GALLICANAE ECCLESIAE INTEGRITAS TENTATVR.

Ingemuit sanctus Hieronymus huius temporis infelicem Galliæ statum, quo cœpit prouincia Christianissima portenta conspicere, quæ hactenùs ignorâsset: cuius sincera fides ab Apostolorum temporibus illibata pureque seruata (vt ostendimus superiùs testificatione sancti Hilarij) nunquam vel næuum quidem contraxisset hæreticæ prauitatis: nunc primùm stupratore Vigilantio tentaretur. Hinc dolor & gemitus. Etenim cùm post recensita diuersa quæ diuersis temporibus & regionibus in orbe terrarum visa sunt monstra: *Sola* (inquit ipse Hieronymus) [f] *Gallia monstra non habuit, sed viris semper fortissimis & eloquentissimis abundauit. Exortus est subitò Vigilantius, seu verius Dormitantius, qui immundo spiritu pugnet contra Christi spiritum, & martyrum neget sepulchra veneranda, &c.* Sed vnde exorta bestia, & ex quibus putrefactis omnium turpitudinem aquis reptile monstrum creatum apparuit? Audi eundem sanctum Hieronymum: *Quomodò Euphorbus in Pythagora renatus esse perhibetur; sic in isto Iouiniani mens praua surrexit: vt in illo & in hoc diaboli respondere cogamur insidijs: cui iure dicetur* [g]: *Semen pessimum, para filios tuos occisioni peccatis patris tui. Ille Romanæ Ecclesiæ auctoritate damnatus, inter phasides aues & carnes suillas non tam emisit spiritum, quàm eructauit: iste caupo Calagurritanus, & in peruersum propter nomen viculi, mutus Quintilianus, miscet aquam vino, & de artificio pristino sua venena perfidiæ Catholicæ fidei sociare conatur, impugnare virginitatem, odisse pudicitiam, in conuiuio sæcularium contra sanctorum ieiunia proclamare.* & paulò pòst: *Proh nefas! Episcopos sui sceleris dicitur habere consortes: si tamen Episcopi nominandi sunt, qui non ordinant diaconos, nisi priùs vxores duxerint; nulli cælibi credentes pudicitiam; immo ostendentes quàm sancte viuant, qui malè de omnibus suspicantur: & nisi prægnantes vxores viderint clericorum, infantesq; de vlnis matrum vagientes, Christi sacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Ecclesiæ? quid AEgypti & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt? Hæc docuit Dormitantius, &c.*

[f] *Hieron. aduers. Vigilant. in princ.*

[g] *Isai. 14.*

VIGILANTIVS IMPVGNATOR CAELIBATVS CLERICORVM.

XLVII. SS. VICTRICIVS ET EXVPERIVS QVID IN VIGILANTIVM APVD ROM. PONT.

Ad id omnino respicere intelligas, lector, quæ Innocentius Papa duobus proximè elapsis annis, quibus vt dictum est) innotuit in Gallia hæresis Vigilantij, primò scripsit ad sanctum Victricium Rothomagensem Episcopum, anno videlicet quadringentesimoquarto, & sequenti ad sanctũ Exuperium Tolosanum Episcopum, respondens ad eorum literas, quibus aduersus nouam emergentem hæresim primùm omnium putârunt sedem Apostolicam consulendam: ea nimirùm ex causa, quòd scirent, absque aliqua dubitatione esse in Ecclesia Catholica vbique seruandum, quòd ab Apostolica sede nosceretur esse seruatũ & custoditum; à cuius defciscere velle decretis, communione seiungi, idem planè esset quod in castris schismaticorum aut hæreticorum profiteri. Sic igitur ijdem sanctissimi atque doctissimi Galliarum Episcopi, licèt optimè ipsi nôssent (vt Innocentius ipse in redditis ad eos epistolis testatur) ea quæ Romanum Pontificem rogarent: tamen quòd certò scirent ipsam Apostolicam sedem esse turrim Dauid [h] in qua sunt *millè clypei, & omnis armatura fortium:* ab ipso præcipuo Catholicæ Ecclesiæ vertice sibi arma comparanda duxerunt, quorum vel vno ictu conficerent reptantem ventre bestiam super terram; quòd nefas esse, omnes intelligerent, Apostolicæ sedis decretis obniti:

[h] *Cant. 4*

sicque eo modo sartam tectã conseruaret in Gallijs à maioribus acceptam fidé & Ecclesiasticam disciplinam, quam ex veteribus traditionibus proditam Romani Pontificis recentia decreta munirent. Obserua & hîc, quæso lector, antiquum sanctorum Patrum pugnandi genus; nimirùm cùm aduersus hæreticos ineundum sibi scirent esse certamen, primùm omnium conciliare sibi consortio fidei sedis Apostolicæ communionem. id quidem mille fermè exemplis superiùs est demonstratum: quam eandem artem hæreticos quoque frustrà sæpè æmulati conatos esse, nempè vt Formatarũ cõmunicatione cum Romano Pontifice, se esse Catholicos mentiri possent. Ad hæc, inquam, spectant, quæ Innocentius Papa ab ijs rogatus rescripsit [a] de clericorum cœlibatu seruando, eandemque (vt ijsdem suis ipse literis profitetur) haud recens sancita, sed quæ eadem Romana Ecclesia accepisset à Petro, & per temporum successiones inuiolabili disciplina ad illam vsque diem custodita fuissent: quæ tu ipse (ne queraris longiori detineri morâ) legere poteris.

[a] *Epist. 1. ad Victric. cap. 9. & epist. 2. ad Exup. c. 1. Tom. 1. ep. Rom. Pontific.*

XLVIII AVCTOR VRGET RECENTIORES HAERETICOS.

Ex his igitur conuenio & te (spopondi enim & tibi omne meum officium) qui hactenùs relictâ Romanâ Ecclesiâ inhærendum putâsti discipulis Vigilantij; amiceque compello, rogoque: Dic, amabo te, quibus putas diuinum Spiritum esse creditum, & reuelatam à Deo Catholicam veritatem, Vigilantio ne, an admirandis illis sanctissimisque viris Victricio Rothomagensi, atque Exuperio Tolosano? vt omittamus modò dicere de alijs nominatis superiùs Patribus eandem cum ipsis fidem custodientibus. Repete enarrata ante ex fide digno teste Paulino Victricij primordia, nimirùm egregiam tempore Iuliani confessionem, & edita instar Apostolorum ab illo miracula; recoleque etiam præconia de sanctitate Exuperij, nuper ex Hieronymo recensita: contrà verò tibi statue Vigilantium turpem, inconstantem, animo duplicem, blasphemum, ac demùm hæreticum (teste Gennadio, si non credis sancto Hieronymo) ab vniuersa Ecclesia declaratum, in Iouiniano iam anteà præiudicatum, & condemnatum. Tu, inquam, te medium inter hos sponte constituas, parcensque priuatis affectibus, liberâ mente (quod est ingenui animi) examina, disquire, discute, & iudica cuinam vtrius partium inhærendum sit, Vigilantio ne, an Victricio & Exuperio? Audio, audio, silente te licet, & quamuis nolis, tuæ clamorem conscientiæ ad optima deprecantis, & quæ velit; abs te etiam cruciamentis assiduis exigentis. Tu igitur domestico etiam teste conuictus, dum es in via, esto consentiens aduersario tuo. mihi certè Dauidicum [b] illud semper in ore: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in concilio iustorum & congregatione.* Sed quæ sunt reliqua Vigilantij sordium (licet non sine nausea) reuoluamus.

[b] *Psal. 111.*

XLIX.

Damnauit prætereà infelix, diei tempore cereos ac lampades in Ecclesia incendi solitos: itemque ex quibusdam apocryphis, quos sibi finxerat, libris, post mortem nullum pro alio deprecandi facultatem habere dixit. In quem S. Hieronymus [c]: *Tu* (inquit) *vigilans dormis, & dormiens scribis, & proponis mihi librum apocryphum, qui sub nomine Esdræ à similibus tui legitur, vbi scriptum est, quòd post mortẽ nullus pro alijs audeat deprecari. quem ego librum nunquam legi: quid enim necesse est in manus sumere, quod Ecclesia non recipit? &c.* Addidit rursum Vigilantius improbare vigilias in S. Ecclesia celebrari solitas nocte cuiuslibet præcedentis Dominicæ; asserens, præter solemnes sancti Paschatis vigilias (quas tantùm retinendas esse dicebat) reliquas omnes obtentu publicæ honestatis, ne tenebrarũ occasionem captantibus, ad delinquendum via aperiri videretur, esse abolendas. In quem ita Hieronymus [d]: *Error autem & culpa iuuenum, vilissimarumq; mulierum, qui per noctem sæpè deprehenditur, non est religiosis hominibus imputandus: quia & in vigilijs Paschæ tale quid fieri plerunque conuincitur, & tamen paucorum culpa non præiudicat religioni, qui & absque vigilijs possunt errare vel in suis vel in alienis domibus. Apostolorum fidem Iudæ proditio non destruxit.* Vides igitur manifestè, non sanctum Ambrosium (vt in Notis etiam nos demonstrâsse meminimus) sed impium Vigilantium potiùs, honestatis causâ prætensâ, de abrogandis sacris vigilijs promulgâsse sententiam; cum tamen Patres, eas firmius esse retinendas aduersus Vigilantium disputârint. Sed qui nonnisi in Paschate vigilias celebrandas esse dicebat, idem censor Ecclesiæ illud addebat nonnisi in Paschate *Alleluia* canendum.

[c] *Hieron. aduers. Vigilant.*

VIGILIAS DAMNAT VIGILANTIVS.

[d] *Hieron. aduers. Vigilant.*

At quòd idem nebulo respuens sanctorum reliquias, addedat illud horrendum dictu; signa apud eas fieri solita, dæmonum esse præstigias, easque inutiles omnino esse quòd signa non fidelium, sed infidelium causa fieri debeant: hæc scitè redarguens sanctus Hieronymus, verè arreptitium, à dæmoneque possessum omnino Vigilantium fuisse demonstrat, vbi ait [e]: *Nolo mihi dicas: Signa infidelium sunt. Sed respondè, quomodò in vilissimo puluere, & fauilla nescio qua, tanta sit signorum virtutumq; præsentia? Sentio, sentio infelicissimè mortalium, quid doleas, quid timeas. Spiritus iste immundus, qui hæc cogit scribere, sæpè hoc vilissimo tortus est puluere; immo hodieq; torquetur; & qui in te plagas dissimulat, in cæteris confitetur. Nisi forte in morem Gentilium, impiorumq; Porphyrij & Eunomij, has præstigias dæmonum esse confingas, & non verè clamare dæmones, sed sua simulare tormenta. Do consilium ingredere basilicas martyrum, & aliquando purgaberis, &c.* De se ipso verò, quanto scilicet honore prosequi & reuereri soleret reliquias martyrum (quod non prætereundum putamus) hæc posteà subdit: *Ego confiteor timorem meum, ne fortè de superstitione descendat* (nimiâ videlicet scrupulositate) *quando iratus fuero, & aliquid mali in meo animo cogitauero, & me nocturnum phantasma deluserit; basilicas martyrum intrare non audeo: ita totus & corpore & animo pertremisco.* hæc & alia de se ipse.

[e] *Hieron. aduers. Vigilant.*

L. CARPIT SIGNA EX MARTYRVM RELIQVIIS EDITA SOLITA VIGILANTIVS.

Detrahebat prætereà cœpto antiquitus vsui collectarum in Ecclesia tempore Apostolorum, & Pauli exemplo firmato, qui collectas agebat pro pauperibus Hierosolymis degentibus: cum adhuc consuetudo vigeret, vt ex diuersis Orbis regionibus ad vsum pauperum eleëmosynæ Hierosolymam mitterentur. At sicut hæc vesanus homo effutiebat contra doctrinam & exemplum Apostolorum, ita etiam contra Euangelium ipsum & Domini verba fatuus delirabat: quæ sanctus Hieronymus ita refert [f]: *Quòd autem asseris, eos melius facere, qui vtuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum suarum pauperibus diuidunt, quàm illos, qui possessionibus venundatis, semel omnia largiuntur: non à me eis, sed à Domino respondebitur* [g]: *Si vis perfectus esse, &c.* Sed ista quidem improbus ille, vt vno ictu vniuersum prosterneret monasticum ordinem, classemque renunciantium dissiparet; quos & alijs prætexibus auocare conabatur à solitudine. hæc enim omnia, araneorum filorum instar, nullo negotio idem S. Hieronymus disiecit ac rupit; atque adeò vt os impia loquentis obstruxerit, extinxeritque penitus antè propemodum quam nasceretur infamis hæresis: ita vt nullus labor incubuerit sanctis Episcopis Concilia cogendi ad condemnandas hæreses: quę semel auditæ, talem horrorem audientibus incusserunt, vt pij omnes ad earum sonitum aures obstruxerint; vtpotè quòd tales essent, quæ omnem penitùs dissoluerent Ecclesiæ disciplinam, auferentes sacrum cœlibatum, succidentes germina virginum & continentiam monachorum, pariterque destruentes Ecclesiæ traditiones, sacrosque ritus pessumdantes, atque sanctorum cultum penitùs prohibentes, eosdemque collatis diuinitùs gratijs spoliantes: adeò vt nõ mirandum sit, si non parcens verbis (quod notauit sanctus Gregorius) vehementiori impetu ipse Hieronymus in Vigilantium visus sit insurrexisse. Sensit & hoc ipse de se; sed excusat his verbis, scribens ad Riparium [h]: *Fatebor tibi dolorem meum: sacrilegium tantum patienter audire non possum: legi enim Syromasten* [i] *Phinees, austeritatem Eliæ, zelum Simonis Chananæi, Petri seueritatem Ananiam & Sapphiram trucidantis, Pauliq; constantiam, qui Elymam magum vijs Domini resistentem æterna cæcitauit damnauit. Non est crudelitas, pro Deo pietas, &c.*

LI. ELEEMOSYNAS SOLITAS MITTI AD LOCA SANCTA VIGILANTIVS DAMNAT.

[f] *Hieron. aduers. Vigilant.*

[g] *Matth. 19.*

[h] *Hieron. epist. 53.*

[i] *Nu. 25. 3. Reg. 18. Matth. 16. Act. 5. 13. Deut. 14.*

Porrò quod posthac siluerit infamis hæresis, nec amplius ad multa sæcula audita fuerit: haud scias breuem illam Hieronymi scriptionem esse veritam, vt caput tollere amplius ausa non fuerit. Non enim ea est natura hæreticorum, vt victi cedere sciant, & dent manus ratione conuicti: sed prostrati licèt, pertinaciori audaciâ surgât resti-

LII. QVOMODO COMPRESSA PENITVS HAERESIS VIGILANTII.

quantque acriora certamina. Sed vnde accidit vt fileret? audi: *Terribilis* [a] *Deus in consilijs super filios hominum*, vocauit gentes ab extremis terræ: immisitque in Gallias, in eamque potissimum partem grassari fuit, in qua hæresis nefanda plantata est: adeò vt sub barbarico gladio magis de vita tuenda contendere, quàm de dogmatibus licuerit disputare. Creduntur autem è barbaris illi esse sublati, quorum nulla vnquam fuit postea vox audita. Ecce tibi quid soleant vehere secum, vel post se ducere hæreses, clades nimirum prouinciarum; quod multis exemplis sæpè omnibus sæculis, & hoc ipso infeliciùs contigit demonstrari.

[a] *Psal. 95*

LIII. BARBARI IMMISSI IN GALLIAS A STILICHONE.

Hoc ipso namque anno, ijsdem Consulibus Arcadio sextum ac Probo, Wandalos & Alanos, transito Rheno, Gallias inuasisse, ac deprædatos esse, S. Prosper horum malorum inspector tradit in Chronico: quod confirmat itidem in Chronico Cassiodorus, atque etiam Zosimus [b], qui ijsdem Consulibus horum barbarorum in nationes Transalpinas incursus consignat; quibus & permixtos fuisse Sueuos tradit. Porro omnes has barbaras gentes proditione Stilichonis ex Wandalis ducentis originem, mariti Serenæ Theodosij sororis satagentis Romanũ Imperium in Eucherium filium transferre accitas esse, & immissas in Gallias, Orosius [c] horum temporum scriptor disertis verbis affirmat, nosque dicemus inferius, cùm de nece ipsius Stilichonis agemus. Cæterum non annum tantum, sed & diem notat Prosper horum infelicis progressionis in Gallias, vbi ait: *Arcadio sextum & Probo Conss. Vvandali & Alani Gallias, traiecto Rheno pridie Kal. Ianuarij ingressi.* hæc ipse. quamobrem cladem ipsam quâ Galliæ sunt deuastatæ, anno sequenti cœptã esse apparet: quare de illa anno sequenti agemus, vt ex instituto, quicquid scripturi sumus, suo proprio gaudeat lector redditum esse tempori.

[b] *Zosim. lib. 6.*

[c] *Oros. lib. 7. cap. 38.*

LIV. CORRVPTAE MORIBVS GALLIAE.

Quam verò soluta esset in Gallijs magna ex parte Ecclesiastica disciplina, corruptisque moribus, exundantibus vbique vitijs, eædem prouinciæ meruerint tradi barbaris deuastandæ, Saluianus [d] Massilienſis Episcopus pluribus docet: viuebat ipse temporibus his, ob oculos habens, quæ ab oculis excuterent iugiter lacrymas; nouus planè sui temporis Hieremias. nam hæc de suis Aquitanis in primis: *In omnibus, quippe Gallijs* (inquit) *sicut diuitijs Aquitani primi fuêre, sic vitijs. Nusquam enim improbior voluptas, nusquam inquinatior vita, nusquam corruptior disciplina. Hanc pro muneribus sacris dederunt Domino retributionem, vt in quantum eos beneficijs suis ille ad se illexerat ad propitiandum, in tantum illi flagitijs suis laborauerint ad exacerbandum.* Et paulò pòst: *Exceptis tamen perpaucis fermè sanctis atq; insignibus viris, qui* (vt quidam de numero ipsorum ait.)

——sparsis redemerunt crimina nummis.

Et post alia deplorata, subdit: *Apud Aquitanos verò quæ ciuitas in locupletissima ac nobilissima sui parte non quasi lupanar fuit? Quis potentum ac diuitum non in luto libidinis vixit? Quis non se barathro sordidissimæ colluuionis immersit? &c.* vide tu reliqua: nam cuncta prosequi, esset ipsum integrum hîc librum reddere. Sed hæc tibi satis ad insinuandum horum temporum statum.

[d] *Saluian. de vecto iud. lib. 6.*

LV. TRANSLATIO SAMVELIS PROPHETAE.

Hoc ipso anno, quo illa aduersus Vigilantium S. Hieronymus scripsit, contigit translatas esse ex Palæstina Constantinopolim reliquias Samuelis Prophetæ, vt planè voluerit Deus tunc maiori honore frequentari sanctorũ reliquias, quando ab impuro Vigilantio eædem essent grauiori affectæ dedecore. Quod enim ad tempus spectat: id quidem ex eo deducimus argumento: quòd cùm factam eiusmodi translationem dicant sub Arcadio Imperatore, sedente Attico Constantinopolitano Episcopo: sanè quidem non ante hunc annum id potuit contigisse, cùm non ante præsentem annum Atticum eius Ecclesiæ fuisse ordinatum Episcopum constet: nec etiam post præsentem annum: nam sanctus Hieronymus, qui hoc anno sub dictis Consulibus (vt ipsius testificatione monstrauimus) scripsit contra Vigilantium librum, iam factum affirmat; adeò vt necesse sit affirmare, id hoc ipso potissimum anno contigisse post inchoatam sedem Attici, ante tamen quàm ea sanctus Hieronymus scripserit in Vigilantium. Quòd autem eadem translatio sub Attico facta sit, hæc in primis Theodorus Lector habet, cùm de Arcadio agit [e] *sub imperio illius & Patriarcha Attico Constantinopolim allatæ sunt reliquiæ sancti Samuelis, & in Prophetico ipsius loco iuxta Hebdomum XII. Kal. Iulij collocatæ.* hæc Theodorus, eadem etiam Nicephorus affirmat [f].

[e] *Theodor. Lect. lib. 2. Collect.*

[f] *Niceph. lib. 14. cap. 11.*

LVI.

Sed de ipsa sanctus Hieronymus, quã proximè factam translationem præsenti anno conspexit, hæc ait [g]: *Sacrilegus dicendus est & nunc Augustus Arcadius qui ossa beati Samuelis longo pòst tempore de Iudæa transtulit in Thraciam? Omnes Episcopi non solùm sacrilegi, sed & fatui iudicandi, qui rem vilissimam & cineres dissolutos in serico & vase aureo portauerunt? Stulti omnium Ecclesiarum populi, qui occurrerunt sanctis reliquijs, & tanta lætitia, quasi præsentem viuentemq; Prophetam cernerent, susceperunt, vt de Palæstina vsq; Chalcedonem iungerentur populorum examina, & in Christi laudem vnà voce resonarent?* hæc ipse. Meminit de templo Samuelis Prophetæ Constantinopoli erecto non solùm Theodorus Lector, sed & Procopius [h]. Ante verò iampridem, viuente adhuc Theodosio Imperatore Seniore, reperta fuisse itidem in Palæstina veneranda corpora sanctorum Prophetarum Habacuc & Michææ, auctor est Sozomenus [i]; reuelataque eadem diuinitùs Sebenno Episcopo Eleutheropolis tradit.

[g] *Hier. contra Vigilant.*

[h] *Procop. de ædif. Iustin. Imp. lib. 2. in fin.*

[i] *Sozom. lib. 6. cap. vlt.*

IESV CHRISTI
Annus 407.

INNOCENTII PAP. Annus 6. ARCAD. & HONOR. IMPP. Annus 13.

I.

QVadringentesimo septimo anno à Christo nato, Honorio septimùm & Theodosio secundùm Augustis Consulibus, mense Februarij, Honorius Imp. accepti beneficij de insperata aduersus Rhadagaysum obtenta victoria memor; quòd nihil Diuinitati gratius esse sciret, quàm si illius hostes hæreticos debellaret, cuius ope barbaros ipse vicisset; nouis rursum edictis hæreticos Occidentalem infestantes Ecclesiam vrget. Hoc enim anno, mense Februarij, ad Senatorem Prætorio ita rescripsit [k], damnans eosdem pœnis ill is, quibus coërcendos haud pridem sanxerat Donatistas:

[k] *l. 40. de hæred. Cod. Theod.*

II. HONORIVS HÆRETICOS NOVO EDICTO EXAGITAT.

Quid de Donatistis sentiremus, nuper ostendimus: præcipuè tamen Manichæos, vel Phrygas, siue Priscillianistas meritissima seueritate persequimur. Huic itaq; hominum generi nihil ex moribus, nihil ex legibus sit commune cum cæteris. Ac primùm quidem volumus esse publicum crimen: quia quod in religione diuina committitur, in omnium fertur iniuriam. Quos bonorum etiam publicatione prosequimur: quæ tamen cædere iubemus proximis quibusque personis; ita vt ascendentium, vel descendentium, vel venientium ex latere cognatorum vsque ad secundum gradum, velut in successionibus, ordo seruetur. Quibus ita demùm ad capiendas facultates esse iuris patimur, si non & ipsi pari conscientia polluuntur. Ipsos quoque volumus amoueri ab omni liberalitatis, & successionis quolibet titulo venientis. Præterea non donandi, non emendi, non postremò contrahendi cuique conuicto relinquimus facultatem.

III. CRIMEN HAERESIS CENSETVR MAIESTATIS DELICTVM.

In mortem quoq; inquisitio tendit. Nam si in criminibus maiestatis licet memoriam accusare defuncti, non immeritò & hic debet subire iudicium. Ergo & suprema illius scriptura irrita sit, siue testamento, siue codicillo, siue epistola, siue quolibet genere reliquerit voluntatis, qui aut Manichæus, aut Phryga, aut Priscillianista fuisse conuincitur. Hoc quoque casu eadem illa circa gradus superius comprehensos conditione seruata: alioquin nec filios existere, aut adire permittimus, nisi à paterna prauitate discesserint: delicti enim veniam parentibus damus. Seruos etiam extra noxam esse volumus, si dominum sacrilegum reuelantes, ad Ecclesiam Catholicam seruitio fideliore transierint: perferri huiusmodi hominum cœtus Domino, etsi non communione criminis implicato, sciente tamen nec prohibente contraxit, patrimonio nostro societur. At si Dominus ignorabit, actor vel procurator possessionis coërcitus plumbo perpetuo metallorum operi deputetur: conductor si idoneus est, deportabitur. Rector prouinciæ si hæc crimina dissimulatione vel gratia delata differit, aut conuicta neglexerit,

sciat se mulctã viginti librarum auri feriendum. Defensores quoque & principales vrbium singularum, necnon & Officia prouincialia decem librarum auri pœna constringet; nisi in his quæ à Iudicibus super hoc præcepta fuerint, exequendis, & sagacissimam curam & solertissimam operam commodârint. Dat. VIII. Kal. Martij, Romæ Honorio septimùm & Theodosio secundum AA. Conss. eandem habet legem [a] Iustinianeus Codex, quâ & comprehensi sunt Donatistæ.

[a] *l. 4. C. de hæreticis.*

Ex his verò pij Imperatoris obsequijs haud imparia prioribus consecutus est à Deo Honorius beneficia: siquidem domestico appetitus bello diu meditato, nempè insidijs Stilichonis pro filio Imperium aucupantis, eripitur. quomodo autem hæc se habuerint, suo loco dicturi sumus anno sequenti.

IV. CONCILIVM CARTHAGINENSE.

Hoc item anno celebratum est ab Episcopis Africæ Concilium Carthaginense [b] Id. Iunij, vbi inter alia decreta est legatio ad Honorium Imp. pro defensione rerum Ecclesiasticarum aduersus Donatistas atque Paganos; sancitumque ab eisdem, vt ad Comitatum euntes, Formatam acciperent ad Romanum Pontificem, à quo aliam quærerent Formatam ad Imperatorem. hæc idcirco, ne hæretici Catholico nomine velarentur: nam illi tantum manifesti Catholici haberentur, quos communicare cum Romano Pontifice, Formatæ ab eo acceptæ litteræ significarent, vt ex Optato & alijs sæpe superius demonstratum est. Illud verò in hac Synodo ipsis Formatis addi præceptum est, vt in eis dies Paschæ illius anni apponeretur: qui si nondum definitus sciretur, quod litteras dari contingeret ante eius diei promulgationem; tunc decretum est apponi ad Formatam diem anni præteriti, post diem Paschæ scilicèt; vt euenire solet, cum in publicis scriptis, post Consulatum, factum quid scribitur. Accidere enim consueuit, vt (quod dictum est) Occidentales Ecclesiæ discerent ab Ecclesia Romana diem celebrandi Pascha cuiuslibet anni: ipsum verò Romanum Pontificem ante annum significare illum consueuisse, ea adhita modestia, vt si quis quid contrà obijcere vellet, audiretur; litterę Innocentij Papę ad Aurelium [c] Carthaginem Episcopum datæ significant.

[b] *In Concil. Africano cap. 62.*

[c] *Rom. Pontif. epist. 10. tom. 1.*

V. THEOPHILVS SVSPENSVS A COMMVNIONE ROMANI PONTIFICIS.

Sed & illud magnopere considerandum est, quòd eisdem ab hoc Concilio legatis Romam missis publico decreto in mandatis hoc datum est [d]: *Item placuit, vt de dissensione Romanæ atque Alexandrinæ Ecclesiæ ad S. Papam Innocentium scribatur; quo vtraq; Ecclesia intra se pacem, quam præcepit Dominus, teneat.* hæc ibi: quibus planè significatur, ipsum Romanum Pontificem Ioannis Chrysostomi causâ aduersus Theophilum mirum in modum fuisse commotum, & in omnes alios Episcopos qui cum illo aduersus eum conspirâssent; noluisseque missas ab eis recipere literas: quod quidem epistola eiusdem Innocentij Papæ ad Alexandrum Antiochenum Episcopum postea data de Acacio eius functionis antesignano demonstrat [e]. Sed & Theodorus diaconus hæc expressè apud Palladium [f]. *Est autem hæc Romanæ Ecclesiæ sententia, non communicare in finem vsq; Orientalibus Episcopis, maximeq; Theophilo, donec Dominus vniuersalis Synodi tribuat locum, ac per eam curet putrida membra eorum qui ista gesserunt.* hęc Theodorus. Ex his quoque videas, Theophilum annis singulis (vt dictum est) dare solitum Paschales literas, ex hoc tempore conticuisse; vtpote quòd nullus Catholicus eas recepturus esset, quas Romana Ecclesia non reciperet. At de Concilio Carthaginensi & legatione ab eo Romam missa hactenus.

[d] *Innocent. epist. 18.*

[e] *Palladi. in Dialog.*

VI.

Inuisamus iam S. Ioannem Chrysostomum extremaque ei officia persoluamus: quem hoc anno ærumnis confectum ex hac vita ad cœlestem coronam vocatũ constat. ait enim Socrates [g]. *Honorio septimùm & Theodosio secundum Consulibus, XVIII. Kal. Decembris, S. Ioannes Chrysostomus Comanis apud Pontum Euxinum ex hac vita migrauit.* hæc ipse, sed in mense error euidens: nã decimaquarta die Septembris cum diem obijsse, omnes affirmant, & tabulæ Ecclesiasticæ fidem faciunt.

[g] *Socrat. lib. 6. c. 9.*

VII. CHRYSOSTOMVS TRANSFERTVR PITYVNTEM.

Quænam autem obitum eius præcesserint, hîc describamus. Atque in primis in memoriam reuocandum, ipsum anno præterito, absoluto iam biennio sui exilij, inchoato anno tertio ex sententia Palladij, Arabisso Pityuntem esse translatum, eo nimirùm consilio, vt ægrã valetudine laborantem, longissimis difficillimisque peregrinationibus fatigatum exhalare animam cogerent, antè verò literarum commercio & ipsa scriptione priuatum. Hæc quidem (vt ait Sozomenus) quòd eius aduersarij tabescerent inuidia, dum viderent vniuersam Occidentalem Ecclesiam pro ipso esse solicitam. Sed & pertæsos æmulos frequentem hinc inde ad Ioannem accessum, illud consilium inijsse, vt eundem (vt dictum est) Pityuntem transferrent, Palladius tradit, dum ait [h]. *Inspicientes enim Seuerianus & Porphyrius Antiochenam Ecclesiam in Armeniam commigrâsse, & inde rursus Antiochiæ Ioannis gratissimam philosophiam prædicari, disrumpebantur, vitaq; illos iam tædebat, huiusce modi rumoribus non secùs quàm flagris cruciatos: est enim ea inuidia natura, vt eos quos inuaserit, semper exagitet. Eo miraculo perculsi plerique clerici aduersæ factionis, aiebant: Videte mortuum terribilem viuos victoresq; perterrefacientem, non secus ac paruulos laruæ deterrent. Papæ, sæculares potestates, Ecclesiasticasq; opes amitti cum ipsa potestate sua & principatu; sacerdotem solum, ciuitate priuatum, infirmum carne, exulem trepidantes, metum pallore testantur.*

[h] *Pallad. in dialog.*

VIII. MILITES MALE HABENT IOANNEM CHRYSOST.

Non iam igitur ferentes in scena occultare serpentem, ad exercitum mittunt, Ad ipsum Arcadium Imperatorem: *rescriptumq; aliud vehementius cum adiectione pœnæ procurantes, transferri scilicet eum intra loci cuiusdam angustias, vnde non liceret progredi. In Pityuntem locum penitùs desertum extorrem agunt, ripæ Pontici maris imminentem. Porrò milites Præfecti Prætorij, qui illum ducebant, maximè eum per viam vrgebant; id se habere in mandatis apertè asserentes, maiori se gradu promouendos, si per viam ille moreretur. Atq; vnus quidem ex ipsis, præsentis militiæ negligens, nonnihil humanitatis clam erga eum ostendebat; alius adeò infestus erat & atrox, vt blanditias, quæ illi ab occurrentibus (vt sancto parat) fiebant, iniurias existimaret; id solum curans, vt Ioannes moreretur. Deniq; cùm imber esset vehemens, adeò vt dorsum ac pectus, inundatio illa percelleret, nihil curans egrediebatur: ingentem rursus Solis æstum pro delicijs habebat, sciens hoc affligi sancti viri caput, instar Eliśæi caluum. In orbe verò aut castello, vbi lauacri esset vllum refrigerium, ne punctum quidem temporis remorari, infelix ille tolerabat.*

IX. LABORES IN VIA, ET OBITVS IOANNIS CHRYSOST.

Cùm inter hæc omnia trimestris temporis spatio difficillimum illud conficiens iter, sanctus velut situs iubilans perstabat, corpusculum habens instar mali summis in ramis, Solis feruore rubicundum. Vbi verò Comanæ appropinquârunt: ipsam velut ipontem transeuntes, in templo quodam quinque aut sex millibus passuum remoto manserunt. Ipsa nocte martyr ipsius loci, Basiliscus nomine qui Nicomediæ sub Maximiano passus cum Luciano Antiochiæ presbytero fuerat, dum esset Comanensis Episcopus, apparuit ei dicens: Conside, frater Ioannes: cras enim simul erimus. Aiunt presbytero quoq; Ecclesiæ priùs apparuisse martyrem, atq; dixisse: Præpara Ioanni fratri locum: venturus est enim: Ille nihil de eo oraculo dubitans, in crastinum orabat milites, vt illic vsq; ad quintam horam permanerent: qui minimè acquiescentes perurgebant. Profecti verò quasi stadios triginta, rursum ad memoratum templum vnde exierant, redierunt, ipso iam febribus laborante. Illuc vbi redijt, vitæ suæ digna candida vestimenta quæsiuit: exutusq; prioribus, ea se induit, omnibus vsq; ad calceamenta mutatis, reliqua præsentibus ipse distribuit: sumptisq; cœlestibus sacramentis, coram astantibus, extremam orationem fudit, dicens more suo: Gloria sit Deo omnium causæ. Consignansq; se in fine orationis, extendit speciosos illos pedes, qui concurrerent ad salutem eorum qui elegêre pœnitentiam, & in illorum probrum qui peccata abundè messuerunt. Quod si nihil malis probra profuêre, hoc non imbecillitas constantissimi viri, sed illorum impudentia fecit, qui ea tolerare noluerunt. Adiectus est ad patres suos, excusse puluere mortalis vitæ, atq; migrauit ad Christum. hactenùs de obitu sanctissimi Patris Palladius.. Vixisseque eum annos ætatis suæ quinquaginta duos & menses octo, Leo Augustus habet in Encomio: de quinquaginta duobus reliqui omnes qui de his egerunt, sunt assertores. Eius verò Episcopatus in hanc vsque diem decimamquartam Septembris, quâ obijt, numerantur anni nouem, menses sex, & dies viginti.

De funere autem ista Palladius [i] *Tanta verò multitudo virginum, tantumq; monachorum, & honestioris vitæ testimonio*

[i] *Pallad. in dialog.*

FVNVS IOAN. CHRYSOSTOMI. IOANNES CHRRYS. CVR SOLVS COMEDERE SOLERET.

insignium ex Syria & Cilicia, & Ponto & Armenia agmen accurrit, vt putarent plurimi ex conditio eos aduenisse. Ita sepultus laudibusq; velut athleta victor honoratus est, corpusculo vnà cùm Basilisco in eadem Ecclesia condito. hæc Palladius: qui & paulò pòst de vitæ instituto & moribus eius, quorum causa quidam offensi erant, hæc addit: *Ipse* (inquit) *solus edebat, vt ex parte noui, ob istiusmodi causas. Primò quidem ob calorem capitis absternius erat: nisi quod in æstu eo, quòd Diarhodon appellatur, vtebatur,* vino scilicet. *Secundò, quoniam infirmitatis cuiusdam gratia eius ordinem desiderabat; adeò vt sæpius quæ fuerant parata, ingrata viderentur, & quæ non aderant, inquiri oporteret. Deinde plerunq; cibi oblitus, ad vesperam vsque ieiunabat, partim occupatus Ecclesiasticis curis, partim spiritualibus intelligendis abstractus: contendebat enim vt eum nihil sacrarum literarũ prateriret, &c.* Sanè quidem in omnibus diuinæ Scripturæ libris, cos explicando, apprime esse versatum, testatur Cassiodorus, vbi ait [a]. *Ferunt itaq; diuinas Scripturas veteris nouiq; Testamenti ab ipso principio vsque ad finem Græco sermone declarasse Clementem Alexandrinum cognomento Stromateum, & Cyrillum eiusdem ciuitatis Episcopum, & Ioannem Chrysostomum, Gregorium & Basilium.* quod si verum est, vide quam pauca ex ingentibus thesauris nobis sint reliqua: cùm alioqui nonnulla spuria eius nomine edita hactenùs habeantur. In Cassiodori quoque sententiam Suidas hæc habet [c]: *Vniuersam Iudaicam Christianamq; Scripturam ille commentarijs sic illustrauit, vt alius ante ipsum nemo.* & paulò post: *Cæterum opera ab eo conscripta, non est hominis percensere numerando, sed solius Dei, cui nota sunt omnia.* hæc Suidas. sed & de eius scriptis ac moribus ista Sophronius [e] *Iuste & dignissimè Ioannes propuritate doctrinæ & splendore venustissimi eloquij Chrysostomus cognominatus est: qui ex quo salutare baptismum accepisset, nunquam omnino iurauit, neque aliquem iurare compulit, neque mentitus est, neque alicui vnquam maledixit, neque scurrilia locutus est, nec iocos admisit.* ita Sophronius.

[a] *Cassiod. in præfat. lib. Diuin. lect.* SCRIPTA A S. IOANNE CHRYS.

[b] *Suid. in Ioan. Chrysost.*

[c] *Sophr. Prat. Spir. cap. 191.*

XI. QVAE FALSO SINT IOANNI SCRIPTA SVPPOSITA.

Sed quod ad eius post se relicta scriptorum monumenta pertinet: haud æquo animo pati possumus, adscriptas fuisse sanctissimo viro, eius titulo hactenùs consignatas, quinquaginta quatuor homilias, quas opus imperfectum in Matthæum nominant, vt distinguant à consummato in eundem Euangelistam commentario nonaginta & vnam homilias complectente. Quis enim non iure commoueatur, cum videt adscribi sanctissimo viro, ab incerto auctore, sed certo hæretico, hæreticorumque deterrimo compositas homilias illas purulentas, hæresum scatentes verminibus, quę ne pilum quidem Chrysostomi vel in dictione, vel in sententijs, vel in dogmatibus habent, sed sparsas hæreses Manichæorum, Montanistarum, Arianorum, ac Donatistarum continent; atque planè in omnibus se prodat auctor longè longiùs ab Ecclesia Catholica alienum, qui Catholicæ Ecclesiæ toto Orbe diffusæ sæpè detrahat, & vix in paucis veritatem reperiri contendat? Porrò extitisse auctorem illum alicuius hæresis sectatorem, penes quem præter diuinas Scripturas nulla esset ratio Catholicæ communicationis, nec traditionum atque Ecclesiasticarum sanctionum; haud obscurè ipse, inter alia, homilia quadragesimanona significat, illis verbis [d]: *In tempore hoc, ex quo obtinuit hæresis illas Ecclesias, nulla probatio potest esse vera Christianitatis, neque refugium potest esse Christianorum aliud volentium cognoscere fidei veritatem, nisi Scripturæ diuinæ. Anteà enim multis modis ostendebatur quæ esset Ecclesia Christi, & quæ Gentilitas: nunc autem nullo modo cognosci datur volentibus cognoscere quæ sit vera Ecclesia Christi, nisi tantum modo per Scripturas. Quare? quia omnia hæ quæ sunt propria Christi in veritate, habent & hæreses illæ in schismate similiter Ecclesias, &c.* plura suggerit, atque ingerit diuinæ tantùm standũ esse Scripturæ, nulla habita Catholicæ communionis ratione, quâ in vnum corpus vniuersa Catholica Ecclesia toto Orbe Christiano coagmentata cognoscitur. Porrò argumentum hoc commune est omnium hæreticorum: qui cùm conuinci sciant se esse ab Ecclesia alienos, vel vno illo saltem argumento, quòd secus sentiant, quàm vniuersa Ecclesia doceat: ad solam diuinam Scripturam confugium sibi parant, sed suo ipsorum prauo sensu intellectam. in quos disputat sanctus Augustinus, aduersus Cresconium

[d] *Chrysost. hom. 49.*

agens [e]. Sed in his modò non immorandum, quòd alio tendat oratio: neque in disquirendis quæ alia sint eiusdem Ioannis scriptis supposita (quòd longioris inspectionis sit opus) nunc incumbendum.

[e] *August. contra Cresc. lib. 2. c. vlt.*

Illud verò, quod ad eiusdem Ioannis scripta pertinet, haud ignorandum; habuisse, ipsum in sacris literis peculiarem doctorem sanctum Paulum Apostolum, cuius immenso tenebatur amore. fidem facit huius rei sanctus Proclus, qui postea Constantinopolitanæ Ecclesiæ fuit creatus Episcopus, rem gestam sic narrans [f], *Cùm diuinas Pauli Apostoli epistolas earum interpres & expositor percurreret: erat* (vt est verisimile) *dubia & suspensa cogitatione, dicens, Quis scit an Deo grata mea sit interpretatio? Hæc cogitans, rogabat vt de ea re à Deo fieret certior. Quod etiam citò hoc modo factum est. Quidam ex his qui Imperatori erant familiarissimi, offendit Imperatorem: qui mortem minatur. Et mittitur qui apud diuinum Pontificem intercederet vt noctu ad eum veniret propter metum Imperatoris, & sua ei exponeret. Quibus assentiens sanctus, per Proclum iubet vt veniat. Nox erat, & simul etiam aderat is qui erat supplex. Vt eum admoneat, dat operam Proclus. Deinde primum aspicit per quoddam foramen, & videt Pontificem, vt consueuerat in sede sedentem, & scribentem (ea autem erat interpretatio diuinarum epistolarum.) Tunc autem ille terribili illo dignus habetur spectaculo. Videt enim Proclus diuinum Apostolum Paulum inclinatum post sedem ad caput Pontificis, & os admouentem auri eius dextęræ, & cum eo colloquentem. Proclum incessit stupor & admiratio, quánam ingressus esset quem cernebat. Ignorabat enim quis esset: & rogat hominem, vt parum exspectet. Rursum paulò pòst aspexit & semel & bis, & erat idem spectaculum. Reprehenditur Proclus ab illo optimate; qui dixit: Non oportebat te, cum videres mortem, quæ mihi exspectatur, alium ad sanctum adducere. Ille autem ei affirmat, se de eo nihil cogitasse. His adhuc dubitantibus, præco ad matutina cantica excitat ligni pulsibus. Homo itaque reuertitur, in secundam noctem spem reijciens. Accessit secunda nox & tertia & erat rursus simile spectaculum. His ol stupefactus, vix tandem sensit Proclus, nemine vidente, à Deo missum esse eum qui loquebatur. Dicit itaque illi optimati: O optime, Deo resistente studijs omnibus, labor est inutilus, roga ergo Deum vt tibi opem ferat. Dies aderat, & cùm supplicis recordatus esset Pontifex, rogauit an accersisset. De eo ergo significat ei Proclus, qui hac etiam dixit: Cùm tu prateritis noctibus seorsum esses cum alio, statui non temerè accedere.*

[f] *Leo Aug. in vit. Chrys. Metaphrast. & alij.*

PROCLI VISIO DE PRAESENTIA PAVLI.

Cùm sanctius autem rogâsset, quisnam is esset: incipiens Proclus, verbis quidem totum prosequitur miraculum: digito autem per imaginem euidentissimè probans eum fuisse Apostolum, totam narrat seriem miraculi. Quibus cùm adhibuisset mentem hic vir diuinus, apertè intellexit spectaculum: & factus certior, se suam accepisse petitionem, Deo gratias egit. Deinde sic rursus accersit supplicem, & eum conuenit, & pro eo intercedit apud Imperatorem, & priori restituit magistratui: impletq; promptius & alacriùs quæ restabant ex diuinis epistolis. hactenùs de his Leo Augustus, cui consentiunt cæteri & præcipuè ex antiquioribus Actis vitæ eius, quæ citantur à Ioanne Damasceno. Etenim de S. Pauli effigie, quam apud se habere soleret idem S. Ioannes Chrysostomus, hæc ipse Damascenus [g]:

XIII.

IMAGO S. PAVLI APVD IOANNEM CHRYS.

[g] *Damasc. de Imag. orat. 1.*

Habebat autem effigiem Apostoli Pauli in imagine, in loco vbi propter corporis imbecillitatem parumper quiescebat: erat enim suprà quàm natura patiatur vigilans. In hanc ille effigiem, quando perlegebat illius epistolas, oculorum aciem intendebat; in eaq; non secùs ac si Paulus ipse viuus esset, obtutu defixus inhærebat, beatum ipsum appellans, totamq; animi cogitationem ad illum dirigens, & cum eo versans, & loquens contemplando. & post alia: *Cùm autem Proclus* (inquit) *loquendi finem fecisset: oculis in Pauli effigiem defixis, & figuram eius, quem viderat, similem conspicatus, Ioanni desiderium inijciens, sic eum (digito demonstrans imaginem) allocutus est: Ignoscito mihi Pater: ille quem vidi loquentem tibi, huic similis est: atque adeò, si rectè memoriâ teneo, ipse est.* hactenùs Ioannes Damascenus ex Vita ipsius S. Ioannis Chrysostomi, quæ desideratur.

XIV. IOANNES CHRYSOSTOMVS CVLTOR SACRARVM IMAGINVM.

Certè quidem, quod pertinet ad eiusdẽ Ioannis Chrysostomi studium & amorem erga Paulum, non est scriptio eius quæ non id exprimat manifestè; cum alioqui peculiares eo argumento scripserit homilias. Quod autem ad doctrinam spectat, se quidem tanto vti magistro ingenuè

XV.

profitetur his verbis in præfatione ad homilias in epistolas Pauli: *Neq;* (inquit) *nos quæ scimus, si quæ scimus, ab ingenij bonitate atq; acumine scimus: sed illi nos viro impensè affecti, ab illius lectione nunquam discedimus.* Contigisse autem visionem illam, cùm epistolam Pauli ad Galatas interpretaretur, in qua se ipsum superâsse cognoscitur, haud improbanda opinio est. Cæterùm fuisse S. Ioannem Chrysostomum pium cultorem sanctarum imaginum, non hæc tantùm quæ narrata sunt, manifestant, sed & quod de eo Gregorius a Papa scribit ad Germanum Patriarcham Constantinopolitanum, qui verba ipsius recitat, dum ita ait: *Si quis alius, ego certè,* inquit, *ex cera fusilem picturam pietate plenam amaui.* Rogo te, lector: si optio daretur, in quorum classem post obitum velis adscribi, & quorum sortis particeps fieri, Iconoclastarum ne, an S. Ioannis Chrysostomi cultoris sacrarum imaginum? Hæc considerans, tu tibi ipsi responde. Nos certò scimus, Dei amicum fuisse Chrysostomum: eumque æternam esse beatitudinem consecutum, & complura miracula testata sunt, & vniuersalis consensus Ecclesiæ declarauit.

a *Extat apud Nicen. Concil. 2. act. 6*

XVI. VISIONES S. IOANNIS CHRYSOST.

Sed quod in his sumus, vt prætermissa ab alijs, qui res gestas tanti Patris prosecuti sunt, hîc tanquam epitaphia sepulchralia affigamus; audi quid sanctus Nilus in epistola ad Anastasium de eodem Chrysostomo omni fide digna scriptis mandauit: *Ioannes* (inquit) *sacerdos admirandus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, immo verò totius Orbis splendor, vir animi perspicacis, omni ferè tempore videbat domum Domini refertam Angelorum cœtu, & tunc in primis cùm diuinum & incruentum sacrificium offerebatur: quo quidem tempore, stupore & lætitia plenus, rem præcipuis amicis spiritualibus priuatim enarrarit. Cùm cœpisset* (inquit) *sacerdos sanctum sacrificium seu oblationem facere, plurimæ statim ex illis Virtutibus è cælo descendentes stolis indutæ splendidissimis, nudis pedibus, intentis oculis pronæ altari magno cum silentio & reuerentia, quoad venerandum illud mysterium expletum fuit, circumsteterunt. Deinde huc illuc singulæ per totam domum diffusæ, Episcopis, presbyteris, & diaconibus distributionem corporis & pretiosi sanguinis ministrantibus adhæserunt, satagentes, & sedulò adiuuantes. Hæc autem scribo, vt diuini sacrificij dignitatem cognoscentes, caueatis ne illud negligenter, diuino timore abiecto, administretis: nec permittatis vt aliqui inter se contendant, & cum tumultu ad ipsum accedant, aut audacter annuant & è loco suo prosiliant, aut huc & illuc circumspiciant, & ignauè & petulanter se gerant.* hactenùs Nilus, quem spectata eruditio atque conspicua sanctitas fecerunt illustrem.

XVII. CONCIONATVR IOANNES IN MEDIO ECCLESIAE.

Cessit & illud magnæ laudi Chrysostomo, quòd cùm concionem habens frequenti populo vallaretur, opus illi fuit suggestum in medio Ecclesiæ collocare. certè quidem magnus ille Gregorius Nazianzenus, cùm esset eiusdē Ecclesiæ Episcopus, intra cancellos cōcionabatur, vt ex ipsius testificatione b possumus intelligere, cùm de multitudine auditorum ad cancellos se protrudente vt orationem audiret, sæpè meminit. Romæ verò antiquitùs ea vigebat consuetudo, vt ab eminenti suggestu ipse Pontifex concionaretur ad populum. nam in Hippolyto Prudentius c.

b *Gregor. Nazianz. orat. ad centū quinquaginta Episcopos.*

c *Prudent. Peristeph. hym. 11. de S. Hippolyt.*

Fronte sub aduersa gradibus sublime tribunal
Tollitur, Antistites prædicat vnde Deum.

Omittimus hic innumera sanctorum Patrum de S. Ioanne Chrysostomo elogia, satis ad laudem, quòd post eius obitum paucis exceptis, quos liuor infecit, tam Oriens quàm Occidens & vniuersus Catholicus orbis ipsum sanctissimum prædicauit; vsque adeò, vt & in Ægypto, habito contemptui Theophilo, licèt haberetur vita sanctissimus, eundem Chrysostomum prædicarent, Theophilum verò insectarentur contumelijs, meritò neglectum à suis, quem à se Ecclesiæ Romanæ Pontifex abiecisset. Sed audi perbreue Isidori Peluſiotæ de vtroque iudicium, ad Symmachum ita scribentis d.

d *Isidor. l. 1. ep. 252.*

XVIII. ISIDORI IVDICIVM DE THEOPHILO.

Petis à me, vt diuini Ioannis tragœdiam tibi exponam. At eam explicare nequeo: mentem enim res ista superat. Verùm pauca quædam audi. Vicina AEgyptus hoc semper in more habuit, vt iniquè ac perditè se gereret; Moysen videlicèt repudians, & Pharaonem adscisens; humiles ac demissos flagris lacerans, laborantes opprimens; vrbes extruere iubens, & mercedem negans, atq; ad hoc vsq; tempus in ijsdem studijs inhærens: siquidem insano lapillorum amore flagrantem, atq; aurum pro numine habentem Theophilum, quatuor socijs, immo coapostatis, septum ac munitum in medio proferens, pium virum ac diuinarum rerum doctrina præditum expugnauit, odium videlicèt atq; inimicitiam, quam aduersus eum qui eodem quo ego nomine appellatur, improbitatis atq; importunitatis suæ velut propugnaculum nactus. At Dauidis c *tamen domus inualescit; domus autem Saulis (vt cernis) debilitatur: tametsi vir ille, superata vita tempestate, ad cœlestem tranquillitatem migrauerit.* hactenùs Isidorus, eiusdē Ioannis Chrysostomi discipulus. Porrò quod pertinet ad quatuor illos quos nominat coapostatas; fuisse quidem illos Acacium Berœensem, Seuerianum Gabalensem, Antiochum Ptolemaidis, & Cyrinū Chalcedonis Episcopos, quæ superiùs dicta sunt ex Palladio, fidem faciunt.

c *2. Reg. 3*

XIX.

Quo quidem nomine non prudentiores tantùm Ægyptij, sed ipsi hæretici (cùm alioqui in Ioannem in his quæ dogmata spectant, insensi essent) omnes erga eum propensiores erant, vt ex Palladio possumus intelligere atq; alijs. Est de his patens exemplum de Socrate Nouatiano: qui cùm in cæteris erga eum se obseruandissimum præseferat; quòd tamen Nouatiani eum experti essent sibi maximè aduersarium, de hoc, ex quo magis commendandus habetur, ipsum carpit, sic dicens f: *Equidem demiror, quid causæ esset, cur cùm tam ardenti studio duceretur temperantiæ, in quibusdam concionibus doceret temperantiam quodammodò contemnendam esse. Nam cùm à Concilio Episcoporum, illis qui semel duntaxat per baptismum lapsi fuerant, locus pœnitentiæ concederetur: ille nō dubitauit dicere: Si millies lapsus pœnitentiam egeris, in Ecclesiam ingredere. Ob quam doctrinam etsi in aliorum multorum, etiam qui ei familiares erant, offensionem incurrit; tamen à Sisinnio in primis Nouatianorum Episcopo, qui librum contra hoc eius dictum conscripsit, grauiter exagitatus est, cæterùm ista iampridem acciderant.* ita Nouatianus. sed hoc nomine maiorem sibi conciliauit Chrysostomus laudem, dum eo modo Nouatianos exagitans, apertam voluit semper pœnitentibus Ecclesiæ ianuam, ex Catholicæ Ecclesiæ instituto. sed de his fusiùs suo loco superiùs. Posthæc verò Socrates totum se effundit in laudes Sisinnij, quem reprehensum dicit ab Acacio Episcopo, quod vestimenta candida indueret, cùm nigris vestibus vti solerent Episcopi. sic planè illudebat eis diabolus vafro consilio, vt corporis munditiam affectarent, balnea frequentando, & vestibus candidis vestiendo, vt sibi viderentur animæ quoque esse munditiem assecuti, spernentes Ecclesiæ à Christo relictum ad diluenda peccata remedium pœnitentiæ. Sed alia subdit de Sisinnio Socrates; quæ vt inepta, consultò præterimus: qui & sub ijsdem Consulibus defunctum Sisinnium affirmat g, & in locum eius subrogatum Chrysantum; mortuum quoque esse Dorotheum Arianum Antistitem.

f *Socrat. lib. 6. c. 19.* NOVATIANI IN QVO IOANNEM CHRYSOSTOMVM REPREHENDERVNT.

g *Socrat. l. 7. cap. 6.*

XX. INNOCENTIVS PAPA QVID IN ARCADIVM ET EVDOXIAM.

Quod verò pertinet ad Innocentium Romanum Pontificem: audita ipse morte Chrysostomi, magno est affectus dolore: & qui hactenùs ab insligendo in Imperatorem Arcadium & Eudoxiam Augustam, quam prouocârant summam Ecclesiasticam animaduersionē illam, cùm quis à communicatione sacramentorum & cœtu Fidelium separatur, rogatus ab ipso Ioanne Chrysostomo, se continuisset; eam in eosdem prouocatus, & violentia quàdam adactus, inflixit: extorsisse enim visi sunt illi è manibus Innocentij iustè iudicantis vindictam, quā hactenùs apud se longa patientia continuerat.

XXI.

Porrò idem Pontifex ipsi Ioanni, defuncto licèt, consultum voluit, nimirùm, vt etsi non ipse, nomen saltem eius in Constantinopolitanam restitueretur Ecclesiam, perstititque in sententia, vt nunquam, nisi id fieret, communicare vellet cum Orientalibus Ioannis aduersarijs Episcopis; quos ob iniquam sententiam in S. Ioannem latam iudicauerat à communione Catholica alienos; illud ab eis enixè contendens, vt eiusdem Ioannis nomen in tabulas referretur Ecclesiasticas, è quibus fuerat sententia aduersariorū expunctum. testatur id Theodoretus, qui ait h: *Isto excellenti totius orbis terræ doctore mortuo, Episcopi Occidentis non prius cum Episcopis AEgypti, & Orientis & Bosphori atq; Thraciæ communicare voluerunt, quàm nomen illius sanctissimi*

h *Theod. lib. 5. c. 34.*

viri in tabulas, in quibus nomina Episcoporum mortuorum continebantur, retulissent: atq; Arsacium eius successorem ne salutare quidem dignati sunt. Atticum autem, qui succedebat Arsacio, quiq; sæpè legatos ad Occidentales Episcopos miserat, sæpeq; pacem postulauerat, posteà tandem, cùm Ioannis nomen in tabulis scripsissent, receperunt. at quando id contigit, inferiùs dicendum erit.

XXII. Cæterùm ad Arcadium Imperatorem idem Innocentius Papa, auditâ Ioannis Chrysostomi morte, grauissimâ acrimoniâ aspersas, anathemateque terrificas, quibus tum ipsum, tum Augustam, tum deniq; Episcopos sceleris cõplices excommunicat, litteras dedit. sunt ipsæ quidè Græcis notissimæ, quas Gennadius, Nicephorus, atq; Glicas recitant, sed & codex Vaticanus Græcè continet exaratas, Latinè his verbis redditas:

XXIII. EPISTOLA INNOCENTII PAPÆ AD ARCADIVM IMPERATOREM.

Vox sanguinis fratris mei Ioannis clamat ad Deum contra te, o Imperator, sicuti quondam Abel iusti contra parricidam Cain, & is modis omnibus vindicabitur. Nec id modò admisisti, sed etiam pacis tempore persecutionem magnam aduersus Deum & Ecclesiam eius concitasti. Eiecisti è throno suo, re non iudicata, magnum totius Orbis doctorem, & vnà cum eo Christum persecutus es. Neq; de illo ita queror (sortem enim seu hæreditatem cum sanctis Apostolis in Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi regno consecutus est) quamuis intolerabilis iactura ea sit: sed affligor, propterea quòd primùm de animarum vestrarum salute, deinde de eis, qui sapientissima spirituali & diuina doctrina & institutione eius orbati fame verbi Dei conficiuntur, sum solicitus. Non enim Ecclesia tantùm Constantinopolitana mellitæ illius linguæ iacturam fecit, sed Orbis sub Sole totus ad orbitatem redactus est, viro tam diuino amisso, persuasione vnius mulieris fabulam hanc & spectaculum exhibentis. Verùm excipiet & præsentem hic pœnam non post multos dies ei aduenientem.

XXIV. *Tametsi enim beatus Ioannes vitam reliquit, fide seruata, & fluctuantibus confirmatis, in æterna tamen sæcula sempiternam deliciarum, & immortalis vitæ hæreditatem est consecutus. Noua autem Dalila, Eudoxia, quæ paulatim te erroris seu seductionis noua cula totondit, execrationem ex multorum ore sibi ipsi introduxit, graue & quod gestari nequeat peccatorum pondus colligans, atq; id prioribus peccatis suis superaddens. Itaq; ego minimus & peccator, cui thronus magni Apostoli Petri creditus est, segrego & reijcio te & illam à perceptione immaculatorum mysteriorum Christi Dei nostri Episcopum etiam omnem, aut clericum ordinis sanctæ Dei Ecclesiæ, qui administrare aut exhibere ea vobis ausus fuerit, ab ea hora qua præsentes vinculi mei legeritis litteras, dignitate sua excidisse decerno. Quod si vt homines potentes quemquam ad id vi adegeritis, & canones nobis à Saluatore per sanctos Apostolos traditos transgressi fueritis: scitote id vobis non paruum peccatum fore in horrenda illa iudicij die, cùm neminem huius vitæ honor & dignitas adiuuare poterit, arcana autem & abdita cordium sub oculos omnium effundentur atq; exhibebuntur. Arsacium, quem pro magno Ioanne in thronum Episcopalem produxistis, etiam post obitum exauctoramus, vnà cum omnibus qui consultò cum eo communicarunt Episcopi: cuius etiam nomen sacro Episcoporum albo non inscribatur. Indignus eo honore est, qui Episcopatū quasi adulterio polluerit. Omnis [a] siquidem planta, quæ à Patre nostro in cælis plantata nõ est, eradicabitur. At Theophili anathematismum addimus abrogationem, & absolutam à Christianismo alienationem.* hactenùs epistola Innocentij, cui Glicas eiusmodi subijcit Arcadij responsionem [b]:

[a] Matt. 15

[b] Glic. Annal. par. 4.

XXV. EPISTOLA ARCADII AD INNOCENTIVM

Norunt omnes homines mentis compotes, commissa per ignorationem nec diuinitùs nec per leges puniri, neq; adeò quemquam alterius nomine supplicium luere. Quod quidem propterea scripsi, vt mansuetudinem tuam certam redderem, nos nihil eorum cognitum habuisse, quis nostris Antistitibus & clericis acciderunt: cuius rei testem benignum illum Deum imploramus. Nimirùm purus & innocens sum, quod ad ipsorum condemnationem attinet: quippe cùm eorum communione sim vsus, causæ nihil erat, quamobrem eos affligeremus. Quod autem attinet ad filiam tuam Eudoxiam: scito me illi parum moderatè pro ratione delicti mercedem retulisse: quo sanè factum est, vt ex eo mœrore & angustia, difficili, grauissimaq; correpta ægritudine decumbat. Igitur quod superest, enixe te obsecro, vt nos à segregatione liberes, nec multipliciter punias: nõ enim ipse Dominus idem ob delictum bis hominem percutit. hucusq; apud Glicam litteræ Arcadij ad Innocentium: quibus has idem auctor subdit Innocentij ad ipsum redditas:

Studium, diligentiamq; vestram Dei præscripto & voluntati consentaneam, quam propter ipsius nomẽ declarastis, accepimus & probauimus. Quapropter sacris à vinculis soluti ad signa Dominica confirmatis animis accedite. hucusque apud eundem auctorem. Præter has autem recitatas à Glica Arcadij ad Innocentium Papam litteras, aliæ extant in citato codice Vaticano ab eodem Imperatore ad eumdem Pontificem datæ, quæ sic sẽ habent: XXVI.

XXVII. ALIA EPISTOLA ARCADII AD INNOCENTIVM

Omnino, O Pontifex Dei, nequicquam eorum quæ in legatos audacter perpetrata sunt, sciente me factum est: idq; ex eo perspici potest, quòd eos à quibus illa orta sunt, seuerè vltus sum. Neq; quòd magnus ille Ioãnes depositus sit, vlla in me culpa eius rei hæret, sed infelicibus Episcopis, quòd sc. cùm sacros canones prætenderent, iudicium depositionis illius in sua ipsorum profana capita conuerterunt: quorum sermone nescio quomodò inductus, etiam ipse eorum sententiæ (quod vtinam numquam fecissem) assensus sum. Quo fit vt ipsi magis in culpa sint, quàm nos. Ex quibus & qui adhuc hic extant, Acacium, & Seuerianum, & eos qui sceleratum Theophilum secuti sunt, vt quanta maxima celeritate comprehendi iussimus, & eos qui illic sunt, vt pœnas dent ausibus suis debitas. Nobis autem placetur paterna humanitas tua, neq; deferas nos expertes mysteriorum incontaminatorum. Tunc etiam filiam tuam Eudoxiam, quæ peccauerit, vltus sum, quæ etiam ex his grauissimo morbo correpta in lectulo decumbit. Ne igitur sæpius pœnas sumas, o reuerendissime Pater: neq; enim Dominus in eadem bis pœnas sumit, vt scriptum est. Vbi autem erit pœnitentiæ bonum, nisi is qui pœniteãt, venia tribuatur? Igitur si nos quidem ex pœnitetibus non essemus, meritò aditus ad veniam clauderetur: & si accusauimus & condemnauimus nos ipsos ab his quæ malè egimus, ne bono quidem pœnitentiæ, quod quidem venia est, excidamus. hucusq; epistola Arcadij ad Innocentium Papam ex codice Vaticano.

XXVIII Subijciebatur autem apud codicem dignæ memoriæ Cardinalis Guiglielmi Sirleti Bibliothecarij Apostolici, dictis epistolis eodem argumento scriptis, epistola Honorij Imperatoris ad Arcadium fratrem Augustũ, fide quidem explorata, germana, in omnibusq; sincera, quæ sic sẽ habet:

EPISTOLA HONORII AD ARCADIVM.

Nescio qualisnam potens & à dæmone immissa impulsio persuasit tibi, O frater, fœminæ committere ipsum, & patrare talia, qualia nemo alius pius Christianorum Regum patrauit. Etenim qui illic sunt sanctissimi Episcopi, clamant aduersus Imperium nostrum, quòd magnum Dei Antistitem Ioannem neq; legitimè, neq; ex præscripto canonum, & ab Episcopali sede depulistis, et acerbissimis exiliis & intolerandis iniurijs eijcientes, per vim vita spoliastis. Locum tenentes autem Romanæ Ecclesiæ, ob vestrum honorem & legitimi iudicij stabilimentum missos, qui afferebant hinc litteras, vt omnia integrè definirentur, tenuistis: quibuscum nihil humani egestis, amplius & custodijs diuersis conclusistis, ac fame propè necastis, ac simul quas secum ferebant pecunias ad viatici necessitates corporeas, has auferri ab ipsis mandastis: clamanteq; contra vos ad Deum & ingemiscentes, nullo sunt habiti loco. Adhæc Apostolica mandata nihili facta à vobis sunt: Episcopos sanctos iniustè priuastis, ac sexcentis iniurijs & exilijs maximè longinquis iniustè adiudicastis, aliosque pro his indignos indignè retrusistis. Contende igitur frater, non verbo, sed re & Deum & homines de correctione eorum quæ non sunt rectè acta, certiores facere: certus & ipsum Imperium nostrum & ruere & stare precibus sacerdotum. hactenùs epistola Honorij ad Arcadium, prioribus scriptis per omnia consentanea, quam ex Græco textu Latinitati fideliter redditam exhibuimus, eamque cum ea, quam in dicto codice Vaticano Latinè scriptam reperimus, contulimus, fideliterque reddidimus.

XXIX. HONORIVS COGITAT DE IN FERENDO BELLO ARCADIO.

Cæterùm post obitum Ioannis nondum tribus mensibus elapsis, contigisse prodigiosum ac planè miserandum interitum Eudoxiæ Augustæ eo modo, quo superiùs dictum est, tum Zonaras, tum alij testantur. Verùm quod ad Honorium spectat, haudquaquam his datis litteris conceptum ob indignum facinus immensum dolorem exhaurire penitùs valuit. Siquidem & bello decernere aduersus eum, qui persecutus esset Ecclesiam, ac ius gentium in legatis violasset, & sanctè pieq; vlcisci in animum duxit. Cùm verò ad hæc peragenda Rauennæ expeditio pararetur, duo interceßere impedimenta, quæ eandem retardarent, sed & subsequens mors Arcadij anno sequenti penitùs a-

boleuit. Quænam autem præsenti anno contigerint, quibus à bello in Arcadium inferendo Honorius abstraheretur, Zosimus ita narrat [a]: *Apud Rauennam igitur Stilichoni* (hic erat præcipuus militiæ Dux) *iam parato ad Illyricas vrbes cum exercitu adeundas, & Alarici auxilio ab Arcadio quidem abstrahendas, Honorij verò regno adijciendas: impedimenta duo contigit accidere, famam scilicet hinc inde de Alarici morte sparsam, & litteras Honorij Principis allatas Roma: quibus in litteris præscriptum erat, Constantinum iam perduellem ex insula Britannia transuectum ad Transalpinas gentes accessisse, Principisq; munus in oppidis vsurpare.*

[a] Zosi. lib. 5

XXX. Hæc quidem de tyrannide Constantini, quem alij Constantium nominant, hoc anno contigisse, idem Zosimus non obscurè significat, dum ait, exacto huius anni autumno, designatos fuisse Consules Basilum atq; Philippũ, quorum nomina sequenti anno adiecta fuisse Fastis, omnes affirmant, sub quibus Consl. Prosper etiam in Chronico eiusdem Constantini tyrannidem contigisse refert. Sed ante Constantinum, qui præcesserunt hoc ipso anno in Britannia tyranni, Zosimus infrà narrat his verbis [b]: *Quo tempore adhuc Arcadius imperabat, Honorio septimum & Theodosio iterum Consulibus, milites Britannici seditione cõcitata Marcum in regio solio collocabant, eiq; tanquam rerum in eis locis potienti parebant. Eo deinde necato veluti moribus illorum non respondente, Gratianum in medium producunt, & purpura coronaq; cinctum, ceu Principem obseruantes, comitabantur. Verum & hunc improbato post menses quatuor imperiũ abrogant, & vitam eripiũt, Constantino rerum summa tradita.* hæc Zosimus. Porrò Constantinum, ait Prosper, infimæ militiæ militem fuisse, sed ob solam speciem nominis acclamatum fuisse sub ijsdem Consulibus Imperatorem. Sozomenus [c] etiam eadem quę suprà de Marco & Gratiano tyrannis tradit, & de Constãtino sic subdit.

[b] Zosim. l. 6 in princip. TYRANNI IN BRITANNIA EXORTI.

[c] Sozo. l. 9. ca. 11.

XXXI. *Rursum Constantinum eligunt, quòd putarent eum ex nominis sui præsagio Imperium constanter obtenturum.* hæc ipse. Quod enim Constantinus Magnus Britannus fuisset, & vniuersum Romanum Imperium adeò feliciter administrasset, putãrunt illi, ad barbaros innumeros, qui Gallias atque Italiam, necnon Orientis non paucas regiones peruaserant, expellendos, si renuo nouo Duce opus esse & Imperatore: sic igitur duobus quos elegerant, è medio sublatis, ex felici nomine Constantini felicitatem ominati sunt Imperij. Sed & ad spem augendam illud accidit, quod æquè ac Cõstantino Magno, huic quoque adscitito nouo Constantino filius esset Constans *appellatus, quem & (sicuti idem Sozomenus affirmat) Cæsarem nominauit, simulac ad Alpes Cotias peruenisset, eumque ad Hispanias obtinendas misit. At de Constantino hactenùs.

* Constantius.

XXXII. Sed ad Arcadium redeamus: cui quidem non sic prospexit Deus ab exercitu fratris Honorij liberans, vt parceret, sed quo ipsa Diuinitas potiùs, in quam in primis peccatum esset, sumeret de perpetratis sceleribus pœnas, quod anno sequenti præstitit, cùm eidem vnà cum Imperio vitam ademit, Honorium verò non ad cladem, sed ad salutem inferendam Orientali Imperio reseruauit: cùm interea Arcadius rebus piè gestis impietatem, quam ex persecutione Ioannis contraxerat, abstergere conaretur, cuius rei gratia anno superiori ex Palæstina transtulisse Constãtinopolim vidimus sacras reliquias Samuelis, & hoc anno Martyrium Acacij martyris inuisisse, atq; ibi Deum orasse, Socrates meminit, vbi ait [d].

ARCADIVS STVDET EXPIARE DELICTVM.

[d] Socrat. li. 6. c. 21.

XXXIII *Est quidem Constantinopoli domus amplissima, quæ Carya dicitur, in cuius atrio est castanea arbor* (sed alij nucem fuisse tradunt) *in qua fertur Acacium martyrem suspensum occubuisse, qua de causa parua Ecclesia apud illam arborem ædificata fuit: quam Imperator Arcadius videre cupiens, in eam ingreditur: cumq; preces ibi peregisset, discessit. Omnes qui circiter illam Ecclesiam habitabant, ad Imperatorem conspiciendum confluunt, ac nonnulli extra ædes egressi, transitus platearum antè occupare contenderunt, vnde putabant se & Imperatoris vultum & totam stipatorum turbam planiùs videre posse. Alij Imperatorem ab Ecclesia vsq; eo prosequebantur, quoad omnes viri cum mulieribus & pueris extra illam domum exiuissent. Quo facto, illico domus illa, quæ Ecclesiæ adiuncta erat, corruit. Vnde fama cùm omnium summa admiratione consecuta est, Imperatoris precibus tantam hominum multitudinem ab internecione fuisse liberatam.* hactenùs Socrates.

XXXIV Ad postremum autem, redditis iam de Ioanne Chrysostomo, quę vera certaq; reperimus: his addenda putamus, quæ fide carentia inter reiectitia ducimus seligenda, ac respuenda: vt eadem confutemus.

DE ADELPHII VISIONE NARRATIO ET CONFVTATIO.

Habet enim Sophronij qui inscribitur liber, Pratum [e] Spirituale, Adelphij, qui de gloria Chrysostomi apud Dei thronum euecti visionem accepit, eiusmodi narrationem: *Dicebat frater meus Adelphius: Cùm in exilio mortuus esset beatissimus Ioannes, dolorem pertuli incredibilem, quòd talis tantusq; vir, Orbisq; magister lætificans Ecclesiam Dei, è throno suo exul defunctus est: Deprecabar ergo (inquit) Deum cum multis lacrymis, vt ostendere mihi dignaretur, in quo statu esset, & an cum Patriarchis adnumeratus esset. Cùm ergo diutius orassem, in extasi factus sum, aspexiq; virum nimis speciosum: qui tenens manum dexteram meam, adduxit me ad locum quemdam illustrem & gloriosissimum, ostendebatq; mihi Ecclesiæ doctores. Ego verò circumspiciebam videre quærens, quem cupiebam, magnum Ioannem dilectissimum meum. Cùm ergo ostendisset mihi omnes, & vniuscuiusq; nomen proprium expressisset, rursum tenens me per manum, eduxit me foras. Ego autem sequebar illum tristis, quòd non vidissem cum Patribus & Ecclesiæ magistris beatum Ioannem. Cùm itaq; egrederer, is qui præerat ianuæ apprehendens me, dixit mihi: Quid habes cur tristis es? Nemo vmquam huc ingressus, tristis exiuit. Tunc dixi illi: Hæc mihi caussa mœroris est, quòd amantissimum meum Ioannem Episcopum Constantinopolitanum vnà cum cæteris doctoribus non vidi. Rursum dixit mihi: Ioannem dicis pœnitentiæ ducem? Aio ego: Illum sanè. Respondens autem dixit mihi: Ipsum homo in carne viuens videre non potest. Illic enim assistit, vbi thronus est Domini.* hactenùs auctor, mutuatus hæc (vt ipse testatur) ex relatione à fœmina ad Athanasium abbatem facta, eãdemq; sorore ipsius Adelphij, quem dicit fuisse tunc temporis Episcopum Arabissi.

[e] Prat. Spir. c. 128.

XXXV. Sunt autem hęc parum fide tuta, vt potè quæ in primis eiusdem Ioannis Chrysostomi testimonio [f] mendacij arguantur, dum ab eo ponitur Treius Episcopus Arabissi, & non Adelphius. Sed & cùm tradat auctor, in domo Adelphij hospitatum esse Ioannem, cùm Cucusum in exilium missus esset, planè erroris arguitur: nam licèt id ipsum de hospitio Cucusi dicant Leo & Metaphrastes, tamen ipse Chrysostomus disertis verbis narrat [g], à Dioscoro se susceptum hospitio, & non ab alijs, licèt id complures expetierint. Cùm autem hæc compingat ea narratione mendacia, quæ fides in reliquis? Sanè quidem & illa inuidiosa nimis assertio est, omnes qui vmquam fuerunt in Ecclesia doctores, in inferiori ponere gradu, & super omnes Chrysostomum collocare: cùm præsertim ex eis complures martyrio fuerint coronati, vt inter alios Hippolytus & Methodius, vt taceam de reliquis absque sanguine vitâ functis sanctis, nempe Basilio, duobus Gregorijs, Thaumaturgo atq; Theologo, itemq; omnibus sine inuidia prę ferendo Magno Athanasio. Sed & quæ illa absque ratione distinctio, vt omnes doctores fuerint oculis ea videntis perspicui, solus autem Ioannes ob excellentem gloriam inuisibilis? perinde, ac si solus inter doctores ipse Chrysostomus fuerit perfectam gloriam consecutus. Sed facessant iam istæc: non enim indigent sancti nostris illustrari mendacijs, qui proprijs virtutibus decorantur. Quod verò ad res gestas post Ioannis migrationem pertinet, hic prosequamur.

REDARGVITVR IMPOSTVRÆ COMMENTVM.

[f] Chryso. epist. 126.

[g] Chry. epi. 13.

XXXVI Post obitum sanctissimi Patris Ioannis Chrysostomi, visum est Theophilo Episcopo Alexandrino, ijs qui ob initam cum Ioanne communionem diuersis sententijs damnati atque proscripti essent, vel voluntario exilio cõtigisset esse factos extorres, omnibus ad propria redeundi licentiam impertiri, cunctasque præteritas obortas dissentiones obliuione deleri, & omnes in vnitatem Ecclesiæ, à qua scissi essent, debere recipi: ob idque libellum idem Theophilus scripsit ad Atticum Constantinopolitanum Episcopum. Testantur id quidem litteræ Synesij Episcopi Ptolemaidis in AEgypto, cùm de Alexandro E-

THEOPHILVS EXVLES RESTITVENDOS CVRAT.

piscopo communionis Ioannis ipsum consuluit: quæ sic se habent.

XXXVII. SYNESII EPISTOLA PRO ALEXANDRO.

Cùm quæstionem quamdam ad te referre decreuerim: rem de qua percunctabor, anteà exponere volo. Alexander patricius Cyrenæus, cùm adhuc adolescentulus esset, monastica vita initiatus est. Cum ætate verò simul progrediente monastica in vita intentiore, Ecclesiastico ministerio dignus iudicatus est, & quidem vt presbyter esset. Cùm autem ex necessitate quadam in exercitu esset, & Ioanni beato coniunctus (colatur autem à nobis memoria defuncti, quia omnis inimicitia simul cum vita deponitur) huic adhærens priusquàm in seditionem venirent Ecclesiæ, ab illius manibus Episcopus Basianopolis Bythynorum factus est. Orta verò dissentione, permansit ei, qui ipsum elegit, amicus, & in numero fuit eorum, qui ab illius parte seditionem agerent. Postquàm verò Concilij sententia præualeret, ad tempus quoddam seditio perduravit. Quid verò recensuerim ei qui nouit, immo qui ipse ea quæ ad conciliationem facerent, ministrauit? nam & libellum quemdam sapientia præditum legi, quem ad beatum (vt mihi videtur) Atticum scripsisti, inducens ipsum ad eos susciendos. Et hactenùs quidem Alexandro res communes cum coniunctis desertoribus fuerunt: proprium autem cum paucis hoc, quod tertius est annus post inductam obliuionem & reconciliationes, ipse verò non adijt recta Bithyniam, neq; adeptam sedem occupauit: manet autem apud nos, velut nihil ipsius interfit, si quis etiam velut cum priuato agat.

XXXIIX. SYNESIVS BENEHABVIT ALEXANDRVM.

Ego igitur neq; eminùs in sacris legibus enutritus sum, neq; iam mihi conuenit multa didicisse, qui superiore anno nondum in numero fui. Cùm autem sentiam senes quosdam neq; ipsos sibi sumere certam aliquam cognitionem, sed vereri ne ex ignorantia ad aliquam Ecclesiæ regulam offendant, & ob id omnino inhumanius ipsum Alexandrum tractare, & de incerta suspicione manifestam ignominiam hospitis dispergere, vt qui nec sub communi tecto ipsum tolerarint: neq; reprehendi, neq; imitatus sum ipsos. Nosti igitur quomodò feci, reuerende Pater. In Ecclesiam quidem ipsum non suscepi, neq; sacramenti participem feci, domi verò æqualiter cum insontibus honoraui, qui meus etiam in indignis mos est: vbi quis ex his ædes meas accesserit amicus, cuiuis in quouis opere & sermone honorem exhibendum existimo: delirare eos ducens, qui ægrè ferunt, quòd materna ciuitatis iura deijcio. Quamquàm propter hoc omnium curas in humeros meos sublatas fero, & solus pro omnium otio occupatus sum. Verùm benè mihi positum erit apud Deum, quòd plus laboris, minus honoris habeo.

XXXIX. *Sed & Alexandrum hunc, cùm quidem ad Ecclesiam progredior, vellem me nusquam in foro videre: vbi enim contingit vt videam, aliò verto oculos, & statim rubor per genas efflorescit: at ingressum atrium meum, & sub eodem tecto versantem, omnibus quibus par est, honoro. Quid igitur tantum discors sum à me ipso priuatim & publicè, in neutro tempore faciens ea quæ mihi videntur? immò in altero concedo legi, in altero gratificor naturæ vrgenti ad humanitatem: quamquàm ferè violarem naturam, si quid clarè de lege nossem. Hæc sanè ipsa est quæstio, ad quam oportet Apostolicæ successionis auctoritatem respondere simpliciter & clarè, & hoc ipsum quod in omnibus, Alexandrum conuenit censere Episcopum, an non?* hactenus ad Theophilum de Alexandro Episcopo Synesius, cuius [a] ad eumdem Theophilum eadem rogantis iterata petitio extat. Quod verò hanc se dedisse epistolam tradit ad Theophilum scriptam post triennium à reconciliatione cum Episcopis qui erant ex parte Ioannis: planè colligitur, ab eo hanc esse datam epistolam anno Domini decimo post quadringentesimum. Cumque de se fateatur in ijsdem litteris, cùm eas scripsit, nondum annum habere in Episcopatu: eius electionem accidisse oportuit post biennium ad hoc tempore. agemus de ea suo loco, deq; rebus ab eodem Synesio in Episcopum præclarè gestis.

[a] *Synes. ep. 67.*

XL. COMMVNICATIO PEREGRINA.

Habes & hic, lector, symbola quædam communicationis illius, quam peregrinam dixere Patres, de qua superiùs, in recitata Synesij epistola satis expressa: nimirùm quòd cum illis, in ijs quæ sunt naturæ, exhiberetur humanitas, in ijs autem quæ sunt diuinorum sacramentorum, seueritas seruaretur, communicatis hospiti quæ ad victum sunt necessaria, negatis verò quæ ad vsum pertinent sacramentorum. Porro communicatio peregrina inde nomen accepit, quòd ea impertiri soleret illis peregrinis, qui commendatitias litteras, quas antiqui canones [b] decreuissent, secum minimè ferrent: quibus si muniti peregrinarentur, ab omnibus æquè in omnibus & sacramentorum participatione recipi consueuerunt. At licèt ista curârit Theophilus, vt exules liberè abire sinerentur, non tamen propterea meruit communionem Romani Pontificis, à qua priuatus erat: nam ipse ab eo etiam illud requirebat, vt nomen Ioannis in Dipticha restitueret: quod facere numquâ consensit, vt suo loco pluribus dicendum erit.

[b] *Apost. can. 34. Concil. Antioc. c. 7.*

Hoc eodem anno Honorius Imperator, qui seueris edictis hæreticos in Africa constitutos Manichæos & Donatistas [c] exagitârat, nouo dato rescripto ad Porphyrium Proconsulem Africæ, liberos illos pœnis omnibus esse decernit, qui relictâ hæresi, ad fidem Catholicam se conuerterent. Aliâ insuper ad eundem datâ lege [d], priuilegia concessa Catholicis Ecclesijs stabiliuit. Sed & sub eodem suo ipsius Consulatu septimo, aduersus eos qui abstrahunt fugientes ad Ecclesiam, vt maiestatis criminis rei haberentur, ad Iouinum Præfectum Prætorio rescripsit, vt ex sancti Gregorij Papæ epistola ad Ioannem Defensorem data apparet, vbi eadem sanctio recitatur his verbis [e]: *Fideli ac deuota præceptione sancimus, nemini licere ad sacrosanctas Ecclesias confugientes abducere. Sub hac videlicèt definitione, vt si quisquam contra hanc legem venire tentauerit, sciat se maiestatis crimine esse retinendum. Data Kalendis Aprilis, Honorio septies cum Theodosio tertio Conss.* hæc apud Gregorium: ex quibus habes quod emendes in Codice Iustinianeo, vbi f eadem sanctio sub duobus Constantijs Consulibus, seu Constantino & Constantio, data legitur: nisi potius ex Codice Iustinianeo emendandos esse dicamus errores, qui in Gregorij epistolam irrepserunt, vt cum male iungitur consulatus septimus Honorij cum tertio Theodosij: nam octauus illius cum tertio non cum secundo Consulatu huius in Fastis ponitur. Sed & ex ipso Legis titulo, qui inscribitur vtrobique Honorij & Theodosij, suademur vt in hæreamus lectioni codicis Iustinianei: nam sub hoc septimo Honorij consulatu Theodosium nondum imperare cœpisse, sed sequenti anno post mortem Arcadij, certum est. Adeo vt vel in Gregorii epistola coniungendum sit vt loco septimi ponatur Honorij consulatus octauus cum tertio Theodosij, vel sequenda sit lectio codicis Iustiniani, vt sub duobus Constantijs lex illa sancita dicatur.

[c] *Aug. ep. 41. de hæret. C. Theo. d. l. 38. de Episc. & cleric. C. Theol. e Greg. l. 11. epist. 54.*

XLI. LEGES HONORII CONTRA HÆRETICOS. CRIMEN MAIESTATIS INFRINGERE IVRA ECCLESIAE *f. 2. C. e his qui ad fug. ad Eccles.*

Hoc eodem anno Wandali & Alani alijs coniuncti barbaris, qui (vt dictum est) anno superiori pridiè Kalendas Ianuarij, transito Rheno, in Gallias irrupere, eamdem infeliciter incursantes depasti sunt. Cuius anni clades à S. Hieronymo in epistola hoc anno ad Ageruchiam data, ita recensetur his verbis [g]: *Præsentium miseriarum pauca percurram. Quod rari hucusque residemus, non nostri meriti sed Domini misericordiæ est. Innumerabiles & ferocissimæ nationes vniuersas Gallias occuparunt. Quicquid inter Alpes & Pyrenæum est, quod Oceano & Rheno includitur, Quadus, Vuandalus, Sarmata, Alani, Gipedes, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemanni, & (ô lugenda Respublica?) hostes Pannonij vastarunt. Et enim Assur* [h] *venit cum illis. Maguntiacum nobilis quondam ciuitas capta atq; subuersa est, & in Ecclesia multa hominum millia trucidata. Vangiones longa obsidione deleti. Rhemorum vrbs præpotens, Ambiani, Attrebatæ, extremiq; hominum Morini, Tornacus, Nemete, Argentoratus, translati in Germaniam. Aquitaniæ, Nouemq; populorum Lugdunensis, & Narbonensis prouinciæ, præter paucas vrbes postulata sunt cuncta: quas & ipsas foris gladius, & intùs vastat fames. Non possum absque lacrymis Tolosæ facere mentionem, quæ vt hucusque non rueret, sancti Episcopi Exuperij merita præstiterunt. Ipsa Hispaniæ iam iamq; peritura quotidiè contremiscunt, recordantes irruptionis Cymbricæ, & quicquid alij semel passi sunt, illæ semper timore patiuntur. Cætera taceo, ne videar de Dei desperare clementia.* hæc Hieronymus. Quòd autem inter alias Galliarum vrbium clades Rhemos à Wandalis referat deuastatos, in eam sententiam me magis trahit, vt existimem, Sanctũ Nicasium eius ciuitatis Episcopum vnà cum sorore Eutropia & socijs esse martyrio coronatos, licèt aliqui ad Hunnorum id referant tempora. quorum Acta passionis æquè sub Wandalis ipsos esse

XLII. IRRVPTIO BARBARORVM IN GALLIAS. [g] *Hier. ep. 11.*

[h] *Psal. 82.*

passos habent, sed planè corrigendos in eo, dum Wandalos Paganos fuisse tradunt, quos liquet fuisse Christianos.

XLIII. DE TEMPORE ILLATÆ CLADIS IN GALLIAS.

Quod autem ita afflictatas memorat Gallias, & eadem mala extimescentes Hispanias Sanct. Hieronymus tradat: planè hoc ipso anno se eam scripsisse epistolam, haud obscurè demonstrat. Siquidem hic ipse est annus, quo, ex sententia Zosimi & aliorum, quę dicta sunt, in Gallijs acciderunt, quando & Wandali cum Alanis iam cogitabant Hispanias. Quod etiam confirmatur ex ijs quæ idem Hieronymus subdit his verbis: *Olim à mari Pontico vsque ad Alpes Iulias non erant nostra quæ nostra sunt: & per annos triginta, facto Danubij limite, in medijs Romani Imperij regionibus pugnabatur. Aruerunt præ vetustate lacrymæ: prater paucos senes, omnes in captiuitate & obsidione generati, non desiderabant, quam non nouerant, libertatem.* Cum igitur ita S. Hieronymus triginta numeret annos ex barbarorum irruptione, facta (vt suo loco ex Ammiano [a] superiùs dictum est) Valente quintùm Consule cum Valentiniano Iuniore, anno Domini trecentesimo septuagesimo sexto, vsq; ad tempus eius ab ipso scriptæ epistolæ, planè hoc anno eam datam fuisse apparet.

[a] *Ammian. lib. 31.*

XLIV. STILICHO ROMANI IMPERII PRODITOR.

Sed & hæc cuncta facta esse Stilichonis proditione, præter illa quæ dicta sunt, hæc ex eodem S. Hieronymo auctore accipe: *Quis* (inquit) *hoc credet? quæ digno sermone historia comprehendent? Romam in gremio suo, non pro gloria, sed pro salute pugnare? immone pugnare quidem, sed auro, & cuncta supellectile vitam redimere?* alludit ista dicens sanctus Hieronymus ad summam auri à Romanis opera Stilichonis Alarico persolutam. sed pergit: *Quod non vitio Principum, qui vel religiosissimi sunt, sed scelere semibarbari accidit proditoris,* nempe Stilichonis, *qui nostris contra nos opibus armauit inimicos.* dum scilicèt suasit dari barbaris (vt dicemus anno sequenti) à Romanis stipendium. Et inferiùs idem post deploratum præsentem Imperij statum, ista ad eumdem Stilichonem alludens subdit: *Et hæc ipsa quæ dixi, periculosa sunt tam loquentibus, quàm audientibus, vt ne gemitus quidem liber sit: nolentibus, immo nec audentibus nobis flere quæ patimur.* hæc ipse, planè significans minimè licuisse, timore Stilichonis habenas Imperij moderantis publicas lugere miserias. Sed quomodo vindex tandem sequenti anno Olympius vir maximè pius insurrexerit, ipsumq; Stilichonem occidendum curârit, dicemus anno sequenti.

XLV. [b] *Rutil. Itiner. lib. 2.*

Ne putes autem alium aliquem, quàm Stilichonem, S. Hieronymum illis verbis insimulâsse, audi quid de eodem Rutilius [b] cecinit:

Quo magis est facinus diri Stilichonis acerbum,
Proditor arcani qui fuit Imperij.
Romano generi dum nititur esse superstes,
Crudelis summis miscuit ima furor.
Dumq; timet quicquid se fecerat ipse timeri,
Immisit Latiæ barbara tela neci.
Visceribus nudis armatum condidit hostem,
Illatæ cladis liberiore dolo.
Ipsa satellitibus pellitis Roma patebat:
Et captiua, prius quàm caperetur, erat.

hæc Rutilius, & alia quæ subdit apertè absq; verborum inuolucro de Stilichone proditore, de quo adhuc viuente hoc anno, quo S. Hieronymus eam scribebat epistolam, ne secreto quidem fari absq; metu licebat.

XLVI. [c] *Salvian. de vero iudicio lib. 6*

Sed quod ad Galliarum cladem pertinet, consentit vtique sancto Hieronymo Saluianus [c], vbi ait: *Non enim hoc agitur iam in Maguntiacensium ciuitate, quæ iam excisa & deleta est: non enim Agrippinæ, sed quia hostibus plena: non agitur Treuirorum vrbe excellentissima, sed quia quadruplici euersione est prostrata, &c.* Quin & ipsam quoque tandem Tolosam captam à barbaris, deplorat Rutilius, vbi agit de suo Victorino Tolosano [d]:

[d] *Rutil. Itiner. lib. 1.*

Victorinus enim, nostræ pars maxima mentis,
Congressu expleuit mutua vota suo:
Errantem Tuscis considere compulit agris,
Excolere externos capta Tolosa lares.

hæc Rutilius: qui & ipse ijsdem barbaricis bellis coactus è Gallia patrio solo fugere, reuersurus tandem per mare nauigans, Itinerarium illud suum metro cecinit. Electos autem fuisse Romanos magistratus à Gallis ipsis in barbaros arma sumentibus, testatur Zosimus [e]. Sed Saluianus luget suos Gallos (quod deterius est) hisce flagellis haud moribus emendatos, verùm deteriores redditos esse: hæc autem ipsum fusiùs scribentem tu ipse consule. Nos verò iam ad anni sequentis res gestas enarrandas progrediamur. [e] *Zosim. l. 6*

IESV CHRISTI

Annus 408.

INNOCENTII PAP. Annus 7. HONOR. 14. THEOD. 1. IMPP.

I. ARCADII IMP. OBITVS.

ANNO à Christo nato quadringentesimo octauo, Basso & Philippo Conss. Kalend. Maij, Arcadius Imperator offensi numinis indignationem ob Ioannis Chrysostomi persecutionem expertus, ex hac vita morbo subripitur, præmaturè quidem, annum tantùm ætatis agens trigesimum primum, cùm imperâsset vnà cum patre annos duodecim, post obitum verò patris tredecim, menses tres, & dies quindecim. testantur hæc quidem de tempore obitus Prosper & Marcellinus in Chronicis, nec non Socrates [f]. Reliquit autem post se filios Theodosium, Pulcheriam, Arcadiam & Marinam. [f] *Socrat. li. 6. c. 21.*

II.

Quòd verò sciret Arcadius, Honorium fratrem sibi esse perinfensum, timens ne insidias post suum obitum Theodosio puerulo moliturus esset, cum dem Regi Persarum, quocum fœdus inierat, commendatum reliquit: de quo apud Ioannem diaconum, qui Paulus falsò inscribitur, ex Theophane hæc habentur [g]: *Arcadius ita ag3 cùm se mori cerneret, videns Theodosium filium paruulum esse (erat enim annorum octo) considerans ne à quoquam insidijs appeteretur (hunc Imperatorem appellarat *) ei curatorem per testamentum fore statuit. Isdegerdem Regem Persarum. Isdegerdes autem Arcadij testamẽto suscepto, pace q3 sine inuidia erga Romanos vsus, Theodosio Imperium conseruauit, & Antiochum quendam mirabilem ac rationabilem virum ei tutorem & pædagogum mittens, hæc Romano Senatui scribit:* [g] *Paul. diacon. lib. 13.*

*appellauit etiam.

III. REGIS PERSARVM LITTERÆ PRO THEODOSIO.

Arcadio dormiente, meq3 curatorem filij constituente, qui suppleat locum meum direxi. Ne quis ergo insidias puero conetur, ne prælium intolerabile contra Romanos exurgat. hactenùs epistola. subdit his auctor: *Antiochus verò cùm Constantinopolim venisset, ab Honorio * Imperatore libenter susceptus est.* legatus hic ad Honorium Romam à Rege Persarum etiam missus creditur ad eum cum Theodosio conciliandum, quem sciebat iustis de causis fuisse in Arcadium valde commotum. *Post quam verò* (inquit Sozomenus [h]) *Arcadius esset mortuus, Honorius commiseratione ductus, quà fratris filium prosequebatur, Constantinopolim reuerti properabat, vt fidos Præfectos constitueret ipsius tum saluti, tum Imperio: nam cùm eum filij loco haberet, verebatur ne quid illi accideret, qui propter iuuentutem insidijs esset expositus. At verò iam tum itineri accinctum Honorium Stilicho hortatur, vt in Italia maneret, id planè necessarium esse asserens, quandoquidem tum Arelati Constantinus quidam tyrannidem inuasisset.* hæc Sozomenus: qui addit, destinatum fuisse Stilichonem cum exercitu mitti in Orientem, sed detectis eius insidijs, quibus filio Eucherio parabat Imperium, fuisse retentum. Sic igitur factum est, vt cùm ope Regis Persarum, tum Honorij Imperatoris, res Orientalis Imperij in tuto fuerint collocatę. Theodosio puero insuper (vt Socrates [i] tradit) accessit Imperij curator Anthemius Præfectus. huius autem quantæ essent vnà cum pura religione virtutes, superiùs dictum est, cùm de ipsius egimus Consulatu. Accessit posteà ad regimen [h] *Sozom. l. 9. c. 4.*

CVRATORES ORIENTALIS IMPERII.

[i] *Socrat. li. 7. c. 1.*

Imperij maior natu soror Pulcheria, cùm grandioris ætatis effecta est, quam tempore obitus patris Arcadij nonnisi annorum fuisse ætatis decem, Marcellino auctore liquet.

IV. FOEDVS CENTVM ANNORVM ICTVM CVM PERSIS.

Quod verò ad Persarum Regem pertinet Isdegerdē: ad centum annorum spatium sancitum fuisse fœdus inter ipsum atque Romanos, Sozomenus [a] tradit. Ex quo quidem non id tantùm factum est, vt securitati Imperij benè prospectum esset, sed & propagandæ in Persida fidei ianua aperta fuerit. Nam Socrates [b]: *Eodem* (inquit) *tempore Christiana religio forte in Persida vehementer amplificata est tali de causa. Inter Romanos & Persas crebri legati mittuntur, variæq; incidunt causæ, cur tam frequentes alteri ad alteros obeant legationes. Itaq; id temporis necessitas postulabat, vt Maruthas Episcopus Mesopotamiæ, de quo paulò antè facta est mentio, ab Imperatore Romano ad Regem Persarum mitteretur. Rex quoniam eum virum pietate singulari præditum esse animaduertebat, in magno honore habuit, & tanquam homini re verà diuino animū cœpit attendere.* hæc Socrates. Sed de Marutha in memoriam reuoca, hunc ipsum fuisse Constantinopoli, cùm conuentus ille ad Quercum contra Chrysostomum habitus est, qui quòd nouus esset homo, & aduersarijs Ioannis Chrysostomi in eamdem Synodum, quæ speciem habebat pietatis, abductus est, sed damno sanè ipsorum: nam Cyrini pedem nescions calcans, ex eo miser ille (vt dictum est) infeliciter consumptus obijt. Hunc posteà pro S. Ioanne Chrysostomo stetisse, eius litteræ ad Olympiadē haud obscurè significant: per quem ipsum Chrysostomum, licèt exul esset, Persarum cōuersionem tentâsse, certum est. nam in epistola ad Olympiadem ita de eo [c]: *Marutham Episcopum, quantum in te fuerit, curare atq; omnibus officijs complecti ne desinas, vt eum è barathro extrahas* (passus fortasse carcerem fuit ob communicationem cum ipso Chrysostomo) *nam eius opera ob Persidis negotia magnopere egeo. Atq; si à te fieri potest, ex eo intellige, quidnam illic ipsius studio atq; opera perfectū sit: & cur istuc profectus sit. faciam: & num ei duas epistolas, quas ad eum misi, reddideris. fac me velim certiorem. Quòd si rescribere grauetur: saltem quid illic profectum sit, tibi exponat, & numquid rursum eodem proficiscens præstiturus sit. nam ego hac de causa ipsum conuenire studebam.* hæc Chrysostomus de Marutha: quibus intelligas per eum conuersionem Persarum ipsum Chrysostomum iam procurare cœpisse. quomodò autem res benè cesserit, Socrates superioribus ista subdit [d]: *Quæ res* (nempe studium Regis Persarum erga Marutham) *animos Magorum, qui apud Regem multum valere solent, admodùm irritauit. Nam metuerunt nonnihil, ne Maruthæ suasu Rex Christi fidem acciperet. Etenim diuturnum capitis illius dolorem, quem Magi curare non poterant, Maruthas precum subsidio curauit. Proinde Magi fallaciam, qua Regem ludificentur, excogitant. Ac quoniam Persæ ignem pro Deo colunt, & Rex quidem ipse ignem perpetuò ardentem in domo quadam venerari solet, subter terram hominem abdunt, eumq; tempore quo Rex preces facere consueuerat, has voces emittere faciunt: Regem è regno exturbandum esse, impiè enim propterea agere, quòd sacerdotem Christianorum diuinum existimabat. Quæ cùm Isdegerdes audiuisset (hoc enim Regi nomen fuit) tametsi Marutham reuerebatur, tamen ob eam causam ab se amandare constituit.*

[a] *Sozom. l. 9. c. 4.*
[b] *Socrat. li. 7. c. 8.*
DE MARVTHA EPISCOPO LEGATO AD PERSAS.
[c] *Chrysost. epi. 14.*
[d] *Socrat. li. 7. cap. 8*
CHRISTIANA RELIGIO IN PERSIDE PROPAGATA.

V. A MARVTHA MAGORVM IMPOSTVRÆ DETECTÆ.

Tum Maruthas, homo verè diuinus, in precibus se penitùs defixit: vnde fallaciam & dolum Magorum planè deprehendit. Itaq; sic Regem alloquitur: Ne illudaris, O Rex: sed domum ingredere: ac cùm vocem audieris, terra defossa, dolum facilè deprehendes: nam ignis non loquitur, sed hoc fit machina quadam ab hominibus ad eam rem comparata. Maruthæ Rex morem gerit: in domum, vbi ignis perpetuò ardebat, denuò ingreditur: simulatque vocem iterum audit, terram iubet defodi. Ita qui vocem illam, quæ à Deo edi putabatur, emiserat, deprehensus est. Quocirca Rex ira admodùm exandescens, decimum quemque ex genere Magorum capite obtruncari mandat. Quo facto, dixit Maruthæ, vt vbi vellet, Ecclesias ædificandas curaret. Hac de causa religio Christiana apud Persas vehementer creuit. Tum Maruthas decedens ex Persida, Constantinopolim venit. Exiguo tempore pòst in Persidem legationis obeundæ causa reuertitur. Magi alias de integro fallacias excogitant, quibus Regis animum ab eo amplexando auerterent. Malum quemdam odorem, dedita opera comparatum, in loco quodam ad quem Rex solet accedere, diffundi curant, eumq; diffusum esse à Christianis falsò criminantur.

VI.

Verùm Rex, qui Magos iamdudùm habuerat suspectos, vbi illius facinoris auctores diligenter perquisitasset, perspicuè deprehendit eos ipsos Magos illam malum odorem de industria rursus effecisse: quapropter complures illorum iterum grauiter mulctauit supplicio, Marutham permagna obseruantia coluit, ac Romanos amare plurimùm, eorumq; amicitiam magnoperè amplecti cœpit: parumq; abfuit, quin cùm Maruthas vnà cum Ablato Persidis Episcopo aliud etiam specimen fidei Christianæ palam edidisset (vigilijs enim & precibus ambo sedulò vacantes, dæmonem, quo Regis filius agitabatur, expulerunt) Christianus factus fuisset: verùm mors ante eum oppressit quàm plenè Christianus euaderet, quo mortuo, filius eius Bararanes regno potitus est, cuius temporibus (sicut à me dicetur paulò inferius) fœdera inter Romanos & Persas violata fuere. hactenùs Socrates. Porrò Maruthas magnæ sanctitudinis nomine glorioſus ex hac tandem vita ad DEVM, de perfunctis honestè laboribus præmia recepturus, abscessit: cuius quidem insigne redditum nomen tam Græcis quàm Latinis publicis notis [e] inter sanctos receptum anniuersaria memoriâ in Ecclesia perseuerat. Sic ie habuêre res Orientis.

[e] *Martyrol. Rom. die 4. Decemb.*

VII. OCCIDENTALIS IMPERII ÆRVMNÆ.

Cæterùm res Occidentalis Imperij Stilichonis insidijs admodùm turbatæ sunt: qui enim pluribus annis occultârat in animo proditionem Imperij, & aliquibus interdū signis patefecisset, iam apertâ luce, totoq; (vt dicitur) cælo, proditor Honorij Imperatoris apparuit, atque meritas pœnas luit. Hæc autem quomodò se habuerint, antiquorum scriptorum sunt testificatione prodenda. Atque primum illud, prodigiosè nimis proditionem Stilichonis bruta quoq; elementa testari, immò & clamare visa esse: etenim Marcellinus in Chronico sub huius anni Consulibus hæc ait: *Romæ in Foro Pacis per dies septem terra mugitum dedit.* Sed iam proditionis Stilichonis reuoluamus inuolucra. Inseruiebat Alaricus Gothorum Rex studijs Stilichonis, quo cum pluribus prælijs sæpè colluserat: nam cùm eum obtinere facillimè potuisset, & iam (vt dictum est superiùs) obtinuisset, eumdem apud Pollentiam liberum abire siuit, eundemq; quasi pro Romano militaturum Imperio, publicis stipendijs aluit, eâ specie, quasi eo vsurus iā esset ad inuadendam ditionem Arcadij Imperatoris. At quid tandem accidit? dicemus summatim in primis ex Paulo Orosio, qui sui temporis res gestas sincerè perstrinxit, cùm illatam cladem per Stilichonem in Romanum Imperium ita breuiter narrat [f]:

[f] *Oros. li. 7. cap. 38.*

VIII. MOLITIONES STILICHONIS ADVERSVS ROM. IMPERIVM.

Interea Comes Stilicho, Vuandalorum imbellis, auara, perfida & dolosa gentis genere editus, parui pendens quòd sub Imperatore imperabat, Eucherium filium suum, sicut à pleriſque traditur, iam inde Christianorum persecutionem à puero priuato q; meditantem, in Imperio quoquo modo substituere nitebatur. Quamobrem Alaricum, cunctamq; Gothorum gentem pro pace optima & quibuscumque sedibus suppliciter ac simpliciter orantem, occulto fœdere fouens, publicè autem & belli & pacis copia negata, ad terendam terrendamq; Rempublicam reseruauit. Præterea gentes alias copijs viribusq; intolerabiles, quibus nunc Galliarum Hispaniarumq; prouinciæ premuntur, hoc est, Alanorum, Sueuorum, Vuandalorum ipsoq; simul motu impulsorum Burgundionum vltrò in arma solicitans, deterso semel Romani nominis metu, suscitauit eas interim ripas Rheni quatere, & pulsare Gallias voluit, sperans miser sub hac necessitatis circunstantia, qua & extorquere Imperium à genero posset in filium, & gentes barbaræ tam facilè comprimi quàm commoueri valerent.

IX.

Itaq; vbi Imperatori Honorio, exercituiq; Romano hæc tantorum scelerum scena patefacta est, commoto iustissimè exercitu occisus est Stilicho, qui vt vnum puerum purpuram indueret, totius generis humani sanguinem dedit. Occisus est & Eucherius, qui ad conciliandum sibi fauorem Paganorum, restitutione templorum, & euersione Ecclesiarum imbuturum se regni primordia minabatur. paucis q; cum ijsdem satellites tam arum molitionum puniti sunt. Ita minimo negotio, paucorum pœna, Ecclesiæ Christi cum Imperatore religioso & liberatæ sunt, & vindicatæ. hucusque Orosius, rem gestam breui compendio perstringens potiùs quàm historico more describens.

X. AVRO PAX REDEMPTA.

At nos quæ hinc inde à diuersis mutuati sumus antiquis auctoribus, suo ordine recensebimus: atque illud in primis, quod habet Zosimus, Alaricum legatos misisse ad Stilichonem, quibus stipedia suis militibus petijt ob moras in Epiro contractas, cùm expectaret mitti in Oriętem. Cùm Stilicho consulturus ea de re Honorium Imp. Romam concessit. Honorius verò in Palatium conuocato Senatu, quid agendum, rogat Patrum sententias, num pecunia illi danda, vel bello aduersus eundem Alaricum decernendum. Egit Stilicho in Senatu pro Alarico: ex cuius sententia eidem decreta sunt pro redemptione pacis quatuor millia librarum auri, resistente tamen Lampadio V. C. qui patriâ libertate illud in faciem Stilichoni obiecit, dicens: *Non est ista pax, sed pactio seruitutis.* Qui, simulac Senatus dimissus est, veritus eius potentiam, in proximam Ecclesiam Christianorum confugit. Cùm posteà, nonnullis inter hæc agitatis, Olympius in Stilichonem, ceu proditorem Imperij animum Honorij Imperatoris commouit: eiusque operâ factum est, vt socij in magistratus Stilichoni studiosos commoti, in singulos insurgentes, eos occiderent. Sed & Stilicho, cuius præcipuè vita appetebatur, cùm se Rauennam vnà cum suis barbaris satellitibus contulisset: rebellante Saro barbarorum duce, occisisque ab eo satellitibus Stilichonis, ipse sibi timens, intempestâ nocte ad Ecclesiam confugit. Hic obserua quantum delatum fuerit Ecclesiasticæ immunitati, cùm licèt perduellis Imperij & proditor Imperatoris ac perditor Orbis in Ecclesia sibi confugium parauisset, nullus tamen eum inde vi abstrahere ausus est. At necdum lata esse potuit tunc lex illa Honorij pro Ecclesiastica immunitate de confugientibus ad Ecclesiam, anno superiori à nobis recitata, vbi & correctum est mendum in eam illapsum, demonstratumque non ante sequentem annum potuisse esse sancitum sub tertio Theodosij consulatu cum Honorij tertio. Sed & accidit quidem congruè (sicut de Eutropio dictum est) vt qui violare ius Ecclesiæ tempore S. Ambrosij Stilicho non est veritus, idem ipse necessitate compulsus confugerit ad Ecclesiam, & ius pariter Ecclesię implorârit. Ita Deus superbos in res sacras cornua erigentes deprimere consueuit.

STILICHONIS MORTE BENE CONSVLTVM ECCLESIAE.

XI.

Sed quomodò qui non vi est ab Ecclesia auulsus, dolo tamen passus est sponte se inde deduci, accipe. *Vbi autem illuxisset dies* (subdit his Zosimus[a]) *ingressi sunt milites Ecclesiam, & Episcopo præsente sacramentis ei fide facta, non imperatum esse sibi à Principe vt eum necarent, sed tantùm vt custodirent: quam primùm egressus ex Ecclesia sub custodia militum esse cœpisset, alterę ex Honorio Imperatore reddebantur ab eo qui priores attulerat, litterę, quibus in litteris Stilichonis in Rempublicam delictis pœna capitis irrogabatur.* Sic itaque ductus Stilicho, capite truncatus est ab Heracliano, hoc anno sub Consulatu Bassi atque Philippi, decimo Kal. Septembris: cùm inter hæc Eucherius Stilichonis filius fugâ lapsus, Romam se contulit, cuius occisio, necnon Serenæ matris & aliorum anno sequenti contigit, quo nos de ijsdem acturi sumus. Hæc omnia ex Zosimo[b], quòd ex alijs, qui ita prolixè res gestas fuerint prosecuti, accipere minimè licuerit: quem scimus priuatis studentem affectibus, pro animi sententia res interuertere, dum quem omnes perduellem ac proditorem Imperij Stilichonem sugillant ac damnant, ipse laudibus prædicat; contra verò Olympium pietate insignem virum, vindicem diuturnæ proditionis & proditoris, hypocrisis infamat, dum de eo sic orsus est dicere: *Olympius oriundus è Ponto Euxino, splendida quadam in prætorio militia donatus, qui sub specie Christianæ religionis magnam intra se malitiam tegeret, atque hominem se frugi simulans, cum Principe colloqui frequenter soleret, &c.* sed quid boni de quouis Christiano vnquam locutus est Zosimus? Cæterùm scimus Olympium hunc à sancto Augustino[c] duabus ad eum datis epistolis (de quibus proximè dicturi sumus) mirificè prædicari, cum & ipse eumdem Augustinum vt parentem coleret, quem longè positum litterarum internuncio salutaret.

[a] Zosim. l. 5

STILICHO RAVENNÆ OCCIDITVR.

[b] Zosim. l. 5

OLYMPIVS DVX INIQVE CARPITVR A ZOSIMO.

[c] Aug. epi. 124. 129.

XII.

At de his summatim agês Marcellinus Comes in Chronico, eiusmodi elogio Stilichoni extrema persoluit: *Stilicho Comes (cuius duæ filiæ Maria & Thermuntia singulæ vxores Honorij Principis fuere, vtraq; tamen virgo defuncta) spreto Honorij regno, regnum inhians, Alanorum, Sueuorum, Vuādalorumq; gentes donis pecuniisq; illectas contra Honorij Imperium excitauit: Eucherium filium suum Paganum, & aduersus Christianos insidias molientem cupiens Cæsarem ordinare, cum eodem Eucherio, dolo suo detecto, occisus est.* hæc ipse: id etiam & post Orosium nuper recensitum reliqui omnes. Optimè igitur consultum CHRISTI Ecclesiæ nece Stilichonis, cuius proditione, in Ethnicum hominem, persecutionem iam adornantem, Imperium Romanum deferendum esset: quod ne quando fieret, opportunè anteuertere conatus est dux Christianus Olympius, zelo æstuans pietatis.

XIII.

Sublatis iam de medio Stilichone atque eius satellitibus magistratibus insignitis, Honorius Imperator complures ad hæc spectantes hoc anno contra ipsos proscriptos perduelles Imperij edidit sanctiones, quas singulas ad rerum gestarum cognitionem spectantes nos hic seruato ordine temporum describemus. earum prima est illa data vigesimaquintâ Septembris, his verbis[d]:

[d] l. 20. de pœnis C. Theo.

SANCTIONES HONORII IN CAVSA STILICHONIS.

Si quis ex proscriptorum numero Comitatum nostræ serenitatis, siue mœnia æternæ Vrbis intrauerit, deportatione plectetur: Dat. X. Kal. Octobris, Basso & Philippo Conss. Post biduum verò ita de bonis proscriptorum ad Theodorum Præfectum Prætorio[e]:

[e] l. 20. de bonis proscr. C. The.

Proscriptorum, satellitumq; fortunas Aerario nostro iubemus accedere. Ideoq; per agros, per cuncta domicilia titulos nostræ serenitatis affigi præcipimus. Quicquid sanè ab eorum procuratoribus ex prædiorum fructibus congregatum est, largitionibus nostris protinus copuletur: ne si iussa nostra aut dissimulatione neglexerint, aut colludio prætermiserint, supplicium exilij pariter & proscriptionis sustineant. Dat. 8. Kalendar. Octobr. Mediol. Basso & Philippo Conss. Mense autem Octobris ad eundem Præfectum Prætorio Theodorum hæc de bonis Stilichonis[f]:

[f] l. 21. de bonis proscri. Cod. Theo.

XIV.

Qui in facultates Stilichonis & actus videntur esse versati, vel ex ijsdem facultatibus aliquid subtraxisse, vel aliquid rapuisse, omnifariam reddant. Dat. 8. Kalend. Nouemb. Basso & Philippo Coss. Mense verò Nouemb. ita ad eundem de fautoribus Stilichonis[g]:

[g] l. 22. de bonis proscr. Cod. Theod.

Qui suas opes prædoni publico, vel eius filio, cæteriq; satellitibus dederunt vel iure, vel corpore, quibus ille vsus est ad omnem ditandam inquietandamq; barbariem: his omnem repetendi viam iubemus esse præclusam. Dat. X. Kal. Decemb. Rauen. Basso & Philippo Coss. Mense verò Decembris ita ad eundem Theodorum Præfectum Prætorio[h]:

[h] l. 1. de Lit & itiner. custodia. C. Theod.

Hostis publicus Stilicho nouum atq; insolitum repererat, vt littora & portus crebris vallaret excubijs, ne cuiquam ex Oriente ad hanc Imperij partem pateret accessus. Huius iniquitate rei moti, & ne varior sit diuersarum mercium commeatus, præcipimus hac sanctione, vt littorum desistat ac portuum pernicioſa custodia, & eundi ac redeundi libera sit facultas. Dat. 4. Idus Decembris, Rauennæ, Basso & Philippo Conss.

XV.

CONSILIVM STILICHONIS.

Fuit quidem illud in his agendis propositum Stilichonis, vt occuparet milites in littorum ac portuum custodia atque penuriâ graui afflictaret Romanum Occidentis Imperium, vt sic vndique languescentibus viribus, sibi cum suis barbaris fœderatis illud inuadendi ac potiundi facilior aditus pateret. Sed & illud quoque ex Senatusconsulto factum in Stilichonem, quod aduersus alios tyrannos fieri consueuit, nimirùm, vt publica quæque atque priuata monumenta, quæ in eius honorem fuissent erecta, penitùs diuijcerentur, vnde eidem dicatis statuis exturbatis, titulis appositum eius nomen abrasum fuit: quod quidem pluribus exemplis antiquæ eiusdem Stilichonis docent inscriptiones, quæ adhuc extant, & expuncto legũtur nomine Stilichonis.

XVI.

VLTORES OFFENSÆ MAIESTATIS PRAEMIO DONATI.

Qui hæc omnia in odium Stilichonis & Eucherij filij statuit Honorius Imperator, idem eos qui ipsos tyrannos insecuti essent, beneficijs afficiędos curauit. Etenim interfectorem Stilichonis Heraclianũ Præfecturâ Africæ pro-

uinciæ donauit, & Olympium, quem diximus totius operis architectum, Magiſtrum Officiorum creauit. hæc quidem omnia Zoſimus. Porrò idem Honorius Imperator Palatium repurgauit ex ijs, quos fidei Catholicæ aduerſarios in eo Stilicho poſuerat aulicos, ita ad eundem Olympium câ dignitate præditum, necnon ad Valentem Comitem Domeſticorum reſcribens hoc anno menſe Nouembris[a]:

[a] l. 42. de hæret. C. Theod.

Eos qui Catholicæ ſectæ ſunt inimici, intra Palatium militare prohibemus. Nullus nobis ſit aliqua ratione coniunctus, qui à nobis fide & religione diſcordat. Dat. XVIII. Kal. Decemb. Rauennæ, Baſſo & Philippo Conſſ.

XVII. Adgauiſus eſt ſanctus Auguſtinus de noua dignitate collata Olympio, duabus ad eum hoc anno datis epiſtolis[b], cùm de eius Magiſtratu nuncium perlatum eſſet in Numidiam: quibus eidem Bonifacij Epiſcopi Cataquenſis cauſam commendat. At poſteriores ſcribêdas litteras longè grauior impulit eum cauſa: illa nimirum, quòd poſt obitum Stilichonis in Africa Gentiles & Donatiſtæ falſo rumore iactarent, latas contra ſe leges nequaquam ex voluntate extitiſſe Honorj Imperatoris, ſed operâ Stilichonis: & quaſi earundem auctoritas vnà cum ipſo Stilichone eſſet extincta, in Catholicos inſurrexerint, atque nonnullos etiam Epiſcopos necauerint. Cuius enormis ſceleris causâ conuenientes Epiſcopi Carthagine menſe Octobris, legationem aduerſus Paganos atque hæreticos ad Honorium Imperatorem decreuêre, cuius quidem Concilij atque decreti eiuſmodi tantummodò extat monumentum intextum Concilio Africano his verbis[c]:

[b] Auguſt. epiſt. 124. 129. S. AVGVSTINVS AD OLYMPIVM SCRIBIT.

[c] Conc. African ſub cap. 73. XVIII. CONCILIVM CARTHAGINENSE AD REPRIMENDOS TVMVLTVANTES HAERETICOS.

Baſſo & Philippo viris clariſſimis Conſſ. tertio Idus Octobr. Carthagine. In hoc Concilio ſuſceperunt legationem Reſtitutus & Florentius Epiſcopi contra Paganos & hæreticos, eo tempore quo Seuerus & Macarius occiſi ſunt, & propter eorum cauſam Euodius & Theaſius & Victor Epiſcopi caſi ſunt. hęc ibi, cùm aliàs antèà ibidem menſe Iunij ſub ijſdem Conſulibus item Carthagine congregati Epiſcopi eadem ex cauſa cõtra eoſdem tumultuantes ad Imperatorẽ legatum miſiſſent Fortunatianum Epiſcopum.

At reddendæ hic ſunt litteræ Auguſtini ad eundem Olympium, quæ de turbis ijs concitatis hoc anno in Africa, & legatis miſſis ad Imperatorem, narrationem habent intextam, & alia quæ Annalibus plurimum conferunt, ſunt huiuſmodi[d]:

XIX. [d] Auguſt. epiſt. 129. S. AVGVSTINI EPISTOLA AD OLYMPIVM.

Domino eximio & meritò præſtantiſſimo, multumq; in Chriſti charitate honorando filio Olympio Auguſtinus in Domino S.

Quamuis mox vt audiuimus te meritò ſublimatum, cùm ipſa famâ nondum nobis certiſſima eſſet, nihil aliud de animo tuo credidimus erga Eccleſiam Dei, cuius te veraciter filium eſſe gaudemus, quàm quod tuis litteris mox aperuiſti: tamen illis lectis, quibus vltrò dignatus es, etiamſi pigri & cunctantes eſſemus, exhortationem beneuolentiſſimam mittere, vt inſtruente humilitate noſtra, per religioſam obedientiam tuam Dominus, cuius munere talis es, Eccleſiæ ſuæ tam iamq; ſubueniat, maiore fiducia tibi ſcribimus, domine eximie, & meritò præſtãtiſſime, multumq; in Chriſti charitate honorande fili.

XX. *Et fratres quidem multi ſancti collegæ mei, grauiter Eccleſia perturbata, profecti ſunt penè fugientes ad glorioſiſſimum Comitatum: quos ſiue iam videris, ſiue litteras eorum ab vrbe Romana opportunitatis cuiuſdam occaſione acceperis: ego tamen licet nullum conſilium cum eis communicare potuerim, non potui prætermittere per hunc fratrem & compresbyterum meum, qui vrgente neceſſitate pro ſalute ciuis ſui, etiam media hieme, quomodocunque ad illas partes venire compulſus eſt, & ſalutare, & admonere charitatem tuam, quàm habes in Chriſto Ieſu Domino noſtro, vt opus tuum bonum diligentiſſima acceleretur inſtantia: quo nouerint inimici Eccleſiæ, leges illas, quæ de idolis confringendis, & hæreticis corrigendis, viuo Stilichone, in Africam miſſæ ſunt, ex voluntate Imperatoris piiſſimi & fideliſſimi conſtitutas: quo neſciente vel nolente factum, ſiue dolosè iactant, ſiue libenter putant: atque hinc animos imperitorum turbulentiſſimos reddunt, nobisq; periculosè ac vehementer infeſtos.*

XXI. *Hoc autem quod petendo vel ſuggerendo admoneo præſtantiam tuam, non dubito omnium per Africam collegarum meorum fieri voluntate: arbitrorque quacunque primitùs exorta occaſione, facillimè poſſe ac debere maturari: vt nouerint (ſicut dixi) homines vani, quorum & aduerſantium ſalutem requirimus, leges quæ pro Chriſti Eccleſia miſſæ ſunt, magis Theodoſij filium, quàm Stilichonem curaſſe mittendas. Propterea quippe memoratus presbyter harum perlator, cùm de regione ſit Mileuitana, ab Epiſcopo ſuo, venerabili fratre meo Seuero, qui tuam mecum ſinceriſſimam dilectionem multum ſalutat, per Hipponem Regium, vbi ego ſum, tranſire iuſſus eſt: quia cùm fortè ſimul eſſemus in magnis Eccleſiæ tribulationibus & perturbationibus, quærebamus occaſionem ſcribendi ad eximietatem tuam, & non inueniebamus.*

PRÆTEXTVS GENTILIVM ET HABRETICORVM CONTRA CATHOLICOS.

XXII. *Iam quidem vnam epiſtolam miſeram in negotio ſancti fratris & collegæ mei Bonifacij Epiſcopi Cataquenſis, ſed nondum ad vos peruenerant grauiora, quæ nos vehementiùs agitarent: quibus comprimendis, vel corrigendis, quemadmodum meliore ſecundum Chriſti viam conſilio ſuccurratur, commodiùs Epiſcopi, qui propterea nauigauerunt, cum tanta benignitate tui cordis acturi ſunt, qui potuerunt communi conſilio diligentiùs deliberatum aliquid ferre, quantum temporis permittebat anguſtia. Illud tamen, quo animum clementiſſimi & religioſiſſimi Principis erga Eccleſiam prouincia nouerit, nullo modo eſſe differendum: ſed etiam antequam Epiſcopos, qui profecti ſunt, videas, quam primùm tua præſtantiſſima pro* CHRISTI *membris in tribulatione maxima conſtitutis vigilantia potuerit, accelerandum ſuggero, peto, obſecro, flagito. Neque enim paruum in his malis ſolatium Dominus obtulit, quod te voluit multò amplius poſſe, quàm poteras, quando iam de tuis multis & magnis operibus bonis gaudebamus.*

XXIII. *Multum ſanè de quorundam neque paucorum fide firma & ſtabili gratulamur: qui ex occaſione legum ipſarum ad Chriſtianam religionem vel Catholicam pacem conuerſi ſunt, pro quorum ſalute ſempiterna nos in hac temporali vita etiam periclitari delectat. Propterea enim maximè ab hominibus nimium dure queque peruerſis nunc inimicitiarum grauiores impetus ſuſtinemus, quos nonnulli eorum nobiſcum patientiſſimè ſuſtinent: ſed plurimùm infirmitati metuimus, donec diſcant, & valeant, adiuuante miſericordiſſima gratia Domini, ſæculum præſens & hominum diem robore cordis valentiore contemnere. Commonitorium, quod miſi fratribus Epiſcopis, ſi (vt puto) nondum ibi ſunt, ab eximietate tua illis tradatur, cùm venerint. Tantam quippe tui ſinceriſſimi pectoris habemus fiduciam, vt adiuuante Domino Deo noſtro, non ſolùm impertitorem auxilij te velimus, verùm etiam conſilij participem.* hactenùs Auguſtini epiſtola ad Olympium Magiſtrũ Officiorum, quâ miſerimus Africanę Eccleſię ſtatus anni huius exprimitur.

XXIV. OLYMPII PVM AC SEDVLVM OFFICIVM.

Nauauit quidem quam diligenter operam Olympius, vt aduerſus Donatiſtas in Africâ Honorius Imperator reſcriberet, quò ſignificaret, quæcunq; aduerſus Donatiſtas & alios hæreticos, necnon Gentiles ſtatuta eſſent, id ex ſua ſententia factum, firmum ratumq; in omnibus eſſe velle, ſunt enim hæc reſcripti verba [e] ad Curtium Præfectum Prætorio.

[e] l. 43. de hæret. C. Theod. HONORIVS RVRSVM EXAGITAT HAERETICOS ET GENTILES.

Omna quæ in Donatiſtas (qui & Montenſes vocantur) Manichæos, ſiue Priſcillianiſtas, vel in Getiles à nobis generalium legum auctoritate decreta ſunt, non ſolùm manere decernimus, verùm in executionem pleniſſimam effectumq; deduci. Itavt ædificia quoque vel horum, vel Caelicolarum etiam, quæ neſcio cuius dogmatis noui conuentus habent, Eccleſijs vindicentur. Pœna verò, lege propoſita, veluti conuictos tenere debebit eos, qui Donatiſtas ſe confeſſi fuerint, vel Catholicorum communionem refugerint ſceuæ religionis obtentu, quamuis Chriſtianos eſſe ſe ſimulent, &c. Dat. XVII. Kalend. Decembr. Romæ, Baſſo & Philippo Coſſ. Quâ etiam die ſpeciatim aduerſus Gentiles eadem ex cauſa ita reſcripſit idem HONORIVS Imperator ad eundem Curtium Præfectum Prætorio, prohibens etiam quæ Stilicho & eius filius Eucherius homo Paganus cultoribus idolorum indulſerant, ſic enim ſanctio ipſa ſe habet [f]:

[f] l. 9. de Pagan. C. Theod.

XXV. *Templorum detrahantur annonæ, & rem annonariam * iubente, expenſis deuotiſſimorum militum profuturæ. Simulacra, ſi qua etiam nunc in templis faniſq; conſiſtunt, & quæ alicubi ritu vel ac-*

IDOLOLATRIA RESTITVTA ABOLERI EVBETVR.

ceperint vel accipiunt Paganorum, suis fœdibus euellantur: cum hoc repetita sciamus sæpius sanctione decretum. Aedificia ipsa templorum, quæ in ciuitatibus, vel in oppidis, vel extra oppida sunt, ad vsum publicum vindicentur. Aræ locis omnibus destruantur: omniaq; templa in possessionibus nostris ad vsus accommodos transferantur, domini destruere cogãtur. Non liceat omnino in honorem sacrilegi ritus funestioribus locis exercere conuiuia, vel quicquam solemnitatis agitare. Episcopis quoque locorum hæc ipsa prohibendi Ecclesiasticæ manus tribuimus facultatem. Iudices autem viginti librarum auri pœna constringimus, & pari forma Officia eorum, si hæc eorum fuerint dissimulatione neglecta. Dat. XVII. Kal. Decembris, Romæ, Basso & Philippo Coss. Quo etiam anno idem Imperator de Iudicio Episcoporum rescriptum [a] dedit, vt ratum firmumque haberetur, quod ex consensu partium Episcopi iudicâssent, à quorum sententia appellare minimè liceret.

[a] l. 9. C. de Episc. audiet.

XXVI.

Sed non prætereat, quod superiori lege vidimus Honorium cum Donatistis voluisse exagitari suo rescripto *Cælicolas*, quinam autem hi fuerint, est exquirẽdum. Mentio de Cælicolis est apud sanctum Augustinum in epistola ad Eleusium & alios, vbi hæc ad finem habet [b]: *Iam enim miseramus ad Maiorem Cælicolarum, quem audieramus noui apud eos baptismi institutorem instituisse, & multos illo sacrilegio seduxisse, vt cum illo, quantum ipsius temporis patiebantur angustiæ, aliquid loqueremur.* hæc ipse ibi: an autem alibi de ijsdem Cælicolis agat, non memini. Existimaui aliquando hos fuisse Gentiles in Africa, sic dictos à cultu Cælestis idoli Carthagine positi, de quo pluribus superiùs actum est. Sed quòd (ex sententia Augustini) ijdem etiam baptizarentur, Christianitatem præsetuliſſe visi sunt. Verùm & quod vult alia eiusdem Imperatoris sanctio [c], hos cogendos ad Christianitatem seruandam, argumento planè est, fuisse Christianos, apostatarum tamen nomine censendos potiùs, quàm hæreticorum. Quod item tam in Codice Theodosiano, quàm Iustinianeo, non sub titulo de Hæreticis, sed de Iudæis ponantur Cælicolæ, cõstat eos minimè fuisse ex Christianis hæreticos, sed Apostatas. Igitur quantum colligere fas est ex dicta [d] Honorij sanctione ad Iouinũ Præfectum Prætorio data, illos apparet appellatos esse Cælicolas, qui ex Christiana fide transirent ad Iudaismum; ita tamen, quòd cum scirent Iudaicum nomen abominabile cunctis esse, non Iudæi, sed Cælicolæ dici potiùs voluerint, nec sub Iudæorum degerent Patriarchis, sed alijs sibi propositis magistratibus, quos Maiores nominabant, vt ex S. Augustino apparet, necnon rescripto Constantini ad Euagrium, vbi ait [e]: *Hæc verba Iudæis & Cælicolis, & Maioribus eorum & Patriarchis volumus intimari, &c.* Patriarchæ enim ibi ad Iudæos, ad Cælicolas verò Maiores spectant, prout ijdem etiam à S. Augustino [f] nominantur. Insuper quod idem sanctus Augustinus in commentario ad Quoduultdeum de hæresibus, relegens omnes quæ ab exordio Christi Ecclesiæ hæreses extitêre, vsque ad hæresim Pelagianorum quæ post hoc tempus innotuit, nec ibi de hæreticis Cælicolis aliquam mentionem habeat: intelligi ex eo potest, hos apostatas fuisse potiùs quàm hæreticos, eosdemque in Iudæorum selectam classem esse reiectos. Qui prætereà alius de Cælicolis sermonem habeat, ex veteribus inuenimus neminem. Sed ad eos spectat, quod post dies nouem à rescripto dato aduersus hæreticos atque Cælicolas, idem Honorius Imperator aduersus eosdem ciusmodi promulgauit edictum, quo Donatistas pariter & Iudæos noua tentantes, nempe Cælicolarum sectam introducentes, exagitauit, his verbis [g]:

[b] Augustin. epist. 163. IVDAEI ET CAELICOLAE EDICTO EXAGITATI.

[c] l. 12. C. de iud. & cælic.

[d] l. 18. de Iudæis & Cæc. Cod. Theod.

[e] l. 3. C. de Iudæis & Cælic.

[f] Augustin. epist. 204.

Donatistarum Iudæorum hæreticorum noua atque inusitata, detexit audacia, quòd Catholicæ fidei velint sacramenta turbare: quæ pestis atque contagionis ne latiùs emanet ac profluat, cauendum. In eos igitur, qui aliquid quod sit Catholicæ sectæ contrarium aduersumq; tentauerint, supplicium iustæ animaduersionis expromi præcipimus. Dat. V III. Kalend. Decembr. Basso & Philippo Coss.*

[g] l. 44. de hæret. C. Theod.

XXVII. LEGES IN HAERETICOS.

*

Porrò cùm hoc ipsum rescriptum ad Donatum datum legatur: illum hunc esse scias Donatum, qui hoc anno reperitur gessisse Proconsulatum in Africa: etenim sub huius itidem anni Consulibus aliud quod datum reperitur ad Donatum rescriptum, titulum habet appositum Proconsulatus Africæ [h]. Hæc idcirco voluimus adnotâsse, vt intelligas hunc ipsum esse Donatum Proconsulem Africæ, ad quem duæ extant sancti Augustini [i] epistolæ, cùm rogat eum sic coërcere debere Donatistas, vt tamen à gladio abstineat: huncque illum esse Proconsulem, cuius meminit in epistola ad Marcellinum. Dumque hunc ipsum rogat idem Augustinus, obseruantiæ legum aduersus Donatistas latarum inuigilet, quas illi dicerent iam antiquitas esse; certum est respectum habuisse ad obitum Stilichonis, cum quo simul Imperatoris esse extinctas leges Donatistæ iactabant, quòd scilicet eas non voluntate Honorij, sed conatu Stilichonis latas esse ferrẽt. Huius Donati pietas plurimum ab Augustino laudatur [k].

[h] l. 19. de pœn. C. Theod.

[i] Aug. epi. 127. 128.

[k] August. epist. 159.

Quod rursum ad latas ab Honorio hoc anno leges pertinet: post triduum à superiori edita lege, aduersus eosdem aliud rescriptũ dedit [l], quo prohibet eos de religione disserere, proscriptione & exilij pœnâ condemnans qui secùs fecerint. Tot autem simul paucorum dierum interstitio data rescripta aduersus Gentiles, Donatistas, atque Cælicolas, commendant officium egregriè præstitum ab Olympio, curante summâ celeritate perfici ea, quæ à S. Augustino litteris commendata acceperat, atque commonitorio certior factus fuerat.

XXVIII

[l] l. 45. de hæret. C. Theod.

At non in Occidente solùm, vbi regnabat Honorius, sed & in Oriente Theodosius Imperator Iudæos pariter ritus Christianorum adulterâtes eiusmodi datâ lege compescuit [m]:

XXIX.

[m] l. 18. de Iudæis C. Theod.

Iudæos quodam festiuitatis suæ solemni Aman ad pœnæ quondam recordationem incẽdere, & sanctæ Crucis æmulatam speciem in contemptum Christianæ fidei sacrilega mente exurere, prouinciarum Rectores prohibeant, ne locis suis fidei nostræ signum immisceant, sed ritus suos in contemptum Christianæ legis retineant: amissuri sine dubio permissa hactenùs, nisi ab illicitis se parauerint. Dat. IV. Kalend. Iun. Basso & Philippo Coss.* Intelligere puto te, lector, quid præsumpserint fœces hominum, Iudæi sceleſtiſſimi, nimirum crucifixum vnà cum cruce incendere: & ne sacrilegi conuinci possent, illud prætexere consueuisse, se non Christum crucifixum, sed Aman [n] Iudæorum hostem tali supplicio affectum, ob Dei gloriam repræsentare. Sed quod huiusmodi facinus Christianæ religionis verteretur ignominiæ, ne id vlteriùs fieret, Imperator prohibuit. At quid admirandum Deus ostenderit his temporibus Constantinopoli de Iudæo paralytico per sanctum Baptismum sanitati restituto, Socrates narrat his verbis [o]:

IVDAEORVM VELATVM SACRILEGIVM.

* Ian.

[n] Esth. 7.

Iudæus, qui à multis iam annis paralysi conflictatus, in lecto decubuerat; cùm omnia curationum & medendi genera, omnesq; Iudaicas preces ac vota expertus, nihil planè inueniret remedij, tandem ad baptismum Christianorum confugit, pro certo persuasus huius tanquam veri medici adiumento se ad integram valetudinem restitutum fore: quæres erat quamprimum Attico Episcopo Constantinopolitano significata. Ille igitur Iudæum articulis fidei instituens, & spem in Christum ei annuncians, iubet ad Baptisterium in lecto apportari. Iudæus paralysi oppressus, simul ac baptismum sincera fide receperat, & ex lauacro baptismatis est elatus, confestim morbo liberatus est, & ad sanitatem restitutus. Hæc curatio diuina Christi virtute nostris temporibus hominibus declarata fuit: qua quidem re ex Gentibus quamplures ad credendum inducti baptismum receperunt: Iudæi autem quamuis signa & miracula quærerent, signis tamen ad credendum inducti non poterant. hucusq; Socrates, qui his de Sabbatio ex Iudæis oriundo, facto Nouatiano, sed schismate ob Episcopatum non adeptum resiliente subijcit narrationem, & de nece Nouatianorum sese ex visione Sisinnij inuicem protrudentium. Porrò ex Sabbatio sabbatianos nominatos Nouatianos ab alijs schismate diuisos, rescripta Principum [p] docent. Toleratos autem diximus Nouatianos, tanquam qui in reliquis de fide eadem cum Orthodoxis sentirent: sed Romæ ab Innocentio Papa primùm expulsos esse, idem auctor affirmat [q].

XXX. IVDAEVS PARALYSI PER BAPTISMVM CVRATVS

[o] Socrat. lib. 7. c. 4.

[p] l. 59. de hæret. C. Theod.

[q] Socrat. li. 7. c. 9.

Contigit inter hæc mori Porphyrium illum sceleſtiſſimum, qui post Flauianum (vt dictum est) sedem inuasit Antiochenam; cui, vt nefario intruso nunquam Ro-

XXXI.

manus

ALEXANDER SVCCEDIT PORPHYRIO.

manus Episcopus communicare voluit. Quo defuncto, affulsit primus pacis radius post tot procellas Ecclesiæ Antiochenæ. Etenim communi omnium consensu eligitur Alexander, qui vno vinculo communicationis in vnum coniunxit qui erant ex parte Paulini iam à tempore (vt diximus) Concilij Alexandrini sub Iuliano Apostata (cùm contra Meletium ipse Paulinus est creatus Episcopus) vnà cum alijs qui erant ex parte Meletij, separatos ab inuicem quadragintaquinque iam annis: tot enim numerant ab eo Concilio vsque in præsentem annum. Si quis autem numeret à tempre resipiscentiæ Meletij, quando ex Ariano Catholicum se publicè professus est, quocum (vtpotè ab Arianis ordinato) communicare noluerunt Catholici, qui ab illo Magno Eustathio denominati erant Eustathiani (quod contigisse diximus anno à Christo nato trecentesimo sexagesimo) planè ad hunc vsque annum numerabit schismatis temporis annos quadraginta & octo. Quamobrem manifestum redditur, illapsum esse errorem apud Theodoretum, dum anni numerantur eiusdem dissidij octogintaquinque, quod quidem annorum spatium longè transgreditur tempora eiusdem Alexandri Episcopi Antiocheni, & Innocentij Romani Pontificis, quorum sedium tempore ea contigisse omnes affirmant. Sed reddamus hîc verba Theodoreti [a]: *Duravit discordia octogintaquinque annos, ad Præsulatum videlicet Alexandri, omnibus laudis insignibus meritò exornandi, qui Ecclesiæ Antiochenæ clauum obtinens, omnes indagare vias, & omne studium alacritatemque animi conferre non destitit, quo concordiam constitueret, & membrum segregatum cum reliquo Ecclesiæ corpore conglutinaret.* & alibi de eiusdem vitæ disciplina hæc habet [b]:

[a] *Theod. lib. 5. c. 5.*

[b] *Theod. li. 5. c. 35.*

XXXII. LAVDES ALEXANDRI EPISCOPI ANTIOCHENI.

Ecclesiam Antiochenam administrauit Alexander, cuius piæ vitæ ratio pulchrè cum Episcopatu consentiebat. Nam toto vitæ tempore ante susceptum Episcopatum in palestra monastica contrito, cùm plurimùm se exercuisset, generosum athletam se planè declarauit: quippe tum oratione docuit alios, tum vitæ consuetudine orationem confirmauit. hæc de eius vitæ instituto ante Episcopatum Theodoretus, qui quòd subdit in laudem Porphyrij eius prædecessoris, à veritatis scopo longiùs aberrâsse, sententiâ omnium eius temporis in Oriente scriptorum, maximè redarguitur. Subdit insuper hæc de eodem Alexandro: *Diuinus autem Alexander seuerâ vitæ disciplina, studio sapientiæ, egestate voluntaria, eloquentia, aliisq; denique Spiritus sancti donis admodum excelluit. Idemq; factionem Magni Eustathij causâ inchoatam (quæ quò minùs tampridem esset cum reliqua Ecclesia denuò sociata, Paulinus impedimento fuit, & post eum Euagrius) sua persuasione & consilio cætero Ecclesiæ corpori adiunxit: & talem diem festum, qualem nemo aliquando viderat, ex inspirato celebrandum curauit. Nam omnibus eadem fide consentientibus, in vnum collectis, tam sacris initiatis quàm laicis, ad illorum conuentum accedit. Atq; assumptis sibi qui cantare nouerant, vnoque hymnorum concentu contexto, à porta quadam paruula ad Occidentem spectante, vsque ad maximum templum totam plateam compleuit hominibus: & fluuium rationis participem, fusilitudinem fluuij præterlabentis mirè adumbrãtem, effecit. Quæ cùm Iudæi, Ariani, & Gentilium reliquiæ, quæ perpaucæ erant, viderent, gemere & lamentari cœperunt, quod alios iam fluuios in ipsam Ecclesiam quasi mare illabi cernebant. Iste præterea primum Magni Ioannis nomen in tabulis Ecclesiæ inscribendum curauit.* hæc ipse probè quidem. Sed quod ad Porphyrium, quem adeò laudat, rogo eum, quisnam è sacris tabulis nomen sanct. Ioannis Chrysostomi obliterauit? vt planè suâ ipsius assertione conuincatur, ipsum quidem Porphyrium vt Ioannis persecutorem, non laudibus, sed ignominiâ fuisse dignum.

DE RESTITVENDO NOMINE IOANNIS CHRYSOSTOM.

XXXIII. INNOCENTIVS AVCTOR PACIS ECCLESIAE ANTIOCH.

Quod autem Alexander Antiochenus Episcopus primus fuerit, qui in Ecclesiæ tabulis nomen Ioannis Chrysostomi restituerit, quodque in vnum coniunxerit Fideles omnes qui ex parte Paulini erant: fuit illi auctor Innocentius Romanus Pontifex. Etenim creatus Alexander Episcopus Antiochenæ Ecclesiæ, cùm legationem ex more vnà cum literis mitteret ad Apostolicam sedem, quibus de sua ipsius electione Innocentium admoneret, peteretque Catholicam communionem: ita postulatis ipsius annuit ipse Innocentius Papa, si tamen hæc quæ ab eo requirebat perfici, ipse Alexander impleret: ac primò quidem, vt qui à successore Paulini Euagrio ordinati erant, ipse reciperet cum ordinibus & honoribus: inde verò etiam nomen Ioannis Episcopi Constantinopolitani è tabulis sacris expunctum, cum honore (vt par erat) restitueret. Quæ omnia statim ex sententia Romani Pontificis quàm studiosè Alexãder impleuit, quò mereretur Apostolicæ sedis ac cum ea totius Catholicæ Ecclesiæ cõmunicationem accipere. Declarat hæc quidem eiusdem Innocentij Papæ epistola ad Bonifacium scripta, quæ hæc primum habet de Ecclesia Antiochena & eius Episcopo [c]:

[c] *Innoc. epist. 22. tomo 1. epist. Rom. Pont.*

XXXIV EPISTOLA INNOCENTII AD BONIFACIVM.

Innocentius Bonifacio presbytero. Ecclesia Antiochena, quam, priusquam ad vrbem peruenire Romam, beatus Apostolus Petrus sua præsentia illustrauit, velut germana Ecclesiæ Romanæ diu se ab eâdem alienam esse non passa est. Nam missis legatis, ita pacem postulauit & meruit, vt & Euagrianos suis ordinibus ac locis intemerata ordinatione, quam acceperant à memorato susciperet, & Ioannis sanctæ memoriæ vel clericos vel laicos in vnum colligeret atque congregaret. Promittens ipsius ciuitatis Episcopus frater meus Alexander, etiam si quis fortè vel à nobis vel aliunde posterioris ordinationis ad eos venerit, se sine controuersia recepturum, ac nomen Episcopi memorati inter quiescentes Episcopos recitaturum. Cui rei nos noueris tradidisse manus, frater carissime, & eos in nostra viscera recepisse, ne diu membra, quæ requisierant sanitatem, ab vnitate corporis haberentur aliena. Omnia verò quæ per ordinem gesta sunt, filius meus Diaconus Paulus, harum scilicet portitor litterarum, dilectioni tuæ poterit enarrare, vt & gaudium commune nobiscum habeas, & eos informes, qui pro Attici partibus interuenire consueuerunt. hæc Innocentius ad Bonifaciũ legatione fungentem apud Theodosium Constantinopoli: quem illum putamus Romanæ Ecclesiæ presbyterum, qui post Innocẽtium Secundus creatus est Romanæ Ecclesiæ Pontifex.

XXXV.

Ad ipsum verò Alexandrum Antiochenum Episcopum, qui scripserat de pace consecuta Ecclesiæ Antiochenæ, deque Episcopis exulibus ad propria restitutis, & alijs ad perfectam in omnibus pacem conducentibus stabilitis, INNOCENTIVS ipse congratulatus ista rescripsit [d]:

[d] *Innoc. epist. 18.* EPISTOLA INNOCENTII AD ALEXANDRVM.

Apostolici fauoris gratiâ magno pacis vsque ad nos decore resplenduit, tantumq; lucis gaudiorumq; infulsit Fidelibus, vt dicentes Deo maximas laudes, maiores debere nos fateamur. Plusq; à Deo iucundati sumus, quòd discussis omnibus lateribus actionum tuæ fraternitatis, ita totum pietate & patientia gestum cognouimus, vt in omnibus Dominum laudaremus: successumq; ipsum ideo præstitũ tuis laborib. videamus, quòd tota virtute pacis amator existens, eam requisitam inueneris, & repertam summa charitate tenueris, tum erga omnes, tum præcipuè circa illos qui quondam Paulini atque Euagrij Episcoporum censiti fuerant nomine. Habeo summam votorum meorum, quòd antiqui mali purgatio tuis temporibus, tuisque meritis prorogatur: quorum etiam illos eiusdem nomine, qui in Italia meritum clericatus acceperint, censui bono quietis gratiam retinere susceptam. Et quia noster compresbyter Cassianus gratum dixit tuæ fore dignationi, si meo consilio in ciuitate vestrâ clericatus ordinem ducere censerentur: statui propter beneuolentiam tuam, promissaque memorati, vt inter cæteros sacerdotes, ministrosq; qui in ciuitate sunt, annumeretur, frater carissime.

XXXVI.

Libenter præterea de Episcopis Helpidio atque Pappo cognoui, quòd sine quæstione suas Ecclesias recuperauerint. Et multum in gestis (vt subscripta testantur) solicitus inquisiui, vtrum omnibus esset conditionibus satisfactum in causa beati & verè Deo digni sacerdotis Ioannis. Et cùm per singula assertio legatorũ ex voto completa esse fateretur: gratias agens Domino, communionem Ecclesiæ vestræ ita recepi, vt præmeferam, Apostolicæ sedis condiscipulos primos dedisse cæteris viam pacis, in qua firmatos vos nosque Domini Christi ita benignitas amplexabitur atque communet, vt nullo de cætero titillamento vel leui cuiusquam contentionis pudore pulsetur.

XXXVII. DE CAVSA ACACII EPISCOPI BEROEENSIS.

Scripta autem Acacij Episcopi, quoniam cum vestris sunt porrecta, suscepimus: ne per vestram iniuriam ille, qui olim à nobis suspensus fuerat, repudiaretur. Et tamen satis abunde, quæ in Actis statuimus, sicut dignanter relegere procurabis, quid in eius personâ debeat

custodiri: vt si per omnia vestris consilijs actibusq; tam sanctis se rogauerit esse communem, præstetur seni fauore vestro, vestroq; iudicio communionis atque litterarum à nobis gratia prorogata. Subscripserunt Episcopi viginti quatuor. hactenùs ibi. Acacius iste, ille est Beroeensis Episcopus, haud pridem de S. Ioanne Chrysostomo (vt suprà vidimus) pessimè meritus: qui quod postularet Catholicam ab Innocentio Papa communicationem iam diu ob causam Chrysostomi intercepta; sic eam spopondit ipse Pontifex, vt quæ seruanda imposuisset, impleret, ad quem hæc Innocentius[a] ipse tunc scripsit:

[a] *Innoc. epist. 22.*

XXXVIII. EPISTOLA INNOCENT. AD ACACIVM

Adgaudere litteris fraternitatem tuam de receptis Paulini & Euagrij Episcoporum clericis populisq; & de restitutis Helpidio atque Pappo coepiscopis percensuimus, & vel serò receptæ pacis gratiam te fouere, proposita omni contentione, pernidimus. Vnde has ad præstantissimum fratrem & coepiscopum nostrum Alexandrum reddendas tuæ transmisimus vnanimitati: videlicet, vt si omnis inimicitia, omnis æmulatio tam de nomine S. Ioannis mirãdi Episcopi, quàm de omnibus eiusdem communionis participibus à tua animositate discesserit; has nostræ societatis recipias litteras, frater carissime, modò vt omnia quæ hic Actis firmata sunt, apud mediatorem nostrum amabilem Alexandrum, ore proprio (vt communicãtem conuenit) fateatis. Vt enim nobis hæc vnanimitatis charitatisq; causa venerabilis est, sic inhæret solicitudo, ne quid obliquum aut succisiuum in quo juam resideret cognoscat. hęc ad Acacium. Vides, lector, apud vnum Innocentium agi vt reconciliarentur per pœnitentiam qui in Ioannem deliquissent Orientales Episcopi, cuius & auctoritate iubentur relaxari, qui exilio mulctati erant Ioannis defensores Antistites: ipsoque decernente, omnia ab aduersarijs irrita habentur aduersus Ioannem Chrysostomum acta, quibus damnatus & abrasus ex ordine fuerat eius ECCLESIAE Episcoporum.

XXXIX

Quod rursum ad Acacium spectat, constat in omnibus ipsum Innocentio paruisse, ac proinde Catholicam Romanæ Ecclesiæ communionem meruisse: quem apud Atticum Constantinopolitanum Episcopum laborâsse liquet, vt ab eo redderetur Ioannis nomen in Diptycha, vt suo loco dicturi sumus, sed infelix, obortâ posteà Nestorij hæresi, aduersus Cyrillum & alios Orthodoxos fortiter dimicans, labem abolitam, quam ex persecutione in Ioannem agitata fœdè contraxerat, duplo auxit.

XL. DE CAVSA ATTICI EPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI.

At quid Atticus Constantinopolitanus, quid Theophilus Episcopus Alexandrinus? parum sibi visi Ioannem viuentem ad obitum vsque hostiliter persecuti, etiam post eius obitum, in nomen eius iurato bello, obstinato animo conflixêre;, adeò vt acciderit infeliciter Theophilum segregatum ab Ecclesiæ Romanæ communicatione nonnisi vltimâ horâ respuisse, Atticum verò vix tandem post Theophili obitum cõsensisse ab Acacio stimulatum Ioannis nomen referre in Catalogum eius Ecclesiæ Episcoporum, idq; post quadriennium, vt suo loco dicturi sumus. Inter hæc autem contigit, vt Maximianus Episcopus, pacis studiosus, apud Innocentium Papam litteris egerit, vt communicatorias litteras ad Atticum Constantinopolitanum Episcopum daret. At renuit id Innocentius facere, donec Atticus cõditiones missas ad Alexandrum Episcopum Antiochenum impleret; atque ad eundem Maximianum Episcopum litteras reddidit[b]. Porro hunc existimamus esse Maximianum Episcopũ in Macedonia, ad quem vnà cum alijs extat S. Ioannis[c] Chrysostomi, cùm exulâsset, epistola. Est eius quoque mentio in epistolis Innocentij ad Episcopos itidem Macedoniæ sub Consulatu Constantij, atq; alia item data in causâ Bubalij & Taurani, cùm ipse Maximianus Romæ fungeretur legatione. At Innocentij ad eum hoc tempore in causa Attici datæ litteræ sic se habent[d]:

[b] *Innoc. epist. 23.*
[c] *Chrysost. epist. 163.*
[d] *Innoc. epist. 27. & supr. epi. 6.*

LXI. EPISTOLA INNOCENTII AD MAXIMIANVM.

Miramur prudentiam tuam, scripta ad Atticum Episcopum Constantinopolitanæ vrbis à nobis & prosecutione propria, & dato libello, qui subter annexus est, postulare: à quo nec missas vllas saltem epistolas ad nos, vel ad vestram Synodum vtique pertulisti. Idque non petenti tribuendum existimes, quod vides deprecantibus, discussa ratione, concessum. Communio enim suspensa restituitur demonstranti causas, quibus id acciderat, iam esse detersas, & profitenti conditiones pacis impletas. Quod neque apud vos, neque apud nos (vt prædixi) Atticus missis aliquibus suorum, vel dicere voluit, vel demonstrare completum, quemadmodum Antiochenæ Ecclesiæ frater & coëpiscopus noster Alexander digna legatione & prosecutus est, & probauit. Quibus omnibus vtique interesse dignatus, cognouisti quemadmodum singulatim omnia scriptorum nostrorum antehac de causa beatissimi Ioannis quondam Episcopi nostri discusserim, vt quæ illi in omnibus satis euidenter ostenderint, vniuersa quæ apud Antiochiam fieri debuerint fuisse completa. Quorum amplexati pacem, vtique fidem facimus, & magno tramite omnem eadem postulaturis ostendimus, si modò quæ discussa sunt atq; completa, etiam ipsi se pro suo loco feciſſe, vel complêſſe, aliquando monstrauerint, communionemq; vt isti, legatione solemniter destinata, sibi rogauerint adhiberi. Expectamus ergo & professionem memorati de completis omnibus conditionibus, quas diuersis temporibus prædiximus, & petitionem communionis: vt rectè & petenti & probanti se eadem mereri, reddamus, frater carissime. Nam de omnibus plenissimas ad sanctam nostrorum fratrum synodum dudum litteras percepisti. hactenùs Innocentij litteræ de Attico: ex quibus intelligis, communione suspensis, ac proinde multò magis excommunicatis, haud solere Romanum Pontificem reddere communicationem, nisi propositis ante impletis conditionibus, & emendatis erroribus illis, quorum causâ communicatione interdici meruerant.

QVALITER COMMVNIO IMPERTIENDA SIT.

XLII.

Cæterùm non destitit post hæc Atticus crebras mittere legationes pro communione Roman. Pontificis promerenda, quam tamen nunquam assequi meruit, quousque nomen Ioannis in sacrum indicem non restituit: quod tamen viuente Theophilo ipse præstare destitit, posteà autem (vt dicemus) confestim impleuit. De qua quidem necessariò præstanda conditione hæc habet Theodoretus[e]: *Quin etiam isto excellenti totius orbis terræ doctore mortuo, Episcopi Occidentis non prius cum Episcopis Aegypti & Orientis & Bosphori & Thraciæ communicare voluerunt, quàm nomen illius sanctissimi viri in tabulas, quibus nomina Episcoporum mortuorum continebantur, retulissent. Atque Arsacium eius successorem ne salutare quidem dignati sunt. Atticum autem, qui succedebat Arsacio, quiq; sæpè legatos ad eos miserat, sæpeq; pacem postulauerat, posteà tandem, cum Ioannis nomen in tabulis scripsisset, receperunt.* hæc ipse. Atque de his modò hactenùs.

[e] *Theod. li. 5. c. 34.*

XLIII. MELANIA RECEDIT AB VRBE.

Hoc item anno, qui Vrbis obsidionem præcessit, Melania Romana vidua, de qua sæpè superius mẽtio facta est, antiqui vaticinij ante annos quadringentos (vt ait Palladius) editi memor, distractis prędijs, vnà cum Melania nepte, Pinianoque eiusdem Melaniæ viro, & Albina nuru, euasura cum illis imminentem Vrbis cladem, Româ recedens, Hierosolymam se iterum contulit, vbi post dies quadraginta ex hac vita migrauit. Hæc ex Palladio[f] qui & tradit, eiusmodi prophetico oraculo ab ea Romæ euulgato, atque sæpiùs inculcato, complures Romanorum ciuium Christianorum ad rerum temporalium contemptum inductos esse: consultiùs existimantes, amore Christi, spe supernæ retributionis prodigere in pauperes suas diuitias, quàm eas ad barbarorum prædam relinquere: quo nomine, cùm rei euentus verum probâsset oraculum, immensas Deo gratias egêre. Maior quoque vis inerat ad hæc suadenda Melaniæ orationi, quòd dictitaret (vt existimabat) vnà cum Vrbe Orbem pariter ruiturum.

[f] *Pallad. in Lausia. c. 33*

XLIV. MELANIÆ PROGENIES.

Quod autem idem Palladius ait, vnà cum Melania recessisse Româ Melaniam Iuniorem ipsius neptem, & virum eius Pinianum, nec non nurum Melaniæ Albinam: cognationem Melaniæ sic accipias. Filius eius vnicus illi relictus duxit vxorem Albinam, ex qua Palladius[g] ait genitam esse Melaniam Iuniorẽ, Senioris Melaniæ neptem, quæ in matrimonium collocata est Piniano, cuius socrus Albina fuit: quòd verò ei inhæreret loco matris, S. Augustinus[h] ad ipsam scribens, Pinianum eius filium nominat, & frequenter his vti nominibus consueuit. Hic rursum attende, diuersam prorsus hanc Albinam nurum Melaniæ ab illa fuisse Albina matre sanctæ Marcellæ, de qua sæp.

[g] *Pallad. in Lausia. c. 33*
[h] *August. epist. 227.*

sanctus

sanctus Hieronymus, quam ante plures annos ex hac vita migrâsse, eiusdem S. Hieronymi testificatione didicimus. Quæ autem acciderint, cùm hi, quos hoc anno ab Vrbe diximus recessisse, in Africam traiecerût, sequenti anno pro ratione temporis dicturi sumus. Sed hic Palladium corrige, dum ait Melaniæ filium valde iuuenem comitatum esse proficiscentem Melaniam in Siciliam vsque: nam quomodo valde iuuenis, cùm constet ante annos circiter quadraginta Melaniam Seniorem viduam esse relictam? vel quomodo in Siciliam vsque eam tantùm comitatus, qui cum illis nauigauit in Africam, vbi & defunctus est? id cõstat ex litteris Augustini, atque Paulini, de quibus anno sequenti dicturi sumus: ex quibus longè verior de rebus gestis Melaniæ ac Piniani & sociorũ historia accipitur, quàm ex Palladio, qui nullam penitùs de Africa habuit mentionem, quò hos omnes anno sequenti esse profectos liquet, atque ibi diutius commoratos.

IESV CHRISTI

Annus 409.

INNOCENTII PAP. Annus 8. HONOR. 15. THEOD. 2. IMPP.

I.

QVADRINGENTESIMVS NONVS Domini annus Consulatu Honorij octauo & Theodosi tertio inchoatur, quo ab Alarico Gothorum Rege Roma obsidetur [a]: qui enim Stilichoni addictissimus erat, cuius & occultis & interdum etiam manifestis studijs fouebatur, ob necem eius & ipsi fauẽtium magistratuum nonnihil commotus in Imperatorem, exercitũ in Vrbem mouit, quam diu ante sitiuerat. Cum interea Eucherius filius Stilichonis detentus captiuus ab Arsacio atque Terentio eunuchis mandato Honorij interficitur: itemque Thermantia eiusdem Stilichonis filia, vxor Honorij post Mariam, restituitur Serenæ matri Romæagenti. Horum verò Eucherij interfectorum priori tradidit cubiculi præfecturam, posteriori verò proximum locũ idem Imperator tribuit. Quàm iusto Dei iudicio, vindice Imperatoris gladio, Eucherius occisus sit, præter ea quæ superius dicta sunt, accipe ex his quæ Orosius ait [b]: *Occisus est & Eucherius, qui ad conciliandum sibi fauorem Paganorum, restitutione templorum, & euersione Ecclesiarum imbuturum se regni primordia minabatur.* hæc Orosius. Sed & illud accessit ad absolutum internecionem Stilichonis propinquorum, quòd Serena eius coniux, Theodosij quondam soror, ex Senatusconsulto iubetur interfici, adnitente Placidiâ Honorij Augusti germanâ, eo nimirum prætextu, quòd in suspicionem adducta esset, eius nutu barbaros ad Vrbis obsidionem se contulisse: ratis nimirum Senatoribus, postquam Serena foret è medio sublata, illos pariter soluturos obsidionem, ablatâ spe de proditione Vrbis ab ipso parata. Sic igitur, laqueo fractâ ceruice, Serena perempta est; sed Alaricus tamen minimè ab Vrbis obsidione discessit. Dedisse autem meritas Serenam pœnas, quòd eodem quo Stilicho insano ardens amore creandi filij Imperatoris, easdem cum illo strueret Imperio fratris insidias, omnes affirmãt, licet Zosimus Ethnicus ad iustam numinis vindictam Serenæ necem accommodet, id scilicet passam esse, quòd aliquando è Rheæ simulacri collo mundum pretiosum abstraxisset, suæque ceruici colligâsset; de quibus nos superiùs suo loco.

II.

Cùm autem obsidio arctior perduraret, fame pesteque populo Romano vexato, intercluſis omnibus commeatibus, vi adacti sunt Romani intus obsessi, vt auro pacem redimere quæritarent: factumque tandem, vt persolutis quinquies mille libris auri, & tricies mille libris argenti, quater mille tunicis sericis, ter mille pellibus coccineis, piperis pondere, quòd ter mille libras æquaret, Alaricus his acceptis, abscesserit. Porrò quòd ærarium esset exhaustum, & priuatorum opes haud in promptu essent ad dictam summam præscriptam auri & argenti perficiendam, decretum est spoliari deorum simulacra auro & gemmis, quibus recens fuerant exornata. Deplorat hæc scribens Zosimus, vbi ait [c]: *Quòd deerat ad conficiendum præfinitum auri librarum numerum, mundo supplere statuebant, quo erant exornata deorum simulacra: quod sanè nihil aliud significabat, quàm simulacra sacris ritibus atque cærimonijs dedicata, mundoq; decenti exornata, propterea quòd Vrbis felicitatem perpetuam conseruassent, his ipsis cærimonijs nonnihil abolitis, esse mania prorsus & inefficacia. Quòd denique cuncta quæ tenderent ad Vrbis interitum, oporteret vndique concurrere: non ornamenta duntaxat sua simulacris ademerunt, verùm etiam nonnulla auro & argento facta conflârunt: quorum erat in numero Fortitudinis quoque simulacrum, quam Romani Virtutem vocant, quo sanè corrupto, quicquid fortitudinis atque virtutis apud Romanos superabat, extinctum fuit: id quòd ex eo tempore futurum homines rebus diuinis & ritibus patrijs exerciti prædixerunt.* hęc Zosimus in Christianorum inuidiam exaggerans, quæ in idololatrum obstinatissimam pertinaciam fuerant conuertenda.

III.

Tu verò lector, quàm iusto & æquâ lance librato diuino iudicio id acciderit, in mẽtem reuoca. Quid enim profuit Christianorum Impp. sanctionibus, & sæpè promulgatis edictis, iteratisque crebrò rescriptis, claudi templa, aras dissijci, atque simulacra confringi iussa fuisse: cum tamẽ omnibus his contemptis, ac pro nihilo habitis, tantum abfuit vt à simulacrorum cultu se abstinuerint, quòd perfractis idolis, alia pretiosiora suffecerint, atq; omni genere ornamentorum nobilitârint, insuper & ipsa deorum simulacra haberent auro & argento conflata? Quorum obduratæ ad impietatem mentis non est opus è longè petita exempla accersere. Nam antè fermè quàm editum, antiquatum fuit eiusdem Imperatoris edictum, & inefficax prorsus redditum, quod anno superiori (vt vidimus) ad Theodorum [d] Præfectum Prætorio datum est XVII. Kalend. Decembris, quo iubebantur annonæ è templis deorum auferri, simulacra conuelli, destrui aræ, Fiscoque ipsa adscribi templa: quæ omnia, fauente Gentilibus Eucherio, derisa atque delusa, cassaque penitus reddita sunt.

IV.

At non est humanarum virium, diuinum consilium irritum reddere, & imperium euitare, vel Deum falli, & diuina decreta eludi posse, putare. Vt cùm ad hoc Christus Dominus noster veniſſet in mundum, vt dissolueret opera diaboli [e], &, quòd à sacris vatibus crebrius fuerat decantatum, idololatriam penitus aboleret: hi crediderint Dei consilium posse dissolui: Quid, rogo, cum Romanis idolorum cultoribus faciendum fuit, vt inuiti licet diuinæ obtemperarent voluntati, qui iam Imperatorum edicta contempserant? nisi eò necessitatis illos adigere, vt à barbaris coarctati, ipsi præstarent, quod rogati vel iussi à Christianis Principibus ac diuinæ legis Antistitibus facere contempsissent? Quam par fuit, vt qui Christianis Imperatoribus parêre renuissent, cogerentur à Regibus barbarisque iussa capessere & implere? vt planè quisque recto mentis obtutu ista considerans perspicuè illud intelligat, ad hoc barbaros immissos in Vrbem vindices, vt altis fixam radicibus idololatriam funditus extirparent: indeque factum (quod dictum est superiùs) vt non fuerit Deus alios barbaros, quàm Christianos, ista perficere, obtrito penitùs diuino miraculo Radagaysi deorum cultore; qui, si in Vrbem aditus sibi patuisset, abolito Christiano nomine, deorum tantummodo cultum in eam penitùs restituere, iam in animum induxisset.

V.

Sed & illud expende, quantâ Dei prouidentiâ factum sit, ne in odiũ & inuidiam Catholicæ fidei verteretur clades Vrbis, cùm non per Catholicos pioſque Fideles id patrari voluerit, sed per barbaros & impios Christianos, eosdemq; reiectitios & à communicatione Fidelium discretos perfidos Arianos, qui à Deo ad hoc delecti sunt, vt quę suæ voluntatis essent, ceu lictores parentes Principi, exequerentur. Quibus sanè aptari iure posſit, quod olim Dominus aduersus idololatras exprobrãs per Hieremiam [f] it-

[a] *Zos. li. 5.* VRBS AB ALARIO OBSIDETVR.

[b] *Oros. lib. 7. cap. 8.*

[c] *Zos. li. 5.* COLLATA DIIS ORNAMENTA SVBLATA.

[d] *l. 49. de Pagan. C. Theod.*

[e] *1. Ioan. 3*

[f] *Hier. 25*

IN GENTILITATIS EXCIDIVM VRBS OBSIDERI ET CAPI PERMISSA.

DEI CONSILIVM DE BARBARIS IN VRBEM IMMISSIS.

IVSTA DEI DISPENSATIO IN PLECTENDIS ROMANIS.

fuerat comminatus: *Misit Dominus ad vos omnes seruos suos Prophetas, consurgens diluculo, mittensque & non audistis, nec inclinastis aures vestras vt audiretis, cùm diceret: Reuertimini vnusquisque à via sua mala: & nolite ire post deos alienos, vt seruatis eis & adoretis eos. Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Pro eo quòd non audistis verba mea: Ecce ego mittam & assumam vniuersas cognationes Aquilonis (ait Dominus) & Nabuchodonosor Regem Babylonis seruum meum & adducam eos super terram istam, &c.* Quantâ enim diuini nominis ignominiâ, in vrbe illa, vbi Principes Apostolorũ vnà cũ Euangelio sanguinem effudissent, & destruendæ idololatriæ causâ innumeræ myriades martyrum vitam pariter profudissent, vbi & tot tantaque miracula edita essent, tot sanctissimi Vrbis Episcopi docuissent, & innumera sanctorum agmina tot sæculis coaluissent: ibi adhuc sub Christianis Regibus abominationem illam idolorum cultus vigere, & ampliſſimis honoribus frequentari? Fruſtra igitur ſuggillat Zoſimus, ſiue alij Ethnici, ob cladem Vrbis, Honorij Imp. ignauiam: cùm Deus diu toleratam Romanorũ idololatrarum impietatem vlturus, iuxta Iſaiæ [a] vaticinium, immittat ſoporẽ in Principes. At non hic ille Honorius, qui eundem Alaricum gloriosâ victoriâ apud Pollentiam vicit; qui nec incolumis au fugisset, nisi (quod fuit in ore multorum) Stilicho viam ad fugam aperuisset? An non idem hic est Honorius ille, qui anteà Gildonem tremendum in Africa tyrannum longè inferiorib. copijs expugnauit? Et quis alius ab Honorio, qui haud pridem inundantem innumeris barbarorum copijs Rhadagaysum in montibus Fesulanis absque cæde suorum obtinuit? prætermittimus alia ab eo prælia per duces suos, vti solebant, feliciter gesta, vt planè manu tangere liceat, ad Gentilium delendam penitùs idololatriam omnia ista DEVM esse summo consilio operatum.

INIVSTE CARPITVR HONORIVS AB ETHNICIS.

[a] *Isa. 29.*

VI.

Sed illatam à Zoſimo illam etiam calumniam in Romanum Pontificem Innocentium refellamus, quam his voluit pinxisse coloribus, cum agit de tempore Vrbis obsidionis [b]: *Dum* (inquit) *hæc ipsi secum expendunt, Pompeianus Præfectus Vrbis forte in quosdam incidit, qui Romam è Tuscia venerant, & oppidum quoddam aiebant, cui nomen Neuia, periculis vrgentibus, sese liberâsse, perq; preces ad numen factas, & cultum patrio more præstitum, exortis ingentibus tonitruis atque fulgetris, hostes sibi iam imminentes abegisse. Cùm his collocutus, quæcunque disciplina sacrorum essent exquirenda, percunctatus est. Et quoniam ad animum accidebat ei quæ tunc inualuerat opinio: quò tutius id perageret, quod in votis habebat, omnia cum Vrbis Episcopo communicat: is erat Innocentius, qui quidem opinioni suæ salutem Vrbis anteponens, clàm permittebat eis vt facerent quæcunque scirent. Cùm illi non aliter hæc Vrbi conductura dicerent, nisi publicè consueta sacrificia fierent: Senatu in Capitolium ascendẽte, atque tum ibi, tum in foris Vrbanis sacra peragẽte, nemo particeps esse instituti patrio more ritus ausus fuit: sed hominibus illis è Tuscia valere iussis, ad demulcendum omni studio barbarum sese conuertebat.* hęc Zoſimus: qui cum factum esse affirmet, vt Senatus tum in Capitolio, tum etiam in foris Vrbis sacrificia peragens, nihil ex sententia, eorum quæ sperabat, fuerit consecutus: erubescens ipse Zoſimus infirmitatem deorum fateri, excusat illos ex eo quòd nemo ausus fuerat participare de sacrificijs, ac propterea re irritâ redditâ, aruspices iussi essẽt in Tusciam redire, suggillans inter hæc Innocentium Romanum Pontificẽ notâ impietatis, quòd secreta sacra permiserit.

[b] *Zos. lib 5.*

INNOCENTIVS PAPA DEFENDITVR A CALVMNIA ZOSIMI.

GENTILES REPETVNT SACRA.

VII.

Porrò eandem historiam describens Sozomenus, æquè ac Zoſimus Græcus scriptor, & ipse sui temporis res prosecutus, licet sectâ Nouatianus esset, & aduersus Innocentium, quòd primus omnium (vt tradit Socrates [c]) Nouatianos eiecisset ab Vrbe, nonnihil commotus; tamen dum exactè eandem obsidionem enarrat, & de Innocentio mentionem habet, nequicquam huiusmodi, quod Zoſimus obijcit, accidisse refert. Sed ipsum audiamus, rem aliter atque Zoſimum, fideliter enarrantem [d]: *Cum autem* (inquit) *diuturna esset obsidio, & pestis simul ac fames Vrbem affligerent; atque interim serui multi, ac maximè quotquot natione barbari erant, ad Alaricum transfugerent: necessarium videbatur ijs qui in Senatu adhuc Pagani erant, vt & in Capitolio & in reliquis templis sacrificaretur. Nam Tusci quidam ad hoc acciti ab Vrbis Præfecto, promiserant se fulmínibus ac tonitruis abacturos esse barbaros: gloriabantur enim ab se huiusmodi quippiam esse factum in conseruationem Larinæ ciuitatis Tusciæ, quam Alaricus, dum Romam contenderet, prætergrediens non cœpisset. Cæterum istorum nullum fusse profuturum vsum, euentus ipse declarauit.* hæc de his Sozomenus: quæ autem de Innocentio habet, paulò pòst dicturi sumus. Verùm tantum abfuit vt Innocentius annuendo Gentilibus eiusmodi scelus admiserit, quòd cùm innocentissimus esset, ne periret cum noxijs, tanquam Loth à Sodomis subtractus fuerit: quando verò id acciderit, & quâ occasione, suo loco dicemus.

[c] *Socrat. lib. 7. c. 5.*

[d] *Sozom. lib. 9. c. 7.*

[e] *Oros. li. 7 cap. 39.*

VIII.

HONORIVS EXAGITAT MATHEMATICOS.

Sed quid in huiusmodi genus hominum Romæ agentium, anni huius principijs nempe mense Februarij, Honorius Imperator statuerit, hic reddamus: ad Cæcilianum enim Præfectum Prætorio ita rescripsit [f]: *Mathematicos, nisi parati sint, codicibus erroris proprij sub oculis Episcoporum incendio concrematis, Catholicæ religionis cultui fidem tradere, nunquam ad errorem præteritum redituri: non solùm vrbe Roma, sed etiam omnibus ciuitatibus pelli decernimus. Quòd si hoc nõ fecerint, & contra clementiæ nostræ salubre constitutum in ciuitatib. fuerint deprehensi, vel secreta erroris sui & professionis insinuauerint, deportationis pœnam accipiant. Dat. VIII. Id. Febr. Rauen. Honorio Octauum & Theodosio tertium AA. Coss.* At tantum abfuit, vt qui Romæ erant malis artibus nauantes operam, expellerentur, vt etiam ex Tuscia vocarentur malefici, qui elementa turbare posse crederentur. Ex quibus intelligere valeas, obstinatos planè fuisse Gentilium animos, qui cum tot legibus superius recitatis ab eiusmodi extantationibus magicis reuocarẽtur, & quamplurimi nobilic sub Valentiniano Seniore eiusmodi facinus capite luerint, nihilominus ijsdem magis magisque fuisse reperiuntur addicti, quibus sanè iustam in se Dei vindictam concitârunt, quam & experiri vel inuiti coacti sunt.

[f] *I. 12. de malefic. C. Theod. & Iust. l. 10. de episcop. audient.*

IX.

ALARICVS IMPVLSVS ANVMINE AD CLADEM VRBIS.

Sed ipse Alaricus de his etiam, cùm Vrbem obsideret, fidem fecit, nimirum se numine impellente, nolentem licet & inuitum, ad interitum Vrbis ferri. Audi ergo Sozomenum ista accuratè scribentem [g]: *Fertur itaque* (inquit) *probus aliquis monachus ex his qui in Italia erant, Romam cum festinatione profectus Alarico consuluisse, vt Vrbi parceret, nec se tantorum malorum auctorem constitueret. Cui & Alaricus respondisse dicitur, se non volentem hoc tentare, sed esse quendam, qui se obtundendo vrgeat, ac præcipiat vt Romam euertat.* hæc Sozomenus, eademq; Socrates [h]. At nec id quidem recens, sed multos ante annos idipsum agitâsse animo, & conatibus omnibus perficere studuisse, quæ sunt ex Claudiano superiùs recitata demonstrant. Sed quid post hæc acciderit, videamus.

[g] *Sozom. li. 9. c. 6.*

[h] *Socr. lib. 7. cap. 10.*

X.

Licet autem obsidionem redemptam auro soluisset Alaricus, haud tamen pax cum Honorio stabilita est, impedimento namque fuêre, primum (vt Zoſimus [i] ait) quòd Imperator nec obsides dedisset, nec postulatis omnibus satisfeciſſet. Sed & alias posteà adiecit Alaricus conditiones, quas paulò pòst recensebimus. *Cùm inter hæc à Senatu propace inter Alaricum & Honorium sancienda legati missi sunt Cæcilianus, Attalus, & Maximianus. Sed re infecta, rursum alij legati mittuntur, cum quibus* (inquit Zoſimus) *& Romanus Antistes proficiscebatur.* Diuino quidem consilio factum tradit Orosius, vt sic Innocentius subduceretur à vẽturo Vrbis excidio: ait enim [k]: *Accidit quoque quo magna illa Vrbis irruptio indignatione Dei acta, quàm hostis fortitudine probaretur, vt beatus Innocentius Romanæ Ecclesiæ Episcopus, tanquã Iustus Loth subtractus è Sodomis, occulta prouidentia Dei apud Rauennam tunc positus, peccatoris populi nõ videret excidium.* hæc Orosius. Meminit & huiusce legationis Innocentij Papæ quoq; Sozomenus [l].

[i] *Zos. li. 5.*

AGITVR DE PACE INTER ALARICVM ET HONORIVM.

[k] *Oros. lib. 7. cap. 39.*

[l] *Sozom. lib. 3. c. 7.*

XI.

DE POSTERIORI VRBIS OBSIDIONE.

Inter hæc autem accitus est Alaricus litteris Honorij Imperatoris Ariminum, pro fœdere sanciendo, locum accommodatum. Propositæ sunt ab Alarico pacis conditiones huiusmodi à Zoſimo recitatæ: Vt in annos singulos auri certa summa daretur, & annonæ mensura quædam suppeditaretur: Vtque ipse cum suis omnibus vtramque Venetiam & Noricos & Dalmatiam incoleret. Additum-

que litteris Iouij hæc tractantis, vt Alaricus vtriuſque militiæ copijs Honorij Imperatoris dux præficeretur. Reſpondente autem Honorio per litteras ad Iouium, nunquam acquieturum vt Romani exercitus Alaricus ſumeret præfecturam: cùm imprudentiâ Iouij id reſciſſet Alaricus, irâ percitus, barbaricoque furore æſtuans, ad Vrbis obſidionem ſuos iterum feſtinare iuſſit. *Verùm* (inquit Zoſimus[a]) *Alaricus, quòd ſuſceptæ aduerſus Romam expeditionis eum pœnituiſſet, Epiſcopos vrbium ablegabat, qui ſimul & legatione fungerentur, & auctores Honorio eſſent, ne culpa ſua ſineret eam Vrbem, quæ iam à pluribus quàm mille annis magnæ parti Orbis imperâſſet, barbaris vaſtandam dedi, nec tantas ædificiorum moles hoſtili flamma deleri, ſed potiùs moderatis admodum conditionibus pacem cõponeret.* Cæterùm quòd magiſtratus iurâſſent, nunquam ſe de ineunda cum Alarico pace acturos, ad quod ipſum iuſiurandum Imperatorem quoque adegiſſent, dum paulò antè Alaricus reſiliſſet: reinfectâ Epiſcopi rediêre. Cùm Alaricus cœptum iter Romam verſus proſecutus, Vrbem ſecundâ cinxit obſidione: iſta namque pluribus Zoſimus[b] atque Sozomenus[c]. Hæc eſt illa obſidio, de qua ſanctus Hieronymus ad Principiam ſcribit his verbis[d]: *Terribilis de Occidente rumor affertur, obſideri Romam, & auro ſalutem ciuium redimi, ſpoliatoſque rurſus circumdari, vt poſt ſubſtantiam vitam quoque perderent.* hæc ipſe. Quæ autem poſt hæc ſecuta ſunt, anno ſequenti dicemus.

XII. HONORII MINVS RECTE FACTVM.

Factum quidem eſſe videtur, vt Honorius ab aulicis prauo conſilio deceptus, nonnulla perperàm egerit: nam qui ad magiſtratum illum primarium euexerat Olympium adeò pium virum, de quo plura ſuperiùs diximus ex Auguſtino, eundem in ordinem ab eius aduerſarijs perſuaſus redegit, qui ſe contulit in Dalmatiam. Inſuper illud adiecit, vt latam legem, ne qui Gentiles eſſent, militiæ cingulo honeſtarentur: quo Generidum quemdam ducem barbarum, qui eâ causâ militare deſierat, ad militiam reuocaret, legem illam abrogauit; omnibuſque ſimul Ethnicis ad militiam, antiquatâ iam lege, viam aperuit, inuitus licet, vt Zoſimus[e] ipſe teſtatur. Sed & id quidem Dei voluntate peractum eſt, ne duci Chriſtiano inuidiæ verteretur, ſi ſub ipſo Vrbem capi contigiſſet, neue proditionis & conniuentiç cum barbaris itidem Chriſtianis initæ dux Chriſtianus argui à Gentilibus poſſet. Cæterùm in reliquis Honorius Imperator inter tot tantaſque perturbationes conſtitutus, Catholicæ Eccleſiæ neceſſitatibus conſulere minimè prætermiſit. Nam aduerſus Donatiſtas, Paganos, Iudæos, & Cælicolas, conſentientes ijs quas ſuperiori anno promulgâſſe vidimus, edidit ſanctiones[f]: ſed & de expediendis quàm citiſſimè Eccleſiæ cauſis reſcripſit ad Iouium[g]. Itemque pro carceratis maximè pium promulgauit edictum[h]: nempe, vt omnibus Dominicis diebus Iudices ſub fida cuſtodia de carceribus reos educerẽt, vtque eis à Chriſtianis laicis vel ſacerdotibus ſubſtantia præberetur, & ad balneum prædictis diebus ſub fida cuſtodia, religionis contemplatione, ducerentur: qui verò Iudices hæc implere neglexiſſent, pœnam perſoluerent auri triginta librarum, hæc quidem Imperator hoc anno ſanciuit, Rauennæ cùm eſſet, VIII. Kalend. Februarij. Sed & in fine anni huius de captiuis ita ad Theodorum PP. reſcripſit[i]:

Chriſtianos proximorum locorum volumus ſolicitudinem gerere, vt Romanos captiuos, qui reuerſi fuerint, nemo teneat, nemo iniurijs aut damnis afficiat. Dat. III. Id. Decembris, Honor. VIII. & Theodoſio III. AA. Conſſ. Adeò namque viluiſſe videbatur nomen Romanum, & nomen barbaricum inualuiſſe, vt pro illorum libertate vindicanda oportuerit conſtituere vindices Chriſtianos. At de ſanctis hoc anno ab Honorio legibus hactenùs. Sanè quidem admiratione dignum eſt, vt Honorius in tot tantiſque perturbationibus conſtitutus, ad hæc decernenda animum applicuerit: vnde planè appareat ex S. Hieronymi ſententia, non eius peccatis exigentibus, ſed Gentilium obſtinatâ perfidiâ deditam Vrbem barbaris.

XIII.

Porrò cùm obſidionis Vrbis fama peruaſiſſet Orientem, audiuit iſta ſanctus Hieronymus[k], dum haberet præ manibus Iſaiam commentarijs illuſtrandum. Etenim in decimitertij libri præfatione ad Euſtochium hæc habet: *Hoc mihi in Iſaiæ pelago nauiganti accidere video: dum enim inoffenſo curſu vela tenduntur, & ſecuris nautarum manibus ſulcans æquoris campos carina delabitur, ſubitò clangoris turbo conſurgens, tantis vndarum motibus & colliſorum inter ſe fluctuum fragore reſonante, pauida amicorum corda perterruit, vt dicere cogerentur*[l]: *Magiſter ſaluos nos fac, perimus. Quamobrem Euſtochium in toto orbe terrarum vnicum nobilitatis & virginitatis exemplum, non ſileat pupilla oculi tui, clamag, in corde*[m]: *Abba Pater, & cum Pſalmiſta loquere*[n]: *Exurge, quouſque dormis Domine? &c.* Hæc planè ipſum ſignâſſe tempora, tempora ab ipſo numerata conſentiunt, dum in eodem in Iſaiam commentario, agens de admirabili illa Iſaiæ oſtenſa viſione, hæc ait[o]: *De hac viſione, ante annos circiter triginta, cùm eſſem Conſtantinopoli, & apud virum eloquentiſſimum Gregorium Nazianzenum, tunc eiuſdem vrbis Epiſcopum, ſanctarum Scripturarum ſtudijs erudirer, ſcio me breuem dictitaſſe ſubitumq, tractatum, &c.*

Sed illud de eodem Hieronymo obſeruatione dignum, quòd cum ante Iſaiam (vt tradit[p]) iam Danielem Prophetam eſſet interpretatus, in explicatione magnæ illius ſtatuæ, quam per viſum Nabuchodonoſor Rex viderat, cùm illud de pedibus ferro, teſtaque ex ludo compoſitis myſterium exponens, oſtendit Romanum in eo eſſe ſignificatum Imperium, iſta addit[q]: *Sicut enim in principio nihil Romano Imperio fortius & durius fuit, ita in fine rerum nihil imbecillius: quando & in bellis ciuilibus, & aduerſum diuerſas nationes, aliarum gentium barbararum indigemus auxilio.* Hoc, inquam, cum ita diuino Spiritu, quo & allata fuerat Prophetia, eſſet illud Scripturæ arcanum, ſanctus Hieronymus interpretatus ante præſentem annum: ab æmulis carpere quæritantibus eius ſcripta, preſſurâ paſſus eſt, ex eo videlicet, quòd Romanum Imperium preſentis temporis teſtæ ex luto aſſimilâſſet. Quod ipſe accipiens, in iiſdem quos hoc anno elucubrâſſe diximus commentarios in Iſaiam, ſic excuſat[r]: *Quòd* (inquit) *in expoſitione ſtatuæ pedum q, eius, & digitorum diſcrepantia, ferrum & teſtam ſuper Romano regno interpretatus ſum: quod primum fortè, deinde imbecillum Scriptura portendit: non mihi imputent, ſed Prophetæ. Neque enim ſic adulandum eſt Principibus, vt ſacrarum Scripturarum veritas negligatur. Nec generalis diſputatio vnius perſonæ iniuria eſt: quæ cùm benigno meorum ſtudio caueretur, Dei iudicio repentè ſublata eſt*, calumnia ſcilicet, *vt & amicorum in me ſtudia, & æmulorum inſidiæ monſtrarentur.* cùm ſcilicet perſpicuo eſſet declaratum exemplo, quàm imbecille redditum eſſet Romanum Imperium, cùm Vrbs à barbaris obſideretur, quæ paulò antè libertatem redimere coacta eſſet. Qui autem hoc anno (vt diximus) Iſaiam Hieronymus eſt interpretatus, ſequenti Ezechielem elucidandum ſuſcepit: cuius lucubrationis exordio, captam à barbaris Romam aggreſſus eſt lamentari, vt ſuo loco dicemus: ante enim Ezechielis, expoſuiſſe Iſaiæ vaticinia, ipſe teſtatur, idque (vt ait) exigente ab eo Pammachio[s].

XV.

XVI.

Hoc ipſo anno Pinianus V. C. vnà cum Melania Seniore, & Melania Iuniore coniuge, atque ſocru Albina Iunioris matre Melaniæ, cùm anno ſuperiori diſtractis bonis, quæ Romæ & in Italia habebat, adnauigâſſet Carthaginem[t], ibi ex congeſtis pecunijs locupletans eius Eccleſiæ pauperes: inde ad ſanctum Alypium Tagaſtam profectus eſt. Ad quos omnes ſanctus Auguſtinus, cùm primùm eorum aduentum audiſſet, litteras dedit, quibus ſe excuſat, quòd propter ingentem duram hiemem, & ſtatum Hipponenſis Eccleſiæ titubantem, ad eos inuiſendos minimè accurrere valuiſſet; extat ipſa epiſtola, cuius eſt titulus[u] ad Albinum, Pinianum, & Melaniam: ſed pro Albino, Albinam, reſtituendum puto, quòd eius nominis fœmina eiuſdem Piniani ſocrus vnà cum ipſis profecta eſt in Africam, vt tũ ex Palladio, tum ex eiuſdem Auguſtini teſtificatione ſatis apparet. Tagaſtæ autem cùm eſſet Pinianus, effuſa munificentiâ adeò Eccleſiam illam locupletauit, vt nonnullorum in eius Epiſcopum Alypium inuidiam mouerit, prout ſanctus Auguſtinus in epiſtola[x] ad eum ſcripta teſtatur, & ipſa Acta ſanctæ Melaniæ his verbis fidem ſa-

ciunt:

a *Zoſim. li 5. in fin.* ALARICVS LEGAT EPISCOPOS PRO PACE.

b *Zoſ. li. 5.*
c *Sozom. li. 9. c. 7. 8.*
d *Hieron. epiſt. 16.*

e *Zoſ. li. 5.*

PIAE LEGES HONORII HOC ANNO LATÆ.

f *l. 46. de hæret. C. Theod. & l. 19. de Iudæ. & Cælic. Cod. Theod.*
g *leg. 7. de denuntiat. C. Theod.*
h *l. 7. de cuſtod. reor. C. Theod.*
i *l. 11. de Epiſc. audien. C. Iuſtin.*

k *Hieron. præf. in lib. 13. in Ezec.*

l *Matt. 8.*
m *Rom. 2.*
n *pſal. 43.*
o *Hieron. in Iſa. c. 3.*

p *Hieron. præf. in Iſa.*

q *Hieron. in Daniel. lib. 1. c. 2.*

§ HIERONYMVS CALVMNIAM PASSVS OB GERMANAM IN DANIELIS LOCVM INTERPRETATIONEM.

r *Hieron. in Iſa. lib. 11 præf.* APPOSITE S. HIERONYMVS DE ROM. IMPERII IMBECILLITATE.

s *Hieron. in Iſa. lib. 10. præf.*

t *Pallad. in Lauſi. c. 69* PINIANVS CVM SVIS VENIT IN AFRICAM

u *Auguſt. epiſt. 227.*

x *Epiſt. 224.*

[a] Metaph. 3. Ianuar.

ciunt [a]: Ciuitas autem, in qua versabantur, appellabatur Tagaſta, in qua erat ſacrum templum & ſacerdos dicendi peritus, & qui oratione multos poterat inducere ad ſalutem, nomine Alypius: cum quo verſantes, ſacra meditabantur eloquia. Templum verò, in quo agebat Alypius, admodum munifice & aureis ornamentis & lucidis gemmis & plurimis ditarunt agrorum prouentibus. Ab eis quoq; ſunt ædificata duo monaſteria, quibus ſatis dedit opum atq; prouentuum, quorum alterum quidem habebat chorum virorũ numero octoginta, alterum autem habebat virgines quæ erant numero centum & triginta. hæc de collatis Eccleſiæ Tagaſtenſi à Piniano muneribus.

XVII. PINIANVS QVID PASSVS HIPPONE.

Placuit autem Piniano vnà cum Melania Hipponem proficiſci ad inuiſendum ſanctum Auguſtinum ibi agentem Epiſcopum. Comitatus eſt eos Alypius: qui & timentem Pinianum ne cogeretur ab Auguſtino presbyter ordinari, nunquam id euenturum fore, ſecurum reddidit: nam de ea re fidem Auguſtini id promittentis acceperat. Accidere namque conſueuit (quod & ſuperiùs, de Paulino cùm egimus, dixiſſe meminimus) vt cùm aliquis religione inſignis cæteris emineret Chriſtianis, is licet coniugatus eſſet, ſoleret interdum in Eccleſia à Fidelibus rapi, & tradi Epiſcopo ordinandus, coniuge quoque pari cum viro voto continentiâ profitente: vt inter alia, quod de Paulino atque Tharaſia præceſſit, enarratum exemplum oſtendit. Pinianus itaq; id fortaſsè ſubodoratus, retardabat acceſſum, ſed Alypij promiſſione ſecurus Hipponem ad eundẽ ſanctum Auguſtinum ſe contulit. Vbi cùm eſſet, atque id minùs expectaretur, factum eſt, vt dum Synaxis in Eccleſia haberetur, antequàm catechumeni ex more dimitterẽtur, fidelis populus facto impetu, Pinianum ne effugeret obſiderunt, poſtulantes eum ordinari debere presbyterum. Quæ res Alypio fideiuſſori admodum diſplicuit, ipſeque Pinianus & Albina ſocrus id perindigno tulerunt animo, id totum ex ſententia Auguſtini factum exiſtimantes: quamobrem nonnihil in eum ijdem commoti ſunt, atque in primis Alypius. Quomodo autem res ſe habuerit, ſanctus Auguſtinus datis ad eos literis, cùm ſtatim receſſiſſent Hippone, Tagaſtamque reuerſi eſſent, ſignificauit, cùm ſe excuſauit, atque nihil ſe conſcio factum pluribus declarauit.

XVIII. [b] Auguſt. epiſt. 215.

Scribens enim ad Albinã Piniani ſocrum, quam tamen appellare cõſueuit eius metrem, ad ſui defenſionem, prolixam ſatis dedit epiſtolam [b], eius querelis & ſuſpicionibus malè conceptis in omnibus ſatisfaciens, cùm in hæc verba exorditur:

S. AVGVSTINVS SE PVRGAT APVD ALBINAM.

Dolorem animi tui, quem te ſcribis explicare non poſſe, conſolari æquum eſt, non augere, vt, ſi fieri poteſt, ſanemus ſuſpiciones tuas, non vt eis pro noſtra cauſa ſuccenſendo venerandum cor tuum & Deo dicatum amplius perturbemus. Sancto fratri noſtro, filio tuo Piniano nullus ab Hipponenſibus mortis metus ingeſtus eſt, etiamſi fortè ipſe tale aliquid timuit. Nam & nos metuebamus, ne ab aliquibus perditis, qui ſæpè multitudini occulta conſpiratione miſcentur, in violentam prorumperetur audaciam, occaſione ſeditionis inuenta, quam velut iuſta indignatione concitaret. Sed ſicut poſtea audire potuimus, nihil tale à quoquam dictum eſt, vel molitum: ſed verè in fratrem meum Alypium multa contumelioſa & indigna clamabant: à quo tam ingentireatu vtinã per illius orationes mereantur abſolui. Ego autem poſt primos eorum clamores, cùm eis dixiſſem de illo inuito non ordinando, quia iam promiſsione detinerer, atque adieciſſem, quòd ſi mea fide violata, illum haberent presbyterum, me Epiſcopum non haberent: ad noſtra ſubſellia, relicta turba, redieram. Tum illi aliquãtulum inopinata mea reſponſione cunctati atque turbati, velut flamma vento paululum preſſa, deinde cœperunt multò ardentiùs excitari, exiſtimantes fieri poſſe, vt vel mihi extorqueretur illud non ſeruare promiſſum, vel me tenente promiſſi fidem, ab alio Epiſcopo ordinaretur. Dicebam ego quibus poteram, qui ad nos in apſidem honoratiores & grauiores aſcenderant: Nec à promiſſi fide me poſſe dimoueri, nec ab alio Epiſcopo in Eccleſia mihi tradita, niſi me interrogato ac permittente, poſſe ordinari. Quod ſi permitterem, à fide nihilominùs deuiarem. Addebam etiam, nihil eos velle, ſi ordinaretur inuitus, niſi vt ordinatus abſcederet. Illi hoc poſſe fieri non credebant.

XIX. *Multitudo verò pro gradibus conſtituta, horrendo & perſeuerantiſſimo clamorum fremitu, in eadem voluntate perſiſtens, incertos animi conſilij ſ. faciebat. Tunc illa in fratrem meum (Alypium ſcilicet) indigna clamabantur: tunc à nobis grauiora timebantur. Sed quamuis tanto motu populi, & tanta perturbatione Eccleſiæ permouerer, nec aliud conſtipationi illi dixiſſem, niſi eum me inuitum ordinare non poſſe: nec ſic tamen adductus ſum, quia & hoc promiſeram non me fuiſſe facturum, vt aliquid ei de ſuſcipiendo presbyterio ſuaderem. Quod ſi perſuadere potuiſſem, non iam ordinaretur inuitus. Seruaui vtriuſque promiſſionis fidem, non ſolùm illius quam iam populo patefeceram, verùm etiam illius in qua vno teſte, quantum ad homines attinet, detinebar. Seruaui, inquam, fidem promiſſionis, non iurationis in tanto periculo: quod licet falsò, ſicut poſtea comperimus, metuebatur, omnibus tamen, ſi quid eſſet, communiter impendebat, & erat metus ipſe communis, ac per Eccleſiam, in qua eramus, maximè metuens abſcedere cogitabam. Sed metuendum fuit, ne magis, me abſente, tale aliquid facerent & reuerentia minor & dolor ardentior. Deinde ſi cum fratre Alypio diſcederem per populum conſtipatum, cauendum fuit, ne quiſquam in eum manum mittere auderet. Si autem ſine illo, quæ frons eſſet exiſtimationis, ſi quid ei fortaſsis accideret, & viderer eũ propterea deſeruiſſe, vt furenti populo traderetur?*

XX.

Inter hos æſtus meos, grauemque mœrorem & nullius conſilij reſpirationem: Ecce repentè atque inopinatè ſanctus filius noſter Pinianus mittit ad me ſeruum Dei, qui mihi diceret, eum ſe velle populo iurare, quod ſi eſſet ordinatus inuitus, ex Africa diſcederet: omnino credo exiſtimans eos, quandoquandoquidem peierare non poſſet, non iam vlterius in ſuctuoſa perſeuerantia clamaturos, ad expellendum hinc hominem, quem ſaltem habere deberemus vicinum. Mihi autem, quia videbatur vehementiorem eorum dolorem poſt hanc iurationem fuiſſe metuendum, apud me tacitus habui: & quia ſimul petierat vt ad eum venirem, non diſtuli. Cùm mihi dixiſſet hoc ipſum, continuò & illud adiunxit eidem iurationi, quod mihi, dum ad eum pergo, per alium Dei ſeruum mandauerat, de præſentia ſcilicet ſua, ſi ei clericatus ſarcinam nolenti nullus imponeret, nimirum non diſceſſurum Hippone, ſi ſic liber abſque nexu clericatus eſſe ſineretur.

XXI. S. AVGVSTINVS SEQVESTER INTER PINIANVM ET POPVLVM.

Hic ego in tantis angustijs, quaſi aura reſpirante, recreatus, nihil ei reſpondi: ſed ad fratrem Alypium gradu concitatiore perrexi, eiq; quod dixerit, dixi. At ille (vt exiſtimo) deuitans, ne quid ſe auctore fieret, vnde vos putabat offendi: Hinc me (inquit) nemo conſulat. Quo audito, ad populum tumultuantem perrexi: factoque ſilentio, quid promiſſum eſſet, cum promiſſione etiam iurationis aperui. Illi verò, qui ſolum eius presbyterium cogitabant atque cupiebant, non ita, vt putabam, quod oblatum fuerat, acceperunt: ſed inter ſe aliquantulum muſitantes, petierunt vt adderetur eidem promiſsioni atque irrationi, vt ſi quando illi ad ſuſcipiendum clericatum conſentire placuiſſet, nonniſi in ipſa Hipponenſi Eccleſia conſentiret. Retuli ad eum: ſine dubitatione annuit. Renunciaui illis: lætati ſunt, & mox iurationem pollicitam poposcerunt. Reuerti ad filium noſtrum Pinianum, eumq; inueni fluctuantem, quibuſnam verbis comprehendi poſſet illa cum iuratione promiſsio, propter neceſsitates irruentes, quæ poſſent eum, vt abſcederet, cogere. Simul etiam quis timeret, oſtendit, ne quid irruiſſet hoſtilis incurſus, qui eſſet diſceſsione vitandus. Volebat addi ſancta Melania & æris morbidi cauſationem, ſed illius reſponſione reprehenſa eſt. Ego autem dixi, grauem ab illa & non contemnendam cauſam neceſsitatis ingeſtam, quæ ciues etiam emigrare compelleret: ſed ſi hæc populo diceremur, timendum eſſe, ne malè nos ominari videremur: ſi autem ſub neceſsitatis nomine fieret excuſatio, nonniſi fraudulentam neceſsitatem putari.

XXII. PROMISSIO IVRATA A PINIANO.

Placuit tamen, vt de hac re populi animum experiremur: & nihil aliud, quàm quod putabamus, inuenimus. Nam cum eius verba à diacono recitarentur, & omnia placuiſſent: vbi nomen interpoſitæ neceſsitatis inſonuit: continuò reclamatum eſt, promiſsioque diſplicuit, tumultu recrudeſcente, & nihil aliud quàm fraude ſecum agi, populo exiſtimante. Quod cùm ſanctus filius noſter Pinianus vidiſſet, iuſsit inde auferri nomen neceſsitatis, rurſumq; ad lætitiam populus remeauit. Et cùm laſsitudinem excuſarem: ſine me ad plebem accedere noluit: ſimul acceſsimus. Dixit ei, quæ à diacono audita erant, ſe mandaſſe, ſe iuraſſe, eaque ſe eſſe facturum, continuoq; omnia eo tenore quo dictauerat, proſecutus eſt. Reſponſum eſt: Deo gratias. Et petitum, vt totum ſcriptum ſubſcriberetur. Dimiſimus catechumenos, continuoq; ſcriptum ſubſcripſit. Deinde peti

cœpimus nos Epiſcopi non vocibus populi, ſed tamen à populo per honeſtos fideles, vt nos quoque ſubſcriberemus. At vbi cœpi ſubſcribere, ſancta Melania contradixit. Miratus ſum quare tam ſerò, quaſi promiſſionem illam & iurationem nos non ſubſcribendo facere poſſemus infectam. Sed tamen obtemperaui: ac ſic remanſit mea non plena ſubſcriptio: nec vltrà nobis quiſquam, vt ſubſcriberemus, putauit inſtandum. hæc S. Auguſtinus.

XXIII. PINIANVS AB HIPPONE RECEDENS VENIT TAGASTAM.

Pinianus autem, quòd quæ per vim & metum pollicitus eſſet, ſe obligatum minimè teneri probè ſciret, ſequenti die clàm vnàm cum ſuis Tagaſtam reuerſus eſt. Quid autem tum populus Hipponenſis, cùm reciſſet? Auguſtinus refert [a] in eadem epiſtola ad Albinam alio ſcripto ſe ſignificâſſe: nam ait: *Qui autem alio die, poſtquàm ipſum diſceſſiſſe didicerunt, fuerint motus, vel linguæ hominum: quantum ſatis arbitratus ſum, ſanctitati veſtræ per commonitorium intimare curaui. Quiſquis itaque vobis contraria his quæ narraui, fortè narrauit, aut mentitur, aut fallitur.* hæc ipſe.

[a] *Aug. ead. epiſt. 225.*

XXIV. S. AVGVSTINVS SVOS HIPPONENSES EXCVSAT.

Quòd autem Albina litteris conqueſta eſſet primùm aduerſus Auguſtinum, quòd ad iurandum Pinianum induxiſſet; quodque etiam illa ſugillaret populum Hipponenſem amore illectum pecuniæ virum prædiuitem ſibi vendicare ſategiſſe: cùm ex ijs ex obliquo Auguſtini fama impeteretur; idem Auguſtinus cùm pro ſe tum pro populo eâdem epiſtolâ excuſationem attexuit, & inter alia illud inculcat, ſe olim ciuem Tagaſtenſem eandem vim ab Hipponenſi populo paſſum eſſe, non alia quidem ex cauſa illis ad id agẽdum impulſis, quàm pietatis: vt quem virum frugi putarent, eundem presbyterum ſibi præficerent. Sed iam ipſum audiamus: *Quomodò ergo* (inquit) *dicis hoc eos feciſſe turpiſſimo appetitu pecuniæ? Primò quia ad plebem, quæ clamabat, omnino non pertinet. Sicut enim plebs Tagaſtenſis, de his quæ conſuluiſtis Eccleſiæ Tagaſtenſi, non habet niſi gaudium boni operis veſtri: ſic & Hipponenſis, & cuiuslibet alterius loci, vbi de mammona iniquitatis Domini præcepta feciſtis, vel eſtis vbicunque facturi. Non ergo populus, vt de tanto viro Eccleſiæ conſuleret ſuæ, ardentiſſimè flagitans, ſuum pecuniarum quæſiuit commodum à vobis, ſed veſtrum pecuniæ contemptum dilexit in vobis. Nam ſi in me dilexerunt, quod audierant, paucis agellulis paternis contemptis, ad Dei liberam ſeruitutem me fuiſſe conuerſum: neque in hoc inuiderunt Eccleſiæ Tagaſtenſi, quæ carnalis patria mea eſt: ſed cùm illa clericatum mihi non impoſuiſſet, quando potuerunt, habendum inuaſerũt: quantò flagrantius in noſtro Piniano amare potuerũt tantam mundi huius cupiditatem, tantas opes, tantam ſpem, tanta conuerſione ſuperatam atque calcatam?*

XXV.

Ego quippe ſecundùm multorum ſenſum comparantium ſemetipſos ſibimetipſis, non diuitias dimiſiſſe, ſed ad diuitias videor veniſſe. Vix enim vigeſima particulares mea paterna exiſtimari poteſt in comparatione prædiorum Eccleſiæ, quæ nunc vt Dominus exiſtimor poſſidere. cùm è contrà qui in Eccleſia Africana ad presbyteratum adſciti eſſent, fuerint prædiuites: vnde ſubdit: *In qualibet autem maximè Africanarum Eccleſiarum hic noſter, non dico presbyter, ſed Epiſcopus ſit, comparatus priſtinis opibus ſuis, etiam ſi animo dominantis egerit, pauperrimus erit. Multò ergo liquidiùs & ſecuriùs in hoc amatur Chriſtiana paupertas, in quo nulla rerum ampliorum poteſt putari cupiditas. Hoc accendit animos populi, hoc in illam violentiam perſeuerantiſſimi clamoris erexit. Non eos turpis cupiditatis inſuper accuſemus: ſed magis bonum, quòd ipſi non habent, ſaltem in alijs diligere ſine crimine permittamus.* Hæc & alia plura ad excuſationem ingerit Auguſtinus.

XXVI. INTER ALYPIVM ET AVGVSTINVM CONTENTIO.

Sed & quòd Alypius, ſicut Albina, idem ſentiret de Hipponenſibus, eoſdem nimirum amore pecuniæ vim inferre conatos eſſe Piniano, quodq; ambo eiuſdẽ ſententiæ eſſent, nullius eſſe vigoris præſtitum iuramentum vi atque metu extortum: idem ſanctus Auguſtinus ſicut ad ipſam, ita etiam ad Alypium [b] aduerſus hæc ipſa litteras dedit, quibus ſanè apparet hæc inter eos non ſine mutua offenſione fuiſſe tranſacta: ſed citò charitas omnem abſterſit obductam ex eiuſmodi altercatione rubiginem.

[b] *Auguſt. epiſt. 124.*

XXVII. MELANIÆ SENIORIS FILII OBITVS IN AFRICA.

Accidit autem, dum ijdem in Africa morarentur, filium Senioris Melaniæ vitâ fungi: quod vnicum amiſſum pignus ita mater modeſtè fleuit, vt magno exemplo fuerit Chriſtianæ conſtantiæ. De qua ſumma cum laude rei ſpectator ſanctus Auguſtinus ad Paulinum Nolanum Epiſcopum ſcripſit. Non extat quidem epiſtola ipſa, ſed ex redditis ad eum eiuſdem Paulini litteris, hæc omnia, ab alijs ſilentio obruta, perſpicua ſatis fiunt. Ait enim Paulinus [c]: *Quia docuiſti me in ſpiritu veritatis ſaluare* moderandi in occiduis mortalibus animi temperamentum, quo & illam beatam matrem & auiam Melaniam fleuiſſe carnalem obitum vnici filij, taciturno quidem luctu, non tamen ſicco à maternis lachrymis dolore vidiſti.* appellat Melaniam matrem & auiam, matrem quidem reſpectu defuncti filij, auiam reſpectu Melaniæ neptis, ſed pergit Paulinus: *Cuius quidem modeſtas & graues lachrymas ſicut propior & æqualior animæ eius ſpiritus altiùs intellexiſti, & perfectæ in Chriſto fœminæ, ſaluæ virilis animæ fortitudine, cor maternum de cordis tui ſimilitudine meliùs ex æquo ſtatu contemplatus es, vt eam primùm pro naturali affectione permotam, deinde cauſa potiore compunctam fleuiſſe perſpiceres, non tam illud humanum, quòd vnicum filium conditione mortali defunctum in præſenti ſæculo amiſiſſet, quàm quòd propemodum in ſæculari vanitate præuẽtum, quia necdum illum deſeruerat Senatoriæ dignitatis ambitio, non iuxta ſanctam votorum ſuorum auaritiam cogitaret aſſumptum, vt de conuerſionis gloria tranſiſſet ad gloriam reſurrectionis, communem cum matre requiem coronamq; capturus, ſi in huius ſæculi matris exemplo ſaccum togæ, & monaſterium Senatui prætuliſſet. Verumtamen idem vir (vt & anteà retuli) ex voto ſanctitatis tuæ his operibus locupletatus abſceſſit, vt maternæ humilitatis nobilitatem ſi veſte non geſſerit, tamen mente prætulerit.*

[c] *apud Auguſt. epiſt. 229.* **ſeruare.*

XXVIII. MELANIÆ SENIORIS FILII LAVDES.

Ita enim, ſecundùm verbum Domini [d], mitis moribus fuit & humilis corde, vt non immeritò credatur introiiſſe in requiem Domini: Quoniam ſunt reliquiæ hominũ pacifico, & manſueti poſſidebunt terram, placentes Deo in regione viuorum. Nam certè & illud Apoſtoli non ſolùm [e] tacito mentis affectu, ſed & conſpicuus religioſus impleuit officijs: & cùm eſſet aliorum huius ſæculi in ordine & honore collega, non tamen vt glorioſus terræ alta ſaperet, ſed & Chriſti perfectus imitator, humilibus conſentiret, & tota etiam die miſereri [f] & commodare perſiſteret. Vnde & ſemen eius potens in terra factum eſt inter eos qui terræ [g] fortes nimium eleuati ſunt: vt etiam de beatiſſima familiæ ac domus eius viſitatione ſanctum hominis meritum reueletur. Generatio (inquit [h]) *rectorum benedicetur: gloria non caduca, & diuitiæ non labentes in domo eius: domus quæ ædificatur in cælis non labore manuum, ſed operum ſanctitate. Sed ceſſo plura de memoria tam dilecti mihi, quàm deuoti Chriſto hominis enarrare: cùm & præſlitis litteris non pauca ſuper eo narrâſſe me repetam, & nihil poſſim de beata huius filij matre & ſanctorum patre radice ramorum Melanio melius aut ſanctius prædicare, quàm ſanctitas tua in eam profari & diſputare dignata eſt: vt quia ego peccator immunda labia habens, nihil dignum loqui potueram, vt longinquus à meritis fidei eius, animæq; virtutibus, tu ille vir* CHRISTI *doctor in Eccleſia veritatis, procurante in melius Dei gratia, parareris dignior tam virilis in* CHRISTO *animæ prædicator, qui & mentem eius diuina virtute firmatam (vt dixi) ſpiritu propiore conſpiceres, & mixtam cum virtute pietatem eloquio pignore laudares.* hactenùs Paulinus de Melania orbata filio.

[d] *Mat. 11.*
[e] *Rom. 12.*
[f] *Pſal. 36.*
[g] *Pſal. 46.*
[h] *Pſal. 111.*

MELANIVS PATER MELANIÆ SENIORIS

XXXIX. DE FILIIS SENIORIS MELANIÆ EIVSQVE OPTIMO FINE.

Quòd verò ad Senioris Melaniæ filios reliquos ſpectat: iam diximus duos ex eis vno fermè tempore cum patre eſſe ſepultos, vnicum autem maſculum tantùm ei relictum fuiſſe, quem Hieroſolymam petitura Romæ reliquiſſe, ſanctus Hieronymus [i] auctor eſt, huncque ipſum eſſe quem in Africâ vitâ functum diximus. Cæterùm & filias illi fuiſſe ſuperſtites cùm Hieroſolymis Romam redijt, ſanctus Paulinus [k] teſtatur, dum de ijſdem magnâ pompâ matri occurrentibus ſermonem habet. Portò Melaniæ huic filio, de quo agimus, vxorem fuiſſe Albinam nomine, Palladius [l] tradit: quod & nos ſuperiùs diximus. Sed in eo omnino Palladium iure correximus ex Paulino & Auguſtino, dum ait filium hunc Senioris Melaniæ valde iuuenem ſecutum matrem fuiſſe in Siciliam vſque, cùm regreſſa illa eſt Hieroſolymam: nam ex his quę dicta ſunt, ſatis liquet ipſum matrem ſecutum in Africam, ibiq; diem clauſiſſe extremum. Sed & illud (quod maioris momenti eſt) cuius cauſâ hęc notiſſima ex Paulino de obitu filij Melaniæ recenſuiſſe voluimus, quòd cùm ipſa hoc tempore ſancti Auguſtini atque Paulini præconio extollatur, argu-

[i] *Hieron. epiſt. 25.*
[k] *Paulin. ad Seuer. epiſt. 60.*
[l] *Pallad. in Lauſiac.*

MELANIA SENIOR CATHOLICA REDDITA.

mento esse, ipsam maculas illas, quæ ei ex patrocinio Origenis errorum inhæserant, penitùs diluisse, postquàm iam illos Romæ ab Anastasio Papa & Italiæ Episcoporũ Concilio damnari comperijt. Cæterùm cùm (vt dictum est) ipsa Melania Senior quàm citiùs orbata filio nauigauerit Hierosolymam; qui remanserunt Pinianus & socij, esse morati in Africa, in Actis Melaniæ Iunioris traduntur. Inde verò eosdem perfectos esse Alexandriam, ac posteà Hierosolymam concessisse, liquet. Melania autem Senior (inquit Pallidius) cùm Hierosolymam peruenisset, intra quadraginta dies ex hac vita migrauit, & (vt par est credere) iam antè reconciliata sancto Hieronymo: qui ibi & peregrinationis eius socijs & consanguineis familiarissimè vsus esse videtur, vt ex eius ad Augustinum epistola [a] intelligi potest.

[b] *Hieron. epist. 79.*

XXX. ROMANI FIDELES EXCIDIVM VRBIS ANTEVERTVNT.

Ex his omnibus, quæ de horum ab Vrbe discessione, bonorumque ipsorum quæ in Italia erant distractione, & in pauperes erogatione dicta sunt; quæ ũe de Paulino, Pammachio, Paula, Fabiola, & alijs, quos constat locupletissima erogãsse in pauperes patrimonia, superiùs sunt enarrata: planè diuino impellente Spiritu id fecisse, accidisseque videre est, non secùs ac Hierosolymis primis illis Christi fidem sectantibus contigit, qui anteuertentes iacturam illam bonorum ineuitabilem venturi excidij ciuitatis, vendentes omnia sua bona, illorum pretium ad pedes Apostolorum magna alacritate spontanei afferebant. vt planè illud Dauidicum de iustis occinere dignè liceuerit: *Dedisti* [b] *metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti tui.* nam ad fugam præmaturam cum bonis diuinus Spiritus compulit: cùm tamen quos cinxit obsidio, licet Dei protegente manu, expugnata Vrbe, barbaricus furor illæsos abire fuerit, omnium bonorum sint passi iacturam.

[b] *Psal. 59.*

XXXI. AVGVSTINVS CONTEMPTOR PECVNIÆ.

Sed iam ad Augustinum recurrat oratio, quem pecuniæ cupiditatis vnà cum suis à sanctis etiã in suspicionem adductum, mærentem relinquimus. Præter illa enim, quæ ipse tum ad Albinam, tum etiam ad Alympium in sui suiorumque excusationem pluribus scripsit; quàm procul abhorruerit, vt locupletare Ecclesiam suam vel leui scandalo exoptârit; accipe quæ idem ipse alia occasione eidem Alypio litteris [c] significauit, dum pluribus agit de non accipiendis bonis illorum, qui ex sæculo ad religionem vitamque monasticam conuertuntur; ne obtrectandi daretur occasio, nihil præter lucrum in receptione conuersorum viros Ecclesiasticos aucupari. qua quidem ex parte antecelluisse Augustinũ Alypio apparet, quòd dimidium bonorum iste suaderet accipiendum. Sed videamus quæ de eodem S. Augustino ad hæc spectantia Possidius habeat [d]: *Pauperum* (inquit) *semper memor erat, eisq; inde erogabat, vnde & sibi suisq; omnibus secum habitantibus erogabatur, hoc est, vel ex redditibus possessionum Ecclesiæ, vel etiam ex oblationibus Fidelium. Et dum fortè (vt assolet) de possessionibus ipsis inuidia clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, malle se ex collationibus plebis Dei viuere, quàm illarum possessionum curam vel gubernationem pati: & paratum se illis credere; vt eo modo omnes Dei serui & ministri viuerent, quo in veteri Testamento legantur, altari deseruientes, de eodem* [c] *comparticipari. Sed numquam id laici suscipere voluerunt.*

[c] *August. epist. 239.*

[d] *Possid. in Vit. Aug. c. 23. 24.*

[c] *2. Cor. 9.*

XXXII. AVGVSTINVS QVALIS IN OECONOMIA.

Domus Ecclesiæ curam, omnemq; substantiam ad vices valentioribus clericis delegabat & credebat: numquã clauem, numquam annulum in manu habens: sed ab eisdem domus præpositis cuncta & accepta & erogata notabantur: quæ anno completo eidem recitabantur: quòd sciretur quantum acceptum, quantumq; dispensatum fuisset, vel quicquid indispensatum, vel dispensandum remansisset: & in multis titulis magis illius præpositi domus fidem sequens, quàm probatum manifestatumque cognoscens. Dominum verò vel agrum seu villam numquam emere voluit. Verùm si fortè Ecclesiæ à quoquam spontè tale aliquid vel donaretur, vel titulo legati dimitteretur, non respuebat, sed suscipi iubebat. Nam & aliquas eum hæreditates recusâsse nouimus, non quia pauperibus inutiles esse possent; sed quoniam iustum & æquum esse videbat, vt à mortuorum vel filijs vel parentibus, vel affinibus magis possiderentur, quibus ab eis deficientes dimittere noluerunt. Quidam etiam ex honoratis Hipponensium, apud Carthaginem viuens, Ecclesiæ Hipponensi possessionem donare voluit; & confectas tabulas, sibi vsufructu retento, vltro eidem sanctæ memoriæ Augustino misit: cuius ille oblationem libenter accepit, congratulans ei, quòd æternæ suæ memor esset salutis. Verùm post aliquot annos, nobis fortè cum eodem comminus constitutis, ecce ille donator litteras per filium mittens, rogauit vt illæ donationum tabulæ suo filio redderentur, pauperibus verò erogandos direxit solidos centum. Quo ille sanctus cognito, ingemuit hominem vel finxisse donationem, vel eum de bono opere pœnituisse, & quanta potuit, Deo suggerente cordi eius, condolenti animo ex eadem refragatione dixit, in illius sc. increpationem & correctionem. Et tabulas quas ille sponte miserat, nec desideratas, nec exactas, confestim reddidit: pecuniãq; illam respuit, atq; rescriptis eundẽ, sicut oportuit, & arguit, & corripuit, admonẽs vt de sua simulatione vel iniquitate cùm pœnitentia humilitate Deo satisfaceret, ne cum tam graui delicto de sæculo exiret. hæc Possidius.

XXXIII. RECVSAT AVGVSTINVS OBLATAS HAEREDITATES.

Cæterùm tantum abfuit vt in hanc ipsam diem Augustinus sususpicione saltem in crimen adductus esset amoris pecuniæ nomine: vt contra potiùs aduersus eum fuerit declamatum, quòd defunctorum hæreditates minimè susciperet, quòd dicerent inde euenire, vt Fideles retraherentur, quo minùs Ecclesiam hæredem instituerent, idque in detrimentum pauperum verti, cuius rei causâ opus eidem fuit suam pro concione palàm parare defensionem, cùm hæc inter alia locutus est [f]: *Quicunque vult, exheredato filio, hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum: immò* DEO *propitio, neminem inueniat.* cum & ad sui etiam excusationem exemplum adducit. id se agere Aurelij Carthaginensis Episcopi imitatione, quòd & à cæteris Episcopis ageretur. Subdit enim:

[f] *August. serm. 49. de diuers.*

XXXIV. AVRELII EPISCOPI CARTHAGINENS. DIGNVM EXEMPLVM.

Quàm laudabile factum sancti & venerandi Episcopi Aurelij Carthaginensis: quomodò impleuit eos omnes qui sciunt, laudibus Dei? Quidam enim cùm filios non haberet, neque speraret, res suas omnes, retento sibi vsufructu, donauit Ecclesiæ, nati sunt ei filij: & reddidit Episcopus nec opinanti, quæ ille donauerat. In potestate habebat Episcopus non reddere: sed iure fori, non iure poli. Sanè etiam hoc nouerit charitas vestra, dixisse me fratribus meis qui mecum manent, vt quicunque habet aliquid, aut vendat & eroget, aut donet & commune illud faciat, &c. hæc ipse de his qui à se recepti essent in consortium fratrum, quo quidem sermone, & sequenti [g] eodem argumento conscripto quàm remotissimus esset sanctus Augustinus à philargyria, perspicuis certisque demonstrat exemplis: vt appareat, quàm iniustè ob Pinianum retentum inuidiam atq; calumniam passus fuerit. Ita quidem in his quæ spectant ad bonorum acquisitionem. Quod verò ad erogationem pertinet, ita munificus atque profusus fuit, vt cùm deessent erogandæ pecuniæ, Ecclesiæ vasa frangi atque conflari iuberet, pretiumque eorum in vsum distraheret indigentium: quod Possidius [h] certâ fide confirmat, qui & quomodò erga suos sanguine coniunctos se gesserit, ita narrat [i]: *Nec suos consanguineos, vel in proposito vel extra constitutos, in sua vita & morte vulgi more tractauit. Quibus, dum adhuc superesset, id si opus fuit, quod & cæteris erogauit; non vt diuitias haberent, sed vt aut non aut minus egerent.* Cæterùm audi auream de auro, tanto magistro dignam sententiam [k]: *Non est* (inquit) *Episcopi seruare aurum, & reuocare à se medicantis manum.* huicq; par illa sancti Ambrosij [l], quâ dicit: *Aurum Ecclesia habet, non vt seruet, sed vt eroget.*

[g] *August. serm. 50. de diuers.*

[h] *Possid. in Vit. Aug. cap. 24.*

[i] *Possid. ib. cap. vlt.* ERGA CONSANGVINEOS QVALITER SE GERERE DEBENT EPISCOPI.

[k] *August. ser. 49. c. 4 de diuers.*

[l] *Ambr. de offic. l. 2. cap. 28.*

Ad postremum autem, vt ad totam hanc pro excusatione & laudatione Augustini narrationem, corollarium apponamus, accipe eiusdem de auri continentia dignum exemplum [m]. Leporius quidam fuit nobilitate sæculari conspicuus & prædiues, comparandus in pluribus Piniano. Hic sua omnia dimittere cupiens, & pauper cum Christi pauperibus Augustini fratribus Deo seruire, non antè cum recepit Augustinus, quàm erogatis omnibus bonis egenum prorsus redditum viderit, cui & suaserat, vt de diuitijs erigeret monasterium, necnon xenodochium, & basilicam martyrum. Sed audi ipsum: *Ego* (inquit) *illi iniunxi, ego iussi*, nempe vt monasterium erigeret, & xenodochium. *Obtemperauit mihi libentissimè, & sicut videtur, operat est, quomodò etiam meo iussu basilicam ad Octo martyres fabric-*

[m] *August. serm. 50. de diuers.* DE LEPORIO VIRO NOBILI AC DIVITE.

uit. Sunt hi illi martyres paſſi Tarſi, quorum corpora à mercatoribus redempta atque Hipponem translata fuerant, quorum memoria in tabulis Eccleſiæ Catholicæ viget. Sed quod ad hunc opulentum & nobilem Leporium ſpectat cooptatum inter clericos Auguſtini; hûc illum putamus, qui ob claritudinem nominis cum ſanctitate coniunctam poſt Aurelium aſſumptus eſt ad præfecturam Eccleſiæ Carthaginenſis: de quo ſuo loco dicturi ſumus. Sed ad corollarium appendicem adiungamus, quæ & tempori huic, quo interitus Romani timebatur Imperij, valde congruit.

XXXVI. Etenim abſens Auguſtinus, cùm audiſſet ſuos Hipponenſes ob ingruentium malorum metum in erogatione eleemoſynarum refriguiſſe, ſcriptâ epiſtola eos ita redarguit [a]: *Nunciatum eſt mihi, quòd morem veſtrum de veſtiendis pauperibus fueritis oblíti: ad quam miſericordiam, cùm præſens eſſem, vos exhortatus ſum, & nunc exhortor, ne vos vincat & pigros faciat contritio huius mundi, cui talia videtis accidere, qualia Dominus & Redemptor noſter, qui mentiri non poteſt, ventura prædixit. Non ſolùm ergo non debetis minùs facere operam miſericordiæ, ſed etiam debetis ampliùs quàm ſoletis. Sicut enim ad loca munitiora feſtinantius migrant, qui ruinam domus vident contritis parietibus imminere: ſic corda Chriſtiana quantò magis ſentiunt mundi huius ruinam crebreſcentibus tribulationibus propinquare, tantò magis debent bona, quæ in terra recondere diſponebant, in theſaurum cæleſtem in pigra celeritate transferre: vt ſi aliquis humanus caſus acciderit, gaudeat qui de loco ruinoſo emigrauit: ſi autem nihil tale fuerit ſubſecutum, non contriſtetur, qui quandoque moriturus, immortali Domino, ad quẽ venturus eſt, bona propria commendauit.* hęc Auguſtinus, his quidem temporibus, quibus Vrbis & Orbis excidium timeretur, accommodata ſcribebat ad ſuos.

[a] *Auguſt. epiſt 138. QVID AD SVOS ABSENS AVGVSTINVS DE ELEEMOSYNIS.*

XXXVII. Hoc eodem anno, ijſdem Conſulibus tradit Caſſiodorus [b], Wandalos Hiſpanias occupâſſe, quod & S. Proſper [c] æquè confirmat. Hos enim introductos eſſe in Hiſpanias à Conſtantino tyranno per Conſtãtem filium aduerſus Didymum & Verinianum fratres, cognatos Honorij Imperatoris, qui Hiſpanias tutabantur, Oroſius tradit [d]. Quibus occiſis, in præmium datæ ſunt barbaris Hiſpaniæ deprædandæ. Per quos barbaros patefacta fuiſſe claſtra Pyrenæi reliquis barbaris qui in Gallijs erant, idem Oroſius teſtatur, homo Hiſpanus res patrias non ignorans. Præter Wandalos, Alanos quoque, necnon Sueuos in Hiſpanias ingreſſos eſſe, Iſidorus affirmat. Hi verò ſic inter ſe Hiſpanias partiti ſunt: Alani Luſitaniam & Carthaginẽſem prouincias: Wandali autẽ, cognominati Silingi, Bæticam ſortiuntur. Hiſpani verò per ciuitates & caſtella reſidua barbaris dominantibus ſe ſubiungunt. In Hiſpania Gundericus primus Rex Wandalorum ſucceſſit, regnans in Galicię partibus annis ſexdecim. Quomodò verò idem ob violatas Eccleſias miſerabili obitu diem clauſit extremum, ſuo loco dicemus.

[b] *Caſiod. in Chron.*
[c] *Proſper. in Chron.*
[d] *Oroſ. lib. 7. cap. 40.*
BARBARI INVADVNT HISPANIAS.

XXXVIII. Quàm autem graue diſpendium paſſæ ſint Hiſpaniarum Eccleſiæ ex huiuſmodi incurſionibus, accipe ex verbis illis ſancti Auguſtini [e] ad Honoratum conſulentem, num Epiſcopo harum perſecutionum tempore fugiendum eſſet, vbi poſt alia: *Non enim quiſquam eſt, qui dicat, miniſtros manere oportere, vbi iam nõ fuerint, quibus neceſſe ſit miniſtrare. Ita quidam ſancti Epiſcopi de Hiſpania profugerunt, priùs plebibus partim fuga lapſis, partim peremptis, partim obſidione conſumptis, partim captiuitate diſperſis. Sed multò plures, illic manentibus propter quos manerent, ſub eorundem periculorum denſitate manſerunt. Et ſi aliqui deſeruerunt plebes ſuas: hoc eſt, quod dicimus fieri non debere: neque enim tales docti auctoritate diuina, ſed humano vel errore decepti, vel timore ſunt victi.* hæc Auguſtinus.

[e] *Auguſtin. epiſt. 180.* HISPANIAE ECCLESIAE DEVASTATAE.

XXXIX. Sed vnde de calice iræ Dei Hiſpani infeliciſſimè potari meruerunt? audi Saluianum Maſſilienſem, eiuſdem ætatis, hæcque præ oculis habentem, Epiſcopum. Ipſe enim pluribus proſecutus Gallorum ſcelera, quibus diuinam in ſe cõcitârunt indignationem, mox hæc de Hiſpanis [f]: *Quid Hiſpanias? nonne vel eadem, vel maiora forſitan vitia perdiderunt? quas quidem cæleſtis ira etiam ſi alijs quibuslibet barbaris tradidiſſet, digna tamen flagitiorum tormenta toleraſſent puritatis inimici. Sed acceſſit hoc ad manifeſtandum illis impudentiæ damnationem, vt VVandalis potiſſimum, id eſt, pudicis barbaris, traderentur. Dupliciter in illa Hiſpanorum captiuitate Deus oſtendere voluit, quantum & odiſſet carnis libidinem, & diligeret caſtitatem, cùm & VVandalos ob ſolam maximè pudicitiam illis ſuperponeret, & Hiſpanos ob ſolam vel maximè impudicitiam ſubiugaret. Quid enim? Nunquid non erant in omni orbe terrarum barbari fortiores, quibus Hiſpaniæ traderentur? multi abſque dubio, immò (ni fallor) omnes: ſed ideo infirmiſſimis hoſtibus cuncta tradidit; vt oſtenderet ſcilicet, non vires valere, ſed cauſam, neq; nos tunc ignauiſſimorum quorundam hoſtium fortitudine obrui, ſed ſola vitiorum noſtrorum impuritate ſuperari: vt verè in nos venerit dictum illud, quo ait: Secundùm iniquitates ſuas feci illis, & auerti faciem meam ab eis, &c.* inferiùs verò: *Quid* (inquit) *prodeſſe nobis prærogatiua illa religioſi nominis poteſt, quòd nos Catholicos eſſe dicimus, quòd Fideles eſſe iactamus, quòd Gothos ac VVandalos hæretici nominis comprobatione deſpicimus, cùm ipſi hæretica prauitate viuamus? Itaque rectiſſimè nobis dicitur illud quod Iudæis in lege fidentibus dixit ſermo diuinus* [g]: *Quomodò dicitis, Sapientes ſumus, & lex Domini nobiſcum eſt? Nolite* (inquit) *confidere in verbis mendacij, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini. Quoniam ſi bene feceritis vias veſtras & ſtudia veſtra, & aduenæ & pupillo & viduæ non feceritis calumniam, neque ſanguinem innocentem effuderitis, in loco hoc habitabo vobiſcum, in loco iſto à ſæculo vſque in ſæculum. Quo vtiq; oſtenditur, quòd ſi iſta non facimus, ſuperſtua nobis Catholici nominis præſumptione plaudamus.* hæc Saluianus, qui proſequitur iſta pluribus.

[f] *Saluian. de prouid. Dei lib. 7.*
[g] *Hier. 7. 8.*
CVR TRADITI VVANDALIS HISPANI.

IESV CHRISTI
Annus 410.

INNOCENTII PAP. Annus 9. HONOR. 16. THEOD. 3. IMPP.

CHRISTI annus quadringenteſimus decimus, funeſtiſſimus Vrbi, vnius tantùm Varanes* legitimo Conſulatu in Oriente creati, Faſtis adſcriptus habetur. Romę enim obſidio repetita, imminenſque eidem excidium, ab alterius Conſulis creatione Honorium Imperatorem dimouerunt, licet tyrannus Tertullum ſpurium creauerit Conſulem. Iuſtè quidem Deus hac quoque ex parte ſuperſtitionem exuſcitatam in Romanum populum vindicauit, qui in auſpicando nouis Conſulibus anno reuocâſſent ſuperſtitionem maiorum: nam de his Saluianus [h]: *Quid enim? Nunquid non Conſulib. & pulli adhuc Gentilium ſacrilegiorum more paſcuntur, & volantis pennæ auguria quærunt ur, ac penè omnia fiunt, quæ etiam quondam Pagani veteres friuola atque irridenda duxerunt?* vt inter alios Tullius de Diuinatione. *Et cùm hæc omnia ipſi agant, qui annis nomina tribuunt, & à quibus & anni ipſi exordium ſumunt: credimus nobis benè annos poſſe procedere, qui à rebus talibus ordiuntur? Atque vtinam ſicut hæc propter Conſules tantùm fiunt, ita illos tantùm inceſſerent, propter quos fiunt. Illud eſt feraliſſimum & grauiſſimum, quòd dum conſenſu publico aguntur, honor pauciſſimorum ſit crimen omnium, ac ſi ex ſingulis bini inaugurentur, prope eſt vt in omni mundo nullus euadat.* hæc Saluianus. Quibus planè profanis ritibus haud caruit præſens annus, cùm Attalus arripiens ſibi nomen Auguſti, mox Conſulem creauit Tertullum Gentilem hominem, cuius meminit Zoſimus [i]. Porrò Tertulli Conſulis nomen eſt à Faſtis abiectum, quòd à tyranno eſſet Conſulatus ſpuriè illi collatus. Qualis autem hic nouus Conſul, quantóue tumore procſſerit, Oroſium audi [k]: *Vmbratilis* (inquit) *Conſul Tertullus auſus eſt in Curia dicere: Loquar vobis, Patres conſcripti, Conſul & Pontifex, quorum alterum teneo, alterum ſpero. Sperans ab eo qui non habebat ſpem, & maledictus vtique, quia ſpem ſuam poſuerat in homine.* Id enim ipſi malè paſti pulli, vel alites ſunt auguratæ volantes. Vides ergo vel ex his huius temporis ſtatum Vrbis.

I. * Varati Varani Varonis CONSVLES ANNI HVIVS ABSOLVTI.
[h] *Saluian. de recto Iudicio l. 6.*
TERTVLLI CONSVLATVS SPVRIVS.
[i] *Zoſim. l. 6*
[k] *Oroſ. lib. 7. cap. 42.*

II. CONSPIRATIO GENTILIVM CVM ALARICO.

Sed magno planè Dei consilio permissum est, vt summa rerum proditorie ad Gentiles iterum deferretur, quibus & iam victor barbaris ipse faueret, necnon in omnibus patrocinaretur Alaricus: vt ex hoc magis vanæ superstitionis imbecillitas, inanisque ac falsus prorsus deorum cultus argueretur. Nam cùm aduenisse videretur tempus, quo idololatria in integrũ restituenda foret, & ipsa Christiana religio obruenda, conspirantibus barbaris atque Gentilibus, ipsorumque dijs cœptis fauentibus, atque responsis maxima pollicentibus: resistente vnico Deo, vt fumus à vento, omne ipsorũ consilium dissipatum est, vires irritæ, cassaque penitùs vana deorum promissa reddita sunt: quin barbaros ipsos, quos sibi Gentilitas conciliârat, sui mox vltores sceleris sensit.

III. ATTALVS CREATVS IMPERATOR AB ALARICO.

At rei gestæ seriem ex huius temporis scriptoribus iam reddamus. Ait enim in primis Sozomenus [a]: *Cùm igitur Alaricus Rex Gothorum, legatione per Episcopos quosdam, facta huius rei petitione* (de qua anno superiori dictum) *fi ustratus esset: Romam reuersus, ciuitatem oppugnat, & Portu ex altera parte occupato, cogit Romanos, vt Priscum Attalum Vrbis tunc temporis Præfectum, secta Arianum crearent Imperatorem.* Gentilium factio id perfecit idolorũ cultorum: in quorum manu cùm Præfectura Vrbana esset, haud tantum fuit virium ipsis Christianis qui Romæ erant, vt intus tyrannum è medio tollerent, & obsidentem Vrbem Gothorum exercitum superarent. Sed quid post hæc subdit Sozomenus, referamus:

IV.

Romanis igitur ad aliud Imperiũ translatis, constituitur vtriusque exercitus Dux Alaricus, & sororis eius maritus Athaulphus Præfectus equitum, quos Domesticos appellant. de alijs verò magistratibus ita dispositum est: nam præter Consulatum (vt diximus) Tertullo collatum, *Valenti* (inquit Zosimus [b]) *qui præfuerat Dalmaticis legionibus, tradita est etiam militum post Alaricum præfectura: Lampadius autem creatus Præfectus Prætorio, superstitiosi, si quis alius, addictissimus, ad quem extat de Fato atque fortuna sancti Augustini* [c] *epistola, qua eum à mathematicorum ineptijs studuit dimouere.* His verò delectis primoribus magistratibus, subdit Sozomenus: *Attalus porrò Senatu conuocato, orationem habuit prolixam & splendidè elaboratam, qua Senatui promittebat, se patria omnia illi conseruaturum, & Aegyptum insuper & vniuersum Orientis Imperium Italis subiecturum.* Addit his verò Zosimus [d], & ipse Gentilis: *Ciues Romani magna lætitia fi uebantur, qui & alios magistratus Reipublicæ rectè gerendæ peritos nacti fuissent, & insignem ex Tertulli Consulis honore voluptatem caperent. Solam illorum familiam, qui Anicij dicuntur, mordebant ea quæ publicè vniuersis conducere videbantur: quòd soli omnium, propè dixerim, diuitias possidentes, felicitatem publicam permoleste ferrent.* ita quidem Zosimus Ethnicus de Christianis omnium nobilissimis, ergaDeum atque Imperium fidelissimis, de quibus sæpè superiùs mentio facta est. Auersatos quidem hos fuisse præsumptum scelus, maximæ ipsorum laudi cedit, quod crimini eisdem Zosimus deorum cultor conatur adscribere. Quæ verò hæc fuerint consecuta, sic idem Zosimus narrat [e]:

[a] *Sozom. li. 9. c. 8.*

[b] *Zos. li. 5.*

[c] *August. epist. 243.*

VANAE ATTALI PRAESVMPTIONES.

[d] *Zos. l. 6.*

ANICIORVM FAMILIA LAVDATA.

[e] *Zos. l. 6.*

V. FALSIS DEORVM RESPONSIS DECIPITVR ATTALVS.

Cùm autem Alaricus Attalo rectè consuluisset, vt mediocres copias in Africam & Carthaginem mitteret, earumq; opera Heracliano abrogaret Imperium, ne per illum quoque partes Honorij sectantem aliquod impedimentum rebus institutis accideret: Attalus eiusmodi admonitiones nihili facere, sed eas spes amplecti, quas ei vates facerent. Itaque persuasus citra pugnam se Carthagine totaque potiturum Africa non Drumam mittit, qui cum barbarorum copijs, quas ducebat, facillimè potuisset Heraclianum Imperio deijcere; sed Alarici consilio post habito, Constantino in Africanos milites Imperium tradit, nullis idoneis cum eo copijs ablegatis. qui ab exercitu Heracliani mox cum suis interfectus est: quod etiam idem auctor inferius subdit, stultitiæ Attalum incusans, quod monitis Alarici minimè paruisset. At quid peccauit Attalus (appello te ipsum) si responsis deorum standum potiùs quàm barbari consilijs existimauit? quis, eorum quæ dantur hominibus, non ducat humanis omnibus, præferenda esse diuina? sed planè, inuitus licet, cogeris Zosime succumbere veritatis Imperio, atque fateri, nonnisi fallacias, atque ad decipiendum miseros mortales deorum fuisse responsa. Porrò eadem quę Zosimus, habet quoque Sozomenus de Attalo deiuso responsionibus vatum: sed quem Zosimus Constantinum missum in Africam, Constantem ipse nominat, de quo ista subdit [f]: *Cùm itaque Constans ex vatum sententia Carthaginem adnauigasset: Attalus vsque adeò mente captus fuit, vt ne dubitare quidem dignaretur, sed planè sibi persuaderet, se Afros iam secundum prædictiones vatum habere subditos. Itaque Rauennam versus* (vbi erat Honorius) *expeditionem mouet.*

[f] *Sozom. li. 9. c. 8.*

VI.

Simulatq;, igitur Ariminum vnà cum Romanorum ac barbarorum exercitu peruenisse nunciaretur, scribit ad illum ceu ad Imperatorem Honorius, & legatis missis, ijs qui sub ipso maximis dignitatibus fungebantur, declarat se illum libenter in regni consortium esse recepturum. Attalus verò se Imperij consortem admissum esse negat, sed indicat Honorio, vt vel insulam, vel locum eligat quem vellet, in quo priuatus degat omni Imperij cultu deposito. In eo cardine cùm res versarentur, vt & naues iam haberet paratas, si fortè necessitas eum abnauigare cogeret ad fratris filiũ: ex improuiso sub sex signis circiter quatuor millia militum ex Oriente noctu Rauennam appulerunt, quibus ille mœnium excubias commisit, quod indignarum militum procliuitatem ad proditionem metueret. hæc ipse: eadem quoque omnia Zosimus æquè refert, nisi quòd in numero missorum ex Oriente militum à Sozomeno multum discrepat, dum ait sex militum legiones ad Honorium missas, militesq; in eis numero quadraginta millia. Cuius rei causâ Honorius Rauennæ consistere decreuit, quousque rerum Africanarum status nunciaretur, de quibus idem Sozomenus [g]:

ATTALVS DEDIGNATVR HABERE HONORIVM CONSORTEM IMPERII.

[g] *Sozom. l. 9 c. 8.*

VII. DIRA FAMES VEXATVR, BEM.

Interea temporis Heraclianus, interfecto Constante, vigiles constituit in portibus & littoribus Africæ, & mercatorum naues Romam proficisci vetuit. Ex quo cùm fames Romanos inuaderet, illi hac de re legatos mittunt ad Attalum. Ille verò cùm huic rei nullum videret remedium, Romam reuersus est, quasi cum Senatu de hac re consulturus: fame interim in tantum inualescente, vt castaneis pro frumento vterentur, & nonnullos etiam carnes humanas gustasse suspicarentur. hæc de dira fame Sozomenus. Addit ad hęc Zosimus [h], tunc temporis Romę in Circensibus exhibitis ex more spectaculis, populo fame tabescẽte, illud conclamatum fuisse ad nouum Imperatorem: *Pretium pone carni humanæ*, & quidem his consentientia scribit S. Hieronymus [i] ad Principiã de Roma, vbi ait: *Fame perit, antequam gladio: & vix pauci, qui caperentur, inuenti sunt, ad nefandos cibos erupit esurientium rabies, & sua inuicem membra laniârunt: dum mater non parcit lactenti infanti, & suo recipit vtero, quem paulò antè effuderat.* hæc Hieronymus.

[h] *Zos. li. 5.*

[i] *Hieron. epist. 16.*

VIII.

Huius quidem famis tempore egregiam enituisse virtutem Lætæ clarissimæ fœminæ, quæ cum prædiues esset, de bonis suis alebat pauperes, ait Zosimus, cuius hæc sunt verba [k]: *Compluribus autem cibum suppeditabat Læta, Gratiani quondam Principis coniunx, eiusq; mater Pissamena: quippe quòd Fiscus eis apparatum regiæ mensæ præberet, à Theodosio munus hoc consecutis, non pauci, quæ earum mulierum erat humanitas, ex earum domo famem solabantur.* hæc Zosimus. Sed nonnihil reuocari potest in dubium, quod de nomine habet fœminæ alentis pauperes. Etenim si, quæ tanta esurientibus præstitit, verè fuit Gratiani olim vxor: cùm nonnisi semel eum coniugio obligatum constet, nomen quidem vxoris eiusdemque Augustæ, non fuit Læta, sed (vt habet Ammianus [l]) Flauia Constantia dicta filia posthuma Constantij Imperatoris. Quòd si Læta nomine Romana fœmina tanta præstitit: vixit quidem his temporibus Romæ generis claritudine nulli secunda, & opum abundantiâ, sed magis religione Christianâ conspicua Læta filia Albini clarissimi viri, de qua superiùs dictum est nurum fuisse sanctæ Paulæ, vxorem eius filij Toxotij, ad quam extat sancti Hieronymi [m] epistola de institutione filiæ, nempe Paulæ Iunioris ex repromissione martyris natæ, & Deo dicatæ, quam, fortasse præscia sancta Mater venturi Vrbis excidij, ad amitam sanctum Eustochium virginem in Palestinam antè transmisit. Cui, in tuto filia collocata, quid reliquum fuit, nisi vt paternas diuitias à maioribus longâ serie successionis auctas atque reconditas, ne fierent præda barbaris, per pauperes in cælum transferret? Post famem verò pestem secutam esse, Zosimus [n] tradit his verbis: *Et*

[k] *Zos. l. 5.* LAETA LAVDATA A ZOSIMO.

[l] *Ammian. l. 21. propè fin.*

[m] *Hieron. epist. 7.*

[n] *Zos. li. 5.*

quoniam

PESTIS CVM FAME VRBEM VASTAT.

quoniam nullum aderat mali ſanādi remedium, iamq; cuncta ventris inediæ ſuccurrentia defecerant, famem (ceu conſentaneum erat) peſtis comitabatur, omniaq; plena cadaueribus erant. Cumq; non poſſent extra Vrbem ſepeliri cadauera, quod omnem exitum hoſtes obſeruarent: Vrbs ipſa mortuorum ſepulchrum erat: adeo quidem, vt alioqui etiam ſolitudo in Vrbe foret, ſi quæ nulla fuiſſet alimentorum penuria, vel exhalans è cadaueribus odor ad inficienda corrumpendaq; corpora ſuffeciſſet. hæc Zoſimus.

IX. At quis, rogo, in has redegit anguſtias Vrbem niſi Gentilium factio ſcelerata? vt planè deſipuiſſe arguantur qui cladem Vrbis adſcriberent Chriſtianis: cùm ex deorum falſis reſponſis hæc omnia factitata, ipſe (vt vidimus) deorum cultor Zoſimus compulſus fuerit confiteri. Subdit verò poſt iſta Sozomenus, *Alaricus quidem ſuadebat, vt quingentos* barbaros aduerſus Heraclianum mitterent: ſed Senatui & Attalo videbatur non oportere concredi barbaris Africam.* Alaricus igitur, qui hactenùs cum exercitu laboraſſet, vt ciuitates Italiæ ſubditas Attalo redderet, ob contrarium rerum euentum, Deo ſic diſponente in Attalum commotus, eum ab Imperio abdicandum curat. rem geſtam ita Zoſimus narrat[a]: *Itaq; Alaricus reapſe conſilium ſuum exequens, extra vrbem Arimimum, in qua tunc morabatur, productum Attalum diademate ſpoliat, & exuit purpura, atque his ad Honorium Principem miſſis, Attalum in omnium oculis ad priuatam vitæ conditionem redigit, apud ſe tamen vnà cum Ampelio filio retentum, donec pace cum Honorio conſtituta, vitæ ſecuritatem eis impetraſſet. Placidia quoq; ſoror Imperatoris apud Alaricum manebat, vicem illa quidem obſidis modo quodam implens, ita tamen, vt omni honore cultuq; regali frueretur.* hæc eadem de abrogatione Imperij Attali Sozomenus habet.

* quinque mille. ATTALVS PRIVATVR IMPERIO.

[a] Zoſim. l. 6 prope fin.

X. At quid poſt hæc Attalo exauctorato acciderit, Oroſius docet, vbi primùm iſta in eum[b]: *Quid de infeliciſſimo Attalo loquar, cui occidi inter tyrannos honor, & mori lucrum fuit? In hoc Alaricus Imperatore facto, infecto, refecto ac defecto, citiùs his omnibus actis penè quàm dictis, mimum riſit, & ludum ſpectauit Imperij.* & paulò pòſt: *Attalus itaque, tamquam inane Imperij ſimulacrum, cum Gothis vſque in Hiſpanias portatus eſt: vnde deſcendens naui, incerta moliens, in mari captus, & ad Conſtantium Comitem ductus, deinde Imperatori Honorio exhibitus, truncata manu, vita relictus eſt.* hæc Oroſius: ſed iſta poſt annos plures accidiſſe, ſuo loco dicemus. Subdendæ his modò ſunt ſanctiones, hoc anno, de illis qui relicto tyrāno redijſſent ad caſtra, ab Honorio Auguſto promulgatę, atq; in primis quam Februarij menſe ſanciuit his verbis[c]:

[b] Oroſ. li. 7. c. 42. FINIS ATTALI.

[c] l. 11. de indul. crim. C. Theod.

XI. QVID HONORIVS DE PERDVELLIBVS STATVIT.

De his qui tyrannicæ præſumptionis ſacramenti ſectati, ad noſtrum Imperium redierunt, hanc volumus eſſe ſententiam: Vt quos inter incendia tyrannidis aſſumptæ fidelis pœnitudo reuocauit, ordinem & fructum militiæ non amittant. Eo verò quibus latum regreſſum neceſſitas deſperationis indixit, ſoluto cingulo, matricula conuenit aboleri: ita vt illud quoq; par reuerentiæ forma cuſtodiat, ne redire ei ad priſtinam militiam liceat, qui aliud militandi genus elegerit. Datum prid. id. Febr. Rauen. Varane Conſule. Menſe verò Auguſti ſic de ijſdem:

Liberata Republica tyrannidis iniuria, omnium criminum reos relaxari præcipimus. Dat. VIII. Id. Aug. Rauen. Varane V. C. Conſſ.

Ex his & rerum geſtarum tempus peripicuè intueri datur, quonam ſcilicèt tẽpore Attalus in ordinem redactus fuerit.

XII. Quòd autem idem Honorius Imperator expertus eſſet populos Africanos de Republica optimè meritos in repellendo & inſectando eos qui ab Attalo miſſi fuerant, de ijſdem bene mereri dignum exiſtimauit: quamobrem ad Macrobium in Africa Proconſulem pro eiſdem ita reſcripſit[d]:

[d] l. 6. de indul. debit. C. Theod. HONORIVS RELAXAT AFRICANIS TRIBVTA

Conſiderantes Africæ deuotionem, vſque in initium fuſionis quintæ vniuerſa reliqua quæ tam ad Arcam ſublimium poteſtatum, quàm ad largitiones pertinent, relaxari præcipimus. Priuatæ quoq; rei debita ſimiliter relaxamus, chartis abolitis, quibus debita publica continentur. Datum VII. Kalendar. Iul. Rauennæ, Varane Conſ.

XIII. Inter hæc autem, cùm tot tantiſque turbis agitarétur Occidentale Imperium, Theodoſius Imperator, ne in Orientem furor barbaricus infunderetur, iuſſit portus & littora omni vigilātiâ cuſtodiri. Extat ea de re eius reſcriptum ad Anthemium Præfectum Prætorio Curatorem Imperij, cuius arbitrio cuncta diſponebantur, his verbis editum[e]:

[e] l. 2. de liſt. & litin. cuſtod. C. Theo

THEODOSIVS ORIENTIS ORASOB-SERVARI IVBET.

Omnes ſtationes nauium, portus, littora, omnes abſceſſus prouinciarum, abdita quinetiam loca, & inſulæ, tuæ magnificentiæ diſpoſitione, ſolerti cuſtodiantur indagine: vt nullus vel vi, vel clàm, vel apertò, vel etiam occultò noſtri poſſit Imperij regiones irrepere, qui non aut interiectis prohibeatur obicibus: aut cùm acceſſerit, illicò teneatur, niſi ſacros apices à domino patruo meo Honorio ad me perferre, apertiſſima ratione monſtrauerit. cum eadem diligentia obſeruando, vt ſi ad alium quemquam à memorato Principe dixerit habere affatus, petitore detento, ſacræ litteræ cùm omnibus chartis ſignatæ ad meam clementiam tranſmittantur. Hoc enim & tyrannici furoris, & barbaricæ feritatis occaſio perſuadet, & inter me dominumq; & patruum meum Honorium viciſſim recurrente admonitione conuenit. Dat. 8. Kalend. Maij, Conſtantinopoli, Varane V. C. Conſ.* hęc Theodoſius. Sed iam quæ reliqua ſunt, proſequamur.

*petitore

XIV. Conſternati planè ſunt animo deorum cultorum Romæ, cùm res Attali Imperatoris ſui collapſas penitùs intuerentur, qui falſis oraculis adeò magna de eo conceperant. Par quidem fuiſſet, qui ſe à dijs intelligerent eſſe deceptos, eiſdem omnino remittere nuncium, atque ab impietate ad veræ religionis ſe cultum transferre. Sed licèt ſic humiliati, non ſunt compuncti: factumque vt qui admiſſi ſceleris nullâ effecti ſunt pœnitudine, eumdem Alaricum, quem in patrocinium aduocārant, perpetrati quoque facinoris fœuum experirentur vltorem. ſed quomodò id acciderit, Sozomenus narrat his verbis[f]: *Haſce res huiuſmodi euētum fuiſſe ſortitas, haud mediocriter doluerunt tum Pagani, tum illi Chriſtiani qui Arianam ſectabantur hæreſim. Illi enim, ducta coniectura ex Attali tum propoſito & priori educatione, prorſus exiſtimabant, illum palam paganiſmum amplexurum, & ipſis templa patria reſtituturum & ferias & victimas. Hi verò ſe primatum in Eccleſiis, ſicuti tempore Conſtantij ac Valentis, rurſus conſecuturos arbitrabantur. ſi quidem ille firmatum contineret Imperium: propterea quòd à Sigeſario Gothorum Epiſcopo baptizatus, & ob id cùm ipſis vniuerſis, tum maximè Alarico cariſſimus eſſet. Non multò poſt autem Alaricus cùm veniſſet ad Alpes (locus hic eſt plùs minùs ſexaginta ſtadiis Rauenna diſtans) cum Imperatore de pace communicat.*

[f] 12. l. 9. cá. 9.

XV. *Sarus autem quidam, natione barbarus, ſed in rebus bellicis egregiè exercitatus, qui circiter trecentos ſolos, omnes tamen ſtrenuos ac fideles, ſecum habebat: cùm Alarico ob priorem ſimultatem ſuſpectus eſſet, conſiderabat, ſibi nequaquam vtilia fore inter Gothos ac Romanos percuſſa fœdera: ideoq; repente cum ſuis irruens, nonnullos ex barbaris interfecit. Hinc igitur & metu ſimul & ira percitus Alaricus, eadem via reuertitur.* ad obſidionem videlicèt Vrbis. eadem quoq; de Saro Zoſimus, cuius hiſtoria fine carens hic deſinit. Subdit verò Sozomenus: *Reuerſus Alaricus, Romam obſidione cinctam per proditionem capit.*

XVI. At quænam hæc, & à quibus iſta proditio? Egnatius ex Procopio rei geſtæ ſeriem acceptam ſe referre teſtatur, cùm ait[g]: *Aſtu autem barbarico capta Vrbs traditur in hunc fermè modum, quem Procopius ſolus ex omnibus, quos legi, tradat: vt mirer ab interprete vel rem totam diſſimulatam, vel cùm in mutilum Græcum codicem incidiſſet, non animaduerſam. Ille igitur in hanc ſententiam: Obſederat Romam Alaricus iam biennium, nec Honorius, qui Rauennæ deſidebat, aut ferre ſuppetias poterat, aut audebat. Nam cùm nihil minùs quàm de Vrbis ſalute ſolicitus eſſet, Stilichone interfecto, ducem exercitui minimè præfecerat, qui rem aduerſus Gothos miniſtraret. Vnde Gothis obſidendæ Vrbis cogitatio, Romano milite aut dilapſo, aut ſegniter rem agente. Verùm eam fruſtrà obſeſſam cùm vi expugnare non poſſent: ad dolum hoſtis barbarus vertitur. Profectionem in patriam ſimulat, trecentos iuuenes corporis & animi vipræſtantes deligit, quos Romanis Principibus dono det, inſtructos prius vt omni obſequio dominos ſuos promereri ſtudeant, & ad certā diem circa meridiem, cum Romani Principes ſomno vel otio vacarent, ad Aſinariam portam aduolent, interfectiſq; improuiſo inſultu cuſtodibus, portam ſibi præſto futuro aperiant. Interea Gothi cùm reditum, alia atq; alia deeſſe ſibi ſimulantes, differrent: trecenti illi iuuenes occaſione egregiè vſi, portam ſtato die ſuis aperiūt, & intromiſſus Gothus*

[g] Bapti. Egnat. Rom. Princip. l. 1 VRBS PRODITIONE CAPTA.

maiori ignominia quàm damno vrbem omnem populatur. hæc ex prætermisso fragmento Procopij Egnatius sibi vendicat, qui indigno ferens animo rem tantam relictam à maioribus silentio obuolutam (vt profitetur) illustrandam suscepit: vtinam non maioribus tenebris offudisset, cùm falsa narrans, quæ ad elucidationem historiæ pertinent, incuriâ prætermisit, remq; tantam vix quadraginta versuum dictione, quamuis curiosè studioseq; se elaborâsse demonstret, absoluit.

XVII. PROCOPII ASSERTIO VEL EGNATII DE VRBIS PRODITIONE REFELLITVR

Sed excipiat ictus Procopij nomen, quod ipse clypeum obijcit, liberans fidem suam, nec obijciamus de veritate codicis sibi tantummodò noti, qui præterijt Procopij accuratum interpretem. Est quod mireris, lector, tam breui narratione, tanta esse coagmentata mendacia. Vbi primùm, rogo, auctori innotuit, biennio perdurâsse Vrbis obsidionem, antequàm caperetur? Nonne libera fuit toto tempore quo Attalus imperauit, quem Alaricus in Imperij fastigium extulit? Nonne & prior est soluta obsidio, teste Zosimo & alijs omnibus huius ætatis scriptoribus, simulac fuit à Romanis pax auro redempta? Et quomodò illud subdit, post necem Stilichonis, vsque ad Vrbis expugnationem per biennium illud sine duce Romanum exercitum perseueraſſe, cùm ex Zosimo [a] constet electos plures, atque sæpè mutatos, nempe Turpilionem, Varanem, Vigilantium, inde Generidum, postea verò Constantium, vt prætermittamus dicere de his qui extra Italiam exercitibus duces præerant, vt de Heracliano in Africa, Saro qui Hunnos ducebat, & alijs aduersus Constantinum tyrannum & barbaros in Gallijs & Hispanijs militantibus? Et quid, quæso, opus fuit trecentos donare Romanis Gothos, quorum ope porta illis pateret Vrbis: cùm negatum numquam fuerit ijsdem qui vellent Gothi in Vrbe degere, semperq; moris fuerit, frequentes illic esse Gothos inquilinos? ob id namq; est illud Rutilij [b] de Vrbe à Gothis habitari solita:

[a] *Zosim. l. 5*

Et captiua prius, quàm caperetur, erat.

[b] *Rutil. Itiner. l. 2.*

Rursum verò vnde illud auctori, meridiè, cùm Romani somno torpescerent, ingressos per portam Asinariam Gothos, cùm S. Hieronymus [c] noctu captam esse significet? Siue igitur Procopius qui post centum annos hęc scripsit, siue auctor qui eum citat, hæc penitùs ipse confinxit, nullâ (quod non asserimus) hæc fide subsistunt, sicut nec quæ dicturi sumus.

[c] *Hier. epi. 16.*

XVIII. DE PROBA FALTONIA COMMENTVM REFELLITVR.

Scimus enim alios iactâsse, Vrbem Alarico traditam proditione Probæ Faltoniæ vxoris Adelphij Senatoris, commiseratæ Romanos longâ obsidione vallatos fame & peste perire. Sed nulla quidem alia huius nominis fœmina hoc tempore Romæ vixisse reperitur, nisi illa de qua sæpè superiùs, Proba Faltonia Probi Præfecti Prætorio coniux, mater Iulianæ, auiaq; S. Demetriadis, de quibus sanctissimis fœminis multa superiùs pluraque proximè dicturi sumus. At quomodò id fieri contigisse potuit longioris obsidionis obtentu, cùm (vt apparet) nouissima obsidio ista perpaucis tâtùm diebus perdurauerit? & quod ipsi ex proditione compendium, cùm bonorum iacturam sit passa, vixque temulentorum barbarorum manus euaserit? Explosis igitur figmentis his pro arbitrio absq; antiquorum testificatione vulgatis, cuncta seriùs & accuratiùs expendamus, ac primùm quæ spectant ad diem ab Alarico captæ Vrbis, vt ex temporum elucidatione reliqua apertam vindicentur in lucem.

XIX. TEMPVS AC DIES CAPTÆ VRBIS.

Ingressum quidem fuisse hoc anno in Vrbem Alaricum nono Kalendas Septembris, qui Paulus diaconus falsò dicitur, auctor Miscellæ, scriptis prodidit: quem sequi potiùs quàm recentiores quosdam asserentes Vrbem à Gothis captam Kalendis Aprilis, iustè decernimus: siquidem id recitata nuper Honorij Imperatoris rescripta suadent, & in primis illud hoc anno datum octauo Idus Augusti [d], quo ob extinctam tyrannidem, liberatamque penitùs Rempublicam, omnes criminum reos à meritis pœnis absoluit, eos videlicet qui tyrannum Attalium secuti essent. nam cùm ipse Imperator dicat, liberatâ Rempublicam à tyrannica iniuria, planè significare voluit, ipsam liberatam ab Attalo, verè tyranno, cùm alioqui Alaricus non tyrannus, qui sibi assumpserit nomen Imperatoris, sed hostis potiùs dictus ab omnibus reperiatur. De Attalo quidem accipienda esse verba rescripti, nulla est penitùs dubitatio. Siquidem cùm plures Romanorum inuenti sint esse secuti Attalum, & in eius castris militâsse, nullus legitur transisse ad castra Gothorum, quorum causa eiusmodi fuerit lex sancienda. Porrò cùm consentiant omnes, captam Vrbem post pulsum Attalum: non potuit Kalendis Aprilis id euenisse.

[d] *l. 12. de in dul. crim. C. Theod.*

XX. *Hier. præf. in lib. 7. in Ezech.*

Rursus verò & illo etiam adducimur argumẽto, quòd constet testificatione S. Hieronymi [e], perfugos ab Vrbe ex Occidente in Orientem ex hac barbarorum inuasione peruenisse Hierosolymam hieme propinquante: quòd si talem fugam capessissent mense Aprilis, cuius Kalendis Vrbem captam volunt, certè quidem æstiuo saltem tempore eorum aduentus Hierosolymam contigisset. Sed benè congruit, vt qui expugnatâ Vrbe mense Augusti, fugâ sibi consulentes, Hierosolymam petierunt, peruenerint illuc appropinquante iam hieme. Sed hæc de tempore manifestiora reddentur ex his quæ hoc eodem anno inferiùs dicturi sumus, cum agemus de Concilio Carthaginensi, quod hoc anno antè Vrbis excidium celebratum est. Sic igitur quod ad tempus pertinet, cum antiquioribus affirmamus, hoc anno Domini quadringentesimo decimo, sub Consulatu Varanes, Alaricum Vrbem cepisse, à tempore postquàm ipsa fuit condita, secundùm Varronianam supputationem, anno millesimo centesimo sexagesimo secundo.

XXI. QVANTA CELERITATE ALARICVS VRBEM INVASIT.

His igitur de tempore captæ ab Alarico Vrbis elucidatis, iam ad reliqua, quæ obscura videri poterant, facilior erit ingressus; vt quod ait Sozomenus, Alaricum ob iniuriam acceptam à Saro, ad expugnandam Vrbem quantocyùs esse reuersum, & cinctam obsidione Romam proditione cepisse. ex quibus appareat hæc omnia confecta esse mense Augusti, post datum illud rescriptum Honorij octauo Idus eiusdem mensis Augusti. Quinetiam si insumpti in itinere temporis ratio habeatur, dicendum sit, eandem Vrbem vt accessit, Alaricũ ex improuiso cepisse: sed quorumnam proditione, nisi amicorũ, nimirùm eorum qui cum Attalo conspirârunt? Hinc videas S. Prosperum in Chronico dicere, Attalum priuatum regno, illud cessisse Gothis. Hinc & illud intelligas, quòd ob inopinatum ex improuiso Alarici in Vrbem reditum & in eam ingressum contigisse dicitur de Honorio, quòd cùm accepisset repentino nuncio, Romam perditam, nihil eiusmodi vel cogitantem, putâsse hoc ipsum de gallo gallinaceo, Roma nominato, esse renunciatum. Sanè quidem si quis ea in mentem reuocet, quæ ex Claudiano superiùs dicta sunt de immensa Alarici antè concepta fame potiundæ Vrbis, & nihil aliud animo die noctuque versantis, præterquam Romam capere: in eam planè sententiam veniet, cuncta quæ antehac ab eo acta sunt de Attalo ignauo homine in Imperium prouehendo, eodemque priuando, & cum Honorio pacem sanciendo, ea omnia ab ipso proditione molita esse, vt voti diu concepti compos fieret, atque pacis inuolucro, Honorio securo iam reddito & incauto, ita proditionem perfidus occultaret: cùm captatâ quâuis leui occasione ad excusationis prætextum, ad Vrbem inuadẽdam quàm festinè redierit, ipso Honorio nihil eiusmodi vel leuiter suspicante.

XXII. HONORIVS INVIDIAM PATITVR OB VRBEM A BARBARIS CAPTAM.

Cæterùm quod sui Imperij tempore post tot Vrbis regnantis sæcula contigerit illam à barbaris turpiter capi, Honorius grauissimam inuidiam passus est, à Gentilibus præsertim, qui eò magis ipsum Honorium impiũ esse dicerent, quo in Christiano cultu religiosior appareret. Verùm rem accuratiùs ex euentis considerantes, nonnisi in Gentilium iacturam idololatriæq; dispendium Vrbis cessisse cladem, omnes intelligent: ipsi verò Honorio, illis abolitis, pietatem, quâ sibi Deum cõciliauerat, magnoperè profuisse, rerum euenta perspicuè demonstrarunt, cùm ipse summus qui cuncta moderatur omnipotens Deus, & Alaricum è medio sustulit, & tyrannos in ipsum Imperium insurgentes deleuit, pacemque quam ne sperare qui-

dem

dem fas erat, ex inopinato restituit. Vt planè miraculo adscribendum sit, ipsum Honorium Imperatorem in Hispania, Britannia, Gallia, Italia, ac demùm Africa à barbaris atque tyrannis impeditum & obrutum, emersisse tãdem, atque superiorem his omnibus extitisse. At ne hæc vana assertione ostentata putes, quæ dicturi sumus, te reddent in omnibus facilè certiorem.

XXIII. Iam verò de his quæ contigerunt cùm Alaricus in Vrbem ingressus est, aggrediamur historiam: ac primùm tradita ab Orosio [a] hic reddamus, qui his verbis rem gestam prosequitur: *Adest Alaricus, trepidam Romam obsidet, turbat, irrumpit: dato tamen præcepto prius, Vt si qui in sancta loca, præcipueq; ad sanctorum Apostolorum Petri & Pauli basilicas confugissent, hos in primis inuiolatos securosq; esse sinerent: Tum deinde in quantum possent, prædæ inhiantes, à sanguine temperarent. Accidit quoque, quo magis illa Vrbis irruptio indignatione Dei acta, quàm hostis fortitudine, probaretur: vt beatus Innocentius Romanæ Ecclesiæ Episcopus, tamquam iustus Loth subtractus fuerit à Sodomis, occulta prouidentia Dei, apud Rauennam tunc positus, peccatoris populi non videret excidium. Discurrentibus per Vrbem barbaris, fortè vnus Gothorum idemq; potens & Christianus sacram Deo virginem iam ætate prouectam in quadam Ecclesiastica domo reperit. Cumq; ab ea aurum, argentumq; honestè exposceret: illa fideli constantia esse apud se plurimum, & mox proferendum spospondit ac protulit* (erant hæc vasa sacra in custodiam accepta, quæ haud absq; instinctu Spiritus sancti barbaro reuelanda putauit) *Dumq; expositis opibus, attonitum barbarum magnitudine & pondere ac pulchritudine, ignota etiam vasorum qualitate, intelligeret: virgo Christi ad barbarum ait: Hæc Petri Apostoli sacra ministeria sunt. Præsume, si audes: de facto tu videris. Ego quia defendere non valeo, neq; tenere audeo.*

[a] Oros. li. 7. c. 39.

VASA SACRA APVD VIRGINEM INVENTA.

XXIV. *Barbarus ad reuerentiam religionis timore Dei & fide virginis motus, ad Alaricum hæc per nuncium retulit. Qui continuò reportari ad Apostoli basilicam vniuersa, vt erant, vasa imperauit: virginem etiam, simulq; omnes qui se adiungerent Christianos, eodem cum defensione deduci. Ea domus à sanctis sedibus longo (vt ferunt) & medio interiectu Vrbis aberat. Itaque magno spectaculo omnium, dispositæ per singulos singula, & super capita elatæ palam aureæ atque argenteæ vasa portantur: exertis vndique ad defensionem gladijs pia pompa munitur: hymnis Deo Romanis barbarisq; concinentibus, publicè canitur: personat latè in excidio Vrbis salutis tuba, omnesq; etiam in abditis latentes inuitat ac pulsat: concurrunt vndiq; ad vasa Petri vasa Christi. Plurimi etiam Pagani Christiani professione, si non fide, admiscentur: & per hoc tamen ad tempus, quò magis confundantur, euadunt,* Christiani videlicèt. *Quantò copiosius aggregantur Romani confugientes, tantò auidius circumfunduntur barbari defensores.*

ALARICVS REVERITVS VASA SACRA REPORTARI IVBET.

XXV. *O sacra & ineffabilis iudicij diuini discretio? O sanctum istud & salutare flumen, quod parua exortum domo, dum beato alueo in sanctorum sedes tetendit, oberrantes periclitantesq; animas in salutis sinum pia rapacitate peruexit? O præclara illa Christianæ militiæ tuba, quæ generaliter cunctos dulcissimo ad vitam modulamine inuitans, quos ad salutem inobedientes non suscitauit, inexcusabiles reliquit ad mortem? Mysterium hoc, quòd in transferendis vasis, dicendis hymnis, ducendis populis fuit, tanquam magnum cribrum fuisse arbitror, per quod ex congregatione populi Romani, tamquam ex magna massa frumenti, per omnia ex vniuerso ambitu ciuitatis latebrarum foramina effluxere grana viua, siue occasione, siue veritate commota: omnia tamen de præsenti salute credentia, ex horreo Dominicæ præparationis recepta sunt. Reliqua verò sicut stercora & velut paleæ, ipsa vel incredulitate, vel inobedientia præiudicata, ad exterminium atque incendium remanserunt. Quis hæc perpendere plenis miraculis, quis prædicare dignis laudibus queat? Tertia die barbari, quam ingressi Vrbem fuerant, sponte discedunt. facto quidem aliquantarum ædium incendio, sed ne tanto quidem, quanto septingentesimo conditionis eius anno casus esset erat. Nam si exhibitam Neronis Imperatoris sui spectaculis inflammationem recenseam, proculdubio nulla comparatione æquiparabitur, secundum id quod excitauerat lasciuia Principis, hoc quod nunc intulit ira victoris. Neque verò Gallorum meminisse in huiusmodi collatione debeo: qui continuo penè anni spatio incensæ euersæq; Vrbis attritos cineres possederunt. Et ne quisquam fortè dubitaret ad correctionem superbæ lasciuiæ & blasphemæ ciuitatis hostibus fuisse permissum: eodem tempore clarissima Vrbis loca fulminibus diruta sunt, quæ inflammari ab hostibus nequiuerant.* hæc modò Orosius: eadem quoque, deq; vasis ad basilicam sancti Petri deferri iussis Cassiodorus [b] enarrat.

SOLEMNIS PROCESSIO AD S. PETRI BASILICAM.

[b] Cassiod. Var. l. 12. ep. 20.

Quis, rogo, ista altâ mente considerans, non intelligat haud aliam ob causam à Deo ingredi permissum in Vrbem Alaricum, quàm vt in ignominiam idololatrarum pararet nobilem religionis Christianæ de Gentilitate victa atque prostrata triumphum? Sic Deus voce suâ intercidens, secundùm illud Dauidicum [c], flammam ignis: & quod in ea lucis est atque splendoris, ab incendio illatæ cladis segregans, Christianis illuxit: incendium autem in impios suit impetu barbarici furoris longè lateque grassari: vt non secùs ac olim, percutiente Deo [d] AEgyptios, planctus eorum in aures omnium increbresceret, contrà verò in terra Gessen pij immunes essent, cantantes in vijs Domini, adeò vt vox exultationis & salutis in iustorum tabernaculis audiretur, in ipsis, inquam, Christianorum Ecclesijs, in quas edicto Regis tutum pateret effugium: vt numquam planè nobiliorem viderit Roma triumphum, vbi vno momento ad libertatem atque salutem totasy la libertatis ac securitatis sedis fuerint reserata, quot erant in Vrbe Christianorum Ecclesiæ. Non defuit tanto triumpho pompa, longo itineris ductu procedentibus, ac præcinentibus Deo laudes innumeris Christianis, ex victis vno momento magno miraculo victoribus redditis, & qui cum alijs nuper barbarorum videbantur esse captiui, ipsos barbaros prædâ onustos ducentibus in triumphum: vt planè Propheticum [e] illud impletum fuerit: *Et erunt capientes eos qui se ceperant, & subijcient exactores suos.* Qui enim cæperant illos Ghoti, quique aurum barbarico exigebant imperio, ijdem ipsi reuerentiâ subacti numinis, sacris vasis humilem exhibent famulatum, asseruant, portant, atque ad basilicam Apostolorum Principis fidâ custodiâ exertis gladijs comitãtur armati. vt planè apparuerit, diuinâ potentiâ, impellente numine, vincentes barbaros ceu captiuos consecutos esse victores, quos ceperant Christianos.

[c] Psal. 82.

[d] Exo. 8. 9

[e] Esaiæ 14

XXVII. VIS CHRISTIANÆ RELIGIONIS.

Quantâ hæc admiratione atque stupore digna, in ipso grassationis impetu furentes barbaros, mites esse redditos & obsequentes? Sed (quod omnem excedit humanum captum) ijdem ipsi Gothi Arianâ imbuti perfidiâ, Orthodoxorum implacabiles hostes, & (quod præterita tempora docuerunt) hæreticorum omnium crudelissimi: cùm iam liberum nacti essent imperium in sedem illam, à qua scirent sæpè se fuisse damnatos, atque hactenùs condemnari, omnem exercendi sæuitiam: tanto honore ex insperato eius Ecclesias cumulârunt, vt non ipsas tantùm illæsas esse voluerint, sed omnes ad eas confugientes esse securos, quinetiam & vasa sacra inuenta, quantumlibet rabidâ fame inhiarent auro, illæsa tamen illa reliquerint, & custodita, religioseque seruata voluerint, exhibentes illis quòd religioni deberetur obsequium, veritati seruitium, numini cultum, & principatui famulatum, dum quæ clandestinè fuerãt è basilica Vaticana sublata, & cum timore translata, summâ curârunt gloriâ vehi, publicoque apparatu reduci, atque securè deduci. Quàm superârunt tam egregio facto Philistæos Gothi? Sublatam illi Arcam [f] Domini, diuque retentam, nonnisi plagis affecti, malis compulsi, coacti flagellis, eius restituendæ tandem consilium inierunt, atque demùm ignobili impositam plaustro bestiarum indomitarum eam trahentium arbitrio reliquerunt. Inuenta verò isti, non vi sublata vasa, nec lignea, sed aurea, dona munifica & mirifica religiosissimi Constantini, nec auferre tantùm, sed nec tangere ea ausi, haud passi sunt, vbi erãt inhonorata relinqui, sed omni curârunt celebritatis pompâ transferri, facti ijdem ipsi animati currus atque simul ipsorum aurigæ. Addidisset & sua Alaricus, puto, munera, sed sciebat à Catholicis respui Arianorum oblationes.

[f] 1. Reg. 16

XXVIII. SALVS VICTIS IN CHRISTO

Viditne vmquam Româ talem triumphum? Spectauit illa sæpiùs victores duces suos trahere victos hostes, & superatos barbaros vinctos duci à militibus captiuos: nunquam tamen intuita est victos Romanos ad louem Capito-

pitolinum vincentes barbaros redditos obsequentes cum pompa perducere. Sed vidit hoc tempore in triumpho Christi tantum Roma miraculum, victores Gothos, Arianos hæreticos, hostes Ecclesiæ, Imperij perduelles, truces barbaros, spontaneo obsequio, longissimo itineris tractu sequi victos, non Capitolium, vbi idololatriæ sedes erat, sed in Vaticanum, vbi veræ religionis super firmam petram, titulo Petri, solida iacta fuerant fundamenta. Vidit (quod maioris gloriæ erat) Romanos illos idololatras hostes licèt implacabiles Christi, volentes, sed inuitos, refractarios, sed sponte currentes, salutis cupidos concito gradu ferri ad eum qui Saluator est omnium nominatus: vt iam certò experirentur exemplo, de Christo intelligendum esse decantatum olim oraculum Sibyllinum [a] de Rege venturo, ad quem confugerent, qui salui esse cuperent: cùm vnam hanc tantùm scirēt victis patere ad vitam viam, in reliquo autem non ignorarent quòd

Vna salus victis nullam sperare salutem.

Sicque pertinaces atque rebelles facto profiteri coacti sunt, quòd verbis obstinatè negarent. Vides igitur Imperium Christi vincentibus barbaris imperare, & Romanos deorum cultores inuitos licèt ad spontaneum obsequium cogi. Addit ad pompam triumphi hæc Isidorus [b]: *Qui extra loca martyrum erant, & nomen Christi vel sanctorum nominabant, & ipsis simili misericordia hostilis furor pepercit, sic euaserunt multa millia Romanorum, quibus Gothi propter Christum misericorditer pepercerunt.* hæc ipse. At de Christianæ religionis triumpho in captiuitate satis.

XXIX. DE CAPTA VRBE HIERONYMVS.

Cæterùm antequàm qui verè Christiani essent, à Gothis explorati penitùs haberentur: contigit ex ijs aliquos, veluti Gentiles religionem simulantes, malè haberi, vt accidit sanctæ Marcellæ, insigni illi atq; clarissimæ fœminæ, de qua plura superiùs: quæ vnà cum Principia filia, incognitæ quęnam essent, à barbaris tentę fuêre, cognitæ verò dimissæ, vt S. Hieronymus narrat [c]: qui ita exorsus de Vrbe capta ab Isaiæ [d] vaticino: *Moab nocte capta est, nocte cecidit murus eius.* & vsurpans illud Psalmistæ [e]: *Deus venerunt Gentes in hæreditatem tuam, &c.* atq; illos poëtæ versus [f]:

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut possit lachrymis æquare dolorem?
Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
Plurima perq; vias sparguntur inertia passim
Corpora, perq; domos, & plurima mortis imago.

XXX. [g] *Hier. epi. 154.*

Cùm interim (inquit) *in tanta confusione rerum Marcellæ quoque domum* (quæ erat in Auētinoq) *cruentus victor aggreditur. Sit mihi fas audita loqui, immo à sanctis viris visa narrare, qui interfuerunt præsentes, qui te dicunt in periculo quoq; ei fuisse sociatam. Intrepido vultu excepisse dicitur introgressos, cumq; poscerentur aurum, & defossas opes vili excusaret tunica, non tamen fecit fidem voluntariæ paupertatis. Cæsam fustibus flagelliscq; aiunt non sensisse tormenta: sed hoc lacrymis, hoc pedibus eorum prostrata egisse, ne te* (Principiam filiam scilicèt, ad quam scribit) *à suo consortio separarent, ne sustineret adolescentia, quod senilis ætas timere non poterat. Christus dura corda mollivit, & inter cruentos gladios inuenit locum pietas. Cumq; & illam & te ad beati Apostoli Pauli basilicam barbari deduxissent, vt vel saltem vobis ostenderent, vel sepulchrum: in tantam lætitiam dicitur erupisse, vt gratias ageret Deo, quòd te integram sibi reseruasset, quòd pauperem illam non fecisset captiuitas, sed inuenisset, quòd egeret quotidiano cibo, quòd satura Christo non sentiret esuriem, quòd & voce & opere loqueretur* [h]: *Nuda exiui de vtero matris meæ, nuda & redeam.* Qui ergo inuenta sacra vasa barbari, vt illæsa seruarent, attulerunt ea in basilicam S. Petri: ijdem Gothi inuentas sanctissimas fœminas atq; cognitas, viua pretiosiora Christi vasa, ad Apostoli Pauli basilicam viâ Ostiēsi positam perduxerunt, quo (vt euentus docuit) custodirentur intactæ.

XXXI. [i] *Hier. epi. 16.* DE MARCELLÆ ET PAMMACHII OBITV.

Cæterùm paucos post dies eamdem S. Marcellā ex hac vita migrâsse, idem S. Hieronymus docet, cùm subdit 1: *Post aliquos dies, sano, integro, vegetoq; corpusculo, obdormiuit in Domino, & te paupertatula suæ, immo per te pauperes reliquit hæredes, claudens oculos in manibus tuis, reddens spiritum in tuis oculis, dum inter lacrymas tuas illa rideret conscientia vitæ bona, & præmijs futurorum.* hæc S. Hieronymus, qui hoc tempore cū elucubraret commentarios super Ezechielē, vno eodemq; nuncio obsidionem Vrbis, eandemq; captam audiuit, simulq; sanctæ Marcellæ atq; cari Pammachij ad Deum trāsitum: nam ibi ista ipse præfatur [k]:

Transire (inquit) *cupiebam*, post interpretationē scilicèt elaboratam in Isaiam, *& extremam* (vt dicitur) *manū operi imponere Prophetali. Et ecce subitò mors mihi Pammachij atq; Marcellæ, Romanæ vrbis obsidio, multorumq; fratrum & sororum dormitio nunciata est. Atq; ita consternatus obstupui, vt nihil aliud diebus ac noctibus, nisi de salute omnium cogitarem, meq; in captiuitate sanctorum putarem esse captiuum, nec possem prius ora reserare, nisi aliquid certius discerem, dū inter spem & desperationem solicitus pendeo, aliorumq; malis me crucio. Postquàm verò clarissimum terrarum omnium lumen extinctum est, immo Romani Imperij truncatum caput, & (vt verius dicam) in vna Vrbe totus Orbis interijt, obmutui* [l] *& humiliatus sum, & silui de bonis*, &c. hæc Hieronymus: quibus significat, paulò post expugnatam Vrbem S. Marcellam diem clausisse extremum, cuius memoriam reddunt Ecclesiasticæ tabulæ anniuersariâ die, sed nō quâ ipsa obijt, verùm quâ decentiori sepultura donata, translata est, pridiè Kalend. Februarij, cùm Pammachij, qui eodem tempore obijt, dies natalis agatur tertio Kalendar. Septembr. Qui igitur sanguine coniuncti erant, & vitæ sanctæ instituto collegæ (ambo enim monasticam excoluerant disciplinam) ijdem obierunt hoc eodem anno. De his post tot tantaq; superiùs dicta, illud satis ad vtriusque laudem, quod S. Hieronymus in præfatione ad eosdem in Danielem: *Obsecro* (inquit) *vos, Pammachi φιλομαθέστατε & Marcella vnicum Romanæ sanctitatis exemplar, iunctos fide & sanguine, vt conatus meos vestris orationibus adiuuetis, &c.* hęc quidem ad eos scripsit anno superiori Hieronymus, antequàm in Ezechielem commentaria elaboraret.

XXXII.

Porrò quæ diximus ipsos barbaros exhibuisse S. Marcellæ atque Principiæ filiæ pietatis & humanitatis officia, cùm, ne quid pati ab alijs barbaris cogerētur, eas securitatis causa perduxerunt in dictam basilicam S. Pauli: accipe quid in hanc sententiam S. Augustinus [m] affirmet in ipsos ingratos atque obstinatos Gentiles, scribens ad Marcellinum: *An non etiam illi Romani Christi nomini infesti sunt, quibus propter Christum barbari pepercerunt? Testantur hoc martyrum loca, & basilicæ Apostolorum, quæ in illa vastatione Vrbis ad se confugientes suos alienosq; receperunt. Huc usque cruentus sæuiebat inimicus, ibi accipiebat limitem trucidatoris furor: illo deducebantur à miserantibus hostibus, quibus etiam extra ipsa loca pepercerant, ne in eos incurrerent, qui similem misericordiam non habebant. Quitamen etiam ipsi alibi truces atque hostili more sæuientes postea quàm ad loca illa veniebant, vbi fuerat interdictum quod alibi iure belli licuisset tota feriendi refrenabatur immanitas, & captiuandi cupiditas frangebatur. Sic euasserunt multi* (Gētiles scilicèt) *qui nunc Christianis temporibus detrahunt, & mala quæ illa ciuitas pertulit, Christo imputant, &c.* eādem quoq; aduersus eosdem inculcat inferius.

XXXIII. GOTHI HONORE PROSECVTI ECCLESIAS.

Est & aliud exemplum perductæ ad sancti Petri basilicam Christianæ mulieris, vt viro suo conseruaretur intacta; quod Sozomenus [n] describit his verbis: *Ego* (inquit) *quod mihi tum Ecclesiastica dignum historia contigisse visum est, litteris commendabo: declarat enim vir barbari factum pium, & fortitudinem mulieris Romanæ in conseruanda castitate, vtriusque autem Christiani, sed non eiusdem sectæ: quandoquidem ille Arianam, hæc Nicænam doctrinam sectabatur. Hāc igitur perquam formosam conspicatus iuuenis quidam Alarici miles, pulchritudine captus, ad concubitum trahebat: reluctantem verò, ac viduersantem ne quid obscœni pateretur, ille stricto gladio se interfecturum minabatur, & interim summam illi cutem in collo, quasi qui ob amorem parceret, perstringebat. Tum illa multo perfusa sanguine, collum gladio subiecit: optabilius sibi rata mori cum castitate, quàm viuere expertam virum alium, quàm illum cui legitimo matrimonio iuncta erat. Barbarus igitur cùm etiammum maiore cùm terrore illam adortus, nihil adhuc perficeret, admiratus eam ob castitatem, duxit in Ecclesiam Apostoli Petri, & tradidit custodibus, & expensis in eius sustentationem sex aureis, iussit vt custodirent marito suo.* hæc Sozomenus.

XXXIV. [n] *Sozo. l. 9. cap. 10.* FEMINÆ CHRISTIANÆ CONSTANTIA.

[a] *Cicero de Diuin. l. 2.*

[b] *Isidor. li. de Mundo.*

[c] *Hier. epi. 16.*

[d] *Isai. 15.*

[e] *Psal. 78.*

[f] *Virg. Aen. 2.*

[k] *Hie. præf. in li. 1. comment. in Ezech.*

[l] *Psal. 38.*

[m] *Aug. de Ciuit. Dei l. 11. c. 1. et 7*

XXXV.

CAPTA VRBE FVGAM ARRIPIVNT PLVRIMI HIEROSOLYMAM.

Insuper & illud tunc quidem accidit, vt cùm barbari Vrbem ingressi essẽt, quotquot fugam arripere valuerũt, eam protinùs capesserent. Est de his locuples testis sanctus Hieronymus, cum ab Vrbe profugos Hierosolymam nauigantes, Bethlehẽ excepit hospitio. Audi ipsum, cùm expositionis in Ezechielem iam tertium librũ inchoaturus, dolens ac lugens ista præfatur, stupens ad nouum casum [a]: *Vera sententia est, Omnia orta occidunt, & aucta senescunt. & alibi: Nihil est enim opere & manufactum, quod non conficiat & consumat vetustas. Quis crederet, vt totius Orbis extructa victorijs Roma corrueret, vt ipsa suis populis & mater fieret & sepulchrum? vt tota Orientis, AEgypti, Africæ littora olim dominatricis Vrbis seruarum & ancillarum numero complerentur? vt quotidiè sancta Bethlehem nobiles quondam vtriusque sexus, atq; omnibus diuitijs affluentes, susciperet mendicantes? Quibus quoniam opem ferre non possumus, condolemus, & lacrymas lacrymis iungimus: occupatiq; sancti operis sarcina, dum sine gemitu confluentes videre non patimur, explanationes in Ezechielem & penè omne studium omisimus, Scripturarumq; cupimus verba in opera vertere, & non dicere sancta, sed facere.* ac rursùm inferiùs [b]: *Nec* (inquit) *iactamus, vt quidam forsitan suspicantur, fratrum susceptionem: sed morarum causas simpliciter confitemur: præsertim cùm Occidentalium fuga, & sanctorum locorum constipatio, nuditate atq; vulneribus indigentium, rabiem præferebat barbarorum: quos absque lacrymis & gemitu videre non possumus. Illam quondam potentiam & ignorationem diuitiarum ad tantam inopiam peruenisse, vt tecto & cibo & vestimento indigeat: & tamen nequaquam duri quorumdam atque crudeles animi emolliuntur, dum pannos eorum ac sarcinulas discutiunt, aurum in captiuitate quærentes.* hæc ipse de profugis. sed subdit hæc de sua ipsius ætate: *Accedit* (inquit) *ad hanc dicendi difficultatem, quòd caligantibus oculis senectute, & aliquid sustinentibus beati Isaac [c], ad nocturnum lumen nequaquam valeamus Hebræorum volumina relegere, qui etiam ad Solis dieiq; fulgorem, litterarum nobis paruitate cæcantur. Sed & Græcorum commentarios fratrum tantùm voce cognoscimus.* hæc ibi de se ipse. Qui quidem tantæ Vrbis casu Orbem pariter ruiturum existimauit, vnde in sequẽtis commentarij præfatione hæc ingerit [d]: *Pascitur his animus, & obliuiscitur sæculi calamitatum, quod in extremo fine iam positum cõgemiscit ac parturit, donec qui timet [e], de medio fiat, & pedes statuæ [f] quondam ferret fragilitate digitorum fictilium conterantur: Cadit mundus, & ceruix nostra non flectitur, &c.*

[a] Hie. præf. in Ezech. lib. 3.
[b] Hie. præf. in lib. 7. in Ezech.
[c] Gen. 27.
[d] Hie. præf. in lib. 8. comment. in Ezech.
[e] 2. The. 2
[f] Dan. 2.

XXXVI.

IGILIVM INSVLA PERFVGIVM ROMANORVM.

At quod ad profugos spectat ab Vrbe recedentes: Romani diuersa loca ad êre. In Orientem enim alij (vt vidimus) abeuntes, Hierosolymam petiêre: alij verò ad proxima loca, nempe in insulas Tyrrheni pelagi confugêre. Nã Rutilius hæc de Igilij insula g:

[g] Rutil. Itiner. l. 1.

Eminùs Igilij siluosa cacumina miror,
Quam fraudare nefas laudis honore suæ.
Hæc proprios nuper tutata est insula saltus
Siue loci ingenio, seu domini genio:
Gurgite cùm modico victricibus obstitit armis,
Tanquam longinquo dissociata mari.
Hæc multos lacera suscepit ab vrbe fugatos:
Hic fessis posito certa timore salus.
Plurima terreno populauerat æquora bello
Contra naturam classe timendus eques.
Vnum, mira fides, vario discrimine portum
Tam prope Romanis, tam procul esse Getis.

hæc ipse. Porrò sicut complures Romanorum in Igilium insulam adiêre, ita etiam alios ipsorum in alias eiusdem ponti insulas tunc nauigio transmigrâsse, quis dubitat?

XXXVII. DE PROBA CVM SVIS FVGIENTIBVS IN AFRICAM.

Sed & alij trans mare etiam in Africam confugerunt, inter quos fuêre clarissimæ fœminæ, de quibus superiùs sæpè mentio facta est, nempe Proba, & ipsius filia Iuliana, ambæ viduæ, atque neptis Demetrias, eiusdem filia Iulianæ, quibus haud feliciter ad fugam Africa patuit: ibi enim Heraclianum Comitem inuenerunt, qui sub specie tutandi Honorij Imperium aduersus barbaros ingruentes, tyrannide sibi Africã vẽdicarat. Vt planè his acciderit quod est apud Prophetam [h]: *Quomodò si fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrsus, & ingrediatur domum, & innitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber.*

[h] Amos 6.

Sed videamus primùm, quæ de eadem Proba sanctus Hieronymus aggreditur enarrare [i]: *Quis* (inquit) *hoc credat? Proba illa omnium dignitatum & cunctæ nobilitatis in orbe Romano nomen illustrius, cuius sanctitas & in vniuersos effusa bonitas etiam apud barbaros venerabilis fuit, quam trium liberorum, Probini, Olybrij, & Probi non fatigarunt ordinarij Consulatus: & cùm incensis direptisq; domibus in Vrbe captiuitas sit, nunc habitas venundare dicitur possessiones, & facere sibi amicos de iniquo mamona [k], qui se recipiant in æterna tabernacula: vt erubescant omnes Ecclesiastici ministerij gradus, & cassa nomina monachorum, emere prædia, tanta nobilitate vendente. Vix barbarorum effugerat manus, & auulsas de complexu suo virgines fleuerat: cùm subitò intolerabili (quod numquam timuerat) amantissimi filij orbitate percutitur, & quasi futura virginis Christi auia, spe futurorum mortiferum vulnus excepit, probans in se verum esse, quod in lyrico carmine super iusti præconio dicitur [l]:*

Si fractus illabatur Orbis,
Impauidum ferient ruinæ.

& post multa de iustorum fiducia ex diuinis oraculis petita, hæc subdit: *Cur ista replicauerim, sequens sermo monstrabit. Quæ de medio mare fumantem viderat patriam, & fragili cymbæ salutem suam suorumq; commiserat, crudeliora inuenit in Africa littora. Excipitur enim ab eo, quem nescias vtrùm auarior, an crudelior fuerit: cui nihil dulce præter vinum & pretium* (erat hic Heraclianus ab Honorio illuc post necem Stilichonis missus, quẽ aduersus Attalum inuadentem Africam strenuè se gessisse vidimus) *& qui sub occasione partium clementissimi Principis, sæuissimus omnium extitit tyrannorum: & vt aliquid loquar de fabulis poëtarum quasi Orcus in tartaro non tricipitem, sed multorum capitum habuit Cerberum, qui cuncta traheret ac laceraret. Hic matrum gremijs abducere pactas, negotiatoribus & auidissimis mortalium Syris nobilium puellarum nuptias vendere, non pupillorum, non viduarum, non virginum Christi inopiæ parcere, magisq; manus Rogantium spectare, quàm vultus. Hanc feram Charybdim, Scyllamq; succinctam multis canibus, fugiens barbaros, matrona sustinuit, qui nec naufragijs parcerent, nec captiuitatibus flecterentur. Imitare, crudelis, saltem hostem Romani Imperij. Brennus nostri temporis* (nempe Alaricus) *tantum quod inuenerat tulit: tu quæris quod non inuenis. Et mirantur æmuli* (virtus enim semper inuidiæ patet) *cur tantarum secum pudicitiam tacita proscriptione mercata sit: cùm & ille partem dignatus sit accipere, qui totum potuit auferre, & hæc quasi Comiti negare non ausa sit, quæ se intelligebat sub nomine priuatu dignitatis tyranno seruientem?* hæc S. Hieronymus de Heracliano: cuius vigente tyrannide, nonnisi redemptâ magno pretio pace, licuit Probæ cum suis in Africa habitare.

[i] Hier. ep. 8
[k] Luc. 16.
[l] Horat. lib. 3. ode. 3.

XXXIX. QVÆ PASSA PROBA CVM SVIS IN AFRICA AB HERACLIANO.

XL. DE FILII S. PROBÆ OBITV.

Qui autem hic dicitur à S. Hieronymo defunctus Probæ filius cùm barbarorum manus effugisset, vnde id accidisse pateat capta Vrbe: superiùs verò cùm idem dicat, ante eius filium decessisse, quàm Vrbs caperetur: ne putes hic ipsum hallucinatum esse S. Hieronymum, sed memoriâ repete, quod superiùs diximus, fuisse sanctissimæ fœminæ vt nuper dictum, tres filios, quorum Olybrius ante Vrbis excidium ex hac vita subductus est, de quo hæc ipse superiùs [m]: *Pius filius, vir amabilis, clemens dominus, ciuis affabilis, Consul quidem in pueritia, sed morum bonitate Senator illustrior: felix morte sua, qui non vidit patriam corruentem, immò felicior sobole, qui Demetriadis proauiæ nobilitatem insigniorem reddidit Demetriadis filiæ perpetua castitate.* Ex hoc loco sancti Hieronymi & duobus alijs sancti Augustini, emendamus quod auctoritate antiquarum inscriptionum, quæ à nobis positæ sunt in fine Tomi superioris, & auctoritate Augustini alicubi dicentis Iulianam filiam Probæ, posuimus, cum tamen revera Probam non matrem Iulianæ, sed socrum, Iulianamque non filiam, sed nurum eius fuisse, idem sanctus Augustinus pluries docet, vt in epistola ad Probam de orando Deum, & in libro ad Iulianã ipsam de bono viduitatis, in quibus eius scriptis illa socrus, ista nurus nominata reperitur, quibus consentiunt quæ audisti hic ex Hieronymo recitata, dum Demetriadẽ filiam filij Probę fuisse habet, vt de his nulla penitus dubitatio esse possit. Sed quærendũ adhuc remanet, quæ fuerit illa Iuliana quæ in recitatis inscriptionibus dicitur filia Probæ, ab hac Iuliana matre Demetriadis planè diuersa.

[m] Hier. ead. epi. 8.

Quomodò autem eadem Probæ neptis Demetrias post annum, cótemptis nuptijs, se Deo dicauit, suo loco dicturi sumus.

XLI. DEMETRIAS CAPTA A GOTHIS

Hic verò tantùm de ea referam, quæ Romæ hoc anno passa est, dum Aniciorum insigniores illas ædes Gothus inuasit, ex ipsius verbis, quibus se ipsam compellat dicés [a]: *Dudum inter barbaras tremuisti manus: auiæ & matris sinu & pallijs tegebaris. Vidisti te captiuam, & pudicitiam tuam non tuæ potestatis: Horruisti truces hostium vultus: raptas virgines Dei gemitu tacito conspexisti.* hæc ipsa apud S. Hieronymum. Accidit namque, quod cùm Alaricus Gothorum Rex publicâ testatione parcendum tantùm Christianis edixerit, & qui in Ecclesijs Vrbis inuenirentur: qui tunc extra illas reperti essent, loco hostium habiti, nec cogniti Christiani, à barbaris malè mulctati fuerint, quos compertos posteà esse Fideles, barbaricus furor venià dignos existimauit. Sic namque contigit, Marcellam cum Principia Filia, & Probam cum Iuliana nuru & Demetriade nepte à barbaris esse tentas, posteà verò esse dimissas. Cæterùm quòd non omnium Gothorum eadem esset humanitas atq; religio, vel metus Alarici, vt eius edicto parerent, non omnibus in tot miserijs cæ felicitas obtigit, vt apprehensæ fœminæ dimitterẽtur à barbaris: nam complures extra Ecclesias repertas sacras virgines ijdem secum duxerunt, quas à Probra ac Demetria deploratas sanctus Hieronymus tradit. Ex his & Gentilibus detrahendi Christianis, comparatum est inter alia argumentum. de quibus S. Augustinus [b]: *Magnum* (inquit) *sanè crimen se putant obijcere Christianis, cùm eorum exaggerantes captiuitatem, addunt etiam stupra commissa, non solum in aliena matrimonia, virgines q; complures, sed etiam in quasdam sanctimoniales, &c.* Sed haud quidem per vim illatam dispẽdium pati posse virginitatem, ipse pluribus docet. Qui igitur in Christianos erant insensi Romani Gentiles, in ipsorum inuidiam mala omnia, quæ in hac Vrbis clade acciderant, mirum in modum exaggerabãt: cùm tamen S. Augustinus pluribus doceat, longè grauiora Romanum populum à suis ipsius ciuibus accepisse detrimenta, quàm modò Gothus intulerit: adeò vt post multa illud fidenter inculcare non dubitet [c], vnà post remâ Syllanâ tabulâ plures esse iugulatos Senatores, quã Gothi expoliare potuerint. Improperabant multos Christianorum amisisse substantias, fame necatos, mortalitate extinctos, caruisse etiam sepulchro. illud nó prætermittam, quod vetus Inscriptio in lucem protulit, tunc etiam accidisse, vt Dionysius diaconus, idemq; professione medicus, insignis pietatis clericus abduceretur captiuus à Gothis, qui tamen eum vt dominum coluêre. accipe de his egregium epitaphium [d]:

Hic Leuita iacet Dionysius artis honestæ
Functus & officioso quod medicina dedit.
Huius Dogma manus famæ dulcedine capta
** Dispexit pretij sordida lucra sequi*
Sæpe salutis opus pietatis munere iuuit
Dum refouet tenues dextera larga viros
Obtulit ægrotis venientibus omnia gratis
*Impleuit *factus quod docuit monitis*
Laudibus ætheriis famulatus mente fideli
Destitit illicitis actibus esse reus
Amissis opibus robur non perdidit vllum
Quo patiens prædæ tempore diues erat
Ars veneranda fidem fidei decus extulit artem
Hæc studij titulos altera mentis habet
Ciuibus ac socijs qualis fuit inde probatur
Quem potuit victor hostis amare suus
Postquam Romana captus discessit ab vrbe
Mox sibi iam Dominus subdidit arte Getas
**Os ceruis manibus vitam committere fecit*
Quorum mortiferos pertulit ante metus.

Sed omnia electis benè cedere, & ex malis omnibus lucrũ contrahere, idem pluribus monstrat [e]: cùm alioqui calumniosè ea omnia Gentiles amplificarent.

Etenim non omnes eadem subijsse mala, sed plurimos euasisse, idem Augustinus de his agens perspicuè satis ostendit, atque ait [f]: *Ab Vrbe autem Roma quam multi exierunt, redituri sunt? quam multi miserunt, & euaserunt? quam multi in locis sanctis nec tangi potuerunt?* idemque alibi sic rem totam paucis absoluit [g]: *Quidquid igitur vastationis, trucidationis, depræ dationis, concremationis, afflictionis in ista recentissima Romana clade commissum est: fecit hoc consuetudo bellorum. Quod autem more nouo factum est, quòd inusitata rerum facie immanitas barbara tam mitis appareat, vt amplissimæ basilicæ implendæ populo, cui parcerentur, eligerentur & decernerentur, vbi nemo feriretur, vnde nemo raperetur, quò liberandi multi à miserantibus hostibus ducerentur, vnde captiuandi nulli, nec à crudelibus hostibus abducerentur: hoc Christi nomini, hoc Christiano tempori tribuendũ, quisquis non videt, cæcus: quisquis videt, nec laudat, ingratus: quisquis laudanti reluctatur, insanus est. Absit vt prudens quisquam hoc feritati imputet barbarorum. Truculentissimas & sauissimas mentes ille* (Christus videlicet) *terruit, ille refrenauit, ille mirabiliter temperauit, &c.* Sed quid ampliùs? Idem Augustinus [h] satis euidenti demonstratione palàm facit, impietate Gentilium talia pati commeruisse Vrbem, cultu verò Christianæ religionis factum ne penitùs interiret. Idque pro concione populum contestatus, publicè professus est, illa refricans quæ dicta sunt de Rhadagayso: nimirùm non datum illi Vrbẽ capere, qui maiori venerat apparatu, quòd Gentilis esset, deorum cultor: sed concessum id Alarico Christiano, deorum hosti, in ipsorum desolationem: quæ etiam alibi, vt patientia omnibus ob oculos poniti [i]. sed nos qui hæc superiùs pertractauimus, hic omittimus recensere.

XLIII.

Quod igitur de capta Vrbe (vt dictum) inuidia summa aduersus Christianos à Gentilibus vbique locorum ac iugi querela ipsorum omnium conflaretur: necessitas compulit aduersus hæc Christianos Episcopos pro concione disserere, atque calumniosè obiecta refellere: inter quos S. Augustinus in his multus fuit, qui eo argumento peculiarem tractatum habuit [k]. Sed quàm locupletissimè de his egit, libris viginti duobus de Ciuitate Dei contra Paganos, scribens ad Marcellinum. Hoc quidem opus plurimorum annorum spatio ab eo elucubratum, ex eodem apparet: siquidem de eo ipse: *Quod opus* (inquit [l]) *per aliquot annos me tenuit, eò quòd alia multa intercurrebant, quæ differre non oporteret, & me prius ad soluendum occupabant, &c.* Inchoatum igitur opus anno sequenti esse ab Vrbis excidio, idem affirmat, vt ex his quæ ad Euodium scripsit [m] potest intelligi, tresque primùm scripsisse libros, deinde verò edidisse duos alios, reliquos verò vsque ad decimum octauum, longo elapso temporis interuallo, perfecit: Sed quoto Domini anno? Quadringentesimo vndetrigesimo: quod ex ipsius verbis facilè colligi potest, dum in ipso libro decimooctauo numerat à [n] Consulatu Theodori annos fermè triginta: cumq; constet ipsum Theodorum consulem fuisse creatum anno Christo nato trecentesimo nonagesimo nono: dicere opus est, circiter annum Domini quadringẽtesimum vigesimumnonum dictum librum decimumnonum Augustinum habuisse præ manibus. Marcellinus autem, ad quem opus inscripsit, ille est, quem posteà in Africam misit Honorius ad componendam illam Ecclesiam, & Donatistas schismaticos Catholicæ vnitati compaginandos, cuius Orosius [o] meminit, atque sæpissimè ipse Augustinus, nosque frequenter de eo inferiùs.

XLIV.

Quantum verò temporis ipsum Vrbis excidium perdurârit: si audis, lector, erit quod ex hoc magnoperè admireris. Etenim cùm in perquirendis, exhauriendisq; amplissimis omnium diuitijs, nec triennij spatium satis esse sufficiens videretur: triduanâ illi de prædatione contenti, protinùs discessere. Fidem quidem non inueniret veritas, nisi illius temporis scriptor Orosius Paffirmaret, confirmaretque Paulus diaconus [q]. Vnùs est tantum qui discrepat Marcellinus [r], dum ait [s], sexto die ex quo Vrbem Alaricus est ingressus, protinùs discessisse. Dici quidẽ potuit hæc comminatio potiùs quàm illatum flagellum, quâ Romani sint conterriti, non prostrati. Etenim id professus est post discessionem Alarici populus: *Qui* (inquit [s] Orosius) *adeò paruo quodam & leui motu hæsitasse erga se parum-*

per

[a] *Aug. tract de excid. Vrbis ca. 2.* QVAM MVLTI GOTHICA CLADE NON TACTI.
[b] *Aug. de Ciuit. Dei l. 1. c. 7.* REDARGVNTVR GENTILIVM QVERELÆ.
[c] *Augustin. de Ciuit. Dei l. 3. ca. 29.*
[d] *Antiq. Inscr. in Append. pag. 1173. num. 3.*
[e] *Aug. de Ciuit. Dei l. 1. c. 10. 11. 12.*
[f] *Aug. de Ciuit. Dei l. 1. c. 30. 32. 33. 34.*
[g] *Aug. de excid. Vrbis tract. 11.*
[h] *Aug. de Ciuit. Dei l. 1. c. 23.*
[i] *Aug. Retract. li. 2. c. 43.*
[k] *Aug. de Ciuit. Dei l. 18. c. vlt.*
[l] *Oros. l. 7. c. 42.*
[m] *Oros. li. 7. c. 39.* *Raul. dia. hist. Miscel. lib. 13.* *Marcellin. in Chron. hoc huius in Consul.* *Oros. lib. 1. c. 6.*

XLII. DESPEXIT. FACTIS. HOSQVE SVIS MANIBVS VITAM.

per consuetudinem voluptatum indubitatissimè contestatus est, vt liberè conclamaret, si reciperet Circum, nihil esse sibi factum: hoc est, nihil egisse Romæ Gothorum enses, si concedatur Romanis spectare Circenses. adeò vt illud propheticum de his fuerit occidendum [a]: *Percussi eos, & non doluerunt.* Nam & in hanc sententiam hæc S. Hieronymus in epistola ad sanctum Augustinū, agens de excidio Vrbis sub nomine Hierusalē [b]: *Capta Hierusalem tenetur à Nabuchodonosor: nec Hieremias [c] vult audire consilia: quin potiùs Ægyptum desiderat, vt moriatur in Taphnes, & ibi seruitute perat sempiterna.* hæc ipse, alludens ad Gentiles Romanos non audientes Innocentium Papam veram illis religionem annuntiantem, sed obstinato corde in Ægyptiaca superstitione senescere & mori statuentes. Sed vestigia Alarici Regis egredientis ab Vrbe prosequamur.

[a] Hier. 5.
[b] Apud. August. Hier. epist. 26.
[c] Hie. 43.

XLV. ALARICVS IMPRVDENTER AGIT

Quàm opportunum esse, videri poterat, qui totius Romani Imperij capite, ipsa Vrbe potitus esset; ad totū ipsum vendicādum sibi Imperium, victorem barbarum exercitum, victrices copias præmouere, ipsumque Honorium Imperatorem imparatum appetere, eoq; medio sublato, summa rerū potiri. Sed qui facit [d] pondus ventis (vt appositè ex diuinis oraculis id vsurpem) aliò vertit barbari Regis impetum, ad ipsius interitum, quo perspicuè demonstraret (quod sæpè superiùs inculcatum est) non delictis Christianorum Principum, sed prouocante impietate Gentilium, eiusmodi à Deo attemperatum esse flagellum. Barbarus Gothus igitur quadam veluti percussus amentia, nec Vrbem quem ceperat tenuit, vel recedens custoditam sibi, præsidio in ea relicto, curauit, neque in Honoriū exercitum mouit: sed ab Vrbe, numine cogente, exire cōpulsus potiùs, quàm spontè progressus, palabundo milite magis quàm ordine compositis turmis, Campaniam, Lucaniam, Brutiosque peruasit [e]. Quid autem cùm Nolam in Campania ciuitatem ijdem barbari inuasissent, S. Paulinus in ea degens Episcopus captus à Gothis dixerit, à S. Augustino [f] relatum audi: *Paulinus noster Nolensis Episcopus, ex opulentissimo diuite, voluntate pauperrimus, & copiosissimè sanctus; quando & ipsam Nolam barbari vastauerunt, cùm ab eis teneretur, sic in corde suo (vt ab eo postea cognouimus) precabatur: Domine non excrucier propter aurum & argentum: vbi enim sunt omnia mea, tu scis. Ibi enim habebat omnia sua, vbi eum condere & thesaurizare ille monuerat, qui hac mala mundo ventura prædixit.* hæc Augustinus.

[d] Iob. 28.
[e] Paul. dial. lib. 13.
[f] Aug. de ciuit. Dei. lib. 1. c. 10.

ALARICI PROGRESSVS IN CAMPANIAM.

XLVI.

Qui autem putant hoc ipsum tempus fuisse cum idem S. Paulinus à barbaris captiuus est ductus in Africam pro viduæ filij redemptione captiui, errore labuntur: siquidē nulli hoc tempore in Africa barbari: sed longè post Vuandali ea sunt potiti prouincia, quorum Regi Paulinus spōtanea susceptā seruitute (vt suo loco dicemus) seruiuit. At tantùm abfuit vt hac barbarica incursione Paulinus abductus fuerit; vt protegente eum S. Felice patrono suo, nec ipse, nec populus Nolanus quicquam mali passus fuerit: vt ex his quę idem S. Augustinus conscripsit, possumus intelligere, vbi ait [g]: *Non enim solis beneficiorū effectibus, verum etiam ipsis hominum aspectibus confessorem apparuisse Felicem ciuibus vel inquilinis piè à se dilectis, cùm à barbaris Nola oppugnaretur, audiuimus non incertis rumoribus, sed testibus certis.* hæc Augustinus, qui vtinam omnia illa litteris commendata posteris tradidisset. Porrò ad eundem Paulinum adhuc Nolę agentem post Gothorum inuasionem S. Augustinus cōmentariū illum (vbi de his agit) de Cura agenda pro mortuis scripsit: cum iam (vt ipse Augustinus [h] tradit) primum librum de Ciuitate Dei scripsisset, quem citat, atque nuper contigisse Vrbis cladem affirmat. Quomodo autem Alaricus sequenti anno, in Siciliam exercitum transmissurus, ex hac vita sublatus est, suo loco dicemus. iam verò quæ sunt reliqua anni huius, rerum gestarum ordine prosequamur.

[g] Aug. de cura agenda pro mort. c. 16.
[h] Aug. eod. li. c. 2.

XLVII. CONCILIVM CARTHAG VNDE LEGATIO AD IMP.

Cùm Italia in hunc modum Gothorum esset tumultibus agitata, Africana verò Ecclesia pace frueretur: hoc anno congregatum est Concilium Carthaginense mense Iunij, ex quo decreta est legatio Episcoporum ad Honoriū Imperatorem: quid autem hi acturi cum eo forent, eiusdem Synodi præfatio declarat, nempe eosdem legatos Episcopos missos esse contra Donatistas, hæc enim habet [i]: *Post Consulatum gloriosissimorum Impp. Honorij octauum & Theodosij tertium Augustorum, decimo octauo Kal. Iulias, Carthagine in Basilica Regionis secundæ. In hoc Cōcilio legationem susceperunt contra Donatistas Florentius, Possidius, Præsidius, & Benenatus Episcopi, eo tempore quo lex data est, vt libera voluntate quis cultum Christianitatis acciperet.* hæc ibi, ac nihil præterea aliud huius Synodi reperitur: sed & hęc obscura valde, nisi alij huius temporis rebus gestis elucidentur; constat enim in primis, horum legatorum apud Honorium res agentium S. Augustinum mentionem facere in epistola [k] ad Italicam, vbi quæritur, quòd cum litteris eius acceperit omnia Italia barbarorum inuasione susdeque miscri, atque ingenti motu turbari, ipsi legati nihil his de rebus scripserint in Africam: quibus planè insinuare S. Augustinus videtur, illas litteras esse scriptas hoc anno, sed antequàm Vrbs à barbaris caperetur, re tamen in vltimo collocata discrimine. Sed de occasione huius mittendæ legationis iam aggrediamur enarrare.

[i] Conc. Afric. c. 75.
[k] Aug. ep. 133.

XLVIII.

Accidisse vidimus anni huius exordio, cùm Attalus tyrannus inuasisset Imperium, & iam Africā esset tentaturus, vt Heracliani in Africa Comitis, vel Macrobij in ea Proconsulis consilio leges aduersus Donatistas datæ silerent: etenim in discrimine posita videbatur vniuersa Africana prouincia, si tot legibus exagitati & exasperati Donatistæ pro partibus Attali dimicarent. Quamobrem elicitum fuit ab Honorio Imperatore rescriptū, quo ijdem sinerentur eam quam vellent religionem amplecti: sicque transacta res est. Cùm autem periculum illud cessasset, Attalo ex auctorato, Episcopi Africani, quòd viderent Honorij rescriptum in magnū Christianæ religionis dispendium vertere, collecto Carthagine Episcoporum cōuentu, vnà omnium sententia decreuēre, mittendam esse ad Imperatorem Honorium legationem, quàm ornarent quatuor Episcopi ad hoc munus electi: qui rogarent Imperatorem, vt pro Donatistis datum reuocaret edictum. Et hoc est, quod in huius Synodi præfatione sic habetur: *Lex data est, vt libero cultu quis Christianitatem acciperet.* At vnde, dices, ista adeò concinnè dispolita tibi vendicas? ex diuinatione, an coniectura? immo ex certa testificatione deducimus, nimirùm ex rescripto Honorij Imperatoris, quo ipse annuisse comperitur petitioni eorumdem legatorum Episcoporum. Etenim hoc anno de his ita rescripsisse apparet ad Heraclianum in Africa Comitem [l]:

DE LEGATIONE AFRICANORVM EPISCOPORVM.

[l] l. 51. de hæret. C. Theod.

Oraculo penitùs remoto, quo ad ritus suos hæreticæ superstitiones obrepserant: sciant omnes sanctæ legis inimici, plectendos se pœna & proscriptionis & sanguinis, si vltrà conuenire per publicum execranda sceleris sui temeritate tentauerint. Dat. VIII. Kal. Sept. Varrane V. C. Conss. En vides hac lege irritari præcedens edictum, quo ad ritus suos redierant palàm compressę ante legibus hæreses. Sed & illud velim obserues, lector posteridiè eius diei, quo Vrbs capta est, eiusmodi datum esse ad Heraclianum, iuxta petitionem Episcoporum, rescriptū; quo imminentem Vrbi extremam cladem Deus propitiatus auerteret. Præsentissimorum fuit sanè remedium; quo factum est, vt Alaricus Vrbem captam post triduum quasi fugatus reliquerit, & in sui interitum concitus festinarit.

XLIX. NOVO RESCRIPTO HONORIVS REVOCAT LATAM PRO DONATISTIS LEGEM.

L.

Sed parum visum est Honorio legem lege conuellere: verùm & adiecit animum, vt Donatistas omnimodè ad Catholicam concordiam restitueret; id fieri posse ratus, si ad publicam eos Collationem cogeret. Ad eiusmodi autē prouinciam obeundam (vt Possidius [m] tradit) misit Marcellinum Tribunum & Notarium, ad quem huiusmodi hoc anno datum reperitur esse rescriptum [n]:

MARCELLINVS IN AFRICAM MITTITVR OB CAVSAM DONATISTARVM.

[m] Possid. in vita S. August. c. 3.
[n] l. 3. de relig. C. Theod.

Ea quæ circa Catholicam fidem vel olim ordinauit antiquitas, vel parentum nostrorum auctoritas religiosa constituit, vel nostra serenitas roborauit, nouella superstitione summotâ, integra & inuiolata custodire præcipimus. Dat. IV. Id. Octob. Rauennæ, Varrane V. C. Cons. Sunt hæc quidem quibus Honorij pietas mirificè cōmendetur, cum profligando hęreticos, barbaros à Deo propulsari speraret: quod quidem magno miraculo ipse sine armis Deus impleuit. Quod verò ad Marcellinū spectat, quem hoc anno ab Honorio Imp. in Africam missum diximus:

diximus: consentiunt huic nostræ assertioni, quæ Balduinus [a] summa fide testatur, se in Actis antiquitùs scriptis legisse, Collationem ab Honorio indictam, celebratam esse anno sequenti à Consulatu Varanes; itemq; hoc anno datum prid. Id. Octobris rescriptum eiusdem Honorij Imperatoris, quo in sequentē annum Collationē indixit, habendā Carthagine inter Catholicos & Donatistas: ad quod opus curandum idem (vt dixi) missus est Marcellinus. At quanta hęc admiratione digna, tot distentum occupationibus & angustijs obrutum Honoriū Imp. tanta solertia, tanquam in summo otio constitutum, istacurâsse?

[a] *Bal. not. ad Opta. de Donati. pag 125. 126.*

LI. CAVSA EXPETENDAE COLLATIONIS.

Expetijsse autem istud ipsum Catholicos in Africa Episcopos per eosdem legatos hoc anno missos ad Honoriū Aug. vt ad publicam Collationem Donatistæ cōpellerentur: haud obscurè S. August. significat, vbi ait [b]: *Donatistas ad Collationem nobiscum venire per Imperialia iussa compulimus.* Porrò id per Augustinum ipsum fuisse procuratum, perspicuè Possidius [c] tradit. Cur autem hanc curam Augustinus subierit, vbi supra mox subdit: *Illorum enim furor occupauerat Africam totam, nec prædicari à Catholicis veritatem cōtra suum patiebantur errorem, violentis aggressionibus, latrocinationibus, itinerum obsidionibus, rapinis, ignibus, cædibus multa vastantes, cuncta terrentes. Cum quibus apud Episcopos, quos communes non habebamus, nihil agere poteramus. quòd verò ante centum fermè annos maiores nostri cum ijs egerant, iam populorum memoria non tenebat. Hæc igitur necessitas cōpulit, vt saltem Gestis nostra Collatione confectis, eorum contunderemus in verecundiam, & reprimeremus audaciam.* hæc de causa procurandæ ab Imperatore Collationis Augustinus.

[b] *Aug. ep. 166.*

[c] *Poss. in vita S. Aug. c. 13.*

LII. MAXIMIANISTAE REIECTI A COLLATIONE.

At sicut summa curatum fuit industria, vt ijdem Donatistæ, licet renuentes, ad mutuam cum Catholicis Collationem compellerentur: ita eamdem Collationem expetentes Maximianistæ, ramus præcisus à reliquis Donatistis, sua paucitate contemnendi, ab Episcopis Catholicis repulsi sunt: cur ita? ab eodem accipe Augustino, cùm ista subdit compellans Pelagianos: *Similes* (inquit) *estis Maximianistis, qui cupientes exiguitatem suam nomine saltem certaminis consolari, & ideo videri aliquid apud eos, quibus contemptibiles erant, quia imire nobiscum sinerentur examen: interpellantes eos, libellum dantes, prouocantesq; contempsimus. Magis enim de certamine nominari desiderabant, quàm formidabant in certamine superari: nec sperabant victoriæ gloriam, sed famam requirebant Collationis, quia multitudinis non habebant.* hæc Augustinus.

LIII. DONATISTARVM SAEVITIA IN CATHOLICOS HIPPONENS.

Sed missis his: quænam essent Donatistarum, quorum idem meminit, ingentia mala illa, ad quę euertēda & comprimēda quattuor illorum Episcoporum oportuerit mitti legationem, atque decerni Collationem, legatiq; ab Honorio certum hominem Marcellinum ad ista tractanda: nota fiunt ex epistola eiusdē S. Augustini ad Victorianū [d] huc ipso tempore (vt indicabimus) scripta, vbi ait: *Ecce in regione nostra Hipponensi, quoniam eam barbari non attigerunt, clericorum Donatistarum & Circumcellionū latrocinia sic vastant ecclesias, vt barbarorum fortasse facta mitiora sint. Quis enim barbarus excogitasse potuit, quod isti, vt in oculos clericorum nostrorū calcem & acetum mitterent, quorum membra etiam cætera plagis horrendis, vulneribusq; sauciārunt? deprædantur etiam domos aliquas & incendunt, fructus aridos diripiunt, humidos fundunt, & talia cæteris comminando, multos etiam rebaptizari compellunt. Pridiè quàm ista ad te dictarem, ex vno loco per huiusmodi terrores quadraginta octo animæ mihi rebaptizatæ nunciatæ sunt. Plangenda sunt hæc,* &c. ista sanctus Augustinus ad Victorianū scribit, & quidem hoc anno, vt ostendemus. Modò verò de suis clericis Hipponensibus calce & aceto à Donatistis exæcatis, ex eodem ipso Augustino rem alibi fusiùs prosecuto, historiā intexemus. ait. n. scribens ad Ianuarium [e]:

[d] *Aug. ep. 122.*

[e] *Aug. ep. 68.*

LIV. DONATISTARVM IMMANIA SCELERA.

Venite, inquit, *aut mittite nobiscum in regionem Hipponensiū, qui videant armatum exercitum vestrum: quamuis nullus miles numero armorum suorum calcem & acetum adhibuit ad oculos barbarorum. Si neq; hoc vultis, saltem scribite ad illos, vt iam ista non faciant, vt tam se à cædibus nostris, à rapinis, ab exacatione compescant.* hæc ad Ianuarium. Quid autem sceleris ab eisdem perpetratum sit aduersus Restitutum in eadem diœcesi Hipponensi, ita alibi idem Augustinus [f]: *Restitutus quidam in regione Hipponensi vester presbyter fuit: qui cùm ad Catholicam pacem, antequam istis Imperialibus legibus iuberetur, veritatis ratione permotus, manifesta voluntate transisset: de domo sua raptis est à clericis & Circumcellionibus vestris, luce palàm in castellum proximum ductus, & multitudine spectante, nihilq; resistere audente, ad furentum arbitrium fustibus cæsus, in lacuna lutulenta volutatus, amictu iunceo dehonestatus. Postea quàm satis excruciauit oculos dolentium, rudentiumq; satiauit, inde ductus est ad locum, quo nemo nostrum audebat accedere; duodecimo die vix dimissus est.* hęc ipse: qui de eodem Restituto atque alijs meminit in epistola ad Donatistas [g]. Sed occisum postea Restitutum presbyterum à Donatistis, & Innocentio ab ijsdem oculum effossum & digitum præcisum fuisse, litteræ eiusdem Augustini [h] ad ipsum Marcellinum, eiusmodi scelera legum gladio vindicare paratum, significant.

[f] *Aug. contra Cresc. l. 3. c. 48.*

[g] *Aug. ep. 166.*

[h] *Aug. ep. 159.*

LV. CLADES ORBIS HVIVS TEMPORIS.

Sed iam ad eiusmodi Augustini ad Victorianum datas hoc tempore litteras redeamus, in quibus totius fermè Orbis clades à barbaris illatas ita recensēt [i]: *Totus quippe mundus tantis affligitur cladibus, vt penè pars nulla terrarum sit, vbi non talia, qualia scripsisti committantur atq; plangantur. Nam ante paruum tempus etiam in illis solitudinibus Ægypti, vbi monasteria separata ab omni strepitu, quasi secura degebant; à barbaris interfecti sunt fratres. Iam verò quæ modò in regionibus Italiæ, quæ in Galliis nefaria perpetrata sint, etiam vos latere non arbitror: de Hispanijs quoq; tot prouincijs, quæ ab his malis diu videbātur intactæ, cœperunt iam talia nunciari.* subdit his de Donatistis quæ diximus. Sed & ad finē epistolæ, nempe Mauritaniam Sitifensem expertem fuisse barbarorum incursionum, exemplo recitato neptis Seueri Episcopi, demonstrat [k]: cuius rei gestæ perbreuem his eius verbis reddemus historiam, quæ sic se habet:

[i] *Aug. ep. 122.*

[k] *Idem ib.*

LVI. SANCTIMONIALIS CAPTA CVM HONORE RESTITVITVR.

Sitifensis ante paucos anno Seueri Episcopi neptis sanctimonialis à barbaris ducta est: & per mirabilem Dei misericordiam cum honore magno suis parentibus restituta est. Domus enim illa barbarorum, vbi captiua ingressa est, subita cœpit dominorum infirmitate iactari; ita vt omnes ipsi barbari, tres, nisi fallor, vel amplius fratres periculosissima infirmitate laborarent: quorum mater animaduertit puellā Deo deditā, & credidit quod eius orationibus sui filij possent ab imminentis iā mortis periculo liberari. Petiuit vt oraret pro eis, pollicens, quòd si salui facti essent, eam suis parentibus redderent. Ieiunauit illa, & orauit & exaudita continuò est. Ad hoc enim factum erat, quantum exitus docuit. Ita illi tam repentino Dei beneficio salute percepta, mirantes eam & honorantes, quod eorum mater promiserat, impleuerūt. hæc S. Augustinus; quibus & alijs pluribus docet, Dei seruos, vbicumque sint, sub Dei manu existere, cunctaque eius prouidentia rectè disponi.

LVII.

At quod de Sitifensi Episcopo & Dei prouidentia mentio facta est: quid mirādum de inuene, qui raptā fœminam timore correptus ad eum duxerit, idem S. Augustinus ad Dulcitium [l] breuiter scribat, his iungamus: *Dicam* (inquit) *quod factū est in Mauritania Sitifensi: neq; enim Deus sanctorū non ipse est etiam & nunc Deus. Viduam in proposito continentiæ constitutam Celtichius quidam catechumenus iuuenis rapuit, vt haberem vxorem. Antequàm concumberet pressus somno & territus somnio, Sitifensi Episcopo eamdem vehementissimè requirenti reuocauit intactam. Viuunt adhuc de quibus loquor. Ille baptizatus, & ipso in se facto miraculo conuersus ad Dominum, ad Episcopatum mirabili probitate peruenit. Illa in sancta viduitate perstitit.* hæc ipse ad Dulcitium. Sed de eiusdem citata nuper epistola ad Victorianum inchoatam semel prosequamur orationē: nam quæ ex ea de huius temporis rebus gestis produntur, S. Hieronymi quoque testificatione firmantur, nimirùm de his quæ Ægypti monachi à barbaris passi sunt.

[l] *Aug. ad Dulc. de oct. quæst. c. 7.*

MIRADE IVVENE RAPTORE.

LVIII. BARBARI GRASSANTES IN ORIENTE.

Quod enim S. Augustinus in ipsa ad Victorianum data epistola tradit, nuper accidisse vt barbari irruerint in Ægypti monasteria; idem hoc tempore contigisse, S. Hieronymus in epistola ad Marcellinum docet his verbis [m]: *Hoc autem anno, cùm tres explicāssem libros,* Ezechielis videlicet, *subitus impetus barbarorum, de quibus tuus dicit Virgilius, Lateq; vagantes Barchæi: & sancta Scriptura de Ismaël [n], contra faciem omnium fratrum suorum habitabit: sic Ægypti limitem, Palestinæ, Phœnices, Syriæ percurrit, & instar torrentis cuncta secum trahens, vt vix manus eorum misericordia Christi potuerimus euadere.* hæc Hieronymus: qui cùm tres se tūc in Ezechielem libros absoluisse tradat, planè hunc annum, vel sequentis

[m] *Hier. ep. 82.*

[n] *Gen. 16.*

exordium signat: nam (vt nuper vidimus) dum præ manibus illos haberet, de capta vrbe à Gothis certior factus fuit, vt in eorundem librorum præfationibus ipsum testatum esse apparet. Quo item anno (vt profitetur) eum constat scripsisse epistolam ad Marcellinū & Anapsichiam: quem quidem Marcellinum vnum eundemq; esse cum eo Marcellino, de quo dictum est, hoc anno ab Honorio Imperatore legatum fuisse in Africam, ex eo deducimus cōiectura, quòd hic ipse vir apprimè distertus illis ipsis eundem Hieronymum de statu animæ pulsauerit quæstionibus, quibus & Augustinum interpellauit: imò & ex eo id certum affirmari posse videtur, dum vt consulat de illis Augustinum, his verbis admonet: *Certè habes ibi virum sanctum & eruditum Augustinum Episcopum, qui viua (vt aiunt) voce docere te poterit, & suam, imò per se nostram explicare sententiam.* hæc ipse: quibus patet, sequenti potiùs anno quam præsenti eam à S. Hieronymo esse scriptam epistolam, cùm iam certior redditus esset eundem Marcellinum in Africam peruenisse, quò hoc anno ab Honorio missum fuisse vidimus.

MARCELLINVS HIERONYMI ET AVGVSTINI PER NECESSARIVS.

LIX.

At quod spectat ad barbarorum incursionem: non in Aegyptum tantùm (quod deplorat Augustinus) sed & in Palæstinam & alias vicinas prouincias grassatum esse, atq; occisos esse quamplures sanctos Monachos, cùm (vt ipse testatur) vix S. Hieronymus euasit, Cassianus narrat his verbis: *In Palæstinæ partibus, iuxta Thecue vicum, qui Amos [a] Prophetam meruit procreare, solitudo vastissima est, vsque Arabiam & Mare mortuum (quo ingressa deficiunt fluenta Iordanis, & cineres Sodomorum) amplissima extensione porrecta. In hac summæ vitæ ac sanctitatis monachi diutissimè commorantes, repentè sunt à discurrentibus Saracenorum latrunculis interempti. Quorum corpora licet sciremus tam à Pontificibus regionis illius, quàm ab vniuersa plebe Arabum tanta veneratione percepta, & inter reliquias martyrum cōdita, vt innumeri populi è duobus oppidis concurrentes grauissimum sibi certamen indixerint, & vsque ad gladiorū conflictum pro sancta rapina sit eorum progressa contentio, dum pia inter se deuotione decertant, quàm iustius eorum sepulchra ac reliquias possiderent, alijs scilicet de vicina commorationis ipsorum, alijs de origenis propinquitate gloriantibus: nos tamen vel nostra, vel quorundam non mediocriter ex hac parte scandalizantium fratrum offensione permoti, inquirentesque cur tanti meriti & tantarum virtutum viri ita sint à latrunculis interfecti, tantumq; Dominus passus fuerit erga suos famulos facinus perpetrari, vt viros cunctis mirabiles in manus traderet impiorum, mœsti ad S. Theodorum singularem in conuersatione actuali perreximus virum, &c.* hæc Cassianus, qui integrâ collatione sextâ in eo argumento versatur, vt doceat, cur Deus sanctos viros ab impijs necari permittat. Erat planè quæstio ista versata ore omnium his temporibus ob ingruentia vbique mala & barbaros longè lateq; grassantes. De ea enim non Cassianus tantùm egit, sed eâdem occasione etiam S. Augustinus in dicta epistola ad Victorianum, quòd ille inter alia interpellâsset: *Quare & serui Dei barbarorum ferro peremptisunt, & ancillæ Dei captiuæ ductæ?* quæ itidem pluribus tractat ad Marcellinum in commentarijs de Ciuitate Dei: illa consulat, qui ea cupit: nobis satis historiam pertigisse.

[a] *Amos 1.*

DE MONACHIS OCCISIS A BARBARIS. STVDIVM DE PRAEOCCVPANDIS SANCTORVM RELIQVIIS.

LX.

Hoc eodem anno, quo vidimus S. Hieronymum aggressum esse interpretationem Ezechielis Prophetæ, Rufinus Aquileiensis presbyter in Sicilia agens ex hac vita decessit: profugus extra patriam ob cladem Aquileiensibus illatam, profectus est in Siciliam, Melaniæ (vt opinor) nauigationem consecuturus. Peruenisse quidem ad Alarici tempora Ruffinum eius præfatio ad Chromatium Aquileiensem Episcopum, quam præfixit suæ translationi historiæ Eusebij Cæsariensis, planè demonstrat: cū ille mœrorem ob eiusmodi in suos Gothorum per Alaricum grassationem conceptum, aliquâ lectione leuare studens, id ipsum exquisierat à Ruffino. Agit itaque de ipsius Ruffini obitu S. Hieronymus in præfatione libri primi commentariorū in Ezechielem: sed quòd in illa perfidia, ob quam ab Anastasio Papa meruerat cōdemnari, ipse Ruffinus adhuc perseuerâsset, Scorpij nomine eum notat: eo quidem vocabulo sugillare S. Hieronymus Ruffinum consueuit, vt in epistola ad Auitum [b] in fine: eo nomine etiā ante vocârat ipsum in epistola ad [c] Principiam, vbi agit de Periarchon Origenis, *manu* (ait) *Scorpij*, nempe Ruffini, *emendate*. De obitu verò eius ita S. Hieronymus in dicta præfatione hoc anno (vt vidimus) scripta [d]: *Scorpius inter Enceladum & Porphyrium Trinacriæ humo premitur: & hydra multorum capitum contra nos aliquando sibilare cessauit: datumq; tempus, quo non hæreticorum respondere insidijs, sed Scripturarum expositioni incumbere debeamus.* hæc ipse. Cæterum dies isti Alcyonij, feriati à bello hęreticorum perpauci fuêre: nam idem ipse in eiusdem commentarij libri 6. præfatione hæc de ipsius Ruffini impietate successorib. *Putabam* (inquit [e]) *quod medio serpente confosso, non reuiuiscerent hydræ nouella plantaria, & iuxta fabulas poëtarum, Scylla mortua, nequaquam in me Scyllæi sæuirent canes, qui latrare non cessant.* at quinam isti? dicemus.

[b] *Hier. ep. 59.*

[c] *Hier. epi. 16.*

[d] *Hier. in Ezech. lib. 1. præf.*

[e] *Hier. in Ezech. lib. 6 præf.*

LXI. PELAGIVS EXEMPLO RVFFINI CARPIT SCRIPTA S. HIERONYMI.

Atque illud in primis significandum est, S. Hieronymum hisce cōfictis nominibus, Ruffini posteros nominare, quod idem forinsecùs profiterentur se esse fidei Catholicæ professores: quamobrem nonnisi cùm ad Ecclesiasticum ipsorum causâ delata esset, de eis palàm locutus est. Ipse autem S. Hierōnymus, iam absolutis commentarijs in Ezechielem, cùm mox (vt ipse testatur [f]) ad explicationem Prophetæ Hieremiæ se contulit, in eius primi libri præfatione eadem quæ supra versans, de ijsdem innouatoribus hac habet [g]: *Nuper indoctus calumniator erupit, qui commentarios meos in epistolam Pauli ad Ephesios reprehendendos putat.* & ne existimes ipsum voluisse demonstrare Ruffinum, de illo sub consueto Grunnij nomine ista subdit: *Quod non videns præcursor eius Grunnius olim visus est carpere: cui duobus respondi libris.* & paulò pòst de eodem nouo censore hæc addit: *Nec recordatur stolidissimus Scotorum pultibus prægrauatus*, &c. quibus planè signis videas descriptum esse Pelagium, natione Britannum, voluptuosum tunc monachū vt ex Isidoro Pelusiota superiùs demonstratum est; cuius planè præcursorem S. Hieronymus dicit fuisse Ruffinum. Et ne hæreas ab eodem S. Hieronymo describi Pelagium, accipe quæ idem in eiusdem commentarij prosecutione subdit [h]: *Hic tacet, alibi criminatur; mittit in vniuersum Orbem epistolas biblinas, priùs auriferas, nunc maledicas; & patientiā nostram de Christi humilitate veniente malæ conscientiæ signū interpretatur: ipseq; mutus latrat per Alpinū canem grandem & corpulentum, & qui calcibus magis possit sæuire, quàm dentibus. Habet enim progeniem Scoticæ gentis de Britannorum vicinia: qui iuxta fabulas poëtarum, instar Cerberi, spirituali percutiendus est clauа, vt æterno cum suo magistro Plutone silentio conticescat.* hæc ipse: quibus ænigmaticis formulis describi Pelagium atq; Cælestium, quæ inferiùs dicentur, ostendent.

[f] *Hier. in præf. l. 1. in Ezech. & in præf. li. 1. in Hier.*

[g] *Hier. præ. in lib. 1. in Hier.*

[h] *Hier. præf. in l. 3. in Hier.*

LXII. RVFFINVS PRÆCVRSOR PELAGII.

Sed ante de Ruffino agendum; quem hoc anno defunctum, subobscurè S. Hieronymus iure præcursorem Pelagij nominat. & ne quis existimet, ex nostra S. Hieronymi verborum interpretatione perperam facta, ipsum pati calumniam: accipe in primis quæ Pelagij collega Cœlestius publicè, cùm in Concilio Carthaginensi hæresis argueretur, libera voce his verbis professus est [i]: *Sanctus presbyter Ruffinus Romæ, qui mānsit cum S. Pammachio, id dixit: Ego enim audiui illum dicentem, quòd traduxpeccati non sit.* hæc ipse de Ruffino negante originale peccatum. Sed & de libero arbitrio malè sensisse, ex hocque à S. Hieronymo iurè reprehensum, Gelasius [k] Papa haud obscurè demonstrat. In his igitur cùm Ruffinus errauerit: an non iure ab eodem Hieronymo præcursor fuit Pelagij nominatus?

[i] *Apud August. contra Pelag. li. 2. cap. 2.*

[k] *Gel. Pap. in dec. li. in Conc Rom.*

LXIII.

Idem S. Hieronymus scripturus aduersus Pelagium, in eius operis præfatione: vnà cum alijs hæresum earumdem auctoribus Ruffinum ponit, vt qui ex Origenis cœnoso fonte in Ecclesiam eiusmodi deriuârit errores: recēsentur ibi ab eodem auctore reliqui Pelagianæ hæresis Patriarchæ, nempe ante Ruffinum Euagrius Ponticus atque Iouinianus: quos omnes in commentario in Hieremiā eodem exornat titulo, sed ponit primo loco Ruffinum sub consueto nomine Grunnij, vbi ait [l]: *Commentarios in Hieremiam per interualla dictabam, vt quod deerat otio, superesset industriæ: cùm subitò hæresis Pythagoræ & Zenonis ἀπαθείας καὶ ἀναμαρτησίας, id est impassibilitatis & impeccantiæ, quæ in Origene olim & dudum in discipulo eius Grunnio,*

[l] *Hiero. in Hier. li. 4. præf.*

Euagrio q. Pontico, & Iouiniano iugulata est, cœpit reuiuiscere, & non solum in Occidentis, sed & Orientis partibus sibilare, & in quibusdam insulis, præcipuaq. Sicilia & Rhodi maculare plerosque, & crescere per dies singulos, dum secretò docent, & publicè negant. Sed quænam Ruffinus contulit ad roborandam impietatem? Præter Origenis Periarchon ab ipso malè trãslatum, & Euagrij Pontici libros virulentos Latinitate donatos: illam adiecit execrabilem impostu ram, dum Xysti seu Sexti Pythagorici commentarium à se translatum sub titulo Xysti martyris Ecclesiæ Romanę Pontificis edidit, vt sub nomine martyris blasphemias Fideles potarent aureo calice Babylonis: hæc enim ipsa omnia in eum obijcit S. Hieronymus ad Ctesiphontem.

IMPOSTVRA RVFFINI DE LIBRIS XYSTI PYTHAGORICI.

LXIV.

Inuenimus reijci à Gelasio Papa suppositum librum ab hæreticis nomine Xysti martyris, sed quod ab hæreticis id præsumptum dicat, & non à Gentili; id accidit ex eo quòd Ruffinus transferens, pluraque addens more suo ex diuinis Scripturis, videri fecit librũ potius hominis Christiani, quam Ethnici. Sed de eodẽ rursus S. Hieronymus [a]: *Miserabilis Grumnius, qui ad calumniandos sanctos viros aperuit os suum, linguamq. suam docuit mendacium, Xysti* Pythagorici hominis Gentilissimum librum interpretatus est in Latinum, diuisitq. eum in duo volumina, & sub nomine sancti martyris Xysti vrbis Romanæ Episcopi ausus est edere.* & post aliqua subdit: *Lectorem obsecro, vt nefarium librum abijciat, legatq. si voluerit, vt cæteros philosophorum libros, non vt volumen Ecclesiasticum.* hæc ipse. Vsus est namque eo libro Pelagius, ex eoque præpotentes elicuit sententias; quibus, quasi Romani Pontificis atque martyris essent, reluctari nefarium duceretur. Editæ adhuc habentur ex eodem libro excerptæ sententiæ sub nomine Xysti Papæ & martyris, ex quibus aliqua citata à Pelagio, S. Augustinus [b] tunc ignorans Ruffini stropham, tituli auctoritate perculsus, non audens obniti tantæ sedis Antistiti, in rectum sensum interpretando inflectere conatus est. Sed rẽ demùm edoctus, monitus (puto) scriptis S. Hieronymi; aperiens impostu ram, quod antè dixerat, retractauit [c]: quam quidem Augustini retractationem non legisse certum est auctorem illum de Viris illustrib. Isidori nomine editum, dum ait, Xystum illum fuisse Romanum Pontificem, eumdemque martyrem; id auctoritate sibi vendicans Augustini; quem tamen librum ab hæreticis deprauatum affirmat. Hæc quidem de Xysto auctor in scripto codice vaticano; in impressis autem desiderantur Xystus & alij labe hæreseis infamati.

[a] *Hier. cõment. in Hiere. lib. 4. c. 22.* * Sexti.

[b] *Aug. de natur. & grat. c. 64.* S. AVGVSTINVS XISTI PYTHAGORICI LIBRVM COGNOVIT.

[c] *Aug. retract. li. 2. c. 40.*

LXV.

Quòd verò timeret Pelagius hæresis condemnari, atque eam ob rem clanculò cum suis ageret: idcirco hęc vbi supra Hieronymus [d]: *Cui respondere diu tacens, & dolorem silentio deuorans, crebra fratrum expostulatione compulsus sum: nec tamen hucusq. prorupi, vt auctorum nomina ponerem, malens eos corrigi, quam infamari: non enim hominum, sed erroris inimicus sum.* & paulò post: *Quibus loquar compendio. Aut bona sunt quæ docetis aut mala. Si bona; defendite libere. Si mala; quid occultè miseros iugulatis errore, rectaq. fide ad decipiendos simplices quosque iactatis expositionem? quæ si vera est cur absconditur?* &c. & alibi [e]: *Sola hæc hæresis est, quæ publicè erubescit loqui, quod secretò docere non metuit.* hæc ipse.

[d] *Hiero. in Hier. li. 4. præf.*

[e] *Hier. adu Ctesiphon.*

LXVI. PELAGIANAE HAERESIS TACITVS PROGRESSVS.

Talis hoc tempore status erat hæresis Pelagianæ, vt cum propalarentur errores, auctores tamen latere cuperent; hacque de causa insulas ad docendum elegerint, duasque simul pestilentiæ cathedras erexerint, alteram (vt habet idem S. Hieronymus) in Sicilia ad decipiendos Occidentales; in Rhodo insula alteram, ad corruptionem Orientalium populorũ. De Siciliæ cathedra, præter recitatas superius S. Hieronymi obscurè nominibus alijs inuolutas sententias: accedunt his, quibus hæc toto cœlo perspicias, ea quæ habet Hilarij epistola [f] his temporibus scripta ad S. Augustinum, qua eum de omnibus reddidit certiorem, tacitis tamen auctorum nominibus, quòd adhuc res eo modo clàm tractaretur. In Sicilia enim docuisse Cœlestium, quæ scripsit S. Augustinus ad Eutropium & Paulum Episcopos Galliarum, satis apertè demonstrant. Sed quid anno sequenti cùm S. Hieronymus tùm Augustinus requisiti exactique fecerint, vt aduersus vagantes errores scriberent, nos suo loco de his agemus inferiùs: hæc autem modò occasione Ruffini obitûs dixisse voluimus, sepelisseque eum ijs, quos sibi viuens composuit, titulis sepulchralibus. Porrò hæc omnia de Ruffini obitu, & ortu hęresis Pelagianæ, emergentibusque hæreticis, ex Origenistarum progenie manantibus, huic eidem anno, quo Vrbs capta est, congruere; quæ in epistola ad S. Augustinũ habet S. Hieronymus, satis perspicuè declarant his ipsis verbis [g]: *Multi vtroq. claudicant pede, & ne fractis quidem ceruicibus inclinantur, habentes affectum erroris pristini; cùm prædicandi eamdem non habeant libertatem.* nam paulò post de Vrbe capta hæc subdit: *Capta Hierusalem tenetur à Nabuchodonosor,* &c. At de his satis.

[f] *Apud August. ep. 86*

[g] *Apud August. ep. 26*

Quod autẽ ad res Orientales pertinet: hoc anno Theodosius Imperator, duobus datis [h] ad Anthemium Præfectum Prætorio rescriptis, hæreticos Montanistas, Priscillianistas atque Eunomianos diuersis pœnis exagitat. Quã verò Macedoniani vexati fuerint hoc tempore, Socrates ita describit: [i] *Theodosius quidam Synadorum vrbis Phrygiæ Pacatianæ Episcopus hæreticos (in ea namq. vrbe complures erant ex secta Macedonianorum) grauiter persecutus est: eosq. non modò ex ciuitate, sed etiam ex agris relegauit. atq. istud aggressus est non de more Orthodoxæ Ecclesiæ, quæ homines persequi non solet.* Orthodoxos hic auctor nominat suos Nouatianos. sed subdit: *Neq. studio rectæ sinceræq. fidei incitatus, sed turpis quæstus cupiditati inseruiens vt ex hæreticis pecuniam cogeret.* Itaque *nihil reliquum fecit, quod ad Macedonianos vexandos pertineret: manusq. clericorum, qui de eius erant Ecclesia, contra eos armare, ac insimitis ferè machinis, quibus illos conturbaret, vti cœpit: in iudicio victos sistere non desiit, maximè omnium Agapetum illorum Episcopum variis incommodis & molestijs affecit. Ac cùm primarij prouinciæ viri non satis habere virium & auctoritatis ei viderentur ad supplicium de Macedonianis sumendum; Constantipolim celeriter contendit, mandatumq. Præfecti Prouinciæ postulat.*

[h] *l. 48. 49 & 50. de hæret. Cod. Theod.* THEODOSIVS EPISCOPVS QVID IN MACEDONIANOS.

[i] *Socrat. li. 7. c. 3.*

Dum Theodosius Episcopus his de rebus Constantinopoli moram facit; Agapetus, quem sectæ Macedonianæ præesse docui, ad rectam sanamq. de fide opinionem redyt. Nam consilio cum vniuerso clero inito, & populo Ecclesiæ suæ conuocato, persuadet vt fidem Consubstantialis accipiant. Quo facto, cum ingenti multitudine, immo verò cum populo vniuerso ad Ecclesiam ire maturat: ac precibus peractis, sedem in qua Theodosius considere consueuerat, capessit. Simulatq. populum concordiæ vinculis in vnum colligauerat, de reliquo fidem Consubstantialis docuit: vnde ecclesiarum administratione ad vrbem Synada spectantium potitus est. His rebus ita constitutis, paulò post Theodosius Synadam reuertitur, Præfecti mandata fretus, quod secum attulerat: atq. ignarus rerum quæ ipso absente acciderant, extemplo ad ecclesiam pergit. Inde ab omnibus qui ibi aderant, expulsus, Constantinopolim denuò proficiscitur: qui simulatq. eò aduentabat, grauiter suum statum coram Attico Episcopo deplorare, se iniquè Episcopatu eiectum docere cœpit. Atticus autẽ, vt intellexerat rem feliciter ad Ecclesiæ commodum cecidisse, verbis Theodosium lenire, suadere, vti genus vitæ quietum & vacuum à molestijs consectaretur, communemq. omnium vtilitatem suis priuatis commodis anteferret: scribit præterea Agapeto, vt Episcopatum teneat, nihilq. molestiæ sibi ex offenso Theodosii animo suspicetur euenturum. hactenùs Socrates: sed illud parum consultè (vt dictum est) ait, non de more Catholicæ Ecclesiæ illũ infectatũ personas hæreticorũ; cùm à tẽporibus Christiani Imperatoris Constantini sexcenta fermè edicta aduersus personas hęreticorum promulgata legantur, idque innumera exempla superiùs relata declarent.

LXVII. LXVIII. AGAPETVS MACEDONIANVS CVM SVIS REDIT AD ECCLESIAM.

Quòd verò sordesceret, non animarũ lucri causa, sed cupiditate rerum temporaliũ, Episcopos exagitare illos, qui extra Ecclesiam praua docerent (vt exemplo Theodosij declaratum est) hoc prudentior quidem factus est Synesius, qui sic suos iubet hoc tempore magno animi zelo eosdem Eunomianos insectari, vt tamen à rapina ipsorum bonorum abstineant. Quæ igitur aduersus eosdem Eunomianos in Ægypto agentes Synesius ex philosopho Episcopus Ptolemaidis scripserit, temporibus quidem & argumento, de quo agitur, congrua hic reddamus. Qui.n. (vt ostendimus) ad sedem illam administrandam inuitus nolensque assumptus est: ea potitus (vt decuit) summo studio ac vigilantia administrauit, vt eius litteræ in Episcopatu conscriptæ docent, inter quas hæ sunt aduersus Eu-

LXIX. SYNESIVS INSEQVITVR EVNOMIANOS.

[a] Sym. ep. 50.

nomianos datæ ad suos presbyteros, his scilicet verbis [a]:

LXX. *Ex impij Eunomij secta, audio, Quintianum, per eos qui celeberrimæ ipsius potestatis in exercitu præfecti sunt, adulterare rursum Ecclesiam, & falsos quosdam doctores constituere, laqueum animis simpliciorum, per eos qui nuper à Quintiano missi sunt ad hoc ipsum, injici. Hi igitur spurij presbyteri, & recentes aduenæ, & Apostoli diaboli & Quintiani, ne lateant vos, quod insultum in gregem, quem vos pascitis, fecerunt; nec lateant vos, quòd zizania inter triticum conseminant. Nota sunt omnibus horum refugia: scitis qui agri eos suscipiunt: scitis quæ domus prædonibus apertæ sint. Inuadite fures, naribus inuestigantes: sitis æmulatores benedictionis Mosaicæ, qua benedixit viris, qui contra impios in castris & mètem & manus mouerunt: illud aût ad vos fratres, dictu dignũ est: Bona benè fiant: lis pro lucro tollatur: omnia propter Deũ tractètur. Nõ eamdè oportet esse virtutis & improbitatis causam. Pro pietate cursus est: pro animabus decretandum est, ne aliquos ab Ecclesia deprædentur, quod iam consueto more faciunt.*

LXXI. NE EVNOMIANORVM BONIS INHIENTOR THODOXI. *Qui verò Ecclesiæ præfectus auxerit crumenã, & per hoc quod vtile esse videtur, id temporibus exigentibus, asperitatem & potentiam sibi conficit: hic est quem nos ex conuentu Christianorum reijcimus. Non fecit Deus virtutem imperfectam: non opus habet auxiliaria improbitate: nec deficient milites Deum, dicentes Ecclesiis reperiet auxiliarios hic quidem sine mercede, in cœlo verò perfectam mercedem habituros. Vos hi fiatis. Bonum est enim etiam rectè facientibus comprecari: bonum etiam transgredientes execrari. Quisquis igitur pigrescit & destituerit: & quisquis aggredietur quidem, verum rapuerit quid de alienis, nõ insons fuerit apud Deũ. Vnum hoc solum in medium trahite, & monetarios istos prauos, qui diuinam doctrinam velut numisma adulterant: circumferte: qui sint, omnib. manifestum facite: deindè hoc modo cum ignominia Ptolemaidis finibus expellantur; quicquid cum ipsis venit & omnem rem ad sacrificium inutilem auferentes. Qui verò præter hæc facit, maledictus Deo. Quisquis impium conuentum conspicatus, neglexit; aut vbi audiuit, cõtempsit; aut luto ab ipsis inquinatus est: hos nos Amalechitas esse statuimus, à quibus spolium auferre non licet. De eo verò qui accepit, dicit Deus:* Pœnitet [b] *me, quòd Saulem Regem feci. At vestri nullam ob rem ipsum pœniteat. Sed vestri quidem cura sit Deo; Dei verò cura sit vobis.*

[b] 1. Re. 15.

hactenùs ad suos Synesius. Qui quidem his & alijs rectè sancitis suæ sedis Episcopatus primordia consecrauit. hoc enim anno ipsum creatum esse Episcopum Ptolemaidis, nempe anno tertio à reuocatis exulibus Episcopis Ioannis fautoribus, superiùs dictum est: hoc namq; anno epistolam dedisse diximus ad Theophilum Alexandrinum Episcopum pro Alexandro Episcopo Basianopolis in Bithynia, quam alia occasione superiùs recensuimus.

LXXII. DE SYNESIO EX PHILOSOPHO EPISCOPO. [c] Syn. epi. 18. [d] Euag. li. 1. ca. 15.

At dignum quidem putamus, omnium celeberrimi huius temporis philosophi Synesij, hoc anno Episcopatu initiati, primordia hic repetere. Fuit ille patria Cyrenensis, Alexandriæq; versatus, vbi vxorem duxit & filios genuit: ex quo autem genere ortus sit, & institutum vitę eius probè compositum, ipse [c] hæc omnia pluribus: haud enim in his licet aliò properanti moras nectere. Reddamus hic modò quæ de eo Euagrius [d] litteris commendauit; ait. n. *Iste Synesius fuit cùm in alijs rebus distortus, tum in Philosophia egregiè excolenda adeò præ cæteris eximius, vt etiam à Christianis, qui neq; amore neq; odio adducti, de eo iudicium fecerũt, in magna haberetur admiratione. Itaq; illi persuadent, vt licet nondum doctrinam de resurrectione carnis admisisset, neque ita censere vellet, salutari regenerationis lauacro tingeretur, & iugum susciperet sacerdotij: rectè admodum de eo augurantes, quod res alias eius virtutes sequerentur, diuinaq; gratia nihil pateretur in eo desiderari. Quæ spes illos minimè frustrata est. Nam qualis & quàm eximius vir euaserit, argumento sunt tum epistolæ ab eo post sacerdotij susceptionem eleganter & ornatè compositæ, tum liber ille, quem dedicauit Theodosio, tum aliæ præclaræ illius quæ extant lucubrationes.* hæc Euagrius. Habetur excusa ipsius Synesij epistola, vnde ipse Euagrius ea omnia hausisse visus est de contestationibus ab eo factis, antequàm fieret Christianus, atque ordinaretur Episcopus: cum à clero electus, & populo postulatus Episcopus, ille publica contestatione innotescẽdum curauit; nimirùm se haud cælibatum, vt alij sacerdotes, seruaturum; sed cum coniuge permansurum, suscepturumq; ex ea liberos; nec adduci posse vt contra philosophiæ præscriptũ, ex fide Christiana ipse creditura sit, fore aliquando mundi occasum, corporumq; resurrectionem, vel antè corpora formari, quàm animas. hæc quidem ab ipso iactata, certum est.

SYNESIVS PHILOSOPHVS ELECTVS EPISCOPVS.

LXXIII. Sed errore maximè labuntur, qui putant hæc seriò fuisse à Synesio inculcata. Etenim quomodo Theophilus adduci aliquando valuisset, vt credere obstinata contradictione nolentem, atq; adeo refragantem baptizandum fore consenserit, nedum summo sacerdotio imbuendum, contra Euangelicam Apostolicamq; doctrinam, ipsis Ecclesiæ legibus reclamantibus, quarum Theophilus minimè ignarus, sed consultissimus erat? At quomodo hæc gesta sint, paulò pòst dicturi sumus. modò autem ipsius Synesij de his datam ad Euoptium fratrem epistolam hic recitemus, quam exscripsit Nicephorus [e], ex quo eam hic nos reddemus. sic enim se habet:

[e] Niceph. l. 14. c. 53. Syn. ep. 105

LXXIV. SYNESII EPISTOLA AD EVOPTIVM. *Inconsideratus sanè essem, nisi multam haberem Ptolemaidis ciuibus gratiã, qui me honore eo, quo me ipsum indignũ puto, honestũ esse volũt. Verũ nõ an illi magna tribuãt, sed potius an ea à me recipienda sint, deliberare conuenit. Quòd si. n. homo diuino propè fruatur honore, si quidem iustus sit, dulcissimum percipiat fructum: sin dignitate ea longè sit indignior, acerbam futuræ pœnæ sustineat expectationem. Porrò non nouus hic, sed vetustus admodum est metus, ne quid in Deum committam, honorem ab hominibus ferens: Ego sanè, qui me ipsum noui, ineptiorem omninò comperio; quàm vt sacerdotali dignitati gerendæ idoneus sim. Proinde apud te de animi mei motibus & cogitationibus agam: non enim alium habeo, apud quem id rectius faciam, quàm te percarũ mihi, mecumq; educatum caput. Te namq; æquum est participem esse curarum mearũ, ac noctu vigilantem deliberare, & interdiu cogitantè considerare, vt & boni mihi aliquid contingat, & mali quicquã effugiã. Accipe igitur, quo loco res meæ sint, quæ tibi etiam maiore ex parte cognitæ sunt.*

LXXV. *Fasce exiguo sublato, pulchrè mihi videor hucusq; philosophiam ipsam pertulisse: quàm verò ab hominibus non prorsus perperam in ea versatus esse censear, laudatum à quibusdam, ampliore nunc honore me ornatum esse volunt, qui de idoneis animi mei viribus iudicare non possunt. Vereor autem, ne si per ineptam ambitione dignitatem oblatam recipiam, neutrum consequar, videlicet neq; laudè ex honore contempto, neq; gloriam ex dignitate minus rectè gesta. rem ipsam sic mecum considera: Rebus duabus semper tempus omne tribuo, studijs, & ludo: litteris vacãs, & præcipuè diuinis, solus sum: ludo operam dans, quamplurimos admitto. Nosti enim, cùm à libris exurgo, totum me in ludis esse, à ciuilibus autem curis & natura & animi destinatione abhorrere. Sacerdotem autem oportet esse virũ diuinum, & ad ludum omnem perinde atq; Deum difficilem ac durum; qui vt propositum institutumq; suum teneat, innumeros plurimorum conuersos in se habet oculos. Ad quos nulla aut certè parua peruenit vtilitas, nisi aliquis probè instructus & concordatus sit, & à suauitate animi omni alienus. Rem diuinam faciens, nõ priuatim solus esse potest, sed in communi conuentu inter plurimos versatur, cùm legis doctor sit, & nihil aliud quàm quod legitimum sit, sonet. Negotia eum gerere oportet, quæ simul omnes tangunt. Quæ enim communia omnium sunt, vnum ipsum curare opus est, nisi crimimbus omnium obnoxius esse velit. Quomodo igitur non maximi, fortissimiq; animi sit, tantam curarum molem ita ferre, vt mens non obruatur, & extincta in anima particula diuina non negligatur; si quis studijs & varijs actionibus distineatur?*

SACERDOTALIS VITAE EMINENTIA.

LXXVI. *Neque ignoro esse quosdam qui hoc præstare possint: & felicem eorum naturam atq; beatam, ipsosq; verè diuinos viros esse censeo, qui cùm in multis humanis versentur negotijs, non tamen diuini numinis cura excidant. Ego verò me ipsum, qui in vrbem descendere, & per vrbem deambulare soleam, rebus inuolutum quæ ad terrenas curas trahunt, atq; inquinationibus repletum esse, quarum non facilè quisquam magnitudinem dixerit, scio. Nam quæ ad natiua & propria aliunde aduenientia, in accessionis rationem cõferuntur. Corporis robur mihi non est: interiora animi bona non rectè se habent: ab externis etiam aliqua ex parte destituor: tum autem cõscientiæ mærorem ferre nequeo. & quotiescumq; me quispiam rogat, disertis verbis statim dico sacerdotem in rebus omnibus maximè à probris debere esse alienũ, quippe qui aliorũ quasq; sordes expiet.*

LXXVII. *Verùm enim verò illud quoque litteris ad fratem datis inferre conuenit: permulti enim hanc epistolam legent; & eâ gratiâ illam potissimum dictam, vt cum res ipsa nota omnibus fiat, tum vtcumq; ea procedat, & apud Deũ & apud homines, nec minùs apud ipsum*

patrem Theophilum culpa caream. Si quidem cùm res meas in medium protulerim, & potestati eius, quicquid velit, de me statuendi permiserim: quomodò crimini alicui obnoxius sim? Mihi & Deus ipse, ipsaq; sacra Theophili manus vxorem dedit. Quapropter omnibus prædico, testatumq; esse volo, me illam prorsus deserturum non esse, neq; cum illa veluti mœchum, clandestinam consuetudinem habiturum: alterum enim minimè pium, alterum minimè legitimum est. quin potius & volo & opto plures mihi & probos nasci liberos: hoc ipsum electionis auctorem & principem ignorare non oportet. Sciant id amici nostri Paulus & Dionysius, quos legatos hanc ob causam à populo lectos esse audio. Illam verò rem Theophilo non significari, sed in memoriam tantùm reuocare opus est: de ea autem pluribus dicam, cùm qua quidem vna quisquam alia omnia collata parua esse iudicet. Difficile est, atq; adeo fieri omninò non potest, vt animus dogmata, quæ per eruditionem & scientiam in certam necessariamq; persuasionem euaserint, fluctuare & in dubium vocari sinat. Nosti porrò, philosophiam admodum diuulgatis istis Christianorum aduersari opinionibus. Itaq; haud vmquam adducar, vt posteriùs animam quàm corpus gigni credam. Neq; mundum ipsum & partes eius aliquando interituras esse dicam. Resurrectionem deprædicatam sacrum quiddam & minimè vulgandum esse duco. Neq; conceptis vulgi opinionibus assentiri possum. Mens philosophia exculta verum perspicit. Ea interdum necessitate adducta, mendacium permittit. Et habet rationem, seu proportionem suam lumen ad veritatem, & oculos ad mentem. Quatenus ergo oculus lumine copiosiore in deterius abutatur, aut lippis tenebræ cõmodiores sunt, hactenus mendacium quoq; populo vtile esse, & veritatem noxiam eis puto, qui aciem mentis in euidentem rerum claritatem intendere nequeunt.

SYNESII CONTEGTATIO.

LXXV-III. SYNESII SINCERITAS.

Quòd si sacerdotes nostri hæc mihi permittunt; potero sanè ego quoq; sacerdotis munere fungi, qui domi quidem philosophiæ incubo, in publicum autem progressus, sermonibus & colloquijs hominũ delector, neque docens, neque dedocens, sed in anticipata opinione quemq; persistere permittens. Sin illi sacerdotem ita animatum & opinionibus manifestum esse oportere dicant, omnibus me palàm ostendere intermiserim. Quid enim rei est populo cum philosophia? Rerum quippe diuinarum veritatem minimè vulgari oportet: populus autem more & assuetudine alia indiget. Rursum igitur & sæpius repetens dicã, nulla cogente necessitate, neq; arguere neq; argui sapientis esse. In sacerdotum autem ordinẽ cooptatus, nõ committam vt dogmata præter animi sententiam assimulem. De his Deum, de his homines testes inuoco. Veritas Dei propria est, apud quem in rebus omnibus inculpatus esse volo. Hoc vnum tantum non dissimulo: quãdoquidem ioci & ludorum studiosus sum; ita vt iam inde à puero crimen istud fugerim, plusquam deceret, armis me & equis delectatum esse. quibus si caruero, tristis quidem ero. Quid enim cùm carissimos canes feras nullas prosequi, & sagittas à teredinibus exesas esse videro. faciam aliud? Sed tamen constantiam, si Deus voluerit, obtinebo: atq; quãuis à curis alienus, macerabor; causarumq; & negotiorum quantumuis graue ministerium hoc, Deo confisus, sustinebo. Dogmata autem per dissimulationem non tegam; neq; mihi mens à lingua dissentiet. Hoc si cum & sentiam & dicam, Deo placere puto: neq; sermonis illius de me occasionem relinquere volo, me, quòd qui fuerim, ignoratus sim, electionis suffragia rapuisse.

LXXIX

QVOMODO SACERDOTIVM SVSCIPIENDVM.

Caterùm Dei amantissimus pater Theophilus, cum me nõrit, post quàm mihi id se scire significauerit, si tandem de me consilium: quid statuat, capiat. Tum enim aut in instituto meo viuere me & philosophari patietur; aut posthæc vt me in iudicium vocet, vel sacerdotum ordine moueat, sibi ipsi potestatem non relinquet. Aliæ insuper opiniones & sententiæ omnes nugæ fuerint: veritatem enim satis scio Deo esse gratissimam. Sed enim sacrum caput tuum, atque in primis veritatis tutorem & inspectorem Deum testor, agrè mihi esse. Quomodò enim non sit, cùm quodammodo ex vita solita in vitã aliam transeundum mihi sit? Quod si rebus his in publicum prolatis (latere enim eas & premi nolo) is cui potestatem hanc concessit Deus, in ordinem sacerdotum me elegerit: subitò eam necessitatem, & veluti diuinum decretum suscipiam. Sic enim existimo, si vel Imperatore, vel infelici, Deoq; inuiso Augustali quopiam iubente, imperata non facerem, inobedientiæ pœnas me daturum esse: Deo autem ipsi volentes nos parere conuenit. Sin me ad sacrum obeundum ministerium non admittit Deus, ab ipso statim initio in me rem diuinissimam, & veritatem ipsam complecti, neq; per id quòd illi maximè repugnat, mendacium scilicet, functionem ipsius suscipere decet. Fac igitur vt Scholastici hæc sciant, & ad illum referant. ha-

ctenùs epistola Synesij ex Nicephoro accepta.

Porrò si quis contestationes ita vt se habent intelligat, prout à nonnullis intellectæ nosc untur, habet profectò vnde miretur, immo & indignetur, hominem talia protestantem, talesque conditiones præponentem, sic esse ordinatum à Theophilo Episcopum Ptolemaidis. verum mentem Synesij hos minimè assecutos esse, palàm faciemus. Vnde rogo, Synesij mentem meliùs quàm ex his quæ posteà idem ipse scripsit, quo sensu, quoúe animo ista iactârit, possumus intelligere? Simulac enim diu reluctatus, creatus fuit Episcopus, scribens ad suæ Ecclesiæ presbyteros, planè de se testatur, omnem ornatum, insuper & omnem adhibuisse artem vt Episcopatus onus effugeret. Et quam artem? nisi vt simulatè agens, & illa inculcans adeò Christianæ fidei & disciplinæ aduersantia, reijceretur omninò à munere Episcopatus? Et vt sentio, haud aliud præstitit Synesius verbis, quàm quod S. Ambrosius factis exhibuit, dum ne Episcopus ordinaretur, se adulterum & sanguinarium publica professione ab omnibus credi voluit. Sed audiamus eius breuem de his epistolam ad suos presbyteros scriptam:

LXXX. SYNESII ARS IN FVGIENDO EPISCOPATVM.

LXXXI [a] *Syn. epi.* 13. SYNESII EPISTOLA AD SVOS.

Neq; [a] ego prius vobis superior eram, cùm omni robore & arte sacerdotium effugerim, neque nunc vos me superatis: sed diuinum profectò erat, & quod tunc nondum, & quod nunc iam. Ego enim sæpius mori pro hac rerum sacrarum administratione maluissem, ne scilicet susciperem illam. Non enim me arum virium esse iudicabam huius rei gubernationem. Cùm autem Deus induxerit, non quod ego petebam, sed quod ipse volebat: precor eum qui vitæ largitor est, vt etiam quam tribuit, perfecturus sit. Qui enim iuuentutem in otio philosophico cõsumpsi & in speculatione à rerum actione aliena, & tantum in curis versatus sum, quantùm defunctoriè per actum reprehendi non potest in hac cum corpore vita, & in hoc quòd ciuis ciuitatum fuerim: quomodò sufficiam curis nullam habentibus intermissionem? Aut quomodo vbi me ipsum turbæ negotiorũ tradidero, adhuc ad mentis pulchritudines accedam, quibus solum beatum otium frui potest? sine quo mihi & meis similibus omnis vita, nulla vita est. Ego quidem non noui: Deo verò (aiunt) omnia possibilia sunt, etiam quæ impossibilia sunt. Et vos ipsi igitur pro me supplices manus ad Deum eleuate, & tum populo in vrbe, tum his qui in agris aut villaticis ecclesiis commorantur, preces pro nobis & in communi & singulatim omnibus committite. Si enim non desertus à Deo relictus fuero: tunc cognoscam, sacerdotium nõ discessum esse à philosophia, sed ampliorem accessum. ista ad suos, cum creatus est Episcopus, Synesius [b].

[b] *Syn. epi.* 57.

Scribens posteà contra Andronicum; quàm expetierit mori potiùs quàm Episcopus fieri aperta testificatione declarat, vbi primùm de suo ante Episcopatum vitæ instituto ista præmittit: *Viuebam cum bona spe in mundo, velut in sacro septo animal liberum ac solutum, prece & libro & vocatione vitam diuidens: vt enim sana sit anima & corpus; hoc quidem laborare oportet, illam autem rogare Deum. Cum huiusmodi facilitate traxi annos illos vsque ad electionem Episcopatus: ad quem ego, si quis vmquam, timidissimus fui. Testor omnibus Deum, cuius per vos ego arcana mysteria gestaui, absq; humanis circuitibus ac studijs, ipsum Deum solitariè in multis temporibus & locis accessi, & pronus & in genua inclinatus, supplex mortem pro Episcopatu eligebã.* hæc & alia de reluctatione sua, ne susciperet Episcopatum Synesius, cuius quidem arguméti multa præterimus breuitatis causa: cùm vt fugeret, ea vsus est arte, vt portentosis confestationibus illis Theophilum posset eludere. At insaniam simulantem Vlysses prudens consilium Palamedis irritum reddidit; & impietatem affectans Synesius Theophilum latere non potuit.

LXXXII. SYNESIVS EPISCOPVS CAVSAS IVDICAT MANDATO THEOPHILI.

Cùm verò è quietis tranquillo portu in turbatum vastumque pelagus inuitus nolensq; soluisset: multiplicium mole negotiorum oppressus iam cùm vix septem menses Episcopatu perfunctus esset, de abdicatione agere cœpit: sed frustra quidem. agit enim de his ipse in epistola ad Olympium [c]. Delegabat illi Theophilus prouinciæ illius negotia & lites vertentes inter Episcopos, & causarum cognitiones: cui quidem cùm parere, se necessitate astringi cognosceret, & reluctari pentùs nefas; ad ipsũ hoc primo anno scribens, hæc ait: *Ego & volo, & necessitas mihi diuina est, vt legem putem quicquid thronus ille vaticinabitur.* & inferiùs:

[c] *Syn. epi.* 96.

Quicquid statuerit, hoc multitudini iustum sit: obedientia enim vita est, & mors inobedientia. Tanti quidem æstimatus est recens Episcopus,, vt iudex fieret seniorum Episcoporum.

LXXXIV. CAVSA PAVLI CVM DIOSCORO.

Vertebat enim tunc inter vicinos Episcopos Paulum atque Dioscorum eiusmodi controuersia. Irruentibus barbaris in Cyrenem cum suis, Paulus collem occupat natura munitum; illicque vbi ageret, domunculam ibi sitam in ecclesiam consecrat, inferens illuc altare, & in eo celebrans sacrificium: quo actu locum illum sibi vendicare putauit, contradicente Dioscoro, sub cuius diœcesi locus positus erat. Sed Synesius in Paulum sententiam tulit, non existimans eam ob causam locum Deo esse dicatum, vt ad profanum vsum redire non posset. *Nam hoc* (inquit) *locum non sanctificat: alioqui omnes montes & omnes valles ecclesiæ essent, & nullum monumentum effugeret vt non publicum esset, in quibus omnibus, cum hostes prædantur, preces & mysteria fiunt. Quot verò domus per impiæ Arianorum tempora preces & mysteria susceperunt, & nihilominùs sunt priuatæ?* &c. hæc & alia plura Synesius in Paulum pro Dioscoro.

LXXXV. CASVS RESERVATI PRIMAE SEDIS E PISCOPIS.

In causa verò Lamponiani, qui ob illatas in Iasonem iniurias excommunicatus fuit; cùm idem iudicat, illud insinuat Ecclesiæ antiqui moris, quosdam atrociores casus Episcopos minores non absoluere, sed reseruare illos primæ sedis Antistiti. nam audi de ipso Lamponiano: *Quamquam* (inquit) *& lacrymas expœnitentia effuderit, & populus supplex illum excusârit: at ego in his quæ visa essent, perseuerauí: soluendi verò potestatem ad sacram sedem remisi. Tantum igitur mihi ipsi permisi, si appropinquaret Lamponiano debitum fatale, ipse vitæ exitus, vti tunc sanè dies constituta adesse videretur: omnibus permisi tum affuturis presbyteris, vt cum ipso communionem participârent. Nemo enim ligatus mihi moriatur. Verùm sanitati restitutus, rursus ob eadem reus sit, & à diuina ac benigna anima tua veniæ assensum expectet.* hæc Synesius ad Theophilum Alexandrinum Episcopũ, à nobis hic posita ad antiquos ritus in iudicijs Ecclesiasticis reserandos. Ipse verò Synesius de se ad ipsum Theophilum hæc in fine: *Postremum ora pro me; orabis enim pro derelicto & omnibus deserto & egente eiusmodi cooperatione: ita ipse vereor pro me ipso loqui ad Deum. Omnia enim mihi in contrarium cedunt propter temerariam & periculis obijcientem se audaciam, quòd homo in peccatis, seorsum ab Ecclesia peregrinus educatus, alieno vitæ ductu institutus altaria Dei contigi.* hæc Synesius: quibus videas quanta animi demissione polleret.

LXXXVI. SYNESII QVERELAE DE CVRIS LITIVM SAE CVLARIVM.

Obibat autem ipse nauiter Ecclesiastica negotia: in quibus curis feliciter sibi actum existimabat, si non & sæcularibus negotijs obrueretur. Hinc illæ aureæ ipsius in querelis sententiæ: *Ciuilem virtutem cum sacerdotio coniungere, est versare ea quæ simul versari non possunt. Priscum sæculum tulit eosdem sacerdotes & iudices. Nam & AEgypti & Hebræorum gens multo tempore sacerdotes Reges habuerunt. Deinde (vt mihi videtur (cum diuinum opus humano more perageretur, seiunxit Deus vitæ conditiones, & alius sacerdos & alius dux effectus est. Alios enim ad materiam direxit, alios sibi ipsi collocauit. Ordinatũ autem est, vt illi quidem in rerum negotijs, nos autem in precibus versaremur. Quòd verò bonum est, ab ambobus exigit Deus. Quid igitur reducis? Quid separata à Deo, coniungere conaris; qui neq; vt gubernemus sed vt falsò gubernemus expetis? Quare quid fieri miserius posset? Opus est tibi Præfecto? ito ad procuratorẽ legũ Reipublicæ. Opus habes aliqua in re Deo? ito ad sacerdotem cuiuis tatis.* & paulò post: *Nõ condẽno Episcopos, qui in rerũ negotijs versantur: sed ignarus me ipsum vix in theatrũ peruenire, admiror eos qui vtrumq; possunt. Mea facultas non est duobus dominis seruire. Si verò sunt aliqui, qui neq; à conscientia lædantur; poterũt sanè & sacerdotio fungi, & ciuitatũ Præfecti esse. Radius Solis etiamsi cũ stercore cõuersabitur, purus manet, & nõ coinquinatur: ego verò si idẽ hoc fecero, fontibus & mari opus habeo.* Hæc & alia plura ad sui excusationem in Synodo Synesius, cùm ab Episcopatu missionem peteret, quam in annum sequentem reijcimus. hæc verò satis hic de Synesij ordinatione & administratione præguſtâſſe.

IESV CHRISTI
Annus 411.

INNOCENTII. PAP. HONOR. 17. Annus 10. THEOD. 4. IMPP.

I. ALARICI OBITVS.

SEQVITVR ordine temporis annus Domini vndecimus post quadringentesimum, nullo Occidentalis Imperij signatus Consule, quòd afflictata nouis esset Gothorum cladibus & aliorum in diuersas prouincias grassationibus barbarorum Romana Respublica: in Oriente verò, vbi tranquillior esset rerum status, ipse Theodosius Imp. quartum adijt Cõsulatum: Quo Alaricus Gothorum Rex iam traijcere in Siciliam exercitum frustra tentans, repentina morte occupatur apud Cosentiam: de cuius obitu & sepultura hęc apud Ioannem Diaconum, ab alijs non suo nomine Paulum nuncupatũ [a]. *Inter hæc Alaricus dum deliberaret quid ageret, apud Cosentiam subita morte defunctus est. Gothi Basentium amnem de alueo suo captiuorum labore deriuantes, Alaricum in medio alueo cum multis opibus sepeliunt; amnemq; meatu proprio reddentes, ne quis locum scire posset, captiuos qui interfuerant extinguũt.* hæc ipse. Sozmenus [b] autem de Alarico ait, eum ante obitum inita cum Honorio pace, ab eo declaratum fuisse totius ducem exercitus; subditque; *Cum pro consuetudine Principum ex processu quopiam tum reuerteretur Imperator, audita morte Alarici, statimque descendens, publicè gratias Deo nuncupatis precibus egit, quòd esset insidiatore manifesto liberatus.* Addit hæc his idem auctor Miscellæ [c].

[a] Paulus Diac. li. 13. hist. Miscell.

[b] Sozom. l. 9. c. 12.

[c] Paulus Diac. li. 13.

II. ATHAVLPHVS REX GOTHORVM.

Regem deinceps Athaulphum Alarici affinem Gothi constituentes, Romam redeunt: si quid residuum fuit, more locustarum eradunt, auferentes exinde Gallam Placidiam Theodosii Principis filiam, sororem Honorij, quam sibi Athaulphus apud Forum Cornelij coniugio sociauit: qua multò post Reipublicæ commodo fuit: nam ad hoc mariti animum acerrimo ingenio, subtilibus blandimentis inflexit, vt vltrò à Romanis pacem expeteret. hæc ipse. at de posteriori hac Vrbis inuasione apud nullum alium me legisse memini. Orosius autem tradit [d], in ipsa Vrbis inuasione sub Alarico Gallam Placidiam ab Athaulpho captam; Zosimus & alij ipsam antè sub Alarico custoditam ferunt. Cæterùm diuina id factum dispensatione, quò extremam Imperij cladem auerteret, idem auctor affirmat. Nulla igitur defuncto Alarico clades ab Athaulpho Alarici successore Vrbi illata penitùs reperitur: immo ei in optatis fuisse, Gothorum exercitu Romanum Imperium in splẽdorem pristinum restituere, idem Orosius testatur his verbis [e]: *Is (vt sæpè auditum, atque vltimo exitu eius probatum est) satis studiosè sectator pacis, militare fideliter Honorio Imperatori, ac pro defendenda Romana Republica impendere vires Gothorum præoptauit. Nam ego quoque ipse virum quemdam Narbonensem, illustris sub Theodosio militiæ, etiam religiosum prudentemque & grauem apud Bethlehem oppidum Palæstinæ, beatissimo Hieronymo presbytero referente, audiui, se familiarissimum Athaulpho apud Narbonam fuisse; ac de eo sæpe sub testificatione dixisse, quòd ille cum esset animo, viribus, ingenioq; nimius, referre solitus esset, se in primis ardenter inhiâsse, vt obliterato Romano nomine, Romanum omne solum, Gothorum Imperium & faceret & vocaret; essetq; (vt vulgariter loquar) Gothia, quod Romania fuisset; fieretque nunc Athaulphus, quod quondam Cæsar Augustus. At vbi multa experientia probauisset, neque Gothos vllo modo parere legibus posse propter effrenatam barbariem, neque Reipublicæ interdici leges oportere, sine quibus Respublica non est Respublica: elegisse se saltem, vt gloriam sibi de restituendo in integrum, augendoq; Romano nomine, Gothorum viribus quæreret; habeturque apud posteros Romanæ restitutionis auctor, postquam esse non poterat immutator. Ob hoc abstinere à bello, ob hoc inhiare paci nitebatur, præcipuè Placidiæ vxoris suæ fœminæ sanè ingenio accerrimæ, religionis satis probatæ, ad omnia bonarum ordinationum opera persuasu & consilio temperatus.* Quomodò autem dolo suorum, idem Athaulphus hæc meditatus, interfectus fuerit, suo loco dicemus.

[d] Oros. lib. 7. c. 40.

[e] Oros. lib. 7. c. 43.

ATHAVLPHI REGIS CONSILIVM.

III. DONATISTAE EDICTIS VOCATI AD COLLATIONEM.

Hoc eodem anno Carthagine in Africa celebrata est famosissima illa Collatio inter Catholicos & Donatistas diu expetita, sæpè tentata, numquam autem, resilientibus illis, effectu consummata, nisi hoc anno, postquàm ad hoc ipsum perficiendum ab Honorio Imp. missus est in Africam anno (vt dictum est) superiori Marcellinus. Post Consulatum quidem Varanes, nempe hoc anno, ex scripto antiquo Codice Balduinus tradit habitam fuisse huiusmodi Collationem. Quod autem conuentus iste appellatus inuenitur Collatio, non Concilium; inde accidit, quòd in vnico consessu non vocati sunt hæretici vel schismatici tamquam rei ab Ecclesia iudicandi, sed vt fratres ad vnitatem Ecclesiæ, cognitis causæ meritis, attrahendi. At quomodo ista se habuerint, & quo temporum ordine cuncta sint facta, iam aggrediamur. Quem diximus missum esse anno superiori ab Imperatore insignem virum Marcellinum in Africam ad conciliandos cum Catholicis Donatistas: idem ipse Imperatoris [a] rescriptum, quo iuberentur Donatistæ cum Catholicis ad conferendum de controuersijs inter eos diu versatis in locum vnum conuenire debere, promulgauit. Sed & dato post quatuor menses edicto decimo quarto Kalend. Martias, vt Collatio haberetur decimo quarto Kalendas Iunias definiuit [b]; idque ex Imperatoris rescripto, quo iubebatur eo temporis spatio eos ad causam agendam impelli: licet alijs edictis, ne subterfugium aliquod ex temporis angustia obtendi posset, alios duos menses ipse superaddidit. Cæterum vt ad Kalendas Iunias conueniretur, pars vtraque consensit. hæc ex Actis ipsius Collationis sunt accepta.

[a] *Aug. in Breuic. Collat. di. 1. c. 5.*

TEMPVS COLLATIONIS.

[b] *Aug. in Breuic. di. 1. c. 8.*

IV. MARCELLINVS INDVLGENTISSIMVS DONATISTIS.

Constat insuper Marcellinum, quo demulceret refractarios Donatistas, suo edicto, quo eos vocauit, sine iussione Imperatoris reddidisse basilicas Donatistis, qui se pollicerentur esse venturos. Insuper & illud indulgendum putauit, vt eodem edicto illis concederet, vt què vellent, eligerent sibi iudicem, qui cum ipso præficeretur ad iudicandum: sed & iuramento pollicitus est, se iudicaturum quod veritas suasisset; aliaque complura adiecit, quibus eodem edicto eos est exhortatus ad mutuò cum Catholicis conferendum. hæc ex Actis. Præstitum quoq; ab eo & illud fuit humanitatis officium, vt per Tractorias eosdem conuocauerit litteras, quibus (vt alibi fusiùs explicauimus) sic vocatis publicæ concederentur vecturæ, atque omnia necessaria ad commeatum abundè satis impenderentur. Per Tractorias namque ad eorum Primates missas, à quibus singuli acciperent, eos fuisse vocatos, S. Augustinus testatur [c].

[c] *Aug. ad Donatistas post. Collat. c. 24.*

V. DONATISTAE EPISCOPI CARTHAGINEM VENIVNT.

Si igitur conuocati (inquit ipse [d]) *congregantur ex vniuersa Africa tot Episcopi Donatistæ, ingrediunturq; Carthaginem cum tanta speciosi agminis pompa, vt tam magnæ ciuitatis oculos in se, intentionemq; conuertant.* Ex parte verò Catholicorum omnes numero ducenti & octoginta sex, cùm fermè centum [e] in suis Ecclesijs senectute & morbis præpediti remansissent, immo centum viginti, vt habent [f] Acta Collationis. Donatistarum autem numerus minor fuit: nomina enim eorum in subscriptionibus litterarum numerata sunt ducenta septuaginta nouem; sed falsitas deprehensa est, cum pro absentibus aliqui subscripsissent. At ne hac etiam ex parte Catholicis censerentur inferiores, se plures quàm quadringentos esse numero, falsò iactabant, detentos verò illos domi aduersis corporis infirmitatibus: sed inanem prorsus hanc fuisse illorum gloriationem, S. Augustinus ostendit.

[d] *Aug. eod. è lib. c. 25.*

DONATISTAE EPISCOPI CARTHAGINEM VENIVNT.

[e] *Aug. eod. lib. c. 24.*

[f] *Aug. in Breuic. Collat. di. 1. c. 14.*

VI.

Cùm autem superiores Catholici numero essent; ad euitandam tamen ostentationem, non vnà simul, vt Donatistæ, sed seorsum singuli Carthaginem ingressi sunt, vt idem sanctus Augustinus affirmat [g]. Quod verò non ea pompa qua ipsi fuisset ingressi, pauciores numero eos esse Donatistæ putarunt: porrò illi inuenti sunt adiecisse subscriptioni litterarum numerum itidem centum viginti Episcoporum, quos oppressos morbis domi relictos causati sunt. Sic igitur qui subscriptione ostentabant numerum ducentorum septuaginta nouem Episcoporum; nonnisi centum quinquaginta nouem sunt numerati. id quidem apertè demonstrat sanctus Augustinus [h], qui de suis Catholicis affirmat, præter numeratos superiùs centum octingenta sex, qui se Carthaginem contulerunt, recensitos esse qui diuersis necessitatibus detenti domi remanserant centum viginti; quodque adhuc eo Collationis tempore sexaginta sedes Episcopales in Africa orbatæ erant pastoribus; adeò vt numeratæ fuerint sedes Episcopales in Africa Catholicorum quadringentæ & sexaginta sex. Donatistas verò numero sedium valde imminutos ex eo intelliges, dum qui anno Christi trecentesimo nonagesimo quarto Bagai in Numida aduersus Maximianistas conuenerunt, numerati sunt quadringenti sex minùs Episcopi, exceptis Maximianistis, qui & ipsi Donatistæ erant, sed ab illis schismate separati: in hac verò Collatione, quamuis suorum multitudinem affectauerint, nonnisi centum quinquaginta nouem colligi valuerunt: nam falsò iactasse centum viginti ægrotos remansisse domi, conuicti sunt ex suis ipsorum verbis [i]. Ex quibus intelligas quantum profecerint in Donatistarum conuersione Episcopi Orthodoxi, atq; præcipuè Augustinus.

[g] *Aug. in Breuic. c. 11.*

IACTANTIA DONATISTARVM.

[h] *August. ibid. c. 14.*

[i] *Aug. in Breuic. Collat. di. 1. c. 14.*

VII. LOCVS DE LECTVS AD COLLATIONEM.

Cùm igitur vtraque pars Carthaginem conuenisset; antequàm vno confessu colligerentur, Marcellinus aliud ipsis præsentibus promulgauit edictum [k], quo inter alia, qui locus habendo conuentui deligendus esset, pars vtraque decerneret, eos admonuit. De loco itum est in eam sententiam, vt in Thermis Gargilianis comitia haberentur [l]. Sed cur non in basilica Fausti, vel basilica Restitutæ, in quibus complures Synodi Carthaginenses habitæ esse leguntur, conuentum est? nulla alia quidem ex causa, nisi quod horrerent Donatistæ Catholicorum ecclesias, quas dicerent esse Satanæ synagogas: vnde etiam accidere consueuit, vt, cum ipsis potituri eas inuaderent, nonnisi eisdem lotis, purgatisque ac demolitis altaribus, & alijs more suo adhibitis lustrationibus, illas vendicarent, vt ex Optato superiùs recensuimus. Sic igitur communi consensu electæ sunt Thermæ Gargilianæ, locus amplus, lucidus, ac refrigerans calores æstiuos, vt à sancto Augustino describitur: erat autem in ipsius Carthaginensis vrbis meditullio constitutus. Eodem quoque [m] edicto cauit Marcellinus, vt ad tumultum ex numerositate oboriri solitum anteuertendum, ex vnaquaque parte decem & octo deligerentur, omnes numero triginta sex, qui sessionis locum ingrederentur: quorum officia ita inter se partita essent, vt ex illo cuiusque partis numero decem & octo Episcoporum, septem deputarentur ad disputandum; totidem, cum opus esset, ad consulendum; quatuor reliqui, qui Actis conscribendis atque custodiendis præessent. Renuerunt autem primo loco id se facturos Donatistæ; petentes suis omnibus locum Synodi patere debere. Catholici verò, se in omnibus Marcellino parituros, litteris professi sunt.

[k] *Aug. in Breuic. di. 1. c. 3.*

LOCVS DE LECTVS AD COLLATIONEM.

[l] *Aug. eod. lib. c. 14.*

[m] *Aug. li. post. Collat. c. vlt. in fi. Aug. in Breuic. c. 3. & 4.*

Cum enim eodem edicto Marcellinus eos omnes admonuisset, vt pars vtraque scriptis proderet, vtrùm placerent quæ edicto continebantur: Catholici non solùm edido parituros se esse rescripserunt, sed & ijsdem suis ipsorum litteris ad omnem præstandam gratiam Donatistis se ipsos obligauêre. Nam Augustinus [n]: *In ijsdem* (inquit) *litteris etiam se obstrinxerunt, & polliciti sunt, quòd si in parte Donati veritas eis demonstraretur Ecclesiæ, non se illic Episcopalem honorem quæsituros, sed consilium eorum secuturos pro salute Christiana. Si autem in sua communione potius veritas ostenderetur Ecclesiæ, honores Episcopales eis non se negaturos: & hoc à se fieri bono pacis; vt intelligerent ij, quibus hoc præstaretur, quòd in eis Catholici non Christianam consecrationem, sed humanum detestarentur errorem. Quòd si plebs duos in vna Ecclesia Episcopos ferre non posset; vtrisque de medio recedentibus, singuli constituerentur Episcopi, ab eis Episcopis ordinandi, qui in suis plebibus singuli inuenirentur.* hæc quidem magna prudentia Orthodoxi, quo ipso ingressu ijs delinirent efferatos illorum animos, atque sic ad piè sancteque causam tractandam inducerent.

[n] *Aug. ibi. c. 4.*

VIII. CATHOLICORVM EPISCOPORVM PROMISSIO.

IX.

Porrò separatas alias ab his dederunt ad Marcellinum [o] Catholici litteras, quibus significârunt, se acquiescere

[o] *Aug. Breuic. di. 1. c. 7.*

CATHOLICORVM HVMANITAS ERGA DONATISTAS.

in hoc etiam Donatistis, vt ipsi omnes in locum conuentui præstitutum ingrederentur; cùm se tamen mandatis eius parere paratos dicerēt, vt nō ampliùs quàm decem & octo in locum sint ingressuri. Rursus etiam ijsdem litteris causam ipsam insinuarunt, nempe (ne fortè ex persona Principis Collationem indicentis & cogentis Episcopos suborīri posset inuidia) ostendentes ex diuinæ Scripturæ præscripto id sanctè pieque vsurpari. Extant adhuc priores litteræ ad Marcellinum datę, ab ipso sancto Augustino in Gestis cum Emerito recitatæ, hic autem repetendæ ad declarandam Catholicorum in omnibus exhibitam ad dispersos colligendos clementiam, contrà verò fuisse hæreticorum atque schismaticorum corda ferrea & obstinatam in omnibus peruicaciam. Sed priusquàm hic eas [a] reddamus litteras; quæ fuerit ibi omnium Catholicorum Episcoporum pro concilianda pace sententia, hic narrandum est.

[a] *Apud Augustin. de Gestis cum Emerito.*

X.

Antequam enim mutuæ Collationis comitia inirentur, cùm Marcellinus (vt dictum est) edicto vtrique parti significâsset, vt quæ ad futuram Collationem pacificè agendam conducerent, scriptis proderent: qui ex parte Catholicorum erant Antistites, in vnum conuenientes, quid facto opus esset, inter se priuata coitione decernunt. Quid autem inter eos tranſactum sit, sanctus Augustinus ita describit [b]: *Dicam charitati vestræ & commemorem rem dulcissimam quam Domino adiuuante sumus experti. Cùm ante ipsam Collationem inter nos aliqui fratres de hac re colloquerentur, Quia pro pace Christi Episcopi debent esse, aut debent non esse, quod vobis fatendum est: circumspicientes omnes fratres & coepiscopos nostros, non facilè nobis occurrebant, qui hoc vellent susciperè, & de hac humilitate Deo sacrificare. Dicebamus, vt fieri solet: Ille potest, ille nō potest: ille cōsentit, hoc ille nō tolerat: loquentes magis pro suspitionib. nostris, qui corda illorū videre minimè poteramus. Quando autem ventum est vt hoc palam fieret in Concilio vniuersorum tam frequenti penè trecentorum Episcoporum: sic placuit omnibus, sic exarserunt omnes, vt parati essent Episcopatum pro Christi vnitate deponere, & non perdere, sed Deo tutius commendare. Duo ibi vix inuenti sunt, quibus displiceret: vnus annosus senex, qui hoc etiam dicere liberius ausus est: alter voluntatem suam tacito vultu significauit. Sed posteà quàm illum senem liberius hoc dicentē obruit omnium fi aterna correctio, illo mutante sententiam vultum etiam ille mutauit.* hæc Augustinus, sed litteræ tunc ex eo conuentu redditæ ad Marcellinum sic se habent [c]:

[b] *Aug. ibidem.*

CATHOLICORVM OBLATIO LIBERALIS.

[c] *Aug. de Gestis cum Emerito.*

XI.

LITTERÆ CATHOLICORVM AD MARCELLINVM.

Honorabili ac dilectissimo filio, viro clarissimo ac spectabili Tribuno & Notario Marcellino Aurelius, Siluanus, & vniuersi Episcopi Catholici. Edicto spectabilitatis tuæ, quo nostræ Collationis tranquillitati, quieti q; seruandæ, & veritati manifestandæ ac muniendæ consultum est, in omnibus nos consentire, sicut admonere dignatus es, per has intimamus. Illæ etiam veritate confisi, nos vinculo conditionis obstringimus, vt si nobis hoc, cum quibus agimus, demonstrare potuerint, cum secundum Dei promissa populi Christiani vsquequaque crescendo, iam magnam partem Orbis impleuissent, & in cæteram dilatarentur implendam, subitò Ecclesiam Christi, nescio quorum quos isti accusant, peccatorum periisse contagine, & in sola remansisse parte Donati. Si hoc (vt dictum est) demonstrare potuerint, nullos apud eos honores Episcopatus requiremus, sequemur pro sola salute concilium, quibus tanti gratiam beneficij pro cognita veritate debemus. Si autem nos potiùs valuerimus ostendere, Ecclesiam Christi, omnium non solum Africanarum, verùm etiam transmarinarum prouinciarum, multarum gentium spatia, feracissima populorum copia iam tenentem, & (sicut scriptum est [d]) toto mundo fructificantem atque crescentem, nullorum hominum sibi commixtorum peccatis perire potuisse. Si denique ipsorum, qui tunc accusare voluerunt, potius quam conuincere valuerunt, quæstionem definitam, quamuis non in eis Ecclesia consistat, & Cæcilianum innocentem, illos autem violentos & calumniosos esse iudicatos ab eo Imperatore, ad cuius examen criminationes suas vltrò accusando miserunt. Postremò si quid de peccatis quarumlibet hominum dixerint, vel humanis documentis, vel diuinis probauerimus, aut eorum innocentiam falsis criminibus appetitam, aut Christi Ecclesiam, cuius communioni cohæremus, nullis eorum delictis esse destructam: Sic eius nobiscum teneant vnitatem, vt non solum viam salutis inuenant, sed nec honorem Episcopatus amittant. Neque enim in eis diuina sacramenta veritatis, sed commenta humani detestamur erroris. Quibus sublatis, fraternum pectus complectemur Christiana nobis charitate coniunctum, quod nunc dolemus discissione diabolica separatum.

[d] *Coloss. 1.*

Poterit quippe vnusquisque nostrum, honoris sibi socio copulato, vicissim sedere eminentiùs: sicut Peregrino Episcopo, iuxta cōsidentem collegam, hoc cum alternis basilicis vtrumq; conceditur, vtroq; alterum cum honore mutuo præuentente: quia vbi præceptio charitatis dilatauerit corda, possessio pacis non sit angusta: Vt vno eorum defuncto, deinceps tam singulis singuli pristino more succedant. Nec nouum aliquid fiet: nam hoc ex ipsius separationis exordio, in eis qui damnato nefariæ discissionis errore, vnitatis dulcedinem vel serò sapuerunt, Catholica dilectio custodiuit. Aut si fortè populi Christiani singulis delectantur Episcopis & duorum consortium inusitatarum facie tolerare non possunt; vtrique de medio discedamus; & Ecclesiis singulis, damnata schismatis causa in vnitate pacifica constitutis, ab his singulis in Ecclesiis singulis annuentibus vnitati factæ per loca necessaria singuli constituantur Episcopi.

XII.

QVANTA CATHOLICI SPONDEANT.

Quid enim dubitemus Redemptori nostro sacrificium istius humilitatis offerre? An verò ille de cœlis in humana membra descendit, vt membra eius essemus: & nos, ne ipsa eius membra crudeli diuisione lanientur, de cathedris descendere formidamus? Propter nos nihil sufficientius, quàm Christiani fideles & obedientes simus. Hoc ergo semper sumus, Episcopi autem propter Christianos populos ordinamur. Quod ergo Christianus populis ad Christianam pacem prodest, hoc de nostro Episcopatu faciamus. Si serui vtiles sumus [e]; cur Domini æternis lucris pro nostris temporalibus sublimitatibus inuidemus? Episcopalis dignitas fructuosior nobis erit, si gregem Christi depositā magis collegerit, quàm retenta dispersérit. Nam qua fronte in futuro sæculo promissum à Christo sperabimus honorem, si Christianam in hoc sæculo nostер honor impedit vnitatem?

XIII.

MIRA PROMPTITVDO CATHOLICORVM IN PACE SANCIENDA.

[e] *Luc. 17.*

Hæc propterea præstantiæ tuæ scribenda curauimus, & vt per te innotescant omnibus, postulamus; vt in adiutorio Domini Dei nostri, quo admonente ista promittimus & quo adiuuante implere posse confidimus, etiam ante Collationem (si fieri potest) corda hominum vel infirma vel dura pia charitas aut sanet, aut edomet: ac sic iam pacificis mentibus non resistamus manifestissimæ veritati, & disputationem nostram vel præcedamus concordiâ, vel sequamur. Neque enim desperare debemus, si recolunt esse pacificos beatos, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur, multò dignius & facilius eos velle vt pars Donati vniuerso orbi Christiano reconcilietur, quàm vniuersus orbis Christianus à parte Donati rebaptizetur: cùm præsertim de Maximiani sacrilego & damnato schismate venientes, quos etiam terrenarum potestatum iussionibus infectando emendare curārunt, tanta diligentia quæsierunt, vt nec baptismum ab eis datum rescindere auderent; & quosdam eorum damnatos, sine vlla honoris diminutione susciperent; quosdam verò in illius discissionis societate impollutos esse censerent: quorum inter se concordiæ non inuidemus, sed eos oportet aduertere, quam piè ramum à se fractum tanto studio radix Catholica inquirit, si ramus ipse similiter à se paruum fragmen incisum sic colligere laborauit. Et alia manu: *Optamus te, fili in Domino bene valere.* hæc quidem Catholici ex priuata ipsorum inter se Collatione Carthagine habita, quam nominauerunt Concilium; ex quo etiam mandatum scriptum est, quod seruarēt septem illi, qui causam publicam acturi essent [f].

XIV.

EX PACTO SVO CONVINCENDI DONATISTAE.

[f] *Aug. Breuic. Collat. di. 3. c. 9. 10*

Post hæc verò [g] acceptis à Catholicis hisce & alijs litteris Marcellinus, necnon quæ respondērant Donatistæ; nouo rursus promulgato edicto, ea omnia quæ pars vtraque rescriperat, populo significanda curauit: eo nimirùm concilio: quo sequens populus Donatistas, probè sciret quas honestas & minimè recusandas Catholici conditiones pacis obtulissent: ne, si illa dura obstinatione resilirēt, ipsi in transfuersum cum eis penitùs agerentur. Hactenus verò quæ Collationem præcesserunt.

XV.

[g] *Aug. Breuic. Collat. di. 3. c. 6.* MARCELLINI NOVVM EDICTVM.

Die autem ad Collationem habendam constituta adueniente, omnes in locum conuentus, in ipsas Thermas Gargilianas ingressi sunt Episcopi Donatistæ, inter quos primum locum tenuit Primianus Episcopus Carthaginensis partis Donatistarum. At qualis hic, quamque ad ineundam concordiam malè paratus accesserit, ex illis accipe, q; cum conuentus primùm à Catholicis fuit de Collatione

XVI.

DE PRIMIANO EPISCOPO DONATISTA CARTHAG.

facienda, ista protulit ore rotundo verba turgida[a]: *indignum est, vt in vnum conueniant filij Martyrum, & progenies Traditorum.* hæc tunc ipse. primum namque hic locum inter septem illos ad disputandum delectos tenuit prærogatiuâ sedis: inter quos etiam nominatus habetur Emeritus[b] Episcopus Cęsareæ Mauritaniæ eiusdem partis Donatistarum: tertius fuit Gaudentius Episcopus Tamugadensis, vt sanctus Augustinus[c] in scriptis quibus eum exagitauit, affirmat duas iste aduersus Catholicos postea dedit epistolas, de quibus suo loco dicendum. Quartus adnumeratus Petilianus, Donatistarum disertissimus: quem superuixisse Collationi, quæ aduersus Gaudentium Augustinus[d] scripsit, fidem faciunt: sed & Acta Collationis, quæ manu scripta Balduinus citat, plures continent à Petiliano in Collatione dictas sententias. Quinam autem fuerint reliqui Donatistæ ad implendum numerum septenarium ad disputandum electi, mihi hactenus incompertum; sicut & incogniti sunt septem Episcopi ad disceptandam causam à Catholicis designati præter Aurelium Carthaginensem Episcopum, Alypium Tagastensem, & Augustinum Hipponensem. Sed ex Actis eiusdem Collationis, quæ antiquitùs scripta recenset Balduinus, illud proditur, huic Collationi inter Episcopos Donatistas sedisse Felicem quendam Romanum dictum Episcopum. Et quomodo hoc? Ex Optato namque superius tertio tomo dictum est, consueuisse Donatistas qui erant in Africa, ad suos itidem Donatistas qui in Vrbe agerent, mittere ordinatum Episcopum, qui illorum curam gereret, quem Romanum Episcopum appellabant, sicque captiosè gloriarentur Romanum Episcopum suæ ipsorum esse communionis ac sectæ. Sed reliqua quæ spectant ad Collationem prosequamur.

[a] *Aug. in Breuic. Collat. di. 3. c. 4.*
[b] *Aug. Retract. li. 2. c. 31.*
[c] *Aug. Retract. li. 2. c. 59. & li. cõtra duas Gaudentij epist.*
[d] *Aug. cõt. duas epistolas Gaudẽt. lib. 1. c. 37.*

XVII.

Locum ingressi, sic ad consessum dispositi sunt, secundùm ea quæ à S. Augustino narrantur his verbis[e]: *Electi sunt ex nobis & ex ipsis, septem hinc & septem inde, qui pro causa omnium loquerentur. Electi sunt alij septem hinc & septem inde cum quibus, vbi opus erat, consilium per tractarent. Electi sunt quatuor hinc & quatuor inde, qui Gestis conscribendis custodes essent, ne in falsatum aliquid ab aliquo diceretur. Dati sunt etiam à nobis & ab ipsis Notarij quatuor hinc & quatuor inde, vt bini cum exceptoribus Iudicis alternarent; ne aliquis nostrum se dixisse aliquid causaretur, quod non fuisset exceptum. Huic tantæ diligentiæ & illud additum est, vt nos & ipsi, quemadmodùm & ipse Iudex, verbis nostris subscriberemus; ne quisquam diceret, in illis Gestis aliquid vel postea fuisse corruptum.* hæc sanctus Augustinus, qui habet eadem in epistola[f] ex Concilio Cirtensi ad Donatistas. Sed & additum tunc etiam est, vt Collationis signati Actorum codices custodirentur, ne quid addi ab aliquo posset: id quidem ipsa Collationis Acta[g] testantur.

[e] *Aug. ep. ad Donatistas post Collat. in princip.* DISPOSITIO CONSESSVS ET GERENDARVM RERVM ORDO.
[f] *Aug. epi. 152.*
[g] *Aug. in Breuic. Collat. di. 2. c. 3.*

XVIII.

Ingressus itaque est Marcellinus Tribunus & Notarius in locum ad Collationem paratum. Hunc quidem anno superiori in Africam ab Honorio missum diximus. erat autem magistratu Tribunus; militarem namque hanc fuisse dignitatem, etiam sanctus Augustinus tradit, dum de Dulcitio agit æquè Tribuno atque Notario nominato. Quod insuper item Marcellinus, non Tribunus tantùm, sed Notarius diceretur: Erant quidem Notarij Principi à secretis, vt declarat in Formulis Cassiodorus[h]: inerat eidem muneri Senatoria dignitas, necnon Spectabilitatis honor: tali enim titulo suis litteris eum Catholici Episcopi venerati sunt. quis autem idem esset honor & titulus Spectabilitatis, Cassiodorus[i] etiam apposita formula declarauit. Sed & illud aduerte eundem Marcellinum in Collatione illa non simpliciter Iudicis, sed Cognitoris nomen præsetuliſſe: laicis enim haud concessum fuit, in causis Ecclesiasticis Iudicem agere. Quænam verò hæc esset defunctio Cognitoris, nos alibi diximus, & ipsa Acta Collationis declarant: nempe agere quæ ad pacem ac quietum congressum pertinent, curareque ne quid tumultuariè vel inordinatè inter conferentes mutuò Episcopos ageretur, neue quid per vim dolumue malum ab altera partium moliretur, vtque in omnibus pacta conuenta sarta tecta conseruarentur: in quibus ritè disponendis eidem interloquendi facultas esset, nec quidem pro animi arbitrio, sed quod ipsa iustitia postulâsset: Atque demum cuius alterutrius partis potiora iura essent, pronunciare.

[h] *Cassiod. Variar. li. 6. form. 16*
[i] *Cassiod. li. 7. form. 37.* FVNCTIO MARCELLINI.

Sed quid Collationis diebus singulis actum sit, ex rebus gestis à Notarijs exceptis sanctus AVGVSTINVS summa breuitate compendium scripsit, quod Breuiculum nominauit: nos verò breuiorem ex Breuiculo summam collectam hic describemus, ac primùm illud ex eodem Augustino, quo animo ijdem congressuri fuerint Donatistæ. ait enim[k]: *Qui causam bonam non se habere sciebant, id egerunt primùm quantum potuerunt, vt ne ipsa Collatio fieret; & vt prorsus causa ipsa non ageretur. Sed quia hoc obtinere minimè potuerunt; id effecerunt multiplicitate Gestorum, vt quod actum est, non facilè legeretur.* Ingressus igitur locum Collationis Kalendis Iunijs, primo loco recitatum est HONORII Imperatoris rescriptum, quo fieri Collatio iuberetur: deinde suo ordine alia edicta ea de causa lata à Marcellino Cognitore iussa sunt recitari, quorum omnium nuper mentio facta: lectæq; simul sunt litteræ Catholicorum ad Marcellinum redditæ, necnon quas Donatistæ eidem dedissent.

XIX.

[k] *Aug. Breuic. di. 1. c. 8.*

COLLATIO DIEI PRIMAE.

Post hæc autem quæsitum est à Cognitore de electis septem illis ad disputandum. Cæterũ ne ad disceptandum de causa veniretur, Donatistæ subterfugia posuêre, dicentes, agẽdum primò de tempore, de mandato, de persona, de causa, ac tunc demum ad causę merita perscrutanda patere accessum. Obiecerũt enim primò de tempore, quòd iam præterijsset illud; nam vocati erant ad conferendum quarto decimo Kalendas Iunij: quod igitur tempus illud ab Imperatore præscriptum iam elapsum esset: se ampliùs non teneri, impudenti audacia cõtenderunt. Sed eluſa est inanis tergiuersatio, cùm à Marcellino ostensum est, ex partis vtriusque consensu ad Kalendas Iunias rem dilatam. Vides ex his nocturnas bestias latibula captantes, in lucem prodire timere.

XX.

Inde[l] verò quòd Donatistæ in Cognitorem obijcerent, causam illam non agendam ex præscripto Forensis iudicij, sed diuinæ Scripturæ: non aliud quidem optare Catholicos, ostensum mandatum Concilij ad eos qui causam acturi essent, olim datum, facilè declarauit. Quo quidem mandato, inuitis licet & contradicentibus Donatistis, recitato; interlocutus Marcellinus, illud consentiens esse diuinæ Scripturæ potiùs quàm Forensibus iudicijs, declarauit. Recitato igitur Concilij mandato, & subscriptionibus omnium qui tunc aderant Episcoporum numero ducentorum octoginta sex; calumniati sunt Donatistæ, Catholicos adiecisse suppositos homines, qui cùm non essent, apponerentur tamen ad numerum augendum Episcoporum; petentes admitti & cognosci qui subscripsissent Episcopi factum est: omnesque ingressi, de suo quisque nomine & Episcopatu docuit. Post hæc[m] Marcellinus omnibus qui illic causa conuentus collecti erant, obtulit vt sederent; sicque causam agerent potiùs, quàm starent. quod facere renuerunt penitus Donatistæ: versabant enim ore submurmurantes illud Psalmistæ[n]: *Odiui Ecclesiam malignantium, & cum impijs non sedebo,* & illud[o]: *Concilium malignantium obsedit me.* Cæterùm ipsum Marcellinum nec sedere voluisse, donec Episcopi ipsi Catholici consedissent, ex Actis citatis idem qui supra auctor affirmat[p].

XXI.

[l] *Aug Breuic. di. 1. c. 9. 10. 11.* MANDATVM CONCILII RECITATVM
[m] *Aug. ibi. c. 13.*
[n] *Psa. 25.*
[o] *Psal. 11.*
[p] *Aug. ibid. c. 14.*

Inde verò à Cognitore iussum est recitari Donatistarum mandatum, quo iuberentur à suis causam agere. erat illud quidem refertum contumelijs, dum in eo ab illis Catholici Episcopi Traditores & persecutores nominarentur. Iussaque sunt apposita illi recitari nomina Episcoporum Donatistarum, in quibus complures pro absentibus inuenirentur esse subscripti: & cum ex eis vnius recitato nomine non inueniretur, causati sunt, esse defunctum in itinere. sed cùm ijdem ipsi Donatistæ anteà professi essent, mandatum illud & scriptum & subscriptum fuisse Carthagine; manifestæ falsitatis & impostura conuicti sunt. Verùm & ex eo quoq; mendacij redarguti,

XXII.

DONATISTARVM RECITATVM MANDATVM.

DONATISTAE FALSITATIS CONVICTI.

quòd cùm antèà professi essent coram Marcellino, suos omnes Episcopos venisse Carthaginem; postèà verò cum à Catholicis diceretur, quàplurimos ex suis domi remansisse diuersis detentos impedimentis; obliti eorum quæ dixerant, illi iactârunt, ex suis multò plures non venisse, morbo impediente, Carthaginem. In his igitur consumpto die, duplici notati sunt Donatistæ falsitate. eius verò diei Collatione absoluta, secunda in diem perendinum indicta fuit.

XXIII. Sed quod amplius? Cum Catholici Episcopi differentes cum ijsdem Donatistis, ex Christianæ charitatis præscripto, aduersantes ipsos Donatistas, fratres appellarent, eò quòd non spernerent vt hostes, sed honorarent atque amarent vt fratres: illi indignantes, nomen fraternitatis penitùs respuerunt. Testatur id quidem sanctus Augustinus agens aduersus Gaudentium [a] Donatistam, & in libro post Collationem edito, vbi hæc verba [b]: *Illi enim cùm hoc nomen à nobis audirent, iniuriam sibi fieri, apud Acta dixerunt: nec mandato nostro admoniti, vbi hoc ex Propheta [c] testimonium positum est, recolere potuerunt, Deum præcepisse: Dicite, Fratres nostri estis, his qui vos oderunt, & qui vos detestantur: vt nomen Domini honorificetur, & appareat illis in iucunditate, ipsi autem erubescant.* hæc ibi: quibus videas hominum arrogantiam atq; duritiem inflexibilem.

[a] *Aug. contra Gaudentium lib. 2. c. 11.*
[b] *Aug. post Collat. c. 35.*
[c] *Isai. 66.*

XXIV. SECVNDA COLLATIO. Intermisso autē diei vnius spatio, rursum ibidem ijdem conuenêre, oblatoque à Cognitore Marcellino Donatistis consessu, immo rogante vt sederent: illi pertinatiùs renuerunt; quòd non liceret diuina prohibente Scriptura [d], sedere cum impijs. Cùm autem Catholici Episcopi consedissent: petierunt scriptum dari sibi Catholicorum mandatum, vt ad constituram diem parati ad causæ defensionem occurrerent: quod exhiberi iussum est. Cum autem de subscribendis Actis Cognitor rogationem proponeret, & tergiuersarentur illi, dilationem petentes: quam frustratoriam minimè concedi debere diceret Marcellinus: diu multumque altercati sunt, rursum de lapso & præscripto Collationis tempore exceptionem præteritam refricantes: agentibus verò Catholicis, sex dierum eisdem dilatio data est.

[d] *Psa. 25.*

XXV. Quibus [e] elapsis, sexto Id. Iunias iterum conuenêre. Cognitis autem cautionibus de Actis ab vtraque parte acceptis, cùm Marcellinus instaret, vt causa principalis tractaretur: subterfugia luci fugæ illi Donatistæ captantes, de personis primùm quæstionem habendam esse dixerunt, quinam petijssent ab Imperatore Collationem haberi, de hisque diutiùs magna pertinacia sunt altercati: sed lecto Imperatoris rescripto, constitit Catholicos fuisse Episcopos qui petijssent ab Honorio Collationem. At rursus ad nectandas moras, legatorum scire velle personas, & petitionis libellum ab eisdem oblatum Imperatori exhibendum expetiêre: verùm reiecti quidem sunt, quòd nihil id ad causam spectaret. In eo verò quòd dictum esset, à Catholicis fuisse oblatum libellum: contenderunt è contra illi, dicentes se esse Catholicos: tunc dixit interloquendo Marcellinus, ea significatione nomen illud tunc esse, vt sonaret, accipiendum, qua ab Imperatore in rescripto inueniretur expressum, quo & significarentur Catholici esse nominati aduersarii Donatistis.

[e] *Aug. coll. d. 3. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6.*

TERTIA COLLATIO.

XXVI. Illi verò hac exclusi, alia vsi sunt tergiuersatione: nempe cùm de Catholica Ecclesia quæstio verteretur; non esse audiendos dicebant Episcopos Catholicos Africanos, qui totius Orbis communione Catholica gloriarentur, sine transmarinorum Episcoporum assensu, cùm communis causa ageretur; ne videlicet illi passos se esse præiudicium quererentur, & irrita facerent iudicata. His alias addiderunt tergiuersationes, priores ingestas iterum atq; iterum refricantes. Tandem eo ventum est, vt Cognitor recitari iuberet, quæ sub Anulino Proconsule gesta erant ipso exordio schismatis [f]. Tunc exclamârunt illi dolentes: *Sensim inducimur in causam.* quippe qui animo statuissent fatigare tergiuersationibus Iudicem Cognitorem & nouis semper obiectionibus & assertionibus terere tempus: vnde & querentes illa Marcellino dixêre: *Potestas tua sensim nos in causæ interna deduxit.*

[f] *Aug. post Collat. c. 24. in fin.*

Lecta verò, ex mandato Marcellini [g], relatione Anulini Proconsulis ad Constantinum: Vnde ea esset accepta, rogârunt: rursumque & aliæ leuissimæ obiectiones ab eis factæ sunt, & extra omne propositum de Augustini ordinatoribus quæstionem immiscuerunt. Sed cùm à Megalio Primate Numidiæ se esse ordinatum respondisset; illi non habentes quid obijcerent, ad alia diuertêre; iusseruntque legi litteras, quas aduersus mandatum editum à Catholicis conscripsissent, quibus probare nisi sunt, penes se esse Catholicam; vtpotè quod eorum assertione negaretur Catholica esse Ecclesia, quæ ex malorum hominum admixtione constaret: sed ista petulâter affirmantes, confutati sunt tum diuinæ Scripturæ oraculis, tum sententia Cypriani, necnon etiam suo ipsorum exemplo, cùm Maximianistas ante damnatos in communionem recepissent. Porrò suis litteris Donatistæ complura à Catholicis in mandato proposita intacta reliquêre.

[g] *Aug. Breuic. d. 3. c. 17.*

XXVII. DE ECCLESIA CATHOLICA DISPVTATIO.

Ex his quidem Actis mutuati sunt Patres fragmentum illud in Quinta Synodo recitatum his verbis: *Excerpta quæ apud Marcellinum V. C. Tribunum & Notarium acta sunt, capite CLXXXVII. Augustinus Episcopus Ecclesiæ Catholicæ dixit: Neque si mali sint, iudicanda est Dei Ecclesia periisse. Sed tamen ipsorum causam tamquam fratrum nostrorum suscipimus: & si nobis ostendi poterint criminosi, hodiè illos anathematizamus: non tamen propter illos Ecclesiam Deo promissam & exhibitam deserimus & reliquimus.* hæc ibi, eamdemque pluribus [h] contra Petilianum agens Augustinus sæpè refricat; quòd totius quæstionis cardo in eo verteretur, num ex peccatis hominū Ecclesia Catholica illud detrimentum patiatur, vt ipsa sancta atque Catholica esse desinat. Peculiare quidem illis fuit, vt confutati ad crimina quæsita calumnijs se conuerterent differentes, & sic ab eis Catholicum auferre nomen ex prauis vitæ meritis conarentur: sicuti & Petilianus [i], & alij in Augustinum fecisse videntur. Sed & id cum reliquis hæreticis commune his fuit, vt ex criminatione Episcoporum studerent demonstrare, apud eos Ecclesiam perijsse: de quibus exempla plurima suppetunt: vt cum S. Hieronymus id sæpè redarguit in Ruffino, qui ex criminibus in eum obiectis se defendere conabatur non esse Origenistam. Ad quòd quidem penitùs explodendum, præter sententiam illam Cypriani in hac à Patribus Collatione citatam, hic illa repetenda est aurea Tertulliani sententia [k]: *Soli enim (inquit) Dei Filio seruabatur sine delicto permanere. Quid ergo si Episcopus, si diaconus, si vidua, si virgo, si doctor, si etiam martyr lapsus à regula fuerit: ideo hæreses veritatem videbuntur obtinere? Ex personis probamus fidem, an ex fide personas?* hæc Tertullianus. sed de his superiùs pluribus actum est.

XXVIII. ECCLESIAM CATHOLICAM EX PRAVIS MORIBVS NON PERIRE.

[h] *Aug. contra lit. Petil. li. 3. c. 28.*

[i] *Aug. contra lit. Petil. li. 3. c. 1.*

[k] *Tertu. de Præscript. aduersus hæret. c. 2.*

Quod verò ad Collationis Acta pertinet: confiteri tunc tandem coactos esse Donatistas, vnam esse Ecclesiam toto orbe diffusam, à qua sui interitus iactura quisq; separaretur, Augustinus in epistola ad ipsos postea scripta testatur [l]: eamque haud infici posse hominum vita noxia, alijs in locis idem docet pluribus Augustinus [m], & contra Gaudentium [n] vnum ex septem illis ad differendum electis; vbi ad finem: *Valde (inquit) stultum est, vt Ecclesiæ causam, diuinis testimonijs fultam atque munitam, in ominum causis ratione exorbitante ponamus,* &c. de quo etiam Gaudentio illud proditur, quòd cùm hac ipsa Collatione conuinceretur ab Augustino, eo indignans blasphemiæ adactus est, vt exclamârit, Catholicam Ecclesiam humanum esse figmentum. Sed & vna probata Catholica in Orbe Ecclesia, cùm eam in vnum conuenire caput necesse esse ostenderetur, atque ipsum primum Ecclesiæ caput ex successione Romanorum Pontificum in Petri cathedra demonstraretur: his illi conuicti, more suo, ad ipsos Romanos Episcopos infamandos conuersi sunt, prout citata superius Acta declarant, & ex his quæ in superioribus tomis ex Augustino recitata sunt, demonstratur.

XXIX.

[l] *Augustin. epist. 152.*
[m] *Aug. de Agone Christi. & de vnit. Eccl.*
[n] *Aug. contra Gaudēt. li. 2. in fin.*

Cùm igitur de his esset omnis in Collatione disceptatio, & post lectas à Donatistis editas litteras, Cognitoris mandato iussa essent legi scripta à Catholicis prodita: intercessêrūt Donatistæ, petentes ab eisdē lectis nuper litteris responderi. Sed cum illorum se responsione intelligerent

XXX.

rent perurgeri, crebriùs obstrependo, responsionem illorum interruperunt[a]: vixque crebriùs Cognitore interloquente, ipsisque Catholicis rogantibus, obtentum est vt silerent, licet ad responsiones Catholicorum aliquid semper obijcerent, quod ab illis fortiùs refeleretur. Cùm verò à causæ defensione penitùs defecissent, Marcellinus[b] Cognitor ad causam schismatis iussit conuerti debere sermonem. Sed negantes illi, obiecerunt rursus Catholicis, quòd sæculi hominem Iudicem expetijssent: verum id ab illis alias sæpiùs factitatum, Catholici probauerunt. At illud planè ridiculum, quod cum Catholici incusarent Donatistarum sæuitiam ex eo quod nuperrimè calce & aceto Fidelium oculos excæcâssent: in quo & superâssent crudelitate diabolum, qui cum à Deo in Iob potestatem accepisset, numquam quid huiusmodi pertentâsset: illi mox obiecêre Catholicis, quod diabolum defendissent, quia dixissent eum sancti Iob oculis pepercisse: sed & alia in eos inculcantes, persecutionis arguerunt.

a *Aug. Breuic. di. 3. c. 9.*

b *Aug. ibidem c. 11.* OBIECTIONES RIDICVLAE DONATISTARVM.

XXXI. Acta post hæc Proconsularia, olim in causa Cæciliani collecta, sunt recitari cœpta[c], quibus eius absolutio probaretur; seriem ordinis interpolantibus Donatistis, ne Cæciliani absolutio penitùs appareret: obtinuerunt tamen; vt antequam Acta illa absoluerentur, scripta ab ipsis prolata recitarentur, quibus continebantur Acta Mensurij Episcopi Carthaginensis Cæciliani prædecessoris, quem traditionis accusabant: addideruntque Acta Concilij Carthaginensis contra Cæcilianum à schismaticis celebrati; quæ omnia nos superiùs suo loco posuimus. Post hæc verò à Catholicis edita sunt Acta Cirtensia, quibus auctores schismatis traditionis arguebantur. His lectis, ad intermissa Acta in causa Cæciliani lectio, Cognitoris iussu, recurrit; sed ipsi Donatistæ suis ipsorum verbis & Actis contra Maximianistas ab ipsis diu iam conuicti sunt. Cùm inter hæc illi ad friuolas se conuertentes obiectiones, falsitatis arguere conati sunt Cirtensia illa Acta quod diem haberent ac Consules; cùm ex his potius illa esse certa veraque conuincerentur. Incubuit autem Catholicis demonstrare, consuetum in Ecclesia, sicut & in sanctis Scripturis, certis temporis notis eas relinquere consignatas: opusque fuit Catholicis, ex Actis sanctorum martyrum probare, etiam persecutionis tempore cõsueuisse Fideles in domibus priuatorum conuentus colligere; quod negarent illi colligi potuisse Cirtensem illum conuentum, vbi Episcopi auctores schismatis se tradidisse libros comburendos confessi erant.

a *Aug. Breuic. di. 3. c. 12. 13. 14.*

EDITA CONTRA DONATISTAS.

XXXII. Cùm verò ex recitatis[d] Actis in causa Cæciliani demonstratum esset, iudicatam iam eius causam in Concilio Romæ habito sub Melchiade, absolutumq; Cæcilianum, damnatum verò fuisse Donatum: id vt effugeret Donatistæ, aduersus Melchiadem traditionis crimen (quod non probarent) obijcere conati sunt: sed & ipsi falsitatis conuicti, & ostensa fuit rursum innocentia Cæciliani ex Concilio Arelatensi ac litteris Cõstantini. Post hæc illi ex Optato Mileuitano labantem causam reparare conati sunt, quasi Optato teste damnatio probaretur Cæciliani. Sed cùm ex eodem Optato Cæciliani absolutio disertis verbis conscripta legeretur, risum mouerunt immensum Catholicis audientibus. Inde verò legendas protulerunt ijdem Donatistæ quasdam Constantini epistolas ad magistratus in ea causa conscriptas: sed nihil penitùs quod contra Cæcilianum esset, ex eis deduci poterat: immo plura quæ illius fauerent innocentiæ. Cumq; adhuc pro Cæciliani absolutione Acta sub Proconsule Æliano ad postremũ Catholici ederent, nec quid responderent aduersarij haberent, nisi eadem quę superiùs repetere & iterare; tandem[e] placuit Cognitori, quæ ea Collatione facta essent, scriptis mandata, rectaque testificatione probata relinquere, pronuncians omnium: documentorum manifestatione à Catholicis Donatistas confutatos.

d *Aug. Breuic. di. 3. c. 17. 18. 19. 20.* DONATISTAE SVIS PROBATIONIBVS CONVICTI.

e *August. Breuic. di. 3. c. vlt.*

XXXIII SVBSCRIBVNT ACTIS DONATISTA

Sic igitur absoluta Collatione, Donatista à Marcellino Iudice Cognitore, vt Actis ei[9] diei subscriberet, iussi sunt. Recusauerunt illi, vt haberent vnde calumniam struerẽt, negarentque se dixisse quæ dixerant, & corrupta illa Acta à Cognitore fuisse, causari aliquando possent, sed rubore suffusi, quod ita ab initio conuentum esset, vt ab vtraque parte Acta subscriberentur, subscripserunt tandem, vt S. Augustinus[f] affirmat, vbi ad eos: *Hæc* (inquit) *verba negarent se fortè dixisse, nisi sua possent subscriptione conuinci. Ecce quã diligenter actum est pro salute vestra, vt verbis nostris subscriberemus: quod fieri omnino nolebant; & vt facerent, tandem aliquando pudore compulsi sunt. Nam extant verba eorum, vbi hoc facere recusarunt; & rursum alia verba, vbi hoc facere consenserunt, quòd primò negauerãt. Omnia scripta sunt: omnibus subscriptum est. Ideo enim videbantur nolle subscribere, vt negare se possent dixisse quod dixerant, & de Gestis corruptis Iudici calumnari.* hæc ipse. In hunc itaque modum confecta atque perfecta Acta Collationis, omni fide munita in publicis iussa sunt conseruari archiuis ad perpetuam rerum memoriam, fidem factura posteris, quid inter vtramque partem fuisset eiusmodi congressu transactum.

f *Aug. post Collat. c. 11.*

Sed qui sic omni probatione & ratione destituti, conuicti, ac condemnati fuêre: haud acquieuêre iudicio Marcellini, sed ab eius sententia appellauêre; calumniantes ipsum à Catholicis fuisse corruptum[g]; nullamque eius sententiam esse dicentes, quam ipse noctu pronunciâsset. consumpserant enim in dicẽdo diem, & vsque ad noctem Collatio illa producta fuit, cùm Marcellinus in eos pronunciârat. In quos Augustinus plura, & inter alia de more Iudicum, vt ad noctem iudicium sæpè protrahant, hæc subdit: *Quis enim ferat victos homines conqueri, quòd nocte contra eos est prolata sententia; quasi non sæpè Iudices audiendi necessitas teneat, & vsque ad multam partem noctis sedere cogantur?* ostenditque pluribus, diei tempore Acta confecta esse, sed per eos inanibus tergiuersationibus, vt diem in dicendo consumerent, factum esse vt nox extremam partem causæ tandem exceperit. Vnde post multa[h]: *O ferream frontem! ô furoris tenebras nocturnam sententiam iudicij obijcientes, & in sui cordis nocte palpantes, offendentes, cadentes, contra nos rabidè litigantes, & pro nobis tanta dicentes!* atque demum[i]: *Nocte causa finita est, sed vt nox finiretur erroris. Nocte dicta est sententia, sed fulgens lumine veritatis.* Sed quòd ijdem vim sibi causarentur illatam, ex eo quòd vno coclaui inuiti conclusi essent: mox ad eos redarguendos sic subdit: *Inclusos & tamquam in carcere se fuisse, conquesti sunt. Ibi & nos eramus. Aut vtrisque facta est iniuria, aut vtrisque adhibita diligentia. Sed quomodò dicemus iniuriam, quando in tam spatioso & lucido & refrigeranti loco nos fuisse recolimus? Aut quomodò erat carcer vbi erat & Iudex? Posiremò clausos fuisse nos nesciebamus, qui simul intùs eramus. Vnde ipsi sciunt, nisi quia fugere fortasse voluerunt? Sed quis non videat, quod ista inania & ridenda potiùs quàm refellenda de tali Cognitore non dicerent, si pro sua causa possent validum aliquid inuenire quod dicerent?* hæc Augustinus. Insuper & in eo ipsos calumniatos esse Iudicem, Possidius[k] tradit, quòd scilicet ab eo non fuissent permissi dicere omnia quæ volebant. Quomodò autem hæc omnia contrarijs scriptis confutare Augustino opus fuit, dicemus anno sequenti.

g *Aug. post Collat. c. 11.*

XXXIV DONATISTAE APPELLANT ET CALVMNIANTVR IVDICVM.

h *Aug. post Collat. c. 19.*

i *Aug. post Coll. c. vlt.*

VIM SB PASSOS FALSO IACTANT DONATISTAE.

k *Possid. in Vit. Aug. c. 14.*

Quod autem ad eadem trium dierum Acta pertinet; non prætereat, illa non solum à S. Augustino in Breuiculo in compendium redacta, sed etiam petentibus Seuerianо, & Iuliano, à Marcello Memoriali fuisse breuitate adhibita recensita. Quod præclarum opus in lucem haud pridem proditum Papirius Massonus edendum curauit, iam à P. Pitœo collatum & emendatum.

Cæterum etsi perditissimis istis nebulonibus Collatio nihil attulit emolumenti, immo dispendium, cùm ex ea ijdẽ redditi sint duriores: certè ex plebe, & ex eis qui Circumcelliones dicebantur, quamplurimos ad meliorem frugem redditos esse, idem sanctus Augustinus contra Gaudentium post Collationem scribens testatur his verbis[l]: *Quantum existimas nos habere consolationis, quòd à tanta dementia partis Donati (vbi non solùm nefaria diuisionis error, verùm etiam furoris lex facta est) longè atque incomparabiliter plura millia liberatur? Neq; enim isti qui pereunt, illorum saluti numero æquantur, qui ex ipso genere nunc iam tenentur ordine disciplinæ; colendóq; agris, amisso Circumcellionum & opere & nomine, inseruiunt, seruant castitatem, tenent vnitatem: quamò minùs coæquantur isti perditi numero vtriusque sexus non solùm*

XXXV. DONATISTARVM MAGNA PARS RESIPVIT.

l *Aug. contra Gaudẽtium lib. 1. c. 29.*

puerorum & puellarum, iuuenum & virginum, verùm etiam coniugatorum & senum, quorum innumerabiles ex Donatistarum nefaria dissensione in pacem Christi verã & Catholicam transeunt. hæc Augustinus; qui & agens de Donatistis qui erant Cæsareæ in Mauritania, ista de illis habet [a]: *Quos Donatistas in nomine Christi in gremium Catholicum iam magna ex parte suscepimus: ita vt penè omnes communioni Catholicæ sociatos esse gaudeamus, &c.* hæc ipse in Gestis cum Emerito post Collationem.

[a] *Aug. in Gestis cum Emerito.*

XXXVI. His igitur Carthagine per Marcellinum toto labore atque studio ad finem tandem perductis: ipse Cognitor, cui tantum opus ab Imperatore fuerat delegatum, de omnibus rebus gestis eundem reddidit certiorem. quæ verò ipse Honorius Augustus rescripserit, quiúe fuerint eiusdem Marcellini conatus, quæúe sancti Augustini solertia, vt ex Collatione fructum colligerent quem sperârant, anno sequenti pro temporis ratione dicturi sumus. Sed & in his illud maximè obseruandum, quod Orosius considerat: Honorium Imperatorem ob eximium religionis exemplum, quod hoc anno exhibuit, dum vallatus licèt atque vndique obrutus bellis, & à tyrannis oppressus, nihil tamen antiquiùs habuit, quàm Ecclesiæ Catholicæ consulere opportunitatibus; mirifica ob id esse beneficia consecutum, cùm ipse Deus Optimus Maximus eodem fermè tempore crudelissimos tyrannos Imperij inuasores Alaricum, Constantinum, Constantem, Maximum, Iouinum, Sebastianum, Sarum, & alios cũ eis simul extinxit. *Meritò sanè tanta largitus est Deus* (ait Orosius [b]) *quia in his diebus, præcipiente Honorio, & adiuuante Constantio, pax & vnitas per vniuersam Africam Ecclesiæ Catholicæ reddita est: & corpus Christi, quod nos sumus, redintegrata discessione: sanatum est, imposita executione sancti præcepti Marcellino Tribuno, viro in primis prudenti & industrio, omniumq; studiorum bonorum appetentissimo.* hæc Orosius.

[b] *Oros. lib. 7. cap. 24.*

XXXVII. RELIGIONIS DEFENSIO ROBVR IMPERII. Apparuit sanè quàm verissimum atque certissimum sit, tunc Deum curare atque tueri Principum regna, cùm ipsi Principes pro religione laborant: contra verò cùm id negligitur, vel humanâ prudentiâ (quæ, ex Apostoli sententia, Deo inimica est) in religionem peccatur, ipsa Imperia in deterius prolabi, penitusque consumi. quæ omnia (vt diximus) in eodem Honorio breui temporis spatio apparuêre perspicua. Etenim cùm primùm pressus angustijs indulsit hæreticis atque Gentilibus Dei hostibus, vt securè absque timore legum, quam quisque vellet religionem & in fidem sectaretur opinionem: maxima hanc legem secuta sunt mala, nempè clades Vrbis & alia funesta, vt vidimus anno superiori. Rursus verò cùm idem Imperator facti pœnitens eam reuocat legem, laborat pro fide & vnitate Catholica; qua subitò mutata rerum simul est facies, & quanta hæc subsecuta sunt bona? Absque armis perit inuasor Vrbis Alaricus; & qui post eum Gothorum capessit regnum, pro Romano Imperio pugnaturus in hostes conuertit hostiles acies: hæcque omnia hoc ipso anno, dum pro religione tanta curat Honorius: *Quo eodem anno* (ait S. Prosper in chronico) *Constantinus per Honorij duces Constantium & Vlphilam apud Arelatense oppidum victus & captus est: cuius filium Constantem in Hispania regnare orsum Gerontius Comes, in Maximum quendam tyrannidem transferens, interemerat.* hæc Prosper hoc anno, Marcellinus verò anno superiori: sed præstat audire Prosperum, res sui temporis, & locorum vbi versatus est, nempè in Gallijs, scriptorem, quem veritatis assertorem ratio certa comprobat: etenim cùm constet superatum ac victum Constantinum cum filio post Alarici obitum, quem hoc anno ex hac sublatum vita narrauimus; nequaquam anno superiori illud potuit contigisse.

TYRANNI EXTINCTI.

XXXVIII. At quàm opportunè collabenti penitùs atque ruenti suppositi Deus manum Imperio? Fretus enim auxilio Alarici Constantinus tyrannus (vt tradit Sozomenus [c] ad inuadendam se iam accinxerat: sed auditâ morte Alarici consternatus, Arelatum se recepit. At quomodò dominans Gallijs, Britannijs, & Hispanijs, pollensque auxilio barbarorum Constantinus tyrannus cum Imperio vitam amisit? Accidit planè secundùm sacrum illud vaticinium Isaiæ [d]: *Concurrere faciam AEgyptios aduersus AEgyptios.* cùm tyranni armarentur contra tyrannos, quos mutuò inter se confectos Honorij dux Constantius adorsus prorsus extinxit. Sed cunctas tunc res gestas ipse Sozomenus diligenti narratione prosecutus est: præstat igitur ipsum audire, neque tot tamque diuinitus hoc anno impertita Honorio beneficia silentio obuoluta relinquere. Ait enim hæc ipse [e]:

[c] *Sozom. lib. 9. c. 12.*

[d] *Isa. 19.*

[e] *Sozom. ibid. c. 13.*

XXXIX. DE CONSTANTINO ET MAXIMO TYRANNIS. *Interea temporis Gerontius, inter duces Constantini præcipuus, hostis illi factus est; & Maximum familiarem suum, què ad tyrannidem accommodatum iudicabat, Imperij ornatu induit, ac Tarracone morari permisit: ipse verò aduersus Constantinum exercitum duxit eo proposito, vt in transitu eius filium Viennæ commorantem conficeret. Constantinus igitur cùm intellexisset id quod de Maximo actum erat, Ebodichum ducem suum (quem fuisse Regem Francorum tradunt) ad vlteriores Rheni partes misit, vt Francos & Alemannos in nostrum auxilium vocaret: Constanti autem filio suo Viennæ ac cæterarum ibi ciuitatum custodiam commisit. Ac Gerontius quidem cum Arelatum castra mouisset, ciuitatem oppugnauit. Non multò autem pòst, exercitu Honorij aduersus tyrannum aduentante, cui præerat Constantius Imperatoris Valentiniani tertij huius nominis pater: statim fugit cum paucis quibusdam militibus: nam eorum plurimi se Constantio coniunxêre.*

XL. *Milites igitur in Hispania Gerontium ob fugam factam contemptu dignum rati, interficere statuerunt; & concursu facto, domum eius circumuallant. Ille verò cum Alano, vno necessario suo, pauciséq; seruis, eiaculatis desuper sagittis, vltra trecentos milites interfecit. Sagittis tandem deficientibus, serui aufugiunt, & clàm sese de domo illa demittentes euadunt. At Gerontius quidem quamuis & ipse eodem modo saluari potuerit; tamen Nonnichiæ vxoris amore detentus, noluit. Itaq; cùm milites ignem domo manè immisissent, nullam habens deinceps spem salutis, Alano familiari suo volenti caput amputat, & deinde propriæ vxori quoq; lamentanti, & se ipsam cum lachrymis in gladium ingerenti, ne potiùs quàm in alterius potestatem perueniat, vna cùm marito perire cupienti, & munus hoc vltimum ab eo impetrare flagitanti. Atq; hæc quidem mulier satis viriliter & vt illius religione dignum fuit (erat enim Christiana) mortua est, sui memoriam stabiliorem posteritati relinquens, quàm quæ obliuione obscurari posset. Gerontius porrò cum se tertiò percussisset, nec tamen vulnus letale accepisse sensisset, euaginato gladiolo quem femori obligatum habebat, sibi ipsi cor transfixit.*

XLI. CONSTANTIVS DVX HONORII QVAE IN BARBAROS. *Constantinus autem, circumsedente adhuc Honorij exercitu, obsidionem tamen sustinebat, quòd illi nunciatum esset Ebodichum cum maximis suppetijs aduenturum: quæ quidem res & Honorij quoque duces non modicè terrebat, itavt in Italiam reuerti, & illic bellum experiri vellent. Atq; vbi hoc statuissent, quia appropinquare iam nunciabatur Ebodichus, Rhodanum fluuium traijciunt, & Constantius secum pedites retinens aduentantem expectat hostem. sed Vlphilas Constantij Præfectus haud procul isthinc in insidijs cum equitibus latitat. Postquàm igitur hostes cum exercitu Vlphilam prætergressi, pedem iam collaturi essent cum militibus Constantij: dato signo, repentè prorumpens Vlphilas hostem à tergo inuadit. Et facta statim ordinum perturbatione, alij diffugiunt, alij occiduntur, plurimi autem positis armis, veniam precantur & misericordiam consequuntur. Ebodichus autem, equo conscenso, fugit in agrum quendam ad Ecdicium, qui plurimum fuerat ab ipso consecutus olim, quemq; Ebodichus sibi ob accepta beneficia amicum arbitrabatur. Atq; is caput eius amputatum ducibus Honorij attulit, spe magnorum munerum ac dignitatum. Constantius autem caput quidem accipi iussit, & gratias Ecdicio agi Reipublicæ nomine, qui Vlphilæ officio functus esset. Sed cum in exercitu remanere vellet, eum excedere iussit, nequaquam vel sibi, vel exercitui faustam fore ratus hospitis tam ingrati præsentiam. Atq; is quidem hominis amici ac hospitis in calamitatem delapsi impijssimam cædem ausus, in vanum (vt dici solet) hians recessit.*

XLII. CONSTANTINI TYRANNI EXITVS. *Post victoriam rursus traijciente Honorij exercitu ad ciuitatem: certior factus Constantinus Ebodichum esse sublatum, ipse sibi purpuram & Imperij insignia detrahit, & ad Ecclesiam confugiens ordinatur presbyter. Tum accepto prius iureiurando, qui intra mœnia erant, portas aperiunt, ac veniam consequuntur omnes,*

Ita q; ex eo tempore prouincia ista rursus ad Honorij Imperium reuersa est, ac ducibus ab illo constitutis paruit. Constantinus autem vnà cùm Iuliano filio in Italiam transmissus, antequàm eò perueniret, in itinere occiditur. Nec multò pòst, prater expectationem interimuntur Iouinus & Maximus tyranni prædicti, tum etiam Sarus & alij plurimi cum his qui Imperio Honorij fuerant insidiati. hactenùs Sozomenus. Erat autem ex his quos non nominat Imperij perduelles tyrannos, Sebastianus Iouini tyranni frater: *qui* (inquit Orosius [a]) *hoc solum, vt tyrannus moreretur, elegit.* Sed & in his expende quàm terribilis Deus in consilijs super filios hominum. Constantinus enim, qui Constantem filium iam professione monachũ (vt ait Orosius [b]) vt crearet Cæsarem, eduxit e monasterio: ipse, ne occideretur, compellitur cõfugere ad Ecclesiam, & initiari presbyteratu: sed malè vterque perijt, qui Deum posthabuerunt imperio.

[a] *Oros. lib. 7. cap. 42.*

[b] *Oros. lib. 7. cap. 40.*

XLIII. QVANDO S HIERONYMVS SCRIPSIT AD CTESIPHONTEM.

At migremus iam in Orientem, & S. Hieronymum pro Catholica Ecclesia aduersus Pelagianos hæreticos laborantem inuisamus. Hoc namque anno, cùm nondum auctoris nomine Pelagiana hæresis vulgaretur, sed eius praua dogmata quæstionum velamentis spargerentur, ipse sanctus Hieronymus rogatus est per epistolam à Ctesiphonte, vt quæstioni responderet, quam huius promulgatores hæresis de animi impassibilitate proponere consueuerant, posse in homine affirmantes nõ ipsa tantùm vitia, sed affectus vitiorum, omnemque radicem peccati conuelli, vt ne minimum quidem fomitis in eo reliquum esset. Quod autem hoc anno ad eum sanctus Hieronymus epistolam illam contra Pelagianos rescripserit, argumentum illud euidens est, dum ita Pelagium ac Pelagianos est insectatus hæreticos, vt tamen nullius ipsorum nomen expresserit; quòd scilicèt nondum eius se hæresis defensores palàm profiterentur; quod sequenti anno (vt suo loco dicemus) cœptum est agi. Sed & neque ante præsentem annum eandem ad Ctesiphontem à sancto Hieronymo fuisse editam scriptionem, quæ superiori anno eodem argumento sunt recensita, demonstrant, dum egimus de Rufini obitu & eãdem hæresi promulgari tacitis auctoribus cœpta; cùm scilicèt sanctus Hieronymus præmanibus habens lucubrationes in Ezechielem, in præfationibus ad Eustochium de his agens, nihil hactenus aduersus eos se scripsisse demonstrat: meminisset vtique more suo, si adeò nobilem aduersus eos tractationem epistolarem scripsisset.

XLIV. PELAGIANI VNDE PRODIERINT.

Cum hoc igitur anno interpellatus esset à Ctesiphonte eâ de impassibilitate quæstione Hieronymus: etsi nomina taceat Pelagij atque Cœlestij; auctores tamen, vnde ipsa hæresis dimanaret, in medium profert, dum hæc de schola Stoicorum deducta fuisse demonstrat, atque primùm introducta per Origenem, Euagrium Ponticum, Ruffinum, & alios Origenistas monachos iudicio Theophili (vt suo loco diximus) condemnatos: in quos hæc ibi Hieronymus [c]: *Pudeat ergo eos principum & sociorum, qui aiunt, posse hominem sine peccato esse, si velit quod Græci dicunt ἀναμάρτητον. Et quia hoc Ecclesiarum per Orientem aures ferre non possunt: simulant se, sine peccato, quidem dicere, sed ἀναμάρτητον, dicere non audere; quasi aliud sit, Sine peccato, aliud ἀναμαρτήτως, &c.* Sed & hæc ipsa à Manichæis etiam esse accepta, & à Priscillianistis, quibus cum communicationis hæresis fœdere & amicitia iungerentur, itemque cum Iouiniano hæresiarcha commune aliquid intercessisse, apertè demonstrat: nam ait [d]: *Iouiniani secunda quæstio, tui ingenij disciplina est.* Et quænam ista? audi eundem aduersus ipsum Iouinianum disputantem: *Nititur secundo loco approbare, eos qui plenâ fide in baptismate renati sunt, à diabolo non posse subuerti.* ostensis autem hæresis huius antesignanis auctoribus, quos commilitones ijdem hos sectantes nacti fuerint, docet, nempè miseras oneratas peccatis, leuissimi cordis fœminas, quibus stipata, ex more omnium hæreticorum, eadem hæresis gloriosè procedat; quarum princeps Pelagius & Cœlestius cognoscantur: quos licèt non nominet, patriæ tamen nomine, quos intelligat, exprimit, dum Britanniæ tyrannorum fertilis, & Scoticæ gentis meminit. Quorum vna recitata sententia, in quæ hæresis barathra conijciat sectatores, declarat his verbis [e].

[c] *Hieron. ad Ctesiphontem.*

[d] *Hieron. ibid.*

Istiusmodi homines tollunt orationem: & per liberum arbitrium, nõ hominis propriæ voluntatis sed Dei potentia factos se esse iactant, qui nullius ope indigent. Tollantur & ieiunia, omnisq; continentia. Quid enim mihi prodest laborare, vt accipiam per industriam, quod semel meæ factum est potestatis? Hoc quod dico non meum est argumentum, Vnus discipulorũ eius (nempè Cœlestius) *immo iam magister & totius ductor exercitus, & contra Apostolum* [f] *vas perditionis, per solœcismorum & non vt sui iactant, syllogismorum spineta decurrens, sic philosophatur & disputat: si nihil ago absq; Dei auxilio: & per singula opera eius est quod gesserò: ergo non ego qui laboro, sed Dei in me coronabitur auxilium, frustraq; dedit arbitrij potestatem, quam implere non possum, nisi me semper adiuuerit: destruitur enim voluntas, quæ alterius ope indiget. Sed liberum dedit arbitrium Deus; quod aliter liberum non erit, nisi fecero quod voluero. Ac per hoc ait: Aut vtor semel potestate, quæ mihi data est, vt liberum seruetur arbitrium: aut si alterius ope indigeo, libertas arbitrij in me destruitur. Qui hæc dicit, quam non excedit blasphemiam? quæ hæreticorum venena non superat? &c.* confutatur ab eo ac soluitur dilemma.

[e] *Hieron. ad Ctesiphontem. aduersus Pelag.*

XLV. HAERESIS PELAGIANAE CAPVT.

[f] *Rom. 9.*

Quòd verò hæc Pelagius per Cœlestium, & ille per quæstiones, quid alij de his sentirent rogans, eo modo per cuniculos in Ecclesiam hæresim intromitterent: hinc in auctorem sanctus Hieronymus [g]: *Loquere quod credis: publicè prædica. Quid secretò discipulis loqueris? Qui dicis te habere arbitrij libertatem, quare non liberè quòd sentis loqueris?* & paulò pòst. *Necdum scripsi, & comminaris mihi scriptorum tuorum flumina; vt scilicèt hoc timore perterritus, non audeam ora reserare. & non animaduertis, idcirco nos scribere, vt vos respondere cogamini, & apertè aliquando dicere, quod pro tempore, personis & locis, vel loquimini, vel tacetis? nolo vobis liberum esse negare quod semel scripseritis.* hæc ipse; qui & quod tentauit, est assecutus: siquidem Pelagius atque Cœlestius iam palàm hæresim promulgârunt, factique sunt eius aperti propugnatores, vt ex his quæ sequenti anno dicemus, manifestiùs appârebit.

XLVI.

[g] *Hieron. ibid.*

Consultò quidem prudenterque sanctus Hieronymus studuit, vt viscera Ecclesiæ depascens morbus, foris, quò curari posset, appareret in cute: sed & consultiùs scripta hæc ad Ctesiphontem præmittens, sic parauit antidotum. Pestem enim monstrare, hoc ipsum est curare, ne alij eadem lue & morbi contagione lædantur. Vnde subdit: *Ecclesiæ victoria est, vos apertè dicere quòd sentitis. Aut enim idem responsuri estis quòd & nos loquimur; & nequaquam eritis aduersarij, sed amici. Aut si contraria nostro dogmati dixeritis; in eo vincemus quòd omnes cognoscent Ecclesiæ quod sentiatis. Sententias vestras prodidisse, superasse est. Patet prima fronte blasphemia: non necesse habet conuinci, quòd sua statim professione blasphemum est.* hæc & alia sanctus Hieronymus, in publicum deducens latentem & sibilantem in angulo bicipitem anguem, Pelagij scilicèt & Cœlestij faucibus in Ecclesiam hæresim inhiantem: vt de eodem sancto Hieronymo illud merito occini possit [h]: *Obstetricante manu eius, eductus est de cauerna coluber tortuosus.* quem semel progressum in medium, horrendũ visu sui deformitate serpentem, mox Apostolici viri Apostolicæ doctrinæ iaculis penitùs confecêre. sed de his anno sequenti.

XLVII. HIERONYMVS LATENTEM HAERESIM PRODVCIT IN MEDIVM.

[h] *Iob 26.*

At non vna hæc tantùm pestis lento inficiebat tabo Fideles in Occidente, sed & Chiliastarum vetus error complurium mentes inuaserat. Etenim sanctus Hieronymus, quem diximus ante annum superiorem interpretatum esse Isaiam Prophetam, in præfatione ad librum decimum-octauum hæc de his habet, cum aduersus eos stylum exacuit: *Dionysio Alexandrino aduersus Millenarios scriptori duobus voluminibus respondet Apollinaris, quem non solum suæ sectæ homines, sed & nostrorum in hac parte duntaxat plurima sequitur multitudo: vt præsagâ mente iam cernam: quantorum in me rabies concitanda sit. Quibus non inuideo, si tantum amant terram, vt in regno Christi terram desiderent, & post ciborum abundantiam, gulaq; ac ventris inglusiem, ea quæ sub ventre sunt, quærant, &c.* At quinam ex recentioribus Millenariorum sententiæ assertores fuerint, vnum ex eis in explanatione super Ezechielem [i] detegit Seuerum, qui eam scriptis prodide-

XLVIII. MILLENARII PLVRES HOC TEMPORE.

[i] *Hieron. in Ezech. c. 36*

it (vt ait) in dialogo, cui, *Gallo*, nomen impoſuit: vt planè admiratione dignum ſit, hominem ſancti Martini diſcipulum, ſanctique Paulini amicum intimum, in deliramentis adeò inſaniſſe: cùm præſertim haud ea ſententia toleranda amplius videretur, quam doctiſſimi viri reſpuerent, vt ſanctus Hieronymus, & illi conſentiens Damaſus, Gregorius Nazianzenus, atque Baſilius, dum eam Apollinaris ſententiam vt ridiculam & ſacro Euangelio aduerſantem reijcit in epiſtola ad Occidentales [a]. Quòd autē repugnarent & aduerſarentur Millenarij Origeniſtis, qui nec cum humanis membris reſurrectionem futuram dicebant: cautius (vt ipſe teſtatur) fuit incedendum ſancto Hieronymo, vt mediâ incedens viâ non declinaret ad dexteram, neque ad ſiniſtram; ne, cùm aſtrueret in reſurrectione omnia in corpore fore membra, etiam vſum illorum, more Millenariorum videretur aſſerere; & dum negaret aſſertum à Millenarijs membrorum vſum, videretur cum Origeniſtis inijſſe concordiam: id ipſe in præfatione ad Euſtochium [b] profitetur.

[a] *Baſil. epiſt. 74.*

[b] *Hieron. præf. in l. 18. in Ezech.*

XLIX. Porrò eiuſmodi Millenariorum inſaniæ cùm vbique iam reijcerentur, & ſibilis atque cachinnis à diſertis deriderentur, ac pariter damnarentur, exaruerunt penitus; quod nonniſi inſanus atque delirus prorſus haberetur, qui huiuſcemodi fabulis traduceretur. At non ſic quidem Pelagij hæreſis, quæ fœcundo vbique cæſpite coaleſcere atque multiplicari cœpit: etenim dum in eius ſectatores agit ſanctus Hieronymus in Oriente, ſanctus Auguſtinus in Occidente in iſtud ipſum opus incumbit. Nam ſicut Cteſiphon epiſtolâ ad ea ſcribendâ ipſum Hieronymum excitauit; ita & eiuſdem argumenti datis ad Auguſtinum literis, Hilarius ab ipſo aduerſus eoſdem errores, Syracuſis in Sicilia diuulgatos, reſponderi petijt. nam de illis [c]: *Rogo* (inquit) *vt mei memor in ſanctis orationibus tuis eſſe digneris, atque imperitiam noſtram informare de eo quod quidam Chriſtiani apud Syracuſas exponunt, dicentes poſſe eſſe hominem ſine peccato, & mandata Dei facilè cuſtodire, ſi velit* (abſque ſcilicet auxilio diuinæ gratiæ) *Infantem non baptizatum, morte præuentum non poſſe perire meritò, quoniam ſine peccato naſcitur: Diuitem manentem in diuitijs ſuis, regnum Dei non poſſe ingredi, niſi omnia ſua vendiderit; nec prodeſſe eidem poſſe, ſi fortè ex ipſis diuitijs fecerit Dei mandata: Non debere iurare* [d] *omnino: & de Eccleſia: Quæ ſit, de qua ſcriptum eſt* [e]*, non habere rugam neque maculam, &c.* His pulſauit Auguſtinum Hilarius è Sicilia quæſtionibus ex Pelagij deductis erroribus. Præſtitit id quidem impigrè Auguſtinus [f] ac copiosè quæſtionibus omnibus accuratéque reſpondens, nullam tamen de Pelagio habuit mentionem, vtpotè ſub inuolucro Catholici nominis hactenùs latitante: vnde & nos argumentum iurè deducimus, hoc anno ab ipſo eam ad Hilarium eſſe conſcriptam epiſtolam.

[c] *Apud Auguſt. epiſt. 98.* HILARIVS CONTRA HAERESIM PELAG AVGVSTINVM EXCITAT.

[d] *Matt. 5*

[e] *Epheſ. 5*

[f] *Auguſt. epiſt. 99.*

L. Quo etiam tempore aduerſus eoſdem errores, antequàm tamen eam ad Hilarium epiſtolam dediſſet, eodem argumento tres libros ſcripſit, quorum eſt titulus, De peccatorum meritis & remiſſione, deque Baptiſmo paruulorum: ipſe enim in Retractationibus [g] eam ſe primam ſcriptionem aduerſus Pelagianos edidiſſe teſtatur, cùm antehac ſermonibus (vt ait) & collocutionibus res acta eſſet. Sed & quòd ipſi auctores blaſphemiarum adhuc latere cuperent: noluiſſe eos propalâſſe, teſtatur, immo & non ſine honore Pelagij meminiſſe: nam ait: *In his autem libris tacenda adhuc arbitratus ſum nomina eorum, ſic eos facilius poſſe corrigi ſperans: immo etiam in tertio libro, quæ eſt epiſtola, ſed in libris habita, propter duos, quibus eam connectendam putaui, Pelagij ipſius nomen non ſine laude aliqua poſui, quia vita eius à multis prædicabatur: & eius illa redargui, quæ in ſuis ſcriptis nō ex perſona ſua poſuit, ſed quid ab alijs diceretur expoſuit; quæ tamen poſteà iam hæreticus pertinaciſſimâ animoſitate defendit.* hæc Auguſtinus: quibus intelligis, & illam Pelagij in diſſeminando hæreſim artem, dum ita hæreſes per quæſtiones poneret, quaſi ab alio aliquo illæ eſſent propoſitæ. Porrò tertium librum, qui eſt epiſtola ad Marcellinum, ad illum ipſum inſcriptum eſſe, qui Collationi hoc anno Cognitor præfuit, non dubium eſt: diſertus planè vir & diſcendi adhuc cupidiſſimus, qui non ſanctum Auguſtinum tantùm, ſed & ſanctum Hieronymum (vt ſuperiore anno dictum eſt) ijſdem de Pelagianis erroribus pulſauerit quæſtionibus.

[g] *Auguſt. Retract. lib. 2. c. 33.* PRIMA SCRIPTIO AVGVSTINI AD VERSVS PELAGIANOS.

Sed vnde Auguſtino, vt aliquando tanquam virum probum Pelagium laudauerit? equidem id ipſe ex ſanctiſſimi viri Paulini Nolani Epiſcopi teſtificatione: latens enim ſub monaſtico habitu lupus rapax, nouus Proteus pro loco & tempore atque perſonis ſermonem mutans, cum ſanctis ſanctus æque apparere conatus eſt. Et ſicut de Vigilantio eidem Paulino accidiſſe diximus, vt eum, dum adhuc tegeret pietate blaſphemias, literis ad Hieronymum datis, laudibus celebrârit: ita planè de Pelagio ad ſanctum Auguſtinum ſcribens, eum extulit præconijs ſanctitatis. Quamobrem idem ſanctus Auguſtinus, cùm iam Pelagius qualis eſſet, perſpicuè ob oculos omnium fuerit demonſtratus; quid iam de ipſo Paulinus ſentiat, literis interpellat his verbis [h]: *Pelagium quem credimus (vt ab illo diſtingueretur qui Pelagius Tarenti dicitur) Britonem fuiſſe cognominatum, quòd vt ſeruum Dei dilexeris, nouimus: nunc autem quemadmodùm diligas, ignoramus. Nam & nos non ſolùm dileximus, verùm etiam diligimus eum: ſed aliter nunc diligimus, aliter aliquando dileximus. Tunc enim, quia nobis rectæ fidei videbatur: nunc autem, vt ab ijs quæ inimica & aduerſa gratiæ Dei ſentire dicitur, illius miſericordiâ liberetur.* hæc Auguſtinus.

LI. PELAGIVS ALIQVANDO AVGVSTINO ET PAVLINO CARVS.

[h] *Auguſt. epiſt. 105.*

Quòd verò ad loca ſpectat, vbi Pelagius docuit: dictum eſt ſuperiùs, ipſum in Ægypto verſatum inter monachos, quem ante omnes deploratum à Chryſoſtomo & Iſidoro vidimus. In Occidentem verò ſe conferentem, in Vrbe primùm quarundam quæſtionum prætextu hæreſium venena ſparſiſſe, ſanctus Auguſtinus affirmat [i], vbi ait, eum diutiſſimè Romæ vixiſſe, ibique in diſputationibus contentionibusque verſatum, captantem vndique occaſionem hæreſis propagandæ & propugnandæ. Nam idem de eo ſanctus Auguſtinus [k]: *In eis*, nempè libris Confeſſionis, *certè dixi Deo noſtro (vt ſæpè dixi) Da quod iubes, & iube quod vis. Quæ mea verba Pelagius Romæ, cum à quodam fratre coëpiſcopo meo fuiſſent eo præſente commemorata, ferre non potuit; & contradicens aliquanto commotius, pœnè cum eo qui illa commemorauerat, litigauit.* hæc Auguſtinus de Pelagio; qui Româ pulſus, in Siciliam profectus eſt: vnde Hilarius de eius erroribus hoc anno (vt diximus) ſanctum Auguſtinum reddidit certiorem. At de Pelagio nactenùs; cætera eius acta annis ſingulis pro temporis ratione diſpoſita inferiùs referemus.

LII. PELAGIVS ROMAE PRO HÆRESI LABORAT.

[i] *Aug. de nat. & orig. c. 21.*

[k] *Aug. de dono perſeuer. l. 2. cap. 20.*

Hoc item anno, cùm Syneſius Epiſcopus Ptolemaidis nondum in Epiſcopatu annū exegiſſet (vt ex ipſius ſcriptis conſtat) celebrata eſt Synodus ibidem Ptolemaide in Pentapoli Ægypti. Cuius quidem cogendi Epiſcoporum conuentûs, cauſâ illa potiſsimùm interceſsit, quòd Andronicus prouinciæ Præfectus multa crudelia in ſubditos, atque irreligioſa & impia aduerſus Eccleſiam perpetrâſſet: quibus in Synodo propoſitis atque probatis, communi omnium ſententia, dirâ excommunicationis pœnâ mulctatur. Extat ipſa à Patribus in eum prolata ſententia, quâ & eius crimina enarrantur. Apparuit ex hoc quidem iudicio, Epiſcoporum iuris fuiſſe, præſidere Præſidibus, & perperàm ab eis facta corripere Eccleſiaſticâ auctoritate, ex impertita ſibi à Deo omnium Domino poteſtate. Sed reddamus hîc (vt apud ipſum Syneſium legitur) ipſam in Synodo ab Epiſcopis in Andronicum ſententiam dictam:

LIII. SYNODVS PTOLOMAIS IN LIBYA.

LIV. SENTENTIA EXCOMMVNICATIONIS IN ANDRONICVM.

Concilium ad Epiſcopos [1]*. Andronicum Berenicenſem malâ Pentapolis ſorte & natum & educatum & auctum, & qui principatum eius quæ ipſum protulit emit. neque putet quis, neque vocet Chriſtianum; ſed velut quem execratur Deus, ab omni Eccleſia, ab omnibus locis & laribus expellatur. Non quòd fuerit Pentapolis extrema plaga, poſt terræmotum, poſt locuſtam, poſt peſtem, poſt ignem, poſt bellum, reliquias illorum diligenter perſecutus, abſurdis generibus & figuris inſtrumentorum per ipſum primum in regionem illatis, immo (vt rectius dicam) per ipſum ſolum vſurpatis, nimirùm digitali & pedali tormento, prælo, naſi forcipe, auribus apprehendendis & labijs obtorquendis parato inſtrumento (quorum quod maiores noſtri & experientiam & conſpectum bello*

[1] *Apud Syneſ. epiſt. 58.*

ANDRONICVS SCELESTISSIMVS.

amiserunt, à malè seruatis beati prædicati sunt.) Non ob hoc (inquam) expellatur: sed quod primus apud nos & solus & re ipsâ & verbis in Christum conuicia iactauit. Re ipsâ quidem & facto, quod foribus Ecclesiæ suæ edicta affixit; his quidem qui ab ipso iniuriâ affecti sunt, ad tutam mensam excludens supplicationem; sacerdotibus autem Dei ea minatus, quæ etiam Phalaris Agrigentinus, & Caphron AEgyptius, & Sennacherib Babylonius veritus fuisset, qui misit Hierusalem improperare Ezechiæ & Deo.

LV. Illam ego diem secundam Dei crucem tulisse sentio. Nam in opprobrium Christi libellus ille conuicijs plenus de sacris foribus pependit: & hæc inspexit Sol, & legerunt homines, non Tiberio Claudio Rempublicam administrante, à quo Pilatus ad Iudæorum principatū missus est, sed piâ Theodosij sobole Romanorum sceptra tenente, à qua sibi ipsi principatum comparâsse Andronicum ex Pilati astutia, animaduersum est. Risum mouebant prætereuntibus, qui ex alia secta essent, illæ literæ, quemadmodùm Iudæis ea quæ cruci Christi adscripta fuerant: quamquàm crucis inscriptio non ex pia voluntate profecta, augusta esset indictione, per quam Christus Rex denunciabatur. At hic lingua sententia consentiebat.

LVI. Verùm quæ post hæc designauit, grauiora sunt his quæ publicè affixis literis notauit. Cùm enim quandam contra inimicum occasionem reperisset (inimicitia enim erat ipsis, quod ille quidem nuptias parabat, hic autem prohibebat) tam horrendis ipsum tormentorum instrumentis torquebat, vt optarem ea ad posteritatem non tradi, sed cum ipso sicuti cœperunt, desinere: quo hæc principatus Andronici commenta narratione solùm ad posteros perferantur. Post quam igitur vir generosus, non iniurius, sed infelix per illa torqueretur, & hæc in clarissima meridie fierent, vt solis lictoribus testibus periret: & nôsset, fore vt Ecclesia condoleret: ob nullam sanè aliam causam, sed quod re cognita, statim ita vt parati essemus, excurrebamus, quo asperderemus, & calamitatem simul perferremus: rabie corripitur in hanc famam, si quis Episcopus misereri auderet hominis ipsi infesti: & multis ac iniquis temerè iactatis, audacissimo ex ministris Tonante* ipsum instigante, quo vtitur ad publicis calamitates instrumento, finem insaniæ posuit, maximè impiam vocem prolocutus: Quod frustrà in Ecclesia speràsset, & nullus Andronici manus effugere posset, etiam si ipsius Christi pedem teneret. Hanc vocem ter inerudita mente pronunciauit.

ANDRONICVS BLASPHEMVS.

*Thoante

LVII. Post quàm non amplius admonendus est homo, sed velut insanabile membrum, à nobis resecandus; vt ne societate, etiam id quod sanum est, simul corrumpatur (nam inquinamentum facilè distribuitur; & qui tangit scelestum, particeps sit reatus ipsius: oportet autem & mente & corpore puro Deo esse) Propter hæc Ptolemaidis Ecclesia ad omnes vbique terrarum sorores suas hæc demandat. Andronico & suis, Tonanti & suis nullum templum Dei aperiatur: omnis sacer cœtus, omne sacrum templum conclusum sit. Non est diabolo portio in Paradiso. Qui etiam si clandestinè ingressus fuerit; expellatur. Admoneo igitur & priuatum quemq; & Principem, vt neque sub eodem tecto cum ipso habitet, neq; eadem mensa participet. Sacerdotes autem præcipuè, admoneo scilicèt, qui neque viuentes ipsos alloquantur, neq; mortuos simul deducant. Si verò quis velut paruæ ciuitatis Ecclesiam reprobârit, & excommunicatos ab ipsa susceperit, veluti necesse non sit pauperi obedire: is sciat, se scindere Ecclesiam, quam vnam Christus esse vult. Talis autem siue Leuita est, siue presbyter, siue Episcopus, à nobis in Andronici sorte locabitur, & neq; porrigemus ipsi dexteram, neq; vnquam de eadem mensa cum ipso cibum capiemus. Multum autem abest, vt in arcano mysterio communionem habituri simus cum his, qui cum Andronico & Tonante sortem habere voluerint. Hactenùs verba sententiæ excommunicationis ab Episcopis in eos prolatæ; inter quos Synesius principem locum tenebat, ipsi Ecclesiæ metropolitanæ præfectus Antistes, totius huius operis sapientissimus architectus: qui simulatque Episcopus factus est, super philosophicam constantiam sacerdotalem induens vigorem ac robur, se ad iura danda Principibus, & ad subiciendos Ecclesiasticæ eos censuræ à Deo electū esse cognouit, instar Hieremiæ, ad quem Dominus [a]: *Constitui te super Reges & Principes: bellabunt aduersum te, & non præualebunt.* Est epistola eiusdē Synesij Episcopi ad Anastasium [b] de eiusdem Andronici sceleribus, quam breuitatis causâ his attexere prætermittimus.

EXCOMMVNICATIO ANDRONICI.

[a] *Hier. 1.*

[b] *Synes. epist. 79.*

At quid post hæc Andronicus, homo arrogans, crudelis in homines, in Ecclesiam contumeliosus, & in ipsum quoque Deum blasphemus? Quid, inquam, post acceptam excommunicationis sententiam, quâ à personis, locis & rebus sacris esset exclusus, & infamis effectus? Contemptitne, risitúe ista hæc mens tumens, arrogans animus, durum ingenium, à recto semper reflexa & ad bonum nunquam flexa voluntas? Num & crudeliùs sæuit, ac ferociùs (vt appetitus iaculis leo) insiliit, & crudeliùs debacchatus est in damnantes eum Episcopos, & fores effregit Ecclesiæ? minimè gentium. sed (ò mirandum!) simulac sensit se Apostolicâ censurâ in interitum carnis datum Satanæ: vnde letale vulnus accepit, inde quoque expetijt medicinam; redditur fera bestia cicuris, lambit vestigia Domini sui, tamque festiuè, vt datas præueniens literas, conuenerit Episcopos, qui pro se peterent veniam à Synesio: Qui cùm nôsset hominem, timeretque ne hæc foris tantùm specie tenus Andronicus præferret; inflictam non antè relaxauit pœnam, quàm ipse plenè satisfacturum fore polliceretur. Vides eiusmodi exemplo, lector, quo statu habendi, & loco collocandi sint, & quàm longè post Andronicum statuendi, qui anathematis sententia ob patrata scelera ab Episcopis ad salutem percussi, negligunt illam atque contemnunt. Sed reddamus hic eiusdem Synesij ad Episcopos literas, quibus & Andronici pœnitentia tunc saltem foris exhibita demonstratur. sic enim se habent:

LVIII. ANDRONICI POENITENTIA.

LIX. SYNESII EPISTOLA DE ANDRONICI POENITENTIA.

Synesius Episcopis &c. Andronicus Ecclesiam mentitus, ipsam vera loquentem experiatur. Nuper, nondum valde nuper peccauit in Deum, violauit homines: quapropter conclusa ipsi apud nos Ecclesia, literas ad fraternitatem vestram dictauimus, sententiam de ipso significantes. At ille epistolam præuenit supplicatione simulata, & pœnitentia promissa, quam omnes me suscipere petebant, præter me. Ego enim videbar mihi clarè cognouisse hominem ad omnia dicenda & facienda facilem. Et expectabam & prædicebam, quòd ex vulgari causa ad naturam reuersurus esset: quem sanè par erat timidiorem fore, vbi coram Ecclesijs inclinatus fuisset, multò magis quàm si nihil suspectum ipsi relinqueretur, Propter hæc equidem in sententia perseuerare proposueram, velut qui simul & erga Deum magis pium & erga ciues magis vtile consilium iniuissem. At enim impudens est resistere vnum multis, senioribus iuniorem, his qui in sacerdotio vitam consumpserunt, eum qui superiori anno nondum rem attigit. Cessi rogantibus, vt nondum literas circumitterem, sed certis conditionibus susciperem, vt non amplius insaniret contra æquales, vt mentem ac intelligentiam præ affectione vitæ præficeret. Si quidem (inquam) intra terminos manebis, quos posuisti: & nunc pro peccato tuo precabimur, & de cætero comprecabimur. Si verò pactas conditiones recusaueris: pœna te manet, & ad omnes publicabitur, in tantum tempus producta, quantum ad inemendabiles mores tuos redarguendos sufficiet.

[c] *Synes. epist. 72.*

LX. *Hæc ita placuerunt: & ipse experimentum se daturum dixit, & nos idem sumpturos esse. Dedit & sumpsimus: largiùs insuper expleuit excommunicationis causas: nondum tunc ausus erat bonorum proscriptionem, nondum adhuc eadem aggressus erat. Quot per hæc oberrant? Quot ex his qui nuper opulenti erant, per hæc inopes degunt? Sed pauca hæc ad benè ac illustri loco natum, sed malè perditum Magnum. Iacet filius viri illustrissimi, qui omnibus suis bonis inseruiuit ciuitati. Verùm iuuentute illius, matris senecta miserabilior est: eò quòd ex duobus filijs alter fugâ lapsus est propter Andronicum, & neq; nouit vbi terrarum sit: alterum vbi in terram condidit, nouit. Heu leges quæ simul iniuria afficiuntur, propter imperium obtinent suæ ipsorum ciuitatis, præter quas ob principatum pecunias ad vsuram accipiunt. Horum igitur alios curatores Deus esse vult: nobis autem satis est, puros esse inter puros, si modò positus intra cancellos sacros manere, & ab impuris purissima occludere.* hactenùs ad Episcopos Synesius.

LXI. At quamnam Andronico iniunxit Synesius pœnitentiam, & ab homine ob delicta perpetrata satisfactionem exegit? inter alia illud quidem, quod maximum omnium æstimari debet, dum eum à tribunali deposuit, in quo in Deum & homines multa deliquerat. Quanta hæc auctoritas Episcoporum, vt malè iudicantes Præsides cessare imperet? Id enim affirmat ipse Synesius in breui epistola de eo data ad Theophilum Episcopum Alexandrinum, ho-

ipso anno sequenti contigit ipsum Theophilum non amplius in humanis esse. Epistola autem sic se habet, cùm Andronicum eidem ipse commendat:

LXII. SYNESII EPISTOLA AD THEOPHILVM DE ANDRONICO.

Periit iustitia ex omnibus. Andronicum & priùs iniuria affecit, & nunc iniuria afficitur. Ecclesiæ verò mos est, exaltare quidem humilem, humiliare verò sublimem. Hunc itaque Andronicum odisti quidem ob ea quæ fecit, quare etiam progressus est, vt ad hæc deuenerit. Miserere autem nunc ob id, quòd cum his qui in execratione sunt, conuersatus est: nam & eos qui nunc in potestate sunt, propter ipsum offendimus. At horrendum est, si nunquam in felicibus consistemus, sed cum flentibus semper lachrymabimur. Nos igitur hic ipsum tribunali exemimus, & de cætero multò pauciores calamitates ipsi fecimus. Et si pietas tua ipsum curâ dignum ducet, hoc ego maximum signum suscipiam, quod non penitùs homo ille reprobatus sit à Deo. Hucusque ad Theophilum Synesius, cuius Episcopalis functio antiquorum sententijs commẽdatur: inter alios enim Euagrius [a] hæc de eo: *Qualis autem & quàm eximius vir euaserit, argumento sunt tum epistolæ ab eo post sacerdotij susceptionẽ eleganter & ornatè compositæ, tum liber ille quem dedicauit Theodosio, tũ aliæ præclaræ illius quæ extant lucubrationes.* hęc Euagrius. Apparet enim ex his, Synesium philosophum ad Ecclesiam venientem, non tantùm (quod aiunt) barbam & pallium intulisse, sed sacerdotali constantiâ & vigilãtiâ ita sibi creditam gubernâsse, vt neophytus licèt, tamen seniores exemplo docuerit.

[a] *Euagr. lib. 1. c. 15.*

LXIII. [b] *Sophr. Prat. spirit. cap. 195.*

Quæ verò de eo Sophronius [b] Hierosolymitanus Episcopus scribat, dignam memoriâ historiam hîc reddamus, quam ipse omni fide benè signatam posteris tradidit, his scilicèt verbis: *Cùm Alexandriæ essemus, Leontius Apamiensis, vir religiosus & fidelissimus, venit ex Pentapoli, multis enim iam annis Cyrene moratus fuerat. Venit autem diebus Eulogij sancti Alexandrini Patriarchæ, eiusdem Cyrenensis vrbis futurus Episcopus. Cumq; familiari colloquio essemus vsi, narauit nobis, dicens: Fuit temporibus Theophili beatissimi Patriarchæ Alexandrini Cyrine Episcopus Synesius Philosophus: qui cùm venisset Cyrenem, reperit illic philosophum quendam, Euagrium nomine, qui sodalis suus in studijs liberalibus fuerat, amicum sibi carissimum, sed religione Gentilem, & culturæ idolorum maximè deditum. Eum Episcopus Synesius ab idololatria transferre ad culturam Christi satagebat, curamq; ingentem eius rei sibi assumpserat pro charitate, quam erga ipsum à principio habuerat. Ille verò minimè id patiebatur, neque illius doctrinam admittere volebat. Episcopus tamen præ nimio ad illum amore, nec sic quidem tædio victus desistebat diebus illum singulis hortari, & instruere, ac inducere vt Christo crederet, ipsiusque sacramenta susciperet. Cumq; ille quotidiè ista monita dare persisteret, dixit ad eũ semel Philosophus: Verè, mi domine Episcope, cum cæteris quæ mihi displicent in Christianis, hoc est, quòd consummationem huius sæculi futuram dicunt, & post consummationem, omnes qui ab initio sæculi fuerunt homines, in isto corpore resurrecturos, carnemq; hanc incorruptibilem recepturos & immortalem, atque ita in perpetuum victuros; sicq; eorum quæ in corpore gesserunt, præmia percepturos: eum etiam qui miseretur pauperi, fœnerari Deo; & qui dispersit in pauperes & inopes, in cælo sibi thesauros reponere, & centuplicata quæ erogauerit, in regeneratione cum æterna vita à Christo esse reddenda. Quæ omnia cùm dicuntur, deceptio & irrisio & fabula mihi videntur.*

DE EVAGRIO PHILOSOPHO AD FIDEM PERDVCTO.

LXIV. MIRACVLVM DE SVBSCRIPTO CHIROGRAPHO.

Episcopus autem Synesius asseuerabat omnia Christianorum vera esse, nihilq; omnino habere falsum, vel veritati contrarium, idq; multis documentis asserebat, & persuadere illi nitebatur. Post multum verò temporis, cùm illum induxisset Christianum fieri, baptizauit ipsum & filios eius, cunctosq; domesticos illius. Cæterùm non multò post eà quàm baptizatus fuerat, dedit Episcopo auri tria centenaria in vsum pauperum, dicens: Accipe aurum istud, & distribue illud pauperibus, & fac mihi cautionẽ manu tua, quòd Christus mihi ipsum reddet in futuro sæculo. Qui suscepto auro, promptè illi vt petebat, cautionem fecit. Vixit itaque post baptismum annos aliquot Philosophus, ac tandem infirmatus est ad mortem. Cùm verò morti proximus esset, dixit filijs suis: Quando curabitis funus meum, chartam istam in manibus meis ponite, & me cum illa sepelite.

LXV. MIRACVLVM DE SVB SCRIPTO CHIROGRAPHO.

Mortuo autem illo, fecerunt filij, sicut eis ipse præceperat, sepelieruntq; eum cum chirographo.

Tertiâ autem post sepulturam die apparuit Episcopo Synesio nocte quiescenti, dicens: Veni ad sepulchrum, vbi iaceo, & accipe chirographum tuum. Accipe enim debitum, & satisfactum mihi est. Atque vt certior eius rei fias, propriâ meâ subscripsi manu. Ignorabat enim Episcopus quòd chirographum illud consepilissent ei. Manè autem facto; accersitis filijs eius, dixit: Num aliquid cum patre patre vestro in monumento posuistis? Illi putantes quòd eos de pecunijs interrogaret, dixerunt ei: Nihil, Domine, præter pannos consuetos. Quid igitur? nunquid vel chartam aliquam consepelistis ei? tunc recordati filij (ignorabant enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita sanè, Domine, chartam enim quandam moriens dedit nobis, & ait: Quando sepelietis me, chartam istam mihi in manibus date, nullo penitùs sciente. Tunc dixit illis Episcopus somnium, quod nocte illa viderat. Sumensq; illos cum clericis ac primarijs ciuitatis, accessit ad philosophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem philosophum, chirographumq; manu Episcopi conscriptum suis manibus tenentem. Accipientes autem chirographum ex eius manibus, aperuerunt, inueneruntq; in eo nouiter manu philosophi subscriptum ita:

EGO EVAGRIVS PHILOSOPHVS TIBI SANCTISSIMO DOMINO SYNESIO EPISCOPO SALVTEM. ACCEPI DEBITVM IN HIS LITERIS MANV TVA CONSCRIPTVM. SATISFACTVMQVE MIHI EST, ET NVLLVM CONTRA TE HABEO IVS PROPTER AVRVM QVOD DEDI TIBI ET PER TE CHRISTO DEO ET SALVATORI NOSTRO.

LXVI.

Qui verò conuenerant, hoc videntes, obstupuerunt, & per multas horas clamauerunt, Kyrie eleison, glorificantes Deum, qui facit mirabilia, & talem tantamq; promissionum suarũ euidentiam dat seruis suis. Asserebat & hoc idem Dominus Leontius, cautionem illam manu philosophi subscriptam seruari vsq; hodiè, atq; in sacrario sanctæ Cyrenensis Ecclesiæ custodiri: & quicunq; sacrarij custos ingrederetur, hanc illi cum cæteris vasis sacris assignari custodiendam cum omni diligentia, atq; eum deinceps successori suo integram illam inuiolatamq; reconsignare. hactenùs Sophronius ex Leontio de Synesio & Euagrio.

LXVII.

Hîc autem memoriâ repetenda sunt, quæ secundo Annalium tomo ex Clemente Alexandrino, sancto Augustino, & alijs dicta sunt: philosophiam, licèt in multis aduersari videatur Christianæ religioni, conducere tamen plurimum ad eandẽ capessendam: quod quamplurimis exemplis quæque tempora demonstrârunt, quibus singulis celeberrimi philosophorum Christo nomen dedêre: ex eis verò illos tantùm resilijsse constat, quos magia, vel vitæ turpitudo, ingensúe mentis tumor, vel alij perditi mores labefactâssent. Quos enim veri amantes philosophia sursum è vulgo abreptos altiùs subleuâsset, vitaque sapientiæ consona comprobâsset, non despexit Deus, sed cœlesti desuper lumine, quo fidei sacramenta perciperent, illustrauit; vt modò de Synesio & Euagrio vidimus: quibus accedant, quæ & hoc eodem tempore de Gennadio rerum naturalium scientiâ apprimè imbuto, de immortalitate tamen animæ dubitante, S. Augustinus [c] accidisse testatur his verbis, ad Euodium scribens:

PHILOSOPHI QVI FIDEM CHRISTIANAM CONSEQVI DIGNI HABITI.

[c] *Augustin. epist. 100.*

LXVIII GENNADIVS QVOMODO ANIMAE IMMORTALITATEM EDOCTVS

Frater noster Gennadius, notissimus ferè omnibus, nobisq; carissimus medicus, qui nunc apud Carthaginem degit; & Romæ suæ artis exercitatione præpolluit; vt hominem religiosum nõsti, atque erga pauperum curam impigrâ misericordiâ, facillimoq; animo benignissimum; dubitabat tamen aliquando (vt modò nobis retulit) cùm adhuc esset adolescens & in his eleemosynis feruentissimus, vtrùm esset vlla vita post mortem. Huius igitur mentem & opera misericordiæ quoniam Deus nullo modo desereret; apparuit illi in somnis conspicuus iuuenis & dignus intendi; eiq; dixit: Sequere me. Quem dum sequeretur, venit ad quandam ciuitatem, vbi audire cœpit à dextera parte sonos suauissimæ cantilenæ vltra solitam notamq; suauitatem. Tunc intento quidnam esset; ait, hymnos esse beatorum atque sanctorum. Sinistrâ autem parte quid se vidisse retulit, non satis memini. Euigilauit, & somnium fugit, tantumq; de illo, quantum de somnio cogitauit. Alia verò nocte ecce idem ipse iuuenis eidem rursus apparuit; atq; ab illo vtrùm cognosceretur, interrogauit. Respondit iste, quòd eum benè planeq; cognosceret. Tunc ille quæsiuit, vbi se nõsset. Nec memoria defuit quid iste identidem responderet: totumq; visum illud, hymnosq; sanctorum, ad quos audiendos eo duce venerat, quà recentissimos recordabatur, facilitate narrauit. Hic ille percontatus est: Vtrum nam id quod narrauerat, in somnis vidisset, an vigilans? Respondit, in somnis. At ille: Benè (inquit) *recolis: Verum est, in somnis illa*

vidisti: sed nunc etiam in somnis te videre scias. Hæc cùm audisset iste, ita esse credidit, atq; id responsione firmauit. Tunc qui hominem docebat, adiecit, & ait: Vbi est modo corpus tuum? Ille respondit: In cubiculo meo. Sciśne (inquit ille) in eodem corpusculo nunc illigatos esse & clausos, & otiosos oculos tuos, nihilq; illis oculis te videre? Respondit: Scio. Tunc ille: Qui sunt ergo (inquit) *isti oculi, quibus me vides? Ad hoc iste non inueniens quid responderet, obticuit. Cui hæsitanti, ille quod his interrogationibus docere molieba-tur, aperuit: & continuò: Sicut* (inquit) *illi oculi carnis tuæ vtiq; in dormiente atq; in lectulo iacente nunc vacant, nec aliquid operantur; & tamen sunt isti, quibus me intueris, & ista vteris visione: ita cùm defunctus fueris, nihil agentibus oculis carnis tuæ, vita tibi inerit qua viuas, sensusq; quo sentias. Caue deinceps ne dubites vitam manere post mortem. Ita sibi homo fidelis ablatam dicit huius rei dubitationem: Quo docente, nisi prouidentiâ & misericordiâ Dei?* vtpotè qui sic naturali exemplo instructus est, vt mente cœlestis fulgore gratiæ illuminatus, à claritate in claritatem transformatus sit (vt ait Apostolus [a]) *tanquam à Spiritu Domini.*

a 2. Cor. 3.

LXIX.

Sed quòd in his versetur oratio, patere, quæso, lector, vt exemplo Euangelici [b] patrisfamilias qui profert de thesauro suo noua & vetera, veteribus recentia coniungamus: erit enim vt ex his quæ breuiter dicturi sumus, magnam capias animi voluptatem. Haud namque inexplorata referam, sed quæ complurium eruditorum virorum scimus assertione firmata, immo & à religiosis viris ad populum pro concione sæpè narrata. Ego verò à quo accepi, auctorem proferam, nempè integerrimæ fidei virum, Michaëlem Mercatum Miniatensem S. R. E. Protonotarium, probitate morum atque doctrinâ spectatum: ipse enim narrauit de auo suo, eodem quo ipse nomine nuncupato, Michaële Mercato Seniore, cui cum Marsilio Ficino nobilissimi ingenij viro summa intercedebat amicitiæ consuetudo, parta & aucta philosophicis facultatibus, in quibus Platonem ambo affectabantur auctorem. Accidit autem aliquando, vt ex more, quidnam post obitum supersit homini, ex eiusdem Platonis sententia, sed non sine tamen trepidatione deducerent, quæ labantia Christianæ fidei sacramentis suffulcienda essent: eo enim argumento extat eiusdem Marsilij ad ipsum Michaëlem Mercatum erudita quidem epistola de animi & Dei immortalitate. Cùm verò inter differendum eorum progressa longiùs fuisset disputatio; eam ad calcem perductam illo clauserunt corollario, vt iunctâ simul dexterâ pacti fuerint, vter eorum ex hac vita prior decederet (si liceret) alterum de alterius vitæ statu redderet certiorem. Quibus inter se conuentis, ambo iurati ab inuicem discessêre. Interlapso autem haud breui temporis spatio, euenit vt cum summo manè idem Michaël Senior in philosophicis speculationibus vigilaret: ex inopinato strepitum velociter currentis equi, eiusdemque ad ostium domûs cursum sistentis audiret, vocemque simul Marsilij clamantis: O Michaël, ô Michaël, vera, vera sunt illa. Ad vocem amici Michaël admiratus, assurgens, feneſtramque aperiens, quem audierat, vidit post terga, ad cursum iterum acto equo candido, candidatum: prosecutus est eum voce, Marsilium, Marsilium inuocans; prosecutus & oculis: sed ab eis euanuit. Sic ipse noui casus stupore affectus, quid de Marsilio Ficino esset, solicitiùs perquirendum curauit (degebat ille Florentiæ, vbi diem clausit extremum) inuenitque eundem illâ ipsâ horâ defunctum, quâ eo modo auditus & visus est sibi. Quid tum ipse? licèt enim antiquæ probitatis vir esset, innoxiamque & proficuam omnibus vitam hactenùs excoluisset (prout decebat verè philosophum) ex eo tamen tempore, vale dicens philosophicis disciplinis, solius Christianæ philosophiæ cæteris eminentioris propensior cultor effectus, quod reliquum fuit temporis, mundo defunctus, soli vitæ futuræ vixit, specimen edens absolutissimi omnibus numeris Christiani, qui inter philosophos sui temporis magna cum laude claruerat nulli secundus. Ad hæc autem, Synesij, Euagrij, & Gennadij occasione digressi sumus, ad declarandum non à Deo despectos verè philosophos.

b Luc. 13.

DE MICHAELE MERCATO SENIORE ET MARSILIO FICINO.

LXX.

Numerat Suidas [c] Synesij lucubrationes, sed quas ante

c Suid. in Synes.

Episcopatum elaborauit, ad grammaticam & philosophiam spectantes, necnon Panegyricas orationes, inter quas in laudem Theodosii dictam Euagrius recenset orationem, de Regno ad Arcadium, de Studiorum suorum ratione, de Prouidentia, de Insomnijs, de Calui tie, & alia plura quæ non exstant. Scripsisse præterea libros venatorios, ipse de se testatur [d], necnon commentarium de Instrumento Astronomiæ, vt ad Orum ipse scribens affirmat [e]. Quamdiu autem sederit, ignoratur. Porrò post eius obitum in Ecclesiam Ptolemaidis Pentapolis reperitur subrogatus eius germanus Euoptius, ad quem eiusdem Synesij extant literæ, quarum antè suo loco meminimus. Ad quem quidem Euoptium, virum pereruditum, extat scriptio illa S. Cyrilli contra reprehensiones Theodoreti. At de Synesio hactenùs. Iam verò quæ sunt anni huius reliqua, prosequamur.

d Synes. epist. 154.

e Synes. epist. 157.

LXXI. THEODOTVS EPISCOPVS ANTIOCHENVS.

Hoc item anno, defuncto Alexandro Episcopo Antiocheno, cum sedisset annos fermè quatuor, in locum eius subrogatus est Theodotus. Id vt affirmemus in primis admonent literæ Attici Constantinopolitani Episcopi datæ anno sequenti ad Cyrillum Episcopum Alexandrinum, cùm successit in locũ Theophili anno sequenti vitâ functi: in quibus de ipso Theodoto, iam Episcopo Antiocheno mentio habetur. Vnde intelligas, eos errare, qui ad Bonifacij Papæ tempora Alexandri vitam perducunt. Porrò de Theodoto hæc Theodoretus [f]: *S. Alexandro vitâ defuncto, Theodotus continentiæ velut margarita, Ecclesiæ præsulatum obtinuit, vir mansuetudine insignis, & accurata vitæ institutione egregiè exornatus: qui sectam Apollinarianam, oratam vt se cum reliquo Christi grege iungeret, cæterùs Ecclesijs omnibus aggregauit.* hæc de Theodoto Theodoretus, satisque ad eius laudem.

f Theodor. l. 1. c. 37.

IESV CHRISTI

Annus 412.

INNOCENTII PAP. Annus 11. HONORII 18. THEODOSII 5. IMPP.

I. HONORII PIETAS.

QVADRINGENTESIMVS duodecimus annus, duobus Augustis Consulibus, Honorio nonum & Theodosio quintum, deletis ope diuinâ tyrannis, feliciter inchoatur. Cuius primo mense idem Honorius, quod primum ad Christianam religionem spectare sciebat, quâ nihil antiquius habuit, obstinatos animo Donatistas illos, qui post euictam in proxima Collatione à Catholicis causam adhuc in schismate pertinaciter remanerent, diuersis pœnis, dato rescripto, mulctauit, atque primùm Ecclesias, ac cætera earum bona illis indulgentiâ Principis anno superiori ante Collationem ad demulcendum eorum animos reddita, Catholicis restituenda esse præcepit: laicos insuper pecuniarijs pœnis pro conditione cuiusque puniuit; clericis verò exilium irrogauit; illisque legata, Catholicæ Ecclesiæ deberi præcepit. Sed reddamus hîc ipsum rescriptum ad Seleucum Præfectum Prætorio datum, nonnihil tamen antiquitatis carie deprauatum: sic enim se habet [g]:

g l. 52. de hæret. C. Theod.

II.

Cassatis quæ pragmatici, vel adnotatione manus nostræ potuerint impetrari; & manentibus his quæ etiam dudum super hoc definita sunt: & veterum Principum sanctione seruata: nisi ex die prolatæ legis omnes Donatistæ tam sacerdotes, quàm clerici, laiciq; Catholicis ea, quæ sacriegè desciuêre, reddiderint: tum Illustres singillatim pœnæ nomine Fisco nostro auri pondo quinquaginta cogantur inferre, Spectabiles auri pondo quadraginta, Senatores auri pondo triginta, Clarissimi pondo viginti, Sacerdotales auri pondo triginta, Principales auri pondo viginti, Decuriones auri ponde quinque, Negotiatores auri pondo quinque, Plebeij auri pondo quinque, Circumcelliones argenti pondo decem: Qui nisi à conductoribus, sub quibus commanent, vel procuratoribus executori exigendi fuerint præsentati, ipsi teneantur ad pœnam: ita vt nec

domus noſtræ homines ab huiuſmodi cenſura habeantur immunes. Vxores quoq; eorum maritalis ſegregatim mulcta conſtringat. Eos enim quos nequaquam illata damna correxerint, facultatum omnium publicatio ſubſequeretur. Seruos etiam dominorum admonitio, vel colones verberum crebrior ictus à praua religione reuocabit, ni malint ipſi ad prædicta diſpendia (etiamſi ſint Catholici) retineri. Clerici verò, miniſtriq; eorum, ac perniciosiſſimi Sacerdotales ablati de Africano ſolo, quod ritu ſacrilego polluerunt, in exilium viritim ad ſingulas quaſque regiones ſub idonea proſecutione mittantur: Eccleſijs eorum, vel conuenticulis, prædijsq; (ſi qua in eorum Eccleſias hæreticorum largitas praua contulit) proprietati, poteſtatiq; Catholicæ (ſicut iamdudum ſtatuimus) vindicatis. Dat. III. Kal. Febr. Rauennæ, Honorio VIII. & Theodoſio V. AA. Conſſ. hactenùs verba reſcripti.

III. DE HONORII RESCRIPTO.

Cuius quidem Honorij ſanctionis pluribus in locis S. Auguſtinus meminiſſe videtur. Nam quod ad caput illud ſpectat de irrogato exilio clericis Donatiſtis, hæc habet contra Gaudentium [a]: *Mitiora in vos conſtituit Imperator propter manſuetudinem Chriſtianam: exilium vobis voluit inferre, non mortem: ſed vos homines docti conſiderantes quid debeatur merito, & quid minus ſit in ſupplicio, non de iudicio illius, ſed de veſtro additis mortem.* cùm ſcilicèt voluntariè ipſi more ſuo eam oppeterent. Ad hanc quoque legem idem ſanctus Auguſtinus viſus eſt alludere voluiſſe, cùm ſcribens ad Bonifacium inter alia hæc ait [b]: *Quicquid ergo nomine Eccleſiarum partis Donati poſſidebatur, Chriſtiani Imperatoris legibus religioſis cum ipſis Eccleſijs ad Catholicam tranſire iuſſerunt.* & quàm id æquiſſimè, ſubdit: *Cùm ergo nobiſcum ſint plebes earundem Eccleſiarum, nobiſcum pauperes, qui ab eiſdem poſſeſſiunculis alebantur: ipſi potiùs foris poſiti deſinent concupiſcere aliena: ſed intrent in vnitatis ſocietatem, vt pariter gubernemus non illâ tantùm quæ dicunt ſua, verùm etiam quæ dicuntur & noſtra. Scriptum eſt enim* [c]: *Omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti.* & alibi pro concione ad populum [d]: *Leguntur* (inquit) *manifeſtæ leges, vbi præceperunt Imperatores, vt qui præter Eccleſiæ Catholicæ communionem vſurpant ſibi nomen Chriſtianum, nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil nomine Eccleſiæ audeant poſſidere.* & in fine: *Veniant ad Catholicam, & nobiſcum habebunt non ſolùm terram, ſed etiam illum qui fecit cœlum & terram.* Quod etiam ex huius legis præſcripto, relicta ex teſtamento Donatiſtis deberent accipi à Catholicis; hinc ipſe ſuperiùs ex perſona ipſorum: *Modò deficientes vbique, quid nobis proponunt, non inuenientes quid dicant? Villas noſtras tulerunt, fundos noſtros tulerunt: proferunt teſtamenta hominum. Ecce vbi Gaius eis donauit fundum Eccleſiæ, cui præerat Fauſtinus. Cui Epiſcopus præerat Fauſtinus? Eccleſiæ. Quid eſt, Eccleſiæ? Eccleſiæ dixi, cui præerat Fauſtinus. Sed non Eccleſiæ præerat Fauſtinus, ſed parti præerat. Columba autem Eccleſia eſt, &c.* oſtendens iurè negari bona Eccleſiæ ijs qui non ſunt in Eccleſia.

a *Auguſt. cont. Gaudent. l. 1. cap. 19.*

b *Auguſt. epiſt. 50.*

c *1. Cor. 3*

d *Auguſt. in Ioan. tract. 6. in fin.*

IV. DONATISTAE ACRIVS SAEVIVNT.

Cæterùm qui reſilierant poſt Collationem ab ineunda cum Catholicis vnitate proterui, tantum abfuit vt his pœnis adigi potuerint è ſchiſmate redire ad Eccleſiam, vt maiori obduruerint obſtinatione, & crudeliore furore ſæuierint. Docent hæc quidem ſancti Auguſtini literæ [e] hoc ipſo anno (vt dicemus) ad eundem Marcellinum Cognitorem datæ, quibus mala perpetrata ab eis aduerſus Reſtitutum & Innocentium ſignificantur; cùm ne in eos captos atque confeſſos pœnam mortis irroget, ipſe ſanctus Auguſtinus rogat; vbi hæc de ipſorum delictis, quorum ante alia occaſione fecimus mentionem: *Circumcelliones illos & clericos partis Donati, quos de Hipponenſi Eccleſia ad iudicium pro factis eorum publicæ diſciplinæ cura deduxerat, à tua nobilitate comperi auditos, & plurimos eorum de homicidio quod in Reſtitutum Catholicum presbyterum commiſerunt, & de cæde Innocentij alterius Catholici presbyteri, atq; de oculo eius effoſo, & de digito præciſo fuiſſe confeſſos. Vnde mihi ſolicitudo maxima incuſſa eſt, ne forte ſublimitas tua cenſeat eos tantâ legum ſeueritate plectendos, vt qualia fecerunt, talia patiantur. Ideoq; his literis obteſtor fidem tuam, quam habes in Chriſto, per ipſius Domini Chriſti miſericordiam, vt hoc nec facias, nec fieri omnino permittas, &c.* plurib⁹ enim argumentis id ab eo extorquere conatus eſt. Sed & commendat eiuſdem in quæſtionibus exhibitam manſuetudinem, vbi ait: *Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipſa inquiſitione ſeruaſti, quando tantorum ſcelerum confeſſionem, non extendente equuleo, non ſalientibus vngulis, non rentibus flammis, ſed virgarum verberibus eruiſti: qui modus coërtionis ita magiſtris artium liberalium, & ab ipſis parentibus, & ſæpè etiam in iudicijs ſolet ab Epiſcopis adhiberi.* atque demùm ad perſuadendum huiuſmodi vtitur argumento: *Poſtremò* (inquit) *pro Eccleſiæ vtilitate miſſus es: hoc Eccleſiæ Catholicæ, aut (vt modum diſpenſationis meæ eon ſup. rgredi videar) hoc Eccleſiæ ad Hipponenſium regionum diœceſim pertinenti prodeſſe, hoc expedire conteſtor. Si non audis amicum petentem, audi Epiſcopum conſulentem: quamuis quoniam Chriſtiano loquor, maximè in tali cauſa non arroganter dixerim, audire te Epiſcopum conuenit iubentem.* Hæc cùm audis, lector, in mentē reuoca quæ dicta ſunt anno ſuperiori de Syneſio Epiſcopo & Andronico Libyæ Pentapolis Præfecto; nimirum verbis & exemplis declamatum in eadem cauſa, ijſdemque perſonis demonſtratum, Epiſcoporum eſſe, Præfectis quæ pia, quæ ſancta & Chriſtianæ ſunt legi conſentanea, imperare. Præfecti erant ambo, iuſque habentes gladij, Andronicus & Marcellinus: ambo Epiſcopi, Syneſius & Auguſtinus: eadem cauſa de ſontium quæſtionibus atque ſupplicijs, in qua in vtroque ipſorum ius Epiſcoporum in præcipiendo Præfectis oſtenditur: verùm & in puniendis etiam eiſdem & anathemate percellendis, in Syneſio vidimus declaratum.

e *Auguſt. epiſt. 169.*

EPISCOPI IMPERANT PRAEFECTIS.

Sed & illud à Marcellino ſanctus Auguſtinus exigit, vt confecta Acta publica de Donatiſtarum confeſſis criminibus & criminoſis conuictis publicè exponerentur, ad ipſorum omniū Donatiſtarum ignominiam, vt ſic manifeſtatione ipſorum ſcelerum erubeſcerent: nam alijs literis hoc eodem anno in eadem cauſa datis [f] hęc habet: *Geſta quæ promiſit præſtantia tua, vehementer expecto, & in Eccleſia Hipponenſi iamdiu cupio recitari, ac ſi fieri poteſt, per omnes Eccleſias etiam in noſtra diœceſi cōſtitutas: vt audiant homines, pleneq; cognoſcant confeſſores iniquitatis, non Dei timore extorquente pœnitentiam, ſed iudiciaria diligentia crudeliſſimorum pectorum aperiente duritiam, ſiue illorum qui de homicidio, & de excæcato ac debilitato presbyteri corpore confeſſi.* & paulò pòſt de publicatione eorundem Actorum in loco iudicij facienda, ſubdit: *Quod autem ſcripſit eximietas tua, dubitare te, vtrùm in Theopropia debeas eadem Geſta iubere proponi: fiat, ſi poteſt illuc frequens confluere multitudo: alioquin alius locus celebrior prouidendus eſt; nō tamen vllo modo prætermittendum.*

V. ACTA DE SCELERIBVS DONATISTARVM PVBLICANDA.

f *Auguſt. epiſt. 158.*

Quibus ipſis literis idem ſanctus Auguſtinus, quomodò pergerent ijdem efferati Donatiſtæ ſæuire, narrat his verbis: *Modò Macrobius Epiſcopus eorum ſtipatus cuneis perditorum vtriuſq; ſexus, hâc atq; illâc circumit, aperuitq; ſibi baſilicas, quas poſſeſſorum quantuluſcunq; timor clauſerat.* & paulò pòſt: *Cum ipſo etiam eſt ille Donatus diaconus rebaptizatus, qui cùm fuerit colonus Eccleſiæ, verſatus eſt in illa cæde præcipuus. Qui tales non cum eo ſunt, quando & ille cum ipſo eſt? &c.* At tantum abeſt vt nouis his Donatiſtarum facinoribus ſanctus Auguſtinus à rogando pro eis qui vincti detinebantur in carcere feriendi, retraheretur; vt etiam cumulationi manſuetudinis menſurâ gratiam pro ſceleribus penderet. Etenim pro eiſdem etiam ad Proconſulem literas dedit, quibus eum abſtinere à gladij pœna pluribus exorauit [g]. Sed quid his ampliùs addidit? Audi quid in dicta ad Marcellinum epiſtola [h] de Proconſule ſcribat: *Si autem nec literis meis ad hoc conſenſerit: hoc ſaltem præſtet, vt in cuſtodiam recipiantur: atque hoc de clementia Imperatoris impetrare curabimus, ne paſſiones ſeruorum Dei, quæ debent eſſe in Eccleſia gloriosæ, inimicorum ſanguine dehoneſtentur. Scio enim in cauſa clericorum Anaunenſium, qui occiſi à Gentilibus nunc martyres honorantur, Imperatorem rogatum facilè conceſſiſſe, ne illi qui eos occiderant, & capti iam tenebantur, pœna ſimili punirentur.* hæc Auguſtinus pro perditis Donatiſtis: idemque cōteſtatur, quòd ſi ne ſic quidem à Proconſule audiatur, ſaltē id obtineret, vt tres eiuſmodi epiſtolæ pro illis à ſe datæ, Actis Proconſularibus ad futurā memoriam iungerentur; licèt quatuor eodem argumento in eadem cauſa extent Auguſtini [i] epiſtolæ, duæ ad Marcellinum, ad Proconſulem vna, ad Apringium [k] iudicem vna. Agebat Proconſulem in Africa hoc anno Donatus, vir quidem ob vitam integram magni nominis, vt alia ad eum ab Auguſtino data epiſtola [l] docet.

VI. MACROBIVS EPISCOPVS DONATISTA DVX CIRCVMCELLIONVM.

g *Auguſt. epiſt. 127.*

h *Auguſt. epiſt. 178.*

i *Auguſt. epiſt. 158. 159 127.*

k *Auguſt. epiſt 160*

l *Auguſt. epiſt 128*

Cùm verò non vnus Auguſtinus tantùm, ſed alij quo-

VII.

DE MACEDONII CONSVLTATIONE.

que Catholicæ Ecclesiæ Episcopi solerent apud Iudices pro condemnatis facinorosis intercedere: Macedonius & ipse Iudex, ius gladij habens, eundē Augustinum literis interpellauit, num acquiescendū esset precibus Episcoporum, reis pœnam dimitti postulantium; præsertim si probabilis sit coniectura, eosdem in deterius prolapsuros. Extant [a] ipsæ Macedonij literæ ad Augustinum, cuius etiam ad illum reddita epistola [b] legitur eo argumento diserte cōscripta: quas tu ipse, si lubet, consule, simulque sancti Ambrosij eadem tractantis epistolam ad Studium [c] scriptam. Commendat autem idem Augustinus [d] eiusdē Macedonij Præfecti in promulgandis aduersus Donatistas edictis exhibitam lenitatem, dum hæc recitat, & laudat ipsum in edicto esse præfatum: *Pro vobis hoc agitur; pro vobis sacerdotes incorruptæ fidei, pro vobis Imperator Augustus, pro vobis nos quoque eius iudices laboramus: & alia multa in eodem edicto ita posuisti, vt te appareat in terreni Iudicis cingulo non parua ex parte cœlestem Rempublicam cogitare.* Exhibebantur eiusmodi mansuetudinis officia tū à Iudicibus, tum in primis ab Episcopis, vt quos scirent seueritate legum obstinatiùs obrigescere, facilitate, comitate & benignitate, omni denique studio eos demerere pro viribus laborarent. Prædicata est autem ab ipsis etiam Donatistis Genethlij Episcopi Catholici animi mansuetudo, & gratia illis exhibita: de quo Augustinus: *Inde nescio quomodò ventum est ad commemorationem beatæ memoriæ Episcopi, quòd nescio quam constitutionem datam contra illos compresserit, & effectum habere non fuerit.* At de his satis.

[a] *Apud Augustin. epist. 53.*
[b] *Augustin. epist. 54.*
[c] *Ambr. epist. 76.*
[d] *Augustin. epist. 52. in fine.*

MANSVETVDO CHRISTIANORVM PRAESVLVM.

VIII. ACTA CONTRA DONATISTAS PVBLICARI IVSSA.

Quid præterea in eadem Donatistarum causa actum sit, accipe. Vt de his iugis memoria penes Catholicos perseueraret, eademque semper recens dimanaret in aures schismaticorum; illud factum est, vt in quibusdam Ecclesijs Africanis eadem Acta publicè in Ecclesia Quadragesimæ tempore recitarentur: testatur id quidem sanctus Augustinus, dum id ipsum vt faciat, à Deuterio Episcopo exigit, vbi ait [e]: *Præsentibus vobis, fratrem & coëpiscopum meum Deuterium obstringo, vt quemadmodùm fit apud Carthaginem, apud Tagastam, apud Constantinam, apud Hipponem, apud omnes diligentes Ecclesias, sic etiam deinceps facere non pigrescat. Vt annis omnibus, per ieiuniorū dies, id est, Quadragesima ante Paschа, quando vobis maximè ieiunantibus plus vacat audire, eadem Gesta Collationis per annos singulos, vniuersa à capite in finem ex ordine recitentur.* hæc Augustinus; qui & in eo laborauit, vt eandem Collationem, quo ab omnibus sine tædio legeretur, redigeret in epitomen, quam Breuiculum nominauit, vt ipse testatur [f] absolutā hoc anno, vt tradit in dicta Epistola ad Marcellinum [g]; vbi de suis huius temporis lucubrationibus agens, hæc ait: *Cùm enim ab eorum hominum necessitatibus aliquantulum vaco, qui me sic angariant, vt eos nullo modo liceat euitare, nec contemnere oporteat: non desunt quæ dictanda propono, sic in articulis temporum constituta, vt dilationem non ferant. Sicut mihi fuit breuiatio Gestorum Collationis nostræ satis operosa, cùm viderem neminem se velle tanto aggeri literarum legendo committere. Sicut mihi fuit etiam epistola ad ipsos laicos Donatistas de hac eadem Collatione nostra, quam modò aliquot lucubrationibus terminaui.* intelligit enim sanctus Augustinus de libro, cuius est titulus, Ad Donatistas post Collationem. Quanam autem occasione ille scriptus fuerit, modò dicendum.

[e] *Aug. de Gestis cum Emerito.*
[f] *Aug. de Retract. lib. 3. c. 39.*
[g] *Augustin. epist. 158.*

IX. CONCILIVM CIRCENSE INDICTVM.

Quod enim Donatistæ Episcopi in eadem Collatione anno superiori victi penitùs & confutati, non tantùm non acquieuissent, sed obstinatiores atque pugnaciores abscessissent, & publicā vi alij grassati essent, alij verò verbis & scriptis complura sparsissent mendacia, nempè corruptum à nostris fuisse Iudicem, se verò ab eodem compressos, neque loqui permissos, & alia id genus complura fingentes, quibus populus Donatista reuocaretur, ne relicto schismate ad Ecclesiam Catholicam se transferret, sed contineretur in impietatis officio: res tanta haud dissimulanda, contemnendaque Patribus visa est. Quamobrem hoc ipso anno, mense Iunij, ea de causa prouinciale Episcoporū Concilium Cirtæ in Numidia celebrare decernunt, cui interfuerunt Siluanus, qui eius Prouinciæ Primatem agebat, Augustinus & alij eius Prouinciæ Episcopi, vt ex Actis eius conuentûs & epistolâ inde scriptâ apparet. Sed quid accidit? Cùm Numidæ Episcopi ad Synodum vocarentur, & inter alios idem sanctus Augustinus Episcopus Hipponensis: ipse in itinere constitutus cùm Tubursicum peruenisset, nactus est ibi Fortunium eius ciuitatis Episcopum partis Donatistarum, cum quo sibi congrediendum fuit, publicè disputando de his quæ spectarent ad communem causam inter Donatistas atque Catholicos. quid autem eâ Collatione in via obiter habitâ actum sit, ex eiusdem sancti Augustini scriptis intelligemus: eius extant ea de re datæ literæ ad Donatistas, in quarum exordio hæc leguntur [h]:

[h] *Augustin. epist. 163.*

X. COLLATIO AVGVSTINI CVM FORTVNIO.

Fortunium, quem Tubursicum habetis Episcopum, per eandem ciuitatem quamquàm festinantissimè, cùm ad Cirtensem Ecclesiam pergeremus, experti sumus, ita omnino, vt de illo soletis benignissimè polliceri. Eam ipsam quippe vestram de illo nobis sermocinationem cùm ei renunciaremus, volentes eum videre, nō abnuit. Venimus itaq; ad eum: quia ætati eius id à nobis deferendum videbatur potius, quàm exigendum vt ipse ad nos veniret prior. Perreximus ergo, comitantibus non paucis, quos fortè aggregatos nobis illud tempus inuenerat. Cùm autē apud eum consedissemus, rumore dispersō, non parua præterea turba confluxit. Sed in tota illa multitudine perpauci apparebant, qui vtiliter ac salubriter agi causam illam, & tantam, reiq; tantæ quæstionem prudenter & piè discuti cuperent. Cæteri verò magis ad spectaculum, quasi altercationis nostræ prope theatricâ consuetudine, quàm ad institutionem salutis, Christiana deuotione conuenerant. Quapropter nec silentium nobis præbere, nec intentè nobiscum atq; modestè saltem & ordinatè colloqui potuerunt, exceptis (vt dixi) paucis, quorum religiosa & simplex apparebat intentio. Itaque liberè pro sui cuiusque animi motu immoderatè loquentium, omnia strepitu turbabantur; nec euincere siue nos, siue ipse rogando, interdum etiam obiurgando potuimus, vt nobis modestum silentium præberetur.

XI. COLLATIO INTEGRA A NOTARIIS SCRIBI NON VALVIT.

Res tamen vtcunque agi cœpta est, & aliquot horas in alterno sermone protraximus, quantum vocibus interquiescentibus variè tumultuantium sinebamur. Sed in ipso disputationis exordio, cùm videremus ea quæ dicebantur, subinde labi de memoria vel nostra, vel eorum, quorum salutem maximè curabimus: & vt esset nobis cautior, modestiorq; tractatio, simul vt & vos atque alij fratres qui absentes erant, quid inter nos actum esset, legendo cognosceretis; postulauimus, vt à Notarijs verba nostra exciperentur. Vbi diu ab illo, vel ei consentientibus reluctatum est; posteà tamen ipse concessit. Sed Notarij qui aderant, atque id strenuè facere poterant, nescio quâ causa excipere noluerunt. Egimus saltem, vt fratres qui nobiscum erant, quanquam in hac re tardiùs possent, exciperent: pollicentes nos ibi easdem tabulas relicturos. Consensum est. Cœperunt verba nostra excipi, & aliqua ab inuicem ad tabulas dicta sunt. Posteà inordinatas obstrepentium interpellationes. Et propterea nostram quoque turbulentiorem disputationem Notarij non valentes sustinere, cesserunt, nobis sanè non desistentibus, & vt cuique facultas dabatur, multa dicentibus. Ex quibus omnibus verbis nostris quantum recordari potui causæ totius actionem, dilectionem vestram fraudare nolui. Poteritis enim ei literas meas legere; vt vel approbet, vera me scripsisse; vel ipse vobis, si quid melius recolit, incunctanter insinuet. hæc præfatus Augustinus, summam initæ inter eos Collationis eâdem ad eos epistolâ complexus est, quam maiori otio tu lector consulere potes. Quæ enim ibi posita est cōtrouersia de spurio Concilio Sardicensi, nos cùm de eo suo loco egimus, pluribus pertractauimus.

XII. [i] *Augustin. contra Cresconium. lib. 3. c. 34.*

Sed in his hic non prætermittendum, tum ea epistola, tum etiam dum contra [i] Cresconium agit, duobus potissimum argumentis coarguisse sanctum Augustinum Concilium illud ab aduersario citatum, non fuisse Catholicorum Episcoporum: Primò quidem, quòd in eo Iulius Romanus Episcopus legeretur esse damnatus: & secundò, quod literæ Synodales ab eo datæ legerentur scriptæ ad Episcopum Carthaginensem, non autem (vt moris erat) ad Romanum Pontificem. quibus intelligas, malè audisse apud antiquos, quicquid contra Romanum Pontificem dictum, factumúe editum legeretur.

XIII. ROM. PONTIFICIS AVCTORITAS COGNITA.

Sed quo loco habitus, & quantæ æstimationis esse deberet ipse Romanæ Ecclesiæ Pontifex; idem S. Augustinus

ad eos-

ad eoſdem ad quos ſcripſit dictam de Collatione cum Fortunio epiſtolam, nempè ad Eleuſium, Glorium, Felicem, & alios cum eodem argumento, de cauſa nimirùm Donatiſtarum literas dedit, hæc habet inter alia [a]: *Cùm* (inquit de Cæciliano) *ſe videret & Romanæ Eccleſiæ, in qua ſemper Apoſtolicæ cathedræ viguit principatus, & cæteris terris, vnde Euangelium ad ipſam Africam venit, per communicatorias literas eſſe coniunctum, &c.* arguens ob id Catholicum Cæcilianum eſſe cognitum & probatum, quòd Romano Pontifici communicatorijs literis (vt dictum eſt ſuperiùs) iungeretur. Porrò erant illæ pacis, concordiæ, & vnitatis ſymbolum, & longè diuerſi generis ab ijs quæ ad Gentiles vel hæreticos à Catholicis ſcriberentur; de quibus in hac ipſa epiſtola Auguſtinus eius exordio ait: *Factum eſt, vt etiam ad nonnullos Donatiſtarum primarios ſcriberemus non communicatorias literas, quas iam olim propter ſuam peruerſitatem ab vnitate Catholica, quæ toto Orbe diffuſa eſt, nõ accipiunt, ſed tales priuatas qualibus nobis vti etiam ad Paganos licet.* Sed iter iam Auguſtini Cirtam verſus cum Alypio, qui præſens fuit Collationi cum Fortunio, proſequamur.

[a] *Auguſt. epiſt. 162.*

GENVS VOLVSIANI ET AETAS.

XIV. CIRTENSE CONCILIVM.

Conuenerunt (vt diximus) Numidiæ Epiſcopi Cirtæ ciuitatis, nõ alia ex cauſa, quàm vt cõſilium inirent, decernerentque quonam pacto occurrendum eſſet calumnijs Donatiſtis, & conantibus mendacijs irritam reddere Collationem anni ſuperioris. Quid autem inter eos tranſactum ſit, & communi ſententia decreuerint; licèt Acta ipſa perierint, Synodalis tamen epiſtola inde ſcripta extat ad Donatiſtas. De qua quidem illud in primis admonendum putamus, vbi in fine ipſius ſic legitur [b]: *Hæc ad vos ſcripſimus decimooctauo Kalendas Iulias, pijſſimo Honorio VIII: Conſſ.* manifeſtè in numerum errorem irrepſiſſe, cùm octauus pro nono Conſulatus ſit poſitus: quod quidem mendum ex eadem ipſa epiſtola redarguimus. Dum enim in ea mentio habetur Collationis habitæ anno ſuperiori Carthagine ſub Marcellino; quomodo adnotari epiſtola illa potuit ſub octauo Honorij Conſulatu, qui incidit in annum ante Vrbis excidium? Quòd verò paulò poſt Collationem eandem Cirtenſem Synodum eſſe habitam, ex literis ad Marcellinum datis apparet; nonus Conſulatus pro octauo, & non alius reſtituendus erit. Porrò in epiſtola illa Synodali ad laicos Donatiſtas data, cauſa huius cogendi Concilij aperitur his verbis:

[b] *Apud Auguſt. epiſt. 152.*

XV. LVCVBRATIONES AVGVSTINI POST COLLATIONEM CONTRA DONATISTAS.

Cùm in auribus noſtris fama crebreſceret, hoc vobis veſtros Epiſcopos dicere, Cognitorem præmio fuiſſe corruptum, vt contra eos ſententia proferretur: vos autẽ iſta facilè credere, ac propterea multos veſtrum adhuc nolle acquieſcere veritati: placuit nobis, cogente Domini charitate, ex Concilio noſtro hæc ad vos ſcripta dirigere, quibus primitùs admoneremini, illos vobis victos atq; conuictos hæc mendacia iactare. Qui etiam in ſuo mandato, quod pro illa Collatione fecerunt, & ſuis nominibus atq; ſubſcriptionibus firmauerunt, nos illic Traditores & perſecutores ſuos eſſe dicentes, in falſitate atque mendacio manifeſtiſſimo detecti atque conuicti ſunt, &c. plura enim, certaque ſubdit quibus ipſi Epiſcopi Donatiſtæ apertiſſimi eſſent redarguendi mendacij: Hæc quidem Patres ex Synodo. Priuatim autem S. Auguſtinus Breuiculum ſcripſit, ſed ante dictam epiſtolam datam ad Marcellinum [c], in qua (vt vidimus) mentio habetur de epiſtola ad laicos Donatiſtas, necnon de Breuiculo. Poſteà verò elucubrauit eadem ex cauſa ſanctus Auguſtinus commentarium ad eoſdem laicos Donatiſtas, poſt Collationem, inſcriptum; cuius eſt exordium: *Quid adhuc Donatiſtæ ſeducimini ab Epiſcopis veſtris, &c.* Quæ omnia ſimulatque abſoluiſſet, ſe ſcripſiſſe dictam ad Marcellinum epiſtolam, Auguſtinus ipſe teſtatur.

[c] *Auguſt. epiſt. 158.*

XVI.

Sed ſubdit, dediſſe ſe tunc duas epiſtolas, alteram ad ipſum Marcellinum, ad Volusianum verò alteram: extant ambæ [d], atque dignæ vt in eis aliquantiſper oratio immoretur: etenim pro dignitate argumenti ipſæ ad Volusianum datæ literæ primum locum inter multiplices eiuſdem Auguſtini epiſtolas meruerunt. Erat Volusianus Gentilis homo, inter Romanos nobilitate nulli ſecundus, & philoſophicis diſciplinis imbutus, inter primos philoſophos adnumerandus. cuius mater Chriſtiana fœmina religioſiſſima erat: quæ occaſionem nacta profectionis Marcellini in Africam, apud ipſum ſolicitè egit, vt ageret cum Auguſtino (quem famâ ſciret omniũ diſertiſſimum) vti ſcriptis ſuis Volusianum filium ad fidem Chriſtianam amplexandam, omni ſtudio adhibito, conaretur adducere. Quænam autem fuerit mater Volusiani, nobis hactenùs incompertum eſt. Scimus tamen, Volusianum vſque ad obitum in Ethniciſmo inflexò animo perſeuerantem, patruum fuiſſe Melaniæ Iunioris; per quã ad fidem Chriſti capeſſendam iam diem obiturus tandem perſuaſus eſt, vt ſuo loco dicturi ſumus. Putamus quidem fuiſſe Volusianum fratrem matris Melaniæ Iunioris, quã Albinam nomine dictam fuiſſe meminimus; patris verò nomen ignoratum, qui filius fuit Melaniæ Senioris: ſæpè enim patruus inuenitur pro auunculo vſurpatus: vt nihil obſtet quin matris eius potiùs fratrem fuiſſe dixerimus.

[d] *Apud Auguſt. epiſt. 1. & 3 VOLVSIANI MATER LABORAT PRO FILII CONVERSIONE.*

XVII.

Quod autem ad genus & familiam Volusiani pertinet: extant quidem de his memoriæ in veteribus inſcriptionibus [e], vt de Volusiano Præfecto Vrbis ſub Valentiniano Imperatore, in quibus & nomen eius inſcribitur, Caius Cœionius Rufius Volusianus. Vt autem hunc eundem cum illo fuiſſe dicamus, tempora non repugnant; vtpotè qui ſub Valentiniano iuuenis erat, ſub Honorio & Theodoſio ſenex vixerit & obierit. Hinc enim Proconſulatum in Africa geſſiſſe puerum, Rutilius Numatianus, intimâ illi coniunctus amicitiâ, docet his verſibus:

[e] *Smet. antiquar. Inſcript. pag. 58. nu. 9. 11. 12.*

Iamq; alijs Romam redeuntibus hæret eunti
Ruſius Albini gloria viua patris:
Qui Volusi antiquo deriuat ſtemmate nomen,
Et Reges Rutilos, teſte Marone, refert.
Huius facundæ commiſſa Palatia linguæ
Primæuus meruit Principis ore loqui.
Rexerat antè puer populos pro Conſule Pœnos:
Ac qualis Tyrijs, terror, amorq; fuit.
Sedula promiſit ſummos imitatio faſces:
Si fas eſt meritis fidere, Conſul erit. hæc ipſe.

Erant Rutilius & Volusianus ambo Gentiles, & tum rei literariæ, tum etiam religionis arctis vinculis amicitiâ mutuo fœderati. Porrò alium Rufium Volusianum, præter hunc de quo agitur, æquè eruditione ac nobilitate pollentem, huius temporis inuenimus neminem: vt planè fateri quodammodo cogamur, vnum eundemque eſſe cum eo de quo agimus; quem quidem diſertiſſimum fuiſſe, ex Auguſtini atque Marcellini literis ſatis perſpectum habetur. Quæ autem hoc anno inter ipſum Volusianum & Auguſtinum mutuis ſcriptis tranſacta ſint, videamus.

XVIII. AVGVSTINVS LABORAT IN CONVERSIONE VOLVSIANI.

Interpellatur igitur ſanctus Auguſtinus literis Marcellini, & ipſe matris Volusiani precibus fatigatur, qui & ad eius conuerſionem addixit animum: cùm alioqui præſens eum ipſe Marcellinus, vt cum eo diſſereret, & Chriſtianum faceret, conuenire ſoleret. Nam ipſe in literis ad Auguſtinum [f]: *Eſt* (inquit) *nobis cum eodem Volusiano quotidiana pro viribus noſtris & pro ingenij paupertate diſputatio: ſanctæ ſiquidem matris eius precatione compulſus, cura mihi eſt eum ſi quenter ſalutandi gratiâ conuenire: licèt vicem in hac parte reddere etiam ipſe dignetur.* Degebat (vt apparet) Volusianus Carthagine, vbi & Marcellinus manebat. Prouocauit, aperuitque Auguſtinus illi viam, vt de Chriſtianæ fidei veritate ſolicitus inquireret. Vnde ad eum primis literis [g]: *De ſalute tua* (inquit) *quam & in hoc ſæculo & in Chriſto eſſe cupio, ſanctæ matris tuæ votis ſum fortaſſe etiam ipſe nõ impar.* hortatur enim eum diuinas Scripturas legere, & ſi quid in illis oboriatur quæſtionis, ad ſe ſcribere. His acceptis literis [h] Volusianus, initi ante congreſſus mentionem faciens, ex alterius perſona, quæ in fide Chriſtiana ſibi viderentur abſurda, declarat, eademque ſoluenda proponit: nimirùm, videri ſibi Deo indignum, carnem ſuſcepiſſe humanam, aliaque ad hæc ſpectantia operatum. Atque poſtremum de ipſo Auguſtino, magnæ etiam apud Gentiles famæ, Volusianus hæc ſubdit: *Intereſt famæ tuæ, vt quæſita noueri mus. Vtcunq; abſq; detrimento cultus diuini in alijs ſacerdotibus toleratur inſcitia: at cum ad Antiſtitem Auguſtinum venitur, legi deeſt, quicquid contigit ignorari.* hæc ipſe.

[f] *Apud Auguſt. epiſt. 4.*

[g] *Auguſt. epiſt. 1. VOLVSIANI MATER PRO FILII SALVTE SOLICITA.*

[h] *Auguſt. epiſt. 2.*

Quæ autem ad hæc humanarum rerum ſapientiſſimo

XIX.

Auguſtinus reſcripſerit, ipſa quæ extat tanto auctore digna epiſtola patefacit [a]: ex qua ipſum vehementer Auguſtinum eſſe admiratum, Marcellinus [b] teſtatus eſt: ad quem vt rurſus Auguſtinus ſcribat, idem rurſus hortatur: qui & nouas illi ſoluendas quæſtiones ab eo expetitas proponens, ſignificat Volùſianum Apollonij Tyanæi & Apuleij magorum ſtudioſum fuiſſe: vt non mirum ſit, ſi tardius, & nonniſi in extremo vitæ ſpiritu contigerit ipſum fieri Chriſtianum. Sed expetijt rurſus ab eodem S. Auguſtino Marcellinus, vt illi quoque obiectioni reſpondeat: *Cur ſub Chriſtianis Principibus tot tantaq; mala inuaſerint Romanum Imperium?* Præſtitit hæc quidem (vt dictum eſt) diſertiſsimè Auguſtinus, qui & ad menſuram addidit culmen, dum hanc Gentilium calumniam garrula loquacitate vbique iactatam, egregio commentario illo (vt diximus) de Ciuitate Dei, ſtatuit confutandam. Quod igitur ad Volusianum pertinet: vt ſic in cultu deorum ad obitū vſque manſerit, praua mens eius ob cultum magorum in tranſuerſum acta, in cauſa fuit: quòd verò tandem diuinæ gratiæ in credendo compos fieri, & fidei ſugillo per baptiſmum muniri in fine meruerit, matris eius pro ſalute ipſius ardentiſsimæ ad Deum preces feliciter impetrārunt: ſed quomodo id acciderit, ſuo loco dicendum erit.

[a] *Auguſt. epiſt. 3.*
[b] *Apud Auguſt. epiſt. 4.*

AVGVSTINVS RESPONDET QVAESTIONIBVS VOLVSIANI.

XX. Hæc verò de literis ad Volusianum & Marcellinum hoc anno eſſe tranſacta, ex alia illa poſt Collationem data præſenti anno ad eundem Marcellinum [c] epiſtola (vt diximus) demonſtratur; vbi & de alia anni huius lucubratione, quam tunc elaborabat, iſta ſubdit: *Nunc in manibus habeo librum ad Honoratum noſtrum de quæſtionibus quibuſdā quinque, quas mihi propoſuit, & per literas intimauit. Eo ipſo tempore* (idem ait Auguſtinus [d]) *quo contra Donatiſtas vehementer exercebamur, & contra Pelagianos exerceri iam cœperamus: amicus quidam mihi miſit quinq; à Carthagine quæſtiones, &c.* extat de his epiſtola [e] ad Honoratum, immo (vt ait in fine ipſius) prolixus liber. Ex quinque autem illis quæſtionibus vna erat ſpectans ad hæreſim Pelagianā de Gratia noui Teſtamenti. Carthaginem enim eiuſmodi quæſtiones per Cœleſtium primarium Pelagij diſcipulū ſunt allatæ hoc ipſo anno, atque pugnaciter defenſæ, ſed cum auctore etiam iudicio Eccleſiaſtico condemnatæ. Quomodo autem iſta ſe habuerint, enarremus: ſed primùm temporis certa ratio demonſtretur.

[c] *Auguſt. epiſt. 158.*
AVGVSTINI HVIVS ANNI SCRIPTA.
[d] *Auguſt. retract. lib. 2. cap 36.*
[e] *Auguſt. epiſt. 120.*

QVANDO COELESTIVS CARTHAGINEM VENIT.

XXI. Cùm enim Synodus Carthaginenſis celebrata anno Domini quadringenteſimo decimoſexto, ſub Theodoſij ſeptimo Conſulatu cum collega Palladio (vt ſuo loco dicetur) anno ab hinc fermè quinto, epiſtolam habeat Synodalem datam ad Innocentium Romanum Pontificem, in eaque dicatur ante annos fermè quinque iudicium ſuper Cœleſtio Pelagiano agitatum: ad hunc ipſum annum illud referendum eſſe, nemo non videt. Sunt hæc verba epiſtolæ Concilij Carthaginenſis [f]: *Factum eſt, vt recenſendum peteremus: quid ante fermè quinquennium ſuper Cœleſtij nomine hic apud Eccleſiam Carthaginenſem fuerit agitatū.* hæc ibi. Nec eſt etiam quod huiuſmodi terminus fermè quinquennij ab anno ſuperiori numerari debeat. Nam (vt diximus) adhuc, quòd auctores minimè proderentur, ſine auctorum nomine hæreſis impugnabatur. Præterea nulla penitùs memoria eſt, vt eo anno, quo ab Epiſcopis totius Africæ celebrata eſt magna illa Collatio, ibidem, eodemque anno exercitatum fuerit iudicium contra Cœleſtium. Meritò ergo ex aſſertione Carthaginenſis Concilij, hoc anno Cœleſtij cauſam ponimus. Hæc ad tempus inſinuandum ſatis.

[f] *Auguſt. epiſt. 90.*

XXII. Sed quid aduerſus Cœleſtium hoc anno actum Carthagine, inueſtigemus. Periêre Acta ipſa hoc anno in Epiſcopali iudicio Carthagine habita, ex quibus tantummodò ſupereſt fragmentum à ſancto Auguſtino contra Pelagium & Cœleſtium recitatum de peccato originali, quod nos hîc reddendum putauimus. Sed ante ſciendum, aduerſus Cœleſtium diſputâſſe Paulinum diaconum; quòd eadem Acta produnt, quæ ſic ſe habent, præmiſſis his quæ ſanctus Auguſtinus ea recitaturus ita præfatur [g]:

Cœleſtius quidem in hoc extitit errore liberior; vſq; adeò, vt neq; in Epiſcopali iudicio apud Carthaginem damnare voluerit eos qui dicunt quòd peccatum Adæ ipſum ſolum læſerit, & non genus humanum: & quòd infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu ſint, in quo Adam fuit ante prænaricationem. & paulò poſt ita deſcribit Acta iudicij Carthagine habiti: *De Geſtis enim Eccleſiaſticis Carthaginenſibus hic eius verba deſcripſimus.*

[g] *Aug. de Peccat. Orig. contra Pelag. lib. 2. c. 2. 3*

XXIII. ACTA IVDICII EPISCOPALIS CONTRA COELESTIVM.

Aurelius Epiſcopus dixit: Sequentia recitentur, libelli videlicèt Cœleſtij. *Et recitatum eſt: Quòd peccatum Adæ ipſi ſoli obfuerit, & non generi humano. Et cùm recitatum eſſet, Cœleſtius dixit: Dixi de traduce peccati me dubium eſſe, ita tamen, vt cui donauit Deus gratiam peritiæ, conſentiam: quia diuerſa ab eis audiui, qui vtique in Eccleſia Catholica conſtituti ſunt presbyteri. Paulinus diaconus dixit: Dic nobis nomina ipſorum. Cœleſtius dixit: Sanctus presbyter Ruffinus, Romæ qui manſit cum ſancto Pammachio. Ego autem audiui illum dicentem quòd traduxpeccati non ſit.* Ecce tibi, qui latere diu conatus eſt Ruffinus, à ſuo diſcipulo publicè proditur: vt hac ex parte Cœleſtio plurimum debeamus, quòd qualis Ruffinus viſus eſſet, retectâ facie, iectâ ſuperimpoſitâ laruâ, iuſto Dei iudicio, omnib⁹ notum fecerit: vt hoc vno teſte ſatis poſſit intelligi, quàm iuſtè ſanctus Hieronymus in hominē ſæpè commotus ſit, quamque vera certaque eſſent quę de ipſius doloſis artibus ſcriptis prodidit. At obſerua & illud, citari à Cœleſtio non Pelagium ipſum; ex quo hæreſis nomen accepit, ſed Ruffinum, vt coryphæum, atque ſectæ anteſignanum. Diſce & Ruffini in occultanda impietate dexteritatem: quippe qui cùm talia ſentiret, atque ſuis intimis communicaret, tamen ad conciliandum ſibi nomen abſque vlla ſuſpicione Catholicum, Romæ apud ſanctum Pammachium virum maximè pium atque diſertum habitare aliquando delegit. Sed reddamus pauca quæ reliqua ſunt publicorum Actorum:

RVFFINVS DETECTVS DVX PELAGIANORVM.

XXIV. ACTA IVDICII CARTHAGINENSIS CONTRA COELESTIVM.

Paulinus diaconus dixit: Eſt aliquis alius? Cœleſtius dixit: Audiui & plures dicere. Paulinus diaconus dixit: Dic nomina ipſorum (talia cum Ruffino ſentientium,) *Cœleſtius dixit: Non tibi ſufficit vnus ſacerdos? Et poſt aliqua, alio loco: Aurelius Epiſcopus dixit: Reliqua libelli legantur. Et recitatum eſt: Quòd infantes qui naſcuntur in eo ſtatu ſint, in quo fuit Adam ante tranſgreſſionem: vſq; ad finem libelli minoris ſuperiùs inſerti. Aurelius Epiſcopus dixit: Docuiſti, Cœleſti, aliquando (vt dixit diaconus Paulinus) quòd infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu ſint, in quo Adam ante tranſgreſſionem? Cœleſtius dixit: Exponat quòd dixit, ante tranſgreſſionem. Paulinus diaconus dixit: Tu nega hoc te docuiſſe. Vnum eſt ex duobus: aut neget ſe docuiſſe: aut iam damnet iſtud. Cœleſtius dixit: Iam dixi, exponat quomodo dixit, ante tranſgreſſionem. Paulinus diaconus dixit: Nega te illa docuiſſe. Aurelius Epiſcopus dixit: Rogo quid collegerim ego ex huiuſmodi obiectione, dico, Adam conſtitutus in Paradiſo, quòd antè dicatur interminabilis factus, poſtèa per tranſgreſſionem præcepti factus eſt corruptibilis. Hoc dicis, frater Pauline? Paulinus diaconus dixit: Hoc, Domine. Aurelius Epiſcopus dixit: Status certè infantum hodie baptizandorum vtrum talis ſit, qualis fuit ante tranſgreſſionem Adæ; an certè de eadem origine peccati, de qua naſcitur, tranſgreſſionis culpam trahat? Hoc vult diaconus Paulinus audire. Paulinus diaconus dixit: Vtrùm docuit hoc, an non, neget. Cœleſtius dixit: Iam de traduce peccati dixi, quia intra Catholicam conſtitutos plures audiui deſtruere, necnon & alios aſtruere; licèt quæſtionis res ſit iſta, non hæreſis. Infantes ſemper dixi egere baptiſmo, ac debere baptizari. Quid quæris aliud?* hactenùs Acta iudicij Carthaginenſis ex Auguſtino.

XXV. CAELESTII HAERESIARCHAE FRAVDES.

Sed quid eſt quod Cœleſtius ait, hæreſes à ſe editas, aſſertiones fuiſſe quæſtionis, & non hæreſes? Attende vafrum conſilium. Vt enim ſuas ipſius prauas ſententias, aduerſantique fidei Chriſtianæ hæreſum capita promulgaret, ita ea libello tractauit, quaſi per quæſtiones veritatem inquireret: idque ea fecit arte, vt ab hæreſis crimine ſe excuſare poſſet. Extant ipſæ quidem quæſtiones, ad ſanctum Auguſtinum ab Eutropio & Paulo in Gallijs Epiſcopis, quas acceperant in Sicilia, miſſæ [h]; quibus ſingulis ipſe reſpondet, ac confutat. Ex his etiā cū illud proditur, noluiſſe Cœleſtium damnare eos qui dicerent peccatū Adæ ipſum ſolū læſiſſe, nec tranſfuſum in poſteros; cumque ex dictis ipſius manifeſtè innotuerit, Ruffinum illius fuiſſe erroris præcipuum aſſertorem: vtique affirmandum eſt, eodem Epiſcopali iudicio vnà cū Cœleſtio cōdemnatum quoque

[h] *Apud de perfect. iuſt.*

fuisse Ruffinum. Damnatus autem eodem iudicio Cœlestius quid agit? subterfugia captans, appellandum putauit Innocentium Romanum Pontificem: sed hæc specie tenus, ne illo iudicio stringeretur. Cæterùm quòd sciret Innocentium æquè sibi aduersantem fore experturum, appellationem minimè prosecutus est: sed eo defuncto, ad eius successorem Zosimum Romam se contulit, vt ex eiusdem Paulini libello Zosimo Papæ oblato constat, quem suo loco reddemus. At de rebus contra Cœlestium hoc anno Carthagine gestis, satis.

XXVI. PELAGII HAERESIS PRIMO DAMNATA.

Quod audis de Cœlestij Carthagine primo iudicio; haud velim existimes ipsam Pelagianam hæresim in Synodo Carthaginensi primùm fuisse damnatam. Etenim S. Prosper hæc spectans oculis, constanter affirmat, primitùs contigisse Romæ damnari, cecinit enim hoc ipsum his versibus [a]:

Adfuit, exhortante Deo, prouisa per Orbem
Sanctorum pia cura Patrum, non dispare motu
Conficiens diros iaculis cœlestibus hostes.
Hisdem namq; simul decretis Spiritus vnus
*Intonuit. Pestem subeuntem prima * recidit*
Sedes Roma Petri: quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quicquid non possidet armis,
Religione tenet. hæc Prosper.

a *Prosper de Ingratis.*

* primo.

More maiorum igitur factum est, vt noua emergens hæresis primùm omnium à prima sede examinaretur, atque pariter damnaretur: de qua antiqua in Ecclesia consuetudine consule quæ à nobis, suo loco superiùs dicta sunt. Sed quando damnata? non quidem in Pelagio, sed in Iouiniano primario hæresiarcha: Pelagius enim sub Pallio latebat Catholico, sub quo diu Romæ delitu't: detectus verò abijt in Siciliam; indeque (vt diximus) nauigauit in Palæstinam. Cæterùm ante hæc tempora eas hæreses fuisse Romæ damnatas, non autem auctores ipsos, intelligas; quòd illi (vt vidimus) nondum se prodidissent, latentes adhuc sub tegmine ouis lupi. In Iouiniano enim hæresiarcha olim damnatam fuisse Pelagij hæresim Romæ, sanctus Hieronymus [b] testatur, vbi alloquens Pelagium ipsum sub persona Critoboli, ait: *Non erubescis explosam atq; damnatam Iouiniani sententiam sequi? Et ille enim his testimonijs, tuisq; nititur argumentis: immo tu illius inuenta sectaris, in Oriente docere desiderans, quæ olim Romæ, dadum in Africa condemnata sunt.* hæc ipse. Quod igitur inuenti sunt errores Cœlestij atque Pelagij in Iouiniano hæresiarcha fixas habere radices, in ipsum conuersa est iusta Imperatoris vindicta. Etenim sub huius anni Consulibus datum ipsius Honorij reperitur scriptum aduersus Iouinianum hæresiarcham, de eius relegatione in insulam Boam, quod alia occasione à nobis superiùs recitatum est [c]. Ad hæc vsque tempora, magno Ecclesiæ detrimento, licèt sæpè reiectus, permansit tamen in Italia dogmatistes impurus. Posteà autem in insulam deportatus, nunquam ampliùs auditus est. De cuius obitu ex Paulo presbytero Gennadius [d] hæc habet: *Meminit Iouiniani hæretici, & voluptatum & libidinum prædicatoris; cui in tantum continentis vitæ & castæ institutio contraria fuit, vt inter luxuriosas epistolas * animam eructaret.* hæc ipse.

b *Hieron. contra Pelag. lib. 2. in princ.*

IOVINIANVS RELEGATVS IN INSVLAM.

c *l. 53. de hær. Cod. Theod.*

d *Gennad. de vir. illust. c. 75.*

* epulas.

XXVII.

Curæ fuit præterea Honorio Imperatori, vt reliqui in Africa existentes hæretici pœnis grauissimis afficerentur, ita aduersus eos ad Heraclianum Comitem Africæ rescribendo [e].

e *l. 36. de hæret. C. Theod.*

Sciant cuncti, qui ad ritus suos hæresis superstitionibus obrepserunt sacrosanctæ legis inimici, plectendos se pœna & proscriptionis & sanguinis, si vltrà conuenire per publicum exercendi sceleris sui temeritate tentauerint: neq; verâ diuinâq; reuerentiâ contagione temeretur. Dat. VIII. Kal. Septembris, Honorio X. & Theodosio VI.* AA. Coss.* Hîc verò admonendum putamus lectorem, irrepsisse mendum in numerum horum Consulatûs, vt loco decimi, nonus; & pro sexto, quintus Consulatus restituendus sit: ratio enim euidens est. Nam ante decimum Honorij & Theodosij sextum Consulatum, qui post triennium contigit, Heraclianus (vt suo loco dicetur) iam tyrannus factus, è medio sublatus erat. Contrà verò accidisse videmus, vt rescriptum [f] illud Honorij de nece Heracliano inferenda, datum inueniatur sub huius anni Consulibus; cùm constet eius tyrannidem nequaquam hoc anno cœptam, sed post ipsius Consulatum (quem gessisse liquet anno sequenti) vt tradit Orosius [g]. sicque videas inuersum prorsus esse numerum Consulatûs, & restituendum esse, vt in margine positus est. Hæc quidé ex ijs quæ de eodem dicentur inferiùs, manifestiora, reddentur. Restituenda sunt igitur sub suis data rescripta Consulibus; ne ex illapsis erroribus, rerum gestarum veritas confundatur.

* IX. * V.

f *l. 21. de pœnis. C. Theod.*

g *Oros. lib. 7. cap. 42.*

Adiecit pius Imperator pro rebus & personis Ecclesiasticis dare rescripta [h], ne scilicèt bona Ecclesiastica diuersis alijs præter canonicam pensionem teneantur obligata muneribus, neue clerici apud alios iudices quàm Episcopos iudicio postulentur. Voluit enim Honorius Ecclesiasticum iudicium Episcopis in omnibus illibatum seruari, & vt sacrosanctum, inuiolatum custodiri. Porrò nō clerici tantùm, sed & laici, & qui inter eos magistratibus fungerentur, si quid in Deum peccâssent, vel iura Ecclesiastica violâssent, habebant Episcopos iudices, qui Ecclesiasticorum confectione Actorum ipsorum causas iudicabant. Quorum iudicium tanti ponderis æstimabatur, vt licèt iniustam excommunicationis sententiam reos aliquando subire contigisset, haud tamen contemnendam putarent; sed ad alios talia passi Episcopos recurrerent, agentes supplicibus votis, vt iniustè lata sententia, ab eo qui eam tulerat, scinderetur. Est de his exemplum egregium apud S. Augustinum in epistola [i] ad Auxilium.

XXVIII. h *l. 40. 41. de Episcop. & cler. C. Theod.* IVDICIA EPISCOPORVM ADVERSVS OMNES IN DEVM DELINQVENTES.

i *Augustin. epist. 75.*

Sed quòd in his versamur: illud huius temporis Ecclesiastici iudicij moris insinuandum putamus. Cùm criminis accusatus, haud adeò plenè, vt damnari posset, conuinceretur, neque eius innocentia ita perspicua appareret, vt absolui reus penitùs posset; consueuisse huiusmodi tum reum, tum actorem, per iuramentum purgandos, ad sepulchra sanctorum martyrum mitti, illorum præsertim, quorum virtus in miraculorum editione omnibus nota esset. Habes de his in primis exemplum ab eodem sancto Augustino descriptum ad suos Hipponenses [k] de iudicio Bonifacij presbyteri. Quid autem in ambiguitate iudicij ipse decreuerit, audi: *Elegi* (inquit) *aliquid medium, vt certo placito se ambo constringerent, ad locum sanctum se peregrinaturos, vbi terribiliora opera Dei non sanam, cuiusque conscientiam multò facilius aperirent, & ad confessionem vel pœna vel timore compellerent. Vbiq; quidem Deus est, & nullo continetur vel includitur loco, qui condidit omnia, & eum à veris adoratoribus in spiritu & veritate oportet adorari; vt in occulto audiens, in occulto etiam iustificet & coronet. Verumtamen ad ista quæ hominibus visibiliter nota fiunt, quis potest eius consilium perscrutari, quare in alijs locis hæc miracula fiant, in alijs non fiant? Multis enim notissima est sanctitas loci, vbi B. Felicis Nolensis corpus conditum est: quò volui vt pergerent, quia inde nobis facilius fideliusq; scribi potest, quicquid in eorum aliquo diuinitùs fuerit propalatum.* hæc Augustinus, Nolam ad S. Felicis ablegans reum & accusatorem.

XXIX. PVRGATIO PER IVRAMENTVM AD RELIQVIAS MARTYRVM.

k *Augustin. epist. 137.*

Mediolani quoque eam viguisse consuetudinem iurandi super loculum sanctorum martyrum, idem sanctus Augustinus subdit his verbis: *Nos nouimus; Mediolani apud Memoriam sanctorum, vbi mirabiliter & terribiliter dæmones confitentur; furem quendam, quia ad eius locum venerat, vt falsum iurando deciperet, compulsum fuisse confiteri furtum, & quod abstulerat, reddere.* hæc ipse.

XXX. MARTYRVM RELIQVIAE VINDICES VERITATIS.

Fuisse Romæ etiam eandem consuetudinem, & perdurâsse adhuc temporibus Gregorij Papæ, ipse suis scriptis sæpius fidem facit. nam de basilica sanctorum martyrum Processi & Martiniani, vbi eorundem condita erant corpora, hæc habet [l]: *Ad extincta namq; eorum corpora viuentes ægri veniunt, & sanantur: periuri veniunt, & à dæmonio vexantur: dæmoniaci veniunt, & liberantur.* hæc ipse. Confirmat id exemplo de sancto Pancratio Romæ in periuros acerrimo vltore Gregorius Turonensis [m]. sunt etiam de his alia innumera exempla; sed hæc modò satis. Iam verò quæ reliquæ sunt anni huius res gestæ, prosequamur.

XXXI.

l *Gregor. hom. 32. in Euang.*

m *Gregor. Turon de Glor. martyr. c. 30.*

Hoc eodem anno, ijsdem Consulibus, Prosper [n] Aquitanus hæc præsens spectans oculis, tradit, Gothos ab Italia

XXXII.

n *Prosper. in Chron.*

penitùs

GOTHI INVADVNT GALLIAS.

penitùs recedentes, sub Athaulpho Rege Gallias inuasisse: confirmat id ipsum Cassiodorus. Magna quidem Dei vindicta, contigit hoc sæculo vniuersum fermè Romanum Imperium dedi barbaris incursandum, deprædandum, ac cæde hominum deuastandum. cuius quidem diuini iudicij pondus etsi graue videri possit; si tamen vbiq; delinquentium scelera in alterâ libræ lancè conijcias, nihil

a Psal. 118

est quod mireris, sed potiùs cum Propheta occinas a: *Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Hæc autem vt aperte percipias, prouoco te ad octo libros hoc argumento, hoc ipso tempore, hac etiam ex causa à Saluiano Episcopo Massilienſi conscriptos: à quo in primis sicut generatim, ita ista summatim accipe b: *Ipsa* (inquit) *Dei Ecclesia, quæ in omnibus debet esse placatrix Dei, quid est aliud quàm exacerbatrix Dei? Aut præter paucissimos quosdam qui mala confugiunt, quid est aliud omnis cœtus Christianorum, quàm sentina vitiorum? Quotum enim quemq; inuenies in Ecclesia aut non ebriosum, aut non helluonem, aut adulterum, aut fornicatorem, aut raptorem, aut ganeonem, aut latronem, aut homicidam? & quod his omnibus peius est, præter hæc, cuncta sine fine. Interrogo enim Christianorum omnium conscientiam: ex his vel flagitijs vel sceleribus, quæ nunc diximus, quotus quisq; hominum aliquid est eorum? at quotus quisq; non totum?*

b Saluian. de vero iud. & prouid. Dei. lib. 3.

XXXIII

Facilius quippe inuenies, qui totum sit, quàm qui nihil. Et quod diximus, nihil, nimis fortasse grauius videatur esse censuræ, plus multò dicam. Facilius inuenias reos malorum omnium, quàm non omnium; facilius maiorum criminum, quàm minorum, id est, facilius qui & maiora crimina cum minoribus, quàm qui minora tantùm sine maioribus perpetrârit. In hanc enim probrositatem morum propè omnis Ecclesiæ plebs redacta est, vt in cuncto populo Christiano genus quoddam sanctitatis sit, minùs esse vitiosum. addit his alia plurima, in quibus diutiùs immorari, instituti ratio haud sinit. Sed non prætermittendum quod firmiter asseuerat, adeò excreuisse magistratuum iniquitate pauperum oppressionem in Romano Imperio, vt optabiles visi sint barbari venientes, immo & complures eos præuenerint ad ipsos confugiendo: nam ait c: *Interea vastantur pauperes, viduæ gemunt, orphani proculcantur; in tantum, vt multi eorum & non obscuris natalibus orti & liberaliter instituti ad hostes fugiant, ne persecutionis publicæ afflictione moriantur, quærentes scilicèt apud barbaros Romanam humanitatem, qui apud Romanos barbaram immanitatem ferre non possunt.* hæc & alia plura Saluianus: qui & paruo negotio palàm facit & definit, longè præstantioribus moribus enituisse his temporibus barbaros, quàm Romanos.

c Saluia. lib. 5.

XXXIV

Sed hæc generatim ad omnes (vt diximus) spectant, quæ huius temporis inspector & scriptor vir sanctissimus posteris tradidit. Verùm quod peculiariter ad Gallias pertinet, quas hoc anno Gothus, ante Burgundio, Wandalus, Francus, Hunnus, & reliqua barbarorum colluuies ad radices vsque depasta est: quales Gallorum horum temporum mores fuerint, idem auctor Galliarum accola pluribus prosecutus est, atque in primis suorũ Aquitanorum, in quos primo barbaricus furor irrupit; de quibus ipse: *In omnibus quippe Gallijs sicut diuitijs primi fuêre, sic & vitijs. Nusquam enim improbior voluptas, nusquam improbior vita, nusquam corruptior disciplina. Hanc pro muneribus sacris dederunt Domino retributionem, vt in quantum beneficijs suis ille ad se illexerat ad propitiandum, in tantum illi flagitijs suis laborauerint ad exacerbandum. An fortè falsum est, & odiosè potius quàm verè ista dicuntur? Non oratoriâ probatione, quâ vti alij in causis solent, vtar, vt producam quoscumq; ad probandum, aut paucos, aut extraneos, aut minùs idoneos testes: ipsos interrogemus, à quibus acta sunt. Falsum sit quod diximus, si negârint: fatentur enim, & quidem (quod est grauius) sic fatentur, vt in ipsa confessione non doleant: idem enim nunc est animus in fatentibus, qui in agentibus fuit: sicut tunc non puduit flagitia committere, sic nunc omnino nõ pœnitet flagitiosa fecisse. Exceptis tamen perpaucis fermè sanctis, atq; insignibus viris, qui (vt quidam de numero ipsorum ait)*

——*sparsis redemerunt crimina nummis.* intelligit enim Eucherium Lugdunensem, Salonium Viennensem, ad quem scribit, Hilarium Arelatensem, & eius prædecessorem Honoratum, Prosperum Regiensem cognomento Aquitanum, & alios alumnos monasterij Lerinensis d. *Exceptis, inquam, his* (subdit ipse) *quos loquor, vtiq; etiam in illa tunc generali admodum colluuione vitiorum, rectè minorum criminum reos fuisse credimus qui corrigi à Diuinitate meruerunt: non enim penitùs Dominus lædit suum cui propitiatio seruatur. Et quid plura? puto quod semper Deum & in ipso errore respexerit, à quo obtinere potuit ne diutiùs erraret.*

d Saluian. lib. 7.

Cæteri autem, & plurimi fermè ac nobilissimi, propè idem omnes, penè vnus gurges omnium gula, penè vnum lupanar omnium vita. Et quid dicam de lupanaribus? minoris etiam criminis lupanar puto: meretrices enim quæ illic sunt, fœdus connubiale non norunt, ac per hoc non maculant quod ignorant: impudicitiæ enim piaculo sunt obnoxiæ, sed reatu tamen adulterij non tenentur. Adde huic, quòd & pauca fermè sunt lupanaria, & paucæ quæ in his vitam infelicissimam damnauêre meretrices. Apud Aquitanos verò quæ ciuitas in locupletissima ac nobilissima sui parte nõ quasi lupanar fuit? quis potentum ac diuitum non in luto libidinis vixit? quis non se barathro sordidæ colluuionis immersit? quis coniugij fidem reddidit? immo quantum ad pasiuitatem libidinis pertinet, quis nõ coniugem in numerum ancillarum redegit, & ad hoc venerabilis connubij sacramenta deiecit, vt nulla in domo eius vilior videretur in maritali despectione, quam quæ erat princeps matrimonij dignitate? & de viris: *Quis autem Aquitanorum diuitum non hoc fuit, quem no sibi ancillæ impudicissimæ aut adulterũ aut maritum iurè dixerunt? Equi enim emissarij (vt Scriptura ait e) in fœminas facti sunt: vnusquisq; ad vxorem proximi sui inhiabat.* addit & plura alia. At exhorrescit stylus iam, ac resilit, atque refugit vlteriùs in turpitudinum cloacam intingi.

XXXV.

e Hier. 3.

Sed attendamus lacrymas Aquitanici viri sanctissimi Aquitaniæ stragem lugentis, Prosperi inquam, qui eodem argumento carmen lugubre cecinit, cùm inter alia de Aquitanicis suis f:

XXXVI

f Prosper. in prolog. lib. de prouid. Dei.

Cumq; animum patriæ subijt fumantis imago,
Et stetit ante oculos quicquid vbiq; perit:
Frangimur immodicis, & pluribus ora rigamus:
Dumq; pios agimus, vertimur in querulos,

lugebat ista ipse decem annorum spatijs, nam inferiùs:

——Heu cæde decemni
VVandalicis gladijs sternitur & Geticis.
Non castella petris, non oppida montibus altis
Imposita, aut vrbes amnibus æquoreis
Barbarici superare dolos atq; arma furoris
Eualuêre omnes: vltima pertulimus.

hæc & alia plura de patriæ clade. Huic iunge alium nobilissimum Aquitanum, qui priuatas est prosecutus suas calamitates notis quidem lugubribus & carminibus luctuosis, dum incensâ patriâ ex ditissimo euasit pauperrimus, necessarijs egens, & profugus cum suis Vasatas concesit.

XXXVII.

Cæterùm sciendum est, eodem quoque auctore, haud hanc fuisse improuisam Gothorum inuasionem: sed cùm iuncti fœdere essent Attalo, vt amici & auxiliares excepti sunt; cùm continuò, illo spreto, in rapinas & incendia vrbium conuersi sunt. vnde ipse de se Paulinus Consularis agens:

Pars ego magnæ fui, quorum priuatus & ipse
Cunctis quippe bonis proprijs, patriæq; superstes.
Namq; profecturi Regis præcepto Athaulphi,
Nostra ex vrbe Gothi fuerant in pace recepti,
Non aliter nobis quàm belli iure subactis
Aspera quæq;, omni vrbe, irrogauêre, cremata, &c.

hæc Paulinus Consularis in carmine Eucharistico, cui titulus falsò habetur inscriptus nomine sancti Paulini Nolani Episcopi.

XXXVIII. DE PAVLINO IVNIORE.

At quisnam iste Paulinus fuerit auctor carminis Eucharistici; ex notis quibusdam, quas ibi de suo genere & ætate reliquit impressas, aliquid saltem possumus opinari. Explosо igitur illorum errore, qui hunc ipsum putârunt esse Pontium Paulinum, posteà Nolanum Episcopum eò quòd nomine & patriâ conuenire videantur, nempè quòd Paulini nomine, & ipse appeilatus, & Burdigalæ educatus, diuque versatus sit: cùm re verâ compluribus differentijs discriminentur ab inuicem: nostra hac de re opinatio illa est, vt existimemus, hunc de quo agimus Paulinum, natum esse Paulino illo parente, de quo extat in eius obitu Parentale carmen Ausonij g: qui fuit maritus filiæ sororis

g Auson. Parent. 24

PAVLIN. AVSONII PRONEPOS.

eiuſdem Auſonij, vt ipſe in eo teſtatur: quippe qui loco generi (vt idem ibi ait) ipſi Auſonio fuerit, vnde & auus Auſonius dictus filiorum eius, inter quos Paulinus, de quo agitur, adnumeratur; cùm tamen potiùs proauus dicendus fuiſſet, Paulin. verò pronepos nominandus. Conſentiũt quidem plura, vt iſtud ipſum dicamus. Nam quod ad genus ſpectat, hæc de eo Auſonius:

Stirps Aquitaniæ mater tibi: nam genitori
Coſſio Vaſatum municipale genus.

Sed audi Paulinum filium in dicto carmine Euchariſtico [a]:

[a] *Paulin. in carm. Euchariſt. extat tom. 9. Bibl. ſanct.*

Exacto laribus patrijs, tectiſq; crematis,
Obſidio hoſtilis vicina excepit in Vrbe
Vaſatis, patria maiorum & ipſa meorum.

Sed & quòd ſe auum habuiſſe Conſulem dicit; cùm trium eſſet annorum, vbi ait [b]:

[b] *Pauli. ib.* † *nempe Burdigal.*

Tunc & auus primùm illic † ſit mihi cognitus anni
Eiuſdem Conſul, noſtrâ trieteride primâ.

his ipſum Auſonium Conſulẽ intelligere, temporis quoq; certa ratio manifeſtat. Dum enim ſubdit poſt multa, annorum ſe fuiſſe ætatis triginta, cum barbari, rupto cum Romanis fœdere, ſeſe in Italiam infudere; planè numerãdo ab anno tertio ante Conſulatum Auſonij, quo ſe natum dicit, vſque ad eius ætatis trigeſimum, inuenies hunc eſſe annum Domini quadringenteſimum ſextum, vel ſeptimum, quibus vidimus Alaricum Italiam tentare cœpiſſe. quo pariter anno cùm ſe patre orbatum dicat, relictâ adhuc ſuperſtite matre; vtique conſentiunt quę de eodem patre Paulino Auſonius habet, dum ait, defunctum eſſe; cùm annum ſuæ ætatis ſeptuageſimum ſecundum impleſſet, nimirùm decem & octo Olympiadas, vt ait his verſibus:

PAVLINI PATRIS ÆTAS.

Inter concordes vixiſti fidus amicos
Duodeviginti functus Olympiadas.

ex quibus etiam licet Auſonij Conſulis æſtimare longæuam ætatem, qui ſuperſtes vixit marito filiæ ſororis, licèt ætate pares fuiſſe ſuperiùs dicat his verſibus:

AEquæuus Paulinus mihi: natamq; ſororis
Indeptus thalamo, ſit mihi penè gener.

ex qua cum quatuor liberos idem Auſonius Paulinum ſuſcepiſſe dicat [c], recenſeatq; duorum nomina defunctorũ, Paulini & Dryadiæ, dicatq; duos matri remanſiſſe ſuperſtites; æquè hæc conueniunt noſtro Paulino: qui ſe, defuncto patre, relictum ait cum fratre parum liberali homine, quo cum fuit paterna hæreditas litiganda. Tot igitur in vnum conuenientibus ſignis, nemo me, puto, vanum coniectorem fuiſſe redarguet.

[c] *Auſon. Paren. 13.*

XXXIX. Porrò huic Paulino, cuius eſt carmen Euchariſticum, duo incidêre parum digna nobilitate ſuâ, quorum alterũ excuſat, alterum purgauit pœnitentiâ. Etenim conſpirationis cum Attalo tyranno ſuſpicione laborauit, quòd ab eo, cùm imperaret, creatus fuerit Comes Priuatarum largitionum: quod ſic ipſe excuſat [d]:

[d] *Paulin. in carm. Euchariſt.*

Attalus abſentem caſſo honorârat honoris
Nomine, Priuatæ Comitiuam largitionis
Dans mihi; quam ſciret nullo ſubſiſtere cenſu. & paulò poſt:
Vnde ego non partes infirmi omnino tyranni,
Sed Gothicam fateor pacem me eſſe ſecutum. hoc ſic ipſe primum excuſat. Alterum verò deterius, quòd perperàm factum diluit per pœnitentiam, illud fuit, quòd ad improbata fidei dogmata Chriſtianus homo diuerterat. nã de ſe ait:

PAVLIN. REDIIT AD ECCLESIAM EX HÆRESI.

Sed tua magna manus, diuinâ & prouida virtus
Conſilio ſanctorum cuncta operanda peregit,
Suadentum mihi tum morem ſeruare vetuſtum,
Quem ſemel inuectum maiorum traditione,
Nunc etiam ſeruans Eccleſia noſtra teneret.
Confeſſuſq; igitur . . . . . :
Propoſitâ ſtudui conſtrictus viuere lege,
Non digno fortaſſe pians commiſſa labore:
Sed rectam ſeruare fidem non inſcius ipſe
Errorum diſcendo vias per dogmata praua,
Quæ reprobans ſociata alijs nunc reſpuo culpis.
Poſt autem exactâ iam trieteride quintâ,
Ritè recurrente ſtatuto tempore Paſchâ,
Aã tuã, Chriſte Deus, altaria ſacra reuerſus,
Te miſerante, tuã gaudens ſacramenta recepi, &c.

Sed quibuſnam hic hæreſis vinculis tamdiu obſtrictus permanſit? Quod ipſe dicat errores illos ſociatos fuiſſe cum alijs culpis: equidem facit vt exiſtimem, hunc Priſcillianiſtarum fuiſſe turpibus hæreſibus implicitum. Etenim teſtificatione Seueri & aliorum vidimus, in ea prouincia clariſſimos viros ac fœminas à Priſcilliano & eius ſectatoribus fuiſſe ſeductos: quos meritò diuina ſecuta eſt vltio, vt per barbaros bonis fuerint ſpoliati, ac complures ipſorum & vitâ priuati. Cõſiderâſti ne, lector, prouinciarum clades ſuborir i ſolitas poſt emergentes hæreſes; & quòd vbi Gallia à Priſcillianiſtis & à Vigilantio hæreſiarchis infecta eſt nefandis hæreſibus mox ipſam deprædandam traditam eſſe barbaris? Quid ergo miraris, ſi noſtro tempore Gallias peſſumdari videas? Sed reliqua proſequamur.

Erat his temporibus ad expellendos per Conſtantium immiſſos in Gallias barbaros (vt vidimus anno ſuperiori) Conſtantius dux exercitûs Honorij Imperatoris, cuius primordia Deus præclaris victorijs illuſtrauit: fœlix planè, felicioribuſque progreſſionibus exaltandus, ſi tantam molem ſolidis pietatis fundamentis conſolidâſſet. Sed dum aduerſus ſanctos Epiſcopos aggreſſus eſt inire certamen, expertus eſt pariter Deum ad poſtremum ſuis conatibus aduerſarium. Sed quid hoc eodem anno in ſanctiſſimum Epiſcopum egerit, audiamus Proſperum rem geſtam paucis narrantem: *Eodem tempore* (inquit) nempè ſub his Conſulibus, *Heros vir ſanctus & beati Martini diſcipulus, cum Arelatenſi oppido Epiſcopus præſideret, à populo ipſius ciuitatis inſons & nullis inſimulationibus obnoxius pulſus eſt, inque eius locum Patroclus ordinatur amicus & familiaris Conſtantis* * *Magiſtri militum, cuius per ipſum gratia quærebatur. Eaq; res inter Epiſcopos regionis illius magnarum diſcordiarum cauſa fuit.* hæc S. Proſper. Quomodo autem in his diu laborandum fuit Romanis Pontificibus Bonifacio atque Leoni, ſuo loco dicturi ſumus. Iam verò res Orientalis Eccleſiæ inuiſamus.

XL. HEROS ARELATENSIS EPISCOPVS PELLITVR.

* Conſtantij

Hoc eodem anno ijſdem Conſſ. Theophilus Alexandrinus Epiſcopus ex hac vita migrauit, cum ſediſſet annos viginti ſeptem. De eius ex hac vita tranſitu mira hæc ex Iſidoro diacono Ioan. Damaſcen. [e] recenſet: *Theophilus ob illud peccatum* (quod ſcilicèt numquam Ioannis Chryſoſtomi nomen paſſus eſſet in Eccleſia recitari) *non poterat animam agere, donec allata ei fuit imago Chryſoſtomi: quam ille cum adorâſſet, ſpiritum emiſit.* Sic quidem Deus magna ſuæ diſpenſatione miſericordiæ operatus eſt, vt tantus vir de Cathòlica Eccleſia (vt vidimus) ob expulſionem Origeniſtarum & alia bene meritus, non decederet ex hac vita abſque eius delicti pœnitentia, cuius cauſa (vt vidimus) indignationem quoque Romani Pontificis incurriſſet. Sed & apud Vitas Patrum hæc de eodem [f]: *Sanctæ memoriæ Theophilus Archiepiſcopus, cùm moriturus eſſet, dixit: Beatus es Abba Arſeni, quia ſemper hanc horam ante oculos habuiſti.* Reliquit ſui ingenij monumenta poſt ſe Theophilus, quæ Gẽnadius numerat, vbi ait [g]: *Scripſit aduerſum Origenem vnum & grande volumen, in quo omnia pene eius dicta & ipſum pariter damnat; ſimiliter docens, non à ſe eum primùm: ſed ab antiquis Patribus & maximè Heracla fuiſſe & à presbyterio eiectum, & de eccleſia pulſum, & de ciuitate fugatum. Sed & Anthropomorphitas hæreticos, qui dicunt Deum humanâ figurâ & membris conſtare, diſputatione longiſſimâ confutans, & diuinarum Scripturarum teſtimonijs arguens, & conuincens eos, oſtendit Deum incorruptibilem & incorporeum iuxta Patrum fidem credendum.* & poſt alia: *Paſchalem etiam recurſum, quem Magna apud Nicæam Synodus poſt nonagẽta & quinque annos agi in tempore & die & Luna, ſecundum ſuum ſtatum inuenerat, additis quibuſdam ipſius feſtiuitatis rationibus & expoſitionibus, Theodoſio obtulit. Legi & tres de Fide libros ſub nomine eius titulatos: ſed quia linguâ inconſonans eſt, non valde credidi.* hæc Gennadius.

XLI. THEOPHILI EPISCOPI ALEXANDRINI OBITVS

[e] *Damaſce. de imag. li. 3. circa fi.*

[f] *Vit. ſanctorum Patrum de compunct.*

[g] *Gemma. de vir. illuſt. cap. 10.* THEOPHILI SCRIPTA.

His addimus, ſcripſiſſe Theophilum de Sacris myſte-

XLII.

THEOPHILI LIBER DE SACRIS SVPPELLECTILIBVS

rijs, vel de Sacris suppellectilibus Ecclesiæ Dei: quem quidem librum Ecclesiæ vtilissimum fuisse, intelligere potes ex fragmento epistolæ Sanct. Hierony. ad ipsum Theophilum datæ, cum commentariũ illum Latinitate ab ipso rogatus donauit: quod in Collectione veteri diuersorum auctorum legitur verbis istis [a]: *In opere tuo vtilitatem spectauimus Ecclesiarum, eruditi testimonijs Scripturarum, quâ debeant veneratione sancta suscipere, & altaris ministerio deseruire: sacrosque calices & sancta velamina, & cætera quæ ad cultum Dominicæ pertinent passionis, non quasi inanima & sensu carentia, sanctimoniam non habere; sed ex consortio corporis & sanguinis Domini, eâdem quâ corpus eius & sanguis, maiestate veneranda. Suscipe igitur librum tuum, immo meum, & vt verius dicam, nostrum, cumq; mihi faueris, tuus fautor eris. Tibi enim meum sudauit ingenium, & facundiam Græcam Latinæ linguæ nolui paupertate pensare. Neque verò, vt diserti interpretes faciunt, verbum verbo reddidi; nec adnumeraui pecuniam, quam mihi per partes dederas; sed pariter attendi, vt nihil desit ex sensibus, cum aliquid desit ex verbis. Epistolam autem tuam idcirco in Latinum verti, & huic volumini præposui; vt omnes qui legerint, sciant, me non temeritate ac iactantiâ, sed præceptis beatitudinis tuæ suscepisse onus vltra vires meas. Quod an consecutus sim, tuo iudicio derelinquo: certè si imbecillitatem reprehenderis, voluntati veniam commodabis. Vale.* hæc tibi sint, lector, pro libro Theophili, qui excidit vnà cum integra Hieronymi epistola; quâ maiori ex parte temporis edacitate corrosâ, vix pauca hæc ab eius faucibus eruta, posteritati sarta tecta relinquimus.

[a] *Extat in Hæresi olcg.*

XLIII. Scripsisse fertur librum de Hæresibus in Epitaphium [b], extant etiam complures eiusdem Ecclesiastici canones [c], tres præterea Paschales epistolæ à S. Hieronym. Latinitati redditæ: cùm alioqui per singulos annos singulas dare soleret, vt ex breui hac ad eum Synesij epistola possumus intelligere, quæ sic se habet [d]:

[b] *Meminit Trithe. de Vir. illust.*
[c] *Extat in Bibl. sanct. tom. 1.*
[d] *Syne. ep. 9*

Vtinam profunda & plena senecta te expectet, sanctissime & sapientissime Theophile: nam & in alijs vitæ commodus fueris, si seruerit; & maximum additamentum contingit Scholæ Christi ex Panegyricorum librorum numero, qui in annos tecum augescit. Sic sanè quæ hoc anno dimissa est oratio, & iocunde affecit ciuitates, & profuit partim magnitudine sententiarum, partim gratiâ verborum. hactenùs Synesij epistola; quâ Panegyricas orationes non dubium est vocare Paschales illos tractatus, quorum tres tantùm habemus à S. Hieronymo in Latinum versos, illos scilicèt aduersus Origenem editos. Sed in his obserua S. Hieronymi prudentiam, abstinuisse ipsum à singulorum post editorum tractatuum, quam cœperat, versione, postquam Theophilus Romano Pontifici de restituendo in Diptycha Ioannis Chrysostomi nomine obniti cœpit.

PASCHALES THEOPHILI.

XLIV. Ad postremum autem hæc de eodem Theophilo minimè prætermittenda sunt: quòd licèt ei ob Ioann. Chrysostomi causam à Romano Pontifice (vt vidimus) fuerit communio denegata: tamen quod constiterit in obitu emendâsse, quod viuens pertinax deliquisset, commemoratione rerum ab eo benè gestarum aduersus Origenistas, recepta est post obitum eius memoria in Ecclesia Catholica cum honore. Etenim S. Leo Papa in epistola ad Marcianum Imperatorem ita de eo [e]: *Sanctæ memoriæ Theophilus Alexandrinæ Ecclesiæ vrbis Episcopus*, &c. Idemque in epistola ad Episcopos [f] Galliarum hæc de Ecclesia Alexandrina: *Postea* (inquit) *recentioribus à nostra ætate temporibus, Athanasium, Theophilum, et proximè Cyrillum probatissimos Præsules habuit.* Sed & Paulus Emesen. Episcopus, sequester pacis inter Ioannem Antiochenum & Cyrillum Alexandrinum Episcopos tempore Nestorij hæresis, hæc inter alia pro concione ad populum Alexandrinum: *Est* (inquit) *patris vestri hæc doctrina: est vobis hic thesaurus auitus, beati Athanasij dogmata, magni Theophili doctrina, columnarum videlicèt rectæ doctrinæ.* ista ille: vt planè videas Theophili nomen posti obitum magnâ æstimatione retentum. Sed de Theophilo hactenùs.

[e] *Leo epist. 64.*
[f] *Leo epist. 52.*

XLV. Post triduum autem ab ipsius Theophili obitu subrogatus est in locum eius Cyrill. ipsius fratris filius, non sine controuersia, cùm alij peterent Timotheum archidiaconum, cui fauebat studebatque Abundantius Præfectus militum. hæc ex Socrate g. Simul autem Cyrillus Alexandrinus Episcopus creatus est, ad eam Ecclesiam ab omnibus hæresibus expurgandam adiecit animum; atque qui hactenùs Alexandriæ tolerati fuerant: Nouatianos ab ipsorum ecclesijs expulit. Meminit horum omnium subinfense Socrates & ipse quidem secta Nouatianus, cùm ait h: *Post mortem Theophili Cyrillus in sede Episcopali collocatus, Episcopatu potitus est, maioremq; principatum, quàm vmquam Theophilus habuisset, pariter sibi assumpsit. Etenim ex illo tempore Episcopus Alexandrinus, præter sacri cleri dominatum, rerum præterea secularium principatum acquisiuit. Quapropter Cyrillus statim cùm Nouatianorum ecclesias, quæ erant Alexandriæ, occluisset, nõ modò omnem sacrum thesaurum qui in illis fuit, penitùs abstulit, verum etiam Theopemptum illorum Episcopum omnibus suis fortunis priuauit.* hæc Socrates, sed ob eius sectæ patrocinium fide suspectus.

CYRILLVS ELECTVS EPISCOP. ALEXANDRIÆ.

[g] *Socr. li. 7. cap. 7.*

[h] *Soc. ibi.* ATTICVS RESTITVIT NOMEN CHRYSOSTOM. IN DIPTYCHA.

Cùm autem, viuente Theophilo, cuius quodammodo vinculis tenebatur obstrictus Atticus Episcopus Constantinopolitanus, ne in tabulas Ecclesiasticas nomen Chrysostomi restitueret, ob id seclusus à communicatione Romani Pontificis (vt dictum est superiùs) permaneret, sicut & ipse Theophilus vsque dum vixit: eo ex hac vita sublato, idem Atticus faciliorem se præbuit, admonitus nouo Theophili casu, & periculo concitati in ipsum populi: qui insuper ad eadem quoque vota Cyrillum nuper creatum Episcopum Alexandrinum, quantumlibet renitentem, pertraxit tamen; factumque est, vt ab vtroque Chrysostomi nomen sacris Diptychis, totius Orientis & Occidentis consensu, magnâ gloriâ redderetur, sed & ipsæ pariter totius Orbis Ecclesiæ mutuo inter se pacis fœdere iungerentur: licèt obtorto (vt dicitur) collo ad id Atticus perductus fuerit, obtemperans Imperatori id cupienti, & populo expetenti. At præstat audire, quibus progressibus res tam longo temporis spatio pertractata, optimum ex sententia finem fuerit consecuta. Quomodo autem hæc se habuerint, referant nobis atq; omni fide significant litteræ Attici atque Cyrilli hac de causa vltrò citroque datæ, quas hic tibi integras describemus: habent enim horum temporum rerum gestarum historiam, multaque alia notatu digna. Sed primùm quam ad Cyrillum Atticus epistolam dedit, sic se habet [i]:

XLVI.

[i] *Apud Niceph. li. 14. cap. 26.*

XLVII. EPISTOLA ATTICI AD CYRILLVM DE RESTITVENDO IOANN. NOMINE.

Atticus Cyrillo felicitatem. Incidimus eo quo non putaueramus, & acquiescimus necessitate in eo quod minùs ex nostra sententia processit, vtilitatem iustitiæ præponentes. Etenim cognitionibus nostris ad populi concordiam inclinati, canonibus quidem patrum detrimentum nullum afferimus, exactæ autem verborum obseruationi vniuersi Orbis pacem præferimus. Non ignoro equidem & beatum Paulinum, cùm Ecclesiasticas ederet constitutiones, sapienter occasionibus prouidâ dispensatione vsum esse. Scio etiam, qui in sanctorum numero cẽsetur, patrem tuum Apostolicum Theophilum, in confusione & turba à Græcæ superstitionis studiosis excitata, exactam ad breue tempus obseruationem paci posthabuisse. Maximæ enim quæque vrbes pelago fluctibus exagitato persimiles, ex sententia ciuium non tam summâ legum & constitutionum obseruatione, quàm expeditissimis consilijs atq; iudicijs ad pacem & concordiam facientibus, regi atque administrari solent. Quæ verò de causa litteras hasce scribam, accipe. Nouit sanctitas tua, ac potiùs illis ipsis oculis, quibus, qui in sanctis est, pater noster Theophilus conspexit, qualis & quàm ingens turba magnam hanc inuaserit vrbem; atq; in ea vt sanctior fides & pietas (ne funditùs erueretur) periclitata sit: adeò etiam, vt populus maiore ex parte per factionem scissus, extra muros conuentus egerit: & plerique sacerdotes & collegæ nostri Episcopi à mutua communione desciscentes, bonam plantationem Domini Iesu Christi, parum abest, quin euulserint, pacis commoditate scilicèt aliquantulum distracta. Sed enim multo sanè labore, multo sudore, & periculis multis desperationis plenis, plurima & maxima quæq; communium Patrum nostrorum atque etiam pietatis tuæ precibus & conspiratione sopita sunt mala; & turba quidem illa conquieuit, concordia verò & serena tranquillitas in Orbis vniuersi Ecclesijs obtinet.

XLVIII. THEODOTVS EPISCOP. ANTIOCH. COACTVS RECITARE NOMEN IOANNIS.

Cùm verò nonnulli nomen tantùm beati Ioannis in myſticis tabulis inſcribi vellent: beatus Epiſcopus Alexander, Antiochenum iſtum dico, Conſtantinopolim venit, & multa ore conſidenti verba fecit; vehementerq; excitare populum voluit, vt vel nobis inuitis neceſſariò eius quem diximus, nomen ita inſcriberetur. Quam rem accuratè prorſus pietati tuæ miniſtri Dei, religioſiſſimi diaconi, Petrus & Aedeſius expoſuerunt. Præterijt longum tempus; & nos neceſsitate eâ, quæ à populari rerum adminiſtratione prouenit, premi inſpiciebamus, neq; tamen quicquam ſchiſmatis & diſsidij reliquias curabamus: cùm ad nos ex Oriente Dei amantiſſimus Acacius litteras dedit, religioſiſſimum Antiſtitem Antiochiæ Theodotum à populo, vt nomen Ioannis in Faſtos referret, coactum eſſe; vt veniam rei, quam neceſsitate ille adductus feciſſet, daremus, petens. Et tum bonus ille qui litteras ad nos pertulit presbyter, cauſam aduentûs ſui indicans, rem hanc in vulgus magnæ vrbis propalauit, & ſententiam datæ ad nos epiſtolæ populo vulgauit: adeo vt parum abfuerit, quin tumultu plebis vniuerſa repleta vrbs ſit. Vbi verò ego ibi demum perturbatus, & de rebus maximis diſcrimen ſummum veritus, piiſſimum Imperatorem adij, & cum eo de pace & tranquillo rerum ſtatu egi. Atq; ille, nihil eſſe periculi aut incommodi, reſpondit, ſi defuncti viri nomen, tranquillitatis, pacis, & populi concordiæ gratiâ inſcriberetur.

XLIX. ATTICVS COGITVR RESTITVERE NOMEN IOANNIS.

Itaque ego ea re perſuaſus (quomodo enim neceſsitate præuentus id non facerem?) ne religionis noſtræ res ex multitudinis arbitrio, exemplo vno permiſſo, penderent, neue vrbem ipſam populari adminiſtrationi aſſuefaceremus; nomen id in Album referri iuſſi. Quare (vt quidem puto) neque in ſacros canones commiſi, neq; iudicio Patrum fraudem feci. Mentio namq; eius ſit cum defunctis non ſolùm Epiſcopis, ſed & presbyteris, diaconis, & laicis ipſis; mulieribusq;, cum quibus omnibus nobis ſacerdotij communio, aut earum rerum quæ in ſacra menſa myſticè percipiuntur, participatio non eſt. Magna enim eſt inter defunctos & ſuperſtites differentia: ita vt etiam libri propter differentem eorum, quorum memoria conſeruatur, ſtatum, diſcreti ſint. Nihil enim Dauidi obfuit honorifica Saulis ſepultura, neque Apoſtolis Arij impietatis ſectator Eudoxius ſub eadem ſacrificij ſanctiore ara apoſtius, neq; Paulinus & Euagrius Eccleſiæ, qui ſchiſmatis & diſsidij duces in Eccleſia Antiochena fuere, quòd poſt obitum non paucis hinc ab annis propter populi pacem & concordiam myſticis tabulis ſunt inſcripti.

L. *Quamobrem ipſe quoq; AEgypti Eccleſiis, Eccleſiarum Orbis totius pacificandarum gratiâ, vt mortui illius nomen inſcribât, præcipe. Ita enim cùm Patrum canones non tranſgrediere, tùm Eccleſiarum ſimul omnium concordiam plurimi facies. Te verò ea nobis, quæ conuenit, reſcripturum eſſe ad communem conſenſum & fraternitatem reſpicientem, perſuaſum habeo. Fraternitatem quæ tecum eſt, omnem ego, quiq; mecum ſunt, ſaluere iubeo.* hactenùs Attici ad Cyrillum epiſtola: quâ quidem vides ipſum eructare adhuc amaritudinem, nondum purgato pectore concepto ſemel odio in Ioannem; inuitumque ac renitentem adactum, vt quem fuerat acriter perſecutus, eius nomen in tabulas referri iuberet. Quod verò in Romanam Eccleſiam, à cuius iamdiu communione reiectus fuerat, eſſet perinfenſus; Paulinum & Euagrium defunctos Epiſcopos, qui illi communicârant, ſchiſmaticos nominat. Quæ autem inter hæc idem Atticus ſcripſerit ad Petrum & AEdeſium diaconos, accipe[a]:

[a] *Apud Niceph. l. 14. cap. 26.*

LI. ALIA ATTICI EPISTOLA DE IISDEM.

Ad Dei amantiſſimum Cyrillum Epiſcopum fratrem noſtrum, vt decuit, per epiſtolam ſcripſimus ea quæ nomine Ioannis in Eccleſiaſticas tabulas relato acta ſunt. Nihilo verò minùs & ad pietatem veſtram ſcribimus, quæ melius quam alij res noſtras nouit: ad pacem videlicet & ad tranquillitatem eas euaſiſſe de ſententia piiſſimorum Principum & omnium deinde Orientalium Epiſcoporum, ipſorumq; adeò Occidentalium quoq; de Ioanne ſacris tabulis non vt Epiſcopo, ſed qui aliquando Epiſcopus fuerit, inſerto, vt memoria eius propter communem vniuerſi Orbis pacem coleretur. Scribimus autem, ne concordiâ (vt ita dicam) vbiq; obtinente, ſolis nobis ei non adſtipulantibus, ſimul & piiſſimis Principibus aduerſari videamur, & ſummè neceſſarijs rebus noſtris, ventis aliquibus aduerſis obortis & Eccleſiæ Chriſti noceamus. De his hactenus. Quid verò Cyrillus rem auerſatus ad Atticum reſcripſerit, litteræ ipſius declarant, quæ ſic ſe habent[b]:

[b] *Apud Niceph. l. 14. cap. 27.*

LII. *Lectis, quæ à pietate tua ad me miſſa ſunt litteris: Ioannis nomen ſanctis inſcriptum eſſe tabulis, intellexi. Vbi verò eos qui inde ad nos venere, interrogaui: non in laicorum, ſed Epiſcoporum catalogo adſcriptum eſſe audiui. Porrò diſpicienti mihi, atque animo repetenti, an qui hoc fecêre, Nicænorum Patrum decretum ſequantur, & aliquantulum mentis luminibus magnam illam Synodum intendenti, vniuerſum ſanctorum illorum Patrum collegium quibuſdam veluti oculis venuere, & viribus omnibus, quo minùs ad rem eam comprobandam occurram, obſiſtere videtur. Quomodo namque inter ſacerdotes Dei cenſebitur, illorumúe feret ſortem, cui ſacerdotalis dignitas abrogata eſt? Quomodo verò in catalogo ſacrorum miniſtrorum erit, qui Eccleſiaſticis mœnijs eiectus eſt? Aut enim profeſtione noſtrâ indignum eſt, vt ſacerdotij nomen nihil eſſe, & rem ipſam communem omnibus eſſe, quæ tamen eis ſolis qui ad eam vocati ſunt, aſſeruata eſt, dicamus: aut ſi magnum quiddam eſt, quod ſacerdotalem functionem à populi multitudine dirimit; non miſcenda quæ miſceri non poſſunt; ſed eorum quæ diximus, quoduis in ordine ſuo conſeruandum, & honore debito cohoneſtandum nobis erit. Quomodo igitur aut inter Epiſcopos laicus, aut inter germanos & legitimos, qui talis non eſt, conſiſtet? Honora, te hortor, eos qui magnarum & ſplendidarum rectèq; actarum rerum tulere teſtimonium, ne contumeliâ ſanctum Patrum chorum afficias.*

LIII. *Conſidera eos qui ſuperſtites adhuc in vita manent, quomodo rem hanc acceperint. An non illi dolore ſe omni repletos eſſe, rectè dicant, ſi in eumdem cum eis ordinem is cui dignitas adempta eſt, referatur? Verùm id pietati quoque tuæ perſuaſum eſſe puto. Quamobrem & illis & nobis mœroris abole cauſam, tolle omnem triſtitiæ occaſionem. Nam facilè & expeditè ea quæ præter opinionem accidunt, diſponere & adminiſtrare, boni & ſapientis eſſe dixerim, ſed tùm demùm, cùm nihil detrimenti afferant. Non enim, quamuis gregem Chriſti propagare, frequentioremq; efficere ſtudeamus, examina hæreſum, ſi errorem ſuum non repudiant, recipimus: & proinde non omnino promptâ quâdam diſpenſatione facilem cum eis amplecti pacem debemus, aduerſus quos pugnare præſtet: Diſpenſationis ſanè laudatæ opus fuerit, ſi quandoq; ita à debita ratione deflectere videamur, vt in rebus vtilibus & commodis detrimentum euitemus. Sic & beatus Paulus omnibus factus eſt omnia, non vt exiguum quicquam lucri faceret, partem autem quampiam damno afficeret, ſed vt omnes lucraretur. Videamus ergo eiuſmodi rerum inueſtigationi inſiſtentes, an non plus huic cauſæ inſit mali, quàm illa videatur habere boni. Tot iam præteriêre anni, ex quo pietas tua thronum ſuum tenuit, neq; quiſquam eſt, qui conuentus in eccleſia tuos vitet: Quin etiamſi ab initio nonnulli diſſidendi amore ſe ipſos ab illis ſegregârunt: tamen & illi per vim & gratiam Chriſti reuocati ſunt. Ex magiſtratibus verò quis non pietatis tuæ dictis audiens eſt? quis ob hanc ipſam cauſam eſt, qui extra Eccleſiam maneat? nemo me hercule eſt: non enim hoc dat Deus.*

LIV. *Itaq; quemnam ad ſalutem reuocans, aut ad legitimos in Eccleſiâ conuentus reducens, quin omnem potiùs Eccleſiæ mœnibus eijciens, AEgyptum, regionem etiam Auguſtalem, & Arcadiam, & Thebaidem, & Lybiam, & Pentapolim, & tot Eccleſias dolore afficis? non vt quemquam lucrifactas: omnes namq; lucrifecit gratia Saluatoris. Remitto te hac in re ad ipſam pietatis tuæ doctrinam. Ne contra te ipſum celebres & illuſtres eos, qui aduerſandi ſtudio in partes diſceſſere, neq; vmquam iuſtum de ſcriptis iudicium accipiunt. An ita conniuere & ceſſare nos pietas tua ſuſpicatur, vt non diligenter de præclara fama tua, & quomodo Saluatoris greges regantur, atq; manu ducantur, inquirâmus? Vna namque hæc, etiamſi locorum intercapedine diſiuncti ſint, Epiſcoporum eſt cura. Sed enim ne in hoc prolixior eſſe, & pietati tuæ contraria ſentire videar: eſto vt pauci admodum adhuc ſint ſeditioſi, qui ſe pro illius malignitate periculo exponunt: apud nos autem tot ſunt Eccleſiæ, quæ de Ioanne decreta obtinere debere contendunt. Quibus igitur ſuffragari æquum eſt? Quidnam vt latetur, Deo placitum eſt? Illi ne qui Ioanni patrocinantur, cùm tanta deſignauerit; an qui pœnam homini irrogârunt ei, qui cum alios dolore afficeret, pro nihilo duxit?*

LV. CYRILL. IN IOANNEM MINVS ÆQVVS.

Quod ſi concordiam Eccleſiarum conſeruare, minimè contemnendum videtur: ſolue id, rogo, quod eam ſcindit: mitte gladium in vaginam ſuam: iube ex Epiſcoporum nomenclatura Ioannis nomen eximi. Nam ſi parui id facimus, & dicimus, Non affert dolorem Apoſtolorum choro Iudas proditor in eodem cum illis ordine cenſus: Iudæ autem nomine in eorum numerum relato, quo deinde loco Matthias nobis ponetur? Cùm igitur nemo, Matthiâ electo,

CYRILLI EPISTOLA DE NON RESTITVENDO IOANNIS NOMINE.

Apostolorum choro Iudam adscripserit: maneat & seruetur, hortor, post celebris memoriæ Nectarium, secundus laudatissimi Arsacij gradus; ne quid per vim perperàm & illegitimè inductum, memoriam beati viri explodat. Sed pauci fortassè hoc ægrè ferunt (permitte autem mihi, vt liberè quæ volo, dicam) omnes equidem saluos fieri optem. Si quis verò imperitiâ suâ ab Ecclesia secedit, & illius constitutionibus refragatur; quæ eiusmodi hominis est iactura? An non ipse quoq; Saluator nos id ipsum docens, & formam in omnibus proponens, conducibilia quidem ad eos qui eum accesserunt locutus est, inobedientes autem & renuentes discedere permisit? Atq; tantum abest vt aliquam talium hominum rationem habuerit, vt etiam ad ipsos dixerit discipulos: An & vos vultis abire?

LVI. *Obsequentibus sanè multam nos impendere curam, æquum est. Aduersarius autem & inobediens maleuolentiam ipse suam accuset, medicinam odio habens. Audiet verò ille iustum Iudicem dicentem: Quandoquidem locutus sum, & non obediuistis mihi; & extendi sermones, & animum non aduertistis: & quæ sequuntur. Nos quidem, qui docemus quibusnam rebus quis laudem sibi apud Deum paret, studiosè admodum id facere atq; instituere decet, atq; cum Paulo resistentibus dicere: Obsecramus per Christum, reconciliamini Deo. Inobedientes verò potestati Dei condemnare, illud vsurpantes: Curauimus Babylonem, & non est sanata: relinquamus eam, quoniam peruenit in cœlum iudicium eius. Consequens igitur non est, propter aduersos quorumdam sermones (siquidem prorsus aliqui sunt) funditus Ecclesiasticas sanctiones conuelli, vt laicus sacerdotali dignitate enitentibus adnumeretur, & honorem eumdem consequatur. Neq; enim communem Orbis vniuersi pacem, sed concisionem potius quidam vocent. Ego quidem tum demùm obtinere debere & nomen & rem ipsam pacis censeo, cùm sanctorum sententijs non aduersemur, neque illorum decretis repugnemus. Quod si enim beatus Alexander, considentis prorsus oris vir, iuxta pietatis tuæ verba aliquos ex religiosissimis fratribus & collegis nostris Orientalibus Episcopis inani dictorum fuco decepit, & ad huius rei comprobationem raptos pertraxit: non propterea morbus hic prorsus obtinere, & animos omnium depascere; sed potius veluti quædam lippitudo Ecclesiæ oculum infestans, à vobis repurgari debet: vt illa rursum directè ad Patrum decreta respiciens meritò à Christo audiat, Oculi tui columbarum.*

LVII. *Accepi & ego à Dei amantissimo, qui ad extremam feliciter peruenit senectutem, Acacio litteras: in quibus religiosissimum Antiochiæ Antistitem vi coactum à quibusdam esse, vt Ioannis memoriam celebraret, asseuerat: atq; illud apertè commemorat, valde eum virum ea in re dolore affectum fuisse, viamq; quâ tam præfractâ audaciâ liberaretur, quæsiuisse; & litteras hac de causa à nobis & pietate tua, ne simul cum quibusdam in eumdem errorem duceretur, neue huiusce modi consilia agitantibus cederet, impetrare voluisse. At nos, qui ad curam & medicinam faciendam vocati sumus (da enim hoc mihi vt pro animi mei dolore liberè dicere possim) ne accessio vulnerum fiamus; sed potius opinionem eam, qua temeritatem aliorum secuti esse videri possimus, fugiamus.*

LVIII. *Demiror verò hoc quoq;, si Alexander quem diximus, ad dicendum promptus & copiosus, & qui non paruo tempore istic vobiscum versatus sit, aliquos ad hanc rem suasione suâ adducere non potuisse visus est, quem tabellarius vnus efficere tantum (sicuti rumoribus fertur) potuit, vt populum commouerit, causamque tempore longiore sopitam denuò excitârit; quod omnino est incredibile. Verum sit hoc quoque, & ita factum esse credatur. Sed noui pietatem tuam, præclaram in eloquentia esse: docebit ea prorsus quæ opus est homines ad tumultum excitatos: vberem habes sacrarum doctrinarum gratiam: persuadebis, scio, piissimis etiam Principibus, vt more suo in canonum decretis acquiescant. Quod enim veræ pietatis studiosi & Christi amantes sunt, constitutionibus suis Ecclesias administrari permittent; paternæq; virtutis æmulatores, maiorum exempla imitabuntur. Ne igitur Iechonias reiectus, cum Dauide & Samuele Prophetis censeatur: neque si quibusdam iniquè placitum est, vt Eudoxij reliquias in eo quo scripsistis reponerent loco, propterea nos quoque profanum, vt sacrum, in Album referamus. Oportuit namque à nobis res illius corrigi, non illum nobis præscribere, & quæ post eum acta sunt constituere.*

LIX. *Atq; hæc dicimus, non quòd iacenti & mortuo illi insultemus; non enim hoc det Deus: neque quod alienis (sicuti scriptum est) lætemur malis; non enim Christianorum hoc est consilium & institutum: sed qui id quod homini condolemus, ad vtilitatem Ecclesiæ conferimus, canonibus illius nihil præstabilius esse ducentes. Si namque illos sartos tectos conseruare, atque exauctoratum inter Episcopos censere liceret: rectè profectò, qui id quo minus fieret, impedirent feri atq; immites dicerentur. Quandoquidem verò altero obtinente, alterum consistere non posse, necesse sit: sanctiones Ecclesiæ vincant, & ex sacro catalogo, qui sacrorum minister non est, moueatur: hoc enim Ecclesias ad pacem seruandam coniungit; hoc animorum consensum omnem perficit. Itaq; illud nobis dato, vt purè nos conuetus agere & communicare cum pietate tua posimus: atq; tu vnius, eiusq; defuncti amorem post eorum qui adhuc viuunt, dilectionem, ac potius post Ecclesiæ sanctiones habeas.* hucusque Cyrilli ad Atticum epistola.

Considereshìc velim, lector, quàm insensissimo animo Cyrillus in Ioannem Chrysost. fuerit, qui nec defuncto pepercerit, & acre bellum iam ornaret aduersus eos qui pro restitutione ipsius nominis laborarent; in quos hac epistola inuectus est: sed cum hoc animo compositus esset, haud tamen præ reuerētia ausus est apertè quicquam loqui aduersus Innocentium Romanum Pont. quem superiùs suo loco diximus de restituendo Ioannis nomine fuisse præcipuum architectum, auctorem, & in renitentes vltorem; ob quam causam sedis Apostol. communionis Theophilum eius prædecessorem expertem fecerat. Sed non permisit Deus, cum qui recti quâdam specie deceptus fuit, in eodem diutiùs errore versari; quin eum cęlitus per visum admonuit. Quomodo id acciderit; recitatis his litteris nuper redditis, subdit ista Niceph.[a]:

Hæc quidem Cyrillus de sacro Chrysostomo & scripsit & sensit, præsumptæ opinioni inseruiens, quam dudum patruum suum Theophilum secutus conceperat. Quoniam verò dissidium hoc quidem ex zelo, quamuis non secundum scientiam, non autem ex inuidia, neque diabolica contentione manauit: non oportere virum & doctrina & virtute præstantem, hâc vnâ in re claudicare, quò minùs ad summam perfectionem peueniret, Deo visum est. Homines enim illi erant, & humanis affectionibus obnoxij. Quapropter aliquanto post Cyrillus cum magno illo viro etiam post eius mortem in gratiam redijt, erroremque suum correxit, eum tum multis alijs concitantibus, tum maximè Isidoro Peluſiotâ, nunc reprehensione, nunc admonitione eum cohortante. extant ipsius Isidori ad Cyrillum eo argumento conscriptæ litteræ, scitæ quidem & periucundæ, quæ sic se habent b:

Terrent me diuinarum Scripturarum exempla: & tamen quæ necessaria sunt, compellor dicere, & scribere. Siue enim pater sum, vt ipse dicas: Heli [c] condemnationem metuo, quia peccantes filios non coercuit. Siue filius tuus sum, sicut magis scio: pœnam Ionathæ [d] formido, qui patrem non prohibuit ventriloquam requirentem; & prior illo qui peccauerat, quia non prohibuit quod potuerat, in bello defunctus est. Vt ergo & ego non iudicer, ipseq; non iudiceris à Deo: depone contentiones ob iniuriæ propriæ vltionē quam tibi à mortuo deberi putas; ne viuentem Ecclesiam dissipes, vt æternam dissensionem ei sub pietatis prætextu concinnes. recitat eamdem Nicephorus [e], estq; inter alias Isidori [f] epistolas nuper cusas.

Quomodo autem per visum idem Cyrillus ad meliorem frugem fuerit restitutus, hæc ab eodem accipe [g]: *Non solum enim litteris Isidori, sed & diuinâ etiam & secretiore quâdam reuelatione accedente, correxit. Videre namq; (inquit) visus est, se ipsum sacris ædibus expulsum à Ioanne, comitatu, & diuino quod circa eum erat satellitio maximè freto, & Matrem Domini pro ipso deprecantem: atq; cum multa etiam alia, tum illud præcipuè, quòd pro ipsius gloria plurimum ille decertârit, sicuti dicetur, seferentem, vt in sacra templa reciperetur; orare. Hanc visionem cùm S. Cyrillus cogitabundus animo secum volueret, seipsum, quòd in sanctum virum inuectus esset, damnauit: & deinde ipse quoque re cognitâ, Ecclesiæ Chrysostomi addictus, virum eum admiratus est, valdeq; ipsum quòd contra illum imprudens prorsus irritatus fuerit, pœnituit. Proinde diuersum omnino à priore consilio faciens, Synodum prouincialem coëgit, & Ioannis nomen simul & ipse & reliqui magnarum sedium Antistites in sacro Albo proposuerunt.* hæc de reddito per Cyrillum Ioannis nomine in Diptycha ex Niceta Nicephorus.

LX. CYRILL. REVERITVS ROMANVM PONTIFICEM.

[a] *Nicephor. l. 14. c. 28.*

LXI.

[b] *In appen. ad Liberat. diacon.*

LXII. ISIDORVS AD CYRILLVM.

[c] *1. Reg. 2.*

[d] *1. Reg. 28.*

[e] *Niceph. l. 14. c. 53.*

[f] *Isid. li. 1. epist. 370.*

LXIII.

[g] *Niceph. l. 14. c. 28.*

VISIO CYRILLO DIVINITVS OSTENSA.

CYRILL. CONCILIATVS CHRYSOSTOMO.

LXIV.

Haud dubium diuinâ cum oportuit visione admonitum, qui adeò se ea in re hactenus refractarium exhibuerat. Subdit verò ex eodem auctore ista Nicephorus: *Illi verò minùs verè dicere videntur, qui Cyrillum libros alios magni Patris abolevisse perhibent. Nam si qua scripta eius abolenda erant; hæc quæ adhuc extant, quòd consilium institutumq; eius in eis maximè expressum est, abolita oportuisset: nisi Deus vtilitatis hominum curam gerens ea conseruâsset.* sed potuit fortasse Cyrillus, quæ apud se essent scripta Chrysostomi, incendio damnâsse: quæ verò penes alios plures plura reperirentur exemplaria, haud valuit. Subdit Nicephor. *Hoc cum in arcana Nicetæ philosophi (qui & Dauid dictus est) historia & apud alios item inuenerim, operi huic meo inserendum esse quoq; duxi: ne cui ambigere in mentem veniat; quomodo tanta luminaria inimicitias mutuas exercentia, ambo ad summam sanctitatem peruenerint, & Ecclesiæ columnæ extiterint: inimicitijs huiusmodi nullum illorum gloriæ detrimentum afferentibus.* hactenùs auctor. Hæc quidem hoc anno ipsius Cyrilli sedis exordio cœpta, in sequentem quoque annum esse propagata videntur.

IESV CHRISTI
Annus 413.

INNOCENTII PAP. Annus 12. HONORII 19. THEODOSII 6. IMPP.

I. HERACLIANI CONSVLATVS ET TYRANNIS.

QVI sequitur annus Christi decimustertius supra quadringentesimum, vnius tantùm Lucij Consulatu in Faltis reperitur adscriptus, necnon in rescriptis Imperatorum; Quod quidem accidisse scias, non quòd præter consuetum morem vnus dumtaxat Consul creatus fuerit; sed quòd eius collega, qui fuit Heraclianus Comes in Africa, tyrannus euasit: cuius rei gratiâ expunctum est ipsius nomen è publicis monumentis; quod vidimus superiùs aliàs factum, cum abolito eamdem ob causam Ruffini nomine, solus sine collega relictus est Theodorus.

II. APPARATVS HERACLIANI.

De Consulatu enim Heracliani assertores sunt Orosius atque Prosper, quorum temporum ambo scriptores: nam hic in Chronico sic habet: *Huius collega* (nempe Lucij) *in Consulatu fuit Heraclianus* (non Herodianus, vt plerique codices legunt) *qui nouarum in Africa rerum reus, & honorem amisit & vitam.* Orosius item hæc de ipso habet[a]: *Heraclianus interea Africæ Comes missus* (eo magistratu ab Honorio donatus, quòd Stilichonem interfecisset) *cùm idem Attalus vmbram gestaret Imperij, Africam strenuè aduersum Duces * ab eo missos tutatus, Consulatum assecutus est: quo elatus supercilio, Sabinum domesticum suum; virum ingenio callidum, industriaq; solertem, & sapientem nominandum, si animi vires tranquillis studijs accommodauisset, generum allegit: cum quo quorumdam periculorum suspiciones cùm patitur, fecit. Atque aliquandiu Africanâ annonâ extra ordinem retentâ: ipse tandem cùm immensa, certè temporibus nostris satis incredibili classe nauium Romam contendit: nam habuisse tunc tria millia septingentas naues dicitur; quem numerum ne apud Xerxem quidem præclarum illum Persarum Regem, nec Alexandrum magnum, vel quemquam alium Regum fuisse, historiæ ferunt. Is simul vt agmine militum ad Vrbem pergens, littore egressus est, occursu Comitis Marini territus, & in fugam versus, arreptâ naui, solus Carthaginem rediit, atque ibi continuò militari manu interfectus est. Sabinus gener eius Constantinopolim fugit; vnde post aliquantum temporis retractus, exilioq; damnatus est.* hæc Orosius. Porrò Heracliani interitum anno sequenti contigisse sub Consulatu Constantij & Constantis, Marcellinus tradit in Chronico. Extat Honorij Imperatoris aduersus Heraclianum tyrannum huiusmodi rescriptum[b]:

[a] Oros. li. 7. cap. 42.

* Iudices.

HERACLIANVS FVGATVS ET OCCISVS.

[b] l. 21. de pœn. Cod. Theod.

III. RESCRIPTA IN HERACLIANVM.

Heraclianum hostem publicum iudicantes, dignâ censuimus auctoritate puniri, vt eius resecentur infaustæ ceruices. Eius quoque satellites pari intentione persequimur. Sed hanc omnibus priuatis atq; militantibus licentiam damus, vt omnes prodendi in medium habeant liberam facultatem. Nec inuidiam metuat, qui ad publicum deduxerit criminosum: cùm illud specialiter caueamus, ne vllus aliquem eorum aut subtrahendum iudicet, aut celandum: neue ex eorum facultatibus vel deposita deneget, vel accepta non prodat. Dat. III. Non. Iulij, Rauennæ, post Consulatum Honorij nonum & Theodosij quintum. ita quidem restituendum pro Consulatu decimo Honorij & Theodosij sexto, qui contigit post sequentem annum. Datum enim esse huiusmodi ab Honorio rescriptum hoc anno post fugam Heracliani, satis potest intelligi ex his quæ tum anno superiori, quo rescriptorum Consulatus inuersos diximus, tum etiam ex his quæ ex Orosio & Marcellino nuper hoc anno sunt dicta: sed id certiùs demonstrat sequens ab eodem Honorio Imp. datum de abolendo nomine Consulis Heracliani rescriptum ad Adrianum Præfectum Prætorio[c]:

[c] l. 13. de infir. his quæ sub tyran. C. Theod.

IV.

Heracliani vocabulum ne priuatim nec publicè vlla memoria teneat: ideoq; submouenda esse censemus, quæcumq; sub eo gesta esse dicuntur. Libertates quoq; (quoniam certum est scelere eius solemnitatem Consulatûs esse pollutam) in melius reuocamus: sciat q; dominorum voluntas, iterandum esse, quod illo auctore aduertit stare non posse. Semel tamen mutatæ conditionis beneficium implendum esse, præcipimus; & ita repeti manumissionum consuetudines nunc iubemus; vt nullus sub hac occasione incipiat nolle quod voluit. Dat. III. Non. Aug. Rom. post Cons. Honorij IX. & Theodosij V. AA. Cons.

V. MARCELLIN. INNOCENS OCCIDITVR.

Sed quid lugubre accidit post cladem Heraclianam? illud dolendum, quòd Marinus dux exercitus traijciens in Africam, perduelles Imperij persecuturus, Marcellinum illum Tribunum & Notarium, Cognitorem missum & sequestrem conciliationis inter Donatistas atq; Catholicos, virum eruditione spectatum & pietate insignè, proditione Donatistarum, calumniam passum studuisse parti Heraclianæ, occidi iusserit. hoc quidem est quod S. Hieronymus de eo ait[d]: *Marcellinus sub inuidia tyrannidis Heracliana ab hæreticis innocens cæsus est.* Sed quinam hi hæretici in Africa, nisi Donatistæ in ipsum infensissimi? Ob id igitur titulo martyrij in Ecclesiasticas tabulas referri meruit, & anniuersariâ memoriâ honestari: de eo enim ita in Romano Martyrologio 8. Id. April. Carthagine S. Marcellini martyris, qui ob Catholicæ fidei defensionem ab hæreticis occisus est.

[d] Hier. cont. Pelag. lib. 3.

VI.

De eo etiam hæc Orosius[e]: *Marcellinum Marinus Comes apud Carthaginem (incertum est, zelo stimulatus, an auro corruptus) occidit. Qui continuò reuocatus ex Africa, factusq; priuatus, vel ad pœnam, vel ad pœnitentiam conscientiæ suæ dimissus est.* hæc Orosius. Putauerunt enim Donatistæ, vnà cum Marcellino se extinguere & abolere potuisse, quæ eo præsente cõfecta essent aduersus ipsos Acta publica. sed Honorius voluit eadem sarta tecta atque firmiter in perpetuum custodita, cùm anno sequenti ad Iulianum in Africa Proconsulem aduersus eos ita rescripsit[f]:

[e] Oros. l. 7. cap. 42.

[f] l. 55. de hær. Cod. Theod.

RES GESTÆ SVB MARCELLINO SERVATÆ INTEGRÆ.

Notione & solicitudine Marcellini spectabilis memoriæ viri contra Donatistas gesta sunt ea, quæ translata in publica monumẽta habere volumus perpetim firmitatem. Neq; enim morte Cognitoris perire debet publica fides. Dat. III. Kalend. Septemb. Constantio & Constante Conss. Quantum verò Honorio Imp. Christianoque Senatui displicuerit obitus Marcellini; inde accipere potes, quod Marinus ipse Dux, qui ob ingentem sine sanguine partam victoriam, atque Africam Romano Imperio restitutam, ipsamque Rempubl. à sæuissimo tyranno liberatam, nobilem fuisset iure consecuturus triumphum; Romam reuersus, non solùm eo priuatus est, sed exutus militiâ, in ordinem redactus, ad pœnitentiam pro expiando graui scelere dumtaxat fuit in vita relictus; sed & fuisset vindice legum gladio truncatus capite, nisi indecens visum esset sanguine sontis, insontis martyris vlcisci sanguinem. Sed de Marcellino hactenùs.

VII.

Quod rursus ad Heracliani tyrannidem pertinet: ad hanc planè referenda sunt, quæ Sanct. Hieronymus, tacito nomine, de eodem scribit in epistola ad Demetriadem;

quam quidem hoc ipso tempore datam esse, inde certum deduces argumentum, quòd idem S. Hieronymus in eadem epistola testatur, se ante annos circiter triginta scripsisse epistolam ad Eustochium de Virginitate, quàm ab ipso elaboratam fuisse anno Domini trecentesimo octogesimotertio, superiùs suo loco demóstratum est. De Heracliani enim enormibus vitijs ex S. Hieronym. superiùs diximus, cùm de Probæ, Iulianæ, & Demetriadis in Africam ex vrbe appulsu egimus. Porrò hoc tempore contigit ab eadem Demetriade edi egregium Christianæ pudicitiæ specimen, cùm ipsa virgo oppignerata iam sponso ex inopinato cum habitu mutans vitæ statum, monastico habitu est professa vitam monasticam. Quàm autem admirandi id fuerit exempli, haud intelliges, nisi in memoriam reuoces quæ de horum nobilissimo genere ad calcé tomi quarti superiùs dicta sunt. Didicit hæc S. Hieronymus à clarissimis fœminis Gallicanis, quæ fugientes barbaros anno superiori (vt vidimus) grassantes in Gallias, nauigaturæ in Palæstinam ad loca sancta, vi ventorũ in Africam iactatæ fuerunt. Factum verò egregium à S. Hieronymo ita describitur[a]:

EGREGIVM FACINVM DE METRIADIS VIRGINIS.

[a] *Hie. ep. 8.*

VIII. CLARISSIMÆ FÆMINÆ EX GALLIA EXTORRES OB BARBAROS.

Aiunt sanctæ & nobiles fœminæ, quæ eam (nempe Demetriadem) *viderunt, quæ norunt, quas de littore Galliarum ad habitationem sanctorum locorum, hostium per Africam compulit sæua tempestas: noctibus & secretò, conscijs tantùm virginibus Dei, quæ in matris & auiæ comitatu erant, numquam eam linteaminum, numquam plumarum vsum mollicie, sed cilicioluin in nuda humo habuisse prostratu, iugibus faciem rigâsse lacrymis, Saluatoris mente gemibus aduolutam, vt suum reciperet propositum, vt impleret desiderium, vt auiæ animum matrisq; molliret. Quid vltra differo? Cum iam nuptiarum appropinquaret dies, & futuro matrimonio thalamus pararetur; secretò & absque arbitris, noctemq; habens pro solatio, talibus se fertur armasse consilijs: Quid agis Demetrias? cur pudicitiam tanto pauore defendis? libertate opus est & audacia. Quæ sic in pace metuis, quid faceres in martyrio perpetiendo? Quæ tuorum vultum ferre non potes, quomodo sustineres tribunalia persecutorum? Si te virorum exempla non prouocant; hortetur, faciatq; securam beata martyr Agnes, quæ & ætatem vicit & tyrannum, & titulum castitatis martyrio consecrauit. Nescis, misera, nescis cui virginitatem tuam debeas?*

IX.

Dudum inter barbaras tremuisti manus: auiæ matrisq; sinu & pallijs tegebaris: vidisti te captiuam, & pudicitiam tuam non tuæ potestatis: horruisti truces hostium vultus: raptas virgines Dei gemitu tacito conspexisti. Vrbs tua, quondam Orbis caput, Romani populi sepulchrum est: & tu in Libyco littore exulem virum exul ipsa accipies? quam habitura pronubam? quo ducenda comitatu? stridor Punicæ linguæ procaciatibi Fescennina cantabit. Rumpe moras omnes: Perfecta[b] *Dei dilectio foras mittit timorem. Assume*[c] *scutum fidei, loricam iustitiæ, galeam salutis: procede ad prælium. Habet & pudicitia seruata martyrium suum. Quid metuis auiam? quid formidas parentem? forsitan & ipsæ velint, quod se velle non credunt. His & alijs compluribus inflamata stimulis, omnem corporis cultum, & habitum sæcularem, quasi propositi sui impedimenta proiecit: pretiosa monilia & graues censibus vniones, ardentesq; gemmæ redduntur scrinijs: vili tunica induitur, viliori tegitur pallio, & inspérata auiæ genibus repentè prouoluitur: fletu tantùm & planctu, quæ esset, ostendit.*

[b] *1. Ioh. 4.*

[c] *Ephes. 6.*

DEMETRIAS VESTES MONASTICAS INDVIT.

X.

Obstupuit sancta & grauis fœmina, Proba auia, alienum habitum in nepte conspiciens: mater gaudio stabat attonita: vtraque verum non credere, quod verum esse cupiebat. hæsit vox faucibus, & inter ruborem & pallorem, metumq; atq; lætitiam cogitationes variæ nutabant. Succumbendum est huic loco; neq; narrare aggrediar, quod dicendo minùs faciam. Ad explicandam incredibilis gaudij magnitudinem, & Tullianam fluuium siccaretur ingenij, & contortæ Demosthenis vibrátæq; sententiæ tardius languidiusq; ferrẽtur. Quicquid potest cogitare animus, quicquid sermo potest explicare, illo in tempore factum est. Certatim in oscula neptis & filiæ mater & auia ruunt: vbertim flere præ gaudio, iacentem manu attollere, amplexarique, trepidantem: agnoscere in illius proposito mentem suam, & gratulari, quòd nobilem familiam virgo virginitate sua nobiliorem faceret: inuenisse eam quod præstaret generi, quod Romanæ vrbis cineres mitigaret.

XI.

Iesu bone, quid illud in tota domo exultationis fuit? Quasi ex radice fœcunda multæ simul virgines pullulárunt: exemplum patronæ & dominæ secuta est clientum turba ac famularum. Per omnes domos ferebat virginitatis professio, quarum cum impar esset in carne conditio, vnum erat præmium castitatis. Parum loquor. Cunctæ per Africam Ecclesiæ quodam exultauere tripudio: non solum ad vrbes, oppida, vicolosq;, sed ad ipsa quoque magalia celebris fama penetrauit: omnes inter Africam, Italiamq; insulæ hoc rumore repletæ sunt, & incessenso pede longius gaudia cucurrere. Tunc lugubres vestes Italia mutauit, & semiruta vrbis Romæ mœnia pristinum ex parte recepere fulgorem, propitium sibi existimantes Deum in alumnæ conuersione perfecta. Putares extinctam Gothorum manum, & colluuiem perfugarum atque seruorum, Domini desuper intonantis fulmine concidisse. & paulo pòst: *Penetrauit hic rumor Orientis littora, & mediterraneis quoque vrbibus Christianæ gloriæ triumphus auditus est. Quæ virginum Christi non huius se societate iactauit? Quæ mater nõ tuum, Iuliana, beatum clamauit vterum?* hæc & alia Hieronymus, qui & de virginis dote summa Christo sponsò collata subdit:

DEMETRIADIS EXEMPLO AVCTVS VIRGINVM NVMERVS.

Fertur (inquit) *& omnium Christianorum laude celebratur: quicquid fuerat nuptijs præparatum à S. Christi synoride* (Probâ scilicèt ac Iulianâ) *virgini traditum; ne sponso fieret iniuria; immo vt dotata pristinis opibus veniret ad sponsum, & quod in rebus mundi periturum erat, domesticorum Dei sustentaret inopiam.* post hæc autem Sanct. Hieronymus de eiusdem generis nobilitate plura, quæ nos aliâ occasione superiùs.

XII. DEMETRIADIS DOS INGENS COLLATA PAVPERIBVS.

Quod verò maximè omnium profuturum virgini existimauit, idem Sanct. Hieronymus eâ epistolâ ipsam admonuit, vt Origenianæ hæresis venena vitaret: cur autem hoc, dicemus posteà. Cum verò exordia repetit delatæ ex Oriente Romam hæresis, dũ sub Anastasio Papa per Rufinum aduectum est Romam Periarchon Origenis, hæc adijcit: *Et quia vereor, immo rumore cognoui, in quibusdam adhuc viuerè & pullulare venenata plantaria: illud te pio charitatis affectu præmonendam puto, vt Sanct. Innocentij, qui Apostolicæ cathedræ & supradicti viri successor & filius est* (nempe Anastasij Papæ) *teneas fidem nec peregrinam* (quamuis tibi prudens, callidaq; videaris) *doctrinam recipias. Solent enim huiusce modi per angulos mussitare, & quasi iustitiam Dei quærere: Cur illa anima in illa est nata prouincia? Quid causæ extitit, vt alij de Christianis nascantur parentibus, alij inter feras & sæuissimas nationes, vbi nulla Dei notitia est?* &c. monet vehementer vt caueat Origenistas, eosdemque in Pelagianos nomine commutatos. Sed in his illud considera: Quid est quod scribens ad virginem in Africa agentem, vbi adest S. Augustin. tantoperè ipsius Hieronymi litteris commendatus, vt Innocentij Papæ fidem teneat & sequatur, nec meminit Augustini? nisi quòd sciret, illibatam eam in sede Petri certiùs custodiri; sicque è fonte ipso puro potiùs quam ex riuis aquam salutis petendam esse demonstrans: quod ipse exemplo & verbis docuit, cum de fidei veritate Damasum Papam sæpè consuluit. Sed ad Demetriadem.

Hæc igitur professa domi Sanct. Demetrias, solemni XIII. ritu palàm posteà in ecclesia ex præscripto Ecclesiastico more perfecit. de quibus ista idem Sanct. Hieronymus habet[d]: *Scio quod ad imprecationem Pontificis flammeum virginale sanctum operuit caput, & illud Apostolicæ vocis insigne celebratum sit: Volo*[e] *autem vos omnes virginem castam exhibere Christo. Quando*[f] *astitit Regina à dextris eius, in vestitu deaurato, circumdata varietate. quâ veste polymitâ & multarum virtutum diuersitate contextâ indutus fuit & Ioseph, & Regum quondam vtebantur filiæ. Vnde & ipsa sponsa lætatur, ac dicit* (ipsa videlicèt quæ Deo dicatur virgo) *Introduxit*[h] *me Rex in cubiculum suum. Sodaliumq; respondet chorus: Omnis*[i] *gloria filiæ Regis intrinsecùs.* hæc pauca referat ex antiquis in velandis virginibus Ecclesiæ cærimonijs Sanct. Hieronymus.

[d] *Hie. ead. epist. 8.*

[e] *2. Cor. 12.*

[f] *Psal. 44*

SOLEMNES RITVS CONSECRATIONIS VIRGINIS.

[h] *Cant. 1.*

[i] *Psal. 44*

Sed vnde tanta hæc Demetriadi? Exquirendus quidem XIV. est tantæ molis sapientissimus architectus. Fuit hic Sanct. Augustinus, qui de sancta virginitate cum illa sermonem habuit, puto ante annum, cùm occasione publicæ cum Donatistis Collationis Carthaginem se contulisset: ipse enim Augustinus in Epistola, quam posteà dedit ad Iulianam eius matrem, hæc habet[k]: *Ministerij nostri, adiuuante gratiâ & misericordiâ Saluatoris, in domo nostra tantus*

[k] *Epi. 143.*

fructus

fructus exortus est, vt humanis nuptijs iam paratis, sancta Demetrias spiritualem sponsi illius præferret amplexum, cui speciosa præ filijs hominum ad habendam Spiritus vberiorem fœcunditatem, nec ad amittendam carnis integritatem virgines nubunt. Nesciremus autem quemadmodum nostra illa tunc exhortatio à fideli & nobili virgine fuisset accepta, nisi nobis profectis, cùm post paululum professa fuisset sanctimoniam virginalem, hoc ingens Dei donum, quod per seruos quidem suos plantat [a] *& rigat, sed per se ipsum dat incrementum, nobis operarijs prouenisse, vestrarum litterarum latissimo nuncio & veraci testimonio diceremus.* hæc Augustinus. Ipsæ namque Proba & Iuliana reddiderunt de his omnibus certiorem quamprimùm S. Augustinum, quę scirent magnoperè adgauisurum: donumque ad eumdem nuptiale miserunt: quo ipse accepto, gratulatorias has perbreues litteras reddidit [b]:

a 1. Cor. 3.

b *August. epist. 179.*

XV. AVGVSTINI DE CONSECRATIONE DEMETRIADIS EPIST.

Implêstis gaudio cor nostrum, tantò iucundiùs, quantò cariùs; tantò gratiùs, quantò citiùs. Vestræ namque stirpis sanctimoniam virginalem, quam, quacumq; immoritus, ac per hoc vbique fama celeberrima prædicat, velociss. imum volatum eius fideliore atque certiore litterarum nuncio præuenistis; & priùs nos fecistis exultare de cognito tam excellenti bono, quàm dubitare de audito. Quis verbis explicet? quis digno præconio prosequatur, quantum incomparabiliter glorioſiùs ac fructuosiùs habeat ex vestro sanguine fœminas virgines Christus, quàm viros Consules mundus? Nam volumina temporum si magnum atque præclarum est nominis dignitate signare; quanto est maius atque præclarius, cordis, corporis integritate transcendere? Magis itaque gaudeat puella nobilis genere nobilior sanctitate, quod sit per diuinum consortium præcipuam in cælis consecutura sublimitatem, quàm si esset per humanum connubium prolem propagatura sublimem. Generosiùs quippe elegit Anciana posteritas tam illustrem familiam beare, nuptias nesciendo, quàm multiplicare pariendo, & in carne tam imitari vitam Angelorum, quàm ex carne adhuc numerum augere mortalium. Hæc est vberior fœcundiorque felicitas, non ventre grauescere, sed mente grandescere; non lacte scere pectore, sed corde candescere; non viscera bus terram, sed cælum orationibus parturire. Dominarum honore dignissimæ filiæ, perfruamini in. Ia quod defuit vobis: perseueret vsque in finem, adhærens coniugio quod non habet finem. Imitentur eam multæ fœminæ dominam, ignobiles nobilem, fragiliter excelsæ excelsius humilem. Virgines quæ sibi optant Aniciorum claritatem, eligant sanctitatem: illud enim quantalibet cupiditate quando assequentur? hoc autem si plenè cupierint, mox habebunt. Protegat & incolumes & feliciores dextera Altissimi, dominæ honore dignissimæ, & præstantissimæ filiæ. Pignora sanctitatis vestræ, præcipuè ipsam sanctitatem præcipuam debito vestris meritis officio dilectione Domini salutamus. Velationis apophoretum gratissimè accepimus. hactenùs Augustinus.

XVI. c *Apud Ambr. epist. 84.* S. PROSPER LAVDES TEXVIT DEMETRIADIS.

Sed & S. Prosper quo celebrauit elogio Deo dicatam virginem Demetriadem? accipe: *Valde* (inquit [c]) *mirabile erat, & inter præcipua diuinæ gratiæ exempla adnumerandum, quod virgo Anicia super omnes ad fastigium beatæ nobilitatis euecta, de cuius fœcunditate auis atque atauis responsura posteritas & familiæ votis expectabatur & patriæ, conuerso repentè animo, desiderio cælestium nuptiarum, declinâsti mortale coniugium: & vt omnem prosapiam tuam etiam huius virtutis titulo consecrares, primam stirpis tuæ perpetuam & virginem filio virginis sponsidisti.* hæc & alia S. Prosper in epistola quam ad ipsam scripsit Demetriadem Deo sacratâ virginem. Vides quot quantisque sanctorum Patrum præconijs, spiritualiũ nuptiarum epithalamijs, Demetriadis dicata Deo virginitas fuerit celebrata: vt intelligas quo pretio semper in Ecclesia fuerit sancta virginitas, ex qua sublimis quæque nobilitas decorem accipit & ornamentum.

XVII. PELAGIVS SCRIBIT AD DEMETRIADEM.

Sed quid accidit? crocitare importunè graculus voluit inter canentes olores, & in tanta cælestium nuptiarum festiua solatia conatus est inter lilia serpens latenter lubricus anguis irrepere. Pelagius enim etsi per præconem suum Cælestium propositis quæstionibus (vt vidimus anno superiori) hæresis venena spargeret; ipse tamen sub sanctitatis pallio adhuc latebat occultus: qui congratulaturus nouæ Christi sponsæ, quasi sponsale munus eidem exhibiturus, epistolam paræneticam, seu dixerimus potiùs librũ (ita enim nominat Augustinus) ad ipsam misit, quæ hactenus extat: sed cùm apud sanctos Hieronymum & Augustinum inter eorum opera edita reperiretur, à simpliciorib. eadem vel Hieronymi, vel Augustini credita est. verùm licèt corũ non esse, sed hæretici potiùs hominis scripto cognita fuerit: sub incerti tamen adhuc auctoris titulo in reiectaneam appendicem ad eorumdem Patrum opera relata, tamquam quisquiliæ & sordes, in angulo manet [d]: Cęterùm verè Pelagij esse, non solùm Pelagij errores in ea positi Pelagianis omnibus communes indicant, sed testificatione S. Augustini, immo & ipsius Pelagij, habetur expressum. Est autem epistolæ seu libri ad Demetriadem (vtroque nomine eam vocatam inuenimus) eiusmodi exordium: *Si summo ingenio, pariq; fretus scientia,* &c.

d *Apud S. Hieron. & Aug. tom. 2. in append. epist. 7. edit. Plantin.*

Quod autem proprium est hæreticorum, clandestinis, instar colubri, spiris irrepere; in eodem quem ad Demetriadem librum scripsit, suum tacuit nomen: sed voluit Deus, vt per aliam ab eo scriptam epistolam, tum suũ, tum & Iulianæ virginis matris nomen expresserit: id enim S. Augustinus in epistola ad ipsam Iulianam scripta docet, dum de eodem libro agit his verbis [e]: *In quo* (inquit) *quàm-uis nec ipsius, nec tuæ reuerentiæ nomen expresserit; tamen à matre virginis, vt ad eam scriberet, à se postulatum esse, commemorat. In quadã verò epistola sua idem Pelagius, vbi & nomen suum apertissimè ponit, nec nomen sacræ virginis tacet, dicit ad eã scripsisse; & eiusdem sui operis testimonio probare nititur, se gratiam Dei, quam vel tacere vel negare asseritur, apertissimè confiteri. Sed vtrùm ipse sit liber, in quo de spiritualibus diuitijs illa verba posuit, vel vtrùm ad vestram peruenerit sanctitatem, rescriptis vestris petimus nos dignemini facere certiores.* hæc ipse: cùm alioquí scriptum librum esse Pelagij, cùm confutat positas in eo blasphemas sentẽtias, in libris de Gratia Christi Augustinus sæpè affirmet, sicut fecit in dicta epistola ad Iulianam, in qua ponit verba Pelagij eadem atque refellit, vt inter alia cùm in libro illo hæc leguntur: *Scribimus enim, petere te sanctã matre eius, immo iubente.* quæ quidem verba magnoperè ipsius Augustini animum perculerunt, veriti, ne tũ mater tum filia Babylonis aureo calice potarentur. At nũ id verum esset (quod haud ita exploratum haberetur, cùm hæretici multa eiusmodi fingere consueuerint) id discedere ab eis ipse statuit Augustinus.

e *August. epist. 143.*

AVGVSTINVS INSVRGIT CONTRA SCRIPTA PELAGII.

XVIII. PELAGIVS CLANDESTINA INFVNDIT VENENA.

Sed esto, rogârit ac iusserit, vt ea ad Demetriadem scriberet, Iuliana Pelagium: haud tamen in suspicionem adducenda est hæresis Pelagianę. Quod enim hactenùs Pelagij nomen, vtpotè monachi, bene audisset etiam apud sanctos viros, & inter alios apud ipsum quoq; S. Paulinũ Nolanum Episcopum (vt suo loco superiùs diximus) haud crimine hæresis ipsa infamãda est Iuliana, si quid ab eo ad virginẽ scribi, litteris postulauit: nã de sacris filiæ nuptijs (vt vidimus) ad S. Augustinum quoque litteras dedit, & ad alios etiam (vt puto) magni nominis viros. Cæterùm ipse S. Augustinus vt hæc accepit, ne hausturn ex epistolæ illius lectione venenum mortem eisdem afferret, eueſtigiò parauit atque propinauit antidotum, scribens ad Iulianã, quæ ab ipsius Augustini ore pendebat, epistolam [f], quâ sparsas in illo Pelagij libro hæreses spongia tersit.

XIX.

f *August. epist. 143.*

Nec id sibi satis esse Augustinus existimauit, vnâ epistolâ confutasse Pelagij in eo libro conscriptas hæreses: sed addidit alia, multusq; fuit in his: nam libro posteà scripto aduersus Pelagiũ & Cælestiũ de Gratia Christi, eadẽ scripta sæpè refellit, vbi eiusdem epistolæ seu libri sæpè meminit. Demùm eò procaciæ ventum est, vt nec ipse Pelagius negârit illum esse suum, sed gloriaretur: nam ita de eo Augustinus [g]: *Sicut de gratia Dei sentit in eo libro, quem ad sacram virginem scripsit, cuius etiam commemorationem facit in litteris, quas Romam misit.* citabat ipsum suum librum Pelagius, his scilicèt verbis ab eodem Augustino [h] redditis: *Legant etiam* (inquit) *quam ad sacram Christi virginem Demetriadem in Oriente conscripsimus epistolam, & inuenient nos ita hominis laudare naturã, vt Dei semper gratiæ addamus auxilium.* Sed quàm perperã abuteretur ille nomine patriæ, plurib. docet. Hæc & alia perlegens Beda [i], absq; cõtrouersia epistolam illam ad Demetriadem, nouit Pelagij esse fœtum: sicut & intellexit S. Prosperi esse epistolam illam ad eamdem virginem Demetriadem, quæ hactenùs scripta in codicibus

XX. CONFVTATVR VBIQVE AB AVGVSTINO PELAG.

g *Augu. de Gratia Christi l. 1. c. 22.*

h *Eod. l. c. 37.*

i *Bed. in præf. in Cantic.*

epistolarum S. Ambrosij, ipsi tributa est S. Ambrosio, cujus est exordium [a]: *Cùm splendidissimæ sanctimoniæ tuæ propositum*, &c. quà quidem nihil aliud vir sanctissimus & fidei Catholicæ propugnator acerrimus conatus est, quàm Pelagij assertionibus aduersariam stabilire doctrinam, & cõfirmare solidam veritatem.

[a] *Apud Ambr. epist. 84.*

XXI.

Quod rursus ad Iulianam Demetriadis matrẽ spectat: quàm procul abfuerit ab omni hæresis suspicione, quâ videri poterat ex Pelagij litteris aspersa fuisse; ipsa his verbis ad Augustinum anteà scribens professa fuit [b]: *Nouerit* (inquit) *sacerdotium vestrum, longè me ac domunculam meam ab huiusmodi personis esse discretã: omnisq; familia nostra adeò Catholicam sequitur fidem, vt in nullam hæresim aliquando deuiauerit, nec vmquam lapsa sit, non dico in eas sectas quæ vix expiantur, sed nec in eas quæ paruos habere videntur errores.* hæc ipsa, planè significans caruisse penitùs domum suam hæresibus illis, quibus Dei ipsius labefactaretur natura atque potentia, vt Arianorum, Macedonianorum, & horum similiũ, vel Manichæorum, quorum comparatione reliquæ hæreses parui censeri viderentur erroris: licèt S. Augustin. ipsam posteà docuerit, haud fuisse Pelagij leues errores. Quę igitur hactenùs vnà cùm suis integra, puraq; ab omni hæresis vel leuissima tinctura vixerat, ab Augustino admonita, eodem candore reliquum vitæ tempus exegit.

[b] *Apud Aug. epist. 143.* IVLIANA FIDES SINCERA.

XXII.

Quod enim post hæc tempora plurimis annorum curriculis eadem Pelagiana hæresis cum eius sectatoribus, Patrum scriptis, sacrisque sæpè Concilijs tum in Oriente, tum in Occidente, Romæ atque Carthagine & in Palæstina celebratis, sub Innocentio & successoribus Vrbis Pontificibus fuerit ventilata, confutata, damnata, atque proscripta; neque posthac de eadem Iuliana sit aliqua querela: eãdem quâ anteà, semper perseuerâsse integritate, iure meritoq; censenda est: sicut & sancta Proba, quæ cùm hoc tempore esset in Africâ, eâ benè vsa occasione, ab eodem S. Augustino, quem sciret eximium in Ecclesia fulgere doctorem, de orando Deo ab ipso commentarium petijt, quem & consecuta est [c]: itemque ipsa Iuliana eumdem Augustinum interpellans, de bono viduitatis ab eo tractationem accepit. Id quidem post hęc tempora factum esse, quę in fine eiusdem commentarij idem S. Augustinus habet, declarant his verbis [d]: *Ordinatissimè quippe prouenit, vt matri vestræ iam grandæuæ de oratione epistolam scriberem; ad ipsam quippe maximè pertinet orando cõcertare pro vobis, quæ de se minùs est solicita quàm de vobis. & vt ad te potiùs quàm ad illã hoc de continentia viduali opusculum facerẽ; quia tibi superare adhuc restat, quod iam ætas illius superauit. Virgo autem sancta proles vestra si aliquid de sua professione desiderat, ex laboribus nostris habet grandem librum de sancta virginitate, quem legat.* hæc ad Iulianam Augustinus, quã & litteris Innocentij Papę magnoperè scias esse laudatam: quas ipsas eadem ex causa, quà S. Augustinus ad eam scripserat, esse datas intelligas, sunt huiusmodi, perbreues ipsæ quidem [e]:

[c] *Augustin. epist. 121.*

[d] *Aug. de bono viduitatis in fine.*

[e] *epist. Rom. Pontif. epist. 11.*

XXIII.

*Singulare membrum Ecclesiæ, tuæ religionis amplitudinem existere, & à nobis reuerentissimè coli, satis est omnibus manifestũ. In ipso enim apice nobilitatis multo nobiliorem Ecclesiæ deuotionem impendis, & magis lætæ Christi agnitione, præceptis eius obtemperas, & de fide potiùs exultas, quàm tanti generis flore iactaris. Summa virtutis est, vicisse gloriam carnis; & magnæ est Christi gratiæ, nobilitatem moribus superâsse, domina filia meritò illustris. Certa igitur & * ista huius vitæ (quæcumque sunt) spatia æternis diuinisq; officijs illustrare contende; vt qui insignem te præstitit, reddat sibi per sæcula clariorem.* hactenùs Innocentij Papæ ad Iulianam epistolã.

INNOCENTIVS PAPA SCRIBIT AD IVLIANAM. * existens.

XXIV.

Odoraris ne, lector, cur hanc Innocentius epistolam scripserit, ac percipis quo eiusdem argumentum tendat? intelligis in ea, tamquã in pharetra, absconditã sagittã, ad feriendum Pelagium? Quidnam virus ille in epistola ad Demetriadem, quod tãtoperè displicuit Augustino? accipe [f]: *Spiritales verò* (inquit) *diuitias nullas tibi, præter te, conferre potest. In his ergo iurè laudanda, in his meritò cæteris præferenda es, quæ nisi ex te & in te esse non possunt.* hæc Pelagius. in quem Augustinus: *Cernis nempe, quanta in his verbis sit cauenda pernicies. Nam vtique quod dictum est, Non possunt esse ista bona nisi in te: optimè & verissimè dictum est: iste planè cibus est. Quod verò ait, Nonnisi ex te: hoc omnino virus est, &c.* Innocentius igitur Romanus Pontifex, cùm sibi innotuisset vulgata illa Pelagij ad Demetriadem epistola: & ipse occurrit antidoto, & quàm mirâ arte compositum propinauit illud, cũ vno ductu calami, quid sentiendum esset, quid sanctè pieque Romana custodiret Ecclesia, verbis illis significauit: *Magnæ est Christi gratiæ, nobilitatem moribus superâsse, domina filia.* Vidisti verborum antithesim? & tantæ vocis tonitrum considerâsti, quò illam redditam cautiorẽ in pietatis officio contineret, & insilientem lupum sub ouina pelle conficeret? Sic igitur tum litteris Augustini & Prosperi, tum breui illâ Innocẽtij Papæ epistola factũ est, vt sancta familia ab irrepẽte clãculò hæresiarcha fuerit custodita, atq; in omnibus illæsa seruata. Inde etiã euenisse scias, vt scribens posteà S. Hieronymus ad eamdẽ virginem Demetriadẽ, illa de inhærendo doctrinæ Innocentij Papæ magnoperè inculcârit, quæ dicta sunt superiùs, hîc autem (quòd rerum exigat argumentum) vtiliter repetenda: *Illud* (inquit) *te pio charitatis affectu præmonendam puto, vt sancti Innocentij, qui Apostolicæ cathedræ & supradicti viri successor & filius est, teneas fidem, nec peregrinam (quámuis tibi prudens & callida videaris) doctrinam recipias*, &c.

[f] *Apud Aug. epist. 143.*

XXV.

Prætereà autem scripsit & idem Pelagius ad viduã quãdam, blanditijs eam atq; adulatione demulcẽs. ex qua epistola hæc S. Hieronymus recitat, atque subsannat [g]: *Fidem adulãs viduæ, non erubescis dicere, pietatẽ quæ nusquã reperitur in terra, & veritatem quæ vbiq́ue peregrina sit, in illa potissimùm commorari.* & paulò pòst: *Docere est hoc, an occidere? leuare de terra, an præcipitare de cælo? id mulierculæ tribuere, quod Angeli non audeant vsurpare? Si autem pietas, veritas, atque iustitia non inueniantur in terris nisi in vna muliere; vbi erunt iusti tui, quos absq; peccato in terris esse iactabas?* Quòd igitur hoc anno Pelagius, qui hactenùs per Cælestium, Scelestum dicendum potiùs, hæresim (vt vidimus) aggressus fuerat promulgare; iam quid sentiret, vulgatâ eâ ad Demetriadẽ epistolâ, penitùs innotuerit: inde accidit, vt sub anni huius Lucio Consule idem qui suprà S. Prosper in Chronico tradat, Pelagij hæresim hoc anno innotuisse, quã tamẽ in Cælestio scimus Carthagine fuisse damnatam. Reliqua autẽ de Pelagio dicemus anno sequenti, & alijs, vt ratio temporis exiget.

[g] *Hier. cont. Pelag. l. 3.*

PELAGII HÆRESIS HOC ANNO PENITVS PATEFACTA.

XXVI.

Hoc eodem anno Burgundiones partem Galliæ Rheno proximam obtinuisse, idem Prosper testatur in Chronico, nec nõ Cassiodorus. Hos olim à Valentiniano Imperatore solicitatos aduersus Scotos inuadentes Romanum Imperium anno Domini trecentesimo septuagesimo, sub Consulatu Valentiniani atque Valẽtis tertiùm, auctor est Ammianus [h]; qui ait, Burgundios i fuisse populos in Germania confines Alemannis, eosdemque inter se mutuò pro finibus certare consueuisse [k], gloriariq́ue solitos se sobolem Romanam, quemadmodùm Bataui & Edui se Romanorũ fratres dixere quâdam ostentatione barbaricâ. Quomodò verò sint dicti Burgundiones à Burgis, Orosium l cõsule, licèt dicta ab eo haud omnibus placeant. De ipsorum verò Burgundionum Christianitatis origine ac tempore Socrates [m] agit, atque Orosius; sed minimè inter se consentiunt; etenim quod ad tempus pertinet, alter sub Honorio, alter sub eius successore Valentiniano Augusto, eius nominis tertio, refert. sed præstat, meâ sententiâ, audire Orosium, qui Honorij Imp. res gestas cum prosequitur, de Burgundionibus iam ad Christi fidem conuersis meminit, vbi hęc ait de ijsdem iam in Gallijs sedem habentibus: *Prouidentiâ Dei, omnes Burgundiones Christiani modò facti, Catholicâ fide, nostris clericis quibus obedirent, receptis, blandè, mansuetè, innocenterq; viuunt, non quasi cum subiectis Gallis. sed verè cum fratribus Christianis.* hæc Orosius. Ex quibus intelligas, errore lapsum Socratẽ [n], qui eorũ ad Christi fidẽ conuersionẽ refert (vt vidimus) ad tẽpora Valentiniani Tertij Imperatoris, qui successit Honorio: nam ista scripsit Orosius (vt ipse testatur [o]) viuente adhuc Honorio, ante octo annos quàm Valentinianus imperaret, anno Domini quadringẽtesimo decimoseptimo: ꝙ ex eo perspicuè colligitur, dũ ibi in fine operis numerat ab origine mundi quinquies mille sexcentos decem & octo annos, & Christum natum tradit anno quinquemillesimo centesimo nonagesimo nono.

[h] *Ammiã. l. 28.*
[i] *Idẽ l. 18.*
[k] *Idẽ l. 28.*
[l] *Oros. l. 7. c. vlt.*
[m] *Socrat. l. 7. c. 32.*
[n] *Socrat. l. 7. c. 30.*
[o] *Oros. l. 7. c. vlt. & l. 1. c. 1.*

Quomodò

XXVII.

a *Socrat. l.7.c.30. De conversione Burgvndionvm.*

Quomodò verò contigerit Burgundionum ad Christianam religionem conuersio, ab ipso Socrate ita describitur a: *Rem planè memorabilem, eodem fermè tempore gestam, hoc loco commemorabo. Est gens quadam barbara, locum trans Rhenum fluuium incolens, quos vulgò Burgundiones vocant. Isti vitā à Republica gerēda motam perpetuò degūt, sunt autem fabri lignarij oēs, & ex ea arte mercedem, quâ sustentant vitam, acquirunt. Hunnorum gens crebrò in eorū fines inuasionē faciens, agros depopulata est, & complures illorū nō rarò trucidauit. Itaq; illi nō ad hominē vllum auxilij petendi causâ confugiūt; sed Dei alicuius potestati se totos permittere, in animos inducunt. At cùm mente complecterentur, Romanorum Deum illis qui eum metuunt & reuerentur, firmum afferre præsidium: omnes communi consensu ad credendum in Christum se contulerunt: atq; ad ciuitatem quandam Galliæ profecti, postulant ab Episcopo, vt Christianorum baptismo donentur. Is cùm illis septem dies præscripsisset ad ieiunandum, eosque in fide erudiisset, octauo die lauacro baptismatis tinxit, & cum pace dimisit. Illi verò animo fidenti contra tyrannos gradiuntur: nec spes eos fefellit. Quippe Vptaro Hunnorum Rege nocte, cùm se cibo nimio ingurgitâsset, medio disrupto, Burgundiones Hunnos duce carentes adorti, pauci cùm permultis (tria enim millia contra decem impetum faciunt) commisso prælio, victoriam consequuntur. Ex illo tempore gens ea Christianam religionem ardenti studio excoluit.* hactenùs Socrates. Cæterū bellicosissimos fuisse Burgundiones, & multitudine ac viribus præstâsse, tradit Ammianus b. Quod verò ad tempus huiusmodi ipsorum conuersionis ad fidem spectat: ante Anastasium Papam dicendum esset contigisse Burgundionum Christianitatem, si in omnibus legitima demonstrari posset quæ extat eius nomine epistola ad Episcopos Germaniæ & Burgundiæ.

b *Ammian. l. 28.*

XXVIII

Hoc eodem anno in Oriente Theodosius Imp. Eunomianos sæpè damnatos, nouo rescripto c exagitauit, simulque Anabaptistas vltimo supplicio afficiendos. Idemque aduersus Nouatianos illos, qui ab alijs Nouatianis diuisi schismate, Pascha alio modo quā Nouatiani reliqui, cū Ecclesia Catholica celebrandū susceptisset, ob idq; Protopaschitarum sibi nomē imposuerant, proscriptione & deportatione damnauit d. Porrò horum Nouatianorum inter se his temporibus conflictantiū schismatis Socrates e meminit, nosq; suo loco superiùs diximus, nimirū quòd ij Pascha alio modo celebrandū dicebāt, nempe in azymis: quorum auctor Sabbatius erat, à quo Sabbatiani ijdem sunt appellati. Accidit namque, vt hoc tempore (sicuti vidimus) Nouatiani ipsi à Cyrillo Alexandrino Episcopo, & ab Innocentio Romano Pontifice exagitarentur, pellerēturque ex ecclesijs, quas in hanc vsque diem tolerati in pace possederant. Sed & diuino quoque iudicio ijdē ostensi sunt esse repulsi, miraculo nempe illo, quod à S. Paulino describitur in carmine ad Cytherium, vbi agit de Martiniano naufrago, vecto naue Nouatiani hominis, cùm ipsa nauis absque aliqua maris tempestate soluta compagibus, ebibens vndam, deglutitur à mari, Nouatianis omnibus atque cæteris infidelibus, qui in ea erant, pereuntibus, Catholicis fidelibus tantummodò liberatis, & qui illis inhæserunt credentes: ita vt magno prodigio casus ipse omnes discreuerit, qui pij, quiúe impij essent, de his enim S. Paulinus hæc inter alia cecinit f:

c *l.7.ne sanct. baptis. iter. C. Theod. & Cod. Iust. eod. tit.*

d *l.6. ne sanct. baptis. iter. C. Theod.*

e *Socrat. l.7.c.9.*

Novatiani electi terra mariqve.

f *Paulin. ad Cyther. epist. 42.*

Et ecce varijs diuiduntur casibus
Ad mortem, & ad vitam dati.
Quod ne putaretur fortè permixtim bonis
Simul tributum, vel malis:
Constat periisse Christianum neminem,
Et interijsse perfidos.
Namque aut malignus corde Iudæus perit,
Reus aut superbi schismatis.
Quemcumque Christi recta signauit fides,
Hunc vita cognouit suum. &c. At de Nouatianis hactenùs.

IESV CHRISTI

Annus 414.

INNOCENTII PAP. Annus 13. HONORII 20. THEODOSII 7. IMPP.

I.

QVADRINGENTESIMVS decimusquartus Christi annus, Constantij & Constantis, patris & filij, Consulatu adscribitur Fastis: ob res enim in bello aduersus tyrannos & barbaros feliciter gestas, ijdem Consulatū promeruēre, nec non adsciri ab Honorio in collegas Imperij: sed hæc postea. Constantij verò virtus hoc anno in expellēdis è Gallia Gothis enituit. *Hoc enim anno, qui quartus à capta ab ijsdem Gothis Vrbe numeratur* (inquit Orosius g) *Constantius Comes apud Arelatum Galliæ vrbem consistens, magnâ rerū gerendarum industriâ Gothos Narbonâ expulit, atq; abire in Hispaniam coegit, interdicto præcipuè atq; intercluso omni cōmeatu nauium, & peregrinorum vsu commerciorum.* hæc Orosius, malè tamen numerans ab Vrbe condita annos mille centum sexagintaocto, cùm numerādus esset sexagesimus sextus: sicuti perperàm agit numerans sexagesimumquartum post millesimum centesimum, cùm ab Alarico capta est Vrbs; cùm sexagesimus secundus sit numerandus ab ipso, qui Christum natum habet anno ab Vrbe septingentesimo quinquagesimosecundo. Subdit autē idem Orosius hæc de Gothorum ipsorum Rege Athaulpho: *Cumq; eidē paci petendæ atq; offerendæ studiosissimè insisteret, apud Barcinonem Hispaniæ vrbem dolo suorū (vt fertur) occisus est.* sed id anno sequenti accidisse, Prosper affirmat, cuius corpus Barcinone sepultum eiusmodi fuit epitaphio honestatum h.

Gothi pellvntvr e galliis.

g *Oros. l.7. c.43.*

h *Apud Ambr. Moral. l.11. Chrō. Hisp.*

BELLIPOTENS VALIDA NATVS DE GENTE GOTHORVM
HIC CVM SEX NATIS REX ATAVLPHE IACES.
AVSVS ES HISPANAS PRIMVS DESCENDERE IN ORAS:
QVEM COMITABANTVR MILLIA MVLTA VIRVM.
GENS TVA TVNC NATOS ET TE INVIDIOSA PEREMIT:
QVEM POST AMPLEXA EST BARCINO MAGNA GEMENS.

quibus habes, non ipsum tantùm Regem Athaulphum, sed & sex eius filios tum à Gothis peremptos esse. Quod autem Romani in Gothos, quos pacis studiosos & auxiliarios habere cœperāt, copias mouerint, illa præcessisse causa videtur, quod Attalus ille tyrannus, qui ab eisdem Gothis Imperium deponere coactus est, hoc anno (vt idem Prosper ait) eorumdem Gothorum consilio tyrannidem resumit in Gallijs; sed anno sequēti relictus à Gothis, captus Constantio viuus traditus est.

II.

Honorivs exagitat donatistas.

Vt verò Gothi hoc anno expugnarentur atque fugarētur è Gallijs, tyrannusq; Attalus rediuiuus opprimeretur, Honorius Imp. præstitit: dū enim pro religione certans in Africa expugnat hæreticos, Romanus exercitus in Gallijs superat barbaros: vt planè visi sint beneficijs mutuò certâsse Deus optimus Max., & Honorius Imperator, iste hæreticos exagitando, ille barbaros atq; tyrannos debellando. Sed reddamus hic datū ab eodem Honorio aduersus Donatistas hoc anno rescriptū: cuius quidem sanciendi, atque accelerandi, recentē præbuēre causam ijdē diutissimè tolerati impij Donatistæ, quorum arte (vt vidimus) sanctissimus vir Marcellinus à Duce Romani exercitus anno superiori fuit occisus. Porrò cū putarēt vnà cū eius morte perijsse pariter Acta aduersus eos in publica Collatione cōfecta: ea perpetuò in suo robore conseruāda, idem Imp. hoc anno dato ob eam causam rescripto sanciuit i: recitauimus illud opportuniori occasione superiùs. Quod verò hoc eodem anno aduersus eosdem rescripsit, ita se habet k:

i *l.55. de hæret. C. Theod.*

k *l.53. de hæret. C. Theod.*

III.

Donatistas atque hæreticos, quos patientia clementiæ nostræ nūc vsque seruauit, competenti constituimus auctoritate percelli,

quatenùs

EPISCOPI ALII ECCLESIÆ MINISTRI DONATISTÆ QVIBVS POENIS MVLCTANDI.

quatenus euidenti præceptione se agnoscant, & intestabiles, & nullam potestatem alicuius hæreditatem ineundi habere, sed perpetuâ infamiâ à cœtibus honestis & à conuentu publico segregandos. Ea verò loca, in quibus dira superstitio nunc vsq; seruata est, Catholicæ venerabili Ecclesiæ socientur: ita vt Episcopi, presbyteri, omnesque Antistites eorum & ministri spoliati omnibus facultatibus, ad singulas quasq; insulas atque prouincias exulandi gratia dirigantur. Quisquis autem hos fugientes propositam vltionem, occultandi causa, susceperit; sciat & patrimonium suũ Fisci nostri compendijs adgregandum, & se pœnam, quæ his proposita est, subiturum. hæc aduersus Antistites eorum, reliquosque ministros: aduersus verò reliquas personas ista decreuit:

IV. LAICI DONATISTÆ QVIBVS POENIS MVLCTANDI.

Damna quoq; patrimonij, pœnasq; pecuniarias euidenter imponimus viris, mulieribus, personis singulis, & dignitatibus pro qualitate suî quæ debeant irrogari. Igitur Proconsulari, aut Vicariano, vel Comitiuæ primi ordinis quisquis fuerit honore succinctus, nisi ad obseruantiam Catholicam mentem propositumq; conuerterit, ducentas argenti libras cogetur exoluere Fisci nostri vtilitatibus adgregandas. At ne id solum putetur ad resecandam intentionem posse sufficere: quotiescumq; ad communionem talem accessisse fuerit confutatus, toties mulcta exigatur. Et si quinquies eumdem constiterit nec damnis ab errore reuocari: tunc ad nostrã clementiã referatur, vt de solida eius substantia ac de statu acerbius iudicemus,* &c. addit de pœna pecuniaria cæteris inferioris ordinis pro conditione cuiusque infligenda, deque seruis & colonis verberibus coërcendis. Datáque ponitur Rauennæ X. Kalend. Iulij, Constantio & Constãte Conss. Misit huius legis executorem in Africam Honorius Imperator Dulcitium Tribunum & Notarium (vt testatur Augustinus[a]) de quo paulò pòst dicturi sumus.

*computatus.

[a] *Aug. Retract. li. 2. cap. 9.*

V. SYNODVS DONATISTARVM.

Cùm autem huiusmodi Honorj Imperatoris rescriptum in Africa promulgatum fuisset: Donatistæ Episcopi, quid agendum sibi esset mutuò consulturi, quàm celerrimè conuentum congregant vicinorum Episcoporũ. Conuenerunt ad hanc ipsorum Synodum plusquam triginta Donatistarum Episcopi. Vbi apud eos tractatâ causâ, nullu aliud apparet ipsos firmâsse decretum, quã de non deserendis Ecclesijs, nec patiendo in insulas externasve regiones exules deportari; sed cum vis Præfectorum ingrueret (ô portentum) anteuertere debere eorum conatus voluntariâ morte: sic ratos, fore, vt vel si manus sibi violentas inferre contingeret, à suis coleretur vt martyres; vel Iudicũ commiseratione, talia ab eis fieri exhorrentium, sinerentur in suis ipsorum ecclesijs permanere, ista sunt quæ callidissimi illi in ipsorum Concilio statuêre. Hæc autẽ omnia ex Augustino perspicua fiunt, quem contingit eiusdem legis sæpiùs meminisse. nam quod ad eam pertinet partem rescripti, quâ Imperator eâdem prosequitur pœnâ qui eos occultarent, hæc ipse contra Gaudentium b: *Cùm vos hoc tẽpore talem persecutionem perpeti dixistis, qualis nunquam fuit, ád eũ vt loca desint, quo confugere atque vbi latere possitis.* hæc de vetita eorum occultatione.

[b] *Aug cõtr. Gaudentiũ l. 1. c. 37.*

VI. DONATISTÆ SE IPSOS NECANT.

De Concilio autem ab eis celebrato subdit mox ista: *Tamen Concilia facitis, ordinetis Episcopos, etiam in eorum locum qui suis ignibus perierunt, iterum tales qui suis ignibus perire parati sunt. In Concilium autem, tant á (vt putatis & iactatis) persecutionis tempore, amplius etiam quàm triginta conuenire potuistis, vbi & Petilianus fuit, qui persecutionis tempore nec duodecim cõuenire potuisse clamabat.* De vno autem Donatistarum Episcopo, Donato nomine, sese, ne duceretur in exilium, occidere sæpè tentante, meminit idem Augustinus in epistola ad ipsum data, vt ab huiusmodi furore impium reuocaret. nam ait c: *Si posses videre dolorem cordis mei, & solicitudinẽ pro salute tua fortasis misereris animæ tuæ, placens Deo in audiẽdo verbo.* & paulo pòst: *Quid enim volumus, nisi te comprehendi, & præsentari, & seruari, ne pereas? Quod autem in corpore læsus es: ipse tibi feci sti, qui iumento tibi mox admoto vti noluisti, & te in terram grauiter collisisti.* & pòst multa: *Modò quòd te in puteũ, vt morereris, misisti, vtique liberâ voluntate feci sti. Sed quã crudeles essent serui Dei, si huic malæ tuæ voluntati te permitterent, & non de illa morte liberarent? Quis eos non meritò culparet? quis non impios rectè iudicaret? Et tamen tu te volens in aquam misisti, vt morereris: illi te nolentem de aqua leuauerunt, ne morereris,* &c. contigisse quidem hæc his temporibus, ipse Augustinus eâdem epistolâ haud obscurè significat, dum hæc post Collationem illam magnam euenisse declarat, & post editas leges aduersus ipsos, quibus ij teneri, & ad exilium duci iuberentur. Fuisse alios ex ipsis Episcopos, qui se ignibus tradidêre, quæ ex eodem Augustino aduersus Petilianũ sunt dicta, declarãt, cũ ait, suffectos ab eis alios Episcopos in locum eorum qui se in ignem conijcientes periêre.

[c] *Auguſt. epiſt. 204.*

INSANIA DONATI EPISCOPI DONATISTÆ.

VII.

Cùm autem frequentia essent eiusmodi infausta Donatistarum funera; hæc omnia in inuidiam Catholicorũ redundabant, perinde ac si ipsi eos in mortem adigerent. aduersus verò hæc sic ipse item Augustinus contra Gaudentium d: *Mitiora* (inquit) *in vos constituit Imperator propter mã-suetudinem Christianam: exilium vobis voluit inferre, non mortẽ. Sed vos homines docti considerãtes quid debeatur merito, & quid minùs sit in supplicio, nõ de iudicio illius, sed de vestro additis mortem.* Rursum verò de ijsdem hæc ad Bonifacium Comitem e: *Qui autem* (inquit) *nesciunt consuetudinem illorum, putãt eos modò se ipsos occidere, quando ab eorum insanissima dominatione per occasionem legum istarum, quæ pro vnitate sunt constitutæ, tanti populi liberantur. Qui autem sciunt & ante ipsas leges quid facere soleant, non eorum mirantur mortes, sed recordantur mores,* &c. Quod verò spectat ad pecuniariam pœnã ex eodem rescripto laicis inflictã: sic illa exigebatur, vt tamen eisdem reddenda seruaretur, redderetur q́ue, si ad Catholicam Ecclesiam redire vellent. hinc idem Augustinus hęc ait aduersus Gaudentium f: *Verum de his pecuniarijs laboribus facilior causa est. Ecce quotidiè, si quis ad nos transitum facit, cùm etiam illi quorum erant, ad pacem Catholicam transeũt, reddimus pecuniam, vestem fructus, vasa, rura, tecta vestrorũ.* hæc Augustinus.

[d] *Aug. cõtr. Gaudent. l. 1. c. 19.*

MANSVETVDO CHRISTIANORVM CVM HÆRETICIS.

[e] *Aug. epi. 50.*

[f] *Aug. cõt. Gaudent. l. 1. c. 38.*

VIII.

Quid autem eodem tempore transactum sit inter Gaudentium Donatistarum Episcopum & Dulcitium Tribunum & Notarium missum in Africam ab Imperatore Executorem eiusdem aduersus Donatistas rescripti, S. Augustinus declarat his verbis g: *Per idem tempus Dulcitius Tribunus & Notarius hic erat in Africa Executor Imperialium iussionum contra Donatistas datarum. Qui cũ dedisset litteras ad Gaudentium Thamugadensem Donatistarum Episcopum, vnum illorum septem, quos in nostra Collatione auctores suæ defensionis elegerant, exhortans eum ad vnitatem Catholicam, & dissuadens incendium, quo se ac suos cum ipsa in qua erat ecclesia, consumere minabatur; addens etiam si se iustos putarent, fugerent potiùs secundùm præceptum Domini Christi, quàm ne fandis se ignibus concremarent. Ille rescripsit epistolas duas; vnam breuem, festinante (vt asseruit) perlatore; aliam prolixam, qua si plenius diligentiusq; respondens: has mihi si prà memoratus Tribunus existimauit mittendas, vt eas potiùs ipse refellerem: quas ambas vno libro redargui.* Extant ipsę ambæ epistolæ ab eodem Augustino eidem suo aduersario libro intextæ. Si legeris, miraberis insanire hominẽ de mente cõcepta inani martyrij gloria ex nece voluntaria cóparati. Addidit aũt Augustinus etiam secundũ librũ aduersus eiusdem Gaudentij responsionem.

[g] *Aug. Retract. l. 2. cap. 59.*

GAVDENTIVS DONATISTA PARATVS SE CVM SVIS INCENDERE.

IX. DVLCITIVS CONSVLIT AVGVSTINVM.

Anceps verò Dulcitius, cui executio dati in Donatistas rescripti mandata fuerat, territus volũtarijs mortibus Donatistarum; quid sibi agendum esset, litteris consuluit Augustinum eodem tempore, quo aduersus Gaudentium vt scriberet, eum rogâsset. Quid autem ad ipsum hæc rogantẽ responderit, epistolâ ad eumdem Dulcitium scriptâ, suo ipsius exordio, declarat his verbis h: *Non debui contemnere petitionem tuam, quâ desideraſti à me institui, quemadmodùm te oportet hæreticis respondere, quorũ salus in Domini misericordiæ instantia quoque tuæ strenuitatis inquiritur. Quámuis enim ingentes eorum multitudines (vnde plurimum gratulamur) quid sibi beneficij conferatur, intelligunt; quidam tamen eorum & Deo & hominibus miserabili instinctu furoris ingrati, nisi suis cædibus nos vastare non possunt. Suo nos exitio terrere se credunt; aut lætitiam suam quærentes de mortibus nostris, aut tristitiam nostram de mortibus suis. Sed non debet tot tantorumq; populorum salutem furiosus error hominum impedire paucorum. Quid eis vélimus, non solum Deus & prudentes homines, verùm etiam ipsi, cũ sint nobis inimicissimi, sentiunt: cũ enim suâ pernicie terrendos putant, non dubitant nos timere ne pereant. Sed quid faciamus, videntes quòd multi adiuuante Domino per occasionem vestram,*

[h] *Aug. epi. 61.*

QVID AD DVLCITIVM AVGVSTINVS.

viam pacis inueniant? Numquid prohibere nos possumus, vel debemus ab hac vnitatis instantia, dum metuimus ne quidam durissimi & in se ipsos crudelissimi, non nostrâ, sed propriâ volûtate se perdant? & paulò pòst: Proculdubiò melius incomparabili numerositate plurimis ab illa pestifera diuisione & dispersione redintegratis atque collectis quidam suis ignibus pereant, quàm pariter vniuersi sempiternis ignibus gehennarũ merito sacrilegæ dissensionis ardebunt, &c. hæc Augustinus, qui eumdem admonet, leuiterque obiurgat, quod ad Gaudentium Donatistam scribens, honorificis verbis nimis egisset cũ hæretico. Sed quid post hæc? Equidem apparet mitiùs cùm eis esse transactum, quòd non omnes Donatistarum Episcopi solum vertere iussi sunt: plures enim eorũ in Africa remansisse, quæ inferiùs dicenda erũt demonstrabũt. At de his modò satis. Sanè quidem quod ad Dulcitiũ pertinet; virũ ipsum fuisse disertum, intelligere potes ex libro ad eum scripto de octo quæstionibus, vbi idem Augustinus meminit se ante ea tempora scripsisse Enchiridion ad Laurentium.

X. HÆRESES ILLATÆ IN HISPANIAS A DVOBVS AVITIS.

Hoc eodem anno contigit Pauli Orosij legatio ex Eutropio & Paulo in Hispania Episcopis ad S. Augustinũ in Africâ. Huius autem decernendæ legationis in causa fuêre hæreses, quæ tunc temporis dirè Hispanias infestabant. nam præter Priscillianistarum errores, quos singulos idem Orosius in libello consultationis Augustino oblato enumerat; nouas addit hæreses nuper inuentas, ex Origene & Victorino prognatas, allatas verò in Hispanias à duobus Auitis Hierosolymis atq; Româ profectis. Extat ipse Orosij consultationis libellus ad S. Augustinum, in quo post recensitos dictos Priscillianistarum errores Hispaniæ Ecclesias labefactantes, hæc subdit [a]: *Tunc duo ciues mei Auitus, & alius Auitus, cùm iam tam turpem confusionem & per se ipsam veritas sola nudaret, peregrina petierũt: nam vnus Hierosolymam, alius Romam profectus est. Reuersi, vnus retulit Origenem, alius Victorinum: ex his duobus alter alteri cessit; Priscillianum tamen ambo damnarunt. Victorinum parum nouimus, quia adhuc penè ante editiones suas Victorini sectator cessit Origeni. Cœperunt ergo ex Origene magnifica plura proponi, quæ ex modica occasione veritas ipsa præcederet. Didicimus enim de Trinitate doctrinam satis sanam; omnia quæ facta essent, à Deo facta esse, & omnia bona valde, & facta de nihilo: tunc deinde Scripturarum solutiones satis sobrias. Omnia hæc statim à sapientibus fideli pristinorum expurgatione susceptа sunt. Remansit sola offensa de Nihilo. Credere enim persuasum erat, esse animam; non tamen persuaderi poterat, factam esse de nihilo: argumentantes, quia voluntas de nihilo esse non posset. Hoc penè vsq; ad nunc manet. Isti verò Auiti duo, & cum his S. Basilius Græcus, qui hæc, beatissime, docebãt, quædam ex libris ipsius Origenis non recta, vt nunc perintelligunt, tradiderunt*, &c. recensèt enim Origenis errores ex eius Periarchon redditos, & alios superadditos: nimirùm antequàm Verbum carnem assumeret, omnium ordinum Angelorum sumpsisse formam, cùm in cælo singulis prædicaret.

[a] Apud Augu. ante 4 libr. aduers. Priscilliã.

XI.

Quisnam nominatus superiùs Victorinus fuerit, quisve Græcus iste Basilius, qui in Hispaniam veniens Origenis hæreses cum Auitis ambobus docere cœpit, nobis hactenùs incompertum est. De altero autem Auitorum ex S. Hieronymi litteris illud innotescit [b]: ipsum expetijsse à S. Hieronymo, vt Origenis Periarchon ab ipso purè translatum ad se mitteret: quod perlibenter Hieronymus fecisse demonstrat in epistola ad eum scripta, quâ etiam illud addidit, vt moneret eum, quos cauere deberet Origenis errores. & in fine eiusmodi contestationem adiecit: *Quisquis igitur hos voluerit legere libros* (nempe Origenis Periarchon) *& calceatis pedibus ad terrã repromissionis pergere, nec vbi à serpentibus mordeatur, & arcuato scorpij vulnere verberetur, legat prius hunc librum* (nempe ipsam epistolam ad Auitum datam, quâ erroribus Origenis præfixit antidotum) *& antequàm ingrediatur viam, quæ sibi cauẽda sint, nouerit.* hæc S. Hieronymus. Quonam autem tempore ista ad Auitum scripserit, colligi potest ex eiusdem epistolæ exordio, cùm ait: *Ante annos circiter decem sanctus vir Pammachius ad me cuiusdam schedulas misit, quæ Origenis Periarchon interpretata volumina continerent*, &c. Cùm igitur decennium interlapsum dicat ab eo tẽpore, quo Pammachius ab ipso Hieronymo petijt sincerà reddi fide Latinæ linguæ quæ Græcè Periarchon inscripserat Origenes (quod factum esse superiùs diximus anno Domini trecentesimo nonagesimonono) affirmare opus est, dictam ad Auitum epistolam datam esse ante quinquennium, nimirùm à Christo nato quadringentesimonono. Intelligis ex his, lector, quanto periculo libri legantur hæreses continentes; cùm non satis sit ad cauendũ venenum, antidotum prægustâsse. Etenim Auitus quamuis vnà cum Origenis Periarchon accepisset ex Hieronymi epistola securum remedium; tamen euomuit pharmacum, & potatum venenum visceribus inclusum retinuit ad suî certum miser interitum.

[b] Hier. epist. 59. AVITVS PROMVLGATOR HÆRESIS ORIGENIS

Quod autem ad S. Augustinum pertinet: non defuit officio, sed accepto ab Orosio consultationis libello breuissimè quidem, at planè disertissimè aduersus Priscilliani atque Origenis errores magnâ fiducia disputauit, edito commentario ad eumdem Orosium (vt inscriptio præsefert) aduersus Priscillianistas & Origenistas. Extat eodem quoque argumento, nempe contra Priscillianam hæresim, eiusdem Augustini epistola ad Ceretium [c]. Meminit & ipse sanctus Augustinus dictæ nuper lucubrationis aduersus Priscillianistas; deque ipso Orosio ad Euodium scribens Episcopum Vzalensem, qui hoc tempore in Africa claruit, hæc habet [d]: *Occasionem quippe cuiusdam sanctissimi & studiosissimi iuuenis presbyteri Orosij, qui ad nos ab vltima Hispania, id est ab Oceani littore, solò sanctarum Scripturarum ardore inflammatus aduenit, amittere nolui: cui vt ad illum quoque pergeret* (nempe Hierosolymam ad S. Hieronymum) *persuasi. Huic etiam ipsi Orosio ad quædam interrogata, quæ illum de Priscillianistarum hæresi & Origenis quibusdam opinionibus, quas non recipit Ecclesia, permouebant, vno libro non grandi, quantâ potui breuitate & perspicuitate, respondi*, &c. addit de libris à se tunc scriptis aduersus Pelagianos, & alijs lucubrationibus antea editis.

[c] Augustin. contra 2. c. 60.

[d] Augustin. epist. 102.

XII. AVGVSTINVS CONTRA PRISCILLIANIET ORIGENIS HÆRESES PVGNAT.

XIII.

Quòd verò ad Priscillianistas spectat: illud non omittendum, S. Augustinum repressisse Catholicos illos homines, qui ad inquirendos Priscillianistas mendaciorũ atque periuriorum inuolucris delitescentes, dicebant artè contrariâ arte deludendâ esse; atque ob eam causam, ne magno fidei detrimento ijdem Priscillianistę occulti manerẽt, licere mendacijs mendacia prodere, nempe mẽtiri se quoque esse Priscillianistas; vt qui verè essent Priscillianistæ, detegerẽt, sicq; ab huiusmodi prauis fructibus expurgare possent Ecclesiã. Hæc verò cùm S. Augustinus accepisset, execratus est facinus, quòd Christiano homini nec in leuibus mentiri liceat: quamobrem aduersus ea asserentes ad Consentium librum scripsit contra mendacium [e]:

[e] Augustin. tract. 2. c. 60.

XIV. OROSII HISTORIA.

Permansit autem hoc anno Orosius apud S. Augustinũ cupiditate discendi, sequenti verò (vt suo loco dicemus) nauigauit Hierosolymam. Porrò eidem Orosio ipse S. Augustinus iniunxit opus, vt historiam scriberet aduersus Paganos; quod ille officiosissimè præstitit, vt eiusdem Orosij præfatio libris affixa docet. de quo ista Gennadius [f]: *Hic est Orosius, qui ab Augustino pro discenda animæ ratione ad Hieronymum missus, rediens reliquias B. Stephani primi martyris tunc nuper inuentas primus intulit Occidenti. Claruit extremo penè Honorij Imp. tempore.* Quando autem Orosius absoluerit opus, quod, rogante S. Augustino, elaborandum susceperat, ipse his verbis in fine declarat, vbi ait [g]: *Explicui, adiuuante Christo, secundum tuum præceptum, beatissime pater Augustine, ab initio mundi vsque in præsentem diem, hoc est, per annos quinque mille sexcentos decem & octo*, &c. hic est annus Domini secundùm initam ab eo numeri rationem quadringentesimus decimus septimus.

[f] Gennad. de Vir. illust. c. 39.

[g] Oros. l. 7 c. ap. vlt.

XV. QVÆSTIONEM DE ANIMARVM ORIGINE HIERONYMO SOLVENDAM MITTIT AVGVSTINVS.

Habebat præ manibus hoc tempore S. Augustinus (vt ipse in dicta ad Euodium [h] epistola tradit) libros de Ciuitate Dei, & ex eis quinque absoluerat, necnon de Trinitate commentarios, longo tempore (vt ait) elaboratos: sed & se absoluisse ait expositiones in tres psalmos, sexagesimum septimum, septuagesimum primũ, & septuagesimum septimum. Insuper in fine eiusdẽ epistolæ ad Euodiũ habet, se mittere Orosiũ ad S. Hieronymũ, rogaturũ de origine animarũ quæ ipsius ea de re esset firma sententia: occasione enim quæstionum, quæ per eius libellum ad Augustinum

[h] Augustin. epist. 102.

de hære-

de hæresibus Priscilliani & erroribus Origenis refricata sunt; cùm quid de eo sentiret, vt in re magni momenti, ipse Augustinus suam sententiam suspendisset (quod profitetur in fine libri ad eundem Orosium aduersus Priscillianum & Origenem conscripti) Hieronymo refudit tantæ quæstionis sententiam, quem & Marcellinus anteà (vt vidimus) eâdem interrogatione pulsauerat. Vide planè & admirare tanti Patris modestiam in non definiendo quæstione qua tanti ponderis videretur, & eius animi demissionem atque candorem cum obseruantia erga S. Hieronymum, vt nec vel leuis pulueris offensionis in eius corde resederit penitùs ex præteritis multorum annorum dissensionibus.

XVI. EX ERRORIBVS ORIGENIS PVLLVLANTES RAMI.

Sed quid post hæc acciderit illud quidem, vt cùm prominens pessimæ plantæ truncus, ex Origenis Periarchô productus, scriptis sanctorum Patrum & decretis sacrorum Conciliorum (vt vidimus) succisus esset; pullulauerint tamen ex eo hinc inde virgulta, S. Augustini falce posteà succidenda. Etenim quòd ait Orosius in dicto consultationis libello, ex Origene de damnatorum ad æternum ignem saluatione post aliquam purgationem, deq; etiam ipsius diaboli restitutione per Auitos in Hispania prædicatis: licèt in his quæ ad saluationem dæmonum spectant, minimè assensum fuisset: apparet quidem, quòd quæ de damnatis venia impertienda dicta essent, haud reiecta fuere, sed accepta à pluribus, ita tamen, vt pro diuersitate animi cuiusq; sententiæ, diuersæ fuerint eorundem assertiones, quas omnes recitauit atq; confutauit idem posteà Augustinus, qui post primâ [a] reiectâ eorum sententiam, qui crederent damnatos fore omnino saluandos, ista subdit [b]: *Sunt etiam, quales in collocationibus nostris ipse sum expertus, qui cùm venerari videantur Scripturas sanctas, moribus improbandi sunt; & agendo causam suam, multò maiorem quàm isti misericordiam Deo tribuunt erga humanum genus. Dicunt enim de malis & infidelibus hominibus diuinitùs quidem verum prædictum esse, quòd digni sunt pœnâ: sed cùm ad iudicium ventum fuerit, misericordiam esse superaturam. Donabit enim eos (inquiunt) misericors Deus precibus & intercessionibus sanctorum suorum.* cùm in die Iudicij pro illis rogaturi sint Deum. & post multa recensita quæ illi dicerent, vt hæc probarent, subdit [d] alia ab alijs iactari solita, his verbis:

Item sunt alij, ab æterno supplicio liberationem, nec ipsis saltem omnibus hominibus promittentes, sed tantummodò Christi baptismate ablutis, qui participes fiunt corporis eius, quomodolibet vixerint, in quacumq; hæresi vel impietate fuerint; propter illud quod ait Iesus [d]: *Hic est panis qui de cœlo descendit, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur,* &c. addit ad hæc & de aliâ horum classe: *Item sunt qui hoc nec omnibus habentibus baptismatis Christi & eius corporis sacramentum, sed solis Catholicis, quamuis malè viuentibus pollicentur; quia non solo sacramento, sed re ipsâ manducauerunt corpus Christi, in ipso eius corpore constituti.* rursus & de alijs addit [e]: *Sunt autem qui propter id quod scriptum est* [f]: *Qui perseuerauerit vsq; ad finem, hic saluus erit: nonnisi in Ecclesia Catholica perseuerantibus, quámuis in ea malè viuentibus, hoc promittunt.* atque demùm [g]: *Comperi etiam quosdam putare eos tantummodò arsuros illius æternitate supplicij, qui propeccatis suis facere dignas eleemosynas negligunt, iuxta illud Apostoli Iacobi* [h]: *Iudicium autem sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam. Qui ergo fecerit (inquiunt) quámuis mores in melius non mutauerit, sed inter ipsas suas eleemosynas nefariè ac nequiter vixerit, iudicium illi cum misericordia futurum est, vt aut nulla damnatione plectatur, aut post aliquod tempus, siue parum, siue prolixum, ab illa damnatione liberetur.* Hi sunt qui his temporibus ex scissio vtero Origenianæ viperæ progressi sunt colubri, quos omnes S. Augustin. verbi Dei virtute confecit, aduersus eosdem accuratè differens in libris de Ciuitate Dei [i], quos (vt diximus) his diebus ipse scribebat.

[a] *Aug. de Ciu. Dei l. 21. c. 17.*
[b] *Aug. ibi c. 18.*
[c] *Aug. ibi c. 19.*
[d] *Ioan. 6.*
[e] *Aug. de Ciu. Dei l. 21. c. 21.*
[f] *Matt. 24.*
[g] *Aug. ibi*
[h] *Iacob. 2.*
[i] *Aug. de Ciu. Dei l. 21. c. 23. 24. 25. 26. 27.*

XVII. DE SALVATIONE DAMNATORVM ERRORES.

XVIII. TIMASIVS ET IACOBVS DISCIPVLI PELAGII REDDITI CATHOLICI.

Hoc eodem tempore idem S. Augustinus (vt ipse testatur in eadem dicta superiùs epistola ad Euodium [k]) aduersus Pelagianos edidit commentarium illum, cuius est titulus, De Natura & gratia, ad Timasium & Iacobum, quos ex Pelagij discipulis reddidit Catholicæ Ecclesiæ filios. At quomodò hæc se habuerint, ex eiusdem Augustini scriptis dicendum erit. Ac primùm quid de eo commentario in dicta ad Euodium epistola dicat, cùm de Orosio & alijs huius anni scriptis recensitis mentionem habuit: *Scripsi* (inquit) *etiam grandem quendam librum aduersus Pelagij hæresim, cogentibus nonnullis fratribus, quibus contra gratiam Christi opinionem perniciosissimam ille persuaserat.* ex his namque fuisse Timasium & Iacobum, idem Augustinus in epistola ad Innocentium [l] Romanum Pontificem tradit, vbi ait: *Misimus reuerentiæ tuæ librum, quem dederunt quidam religiosi & honesti adolescentes, serui Dei, quorum etiam nomina non tacemus; nam Timasius & Iacobus vocantur: qui (sicut audiuimus, & iam nosse dignaris) ipsius Pelagij exhortatione spem quam habebant in sæculo, reliquerunt, & nunc contmenter Deo seruiunt. Qui cùm eodem errore tandem aliquando per qualemcumq; operam nostram, Domino inspirante, caruissent, protulerunt eundem librum, Pelagij esse dicentes: & vt ei responderetur, impendio rogauerunt. Factum est. Ad eosdem rescripta est ipsa responsio. Agetes gratias rescripserunt. Vtrumq; misimus, & cui responsum est, & quod responsum est.* hęc ad Innocentium. De eodem quoque commentario inter alios libros intellexisse putamus Hieronymum ad finem commentarij contra Pelagianos, dum de S. Augustini scriptis aduersus eosdem, post alios nominatim recensitos, hæc habet [m]: *Alios quoque specialiter tuo nomini* (nempe contra Pelagianos expresè) *cudere dicitur.* Meminit eiusdem quoque commentarij idem Augustinus in epistola ad Ioannem, vbi de amborum illorum Pelagij discipulorum Timasij atque Iacobi conuersione agit: misitque vnà cum epistola dictum Pelagij librum cum responsione & confutatione ad eosdem. Perlibenter enim eiusmodi scriptionem suam idem S. Augustinus euulgandam curauit: nâm eam tum Romam, tum Hierosolymam misit: quod ijsdem in locis idem Pelagius mentitâ larua se Catholicum exhibuerat, effugiens eo modo Ecclesiæ, quam vt hæresiarcha commerebatur, sententiam anathematis. At de his modò satis: sequenti autem anno pro temporis ratione de eodem Pelagio prolixior erit prosequenda narratio.

[k] *Aug. epist. 102.*
[l] *Augustin. epist. 95.*
[m] *Hier. cont. Pelag. l. 3. in fin.*

XIX. SYNODVS IN MACEDONIA.

Hoc eodem anno collecta est prouincialis Synodus in Macedonia, ex qua pro confirmatione rerum gestarum missa est legatio ad Innocentium Papam per Vitalem archidiaconum. Constant quidem hæc ex litteris eiusdem Romani Pontificis ad eos redditis [n], quibus ipse eos nonnihil reprehendit, & ab eis haud rectè facta rescidit: in cuius exordio ista habet: *Aduerti, fedi Apostolicæ, ad quam relatio quasi ad caput Ecclesiarum missa currebat, fieri iniuriam, cuius adhuc in ambiguum sententia duceretur. Vnde de quibus iamdudum scripsisse me memini, nunc iterare formam argumentis euidentibus relationis vestræ geminata percontatio compellit,* &c. Vides ex his, quanta effulgeret in sede Apostolica cum auctoritate maiestas, vt loco iniuriæ duceretur, si oporteret eadem semel impertita iterare mandata.

[n] *Innocent. epist. 27.*

XX. TRANSLATIO RELIQVIARVM.

Hoc item anno, qui Cyrilli Episcopi Alexandrini sedis secundus inchoatus numeratur, die vigesimaoctauâ Iulij ab eodem facta est translatio partis reliquiarum sanctorum martyrum, nempe S. Marci Euangelistæ, Cyri atque Ioannis, in Canopum, vbi iam sedes vigebat idololatriæ. Licèt enim destructum fuisset quod illic famosissimum erat idoli fanum, & à Theophilo ecclesia supererecta: dæmones tamen adhuc ibidem permansisse, infestatio ipsorum satis significabat. Cessauit autem, penitusque extinctus est eorum conatus & vis euanuit, vbi eædem sunt translatæ reliquiæ; quibus illi victi, sedes antiquas prorsus relinquere coacti sunt. Hæc habentur satis aperta ex Actis eorundem sanctorum martyrum Cyri atque Ioannis, in posteriore Concilio Nicæno cognitis, & à S. Ioanne Damasceno & alijs comprobatis.

IESV CHRISTI
Annus 415.

INNOCENTII PAP. Annus 14. HONORII 21. THEODOSII 8. IMPP.

CHRISTI annus quadringentesimus decimusquintus, duobus Augustis, Honorio decimùm & Theodosio sexiùm Consulibus, feliciter illuxit Ecclesiæ: quo magnus ille protomartyr Stephanus rursus in miraculis rediuiuus

I. INVENTIO RELIQVIARVM S. STEPHANI PROTOMARTYRIS.

apparuit,

apparuit, faciens signa atque prodigia magna in populo, cùm eius venerandum corpus (quod olim magno planctu humatum fuit) diuinitùs factâ reuelatione detectum, inuentum, atque translatum est. Quod autem in primis ad tempus spectat: irrepsisse mendum in Bedam [a], & errâsse alios eũ secutos, apparet, dũ anno septimo Honorij Imp. id factum, apud eosdem legitur: cùm extent eiusdem inuentionis Acta à Luciano presbytero scripta, in quibus expressè ponuntur dies & Consules, quibus id accidisse hoc ipso anno, apertissimè declaratur; quod & Marcellinus in Chronico absque aliqua dubitatione confirmat. Ex quibus etiam corrigendus est Niceta philosophus [b], qui eamdem inuentionem refert ad tempora Constantini.

[a] Bed. l. de sex ætat. Sigebert. & alij.

[b] Nicet. de martyrio & inuent. S. Stephani.

II. His itaque de tempore cognitis; de Luciani epistolæ, quâ cuncta narrantur, fide agendũ est. Adstipulantur quidem ipsi ex Græcis ijdẽ qui suprà Marcellinus [c], Nicephorus [d], & alij recentiores auctores, Latinorum verò plurimi, sed qui instar omnium est, Gennadius [e], cùm hæc suâ ætate facta potuerit certiùs cognouisse, qui ita de ipso: *Lucianus presbyter, vir sanctus, cui reuelauit Deus temporibus Honorij & Theodosij Aug. locum sepulchri & reliquiarum corporis S. Stephani martyris primi, scripsit ipsam reuelationem ad omniũ Ecclesiarum personas Græco sermone.* hæc ipse. subdit autem hæc de eius in Latinum translatione facta per Auitũ, & in Hispaniam missa [f]: *Auitus presbyter, homo Hispanus genere, ante relatam Luciani presbyteri scripturam in Latinum transtulit sermonem, & additâ epistolâ suâ, per Orosium Occidentalibus edidit.* Quinam fuerit Auitus iste, num alter duorum qui malè audit in epistola Orosij ad Augustinum, quem vt hæreticũ Origenistam Orosius ipse vitasset omnino, haud penitùs dixerim. Rem gestam aggressuri, ab ipsius Auiti epistola ad Balchonium Bracharensem Episcopum sumamus exordium, à quo Latinis & Occidentalibus omnibus Luciani scriptio illa impertita est, digna quidem huius cõtextu historiæ, quod & ex ipsa quoque huiusce temporis statu Hispaniæ afflictatæ à barbaris referetur.

[c] Marcellin. in Chron.

[d] Nicephor. l. 14. c. 9.

[e] Gennad. de Vir. illust. c. 46.

[f] Gennad. de Vir. illust. c. 47.

III. AVITI EPISTOLA AD BALCHONIVM.

Beatissimo, dilectissimoq; semper in Domino Papæ Balchonio, atq; vniuerso clero & plebi Ecclesiæ Bracharensis, Auitus presbyter salutem in Domino æternam.

Memores mei esse vos cupio & deprecor; sicut & ego, in quantum valeo, memoriã vestri habere non cesso, tribulationibus vestris meo dolore compatiens, & pro dissidio patriæ nostræ in locis sanctis incessabiles lacrymas fundens, vt aut vobis Dominus restituat libertatem, quos admonere voluit, aut illis tribuat mansuetudinem, quos prævalere permisit. Et ego quidem, beatissimi fratres (teste Domino nostro Iesu Christo loquor) frequenter volui venire ad vos, vt vobiscum vel mala tolerarem, vel bonis fruerer: sed impeditum est desideriũ meum per totas iã Hispanias hoste diffuso. Veritus enim sum: ne & sancta loca relinquẽs, & ad vos fortè non perueniens, vbicumq; interceptus, irrationabilis audaciæ pœnas luerẽ. Sed quoniam misericors Deus, meo voto, vestroq; merito procurante, dignatus est indulgentiæ suæ gratiam, primùm vt dilectissimus filius & compresbyter meus Orosius vsque ad has partes ab Africanis Episcopis mitteretur, cuius mihi charitas & consolatio vestrũm omnium præsentiam reddidit. Deinde vt in diebus ipsis, quibus iam ipse reditum incredibili desiderio parabat, beatus & verè sanctus, corona gloriæ nostræ in Christo Iesu primus martyr Stephanus se releuare & manifestare signis & virtutibus euidentissimè sequentibus dignaretur: quem ego tantarum rerum ordinatoris Dei occasione perceptum, digniùs duxi charitati vestræ præmittere, vt ipse præsens aduocatus & patronus obsequentium sibi petitionibus dignaretur assistere, qui cùm pateretur, etiam pro inimicis orare dignatus est.

IV. RELIQVIÆ S. STEPHANI MISSÆ IN HISPANIAM.

Itaq; beatissimi & dilectissimi fratres, memoriam vestri incessabiliter agens, & tam congruentem ordinantis Dei dispositionem videns, promptus fui de presbytero, cui reuelatum fuerat, partem aliquam inuenti corporis promereri; quam festinato expetitã, secretoq; perceptam, ad vos dirigere non distuli. Quamobrem misi vobis per sanctum filium & compresbyterum meum Orosium reliquias de corpore beati Stephani primi martyris, hoc est, puluerem carnis atq; neruorum, & quod fidelius certiusque credendum est, ossa solida atq; manifesta sui sanctitate nouis pigmentis vel odoribus pinguiora. Vt autem nulla possit esse dubitatio: ipsam ad vos subditam scriptis meis sancti presbyteri, cui hæc reuelata sunt, epistolam conscriptionemq; transtuli, quam, me pro fide veritatis pleniùs cognoscendæ rogante & expetente, dictauit Græco primùm ipse sermone, sed per me postea in Latinum versa est. Quæ & vos sancti & beati fratres, quàm veraciter gesta sunt, tã fideliter suscepta habeatis, imploro. Certus sum enim quia sicut ipse beatus martyr dignatus est nunciare, & pro salute mundi periclitantis se manifestare, auxilio & præsentiâ tanti patroni si vos tale pignus digno studio diligatis, tuti ex hoc, quietiq; viuatis. Gratia Domini nostri Iesu Christi & sancti Spiritus vobiscum, dilectissimi in Domino. Amen. hæc Auitus Senior.

V. PAVLI OROSII IN PALÆSTINAM ADVENTVS ET PROFECTIO.

Ex qua quidem epistola inprimis intelligas, recolasque memoriâ quæ anno superiori de Paulo Orosio dicta sunt, de eius nempe in Africam aduentu, & eiusdem hoc anno Hierosolymam profectione: reditum verò in patriam post inuentas & acceptas sancti protomartyris reliquias anno sequenti suo loco dicemus. Quæ verò spectant ad ea quæ S. Augustinus per eũdem Orosium rogauit S. Hieronymum doceri de altissima quæstione originis animarũ, post institutâ de inuentione reliquiarum S. Stephani narrationẽ dicturi sumus. Hîc modò reddamus ipsius Luciani libellum, seu epistolam eo argumento conscriptam, quâ totius rei gestę series exactè describitur recolitur: quam cum quatuor libris Vaticanis collatam, & fideliter, quantum licuit, emẽdatam cudimus. Ne fastidias tu, velim, styli simplicitatem, & simpliciorem ex Græco factam translationem; cùm maxima quæque fidei sacramenta Deus eiusmodi simplici dicendi genere voluerit hominibus nota fieri. Sed rem sic habe [g]:

[g] *Apud Sur. tõ. 4.*

VI. LVCIANI EPISTOLA CIRCVLARIS.

Lucianus misericordiâ Dei indigens, & omnium hominum minimus, presbyter ecclesiæ Dei quæ est in villa Caphargamala, in territorio Hierosolymorum, sanctæ Ecclesiæ, & omnibus sanctis qui sunt in Christo Iesu in vniuerso mundo, in Domino salutem. Considera hîc, lector, in inscriptione prima illa verba consultissimè posita: *Lucianus misericordiâ Dei indigens.* ita quidẽ, vt aduersarium se demonstret hæresi Pelagianæ, quæ tunc ibi grassabatur: degebat enim hoc tempore Pelagius ipse Hierosolymis; quocum nullam se habere participationem vt omnibus ostenderet auctor, primâ illâ verborũ suorum sententiâ iugulat ipsam hæresim Pelagianam. Sed reddamus epistolam.

VII.

Visio quæ apparuit meæ pusillitati à Deo ter de reuelatione reliquiarum beati & gloriosi protomartyris Stephani & primi diaconi Christi; & Nicodemi, qui in Euangelio [h] *scriptus est, & Gamalielis, qui in Actibus Apostolorum* [i] *nominatur: necessariũ duxi pandere vestræ in Christo dilectioni, imploratus ac magis iussus à sancto Dei cultore patre Auito presbytero, vt secundùm fidem consummatã interroganti quasi filius obediens, sicut cognoui, cũ omni simplicitate impiger integrè indicarem omnem veritatem.*

[h] Ioan. 3.

[i] Act. 3. 22.

VISIO PRIMA QVÆ APPARVIT LVCIANO.

Die igitur paraſceue, hoc est, feriâ sextâ, tertio Nonas Decembris, Consulatu Honorij decies & Theodosij sexies Augustorũ, adueniente nocte, dormiete me in cubili meo, in loco sancti Baptisterij, in quo consuetudo mihi erat dormire, & custodire Ecclesiasticâ quæ erant in ministerio; horâ tertiâ noctis, quæ est prima custodia vigiliarum, quasi in extasi semiuigilans, vidi virum senem, longũ, dignum sacerdotem, canum, barbam prolixam habentem, palliatum albâ stolâ, cui inerant gemmulæ aureæ habentes intrinsecùs sanctæ Crucis signum, & virgam auream in manu tenentem. Venit & stetit ad dexteram meam, & aureâ virgâ pulsauit me, ter vocans me nomine meo, dicens, Luciane, Luciane, Luciane: & dixit mihi Græco sermore: Vade in ciuitatẽ quæ dicitur Aelia (quæ est Hierusalem) & dic Ioanni qui est in ea Episcopus: Quamdiu clausi sumus, & non aperis nobis? & maximè quod in temporibus tui sacerdotij oportet nos reuelari? Aperi nobis festinanter monumentum, vbi in negligentia posita sunt reliquiæ nostræ; vt per nos aperiat Deus & Christus eius & Spiritus sanctus ostium clementiæ suæ in hoc mundo. Periclitatur enim sæculum ex multis casibus, qui fiunt in eo quotidiè. Et non tantum solicitus sum pro me, quantum pro his qui sunt mecum positi sancti, & multi honoris digni.

VIII. GAMALIEL APPARET LVCIANO.

Et respondi ei, dicens: Quis es tu, Domine, & hi qui tecũ sunt? Et respondit mihi: Ego sum Gamaliel, qui Paulum Apostolũ Christi nutrui, & legem docui in Hierusalem. Et qui mecum in Orientali parte monumenti iacet, ipse est Dominus Stephanus, qui lapidatus est à Iudæis & principibus sacerdotum in Hierusalem pro Christi fide, foris portam quæ est ad Aquilonem, qui dicitur,

Ad Cedar: vbi die ac nocte iacuit protectus, vt sepultura non daretur, secundū mandatum impiorum principū, vt à feris consumeretur corpus eius. Ex Domini autem voluntate non tetigit eū ex his, non fera bestia, non auis, non canis. Ego Gamaliel compatiēs Christi ministro, festinaui habere mercedem in Domino, & partem cum sancto viro fidei. Misi per noctem quantos poteram religiosos Christianos & in Christo Iesu fideliter credentes, habitantes Hierusalem in medio Iudæorum, & hortatus sum eos, & necessaria substantias ministraui, & persuasi illis ire occultè, vt portarent corpus eius meo vehiculo in villam meam, hoc est, Caphargamala, quod interpretatur; Villa Gamalielis, viginti millia habens * à ciuitate: & ibi feci illi planctum fieri diebus septuaginta, & posui eum in meo monumento nouo, in Orientali theca: & præcepi meis, vt quæcumque necessaria erant pro eius planctu, de meo darent.

*abſens

IX.

Ioan. 3. REVELATIO RELIQVIARVM SANCTORVM.

Ipse autem dominus Nicodemus in alia theca positus est: qui venit ad Saluatorem Iesum noctu, & catechizatus est, ab eo audiens a: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum cœlorum. Et abiens baptizatus est à Christi discipulis. Et cognoscentes exulare fecerunt. Hūc ego Gamaliel, quasi persecutionem pro Christo passum, sustuli eum in agrum meum, & alui & vestiui vsque ad finem vitæ eius, & defunctum sepeliui iuxta dominum Stephanum. Similiter Abibus filius meus dilectissimus, qui mecum baptismum Christi accepit ab eius discipulis, & viginti annorum existens, ante me mortuus est, in tertia theca excellentiori iacet, in qua & ego ipse posteà defunctus sum applicitus. Mea verò vxor Ethna * habens nomen, & Ledemias primogenitus meus, quia noluerunt esse Christi cultores, in alia villa matris suæ sepulti sunt, hæc est in Caphar semelia. Hic, lector, vt cuncta facilius assequaris, mente recole quæ suo loco superiùs dicta sunt. Iudæos in speluncis, ibique excauatis in lateribus loculis, instar thecarum (vt contigit videre in cœmeterijs Romæ positis) corpora defunctorum condere consueuisse. Pergit verò Lucianus.

*Anna.

X.

LVCIANI CONTESTATIO.

Interrogaui autem ego Lucianus humilis presbyter, dicens: Vbi vos quæremus? Qui dixit: In medio Proastio, quod potest intelligi, agro suburbano; qui est proximus villæ ager, qui dicitur Delagabri, id est, Virorum Dei. Et euigilaui & deprecatus sum Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, si hæc visio ex te, & non est illusio; fac vt iterum ac tertiò appareat mihi, quando vis & quomodò vis. Cœpi ergo ieiunare, & siccas escas sumere vsque ad aliam paraſceuen. Et iterum dominus Gamaliel eadem similitudine, eodemq; schemate apparuit mihi; sicuti in prima visione, dicens: Quare neglexisti ire, & dicere sancto Episcopo Ioanni? Et ego respondi: Timui, domine, mox ire à prima visione, & hæc renunciare, ne viderer seductor esse. Deprecatus sum autē, vt si à domino missus fuisses ad me, denuò ac tertiò appareres mihi. Dixit autē ad me: Acquiesce, acquiesce mihi. Et iterum ait mihi: Quoniam requisisti de reliquijs singulorum, quomodò & vbi posita sint, appone sensum, & vide diligenter quæ ostendentur tibi. Et dixi: Etiam domine. & statim attulit quatuor calathos, tres aureos, & vnum argenteū: tres eorum pleni erāt rosis; duo albas rosas, tertius rubicundas habebat coloris sanguinei: quartus verò calathus, qui erat argēteus, plenus erat croco benè olente. Et posuit ante me. Et ego dixi ei: Qui sunt isti, domine? Et dixit mihi: Lipsana nostra sunt. Qui rubeas habet rosas, ipse est dominus Stephanus, qui à dextris positus est ad Orientem ab introitu monumenti: secundus calathus, dominus Nicodemus est, positus contra ostium: tertius verò calathus ipse est meus: quartus verò calathus ille argenteus, Abibus filius est meus, qui immaculatus ex vtero matris suæ excessit è mundo; propterea in similitudinem argenti mundissimi apparuit: numquid non vides crocū, qui in ipso est, suauissimi esse odoris? & ipse coniunctus est meo calatho in excelso loco, vbi ambo positi sumus, quasi gemmi. Et cùm hæc dixisset, denuò ex oculis meis euanuit.

SECVNDA VISIO LVCIANO OSTENSA.

XI.

TERTIA VISIO FACTA LVCIANO.

Cumq; expergefactus fuissem, gratias egi Deo omnipotenti, & consuetis ieiunijs operam dedi vsque ad tertiam reuelationem. In tertia igitur septimana, eādem die & horâ, venit supradictus vir, comminans & fremebundus, & dixit mihi: Quare vsque nunc dissimulāsti, & noluisti pergere, & dicere Episcopo Ioāni, quæ tibi dicta sunt & ostensa? Quam excusationem habebis apud Deum, aut quam veniam pro hoc contemptu sperabis in die Iudicij? Numquid non vides quanta siccitas est & tribulatio in toto mundo, & tu negligenter agis? Numquid non consideras, quia multi meliores te sint per eremum sancti viri, quos præterentes, per te voluimus innotescere? Ideo namque te ex alia in hac villa voluimus esse sacerdotem, vt per te manifestaremur. Exurge igitur, & vade, & dic illi, vt aperiat nobis, & faciat locum orationis, vt intercessione nostrâ misereatur Dominus populo suo. Et cùm ad eius verba intremuissem, dixi: Non negligens fui, domine mi, sed præstolabar tertium aduentum tuum. Nunc verò hinc* crastinâ die pergam, omnia quæ mandāsti mihi, dicturus. Et cùm indignans aduersum me staret, videbar mihi quasi altero mentis excessu deuenisse Hierosolymas, & quasi in conspectu astarem Episcopo Ioanni, narrans ei omnem visionem. A quo videbar audire: Si hæc sic se habent, vt dicis, carissime, & Dominus tibi reuelauit hæc temporibus nostris: oportet me colligere de possessione illa bouem illum maximum aratorem, qui & carro efferato aptus sit; & dimittere tibi possessionē cum omnibus cæteris. Ad quem aio: Vt quid mihi possessio, domine mi, si non habeo bouem, per quem regatur & aretur possessio? Et dixit mihi Episcopus: Ita placuit, carissime, quoniam ciuitas nostra vehiculis ministratur, & vnum bouem illum maximum ad carrum minus habemus, quem tu diceris in possessione tua celare: oportet namque vt in ciuitate celeberrima sit magis, quàm in paruula possessione. Numquid non tibi sufficiunt duo residui boues minores ad excolendam terram vehiculo tuo? Cùm hæc, lector, de bobus intelligis dicta esse de sanctis, in mentem reuoca à diuina Scriptura eiusmodi factam esse collationem, & ab Apostolo Paulo elucidatam interpretationem, cùm illud declarat b: Non alligabis os boui trituranti. Subdit verò hæc Lucianus.

*sine

b Deut. 25. 1. Cor. 9.

XII.

LVCIANVS CONVENIT IOANNEM EPISCOPVM.

Cùm hoc in extasi, hoc est, in excessu mentis audissem; statim expergefactus, benedixi Dominum: & perrexi ad ciuitatem ad sanctum Ioannem Episcopum. Et cùm illi omnia quæ videram renunciāssem: reticui de visione bouis, expectans quid audirē ab eo. Intellexerā enim, quia sanctus Stephanus ipse esset bos maximus: quia carri illi, de quibus dicebat, sanctæ essent ecclesiæ; & Sion prima ecclesia, ipse esset carrus maior; & quia sanctus Episcopus habebat à me petere benedicti Stephani reliquias: ideo de visione bouis Episcopo dicere nolui. Cumque hæc audisset Ioannes Episcopus, lacrymatus est prægaudio, & dixit: Benedictus Dominus Deus Filius Dei viui. Si hæc (vt dicis carissime) & audisti, & Deus tibi reuelauit: oportet me inde transferre B. Stephanum primum martyrem & archidiaconū Christi c: qui primus aduersus Iudæos Dominica bella bellauit, & Deum in sua maiestate, in terris positus, in cœlo vidit stantem, & tamquam Angelus in concione hominum apparuit. Hæc autem omnia, vt vidi, ita euenerunt & consona sibi apparēt vniuersa. Dixit autem mihi sanctus Episcopus: Vade, fode in aceruo, qui est in ipso agro; & si inueneris, nuncia mihi. Et ego dixi ei: Perambulaui agrum, & vidi aceruum minutorum lapidum in medio, vbi arbitratus sum eos esse. Et dixit mihi Papa: Iam dixi tibi: Vade & fode; & si inueneris, sedens, custodi locum, & manda mihi per diaconum, vt veniam ad locum. Et ita dimisit. Hīc attende, lector, non ex diuina reuelatione hæc de aceruo lapidum locutum esse Ioannem, & opinatum esse Lucianum subter eum esse recondita sanctorum corpora, vbi non erant; sed ex consuetudine Hebræorum, qui aceruo lapidum consueuissent consignatas memorias posteris tradere: cuius antiqui vsus plura in diuina etiā Scriptura exempla suppetunt. Sed pergit Lucianus:

b Deut. 25.

1. Cor. 9.

c Act. 6. 7.

XIII.

LVCIANVS CVRAT INVENTIONEM RELIQVIARVM.

Et cùm venissem ad villam, misi præcones, vt omnes habitatores villæ diluculo consurgerent, & foderent in aceruo. Eadem verò nocte apparuit ipse dominus Gamaliel cuidā monacho, nomine Nygetio*, innocenti & simplici viro, eādem similitudine, quā mihi apparuit: & dixit ad eum: Vade, dic Luciano presbytero: Vanè laboras in aceruo illo: modò ibi non sumus: sed tunc ibi positi fuimus, cùm lamentarentur nos secundùm consuetudinem antiquorum: propter quod ibi aceruus in testimonium factus est. Sed quære nos in alia parte, quæ est in Borā, & loco qui dicitur Syra lingua Dabatalia, quod interpretatur in Græco Ἀνδρῶν ἀγαθῶν, quod nos possumus dicere, Virorum fortium. diluculo verò consurgens ad hymnos, inueni monachum prædicantem omnibus fratribus. Hymnis deinde dictis, cœpi dicere: Eamus ad aceruum illum, & fodiamus in illo. Tum quidam dixerunt mihi: Audi primùm quid dicat monachus Nygetius. Et aduocato monacho Nygetio, exquisiui ab eo, quid esset quod vidisset. Ille autem vniuersa signa, quæ viderā, domini Gamalielis, dixit mihi: & quemadmodum vidisset contra Austrum agrum situm, & monumentum in eo quasi neglectū & ruinosum, ibi vidisset tres lectos aureos stratos, & vnū ex eis altiorem

* Nugetio

ALIA VISIO OSTENSA NYGETIO.

cæteris,

cæteris, in quo erant duo iacentes, vnus senex, & vnus iuuenis: & in alijs duobus lectis erant singuli. Et respondit qui erat in excelsiori lecto, & dixit mihi: Vade, dic presbytero Luciano: Quoniam nos domini loco fuimus: Si vis magnum & iustum inuenire, ipse ab Orientali plaga positus est. Et hæc audiens à monacho, glorificaui Deum, quoniam inuentus est alius testis in reuelatione.

XIV. Nos igitur iuimus ad aceruum fodientes: nihil inuenimus. Cõuertimus autem nos ad monumentum illud, vbi monacho ipsâ nocte apparuerat: & fodientes inuenimus tres thecas, secundũ quod apparuerat mihi in typo calathorum. Inuenimus igitur altißimis litteris scriptum lapidem obrutum, habentem, Celiel, quod interpretatur, Seruus Dei; & Apaan, Dardan, quod interpretatur Nicodemus, & Gamaliel, hoc interpretatus est Papa Ioannes, sicut audiui ab ipso sancto Episcopo.

VOCATVR IOANNES EX SYNODO AD RELIQVIAS. Statim ergo renunciaui Episcopo, cum esset in Lidda, quæ est Diospolis, Synodum agens. Hæc est, lector, illa Synodus Diospolitana, cuius meminerunt sancti Hieronymus, Augustinus, & Prosper, in fine anni huius (vt ex libello Luciani intelligis) celebrata, in qua coactus est Pelagius suas hæreses condemnare: dicemus nos de ea pluribus post recensita hæc de inuentione Stephani protomartyris & sociorum. Ad hæc Lucianus:

XV. Qui assumpsit secum (Ioannes videlicèt Episcopus Hierosolymorum) duos alios Episcopos, Eleutherium de Sebaste, & Eleutherium* de Hiericho: & venerunt ad locum. Qui cũ aperuissent Domini Stephani thecã, statim terræmotus factus est, & tãta suauitas & fragrantia odoris inde egressa est, quantã nullus hominum se meminit vel audisse, vel sensisse: ita vt putaremus nos in amœnitate paradisi esse positos. Multitudo namque populi aderat nobiscum; inter quos erant plurimi infirmi variis languoribus. Et ipsâ horâ mox de odore suauitatis eius septuaginta tres animæ curatæ sunt: ab alijs fugati dæmones: aliorum fons restinctus est sanguinis: alij strumis & furunculis liberati: alij à stringio* sanati, alij à tertianis & quartanis: alios febris reliquit, alios morbus regius: alij à cephalea curati & hemicranea: nonnulli à viscerum occulto dolore liberati: & multas alias curationes senserunt homines, quas enumerare longum est.

* Euthonium

* stringio

XVI. TRANSLATIO RELIQVIARVM S. STEPHANI. Et exosculantes sanctas reliquias, iterum clauserunt. Et nunc cum psalmis & hymnis portauerunt reliquias beati Stephani in sanctam ecclesiam Sion, vbi & archidiaconus fuerat ordinatus; derelinquentes nobis de membris eius paruos articulos, immo maximas reliquias, terram cum paluere, vbi omnis caro eius consumpta est: cætera asportauerunt. Ex his ergo reliquijs transfinisi beatitudini vestræ. Quas cùm susceperitis, orate pro exiguitate mea, vt dignus inueniar in conspectu Domini, fultus beatißimi martyris Stephani meritis, & vestris orationibus. Translatæ sunt autem reliquiæ ipsius martyris VII.* Kalendas Ianuarij: & tunc in tempore iugis & infinita siccitas erat. Sed eâdem horâ pluuia magna descedit, & abundanter inebriata est terra; & homines glorificabant ibi Dominum propter sanctũ eius Stephanũ, & propter cælestẽ eius thesaurum misericordiæ & pietatis, quem periclitanti sæculo aperire dignatus est Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen. hactenùs Luciani epistola, siue libellus: ex quo in nonnullis Nicetas est corrigendus, cùm eamdem historiam narrat [a]: Meminit earumdem reliquiarum inuentionis S. Augustinus, cùm ait [b]: Latuit tanto tempore corpus eius: processit, quando Deus voluit: illuminauit terras, tanta miracula fecit: mortuus viuos facit mortuos, quia nec mortuus, &c.

*VIII.

[a] Extat apud Metaphr. die 2. Aug. & Lipom. tom. 6.

[b] Aug. de diuers. serm. 51.

Vidisti, lector, quot testibus primi Christi sanguine testis Stephani meruerit inuentio consignari? Apparuit Gamaliel, nõ vni tantũ Luciano, sed & S. Nygetio monacho. satis hoc quidẽ, quod in ore duorũ vel triũ stet omne verbum: sed terra tremore testata id ipsum est, & cælũ insperatam diuque frustra expetitam dans pluuiam: fidemq; fecerunt septuaginta illi tres è diuersis languoribus sanitati pristinæ restituti: sed & dæmones ipsi ex aliquorum illorum corporibus fugati, inuiti licèt, virtutẽ martyris profiteri coacti sunt. At hæc adeò multa, magna & insignia, pauca & perexigua esse intelliges, si conferas cum illis quæ in orbe Occidentali per eiusdem protomartyris reliquias voluit edi miracula, de quibus sequenti anno dicturi sumus. Vt planè magno Dei consilio factum appareat, quod tepescente in nonnullis Christianâ fide, quæ hisce (vt vidimus) præsertim temporibus, Gentiliũ esset exagitata blasphemijs, quòd tempore Christianæ religionis Vrbs à barbaris capta esset, quæ tempore cultus deorum secura consistens fuerat ipsis barbaris dominata: hoc, inquam, tempore Christiani vnius ante quadringentos fermè annos vitâ functi tenuis puluis & ossa tot tantaque præstarent, vt ea sola satis efficacia esse potuissent (etsi cætera ad fidei confirmationem edita miracula defuissent) non tantùm ad titubantes consolidandos, sed & Ethnicos omnes ad Christianam religionem, reluctantes licèt, dummodò non obstinatos, omnino pertrahendos. At hæc anno sequẽti suo loco manifestiùs apparebunt.

XVII. DEI CONSILIVM IN REVELATIONE RELIQVIARVM S. STEPHANI.

Noua hæc & planè admiranda bella elegit Dominus ad expugnandos & cõfundendos aduersarios suos. Expugnauit impietatem Iuliani Apostatæ Imperatoris reliquijs S. Babylæ martyris: vicit & prostrauit Arianam impietatem reliquijs Geruasij & Prothasij, Mediolani (vt vidimus) tẽpore S. Ambrosij apparentium. Sed & sanctorum martyrum reliquijs extinctam fuisse in AEgypto idololatriam, anno superiori vidimus. Quibus etiam armis modò vsus est Dominus ad Ethnicos & hæreticos atque schismaticos expugnãdos. Ecce tibi quâ felicissimis auspicijs progressus est Stephanus; cũ videlicèt coactus est impius Pelagius hæresiarcha in Concilio Liddæ habito, quas hactenùs docuisset hæreses, condemnare. Quomodò autem hæc se habuerint, iam aggredimur enarrare. XVIII.

XIX. CONCILIVM DIOSPOLITANVM.

Diospoli (ipsa est Lidda antiquiore nomine dicta, ciuitas in Palæstina) collecta est prouincialis Synodus Episcoporum eius regionis. Huius Synodi meminit S. Augustinus, vbi ait [c]: Per idem tepus in Oriente, hoc est in Syria Palæstina, Pelagius à quibusdã Catholicis fratribus ad Episcopalia Gesta perductus: eisq; absentibus qui de illo libellũ dederant, quoniã ad diem Synodi non potuerunt occurrere, ab Episcopis quatuordecim auditus est: vbi eum dogmata ipsa damnantem, quæ inimica gratiæ Dei aduersus eum de libello legebãtur, Catholicum pronunciauerunt. hæc Augustinus. Idemque alibi eosdem Episcopos, qui Synodo interfuerunt, nominat, vbi aitd: Habemus alios Orientales Episcopos quatuordecim, Eulogium, Ioannem, Ammonium, Porphyrium, Euthonium, Porphyrium, Fidum, Zosimum, Zebænum, Nymphidium, Chromatium, Iouinum, Eleutherium, Clemacium, quos vno loco simul inuentos in iustum confessum introducere valeamus, illos ipsos, qui Pelagio Iudices præsederunt: eumq; vt homines, nullo ex altera parte vrgente aduersario, putãtes Catholicum tanquã Catholicum pronunciauerunt. hæc ipse. Porrò qui primus ordine recẽsetur Eulogius, hic fuit totius prouinciæ Palæstinæ Metropolitanus Episcopus Cæsarienſis, qui successit in locũ Ioannis successoris Gelasij, de quo superiùs quarto tomo Annaliũ mentio facta est. Secundus ordine Ioãnes, hic est ille Episcopus Hierosolymorũ, cuius mẽtio in recitatis nuper Luciani litteris habetur; penes quas etiã qui fuerint Eleutherius, & Euthonius, alias Eleutherius itidẽ dictus, innotescunt, nempe priorẽ Episcopũ Sebastiæ (ipsa est Samaria) posteriorẽ verò Hierichuntinæ ciuitatis Antistitẽ fuisse. Itidem alterũ duorum Porphyriorum existimamus fuisse Gazensem illum Episcopum sanctitate celebrẽ, de quo plura superiùs. Zebænus & ipse titulo sanctitatis clarus, Episcopus fuit Eleutheropolis, cuius mentio est apud Sozomenum [e]; ei enim reuelata diuinitùs fuisse veneranda corpora sanctorum Prophetarum Habacuc atq; Michææ, testatur. Qui verò Iouinus hic nominatus habetur, Palladius [f] auctor est, ipsum fuisse Episcopum Ascalonis. reliquorum autẽ obscura memoria est.

[c] Aug. cõtr. Iulian. l. 1. c. 5.

[d] EPISCOPI QVI SYNODO INTERFVERVNT.

[e] Sozom. l. 7. c. 28

[f] Palad. in Lausiac. c. 42.

XX. PELAGIVS DAMNANS SVAS HÆRESES ABSOLVITVR.

De rebus verò gestis in Synodo, iã breuiter accepimus ab Augustino, nimirũ ibi Pelagium damnantem suas hæreses, & fidem Catholicam profitentem, fuisse absolutum, Catholicâque communicatione dignatum. Sed quod id dolosè egerit, hanc ob causam S. Hieronymus, cùm huius conuentus meminit, miserabilem Synodum appellat: ad Alipium enim & Augustinum scribens, hęc ait [g]: Quicquid enim in illa miserabili Synodo Diospolitana dixisse se denegat, in hoc opere confitetur. sed Pelagio quidem ipsi miserabilis fuit, vtpote in qua suam ipsius coactus est hæresim cõdemnare, cuius intrinsecùs erat obstinatus assertor. Cæterùm vtcumque res acciderit, constat equidem in eo Concilio tũc

[g] Hier. epist. 79.

iam quæ ex Pelagij hæresum promptuario Hieronymus in lucem prodit, attende.

XXXI. Rursum verò de ijsdem prodigiosis Pelagij inuentis, dum omnes homines crassioribus, vt monachos, vti vestibus vellet, hæc ait a. *Vnde adiungis, gloriam vestium & ornamentorum Deo esse contrariam? Quæ sunt, rogo, inimicitiæ contra Deum, si tunicam habuero mundiorem, si Episcopus, presbyter, & diaconus, & reliquus ordo Ecclesiasticus in administratione sacrificiorum cũ candida veste processerint? Cauete clerici, cauete monachi: viduæ & virgines periclitamini, nisi sordidas vos atq; pannosas vulgus aspexerit. Taceo de hominibus sæculi, quibus apertè bellum indicitur, & inimicitiæ contra Deum, si pretiosis atq; nitentibus vtantur exuuijs.* hactenùs ipse: qui quidè post multa ex Pelagij scriptis in medium allata & cõfutata, postremò ad exterrẽdos aduersarios, validissimũ planè commilitonem, qui iã ante aduersus eamdẽ grassantẽ impietatẽ gladiũ spiritus exeruisset, ostentat, ipsum nimirum sanctissimũ atq; doctissimũ Augustinum; dum recenset ab eo aduersus Pelagianos scriptos cõmentarios ad Marcellinũ tres numero, quartũ verò ad Hilarium; atq; subdit: *Aliis quoq; specialiter tuo nomini cudere dicitur, qui necdũ in nostras venêre manus. Vnde supersedendum huic labori censeo, ne dicatur mihi illud Horatij: Insiluam ne ligna feras. Aut enim eadem diceremus ex superfluo: aut si noua voluerimus dicere, à clarissimo ingenio occupata sunt meliora.* hæc Hieronymus, plurimum (vt vides) deferens Augustino. At quænã essent quæ audisset ab eo cudi peculiariter contra ipsum Pelagium: certè inter alia librũ illum, cuius ipsum meminisse diximus in epistola ad Euodium b, fuisse scimus, cuius est titulus, *De natura & gratia*, de quo paulò antè pluribus egimus. Sed non hîc finis S. Hieronymi aduersus Pelagianos certaminum: pugnandum enim sibi fuit aduersus Anianum diaconum Pelagianum, qui contra epistolã ipsius Hieronymi ad Ctesiphontem aduersarios libros conscripserat. At de his inferiùs suo loco dicendum erit.

XXXII. Sed ad Pelagium redeamus: Quem cum hoc anno in Palæstina Synodo suas damnasse hæreses, & Catholicas aduersus eas assertiones professum fuisse, dixerimus: quomodo, inquies, rursus ausus est in medium prodire, & eadẽ virulenta dogmata prædicare? Audi ex S. Augustino, quibus se spiris serpens inuoluens alia captauerit diuerticula: de ipso enim atque Cælestio primario eius discipulo agens ipse Augustinus, hæc ait c: *In tantum inimici sunt*, gratiæ Dei scilicèt, *vt sine hac posse hominem credant facere omnia diuina mandata. Cùm si hoc verum esset, frustra Dominus dixisse videretur* d: *Sine me nihil potestis facere. Deniq; Pelagius à fratribus increpatus* (nempe in Concilio quod diximus, Palæstino) *quòd nihil tribueret gratiæ Dei ad eius mandata facienda, correctioni eorum hactenùs cessit, vt non eam libero arbitrio præponeret, sed infideli calliditate supponeret, dicens ad hoc eam dari hominibus, vt quæ facere per liberum iubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiã: dicendo vtiq;, Vt facilius possint; voluit credi, etiam si difficilius, tamen posse homines sine diuina gratia facere iussa diuina. Illam verò gratiã Dei, sine qua nihil boni possumus facere, non esse dicũt nisi in libero arbitrio, quod nullis suis præcedentibus meritis ab illo accepit nostra natura, ad hoc tantum existimantes ipsum adiuuantem per suam legem atq; doctrinam, vt discamus, quæ facere & quæ sperare debeamus.* hæc & alia Augustinus, affirmans inferiùs eumdem Pelagium contrarijs scriptis ijs quæ in hac Synodo Palæstina damnâsset, quæ ibi professus fuerat, destruxisse.

XXXIII. Accidit autem, vt cùm hoc anno (vt vidimus) Pelagius in dicta Synodo Palæstina suas, quibus infamabatur, hæreses condemnâsset; atque ob eam causam ab Episcopis qui illi conuentui interfuerant, ad communionẽ acceptus esset: ipse Ioannes Hierosolymitanus Episcopus, quòd diceretur amicus Pelagij factus esse, apud Occidentales malè audire cœperit: hinc S. Augustino posteà suppeditatũ est argumentum, ad eumdem Ioannem scribendi e, exposcendique ab eodem eiusdem Synodi Palæstinæ Acta. Extat quidem ipsa epistola: & licèt ad quemnam Ioannem Episcopum scribat, in titulo desideretur; tamen ad Ioannem Hierosolymitanum eam esse datam, quæ in ea habentur, perfacilè docẽt. Doluit vehemẽter S. Augustinus, subdolum hominem Pelagium tectum ouinâ pelle, lupum qui intùs latebat, occultâsse, & sic inter oues lupũ allectum à pastoribus id nescientibus confoueri: quamobrem, vt ipsum caueret, eundem Ioannem certiorem reddendum putauit: ad quem etiam ipsius Pelagij secretum librum illum, quẽ ab eius discipulis Timasio atque Iacobo haud pridem ad fidem conuersis acceperat, misit cum aduersaria responsione à se edita; vt ex his Pelagius Orientalibus plenius innotesceret, detectumque omnes cauerent.

Habet autem hæc in primis Augustinus ad eumdem Ioannem de ipso f: *Pelagium verò fratrem nostrum, filium tuum, quem audio quòd multum diligis: hanc illi, fateor, exhibeas dilectionem, vt homines qui eum nouerunt & diligenter audierũt, non ab eo tuam sanctitatem existiment falli. Nam quidam ex discipulis eius adolescentes honestissimè nati, & institutis liberalibus eruditi, quam habebant in sæculo exhortationem dimiserunt, & se ad Dei seruitium contulerunt. In quibus tamen cum apparuissent quædam sanæ doctrinæ aduersantia, quæ Saluatoris Euãgelio continetur, & Apostolicis sermonibus declaratur; id est, cùm inuenirentur contra Dei gratiã disputari, propter quã Christiani sumus, & in qua spiritu ex fide spem iustitiæ expectamus; & admonitionibus nostris inciperent emendari: dederunt mihi librũ, quem eiusdem Pelagij esse dixerunt, rogantes vt ei potiùs responderem,* &c. inferiùs rursum de eodem Pelagio: *Si diligitis Pelagium: diligat etiam vos ipse; immo magis se ipsum vt non vos fallat. Cùm enim auditis eum confiteri gratiam Dei & adiutorium Dei, putatis hoc eum dicere, quod & vos qui Catholicam regulam sapitis; quoniam quid in libro suo scripserit, ignoratis. Propter hoc ipsum librum misi, & meum, quo ei respondi*, & post nonnulla: *Peto etiam nobis transmittere, quibus perhibetur esse purgatus, Ecclesiastica ea Gesta, digneris: quod ex multorum Episcoporum desiderio peto, quos mecum de hac re fama incerta perturbat.* hęc ipse de Actis huius anni Concilij Diospolitani. Petierat & id ante alijs litteris Augustinus, & non accepisse doluit, vbi paulò inferiùs ait: *Pro quibus Gestis iam nobis missit non vllam quidem partem Gestorum, sed quamdam à se conscriptam veluti defensionem suam, quâ se dixit obiectis respondisse Gallorum.* Sed quando ea tandem Synodi Acta Augustinus acceperit, suo loco dicemus.

Iam verò ad Orosium, cui credita sunt ab Auito sacrà protomartyris pignora in Occidentem deferenda (vt polliciti sumus) se conuertat oratio, vt intelligamus quid per eum hoc anno venientem Hierosolymam S. Augustinus cum S. Hieronymo litterarum internuncio pertractârit. Atque primũ illud in memoriã reuocandũ, agitatam esse his temporibus in Ecclesia perdifficilem quæstionem de animarum origine, de qua Marcellinum vidimus per litteras consuluisse Hieronymum & Augustinum. Porrò eiusmodi quæstio eâ occasione oborta est, quòd Origenes in ea admodum delirâsset, cùm dixisset animas sicut Angelos in cœlo peccâsse, in corpora verò ad luendum supplicium tamquam in carcerem quemdam esse demissas. quod cum veluti ingentem blasphemiam Ecclesia Catholica condemnâsset, inde de inquirenda animarum origine occasio dimanauit. Augustinus igitur Christianâ modestiâ, licèt de eâdem quæstione pluribus differuisset, tamen (vt testatur in epistola ad Euodium g) de hoc ipsò per Orosium presbyterum consulendum putauit sanctum Hieronymum. Extat quidem ipsa epistola h, in cuius exordio ista habet, quæ declarant quantâ obseruantiâ ipse sanctus Augustinus coluerit sanctum Hieronymum: ait enim: *Deum nostrum, qui nos vocauit in suum regnũ & gloriam, & rogaut & rogo, vt hoc quod ad te scribo, sancte frater Hieronyme, consulens te de his quæ nescio, fructuosum esse nobis velis. Quamquam enim te multò quàm ego sum ætate maiorem, tamen etiam ipse iam senex consulo. Sed ad discendum quod opus est, nulla mihi ætas sera videri potest: quia etsi senem magis decet docere quàm discere; magis tamen discere, quàm quid doceat ignorare. Nihil quidem molestiùs fero in omnibus angustijs meis quas patior in difficillimis quæstionibus, quam in tam longinqua tuæ charitatis absentia, vt vix posim meas dare, vel recipere litteras tuas per interualla non dierum, non mensium, sed aliquot annorum: cùm, si fieri posset, quotidiè præsentem te habere vellem, cum quo loquerer quicquid vellem. Nec ideo tamen*

non de-

a *Hier. cõtra Pelag. l. 1.* VESTIMENTORVM ORNATVS PRO DIGNITATE PERSONÆ. HIERONYMVS GLORIATVR CONSORTIO AVGVSTINI.

b *August. epist. 102.*

c *Aug. ad Quodvult. de hær. 88.*

d *Ioan. 15.*

e *Aug. epist. 252.* IOANNES EPISCOPVS HIEROSOLYMITANVS ADMONE-

TVR A. S. AVGVSTINO.

XXXIV. f *Aug. epist. 252.*

AVGVSTINVS PETIT ACTA DIOSPOLITANA.

XXXV. QVID S. AVGVSTINVS PER OROSIVM CVM S. HIERONYMO.

g *Aug epist. 102.*

h *Aug. epist. 28.*

i *1. Thess. 2.*

PER OROSIVM S. AVGVSTINVS CONSVLIT S. HIERONYMVM.

non debui facere quod potui, si non potui totum quod volui. Ecce venit ad me religiosus iuuenis, Catholica pace frater, ætate filius, honore compresbyter noster Orosius, vigil ingenio, paratus eloquio flagrans studio; vtile vas in domo Dei esse desiderans, ad refellendas falsas perniciosasq; doctrinas, quæ animas Hispanorum multò infelicius, quàm corpora barbarorum gladius, trucidârunt. Nam inde ad nos vsque ab Oceani littore properauit, famâ excitus, quod apud me posset de his quæ scire vellet, quicquid vellet, audire. Neq; nullum cœpit aduentus sui fructum: primo ne de me multum famæ crederet. Deinde docui hominem, quod potui: quod autem non potui, vnde discere posset admonui, atque vt ad te iret, hortatus sum. Quæ in re consilium vel præceptum meum cùm libenter acciperet, rogaui eum, abs te veniens, vt per nos ad propria remearet. quam eius pollicitationem tenens, occasionem mihi credidi à Domino esse concessam, quâ tibi scriberem de his quæ per te scire cupio, &cæt. hæc de profectione Orosij & petitione sua quâ Hieronymnm de animarum origine Augustinus rogauit.

XXXVI

Contigisse autem hoc anno profectionem ipsius Orosij in Palæstinam ad sanctum Hieronymum, quæ recitata sunt ex epistola Auiti perspicuè satis docent. Porrò eâ epistolâ sanctus Augustinus quamuis distertissimè multa de quæstione illa disputet; ad finem tamen, se nescire profitetur, atque addit: *Multa enim alia similiter nescio, quæ connumerare non possum.* Vides verecundiam Ecclesiastici tractatoris longè longiùs ab hæreticorum arrogantia cuncta se scire profitentium abhorrentis. Quin etiam (vt idem ipse alibi [a] testatur) per eumdem Orosium aliâ scriptione consuluit ipsum Sanct. Hieronymum de sensu illorum verborum epistolę Iacobi [b]: *Qui in vno offendit, factus est omnium reus.*

[a] *Aug. epi. 29. & epi. 102. retract. li. 2 cap. 45.*

[b] *Iacob 2.*

XXXVII.

At quid Sanct. Hieronymus, cùm missa ab Augustino scripta perlegit? Eâdem quoque ipse modestiâ, ne doctorem docere videretur, voluit tacuisse; excusans, quòd impedito alijs rebus, in enodationem quæstionis minimè sibi incumbere licuisset; cùm alioqui (vt ipse testatur) timeret, ne si diuersa inter se sentirent, hæreticis inde daretur occasio detrahendi: sic vitans scopulos, in quos olim impingens penè fracta fuerat amicitia. Sed Augustinus modestiam modestiâ rependit, & verecundiam verecundiâ compensauit, dum viuente Sanct. Hieronymo noluit quicquam amplius de ea quæstione scriptis mandare, expectans fore aliquándo vt tantus Ecclesiæ magister suæ petitioni per Orosium litteris semel factæ satisfaceret. Id enim in Retractationibus ipse professus est, vbi ait [c]: *Scripsi etiam duos libros ad Hieronymũ presbyterum sedentem in Bethlehem, vnum de Origine animæ hominis.* & inferius: *Rescripsit autem laudans eamdem consultationem meam: sibi tamen ad rescribendum otium non esse, respondit. Ego verò quousq; esset in corpore, hos libros edere nolui; ne fortè responderet aliquando, & cum ipsa responsione eius potiùs ederentur. Illo autem defuncto, ad hoc edidi priorem*, &c. Extat verò ipsa Sanct. Hieronymi [d] epistola, quam ad eumdem S. Augustinum per ipsum Orosium reddidit, cuius exordium hîc describemus; vt ex eo, quæ dicta sunt, firmiùs comprobentur, sic enim se habet:

[c] *Augusst. retract. l. 2. c. 45.*

[d] *Hier. epi. 92. apud Aug. ep. 30*

XXXVIII. HIERONYMI REVM STATVS.

Virum honorabilem fratrem meum, filium dignationis tuæ, Orosium presbyterum, & sui merito, & te iubente, suscepi. sed incidit in tempus difficillimum, quãdo mihi tacere melius sit, quàm loqui: ita vt nostra studia cessarent, & iuxta Appium, canina exerceretur facundia. hæc namque scripsisse videtur Sanct. Hieronymus, cùm in Synodo Diospolitana scisset iam Pelagium absolutum, & Episcoporum in se odium conuertisset, quòd quem illi fidem Catholicam profitentem absoluissent, ipse scriptis aduersarijs laceraret: etiam antè datas has ad Augustinum litteras, aduersus Pelagianos se dialogum scripsisse testatur, vbi hæc primùm de sua ipsius erga Augustinum obseruantia: *Mihi autem decretum est, te amare, te suscipere* *, *colere, mirari, tuaq; dicta quasi mea defendere. Certè & in dialogo, quem nuper edidi, tua beatitudinis (vt dignum erat) recordatus sum*, &cæt. hæc enim sequenti anno ipsum Hieronymum scripsisse oportuit. nam cùm constet reliquias protomartyris Stephani ad finem anni huius inuentas, quas ab Auito accepit Orosius reuersus in Occidentem: eius è Palæstina discessionem no ante opportunum nauigationis tempus sequẽtis anni contigisse, certum est. Eâdem quoq; epistolâ ipse Hieronym. eidem Augustino, nomine Eustochij atque Paulæ, nempe Iunioris, Senioris verò neptis, salutem impertijt his verbis: *Sanctæ ac venerabiles filiæ tuæ Eustochium & Paula & genere suo & exhortatione tuâ dignè gradiuntur, specialiterq; salutant beatitudinem tuam.* Quid autem eædem Eustochium & Paula ab aduersarijs passæ sint, sequenti anno dicturi sumus.

*suspicere.

XXXIX DIFFICILLIMA QVÆSTIO DE ORIGINE ANIMARVM.

Quod verò ad propositam pertinet de animarum origine quæstionem: non Augustino tantùm atq; Hieronymo visa est eadem perdifficilis, sed ante eos Gregorius e Theologus eam eiusmodi esse existimauit, quam non satis sint humanæ vires vt assequi valerent; cùm quid definiret de eadem quæstione totus ambiguus, rem integram Deo committendam tradit, qui ipsas creauit animas. Sed quod magis mireris; cùm per tot sæcula, totque doctissimorum Patrum ora versata ea quæstio fuerit; tamen adhuc temporibus Gregorij Magni Romani Pontificis indecisa remanserat; nec quid de ea esset definiendum, ipse ausus est proferre sententiam: ad Secundinum enim scribens, hæc ait [f]: *De origine animæ inter sanctos Patres requisitio non parua versata est: sed vtrùm ipsa ab Adam (per traducem scilicet) descenderit, an certè singulis detur, incertum remansit.* hæc ipse. Cæterùm in S. Hieronymi sententiam S. Ecclesia visa est esse propensior, quâ dicitur eadem recens à Deo creari, atque infundi corporibus; quod professus est ipse in epistola ad Marcellinum de qua superiùs dictũ est: quam tamen sententiam haud affirmare se audere, ipse in epistola ad Hieronymum scripta testatus est Augustin. [g], cùm petit ab ipso id dilucidius explicari, vbi ait: *Quid si ideo adhuc ista nescimus, & ea neq; orando, neq; legendo, neq; cogitando & ratiocinando inuenire potuimus: vt probemur, non solum indoctos quantâ charitate doceamus, verùm à doctis etiam quantâ humilitate discamus? Doce ergo, quæso, quod doceam: doce quod teneam*; &c. hæc ipse ad S. Hieronymum. Verùm & ipsum Augustinum posteà in Hieronymi sententiam abijsse constat; quam & aduersus ei aduersantes doctissimè propugnauit, scriptis eodem argumento quatuor libris [h]:

[f] *Greg. l. 7. epist. 53.*

[g] *Augustin. epist. 28.*

[h] *Aug. retract. li. 2. c. 56. & de orig. anim.*

XL.

Iam verò ex Palæstina in AEgyptum oratio migret; & quæ hoc anno res gestæ fuerint à Cyrillo Alexandrino Episcopo, disquiramus. Hoc igitur anno, ijsdem Consulibus, hæc Alexandriæ contigisse, Socrates auctor i est, qui rem gestam descripsit: ad cuius ingressum monendus es, lector, historiam à Nouatiano homine, in Cyrillum parùm æquo ob pulsos (vt dictum est) Alexandriâ Nouatianos, scriptis perinfenso animo traditam esse: vt non mireris, si ab eodem auctore audias Cyrillum sæpè perstringi, & in crimen vocari scelerum patratorum. cautè igitur à Socrate scripta perlege, cùm de Cyrillo indigna prorsus offendis: sic enim se habet [k]: *Eodem tempore Iudæorum gens à Cyrillo Episcopo Alexandriæ hanc ob causam eiecta est. Populus Alexandrinus præter cæteros seditionibus delectatur, in quibus si quando sit oblata illarum conflandarum occasio, scelera eduntur propè intolerabilia: quippe sine sanguine nunquam populi impetus sedatur. Id temporis tumultus, non de causa aliqua necessaria, sed de studio saltatores spectandi (quod malum per omnes ciuitates serpit) in ipsa multitudine fortè ciebatur. Nam die sabbathi ingens turba ad quemdam saltatorem spectandum confluxit. Et quoniam Iudæi, qui illo die feriantur, non legi audiendæ, sed spectaculis & ludis scenicis contemplandis totos se dederant, dies ille populi factionibus inter se mutuò dimicandi causa extitit. Ac quamquam populi discordia à Præfecto Alexandriæ quodammodò tum pacificata fuit: nihilominùs tamen Iudæi, alteri populi factioni aduersarij esse non desiterunt. Atq; tametsi Iudæi Christianis erant semper infensi; tum tamẽ propter saltatores multò in eos infensiores facti sunt.*

[i] *Socr. li. 7. cap. 13.*

[k] *Socr. l. 7 cap. 13.* RES GESTÆ ALEXANDRIÆ.

XLI.

Itaque cùm Oreſtes Præfectus Alexandriæ πολίτευον (sic enim publica Præfecti edicta appellant Alexandrini) in theatro proponẽdam curaret, aderant enim Cyrilli Episcopi necessarij; vt edicta à Præfecto publicata considerarent. Inter quos erat vir quidam, nomine Hierax, humilioris litteraturæ magister, qui attentissimus

auditor Episcopi Cyrilli fuit, & in conciombus eius plausum diligentissimè excitare consueuit. Hunc igitur Hieracem vt primùm multitudo Iudæorum in theatro conspicata est, extemplo vociferari cœpit, eum ob nullam aliam causam ad theatrum accessisse, quàm vt populum ad seditionem concitaret. Oresten autem: etsi ante Episcoporum potestas illi odio propterea fuerat, quòd per eos nonnihil de auctoritate eorum, qui ab Imperatore ad magistratus gerendos designati erant, admodum detractum fuit: tamen tum vel maximè, quod Cyrillus videbatur in eius edicta curiosè inquirere. Proinde Hieracem palàm in theatro comprehensum, grauibus diuexauit supplicijs. Quâre intellectâ Cyrillus Iudæorum primarios accersit: illis, si contra Christianos tumultus ciere non desistant, debitas pœnas se irrogaturum minatur. At multitudo Iudæorum, cognitis Episcopi minis, multò maiore iracundiæ æstu exardescere, machinasq; ad Christianis nocendum exagitare cœpit, quas quidem præcipuam causam Iudæos Alexandriâ exturbandi fuisse, iam ostendam.

IVDÆI IN CHRISTIANOS CONTVMELIOSI.

XLII. IVDÆI GRASSANTVR IN CHRISTIANOS.

Iudæi cùm tesseram ipsi sibi dedissent, nimirùm vt quisq; annulum ex cortice palmæ confectum gestaret, nocturnam pugnam contra Christianos instituunt. Itaq; nocte quâdam per vniuersas vrbis regiones à quibusdam conclamandum curant, totam ecclesiam Alexandri nomine nuncupatam igni conflagrare. Quo audito, Christiani, alius aliunde concurrunt, vt ecclesiam ab incendio liberent. Tum Iudæi protinùs, impetu in Christianos facto, eos trucidant. Atq; vt à suis, annulis demonstratis, manus abstinebant; sic Christianos, qui ipsis fortè obuiam facti erant, è medio tollebant. Vbi autem illuxit dies, sceleris auctores minimè obscuri & incogniti fuerunt. Qua de re Cyrillus grauiter commotus, cum ingenti manu ad Iudæorum synagogas (sic enim eorum templa vocantur) rectâ pergit, & ex Iudæis nonnullos necidat, alios expellit è ciuitate, eorumque fortunas à multitudine diripi permittit. Itaque Iudæi, qui vsque ab Alexandri Macedonis temporibus illam vrbem incoluerant, tum vniuersi inde eiecti, alij in alia loca dispersi vixerunt.

XLIII. ORESTES PRÆF. IN CYRILLVM INFENSVS.

Adamantius ex numero Iudæorum, qui medicinam docebat, Constantinopolim profectus, ad Atticum Episcopum se contulit. Qui postquam Christianam religionem professus erat, Alexandriæ denuò habitauit. Orestes illius vrbis Præfectus illud Cyrilli facinus valde iniquo animo tulit, magnumq; cepit dolorem, tam præclaram ciuitatem tantâ hominum multitudine prorsus orbatam esse. Quâobrem ad Imperatorem de rebus ibi gestis refert. Cyrillus etiam Imperatori Iudæorum scelera per litteras significat: & nihilominus tamen de amicitia concilianda (ad illud namque faciendum populus Alexandrinus illum impulerat) cum Oreste agit. Verùm vbi Orestes de amicitia ne audire quidem voluit: Cyrillus librum Euangeliorum (hunc enim illum reueriturum putauit) ei manu porrexit. At cùm Orestis animus ne hoc modo quidem deliniri posset, sed inter eum & Cyrillum capitales inimicitiæ semper intercederent, hæc clades, quam deinceps commemorabo, inde consecuta est.

XLIV. PSEVDOMONACHORVM AVDAX FACINVS.

Nonnulli ex monachis qui Nitriæ montem incolebant, ingenio feruentiore præditi, sicut iampridem idem ipsum declarârunt, extorsi à Theophili temporibus, quando erant ab illo contra Dioscorum & eius fratres iniquè armati: sic ad id temporis quoque æmulationis ardore inflammati, prompto & alacri animo pro Cyrillo dimicare constituerunt. Itaque viri ad quingentos numero ex monasterijs egressi, vrbem Alexandrinam contendere, Præfectum rhedâ circumuectum obseruare, eum adire, sacrificum, Gentilem, & alijs pluribus contumeliosis nominibus appellare cœperunt. Ille suspicatus sibi à Cyrillo insidias collocatas esse: exclamare, se Christianum esse, & ab Attico Episcopo Constantinopoli baptizatum. Verùm vbi monachi eius verba videbantur contemnere; vnus fortè ex illorum numero, nomine Ammonius, caput Præfecti lapide percussit. Præfectus illo vulnere inflicto, totus sanguine manare. Quapropter Præfecti apparitores, exceptis paucis, omnes se clàm inde subduxere, alius alio se in multitudinem abdere, præcauentes ne lapidum iactu interminantur.

XLV. AMMONIVS DAT POENAS SCELERIS.

Interim populus Alexandrinus frequens eo confluere, monachos Præfecti causâ animo prompto vlcisci: quos oës præter Ammonium in fugam vertunt: istum ad Præfectum deduxêre. Præfectus palàm (vti leges postulant) de eo quæstiones exercuit, tormentis tantisper afflictauit, dum extremum spiritum edidit. Quæ res non diu post ad Imperatorum aures perlata est. Quin etiam Cyrillus eamdem rem illis, sed secùs expositam, omnino per litteras significauit. Corpus quoq; Ammony capit, inq; ecclesia quadam recondit, at non Ammony, sed Tammasij nomine nuncupauit: & cum in ecclesia magnitudinem animi illius, vtpotè graue certamẽ pro pietate perpessi, laude & prædicatione extulisset, iussit Martyrem appellari. Verùm qui modestiores erant, etiam ex ipsis Christianis, Cyrilli studium erga Ammonium minimè approbârunt: nam exploratum habebant, Ammonium non in tormentis interijsse, ne Christum denegare cogeretur, sed temeritatis suæ pœnas dedisse. Quocirca Cyrillus ipse illud ipsius facinus silentio in oblitionem pedetentim venire passus est.

XLVI.

At ne adhuc quidem acerba illa inter Cyrillum & Orestem suscepta contentio sedata est: quippe alia clades huic non dissimilis, quam sum iam narraturus, eam renouârat. Mulier quædam Alexandriæ, Hypatia vocata, filia Theonis philosophi, hæc tantos in litteris fecit progressus, vt omnes philosophos sui temporis longè superaret: ac non modò in scholam Platonicam à Plotino deductam succederet; verum etiam omnes philosophorum omnium præceptiones & disciplinas, omnibus qui eam audire volebant, explicaret. Quapropter quotquot philosophiæ studio incendebantur, vndiq; ad illam confluebant. Quin etiam propter grauem animi fidentiam, quam ex doctrinæ fontibus hauserat, etiam in conspectum Principum summa cum modestia venire non dubitauit. Neq; illam pudebat in mediam hominum sequentiam prodire: omnes enim eam ob singularem animi moderationem cum reuerentia quadam & verebantur, & suspiciebant.

XLVII. HYPATIA PHILOSOPHORVM CELEBERRIMA NECATVR

Itaque inuidiæ flamma tum contra eam incensa est. Etenim cùm crebrius cum Oreste in colloquium veniret: populus Ecclesiæ illam cœpit insimulare, quòd Episcopo ad amicitiam Orestis reconciliandam aditum penitùs intercludebat. Proinde certi homines, qui erant naturâ paulò feruentiores, quibus Petrus lector in illa Ecclesia ducem se præbuit, vno consensu mulierem domum alicunde redeuntem obseruant; de curru quo vehebatur, deturbant; ad ecclesiam, quæ Cæsareum ducitur, rapiunt: exutamque vestibus, testis acutis ad necem vsque dilacerant, eius membra discerpunt, discerptaque in locum qui Cinaron dicitur, comportant, atque igni comburunt. Hoc facinus cum Cyrillo, tum Ecclesiæ Alexandrinæ non exiguam labem asperſit infamiæ. Nam qui religionem Christianam profitebantur, à cæde, pugnis, & id genus alijs omnino alienis esse debent. Hæc gesta sunt quarto anno Episcopatûs Cyrilli ad decimum Consulatum Honorij & Theodosij septimum, mense Martij, cùm obseruabantur ieiunia.

hæc Socrates: in quo primùm quod ad consignatum tempus spectat, errore ponitur septimus Consulatus Theodosij cùm Consulatu decimo Honorij: nam sextus ponendus est; siquidem septimus eius Consulatus non cum Honorij decimo contigit, sed sequenti anno, cùm solus absque collega eo munere functus legitur. Quòd verò quartum Cyrilli hunc numerat sedis annum, ipsum intelligas tantummodo attigisse: siquidem idem ipse[a] testatur, sub nono Honorij Consulatu & Theodosij quinto, XV. Kalend. Nouemb. defunctum esse Theophilum, ac triduo pòst creatum esse Cyrillum: quâ ratione dicendum est, eumdem Cyrillum hoc anno, dictâ die Octobris, absoluisse sedis suæ annum tertium, & inchoâsse quartum.

[a] Socr. l. 7. cap. 7.

XLVIII.

Quòd verò ad Hypatiam ipsam pertinet: celeberrimam quidem omnium huius sæculi philosophorum claruisse, ex Synesio b philosopho, de quo plura superiùs, possumus intelligere, cuius ad eandem plures extant epistolæ, in quibus ipsam sæpè magistram & dominam vocat. Plura de eadem Suidas, quam virginem æquè castissimam prædicat; quam & amantem discipulum nouo inuento ab amore retraxisse tradit. Quid autem aduersus huiusmodi factiosos Theodosius Imp. rescripserit, dicemus anno sequẽti, quo idem datum reperitur esse rescriptum. hîc autem quæ rursus de Iudæis hoc eodem anno Socrates narrat, ordine describamus. ait enim c:

[b] Syn. epist. 10. 15. 16. 23. 81. 124. 154.

[c] Socr. l. 7. cap. 16.

XLIX. QVID IVDÆI IN CHRISTIANOS AVSI

Breui tempore pòst Iudæi pro scelere nefario rursus cõtra Christianos ab ipsis admisso pœnas persoluerunt in loco quodam Chalcidem & Antiochiam interiacente, qui Inmestar dicitur. Iudæi cùm more suo ludos facerent, & inter ludendum multa absurda admitterent: tandem præ ebrietate è mentis potestate egressi, non Christianos solùm, verùm etiam ipsum Christum in suis ludis contumeliâ afficere cœperunt: Crucem etiam, eosque qui in crucifixo

spem

spem ponunt, habere ludibrio, & propterea tale quoddam facinus moliri. Puerum scilicèt Christianum comprehendere, cruci alligare, in sublime suspendere. Quo facto, primùm irrisione illudere, cachinnos in eum tollere: pòst paulò insania correpti, illū vsq; eo verberibus cædere aggrediuntur, quoad præ cruciatu vitam amittat. Hac de causa grauis inter eos & Christianos concertatio oritur. Quin etiam Imperatores de facinore certiores fiunt. Qui per litteras prouinciæ illius magistratibus significauit, vt facinoris auctores & conquirendos curarent, & debitis supplicijs coërcendos. Itaq; Iudæi qui ibi habitabant, pro scelere quod ioco conscierant, seriò pœnas luerunt. hæc Socrates. At licèt Theodosij rescriptum hac de re datum non appareat; extat tamē aliud hoc anno, ad Aurelianum Præfectum Prætorio missum, quo iussit præfecturam honorariam abrogari Gamalielii. Etenim quòd Christiani Principes de perfido hominum genere curâssent benè mereri, Iudæi fastu elati talia tantaque adeò nefanda aggredi ausi sunt. Ipsum autem rescriptum sic se habet [a]:

a l. 22. de Iudæis C. Theod.

L. DE GAMALIELE IVDÆORVM PRÆFECTO.

Quoniam Gamalielus existimauit se posse impunè delinquere; quòd magis est erectus fastigio dignitatum: illustris auctoritas tua sciat nostram serenitatem ad virum illustrem Magistrum officiorum direxisse præcepta, vt ab eo codicilli demantur honorariæ præfecturæ: ita vt in eo sit honore, in quo ante præfecturam fuerat constitutus; ac deinceps nullas condi faciat synagogas: & si quæ sint in solitudine, si sine seditione possint deponi, perficiat: & vt in Christianos nullam habeat copiam iudicandi. Et si qua inter eos ac Iudæos sit contentio, à Rectoribus prouinciæ diiudicetur. Si Christianum, vel cuiuslibet sectæ hominem, ingenuum, seruumue Iudaicâ notâ fœdare tentauerit vel ipse, vel quisq; Iudæorum, legum seueritati subdatur. Mancipia quoq; Christianæ sanctitatis, si qua apud se retinet, secundum Constantinianam legem Ecclesiæ mancipentur. Dat. XIII. Kalend. . . . . Constantinopol. Honorio X. & Theodosio AA. Conss. Hunc autem illum existimo Gamalielem Patriarcham Iudæum, cuius est mētio apud S. Hieronymum [b].

b Hier. epi. 101.

LI.

Qui igitur Iudæos audaces compescendos curauit Theodosius Imperator, hæreticos quoque nouis infrenauit edictis. Extat enim eiusdem rescriptum [c] hoc anno datum aduersus iterum emergentes Montanistas, dictos hæreticos Cataphrygas. Eunomianos prætereà magnâ pertinaciâ baptismum iterantes; aliâ editâ [d] sanctione compescuit. Quo pariter anno (vt Marcellinus [e] est auctor) idem Theodosius Imperator nouo facto hactenus intentato nobilitauit Imperium, cùm maiorem natu sanctam sororem in Imperij consortium alligens, creauit Augustam, virginem sanè prudentissimam, sicut nobilitate, ita & religione cæteris præferendam, ætatem sapientiâ superantem, agentem annos sexdecim: nam sub Consulatu Theodori & Eutropij (est is annus Domini trecentesimus nonagesimus nonus) natam esse, idem auctor affirmat: licèt Sozomenus ei tribuat quatuordecim tantùm annos, cùm habenas capessiuit Imperij; qui hęc de ipsa habet [f]: *Diuina potentia vniuersi conditrix, tum ipsius Theodosij, tum Imperij procuratricem constituit Pulcheriam sororem: quæ quidem nondum annum decimumquintum agens, super ætatem sapientissima, ac diuinum spiritum accepit. Ac primùm Deo virginitatem suam deuouit: deinde et sorores suas ad idem vitæ institutum educauit; ne fortè virum quemquam alium Imperio subinduceret, sed potiùs omnè inuidiæ & insidiarum occasionem præcideret. Vt igitur ea quæ constituerat, consignaret, ac Deum ipsum & sacerdotes, omnesq; subditos testes faceret voluntatis suæ; ex auro gemmisq; pretiosis admirabile quoddam donarium & spectaculum omnium pulcherrimum pro virginitate sua & Imperio fratris, sacram mensam Ecclesiæ Constantinopolitanæ dicauit, idque ipsum vt cunctis esset conspicuum, in fronte eiusdem mensæ litteris expressit.*

c l. 57. de hær. Cod. Theod.
d l. 58. de hæret. C. Theod.
e Marcel. in Chron.
PVLCHERIA CREATVR AVGVSTA.
f Sozom. l. 9. c. 1.
PVLCHERIA VOVIT VIRGINITATEM.

LII.

PVLCHERIA QVALITER THEODOSIVM INSTITVIT.

Post quàm autem principatus curam suscepisset, rectissimè & magno cum decore Romanum Imperium gubernauit, cùm & benè consuleret, & consulta expeditè perageret ac scriberet: diligentem enim operam impenderat, vt Romanâ, Græcâq; lingua propriè loqueretur ac scriberet. Rerum porrò gerendarum dispositionem fratris auctoritate fulciebat, atq; id curabat, vt is pro ætate disciplinis idoneis ex Imperatoriæ maiestatis dignitate quàm maximè institueretur. Itaq; equestris quidem pugnæ, ac reliquam in armis ac litteris scientiam ab earum rerum professoribus discebat: vt verò in processu ornatè se ac regulariter gereret, à sorore erudiebatur; de qua videlicèt hoc discebat, quid in vestitu, quid in sedendo, quid in ingressu decorum esset; quomodò exhibere risum; & prorè natâ tum amabilis, tum formidabilis esse; & eos qui peterent, appositè audire deberet. Haud minimè autem eum ad pietatem instituebat; assuescens, vt & continenter oraret, & ecclesias frequenter accederet, & donarijs ac cymelijs templa honoraret, & in pretio haberet sacerdotes at cæteros viros bonos, & eos qui sapientiam Christianorum legibus approbatam sectarentur. Quin etiam cum per doctrinas adulterinas videretur esse turbanda religio, studiosè ac prudenter obstitit; nam quod nostrâ memoriâ nouæ hæreses non insurrexerint, ipsam potissimum in causa fuisse comperiemus, sicut in consequentibus videbimus. Et sanè quàm magnâ reuerentiâ Deum coleret, dicere longum foret. At quæ & quot templa magnificè illa construxerit; quotq; pauperum diuersoria & conuentus monasticos instituerit, perennes his ipsis largita sumptus ad suppeditandum incolentibus alimentum: si quis de harum rerum veritate experientiæ suæ credere malit, quam verbis meis: comperiet me neq; falsè, neq; ad gratiam hæc scribere; si modò apud eius Curiæ Præfectos conscriptam perlegerit harum rerum historiam, & ex Actis publicis æstimet, an scriptis nostris res gestæ consonent. hæc Sozomenus, reliqua verò ab eodem de ipsa memoriæ commendata dicemus inferiùs: reddentes singula singulis annis.

LIII.

Sed quantum profecerit ipse Theodosius consuetudine & curâ atq; exemplo, educationeque ipsius maioris natu sororis Pulcheriæ, ex Socrate ipsa accipe: *Primùm, tametsi in ipsa Regia natus, educatusq; erat; nihil tamen ex illa educatione omnino contraxit molliciei, tarditatisue: sed adeò solers & prudens fuit, vt illis qui cum eo sermones conferebant, multarum rerum experientiam consecutus videretur. Deinde tantâ corporis & animi tolerantiâ fuit, vt tum algorem, æstumq; fortis & virili animo sustineret, tum crebrò ieiunaret, & maximè diebus Mercurij & Veneris, quas Græci τετράδας καὶ παρασκευὰς ἡμέρας vocant. Atque hoc ab eo factitatum fuit, dum Christianam viuendi rationem cumulatissimè explere contenderet. Eius Regia non dissimilis fuit monasterio. Nam primo diluculo ille ipse cum sororibus suis hymnos alternatim decantatos recitauit. Quin etiam sacras litteras memoriter pronunciauit. Nam cum Episcopis, perinde ac si sacerdos iam olim designatus esset, de ijsdem disseruit. Libros etiam, tum qui sacra Dei eloquia complectebantur, tum qui ab eorumdem interpretibus conscripti erant, multò diligentiùs quā Ptolemæus Philadelphus olim in vnum colligendos curauit. Porrò autem patientiâ & mansuetudine omnes longè superauit. Nam Imperator Iulianus quamquam studium philosophiæ profitebatur: tamen odium contra eos, qui Antiochiæ eius nomen perstrinxerant, minimè compressit, sed Theodoro vni ex illorum numero grauissima tormenta imposuit. At Theodosius, subtilitate ratiocinationum Aristotelicarum penitùs derelictâ, philosophiæ studium rectis vitæ officijs sedulò excoluit.*

g Socr. l. 7. c. 22.
THEODOSII IVNIORIS IMMENSA RELIGIO.

LIV.

Iram cohibere didicit, dolorem toleranter ferre; neminem qui eum iniuriâ afficerat, vlcisci: immo verò nemo vnquam illum irâ incessum aspexit. Idemq; cuidam ex necessarijs aliquando scisciti, cur neminem qui intulisset iniuriam, morte aliquando mulctâsset, sic respondit: Vtinam potiùs mihi potestas esset, eos qui mortui sunt, ad vitam denuò reuocandi. sed hæc alij tribuunt auo, Maiori nempe Theodosio, à quo probè dictum nepos didicit & imitatione perfecit. subdit verò Socrates: *Alteri etiam de eadem re interroganti dixit. Non magna res est, neque ardua, vt qui homo sit, mortem oppetat: sed eum qui semel obierit, nemo omnino, licèt se de eius morte maximè pœniteat, nisi solus Deus possit ad vitam reuocare. Adeò firmè istud ipsum ab eo obseruatum fuit, vt si quispiam crimen quod esset capitis supplicio mulctandum, aliquando commisisset, ne ad portas vsq; ciuitatis versus locum vbi mortis subiret supplicium, abduci passus est; quin misericordiâ commotus, illum reuocauerit. Accedit eò quòd cum Constantinopoli in amphitheatro pugnas cum bestijs quodam tempore prospectaculo ederet, populusque sublato clamore postularet, vt aliquis ex eorum numero, quorum insigniter eminebat audacia, cum fera bestia decertaret; respondit: an non explorate cognitum habetis, vos ita assuefactos esse, vt nulla crudelia spectacula contemplari possimus? Quæ cùm populus ex eius ore audiuisset, de reliquo à crudelitatis spectaculis abstinere*

THEODOSII VIRTVTES.

didicit. Quinetiam adeò pius fuit, vt omnes Dei sacerdotes honorificè coleret, eosque potissimum quos intellexerat pietate imprimis excellere.

LV. THEODOSII PIETAS.

Fertur præterea sacrum, quo Episcopus Chebrorum, qui Constantinopoli mortem obijt, indutus erat, quæsiuisse: eumq; quamuis sordidatum, induisse; persuasum nimirùm, se aliquid ex mortui sanctimonia inde percepturum. Quodam anni tempore procelloso admodùm & turbido, consueta statutaq; spectacula, populo ea flagitante, in Circo edidit. Vbi autem Circus hominibus refertus fuit, tempestas cœpit esse vehementior. ac cùm magna vis ventis præceps delaberetur, tum Imperator præcipuè declarauit quo animo erga Deum affectus esset: sic enim populum per præcones compellauit: Quin multò satius est, vt neglecto spectaculo omnes vno ore Deum precemur, vti ab imminente procella conseruemur incolumes. Vix hæc verba protulerat, cùm omnes in Circo vno animorum consensu, summaque cùm alacritate Deo preces fundere cœperunt, totaq; ciuitas quasi vna ecclesia fuit. Cum Imperator in media populi frequentia priuati hominis habitu incedens, hymnos recitare exorditur. nec spes certè eum fustrata est: nam aer serenus factus est, & annonæ caritas Dei benignitate in omnium rerum affluentiam commutata. Si quando bellum concitabatur, Dauidis exemplum imitatus, ad Deum confugit, pro certo persuasus eum bellorum administratorè esse: preumq; subsidio adiutus, ea prosperè & feliciter gessit. hactenùs Socrates: ex quibus planè intelligis, quantum valet in rectè administrando, securoque seruando Imperio erga Deum pietas, & exactè custodita religio: cùm tantam molem puer vnus atque puella summa tranquillitate ab omni barbarorum & tyrannorum timore securam (quod nec temporibus bellicosissimorum Imperatorum contigisse legimus) feliciter rexerint, Deo nimirùm eiusdem Imperij habenas manu apprehendente, atque suâ prouidentiâ moderante, atque protectione custodiente, posito in eo ipso Saluatore muro [a] & antemurale. At hæc dicta sunt occasione Pulcheriæ, Theodosio bonorum omnium cohæredis, ab ipso hoc anno creatæ insigni virtutum meritò Augustæ; quam quidem ipse Theodosius suis à se datis solitis rescriptis Venerabilem Augustam nominare consueuit [b].

PIETAS REGIT IMPERIVM.

[a] *Isaiæ 26.*

[b] *l. 21. de iudic. coll. C. Theod.*

LVI.

At cùm tantorum religione Principum, tot tantisque bonis Orientale Imperium fuerit locupletatum; illud ad bonorum cumulum accessit additamentum, dum (quod Sozomenus iurè considerat) præclara sanctorum corpora Deus ad opitulationem Fidelium voluit è terra emergere, atque non secùs ac viuos perennesque gratiarum fontes erumpere: sic enim ait [c]: *Interea Orientale Imperium hostibus liberatum fuit, eiusq; prouinciæ multo cum decore administrabantur, præter omnium sententiam: erat enim adhuc iuuenis Imperator. Sed Deus præsenti hoc Imperio manifestè declarari videbatur, qui non solum præter expectationem (quod ad hostes attinet) ita disponeret, verum etiam multorum sancta corpora manifestaret ex his qui olim ob pietatem illustres extiterunt. Cuiusmodi vtiq; & illud est, quod tunc accidit in Zacharia vetusto Propheta, & in Stephano diacono ab Apostolis ordinato. Vtriusq; autem inuentionis. cùm miraculosa sit ac diuina, modum exponere, necessarium esse duxi.* hæc ipse. Quoto autem Theodosij Iunioris Imperij anno Zachariæ corpus inuentum sit, penitùs ignoratur: sed quod ab eodem auctore primo loco recenseatur inuentio Zachariæ, inde opinandi manault occasio, vt ante S. Stephani & sociorum corpora, Zachariæ reperiri contigerit. Nos verò, recensitâ superius, quæ huius anni Consulibus consignata erat, inuentione S. Stephani, de Zacharia ex eodem auctore Sozomeno reddamus historiam.

IMPERIVM THEODOSII FELIX OB INSIGNEM PRINCIPIS PIETATEM.

[c] *Sozo. l. 9. cap. 16.*

LVII.

Exordiar (inquit [d]) *à Propheta Zacharia. Cophar villa est in territorio Eleutheropolis Palæstinæ. Huic præfectus erat agri ipsius conseruus Calimerus quidam, domino quidem suo fidelis, sed morosus interim ac difficilis, & in conterminos agricolas iniquus. Quâuis autem talis esset: Prophetæ tamen ei vigilanti clarâ luce apparens, se ipsum reuelauit. Et horto quodam demonstrato: Age quæso (inquit) hic fodito, ab hac sepe in hortum mensurâ ductâ ad cubitos duos, iuxta viam quæ ducit ad ciuitatem Betherebin. Reperies enim arcam duplicatam, ligneam interiorem in exteriori plumbea, & præter hanc arcam, vitreum item vas aquis plenum, & duos etiam serpentes amplitudine mediocres, mites, & innoxios, adeò vt mansueti videri possint. Calimerus igitur ad locum indicatum ex Prophetæ mandato profectus, operi grauiter incubuit. Et cùm secundum prædicta signa iam in opertum producta et recluſa esset arca sacra: apparuit diuinus Propheta, candidam stolam indutus, vtpotè qui (vt opinor) sacerdos etiam fuerit. Sub pedibus autem eius extra arcam iacebat puer regali apparatu sepultus: habebat enim in capite coronam auream, & aurea in pedibus calciamenta, & vestem pretiosam.*

[d] *Sozo. l. 9. c. vlt.*

ZACHARIÆ PROPHETÆ CORPVS INVENTVM.

LVIII.

Disquirentibus igitur tum sapientibus ac sacerdotibus de isto puero, quisnam & vnde esset, & cur sic ornatus esset? Fertur Zachariam, qui tum in Geraris conuentui monastico præerat, in vetustum quoddam, sed non canonicum Iudæorum scriptum fortè incidisse, quo tradebatur, quòd Ioas Rex Iudææ non multò post quàm Prophetam Zachariam interfecisset, in domum suam ingentem calamitatem acceperit. Quandoquidem septimo post interfectum Prophetam die, filius admodùm ipsi carus repentè interijt. Colligens igitur se propter iram diuinam in huiusmodi calamitatem incidisse, sub illius pedibus puerum sepeliuit, quasi hâc ratione sese purgaret illis quæ aduersus Prophetam deliquerat. Atque hæc quidem ego sic accepi. Propheta verò tametsi sæculis iam plurimis sub terra tacuisset: viuus tamen adhuc apparebat, capite raso, oblongo, barbâ modicè prominenti, capite breuiusculo, oculos habens aliquantulum profundos ac supercilijs contectos. hucusq; Sozomenus: desiderātur cætera quæ de inuentione S. Stephani protomartyris se fore dicturum pollicitus fuerat. Non enim ista tantùm operi desunt, sed plurimorum annorum res gestæ: siquidem in præfatione ipse testatur, perduxisse scriptam à se historiam vsque ad Consulatum decimùseptimum eiusdem Theodosij Imperatoris, nempe vsque ad annum Christi quadringentesimum vndequadragesimum.

HISTORIÆ SOZOMEN. TERMINVS.

Hoc item anno sub eisdem Consulibus S. Prosper in Chronico hæc accidisse in Occidente refert: *Attalus* (qui Imperium semel abdicatum in Gallijs iterum sumpsit) *à Gothis ad Hispanias migrantibus neglectus & præsidio carens capitur, & Constantio Patricio vinus offertur.* de quo hæc etiam Orosius [e]: *Attalus itaq;, tamquam inane Imperij simulacrum, cum Gothis vsq; ad Hispaniam portatus est. Vnde discedens * naui, incerta moliens, in mari captus, & ad Constantium Comitem deductus, deinde Imperatori Honorio exhibitus, truncatâ manu, vitâ relictus est.* hæc Orosius. Vides Christiani Principis mansuetudinem erga tyrannum, dum perduellem Christianæ religionis & Imperij, mille mortibus addicendum, tam leuiter mulctatum voluit. Peperciſſet omnino etiam, nisi iram militum timuisset. Hic tandem finis impij hominis Christianæ religionis nequissimi proditoris, & vanâ deorum pollicitatione Imperium ad Gentilicium cultum restituere satagentis, quique instar Iuliani, ablegato Labaro, in quo Christi nomen & signum fulgebat intextum, ad pristinum Romanum vsum militaria signa restituta erexit, atque in nummis expressit: nam loco Labari Victoriam, & pro Cruce puram hastam effigiandam curauit, ipsamque mediam Romam nouam, vt indicant hinc inde posita in figura numismatis elementa.

LIX. ATTALI TYRANNICASVS.

[e] *Oros. li. 7. c. 42.* * descendens

f

f Extat. Romæ apud Lælium Pasqualin.

Post hæc narrata de Attalo, ista subdit Sanct. Prosper in Chronico sub ijsdem Cōsulibus: *Athaulphus* (ipse Rex Gothorum, qui successerat Alarico) *à quodam suorum vulneratus interijt: regnumq; eius Vuallia filius, qui idem cupere intelligebatur, inuasit.* Orosius verò Segericum successisse tradit Athaulpho, & post Segericum Vualliam adeptum fuisse Gothorum regnum. Ait enim hæc de Athaulpho g:

LX. ATHAVLPHI GOTHORVM REGIS OBITVS.

[g] *Oros. l. 7. cap. 43.*

Cumq;

Cumq; eidem paci petendæ atq; offerendæ studiosissimè insisteret, apud Barcinonem Hispaniæ vrbem dolo suorum (vt fertur) occisus est. Post hunc Segericus Rex à Gothis creatus, cùm itidem iudicio Dei ad pacem pronus esset, nihilominùs à suis interfectus est. Deinde Vuallia successit in regnum, ad hoc electus à Gothis, vt pacem reflingeret; ad hoc ordinatus à Deo, vt pacem consumaret. Hic igitur territus maximè iudicio Dei, quia cùm magna superiori adhinc anno Gothorum manus instructa armis nauigijsq; transire in Africam moliretur, in duodecim millia passuum Gaditani freti tempestate correpta miserabili exitu perierat: memor etiam illius acceptæ sub Alarico cladis, cum Gothi in Siciliam transire conati, in cõspectu suorum miserabiliter arrepti atq; demersi sunt: pacem optimam cum Honorio Imperatore, datis lectissimis obsidibus, pepigit: Placidam Imperatoris sororem honorificè apud se honestèq; habitam fratri reddidit. hæc Orosius.

LXI. GOTHI EXPILANTES VRBEM MALE.

In quibus illud primùm obseruatione dignum considera, Gothos illos qui Vrbē deprædati sunt, duplici naufragio breuissimi maris spatio fuisse punitos tum in freto Siculo, tum Gaditano, præter alias clades, quibus confecti sunt. Istud ipsum planè alijs posteà diuersis temporibus accidisse eiusdem Vrbis inuasoribus & prædatoribus, accuratus lector inueniet; nimirùm, qui id facere ausi fuerunt, semper Dei vindictā haud tardā malè perijsse, prorsusq; deletos esse. sed & cladem Borbonicam, quę hoc nostro sæculo accidit, in exemplum adducere possemus: verùm quòd prolixiorem requirant ista sermonem, suis locis relinquimus pertractanda.

LXII.

Quòd verò ex Orosio vidimus successisse Athaulpho Segericum; quòd breuissimo tempore regnum tenuerit, videtur à Prospero prætermissus. Etenim quòd à Vuallia dicit redditam Gallam Placidiam Honorio: id quidem sequenti anno factum tradit ipse Prosper in Chronico: vt ex his intelligas, hoc anno occiso Athaulpho, & Segerico successore citò è medio sublato, Vualliam sequenti anno iam adeptum administrāsse regnum, eodemq; anno tentāsse in Africam transitum, atq; passum esse naufragium. Nam quòd ait, id accidisse superiore anno à tempore quo illa scribebat: cùm constet eius assertione, opus illud explēsse (vt ait) anno ab origine mundi quinque millesimo sexcentesimo decimooctauo: planè intelligis, secundùm initam priùs ab ipso rationem supputationis, illa absoluisse anno Domini quadringentesimo decimoseptimo: & quem ait annum ante illud tempus, perspicuè significare sequentem annum Domini quadringentesimum decimumsextum. Subdit hæc autem de eiusdem Vualliæ studio erga Romanum Imperium [a]: *Romanæ securitati periculum suum obtulit, vt aduersus cæteras gentes, quæper Hispanias consedissent, sibi pugnaret, & Romanis vinceret. Quāmuis & cæteri Alanorum, Vuandalorum, Seuorumq; Reges eodem nobiscum placito depacti forent, mandantes Imperatori Honorio: Tu cum omnibus pacem habe, omniumq; obsides accipe: nos nobiscum confligimus, nobis perimus, tibi vincimus: immortalis verò quæstus erit Reipublicæ tuæ, si vtriq; pereamus. Quis hæc crederet, nisi res doceret? Itaq; nunc quotidiè apud Hispanias geri bella gentium, & agi strages ex alterutro barbarorum, crebris certisq; nuncijs discimus: præcipuè verò Vualliam Gothorum Regem insistere patrandæ paci ferunt.* hęc Orosius: vt planè ex his videas quam abundanti mensurā Deus Honorij Imp. religionem sæpiùs compensauerit.

[a] Oros. l. 7. c. 43.

Hoc enim anno Honor. Imp. quos sciret in Africa esse Gentiles, ab eis omnes sumptus abstulit, quibus illos superstitioni hactenùs inseruisse sciuit. extat de his [b] rescriptum eiusdem Imperatoris his Consulibus datum.

[b] l. 20. de Pag. Cod. Theod.

IESV CHRISTI

Annus 416.

INNOCENTII PAP. Annus 15. HONORII 22. THEODOSII 9. IMPP.

I. QVADRINGENTESIMO decimoquinto Christi anno Theodosius Augustus septimum adijt Consulatum, collegam nactus Palladium. Quo aduersus Pelagianos celebratum est Concilium Carthaginense, vbi Pelagius atque Cælestius hæretici damnati sunt. Itemque aliud eodem anno Mileui in Numidia aduersus eosdem Concilium habitum est. Ex ambabus Synodis ad Innocentium Romanum Pontificem litterę Synodales scriptę sunt.

CONCILIA CARTHAGINENSE ET MILEVITANVM.

Dicturi cùm simus de vtroque Concilio hoc eodem anno, eadem quoque ex causa celebratis, primùm omnium, ex instituto, temporis ratio firmanda est, cùm hac in re plerosque sciamus errāsse. Vt igitur absque ambiguitate certò certiùs asseramus, hoc anno vtrumque Synodum in Africa habitam, alteram Carthagine, Mileui alteram, illam prius, hanc verò posteriùs; ex dictis litteris ad Innocentium Papam scriptis, & alijs eiusdem Pontificis ad eas redditis possumus perspicuè intelligere. Atque illud primum: paulò antè celebratam esse Synodum illam Carthagine, posteà verò istam Mileui, inde affirmari posse videtur, dum in litteris Mileuitani Concilij ad Innocentium hæc habentur expressa in fine [c]: *Hæc ad sanctitatem tuam de Concilio Numidiæ scripta direximus, imitantes Carthaginensis prouinciæ coëpiscopos nostros, quos ad sedem Apostolicam, quam beatus illustras, de hac causa scripsisse comperimus.* hæc ibi. Et ne putes, quas citant Patres litteras Carthaginensis Concilij, alias voluisse intelligere ex alio Concilio iam diu ante præsentem annum datas, ac proinde non hoc anno illud celebratum fuisse, sed eodem fermè tempore: accipe quod Innocentius Papa ad eos rescribens affirmat, nimirùm per eumdem legatum Episcopum ab vtraque Synodo, Carthaginensi scilicèt & Mileuitana, se litteras accepisse. ait enim [d]: *Frater coepiscopus noster Iulius dilectionis vestræ litteras; quas ex Mileuitano Cõcilio curā fidei propensiore misistis, mihi inopinanter ingessit, Carthaginensis etiam Synodi querelæ parilis scripta subiungens*, &c. Factum namque esse videtur, vt Aurelius Carthaginensis Episcopus de his quæ decreta essent in Concilio Carthaginensi litteras scripserit ad Romanum Pontificem, iusseritque Iulium, quem ad eas perferendas legauit Episcopum, in Numidiam proficisci, & è Concilio etiam Mileuitano, quod eadem ex causa collectum sciebat, alias accipere ad eumdem Innocentium Papam litteras.

[c] Apud Aug. epist. 82. & t. 1. epist. Rom. Pont. inter ep. Innoc.

[d] Innoc. ep. 32. Apud Aug. ep. 93

II. DE TEMPORE VTRIVSQVE CONCILII.

Cùm igitur ex his appareat, eodem fermè tempore, eodemque anno duo hęc fuisse in Africa Concilia celebrata, paulò tamen ante Mileuitanum Carthaginense: vt hoc ipso anno sub dicto Consulatu Theodosij atque Palladij eadem esse habita affirmemus, inde euidens suppetit argumentum, quòd Innocentius Papa, his acceptis litteris Synodalibus, ad eosdem qui dederant rescribens Episcopos mense Ianuarij anni sequentis sub Consulatu Honorij atque Constantij, demonstrat hoc anno dictas Synodos esse habitas, ex quibus hoc anno eam legationem acceperit. monstrant id enim quæ redditæ sunt ab ipso Innocentio ad Concilium Mileuitanum, cùm datæ habeantur sexto Kalendas Februarij, dictis Honorio & Constantio Consulibus, quos constat sequenti anno eo munere insignitos. Vnde ex his affirmari posse videtur, vtrumque Concilium, primùm Carthagine, deinde Mileui autumnali tempore celebratum: ex quibus ante hiemem legatio missa, ad Innocentium peruenerit hiemis tempore. quòd enim mense Ianuarij anno sequenti mox ad eos rescripsit Innocentius, haud pridem se eas accepisse demonstrat, quibus etiam significat Iulium ipsum legatum ex Carthaginensi & Mileuitano Concilijs eas litteras attulisse.

III. MILEVITANVM CONCILIVM

Hæc cum adeò euidenti ratione subsistant, ex his primùm corrige qui dixerunt Mileuitanum Concilium contra Pelagium atque Cælestium celebratum esse [e] Arcadio & Honorio Augustis Consulibus, anno Christi quadringentesimo secundo. Nam Mileuitanum illud Concilium longè diuersum ab isto, de quo agitur, est, vt suo loco superiùs demonstrauimus: siquidem eo tempore nulla erat Pelagij vel Cælestij in Africanis Ecclesijs mentio: constatque illud præterea habitum à

[e] Extat t. 1. Conci. vet. edi. p. 481.

POSTERIVS CVM PRIORE CONFVSVM.

Xantippo Numidiæ Primate; præsens autem, de quo est sermo, nullâ de Xantippo habitâ mentione, primo loco positum habet Siluanum, vtpotè eiusdem prouinciæ Primatem. sed accidit vitio librariorum, seu potiùs Collectorum incuriâ, vt duo hæc Mileuitana Concilia vnum demque esse rati, simul in vnum conflauerint, effecerintque ex duobus vnum, quod apparet typis excusum [a], in cuius exordio præfixa habetur nota diei & Consulis, quæ est prioris Mileuitani Concilij, cui interfuit (vt vidimus) Aurelius Carthaginensis Episcopus, & cætera quæ habentur, vsque ad illa verba: *Ideoque pariter.* quæ verò hæc sequuntur Acta, huius de quo agimus, sunt Mileuitani Cõcilij, vsque ad octauum canonem: reliqui verò qui sequũtur ad finem vsquè diuersorum esse apparent Conciliorum Africanorum canones: ipsamque ad finem appositam subscriptionem longè diuersam ab hoc Concilio Mileuitano, qui nomina legerit Episcoporum qui huic Synodo interfuerunt, intelliget: adeò vt vnum videas corpus ex diuersis membris esse compactum, cuius caput, pedes & reliqua membra sint ex alijs diuersis corporibus compaginata: quæ nisi quis accurate perspexerit, in ambages inextricabiles & nodos insolubiles incidat necesse est.

[a] *Item to. 1. Concil.*

IV. OCCASIO COGENDÆ SYNODI CARTHAGINENSIS.

His igitur elucidatis, iam de ipsis agamus Concilijs, ac primùm de Carthaginensi: cuius quidem celebrandi ea occasio ante suppeditata fuisse videtur; quòd Orosius presbyter, qui anno superiori (vt vidimus) profectus in Palæstinam ad sanctum Hieronymum, cum ibi esset, mense Decembris celebratam viderit Synodum Diospolitanam, in qua sciisset Pelagium, cùm decepisset inuolucro verborum Episcopos, ab eisdem fuisse absolutum, & in communicationem acceptum, aduersus quem pariter sciisset sanctum Hieronymum scriptis editis reclamâsse: ipse, in quam, Orosius hoc ipso anno, veris tempore soluens è Palæstina, in Africam ex condicto rediens, & cuncta referens, excitauit Africanos Episcopos ad hæresim penitùs debellandam, quam ipsi antè in Cælestio Carthagine (vt vidimus) condemnâssent. Facilè id fuit illis omnibus persuadere, tum exemplo & cohortatione S. Hieronymi litteris ab eo redditis ab Augustinum, tum ex imminenti periculo, quòd libere scirent agere vt Catholicum, iam absolutum Pelagium in Concilio Palæstino, cuius decreto rescindi viderentur, quæ ipsi Episcopi Africani iam antè aduersus Cælestium statuissent. Adiecit ad hæc Orosius, vt quas secum haberet datas ad se litteras Episcoporum Herotis & Lazari, eas Africanis Episcopis dederit inspiciendas, scriptas haud dubium aduersus Pelagium atque Cælestium. fuisse autem Herotem & Lazarum in Gallia Episcopos, magnoque animi ardore insectatos esse ambos hæresiarchas, quæ inferiùs dicturi sumus, perspicuè declarabunt. Porrò Gallorum animos aduersus Pelagianos incensos fuisse S. Augustinus sæpè testatur.

V. AFRICANI EPISCOPI EXCITATI CONTRA PELAGIVM.

Hæc quidem haud à nobis inani intelliges esse imaginatione conficta, si Africanorum Episcoporum hoc anno datas ad Innocentium Papam litteras exactè perlegeris. Nam absoluto à Synodo Palæstina Pelagio, ijdem Africani Episcopi sunt conquesti litteris illis, quæ Aurelij, Alypij, Augustini, & aliorum nomine hoc anno (vt dicemus) sunt redditæ ad Innocentium [b], & alijs [c] ad eumdem à Mileuitana Synodo datis contra eosdem Pelagianos, quibus & aduersus eosdem Sanct. Hieronymi studium commendatur, sed & Pelagij libertas ex fraude comparata pariter nunciatur, his scilicèt verbis: *Pelagius verò (sicut à quibusdam fratribus nostris missæ loquuntur epistolæ) Hierosolymis constitutus nonnullos fallere asseritur. Verum tamen multò plures, qui eius sensum diligentius indagare potuerunt, aduersus eum pro Christi gratia & Catholicæ fidei veritate confligunt, sed præcipuè sanctus filius tuus & frater & compresbyter noster Hieronymus.* hæc ibi. Et de editis ab Orosio Gallorum Episcoporum epistolis, Synodales litteræ Carthaginensis Concilij apertè docent his verbis in earum exordio [d]: *Cùm ex more ad Carthaginensem Ecclesiam solemniter veniremus, atq; ex diuersis causis congregata ex nobis Synodus haberetur: compresbyter noster Orosius nobis litteras sanctorum fratrum & consacerdotum nostrorum dedit Herotis & Lazari, quarum formam his constituimus esse subdendam,* &c. Qui autem conuenerunt Carthagine Episcopi, numerati habentur septuagintaseptem.

[b] *Apud Aug. epist. 95. & t. 1. epist. Rom. Pontifi.*

[c] *Apud Aug. epist. 92. & t. 1. epist. Rom. Pontifi.*

[d] *Apud Aug. epist. 90. & t. 1. epist. Rom. Pontifi.*

Cùm igitur allatæ per Orosium dictæ Gallorum Episcoporum litteræ Synodo exhibitæ essent, & causa Pelagij atque Cælestij tractanda proposita esset in ipsò Concilio Carthaginensi: ad pleniorem causæ cognitionem, iussa sunt edi in Synodo Acta Ecclesiastica ante quinquennium (vt dictum est) aduersus Cælestium Pelagij antesignanum Carthagine quoque confecta. quibus diligentiùs inspectis atque examinatis, conclamata est ibidem vtriusque damnatio, nisi ijdem parati essent suas ipsorum hæreses condemnare. Testantur id quidem litteræ ad Innocentium ab eadem Synodo datæ, quibus dicitur [e]: *His ergo lectis, Pelagium & Cælestium auctores nefarij prorsus & ab omnibus nobis anathematizandi erroris aduertimus. Vnde factum est, vt recensendum peteremus quid ante fermè quinquennium super Cælestij nomine hic apud Ecclesiam Carthaginensem fuerit agitatum.* & paulò pòst quid statutum sit, subdunt: *Nisi hæc apertissimè anathematizauerint, ipsos anathematizari oportere. Vt si ipsorum non potuerit, saltem eorum qui decepti sunt ab eis, vel decipi possunt, cognita sententia quæ in eos lata est, sanitas procuretur.* hæc acta sunt aduersus Pelagium & Cælestium in Concilio Carthaginensi: quæ per Iulium Episcopum, datis ad eum litteris, significanda curârunt Episcopi eiusdem Concilij Carthaginensis Innocentio Romano Pontifici, ab eodem ijsdem litteris postulantes quicquid ea de re fuisset decretum in Synodo, confirmari: expetierunt enim id ipsi verbis hisce: *Hoc itaq; gestum, domine frater, sanctæ charitati tuæ intimandum duximus, vt statutis nostræ mediocritatis etiam Apostolicæ sedis adhibeatur auctoritas, pro tuenda salute multorum, & quorumdam etiam peruersitate corrigenda.* hæc ipsi.

[e] *Ead. ep. 90.*

VI. QVÆ ACTA SINT IN CONCILIO CARTHAGINENSI CONTRA PELAGIVM.

VII. TIMOR ORTHODOXORVM NE SYNODVS PALÆSTINA CONFIRMARE TVRA PAPA.

Quod insuper timerent, ne ab eodem Romano Pontifice Acta Synodi Diospolitanæ in Palæstina, quibus Pelagius, quasi damnâsset errores, fuerat absolutus, confirmarentur: in sua ipsorum ad eumdem Innocentium Papam scripta epistola Synodali addiderunt, vt si adduci ipse non posset vt damnaret hominem, quem probatum Catholicum Synodus absoluisset, hæreses saltem eius damnare minimè recusaret. nam subdunt: *Si ergo Pelagius Episcopalibus Gestis, quæ in Oriente confecta dicuntur, etiam tuæ veneration iustè visus fuerit absolutus: error tamen ipse, & impietas quæ tam multos assertores habet per diuersa dispersos, etiam Apostolicæ sedis auctoritate anathematizanda est. Consideret enim sanctitas tua, & pastoralibus nobis compatiatur visceribus, quàm sit pestiferum & exitiale ouibus Christi, quod istorum sacrilegas disputationes necessariò sequutur, vt nec orare debeamus ne intremus in tentationem,* &cæt. Hæc sunt quæ in Synodo Carthaginensi aduersus Pelagium atque Cælestium, eorumdemque hæreses decreta fuerunt, quæ per Iulium Episcopum (vt dictum est) ad hoc legatum per litteras eidem Romano Pontifici significanda curârunt.

De huiusmodi Africanorum Episcoporum aduersus recens emergentem impietatem accenso præ cæteris incomparabili zelo S. Prosper his agit carminibus [f]:

Tu causam fidei flagrantiùs Africa nostra
Exequeris: tecumq; suum iungente vigorem
Iuris Apostolici solio, fera viscera belli
Conficis, & lato prosternis limite victos.

& quod non vno Concilio, sed duobus eadem in hæresiarchas decreta fuerint, nempe Carthaginensi atque Mileuitano, ista mox subijcit:

Conuenêre tui de cunctis vrbibus almi
Pontifices, geminoq; senum celeberrima cœtu
Decernis quod Roma probet, quod regna sequantur.

[f] *Prosp. de Ingrat.*

VIII. AFRICANORVM EPISCOPORVM ZELVS ADVERSVS PELAGIAN.

nisi magis hæc intelligenda sint de geminò Concilio Carthaginensi, nempe præsenti, & alio sub Zosimo Papa, de quo suo loco dicendum erit. Quod insuper eædem Synodi non præcipiendo tantùm, damnandoque hæreses cum hereticis, sacerdotalem exercuerint auctoritatem; sed etiã

in docendo exhibuerint magiſterium, cũctas latebras captantium tenebras hæreticorum aperiendo, ac ſinuoſos omnes illorum greſſus cunctis palàm faciendo, ne quis ab illis deciperetur: idcircò ſubdit hæc Proſper:

Nec ſola eſt illic Synodorum exerta poteſtas,
Ceu quos non poſſunt ratione euincere noſtri,
Vi premerent: Diſcuſſæ artes, virusq; retectum eſt
Hæretici ſenſus: nullumq; omninò relictum,
Docta fides quod non diſſolueret argumentum.
Condita ſunt & ſcripta manent, quæ de cataractis
AEterni fontis fluxêre, vndante meatu,
Et trecentenis procerum ſunt edita linguis.
Sic moderante ſuam legem bonitate ſeuera,
Vt qui damnato vellent de errore reuerti,
Acciperent pacem, pulſis quæ praua tenerent. hæc S. Proſper, proculdubiò alludẽs ad canones, qui in ijſdem Concilijs ſunt conſtituti, ſed deſiderantur.

QVÆ DECRETA IN CONCILIIS AFRICANIS AD VERSVS PELAGIANOS.

IX. COMMENDANTVR AVREL. ET AVGVST.

Atque demùm in laudem Aurelij, qui præfuit Concilio Carthaginenſi, & Auguſtini, qui magna pars fuit Concilij Mileuitani, hæc addit:

An alium in finem poſſet procedere ſanctum
Concilium, cui dux Aurelius, ingeniumq;
Auguſtinus erat: quem Chriſti gratia cornu
Vberiore rigans, noſtro lumen dedit æuo,
Accenſum vero de lumine? Nam cibus illi,
Et vita & requies Deus eſt: omniſq; voluptas
Vnus amor Chriſti eſt: vnus Chriſti eſt honor illi.
Et dum nulla ſibi tribuit bona, ſit Deus illi
Omnia & in ſancto regnat ſapientia templo. hæc de Auguſtino & alia quæ inferius oportuniori occaſione reddituri ſumus. Sed tranſeamus ad Mileuitanum Concilium.

X. CONCIL. MILEVITANVM.

Conuenerunt igitur Mileui in Numidia ſexaginta & vnus Epiſcopi (tot enim numerati habentur in ipſorum epiſtola ad Innocentium Papam) ſed fortaſsè tum in Mileuitano, tùm in Carthaginenſi non omnes recenſiti reperiuntur, cùm ſanctus Proſper à trecentenis Epiſcopis dicat ea definita fuiſſe. Porrò qui Mileui conuenerunt Patres, de damnanda hæreſi Pelagiana (vt factum ſciebant in Carthaginenſi Concilio) vnanimes in eandem conſpirauêre ſententiam. Extant eo argumento canones octo, perperàm (vt dictum eſt) relati ad aliud Concilium Mileuitanum anteà celebratum ſub Conſulatu Arcadij & Honorij, omneſque aduerſus eandem Pelagianam hæreſim editi [a]. Dederunt prætereà literas ex eadem Mileuitana Synodo ad ipſum Innocentium Romanum Pontificem, quæ extant [b], eodem planè argumento quo ſcripta fuit epiſtola Synodalis à Concilio Carthaginenſi: quibus primùm illud ingerunt, moris eſſe in Eccleſia Catholica, grauis ponderis cauſas deferre ad Romanum Pontificem; ſic enim exordiuntur epiſtolam: *Quia te Dominus gratiæ ſuæ præcipuo munere in ſede Apoſtolica collocauit, talemq; noſtris temporibus præſtitit, vt nobis potiùs ad culpam negligentiæ valeat, ſi apud tuam veneration em, quæ pro Eccleſia ſunt ſuggerenda, tacuerimus, quam ea tu poſsis vel faſtidioſè vel negligenter accipere: magnis periculis infirmorum membrorum* CHRISTI *paſtoralem diligentiam, quæſumus, adhibere digneris.* hæc ibi.

[a] *Concil. Mileuit. 1.*
[b] *Apud Auguſt. ep 92 & tom. 1. epiſt. Rom. Pontif.*

XI. Missæ ſunt eædem literæ Concilij Mileuitani per eundem Iulium Legatum, qui miſſus fuerat à Concilio Carthaginenſi, vt literæ Innocentij ad eos redditæ docent [c]. Porrò de duorum Conciliorum literis ad Innocentium ſimul datis hæc habet ſanctus Auguſtinus in epiſtola ad Bonifacium [d]: *Miſsæ ſunt itaque de hac re ex duobus Conciliis, Carthaginenſi & Mileuitano relationes ad Apoſtolicam ſedem, antequam Geſta Eccleſiaſtica, quibus apud Epiſcopos prouinciæ Palæſtinæ Pelagius perhibetur eſſe purgatus, vel in manus noſtras, vel in Africam peruenirent.* hæc ipſe. Sed obſerua antiquum loquendi vſum, per Apoſtolicam ſedem, præ dignitate & ſui excellentiâ, intelligi ſemper Romanam Eccleſiam. Subdit verò idem Auguſtinus: *Scripſimus etiam ad beatæ memoriæ Papam Innocentium præter Conciliorum relationes, literas familiares, vbi de ipſa cauſa aliquanto diutiùs egimus.* ita ipſe. At quænam ſunt iſtæ familiares literæ? & quid opus poſt Synodicas adijcere familiares? Conſidera morem

[c] *Innocen. epiſt. 32.*
[d] *Aug. ep. 106.*

ALIÆ LITERÆ AD INNOCENTIVM.

priſtinum. Quod enim quantumuis magnarum ſedium Epiſcopi cum alijs ſuffraganeis maximo honore proſequerentur Romanum Pontificem, Apoſtolicæ ſedis primarium Antiſtitem: ſi quæ eſſent ſcribenda, quæ quoquo modo pertingerent atque quâuis ex cauſâ perſtringerent ipſum Romanum Antiſtitem: ne verenda patris retegere viderentur, non publicis illa credebant Synodicis, ſed priuatis ijſdemque familiaribus literis, quaſi amici ad aures ſermone loquentis: quòd modo videmus factum per Auguſtinum, vt ipſe teſtatur. ſunt illæ quidem ab Auguſtino ſcriptę, nomine tamen quinque magnæ exiſtimationis Epiſcoporum, Aurelij, Alipij, ipſius Auguſtini, Euodij atque Poſſidij.

XII. Quæ autem illa eſſent, de quibus Innocentius ſecretò admonendus erat, ex eorundem familiaribus literis accipe [e]: *Audiuimus* (inquiunt) *eſſe in vrbe Roma, vbi ille* (Pelagius videlicet) *diu vixit, nõnullos, qui diuerſis cauſis ei faueant: quidam ſcilicet, quia vos talia perſuaſiſſe perhibent: plures verò, qui eum talia ſentire non credunt: præſertim quia in Oriente, vbi degit, Geſta Eccleſiaſtica facta eſſe iactantur, quibus putatur eſſe purgatus, &c.* At non parua quidem calumnia hæc; quâ Innocentius Papa vocaretur in crimen tacitę cum Pelagio conniuentiæ. ſed calumniosè iſta, ex more ſuo, ſparſerant in vulgus hæretici, quo gloriarentur ſe primæ ſedis Epiſcopi communione fulciri: quod ab alijs ſæpè factum vidimus. Cæterùm quòd Pelagiani Romæ verſari dicerentur; id ſe neſciente accidere potuiſſe, ipſe Innocentius ad eos reſcribens, excuſat his verbis [f]: *Seu hac illi in Vrbe ſint; quod neſcientes, nec manifeſtare poſſumus, nec negare; cùm etſi ſint, lateant, nec aliquando audeant vel illum prædicantem iſta defendere, vel talia aliquo noſtrùm præſente iactare, & in tanta populi multitudine deprehendi aliquis facilè, nec alicubi poſsit agnoſci: ſiue in quouis terrarum loco degant, &c.* Quod verò pertinet ad iudicium Palæſtinum quæ ſua ipſius ſit de eo ſententia, iſta ſubdit:

[e] *Innocent. ep. 93. & tom. 1. epiſt. Roman. Pont.*

DE HÆRETICIS ROMÆ CONSISTENTIBVS QVID INNOCENTIVS.

XIII. *Nobis tamen nec perſuaderi poteſt eum eſſe purgatum: quamuis ad nos à neſcio quibus laicis ſint Geſta perlata, quibus ille auditum ſe crederet, & abſolutum. Quæ vtrùm vera ſint, dubitamus; quòd ſub nulla illius Concilij proſecutione venerunt, nec eorum aliquas accepimus de hac re literas, apud quos iſtius rei iſte præſtitit cauſas. Quod ſi de ſua ille potuiſſet purgatione conſidere; hoc magis credimus quod eg iſſet, quod multò verius eſſe poterat, vt illos cogeret epiſtolis ſuis, quid iudicauerant, iudicare. Verùm cùm ſint aliqua in ipſis poſita Geſtis, quæ obiecta partim ille vitando ſup preſſit, partim multa in ſe verba retorquendo, tota obſcuritate cõfudit; aliqua magis falſis argumentis, quàm verâ ratione (vt ad tempus videri poterat) purgauit, alia negando, alia falsâ interpretatione vertendo. Sed vtinam (quòd magis optandum eſt) etiam ille ſe ad veram Catholicæ fidei viam ab illo ſui tramitis errore conuertat, vt cupiat velitq; purgari, conſiderans quotidianam Dei gratiam, adiutoriúmque cognoſcens; vt videatur verè, & approbetur ab omnibus manifeſtâ ratione correctus non Geſtorum iudicio, ſed ad Catholicam fidem corde conuerſo. Vnde non poſſumus illorum nec approbare, nec culpare iudicium, cùm neſciamus vtrùm vera ſint Geſta: aut ſi vera ſunt, illum conſtat magis ſubterfugiſſe, quàm ſe totâ veritate purgâſſe. Qui ſi confidit, nouitq; noſtrâ dignum eſſe damnatione, quòd dicat iam hoc totum ſe refutâſſe quod dixerat: non à nobis accerſiri, ſed ipſe debet potiùs feſtinare, vt poſsit abſolui, &c.* iam enim prædamnatum Pelagium fuiſſe Romæ ante iudicium Palæſtinum, auctoritate S. Proſperi ſuperiùs dictum eſt.

[f] *Innoc. ep. 33. tom. 1. epiſt. Rom. Pont.*

QVID INNOCENT. DE IVDICIO PALÆSTINO

XIV. In hanc fermè ſententiam idem Innocentius Papa reſcripſit duas epiſtolas per eumdem Iulium Legatum, alteram ad Concilium Carthaginenſe, ad Mileuitanum verò alteram, quas vitandæ nimiæ prolixitatis gratiâ hîc deſcribere prætermittimus. Inſuper priuatas dedit ad quinque Epiſcopos, à quibus item priuatas acceperat, necnon quartam ad Aurelium Epiſcopum Carthaginenſem, reſpondens priuatis ab eo acceptis literis, deditque eamdem eidem Iulio: extant g ipſæ perſpicuæ omnibus, quibus planè omnis è cordibus Africanorum Epiſcoporum ſuſcipio penitùs ſublata fuit. Nam ſanctus Auguſtinus de ijſdem agens in epiſtola ad Bonifa-

INNOCENTII PAPÆ FIDES IMPOLLVTA

[g] *Innoc. ep. 31. 32. 33. 34. tom. 1. epiſt. Rom. Pont.*

cium hæc ait [a]: *Ad omnia nobis ille reſcripſit eodem modo, quo fas erat, atque oportebat Apoſtolicæ ſedis Antiſtitem.* hæc ipſe; eademque ſæpè teſtatur [b]. Et vt in re non ambigua, quàm acerrimus inſectator Pelagianorum fuerit Innocentius, intelligere potes teſtificatione ſancti Hieronymi in epiſtola ad Demetriadem (de qua ſuperiùs) cùm eam Pelagij epiſtola pulſatam admonet, ne ſibi ſapiens videatur, ſed fidem ſectetur quam Innocentius Romanæ Eccleſiæ Pontifex profitetur. Laudat æquè ac prædicat ſanctus Proſper [c] eiuſdem Papæ integritatem in fide incorrupta ſeruanda: cuius quoque aſſertione liquet, eiuſdem Innocentij ſententiâ damnatum fuiſſe Pelagium, & eandem à ſucceſſoribus comprobatam: nam aduerſus Collatorem hæc ex verbis Zoſimi Papæ refert: *Conſtituimus in Pelagium atque Cæleſtium per venerabilem Epiſcopum Innocentium de beatiſſimi Apoſtoli ſede prolatam manere ſententiam, donec apertiſſimâ confeſſione fateantur gratiam Dei, &c.* ſanè quidem Gennadius teſtatur [d], ab Innocentio ſcriptum eſſe decretum aduerſus Pelagium, illudque poſt eius obitum à Zoſimo promulgatum.

Quod autem ſpectat ad Africanos Epiſcopos, adeò vehementi ſtudio ad expugnandam Pelagianam hæreſim incubuerunt, vt poſt duo hæc Concilia eodem hoc anno Carthagine & Mileui in Numidia congregata, ſancto Auguſtino delegauerint opus, vt ſuis ſcriptis nefandam hæreſim penitùs infectaretur. teſtatur id quidem ipſe Auguſtinus (cùm de populo ſuo conqueritur, quòd non ſinerent eum à negotijs feriatum, vt iniunctæ poſſet inſudare prouinciæ) in Actis Eccleſiaſticis de inſtitutione Eradij [e] ſucceſſoris, ait enim: *Noſtis ante aliquot annos quid facere voluerim, & non permiſiſtis. Placuit mihi & vobis propter curam Scripturarum, quam mihi patres & fratres mei Coëpiſcopi duobus Concilijs Numidiæ & Carthaginis imponere dignati ſunt, vt per quinque dies nemo mihi moleſtus eſſet. Geſta confecta ſunt: placuit, acclamâſtis: recitatur placitum veſtrũ, & acclamatio veſtra. Paruo tempore ſeruatum eſt circa me: & poſteà violenter irruptum eſt, & nõ permittor ad quod volo, vacare. Ante meridiem & poſt meridiem occupationibus hominum teneor.* hæc Auguſtinus, quibus intelligas ingruentia negotia ſanctiſsimi Patris. Porrò iniunctum ſibi ab Epiſcopis duorum Conciliorum opus quàm nauiter atque accuratè impleuerit, ſua ipſius ſcripta eo argumento edita fidem faciunt: vt nihil vberiùs, doctiusve & eloquentiùs dici potuerit, apparatque cùm in alijs ſcriptis alios ſuperet, in tractatibus contra Pelagianos ſe ipſum penitùs ſuperâſſe. Ad hæc planè ſancti Auguſtini ſcripta ſanctus Proſper alluſit, vbi poſt recenſita duo hæc aduerſus Pelagianos Concilia in Africa celebrata, de ipſo Auguſtino iſta pergit verſibus dicere [f]:

Iſtius ergo inter cunctos, qui de grege ſancto
Inſanas pepulêre feras, induſtria maior,
Maius opus, totum præſtantius imbuit Orbem.
Nam quocumq; gradum conuertit callidus hoſtis,
Quàque per ambages anceps iter egit opertas,
Huius ab occurſu eſt præuentus, mille viarum
Inſidijs aditum non reperientibus vllum.
Cumq; foris rabies auidorum excluſa luporum
Frenderet, inq; omnes mendacia verteret artes:
Ne mentes vllarum ouium corrumpere poſſet,
Neu dubia obliquis turbaret corda querelis,
Iſtius ore viri fecit Deus, iſtius ore
Flumina librorum mundum effluxêre per omnem:
Quæ mites, humilesq; bibunt, campiq; animorum
Certant vitalis doctrinæ immittere riuos.

hęc S. Proſper de ſancto Auguſtino; cuius, cùm iſta ex duobus Concilijs tractarentur, extat de his ipſis tunc geſtis data epiſtola ad Hilarium [g].

Sed iam ad Oroſium redeamus, quem hoc anno cum reliquijs Protomartyris Stephani venturum in Hiſpaniam, acceptis ab Auito literis ad Balchonium Bracharenſem Epiſcopum, Hieroſolymis receſſiſſe diximus, & vnde poſtremò ſoluerat, in Africam diuertiſſe. Id quidem tum quæ ſuperiùs dicta ſunt, manifeſtè declarant, tum etiam Marcellinus in Chronico, cùm de eo hæc affirmat ſub anni huius Conſulibus: *Oroſius presbyter, Hiſpanus genere, ſeptem libros hiſtoriarum deſcripſit. Miſſus ab Auguſtino Epiſcopo idem Oroſius pro diſcenda animæ ratione ad Hieronymum presbyterum, reliquias beati Stephani nuper inuentas, rediens, primus intulit Occidenti.* hęc ipſe. Primus quidẽ ipſe tulit: nã & teſtificatione quoque ſancti Auguſtini [h] certum eſt, ante hæc tempora numquam viſas, nec auditas ſancti Stephani reliquias in Occidentalibus oris, niſi vnum ex lapidibus illis, quibus idem ſanctus percuſſus martyrium conſummauit, à nauta allatum Anconam, ad mare Hadriaticum ſitam Italiæ ciuitatem; vt ſuo loco, cùm de eius martyrio actum eſt, dixiſſe meminimus. Quo in loco multa miracula edi ſolita, haurientibus Fidelibus mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo, idem S. Auguſtinus memoriæ prodidit [i].

Acceperunt ex ijſdem reliquijs partem ab Oroſio traditam, qui ex Palæſtina attulit; inter alios ſanctus Auguſtinus Epiſcopus Hipponenſis, Poſsidius Epiſcopus Calamenſis, & Euodius Epiſcopus Vzalenſis, à quibus in Protomartyris memoriam erectæ fuerunt Eccleſiæ, in ijſdemq; eædem ſacræ reliquiæ collocatæ, ab Euodio primùm, inde à Poſſidio, ac poſteà ab Auguſtino, vt ipſe teſtatur his verbis [k]: *Nondum eſt autem biennium, ex quo apud Hipponem Regium cœpit eſſe iſta Memoria*, Stephani Protomartyris ſcilicet: *& multis (quod nobis certiſſimum eſt) non datis libellis de ijs quæ mirabiliter facta ſunt, illi ipſi qui dati ſunt, ad ſeptuaginta fere numerum peruenerunt, quando iſta conſcripſi.* erant libelli ipſa facti miraculi certa ſcriptis mandata teſtificatio. ſubdit autem: *Calamæ verò, vbi & ipſa Memoria priùs eſſe cœpit, & crebrius dantur, & incredibili multitudine ſuperant. Vzali etiam, quæ colonia Vtica vicina eſt, multa præclara per eundem martyrem facta cognouimus; cuius ibi Memoria, longè priùs quàm apud nos, ab Epiſcopo Euodio conſtituta eſt.* fuit hic clarus inter Africæ Epiſcopos, ad quem extant literæ S. Auguſtini; vnusq; ex quinq; illis Epiſcopis: quorum habentur priuatæ literæ ad Innocentium Romanum Pontificem, quarum nuper mentio facta eſt.

At non hi tres tantùm Epiſcopi ex reliquijs Protomartyris acceperunt, nec ab his ſolùm erectę ſunt Memoriæ S. Stephano, ſed ab alijs pluribus. Accepit enim & eas Proiectus Epiſcopus, detulitque ad Aquas Tibilitanas, ibique Memoriam extruxit eidem: itemque Lucillus Epiſcopus, qui itidem in caſtello Sicinenſi eiuſdem Protomartyris nomine Memoriam pariter excitauit, quarum idem meminit ſanctus Auguſtinus [l]. Eſt mentio apud eundem Auguſtinum alterius eiuſdem ſancti Stephani Memoriæ in Africa in agro Auduritano [m]. Vides, lector, ſanctorum Patrum de ſacrarum reliquiarum religioſiſſimo cultu antiquum vſum, vt cùm reliquias martyrum nacti eſſent, in eorum honorem eccleſias, ſiue intra eccleſias altaria erigerent, vbi conderent ſacra pignora, eiſdemque Memorias Deo dicarent. Fecerunt hæc quidem inter alios qui tunc erant in Africa ſanctiſsimi atque doctiſsimi Epiſcopi, ne quis eos ſuperſtitioſos inclamet, & ſimplicitatis nomine ſugillare valeat: ſed profectò non id ipſi recens in Eccleſiam inuexerunt; verùm quæ à maioribus tradita inuenerunt, vt pia ſanctaque ſectati, etiam opere impleuerunt: quæ Deus innumerorum operatione miraculorum, ad Gentilium retundendam impietatem, & Hagiomachorum hæreticorum perfidiam conuincendam, atque obſtinati animi duritiem infringendam, voluit notis ampliſſimis perſpicua cunctis reddi, eademque ab ijſdem, qui præſentes fuerant, religioſiſſimis Antiſtitibus omni fide teſtata relinqui.

Sed age mecum, lector, has luſtrare Memorias ne te pigeat; & quo ordine eædem dicuntur eſſe conſtructæ, eaſdem inuiſamus. Adeundaque nobis erit in primis Memoria, quam primam omnium ab Euodio Vzalenſi Epiſcopo eſſe erectam, ſancti Auguſtini aſſertione didicimus. Non ſic quidem ab Vzalenſi Memoria inchoamus, quod prior cæteris eius Epiſcopus Euodius acceperit reliquias Protomartyris; ſed quòd licèt tardiùs nactus eſſet, ipſe tamen primus Memoriam eandem ere-

xerit.

[a] *Aug. ep. 106.*
[b] *Aug. ep. 47. contr. Iulia. lib. 1. c. 4. Retract. lib. 2. c. 50. De pecca. orig. lib. 2. c. 8.*
[c] *Proſp. ad uerſ. Collat.*
[d] *Gennad. de vir. illuſtr.*

XV. AVGVST. A DVOB. CONCILIIS PRÆFICITVR SCRIPTIONI.

[e] *Aug. ep. 110.*

[f] *Proſp. de Ingrat.* QVANTA AVG. ADVERSVS PELAGIANOS PRÆSTITERIT.

[g] *Aug. ep. 94.*

XVI.

[i] *Aug. de diuerſ. ſer. 3.*

XVII. A QVIBVS PRIMVM IN AFRICA ACCEPTÆ RELIQVIÆ S. STEPHANI.

[k] *Aug. de Ciuit. Dei, lib. 22. c. 8*

XVIII. MVLTÆ MEMORIÆ S. STEPHANI IN AFRICA.

[l] *Aug. eod. lib. c. 8.*
[m] *Auguſt. ibid.*

XIX. DE MEMORIA VZALENSI ERECTA S. STEPHANO.

OROSIVS PRIMVS RELIQVIAS S. STEPHANI IN OCCIDENTEM TVLIT.

[h] *Aug. de diu. ſer. 31.*

xerit. Etenim poſt biennium ab hoc tempore perlatas ad eum à presbytero eaſdem reliquias Hieroſolymis, prior liber de Miraculis illic editis fidem facit, vbi dicitur[a], tunc perlatas eas in eccleſiam fuiſſe, cùm recitarentur publicè literæ Seueri Epiſcopi Minoricenſis inſulæ: quas ex Conſulibus in eis ſignatis ſcriptas fuiſſe poſt annum ſequentem apparet, de quibus ſuo loco acturi ſumus.

XX. Quæ autem illuc ſunt perlatæ reliquiæ, fuiſſe in ampulla ſanguinem cum tenuiſſimis, ariſtarum inſtar, fragmentis oſsium, viſio ibi deſcripta declarat. quæ poſteà tempore Vvandalici belli per ſanctum Gaudioſum Epiſcopum, factâ migratione, eſt tranſlata Neapolim, vbi ad hanc quoque diem conſpicitur coruſcare miraculis: egimus de his in Notis ad Romanum Martyrologium[b]. Extant duo libri de Miraculis in dicta Vzalenſi Memoria ad reliquias eiuſdem Stephani editis, tunc cùm agerentur, deſcriptis: qui quidem licèt inſcribantur nomine Euodij Epiſcopi Vzalenſis, & ita citari conſueuerint, ſicut & nos citâſſe meminimus; tamen non ab ipſo, ſed ad ipſum potiùs ſcriptos, accuratus lector inueniet[c]. cæterùm ſcriptos fuiſſe conſtat ab aliquo eiuſdem Eccleſiæ clerico, atque ad omnes veritatis numeros elucubratos. Teſtatur & Sanctus Auguſtinus de miraculis in eadem Memoria fieri ſolitis, vbi primùm ait[d]: *Apud Vzalim, vbi eſt Epiſcopus frater meus Euodius, quanta miracula ibi fiant, quærite & inuenietis, &c.* recitat ibi de matre rogante Protomartyrem pro filio abſque baptiſmo defuncto, ad gratiam baptiſmi ſuſcipiendam reſuſcitato. Et in libris de Ciuitate Dei[e] egregiam narrat hiſtoriam de clariſsima fœmina, Petronia nomine, ab incurabili vlcere protinùs libera reddita. Sed multò plura duobus illis libris complexus eſt auctor: in quibus quidem voluminibus præter recenſita ibi miracula, multa ſuppetunt memoriâ digna vetera monumenta; nempe inter alia illud, afferri & incendi ſolitos ad Memorias martyrum cereos[f].

XXI. Inſuper & illud quidem ait obſeruatione dignum: cùm ſub altari ſacræ reconderentur reliquiæ, feneſtellam (ita enim nominat auctor[g]) in eo fieri ſolitam ad hunc vſum, vt per eam dimitterentur velamina, quæ admouerentur capſulæ in qua ſacra pignora clauderentur, quibus Deus ex virtute ſacrarum reliquiarum multa ſoleret operari miracula. Quod enim hîc habet auctor, *Feneſtella*, in litteris Hormiſdæ Romani Pontificis (de quibus ſuo loco agemus inferiùs) *Foramen* appellatur, vbi agitur de altari ſancti Petri Apoſtoli, in quo non vnum *Foramen* inerat, ſed duo, ſuperius & inferius; illudque extrinſecùs poſitum, ad illud quod erat interiùs, peruium: paucis autem, & nonniſi pro magno munere atque gratia, ad ſecundum Foramen concedebatur demitti ad ſanctificationem hauriendam velamina. cuius quidem vſus plurima exempla ſuppetunt: ſed de illis dicendum ſuis temporibus. Audi modò, quid de muto ex paralyſi facto idē ibi auctor enarret: *Exuens* (inquit) *ſibi manicam tunicæ ſuæ, eò quòd orarium non haberet, per feneſtellam Memoriæ ad interiora loca ſanctarum reliquiarum manu iniectâ mittebat, atque exinde rurſum dexteram reducens oris ſui admouebat, & linguam contingendo paulatim nodos loquendi gratia fidei perſoluebat, &c.* Illud etiam non prætereat, quod ibidem recenſetur ſolitum fuiſſe puluerem colligi qui adiaceret loco vbi ſacræ reliquiæ conderentur, eodemque curatos eſſe languores[h]. Itidem & de oleo[i] ſanctificato ad curationem morborū teſtimonium habes, necnō vſum ſacrarum imaginum diuinitùs comprobatum[k].

XXII. Quod autem in eodem commentario, dum recenſentur diuina miracula in Megetia clariſsima fœmina per reliquias Protomartyris impetrata, mentio fit[l] de Auitiano eiuſdem Megetiæ ſocero, homine idololatra: in mentem venit Auitianus ille æquè impius, cuius crudelitas nota facta eſt ſcriptis Seueri in rebus geſtis[m] ſancti Martini; num idem ille ſit, cùm nomine, moribus, & profeſsione conſentiant: qui etſi tunc in Gallijs ageret Præfecturam, accidere tamen potuit vt inuadentibus barbaris illas prouincias (ſicut de alijs plurimis vidimus) vnà cū ſuis ipſe in Africam tranſmigrauerit, certè quidem id aſſerere, nihil eſt quod repugnet.

XXIII. Sed non prætereat, quòd cùm in eadem tractatione auctor ipſo exordio hæc profiteatur: *Ipſorum quoque hominum verba, ſicut ab eis dicta ſunt, ſimpliciter ponere non debemus erubeſcere*: obſeruatione dignum eſſe, quòd vox, *Domnus*, & *Domna*, ab eodem aliorum verbis frequentiùs repetitur, eademque tributa clariſsimis viris ac fœminis, necnon etiam ſanctis, vt ipſi ſancto Protomartyri Stephano; nam ita ſæpè, *Domna Megetia*, ſæpiùs, *Domnus Stephanus*, & illud, *Domnus meus Vzalenſis*, primarium virum loci illius intelligens: cùm verò de Deo dicendum eſt, ipſe non *Domnus*, ſed *Dominus* ponitur: vt appareat, vſu loquendi, vocem *Dominum* tribui ſolitam Deo tantùm, *Domnum* verò communē ſanctis, vel clariſsimis viris ac mulieribus, non Epiſcopis ſolùm, vel cæteris inferioris ordinis clericis, vt alij putauerunt. cæterùm non id ipſum ſemper vbique & ab omnibus obſeruatum. At hæc modò obiter obſeruâſſe & attigiſſe ſatis.

XXIV. Sed quòd iam diutiùs te detinui in Memoria Vzalenſi, tranſeamus iam ad Calamenſem ſecundam ordine temporis ædificatam, ac etiam ad Hipponenſem; non quidem (quod nec de Vzalenſi præſtitimus) vt cuncta in eis miracula edita, victi eorum multitudine, recenſere velimus, quod non valemus: nam ſanctus Auguſtinus id ſibi viſus implere non poſſe, de ijſdem Memorijs iſta præfatur[n]: *Non hîc poſſum omnia commemorare quæ ſcio: & proculdubiò plerique noſtrorum cùm hæc legent, dolebunt me tam multa prætermiſiſſe, quæ vtique mecum ſciunt. Quos iam nunc, vt ignoſcant, rogo, & cogitent quàm prolixi laboris ſit facere, quod me hîc non facere, ſuſcepti operis neceſsitas cogit. Si enim miracula ſanitatum (vt alia taceam) ea tantummodò velim ſcribere, quæ per hunc martyrem, id eſt, glorioſiſsimum Stephanum, facta ſunt in colonia Calamenſi, & in noſtra; plurimi conficiendi ſunt libri, nec tamen omnia colligi poterunt, ſed tantùm de quibus libelli dati ſunt.* & paulò pòſt de Calamenſi Memoria: *Crebriùs dantur*, libelli ſcilicet Miraculorum, *incredibili multitudine ſuperant*, eos ſcilicet, quos datos ſciret libellos de Memoria Hipponenſi, numero fermè ſeptuaginta, abſque alijs ibi editis miraculis, de quibus nullus ſcriptus libellus. De Memoria eiuſdem Protomartyris ad Aquas Tibilitanas agens, magnâ populi multitudine dicit frequentatam fuiſſe; de qua hæc obiter tantùm: *Ibi cæca mulier, vt ad Epiſcopum portantem ſacra pignora duceretur, orauit: flores quos ferebat, dedit, recepit, oculis admouit, protinùs vidit: ſtupentibus qui aderant, præibat exultans, viam carpens, & viæ ducem vlteriùs nō requirens.* De Memoria verò Auduritana iſta ſubijcit: *Puerum quendam paruulum, cùm in area luderet, exorbitantes boues, qui vehiculum trahebant, rota obtriuerunt, & confeſtim palpitauit expirans: hunc mater arreptum ad eandem Memoriam poſuit, & non ſolùm reuixit, verùm etiam illæſus apparuit.* Subdit de quatuor alijs defunctis virtute eiuſdem ſancti Stephani reliquiarum reuocatis ad vitam: quæ tantùm miracula, omiſsis cæteris, hîc deſcribere ſat erit. ait enim:

XXV. *Sanctimonialis quædam in vicina poſſeſsione, quæ Caſpaliana dicitur, cùm ægritudine laboraret ac deſperaretur, ad eandem Memoriam tunica eius allata eſt: quæ antequàm reuocaretur, illa defuncta eſt. hâc tamen tunicâ operuerunt cadauer eius parentes: & recepto ſpiritu, ſalua facta eſt. Apud Hipponem Baſſus quidam Syrus ad Memoriam eiuſdem martyris orabat pro ægrotante & periclitante filio, atque ſecum veſtem eius detulerat. Cùm ecce pueri de domo cucurrerunt, qui ei mortuum nunciarent. Sed cùm, orante illo ab amicis eius exciperentur, prohibuerunt eos illi dicere, ne per publicum plangeret. Qui cùm domum rediſſet, iam ſuorum eiulatibus perſonantem; & veſtem filiæ, quam ferebat, ſuper eam proiecisſet; reddita eſt vitæ. Rurſus ibidem apud nos Irenæi cuiuſdam Collectarij filius ægritudine extinctus eſt. cumq; corpus iaceret exanime, atque ægementibus & plangentibus exequiæ pararentur: amicorum eius quidam inter aliorum conſolantium verba ſuggeſsit, vt eiuſdem martyris oleo corpus perungeretur: factum eſt, & reuixit. Itemq; apud nos vir Tribunitius Eleuſinus ſuper Memoriam martyris,*

[a] *Euod. de Mirac. S. Steph. lib. 1. c. 2. apud Aug. to. 10*

[b] *Die 2. Auguſt.*

[c] *Euod. li. 1 c. 1. & 7.*

[d] *Aug. de diuerſ. ſer. 32. 33.*

[e] *Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8*

[f] *Euo. li. 1. c. 2. 4. & lib 2. c. 1.*

[g] *Eod. lib. 1. c. 12.*

DE FENESTELLA ET FORAMINE IN SEPVLCHRIS MARTYRVM.

[h] *Ibid. lib. 1. c. 12.*

[i] *Ibid. lib. 2. c. 1.*

[k] *Ibid. lib. 2. c. 4.*

[l] *Ibid. lib. 2. c. 2.*

[m] *Seuer. dial. lib. 3.*

[n] *Aug. de Ciuit. Dei, lib. 22. c. 8.*

DE ALIIS MEMORIIS ET MVLTITVDINE MIRACVLORVM S. STEPHANI.

DOMNVS ET DOMNA.

tyris, quæ in suburbano eius est, ægritudine exanimatum posuit infantulum filium suum: & post orationem*, quam cum multis lachrymis ibi fudit, viuentem leuauit. ista ibi de quinque mortuis reuocatis ad vitam: de alio verò in dicta Calamensi Memoria reddito item vitæ, idem superiùs agit; cui addit de alio ex morte animæ (quod maius videri potest) reuocato ad vitam & relato in gloriam sempiternam. reddamus hic ipsum.

XXVI. DE MARTIALI EX ETHNICO REDDITO CHRISTIANO.

Fuit (inquit) *ibi vir in ordine suo primarius, nomine Martialis, ævo iam grauis, & multùm à religione abhorrens Christiana. Habebat sanè fidelem filiam, & generum eodem anno baptizatum. Qui cùm eum ægrotantem multis & magnis precibus & lachrymis rogarent, vt Christianus fieret: prorsus abnuit, eosq; à se turbida indignatione submouit. Visum est genero eius vt iret ad Memoriam S. Stephani, vt illic pro eo, quantum posset, oraret, vt Deus illi donaret mentem bonam, quâ credere non differret in Christum. Fecit hoc ingenti gemitu & fletu & sinceriter, ardente pietatis affectu. Deinde abscedens, aliquid de altari florum, quòd occurrit, tulit; eiq; cùm iam nox esset, ad caput posuit. Tunc dormitum est: & ecce ante diluculum clamat, vt ad Episcopum curreretur, qui mecum fortè tunc erat apud Hipponem. Cùm ergo au disset eum absentem, venire presbyteros postulauit. Venerunt, & statim se credere dixit. Admirantibus atque gaudentibus omnibus, baptizatus est. Hic quamdiu vixit, in ore habebat,* CHRISTE ACCIPE SPIRITVM MEVM: *cùm hæc verba beatissimi Stephani* [a], *quando lapidatus est à Iudæis, vltima fuisse nesciret; quæ huic quoque vltima fuerunt: nam non multò pòst etiam ipse defunctus est.* prętermittimus (quòd aliò tendimus) alia tunc temporis miracula edita, ab eodem Augustino tum in libris de ciuitate Dei, tum in sermonibus [b] recęnsita, in quibus de alio mortuo catechumeno ad vitam reuocato agitur: vt planè numeres ex Augustino tunc temporis septem mortuos Stephani reliquiarum virtute reuocatos ad vitam.

a *Act. 7.*

b *Aug. de diuers. ser. 32. 33.*

XXVII. ADVERSVS HAGIOMACHOS IVRE INVEHITVR AVCTOR.

Huc accedant rebelles lumini, perfrictâ fronte Hagiomachi aduersus sanctorum reliquias bella gerentes: Quid habent quod his iustè possint obijcere, quæ à tanto viro conscripta, non in angulo, sed nota omnibus palàm facta miracula, tum ad Gentiles confutandos habentur, tum pro concione populo prædicata? quæ nec ex sancto Augustino edita tantùm habes, sed & ex duobus libris ad Euodium Episcopũ Vzalensem conscriptis, quin & à Seuero Minoricensis Ecclesiæ Episcopo, publicâ epistolâ eodẽ argumẽto toto Orbe vulgata, quâ suo loco inferi[c] prodituri sumus: adeò vt de veritate certâ fide testificatâ, omniq́ue testificatione firmissimè roborata, nulla vel leuis quidem possit de mendacio suboriri suspicio. Planè videre tunc fuit Stephanum primarium Ecclesiæ sanctæ diaconum, more maiorum, ex eminentiori suggestu Euangelium, quod omnes crederent, populo decantare, fidemq́ue Catholicam & Apostolicam præconio nunciare, eandemq́ue sequentibus signis reddere obsignatam.

XXVIII. c *Act. 6. 7*

Sed quid? Edente rursus Stephano [c] prodigia & signa magna in populo: renouantur rursum aduersus eum ab impijs antiqua certamina: rursum insurgunt synagogæ perfidorum, blasphemiæ eum arguunt: iterum falsos subintroducunt testes: rapiunt iterum qui dissecantur cordibus aduersarij, stridٰent dentibus, continent aures, impetũ faciunt, eijciunt extra ciuitatem, atque tandem blasphemiarum lapidibus obruunt: sed occidi non potest, qui regnare se virtute miraculorum ostendit in cælis. Cùm semel impij occiderint corpus, non habent ampliùs quid faciant: iactent licèt furentes odio in cælum lapides, eosdem in suum ipsi caput excipient; quod scriptum sit [d]: *Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet.*

d *Eccl. 17*

Rogo te, lector, perpende, quanto Hagiomachi isti etiam æternis mancipatis supplicijs, à Deo reiectis, inferno addictis hominibus sint nequiores. Dixit vnus ex illis [e]: *Si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.* vnum mortuum reuocatum ad vitam fidem certam facturum viuẽtibus putans: istis verò nec satis sunt sex è mortuis excitati virtute reliquiarum sancti Stephani Protomartyris. Sed roget Deum iterum pro deploratis his miseris Stephanus [f]: *Domine ne statuas illis hoc peccatum:* (siquidem [g] aquæ multę non valent extinguere charitatem, nec flumina obruunt illam) vt potentissimis eius precibus omnes ex Saulo [h] conuertantur in Paulum.

e *Luc. 16.*

f *Act. 7.*

g *Can. vl.*

Sed missis his, iam reliqua prosequamur. Diuisit namque ipse sanctus quas ab Orosio accepit Augustinus reliquias Protomartyris Stephani, eisdemq́ue alias ecclesias impertiuit: extat enim eius epistola [i] ad Quintianum Episcopum, quâ significat easdem ad ipsum reliquias mittere. de alijs autem aliò missis, præter ea quæ dicta sunt superiùs, ignoramus. Cæterùm qui perlaturus eas in Hispaniã Orosius accepit; cùm licuit in eas reuerti prouincias, munus explêsse suum certum est: de quo constat, nauigatione appulisse in Minoricam insulam, eiusdemq́; loci Episcopo Seuero ex eis partem aliquam reliquisse. Sed de his suo loco inferiùs dicturi sumus.

h *Act. 5.* XXIX. RELIQVIÆ S. STEPHA. AD DIVERSAS ECCLESIAS MISSÆ

i *Aug. ep. 103.*

Iam verò ad res Innocentij Romani Pontificis hoc anno gestas reuocemus orationem. Cùm enim scisset, in Africa ab Episcopis quibusdã immeritos ordinari: his occurrens, scribens ad Primatem totius Africæ Aurelium Episcopum Carthaginensem literis [k] conquestus est, datis hoc anno, quarto Nonas Iunij. Certè quidem magnam fuisse penuriam clericorum in Africa, quæ ex literis eiusdem Aurelij superiùs dicta sunt, dum petijt vel à Romana vel Mediolanẽsi Ecclesia mitti in Africam sacrorum ministros, satis ostendunt. Emendanda autem epistola ipsa est in alterius Consulum nomine, dum alius quàm Theodosius Palladij collega ponitur. Elucet verò in ea epistola Romani Pontificis erga omnes Ecclesias cura propẽsior, cùm & erga transmarinas quoque prouincias pastorali solicitudine vigilet. Quo etiam anno idem Romanus Pontifex ad consultationes Decentij Episcopi Eugubini respondit [l], de quibus à nobis superiùs aliâ occasione tractatum est.

XXX.

k *Innocen. epist. 30.* INNOC. PAP. CVM AVRELIO EXPOSTVLAT DE IMMERITIS ORDINATIS.

Quod igitur summi munere Pontificij vniuersum circumspectaret Catholicum orbem, idem Innocentius Papa Ioannem Hierosolymitanum Episcopum, epistolâ ad eum scriptâ, redarguit de his quæ in familiam sanctarum virginum Eustochij atque Paulæ Iunioris ab impijs impiè fuissent admissa. quænam ista fuerint, ipsæ literæ Innocentij ad ipsum Ioannem scriptæ declarant, quæ sic se habent [m].

i *Innocent. epist. 29.* XXXI.

Dilectissimo fratri Ioanni Innocentius. Direptiones, cædes, incendia, omne facinus extremæ dementiæ, generosissimæ sanctæ virgines Eustochium & Paula deplorauerunt, in locis Ecclesiæ tuæ perpetrâsse diabolum: nomen enim hominis, causamq́; reticuerũt. Quod etsi ambiguum non sit, & à quo commissum: oportuit tamen custodire germanitatem tuam, & gregi illius solicitiùs prouidere, ne quid huiusmodi oriretur, quòd cùm aliorum periculo tua lacessit negligentia admittere in gregem Domini, & tales agnos, quos incendio, armis & persecutionibus nudas, debiles post suorum cædes & mortes vix viuere audiuimus. Nihil mouet pietatem illam sacerdotij tui de tanta diaboli in te atque in tuos potestate admissa: in te, inquam: prorsus enim sacerdotij grauitatem condemnat, tantum nefas in Ecclesia fuisse completum. Vbi prouisiones tuæ? Vbi certè, si casus euenerant, auxilia, vel consolationes? Cùm plus se adhuc metuere dicant, quam conqueruntur esse perpessas. Altiùs censerem, si essent aliquid de hac re mecum apertiùs collocutæ. Vide, frater, antiqui hostis insidias; & spiritu boni rectoris peruigila, vt hæc quæ ad nos opinione magis quàm accusatione manifesta delata sunt, vel corrigantur, vel retundantur; ne ius Ecclesiasticum de labefactatis causis eum qui non defenderit, præstare compellat.* hæc ad Ioannem Innocentius, cùm idem Ioannes suspicione conniuentiæ de perpetrato scelere apud ipsum vehementissimè pulsaretur, quod sciret eum semper aduersatum esse Hieronymo, eidemq́ue sæpè antè negotium facessisse, sub cuius regimine sanctissimæ illæ fœminæ erant.

m *Innoc. epist. 24. facta collatione cũ alio scripto codice.* * clemẽtia INNOC. ADMONET IO. EPISCOPVM HIEROSOLYMIT.

Suspicio, inquam, vehemens illa erat, quod cùm (vt dictum est, & ex literis sancti Augustini superiùs declaratum) ipse Pelagium foueret quasi Catholicum, quem ante idem sanctus Hieronymus scriptâ epistolâ ad Ctesiphontem, & post absolutionem eiusdem Pelagij in Concilio Palæstino tribus dialogorum libris vehementer insectatus esset: vindictæ causâ in Bethlehemiticum mona-

QVÆ PASSÆ EVSTOCHIVM ET PAVLA.

XXXII. IOAN. IVRE IN SVSPICIONEM ADDVCTVS.

sterium, ipsius nutu, ab impijs Pelagianis ea tam nefanda fuerint perpetrata, quorum gratiâ eædem sacræ virgines apud Innocentium Romanum Pontificem conquestæ essent. Sed prædicanda planè illarum modestia, cùm sic detulerint, vt tamen delinquentium nomina tacuisse voluerint. quod eâdem quoque virtute sanctus Hieronymus præstitit in literis eadem ex causâ datis ad eundem Romanum Pontificem, vt idem Innocentius significat literis eo argumento ad ipsum S. Hieronymum redditis, quæ sic se habent:

XXXIII

Dilectissimo filio Hieronymo presbytero Innocentius Episcopus.

INNOC. PAP. CONSOLATVR S. HIERONYMVM.

*Nunquam boni aliquid contentionem fecisse in Ecclesia, testatur Apostolus: & ideò hæreticorum correctiones primùm fieri iubet, magisq; diuturna duci collatione. Quæ regula dum negligenter accipitur *, malum non vitatur, quod cauendum est, sed augetur. Tamen quoniam dolor gemitusq; tuus ita quatit viscera nostra, vt ratio non tractandi, consulendiq; sit: primùm constantiæ tuæ alloquor fidem pro veritate quisque iniuriâ, aut (vt dicis) periculo percelletur, qui expectat beatitudinem, multis sæpè narrâstis; & tuæ verbis prædicationis, te benè memorem admonemus. Itaq; excitati tanta malorum scenâ, arripere auctoritatem sedis Apostolicæ ad omne comprimendum nefas festinauimus: sed in quem insurgeremus, nec nomine appellatum legimus, nec criminis aliquâ ratione taxatum. Quod ergo possumus, condolemus. Si deposueris autem apertam manifestamq; in homines aliquos accusationem: aut iudices competētes tribuam: aut si quid vrgentius solicitusq; à nobis fieri potest, non retardabo, fili dilectissime. Tamen Episcopo fratri meo Ioanni scripsi, vt circumspectiùs agat: ne quid circa Ecclesiam sibi creditam adhuc tale aliquid fiat, quale præuidere & propellere ne accideret, vel ne accidat, etiam ipse sit & postea molestissimum.* hucusque Innocentius ad sanctum Hieronymum.

* aspicitur

XXXIV

Idem verò Innocentius Papa ad Aurelium (Episcopum Carthaginensem puto) cuius diligentiâ perlatas ipsas sancti Hieronymi literas accepisset, ista paucis rescripsit [a].

[a] *Innocen. epist. 26.*

Dilectissimo fratri Aurelio Innocentius.

INNOC. EPISTOLA AD AVRELIVM.

Pissimam etiam ad nos perueniendi tuam affectionem benè compresbyter noster credidit Hieronymus. Compatimur gregis nostri membro: & quod faciendum duximus vel facere potuimus, sumus velociter executi. Germanitas tua, frater carissime, citiùs literas memorato reddere festinet. hæc Innocentius ad Aurelium, ad quem literas superiùs recitatas Hierosolymam mittendas dedit. Sæpè enim accidisse vidimus vt ex Africa Fideles nauigarent in Palæstinam: his verò temporibus Innocentius item nomine presbyter (vt indicant literæ S. Hieronymi ad Augustinū [b], de quibus dicemus inferiùs) eodem se contulit.

[b] *Hieron. epist. 79.*

XXXV.

At diuini quidem dispensatione iudicij factum est, vt inter hæc ipse Ioannes Hierosolymitanus Episcopus ad Dei tribunal rationem de omnibus redditurus, ex hac vita morte subductus se sistere cogeretur. Hoc namque anno eundem Ioannem mortuum esse, inde perfacilè intelligi potest, quòd anno sequenti eius in sede successoris sūt redditæ literæ ad Romanum Pontificem, quibus inter alia significatur, iam ipsum Ioannem haud recens esse defunctum. Tenuit ipse sedem illam annis triginta: tot enim numerantur ab obitu S. Cyrilli eius prædecessoris. Subrogatus verò in eius locum fuit Praylius; ita enim nominatus reperitur in literis Zosimi Papæ anno sequenti recitandis, sicut pariter nominat eum Theodoretus, dum ait [c]: *Post Ioannem illum admirabilem mortuum, Praylius, qui nomini suo pulchrè respondebat* (ob mansuetudinem scilicet) *illius Ecclesiæ regimen capessit.* hæc ipse. ex quibus omnibus corrigendum est Nicephori Chronicon, vbi loco Praylij, legitur Paulinus Ioannis successor: vel alij emendandi, qui pro Praylio dixerunt Cyrillum.

IO. EPISC. HIEROSOLYM. OBITVS, ET PRAYLII ELECTIO.

[c] *Theod. lib. 5. c. 27*

XXXVI

His Consulibus (inquit Marcellinus Comes in Chronico) *Atticus Episcopus Constantinopolitanus scripsit ad Reginas*, filias scilicet Arcadij Imperatoris, *librum de virginitate, opus valde egregium, in quo præueniens dogma Nestorij impugnauit.* nec ipse. Mira quidem res, illæ ipsæ quatuor Arcadij Imperatoris, Pulcheria, Placilla, Arcadia, atq; Marina, omnes paribus votis excoluere cælibem vitam virginitatem Deo dicantes, in Palatioque perinde ac in Monasterio monasticam vitam agentes: quarum omnium sancta Pulcheria Augusta & sanctitate & prudentiâ præcipuum locum tenens, facta est cæteris sancti instituti autrix & moderatrix.

FILIÆ ARCADII OMNES VIRGINITATEM SECTATÆ.

Rescripserunt hoc item anno Imperatores aduersus Gentiles his verbis [d]: *Qui profano Pagani ritus errore seu crimine pelluntur, hoc est, Gentiles, nec ad militiam admittātur, nec Administratoris & iudicis honore decorentur. Dat. VII. Idus Decemb. D. N. Theodosio VII. & Palladio Conss.* Quam iusto DEI iudicio factum apparet, vt Gentiles, qui sibi in Attalo Imperium vindicare studuerant, ijdem ab omnibus excluderentur magistratibus atq; militia.

XXX-VII.

[d] *l. 21. de Pagan. C. Theod.*

Quod rursum spectat ad Imperatorum rescripta hoc anno data: Theodosius Imperator ad reprimendos Alexandrinos tumultus, quos anno superiori diximus excitatos, edidit sanctionem. Quod enim sciret Corpus eorū qui ascripti erant ægrotantium curæ, in numerum haud mediocrem excreuisse, nec contemnendæ audaciæ esse, eosdemque omnes aduersus Præfectos studere Cyrillo; de his rescripsit ad Monaxium [e] Præfectum Prætorio illud admonens, ne Corpus illud excederet numerum quingentorum, eosdemque non ex diuitibus, sed pauperibus allegendos; quos & vetuit publicum quodlibet adire spectaculum, neve ad Curiam accederent, nisi singuli, & vrgente necessitate. Hæc omnia cùm hoc anno cauenda Imperator indixerit: certè quidem nō aliunde, quàm ex superioris anni tumultibus ista ipsa sanxisse putatur.

XXX-VIII. DE PARABOLANIS RESCRIPTVM IMPERATORIS.

[e] *l. 42. de episc. & cler. C. Th.*

Vix enim credi potest, quæ essent vires Episcoporum Alexandriæ, cùm illis ipsi homines fauerent, quos idem Imp. nominat Parabolanos tū in præsenti edicto hoc anno dato, tum in alio sub duodecimo Honorij Consulatu edito [f]. Fuisse autem hos minoris ordinis clericos allectos, exordium dati hoc anno rescripti insinuare videtur, in quo ista verba leguntur: *Placet nostræ clementiæ, vt nihil commune clericis cum publicis Actibus, vel ad Curiam pertinentibus habeant.*

[f] *l. 43. de episc. & cler. C. Th.*

Cæterùm quod ad ipsum nomen spectat, consentiunt recentiores, vocem hanc, Parabolanos, vel, vt habet Iulius Firmicus, Parabolarios, siue Parabolos, vt habet Socrates, & ex eo Cassiodorus, à voce Græca παραβόλος, deriuari, quâ significatur homo ad subeunda pericula præceps, quales putabantur qui curæ omnis generis ægrotantium pestis quoque tempore, præessent. Verùm quòd ex charitate eiusmodi primò manauit officium, quâ nulla maior videri poterat, cùm poneret quis animâ suam pro amicis suis; transiuit in factionem, cùm ijdem pro Episcopis pugnaturi, negotium facerent quoque Præfectis: cuius auertendæ rei causâ Theodosius, anni superioris (vt vidimus) malis admonitus, ea aduersus eiusmodi genus hominum statuere opus habuit. Qui ergo dissidia anni superioris inter Orestem Præfectum & Cyrillum Alexandrinū Episcopū ignorārunt, quorum causâ hæc sancita esse noscuntur, pariter hallucinatos esse oportuit in eiusdem sanctionis interpretatione. Rescripsit verò posteà idē Theodosius [g], vt ijdem qui sub numero quingentorum fuerant suâ sanctione restricti, quòd curæ infirmorum non satis esse viderentur, ad sexcentos excrescerent, quibus in omnibus præesset Episcopus Alexandrinus. Sed de his hactenùs.

XXXIX

[g] *l. 43. de episc. & cler. C. Th.*

IESV CHRISTI
Annus 417.

INNOCENTII PAP. Annus 16. HONOR. 23. THEOD. 10. IMPP.

QVADRINGENTESIMVS decimus septimus Christi annus Honorio Augusto vndecimùm & Consta-

I.

PELAGIVS DOLOSE PVRGARE SE STVDET APVD INNOC.PP.

tio secundùm Consulibus aperitur: Quo Pelagius hæresiarcha, cùm accepisset non esse receptam ab Innocentio Romano Pontifice purgationem suam habitam in Concilio Palestino, sed priori apud eum astrictum teneri damnatione; vt eum falleret, omnem adhibuit fallendi artem: etenim ipse ad Innocentium Papam literas dedit, quibus profiteretur, se verè esse Catholicum. Dedit & alias de hoc ipso Praylius Hierosolymitanus, quibus legitimè factam Pelagij purgationem significaret. Adiectum, vt vnà cum his mitteretur Romam, qui æquè esset hæresi infamatus Cælestius eius discipulus suam causam acturus, suosque accusatores ad sedis Apostolicæ iudicium, quasi calumnijs exagitatus, prouocaturus; quo declararet se non aliter credere, quã quòd Catholica teneret Ecclesia. Quantum autem opinari licet, cum his omnibus & ad hæc omnia videtur etiam legatus fuisse Palladius Galata Episcopus Helenopolitanus, quem Pelagio fauisse, testificatione sancti Hieronymi superiùs dictum est. Ipse enim Palladius in dialogo quem scripsit de rebus S. Ioannis Chrysostomi, ipso eius exordio de se testatur, venisse Romam sub Zosimo Papa. Sed agamus de singulis eodem quo gesta sunt ordine, atque in primis de ipsis ad Innocentium Papam Pelagij literis hoc ipso anno è Palæstina, vbi degebat, datis.

II. Quod enim ipse Pelagius Hierosolymis habitare tandem elegerit: illud animi eius consilium fuisse creditur, vt ibi moraretur, quò ex toto Orbe Christiano concurrerent gentes; vt ibi errores docens, vniuersam simul totius Orbis Ecclesiam macularet. Sed quod ad datas ab eo literas ad Romanum Pontificem pertinet: S. Augustinus earumdem literarum Pelagij Romam ad Innocentium Papam missarum crebriùs mentionem habens, tempus quo dedit, exactè significat, dum eas scriptas ad Innocentium tradit, acceptas autem eo tunc defuncto, ab eius successore Zosimo, hoc nempe anno, quo Innocentius (vt dicemus) ex hac vita decessit. Ipse igitur agens contra eumdem Pelagium in commentario de peccato originali, hæc inter alia [a]: *Quomodo autem Pelagius obrepere tẽtauerit ad fallendum etiã Apostolicæ sedis Episcopale iudicium, in hac ipsa quæstione de Baptismate paruulorum diligenter attendite. In literis enim, quas Romam misit ad beatæ memoriæ Papam Innocentium; quoniam eum in corpore non inuenerunt, & sancto Papæ Zosimo datæ sunt, atque ad nos inde directæ: dicit se ab hominibus infamari, quòd neget paruulis baptismi sacramentum, &c.* Fuisse quidem eam Pelagij epistolam apologeticam pro sui defensione & excusatione, idem Augustinus inferiùs declarat illis verbis [b]:

PELAGIVS SE EXCVSAT ET DEFENDIT APVD INNOC. PP.

III. *Ista eius verba Romam pro magna eius purgatione transmissa, tam sunt ambigua, vt possint eorum dogmati præbere latibula.* Itemque rursus Augustinus in libris ad Albinum & Pinianum atque Melaniam datis de Gratia Christi, earumdem Pelagij literarum frequenter meminit: imò & alligâsse eidem epistolę fidei suę confessionem, declarat his verbis [c]: *Vt ergo hæc interim omittam: nempe ipse Pelagius & literas nuper & libellum Romam suæ fidei misit, scribens ad beatæ memoriæ Papam Innocentium, quem defunctum esse nesciebat.* hæc ipse. Porrò eundem libellum, seu confessionem Pelagij, nos tãdem nacti describemus inferiùs opportuniori loco. Sed & ex sancti Augustini etiam recitatis superiùs verbis facilè intelligi potest tempus ipsum, quo ad Albinũ & socios libros illos conscripsit, nempe anno sequenti, vt suo loco dicemus. reliqua autem de Praylij Episcopi Hierosolymitani epistola ad Innocentium Papam, & Cælestio ad eũ veniente, agemus inferiùs, cùm de Zosimo Papa qui Innocentio successit, erit sermo. Intereà verò de ipsius Innocẽtij obitu, qui interceſſit, agamus.

IV. DE OBITV INNOC. PAPÆ. Hoc igitur anno, quinto Kalendas Augusti idem Innocẽtius Papa diem obijt, cùm sedisset annos quindecim, mensem vnum, & dies decem: eâ enim die finem imposuisse præsenti vitæ, non solùm liber de Romanis Pontificibus tradit, sed & Romanum Martyrologium fidem facit, dum eãdem ipsâ die celebrat ipsius ad Deum transitum. Quod autem re verâ hoc anno ipse Innocentius mortuus sit, aduersus assertionem eorum qui eum anno superiori defunctum volunt: istud quidem euidenter demonstrant literæ eius hoc anno datæ sub dictis Consulibus Honorio atque Constantio ad Concilium Mileuitanum [d] sexto Kalendas Februarij; quarum antè meminimus. Accedit prætereà Marcellini Comitis auctoritas, qui sub huius anni Consulibus collocat Zosimum Innocentio subrogatum. Porrò hunc minimè prætergressum esse annum Innocentium, literæ Zosimi Papæ datæ hoc anno manifestè declarant. Rationem verò temporis sedis ipsius Innocentij ex dictis superiùs in eiusdem ingressu facilè colliges; intelliges que omni ex parte constare, quam nuper certo annorum, mensis, & dierum numero consignauimus.

[a] *Aug. de pecca. orig. cap. 17.*

[b] *Aug. ibid. c. 21.*

[c] *Aug. de grat. Christi lib. 1. c. 30.*

[d] *Innocen. epist. 32.*

V. Antequam autem ad ingressum Zosimi deueniamus, quæ de eodem Innocentio scripta feruntur, absque tamen temporis nota, hìc ex more reddenda putauimus. In libro enim de Romanis Pontificibus hæc in primis de eo habentur: *Hic constitutum fecit de omni Ecclesia, & de regulis monasteriorum, & de Iudæis & Paganis.* Quod hic dicitur, *Constitutum de omni Ecclesia*, idem est, ac decretum ad vniuersalem Ecclesiam spectans: & illud ipsum putamus, cuius Gennadius his verbis meminit [e]: *Innocentius vrbis Romanæ Episcopus scripsit decretum Occidentalium Ecclesiarum & Orientalium aduersus Pelagianos datum: quòd postea successor eius Papa Zosimus Latinis promulgauit.* hæc ipse. Porrò cætera decreta de regulis monachorum, Iudæis atque Paganis, desiderantur. Subditur verò ibi: *Multos Cataphrygas inuenit, quos in exilio Monasterij relegauit. Hic inuenit, Pelagium & Cælestium hæreticos, & damnauit eos; & hoc constituit, vt qui natus fuerit de Christiana, denuò nasci debeat per baptismum, hoc est, baptizari: quod Pelagius damnabat.* hæc ibi: sed perperàm quidem dicta esse videri possunt, si ipsum Pelagium auscultemus. etenim suis ad Innocentium literis conquestus est, quòd de his calumniosè infamaretur. recitat eius verba sanctus Augustinus, quæ sunt huiusmodi [f]: *Dicit se ab hominibus infamari, quod neget paruulis baptismi sacramentum, & absque redemptione Christi aliquibus cælorum regna promittat. Sed non sic illis hæc obijciuntur, vt posuit: nam neque paruulis negant baptismi sacramentum, neque absque redemptione Christi aliquibus cælorum regna promittunt. Itaque vnde se queritur infamari, eo modo proposuit, vt facilè posset crimini obiecto, saluo suo dogmate, respondere. Obijcitur autem illis, quòd non baptizatos paruulos nolunt damnationi primi hominis obnoxios cõfiteri, & in eos transisse originale peccatum regeneratione purgandum.* hęc Augustinus, eademque sæpè in eo libro, quem ad Albinum scripsit de Gratia Christi [g]. Quod ergo ibidem dicitur, negâsse Pelagium baptismum infantium; sic illud accipiendum est, quod si non verbis, re ipsâ tamen damnâsse videri poterat, dum peccatum negaret originale; cuius rei gratiâ necessarium etiam infantibus baptismum esse, Ecclesia semper tenuit, & Innocentius decreto firmauit.

[e] *Gennad. de viris illustr. c. 43.*

DECRETVM INNOC. PAPÆ ADVERSVS PELAGIVM.

[f] *Aug. de pecca. orig. cap. 17.*

QVOMODO DICENDVS PELAGIVS NEGASSE BAPTISMVM PARVVLORVM.

[g] *Aug. de grat. Christi, c. 30. 31.*

VI. Rursum verò de eodem Innocentio vbi suprà: *Eodem tempore dedicauit basilicam sanctorum Geruasii & Protasii ex deuotione testamenti cuiusdam illustris fœminæ Vestinæ, laborantibus presbyteris Vrsicino & Leopardo, ac diacono Libyano. Quæ fœmina supra scripta testamenti paginam sic ordinauit, vt basilica sanctorum martyrum ex ornamentis & margaritis venditis iustis æstimationibus construeretur: & constructa est vsque ad perfectum. Quo in loco beatissimus Innocentius ex delegatione illustris fœminæ Vestinæ Titulum Romanum constituit, & in eodem domo obtulit patenas argenteas duas, pensantes singulas libras viginti, &c.* pergit recensere alia sacra vasa & fundos ac domos eidem Titulo adscriptos. Quod verò ibi subijcitur: *Hic constituit sabbato ieiunium celebrari, quia sabbato Dominus in sepulchro positus est, & discipuli ieiunârunt.* non sic quidem accipiendum est, vt huius decreti auctoritate ieiunij sabbati ipse auctor fuerit Innocentius; sed quod de his rescripserit ad Decentium Episcopum Eugubinum, qui ieiunij sabbati causam edoceri, datis literis, expetierat. De eodem hæc ibi etiam [h]: *Hic constituit basilicam sanctæ Agnetis martyris à presbyteris Leopardo & Paulino solicitè ac dignè gubernari & regi & ornari.* & paulò pòst: *Hic fecit ordinationes quatuor in Vrbe per mensem Decembrem, constituit presbyteros*

DE INSTITVTIONE TITVLI VESTINÆ.

[h] *Innocen. epist. 29. edit. Rom.*

byteros triginta, diaconos quindecim, & Epiſcopos per diuerſa loca quinquaginta quatuor. hactenùs de rebus ab eo geſtis ibidem recenſitis.

VII. DE EPISTOLIS S. BASILII AD INNOCENTIVM

Ad calcem verò illa explodenda eſt de Innocentio vulgata nonnullorum credulitas ex temporum ratione non adhibita malè parta, quâ feruntur duæ quæ extant S. Baſilij epiſtolæ ad Innocentium quendam ſcriptæ, ad hûc ipſum Romanum Pontificem eſſe datæ. Quas quidem literas germanas eſſe S. Baſilij non negauerim; ſed ad alium potiùs Innocentium Epiſcopum eſſe ſcriptas, ipſa temporis diuerſa ratio palàm facit: cùm longè poſt obitum S. Baſilij ſedere cœpiſſe Innocentium, certum ſit. Sed vt hæc cuncta faciliùs innoteſcant, & vnde errandi occaſio ſumpta ſit appareat, eaſdē hîc epiſtolas reddere haud otioſum putamus: prior autem ſic ſe habet:

VIII. BASILII PRIOR EPIST. AD INNOCENTIVM.

Baſilius Innocentio Epiſcopo.

Quem verò alium par erat & timidis fiduciam aſſerre & dormientes excitare, quàm tuã, qui dominus noſter es, ſanctitatem? Qui perfectionem tuam in omnibus hac quoque in re demonſtrâſti, quòd ſuſtinueris ſubmittere te nobis qui abiecti ſumus. Dignatus es enim tu quoq; miniſtrare nobis ſpiritualem iucunditatem, & præclaris literis animos noſtros recreare, & tanquam puerorum infantiam magnitudinis tuæ vlnis excipere. Petimus igitur à bono animo tuo, vt preceris, vt nos quoque digni ſimus qui percipiamus à vobis, qui magiſtri eſtis, vtilitates; accipiamus os & ſapientiam, vt audeamus reſpondere vobis, qui agimini à Spiritu ſancto: cuius te amicum eſſe, & diſcretionem eius habere veram audientes, magnas gratias agimus de tua erga Deum firma & conſtanti charitate: orantes vt pars noſtra reperiatur vnà cum veris adoratoribus, quorum è numero perſuaſum habemus eſſe perfectionem tuam. Idq; vt ita ſit, oramus magnum illum & verum Epiſcopum, qui omnem terram ſui adoratione compleuit, Dominum noſtrum. hactenùs prior epiſtola: quæ cùm adeò ſubmiſſo animo à Baſilio ſcripta appareat, qui erat Archiepiſcopus Cappadociæ; inde oborta eſt opinandi occaſio, vt non ad alium quàm ad Innocentium Romanum Pontificem potuerit eſſe data. Poſterior autem quæ ſequitur, his verbis concepta legitur:

IX. [a] *Ex codice Cardin. Sirleti manuſcripto.* BASILII POSTERIOR EPIST. AD INNOCENTIVM

Innocentio Epiſcopo Baſilius [a]. *Quantâ ſum affectus lætitiâ, poſt quàm literas charitatis tuæ accepi; tantam ex eo moleſtiam cepi, quòd nobis curas graues & ſuper vires noſtras impoſueris, quomodò in tanto locorum interuallo à tanto gubernatoris munere ſalui euadere poſſimus. Nam dum vos Eccleſia habet, tanquam in proprijs fundamentis conquieſcit. Sed ſi Dominus aliquid de vita veſtra diſponeret: quos vobis æquiparandos hinc ad fratrum curam mandare poſſet, id quod per literas poſtulâſti? Prudenter profectò dum viuis, eum videre cupiens, qui poſt te electum Domini gregem recturus ſit: quod beatus Moyſes optauit & vidit. Poſtquàm igitur & locus magnus & fama celebris eſt, & opera tua nota, & tempora difficilia indigentia magno gubernatore ob continuas procellas & fluctuationes Eccleſiæ imminentes: haud tutum animæ meæ futurum eſſe exiſtimaui, ſi hoc munus negligenter & perfunctoriè capeſſerem; eorum præſertim quæ ſcripſiſti, recordatus, quòd ſcilicet coram Domino tu mihi diem de neglectu Eccleſiarum dicens, contra me ſtaturus es. Itaque ne tuum iudicium ingrediar, ſed potiùs te, defenſionis meæ conſortem coram Chriſto inueniam: totum presbyteratus in Vrbe conſeſſum perluſtrans, pretioſum vas ſelegi, hominem ſcilicet quondam nepotem beati illius Hermogenis, qui in magno Concilio egregiam & ineffabilem fidem ſcriptis tradidit, Eccleſiæ multis annis presbyterum, honeſtis moribus compoſitum, canonum peritum, accuratum in fide, commendatam & continentiâ ac exercitatione vſq; ad hæc tempora vitam ducẽtem; & ſi quod roboris in corpore ſupererat, ſumma vitæ duritie perdomuit: qui ita mendicus eſt, & omnis in terra facultatis expers, vt nec pane quidem abundet, niſi quantum eius & fratrum qui cum eo ſunt, manibus ciſtas contexendo, ſibi ſuppeditet. Hunc ad te mittere in animo habeo, ſi nunc tali viro & tibi ſit opus, & non alio quopiam iuniore, qui ad mittendum huc atq; illuc, necnõ ad alios vſus vitæ neceſſarios exequendum aptus ſit.*

X. *Propterea quamprimùm dabitur occaſio, mihi ſcribere dignaberis; & hunc virum Dei electum muneri peragendo idoneum, conuerſationibus reuerendum, cum manſuetudine docentem ad te mittam; quem etiam ſtatim mittere potuiſſem: ſed quoniam tu præueniens, virum in alijs quidem probum & nobis carum, à prædicto autem multò differentem efflagitâſti, meam opinionem tibi apertam facere volui; vt ſi tali viro indigeris, aliquem vel ex fratribus, qui eum his ieiunij diebus ſuſcipiant, mittas; vel ſi non habes qui vitæ vſque ad nos labores ſufferre valeat, nobis ſcribas.* hactenùs Baſilius ad Innocentium Epiſcopum.

In primis verò, quod ad Baſilium pertinet, nulla debet eſſe dubitatio, hunc eſſe Baſilium Cæſarienſem Epiſcopum: nam de Hermogene mentionem habet, quem eiuſdem ciuitatis Cæſarienſis Epiſcopum fuiſſe, idem Baſilius Cæſarienſis in ſuis epiſtolis (vt quarto Annalium tomo dictum eſt) aſſeuerat. Innocentium verò aliquem puto fuiſſe ex Epiſcopis Cappadociæ eidem Baſilio ſubditis ætate & ſanctitate venerandum, qui probatum aliquem ad ſe mitti presbyterum rogauit eundem Baſilium, vt munere Chorepiſcopi ipſi in functionibus Epiſcopalibus adiutor accederet, qui poſt obitum eius in ſedem ſucceſſor eligi poſſet. Cuius autem ciuitatis Innocentius iſte Epiſcopus fuerit, haud nobis compertum ſatis habetur: ſcimus tamen Baſilij ſedis tempore vixiſſe Innocentium, ad quem alia eiuſdem ſancti Baſilij extat epiſtola [b]. Meminit & S. Athanaſius in epiſtola ad Palladium de Innocentio in Cappadocia viro inſigni, necnon de ipſo Baſilio Epiſcopo Cæſarienſi: vt planè in eam ſententiam adducar, non alium illum eſſe Innocentium, quàm eum, ad quem S. Baſilius dictas ſcribit epiſtolas.

[b] *Baſil. ep. 3. in addit.*

XI. AVCTOR EPISTOLARVM BASILIVS CÆSARIENSIS.

Hoc ipſo tempore poſt obitum Innocentij Papæ, antequam crearetur eius ſucceſſor Zoſimus, vel decreta Innocentij aduerſus Pelagium promulgarentur, ſanctus Auguſtinus ad Paulinum Epiſcopum aduerſus eiuſdem Pelagij errores conſcripſit. hunc fuiſſe S. Paulinum Nolanum, idem Auguſtinus in commentario de Bono perſeuerantiæ ad Proſperum & Hilarium expreſsè teſtatur, cùm eiuſdem ſuæ ipſius epiſtolæ meminit [c]. id ipſum de Paulino Nolano affirmat S. Proſper [d], cùm recenſet eiuſdem Auguſtini lucubrationes aduerſus Pelagianos editas; & inter alia dictam ad Paulinum Nolanum epiſtolam. Quod autem poſt obitum Innocentij hoc tempore data fuerit, illud certum eſt argumentum, quòd eiuſdem Innocentij mentionem faciens, beatæ memoriæ Innocentium nominat. Sed quòd nondum creato Zoſimo ſucceſſore id acciderit; inde perſpicuè etiam poteris intelligere, quod cùm Apoſtolicæ ſedis decreta aduerſus Pelagium recenſet, nonniſi de ipſius Innocentij litteris ad Africanos Epiſcopos redditis meminit; haud dubium dicturus de eiuſdem Innocentij nouiſſimo decreto ſancito, & per Zoſimum promulgato, ſi id factum ſciuiſſet, quod maximè ad rem, de qua ageret, neceſſarium eſſe videret. Reddam autem ipſius ad Paulinum hic verba [e]: *Miſſæ ſunt itaque hac de re ex duobus Concilijs Carthaginenſi & Mileuitano relationes ad Apoſtolicam ſedem, antequàm Geſta Eccleſiaſtica, quibus apud Epiſcopos prouinciæ Palæſtinæ Pelagius profiteretur eſſe purgatus, vel ad manus noſtras, vel in Africam peruenirent. Scripſimus etiam ad beatæ memoriæ Papam Innocentium, præter Conciliorum relationes, literas familiares, vbi de ipſa cauſa aliquanto diutius egimus. Ad omnia nobis ille reſcripſit eodem modo, quo fas eſt atque oportebat Apoſtolicæ ſedis Antiſtitem. Quæ omnia modò legere poteris, ſi eorum fortè ad te vel nulla vel non cuncta peruenerant: vbi videbis, ſeruatâ erga hominem moderatione quæ debuit, ne damnaretur, ſi praua damnaret; ipſum tamen nouellum & pernicioſum errorem ſic Eccleſiaſticâ auctoritate compreſſum, vt multùm miremur eſſe adhuc quoſdam, qui per quemlibet errorem gratiæ Dei conentur obſiſtere.* hæc ipſe.

[c] *Aug. de Bono perſeuer. lib. 2. c. 21.*

[d] *Proſp. cõtra Collat. prope fin.*

XII. DE AVGVSTINI EPISTOLA AD PAVLINVM.

Quod verò de his Auguſtinus Paulinum putauerit eſſe monendum, hanc inferiùs ſui inſtituti rationem affert his verbis: *Quòd propterea commemorauimus, quoniam quidem apud vos, vel in veſtra potiùs ciuitate (ſi tamen verum eſt quod audiuimus) tantâ pro iſto errore quidam obſtinatione nituntur, vt dicant, faciliùs eſſe vt etiam Pelagium deſerant atque contemnant, qui hæc ſentientes anathematizauit, quàm ab huius ſententia, ſicut eis videtur, veritate diſcedant.* hæc ipſe.

[e] *Auguſt. epiſt. 106.*

XIII. NOLÆ PELAGIANI NONNVLLI.

Sed vnde ista contagio serpsit in Nolanam Ecclesiam? Inde quidem, quòd antequàm Pelagius palàm detegeretur hæreticus, insinuauerat se in eiusdem Paulini amicitiam, à quo & vt Dei seruus, quem præ se ferebat verbis & habitu, amabatur, vt eiusdem Augustini epistola ipsius exordio docet. Quinetiam ad ipsum Paulinum Pelagius epistolam dedit, sed quâ ipse videri posset esse Catholicus, ne à tanto viro vt hæreticus reijceretur: etenim ipse Pelagius in libello, quem nuper ad Innocentium Papam pro sua defensione dedit, hæc inter alia scripsit: *Legant* (inquit) *illam epistolam, quam ad sanctum virum Paulinum Episcopum antè duodecim ferè annos scripsimus, quæ trecentis ferè versibus nihil aliud quàm Dei gratiam & auxilium confitetur, nosq; nihil omninò boni facere posse sine Deo.* hæc Pelagius, quæ recitat Augustinus [a] in commentario ad Albinum & socios de Gratia Christi.

[a] *Aug. de grat. Christi lib. 1. cap. 35.*

XIV.

Cæterùm hæc aduersus Pelagium ad Paulinum visus est Augustinus scribere voluisse, non quidem ipsius Paulini causâ, tanquam illis indigeret, quem sciret probè Catholicum & veritatis Catholicæ propugnatorem; sed ad conuincendos eos qui Pelagij errores mordicus defendèdos suscepissent; id fortasse etiam ipso Paulino poscente. Etenim de fide impolluta Paulini hæc idem sanctus Augustinus ad eum [b]: *Oremus ergo pro illis, sancte frater: cernis quippe nobiscum, quàm malo errore teneantur. Fragrant enim epistolæ tuæ odore suauissimo Christi, vbi germanissimus gratiæ ipsius dilector & confessor appares. Sed quòd diu tecum de hac re loquendum putauimus: Primò, quia iucundissimum est, fecimus: quid enim debet esse iucundius infirmis gratiâ quâ sanantur, vel pigris quâ excitantur, vel valentibus gratiâ quâ iuuantur? Deinde, vt si quid nostra disputatione, Deo adiuuante, possemus, tua non fides, sed fidei contra tales admiculetur assertio: sicut nos quoque in hanc facultatem tuæ germanitatis litteris adiuuamur, &c.* laudat insuper Paulinum idem sanctus Augustinus, quod scriptis suis aduersus Pelagianos errores sit firmus assertor Catholicæ veritatis. At de Paulino hactenùs.

[b] *Augustin. epist. 106.* PAVLINVS NOLANVS CATHOLICÆ VERITATIS ASSERTOR.

XV.

Inter hæc autem accidit, vt Valerianus quidam nefandissimus Pelagianus ex Occidente migrârit Alexandriam; vt cùm ibi qualis esset, minimè perspectus haberetur, securiùs degens, insinuaret se Cyrilli Alexandrini Episcopi amicitiæ. cuius rei causa Eusebius quidam (puto Cremonensem illum sancti Hieronymi scriptis haud mo dicè illustratum) vt hominè eijceret, ad ipsum Cyrillum eiusmodi epistolam dedit [c]:

[c] *Ex eod. ard. Sirle manuscr.* EVSEBIVS MONET CYRILLVM DE VALERIANO PELAGIANO.

Domino sancto, omniq; honore colendo ac beatissimo Papæ Cyrillo Eusebius in Christo frater.

*Gratias egi Deo meo, quòd beatitudinis tuæ dulciora melle epistolaris officij eloquia promerui: quia percutienti retinnire dignatus es, domine sancte, omniq; honore colende beatissime Papa. Vnde quæso, vt libenter meæ paruitatis suscipere sermonem digneris; & libertatem, quam in fide Christi habere videmur, superbiam non reputes. Alexandrina sedes, ex quo Christi nomen vniuerso Orbi innotuit, præ cæteris prouincijs, semper Italiæ Christi glutino cohæsisse cognoscitur. Quomodo nunc, cùm beatæ memoriæ Innocentius Pelagium, Cælestiumq; cum suis capitibus condemnans, cunctis eos abijcientibus Orientalibus, Alexandrina Ecclesia in communionem receperit, quæ sola & prima inter comprouinciales suos tales refutare debuerat? Sed ille est pestifer, de quo sanctitudini tuæ ante annum scripseram, signifer & confœderatus eorum Valerianus ventriloquus, qui gulæ operam præbens, quicquid otiosum suæ adulationis inuenerit, ibi sanctos ac fidelissimos nunciat. Sed non illum librum putet tua beatitudo: seruus est Ariminensis possessionis illustrissimi Valerij Comitis: quem propter reuerentiam tui amoris, repetendum à te, interim fieri siluimus. Magis orare pro nobis dignare, & tales à consortio abijcere, scriptum recordatus Prophetæ sancti: Carnes ligatas in pallio * sacerdos, cùm pollutum non sanctificet, à polluto ipse contaminatur: quæ lex est probatio sacerdotum. Sed dare veniam dignaberis meæ audaciæ & paruitati, vt suprà ante rogaui. Incolumem beatitudinem tuam, meiq; memorem inuiolabilis Trinitas tueri dignetur, sancte Papa.* hactenùs Eusebius. Cæterùm quod ad Cyrillum spectat; insectatum etiam ipsum esse Pelagianos in Cõcilio Ephesino, quæ de ipso suo loco dicturi sumus, satis apertè declarant.

* ★

Quod verò ad hunc ipsum Valerianum pertinet: equidem hunc illum ipsum fuisse conijcio, qui mendosè apud sanctum Hieronymum, loco Valerianus, Annianus legitur in epistola ad Alypium & Augustinum [d]. Adiuuat coniecturam, quòd ibidem etiam de Eusebio habetur mentio, qui huius scripta ad sanctum Hieronymum miserat, vt aduersus ea scriberet. Sunt hæc enim verba ipsius Hieronymi: *Quòd autem quæritis, vtrùm rescripserim cõtra libros Anniani pseudodiacon Celedensis, qui copiosissimè pascitur, vt alienæ blasphemiæ verba friuola submiscret: sciatis me ipsos libros in schedulis missos à sancto fratre nostro Eusebio presbytero suscepisse non ante multum temporis; & eximde vel ingrauescentibus morbis, vel dormitione sanctæ & venerabilis filiæ vestræ Eustochij ita doluisse, vt propemodùm contemnendos putarem, &c.* hæc ipse eâ epistolâ, quam post biennium esse ab eo scriptam, suo loco dicemus. Quod verò Annianum, seu potiùs Valerianum, sanctus Hieronymus dicat fuisse pseudodiaconum Celedensem; absque dubio deprauatus est textus, cùm de ecclesia Celedensi nusquam fit mentio. Habet alia lectio, Arelatensis: sed propiùs accedit, vt legẽdum sit loco Celedensis, Cenetensis. Verùm missis his, iam ad successoris Innocentij institutionem Zosimi transeamus.

[d] *Hieron. epist. 79.*

XVI. DE ANNIANO SEV VALERIANO CELEDENSI.

Post Innocentij obitum, interlapsis diebus viginti duobus interregni, Zosimus natione Græcus, Abrahami filius, subrogatus est die decimanona mensis Augusti: quantum autem temporis sederit, suo loco in fine ipsius dicturi sumus. Quid verò ipsius sedis exordio acciderit, primo loco narremus. Meminisse debemus, Cælestium Pelagij hæresiarchæ antesignanum, tamquam nouæ hæresis promulgatorem, iam diu ante damnatum ab Episcopis Africanis in Concilio Carthaginensi, appellâsse Apostolicam sedem. Verùm quòd se sciret experturum Innocentium Papam sibi aduersantem, appellationem nequaquam prosequi voluit; ipso autem defuncto, ad successorem illius Zosimum se contulit, vt ab ipso audiretur, non quidem prosecuturus appellationem (vt in suo libello Paulinus testatur) elapso iam appellandi tempore, sed aduersus accusatores querelas illaturus. Quòd verò etiam sciret & ab ipso Zosimo fore damnandum, si qualis esset, detegeretur hæreticus, eâ arte concinnauit scriptum à se libellum, vt non posset, etiam si Zosimus vellet, ab ipso reijci, sed suscipi cogeretur; vtpote qui post enarrata quæ de fide sentiret, eiusmodi ad finem apposuit verba: *Si fortè (vt hominibus) quispiam ignorantiæ error obrepserit; vestrâ sententiâ corrigatur.* recitat hæc quidem sanctus Augustinus [e].

XVII. ZOSIMI PAPÆ CREATIO.

[e] *Augu. de pecca. orig. cap. 6. 7.*

XVIII.

Adiecit autem prudenter Zosimus ad explorandam hominis fidem, interrogare eum quàm exactissimè, si assentiretur epistolæ aduersus errores Pelagij ab Innocentio prædecessore ad vniuersam Ecclesiam datæ: cui se idem consentire professus est. Testatur id ipsum vbi suprà sanctus Augustinus, & ad Bonifacium de Zosimo Papa ait [f]: *Insuper etiam Cælestium se purgare molientem, ad consentiendum supradictis sedis Apostolicæ, id est, Innocentij Papæ literis, crebrâ interlocutione constrinxerit.* Qua de causa (vt idem subdit) accidit, vt ipse Zosimus leniùs cum Cælestio egerit, spem concipiens eum Ecclesiæ Catholicæ restituturum. Idemque Augustinus paulò superiùs æquè demonstrat, haud errâsse Zosimum Papam, dum scripsit Cælestij libellum esse Catholicum. agit enim de ijsdem aduersus Iulianum Pelagianum [g], probans Zosimi factum, cùm Cælestium lucrari cupiens, cum eodem benignè se gessit. Cùm tamen non sic hominem susceperit, vt ad Catholicam communicationem admiserit. Immò adhuc eam adhiberi voluit, ne ab eo deciperetur, ex abundanti, cautelam, vt in Africam scriberet, vt si quid illi contra Cælestium quod proferrent, haberent, Romam mitterent. Affirmat id namque idem sanctus Augustinus, Zosimum semper laudans & excusans, dum ait [h]: *A vinculis tamen excommunicationis nondum est creditus esse soluendus: sed interposito duorum mensium tempore, donec*

[f] *Aug. cõt. epist. Pela. lib. 2. c. 3.*

[g] *Aug. contra Iulian. Pelag. lib. 6. c. 12.*

[h] *Aug. de pecca. orig. cap. 8.*

reſcriberetur ex Africa, reſipiſcendi ei locus ſub quadam medicinali ſententiæ lenitate conceſſus eſt. hæc S. Auguſtinus. ſed de his fuſiùs agemus inferiùs, cùm calumnias Iuliani Pelagiani in Zoſimum, ex ipſius Auguſtini verbis paratâ defenſione, confutabimus.

XIX. His de Zoſimi rebus geſtis cum Cæleſtio, ſubijcimus literas eiuſdem Romani Pontificis ad Epiſcopos Africanos hoc anno eâdem occaſione cõſcriptas, quas nobis Vaticanus vetus eodex exhibuit: vt ex ipſis, quæ de eodem Zoſimo S. Auguſtinus conſcripſit, intelligas, pariterque Zoſimi ipſius ſenſum epiſtolæ ex eodẽ S. Auguſtino percipias, quæ ſic ſe habet:

EPIST. ZOSIMI AD AFRICANOS DE CÆLESTIO

Zoſimus Aurelio & vniuerſis Epiſcopis per Africam conſtitutis dilectiſſimis fratribus in Domino ſalutem.

Magnum pondus examinis meæ deſiderat, vt non ſit rebus ipſis quæ geruntur inferior libra iudicij. His accedit Apoſtolicæ ſedis auctoritas, cui in honorem beatiſſimi Petri Patrum decreta peculiarem quandam ſanxêre reuerentiam. Orandum igitur, & inceſſanter orandum, vt continuâ gratiâ perennique adiutorio Dei pax ex hoc fonte in totum Orbem fidei & Catholicæ ſocietatis nullis nubibus interfuſcata mittatur. Charitas enim quæ (ſicut ſcriptum eſt) Deus eſt, perfectâ plenitudinis abundantiâ gratulatur: cùm ſi quid vel ſuſpicionis habuerit fidei intentionis ſolicitâ, vel in longum perductâ contentione, aut emendatione corrigitur.

XX. CONSISTORIVM IN S. CLEMENTIS BASILICA

Cæleſtius presbyter noſtro ſe ingeſit examini, expetens ea, quæ de ſe Apoſtolicæ ſedi aliter quàm oportuit, eſſent inculcata, purgari. Et licèt multæ occupationes maioribus vinculis Eccleſiaſticorum negotiorum curam noſtram, ſolicitudinemque diſtraherent: tamen ne paternitatis veſtræ de aduentu ac diſcuſſione prædicti diutiùs penderet expectatio, poſthabitis omnibus, die cognitionis reſedimus in ſancti Clementis Baſilica, qui imbutus beati Petri Apoſtoli diſciplinis, tali magiſtro veteres emendâſſet errores, ratoſque profectus habuiſſet, vt fidem quam didicerat & docuerat, etiam martyrio conſecraret: ſcilicet vt ad ſalutiferam caſtigationem, tanti ſacerdotis auctoritas præſenti cognitioni eſſet exemplo. Omnia igitur quæ prius fuerant acta, diſcuſſimus, ſicut Geſtorum huic epiſtolæ cohærentium inſtructione diſcetis. Intromiſſo Cæleſtio, libellum eius, quem dederat, fecimus recitari. Nec hoc contenti: vtrùm hæc quæ ſcripſiſſet, corde loqueretur, an labijs, ſæpenumerò exploraiimus, cùm de occultis animorum ſolius Dei noſtri poſſit eſſe iudicium, cui non tantùm cogitata, ſed cogitanda iam præſto ſunt. Quid voces eius contineant, compendioſius duximus ad ſanctitatem veſtram legenda cognoſci. Vnum ſanè mouet nos, vt cùm in præſenti ibi Cæleſtium habueritis, nihil liquidò iudicatum ſit. Ad literas Herotis & Lazari priori relatione deſtinatâ, equidè hoc feruore fidei præfeſtinatum eſſe, promptiſſimum eſt.

XXI. DECAVSA HEROTIS ET LAZARI EPISCOPORVM GALLORVM.

Sed cùm de his interrogaretur, aſſeruit nullum ſibi de talibus contentionibus vmquam cum antè dictis fuiſſe ſermonem, nec antè ſibi quàm de ſe ſcriberent, viſum fuiſſe compertos; Lazarum ſanè in tranſitu cognitum, Herotem verò etiam ſatisfactione interpoſitâ, quòd ſecùs de ignoto & abſente ſenſiſſet, cùm gratia receſſiſſet. Iam caduca ad nulla fundamina criminationis ignotæ proculdubiò iræ fuit, vt perſona talium, quæ tam ventoſa & leuis extiterat, quæreretur, ſi ſaltem illis loci ſui ratio vitæque conſtaret, vt fides abſentibus in abſentes debuerit adhiberi, tantúmque pondus in literis eorum, vt auctoritatem teſtimonij mererentur. Patuit hos in obſeruatis ordinationibus, plebe cleróque contradicente, ignotos, alienigenas intra Gallias ſacerdotia vendicâſſe, quibus ſe ipſi propriâ abdicauêre ſententiâ; noſque licet & alia, tum eorum de ſe pœnitudinem ſecuti, ſacerdotali eos loco & omni communione ſubmouimus. Satis vrget cauſam, à talibus proceſſiſſe per literas in abſentes eius accuſationem, qui ſe præſens tuetur, qui exponit fidem, qui prouocat accuſantem, numquam piguit in melius retorſiſſe iudicium. Adoleſcens & ſancti Spiritus executor, qui Suſannam ſeniorum falſitate damnatam, inuenit innocentem; reducitur à ſupplicijs caſta per puerum, quæ per grandæuos fingitur impudica. Non ergo omni (ſicut cautum eſt) ſpiritui credendum, ſed diu appenſius examinãdum eſt, præſertim de fide hominis, vbi ſtatus eius & vita perpetua eſt. Nec Salomonem fefellit in puerperij rixa mentis indago: *non enim duabus fœminis inter ſe iurgantibus vnum pignus induxit, ſed ibi arbiter fide cunctabundus inuenit, vbi veræ pietatis intellexit affectum. Perquàm rarum ſit, vt longâ & caſtigatâ cunctatione ad veri cubile perueniat. Optimæ mentis indicium eſt, praua difficilius credere: nam plerique, quorum de ſe bonæ confeſſionis pignus adhibetur fides, in nullius erroris abruptum neceſſitate coguntur, & irremediabile vulnus efficitur, quod deſperatur ſanari.*

* veritatis

XXII. INSTAVRATVR IVDICIVM INTER CÆLESTIVM ET ACCVSATORES.

Vnde in præſenti cauſa nihil præcox, immaturumque cenſuimus, ſed innoteſcere ſanctitati veſtræ ſuper abſoluta Cæleſtij fide noſtrum examen; cui etiam prior libellus ab eo intra Africam teſtimonio apud nos eſſe debuiſſet; ne inexploratis, famâque iactantibus tam facilè crederetur. Quare intra ſecundum menſem aut veniant qui præſentem redarguant aliter ſentire, quàm libellis & confeßione contexuit; aut nihil poſt hæc tam aperta & manifeſta quæ protulit, dubij ſanctitas veſtra reſediſſe cognoſcat. Ipſum ſanè Cæleſtium & quoſcumque qui eo tempore ex diuerſis regionibus aderant ſacerdotes admonui, has tendiculas quæſtionum & inepta certamina, quæ non ædificant, ſed magis deſtruunt, ex illa curioſitatis contagione profluere, dum vnuſquiſque ingenio ſuo & intemperanti eloquentia ſuprafcripta abutitur: Cùm in hoc etiam magnorum virorum nonnunquam cum ipſis auctoribus ſcripta periclitantur poſt permultam temporis miſeriam, interpretantis arbitrio: vt diumè profectum ſit [a]*: Ex multiloquio non vitari peccatum. Et ſanctus Dauid* [b] *poſtularet circumſtantiam labijs ſuis, orique cuſtodiam. Charitatem veſtram tam Apoſtolicæ ſedis auctoritate, quam mutuâ amoris affectione commonco, vt iam ingenia veſtra ſanctarum omnium Scripturarum, quæ ſecundùm traditionem Patrum atque maiorum præcepta ſunt, præceptis, obſeruationibuſque ſufficiant. Quid illic non abundans? Quid non Dei ſpiritu & vocibus plenum ſit? niſi libet, vnumquemque, plus ſibi credere, ſuoque de ſe vti iudicio. Data .... Honorio Aug. X I. & Flauio Conſt. Coſſ.* hactenùs Zoſimi literæ ad Africanos Epiſcopos de cauſa Cæleſtij hoc anno datæ.

a *Prou. 10*
b *Pſ. 143.*

XXIII. DECAVSA HEROTIS ET LAZARI.

Quibus planè intelligis Cęleſtium hominem verſipellem, inuoluentem cuncta mendacijs, quo Catholicus valeret exiſtimari. Nam quod ad dogmata pertinet, qualis re verâ eſſet, excuſâ laruâ, à Zoſimo poſteà detectus eſt, oſtenſuſque Cæleſtius ſceleſtiſſimus hæreticorum. Quod verò ſpectat ad Lazarum & Herotem, quos adeò vehementer infamat: quàm inſigniter & in his idem Cæleſtius mentitus ſit, poſſumus ex his intelligere, quæ de altero ipſorum Proſper [c] affirmat, nempe de Herote, cùm ait: *Heros vir ſanctus beati Martini diſcipulus, cùm Arelatenſi oppido Epiſcopus præſideret, à populo ipſius ciuitatis, inſons & nullis inſimulationibus noxius, pulſus eſt, inque eius locum Patroclus ordinatur amicus & familiaris Conſtantij Magiſtri militum, cuius per ipſum gratia quærebatur: eaque res inter Epiſcopos regionis illius magnarum diſcordiarum cauſa fuit.* hæc Proſper in Chronico, nosque ſuo loco ſuperiùs, quo facta ſunt anno retulimus: hîc autem ad conuincenda Cæleſtij mendacia iterum recitâſſe non piguit. De Lazaro remanſit obſcura memoria, ſed ex Herote Lazarũ diſce: quos enim calumnia pariter inuoluit, eandem decorâſſe ęqualem virtutem putãdum, cùm non niſi bonos conſueuerint odiſſe mali, & hæretici vexâſſe Catholicos. Sed ad res Pelagij hoc anno cognitas tranſeamus.

c *Proſp. in Chron.*

XXIV. PELAGIVS SE PVRGARE VIDERI VOLVIT APVD ZOSIMVM.

Qui igitur eâdem erant fuligine tincti, eâdem ambo vſi ſunt ad fallendam ſedem Apoſtolicam arte, Cæleſtius atque Pelagius: ſicut enim ille, ita iſte in literis, quas datas diximus ad Innocentium Papam, & eo defuncto, acceptas à Zoſimo ſucceſſore, nihil prætereà magis conatus eſt, quàm ab ipſo Romano Pontifice videri atque probari Catholicus: id quidem literis, idque libello fidei profeſſionis eiſdem iuncto, dolo atque fallacia præſtitit: adeò vt non potuerit à Zoſimo reijci vt hæreticus; vt pote qui ſcriptis profeſſus ſit, ſe in omnibus paratum eſſe eadem de fide ſentire, quæ Romanus Pontifex ſentienda propone ret. quibus perſuaſus Zoſimus, ſicut fecerat de Cæleſtio, ita etiam de Pelagio iam Catholico (vt videri poterat) reddito, dedit literas ad eoſdem Epiſcopos Africanos, quarum exemplum ſumptum ex eodem Vaticano codice hîc tibi quàm fideliſſimè exſcribendum putauimus, quod eſt huiuſmodi:

XXV. EPIST. ZOSIMI PP. DE PELAGIO.

Zoſimus Epiſcopus Aurelio & vniuerſis Epiſcopis per Africam conſtitutis dilectiſſimis fratribus in Domino ſalutem.

Post quàm à nobis Cælestius presbyter auditus est, & quid de fide sentiret, euidenter expressit; eadem quoque quæ in libello contulerat, repetitis crebrò professionibus, roborauit: de eius nomine plenius ad dilectionem vestram scripta direximus. Ecce Epistolam Hierosolymitani Episcopi Praylij, qui in locum quondam sancti Ioannis Episcopus est ordinatus, accepimus, qui causæ Pelagij enixius adstipulator interuenit. Literas quoque suas idem Pelagius purgationem continentes abundantissimè misit: quibus & professionis suæ fidem, quid sequeretur, quidue damnaret, sine aliquo fuco, vt cessarent totius interpretationis insidiæ, cumulauit. Harum recitatio publica fuit: omnia quidem paria, & eodem sensu sententijsq; formata, quæ Cælestius antè protulerat, continebant. Vtinam vllus vestrûm, dilectissimi fratres, recitationi literarum interesse potuisset. Quod sanctorum virorum, qui aderant, gaudium fuit? Quæ admiratio singulorum? Vix fletu quidam se & lachrymis temperabant. Tales etiam absolutæ fidei infamari potuisse? Est ne vllus locus, in quo Dei gratia vel adiutorium prætermissum sit? quod quisquis potest præter eandem vel mente cõcipere, nec illi superna sententia subiectus, quæ de sancto Spiritu lata est, quod neq; hic, neq; in futuro venia vel remissione donetur?

XXVI. *Video etiam hunc Pelagium, Herote & Lazaro scribentibus, infamari. Itane, fratres dilectissimi, ad aures vestras, qui sint isti turbines Ecclesiæ vel procellæ, nec opinione peruenit? Ita verò vos latuit vita * horum atque damnatio? Et quamquam specialis illos Apostolicæ sedis auctoritas omni communione submouerit: discite & in hac epistola, licèt strictim, hominum mores. Vetus Lazaro consuetudo est innocentiam criminandi: per multa Concilia in sanctum Britium coëpiscopum nostrum Turonicæ ciuitatis diabolicus accusator inuentus est. A Proculo Massilienſi in Synodo Taurini oppidi sententiam calumniatoris excepit. Ab eodem Proculo sit post multos annos sacerdos, tyrannici iudicij defensor ciuitatis Aquensium: cùm contrairet afflicto, in ipsum penetrabile * & sacerdotale solium sanguine innocentis penè respersum irrupit: stetitq; in eo hactenùs vmbra sacerdotij, donec tyranno imago staret Imperij: quo loco post internecionem patroni, sponte se exuit, & propriâ cessione damnauit.*

*vitia HEROS ET LAZARVS ACCVSATORES PELAGII QVALES.

XXVII. *De Herote verò omnia similia, idem tyrannus, patronus cædis, turbæ presbyterorum contradicentium, vincula & custodiæ, & totius ciuitatis addictio, similis pœnitentia de abdicatione sacerdotij. Mirum est si isti laicum virum, ad bonam frugem longâ erga Deum seruitute nitentem falsis litteris percellere noluerunt, qui in fratres & coëpiscopos tanta machinati sunt, qui tot tempestates Ecclesiæ reddiderunt. Nõ decet Episcopalem auctoritatem, & præcipuè prudentiam vestram, ad leuium susurrorum scripta pendere. Ecce Pelagius, Cælestiusq; Apostolicæ sedi in litteris suis & confessionibus suis præsto sunt. Vbi Heros? Vbi Lazarus? erubescenda facta & damnationibus nomina. Vbi illi adolescentes Timasius & Iacobus, qui scripta quædam, vt asserebatur . . .*

* *. . . * . . . ? Vos conijcite, si, qui talia in sede Apostolica confitentur, illa quæ de ijsdem à prauis ac leuibus auctoribus ac dubio rumore iactata sunt, oporteat credi. Amate pacem, diligite charitatem, studete concordiæ: nam scriptum est: Diliges* [a] *proximum tuum tanquam te ipsum. Qui magis alter alteri proximi sumus, quàm omnes qui in Christo vnum esse debemus. Non omnis qui aures vestras ventus ingreditur, nuncius est veri. Ideoq; animo præsule & in excubijs constituto semper opus est, ne totum fama, totum testibus liceat. Recensete sacras literas & diuinatabularia: maximam partem falsi testes occupauêre, vbi sanctorum aut accusationem, aut pericula reperimus: maximã dico, imò totam, cùm in ipsum Dominum nostrum Saluatorem totius mundi hostiã & Pontificem salutarem falsi testes insurrexerunt, qui se eius blasphemiam audisse confingerent. Aestimate quid iam possit præterire fallaciam, quæ in Deum fidei, imò in ipsam fidem ac veritatem periurijs impetum fecit.*

[a] *Mar. 12*

XXVIII. DE IVDICIO EXHIBENDO MAGNA CAVTELA. *Hæc ideò scripsimus, vt de cæterò si qui absentes, minusq; noti de quolibet talia ex libidine mentientur, fixi sint pedes vestri aduersus arietem fraudulentiæ. Vnde &* [b] *lucernam pedibus suis ac lumen semitis suis vir sanctus exorat? Scilicet ne inter fallaces tenebras sint cæca nobis & errabunda vestigia. Et in Euangelio: Nunquid* [c] *lex nostra iudicat hominem, nisi ab ipso audierit priùs & cognouerit? Etiam in veteri Testamento: Non credas auditui vano, & non consenseris cum iniquo fieri testis iniustus. Et ne fortè multitudini detrahentium ante examinationem iudicij crederetur, addit, dicens: Nõ eris cum pluribus in malitia, & non accipies per eos peccatum. Et iterum alibi: Priusquam* [d] *interroges, ne vituperes quemquam: & cùm interrogaueris, corripe iustè. Et iterum: Quæ viderint oculi tui, loquere. Et in Actibus Apostolorum aduersus principes sacerdotum & seniores Iudæorum postulantes absentis Pauli Apostoli damnationem, iustissimam sententiam Gentilis Festus Tribunus protulit, quam conuenit etiam nos in facie credentium obijcere verecundiam, dicens* [e]*: Non est consuetudo Romanis, damnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur, præsentes habeat accusatores, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Si hanc igitur moderationem extra septum fidei nostræ positus tenuit contra sacerdotalem pudorem inclinatio, crudelitas de absentibus in absentes: quotus quisque immunis inuenietur à vulnere, si ad omnem ferientis ictum credulum pectus aperitur?*

[b] *Psal. 118.*

[c] *Ioan. 7.*

[d] *Eccl. 11.*

[e] *Act. 25.*

XXIX. EXEMPLO IVDICVM SÆCVLARIVM CAVSÆ REORVM TRACTANDÆ *Doceat nos terrena moderatio, quæ sæcularibus arbitrijs & causis primùm de ipsis iudicibus eligendis, repudiandisq; sit. Et quanta cunctatio, quot interpositæ dilationes? quoties adhibita comperendinatio etiam sub ipso fine certaminis ampliare iudicia cum innocenti reo? confugitur ad mare, & extramarina documenta; vt fides, quæ in præsenti plerumque arctioribus strangulatur angustijs, saltem eminùs veniat. Hæc omnia mentior, nisi in patrocinium tuendæ innocentiæ reperta sint. Tolerabilius est enim innocentem quemlibet tardiùs inueniri, quàm citò pro nocente damnare. Graue fuit Lazaro & Heroti, literarum suarũ pedissequos esse? An nesciebãt dilectionem vestrã ad sedem Apostolicam relaturam? Huc certo calumniæ compendio nauigassent. Vbi de Episcopatu abdicando agitur, maria terráque lustrantur, nec vlla suffragia prætermittunt: vbi verò innocentium fama percellitur, otiosi & delicati, siue accusatores, siue testes (in vtroque enim fallentibus nomen infame est) in cubilibus & lectulis suis literis abutuntur; & totam Africam, vniuersumq; tranquillum Catholicæ serenitatis immobilãt ad libidines suas duæ pestes. Ante tribunal Christi omnes stabimus, nemo illic abesse poterit, nec Domini, cuius immensitas omnibus locis ac rebus interuenit, declinare iudicium.*

XXX. PELAGIVS PROBATVS CATHOLICVS *Si Deo nostro cordi fuit, propter oues perditas, Verbum carnem fieri, & ex Domino formam seruientis induere, vt diu interceptam redderet libertatem: sit vobis gaudium, eos quos falsi iudices criminabantur, agnoscere à nostro corpore & Catholica vexitate nunquam fuisse diuulsos. Certè hoc quod nostra expectatio desiderabat, eluxit, vt damnanda damnarent, & sequenda sequerentur. Si pater familias* [f] *reditu filij gratulabatur, qui mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus est; & iubet in vsum eius stolam mundam, hoc est, insigne candidæ mentis afferri, & vitulum saginatum: quantum hæc vberior exultatio est fidei, non mortuos esse, nec periisse, de quibus falsa vulgata sunt? Misimus igitur ad dilectionem vestram exemplaria scripturarum, quas Pelagius misit: quarum lectionem non ambigimus parem vobis in Domino de absoluta eius fide notitiam. Dat. XI. Kalend. Octobris.* hactenùs Zosimus ad Africanos.

[f] *Luc. 15.*

XXXI. LIBELLVS FIDEI A PELAGIO MISSVS AD INNOC. ACCEPTVS ET COGNITVS A ZOSIMO PP. His subijciendæ fuissent ipsæ Pelagij literæ, quarũ exemplaria ad eos eidem alligata epistolæ se mittere eodem nuncio profitetur: sed eas minimè integras nacti sumus; extant tamen ex eisdem à S. Augustino recitata fragmẽta, quæ compaginare simul earum cupidus lector poterit. Reddemus hîc tamen ipsum fidei ipsius professionis libellum, quem (vt superiùs dictum est) Pelagius literis iunxit qui hoc titulo in eo codice reperitur exscriptus:

Libellus fidei Pelagij ad Innocentium cum epistola transmissus.

Credimus in Deum Patrem omnipotentem, cunctorum visibilium & inuisibilium conditorem. Credimus in Dominum nostrum Iesum Christum, per quem creata sunt omnia, verum Deum vnigenitum, & verum Dei Filium, non factum, aut adoptiuum, sed genitum & vnius cum Patre substantiæ, quod Græci dicunt ὁμοούσιον, atq; ita per omnia æqualem Deo Patri, vt nec tempore, nec gradu, nec potestate possit esse inferior: tantumq; cõfitemur esse illum qui est genitus, quantus est ille qui genuit. Non autem quia dicimus genitum à Patre filium duinâ & ineffabili generatione, aliquod ei tempus adscribimus; sed nec Patrem aliquando cœpisse, nec Filiũ. Nec enim aliter confiteri possumus æternum Patrem, nisi confiteamur etiam coæternum Filium: ex Filio enim Pater dicitur, & qui semper Pater fuit, semper Filium habuit.

Credi-

XXXII. *Credimus & in Spiritum ſanctũ, verum Deum ex Patre procedentem, æqualem per omnia Patri & Filio, voluntate, poteſtate, æternitate, ſubſtantiâ. Nec eſt prorſus aliquis in Trinitate gradus; nihil quod inferius, ſuperiuſue dici poſſit; ſed tota Deitas ſui perfectione æqualis eſt: vt exceptis vocabulis, quæ proprietatem perſonarum indicant, quidquid de vna perſona dicitur, de tribus digniſſimè poſſit intelligi: Atq; vt confutantes Arium, vnam eamdemq; dicimus Trinitatis eſſe ſubſtantiam, & vnum in tribus perſonis confitemur Deum; ita impietatem Sabellij declinantes, diſtinguimus, non ipſum ſibi Patrem, ipſum ſibi Filium, ipſum ſibi Spiritum ſanctum eſſe dicentes; ſed aliam Patris, aliam Filij, aliam Spiritus ſancti eſſe perſonam: nõ enim nomina tantummodò, ſed etiam nominum proprietates, id eſt, perſonas, velut Græci exprimunt, ὑποστάσεις, hoc eſt, ſubſiſtentias, confitemur. Nec Pater Filij aut Spiritûs ſancti perſonam aliquando excludit; nec rurſus Filius aut Spiritus ſanctus Patris nomen perſonamq; ſuſcepit: ſed Pater ſemper Pater eſt, Filius ſemper Filius eſt, Spiritus ſanctus ſemper Spiritus ſanctus eſt. Itaq; ſubſtantiâ vnum ſunt, perſonis ac nominibus diſtinguuntur.*

XXXIII *Ipſum autem Dei Filium, qui abſq; initio æternitatem cum Patre & Spiritu ſancto poſſedit, dicimus in fine ſæculorum perfectum noſtræ naturæ hominem ſuſcepiſſe ex Maria ſemper Virgine; & Verbum carnem eſſe factum, aſſumendo hominem, non permutando Deitatem: nec (vt quidam ſceleratiſſimè opinantur) Spiritum S. dicimus fuiſſe pro ſemine, ſed potẽtiâ ac virtute creatoris operatum. Sic autem confitemur in Chriſto vnam Filij eſſe perſonam, vt dicamus duas eſſe perfectas atque integras ſubſtantias, id eſt, Deitatis, & humanitatis, quæ ex anima continetur & corpore. Atque vt condemnamus Photinum, qui ſolum & nudum in Chriſto hominem confitetur; ita anathematizamus Apollinarem & eius ſimiles, qui dicunt Dei Filium minus aliquid de humana ſuſcepiſſe natura, & vel in carne, vel in anima, vel in ſenſu aſſumptum hominem his, propter quos aſſumptus eſt, fuiſſe diſſimilem: quem abſque ſola peccati macula; quæ naturalis non eſt, nobis confitemur eſſe conformem.*

XXXIV *Illorum quoque ſimiliter execramur blaſphemiam, qui nouo ſenſu aſſerere conantur à tempore ſuſceptæ carnis, omnia quæ erant Deitatis in hominem demigrâſſe, & rurſum quæ erant humanitatis in Deum eſſe transfuſa, vt (quod nulla vnquam hæreſis dicere auſa eſt) videatur hâc confuſione vtraque eximanita ſubſtantia, Deitatis ſcilicet & humanitatis, & à proprio ſtatu in aliud eſſe mutata, qui tam Deum imperfectum in Filio, quàm hominem confitentur, vt nec Deum verum, nec hominem tenere credantur. Nos autem dicimus, ſuſceptum ita à Dei Filio paſsibile noſtrum, vt Deitas impaſsibilis permaneret, paſſus eſt enim Dei Filius non putatiuè, ſed verè, omnia quæ Scriptura teſtatur, id eſt, eſuriem, ſitim, laſsitudinem, dolorem, mortem, & cætera huiuſmodi. Secundùm illud, paſſus eſt quod pati poterat, id eſt, non ſecundùm illam ſubſtantiam quæ aſſumpſit, ſed ſecundùm illam quæ aſſumpta eſt. Ipſe enim Dei Filius ſecundùm Diuinitatem impaſsibilis eſt vt Pater, incomprehenſibilis vt Pater, inuiſibilis vt Pater, inconuertibilis vt Pater. Et quamuis propria perſona Filij, id eſt, Dei verbum ſuſcepit paſsibilem hominem; ita tamen eius habitatione ſecundùm ſuam ſubſtantiam Deitas nihil paſſa eſt, vt tota Trinitas, quam impaſsibilem confiteri neceſſe eſt. Mortuus eſt ergo Dei Filius ſecundùm Scripturas, ſecundùm id quod mori poterat. Reſurrexit tertiâ die. Aſcendit in cœlum. Sedet ad dexteram Dei Patris: manente eâ naturâ carnis, in qua natus & paſſus eſt, in qua etiam reſurrexit: non enim exinanita eſt humanitatis ſubſtantia, ſed glorificata, & in æternum cum Deitate manſura. Accepta ergo à Patre omnium poteſtate quæ in cœlo ſunt & in terra, venturus eſt ad iudicium viuorum & mortuorum, vt & iuſtos remuneret, & puniat peccatores.*

XXXV. CONDEMNATIO ORIGENIS ERRORVM *Reſurrectionem etiam carnis confitemur & credimus: vt dicamus, nos in eadem qua nunc ſumus veritate membrorum eſſe reparandos; qualesq; ſemel poſt reſurrectionem fuerimus affecti, in perpetuum permanſuros. Vnam eſſe vitam ſanctorum omnium, ſed præmia pro labore diuerſa: è contrario pro modo delictorum, peccatorum quoque eſſe ſupplicia. Baptiſma vnum tenemus, quod iiſdem ſacramenti verbis in infantibus, quibus etiam in maioribus, aſſerimus eſſe celebrandum. Hominem, ſi poſt baptiſmum lapſus fuerit, per pœnitentiam credimus poſſe ſaluari. Nouum & Vetus Teſtamentum recipimus in eo librorum numero, quem ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ tradit auctoritas. Animas à Deo dari credimus, quas ab ipſo factas dicimus; anathematizantes omnes qui animas quaſi partem diuinæ dicunt eſſe ſubſtantiæ. Eorum quoque condemnamus errorem, qui eas ante peccaſſe, vel in cœlis conuerſatas fuiſſe dicunt, quàm in corpora mitterentur. Execramur etiam eorum blaſphemiam, qui dicunt impoßibile aliquid homini à Deo præceptum eſſe, & mandata Dei non à ſingulis, ſed ab omnibus in communi poſſe ſeruari: vel qui primas nuptias cum Manichæo, vel ſecundas cum Cataphrygis damnant.*

XXXVI CONDEMNATIO IOVINIANI ERRORVM. *Anathematizamus etiam illos, qui Dei Filium neceſsitate carnis mentitum eſſe dicunt, & eum propter aſſumptum hominem nõ omnia facere potuiſſe quæ voluit. Iouiniani quoque damnamus hæreſim, qui dicit nullam in futuro meritorum eſſe diſtantiam, nosq; eas ibi habituros eſſe virtutes, quas hic habere neglexerimus. Liberum ſic eſſe confitemur arbitrium, vt dicamus nos ſemper Dei indigere auxilio; & tam illos errare qui cum Manichæis dicunt hominem peccatum vitare non poſſe, quàm illos qui cũ Iouiniano aſſerunt hominem non poſſe peccare, vterq; enim tollit libertatem arbitrij. Nos verò dicimus, hominem ſemper & peccare & non peccare poſſe, vt ſemper nos liberi confiteamur eſſe arbitrij. Hæc eſt fides, Papa beatiſſime, quam in Eccleſia Catholica didicimus, quamq; ſemper tenuimus & tenemus. In qua ſi minus peritè, aut parùm cautè aliquid fortè poſitum eſt; emendari cupimus à te, qui Petri & fidem & ſedem tenes. Sin autem hæc noſtra confeßio Apoſtolatûs tui iudicio comprobatur; quicunque me maculare voluerit, ſe imperitum, vel maleuolum, vel etiam non Catholicum, non me hæreticum comprobabit.* hactenùs libellus Pelagij confeſsionis.

XXXVII. PELAGIVS NON POTVIT NON RECIPI VT CATHOLICVS. Iſta mecũ ipſe conſiderans, & ſingula accuratè perpẽdens, obſtupeſco: quomodò impius hæreſiarcha, cùm ſe ab Innocentio Papa fore damnatum ſenſit, mox, vt mentiretur ſe non eſſe lupum quem gereret, & agni in omnibus ſpeciem præ ſe ferret, Catholicâ confeſsione tanquam ouinam pellem, quâ totus Catholicus appareret, ſuperinduxit; atque adeò, vt ne pilum quidem ineſſe videri poſſet hæretici. Etenim eſto quoòd minùs plenè quod ad ſingula capita ſuæ hæreſis condemnanda, eiuſmodi profeſsio aduerſarijs, Lynceis oculis eius errores ſingulos perſcrutantibus, videri potuiſſet: in eo tamen quòd ſententia illa ad finem poſuit coronidem totius confeſsionis, aduerſantium ora clauſit, ſtrepitumq; compeſcuit: vt nullus planè, qui in eum velut hæreticum iure mutiret, inueniri poſſet, dum videlicet verba illa ſubiunxit: *Si minùs peritè, aut parum cautè aliquid fortè poſitum eſt: emendari cupimus à te, qui Petri et fidem & ſedem tenes.* Quidnam reliquum accuſatoribus vt in eum afferre poſſent, qui ad normam fidei perfectionem expectare ſe profiteatur à Catholicæ ſedis Antiſtite? Vel quam Iudici in eum ſententiam ferre iam liberum eſſet, qui ſe eadem velle ſentire, quæ ipſe ſentiat, tam firmiter aſſeueret? Quomodo inter hæreticos relinquendus Pelagius erat, & non inter Catholicos adſciſcendus, qui Catholicâ profeſsione, Catholica ſapere declarârit, & hęreticum eſſe non poſſe, conteſtatione illâ apoſiâ ſignificârit? Eiuſmodi planè fuit techna Pelagij, vt non potuerit, eâ confeſsione præmiſsâ, vt hæreticus condemnari. Vnde meritò, quod de Leuiathan habet diuinus ſermo [a], congruè de Pelagio dici poſsit: *Quis reuelabit faciẽ indumenti eius?* certè nonniſi Deus.

[a] *Iob 41.*

XXXVIII. EXPEDIT HÆRETICORVM POENITENTIAM TARDE RECIPERE Vidiſti, lector, vafriciem verſipellis hæreſiarchæ ouinâ pelle vndique circumtecti, omniq; ex parte ouem prę ſe ferentis lupi admiſceri ſe cum grege conantis. Docuit planè rerum vſus, haud facilè in Eccleſiam admittendos hæreticos, quantumlibet pœnitentiam præ ſe ferant; ſed diu multumque ante probandos, atque diſcutiendos eſſe; vt & interdum expediat, ſimulata repulſa, ſimulatè ne agant, cautiùs experiri: etenim verè pœnitentes quò magis ſe vident reijci, cò inſtantiùs pulſant fores Eccleſiæ, miſerabiliùs ingemiſcunt, lamentabiliùs lugent, ſeque diriùs cruciant, bonis inſuper operibus vrgent, ac denique inuictâ perſeuerantiâ cogunt ſibi Eccleſiæ oſtia reſerari. Sic namque negat pia mater quem habet præ manibus panem petentibus filiolis, vt prouocet eos ſecum longiùs ambulare: eâdẽ quoq; arte Dominus repulit

[a] Mat. 15 [b] Luc. 24 [c] Iob 20.

Chananæam [a], & discipulis [b] se finxit longiùs ire. Quod verò ad Pelagium spectat, iuxta illud [c]: *Gaudium hypocritæ ad instar puncti*, quàm citissimè detectâ vafricie impostoris omne consilium eius euanuit. Quomodo verò id acciderit, dicturi sumus anno sequenti.

XXXIX. CÆLESTIVS NON POTVIT NON AVDIRI ATQVE SVSCIPI.

Eiusmodi planè fuisse Cælestij libellum quem obtulit, vt tamquam hæreticus abijci minimè valuisset, tum quæ recitatæ sunt de ipso epistolæ Zosimi indicant, tum etiam exemplum de Pelagio persuadet. Sed habuit illud ampliùs fauorabile causa Cælestij, quòd de accusatoribus sceleratis, eisdemque absentibus, qui & aduersus absentem crimen obiecerint, videret iustissimam exceptionem ingessisse, deque eo, quòd absque iudiciali ordine lata in ipsum in Concilio Carthaginensi sententia, quàm iustissimè videri poterat appellâsse. Cęterùm (quod est in sacris oraculis [d]) *sicut tela aranea fiducia eius.* etenim omnia eius consilia ad lucem veritatis prosus euanuerunt. quomodò autem id actum sit, scies anno sequenti ex ijs quæ de causę vtriusque meritis dicenda erunt; apparebitque vnicuique res attentè consideranti, quàm verissimum esse quod fertur sacra parœmia: *Qui* [e] *nititur mendacio, pascit ventum.* & illud Dauidicum consecutum: *Perdes* [f] *omnes qui loquuntur mendacium.* Iam verò quæ sunt reliqua rerum gestarum anni huius prosequamur.

[d] Iob 8. [e] Prou. 10 Psal. 5.

XL. Extant ex archiuo Arelatensi petitæ literæ eiusdem Zosimi Papæ hoc anno datæ ad vniuersos Galliarum Episcopos de priuilegijs Ecclesiæ Arelatensis conseruandis. Quod enim Euangelium in Gallias per sancti Petri Apostoli discipulum sanctum Trophimum allatum fuerit, & per eundem sedes Arelatensis erecta: ea de causa eadē Ecclesia primaria olim in Gallia habebatur, cùm eius Episcopi non solùm pallium acciperent à Romano Pontifice, sed etiam vicem eius agerent, Vicariq; dicerentur ipsius. testantur id plures epistolæ Romanorum Pontificum inferiùs recitandæ ex eiusdem Ecclesiæ scripto antiquitùs codice acceptæ. Sed tu ne impostura putes, habes eadem omnia expressa testificatione S. Gregorij Papæ in epistola g ad Virgilium Episcopum Arelatensem, necnon in epistola sequenti ab eodem Gregorio scripta ad vniuersos Galliarum Episcopos: sed audiamus ipsam epistolam Zosimi Papæ:

[f] Greg. lib. 1. epist. 5. ind. 13.

XLI. *Zosimus vniuersis Episcopis per Gallias & septem prouincias constitutis.*

Placuit Apostolicæ sedi, vt si quis ex qualibet Galliarum parte, sub quolibet Ecclesiastico gradu ad nos Romam venire contendit, vel aliò terrarum ire disponit, non aliter proficiscatur, nisi Metropolitani Arelatensis Formatas acceperit, quibus sacerdotium suum, vel locum Ecclesiasticum, quem habet, scriptorum eius astipulatione perdoceat: quod eâ gratiâ statuimus, quia plures Episcopi, siue presbyteri, siue Ecclesiastici simulantes (quia nullum documentum Formatarij extat, per quod valeant confutari) in nomen venerationis irrepunt, & indebitam reuerentiam promerentur. Quisquis igitur, fratres charissimi, prætermissa supradicti Formata, siue Episcopus, siue presbyter, siue diaconus, aut deinceps inferiori gradu sit, ad nos venerit: sciat se omninò susci pi non posse. Quam auctoritatem vbique nos mississe manifestum est, vt cunctis regionibus innotescat id quod statuimus omnimodis esse seruandum. Si quis autem hæc salubriter constituta temerare tentauerit, sponte suâ se à nostra nouerit communione discretum. Hoc autem priuilegium Formatarum sancto Patroclo fratri & Coëpiscopo nostro meritorum eius speciali contemplatione concessimus.

XLII. *Iussimus autem præcipuam, sicuti semper habuit, Metropolitanus Episcopus Arelatensium ciuitatis in ordinandis sacerdotibus teneat auctoritatem; Viennensem, Narbonensem Primam, & Narbonensem Secundam prouincias ad Pontificium suum reuocet. Quisquis verò posthac contra Apostolicæ sedis statuta & præcepta maiorum, omisso Metropolitano Episcopo, in prouincijs supradictis quemquam ordinare præsumpserit, vel is qui ordinari se illicitè sciuerit, vterq; sacerdotio se carere cognoscat: quomodo enim potest auctoritatem summi Pontificis obtinere, qui quæ erant Pontificis seruare contempsit? Omnes sanè admonemus, vt quiq; finibus territorijsq; suis contenti sint: de quare ne ad nos querela vlterius redeat, admonemus.*

Dedit enim exemplum Arelatensis Ecclesia, quæ sibi Cathariſtam & Gargariam parochias in territorio suo sitas incorporari iure desiderat, ne de cæterò vllus sacerdos in alterius sacerdotis præsumat iniuriam. Sanè quoniam Metropolitanæ Arelatensium vrbi vetus priuilegium minimè derogandum est, ad quam primùm ex hac sede Trophimus summus Antistes, ex cuius fonte totius Galliæ fidei riuulos acceperunt, directus est: idcircò quascumque parochias in quibuslibet territorijs etiam extra prouincias suas (vt antiquitùs habuit) intemeratâ auctoritate possideat. Ad cuius notitiam, si quid illic negotiorum emerserit, referri censuimus, nisi magnitudo causæ etiam nostrum requirat examen. Scias lector, in edita nuper bibliotheca Floriacensi à Ioanne à Bosco monacho Cælestino recitari Siluestri Papæ nomine hanc eamdem Epistolam, in fine additis nonnullis, quæ faueant Ecclesiæ Viennensi, auctoremque adducere in suspicionem, vt falsò attributa sit Zosimo Pontifici, quæ est Siluestri. Sed persto in sententia, vt sit potiùs Zosimi, quàm Siluestri, vt legitimus præ se fert recitatæ hic eiusdem Epistolæ titulus, ea saltem ratione persuasus, quod tunc temporis non Paschasius, cuius fit ibi mentio, Viennensi præerat Ecclesiæ, sed Verus, vt apparet ex Concilio Arelatensi secundo sub ipso Siluestro Papa celebrato: neque Claudius, vt vult Ado, qui ex nuper citatis Actis eiusdem Concilij erroris redarguitur. Cùm alioqui cuncta ista hic recitata magis congruant Ecclesiæ Arelatensi. Scire debes, lector, Zosimū Papam adeò voluisse salua priuilegia Ecclesiæ Arelatensis, vt irrita reddiderit quæ in Concilio Taurinensi ante viginti propè annos statuta essent, cùm & Narbonensis prouincia subdita est Episcopo Massilienſi. Cumque accidisset vt duo Episcopi in ea prouincia creati essent, absque consensu Patrocli Arelatensis Episcopi: ordinationes eorum cassas reddidit idem Zosimus Papa, circulares de his literas scribens ad Aurelium Carthaginensem Episcopū, nec non ad alios in Gallijs atque Hispanijs constitutos. Scribendi autem ad Aurelium Episcopum Carthaginem ea causa intercessit, quòd in hac epistola agitur etiam de Lazaro prædam nacto à Proculo Massilienſi, qui fuit vnus ex Pelagij accusatoribus, vt nuper dictum est. Sed audiamus epistolam ipsam, quæ ex eodem Arelatensi codice accepta sic se habet:

XLIII.

Zosimus Aurelio & vniuersis Episcopis per Africam constitutis, vniuersis Episcopis per Gallias & septem prouincias constitutis, vniuersis Episcopis per Hispaniam constitutis, à pari. XLIV.

Cùm aduersus statuta Patrum venitur, non tantùm illorum prudentiæ atque sententiæ qui in æuum victura sanxerunt, sed ipsi quodammodò fidei & Catholicæ disciplinæ irrogatur iniuria. Quid enim tam sanctum atque venerabile est, quam penitùs non exorbitare ab itinere maiorum, quorum canonica instituta veluti quædam fundamenta sunt ferendis fidei iacta ponderibus? Sed nihil minus ab Vrso & Terentio, quorum vnus assiduâ sedis huius medicinâ curatus ad emendati erroris peruenire non potuit sanitatem: alter verò ante aliquot annos obiectâ criminatione summotus (sicut ciuium scripta testantur, vel ingesta docuerunt) etiam ab ipso gradum summi sacerdotis accepit, à quo fuerat anteà damnatus: cæcus error in vtroque, & quod est potissimùm in omnibus, nec vellem aliorum de Terentio, nec suam de Vrso tenere sententiam.

Sed fac vt honesti mores hominibus essent & probata suffragia. Quid illud, quòd prætermisso fratre nostro Patroclo Metropolitano Episcopo Arelatensium ciuitatis (sine cuius auctoritate, iuxta maiorum canones nulla penitùs potuit ordinatio celebrari) tumultuosè & turbidè indebitis sacerdotia impinguntur? nec saltem comprouinciales Episcopi corrogantur, vt error velamento aliquo tegeretur; sed Lazarus dudum in Taurinensi Concilio grauissimorum Episcoporum sententijs pro calumniatore damnatus, cùm Brissij innocentis Episcopi vitam falsis obiectionibus appetisset; pòst verò indebitum ab eodem Proculo, qui inter cæteros Synodo damnationis eius accesserat, sacerdotium consecutus est, à quo se ipse vitæ suæ conscientiâ datis literis in abdicationem sui sponte submouit. XLV.

Re verâ incongruum fuit, vt illicitum sacerdotio, omisso Metropolitano, suâ confessione spoliatum sacerdotem pariter ordi- XLVI.

naret, ne nihil cùm intempeſtiuè fieret, ne dies quidem ordinationis adſciſcitur: ſcilicet vt quibus cuncta deerant, etiam legitimum tempus deeſſet. Quid his tot tantiſq; improbâ vſurpatione poſthabitis addi poteſt, niſi illud extremum, quod totum transcendit errorem, vt territoria indebita ad Arelatenſem ciuitatem antiquitùs pertinentibus locentur? Vnum vitium ſi in cauſis talibus veniſſet, Apoſtolicæ ſedis auctoritas etiam cætera deſtruxiſſet. Hic multa concurrunt, improborum & damnatorum ordinatio, prætermiſſi Metropolitani, necnon & prouincialium ſacerdotum, locorumq; alienorum impudentiſſima vſurpatio, nec ſaltem diei cuſtodita ſolemnitas, & Lazarus in conſortio illicitæ ordinationis adſcitus. hæc omnia apud nos Geſtis teſtimonijsq; diſcuſſa ſunt.

XLVII. Atque vtinam in Terentio praui tantùm mores, non etiam Priſcilliana ſuperſtitio patuiſſet. quæ ſedis huius dudum humanitate & miſericordiâ in hoc illi conſulere voluit, vt emendatio de cætero permaneret. quod beneficium ſibi penè præter exemplum præſtitum ſi diligentiùs obſeruare voluiſſet, erroris illum anteacti oportuit pœnitere, non ita præcipiti impetu ad ſacerdotium feſtinare, vt nec diei veterem ſolemnitatem, quæ cuſtodiēda præcipuè fuerat, obſeruaret, nec indebito loco crederet abſtinendum. Quæ de re ad ſanctitatem veſtram & per totum Orbem, vbicumq; & in quacumq; terrarum ſonus Catholicæ religionis erit, ſcripta direximus fratres chariſſimi, ne Terentium & Vrſum in communione Eccleſiæ in quocumque Eccleſiaſtico gradu, à qua in totum anathematizati ſunt, ſuſcipiendos eſſe ducatis. Dicuntur enim circulatores eſſe; quod nos ex ſententijs agnouimus in eorum damnatione ſacerdotali auctoritate prolatis, quas in diuerſis regionibus exceperunt. Remouendæ ſunt à ſancto corpore putridæ carnes, & à maſſa ſanctificationis acidum execrandumq; fermentum. de quibus plura ſcribere pudoris fuit, cùm illis pudorinon ſit tanta feciſſe.

XLVIII Huic epiſtolæ is finis imponitur, qui & ſuperiori ſcriptæ per eumdem Zoſimum Papam ad vniuerſos Epiſcopos per Gallias & ſeptem prouincias conſtitutos, ab illis ſcilicet verbis: *Iußimus autem præcipuam, ſicuti ſemper habuit,* &c. vſque ad illa: *Niſi magnitudo,* &c. In hoc tamen hæc ab ea differt, quòd illa ſubſcriptione careat, hæc verò ſic ſubſcripta in dicto antiquo Arelatenſi codice reperiatur: *Data ſub die X. Kalend. Octobr. Honorio XI. & Conſtantio II. Conſ.* Addidit his Zoſimus Papa, vt ſublatas ab Eccleſia Arelatenſi prouincias Viennenſem & Narbonenſem, eaſdem reſtituens illi voluerit integrè conſeruari. Audi ergo quæ ad vtriuſque prouinciæ Epiſcopos ſcribat:

XLIX. *Zoſimus Epiſcopis prouinciæ Viennenſis & Narbonenſis Secundæ, à pari.*

Multa contra veterem formam Proculus vſurpâſſe detectus eſt in ordinationibus nonnullorum indebitè celebrandis, quas proximè numeroſâ cognitione diſcußimus. Licèt ipſe diù expectatus, faſtidioſè ferens ſibi inducias attributas, conuenire diſſimulet: attamen illa præſumptio nos admodùm mouit, quod in Synodo Taurinenſi, cùm longè aliud ageretur, in Apoſtolicæ ſedis iniuriam ſubripiendum putauit, vt ſibi Concilij illius emendicata præſtaret obreptio ordinandorum ſacerdotum veluti Metropolitano in Narbonenſi Secunda prouincia poteſtatem: & ne ſolus impudentis indebita poſtulando huic ſedi videretur intuliſſe conuicium, ſocium ſibi Simplicium Viennenſis ciuitatis adſciuit, qui non diſſimili impudentiâ poſtularet, vt ſibi quoq; in Viennenſium prouincia creandorum ſacerdotum permitteretur arbitrium. Indecens auſus, & in ipſo veſtibulo reſecandus, hoc ab Epiſcopis ob certas cauſas Concilium agitantibus extorquere, quod contra ſtatuta Patrum & ſancti Trophimi reuerentiam, qui primus Metropolitanus Arelatenſis ciuitatis ex hac ſede directus eſt, concedere, vel mutare, ne huius quidem ſedis poßit auctoritas. Apud nos enim inconuulſis radicibus viuit antiquitas, cui decreta Patrum ſanxêre reuentiam. Et quia redire in ordinem ſuum intermiſſa præcipimus, F. C. Metropolitanus Arelatenſis ciuitatis Epiſcopus iam inde à Trophimo ordinationis ſeriem temporibus roboratam inuiolabili in vtraque Narbonenſi & Viennenſi auctoritate poßideat. Data III. Kalend. Octobr. Honorio X I. & Conſtantio II. Conſ. hæc Zoſimus Papa, qui & eodem hoc anno & menſe ſcripſit ad Hilarium Epiſcopum Narbonenſem, cùm prohibet Epiſcopos in ea prouincia ordinari ab alio, quàm ab Epiſcopo Arelatenſi: epiſtola correctionis acrimoniâ plena eſt, quæ ex eodem veteri petita codice ſic ſe habet:

Zoſimus Hilario Epiſcopo Narbonenſis Primæ prouinciæ.

L. *Mirati admodum ſumus, dum nobis ſtudioſius requirentibus relatio tua de ordinandis in prouincia Narbonenſi Prima ſacerdotibus loqueretur, quòd dum aſſertioni & deſiderijs tuis cupis eſſe conſultum, prætermißâ veteri fide, relationem tuam ſub honeſtatis ſpecie coloráſti, aſſerens in aliena prouincia ab alio non debere fieri ſacerdotes, cùm vtiq; debueris, non quid tibi rectum videtur, ſed quid habuerit antiqua conſuetudo, ſuggerere. Ideoq; vacuato eo quod obtinuiſſe à ſede Apoſtolica ſubreptitiè comprobaris, quia ſatis conſtitit Arelatenſis Eccleſiæ ſacerdoti priſcâ id inſtitutione conceſſum, vt non ſolùm in prouincia Viennenſi, ſed etiam per duas Narbonenſes Epiſcopos faciat: Nam ſanctæ memoriæ Trophimus ſacerdos quondam Arelatenſi vrbi ab Apoſtolica ſede tranſmiſſus ad illas regiones tanti nominis reuerentiam primus exhibuit, & in alias non immeritò eâ quam acceperat auctoritate tranſfudit; atq; hanc ordinandi conſuetudinem & Pontificatum loci illius, quem obtinuerat primus & iußus, cuſtoditum vſq; in proximum tempus Geſtis apud nos habitis multorum conſacerdotum teſtimonijs approbatur.*

LI. *Ergo licèt ſola quæ in ſede Apoſtolica habita ſunt potuiſſent geſta ſufficere, tamen etiam hâc te auctoritate confingimus, & præſumptioni tuæ, quam extuliſſe contra veterem conſuetudinem videbaris, modum noueris iuſtæ præſcriptionis indictum: neq; æſtimes tibi vlteriùs Pontificatum de ordinandis ſacerdotibus vendicandum, cùm hoc videas Arelatenſis Epiſcopo ciuitatis, & per Apoſtolicam ſedem, & per ſancti Trophimi reuerentiam, & per veterem conſuetudinem, & noſtrâ recenti euidentiſſimâ definitione deferri. Si quid contra hæc, quæ à nobis ſunt ſub Dei iudicio ſtatuta, tentaueris: non ſolùm quos faciendos crediderís, Epiſcopatum obtinere non poſſe, ſed etiam ipſe Catholicâ communione diſcretus, ſerò de illicitis præſumptionibus ingemiſcas. Dat. ſub die V. Kal. Octobr. Honorio XI. & Conſtantio II. Conſ.* Adiecit ad hæc inſuper Zoſimus Papa, vt vocatum hoc anno Romā Proclum Maſſiliēſem Epiſcopum ob illicitè præſumptas ordinationes damnârit. eſt de his epiſtola data ab eodem Pontifice, quæ ſic ſe habet:

Zoſimus Patroclo Epiſcopo Arelatenſi.

LII. *Quid de Proculi damnatione cenſuerim, tenet conſcientia tua, cùm meo mtereſſet examini; nec te geſtorum noſtrorum auctoritas latet, vel ſcriptorum, quæ de ipſius damnatione per terrarum diuerſa loca direximus. Vnde Metropolitani in te dignitatem atque perſonam, etiam Apoſtolicæ ſedis auctoritatem conſidera, in quem furtiuè locum per indebita Synodo Proculus vſurpatum irrepſerat. Quicumq; igitur ex Gallicanis vndique regionibus veniunt ſub quouis Eccleſiaſtico nomine vel gradu, Formatas per te commoniti mittendas eſſe cognoſcant: alioquin ſibi imputabunt, ſi nefficaciter hâc ſolemnitate poſtpoſitâ, te inconſulto ad nos venire tentauerint. Quod ab Epiſcopis vſque ad vltimum Eccleſiaſticum gradum obſeruari conueniet: quia nonnulli ex quacumque militia ſe ad Eccleſiam conferentes, ſtatim ſaltu quodam ſummatim locum religionis affectant, qui gradatim per Eccleſiaſtica ſtipendia venientes exploratâ ſolent diſſenſione * differri. Idcirco quoniam in nonnullis factum infirmare non poſſumus; ſi qui iam ordinati ſunt, in eo gradu ad quem ſaltu ſubito peruenerunt, perdurare debebunt: ſic enim Apoſtolus [a] neophytum ſacerdotio non ſtatim cumulari iubet; & hoc idem canonum ſtatuta ſanxerunt. Hoc addimus noſtrâ ſententiâ, vt quiſquis de cætero vel ſummo ſacerdotio, vel presbyterij gradu, vel diaconatûs crediderit cumulandum, ſciat & gradûs ſui ſubire iacturam, nec in illum valitura eſſe quæ contulit: vt ſaltem ab ordinatione præcipiti metus iſte ſummoueat, quos examinata diſſenſio * coërcere debuiſſet. Scripta noſtra in omnium facies notitiam peruenire: vt nec hoc quidem ipſum tibi, quod omnibus interdictum eſt, licere cognoſcas. Datum III. Kalend. Octobr. Honorio XI. & Conſtantio II. Conſ.* Reuocâſſe verò ſuam ſententiam Zoſimum aduerſus Viennenſem Eccleſiam datam, ſequens Epiſtola docet data ad Simplicium eius ciuitatis Archiepiſcopum his verbis [b]:

Zoſimus Epiſcopus Simplicio Viennenſi Archiepiſcopo ſalutem.

* *Reuelatum nobis eſt, qualiter in Taurinenſi Synodo cauſa*

* diſcuſſione

[a] 1. Tim. 3

* diſcuſſio

[b] Biblioth. Floriacen. edit. à Tol. Cuiaſt. par. 1. pa. 29.

* f. Relatũ

tuæ diœceseos prosecutus fueris. Et licet Arelatensi Episcopo, antequàm Legatus tuus venisset, propter reuerentiam S. Trophimi, ius, & pontificium super tres prouincias habere, scripserimus: tamen si ita est, vt scripta tua nobis missa continent, interim vsq; dum lucidius ventiletur, potestatem antiquam tibi manere permittimus: vt sicut in Taurinensi grauissimorum Episcoporum Synodo, pacis consilio decretum est, viciniores tibi intra prouinciam ciuitates vendices, donec plenius rei ordinem charitas Apostolica prosequatur. Lazarum indebitè Episcopum; criminatorem fratris ordinatum, scias nostro iudicio esse damnatum. Data sub die Kalend. Octobris Honorio XI. & Constantio CC. Hactenùs ad Simplicium Zosimus. at de his hoc anno satis.

LIII. ERROR ILLAPSVS DE PASCHATIS DIE.

Hoc eodem anno, vt Pascha non suo legitimo die celebraretur in Ecclesia, errore supputationis Paschalis temporis factum est. sed quomodo diuino quoque miraculo compertus sit error, vt nō siuerit Deus quicquam in Ecclesia agi perperàm, Paschasius Episcopus Lilybæi narrat his verbis in epistola ad sanctum Leonem Romanum Pontificem data[a]: *Non ergo* (inquit) *nos dies vna longiùs posita terreat: ne, cùm hoc euitamus, incurramus errorem, sicut tempore beatæ recordationis domini mei, prædecessoris vestri Zosimi, Consulatu Honorij Augusti vndecimo & Constantij secundo: Tunc enim, cùm declinaretur ne decimo Kalend. Maij dies Paschæ teneretur, celebratum octauo die Kal. Aprilis, id est, pro emboliſmo communis est annus tentus, & error grauissimus est ortus; in tantum vt ministerio certo, quod dono sancti Spiritus ministratur, hæc veritas probaretur. Quod propterea credidi exponendum, quia locus ipse etiam sancto atq; à me venerando fratre meo Libanio diacono notissimus est. Cuius mysterij miraculum tale est.*

[a] *Apud S. Leonem epist. 65.*

LIV.

Quædam vilissima possessio Meltinas appellatur, in montibus arduis ac siluis densissimè constituta. illic perparua atque vili opere constructa est ecclesia: in cuius baptisterio nocte sacrosanctæ Paschali, baptizandi horâ, cùm nullus canalis, nulla sit fistula, nec aqua omninò vicina, fons ex se repletur; paucisq; qui fuerint, consecratis, cùm deductorium nullum habeat, vt aqua venerat, ex se se descendit. Tunc ergo (sicut suprà diximus) cum sanctæ memoriæ domino quondam meo ac beatissimo Papa Zosimo (cùm apud Occidentales error ortus fuisset) consuetis lectionibus nocte sacrâ discussis, cùm presbyter secundùm morem baptizandi horam requireret, vsque ad lucem aquâ non veniente, non consecrati qui baptizandi fuerant, recesserunt. Vt ergo breuiter narrem, illâ nocte quæ lucescebat in diem Dominicam, decimo die Kalend. Maij, fons sacer horâ competenti repletus est. Euidenti ergo miraculo claruit, Occidentalium partium fuisse errorem. hęc Paschasius.

LV.

Huic planè simile descriptum extat apud Cassiodorum miraculum, quòd hîc describere ratio exigit argumenti: hæc enim habet, dum agit de conuentu Leucothææ in Lucania, fontemque ibi irriguum ita describit[b]: *Est enim locus ipse camporum amœnitate distensus, suburbanum quondam Cosilinatis antiquissimæ ciuitatis, qui à conditore sanctorum fontium, Marcellianum, nomen accepit. Hic erumpit aquarum perspicua & dulcis vbertas: vbi in modum naturalis antri, apsidis fabricata concauitas sic perspicuos liquores emanat, vt vacuum putes lacum, quem non dubitas esse plenissimum. Hic perlucidus vsque ad fundum patet, vt aspectibus tuis aërem potiùs apparere iudices, non liquorem. Aemulatur serenam diem aqua subtilissima: nam quicquid in imo geritur, inoffensa aëris claritate monstratur.* & paulò pòst: *Longa sunt illius fontis memoranda describere. Veniamus ad illud singulare munus, sanctumq; miraculum. Nam cùm die sacratæ noctis precem baptismatis cœperit sacerdos effundere, & de ore sancto sermonum fontes emanare: mox in altum vnda prosiliens, aquas suas non per meatus solitos dirigit, sed in altitudinem cumulos q; transmittit. Erigitur brutum elemẽtum sponte suâ, & quâdam deuotione solemni præparat se miraculis, vt sanctificatio maiestatis possit ostendi. Nam cùm fons ipse quinq; gradus tegat, eosq; tantum sub tranquillitate posideat, aliis duobus cernitur crescere, quos numquàm præter illud tempus cognoscitur occupare. Magnum, stupendumq; miraculum, fluenta labentia sic ad humanos sermones vel stare, vel crescere, vt eis credas audiendi studium minimè defuisse. Fiat venerabilis omnium sermone fons iste cœlestis. Habet & Lucania Iordanem suum. Ille exemplum baptismatis præstitit, hic sacrum ministerium annuâ deuotione custodit. Quapropter & reuerentia loci & vtilitas rei dare debet populis sanctissimam pacem,* &c. hæc Cassiodorus nomine Athalarici Regis scribentis epistolam ad Seuerum.

[b] *Cassiod. Var. lect. li. 8. ep. 33.* DE FONTE BAPTISMATIS IN LVCANIA MIRACVLVM.

Probe ex his intueris, lector, quàm insaniant deploratissimi Nouatores, dum baptismalis fontis benedictionem derident, quam tanto miraculo annis singulis repetito Deus voluit in Ecclesia Catholica, vt sibi placitam, consignari.

LVI.

Sed quod in his versamur, adijciamus his aliqua alia id genus miracula ab alijs antiquis auctoribus enarrata: & in primis quæ Gregorius Turonensis eodem fermè argumento ita describit[c]: *Est & illud illustre miracului de fontibus Hispaniæ, quos Lusitania prouincia profert. Piscina namq; est apud Osem campum antiquitùs sculpta, & ex marmore vario in modum crucis miro composita opere, sed & ædes magnæ claritatis ac celsitudinis desuper à Christianis constructa est. Igitur cùm dies sacer post curriculum anni decedentis aduenerit, quo Dominus confuso proditore, mysticam discipulis præbuit cœnam; conueniunt in locum illum cum Pontifice ciues, iam odorem sacri præsentientes aromatis. Tunc datâ oratione, sacerdos ostia templi iubet simul muniri signaculis, aduentum virtutis Dominicæ præstolantes. Die autem tertiâ (quod est sabbati) conuenientibus ad baptizandum populis, aduenies Episcopus cum ciuibus suis, inspectis signaculis, ostia reserat clausa. Ac mirum dictu, piscinam quam reliquerant vacuam, reperiunt plenam, sed ita cumulo altiore refertam, vt solet super ora modiorum triticum aggregari: videasq; huc illucq; latices fluctuare, nec partem in aduersam defluere. Tunc cum exorcismo sanctificato, consperso desuper chrismate, omnis populus pro deuotione haurit, & vas plenum domi pro saluatione reportat, agros vineasq; aspersione saluberrimâ tuturus. Et cùm exinde multitudo amphorarum sine collecto numero hauriatur; numquàm tamen vel cumulum minuit: licèt vbi infans primus intinctus fuerit, mox aqua reducitur; & baptizatis omnibus, lymphis in se reuersis, vt initio produntur nescio, ita & sine clauduntur ignaro.*

[c] *Greg. Turon. de Gloria marty. li. 1. c. 24.* DE FONTE BAPTISMALI IN LVSITANIA MIRACVLVM.

LVII.

Quidam verò ex hæreticis Deum non metuens, neq; venerationem præstans huic loco sancto, neq; credens corde miraculum, quod in eo Dominus ad corroborandum suorum fidem præstare dignatus est, non silebo: Venit cum turba equorum, solutisq; impedimentis, quæ iusit in basilicam poni, equitibus q; in ea præsepia præparari, irridens miser quæ de hoc loco narrabantur ab incolis. Igitur mediâ nocte prætereunte, à febre corripitur, ac penè exanimus, & tardiùs quàm debuerat pœnitens, exclamat, equites ab æde expelli: erat enim ei, sub Rege licèt, magna tamen in illa regione potestas. Expulsis q; è basilica sancta equitibus, ad se reuersus cœpit dentibus proprium lacerare corpusculum, nec prorsus retineri à suis ob nimiam poterat debacchationem. Tandemq; oppressus inter suorum manus spiritum exhalauit.

DE PROFANANTE TEMPLVM MIRACVLVM.

LVIII.

Denique Theodegisilus huius Rex regionis, cùm vidisset hoc miraculum, quod in his sacratis Deo fontibus gerebatur, cogitauit intra se, dicens: Quia ingenium est Romanorum (Romanos enim vocitant homines nostræ religionis) vt ita accidat, & non est Dei virtus. Veniens verò ad annum sequentem, ostium sigillis suis cum Episcopi sigillo muniuit: posuitq; custodes in circuitu templi, si fortè aliquem deprehendere posset fraudis alicuius conscium, per cuius ingenium in fontibus aqua succederet. similiter & alio fecit anno. Tertio verò conuocatâ virorum multitudine, fossas in circuitu basilicæ fieri iussit, ne fortè locis occultus lymphæ deducerentur in fontem: fueruntq; fossæ in profundo vicenum quinum pedum, in latitudine verò quindenum. Sed nihil abditum potuit reperiri. Tādem vitæ finem faciens, & credo pro huius inquisitionis temeritate, anni sequentis diem quo hoc mysterium celebrabatur, videre non meruit, eò quòd arcanum virtutis diuinæ inuestigare præsumpsit. Habentur autem in ea reliquiæ sancti Stephani Leuitæ. hæc Gregorius, qui in eodem fonte aliud editum subdit miraculum. Porrò S. Stephani reliquias allatas illuc ab Orosio presbytero, præter illa quæ superiùs dicta sunt, dicemus quoque anno sequenti.

PERVESTIGATA MIRACVLI VERITAS.

LIX.

Sed nec caruit Oriens hisce adeò insignibus editis diuinâ virtute miraculis. Etenim Sophronius eadem de Orientalibus oris scriptis tradidit in hæc verba[d]: *Soruba* (inquit) *vicus quidam est ad radices montis, in quo sita est Coëa-*

[d] *Sophron. Prat. spiri. c. 214. 215.*

MIRACVLA DE FONTIB. IN LYCIA

nensium ciuitas. In eo baptisterium est, quod in sanctis Epiphanijs sudat (baptismus enim ibi eo tempore celebrabatur) *qui sudor per tres horas continuis incrementis augetur, & post baptisma peractum decrescere incipit, & tribus alijs horis sensim deficit. Et in castello Cedebratis, sub monte Aenoandro ciuitatis situm est baptisterium, quod in prima Paschali sanctæ resurrectionis festiuitate, cùm sit lapis vnus, ex se ipso continuò impletur: duratq; aqua illa vsq; ad Pentecosten; moxq; transactâ Pentecoste, euanescit. Vtrag; verò ista miracula in prouincia Lyciæ fiunt. Si quis autem hæc ita esse non credit; vsq; ad Lyciam, non grande iter est; pergat, & rei veritas fidem illi faciet.* hactenùs ipse; de hisque satis: vt intelligas esse Deum in Israël, & in Ecclesia Catholica semper viguisse miracula, quib. veluti digito Dei, quę vera sit Ecclesia, consignetur.

LX.

Hoc eodem anno, sub nominatis Consulibus, Honorius (inquit Prosper) *triumphans Romam ingreditur, præeunte currum eius Attalo, quem Lyparæ viuere exulem iussit.* hæc ipse. sed triumphi huius nullam prætereà memoriam extare scimus, nisi in nummis [a] quibus repræsentatur Honorij Imperatoris imago, in quorum parte aduersa effigies inest militaris, sinistrâ Victoriam, dexterâ Labarum tenens, captiuum supplantans, quo Attalus designatur, qui Christi virtute ipse hostis Christianæ religionis fuerit penitùs debellatus. Sed in vno triumpho (si recte inspicis) de pluribus hostibus debellatis celebrantur victoriæ, & gloriosa eleuantur trophæa: de Gothis in primis, qui eum (vt vidimus) in Imperium euexere; de Gentilibus deorum cultoribus, qui omnibus fauere studijs homini restituturo deorum cultum; de dijs ipsis, vanis responsis vanos homines inflammantibus; ac denique de Ariana perfidia, cuius sectæ symbolis cum Gothis Attalus arcto amicitiæ fœdere iunctus erat. Tot igitur tantisque victoriæ titulis decorari Deus voluit Christianum Principem maximè pium paulò antè barbarorum atque Gentilium pedibus compressum, oppressum, ac penè protritum.

[a] *Habet Adolph. in Honor. pag. 387.*

IESV CHRISTI
Annus 418.

ZOSIMI PAP. Annus 2. HONORII 24. THEODOSII II. IMPP.

I. CONCILIVM CARTHAGINENSE IN CAVSA PELAGII ET CAELESTII.

CHRISTI annus decimusoctauus supra quadringentesimum Consulatu Honorij duodecimo & Theodosij octauo adscribitur Fastis. *Quibus* quidem *Consulibus* (inquit Prosper in Chronico) *Concilio apud Carthaginem habito ducentorum decem & septem Episcoporum, ad Pontificem Zosimum Synodalia decreta perlata sunt: quibus probatis, per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est.* hæc Prosper. Verùm irrepsit error in numerum: nam idem ipse aduersus Collatorem ducentos quatuordecim Episcopos numerat. Sed quo potissimùm anni huius tempore idem Carthaginense Concilium celebratum fuerit: inde certum argumentum deduci potest, hoc anno, ipso primo veris initio esse collectum, eò quòd ad idem ipsum, cùm haberetur, extant Zosimi Papæ litteræ datæ quinto Kalend. Aprilis. Porrò propagatum illud esse vsque ad mensem Maij, sancita in eo decreta significant. At quoniam eodem tempore, quo Carthagine illud ipsum Concilium habebatur, Romæ iterum cognoscebatur causa Pelagij atque Cælestij: nos tum de rebus Romæ hoc anno gestis, tum Carthagine in celebri illo Patrum consessu transactis, ordine temporum acturi sumus.

II.

Cùm autem tractaretur Romæ causa Cælestij placuit Zosimo Papæ ex Africa vocare Paulinum qui ei fuerat olim sub Innocentio Papa aduersatus in Concilio Carthaginensi: qui præmisit libellum aduersus Cælestium. Interea verò iussus Cœlestius suæ fidei professionem edere, libellum Zosimo obtulit: qui licèt in omnibus reliquis potuisset videri Catholicus, in eo tamen reprehensione non caruit, cùm originale peccatum reperiri negâsset. Verùm quòd petijsset eodem libello doceri, si quid minùs rectum pronunciâsset: placuit Zosimo, spe conuersionis ipsius, cùm eò mitiùs agere. Sed operam & impensam perdidit, vt constat ex S. Augustini scriptis, necnon ex libello Paulini, vt modò dicturi sumus.

III. CONCIL. CARTHAGINENSE SEQVITVR INNOCENTII PAP. DECRETVM.

Inter hæc autem qui conuenerant Carthagine, rem nauiter agunt: & ne esset quod ab aduersarijs in eos obijci posset, professi sunt Patres se Innocentij Papæ consectari atque amplecti decretum, quod anno superiori ab eodem diximus promulgatum: quo vno ictu valido satis ijdem sibi visi sunt Patres Pelagium, Cælestiumque posse confodere, eorumque errores prorsus extinguere. Hoc igitur communi decreto suffragio, dederunt litteras ad ipsum Zosimum Romanum Pontificem; de quibus quidem sanctus Prosper his verbis meminit [b], cùm agit de Concilijs Africanis: *Errauerunt ducenti quatuordecim sacerdotes, qui in epistola quam suis constitutionibus protulerunt, ita Apostolicæ sedis Antistitem B. Zosimum sunt allocuti: Constituimus in Pelagium atque Cælestium per venerabilem Episcopum Innocentium de beatissimi Apostoli Petri sede prolatam manere sententiam, donec apertissimâ confessione fateantur gratiam Dei per Iesum Christum,* &c. Non extant ipsæ quidem litteræ Synodi Carthaginensis, sed nec quæ à Zosimo ad eamdem tunc redditæ fuêre; verùm tantùm illæ de causa prosequenda conscriptæ.

[b] *Prosp. ad uers. Collat.*

IV. QVERELÆ AFRICANORVM DE APPELLATIONE CAELESTII ADMISSA.

Etenim qui conuenêre Patres Carthagine, subinfenso tulêre animo, admisisse Zosimum Papam ad audientiam Cælestium, quem etsi non alia, certè quidem hæresis infamabat: deque his alias dedere literas, quibus apud eumdem Zosimum querebantur, sed nec ipsæ quidem extant. Certè litteras plurimas cucurrisse & recurrisse inter Zosimum Papam & Episcopos Africanos, S. Augustinus [c] testatur: idque ex redditis à Zosimo ad eos litteris probè possumus intelligere; describemus nos hîc eas ex codice Vaticano depromptas, quæ sic se habent:

[c] *Aug. cōt. duas epist. Pelag. lib. 2. c. 3.*

Zosimus Aurelio ac cæteris qui in Concilio Carthaginensi affuerunt, dilectissimis fratribus in Domino salutem.

V. ZOSIMI PAPAE EPISTOLA AD CONCIL. CARTHAGINENSE. SEDIS APOSTOLICAE ET ROMANORVM PONTIF. SVMMA AVCTORITAS.

Quamuis Patrum traditio Apostolicæ sedi auctoritatem tantam tribuerit, vt de eius iudicio disceptare nullus auderet, idq; per canones semper regulasq; seruauerit; & currens adhuc suis legibus Ecclesiastica disciplina Petri nomine, à quo ipsa quoque descendit, reuerentiã quam debet, exoluat: tantam enim huic Apostolo canonica antiquitas per sententias omnium voluit esse potentiam, ex ipsa quoque Christi Dei nostri promissione, vt & ligata solueret, & soluta vinciret; par potestatis data conditio in eos, qui sedis hæreditatem, ipso annuente, meruissent. Habet enim ipse cùm omnium Ecclesiarum, tum huius maximè vbi sederat, curam; nec patitur aliquid priuilegij aut aliqua titubare aura sententiæ, cui ipsa sui nominis firma & nullis hebetata motibus constituit fundamenta, & quæ sine periculo temerè nullus incesset. Cùm ergo tantæ auctoritatis Petrus caput sit, & sequentia omnium maiorum studia firmauerit, vt tam humanis diuinisq; legibus & disciplinis omnibus firmetur Romana Ecclesia, cuius locum nos regere & potestatem nominis obtinere non latet vos, sed nostis, fratres carissimi, & quemadmodum sacerdotes, scire debetis: Tamen cùm tantum nobis esset auctoritatis, vt nullus de nostra posit retractare sententia; nihil egimus, quod non ad vestram notitiam nostris vltrò litteris referremus, dantes hæc fraternitati, vt in commune cõsulentes, non quia quid deberet fieri nesciremus, aut faceremus aliquid quod contra vtilitatem Ecclesiæ veniens displiceret, sed pariter vobiscum voluimus habere tractatum de illo qui apud vos (sicut ipsi per litteras dicitis) fuerit accusatus, & ad nostram, qui se assereret innocentem, non refugiês iudicium ex appellatione pristina, venerit sedem, accusatores suos vltrò deposcens, & quæ in se crimina per rumorem falsò dicebat illata condemnans: omnem eius petitionem prioribus litteris, quas vobis misimus, putauimus ac nouimus explicatam; satisq; illis scriptis, quæ ad illa rescripseratis, credimus esse responsum.

VI. DE LITERIS CARTHAGI-

Sed pòst missa per Marcellinum subdiaconum vestrum epistolæ omne volumen voluimus: quo aliquando perlecto, ita totum litterarum comprehendistis textum: quasi nos Cælestio commoda-

NENSIS CONCILII AD ZOSIMVM REDDITIS.

uerimus in omnibus fidem, verbisq; eius non discussis, ad omnem (vt ita dicam) syllabam præbuerimus assensum. Numquàm temerè, quæ sunt diu tractanda, sinuntur; nec sine magna deliberatione statuendum est, quod summo debet disceptari iudicio. Idcirco nouerit vestra fraternitas, nihil nos post illas quas superiùs vel litteras vestras accepimus, immutâsse, sed in eodem cuncta reliquisse statu, in quo dudum fuerant, cùm hoc nostris litteris vestræ indicauimus sanctitati, vt illa quæ à vobis ad nos missa erat obtestatio, remaneret. Subscripsi. Benè valete. Dat. XII. Kalend. Aprilis, Honorio Aug. XII. Conf. Accepta tertio Kalend. Maias. hactenùs litteræ Zosimi.

VII. DE INSTAVRATO ROMÆ IVDICIO ADVERSVS CÆLESTIVM.

Quod verò litteris anni superioris (vt vidimus) idem Zosimus Papa Africanis Episcopis significauerat, instaurandum fore Romæ iudicium in causa Cælestij, qui ab illis olim damnatus recurrerat ad Apostolicam sedem, pariterque admonuerat, vt si quæ contra ipsum aduersarij haberent, proferrent: quamuis ipse Cælestius (quod testatur sanctus Augustinus a) libello suo professus esset, se correcturum, si quid corrigendum in eo visum fuisset ipsi Zosimo Romano Pontifici: insuper & contestatus fuisset, sequi se velle quod ab Innocentio Papa suâ epistolâ definitum esset: Tamen (inquit idem Augustinus b) hoc vt plenius & manifestius in illo fieret, expectabatur ex ventris ab Africa litteris, in qua prouincia eius aliquantò calliditas euidentiùs innotuerat. Quæ Romam litteræ posteaquàm venerunt, id continentes, non sufficere hominibus tardioribus & solicitioribus, quod se generaliter Innocentij Episcopi litteris consentire fatebatur; sed apertè eum debere anathematizare quæ in suo libello praua posuerat: ne, si id non fecisset, multi parùm intelligentes, magis in libello eius illa fidei venena à sede Apostolica crederent approbata, propterea quod ab illa dictum erat, eum libellum esse Catholicum; quàm emendata, propter illud quod se Papæ Innocentij litteris consentire ipse responderat. Tunc ergo cùm eius præsentia posceretur, vt certis ac dilucidis responsionibus vel astutia hominis, vel correctio diluceret, & nulli ambigua remaneret: se subtraxit & negauit examini. hæc ipse. verùm posteà coactus est, quid sentiret, publicè interrogati Zosimo respondere: sed de quibus, in primis accipe. Illi quidem ipsi Africani Episcopi, qui conuenerunt Carthaginem, non solùm litteras ad Zosimum Papam dedere aduersus Cælestium, verùm & libellum inter alia misêre Paulini diaconi Carthaginensis aduersus Cælestium scriptum, quo capita omnia continebantur, de quibus foret interrogandus ipse Cælestius; quo apparere liquidiùs posset, hæreticus ne, an Catholicus (quod profitebatur) omninò esset. Compulsus est etiam à Zosimo Papa de fidei suæ professione Cælestius, hoc anno, in posteriori iudicio, dare libellum. dedit illum quidem; & licèt manifestum continere videretur errorem; tamen quoniam & his verbis contestationem præmiserat, eius exordio hæc ita scribendo: *Si fortè, vt hominibus, quispiam ignorantiæ error obrepserit; vestrâ sententiâ corrigatur.* (ista erant ipsius verba, quæ recitat sanctus Augustinus c) haud libenter fuit ex errore damnare hominem, qui se, quod Apostolicæ sedi displiceret, ex eius sententia emendaturum, scriptis pollicitus esset. Quamobrem in eo Zosimus totus fuit, vt adhibito vulneri oleo; curaret hominem, damnantemque ea quæ in libello perperàm effutijsset, Catholicum redditum, Catholicæ compaginare posset Ecclesiæ; à qua aberrans, totum ferè Catholicum orbem dissensionibus miscuisset. Hæc quidem ita se habuisse, nos non coniecturâ aliquâ è longè petitâ proferimus, sed testificatione sancti Augustini, immò ex Actis publicis, vnde & ipse cuncta se accepisse testatur; vt cùm primò de oblato à Cælestio libello, cuius fragmentum recitat, ista narrat d:

a *Aug. de peccato orig. c. 7. & cõtr. epist. Pelag. ad Bonif. l. 2. c. 3. & cõt. Iulian. li. 6. c. 12.*

b *Aug. cõt. epist. Pelag. ad Bonif. li. 2. c. 3*

c *Aug. de pecca. orig. c. 6.*

d *Aug. ibi. c. 5. 6.*

VIII. DE LIBELLO CÆLESTII OBLATO ZOSIMO.

In libello autem quem Romæ edidit, qui Gestis ibi Ecclesiasticis allegatus est, ita hæc de re loquitur, vt hoc se credere ostendat; vnde hic dubitare se dixerat: nam verba eius ista sunt. Infantes autem (inquit) debere baptizari in remissionem peccatorum, secundùm regulam vniuersalis Ecclesiæ, & secundùm Euangely sententiam, confitemur: quia Dominus statuit regnum cœlorum nonnisi baptizatis posse conferri: quod quia vires naturæ non habent, conferre necesse est per gratiæ libertatem. subdit verò hæc ad verba Cælestij Augustinus: *Si nihil de hac re deinceps diceret, quis non eum crederet confiteri etiam infantibus in baptismo originalia peccata dimitti, dicendo eos in remissionem peccatorum baptizari oportere?* & paulò pòst: *Attendite itaque quid Cælestius apertissimè dixerit, & ibi videbitis quid vobis Pelagius occultauerit. Cælestius quippe adiungit, & dicit: In remissionem autem peccatorum baptizandos infantes, non idcirco dicimus, vt peccatum ex traduce firmare videamur, quod longè à Catholico sensu alienum est: quia peccatum non cum homine nascitur, quod postmodum exercetur ab homine; quia non naturæ delictum, sed voluntatis esse demonstratur. Et illud ergo confiteri congruum, ne diuersa baptismatis genera facere videamur: & hoc præmunire necessarium est, ne per mysterij occasionem ad Creatoris iniuriam malum, antequàm fiat ab homine, tradi dicatur homini per naturam.* hæc in libello Zosimo oblato Cælestius, quo palàm fecit se negare originale peccatum. quæ recitans Augustinus, hæc subdit:

IX. ZOSIMVS REVOCARE NITITVR CAELESTIVM AB ERRORE.

Hunc sensum suum vobis aperire Pelagius vel timuit, vel erubuit, quem discipulus eius palàm sine vllis obscuritatis ambagibus apud sedem Apostolicam profiteri nõ timuit, nec erubuit. Sed multum misericors memoratæ sedis Antistes (Zosimus scilicet) *vbi eum vidit ferri tantâ præsumptione præcipitem, tamquàm furentem, donec (si posset fieri) resipisceret, maluit eum sensim suis interrogationibus colligare, quàm districtâ ferendo sententiâ, in illud abruptum, quo iam propendere videbatur, impellere. Ideo autem non dixi, apertè ceciderat, sed propendere videbatur; quia superiùs in eodem libello suo de huiusmodi quæstionibus locuturus, antè prædixerat: Si fortè vt hominibus, quispiam ignorantiæ error obrepserit; vestrâ sententiâ corrigatur. Hanc eius prælocutionem venerabilis Papa Zosimus tenens, egit cum homine, quem falsæ doctrinæ ventus inflauerat, vt ea quæ illi à diacono Paulino fuerant obiecta, damnaret, atque vt sedis Apostolicæ literis, quæ à sanctæ memoriæ suo prædecessore manauerant, præberet assensum.*

X.

At ille noluit quidem diaconi obiecta damnare: sed beati Papæ Innocentij litteris non est ausus obsistere; immò se omnia, quæ sedes illa damnaret, damnaturum esse promisit: atque ita velut phreneticus, vt requiesceret tamquàm leniter fotus, à vinculis tamen excommunicationis nondum est creditus esse soluendus; sed interposito duorum mensium tempore, donec rescriberetur ex Africa, resipiscendi ei locus sub quadam medicinali sententiæ lenitate concessus est. Quoniam re verâ si depositâ peruicaciæ vanitate, quod promiserat, vellet attendere, & easdem litteras, quibus se consensurum esse responderat, diligenter legeret, sanaretur. Sed posteaquàm ex Africano Episcoporum Concilio rescripta directa sunt, quid fuerit consecutum, vt iustissimè in eum sententia proferretur, cuncta legite, quia cuncta transmisimus. hactenùs de causa Cælestij Augustinus: ex quibus planè intelligis certâ fide testatum, quæ fuerint partes Zosimi Romani Pontificis in hoc iudicio, nempè instar medici Euangelici curare hominem qui inciderat in latrones vulneribus confectum, oleum primo infundendo, indeque vinum: vt nihil penitùs omiserit, quod & pastoris esset Christianæ mansuetudinis & misericordiæ, & quòd infracti Iudicis esset sedentis in Apostolico throno, dum adhuc indignum noluit excommunicationis vinculo soluere.

ZOSIMVS PASTORIS ACIVDICIS MVNERA EGREGIE EXPLET.

XI.

At quoniam Paulini libellum Carthagine missum coram Zosimo, editum esse, vt ex eo Cælestius interrogaretur, quæ sunt recensita declarant: licèt idem libellus non extet; tamen in alio libello qui ab eodem Paulino ad eumdem Zosimum datus est extremo loco post damnatos Pelagium atque Cælestium, pro gratiarum actione, nonnulla intexta sunt de examine adhibito ab ipso Pontifice, cùm Cælestius præsens causam dicturus sistere se iudicio cogeretur: quem hîc reddere ex eodem Vaticano codice, operæpretium duximus, est huiusmodi:

XII. LIBELLVS PAVLINI DIACONI AD ZOSIMVM

Beatitudinis tuæ iustitiam obsecro, domine Zosime Papa venerabilis. Numquàm fides vera turbatur & maximè in Ecclesia Apostolica, in qua praua fidei doctores, vt deprehenduntur facilè, ita veraciter puniuntur, vt moriantur in illis, nisi correxerint, quod deterius perpetrârunt; vt in illis vera sit fides, quam Apostoli docuerunt, & Romana cum omnibus Catholicæ fidei doctoribus

POST DAMNATOS PELAGIVM ET CAELESTIVM.

tenet Ecclesia. *Quod si, vt cæteri auctores hæreseos, qui iam dudum ab Apostolica sede, vel à Patribus iudicati, & extra sinũ matris Catholicæ Ecclesiæ effecti, perpetuâ morte pereunt; etiam hi qui nunc deprehensi sunt, vel deprehendentur, in perfidia sua permanent; spirituali gladio, quo interimantur, tradãtur: vt nunc Pelagius, Cælestiusq; qui à beatæ memoriæ præcessore tuæ beatitudinis Papa Innocentio (si rectam respuant fidem, & in sua peruersa doctrina perdurent) damnati sunt. Cuius sententiam secuta beatitudo tua, Cælestio, cùm à sede Apostolica audiretur, inter cætera præcepit his verbis:*

XIII. IVDICIVM ZOSIMI PAPÆ DE CAELESTIO.

*Damnas ergo illa omnia, quæ in libello Paulini continentur, hoc est, de quæstionibus? Et in alio loco: Cognouisti quales litteras dederit sedes Apostolica ad fratres & coepiscopos Africanæ prouinciæ? Et adiectum: Damnas illa omnia, quæ damnauimus, & tenes quæ tenemus? Et iterum: Illa omnia damnas quæ iactata sunt de nomine tuo? Et iterum: Vel ea quæ in libello suo exposuit Paulinus? Et cùm me, diceret, posse ex his quæ illi obiecta sunt, hæreticum approbari: sancto repletus Spiritu, Apostolicâ auctoritate respuisti insanientis & calumniantis verba, huiusmodi proferendo sententiam, quâ ipse Catholicus approbarer; illum, si sanari vellet, curares: quæ huiusmodi est: Nolo nos circuitu ducas: Damnas ea omnia quæ tibi obiecta à Paulino, siue per famam iactata sunt? Cui non sufficit ista sententia? Quis hanc tam salubrem, tam amplectibilem, tam piam respueret alius, nisi qui à fide deuius est? Et ille qui superiùs professus fuerat, se quæcumq; illi obiecta fuerant, si contra fidem vindicares, esse damnaturum, audi; Damna. & non solum non damnat, sed ad iniuriam tantam * sedis contendit Vnde non ignorat iam Ecclesia Romana reum suum, qui tam audaci spiritu ausus est contradicere, & non damnare, quæ beatitudo tua damnari decreuit.*

* tantæ

XIV.

Ego tamen Deo & Christo Domino gratias ago, quod Ecclesiæ suæ causam ita agi voluit, vt sedes Apostolica, à qua oportuit ore duorum Pontificum hæresim condemnari, ea damnanda præcepit, quæ à me Cælestio fuerant obiecta: cuius ego non damnationem, sed correctionem semper optaui & opto: cui nunc iam non mecum, sed cum vniuersa Dei Ecclesia causa est, sicut data ad beatitudinem tuam scripta testantur, cùm contra Apostolicam sententiam venire nititur, negando originale peccatum, quod in omnes homines pertranſit, & vsque ad finem mundi tenet hæreditatem Adæ illius, qui primus peccauit: quod in infantibus nisi per sacramentum baptismi dimittitur, vitam æternam & regnum cœlorum habere non possunt. Contra quâ etiam magister suus litigat Pelagius, qui illa ipsa damnauit in iudicio Orientali, quæ iste in sedis Apostolicæ cœtu conatur astruere. Habet aduersum se etiam veteres Ecclesiarum doctores Catholicos plurimos Orientales & Occidentales, Meridianæ partis & Septentrionalis, qui in libris suis illum de originali peccato (si sanari desiderat) possunt docere. Habet beatum Cyprianum martyrem, beatum Ambrosium confessorem, Gregorium Nazianzenum, beatum Papam Innocentium. Habet etiam nunc qui in corpore sibi colluctentur. si ille tamen hos tãto certamini habiles iudicat, aut certè qui vos sequi debeat, si vult magis recta discere, quàm praua docere. Habet (quod primum est) beatitudinem tuam, cuius illum oportuerat obedire sententiæ, cùm audiret, Damna. Habet postremò ipsos lactentes, quibus misereri debeat, si sibi non vult; quibus (vt verbis martyris vtar) non propria, sed aliena dimittuntur peccata.

XV.

Vnde oro beatum Apostolatum tuum, vt hunc meum libellum suscipi iubeas, quo gratias referam tantæ sedi, & sententijs iustissimis pro parte mea latis: quem idcirco direxi, quia me licèt sermone Basiliscus subdiaconus à tua beatitudine cum Gestis sedis Apostolicæ directis, Carthagine conuenit quarto Non. Nouembr. die, vt adessem ad Apostolicam sedem, & tuæ iudicio sanctitatis: ad quam me fugisse, suggestum est, nec defuturum fore, promittere, si aduersum me & non pro me fuisset lata sententia. Vbi tunc igitur nihil agere potui, quia is qui ad sedem Apostolicam prouocauerat, defuit, quem oportuerat vtique merita suæ appellationis adstruere; maximè cùm nihil agente appellatore, secundum etiam humanas leges, superior est semper ille qui vicit. Quid enim iam mea intererat, vt etiam apud vestram reuerentiam praua eius doctrinæ adstipulator existeret, de quo congaudere possem, si damnatis his quæ illi à me obiecta fuerant, sic ea per Apostolicæ sedis iudicium roborari, meruisset absolui, nec prius se ordinari quàm purgari pateretur? Sed vulpecula fraudibus fuit semper studens, ingenium suum mutare nescit. Non se credidit posse deprehẽdi, quoniam confidentiam semper in foueis habuit, in quibus demersum caput conscientiæ suæ nititur occultare. Quod iam diutiùs latere non potuit, sed manifestiùs publicatum, spirituali per tuam beatitudinem gladio resecatur, ne amplius ferinis dentibus grex Domini secetur in partes, quem pastor bonus solicitâ & peruigili cautela custodis. Hunc autem libellum direxi beatitudini tuæ per Marcellinum subdiaconum Ecclesiæ Carthaginensis. Dat. sexto Id. Nouembris.... hactenùs Paulini libellus pro gratiarum actione missus ad Zosimum, quo res gestæ ab ipso Zosimo aduersus Cælestium magna ex parte perspicuæ redduntur. Quæ autem aduersus Pelagium Zosimus egerit, iam ex maiorum assertione narremus.

Certè quidem scriptorum eius temporis testificationibus laudatur eiusdem Pontificis studium aduersus etiam Pelagium hæresiarcham exhibitum: nam inter alios S. Prosper hæc per ironiam habet [a]: *Errauit sacrosancta benedictio sedis Petri, quæ ad vniuersum Orbem Papa Zosimus ore sic loquitur: Nos autem, tamen instinctu Dei,* &c. fuerunt eiusmodi litteræ aduersus emergentem hæresim scriptæ ab ipso Zosimo Papa ad vniuersam Ecclesiam; quas ipsi qui confidebant Carthagine Episcopi Africani, redditis ad eumdem litteris, summoperè laudârunt: nam subdit paulò pòst ipse Prosper: *Errauerunt Africani Episcopi ad eumdem Papam Zosimum rescribentes, eumq; in sententia huius salubritate laudantes, cùm aiunt: Illud verò, quod in litteris tuis, quas ad vniuersos curâsti esse mittendas, posuisti dicens: Nos autem, tamẽ instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referẽda sunt, vnde nascuntur) ad fratrum & coepiscoporum nostrorum cõscientiam vniuersa retulimus,* &c. & post multa: *Africanorum Conciliorum decretis beatæ recordationis Papa Zosimus sententiæ suæ robur adnexuit, & ad impiorum detruncationẽ gladio Petri dexteras omnium armauit Antistitum.* hæc Prosper.

XVI.

[a] *Prosp. cõt. Collat.* QVID ZOSIMVS ADVERSVS PELAGIVM.

Sed & Augustinus hæc ait de Pelagio [b]: *Fefellit enim iudicium Palæstinum, propterea ibi videtur esse purgatus: Romanam verò Ecclesiam, vbi eum esse notissimum scitis, fallere vsquequaq; non potuit: quamuis & hoc fuerit vtcumq; conatus; sed (vt dixi) minimè valuit. Recoluit enim beatissimus Papa Zosimus, quid mitandus præcessor eius de ipsis senserit Gestis,* Palæstinis videlicet: *Attendit etiam, quid de illo sentiret prædicanda in Domino Romanorum fides, quorum aduersus eius errorem pro veritate Catholica studia consonantia concorditer flagrare cernebat.* & paulò pòst: *Cùm venerabili Papæ Zosimo Synodus Africana respondit, quod vestræ charitati cum cæteris instructionibus misimus.* hæc Augustinus ad Albinum & Pinianum nobiles Romanos Hierosolymis agentes. Addit inferiùs [c]; eumdem Zosimum Papam litteris suis, quas ad vniuersas Ecclesias dedit, attexuisse eiusdem Pelagij blasphemias, quas vitarent Fideles omnes. Recitat idem Augustinus fragmentum earumdem aduersus Pelagij hæresim Zosimi litterarum de peccato originali in epistola [d] ad Optatum. Porrò vtriusque, nempè Pelagij & Cælestij, damnationem sic constat fuisse conceptam, vt nisi correcti agerent pœnitentiam, damnati toto orbe Christiano penitùs censerentur. Meminit Cælestinus Papa de epistola Zosimi aduersus Pelagianos data, dum scribit ad Episcopos Galliarum, itemque Gennadius [e] Massilienſis, & Possidius.

XVII.

[b] *Aug. de pecca. orig. c. 8.*

[c] *Aug. de pec. orig. c. 22.*

[d] *Aug. ep. 157.*

[e] *Gennad. lib. de Eccles. dogm.*

Accidit autem & tunc illud Romæ, vt cùm aduersus Pelagium atque Cælestium in sacro Patrum consessu coram Zosimo sententia lata esset, Sixtus Romanus presbyter, qui posteà Pontifex Cælestino succesſit, primus omnium in eosdem palàm inclamauerit anathema: Idq; sanctus Augustinus ea de causa ab eo factum affirmat, quòd more suo Pelagiani mentientes, de Sixto sparsissent calumniam, ipsum nimirùm fauere Pelagianis, iactantes habere se Sixtum amicum atque patronum: ad quam quidem diluendam calumniam, sanctus presbyter magnis sumptis spiritibus ad debellandam eam hæresim cum auctoribus atque sectarijs insurrexit. habes hæc omnia satis expressa in epistola ad ipsum reddita à sancto Augustino, vbi hæc in exordio [f]: *Quod enim fatendum est charitati tuæ, tristes eramus nimis, cùm fama iactaret, inimicis gratia Christi te fauere: sed vt hæc tristitia de nostris cordibus tergeretur, primò te*

XVIII. SIXTVS PRESBYTER VALIDIVS INSVRGIT IN PELAGIVM.

[f] *Aug. ep. 105.*

priorem anathema eis in populo frequentissimo pronunciasse, eadem fama non tacuit. Deinde cum litteris Apostolicæ sedis de illorum damnatione ad Africam missis tuæ quoq; litteræ ad venerabilem senem Aurelium consecutæ sunt, quæ tametsi breues erant, tuum tamen vigorem aduersus eorum errorem satis indicabant. Nunc verò cùm apertiùs & latiùs quid de illo dogmate contraq; sentires, in litteris tuis fides ipsa nobiscum Romanæ Ecclesiæ loqueretur; non solùm illad omne tristitiæ nubilum fugit de cordibus nostris, sed etiam tantum ibi lætitiæ lumen effulsit, vt nihil egisse in nobis videretur ille mœror & timor, nisi successurorum ampliorem flagrantiam gaudiorum. hæc Augustinus ad Sixtum. Qui etiam & illud ad suî purgationem adiecit, vt aduersus eosdem Pelagianos quibus amicus dicebatur, commẽtarium scripserit. Testatur id quidem ipse Augustinus [a], laudans hac de re animi ipsius consilium.

[a] *Aug. epist. 104.*

XIX.

Accidit post hæc, vt quidam ex clero Romano obnitentes Zosimo Papæ, ab eodem fuerint excommunicati: qui furore perciti, ad Imperatorem Honorium de Zosimo conquesturi se contulerunt; quos idem Pontifex, datis litteris significauit, sententiâ excommunicationis damnatos, à nemine suscipiendos: extant ipsæ [b] commonitionis Zosimi litteræ, quas ad presbyteros & diaconos Rauennam scripsit. Fuisse hos fautores Pelagij, quos idem Zosimus rebelles & perturbatores omnium vocat, possumus intelligere. Cùm igitur (vt dictum est) Romæ à Zosimo Papa & sacro collegio clericorum Pelagius atq; Cælestius damnati essent, ab eodemque Zosimo ad vniuersos Catholicæ Ecclesiæ Episcopos de ipsorum condemnatione litteræ conscriptæ essent; mox eas consecutum est Honorij Imperatoris rescriptum aduersus eosdem hæreticos. Accepimus illud è latebris antiquitatis erutum à viro disertissimo piæ memoriæ Henrico Grauio professore Louanienſi, dum Romæ ageret sub Gregorio XIV. Rom. Pontifice, iam antè vocatus à Sixto. nactus est ipse ex codice monasterij S. Vedasti Attrebatensis. Et licèt mendis nonnullis abundet: meretur tamen ipsa veneranda antiquitas etiã pannis attrita cultum. Est autem ipsum huiusmodi:

[b] *Zosim. epist. 2. li. epist. Rom. Pontif.*

HONORIVS IMP. RESCRIBIT CONTRA PELAGIVM ATQVE CAELESTIVM.

Impp. Honorius & Theodosius Augg. Palladio Præfecto Prætorio.

XX.

Ad conturbandam Catholicæ simplicitatis lucem semper splendore radiãtem, dolosæ artis ingenio, nouam subitò emicuisse versutiam, peruulgatâ opinione cognouimus: quæ fallacis scientiæ obumbrata mendacijs, & furioso tantùm debacchata luctamine, stabilem quietem cœlestis conatur attrectare fidei, dum noui acuminis commendata vento insignem notam plebeiæ æstimat vtilitatis, sentire cum cunctis; ac prudentiæ singularis palmam fore, communiter approbata destruere. Cuius impiæ commentationis auctores Pelagium Cælestiumq; percrebuit extitisse. Hi parenti cunctarum rerum Deo præcipuæq; semper maiestati, & ter omnipotenti vltra omne principium transeunti tam trucem inclementiam sæuæ voluntatis assignant, vt cùm formandi mundi opificem curam sumeret, qualitatemq; hominis struendi profundâ spiritûs conceptione libraret, fundati muneris* fidei anteferret exordium, & mortem præmitteret nascituro, non hanc insidijs vetiti fluxisse peccati, sed exegisse penitùs legem immutabilis constituti: ad declinandum leti exitialis incursum nihil prodesse abstinentiam delinquendi, cuius ita vis putatur adstricta, vt non possit aboleri deinceps: primitiui hominis errorem, in quem capta mentis inops rationis cæcitas irruisset, dilapsum ad posteros non fuisse; tantumq; apud eum, quem malesuadæ gratia infelix rapuisset illecebra, transgressionem interdicti extitisse & discriminis: Cùm euidens Catholicæ legis omnifaria testetur auctoritas, illum interitûs omnium fuisse vestibulum, quem diuinæ præceptionis sedulum liqueat corrupisse mandatum. Aliaq; quamplurima, quæ sermo respuit, lex refutat, quæ perpetuè cùm sit recordari etiam sub dispositione plectẽdi: quæ maturato remedio & celeritate festinâ oporteat intercipi, ne corroborato vsu nequitiæ adolescentes vix valeant coërceri. Siquidem aures mansuetudinis nostræ recens fama perstrinxerat, intra sacratissimam vrbem nostram, aliaq; loca hoc pestiferum virus quorundam inoleuisse pectoribus, vt interrupto directo credulitatis tramite, scissis impartes studijs differendi, monstra impacatæ dissensionis inducta sint; nouoq; scandali fomite concitato, beatissimæ Ecclesiæ hactenùs nutet intentata tranquillitas, alijs iter aliud ancipiti interpretatione sectantibus. At* absoluta sanctorum apicum claritas, ac dilucidè quòd sequi vniuersitas debeat, explanans, pro captu versipellis ingenij profanam nouorum more anserum mouentibus quæstionem, Palladi parens carissime atq; amantissime.

* EMERSISSE HONORII IMP. LEX ADVERSVS PELAGIANOS.

* *Et*

XXI.

Ob quam rem illustris tua auctoritas victura in omne æuum lege nos statuisse cognoscat, vt pulsis ex Vrbe primitùs capitibus dogmatis execrandi, Cælestio atq; Pelagio: Si qui huius de cætero sacrilegij sectatores quibuscumq; locis potuerint reperiri, aut de prauitate damnata aliquè rursus proferre sermonem: à quocumq; correpti, ad competentem Iudicem pertrahantur: quos, siue clericus siue laicus fuerit, deferendi habeat potestatem, & sine præscriptione aliqua perurgendi, quos relictâ communis sententiæ luce, nouæ disputationis tenebras introferre deprehenderit, cõtra Apostolicam scilicet disciplinam, Euangelicamq; claram & sine errore sententiam, vafrâ rudis sectæ calliditate pugnantes, inuoluentesq; splendentem fidem veri, ambagibus differendo.

QVAE STATVANTVR ADVERSVS PELAGIANOS.

*

XXII.

Hos ergo repertos vbicumque de hoc tam nefando scelere conferentes, à quibuscumq; iubemus corripi, deductosq; ad audientiam publicam, promiscuè ab omnibus accusari, ita vt probationem conuicti criminis stylus publicus insequatur, ipsis inexorati exilij deportatione damnatis. Decet enim originem vitij à conuentu publico sequestrari, nec in communi eos celebritate consistere qui non solùm facto nefario detestandi, verùm etiam exemplo venenati spiritûs sunt cauendi. Iuuat autem per omne penè Imperium nostrum, quà mundus extenditur, huiusmodi promulgata diffundi: ne scientiæ fortasse dissimulatio pastum præstet errori, atq; impunè se quisq; putet audire, quod condemnatum vigore publico, sese finxerit ignorare. Data prid. Kalendas Maias, Rauennæ, DD. NN. Honorio XII. & Theodosio VIII. AA. Conss. hactenùs sanctio Honorij Imperatoris.

XXIII.

Ad hoc ipsum Imperatoris rescriptum allusisse visus est Iulianus Pelagianus, dum ait aduersus Catholicos [c]: *Si pro vobis potiùs ab Imperatore responsum est: cur non in medium profilitis, & hoc publicis potestatibus allegatis, vôs esse monstrantes, quorum Christianus Princeps approbauit fidem?* hæc ipse insultans, cauillare conatus ipsum rescriptum, sed & exprobrans Catholicis quòd ab Imperatore auxilium petijssent. Hunc verò ita petulanter agentem S. Augustinus aduersarijs scriptis egregiè confutauit. Meminit eiusdem quoque Honorij Imp. edicti Possidius [d], editumque ab eo affirmat, postquàm ab Apostolica sede cognouit Pelagium atque Cælestium esse damnatos: ait enim: *Et hoc tale de illis Ecclesiæ Dei Catholicæ prolatum iudicium etiam piissimus Imperator Honorius audiens ac sequens; suis eos legibus damnatos, inter hæreticos haberi debere, constituit. Vnde nonnulli ex eis ad sanctæ matris Ecclesiæ gremium, vnde resilierant, redierunt, & adhuc alij redeunt, imminuescente & præualescente aduersus illum detestabilem errorem rectæ fidei veritate.* hæc Possidius, qui egregiam aduersus eosdem à S. Augustino nauatam operam commendat.

[c] *Apud Augustin. contra Iulian. Pelag. li. 3. c. 1*

[d] *Possid. in Vit. S. Augustin. c. 18.*

Cæterùm post damnatos Romæ à Zosimo Pelagium atque Cælestium, & post promulgatam in eosdem Honorij sanctionem, Concilium Carthaginense sequenti die errores Pelagij condemnâsse, inde patens deducitur argumentum: quòd cùm testificatione Possidij certum sit, Honorij legem aduersus eos latã fuisse postquàm ijdem Romæ damnati essent; constetque ipsum edictum Honorij datum (vt vidimus) hoc anno sub dictis Consulibus pridiè Kal. Maias; ipsa autem editio canonum facta legatur Kalend. Maijs, sub qua etiam die repetiti ibi habentur canones Concilij Mileuitani aduersus Pelagianam hæresim constituti: planè liquet dicta die in eo Concilio eam hæresim esse damnatam.

XXIV.

ROMAE PRIMVM, INDE CARTHAGINE DAMNATI PELAGIVS ET CAELESTIVS.

Cùm igitur Pelagius cum suis Romæ à Zosimo Papa damnationis sententiam accepisset, sparsisq; per Christianum orbem eiusdem Pontificis aduersus eosdem scriptis litteris, earumdem auctoritate vbique locorum Fideles populi contra Pelagianos anathema inclamarent: qui in errore obstinatiori animo remanserunt, odio tabescentes, exulcerati inuidiâ, non habentes quid iam detecti facere possent, ad calumnias concinnandas stylum exacuerunt. Præstitit id in primis, qui post Pelagium atque Cælestium sectæ illius habebatur antesignanus, Iulianus Epi-

XXV.

CALVMNIAE IVLIANI PELAGIANI ADVERSVS ZOSIMVM PAPAM.

copus Capuanus; qui patrocinium hæreſis & hæreticorum ſuſcipiens, pro ipſis aduerſus Orthodoxos quatuor libros edidit, atque duas epiſtolas, quarum alteram Romam miſit, alteram nomine decem & octo Epiſcoporum ſcripſit ad Theſſalonicenſem Epiſcopum. meminit horum omnium S. Auguſtinus [a]. At quid his inter alia? è ſtomacho concoctas odio in Zoſimum Papam, Romanum clerum, atque ipſum S. Auguſtinum calumnias virulentas euomuit: quas omnes ipſe confutat Auguſtinus. nam in primis quod ad Zoſimum ſpectat, hæc ait [b]: *Quale eſt autem, quod beatæ memoriæ Zoſimum Apoſtolicæ ſedis Epiſcopum (vt in tua prauitate perſiſtas) prævaricationis accuſas? qui non receſſit à ſuo prædeceſſore Innocentio, quem tu nominare timuiſti, ſed maluiſti Zoſimum, quia egit primitùs leniùs cum Cæleſtio; quoniam ſe in his ſenſibus veſtris, ſi quid diſpliceret, paratum eſſe dixerat corrigi, & Innocentij litteris conſenſurum eſſe promiſerat.* & alibi [c]: *Innocentij ſucceſſorem crimine prævaricationis accuſas; quia doctrinæ Apoſtolicæ & ſui deceſſoris ſententiæ noluit refragari. Sed de hoc interim tacco, ne animum tuum, quem ſanare potiùs cupio, laudibus tui damnatoris exulcerem.* hæc ipſe: quibus apparet cum Pelagio atque Cæleſtio damnatum quoque fuiſſe à Zoſimo ipſum Iulianum Epiſcopum Capuanum. At de eius calumnia in Zoſimum hactenùs.

[a] *Aug. ad Bonif. cont. Pelag. li. 1. c. 1. & 5.*

[b] *Aug. cõt. Iulian. lib. 6. c. 12.*

[c] *Aug. cont. Iulian. lib. 1. c. 4.*

XXVI.

Quid inſuper idem Iulianus cum ſuis in Romanum clerum effutierit, ipſe etiam ſanctus Auguſtinus alibi docet his verbis [d]: *Quinetiam Romanos clericos arguunt, ſcribentes, eos iuſſionis terrore perculſos, non erubuiſſe prævaricationis crimen admittere, vt contra priorem ſententiam ſuam, quâ Geſtis Catholico dogmati affuerant, poſteà pronunciarent malam hominum eſſe naturam. Immo verò Pelagiani ſpe falsâ putauerant, nouum & execrabile dogma Pelagianum vel Cæleſtianum perſuaderi quorumdam Romanorum Catholicis mentibus poſſe: quãdo illa ingenia quámuis nefando errore peruerſa, non tamen contemptibilia, cùm ſtudiosè corrigenda potiùs quàm facile damnanda viderentur, aliquanto leniùs quàm ſeuerior poſtulabat Eccleſiæ diſciplina, tractata ſunt. Tot enim & tantis inter Apoſtolicam ſedem & Afros Epiſcopos concurrentibus & recurrentibus ſcriptis, Eccleſiaſticis etiam Geſtis de hac cauſa apud illam ſedem Cæleſtio præſente & reſpondente confectis: quæ tandem epiſtola venerandæ memoriæ Papæ Zoſimi, quæ interlocutio reperitur, vbi præceperit credi oportere, ſine vllo vitio peccati originalis hominem naſci? nuſquam prorſus hoc dixit, nuſquam omnino conſcripſit. Sed cùm hoc Cæleſtius in ſuo libello poſuiſſet, inter illa dumtaxat, de quibus ſe adhuc dubitare & inſtrui velle confeſſus eſt; in homine acerrimi ingenij, qui profectò ſi corrigeretur, plurimis profuiſſet, voluntas emendationis, non falſitas dogmatis approbata eſt. Et propterea libellus eius Catholicus dictus eſt, quia & hoc Catholicæ mentis eſt, ſi qua fortè aliter ſapit quàm veritas exigit non ea certiſſimè definire, ſed detecta ac demonſtrata reſpuere*

[d] *Aug. ac Bonif. cõt. epi. Pelag. li. 2. c. 3.*

[e] *Phil. 3.*

Non enim hæreticis, ſed Catholicis Apoſtolus loquebatur, vbi ait [e] *Quotquot ergo perfecti, hoc ſapiamus: & ſi quid aliter ſapitis, id quoq; Deus vobis reuelabit. Hoc in illo factum eſſe putabatur, quãdo ſe litteris beatæ memoriæ Papæ Innocentij, quibus de hac re dubitatio tota ſublata eſt, conſentire reſpondit,* &c. quæ ſuperiùs dicta ſunt.

XXVII.

Sed quid in Auguſtinum idem ipſe Iulianus Pelagianorum aduocatus? Audi hæc ipſum Auguſtinum referentem [f]: *Dicis me quoque ipſum innouâſſe ſenſus meos, & initio conuerſionis meæ hoc ſenſiſſe quod tu. Sed fallis, aut falleris, ſiue calumniando ijs quæ nunc dico, ſiue non intelligendo, vel potiùs non legendo ea quæ tunc dixi,* &c. pluribus enim aduerſus ſe ab eo iactatas calumnias confutat. Sed de his hactenus: reliqua enim præterimus, vt cùm calumniatus eſt Iulianus Catholicos omnes eadem ſapere quæ Manichæi, ex eo quòd dicerent humanam vitiatam eſſe naturam.

[f] *Aug. cont. Iulian. lib. 6. c. 12.* IVLIAN. IDEM CALVMNIATVS S. AVGVSTIN.

XXVIII. CONSTANTIVS QVÆ PASSVS A PELAGIANIS.

At parum fuit Pelagianis calumnijs agere: verùm quò magis & Romani Pontificis auctoritate, & lege Imperatoris ſeſe perſtringi ſentirent, eò audaciùs correpti furore, in Catholicos inſiliêre. Quid enim in humilis conditionis viros admiſerint, ex his quæ in Conſtantium virum clariſſimum Vicariâ Præfecturâ perfunctum perpetrârunt, poteſt intelligi; de quo pauca tantùm hæc Proſper hoc anno ſcribit in Chronico [g]: *Hoc tempore Conſtantius ſeruus Chriſti ex Vicario, Romæ habitans, & prò gratia Dei Pelagianis reſiſtens, ſanctione eorumdem multa pertulit, quæ illum ſanctis confeſſoribus ſociârunt.* hæc Proſper.

[g] *Proſp. in chron. his. conſul.*

Sed quæ ſunt reliqua de rebus Pelagianorum proſequamur oratione. Sanctus Auguſtinus, qui (vt ait Poſſidius) decem annos aduerſus Pelagianam hæreſim infatigabili ſtudio laborauit, præter alias complures lucubrationes aduerſus eam editas, hoc anno, nempe poſt damnatam Romæ eamdem hæreſim, duos edidit libros, alterum de gratia Chriſti, alterum verò de Peccato originali, amboſque ad Albinum, Pinianum, & Melaniam Iuniorem ſibi notos Hieroſolymis degentes; vt vbi Pelagius de ſua purgatione ſecurus ſedem conſtituerat, quò maiori facilitate hæreſi ſuâ Orbem inficeret, ibi ad ſalutem omnium paratum aduerſus venena diſtraheretur antidotum: illuc enim religionis ergò Chriſtiani frequenti cœtu concurrere ſoliti erant. De ijſdem verò libris hæc ipſe Auguſtinus [h]: *Poſteaquam Pelagiana hæreſis cum ſuis auctoribus ab Epiſcopis Eccleſiæ Romanæ, prius Innocentio, deinde Zoſimo, cooperantibus Conciliorum Africanorum litteris, conuicta atque damnata eſt; ſcripſi duos libros aduerſus eos, vnum de Gratia Chriſti, alterum de Peccato originali.* hæc ipſe.

[h] *Aug. Retract. li. 2. c. 50.*

XXX. DISSENSIONES DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO ADRVMETINORVM MONACHORVM.

Porrò cui hactenùs aduerſus Pelagianos pugnandum fuit: nouum iam ac planè contrarium priori certamen incubuit, nempe aduerſus eos qui negarent penitùs liberum arbitrium, ſed omnia Dei gratiæ tribuerent. Erant hi ex monaſterio Adrumetino, qui (inquit ipſe Auguſtinus) quod grauius eſt, negabant in die Iudicij Deum eſſe redditurum præmium ſecundùm opera hominum. Contrà verò alij ibi ſic defendebãt liberum arbitrium; vt negarent Dei gratiam, aſſerentes eam ſecundùm merita noſtra dari. Scripſit igitur ipſe ſanctus Auguſtinus ad vtramque partem confutandam duos commentarios [i], alterum de Gratia & libero arbitrio, de Correctione verò & gratia alterum, ambos ad Valentinum & monachos Adrumetinos: ad quos etiam extant datæ duæ epiſtolæ, in quarum poſteriori, hoc anno ſe eam ſcripſiſſe, ſignificare videtur his verbis: *Quod Papæ Zoſimo de Africano Cõcilio ſcriptum eſt, eiuſq; reſcriptum ad vniuerſos totius Orbis Epiſcopos miſſum, & quod poſteriori Concilio plenario totius Africæ contra ipſum errorem breuiter conſtitutum, & ſupra memoratum librum meum, quem modo ad vos ſcripſi, hæc omnia & in præſenti legimus cum ipſis, & per eos miſimus vobis.* vocat poſterius Concilium illud, quod hoc anno eſt celebratum, ſic ab eo dictum reſpectu prioris, cuius idem meminerat, ſub Innocentio Papa Carthagine celebrati. Vides, lector, ſimulac pullulârunt infructuoſi palmites negantium liberum arbitriũ, continuò ab Auguſtino fuiſſe conuulſos, ſicut & alios malos frutices, ex quibus recentiorum Nouatorum praua dogmata plantæ adulterinæ oborta ſunt.

[i] *Extãt to. 7. cũ duab. epiſto.*

XXXI. DE TELEPTENSI CONCILIO BIZACENAE PROVINCIAE.

Hoc anno, qui primus eſt poſt Conſulatum Honorij vndecimum, & Conſtantij ſecundum, menſe Februarij celebratum habetur Concilium Telenſe: ita quidem mendosè legitur, ſed Teleptenſe reſtituendum eſt. erat Telepte prima ſedes prouinciæ Bizacenæ, cui Donatianus nomine Epiſcopus præerat, qui huic Concilio præfuiſſe legitur; quem & inuenies ſubſcripſiſſe Concilio Mileuitano, eodem ſedis titulo, nimirùm: *Donatianus Teleptenſis primæ ſedis ſubſcripſi.* qui item reperitur nominatus in Concilio Carthaginenſi hoc anno Kalend. Maijs habito: nam ibi in fine hæc de electis iudicibus: *De prouincia Bizacena cum ſancto ſene Donatiano Primate, Creſconius, Iocundus, & Aemilianus.* quos inuenies recenſitos in dicto Concilio Teleptenſi, nempe Creſconium, Iocundum, & Iuliánum loco AEmiliani Epiſcopos qui Concilio interfuerunt: vt non ſit quod dubites, Telenſe, eſſe reſtituendum, Teleptenſe. In quo quidem Concilio nihil aliud prætereà factum reperitur, niſi quod ad cauſæ, de qua controuerſia vertebat, definitionem, iuſſa eſt recitari decretalis epiſtola Siricij Romani Pontificis ad Africanos Epiſcopos data: vt planè intelligi poſſit, quãta eſſet obſer-

uantia Africanç Ecclesiæ erga decreta Romanorum Pontificum, cùm in Concilijs primo loco datæ olim ab illis epistolç recitari iuberentur; quod & anteà factum Vincentius & Fortunatus legati testati sunt. Quid prætereà ibidem actum sit, nihil apparet.

XXXII. S. AVGVSTINVS LEGATVS A ZOSIMO PAPA.

Contigit insuper hoc ipso anno, vt S. Augustino & alijs Episcopis iniungeretur legatio à Zosimo Romano Pontifice in Cæsaream Mauritaniæ. Fidem sane facit huius rei ipse Augustinus in exordio epistolæ ad Optatum, in qua hæc habet [a]: *Illæ litteræ, quas ad Mauritaniam Cæsariensem misisti, me apud Cæsaream præsente venerunt, quo nos iniuncta nobis à venerabili Papa Zosimo Apostolicæ sedis Episcopo Ecclesiastica necessitas traxerat.* Porrò Possidius ait non Augustino tantũ, sed & alijs Episcopis commissam fuisse huiusmodi legationem; quos illos puto, quorum nomina recitantur in ipso exordio Gestorum cum Emerito. Quid autem ibi agi contigerit, idem sanctus Augustinus his narrat verbis [b]: *Orta est nobis necessitas pergendi in Mauritaniam Cæsariensem. Ibi apud ipsam Cæsaream Emeritum Donatistarum Episcopum vidimus, vnum scilicèt eorum septem, quos pro suæ cautæ defensione delegerant* (Donatistæ videlicèt tempore Collationis Carthagine olim habitæ) *& qui in eadem causa maximè laborauerat. Quæ cùm illo egerimus, præsentibus Episcopis eiusdem prouinciæ & plebe Cæsariensis Ecclesiæ, in qua ciuitate & ciuis & memoratorum hæreticorum Episcopus fuit, Ecclesiastica Gesta testantur, quæ in meis habentur opusculis. Vbi non inuemens quid responderet, totum sermonem meum, quem de solis Maximianistis in auribus eius & omnium qui aderant explicaui, tamquam mutus audiuit. Hic liber, vel hæc Gesta sic incipiunt: Gloriosissimis Impp. Honorio XII. & Theodosio octauum Coniss.* est hic quidem præsens annus. Extantq; ipsa Acta [c] integra consignata ijsdem Consulibus, XII. Kal. Octobris: quorum meminit & Possidius, qui interfuit. aitque [d]:

[a] *Aug. epi. 157.*

[b] *Aug. Retract. c. 51.*

[c] *Aug. li. de Gest. cum Emerito.*

[d] *Possid. in Vit. S. Aug. c. 14.*

XXXIII

Posteà in Cæsariensi Mauritaniæ ciuitate constitutus venerabilis memoriæ Augustinus, quo eum venire cum alijs eius coepiscopis, sedis Apostolicæ litteræ compulerant, ob terminandas videlicèt alias Ecclesiæ necessitates. Hâc ergo occasione prouenit, vt Emeritum eiusdem loci Donatistarum Episcopum, quem suæ sectæ præcipuum in illa Collatione habuerunt defensorem, videret, & cùm eodem publicè in Ecclesia, populo adstante diuersæ communionis, ex hoc ipso disputaret & prouocaret Gestis Ecclesiasticis; vt quod fortè (sicut dicebat) prosequi potuit in Collatione, sed permissus non fuerat, in præsenti sine alicuius potestatis prohibitione aut potentia securus dicere minimè dubitaret: & in sua ciuitate, suis omnibus præsentibus ciuibus, fiducialiter propriam defenderet communionem non denegaret. Iste nec hâc hortatione, nec suorum parentum & ciuium instanti petitione id facere voluit: qui e pollicebantur, se ad eius redituros communionem, etiam cum discrimine patrimoniorum, salutiq; suæ temporalis, si modò Catholicam superaret assertionem.

XXXIV QVID CÆSAREÆ S. AVGVST. CVM EMERITO.

At ille amplius dicere illis Gestis nihil voluit, nec valuit, nisi tantùm: Iam illa (inquit) *Gesta continent apud Carthaginem inter Episcopos confecta, vtrùm vicerimus, an conuicti fuerimus. Et dum à Notario, alio loco, vt responderet admoneretur, & reticeret, eius cunctis manifestatâ diffidentiâ, Ecclesiæ Dei augmenta ac firmamenta prouenerunt.* hæc Possidius. Exprobrat id ipsum pluribus S. Augustinus agens aduersus Gaudentiũ [e], retunditque hominis dicacitatem, cùm tum ipse, tum alij Donatistæ effutirent, non licuisse in Collatione illa Carthaginensi, vel metu armatorum, vel gratiâ præsidentis magistratûs, prosequi causam: quam modò tali occasione, vbi nullus metus, omnisq; adesset securitas, in ciuitate propria, impellentibus licèt suis, omnino, tacuerit, causæ diffidens, quam fouebat iniquam. *Quo tempore* (ipse inquit Augustinus) *scripsi etiam librum de Correctione Donatistarum, propter eos qui nolebant illos legibus Imperialibus corrigi.* est hæc epistola ad Bonifacium Comitem scripta [g].

[e] *Aug. cont. Gaudent. l. 1. c. 14.*

[f] *Aug. Retract. li. 2. c. 48.*

[g] *Aug. epi. 50.*

XXXV.

Quid prætereà magna ciuium vtilitate idem S. Augustinus egerit, cùm Cæsareæ esset, ipse alibi aliâ occasione narrat his verbis [h]: *Deniq; cùm apud Cæsaream Mauritaniæ populo dissuaderẽ pugnam ciuilem, vel potiùs plusquam ciuilem, quam Caterua vocabant: neq; enim ciues tantummodo, verùm propinqui & fratres, postremò parentes ac filij lapidibus inter se, in duas partes diuisi, per aliquos dies continuos certo tempore anni solemniter dimicabant, & quisque (vt quemq; poterat) occidebat. Egi quidem granditer, quantum valui, vt tam crudele atque inueteratum malum de cordibus & moribus eorum auellerem, pellerem emq; dicendo. Non tamen egisse aliquid me putaui, cùm eos audirem acclamantes, sed cùm flentes viderem: acclamationibus quippe se doceri & delectari, flecti autẽ lacrymis indicabant. Quod vbi aspexi, immanem illam consuetudinem à patribus & auis, longeq; à maioribus traditam, quæ pectora eorum hostiliter obsidebat, vel potiùs possidebat, deuictam, antequàm re ipsâ id ostenderetur, credidi. Moxq; sermone finito, ad agendas Deo gratias corda atque ora conuerti. Et ecce iam fermè octo vel amplius anni sunt, propitio Christo, ex quo illic nihil tale tentatum est.* hactenùs de his ipse.

[h] *Augu. de Do. Christ. l. 4. c. 24.*

Irrepserant & alij ex Gentilium ritu in Africanam Ecclesiam praui vsus, quos idem S. Augustinus verbi Dei falce succidit, vt inter alios illi de quibus sic ipse ad populum [i] pro concione: *Isti enim infelices & miseri homines, qui balationes & saltationes ante ipsas basilicas sanctorum exercere nec metuunt, nec erubescunt, etsi Christiani ad ecclesiam venerint, Pagani de ecclesia reuertuntur; quia ista consuetudo balandi de Paganorum obseruatione remansit. Et iam videte qualis est ille Christianus, qui ad ecclesiam venit orare, & neglectâ oratione, sacrilega verba Paganorum non erubescit ex ore proferre. Videte tamen, fratres carissimi, si iustum est, vt ex ore Christianorum, vbi corpus Christi ingreditur, luxuriosum canticum quasi venenum diaboli proferatur.* hæc ipse. ex cuius quoque prædicatione balationes sublatæ fuerunt, quas saltando more Gentilium exercebant: saltatio tamen remansit; sed vocem balandi, pro saltando, vulgus retinuit.

[i] *Augusti. de temp. serm. 215.*

XXXVI BALATIONES S. AVGVST. INSECTATVS.

Rursus verò de alia ex idololatria manante, sed iam proscripta consuetudine ita ad eumdem populum: *Et libet credam, quòd illa infelix consuetudo, quæ de paganorum prauæ obseruatione remansit, iam nobis castigantibus, & de locis istis fuerit, Deo inspirante, sublata: tamen si adhuc agnoscatis aliquos illam sordidissimam turpitudinem de himnicula vel ceruula exercere, ita durissimè castigate, vt eos pœniteat rem sacrilegam commisisse. Et si quando Luna obscuratur, adhuc aliquos clamare cognoscitis; & ipsos admonete, denunciantes eis, quàm graue sibi peccatum faciunt, quando Lunam, quæ Deo iubente certis temporibus obscuratur, clamoribus suis à maleficijs sacrilego ausu se defensare posse confidunt. Et si adhuc videtis aliquos ad fontes, aut ad arbores vota reddere, & (sicut iam dictum est) sortilegos etiam & diuinos, vel percantatores inquirere, phylacteria etiam diabolica & characteres, aut herbas vel succos sibi aut suis appendere; durissimè tantæ eorum peccata increpantes, dicite, quia quicumq; fecerit hoc malum, perdit baptismi sacramentum. Et quia audiuimus, quòd aliquos viros vel mulieres ita diabolus circumueniat, vt quintâ feriâ nec viri opera faciant, nec mulieres lanificium: coram Deo & sanctis Angelis eius contestamur, quia quicumq; hoc obseruare voluerint, & nisi per prolixam & duram pœnitentiam tale sacrilegium emendauerint, vbi arsurus est diabolus, ibi & ipsi damnandi sunt. Isti enim infelices & miseri, qui in honorẽ Iouis in quinta feria opera non faciunt, non dubito quòd ipsa opera die Dominico facere nec erubescunt, nec metuunt. Et ideo quoscumq; tales esse cognoueritis, dirissimè castigate. Et si se emendare noluerint, nec ad colloquium, nec ad conuiuium vestrum eos venire permitte. Si verò ad vos pertinent, etiam flagellis cædite: vt vel plagam corporis timeant, qui de animæ suæ salute non cogitant.* hæc ipse; de quo & superiùs diximus, ab ipso sublatum fuisse in festis sanctorum martyrũ vsum citharæ, conuiuia, atq; choreas; de quib. amouẽdis adhuc eiusdem sermones extant ad populum habiti [k].

[i] *Augusti. de temp. ser. 251.*

XXXVII QVAS SVPERSTITIONES ABOLERE CONATVS S. AVGVSTIN.

[k] *Augu. de diuer. ser. 115. De S. Cyp. ser. 3. & in Ps. 32. conc. 1.*

XXXVIII. IN ABVSVS AVG. DECLAMAT.

Ipse tactus est pariter abusus illos, quos ex negligentia quorundam Christianorum sensim illabi cognouit, eosdemque ipso sui ortu conuellendos curauit; nimirùm de illis qui negligerent interesse sacris Missis, quiúe recederent antequàm absoluerentur, quique sermones in ecclesia miscerent, dum Missæ dicebantur, sed & in eos qui quererentur de prolixitate Missarum: de his enim ista habet [l]: *Adhuc quoque (quod valde dolendum est) conqueri vobiscum volo, quia sunt aliqui & maximè potentes huius mundi,*

AVGVST. CORRIGIT PRAVM CÆSARIENSIVM VSVM.

qui cùm veniunt ad Ecclesiam, non sunt deuoti ad laudes Dei celebrandas, sed cogunt presbyterum, vt abbreuiet Missam, & ad eorum libitum cantet: nec ei licet morem Ecclesiasticum sequi propter illorum gulam & auaritiam, &c. Vides morem pristinum canendi omnes Missas; & considera vnde introductum sit, vt eædem etiam voce submissâ dicantur; & vnde pariter euenerit, vt in ipso introitu Missæ, dictâ antiphonâ, qui sequitur psalmus non ipse integer ex more pristino, sed vnus tantùm ipsius versus dicatur. At in ipsa Romana Ecclesia, non vt psalmus vnus duntaxat ante Missam præcineretur, sed integrum Psalterium cum antiphonis psalleretur, Cœlestinus Papa (vt suo loco dicemus) constituit. Sed de his hactenùs, in quæ diuertimus occasione ipsius Augustini legationis ad Ecclesiam Cæsariensem à Zosimo Papa ipsi ac collegis Episcopis creditę. Quo tempore certum est, eumdem scripsisse epistolam ad Optatum de origine animæ, & aduersus Pelagianos: id quidē ex eius scriptionis exordio redditur manifestum [a]. Vt planè mirum sit considerare res omnes ab eodem Augustino hoc anno gestas atque conscriptas, quarum facta est à nobis superiùs mētio. vnde idem ipse ad Albinum & socios[b]: *Inter occupationes nostras, multò apud Carthaginem, quàm vbicumq; alibi densiores,* &c.

[a] *Aug. epi. 157.*

[b] *Augu. de Gratia Christi c.1.*

XXXIX ZOSIMI PAPAE DECRETVM DE MINISTRIS ECCLESIAE ORDINANDIS.

Hoc item anno Zosimus Papa ad Gallos, Hispanos, & Afros decretalem epistolam dedit aduersus eos, qui ad sacerdotium confestim proruunt absque alia pręuia ministratione in singulis, qui sacerdotium præcedunt, ordinibus; definiens quantum temporis in quolibet ordine quis debeat ministrare. non extant ipsæ quidē litteræ, sed eadem repetit in epistola [c] eodem argumento conscripta hoc eodem anno ad Hesychyum Episcopum Salonitanum.

[c] *Zosi. ep.1. to.1. epist. Ro. Pont.*

XL. Quod insuper ad res Galliarum spectat; hoc item anno Zosimus Papa Proclum Massiliēsem Episcopum ob illicitas Episcoporum ordinatiōes damnatum, noua adhuc molientem litteris est insectatus, scribens de his ad Patroclum Episcopum Arelatensem epistolam, quæ in veteri Arelatensi codice sic descripta habetur:

Zosimus Patroclo Episcopo Arelatensi.

Cùm & in præsenti cognoueris, & frequentibus à nobis litteris ipse sis monitus, vt auctoritate Metropolitani, quam tibi Apostolicæ sedis pronunciatione firmauimus, Proculi ausibus conatibusq; illis, quibus adhuc reputat aliqua posse turbare, huius rei oppressus occurreres, renitens rigore, censuráq; quam pro regularum confirmatione susceperas; quippe cùm & tibi nostrum delegatum nōsses officium, & illum scires esse damnatum: miror quid post ista Proculo liceat ac vacet illa quæ consueuerat, aut petora committere. Quidnám putant vnde istam habeas potestatem tuam, vt cē suerimus, censeamusq; quicumq; de illis ad nostras regiones veniunt sine tua non suscipiendos esse Formata, nec probandum quem nō prouinciâ positus ipse probaueris? Post istam ecce delegationem ad nos rumor aduenit, Proculum quasi consuetis ludere, & vt moribus suis iunxisse sibi quosdam idoneos turbationibus homines, & post illa quæ illi interdiximus ordinásse. Sed sciant quibus hanc estolam volumus in notitiam peruenire, suscepisse nullatenùs posse, quia aut contra regulas repentè, aut postquàm interdiximus, illi sunt ordinati. Dat. III. Non. Mar. Honorio XII. & Theodosio VIII. Augg. Conss.* quo etiam tempore eodem argumento litteras scripsit ad Massilienses, quæ ex eodem Arelatensi codice petitæ sic se habent:

* ecce

Zosimus clero, ordini, & plebi consistenti Massiliæ.

XLI. *Non miror Proculum inconsutâ adhuc fronte durare, & oblitum penitus pudoris quotidiè digna damnatione committere. nec aliquando desistere, vt toties commonitus prohibitusq; non cesset. esse* cœtum vestræ dilectionis suâ quâ solâ notus est turbatione confundit, nec Ecclesiam patitur esse concordem, cùm suis indigeat semper officijs, quatenus aggerens postrema prioribus, malum aliquod quod commiserat, in pęius emendet: Cùm ipse iam non sit Episcopus, Episcopos facit, & humanus largitor alijs se dicit posse præstare, quod datum sibi aliquando immerito tenere non potuit. Addens sibi, iungit quę inquietæ mentis homines & qui soli possunt fauere damnato, per quoscunque turbarum studiosos cogitat, ac sua fidens societate conficiat. Sed habeo, fratres charissimi, vestri curam, molestè ferens, quicquid ille quotidianis ausibus facit, id vos Christianum populum, & qui in nostra charitate persistat, posse perferre, nec eius obuiare factis, aut repugnare conatibus. Idcirco curam vestri licèt & prioribus commiserim litteris vestræ Metropolitano prouinciæ fratri & Coepiscopo nostro Patroclo, tamen iterum committo, vt ipsius tuti consilio, & pro disciplinarum ratione formati eius obtemperantes nutibus dignum posśitis accipere sacerdotem. Datum quarto Nonas Martij Honorio duodecimùm & Theodosio octauùm Augg. Conss.* hactenùs res gestæ in causa Procli, instigante Patroclo, viro haud laudato, sed vt alienæ sedis inuasore, admodum improbato, qui Zosimo Papæ nescienti causa fuit iniustè aliqua peragendi: sed de supplicio Patrocli inferiùs.

Porrò scias Zosimi iudicium à posteris Pontificibus XLII. fuisse neglectum. Nam qui successit Zosimo Bonifacius aliter definiuit ex auctoritate sexti canonis Nicæni Concilij, quo statutum est, vt vnaquæque prouincia suum habeat Metropolitanum: scribens enim epistolam ad Hilarium Episcopum Narbonensem (vt suo loco dicetur) iussit eius prouinciæ Metropolim integrè conseruari, neque ad Arelatensis Episcopi iura pertinere: in quam sententiā Bonifacij successor Cælestin[us] pariter abijt, vt ex eius litteris[d] patet. Scias pariter eiusmodi controuersiam diu multumque vexasse complures Romanos Pontifices, sopitāq; sæpè, iterum in iudicium reuocatam, iudicāsseque de ea S. Leonem Papam, vt suo loco dicturi sumus.

[d] *Cæles. epi. 1.*

Contigit hoc etiam anno conuersio Iudæorem insu- XLIII. DE CERTA FIDE EPISTOLA SEVERI EPISC. DE MIRACVLIS STEPHA.

læ Minoricensis, virtute sacrarum reliquiarum S. Stephani Protomartyris, quas Orosius (vt dictum est) acceptas Hierosolymis secum in Hispaniam vexit. Accidit autem quidem res admirandæ, toti Christiano orbi factę perspicuæ ex litteris Circularibus Seueri eius insulæ Episcopi ad omnes ecclesias datis, & publicè vbique lectis; quas inter alios accepisse liquet Euodium Episcopum Vzalensem in Africa, & coram populo eas recitare fecisse: id enim inscriptus ad ipsum liber testatur his verbis [e]: *Eodem namq; die, quo ingressę sunt Ecclesiam B. Stephani sanctæ reliquiæ, in ipso principio canonicarum lectionum, epistola quoque ad nos delata cuiusdam Episcopi, Seueri nomine, Minoricensis insulæ, de pulpito in aures Ecclesiæ cum ingenti fauore recitata est: quæ continebat gloriosi Stephani virtutes, quas in insula memorata præsentiam reliquiarum suarum in salutem omnium illic credentium perfecerat Iudæorum. Vnde ex hac recitatione talium factorum suorum, tamquam extensione manuum suarum, acclamantibus & exultantibus Fidelibus, ipse dicere videretur: Ecce habetis martyrem.* hæc ad Euodium, cuius est apud Sanct. Augustinum [f] honorifica mentio, ad quem etiam extant datæ complures eiusdem Augustini epistolæ, & ipsius ad eum scriptæ.

[e] *Quod. de Miracu. S. Steph. li. 1. c. 2. apud Aug. to. 10 edit. Plan.*

[f] *Aug. de diuer. ser. 32. & de Ciu. Dei li. 22. c. 8.*

Datum est autem nobis eiusdem Protomartyris gra- XLIX. tiā, vt inter scribendas Vaticanæ bibliothecæ antiquitates, eamdem repererimus Seueri epistolam integram in nullo detrimentum passam: quam (quod nesciamus ab alio editam) hic integram describere, vt egregium antiquitatis monumentum, dignum existimauimus. sic enim se habet:

EPISTOL. SEVERI EPISCOPI.

Sanctissimis ac beatissimis dominis, Episcopis, presbyteris, diaconibus, & vniuersæ fraternitati, totius orbis terrarum, Seuerus Episcopus misericordiā Dei indigens & omnium vltimus, in Christo Redemptore nostro æternam salutem. intelligis consuetum huius temporis symbolum Catholicorum, qui vt se longè abesse à Pelagiana ingruente hæresi demonstrarent, se in ipso titulo gratiā & misericordiā Dei indigere profitentur. Sed ipsam reddamus epistolam:

XLV. gl. ob. 12.

Cùm Dei opera reuelari & confiteri honorificum esse Raphaël Archangelus g *monet: profectò silere vel celare opera Christi, periculosum est: in quibus tamen adnumerandis maior est gratia, si communi & simplici sermone referantur. Celatur enim quodammodò speciosissima pulchritudo virtutis, si abundātiori eloquio circumdata fuerit atque fucata. Quapropter ego quoque magnalia, quæ apud nos Christus operatus est, non composito, sed veridico sermone referre aggrediar. Insula Minorica, vna ex Balearibus*

insulis est, quarum nomen cunctis populis, sæcularium quoque auctorum litteris, peruulgatum est. Hæc inter Mauritaniam Cæsariensem & Hispaniam medio propemodum æquoris spatio sita, angustis admodum terminis clauditur, longitudinem triginta, latitudinem verò tria millia passuum habens. Quæ nunc idcirco commemorauí, vt agnosci possit, contemptibilia [a] mundi à Domino nō solùm in hominibus, sed etiam in locis eligi. In hac itaq; insula, quæ omnium terrarum paruitate, ariditate, asperitate postrema est, duo parua oppida, quibus à Pœnis indita nomina, è regione fundata sunt: Iammona ad Occasum, Magona ad Orientem spectat. In his mihi omnium mortalium vltimo nuper sacerdotalis officij pondus impositum est. Sed Iammona antiquum à Deo munus etiam nunc retinet, vt Iudæi habitare in ea nequaquam possint. Multos siquidem id temerè audentes, aut ægritudine præuentos, aut repulsos, aut morte subitaneâ extinctos, aut etiam fulmine trucidatos tradit vetustas: adeò vt celebris huius rei fama ipsis quoq; Iudæis, ne id vltrà temerè audeant, metum fecerit. Nec hoc fide indignum ducimus, cùm etiam lupos, vulpesq; & omnia noxia animalia deesse videamus: cùm earum quæ ad vescendu bona sunt, ferarum copia magna sit. Illud etiam magis mirum est quod colubri & scorpiones sunt quamplurimi, sed amiserunt omnino nocendi violentiam. Cum igitur Iammonam nullis Iudæorum, qui lupis ac vulpibus feritate atq; nequitiâ meritò comparantur ne hospitij quidem iure accedere audeat: Magona tantùm veluti colubris & scorpionibus (vt tradebatur) feruebat, vt quotidiè ab his Christi Ecclesia morderetur. Sed antiquum illud beneficium carnale, nuper nobis spirituale renouatum est; vt illa (sicut scriptu est [b]) generatio viperarum, quæ venenatis ictibus sæuiebat, subitò diuinâ virtute compulsa, mortiferum illud virus incredulitatis abiecerit.

[a] 1. Cor. 1. QVAE MIRANDA SINT MINORICENSIS INSVLAE.

[b] Luc. 3.

XLVI. DE RELIQVIIS S. STEPHANI IN INSVLA MINORICA RELICTIS

Namq; diebus penè istis, quibus ego tanti sacerdotij nomen, licèt indignus adeptus sum: presbyter quidam sanctitate præcipuus, à Hierosolyma veniens, Magonæ non longo tempore moratus est. qui postquàm transiuit ad Hispanias, sicut desiderabat, nequiuit remeare ad Africam denuò statuit. erat enim Hispania obsessa hoc temporeà Gothis, quod suo loco est demonstratum: & hic presbyter hispanus erat Orosius. Sed pergit: Tunc beati Stephani reliquias, quæ nuper reuelatæ sunt, cū ad Hispanias portare constituissēt: ipsas, sine dubio martyre inspirante in memorati oppidi ecclesia collocauit. Quo facto protinus ille ignis, quem Dominus [c] venit mittere in terram, & quem valde ardere cupit, charitate eius accensus est. Satim siquidem tepor noster incaluit, & factū est cor nostrum (sicut scriptum est [d]) ardens in via. Tunc enim ille in fide iam ardebat zelus, tunc spe saluandæ multitudinis ergebatur. Deriq; statim intercisa sunt etiam salutationis officia, & non solùm familiaritatis consuetudo diuulsa, sed etiam noxia inueterata species charitatis ad odium temporale sed pro æternæ salutis amore translata est. In omnibus plateis aduersùs Iudæos pugnæ legis, in omnibus domibus fidei prælia gerebantur.

[c] Luc. 12.

[d] Luc. 24

XLVII. CONFLATVM BELLVM INTER CHRISTIANOS ET IVDAEOS.

Iudæorum populus maximè cuiusdam Theodori auctoritate & potentiâ nitebatur, qui non solùm inter Iudæos, verùm etiam inter Christianos eiusdem oppidi & sensu & honore sæculi præcipuus erat: siquidem apud illos legis doctor, & (vt ipsorū vtar verbo) pater patrum fuit; in ciuitate autem cunctis Curiæ munijs exolutus. & Defensor iam extiterat, & iam nunc patronus municipium habebat. Christiani autem vt corde, ita etiam & viribus humiles, sed veritatis robore superiores, patroni Stephani patrocinium deprecabantur: donec vtriq; exercitus, cùm iam diem certaminis condixissent, datis tunc inducijs discesserunt, Iudæis id magnoperè expectantibus, vt scilicet Theodorus, in cuius se omnis synagoga viribus acclinabat, ex Maioricense insula reuerteretur, ad quam fortè visendæ possessionis gratiâ perrexerat. Qui quidem statim vt ad eum missa legatio est, remeans, auctoritate suâ multos terruit, sed non extinxit, sed consopiuit contentionis incendiū: maiore siquidem illicò exardescens violentiâ, etiam vicinum oppidū fidei flamma corripuit. Et vt illud Salomonis [c] impleretur: Frater fratrem adiuuans exaltabitur sicut ciuitas firma & alta: statuerunt multi famuli Christi, labore itineris minimè recusantes, cunctas animi vires huic bello tradere.

[c] Prou. 18

XLVIII. IVDAEI PROMPTI AD BELLVM.

Pendente igitur prælio, nos quidem qualia præparauerimus arma, subditum huic epistolæ commonitorium probat, quod quidem non pro quorundam instructione edi voluimus (quippe quia ea penitùs egemus, & quam à beatitudine vestra magis speramus) sed vt animaduerti possit, non minimam nos solicitudinem secundùm modulum possibilitatis nostræ suscepti habuisse certaminis; Christum verò, cuius regnum non in sermone, sed in virtute est; nobis, ne verbum quidem proferentibus, suis omnia viribus consummásse, & absq; vllo sudore certaminis exercitui suo hanc, quā nemo aut optare audebat, aut sperare poterat, victoriam concessisse. Iudæi igitur exemplis se Machabæi tēporis exhortantes, mortem quoq; pro defendendis legitimis suis desiderabant. Itaq; non solùm libros reuoluere, sed etiam saxa, fudes, iacula, omniaq; telorum genera ad synagogam conferre cœpēre, vt Christianorum aciem virtute sancti Spiritus munitam (si ita res posceret) etiam corporis viribus propulsarent.

XLIX.

Interea dum hi apparatus gererentur, magnoq; altrinsecùs studio futurum institutur bellum: vtriq; exercitus menarrabilibus & absolutissimis somnijs commouētur: quorum si nullam penitùs facerem mentionem, non minimam videbor partem diuinæ gloriæ operuisse. Sic enim S. Apostoli Pauli somnium Lucas [f] sacræ historiæ inseruit, dicens virum Macedonem astitisse in visione noctis, orantem vt iuuaretur ab eo; & hâc Apostolum visione præmonitum, itineris alio destinati cursum ad Macedoniam conuertisse. Quantò itaq; Domini nostri Iesu Christi maior est gloria, quod id minimis atq; indignis famulis reuelare dignatus est, quod etiam B. Apostolo demonstratum Scriptura celare noluit? Igitur breuitatis causâ, ne beatitudini vestræ fastidium fortasse gignatur, duo tantùm somni inseram.

[f] Act. 16.

L. VISIONE PER SOMNIVM FIDELES ADMONITI.

Apud nos deuota quædam religiosissima, nomine Theodora, quæ & virginitate corporis, & religione propositi & nominis interpretatione typum portare Ecclesiæ mereretur, vidit in visione noctis viduam quam nobilissimam ad me, qui non pro merito, sed pro diuini muneris largitate sacerdotio fungor, insertas litteras per se mississe *, quibus mihi cunctos agros suos ad seminandum supplicitèr offerret. Simili etiam somnio me quoque vltimum peccatorum ad seminandum præcingere & commonere dignatus est. Vidua enim quædam altera nobilissima, quam synagogæ speciem habuisse non dubium est, me, vt agros suos incultos susciperem, eosq; quando tempus sementis vrgeret, diligenter excolerem, deprecabatur. Quæ est autem altera nobilissima vidua, nisi illa, quæ Christum impiè perimendo, semetipsam crudelissimè viduauit? Hoc somnium vtriusque vnum est. Ante triginta fermè quàm impleretur dies, & vidisse nos, & licèt absolutionem eius ignoraremus, tamen fratribus indicâsse, manifestū est.

* præmisisse.

LI. VISIO THEODORI IVDÆI

Apud Iudæos quoque miro diuinæ dispensationis ordine, vt & nominis Theodori, & officij mei in vno homine societas conueniret, Theodorus qui summus sacerdos perfidi populi erat, somnium, quod viderat, non solùm Iudæis, sed etiam propinquæ cuidam matrifamilias primariæ ipsius ciuitatis, multisque etiam alijs Christianis, antè non parum quàm adimpleretur tempus, his sermonibus propalauit: Eunti mihi (inquit) in synagogam, duodecim viri manus obuias obtulerunt, dicentes: Quo vadis? leo illic est. Cùm ergò, audito leonis nomine, trepidare cœpissem; locum tamen, dum fugam paro, vndè introspicerem, reperi, & vidi monachos illic mirâ suauitate psallentes: maior mihi pauor illicò adiectus est; & nisi in cuiusdam nomine Ruben ingressus fuissem domum, & inde ad matrem propinquam cursu præcipiti conuolâssem, nequaquam curam mortiferi terroris euasissem. Illa me exanimem sinu suo confouens, à discrimine pariter & à metu eripuit. Hoc eius somnium valde clarum est, & interpretatione non indiget. Quis enim leo, nisi ille de tribu Iudæ radix [g] Dauid? Quæ propinqua illa, nisi de qua scriptum est [h]: Vna est propinqua mea? Illud ergo solùm videbatur obscurum, quòd in domum Ruben Iudæi, à leone cùm terreretur, ingressus est: quod quidem nobis postmodum ab ipso leone, qui terruit, vt saluaret, euidentissimè expositum est: quod dehinc suo explicabimus loco. Nunc autem cœptæ rei ordinem prosequar.

[g] Apoc. 5.

[h] Cant. 6.

LII. SEVERVS PROVOCAT IVDAEOS.

Ex Iammonensi ciuitate ad profectionem famulorum Christi multitudo conuenit, quæ in ipso oppido putabatur consistere: tantiq; difficillimi itineris laborem alacritate confecit, vt triginta illia passuum iucundiùs transuolaret, quàm si ad suburbanum aliquod amœnissimum ad conuiuia epulaturi vocarentur. Igitur Magonam peruenimus. Statim ego, missis clericis, aduentum meum Iudæis nunciaui, & vt ecclesiam sanctam accedere dignarentur, poposci. Illi autem inopinatum nobis nuncium remittentes, mandauerunt, ecclesiam sibi (ne, credo, pollueretur) ingredi die eâdem non oportere: esse enim diem sabbati, cuius fe-

ius festiuitatem suis illi actibus corrupissent. Rursum ego expetiui, vt me ad synagogam, si mallent, opperirentur, quandoquidem ingressus ecclesiæ pollutio videretur: non vtiq; eos à nobis in die festi sabbati ad opus seruile compelli; futurum autem honestissimum de lege conflictum, nec excitandas lites & fabulas esse miscendas: aut, si non astutè certamen fugerent, & simplicem afferrent excusationem, ostenderent præceptum, quòd in eo die sermonem conferre, prohibitum sit. Ad hæc cùm illi in omnibus contradictionem obstinatissimam retulissent, tandem illius leonis terrore compulsi, ad domum, in quam hospitio acceſſeram, confluxerunt. Ibi ego: Quæso (inquam) fratres, quare quasi aduersus latrones, præsertim in ciuitate Romanis legibus subdita, aceruos saxorum, omniaq; armorum genera congregâstis? Nos acquirere cupimus, vos perdere desideratis? Non est (quantum arbitror) æquum, vt tam variâ lite alterutrum laboremus: vos verò (vt video) sititis nostrum sanguinem, nos verò vestram salutem.

LIII. Ad hæc illi paululum territi, negauêre factum: nostris affirmantibus ita se habere, etiam cum iureiurando renitebantur. Tunc ego, vt nodum cœptæ contentionis abscinderem: Vbi res (inquam) oculis probari potest, iuratione quid opus est? eamus igitur ad synagogam, & vtrùm pro vitio an veritate vestra nitatur assertio vobismetipsis testantibus, comprobabitur. Pergere igitur ad synagogam cœpimus, & hymnum Christo per plateam ex multitudine lætitiæ canebamus: psalmus autem, qui mirâ iucunditate etiam à Iudæorum populis decantabatur, hic fuit [a]: Periit memoria eorum cum strepitu, & Dominus in æternum permanet. Sed antequam ad Synagogam perueniremus, quædam Iudææ mulieres (ordinatione credo Dei) audaciam præsumentes, vt scilicèt nostrorum lenitas incitaretur, lapides in nos ex superiori loco immanissimos iactare cœperunt: qui (mirum dictu) cùm super confertissimam multitudinem, grandinis instar, descenderent, neminem nostrorum non solùm ictu, sed nec tactu quidem vexauêre. hic agnis suis leo ille terribilis mansuetudinem paululum abstulit: omnes siquidem, reclamantibus nobis, saxa corripiunt, & pastoris commonitione posthabitâ, cùm vnum consilium cunctis zelus potiùs Christi quàm ira suggereret, lupos cornibus impetendos censuerunt; quamuis hoc illius, qui solus bonus pastor est, nutu factum esse, nulli dubium sit. Deniq; ne cruentam gregi suo videretur præstitisse victoriam, nemo Iudæorum se contactum saltem fuisse, ne pro inuidia quidem (vt mos est) simulauit. Sanè quoniam omnimodis debemus vitare mendacium, vnus ex omni Christianorum numero inuentus est, qui cum Acham [b] illi similis esse vellet, qui sub Iesu Naue de Anathemate spolia concupiuit: nam seruus cuiusdam Christiani, solus, dum aliquid à synagoga diripere concupiscit, in lapidem offensionis incurrit. Quidam verò nostrorum, quasi aduersus Iudæum, lapidem iniecit: qui capiti eius illisus, vt capitis sui, id est, Christi, meminisset, admonuit: quod vulnus licèt periculosum non fuerit, tamen & illum rapinæ suæ confiteri concupiscentiam compulit; & cunctos, ne similiter laberentur præsenti terruit vltione.

PROCESSIO CVM CANTV. [a] Psa.9. IVDAEORVM FOEMINÆ IACIVNT LAPIDES IN CHRISTIANOS. [b] Iosue 7.

LIV. Igitur postquàm Iudæis cedentibus, synagogâ potiti sumus, nullus ex ea quicquam non dico abstulit, sed nec cogitauit diripere: omnia eius ornamenta, exceptis libris atque argento, cum ipso pariete ignis absumpsit: libros sanctos ne apud Iudæos iniuriam paterentur, sustulimus: argentum verò, ne vel de præda nostra vel de suo dispendio quererentur, ipsis reddidimus. Euersâ itaque, cunctis Iudæis stupentibus, synagogâ, ad ecclesiam cum hymnis perreximus: & auctori victoriæ nostræ gratias referentes, effusis precibus poscebamus vt vera perfidiæ antra Dominus expugnaret, & tenebrosorum pectorum infidelitas coargueretur à lumine.

IVDAEORVM SYNAGOGA INCENSA

LV. Ruben quidam Iudæus à Domino, vt primogenitus omnium constitueretur, est electus: nam clamore sanctissimo lætificans corda multorum, absolui se à vinculis Iudaicæ superstitionis deprecabatur: statimque primitiuus Iacob factus, signum salutare susceptit; & inde nostris lateribus atque consilijs inhærens, obstinatissimam cunctorum duritiem nobiscum increpat. Triduum (ni fallor) emensum est, ex quo nostri in oratione, & Iudæi in perfidia perstitêre. Post hæc venit Theodorus, multitudinis suæ agmine circumseptus, ad locum, in quo soli synagogæ parietes (qui post hæc credentibus Iudæis sunt subuersi) supereſſe videbantur: ad quem locum Christianorum pariter multitudo conuenit. Ibi Theodorus cùm audacter de lege differens, omnia quæ obijciebantur, irrideret, atque peruerteret: populus Christianus videns quòd verbis superari non posset humanis, auxilium de cœlo implorauit. Omnes itaque pariter clamantes, cum summo vnitæ vocis fragore dixerunt: Theodore crede in Christum. Mira indulgentissimi Domini misericordia, adhuc parua petebantur, & maiora conceſſerat. Immo non mirum est de omnipotente miraculum. Ipse etenim virtutem clamoris huius in auribus Iudæorum commutauit, qui olim effecit, vt quatuor leprosi [c] Regis Syriæ, qui Samariam obsederat, castris potirentur, & qui per Gedeon Madianitarum agmina conturbauit, deditque trecentis [d] eius viris ingentem sine labore victoriam, efficiens per terrorem, vt mutuis hostium multitudo vulneribus proſterneretur. Ita & nunc ista vox longè aliter à circumstantibus Iudæis suscepta est, quàm à nostris immutebatur: omnes enim putauerunt dictum: Theodorus credidit. Itaque existimantes principem perfidiæ suæ ad Christi fidem fuisse conuersum; cuncti pariter trepidi, vbi timor non erat, terrebantur: mulieres eorum, sparsis crinibus, occurrentes cum ferali vlulatu nomen Theodori, repetitis vocibus, accusabant, dicentes: O Theodore quid feciſti? Viri autem, alij ad deuios saltus & fixuras montium confugere: alij per ipsius oppidi angiportus discurrebant, locum in quo delitescerent, inuenire cupientes.

IVDAEORVM MIRACVLOSA DISPERSIO. [c] 4.Reg.7 [d] Iud.7.

LVI. Ipse Theodorus stupore perculsus, diuinam sententiam in plebe sua cernebat impleri. Fugit impius [e], nemine persequente: sed tamen non nemine: persequebatur enim eos ille leo terribilis, qui de synagogæ loco (sicut Theodoro fuerat reuelatum) per monachos rugitum emiserat, quo resistentes tremefecit inimicos. Stabat igitur Theodorus in loco prorsus eodem, quo ei pridem per somnium terror fuerat leonis iniectus: & cùm causam tantæ trepidationis inquireret, & nomen solummodò nostri leonis audiret, nullam illic (sicut ferebatur) feritatem videns, tantùm psallentes monachos intuebatur; & ab omni suorum multitudine destitutus, atque elabi parans, etiam ipse pedum viam prospiciebat: quem cum horribili formidine apprehensum, non solùm colore vultûs, verùm etiam vocis officio destitutum Ruben ille sanctissimus aspexisset, properè accedit, & trementem blando sermone compellans, ad Christi fidem cohortabatur; atque ingerens ei pro suffragio metûs suæ credulitatis exemplum, domûs figuræ, ad quam pauore leonis confugeret, quodammodò satisfacere videbatur. [e] Prou.28

LVII. Verùm, vt & nos fideliter vniuersa narremus; & vos, qui nõ eloquij ornatum, sed veritatem quæritis, libentiùs audiatis: ipsius Ruben verba inferens, nihil ex simplicitate dictorum eius subtraham. Aiebat enim: Quid times, domine Theodore? si vis certè securus & honoratus & diues esse, in Christum crede, sicut & ego credidi. Modò tu stas, & ego cum Episcopis sedeo. si tu crediderîs, & tu sedebis, & ego ante te stabo. Hos sermones Theodorus altâ mente suscipiens, ad nos ait: Faciam quod vultis: tenete (inquit) promissionem hanc. Sed permittite mihi, vt prius alloquar plebem meam, vt maiorem cõuersionis meæ etiam ex reliquis possim habere mercedem. Hac eius sponsio cum inexistimabili cunctorum exultatione suscepta est: alij in eum amabiliter irruentes, os ipsius & colla mulcebant; alij eum vlnis mollibus amplectebantur; alij autem dexteram dexteræ adiungere, & sermonem conferre gestiebant.

THEODORVS ASSENTITVR FIERI CHRISTIANVS.

LVIII. Perrexit igitur Theodorus ad atrium suum quolibet officio nostrorum lætus, tamen anxietate non penitùs carens. Nam licèt in domum Ruben per promissionem suam iam veniretur, ingressus tamen & tunc trepidus erat, quia nondum ad propinquam venerat, quæ eum post triduum maerno susceptit sinu, & ab omni perturbatione trepidationis absoluit. Nos aũt ad ecclesiam cum hymnis ex more perreximus. Benedictus est pater misericordiarum, & Deus totius consolationis [f], qui dedit capiti nostro aquam, & oculis nostris fontem lacrymarum, vt ploraremus vulneratos populi nostri. [f] Hierem. Thren. 1.

Peractis siquidem mysterijs, ecclesiam egressi, non minimam in occursum nostrorum Iudæorum multitudinem conuenisse inspeximus. Omnes vnanimiter deprecabantur, vt Christi charactere m à me licèt indigno pastore, susciperent. Reuersi itaque ad ecclesiam, & toto corde Domino gratias referentes, illico in frontibus eorum signum salutis impinximus. Quæ autem cum his qui ad siluas siue ad antra confugerant, Christi virtute gesta sint, quæ lingua effabitur? præsertim cùm vnusquisque eorum propriam conuersionis suæ habeat historiam. Sicut itaque impossibile

LIX. CREDENTES IVDÆI CRVCE SIGNANTVR.

nobis

nobis est, omnia dicere; sic ingratum, cuncta præterire. Quapropter vnum Christi miraculum, quòd tum à Fidelibus probatissimis, viris comperimus, precibus vestris adiutus euoluam.

LX. Duo quidam primarij Iudæorum, Meletius Theodori frater, & Innocentius, qui Hispaniarum cladem nuper effugiens, cum famulis suis ad hanc insulam venerat (sicut nunc ipsi etiam cum sacramentorum terribili interpositione confirmant) ad vnam speluncam vel potius rupem conuenerunt, associando se duobus quibusdam Iudæis humili loco ortis, qui istos communis fugæ principes legerant. Igitur cum in loco eorum trepidi, anhelantes que paululum resedissent, duos illos, qui ætate alacres & audaces erant, explorandi gratiâ ad oppidum remittentes, soli derelicti sunt ibi. Tunc prior Meletius: Quid est (inquit) frater, quòd verbum (sicut docet religio nostra) blasphemum auellere à corde meo nequeo? Ex quo enim fratrem meum conuersum fuisse Christianorum populus inclamauit, nihil aliud mihi in corde suggeritur, nisi hoc verbum, mihi vsque ad hunc diem penitùs ignoratum, CHRISTE IN NOMINE TVO. Quantò magis pulsare hoc ab animo meo nitor, tantò violentiùs tenaciusq; inhæresci. Ad hæc Innocentius: Non (inquit) frustra hic sermo, quem cor tuum (vt apud cũctos probatissimum est) anteà nec cogitauit, nec vmquam protulit, hic præsertim menti tuæ (vt asseris) tam violenter insertus est, hoc ex Deo esse arbitror. Verumtamen elabora, obsecro, & fabulis his declinatis, interpellationem molestæ cogitationis expelle. Tunc Meletius ita obstrepere, & confusis clamoribus personare cœpit, vt eum cum sua mente luctari, non solùm nutibus vultûs, sed etiam totius corporis indicio Innocentius cerneret. quod postea quàm ne parum quidem proficere intellexit, & adiecit etiam illud, vt verba quædam profana & turpia loqueretur, & nunc naribus corrugatis, aërem sorbens inhonestos strepitus promeret, nunc fœtidis risibus cachinnaretur: sed hæc ab animo eius nomen Christi extinguere nequiuit insania, quia iam cunctas eius medullas sanitatis ignis peruaserat. Quid ergo (inquit) Innocenti frater? in contrarium verba ista vertuntur: abolitionem mihi nominis Christi nec scurrilitate verborum, nec ipsis possum obscœni sonitûs extorquere blasphemijs: aliud siquidem mihi reddi * sentio, quod cordis mei auribus, quas frustrà obstruere nitor, Christi nomen ingerere, incessabili clamore non desinit. His Meletij verbis talia Innocentius retulit: Fratrem tuum Theodorum, doctrinâ, honore, & ætate maiorem, ad Christi fidem cõuersum, his auribus audientibus, plebs Christiana testata est: poterit ne fieri, vt etiam tu germani constrictus exemplo religionem Iudaicã deseras? Quid ergo in hac terribili solitudine diutiùs tẽpus terimus? quamdiu etiam inopiâ victus laborare poterimus? Quid causæ est, vt fame tabescamus, arescamus siti, obrigescamus algore? ad postremum (quod iam patimur) nostræ huius solitudinis horribili teneamur silentio? Numquid latronum vincula, nunquid barbarorum gladios fugimus? numquid sanguinem nostrum plebs tanta misericors, quam pro nobis flere conspeximus, concupiscit? recordemur, obsecro, quem vmquam læserit vi nostrorum, vel saltem irrogauerit iniuriam, reuertamur ad innoxios, quos in nullo læsimus inimicos; & quod Deo placuerit, fiat.

NOMEN CHRISTI NOLENTI INGERITVR DIVINITVS.

(*mihi ère de)

LXI. Ad hæc Meletius: Ego te (inquit) Innocenti frater, quem non solùm Latinis, sed etiam Græcis litteris eruditum scio, & legem iugiter meditari, oblitum reor, quod per Ezechielem Prophetam Dominus ait [a]: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Si enim legisti hoc, cur me fratris mei Theodori exemplo attrahi posse ad fidem Christi existimas? Habet ille animam suam, ita & peccatum suum: quod quidem peccatum mihi, si Dominum Deum non relinquo, non nocebit. Testor autem illum, qui eduxit patres nostros de terra Ægypti, me, si hiemis violentia non abesset, abrepto quocumq; naugio, ad quaslibet terras solum velle migrare: nec me possessionum amor, nec affectuum charitas detineret, quorum facilis mihi iactura est; tantùm ne Deum patrum meorũ negare compellar. Quod autem consilio inutili ad ciuitatem rẽmeãdum decernis: miror te prudentissimum virum non animo præuidere, quid de nobis futurum censeas, si Theodorus columna synagogæ nostræ, in quo omnem fiduciam reponebamus, apostatare compulsus est. Hoc ergo sanius est, vt eamus ad agrum meum, nec nos vltrà Christianorum oculis ingeramus: possumus enim illic interim delitescere, donec opportuno tẽpore ad peregrina emigremus: quandoquidem in hac insula apud cunctos odium nostræ religionis increuit, vt qui patriam non reliquerit, fidem patrum tenere non

[a] Ezec. 12.

MELETIVS RELVCTATVR.

possit. Cur itaq; non voluntarium suscipiamus exilium, ad quod (sicut res indicat) odijs ciuium, etiam si nolimus, destinãdi sumus? Hoc igitur cõsilio vtriusq; sententia confirmata, laborem destinati itineris arripiunt.

Sed dum per angustissimum ingrediuntur callem, cogitationum tenebris lucem occæcantibus oculorum: ipsum quem inscij sequebantur tramitem, perdiderunt, & in locis desertis atq; inuijs remansère. Cùm autem scinderentur sentibus, aut rupibus * arcerentur, postquàm corpus suum longis fœdauere vulneribus, ad tantam primò quidem anxietatem, deinde etiam ad desperationẽ atq; formidinem venère, vt compellerentur fateri, se ea iudicio Dei iusto ob incredulitatem perpeti. Igitur nomen Christi, quòd antè se vltro ingerens repellebant, laceratis iam cruribus, inuocãtes, semitam, quæ eos contra voluntatem ac propositum suum ad oppidum retraxit, corripuerunt: sed cùm ad ciuitatem inuiti ac trepidi peruenissent, curiosiùs omnia percunctantes, audierunt Theodorum etiam nunc Iudæum esse, nec vllam, sicut existimauerant, populi Christiani pertulisse violentiam. Stupentes autem, & quod ipsis acciderat, non credentes, ad domum Theodori iter dirigunt: vbi cum eos, iam penè exacto prandio, ille excepisset, illicò inquirit causam cur à se & à ciuitate abscessissent; vniuersumque ordinem gestæ rei, magis cum risu, quàm cum admiratione cognoscit.

LXII.

* vepribus lacerarentur.

CHRISTI NOMEN COGNVTVR PERFIDI INVOCARE.

Post triduum Theodorus cùm concionari ad plebem suam eosq; ad fidem Christi prouocare disponeret: vltrò se offerentium ad cõfessionem Iudæorum etiam seditionem pertulit. Nemo enim eorum fermè erat, qui non se palàm sensisse Christi potentiam contestaretur. Nam primo in Concilio eorum adolescens quidam ipsius Theodori consobrinus, nomine Galilæus, vt congruum (sicut dictum est) nominibus mysterium gesta rei vsque ad finem deduceretur, cum ingenti inuidia proclamare hoc cœpit: Contestor (inquit) vos omnes, me Iudæorum esse non posse in possessione; siquidem in ea Christianos consortes habeo, quorum odijs, si in Iudaismo perseuerare voluero, forsitan perimendus sum. Ego igitur vitæ meæ periculo consulens ad Ecclesiam iam pergam, vt necem, quæ mihi paratur, effugiam. Hæc Galilæus, cum ad tempus fugæ se pararet, quasi vt causas conuersionis suæ reddidisse videretur, de futuri sæculi morte tunc nihil cogitans, veritatem inscius loquebatur. Huic sermoni, penè præteriens vir honestus, & non solum inter Iudæos, verùm etiam in ciuitate vsq; adeò præcipuus, vt etiam nunc Defensor ciuitatis electus sit, Cæcilianus, vera Galilæum dicere, seq; similem habere causam, similia formidare attestabatur: quibus verbis tantam supramemorato iuuem adiecit confidentiam, vt in conspectu omnium cursu rapidissimo ad percipiendum fidei brauium ad Galilæi nostri conuolaret auxilium, & ab humilitate nostra, vt eiusdem inde nomine censeretur, expeteret.

LXIII.

GALILÆI CONVERSIO.

Cæcilianus autem cùm esset Iudæorum pater, habito cum Florino fratre suo æquè Iudæorum patre seniore consilio, huiusmodi (sicut agnouimus) verbis synagogam adorsus est: Ego (inquit) cùm sim in honore synagogæ post Theodorum primus, non sicut iuuenis Galilæus, cunctos quasi trepidus consulo, contestorq;, sed potius adhortor atq; commoneo, denuncians, vt errore praui itineris derelicto (si fieri potest) omnes pariter ad fidem Ecclesiasticam concurramus. Quod si vos ad Christum tanta virtus non attrahit; ego certè & Florinus frater meus sicut recusantibus vobis tantam salutem vim inferre non possumus, ita nos cum vniuersa domo nostra religionis huius, quam astruere non valemus, ludibria deferentes, Christianorum numero fideiq; sociabimur; qui numquam vtique innumerabilibus Scripturarum testimonijs non solùm te, frater Theodore, qui peritior reliquis videris, sed etiam cunctos conuincerent, nisi veritatem, quæ vinci non potest, sectarentur. Tali Cæcilianum sensu plebem suam affatũ comperimus, multosq; Iudæorum eâdem die ad fidem Christi cum ipso concurrentes cũ ineffabili exultatione suscepimus.

LXIV. CONVERSIO CÆCILIANI, FLORINI, ET ALIORVM.

Prodigia sanè, quæ de cœlo tunc facta sunt, sicut eloqui dignè non adeam *, silere non audeo. Horà circiter septimâ Missam Dominicam solemniter cœpimus celebrare: nam dum nos aduenientes ad Christi fidem Iudæos vel exhortamur, vel admotamus (siquidem nomina eorum scripsimus) populus autem tanti gaudij epulis saginatus carnalium non meminisset escarum, pars diei maior excurrerat. Cùm igitur in ecclesia, quæ paululum à ciuitate sequestri in loco sita est, in qua sancti martyris Stephani nuper re-

LXV.

* addam

MIRABILIS VISIO

condita

conditæ reliquiæ conquieſcunt, nobiſcum pariter plebs vniuerſa Miſſam operiebatur; duo quidem monachi, quos Dominus teſtes ſuorum miraculorum præelegit, in campo qui ante fores eccleſiæ protenditur, in herbis accubabant. Vir autem honoratus, Iulius nomine, cum alio quodam de ciuitate eccleſiam petens, cùm per ipſos præterire cœpiſſet, reſpondente *vno ex monachis (viſo mirabili ſigno) conturbatus, confuſum emiſit clamorem; conuerſuſq; ad ſe, protensâ manu, quæ verbo explicare non poterat, quid videret oſtendit. Erat globus quidam candidiſſimi luminis, proceritate ſui ſtaturam quaſi hominis adæquans, inſtar vaſculorum quæ vulgò Orcæ appellantur, tantæ verò claritatis & fulgoris, vt viſum fuit, quod ſi atri qui id prior notauit (ſicut ipſo referente cognouimus) Sol decidere videretur. hoc ſicut iſtis viſum eſt, quaſi trans baſilicam, in qua vniuerſus nobiſcum populus conſederat, lento lapſu demittebatur; verùm ita propinquum putauêre, vt ſe idem frater ſtupore percitus curſu præriperet, exiſtimans id poſt baſilicam decidiſſe: ſed ab illo retractus fratre, greſſum inhibuit: ille enim ita quidem etiam ſibi viſum, tamen longiùs fuiſſe non quaſi certus, ſed vt æſtimans, aſtruebat. Mulieres autem quædam tunc Iudææ, inter quas matrona Meletij illius, cuius ſuprà mentio habita eſt, de cœnaculo perſpicientes, ita ſibi id ipſum viſum affirmabant, quaſi ſuprà baſilicam decidiſſet. Verùm hoc, vtrum Angelus, an ipſe Stephanus, quod viſum eſt, fuerit, incertum eſt.

*reſpicien te

LXVI. GRANDO INSTAR MANNAE

Eâdem diei horâ circiter quartâ, id eſt, paulò antequàm hoc ſignum demonſtraretur, grando minutiſſima, quam incolæ inſulæ illius gentili ſermone Abgiſtimum vocant, non vſquequaque copioſa defluxit: hæc, cùm odor ex ea mellis fragrare cœpiſſet, à multis quos per viam verberauerat, deguſtata, dulcior melle comperta eſt. Multi itaq; ſapientes, cùm eâdem die filios [a] Iſrael ab AEgypto perfidiæ ſuæ atque à ſeruitute egreſſos viderent, hæc quæ facta ſunt, ſignis illis quæ in Exodo legimus, comparabant huic populo, qui Deum credulo corde intuens, verùm etiam Iſraëlis nomen meruit, manna crederent innouari: columnam quoque ignis, quæ patres in eremo præcedebat, vt etiam filijs à vera AEgypto atque fornace (ſicut ſcriptum eſt [b]) ferrea egreſſis, ducatum præberet ad vitam oſtenſam fuiſſe exiſtimârunt. Et re verâ (ſicut lectione Exodi atteſtatur) ſimilitudo ſignorum minimè diſcrepat. Nam & illud quod niuem fuiſſe credidimus, ſemen coriandri minuti adæquabat, mellis ſaporem ferebat: & hoc quod apparuit, columnæ igneæ ſpeciem habuiſſe, manifeſtum eſt. Vtrumque autem ſignum etiam Iammonæ conſiſtentibus fratribus reuelatum fuiſſe cognoſcimus: nam & pluuiam mellis multi, quibus intellectus requirendi & perguſtus agnoſcendi datus eſt, probauêre: & columna candidiſſimi illius luminis multorum, quos dignos Dominus iudicauit, ſe ingeſſit aſpectibus. Vnde intelligi datur, Iudæos per vniuerſum Orbem fidei lumine viſitandos: quoniam quidem nobis, qui in hac inſula, atq; in hoc paruulo (vt ita dixerim) Orbe conſiſtimus, tantus cœleſtis gratiæ ſplendor illuxit, vt vſq; ad extremos terræ veſtræ terminos ſignorum viſio peruenire.

a Exo. 16.

b Exo. 13.

LXVII. THEODORO AD ECCLESIAM VENIENTE, ALII EVM SECVTI.

Sequenti igitur die ſumma omnium expectatio, vt Theodorus ſponſioni ſuæ ſatisfaceret, admonebat: qui cùm inſtis (quantum videbatur) allegationibus cunctorum vota crederet differenda, dicens matronam priùs ſuam, quam in Maioricenſi reliquiſſet inſula, huc ſe velle deducere; ne fortè ſi abſque conſenſu ſuo virum ſuum conuerſum fuiſſe agnouiſſet, (ſicut ſolet) pertinax perfidiæ eſſet, perſuaſione matris præcipuè ſuæ, quæ adhuc ſupererat, & conſilijs dementata, & à coniugio viri religione diſcederet. Cùm hæc Theodorus Chriſtianis iam acquieſcentibus propalâſſet: Iudæis, qui conuerſi fuerant, acerrimâ commotione reſiſtentibus, amputatâ dilationis morâ, ad matris propinquæ ſinum feſtinus ipſe, vt in ſomnis viderat, conuolauit. Poſt quem omnis, tamquam remoto obice, ad Eccleſiam ſynagoga confluxit. Mirum dictu, inueterati illius legis doctores ſine vlla altercatione verborum, ſine vllo Scripturarum certamine crediderunt. tantum percunctati, an vellent fidem Chriſti ſuſcipere: credere ſe in Chriſto, & Chriſtianos fieri cupere profitebantur. Centum quidam & duos (vt aſſerunt) ætatis atque perfidiæ ſuæ habens annos, ſine trium commutatione verborum, ſpe futuræ vitæ alacer, decrepitus, optare ſe vt in fine temporum ſuorum per fidem Chriſti ad ſpiritualem reuerteretur infantiam; nobiſque putrefacta iam ſenio membra, vt quantotyùs per baptiſmum regeneraretur, ingeſſit.

Fuerunt quidam Iudæi, qui prætereuntes, illuc appulſi, opportunitatem temporis atque ventorum aucupabantur: qui, nauigandi conceſſâ opportunitate, credere maluerunt. Tres igitur tantùm fœminas, ſed nobiliſſimas Iudæorum, ad virtutis ſuæ gloriam dilatandam, in duritie perfidiæ ſuæ Chriſtus permanere aliquantulum paſſus eſt. Arthemiſia ſiquidem Lectorij *, qui nuper hanc prouinciam rexit, & nunc comes eſſe dicitur, filia, conjugis Meletij conuerſione commota, cùm vna fermè amica & nutrice & pacis ancillis domum viri ſui deſerens, ad quamdam ſpeluncam, licèt in vinea, tamen remotiore paululum loco ſita, oblita fœmineæ infirmitatis euaſit. Erat in ea paruum nouumque torcular, locusq; nouus factus figuram quodammodò gerere credentis populi videbatur: non enim iſtos ſicut vtres veteres, ſed ſicut nouos lacus muſtum noui Teſtamenti recepiſſe, & credimus, & videmus. In eo igitur loco cùm per biduum matrona à viro ſuo offenſa inexorabilis permaniſſet; vt primùm tertia dies illuxit, famulæ aquam haurire imperauit: quam cum odore & ſapore mellis dulcedinem referre ſenſiſſet, primò quidem miniſtræ ſuccenſere cœpit; & cur in eodem vrceo mel iniecciſſet, indignans, inquirebat: poſtquam autem, vt quaſi negantem conuinceret, ad lacum pergit, de quo paululum concauis manibus hauriēs, reperit aquam, quâ per biduum vſa fuerat, in mellis ſuauiſſimi verſam dulcedinem. aduocans itaque cunctas quæ aderant, vt guſtarent rogat, ne fortè fallax ſapor in faucibus tantùm ipſius ſuauitatem mentiretur. Omnes guſtantes, mirâ oblectatione affectæ ſunt, vt non aquam mellis ſapore delibutam, ſed mel ſinceriſſimum, ſolùm aquæ ſimilitudinem cenſerent. Stupore igitur percitæ, dum ad ciuitatem reuerti parantur, curioſiùs agentes, etiam rorem qui in herbis plurimis erat, deguſtatum ſimilem repererunt. Pergens itaq; ad ciuitatem matrona memorata, hæc marito retulit, & per eum omnibus indicauit; ſtatimq; ad Chriſti fidem ſine reluctatione conſenſit.

* Lectorij MIRA DEI OPERA IN CONVERSIONE ARTHEMISIAE.

Verùm eadem die, quâ Meletij vxor amaritudinem incredulitatis abycere ex melle compulſa eſt, eâdem, inquam, die, quâ memorata filia Iſrael, quaſi in deſerto poſita, illum antiquum [c] Mara lacum, iniecto Crucis ligno obdulceſcere perſenſit: ita mirifico vereque cœleſti omnis Eccleſia odore fragrauit, vt præſentiam Spiritûs ſancti, quam & antè iam aliquoties, ſed pauciſſimi ſenſeramus, fraternitas penè vniuerſa ſentiret: & mirum cunctis illud fuit, quod per eoſdem dies ſerenâ propemodum iugiter permanēte, creberrimi imbres dimutebantur, & paulatim venientes ad fidem Chriſti Iudæos pluuia præcedebat: ita vt hoc animaduertēntes, vulgò inter nos & quaſi ioculariter diceremus: Ecce iā pluit, ſcitote quoſcumq; Iudæos ad Chriſti fidem acceſſuros. Mirum dictu, frequenter, dum adhuc talia loqueremur, à quibuſdam Iudæis fidei ianua pulſabatur: nec immeritò, ſicut ſcriptum eſt [d]: Pluuiam voluntariam ſegregabit hæreditati ſuæ Dominus. Deſuper erant fœminæ, quæ in odorem vnguentorum Chriſti currere recuſabant.

c Exod. 15

MYSTICA PLVVIA OVID PRÆSEFERRET.

d Pſal. 76.

Innocentij illius, cuius ſuprà fecimus mentionem matrona cū prole ſua, venerabilis (ſicut fama eſt) vidua, illicò vt Innocentium ſororis coniugem conuerſum eſſe conſpexit, nauim conſcendit, non ſolum permittentibus, ſed etiam ſuadentibus nobis; quia ad fidem Chriſti nec verbis, nec miraculis flecterentur. Vxor autem Innocentij per quatuor ferè dies verbum ſalutis, quod ingerebamus, obduratis auribus recipiebat. Hæc cum omnem reſpuens medicinā, inſanabili incredulitatis valitudine opprimeretur, nulliſq; Innocentij coniugis vel minis, vel precibus, vel lacrymis moueri poſſet; vniuerſa, innocentio rogante, ad domum in qua habitabat fraternitatis multitudo conuenit, habens magnum dolorem animi, quòd tantæ lætitiæ plenitudini vna mulier obſiſteret, quia iam ſoror eius manifeſtè putabatur. Cùm igitur diu caſſa verba ſurdis auribus ingerentes, nihil profeciſſemus; ad cognitum orationis præſidium conuolauimus; preces q; quas humana repellebat impietas, ad cœleſtem miſericordiam vertimus. Itaq; vſq; in horam tertiam fermè hymnorum & orationum prælijs aduerſus Amalech [e] hoſtem Ieſu noſtri ſudauit exercitus. Inde cùm iam penè (quod fatendum eſt) deſperantes, abſceſſionem moliremur; reſumptis rurſum viribus, orationem cunctis indiximus; ſoloq; ſtrati, diu fleuimus: & cū in conſummatione orationis, Amen, populus acclamâſſet; & illa credere ſe, & Chriſtianam fieri velle, ſubiunxit. Nos itaq;, hâc etiam à diaboli laqueis erutâ, læti ad habitacula noſtra perreximus.

LXX. CONVERSIO VXORIS INNOCENTII.

e Exo. 17.

Sequenti, ideſt, octauâ demum die, quâ veneramus Iammona, LXXI.

CONVERSIO MATRONAE CVM FILIABVS.

remeare statuimus, optima præclaræ victoriæ gaudia reportantes: sed cum tam in procinctu itineris constituti, ciuitate digrederemur, Dominus populo suo, quasi pro viatico, gaudium, quod solum deesse videbatur, adiecit. Affinis siquidem Innocentij illa vidua de pelago reducta est: quæ subitò se meis genibus aduoluens, fidei nostræ auxilium cum lacrymis deprecabatur. Cui ego: Cur (inquam) mulier tantâ animi leuitate fratres tuos deserere voluisti? Ad hæc illa: Et Iona [a] (inquit) Propheta à facie Domini fugere voluit, & tamen voluntatem Dei, licèt inuitus, impleuit. Suscipe ergo tu non solum me, sed & istas orphanas, & Christo eas nutri. Et hoc miserabiliter acclamans, duas filias suas paruulas mihi cum fletibus ingerebat. Quis non prægaudio fleuit? Cui non extorsit lacrymas lætitiæ magnitudo? Suscepi planè ouem, quam ex omni numero solam errâsse putabamus; eamq; cum gemino fœtu ad Christi ouilia reuocaui.

[a] Ioan. 1.

LXXII. QVINGENTI ET QVADRAGINTA IVDAEI AD FIDEM CONVERSI.

Sanè per hos, quibus hæc gesta sunt, dies ante initium Quadragesimæ, Paschæ à nobis celebrata est festiuitas: quingentas siquidem & quadraginta animas ad Ecclesiam constat adiectas. Inane autem & superuacaneum non reor, vt cùm multa propter infinitam copiam prætermisero, in fine commemorem, neminem ex tanta Iammonensis populi multitudine, qui per triginta millia passuum ante tot dies venerat, aut curam domûs suæ, aut prouisionem substantiæ, aut desiderij affectum huic operi prætulisse. Illud magis mirum, magisq; gaudendum est, quod ipsam Iudaicæ plebis terram diu inertem, nunc autem recisis incredulitatis vepribus, & recepto verbi semine, multiplicem fructum iustitiæ germinare conspicimus: ita vt nobis in spe tantorum noualium gaudeamus, vnde insignem perfidiæ eruimus siluam, illic fertilissima fidei opera pullulare. Primùm enim ipsa synagogæ fundamenta euertere, deinde ad nouam basilicam construendam non solum impendia conferunt, sed etiam humeris saxa comportant. Hæc beatitudo vestra die quarto Nonarum Februalium virtute Domini nostri Iesu Christi arrepta, octo diebus ab eodem consummata esse cognoscat, post Consulatum domini Honorij vndecimum, & Constantio iterum victore. Quamobrem si indigni & peccatoris verbum dignanter admittitis, zelum Christi aduersum Iudæos, sed propter Deum, eorundemque perpetuam salutem, suscipite. Forsitan enim iam illud prædictum ab Apostolo venit tempus, vt plenitudine Gentium ingressâ, omnis Israël saluus fiat. Et fortassè hanc ab extremo terræ scintillam voluit Dominus excitari, vt vniuersus orbis terrarum charitatis flagret incendio. hactenùs Seueri Episcopi epistola: missa enim (vt diximus) hæc ad cunctos Christi fideles, inter alia loca, etiam Vzali in Africa, vbi Euodius Episcopus erat, lecta est, vt ante meminimus.

LXXIII

His autem quàm citissimè per vniuersum Christianum orbem vulgatis, Honorius Imp. legem [b] tulit, quâ Iudæos vetuit honoribus & magistratibus fungi, militiæq; cingulo, si qui accepissent, exui: ratus nimirum, exemplo Minoricensium Iudæorum, conuersionem ipsorum eiusmodi vexatione esse tentandam. Sed & illud accidit, vt cùm eædem Seueri Episcopi litteræ per omnes Ecclesias legerentur, Christianorum pariter omnium incenderentur animi ad conuersionem Iudæorum aggrediendam, ijsdemque initijs auspicandam, quâ cœpisse scirent Minoricenses, nempe incensione synagogarum ipsorum. Tolerabilis visa est magistratibus eiusmodi ex pietate prouenientis vis illata. Sed cùm nec ob eam causam Iudæi conuerterentur, ijdemque apud Imperatorem queri minimè desisterent, opus fuit tandem consulere illis; factumque est, vt post annos demum quatuor, Imperatores sancirêt edictum, quo eiusmodi synagogarum prohibiterent incensionem, & bonorum deprædationem. Sed quod nec sic desisterent, qui semel sumptâ licentiâ hoc aggressi fuerant Christiani, alijs eodem anno editis sanctionibus [c] oportuit cohiberi. Extant ipsa edicta, primumque sic se habet [d]:

[b] l. 24. de iudæis. Cod. Theod.

[c] ll. 25. 26. 27. de Iudæis Cod. Theod.

[d] l. 25. de Iudæis C. Theod.

LXXIV

Placet in posterum nullas omnino synagogas Iudæorum vel auferri passim, vel flammis exuri. Et si quæ sunt post legem recenti molimine vel ereptæ synagogæ, vel ecclesijs vendicatæ, aut certè venerandis mysterijs consecratæ, pro his loca eis, in quibus posint extruere, ad mensuram videlicet sublatarum præberi. Sed & donaria, si qua sunt sublata, eisdem, si necdum sacris mysterijs sunt dedicata, reddantur: sin redhibitionem consecratio veneranda nõ finit, pro his eiusdem quantitatis pretium tribuatur. Synagogæ de cætero nullæ protinùs extruantur, veteres in sua forma permaneant. hæc Imp. XV. Kalend. Mart. Asclepiodoto & Martiniano Conss. Sequuntur duæ leges eodem argumẽto sub ijsdem Consulibus datæ: quas, ne nimis prolixi videamur, prætermittimus recensere. Cæterùm, quòd non idem est consecutus euentus, planè notum factum est, non synagogæ cõflagratione, sed Protomartyris virtute in ostensione signorum Minoricensès Iudæos ad fidem esse conuersos, vt ex dicta epistola satis exploratum habetur.

Ad calcem verò anni huius, nempe septimo Kalendas Ianuarij, ijsdem Conss. Honorio XII. & Theodosij VIII. Zosimus Papa diem obijt, cum sedisset annum vnum, menses quatuor, dies septem: hæc enim de tempore sedis Zosimi certissimâ supputatione colliguntur. Etenim eum non ante annum superiorem sedere cœpisse, ex Consulibus, quibus notatæ sunt litteræ Innocentij Papæ datæ anno superiori ad Concilium Mileuitanum, satis perspicuè demonstratum est: eumdemque nec post præsentem annum fuisse superstitem, tum Acta Concilij sexti Carthaginensis sequenti celebrato sub Bonifacio Zosimi successore, tum etiam eiusdem Bonifacij Papæ epistola data anno pariter sequenti sub Consulatu Monaxij ad Episcopos Galliæ, satis manifestè declarant. quamobrem certum est, errare eos, qui Zosimi sedi tribuunt tres annos, eumque non ante annum sequentem decessisse volunt; cùm & in libro de Romanis Pontificibus ipsum nonnisi annum sedisse & menses duos ac dies vndecim legatur: licèt ibi de numero mensium & dierum errorem inesse, quæ dicta sunt de tempore obitûs Innocentij doceant. Mortuus igitur dicta Decembris die Zosimus, sepultus est viâ Tiburtinâ apud corpus sancti Laurẽtij martyris, vt apparet ex eodẽ libro de Romanis Pontificibus, in quo & de rebus ab eo gestis hæc leguntur [e]:

LXXV. ZOSIMI PAPAE OBITVS.

[e] Conc. to. 1. in Zosimo

LXXVI

Hic constituit multa in Ecclesia: Vt diacones leuas tectas de pallis linostimis haberent. Et per parochias concessit licentiam benedicendi cereum Paschalem. Et præcepit vt nullis poculum in publico propinaretur, nisi tantum in cellis fidelium maximè clericorum. Hic fecit ordinationem vnam per mensem Decembrem, ordinauit presbyteros decem, & diaconos tres, & Episcopos per diuersa loca numero octo. hæc ibi. Quod autem ad cereum Paschalem spectat, perperàm acceperunt nonnulli, vt à Zosimo putârint primò inuentum esse eius vsum: cum illud tantùm à Zosimo institutum esse dicatur, vt idem cereus, qui in maioribus tantùm basilicis incendi soleret, æquè singulis parochijs concederetur. Cæterùm antiquiorem fuisse in Ecclesia Paschalis cerei benedictionem & symbolicum sacramentum, Prudentius, qui de eo hymnũ cecinit, docet.

LXXVII. ZOSIMI PAPAE RES GESTAE.

Constat etiam eumdem Zosimum hoc anno tres Legatos à Latere misisse Carthaginẽ, Faustinum Episcopum Potentinum in Piceno, & Asellum atq; Philippum presbyteros ob dissensionem quamdam Africanorum Episcoporum cum Romano Pontifice obortam de prosecutione appellationum ad Apostolicam sedem. Quoniam verò inter hæc ipsum Zosimum contigit mori, remque deuolui ad Bonifacium Zosimi successorem: quid in hac causa gestum sit, dicemus anno sequenti, quo simul perdifficilem pertractabimus controuersiam ad quinquennium inter vtramque partem ardenti studio agitatam.

Mortuo itaque Zosimo, non amplius vna die sedes vacauit, non autem vndecim, vt aliqui dixerunt: nam litteræ Symmachi Præfecti ad Honorium Imperatorem datæ hoc anno, quarto Kalendas Ianuarij, de Bonifacij Papæ electione, id satis euidenter demonstrant. reddemus eas ex codice Vaticano vnà cùm alijs secundùm ordinem temporis vltrò citroque datis de sedanda dissensione in clero oborta; cuius pars minor, facto schismate, elegit Eulalium archidiaconum contra Bonifacium presbyterum. Porrò viuente adhuc Zosimo fluctuatum esse in Ecclesia Romana, & ob eam causam excommunicatos

LXXVIII. DE ELECTIONE BONIFACII ET EVLALII SCHISMATE CONFLATO.

non-

nonnullos ex clericis fuisse, ipsos verò profectos Rauennam ad Honorium Imperatorem, iam superius ex litteris eiusdem Zosimi ad Rauennates clericos datis, enarratum est. Quomodò autem huiusmodi schisma conflatum sit, audiamus ex Symmachi relatione ad Honorium Imperatorem, & alijs litteris Romanæ Ecclesiæ presbyterorum ad eumdem Augustum datis, suo loco inferiùs ordine tẽporum recitandis. Modò verò reddamus litteras Symmachi [a] primo loco conscriptas:

[a] Habet has & alias inferius reddendas codex Vaticanus.

LXXIX *Exemplum relationis Symmachi Præfecti Vrbis ad Honorium Augustum Rauennæ constitutum.*

Quæcumque in Vrbe geruntur, me tacere non conuenit pro debito famulatûs, quem maiestati vestræ semper exhibeo. Cùm diu Episcopus Zosimus graui incommodo laboraret, vsque adeò vt frequenter mortuus iactaretur: accidit vt secundo die post ingressum meum vitâ decederet. Statim (vt conuenerat) populum alloquendo commonui, vt cùm quieto clericorum tractatu omnia finirentur, nec se rebus disponendis misceret turbatio popularis: siquidem certum esset, in eligendo Episcopo Dei omnipotentis expectandum esse iudicium, Domini Imperatores Honori & Theodosij pij, felices, & inclyti victores semper Augusti. Admonui, & Corporatos Officij quoq; interminatus sum, ac Maiores deterrui regionis, ne quis quietem Vrbis vestræ turbare tentaret: quod ita custoditum est, vt sine strepitu omnia finirentur.

XXC. RELATIO SYMMACHI AD HONORIVM IMP.

Verùm cùm vir sanctus Eulalius ad ecclesiam Lateranensem exequijs prioris Episcopi à populo & à clericis fuisset adductus: ibi per biduum cum maxima multitudine & cum pluribus sacerdotibus remoratus est, vt expectaretur dies consuetus, quo posset solemniter ordinari. Cum hæc ita essent, subitò aliquanti presbyteri cum Bonifacio eiusdem ordinis ad Theodoræ ecclesiam, collecto populo, properârunt: ibiq; habito tractatu, ipsum ordinare Episcopum velle cœperũt. Quod vbi comperi; omnes qui pariter erãt, ad me vt venirent, presbyteros depoposci: ac residens cum clarissimo viro Tribuno Sereniano, eos admonui, ne quid temerè fieri paterentur, aut contra sacræ legis ordinem venirẽt, aut contra consuetudinis rationem. Sed tantâ pertinaciâ restiterunt, vt quicquid minatum fuerit facere minimè dubitarent. Nam etiam presbyterum Bonifacium in ecclesia Marcelli ordinandum esse duxerunt, atq; cum eo ad sancti Petri basilicam processerunt. Et quoniam pietatis vestræ est, de hac parte ferre iudicium: statim pro competenti solicitudine, vestram maiestatẽ credidi consulendam: vt quod de hac parte pietas vestra decernat, præcepto vestri numinis euidenter informet, &c. Dat. quarto Kalendar. Ianuarij.

XXCI. Ex his autem litteris, & alijs, quas idem Symmachus eodem argumento ad Honorium Imperatorem dedit, satis manifestè apparet, ipsum fouisse Eulalij causam aduersus Bonifacium: dum non solùm potiora iura fuisse Eulalij quàm Bonifacij, sed tamquam res in aperto esset, vt nullâ posset dubitatione prępediri, eumdem Eulalium legitimum esse Romanum Pontificem, Bonifacium verò spurium, litteris significauit. Vt non mireris, si idem Symmachus recitatæ nuper epistolæ sententiam illam addiderit: *Quoniam pietatis vestræ est, de hac parte ferre iudicium*, &c. quòd scilicèt Imperatoris esset muneris, cùm constat de legitimè electo Romano Pontifice, eum qui se posteà tyrannicè intrusisset, expellere, sicque paci consulere, & Ecclesiasticæ disciplinę prospicere. Quapropter ipse Honorius, dum putauit esse verum quod Symmachus relatione suggessit, pro tuendo in sede Eulalio, & expellendo Bonifacio, rescriptum dedit, quod nos suo loco redditurus sumus.

QVAE IVRA IMPERATORIS TEMPORE SCHISMATIS.

XXCII. Vbi verò Imperator, litteris pro Bonifacio datis à Romanis presbyteris, rem se aliter habere cognouit; tunc qp Imperatoris erat munus persoluit, & iudicium (vt decebat) exercuit. Sed num pro arbitrio ipse ex duobus electis Episcopis, quem vellet, sedere iusserit? minimè gentium. Verùm potiùs conuocatis Episcopis, rem voluit ab illis cognosci, atque eorum sententijs definiri; nempe vt causâ perspectè cognitâ, qui potiora iura foueret, legitimum Romanæ Ecclesię esse Pontificem, ijdem declararẽt. Quomodò autem id egregiè idem Imperator curârit, dicemus ex ordine temporis annno sequenti.

Hoc eodem anno, ijdem Coss. V I. Nonas Iulias, natus est Placidius Valentinianus ex Galla Placidia & Constantio Cæsare viro eius. hæc Marcellinus [b] atque Sozomenus [c].

XXCIII

[b] Marcel. in Chron. hoc anno.

[c] Soz. li. 9. c. 16.

IESV CHRISTI
Annus 419.

BONIFACII PAP. Annus I. HONORII 25. THEODOS. 12. IMPP.

QVI sequitur Christi annus quadringentesimus vndeuicesimus, Consulatu Monaxij atque Plintæ notatur: qui quidem, ob conflatum inter clericos Romanos schisma, ærumnosus admodum Romanæ Ecclesiæ fuit. Etenim conculcatâ iustitiâ, fauore Symmachi extolliebatur Eulalius: vnde Bonifacius vehementer depressus est, coactusque deserere Sanct. Petri basilicam, atque cum suis extra Vrbem in basilicam S. Pauli secedere. Inter hæc autem Honorius Imperator mendaci relatione eiusdem Symmachi Vrbis Præfecti nonnihil in Bonifacium commouetur, quasi post electionem Eulalij in sedem se tyrannicè intrusisset, arripuisseteque violenter quod alienum esse constaret. Quamobrem veritus ne his turbis ipsa ciuitas contrarijs discissa studijs, in contrarias scinderetur factiones, bellumque ciuile conflaretur; quantocyùs in tanto discrimine Vrbi positæ occurrere studuit. Vigebat namque adhuc memoria cædium in tẽpore schismatis Vrsicini aduersus Damasum patratarum; & quot annis fuerit laboratum, vt audacia schismaticorum penitùs coërceretur; quantumque in his insudâdum fuerit prædecessoribus Imperatoribus. Ne igitur Vrbs rursum talia pateretur, neue Romana Ecclesia tantâ iterum clade cum dedecore afficeretur: simulac legit Symmachi relationem, quâ certior reddebatur Eulalium iuxta canones, seruatis ritibus omnibus, legitimè electum, Bonifacium contra intrusum esse; vt in re certa, quæ nullo indigeret examine, vel Episcoporum consultatione, aduersus Bonifacium, qui significabatur inuasor, & contra omne ius fasque ordinatus, rescriptum dedit ad eumdem Symmachum. Extant quidem ipsæ Honorij Imperatoris litteræ datæ Rauennæ tertio Nonas Ianuarij, quibus decernit ordinationem Eulalij esse legitimam, monetq; Bonifacium esse coërcendum, vtque si acquiescere nolit, ex Vrbe pellatur. misit ad hoc ipsum Romam cum his litteris Aphrodisium Tribunum & Notarium. Litteræ autem Honorij sunt huiusmodi:

I. BONIFACIVS EXAGITATVR A SCHISMATICIS

II. HONORIVS IMP. DECEPTVS RELATIONE SYMMACHI RESCRIBIT PRO EVLALIO.

Gestis omnibus recensitis, laudanda sublimitatis tuæ relatione præclaruit in ordinatione venerabilis sacerdotij quietem veterem paucorum insolentia attentare voluisse. Nam cùm post abscessum venerabilis viri Zosimi, circa meritum Eulalij ordine subrogandi communi iudicio conueniens multitudo conuenisset, ac plena erga se omnia, quæ regula Catholica poscere disciplina, successoris confirmatio custodiret: vehementer miramur aliquos extitisse, qui solẽnitate contẽptâ, circa ordinationem alterius festinarent. In quorum castigandum factum mansuetudinem nostram ritè oporteret insurgere, nisi hoc tantum gerere decerneremus, eos ad veniam pertinere, quod lapsum citò proprium contuentes, ad deprecandi: suffragium sunt relapsi, ignosci sibi super id quod vim perpessi conquesti sunt, postulantes. Conuenire ergo votum & studium nostrum circa Eulalium sacræ legis Antistitem, sublimitas tua clementiæ nostræ auctoritate præsenti cognoscat; cui competens numerus ordinantium legitimus, solemnitas temporis, locique, qualitas rectè venerandum nominis apicem contulerunt.

III. *Cùm autem Bonifacio constet omnia defuisse, superfluè expectatam sententiam nostram esse sensimus: cùm factum suum ipsi, qui præsumpserant, admotis damnâsse precibus videantur. Absolutâ itaq; decernimus iussione, extraordinariâ præsumptione*

summotâ, Bonifacium interdicta confestim Vrbe prohiberi (erit verecundiæ eius, vt morem gerens cœlestibus constitutis, sponte discedat) Pertinacius resistentem, inuitum præcipimus expelli. Plebeiæ sanè seditionis auctores cum socijs suis sublimitas tua, Symmache parens carissime atque amantissime, statuat attineri, atque in eos congruè vindicari, vt res temerè præsumpta non transeat impunita. In qua re Aphrodisium Vicarium Tribunum & Notarium dirigi à nostra mansuetudine placuit, vt præsente eo, quæ statuimus, celeriùs impleantur, quatenùs quies populi nulla perturbatione vexetur, & pacata eum veneretur vniuersitas, quem secundum veterem cõsuetudinem obseruata sacræ legis mysteria susceperunt. Dat. III. Non. Ianuarij, Rauennæ. hactenùs epistola Honorij Augusti ad Symmachum Vrbis Præfectum: hæc enim (vt dictum est) scripsisse Honorium Imperatorem, satis apparet, quòd falsis præuentus relationibus, Eulalium esse legitimum Romanum Pontificem, Bonifacium verò inuasorem alienæ sedis, & quietis publicæ perturbatorem esse, Symmachi litteris percepisset. Verùm re deinde (vt se re verâ haberet) optimè notâ atque compertâ, in contrariam mox sententiam abijt; & aduersus Eulalium rescribens, Bonifacio fauit. Sed de his agemus inferiùs: modò contextum rerum gestarum prosequamur.

IV. His Romam allatis litteris, Symmachus Præfectus Vrbis hæc omnia nunciaturus Bonifacio, eum per ministrũ suum accersit; qui vnà cum suis continebat se in basilica sancti Pauli extra Vrbem. ad quem accessurus Symmachi minister, à populo verberatur. Hæc cùm Symmachus accepisset, publicari primùm iussit litteras Imperatoris pro Eulalio aduersus Bonifacium datas, inde Vrbis ostia claudi, ne Bonifacius in Vrbem redire posset, qui interim ab apparitoribus seruatur illæsus. Inter hæc autem Eulalius agens in Vrbe, ad sancti Petri basilicam accedens, ibi sacra egit, suorumque immensâ lætitiâ susceptus est. Hæc omnia ex litteris Symmachi, quas ad Honorium posteà scripsit, accipiuntur. Sunt verò huiusmodi:

Exemplum relationis Symmachi ad Principem.

V. RELATIO SYMMACHI DE REBVS PROXIME GESTIS. *Vbi primùm sacer sermo pietatis vestræ expectationem populi celeritate præuenit: omne quod sibi diuersitas voluntatum vsurpauerat de Episcoporum electione summouit, ac diuina prouisione inter initia resecauit, quod tarditate imperitæ multitudinis, crescentibus studijs, difficilius potuisset auferri, Domini Imperatores. Ob quam rem statim debito famulatu implere, quæ fuerant imperata, properaui; eò quòd felicitati clementiæ vestræ adscribendum est, res noui exempli, & maximæ contentionis, magnique certaminis, vt sine commotione populi cœpta fuerat ita saluâ clementiâ vestrâ cum totius multitudinis quiete finita est. Nam cùm eo tempore ad me sacra perlata esset auctoritas quo sancti diei erat celebranda solemnitas; statim (vt oportebat missso Primiscrinio, Bonifacium ad me venire admonui, quod præceptum fuerit, agniturum, ac se à processione, quam sibi inhibitam didicerat, abstineret. Qui conuentione contemptâ, processit, atque eum quem direxeram, dedit populo verberandum.*

VI. RVRSVM FALSA REFERT SYMMACHVS. *Quod vbi nunciatum est, habito cum Vicario Tribuno Sereniano tractatu, ad sanctũ Paulum, quò conuenerat, & sacra exemplaria pro cautela direxi, ne quid in iniuriã publicam de præceptis immissa multitudo tẽtaret; & partẽ Officij pariter destinaui Sed neutrum fieri passus, cùm ad Vrbem vellet pariter cum populo remeare; statim ad portas, tam contubernales, quàm apparitores occurrerunt, qui eum (vt statutum fuerat) Vrbem vestram ingredi prohiberent. Verùm ipsos quoque contemnendos credidit, atque violenter ingressus, à certa Vrbis parte pluribus occurrentibus, est repulsus, nec permissus quod cogitabat implere. Quod vbi turba, quæ comitabatur, aspexit, sine aliquo tumultu dispersa est. Ipse vero extra murum deductus, non longè ab Vrbe remoratur: qui ne occultè per noctem ingressus Vrbem, ad ecclesiam conuolaret, & rursus populi studia commoueret, communi tractatu pro competenti solicitudine, contubernales & apparitores quatuor illic sine iniuria eius obseruare disposui, expectans quid pietas vestra decernat, vt quies posit, quæ hactenùs seruata est, perdurare. Circa partem verò Eulalij Episcopi venerabilis viri, qui eo die pene cum omni multitudine ad S. Apostoli Petri basilicam solemnia celebrabat, vbi primùm pietatis vestræ præcepta sunt publicata, fuit totius lætitia ciuitatis. Vnde ea quæ populus Romanus publico gaudio diuersis acclamationibus, agens gratias maiestati vestræ*, credidi publicanda, & relationi meæ vniuersa subiecì: vt agnosceret pietas vestra, & quantâ quiete Vrbis totius correcta sint, quæ malè fuerant admissa temeritate paucorũ; & quantâ gratiâ susceptа sint, quæ clementia vestra diuino iudicio & perseuerandæ religionis reuerentiâ decernenda credidit, & pro quiete Romani populi in perpetuum seruanda constituit. Dat. sexto Id. Ianuarij.*

* *

Inter hęc autem, qui erant ex Bonifacij parte presbyteri, quod scirent Imperatorem Honorium mendaci esse deceptum relatione Vrbis Præfecti Symmachi: student, vt quantò citiùs fieri possit, idem Imperator de veritate certior redderetur: quamobrem ad eum dãt litteras, quibus res gestas, quomodò re verâ se habuerint, certâ fide narrarunt. VII.

Extant in eodem codice Vaticano ipsæ litteræ, siue preces Romanorum presbyterorum ad Honorium Imperatorem pro Bonifacio in hunc modum conscriptæ: VIII. LIBELLVS SVPPLEX PRESBYTERORVM ROMANOR. AD HONORIVM IMP.

Petimus clementiam vestram, pijssimi & clementissimi Impp. Honori & Theodosi semper AA. Post absessum S. Zosimi Papæ Ecclesiæ Catholicæ vrbis Romæ (vt fieri mos volebat, atque ipsa religionis disciplina dictabat) plures in vnum conuenimus sacerdotes, vt de constituendo successore communi iudicio tractaremus. Sed quoniam Lateranensem ecclesiam, obstructis penè omnibus ingressibus archidiaconus Eulalius, contemptis impiè summi sacerdotis exequijs, diaconibus & paucissimis presbyteris ac multitudine turbatæ plebis obsederat: altero die ad eamdem ecclesiam, vbi prius ab omnibus fuerat constitutum, habitâ omnium collatione properauimus: ibiq; participato cum Christiana plebe consilio, quæ Deus iussit, elegimus. Nam venerabilem virum Bonifacium, veterem presbyterum, in lege doctissimum, ac bonis moribus comprobatum, & (quod eum magis ornabat) inuitum, acclamatione totius populi ac consensu meliorum ciuitatis asseruimus diuinæ institutionis ordine consecratum. Nam subscribentibus plus minus septuaginta presbyteris, astantibus nouem diuersarum prouinciarum Episcopis, benedictionem competenti tempore constat fuisse celebratam; ac prius omma quæ solemnitas exigebat, celebrata sunt.* BONIFACIVS QVALIS ET QVALITER ELECTVS. *bene electionem.

Sed cùm prædictus Eulalius, qui antea per tres consacerdotes nostros fuerat ex multorum auctoritate conuentus, ne quid sibi temerè præter conscientiam cleri maioris assumeret, circumuentis paucissimis presbyteris, male acceptis his, ac diuersæ cuslodiæ mancipatis, qui ad prohibendum cum litteris venerant, exhibito etiam cum alijs Ostiensi Episcopo, quem propè mortuum constat accitum (nam tractum esse nolentem, senis ægritudo testatur) in locum sibi non debitum, incustodito religionis ordine, per ambitum prorupisset: cœpit factum suum per homines disciplinæ inscios ac religionis ignaros indecenter tueri; æstimans humanis perturbationibus se confundere sententiam posse diuinam. Et quoniam clementiam vestram constat falsidicâ relatione deceptam, vt nescio quid in iniuriam diuini numinis sanciretis (nam diuinum est, quicquid tantorum firmat electio.) Petimus pietatem vestram, vt remoueri priora constituta iubeatis, atque Eulalium, qui in locum surrepsit alienum, ad Comitatum serenitatis vestræ cum auctoribus suis debere adduci. Nos enim profitemur S. Papam Bonifacium nostris cum sacerdotibus affuturum: relictis singulis Titulis, presbyteri omnes aderunt, qui voluntatem suam, hoc est, Dei iudicium proloquantur. Iubeat etiam vestra clementia, omnes adesse, quos causa constringit; ejici etiam ciuitate nolentes, qui se non patientur adduci. Inuenietis, cùm cœperit agitari interna discussio, quod omnibus diuinis legibus abhorreat, verùm etiam displicere possit humanis: quò hoc consecuti agamus æterno Imperio vestro maximas atque vberes gratias. IX. EVLALII TEMERITAS ET TYRANNIS. hucusque preces presbyterorum ad Honorium Imp. Qui prudenter quidem (quod viderent Symmachum Præfectum studere Eulalio, ipsumque Bonifacium ab eo pulsum ex Vrbe) causam ipsam rogant ad ipsum Imperatorem perferri, quod aliter non liceret in libertatem vindicare Bonifacium oppressum fauore potentium: fore sperantes, vt iussu Imperatoris (quod postea factum est) de-

lecti

lecti Epiſcopi cauſam electionis cognoſcerent.

X. HONORIVS IMP. AD SE ADVOCAT V-TRAMQ; PARTEM.

His acceptis ſupplicibus litteris à Romanis presbyteris, Honorius Imp. reſcribens ad Symmachum Vrbis Præfectum, monet, vt agat tam cum Bonifacij quàm etiã cum Eulalij parte, vt ambo ſe Rauennam conferant ad ſextum Id. Februarij. Præter hæc etiam ſcripſit idem Honorius ad ſacerdotes diuerſarum prouinciarum vt omnes Rauennæ præſto eſſent, quo de tanta controuerſia diſceptarent. Reſcriptum autem ad Symmachum per Aphronium datum XVIII. Kalend. Februarij eſt huiuſmodi.

XI. RESCRIPTVM HONORII AD SYMMACHVM P.V.

*Poſt relationem ſublimitatis tuæ delatum manſuetudinis noſtræ auribus, prebyterorum allegatio cauſam nobis non ſuperuacuæ deliberationis iniecit. Ideo decet, ambiguitate ſepoſita, fidelem rerum ordinem cominus experiri, quamq; partem prætermiſſus geſtæ rei ordo arguat, quam ſeruatis adiuuet, multis coram cẽſentibus, approbari, vt vtriuſq; facti ſimul qualitate perpensâ; & circa vnam ritè definita conſiſtat, & circa aliam temerè aſſumpta non maneat, Symmache parens cariſſime & amantiſſime. Ob quam rem illuſtris & præcelſa magnitudo tua ſuſpenſis omnib. quæ ſuperiùs ſunt decreta, nulliq; interim præiudicio comparato auctoritate præſentis oraculi, vt vtrumq; hoc eſt, Bonifacium & Eulalium religioſiſſimos viros inſtantia digna conueniret, vt intra diẽ ſextum Iduum Februarij Rauennatum ciuitatem præſentiam ſuam maturare non differant: omnibus atq; * admonitis, qui auctores vtriuſq; ordinationis exiſtunt, vt amota excuſatione, non deſint, vt facto quoq; erga alterum proprio prolatis Eccleſiaſtica inſtitutionis exemplis, defenſor exiſtat; ſeq; purgato, alium magis in legem Catholicam deliquiſſe, præſumptâ immeriti electione conuincat; iudicium de ſtatu ſuo quiſque, ſi adeſſe neglexerit, ſortiturus, nimirùm intelligi improuide, immo illicite ſe feciſſe, quod coram non audeat defenſare. Nos quoque ex diuerſis prouincijs competentem numerum ſacerdotum ſcriptis noſtræ ſerenitatis accimus: vt rem deductam in dubium abſoluat nobis coram diſceptatio plurimorum. Cum autem omnia futuro integra ſunt iudicio reſeruata, de tranſactis ſibi blandiri neminem decet: præſentis etiam iudicij docebit exemplum, quod in eiuſmodi negotijs obſeruari debeat in futurum. Dat. XVIII. Kalend. Februarij per Aphronium.* *æque

Quæ autem Romæ acta ſint per eumdem Aphronium relatio Symmachi ad eumdem Honorium data declarat his verbis:

XII. SYMMACHI P.V. LITTERÆ DE APHRONIO MISSO.

*Cùm vir clariſſimus Aphronius Decurio ſacri Palatij veſtri cum cœleſti præceptione ad Vrbem venerabilem conueniſſet, omni genere feſtinaui, quatenùs præceptis nominis veſtri obedientiam commodarem. Namſtatim conuentis proceribus ſacra iuſſio publicata, & ad religioſos viros Bonifacium & Eulalium miſſa conuentio eſt, Domini Imperatores. Clericos quoque eorum præcepi pariter admoneri, vt nihil futuro, cognoſcente pietate veſtrâ, deeſſet examini. Vnde hæc omnia Geſtorum ſerie comprehenſa, ad plenam inſtructionem, ſubter annexui. Verum poſtquàm pars vtraque populi diuerſis ſeditionibus exagitaretur ſingulos admonitione miſſâ conueni, ne ad vnam Eccleſiam conuenirent, & q; fieri non licebat, inter ſe multitudo confligeret. Sed hoc illis viſum eſt, credo, ſuſpectum, quo quietem ſuadendam credidi hominibus perturbare volentibus ciuitatem: ob quam rem ambæ partes calumnioſiſſimè crediderunt conteſtationibus appetendum, vt errorem ſuum compoſitis mendacijs excuſarent. Quod ne in aliquo clementiam veſtram lateat, eadem quæ obtulerunt, Actis inſerta tranſmiſi; ne quicquam ſuppreſſum eſſe quererentur. Supereſt, vt apud clementiam veſtrã nullius partis ſtudijs famuli veſtri appetantur abſentia, qui ſemper maieſtati veſtræ puris ſeruitijs approbati, ne ab impugnatione * & fauore ambarum partium, vt decebat, credidiſſe putandum. Dat. VIII. Kal. Februarij.* *locus obſcurus.

XIII.

Sic igitur (vt dictum eſt) Honorius Imp. tum Eulalium, tum etiam Bonifacium ad ſe Rauennam accerſit, quò ſtudia partium conquieſcerent, dum quid de alterutrius electione legitima decernendum eſſet, ſcirent alieno arbitrio terminandum. Cæterùm quòd nôſſet Imperator maximè pius res Eccleſiaſticas Eccleſiaſticè atque à iudicibus Eccleſiaſticis eſſe tractandas, mox datis litteris, Rauennam conuenire iubet Epiſcopos. Quibus, vbi illuc conueniſſent, Honorius ſcriptâ commonitione, eis ſignificauit, ne cum ipſis ſederent Iudices, qui Bonifacij electioni præſto fuiſſent; ne ijdem fautores alterius partis, Iudices etiam eſſe viderentur. Porrò ipſa Honorij admonitio, quam Commonitorium appellare conſueuerũt, ſic ſe habet:

XIV.

*Omnia quidam clementia noſtra in præſenti beatitudini veſtræ congruâ ordinatione mandauit, vt ſequeſtratis omnibus, veſtro iudicio quid obſeruari propter quietem populi deceat, ſineretis. Meminimus quoque hoc à nobis in primis, quod æquitas expectabat *, eſſe mandatum: Vt hi Epiſcopi, quos interfuiſſe eorũ ordinationibus conſtat, & poſteà ſubſcripſiſſe, ſine iniuria ſui, & manente reuerentiâ, Iudices non ſederent, nec vllum præſtare teſtimonium poſſent; ne non tam nouam prolaturi ſententiam, quam ſeruaturi factum præteritum viderentur. Hi ergo (ſicut ſuperiùs diximus) ab ea diſceptatione ſe abſtinere debebunt. Illud quoque ſimiliter cuſtodiendum beatitudo veſtra cognoſcat: nulli parti præiudicium comparatum, quod nobis anteà clarueràt conſtitutum. Cùm & celeriter deſtinata iuſſa propter quietem populi, pietatis noſtræ ſecutâ auctoritate, ſummota ſint: nihil hinc aut vindicare pars altera poterit, aut altera formidare. Attendentes ergo iudicium Dei, quod in tali cauſa vobiſcum ſimul reſidere manifeſtum eſt, examinatis omnibus, id vos cuſtodire decet, quod, infundente cæleſti Spiritu, habere Chriſtianæ legis integram reuerentiam poſſit.* quæ ſequuntur, ſunt exarata alio charactere: *expetebat

Hæc Synodus inter ſe diſſentiens præſentem cauſam terminare non potuit. Vnde venerabilis Imp. Honorius ad Maias Kalendas hoc credidit negotium differendum: & interim propter dies qui imminebant ſanctæ Paſchæ, vtroſq;, Bonifacium ſcilicèt & Eulalium ab Vrbe iuſſit abſcedere, & Spoletinum Epiſcopum Achilleũ Romæ ſacra myſteria celebrare: Symmachoq; Præfecto Vrbi hoc idem ſuis ſcriptis inſinuat. XV. ACHILLEVS EPISC. SPOLETINVS IVBETVR LOCO PONTIFICIS SACRA AGERE. RESCRIPTVM HONORII DE ACHILLEO EPIS. SPOLETINO.

Magnarum deliberationum non debet citum eſſe iudicium: nec temerè proferenda ſunt, quæ ſeruanda in perpetuum ſanciuntur. Sæpè de Epiſcopis Vrbis æternæ altercatione partium ſub examine ſacerdotum conceſſa cognitio eſt: ſed ne quod feſtinum celeritate iudicij proferatur, id clementia noſtræ ſedit arbitrio. At quoniam vicinitas ſanctorum dierum Epiſcopi præſentiam poſtularet, nec in Vrbe ſacratiſſima fas eſt Paſcharum præſertim dies ſine ſacerdote celebrare: idcirco, Symmache parens cariſſime atq; amantiſſime, illuſtris magnificentia tua Achilleum nos elegiſſe cognoſcat, quem à fauore partium conſtat eſſe alienum, qui myſteria ſacra obſeruationis impleret. Tranſactis verò feſtis diebus, ex iudicio ſacerdotum, quæ debeant cuſtodiri, conſilio maturiore tractabimus. Monemus ſanè, vt regionum primatibus euocatis, diſciplinæ publicæ quietiq; proſpicias: quibus decretorum noſtrorum præcepta iubeas aperiri: Ne quis ſcilicèt vllum tumultum, neque ſeditionem audeat commouere: quam ſi quis inſana perſuaſione conquiret, non in eos tantùm qui in perturbatione fuerint deprehenſi, ſed in regionum quoq; Priores *... vindicandum. Nouimus enim quietem publicam facilè cuſtodiri, ſi incentorum cupiditates & fomenta ceſſauerint.* hactenùs ibi, quibus ſubijciuntur literæ eiuſdem Imp. ad dictum Achilleum Epiſcopum Spoletinum his verbis: *nouerit

Quoniam de Romano ſacerdotio propter anguſtiam temporis, quam dierum ſolemnitas fecit, quæ abeſſe Epiſcopos à ſuis Eccleſijs non ſinebat, dilatum conſtat eſſe iudicium: rectè noſtra ſerenitas credidit ordinandum, vt beatitudo tua ad venerabilem Vrbem congruâ deuotione feſtinet, quatenùs S. Paſchæ dies, eâ quâ conuenit quiete, cum ſolemnitate conſueta, populis repræſentes: nec cõſuetudini obſit, quod differri Synodum multiplex neceſſitas fecit. Illud ſanè in primis ac præcipuè commonemus, ne vnquam vlla illorum mentio fiat, de quibus conſtat ſuſpenſos eſſe iudicio. hcctenùs Honorius ad Achilleum. XVI. HONORII IMP. EPISTOL. AD ACHILLEVM.

Dedit tunc idem Honorius Aug. ad Senatum quoque de recipiendo Achilleo eiuſmodi litteras: XVII.

Scimus, Patres Conſcripti, à vobis cunctationem noſtram non poſſe reprehendi, quibus ſemper in re omni probatur Conciliorum iudiciũq; maturitas. Nec ſanè de ſummis cita debuit & potuit eſſe ſententia; quam vt æternam, ita probabilem ex omni parte decet eſſe perfectam. Inter Epiſcopos, quos in Vrbe ſacratiſſima fauentium ſtudia & partium voluntas elegerat, ab omnibus qui aderant ſacerdotibus iuſſeramus audiri: & aliquoties iterata cognitio eſt. Verùm cum longiores moras examinatio tantæ EPISTOL. HONORII IMP. AD SENATVM

cognitionis afferret, & plura inquisitio iudicium diligens inueniret, quibus finis citus non posset imponi, & festorum dierum celebritas celeritatem definitionis exposceret: ne quid temerarium promeremus, rem omnem credidimus differendam. Missus itaq; est Achilleus vir religiosus Episcopus, Spoletinæ ciuitatis, per quem sanctorum dierum celebritas impleretur. Amplitudinis vestræ est, popularium mentes ad quietem consilij salubriter retinere, cùm probabilem ac necessariam dilationem nostram dubitare nequeatis. Dat. Idibus Martij. Ad populum verò ita scripsit idem Augustus:

XVIII. HONORII IMP. AD POPVLVM EPISTOL.

Fidei curam, Quirites optimi, maximam iudicantes, nihil festinum aut immaturum credidimus proferendum. Ea enim in causa religionis decerni censemus, quæ sine errore ac reprehensione sententiæ ab omnibus comprobentur. Itaq; cùm in cognitione, quam de Episcopis, qui in Vrbe fuerãt constituti, sub iudicio sacerdotum intentionis hæreret ambiguum, nec, nascentibus subinde causis, finis certantibus studijs posset imponi, ac diu de rebus varijs deliberatio nostra penderet; futuram cognitionem ad integrum sacerdotum numero pleniore consilium, omne negotium constituimus differendum; vt causa ex omni parte librata, transactis Paschæ diebus, terminum, quem æquitas & religio poscebat, acciperet. Simul, quia de sacerdote nihil poterat definiri, temporariè elegimus qui reuerenda sacris diebus mysteria celebraret; vt ibi, Quirites, ad honorem sacræ Vrbis præsto esset solennitas sacerdotis. Quare imitati patientiam vestram, placidis animis quæ pro pace publica suademus, accipite: sanctorum cultus dierum debitâ tranquillitate transcurrat: quietem publicam seditio nulla perturbet: fauor proprius circa nullum, qui notetur, appareat. Decet enim, suspensis sensibus, omnia nostro integra reseruare iudicio; nec furore quodam, sed debitâ probitate expectare potius quam poscere sacerdotem. Quod si prauos incentores secuti, turbarum tumultus potius quàm quietem ac modestiam legeritis, quibus fauetis, monstrabitis: non solùm vobis, sed & auctoribus vestris, quorum consilijs inhæretis, periculum salutis, ad quod nos compellitis, immunebit. Neque enim veniâ dignus est, qui ab improbitate humanitatis nostræ monitis non potest retineri. Dat. Idibus Martij.*

*Conciliũ

XIX. HONORIVS IMP. ALIOS VOCAT EPISCOP. AD SYNODVM.

Dum ista agerentur in Vrbe; quo ad dirimendam tantam causam plenior Synodus haberetur, Honorius Imperator studiosissimus Christianæ concordiæ, Episcopos alios hinc inde ad dilatam Synodum statuit congregare: qua de re ad diuersos sanctissimos Episcopos litteras dedit; inter alios verò scripsit etiam ad sanctum Paulinum Nolanum Episcopum, quem ob egregiam sanctitatem doctrinamque plurimi faciebat: eum enim antè ob eamdem causam litteris ad Synodum accersierat; sed morbo ille detentus minimè accedere valuit: modo verò, vt omnino veniat, his rogat litteris, quibus quantæ esset Paulinus æstimationis, probè intelligere possumus. Epistola autem Honorij ad eum data sic se habet ex eodem petita codice:

XX. EPISTOL. HONORII IMP. AD PAVLINVM NOLAN. EPISCOP.

Sancto ac venerabili Patri Paulino Episcopo. Tantum fuit apud nos certa sententia, nihil ab his sacerdotibus, qui ad Synodum conuenerant, posse definiri, cùm beatitudo de corporis inæqualitate causata, itineris non potuit iniuriam sustinere. Et propter absentiam sancti viri non quidem obtentura, interim tamen vitia gratulantur, cùm praua & vetus ambitio & cum benedicto viro sancta q; vitæ diu velit habere certamen, vt contra hæc Apostolicæ institutionis bona, de præsumptis per vim parietibus existimet considendum. O verè digna causa, quam nonnisi coronæ tuæ beata vita designat. Dilatum itaque iudicium nunciamus, vt diuina præcepta ex venerationis tuæ ore promantur, qui ea secutus implesti: nec potest alius eorum præceptorum lator existere, quàm qui dignus Apostolicis disciplinis est approbatus. Specialiter itaq; domine sancte, merito venerabilis pater, iustus Dei famulus, diutinum opus, contempto labore, tributum hoc nobis visitationis tuæ (si ita dicendum est) munus indulge: vt postpositis omnibus, quantum temperantia & his tranquillitas suffragantur, Synodo profuturus, sine intermissione etiam desiderijs nostris & benedictioni, quam cupimus, te præstare digneris. hæc ad Paulinum Honorius. Idemque ad Africanos Episcopos eadem ex causa has litteras dedit, quibus eos vocauit ad Synodum Idibus Iunij Spoleti habendam:

Serenitas nostra in omnibus causis, tamen præcipue in his quæ ad venerabilem religionem pertinent, propensum cupit habere iudicium. De sacerdotio Vrbis æterna exorta contentione, etiam trans maria credimus esse nunciatum, quòd à paucis non potuit terminari. Ideo multorum constat necessarium esse iudicium. Quapropter sanctitas vestra, quos vitæ bonum & legis doctrina comendat, intra diem Id. Iuniarum ad Spoletinam ciuitatem, amputatis excusationibus properare dignetur: vt id quod veritas & religionis norma dictauerit, Deo pariter cunctorum mentibus inspirante, sententia iudicetur, ne diutius Apostolicæ sedis sacerdotium differatur. hæc ad Episcopos Africæ. Priuatas verò idem Imperator ad Aurelium Episcopum Carthaginensem his verbis scriptas litteras dedit:

XXI. HONORII EPISTOL. AD EPIS. AFRICANOS DE SYNODO SPOLETI COGENDA.

XXII. EPISTOL. HONORII AD AVRELIVM EPISCO. CARTHAGINENSEM.

Aliam quidem veniendi causam optaueramus euenisse, vt desiderato beneditionis tuæ fueremur aspectu. Sed quia aduersus Papam vrbis Romæ ambitio reprehendenda certamen indixit, & sanctam vitam in Episcopo æstimat non requirendam; cœptum super hac discussione iudicium non minor numerus sacerdotum, quã Synodi consuetudo deposcit, in plures doctissimos q; viros, quorum sanctitas tua princeps est, prorogauit. Neque enim præmia castitatis & meritis summotis vitijs, quæ respuit diuinæ religionis sacrosancta præceptio, per alios quàm tales viros oportuit reuelari. Et quamuis sufficerent domini germani mei Aug. Principis scripta: poterunt etiam in ea tantum, quibus aduentum sanctitatis tuæ pariter adiunxi. Quæso itaq; domine sancte pater merito venerabilis, vt duplex beneficium tribuatis, & desideratæ nobis benedictionis tuæ & necessarij pro habitudine iudicij proferendi, intermissis omnibus (Dominum intuens) de eius sacerdote firmando labor veniendi non debet recusari, præstare dignetur.* hæc ad Aurelium Imperator: qui & alias addidit ad celebriores Africæ Episcopos, nempe ad sanctum Augustinum & alios hic descriptos, ea de re singulas singulis litteras dans ijsdem tamen verbis conscriptas: nomina autem omnium, ad quos Honorius scripsit, hæc ibi recitata leguntur, Augustinus, Alypius, Euodius, Donatianus, Siluanius, Nouatus, & Venerius. litteræ verò sunt huiusmodi.

*proderũt potuerunt *locus obscurus*

XXIII. LITTERÆ HONORII AD DIVERSOS EPISC. AFRICANOS.

Peruenisse ad veneration em tuam, certa est pietas nostra, certamen aduersus Papam vrbis Romæ, vitia cum castitate pugnare, & huiusce rei tam diuturnum esse conflictum, vt inter tot sacerdotes, qui ad Synodum conuenerunt, quibusdam dissensionibus nõdum potuerit, Apostolicâ præceptione firmatâ, ita præferri, quã tantum se interdum bene scire* astipulanti quoque eâ parte, quæ discepta t, sine dubitatione consensisset: vt plane fuerit manifestũ, expectari tuæ iudicium sanctitatis, in cuius præsentia promenda sententia differretur, qui merito vitæ præcedens, rectè etiam extransmarinis regionibus, vt iudicare possis, expecteris. Sed quamuis sacra domini germani mei Augusti Principis ad Italiæ Synodum euocans auctoritas non negligenda prouenerit, sociandæ specialiter etiam serenitatis nostræ scripta iudicamus: quibus precor, vt desiderabilem aspectum benedictionis tuæ sine excusatione concedens, omnipotenti Deo gratum iudices hunc laborem, & pro proximo sacerdote, & pro sanctæ vitæ meritis sententiam prolaturus, remunerationem vexationis huius in præmio diuino intelligas constitutam. Dat. III. Kalendas Aprilis, Rauennæ.* hæc ipse.

*locus obscurus.

XXIV.

Quod autem ait, alias ante litteras esse datas ad ipsos Episcopos per germanum suum, Honorius Imperator Constantium intelligit, cui ob præclaras res gestas aduersus tyrannos sororem suam Gallam Placidiam dedit vxorem, eumdemque in collegam Imperij cooptatum, germani habuit loco. Cæterùm non Africanos tantum, sed & Gallos Episcopos Honorium præsentes Synodo esse voluisse, ipse testatur alijs litteris inferius recitandis.

XXV. CVR SYNODVS CELEBRARI DESIIT.

Quod autem indicta Synodus fuerit intermissa, nec ad effectũ perducta, Eulalij temeritas in causa fuit; iustoque Dei iudicio factum est, vt suis operibus, absque alio nouo iudicio & tot sanctorum Patrum fatigatione, in semetipsum sententiam suæ repulsionis, licèt nolens, ipse proferret: quomodò autem id acciderit, Symmachi Præfecti Vrbis relatio ea de re ad Constantium missa declarat, quam decimo Kalendas Aprilis scripsit his verbis:

Quæ-

XXVI. RELATIO SYMMACHI AD CONST.

Quæcumque ſubitò, nullo opinante, proueniunt: nec ad culpam iudicis referri poſſunt, & populum rationis ignarum inſperatâ nouitate perturbant. Vir namque religioſus Eulalius quintodecimo Kalend. Aprilis Vrbem, me neſciente, meridianis horis ingreſſus eſt: quem credidi aliquod ſecum pertuliſſe præceptum. Verùm eodem die circa veſperum Spoletinus Epiſcopus, miſsis litteris, me credidit admonendum, quod ſacra ad ſe manantia in Vrbe die ſancto Paſchæ iuſſus ſit celebrare. Quod præceptum ante penitùs ignoraui, domine ſemper illuſtris, & in cunctis magnifice, meritoq; ſublimis ac præcelſe patrone. Quod cùm mihi priùs ſancti Eulalij innotuiſſet aduentus; ſtatim parendum credidi inuictiſſimi Principis imperatis. Verùm cùm interdicto die Vrbem S. Achilleus eſſet ingreſſus, commotio extitit populorum: vt ab vna parte multitudo armata ferro & telis ad forum militari habitu conueniret. Et cùm, conuocatis proceribus, proceſsiſſem, vt habito tractatu pro quiete Vrbis, populum alloquendo compeſcerem; primò ad conuentum venerunt. deinde cùm expectaretur S. Achillei præſentia, vt quæ iuſſa fuerant publicaret, multitudine reſiſtente, venire non potuit.

XXVII. EVLALII TEMERITAS.

Et cùm ad forum Veſpaſiani tam ego, quàm vir ſpectabilis Vicarius, perurgente populo, fuiſſemus ingreſſi, vt quietem vtriuſque partis multitudini ſuaderemus: ſubitò armati ſerui telis & ſaxis, aliquanti etiam ferro, populum partis Eulalij aggreſſi ſunt, qui inermes conuenerant, vt quod præceptum de Epiſcopo Spoletino eſſet, agnoſcerent: quoſque ita ſanciuerunt qui parati aduerſus imperatos venerant, vt me quoque & virum ſpectabilem Vicarium crederent appetendos, dum ſeditioſo furore nullam admittunt penitùs rationem; niſi ad liberandum nos Diuinitas aſſuiſſet, egreſsiq; per ſecretiorem partem ictum ſaxorum & impetum conſpirantis multitudinis, vitaremus, minimè potuiſſemus euadere: quorum maiorem partem in ſeruis conſtat fuiſſe, ex quibus aliquanti agniti atque tenti ſunt audiendi. Vnde quid partium mearum fuit, excellentiæ veſtræ ſuggerere properaui: vt certum finem, rebus cognitis quæ geſta ſunt, magnitudo veſtra decernat.

XXIIX.

Cùm ita S. Eulalius fuiſſet ingreſſus, & tertiâ die ſecutus eſſet Epiſcopus Spoletinus, nec aliqua ad me data virtutum veſtrarum, quæ ſequerer, præcepta veniſſent; perturbatio totius plebis, quæ in ſe & in periculum Iudicum ſæuiret, exorta eſt: & ni celeri reſponſo ante diem venerabilem Paſchæ quid fieri debeat, iuſſeritis; minantur, ſe populi inuicem pugnaturos, dum de Lateranenſi baſilica alterutrum ſe exiſtimant excludendos. Ne quid igitur aduerſi, quòd ſublimitatis veſtræ felicitas auertat, eueniat: peto vt euidenti præcepto excludi furioſæ contentionis periculoſam pertinaciam cenſeatis. Data decimo Kal. Aprilis. Eulalius itaque, qui contra decretum Imperatoris ante definitum iudicium per Epiſcopos ad Synodum cogendos auſus eſt ingredi Vrbem, & publicæ ſeditionis occaſionē præbere, ſe ipſum eâ inuaſione effecit indignū (vt dicetur inferiùs) Romanę Eccleſiæ Pontificatu.

His præceptis, Conſtantius in hunc modum reſcripſit ad Symmachum.

XXIX. CONST. RESCRIPTVM AD SYMMACHVM VRB. PRAEF.

Vt certa poſsimus quæq; cognoſcere, & factionum auctores fideli nuncio & inſpectore non lateant, Cancellarium noſtrum Vitulum direximus, vt domini inuictiſſimi Principis affatus atq; iudicium ad eximietatem tuam & ad populum celeri feſtinatione deferret. Illudq; monemus, vt quicquid ſacris auctoritatibus continetur, nullâ temeritate violetur; & quæ præcepta ſunt, effectui celeri mandentur inſtātiâ: ne Auguſti clementia quod nunc agnoſcit diſtuliſſe, commoto maieſtatis ſuæ vigore emendare non differat. hæc Conſtantius.

Cùm itaque ipſius Conſtantij operâ, de his ſingulis quæ in Vrbe per Eulalium geſta eſſent, Honorius Imp. certior factus eſſet: reſcribens ipſe Imperator ad Symmachum Vrbis Præfectum, mandat Eulalium pelli ex vrbe, ac in cæteros delinquentes iuxta conditionem cuiuſque ſtatûs animaduerti. In hunc enim modum de his Honorius Imperator VII. Klend. Aprilis ſcripſit ad Symmachum.

XXX. HONORII IMP. RESCRIPTVM ADVER-

Cùm ad ſanandum primæ perturbationis errorem, hoc genus conſilij clementia noſtra reparandæ pacis cupida reperiſſet; vt donec de confirmatione Vrbani ſacerdotij ſententia procederet abſoluta, vterque eorum, quorum cauſa tumultus anteà concreuiſſet, à ſacratiſsima Vrbe conuerſatione ſeiunctus, futuri iudicij expectatione penderet, & ſpatio, quo contineretur alteruter, euidenter expreſſo: æquo animo diſsimulare non poſsumus, præceptis clementiæ noſtræ publicum penè bellum, quo calcarentur, indictum: mouendi eius caput Eulalium, qui iuſſa tranſcendit, extitiſſe, ſecundùm ordinem præceptorum pauliſper abeſſe non paſsum, Symmache parens cariſsime. Vnde ſublimitas tua hoc nos ſtatuiſſe cognoſcat, vt & ſalubris ſuperior ordo præcepti, & moderata Synodi ordinatio deberet cuſtodiri: quod aliter fieri non poſſe cenſemus, niſi Eulalius omnimodè vrgeatur: vt omni celeritate ab Vrbe diſcedens, inſolenti populo præſens incitamenta non præbeat, nec innocentibus cauſa mortis exiſtat: cui eſſe dubium non debebat, ſi in hac præſumptionis obſtinatione duraſſet, non ſolùm de ſtatu ſuo iudicium tam prolatum, verùm etiam de ſalutis diſcrimine proferendum: culpæ enim nullam veniam iam meretur, quam cùm prædicitur, non cauetur: Nihil ex hoc excuſationis habiturum, quod eo inuito; à plebe aſſerat retentari. Si qui autem ex numero clericorum communicandum Eulalio, iudicio pendente; cenſuerit; pari ſe ſciat ſententiâ eſſe damnandum: Laicos verò, qui poſt interdictam manſuetudinis noſtræ communionem Eulalio putauerint expetendum, honeſtioris loco pœnam proſcriptionis, ſeruos verò capitis eſſe ſubituros, nec ab hoc periculo dominos exuendos: primates verò regionum, niſi ſpiritum plebis inconditæ domuerint ac frenârint, ſciant ſe raptos, vltimo iudicio eſſe ſubdendos. Spoletinus autem Epiſcopus (ſicut dudum fuerat definitum) ſanctis Paſchæ diebus ordinem feſtæ ſolemnitatis implebit, cui ad celebranda myſteria Lateranenſem eccleſiam ſoli patere decernimus, reliquis, qui hoc præſumere voluerint, propulſatis. Sanè vt prædictus ſacerdos Spoletinæ ciuitatis in loco eius ſanctorum myſteriorum ordinem completurus ſuſcipi debeat admonemus. Per omnes verò Titulos & loca, quæ conuentu celebri frequentantur, hæc quæ ſtatuimus, proponentur: vt vniuerſis liqueat, & noluiſſe nos turbidum aliquid perpetrare, & ad hoc vt turbata componi debeant, operiri. Sciat ſanè ſublimitas tua, Primiſcrinium, & reliquum Officium, quod tuis actibus obſecundat, non ſolùm grauiſsimæ mulctæ diſpendijs affligendum, ſed & ſupplicium capitis ſortiturum, niſi enixâ operâ commodatâ, ſtatutis clementiæ noſtræ præbere maturârit effectum. Dat. V III. Kalend. Aprilis, Rauennæ. hactenùs reſcriptum Honorij.

De his autem hæc in libro de Romanis Pontificibus in Bonifacio: *Eulalius eò quòd ordinatus fuiſſet in baſilica Cōſtantiniana, & introiuit in Vrbem, & baptizauit, & celebrauit Paſcha in baſilica Conſtantiniana: Bonifacius verò (ſicut conſuetudo erat) celebrauit baptiſmum Paſchæ in baſilica ſanctæ martyris Agnetis. Hoc audito Auguſti vtriq; miſerunt, & eiecerunt Eulalium; & miſsâ auctoritate, reuocauerunt Bonifacium, & cōſtituerunt Epiſcopum: Eulalium verò miſerunt foras in Campaniam.* hæc ibi. De rebus verò per Eulalium perperàm geſtis relatio Symmachi habet, quæ his verbis deſcribitur in eodē codice Vaticano:

XXXI.

Domino ſemper illuſtri & per cuncta magnifico, meritoq; ſublimi ac præcelſo Conſtantio Symmachus.

XXXII.

Vbi primùm ſacra Domini noſtri inuictiſſimi Principis præcepta perlata ſunt, ſtatim (vt conuenerat) debitum tribui famulatum. Sed Eulalius eâ obſtinatione, quâ ſine præcepto ſacro Vrbem ingreſſus eſt, etiam egredi conſtrictus per omnes poteſtates, pari pertinaciâ detrectauit. Nam veſpertinis horis per Officium Vrbanum, id quod præceperat inuictiſſimus Imperator, eâ die, quâ perlatum eſt, ei innotuiſſe agnoſcitur, domine ſemper illuſtriſsime & ſacratiſsime, magnifice, meritoq; ſublimis, ac præcelſe patrone. Quo lecto, mandauit ſe diligentius tractaturum: nec tamen inſtanter admonitus exire curauit. Alia verò die rurſum per omnem apparitionem etiam nocturnis horis admonitus, collectâ multitudine, Lateranenſem baſilicam auſu temerario credidit inuadendam. Verùm habito tractatu cum proceribus, omnibus Officijs deſtinatis, vt pelleretur, iniunctum eſt. Nam & vir ſpectabilis Vicarius ad eamdem baſilicam ire decreuerat; ſed primò accedere præ nimio terrore non potuit. Ego autem tam Corporatus directis, quàm omni Officio, ideo illuc ire nō potui, ne quis mihi æmulus faceret religionis inuidiam. Tamen ſaluâ excellentiâ veſtrâ, irruentibus pluribus Corporatis & Maioribus regionum, qui præceptis Imperialibus ſeruiunt, de eadem Eccleſia fugatus Eulalius, de Vrbe expulſus eſt, atque adiunctis apparitoribus, illuc directus, vbi iuſſus fuerat reſidere.

RELATIO SYMMACHI AD CONST.

PELLITVR AB ECCLESIA ATQVE VRBE EVLALIVS.

Mandatum enim, vt vir religiosus, sanctus Achilleus Episcopus cùm quiete quæ iussa sunt, illo electo, sine strepitu populi, pro sanctorum dierum reuerentia celebraret. Nam ad custodiam basilicæ Lateranensis apparitores apposui, ne cui alij redderetur. Partis quoque Eulalij aliquanti capti clerici seditionis auctores : de quibus quid tubeatur, expecto. Et quoniam de his interim quæ gesta sunt, vniuersa virtutibus vestris credidi suggerenda : quicquid sequentibus diebus pro quiete Vrbis, quam vestra felicitas regit, suggestum fuerit, sigillatim pro rerum fide & ordine melioribus indicijs nunciabo. hactenùs relatio Symmachi ad Constantium, qui de ijsdem certiorem facere Honorium Imperatorem minimè cunctatus est. Cùm verò omnia quæ temeritate Eulalij in Vrbe gesta essent, Honorius Imperator satis apertè percepisset, ad Symmachum huiusmodi litteras dedit:

XXXIII HONORII EPISTOLA AD SYMMACHVM VRB. PRÆFECTVM.

Moderatione præcipuâ egit nostra serenitas, ne locum posset inuenire præsumptio. Dei enim iudicio venerabilium sacerdotum est dilata cognitio : vt quicquid religio, quicquid veritas postulabat, absque vlla perturbatione hoc disceptatio tranquilla decerneret. Sed per Eulalium vsurpatione contra sententiam venerabilis Synodi multa illicitè commissa fuisse, relationis textus edocuit : qui præsentiâ suâ causam furoris populo sumministrans, totum perire voluit, quicquid moderatio nostra conseruat. Nam cùm ordinatione nostrâ, & sententiâ Episcoporum, quorum in Synodo maior se multitudo collegerat, consensu etiam partium & professione id fieri definitum esset, vt sciret se specialiter esse damnatum, quicumque ad incitandum populum Vrbem fuisset ingressus : oblitus sui, probauit ex præsenti facto, quale videatur habuisse principium. Quoniam ergo rectè hunc, post tot admissa, Vrbe constat esse depulsum ; ad quam eum accedere non debere, clementia nostra & Episcoporum videretur statuisse iudicium : Bonifacium venerabilem virum Episcopum, ad cuius moderationem auctoritatem nostram rectè censuimus iungendam, Symmache parens carissime & amantissime, sublimitas tua Vrbem ingredi debere, nos statuisse cognoscat : vt sub eius gubernaculis religiosæ legis reuerentia moderatione solitâ compleatur. Data III. Nonas Aprilis. Accepta sexto Idûs Aprilis.

DE BONIFACIO IN VRBEM RESTITVENDO.

XXXIV RELATIO DE BONIFACIO IN SEDEM RESTITVTO.

Post hæc autem Bonifacius pacificè in Vrbem redijt: de cuius ingressu hæc habet relatio Symmachi Præfecti ad Imperatorem his verbis:

Quæcumque Deo auctore firmantur, meritò diuino pietatis vestræ iudicio firmantur. Nuper namque, cùm ad me famulum vestrum sacra clementia vestræ emanâsset auctoritas, quasi ambiguitate summotâ, venerabilis viri Bonifacij Episcopi maiestas vestra sacerdotium roborauit. Tam grata vniuersis, quæ iussa sunt, extitêre, vt hoc & ordo amplissimus & Romanus populus comprobaret, Domini Imperatores Honori & Theodosi, pij, felices, inuicti, triumphatores semper Augusti. Nam cùm statuta cœlestia per me essent recitata populis, & edictis ex more positis publicata, tantus feruor & lætitia totius extitit ciuitatis, vt scilicet & religionem redditam, & præstitam quietis securitatem omnes gratulatione congruâ testarentur. Interiecto itaque biduo, Vrbem suprà memoratus venerabilis Episcopus, omni accurrente plebe, ingressus est, sicut serenitas vestra constituit : Officij quoq; mei obsequia minimè defuerunt, nec iam aliqua dissensio remanet populorum ; & omnes diuino iudicio, & maiestatis vestræ acquieuerunt voluntati. Cessantibus ergo studijs, omnes quod præcepto Dei admoniti statuistis, sentire cœperunt; atq; acclamatibus quæ subiecta sunt, gaudij sui causas plebs Romana testata est, ac serenitati vestræ gratias in dies singulos agere non desistit ; quorum prouisio sicut pacem Vrbis tuetur, ita quietem Vrbis restituit, populoq; concordiam. hæc Symmachus. Cæterùm licèt ista iusserit Honorius Imperator; tamen ex Synodo ducentorũ & quinquaginta duorum Episcoporum Eulalium esse depositum, habet liber de Romanis Pontificibus, verùm non ex transmarinis Ecclesijs, vt litteræ paulò pòst describendæ declarant.

XXXV. En habes, lector, de schismate Eulalij, ab eius ortu vsque ad exitum ex epistolis vltrò citroque datis compaginatam historiam, sed quæ post hæc secuta fuerint, ex alijs rursum epistolis idem codex Vaticanus certam cognitionem exhibet : quibus in primis significatur, quòd inter hæc Honorius Imperator cùm pacata cuncta sedataque comperisset ; confestim, ne Episcopi transmarini in Italiam nauigare fatigarẽtur, primùm ad Largum Proconsulem Africæ scripsit septimo Idûs Aprilis his verbis:

XXXVI. RESCRIPTVM HONORII AD LARGVM PROCONSVLEM.

Victor Honorius inclytus Imperator semper Augustus Largo Proconsuli.

Inter omnes curas, nec illa nos minus solicitat, quam pertinere ad sacerdotium iudicamus. Cùm enim de confirmando Episcopo Vrbis æterna controuersia tractaretur ; atque hi qui in vnum positi erant Episcopi de tanto negotio, paucos se existimauerint ad sententiam proferendam : placuerat (sicut sacri apices cucurrerunt) vt ex Africanis & Gallicanis prouincijs plures Episcopi commearent. Ea videlicet ratione, ne medio tempore quicquam præsumeretur : id quod nostra sententia ordinauerat, & quod statuisse Synodi sententia videbatur. Sed his omnibus despectis, Eulalius solâ vsurpatione moram credidit occupandam : quem (sicut decebat) nostrâ auctoritate constat expulsum, ac sanctum Bonifacium Episcopum roboratum. Et quoniam consumptum negotium est, incongruum nostra clementia iudicauit, si Episcopi nauigationis & itineris iniuriam paterentur. Vnde sciat spectabilitas tua Synodum fuisse solutam. Admone igitur, præmissis sacris affatibus, auctoritate tuâ singulos sacerdotes, vt sciant hanc ordinationem esse seruandam, quæ continet, vt quisque in Ecclesia sua orationibus vacet, vt conuenit ; propterea quòd causa optimo iudicio iam terminata videatur. Data sub die VII. Idûs Aprilis. hæc Imperator ad Largum Proconsulem : qui mox ad Aurelium Carthaginensem Episcopum scripsit his verbis, eadem significans quæ acceperat litteris Imperatoris:

XXXVII. LARGI PROCONSVLIS AD AVRELIVM EPISTOLA.

Domino parenti honorabili Aurelio Episcopo Largus. De merito sacerdotis, quem suis Dominus idoneum probauit, scias sublatum esse certamen. Sanctum igitur ac venerabilem virum Bonifacium vrbis Romæ Episcopum firmauit clementia Principalis, cuius electione dudum sanctitatem tuam præcepit acciri, sicut sacri testantur affatus sui cum veneratione prolati. Oportet igitur populos Ecclesiasq; tuas festinanter inuisas, cui nauigationis est dempta necessitas. & alia manu : *Incolumem te Domini fauor præstet annis compluribus, domine pater meritò honorabilis.* hæc Largus Proconsul ad Aurelium Episcopum Carthaginensem : qui in eandem sententiam (vt acceperat ex Honorij Imp. litteris) ad cæteros absentes, Episcopos anteà conuocatos ad Synodum scripsit epistolas : ne videlicèt, re iam absolutâ, peregrinationis fatigarentur itinere.

XXXVIII. BONIFACIVS CONSVLTVRVS FVTVRIS MALIS SCRIPSIT AD IMP.

Bonifacius itaque regressus in Vrbem, quæ suarum partium erant, obire solicitâ curâ non destitit; atq; illud in primis, vt schismate consciscam Ecclesiã consolidaret, ciuesque in mutuam concordiam restitueret atque firmaret. Cùm verò in his plurimum laborâsset, in morbum incidit grauem, adeò vt nonnihil periculi obitûs immineret. Sed Dei ope aliquantulum conualescens, cùm didicisset experimento malè esse consolidatam Ecclesiæ Romanæ concordiam ; eam quibus posset adminiculis fulcire curauit : & consulens in futurum, ne post suum obitum grauiori scissurâ eadem distraheretur Ecclesia, de his solicitus in hunc modum scripsit ad Honorium Imperatorem.

Bonifacius Episcopus Honorio Imperatori:

XXXIX. BONIFACII EPISTOLA AD HONORIVM IMP.

Ecclesiæ me, cui Deus noster meum sacerdotium, vobis res humanas regentibus, deputauit, cura constringit, ne causas eius, quamuis adhuc corporis incommoditate detinear, propter conuentus, qui à sacerdotibus vniuersis, & clericis, & Christianæ plebis perturbationibus agitantur, apud aures Christianissimi Principis desim. Siquidem secùs quàm oporteat, eueniat, non vos id facere, qui cuncta æquâ moderatione componitis : sed nos per nostram tacentem desidiam videbimur, quòd ciuitatis quietem, Ecclesiæ pacem peruertere valeat, admisisse. Cùm enim humanis rebus diuinæ cultor religionis, Domino fauente, præsideas : nostra culpa erit, si non id sub vestrâ gloriâ (quam certum est diuinis semper rebus animo promptiore fauisse) firmo ac stabili iure custodiatur, quod per tot annorum seriem, & sub illis etiam Principibus obtinuit, quos nulla nostra religionis cura constrinxit, id est (vt fidens vtar licitis) vt sub vestræ Imperio clementiæ minimè quæ sunt illicita formidentur. Ipsa enim Ecclesia deuotionem tuam

BONIFACIVS PAPA HONORIO COMMENDAT ECCLESIAM.

XL.

(Chriſtianiſſime Imperator) meo quidem ſermone, ſed ſuo venerabili appellat affectu, quam Chriſtus Deus noſter veſtri fidus victor & gubernator Imperij vni deſponſatam ſibi & intactam virginem ſeruat; ne in eam aliquos patiamini inſidiantium procellarum fluctus inlidi, & quietam faciem tempeſtatis inſolitæ rumore turbari, glorioſiſſime & tranquilliſſime Imperator Auguſte.

Ipſa ergo (quæ vni deſponſata, veſtra tamen mater eſt) Eccleſia, hac pietatem veſtram legatione, quam ſuis ſacerdotibus commiſit, appellat; præterita, præſentiaq; repetit: Vobis (inquit) gloriose imperantibus, creuit meus, qui modò tuus eſt populus, tam fidus Deo, quàm tibi, qui es Princeps Chriſtianus. Ecce enim inter ipſa myſteria, inter preces ſuas, quas pro veſtri felicitate dependit Imperij, teſte apud quem & de cuius ſede agitur) ſancto Petro, ſolicitis pro religionis obſeruantia vocibus clamat: cùm ſolicitâ petitione miſceatur oratio, ne hos in varias res ſemel euulſa diſtrahat à cultu ſolito, tentatore ſolicitante diſcordia. Angeretur pluribus, Princeps Chriſtianiſſime, mater Eccleſia, miſi apud te ſuarum eſſet ſecura cauſarum; & niſi in oppreſſionibus idolorum, in hæreticorum correctionibus, fide tuâ, diuino cultu pariter cum Imperio ſemper florente, viciſſet. Habet refugium, pium tuæ manſuetudinis animum, cùm ſuæ religionis veneratione coniunctum; cùm quicquid huic proficiat, vos agatis, & conferatis fratribus & conſacerdotibus meis probatiſſimis viris, à me & ab omnibus, qui Eccleſiam faciunt, huiuſmodi legatis, quibus precamur, ſacræ cauſam religionis proſequentibus, in Vrbe veſtræ manſuetudinis hoc animo, quo poſtulatis annuitis, in perpetuum ſtatum vniuerſalis Eccleſiæ conſulatis. Dat. Kalendis Iulijs.

XLI.

QVAE SCRIPSIT HONORIVS AD BONIFACIVM.

His Bonifacij litteris perceptis, Honorius Imperator ad eumdem in hunc modum reſcripſit:

Victor Honorius inclytus triumphator ſemper Auguſtus, ſancto ac venerabili Bonifacio Papæ Vrbis æternæ. Scripta beatitudinis tuæ debitâ reuerentiæ gratulatione ſuſcepimus: quibus recenſitis, egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quòd ſanctimoniam tuam poſt longum incommodum optatæ redditam didicimus ſanitati. Et ideo reuertentibus venerabilibus viris, gaudium noſtrum ſacrorum apicum atteſtatione ſignamus, ac petimus, vti quotidianis orationibus Apoſtolatus tuus ſtudium ac votum ſuum circa ſalutem atque Imperium noſtrum dignetur impendere. Illud autem pietati noſtræ ſatis placitum eſſe cognoſce: quod ſanctimonia tua de Eccleſiarum aut populi perturbatione ſolicita eſt: quæ vt ne aliquâ ratione poſſit euenire, ſatis clementia noſtra credit eſſe prouiſum. Denique beatitudine tuâ prædicante, id ad cunctorum clericorum notitiam volumus peruenire, vt ſi quid fortè religioni tuæ (quod non optamus) humanâ ſorte contigerit, ſciant omnes ab ambitione eſſe ceſſandum. At ſi duo contra fas temeritate certantes, fuerint ordinati; nullum ex his futurum penitùs ſacerdotem: ſed illum ſolum in ſede Apoſtolica permanſurum, quem ex numero clericorum nouâ ordinatione diuinum iudicium & vniuerſitatis conſenſus elegerit. Vnde id obſeruandum eſt, vt omnes tranquillam mentem & pacificos animos ex ſerenitatis noſtræ admonitione cuſtodiant, nec aliquid, ſeditioſis conſpirantibus, tentare conentur: cùm certum ſit, nulli partium ſua ſtudia profutura. hæc Honorius Imperator ad Bonifacium de futura ſede vacante ſolicitus. Etenim Eulalius vnà cum ſuis apud Antium non longè ab Vrbe exul agebat in eccleſia S. Hermetis opperiens obitum Bonifacij longâ ætate & malâ valetudine fracti ac debilitati. Verùm ipſum Eulalium Nepeſinæ Eccleſiæ poſtmodùm factum fuiſſe Epiſcopum, habetur in Pontificali volumine.

XLII.

DELIKAMENTA CENTVRIATORVM.

[a] *Illyricum in ſua hiſtoria iſta deliramenta ſugillat auctor.*

Hæc autem omnia de cauſa Eulalij & Bonifacij hactenùs ſcriptis epiſtolis & reſcriptis Imperatorum certâ atque adeò exploratâ fide reddita memoriâ repetens, riſum cõtine, lector, dum audis, quod qui inter Nouatores profitetur [a] hiſtoriæ patrem, ait, Eulalium à maiori parte cleri & populi electum, tantæ fuiſſe modeſtiæ, vt ſponte cederet, licèt ipſe ſciret ad ſe Pontificatum iure pertinere: Bonifacium verò ſuperbum & impium, alienam ſedem inuaſiſſe. Vides quem ſectentur infelices ab Eccleſia deuiantes hiſtoricum, ſed ſinamus, ſententiâ Domini, cæcum & ducem cæcorum in his & alijs innumeris in qualibet fermè pagina delirantem: nos cœpta proſequamur.

Hanc ipſam quidem diſſenſionem Romani cleri in nouo creando Epiſcopo poſt Zoſimum, Pelagiani hæretici, atque in primis Iulianus Epiſcopus Capuanus in Catholicos obiectare conſueuerunt: ad quem hæc reſpondens S. Auguſtinus [b], eiuſmodi illudit dilemmate: *Memento ſanè quemadmodum de conſtituendo Epiſcopo diſſenſionem populi Romani inſultabundus obiectas: quod abs te quæro vtrùm homines ſuâ fecerint voluntate. Quod ſi negas, quomodo liberum defendis arbitrium? Si autem fateris, quomodo eam vocas vltionem Dei, atque à veſtro dogmate exorbitas, dum putari diuinitùs vindicatum affectas? An tandem aliquando concedis, quòd obſtinatiſſimâ contentione negaueras, occulto Dei iudicio fieri, vt in ipſis hominum voluntatibus inueniatur aliquid, quod & peccatum ſit, & pœna peccati? Hoc autem niſi in iſta tua ſententia ſapuiſſes; nullo modo factum hominum, vltionem Dei eſſe dixiſſes. Sed quando ante annos plurimos tale tibi quiddam de beato Damaſo & Vrſicino contigit, nondum Pelagianos Eccleſia Romana damnauerat.* hæc Auguſtinus: ex quibus planè colligitur, in his Romanæ Eccleſiæ perturbationibus, cùm diræ exagitaretur Eulalij ſchiſmate eumdem Iulianum Epiſcopum, Pelagianorum patronum, ea pro hæreſi ſtabilienda habuiſſe ſcripta præ manibus, quorum antè, cùm de Zoſimo ab eo calumniam paſſo egimus, anno ſuperiore meminimus. Sed quod ratio temporis exigit, hîc modò de eo pluribus agendum eſt.

[b] *Aug. li. 6. contra Iulian. Pelag. c. 12.*

XLIII.

DE IVLIANO PELAGIANO IN ROM. ECCLESIAM INSVLTANTE.

Diximus ſuperiùs, duas ab eodem Iuliano epiſtolas eſſe ſcriptas, eaſdemque cum hæreſibus etiam calumnijs refertas, quibus cùm Orthodoxos omnes, tum præſertim Eccleſiam Romanam proſcidit: quarum alteram Romã, Theſſalonicam verò alteram miſit. In ea verò Romam allata [c] portentoſis Catholicam Eccleſiam calumnijs infamauit, dum in primis diceret, Catholicos omnes aſſerentes ex Adæ peccato naturam eſſe corruptam, ſapere cum Manichæis: inſuper dicere eoſdem, mentitus eſt, nuptias non eſſe ex Deo; quod & ſanctum Auguſtinum ſenſiſſe, calumniatus eſt; necnon etiam eoſdem affirmare, prolis generationem ex diabolo eſſe; itidem eos aſſerere, Patres veteris Teſtamenti numquàm à peccato fuiſſe per emendationem liberatos, quodque dicerent, Apoſtolos immoderata libidine pollutos, immò & Chriſtum Dominum noſtrum non fuiſſe immunem à peccato, itemque baptiſmum non dare omnem indulgentiam peccatorum. Hæc & alia, quæ dicemus, ille canis impudens non eſt veritus calumniosè impingere Eccleſiæ Orthodoxæ.

XLIV.

CALVMNIÆ QVIBVS IVLIANVS SVGILLARET ECCLESIAM CATHOLICAM.

[c] *Aug. contra epiſt. Pelag. ad Bonif. li. 1.*

Quidnam ampliùs? In epiſtola [d] ad Theſſalonicenſes lata ipſe Iulianus vnà cum decem & octo ſuæ ſectæ Epiſcopis excitare conatus eſt omnes Orientales Epiſcopos, vt aduerſus Manichæos (ita namque Catholicos nominabat) inſurgerent: ad quod vt eos magis magisque pelliceret, tum Zoſimum Papam; tum Romanum clerum præuaricationis redarguit. Sed hæc ex ſancto Auguſtino ſatis diluta ſunt in Zoſimo anno ſuperiori. Adiecit inſuper mendaciſſimè impius dicere, negare Catholicos liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum, aſſererre inſuper fatum ſub nomine gratiæ; atque eoſdem dicere, Deum acceptatorem eſſe perſonarum, legem verò datam non ad hominis inſtitutionem, ſed ad maiorem damnationem; tradere etiam ipſos, Spiritum ſanctum auctorem virtutis in veteri Teſtamento non fuiſſe; itemque Prophetas & Apoſtolos minimè ſanctos, ſed comparatione aliorum minùs malos extitiſſe, & in futurâ reſurrectione homines Dei mandata incepturos implere. hæc & alia in Orthodoxos vaniloquus ille congeſſit, vt colligitur ex commentarijs à S. Auguſtino aduerſus eum conſcriptis. Ad poſtremum verò queſtus eſt nomine coëpiſcoporum ſuorum, Pelagij dogmata à ſimplicibus quibuſdam Epiſcopis proprijs in locis abſque conuentu Synodali eſſe damnata: quærere verò ſe, vt tum Orientales, tum Occidentales ad hæc exactè inſpicienda in vnam vniuerſalem Synodum conuenirent.

XLV.

[d] *Aug. contra epiſt. Pelag. ad Bonif. li. 1.* QVAE ORIENTALIBVS ADVERSVS CATHOLICOS PELAGIANI INSINVARVNT.

Accidit autem opportunè, vt cùm eiuſmodi blaſphemas atque mendaces Iuliani epiſtolas Romam allatas Bonifacius Papa in manibus haberet; Alypius Epiſcopus

XLVI.

Romam

Romam veniens, S. Pontificem conueniret: qui eâ benè vsus occasione, per eumdem misit in Africam eadem Iuliani epistolas ad Augustinum, vt contrarijs eas scriptis confutaret: quod ipse nauiter impleuit, scribens aduersus eas libros quatuor disertissimos, quos ad ipsum Bonifacium Papam Romam misit, vt eius probarentur auctoritate. Profitetur id ipse quidem suis ad Bonifacium scriptis Augustinus [a], & in primis cùm hæc habet de Alypij Romam aduentu, & de Bonifacij Papæ erga eum fraterna exhibita charitate: *Noueram* (inquit) *te quidem famâ celeberrimâ prædicante; & frequentissimis atque veracissimis nunciis, quantâ esses Deigratiâ plenus, acceperam, beatissime atque venerande Papa Bonifaci. Sed postquàm te etiam præsentiâ corporali frater meus vidit Alypius, acceptusq; à te benignissimè & sincerissimè, mutua miscuit, dictante dilectione, colloquia; tecumq; conuiuens, & paruulo licèt tempore, magno tamen tibi iunctus affectu, se simul & me refudit animo tuo, teq; mihi reportauit in suo: tantò maior in me tuæ sanctitatis est facta notitia, quàtò certior amicitia. Neque enim dedignaris qui non alta sapis, quamuis altius præsideas, esse amicus humilium, & amorem rependere impensum.* & paulò pòst de eminentia Romanæ Ecclesiæ Pontificij; cùm commune esse dicat omnibus, illis quibus præsunt, benè fungi Episcopatûs officio: ipsum tamen præeminentem celsiori fastigio speculæ pastoralis pro omnibus inuigilare affirmat. vt planè declaretur, quòd si interdum contigerit tum ipsum Augustinum, tum alios nominâsse Romanos Pontifices, collegas & fratres, nihil tamen imminutum, quin in eisdem asserenda sit summa super alios in munere pastorali potestas. Quòd verò ad Alypium spectat: per transitum ad Bonifacium ipsum venisse, ex his possumus intelligere, quæ scribit sanctus Augustinus ad Valerium Comitem, dum ait [b]; Alypium perrexisse Rauennam, vbi morabatur Honorius Imperator.

[a] *Aug. contra duas epist. Pelag. c. 1.*

BONIFACIVS EXCEPIT A LYPIVM EPISC. TAGASTEN. SEM BENIGNE SATIS.

[b] *Aug. de nupt. & cõcupiscen. l. 2. c. 1.*

XLVII. AVGVSTINVS MITTIT LIBROS A SE SCRIPTOS AD BONIFACIVM PAPAM.

De ea verò lucubratione aduersus duas illas Iuliani epistolas elaborata, & ad ipsum Bonifacium missa, ita S. Augustinus subiungit: *Hæc ergo, quæ istis (vt dixi) duabus epistolis illorum istâ disputatione respondeo, ad tuam potissimùm dirigere sanctitatem, non tam discenda, quàm examinanda, & vbi forsitan aliquid displicuerit, emendanda, cõstitui. Indicauit enim mihi frater meus* (Alypius videlicet) *quod eos illi dare ipse dignatus es; quæ in tuas manus, nisi vigilantissimâ diligentiâ fratrum nostrorum, filiorum tuorum, venire non possent. Ago autem gratias sinceritatis tuæ in nos beneuolentiæ tuæ, quòd eas me latere noluisti litteras inimicorum gratiæ Dei, in quibus reperisti nomen meum calumniosè atq; euidenter expressum.* hæc Augustinus; qui ad calcem quarti voluminis de corum conatu, vt ipsorum Synodus œcumenica cogeretur, hæc addit [c]: *Verùm istorum superbia, quæ tantùm se extollit aduersus Deum, vt non in illo velit, sed potius in libero arbitrio gloriari, hanc etiam gloriam captare intelligitur, vt propter illos Orientis & Occidentis Synodus congregetur. Orbem quippe Catholicum, quoniam, Domino eis resistente, peruertere nequeunt, saltem commouere conãtur. Cum potius vigilantiâ & diligentiâ pastorali pòst factum illis competens sufficiensq; iudicium, vbicumq; isti lupi apparuerint, conterendi sint, siue vt sanentur atque mutentur, siue vt ab aliorum salute atque integritate vitentur.* hæc ipse: quibus planè intelligas, lector, quàm deterioris conditionis sint Nouatores Pelagianis; illis petentibus vniuersale Concilium, istis contrà refugientibus, & omni licèt humanitate & securitate vocatis, interesse penitùs renuentibus: quippe qui non sicut Pelagiani fucatas saltem habeant quas prætendant rationes, sed omni impudentiâ ea iactent, quæ sciant ab Apostolorum temporibus in hanc diem & decretis Conciliorum & maiorum traditionibus & Patrum omnium sententia esse damnata. Sed quod ad Pelagianos pertinet, vtique haud pòst multos annos congregatum est Concilium œcumenicum Ephesinum, in quo pariter constat ipsos fuisse damnatos. At iam ad Bonifacium redeamus.

[c] *Aug. cõt. duas epist. Pelag. l. 4 c. 12.*

XLVIII [d] *Prosp. aduer. Collat. prope fi.*

Quantâ ipse inuigilauerit diligentiâ, ne damnata semel Romæ hæresis Pelagiana, eademq; instar hydræ pluribus aucta capitibus sibilans, grauiori damno in Ecclesiam Catholicam serperet, S. Prosper his docet verbis [d]:

Sanctæ memoriæ Bonifacius piissimorum Imperatorum Catholicâ deuotione gaudebat, & contra inimicos gratiæ Dei non solùm Apostolicis; sed etiam regijs vtebatur edictis. Et quando idem, cùm esset doctissimus, aduersus libros tamen Pelagianorum beati Augustini Episcopi responsa poscebat. hæc ipse. Sed obserua obiter: quem clarissimi, doctissimi, atque sanctissimi viri Augustinus & Prosper Bonifacium æquè sanctissimum atque doctissimum prædicant, quem & Romani cleri sanioris partis litteræ ad Imperatorem datæ commendant, & quem tandem ipsi Imperatores suis scriptis adeò celebrant; muscæ [e] mortuæ tum imperitiâ & rerum gestarum ignoratione, tum obstinatâ malitiâ, atque iuratâ ad detrahendum semper Romanis Pontificibus inimicitiâ, eundem carpunt, subsannant, dicterijsq; perurgent, sicut & alios frigidâ inuersione nominum deridentes, cùm S. Bonifacium Malefacium, Innocentium prædecessorem Nocentium; successorem verò Bonifacij Cælestinum Infernalem (vt de alijs modò taceamus) appellant. O prudentes historici, qui sic conuerterunt historiam in Philippicas, atque graue sedatumque dicendi genus in inuectiuas atque furentium declamationes, vel potiùs insulsas fatuasque derisiones; ac denique ex historia, quæ modesta esse debet & verecunda, impudentissimas satyras reddiderunt! Sed sinamus eos ad libitum furere, commiseratione potiùs deplorãdos, quàm styli acumine perurgendos.

[e] *Illyricũ in sua histo ria sugillat auctor.*

XLIX. Iam verò ad certamen initum inter Iulianum Capuanum Episcopum & sanctum Augustinum redeamus. Iuuenis quidem ille erat & audax, licèt esset honesto loco natus, patre Memore *, cui cum ipso Augustino magna interccsserat necessitudo: de eo enim hæc ipse [f]: *Ego certè beatæ memoriæ Memorij patris tui non immemor, qui mecum non paruam inierat amicitiam colloquio litterarum, teque ipsum mihi carissimum fecerat; cùm te viderem in libris tuis non antelucano conuiuio temulentum, sed insano conuicio turbulentum, introduxite sedandum atq; sanandum non in alicuius philosophi auditorium, sed in sanctorum Patrum pacificum honorandumq; conuentum,* &c.

* Memorio

[f] *Aug. contra Iulian. l. 1. c. 4.*

L. DE IVLIANI INSTITVTIONE

Sed ex quorum schola prodierit nouus hic dogmatistes, insultans Romanæ Ecclesiæ, Augustino, & omnibus Catholicis tractatoribus contumeliosus iuuenis, dignum est vt perscrutemur. Extat quidem sancti Augustini epistola [g] ad ipsum Memorium Episcopum (ita namque, pro Memore, Memorium, eius epistolæ auctoritate reddendum putamus) in qua & de ipso Iuliano iam tunc diacono habetur mentio, quem filium communem appellat. Videtur verò ipse Memorius fuisse Capuanus Episcopus, atque filium suum eidem Ecclesiæ mancipatum diaconum ordinâsse, quem non sacris (vt par erat) sed sæcularibus imbuendum curauerit disciplinis, quas vetus loquendi vsus liberales appellat. Hinc videas eumdem Augustinum in eadem epistola ad Memorium data differere pluribus, liberales disciplinas non esse eas, quæ vulgò ita dici consueuerunt, sed tantùm quas docuit CHRISTVS suos in primis Apostolos. Petierat enim Memorius pro Iuliano sex libros ab eodem Augustino scriptos olim de Rhythmo. Ad finem epistolæ, de eodem Iuliano cùm meminit, hæc habet: *Quem quidem, non audeo dicere, plus amo quàm te: quia nec veraciter dico: sed tamen audeo dicere, plus desidero quàm te. Mirum videri potest, quemadmodum quem pariter amo, amplius desiderem: sed hoc mihi facit spes amplior videndi eum. Puto enim, quòd si ad nos, te iubente vel mittente, venerit, & hoc faciet quod adolescentem decet, maximè quia nondum curis maioribus detinetur, & te ipsum mihi expeditius apportabit.* hæc Augustinus de charitate, quâ adolescentem prosequebatur Iulianum. Qui adhuc iuuenis sede auctus nobilii, nempè Capuanâ (vt tradit Gennadius) fastu tumidus, litterarumque sæcularium inflatus superbiâ, erumpens in maledicta, eo modo sanctissimum senem Augustinum ipsius amantissimum scriptis exagitauit. Quæ contrarijs ipse Augustinus redarguit scriptis, sic exorsus [h]: *Contumelias tuas & verba maledica, Iuliane, quæ ardens iracundiâ libris quatuor anhelâsti, si me contemnere*

[g] *Aug. epist. 131.*

[h] *Aug. contra Iulian. l. 1. c. 1.*

dixe-

DE IVLIANI EPISC. CAPVANI PELAGIANI AVDACIA.

dixero, mentiar. Post verò recensitas sanctorum Latinorum Patrum de propositis quæstionibus scriptas sententias, ad coërcendam penitùs hominis effrenem audaciam, ista post multa subiunxit de præstantia cathedræ Petri [a]: *An ideo contemnendos putas* (recensitos scilicet Patres) *quia Occidentalis Ecclesiæ sunt omnes, nec vllus est in eis commemoratus à nobis Orientis Episcopus? Quid ergo faciemus, cùm illi Græci sint, nos Latini? Puto tibi eam partem Orbis sufficere debere, in qua primum Apostolorum suorum voluit Dominus glorioso martyrio coronari. cui Ecclesiæ præsidentem beatum Innocentium si audire voluisses, iam nunc periculosam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis exuisses. Quid enim potuit vir ille sanctus Africanis respondere Concilijs, nisi quod antiquitùs Apostolica sedes & Romana cum cæteris tenet perseueranter Ecclesia?* hæc Augustinus: quibus videas quanti ponderis & soliditatis existerent Romanorum Pontificum reddi solitæ ad consultationes responsiones; & quomodo vna instar omnium satis esse ducatur ad confutandas hæreses, & audacem iuuenem infrenandum, Apostolicæ sedis auctoritas.

[a] *Aug. contra Iulian. li. 1. c. 4.*

LI.

Sed quod ad petulantis hominis scripta pertinet: mirâ audaciâ progressus, primum omnium quatuor libros conscripsit aduersus sancti Augustini commentarium de Nuptijs & concupiscentijs; quem (vt ipse tradit [b]) post damnatum Pelagium atque Cælestium elaborauit, ab illis prouocatus, ne, dum assertor esset originalis peccati, damnâsse nuptias videretur. Aduersus hunc, inquam, tractatum, quem, monêtè Valerio Comite, Augustinus scripserat, Iulianus quatuor libros virulentos euomuit [c]; ex quibus capita quædam decerpta accipiens Valerius ipse ad Augustinum misit: cui data tunc est occasio, vt contra ea pro sua defensione posteriorem librum ad eumdem Valerium scriberet. Cùm verò postcà quatuor illos libros aduersum se editos, integros accepisset, ipse Augustinus in eosdem contradictorios sex libros conscripsit, vt ipse testatur [d] ad Claudium Episcopum; à quo ijdem quatuor Iuliani libri ad ipsum Augustinum missi fuerunt. Sed quid impetuosus ille ventriloquus? Cùm duorum librorum numero se ab Augustino superatum esse videret; quippe quoniam aduersus suos quatuor ab eo sex editi fuerant: ipse aduersus eos sex conscripsit octo, eodem numero, quo fuerat superatus, ipse superare conatus Augustinum; perinde ac non de veritate Catholica, cuius essent potiora iura, sed de librorum numero altercatio esset. Talis quippe natura superborum hæreticorum est, vt omni ex parte primas referre velint.

[b] *Aug. contra duas epist. Pelag. c. 5.*

[c] *Aug. ibidē & Retract. li. 2. c. 53.*

[d] *Aug. Retract. li. 2. c. 62.*

LII.

De his octo Iuliani libris fidem facit idem S. Augustinus scribens ad Quoduultdeum [e]: vnde erroris arguuntur Gennadius [f] & Honorius [g], dum septem tantùm à Iuliano libros esse conscriptos tradunt. Quomodo autem hos Augustinus ab Alypio redeunte Româ acceperit, ipse docet his verbis: *Hos enim cùm Romæ accepissem frater Alypius, nondum omnes descripserat; cùm oblatam occasionem noluit præterire, per quam mihi quinque transmisit, promittens & alios tres se citò missurum, & multum instans ne respondere differrem. Cuius instantiâ coactus sum remissius agere quod agebam, vt operi vtrique non deessem, vni diebus, alteri noctibus, quando mihi ab alijs occupationibus hinc atque hinc venire non desistentibus parceretur.* erat opus illud, quod præmanibus tum habebat, commentarius Retractationum: nam subdit: *Agebam rem plurimum necessariam: nam retractabam opuscula mea*, &c. sed quando id contigit, dicemus suo loco inferiùs: ad plures enim annos eiusmodi negotium productum est.

[e] *Aug. ep. 4. extat com. 6. print. edit. Plant.*

[f] *Gennad. de Viris illust. c. 45.*

[g] *Honor de Scriptorib. Ecclesiast. c. 45.*

AVGVSTINI LABOR IN RECOGNOSCENDIS SVIS LIBRIS.

LIII.

Cæterùm quòd Iulianum haud diù superuixisse Gennadius dicat, dum eum decessisse tradit sub Valentiniano & Constantio, quem sequenti anno obijsse scimus; ei minimè possumus consentire: quandoquidem auctoritate Prosperi [h] constat eum superuixisse vsque ad vltima tempora Sixti Romani Pontificis, sub quo vt reciperetur in Ecclesiam, simulauerit pœnitentiam: immò & eiusdem Prosperi [i] auctoritate satis compertum habetur, ad Leonis Papæ tempora vitam propagâsse. sed & reperitur Iulianus inter alios Pelagianos Episcopos Occidentis inhæsisse Nestorio tempore Concilij Ephesini. Rursus verò de eodem Iuliano Gennadius addit, ad aliam artem esse conuersum, nimirùm vt hypocrisi deciperet, quos non valuit doctrinâ seducere: nam ait [k]: *Hic Iulianus eleemosynis tempore famis & angustiæ indigentibus omnibus suis prærogatis, multos miserationis specie, nobilium præcipuè & religiosorum illiciens, hæresi suæ sociauit.* Hęc Gennadius atque de Iuliano hactenùs.

[h] *Prosp. in Chronic.*

[i] *Prosp. de Prædic. dimid. tem. c. 6. in fine.*

[k] *Gennad. de Viris illustr. c. 45.*

LIV.

VITALIS EX PELAGIANIS PRODIT HÆRETICVS.

Quod verò pertinet ad dictam Alypij Episcopi legationem ad Honorium Imperatorem: licèt ipsa causa minimè habeatur expressa: tamen ex ijs quæ secuta sunt, conijcere possumus, tantum Episcopum pro rebus grauissimis illuc esse profectum, & quidem puto pro extirpandis latitantibus in Africa Pelagianis. Erant enim nonnulli, qui licèt Pelagianos se esse minimè profiteri auderent; tamen quæ ex hæresi Pelagiana deducebantur, interdum asserere minimè dubitabant. Sit in exemplum, quod ex sancti Augustini litteris exploratum habetur de Vitali Carthaginensi, qui licèt Pelagij nomen fugere videretur, ex eius tamen doctrina dogma illud impium deducebat, vt diceret, non esse orandum pro idololatris, vel alijs non credentibus, vt crederent; sed tantummodo illis esse proponendam doctrinæ veritatem; cæterum credere, vel non credere, ex eorumdem pendere arbitrio, non autem ex præueniente eos diuina gratia. Ad hunc curandum sanctus Augustinus eruditam satis dedit epistolam, quam illo titulo, Augustinus Christi seruorum seruus, inscripsit.

LV.

MOS ANTIQVVS ORANDI PRO CATECHVMENIS.

Cùm verò eius hæresim ipse sanctus Augustinus impugnat, pristinum Ecclesiæ morem insinuat, nimirùm publicè orare consueuisse Fideles in Ecclesia (quod hodiè quoque seruatur) pro infidelibus, & catechumenis: ait enim [l]: *Exerce contra orationes Ecclesiæ disputationes tuas; & quando audis sacerdotem Dei ad altare exhortantem populum Dei, ora pro incredulis, vt eos Deus conuertat ad fidem; & pro catechumenis, vt eis desiderium regenerationis inspiret; & pro Fidelibus, vt in eo quod esse cœperunt, eius munere perseuerent: subsanna pias voces*, &c. Sed cur (inquies) pro catechumenis illa ab Ecclesia precatio mittebatur, vt eis Deus inspiraret desiderium regenerationis nempè baptismi? id ob eam quidem causam, quod quamplurimi vel CHRISTI ad baptismum expectarent ætatem, vt quoto ipse anno vitæ suæ baptizatus est, & ipsi eodem initiarentur sacramento; vel (quod deterius erat) ad obitum vsque illud differrent, vt sic absque macula vlla post obitum reciperentur in cœlum. Aduersus enim hos, vt errantes, quamplures tum Græcorum, tum Latinorum Patrum leguntur declamationes, de quibus aliàs superiùs dictum est.

[l] *Aug. epist. 107.*

LVI.

DE LEGATIONE ALYPII EPISCOPI.

Quod igitur eiusmodi latentes reguli in Africa furtiuè serperent, & periculum immineret ne Africana Ecclesia eius morbi contagione inficeretur: nullum reliquum iam videbatur remedium esse; nisi vt qui proteruè nimis despicerent quæ duobus Concilijs in Africa aduersus Pelagij atque Cælestij hæreses cùm Carthagine, tum etiam Mileui in Numidia habitis statuta essent, quique ea de re decreta Romanorum Pontificum Innocentij atque Zosimi nihili facerent, ijdem legibus coërcerentur Imperatorum; quod esse curatum honorificâ publicâque Alypij legatione putamus. Extat enim de his Honorij Imperatoris rescriptum ea de causa in Africam missum hoc ipso anno ad Aurelium Episcopum Carthaginensem, quod habetur in Collectione Cresconiana, sed in nostro Codice absque die & Consule, in exemplari verò quod accepimus à præclaro viro Henrico Grauio professore Louanienſi, cùm Romæ esset, huius anni Consulibus notatum legimus; nempè Monaxio atque Plinta: est autem huiusmodi:

Impp. Honorius & Theodosius Augg. Aurelio Episcopo salutem.

Dudum

LVII. HONORII AD AVREL. EPISCO. CARTHAG. RESCRIPTVM ADVERSVS PELAGIANOS.

Dudum quidem fuerat constitutum, vt Pelagius & Cælestius nefandi dogmatis repertores ab vrbe Roma, veluti quædam Catholicæ veritatis contagia, pellerentur; ne ignorantium mentes suâ persuasione peruerterent. In quo secuta est clementia nostra iudicium sanctitatis tuæ, quo constat eos ab vniuersis iustæ sententiæ examinatione esse damnatos. Sed quia obstinati criminis pertinax malum, vt constitutio geminaretur, coëgit; recenti quoque sanctione decreuimus, vt si quis eos in quacumque prouinciarum parte latitare non nesciens, aut propellere, aut prodere distulisset, præscriptæ pœnæ velut particeps subiaceret. Præcipuè tamen ad quorundam Episcoporum pertinaciam corrigendam, qui prauas eorum disputationes tacito consensu asserunt, vel publicâ oppugnatione non destruunt (pater carissime atque amantissime) sanctitatis tuæ auctoritate moneri conuenit, quatenùs in abolitione præpostera hæresis, omnium deuotio Christianorum consentiat. Religio itaque tua competentibus scriptis vniuersos faciat admoneri, scituros definitione testimonij tui, hanc sibi definitionem esse præscriptam, vt quicumque damnationi suprà memoratorum (quo pateat mens pura) subscribere impiâ obstinatione neglexerint, Episcopatûs amissione mulctari, interdictâ in perpetuum, expulsi ciuitatibus, communione priuentur. Nam cùm ipsi nos iuxta Synodum Nicænam confessione sincerâ conditorem rerum omnium Deum, Imperijq; nostri veneremur auctorem; non patietur sanctitas tua, sectæ detestabilis homines in iniuriam religionis noua & inusitata meditates secretis tractatibus occultare sacrilegium publicâ semel auctoritate damnatum. Vna enim eademq; culpa est eorum, qui aut dissimulando conniuentiam, aut non damnando fauorem noxium præstiterint. Et alia manu. *Diuinitas te per multos annos seruet incolumem, pater carissime atque amantissime. Data V. Idûs Iunias, Rauennæ, Monaxio, & Plintâ Conss.* sequebantur hæc in Codice: *Eodem tenore etiam ad sanctum Augustinum Episcopum datum rescriptum.*

LVIII. AVRELII EPIS. CARTHAG. EPISTOLA.

His acceptis, Aurelius Carthaginensis Episcopus ad Episcopos sibi subditos dedit epistolam, cui huiusmodi legebatur in codice inscriptus titulus:

Epistola S. Aurelij Carthaginensis Episcopi ad omnes Episcopos per Byzacenam & Azuritanam prouinciam constitutos de damnatione Pelagij & Cælestij hæreticorum.

Dilectissimis ac desiderabilissimis fratribus ac consacerdotibus Donatiano primæ sedis, Ianuario, Felici, Palatino, Primiano, Gaiano, & alijs Gaiano, Ianuario, Victorino, & cæteris per tractum prouinciæ Byzacenæ & Azuritanæ constitutis, Aurelius Episcopus.

Super Cælestij & Pelagij damnatione, eorumq; dogmatibus participem sanctam Dei dilectionem vestram in plenario Concilio fuisse commemini, dilectissimi ac desiderabiles fratres. Sed quoniam pro honore Dei, in cuius manu cor Regis est constitutum, gloriosissimorum Principum Christianorum fidem rectam & Catholicam custodientium accessit auctoritas, quam per humilitatem meam vniuersis coëpiscopis meis voluit intimari: idcirco honorabilem fraternitatem vestram, missis exemplaribus, instruere festinaui, ne quid mali in aliqua parte prouinciæ ex supradictorum serpentina persuasione ab vniuersali Ecclesia totius Orbis exclusa, fortasse subrepat. Ob hoc ergo tam necessaria concertatio Christianorum *Principum charitatem vestram latere non debuit,* * *& ad me ab his datæ litteræ: quarum simul exemplaribus lectis, quemadmodum subscribere vnusquisque vestrûm debeat, dilectio vestra cognoscat, siue quorum Synodalibus Gestis subscriptio iam tenetur, siue qui nõ potuistis eidem plenario totius Africæ interesse Concilio. Quo cùm in supradictorum hæreticorum damnatione omnium vestrûm fuerit integra subscriptio: nihil omninò sit, vnde vllius dissimulationis, vel negligentiæ, vel occultæ forsitan prauitatis aliqua videatur meritò remansisse suspicio.* Et alia manu. *Optofratres, benè viuatis mei memores. Data Kalend. Augusti, Carthagine, Monaxio & Plintâ Conss.*

* cõtestatio
* de qua

LIX. CONCILIVM CARTHAG. IN CAVSA APIARII PRESBYTERI.

Hoc eodem anno, mense Maij habita legitur Synodus Carthaginensis, quæ ordine quinta recensetur, cui vnà cum Aurelio & Apostolicæ sedis legatis interfuerunt ex prouincijs Africanæ Ecclesiæ electi Iudices, siue legati, omnes numero viginti duo: quod verò habetur in fine, subscripsisse eidem Synodo Episcopos ducentos decem & septem, sic intelligendum est, quod quisque ex illis postea subscripsit in sua Ecclesia eisdem decretis, quibus suos legatos ab ea prouincia missos subscripsisse sciret. Quòd autem huic Concilio interfuisse legantur Apostolici legati Faustinus Episcopus Ecclesiæ Potentinæ in Picæno, Philippus & Asellus presbyteri: hi quidem anno superiori à Zosimo missi fuerunt; quo defuncto, in Africa vsque ad successoris electionem permansêre; creato verò Bonifacio, causam prosecuti sunt.

LX.

Vnde verò oborta sit causa Zosimo, vt hos Carthaginem legatos mitteret, exquirendum in primis est: quæ quidem est ex Commonitorio (ita enim appellabant mandata legatis scriptis prodita) quod in hac Synodo recitatum fuit, possumus intelligere, quod continetur in Synodali epistola ab alio Concilio anno sequenti celebrato ad Bonifacium Papam scripta, in qua de rebus gestis in hac Synodo ita scribitur [a]: *Quia rogatio ipsa poscebat, vt apud Acta Ecclesiastica à fratribus nostru Faustino coëpiscopo & Philippo atque Asello compresbyteris quæreremus, vt promerent quicquid eis nobiscum fuisset iniunctum agendum: nonnulla quidem sine vllo scripto prosecuti sunt verbis: sed cùm id potiùs flagitaremus, quòd in litteris ferrent, Commonitorium protulerunt: quod recitatum nobis, etiam Gestis qui secum ad nos detulerunt, est allegatum. In eis quatuor quide nobiscum agenda mandata sunt: Vnum de appellationibus Episcoporum ad Romanæ Ecclesiæ sacerdotem: Alterum ne ad Comitatum Episcopi importunè nauigent: Tertium de tractãdis presbyterorum & diaconorum causis apud finitimos Episcopos, si à suis excõmunicati perperàm fuerint: Quartum de Vrbano Episcopo excommunicando, vel etiam Romam euocando, nisi ea quæ videbantur corrigenda, corrigeret.* hactenùs de mandatis à Zosimo Papa legatis dicto Commonitorio impertitis.

[a] *Extat in Concilio Africano c. 101. tom. 1. Concil.*

MANDATA A ZOSIMO PP. LEGATIS DATA.

LXI.

Sed describenda sunt hîc ipsa Commonitorij verba, quo cuncta faciliùs possint intelligi: extant quidem ipsius duo præcipua capita, de quibus vertitur controuersia, recitata in Concilio Carthaginẽsi hoc anno habito. ibi enim hæc leguntur [b]:

Fratri Faustino, & filijs Philippo & Asello presbyteris Zosimus.

Vobis commissa negotia non latent. Vos ita vt nostra, immò quia nostra ibi in vobis præsentia est, cũcta peragite; maximè cùm & hoc nostrum posîtis habere mandatum: verba canonum, quæ in pleniorem firmitatem huic Commonitorio inseruimus. Ita enim dixerunt dilectissimi fratres in Concilio Nicæno, cùm de Episcoporum appellatione decernerent [c]:

[b] *Conc. 6. Carthag. c. 3.*

[c] *Apud Conc. Sardic. c. 7.*

Placuit autem, vt si Episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint congregati Episcopi regionis ipsius, & de gradu suo deiecerint eum; & appellâsse Episcopus videatur, & confugerit ad beatissimum Ecclesiæ Romanæ Episcopum, & voluerit audiri, & iustum putauerit vt renouetur examen: scribere his Episcopis dignetur, qui in finitima & propinqua prouincia sunt, vt ipsi diligenter omnia requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quòd si is qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione suâ mouerit Romanum Episcopum, vt è latere suo presbyterum mittat: erit in potestate Episcopi Romani, quid velit, & quid existimet. Et si decreuerit, mittendos esse qui præsentes cum Episcopis iudicent, habentes auctoritatem eius à quo destinati sunt: erit in suo arbitrio. Si verò crediderit sufficere Episcopos, vt negotio terminum imponant: faciet quod sapientissimo consilio suo iudicauerit. hæc canon, satisque ad primum Commonitorij caput.

LXII.

LXIII.

De secundo autem capite, ne ad Comitatum Episcopi importunè nauigent; nihil prætereà, quã quod summatim haberi in epistola Carthaginensis Concilij ad Bonifacium diximus, ibi recitatum legitur, cùm illud recitari petitum est à Nouato legato Mauritaniæ Sitifensis, dum dixit: *Nunc meminimus, in hoc præsenti Commonitorio lecto, etiam de presbyteris, siue diaconibus contineri, qualiter ab Episcopis suis vel finitimis audiri debeant; quod in Nicæno Concilio minimè legimus. Vnde hoc ipsum iubeat sanctitas vestra nobis recitari. Aurelius Episcopus dixit: Recitetur ad locum etiam hoc quod deposcitur. Daniel Notarius recitauit.*

LXIV.

De appellationibus autem clericorum, id est, minoris loci,

restat ipsius Synodi certa responsio. De qua re quid acturi sitis, credimus inferendum, quod taliter dictum est in Sardicensi Concilio. Osius Episcopus dixit: Quid me adhuc moueat, reticere nō debeo. Si Episcopus fortè iracundus (quod esse non debet) citò aut asperè commouetur aduersus presbyterum suum, siue diaconum suum, & exterminare eum de Ecclesia voluerit: prouidendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. & ideo habeat potestatem electus vt finitimos interpellet Episcopos, vt causam suam audiant & diligenter tractent: quia non oportet negari audientiam roganti. Et ille Episcopus, qui aut iustè, aut iniustè eum eiecit patienter accipiat vt negotium discutiatur, aut probetur, aut emendetur sententia, &c. hæc in Commonitorio Zosimi ad legatos ex canone decimoseptimo Concilij Sardicensis.

LXV. Cùm hæc autem recitarentur in dicto Concilio Carthaginensi hoc anno celebrato: accidit, vt cùm de fide citati Nicæni canonis de appellatione ad Apostolicam sedem contentio oborta esset, non in Africanis tantùm exemplaribus, sed nec in alijs ab Oriente petitis, citatus canon inter decreta Nicæna potuerit reperiri: cuius rei causa apud Zosimi successores Bonifacium & Cælestinum ijdem Africani Episcopi litteris conquesti sint, vt ad ipsos datæ Africanorum litteræ Episcoporum significant. Huius rei gratiâ totum exagitatum est vesparum examen, Nouatorum [a], inquam, diuersarum hæresum sectatorum incredibilis strepitus, summa omnium commotio in ipsum Zosimum excitata, & in Romanam Ecclesiam instar ingruentis grandinis contumeliarum vibrata iacula & maledicta: dum simul inclamant, ipsum Zosimum summo scelere subripere tentâsse Romanę primatum Ecclesiæ, & quidem malis artibus, nempe mendacio & falsatione Nicænorum canonum: vt planè omnes hi simul iuncti dicant ipsum gessisse speciem Antichristi. His adde quę impietatis defensor exaggerat, dicens hoc vno facto causam Episcopi Romani funditùs euersam esse.

[a] *Magdeburg Cent. tom. 5. col. 12. 38. & Defensor Molinæi.* QVÆ NOVATORES IN ZOSIMVM.

LXVI. Hæc & alia isti, more suo, magnâ temeritate effutientes, quasi deformi superinductâ larua, perterrent pueros, rudes, inquam, ac simplices: Tibi verò, lector, puto, risum mouebunt, cùm videris tumentes montium instar fluctus in gracilem deficere spumam, & robustos hos pugnatores ex Cadmea victoria de sua ipsorum nece captare triumphum: Te ipsum velim intereâ patienter finem æquo animo præstolari, & veri amantem, perlectis omnibus, iudicium facere, & iustam sententiam ferre.

LXVII. Hæc autem vt faciliùs assequaris, cunctæ res gestæ ob oculos tibi primùm ponendæ sunt ordine temporum. Quoniam verò vnum idemque iudicium cœptum sub Zosimo Papa anno superiori, etiam ad eius successorum tempora Bonifacij & Cælestini est propagatum: necessariò hic nos, quænam sub Zosimo, quæve sub eius successore Bonifacio, ac demum Cælestino Pontifice acta sunt, cuncta exactè referemus, paululum ab instituto deflectentes, quo soliti sumus annis singulis in eis res gestas reddere: rei enim magnitudo à nobis extorquet, vt quæ in vna eademque causa sub tribus Romanis Pontificibus gesta sunt annis pluribus, eadem eo quo transacta sunt ordine referamus hoc ipso anno, quo Carthaginense Concilium ea de causa habitum est: vt ita ipsâ historiâ exactè simul perspectâ redditâ, sit facilè reliqua consequi. Ignoratio enim historicæ veritatis planè egit, vt pugnantes aduersarij aërem verberarint, quos & loquentes quæ ad rem pertinent, omninò sentias deliràsse, atque in eo desipuisse penitùs, dum sic in hoc vno laborant, perinde ac si vniuersa Catholicæ Ecclesiæ moles super hoc vno lapide innitatur, quo euulso, vniuersa sit prorsus machina collapsura: non considerantes, in huius templi structura sibi inuicem inhærentes prægrandes lapides, omnes æquè innixos esse super immobile fundamentum CHRISTVM IESVM. Sed age res gestas ordine prosequamur, atque primùm quæ præcesserint, vt opus fuerit Zosimo tres legatos in Africam mittere.

LXVIII Non vnam quidem tantùm præcessisse causam illam de restituendo presbytero Apiario, ipsa mandata impertita à Zosimo legatis suis, expressa in Commonitorio, planè declarant: nam cùm de Episcopis appellantibus ad Apostolicam sedem sit primùm mandatum, planè intelligi posse videtur, Africanos Episcopos ad Zosimum appellâsse: quod quidem Episcopi Africani litteris suis datis ad Cælestinum Papam his verbis insinuare videntur [b]: *Præfato itaque debito salutationis officio, impendio deprecamur, vt ad vestras aures hinc venientes non facilius admittatis, nec à nobis excommunicatos in communionem vltrà velitis excipere,* &c. hæc eos de Episcopis dicere, inferior qui sequitur sermo declarat. Præcesserat nuper causa Cælestij, de quo anno superiori dictum est: hic enim damnatus in Concilio Carthaginensi (vt vidimus) prouocauerat ad Romanum Pontificem, & posteà à Zosimo est auditus. Accessit ad cumulum causa Apiarij presbyteri, qui ab Episcopo suo Vrbano excommunicatus, apud Romanum Pontificem se purgans, ab eodem fuerat redditus communioni: qui & in eundem Vrbanum accusationes grauissimas intulit. Appellâsse insuper aliquos Episcopos sedem Apostolicam, quæ nuper dicta sunt, satis ostendunt. Hæc quidem omnia præcessisse legationem à Zosimo missam, litteræ Africanorum Episcoporum ad Bonifacium [c] & ad Cælestinum [d] datæ significant. Sed & aliquid aliud præcesisse oportuit, secundùm ea quæ in mandatis habentur expressa, cùm dicitur, *Nec ad Comitatum Episcopi importunè nauigent.*

[b] *Apud Concil. Afric. c. 105.*

QVE PRÆCESSERVNT LEGATIONEM.

[c] *apud Concil. Afric. c. 01.*

[d] *Ibid. cap. 105.*

LXIX. Secundum igitur illas, quæ tunc inter vtramque partem controuersiæ vertebantur, dicendum est mandata à Zosimo Papa impertita esse legatis, eademque canonum auctoritate firmata, qui reperiuntur esse Concilij œcumenici Sardicensis: vt quod ad primum spectat caput de appellatione Episcoporum ad Romanorum Ecclesiam, seu potiùs appellationis prosecutione, de quo insertus est Commonitorio [e] canon septimus Concilij Sardicensis, sub titulo tamen Nicæni Concilij. Secundum item mandatum, quod in eodem Commonitorio sequitur, de non adeundo importunè Comitatum: sed quâ id auctoritate mandetur, expressum ibi non legitur, quòd nulla ea de re mota fuerit controuersia: cùm tamen liqueat id ipsum eiusdem Concilij Sardicensis auctoritate roboratum [f]. Etenim suggestâ in dicto Sardicensi Concilio querelâ à Grato Episcopo Carthaginensi de Africanis Episcopis crebrò nimis ad Comitatum nauigantibus, & quidem non pro miserabilibus personis oppressis subleuandis, sed pro dignitatibus sæcularibus cognatis vel amicis impetrandis, decretum tunc fuit, vt cùm Episcopi Africani ad turi Comitatum Romam peruenirent, ibi Romano Episcopo causas exponerent, qui eas examinet, num dignæ sint quæ perferantur ad Comitatum, & si tales ipsi visæ fuerint, eius quoque impertito auxilio, ad Imperatorem deferrentur. Sed cur nihil aduersus hæc, sicut in alijs, obiectum fuerit ab eisdem Episcopis Concilij Carthaginensis, eam quidem puto fuisse causam, quòd ijdem Episcopi Africani haud pridem, sub septimo Honorij Consulatu, eadem nouo canone visi sunt penitùs confirmasse, dum statuerunt [g], vt ad Comitatum ituri Formatam acciperēt à Romano Pontifice, nec nisi ipsius arbitrio liceret illuc proficisci.

[e] *apud concil. Carth. 6. c. 3.*

[f] *Concil. Sard. ca. 8. 9 10.* QVIBVS CANONIBVS CONFIRMATA MANDATA LEGATIS DATA

[g] *apud Cōci. Afric. c. 73.*

LXX. Quod verò ad tertium & quartum ordine posita in Commonitorio mandata spectat de appellationibus clericorum aduersus suos Episcopos (quod pertingebat causam Apiarij presbyteri contra suum ipsius Episcopum Vrbanum Siccensem) positus est pro mandati confirmatione in Commonitorio canon itidem Concilij Sardicensis, idemque recitatus ex scripto in eodem Concilio Carthaginensi [h]. Sed cùm de hoc, sicut & de primo, obiectum fuerit, non reperiri in Nicæno Concilio, coniectura est non leuis, vt loco Nicæni in textu (vt nunc legitur) fuerit emendatum Sardicensis, quod sciretur esse canonem verè Concilij Sardicensis. Sed quid est quod ijdem Africani Episcopi Carthagine congregati, recitato eodem canone ex Commonitorio, eidem refragari visi sunt tamquam incerti num esset ex Concilij Nicæni decretis,

[h] *Concil. Carth. 6. c. 6.* QVÆ DE CLERICIS APPELLANTIBVS IN COMMONITORIO POSITA SVNT.

cum ex eodem Canone Zosimus videretur confirmare iura ipsorum, quibus antè statuerant in Concilio Mileuitano [a], & renouauerant in Concilio Carthaginensi [b], ne presbyteris, diaconis, & alijs inferioris ordinis clericis appellare liceret ad transmarina iudicia, sed questi de suis Episcopis, vicinos adirent Episcopos, & si ab eis quoque prouocandum putarent, Africana adirent Concilia, vel Primates, non autem quærerent iudicia transmarina? Hæc, inquàm, cum ipsi statuissent, quidnam aduersus hæc præcepisse visus est Zosimus, cum ex canone Concilij Sardicensis voluit, eiectis presbyteris vel diaconis à suo ipsorum Episcopo, potestatem impertiri, vt finitimos adire possent Episcopos? Hæc quidem quomodò sibi cohæreant, non satis video. Vnde non integra in ea Synodo acta recitata haberi, opinari cogor, cùm præsertim in praxi contrarium obseruatum appareat. Etenim perspicuum est, tum anno superiori (vt vidimus) audisse Zosimũ Cælestium damnatum à Carthaginensi Concilio, tum hoc ipso anno audisse Apiarium ab Vrbano suo Episcopo excommunicatum. vt planè liqueat Zosimum minimè probâsse, quod ab Africanis Episcopis fuerat definitum, ne presbyteri, diaconi, & subdiaconi appellarent iudicia trãsmarina. Plus sanè apud me valet quod scitur iterum factum, quàm quod fertur semel dictum: etenim certum est, multa in hoc desiderari, quæ non inueniuntur expressa, cùm præsertim litteris ad Cælestinum ijdem Episcopi Africani id ab eo contenderint, vbi aiunt [c]: *Presbyterorum quoque & sequentium clericorum improba refugia (sicuti te dignum est) repellat sanctitas tua: quia & nulla Patrum definitione hoc derogatum est Ecclesiæ Africanæ.* hæc ibi, & cætera quæ sequuntur de sententia Nicænorum canonum. Ista autem inculcâsse voluimus, vt nonnulla in illis Actis desiderari quisque cognoscat, quæ si extarent, consona factis dicta ab illis esse facilè intelligi possent.

*Conc. Mileuit c. 22.
[b] Apud Cõcil. Afric. c. 92.
[c] Apud Cõcil. Carth. cap. 105.

LXXI.

His visis, iam quid in singulis conuentibus, præsentibus Apostolicæ sedis legatis, actum sit, peruestigemus, & num aliquid fuerit imminutum Romanæ Ecclesiæ auctoritatis. Quidnam autem in eo ipso Concilio hoc anno Carthagine celebrato decretum sit, ipsi Africani Episcopi in epistola, quam, defuncto hoc anno Zosimo, dederunt ad eius successorem Bonifacium Papam, declarant his verbis [d]: *Litteris nostris ad eumdem venerabilis memoriæ Zosimum Episcopum datis insinuari curauimus, vt ea seruare sine vlla eius iniuria paul sper sineremus, vsque ad inquisitionem statutorum Concilij Nicæni.* hæc de potiori causa, nimirum de appellationis prosecutione. In causa autem Apiarij presbyteri quid gestum sit, ijdem superiùs ibi docent, dum aiunt: *Ille* (nempe Zosimus) *si adhuc esset in corpore, hoc acciperet gratiùs, quod videret pacatiùs terminatum, domine frater. Apiarius presbyter (de cuius & ordinatione & excommunicatione fuerat exortum non solum Siccensi, verum etiam toti Africanæ Ecclesiæ non leue scandalum) de omnibus erratis suis veniam petens, communioni est restitutus. Prior autem coëpiscopus noster Siccensis Vrbanus, quod in eo corrigendum visum est, sine vlla dubitatione, correxit. Quia verò paci & quieti Ecclesiæ non tantùm ad præsens, sed etiam in posterum prospiciendum fuit; quonam tala multa præcesserant, vt vel similia, vel etiam grauiora deinceps præcaueri oporteret: placuit nobis, vt de Siccensi Ecclesia, retento scilicet honore gradus sui, presbyter remoueretur Apiarius; & accepto epistolio, vbicumque alibi vellet & posset, presbyterij munere fungeretur: quod eidem ipsi per litteras proprias postulanti sine difficultate concessimus.* hæc Patres ad Bonifacium.

[d] Apud Cõcil. Afric. ca. 101. RECESTÆ IN SYNODO CARTHAG. HOCANNO SVB ZOSIMO.

LXXII.

Sed quod hic tantummodò attingunt de confessione Apiarij, ijdem hæc paulò apertiùs atque latiùs sunt prosecuti in litteris postea ad successorem Bonifacij Cælestinum. his verbis [e]: *Triduano tamen laboriosissimo agitato iudicio, cùm diuersa eidem obiecta afflictissimi quæreremus, vel moras coëpiscopi nostri Faustini: vel tergiuersationes ipsius Apiarij, qui nefandas turpitudines occulere conabatur: Deus iudex tustus, fortis & longanimis, magno impendio resecauit. Tetriore quippe ac putidiore obstinatione compressa, qua tantum liuidum* cœnum impudentia negationis volebat obruere, Deo nostro eius conscietiam coarctante, & occulta quæ in illius corde tamquam in volutabro criminum iam damnabat, etiam hominibus publicante, repentè in confessione cunctorum obiectorum flagitiorum dolosus negator erupit. Et tandem de omnibus incredibilibus opprobrijs vltroneus se ipse conuicit, atque ipsam quoque nostram spem, quà eum & credebamus & optabamus de tam pudendis maculis posse purgari, conuertit in gemitus: nisi quoniam istam nostram mœstitiam vno tantùm solatio mitigauit, quòd & nos labore diuturnioris quæstionis absoluit, & suis vulneribus qualemcumque medelam (etsi inuita ac sua conscientia reluctante) confessione prouidit.

[e] Apud Concil. Afric. c. 105. DE VLTRONEA CONFESSIONE APIARII. *luridum.

LXXIII. DE EADEM CAVSA AGITATA SVB BONIFACIO.

ista autem de Apiario quare ipsi tam explicitè ad Cælestinum Papam Patres scripserint, paulò pòst dicturi sumus. Hæc sunt quæ hoc anno reperiuntur in Concilio Carthaginensi coram Apostolicæ sedis legatis acta.

Zosimo verò inter hæc morte sublato, eodem pendente Concilio, Episcopi Africani (vt diximus) de his omnibus dedere litteras ad Bonifacium, quem acceperunt fuisse Zosimo subrogatum: quibus cùm de singulis eum redderent certiorem, addiderunt id ipsum repetere, quod ad Zosimum scripserant, nempe omnia iura secundum mandata se integra seruaturos, quousque de Nicænis canonibus fieret exactior exploratio. Rebus sic stantibus, missi sunt legati in Orientem, nempe Constantinopolim ad Atticum eius ciuitatis Episcopum, itemque Antiochiam, nec non Alexandriam ad Cyrillum pro fidelissimis exemplaribus Nicæni Concilij canonum. Antequàm autem legati redirent, contigit Bonifacium mori, & in eius locum suffici Cælestinum. Quid verò Episcopi Africani post explorata Græcorum exemplaria, non inuentis in eis citatis à Zosimo Papa canonibus, egerint: iidem ipsi litteris datis ad Cælestinum insinuant. Non quidem (vt hodie Nouatores) arguerunt Zosimum impostura, dolumve malum atque fallaciam proclamârunt, neque ob eam causam derogandum putârunt Ecclesiæ Romanæ iuribus. Sed quid? summisso animo rogauerunt, vt maiori cautelâ Romani Pontifices ex Africa querelas ingerentes susciperent, atque maturiori iudicio causas tractarent, ne sic iudicia ritè ac probè facta perirent. At præstat ipsorum audire verba, quæ sic se habent in epistola ad Cælestinum [f]: *Præfato igitur debita salutationis officio, impendio deprecamur, vt deinceps ad vestras aures hinc venientes non facilius admittatis, nec à nobis excommunicatos in communionem vltrà velitis excipere: quia hoc etiam Nicæno Concilio definitum, facilè aduertet venerabilitas tua. Nam si de inferioribus clericis vel laicis videtur ibi præcaueri, quantò magis hoc de Episcopis voluit obseruari, ne in sua prouincia à communione suspensi, à tua sanctitate vti festinatò, vel præpropere, vel indebitè videantur communioni restitui?* hæc ipsi: quibus vides eos non prohibere appellationes ad Romanam sedem, sed tãtùm admonere ipsum Romannm Pontificem, ne (vt aiũt) faciliùs quàm par est, nec festinatò vel præpropere aut indebitè agat: nam maturum quidem exposcunt iudicium, non autem recusant.

DE EADEM CAVSA AGITATA SVB CÆLESTINO.

[f] Apud Cõcil. Afric. ca. 105.

Cùm ergo manifestè videas eos non refragari appellationibus ad Romanam Ecclesiam, sed tantùm exigere, quod æquum iustumque videretur, vt maturiori causæ tractarentur examine: Proinde quod subdunt, vt vbi sunt exorta, ibi sint finienda negotia ob difficultatem prosecutionis iudicii transmarini, sed & quod ingerunt de non mittendis Legatis de Latere in Africam & executoribus cum Potentibus: haud ante dictis aduersari putes, vt appellationis iuri voluerint penitùs derogatum. Nam nequaquam illum recusârunt prosecutionis causæ modum, qui eo canone ponitur primo loco, nimirùm vt ipse Romanus Pontifex causam ipsam propinquis Episcopis per litteras delegaret. Hæc autem quæ dicta sunt, licet perspicua satis haberi possint, clariora tamen reddentur ex his quæ dicturi sumus: vt etiam manu quisque tangat, quâ quærit in quæstione difficillima veritatem, quam non possit quisque non fateri, nisi obstinate procaciterq; resiliat.

LXXIV. EPISCOPI AFRIC. NON DEROGANT IVRI APPELLATIONIS.

Primùm igitur quod ad appellandi ius pertinet: id quidem haud recens institutum est, sed simul cum ipsa

LXXV.

Eccle-

Eccleſia Romana connatum. Etenim cùm, Orthodoxorum omnium ſententiâ, ipſa in orbe Chriſtiano (vt ſuperiùs latiſſimè demonſtratum eſt) obtineat principatum, minores omnes ad maiores, cùm læſi ſunt, poſſe habere recurſum, & maiores minoribus præſto eſſe debere, cùm ius naturale, tum gentium, atque ius ſcriptum confirmat. Sed quod modò ad Africanam Eccleſiam ſpectat, de qua nobis in præſentiarum ſermo: Cùm qui apud eos claruêre præſtantiſſimi Patres, iidemq; Catholici & Catholicæ veritatis acerrimi vindices, vt ſanctiſſimi atque doctiſſimi viri Cyprianus, Optatus Mileuitanus, & Auguſtinus, pari ſententiâ abſque aliqua dubitatione vel diſcrepantia tradant, confirmentque, ac pluribus prædicent primatum Romanæ Eccleſiæ, æquè & ius ad eam prouocãdi, ex quadam neceſſaria aſſumptione, viſi ſunt eſſe profeſſi. Quod verò ad vſum pertinet: niſi id antiquitùs ſeruari ſolitum eſſet, haud ſanctus Auguſtinus in cauſſa Cæciliani iſta diceret [a], *Erat Eccleſia* (Carthaginenſis ſcilicèt) *etiam tranſmarinis vicina regionibus, & fama celeberrima nobilis: vnde non mediocris vtique auctoritatis habebat Epiſcopum, qui poſſet non curare conſpirantem multitudinem inimicorum: cùm ſe videret & Romanæ Eccleſiæ, in qua ſemper Apoſtolicæ cathedræ viguit principatus, & cæteris terris, vnde Euangelium in Africam venit, per communicatorias litteras eſſe coniunctum, vbi paratus eſſet cauſſam ſuam dicere, ſi aduerſarij eius ab eo illas Eccleſias alienare conarentur.* hęc cùm ipſe dicat, nonne fatetur, appellare illi licuiſſe ad Romanam Eccleſiam, ſi illud ei damnum & iniuria inferretur? nam quomodò fieri valuit, vt Africanus Epiſcopus à coëpiſcopis læſus in Africa, cauſam ſuam proſequeretur apud Romanam Eccleſiam, niſi iure appellationis?

[a] *Auguſt. epiſt. 162.*

LXXVI DE EPISCOPIS TEMPORE AVGVSTINI ROM. PONT. APPELLANTIBVS.

Sed quid vetera exempla quærimus? ſuppetunt quidem noua, quæ ſedente ipſò ſancto Auguſtino in Numidia contigerunt, ac quidem minimè dubia: haud enim horum eſt leuis aſſertio, quę eodem tanto Patre atque doctore teſtante, inculcante, in pluribus comprobante, adducemus in medium. O mira Dei prouidentia in rebus Catholicæ Eccleſiæ moderandis? Eo ipſo tempore, quo de Nicæno canone ea inter Africanos Epiſcopos controuerſia agitabatur, caſum contigiſſe voluit, cuius occaſione ipſemet ſanctus Auguſtinus, quem dictis Concilijs Carthaginenſibus interfuiſſe diximus, compulſus ſit exempla adducere, quibus demonſtraret Africanorum Epiſcoporum recurſus & appellationes ad Romanam Eccleſiam, cùm agit de Antonio Epiſcopo Fuſſalenſi, qui, relicto illi Epiſcopatus honore, functionibus tamen fuerat interdictus Epiſcopi, ſic damnatus ab Africanis Epiſcopis, vt miniſtratione ceſſaret Epiſcopatus. cùm iſte ſic priuatus, apud ſedem Apoſtolicam appellans, reclamans dixit: *Aut in mea cathedra ſedere debui, aut Epiſcopus eſſe non debui.*

LXXVII.

Aduerſus hunc igitur ſanctus Auguſtinus, qui vnus ex Epiſcopis fuit, qui eum eâ ſententiâ condemnauerant, reſpondens oſtendit, ſæpiùs accidiſſe, vt Epiſcopis Africanis priuatis adminiſtratione Epiſcopatus, honor tamen cum nomine Epiſcopi eiſdem relictus fuerit, quod demonſtrat his verbis [b]: *Exiſtat exemplo, ipſa ſede Apoſtolica iudicante, vel aliorum iudicia firmante, quoſdam pro culpis quibuſdam nec Epiſcopali ſpoliatos honore, nec relictos omnimodis impunitos: quæ, vt à noſtris temporibus remotiſſima non requiram, recentia memorabo. Clamet Priſcus prouinciæ Cæſarienſis Epiſcopus: Aut ad primatum locus, ſicut cæteris, & mihi patere debuit, aut Epiſcopatus mihi remanere non debuit. Clamet alius eiuſdem prouinciæ Victor Epiſcopus, cui relicto in eadem pœna, in qua & Priſcus fuit, nuſquam niſi in diœceſi eius ab alio communicabatur Epiſcopo: clamet, inquam: Aut vbique communicare debui, aut etiam in meis locis communicare non debui. Clamet tertius eiuſdem prouinciæ Laurentius Epiſcopus, & prorſus huius vocibus clamet: Aut in cathedra, cui ordinatus ſum, ſedere debui, aut Epiſcopus eſſe non debui. Sed quis iſta vituperet, niſi qui parum attendit, nec inulta omniare linquenda, nec vno modo omnia vindicanda?* hæc ſanctus Auguſtinus, in his (vt ait) *ipſa ſede Apoſtolica iudicante, vel aliorum iudicia firmante.* Sed & cùm vnius generis caſus & vnius tantùm prouinciæ recenſet ſedis Apoſtolicæ de Africanis Epiſcopis exhibita iudiciorum exempla, eademque ipſa recentia: planè poteſt quiſque ex his intelligere, quàm crebra atque adeò frequentiſſima eſſe contigerit in alijs varijs atque diuerſis multiplicibuſque caſibus, tum in ea prouincia cuius meminit, tum in alijs eiuſdem Africanæ Eccleſiæ, Apoſtolicæ ſedis iudicia: quæ quidem haud ab ipſa Romana Eccleſia exerceri potuerunt, niſi cùm qui in Africa ſententia Epiſcoporum damnati eſſent Epiſcopi, Romanum Pontificem appellâſſent, qui (vt idem dicit S. Auguſtinus) aut aliter iudicaret, vel ab alijs iudicata firmaret.

[b] *Augu. ep. 261. edit. Plant. to. 2*

MVLTIPLICES CAVSÆ EX AFRICANA ECCLESIA AD SEDEM APOST DELATÆ.

En vides frequentiam Africanorum Epiſcoporum ſedem Apoſtolicam appellantium. Sed cur modò reſiliſſe viſi ſint: vt cuncta probè intelligas, præſtat hic audire cauſam Antonij Epiſcopi Fuſſalenſis, de qua ſanctus Auguſtinus eam ad Cæleſtinum Papam ſcribit epiſtolam: exſtat enim ipſa, quam conſulere cuique liberum erit. fiet planè, vt ex ea tum morem illum iam inolitum appellãdi ad ſedem Apoſtolicam, eiuſque ſedis auctoritatem intelligas, tum etiam interpreteris quæ ſubduriuſcula viſi ſint ſcripſiſſe Patres Concilij Carthaginenſis in ea quam citauimus ad Cæleſtinum Papam epiſtola, de non mittendo de Latere Legatum in Africam: vt maximè mireris, quàm concinno ordine cuncta ſibi reſpondeant, & (quod diximus) admirabili Dei factum ſit prouidentia, vt caſus contingeret, quem & ſanctus Auguſtinus ſcriberet, vt nullâ poſſit obſcuritate velari, vel perplexitate inuolui, atque dubitatione confundi, ſed cuncta dilucida atque clara ſinceraque ob oculos poſita contempleris: adeò vt tu ipſe, lector, quouis affectus ſis animo, atque etiam ſi ab Eccleſiæ Catholicæ recto tramite procul aberres, non poſſis nõ fateri, quæ vera certaque ex epiſtolari hiſtoria deducta eſſe perſpexeris. Accipe igitur rei geſtæ ſummarium.

LXXVIII DE CAVSA ANTONII EPISCOPI FVSSALENSIS.

LXXIX

Antonius Epiſcopus Fuſſalenſis ob enormia quædam ſcelera, agente contra eum ſancto Auguſtino, qui ei ſodi ipſum præficiendum curauerat, ab Epiſcopis eius prouinciæ depoſitus fuit ab Epiſcopatus adminiſtratione, relicto illi tantùm ſedis titulo. Appellat hic ad Bonifacium Romanũ Pontificem Zoſimi ſucceſſorem: ſimulque vaſer homo ex Africa proficiſcens, elicuit in ſui commendationem litteras à Primate, Numidiæ ad ipſum Romanum Pontificem, quibus ille ipſum veluti innocentem excuſaret. His acceptis Bonifacius Papa à Primate in Antonij Epiſcopi commendationem litteris, magnâ cautelâ (quod ipſe ſanctus Auguſtinus laudat) pro Antonio reſcripſit, eo adhibito temperamento, ſi nulla videlicèt ſurreptio interceſſiſſet: nam in litteris hæc appoſuit: *Si ordinem rerum nobis fideliter indicauit, &c.* Sed contigit inter hæc Bonifacium mori, & relinqui cauſſam integram eius ſucceſſori Cæleſtino Pontifici, apud quem contra ſuum Epiſcopum Fuſſalenſes cauſſam proſequentes, querelas pariter eidem Cæleſtino Papæ ingeſſerunt aduerſus ipſum Auguſtinum, quòd perditiſſimum hominem dediſſet ipſis Epiſcopum. Hoc ipſo rerum ſtatu, cùm ab aduerſario iactaretur fore miſſurum Cæleſtinum Papam executores, qui in ſedem ſuã, in ipſam videlicèt Epiſcopatus adminiſtrationem Antonium reſtitueret: ipſe Auguſtinus ad eũdem Pontificem ſupplices litteras dedit, in quibus poſt alia hæc ad finem [c]:

BONIFA. CII PAP. SENTENTIA DE ANTONIO EPISCOPO FVSSALENSI.

[c] *Aug. epi. 261. edit. Plant.*

XXC.

Accipe (inquit) *nunc quæ poſt eius ſanctæ memoriæ viri* (nempe Bonifacij Papæ) *in Africa litteras geſta ſunt, & ſubueni hominibus opem tuam in* CHRISTI *miſericordia multò auidiùs quã ille poſcentibus, à cuius inquietudine deſiderant liberari. Iudicia quippe illis, & publicas poteſtates, & militares impetus, tanquam executuros Apoſtolicæ ſedis ſententiam, ſiue ipſe, ſiue rumores creberrimi comminantur: vt miſeri homines Chriſtiani Catholici grauiora formident à Catholico Epiſcopo, quàm cùm eſſent hæretici à Catholicorum Imperatorum legibus formidabant. Non ſinas iſta fieri, obſecro te per* CHRISTI *ſanguinem, per Apoſtoli Petri memoriam, qui Chriſtianorum præpoſitos populorum monuit, ne violenter dominentur inter fratres.* hæc Auguſtinus: quibus pariter intelligas, quidnam ex Concilio Carthaginenſi ad eumdem Cæleſtinum Pontificem Epiſcopi ſcribentes

[a] *Apud Cõcil. Afric. c. 105.* [b] Potentibus.

sibi voluerint verbis illis[a]: *Executores etiam clericos vestros quibuſque petentibus* [b] *nolite mittere, nolite concedere, ne fumoſum typhum ſæculi in Eccleſiam* CHRISTI, *quæ lucem ſimplicitatis & humiliatis diem Deum videre cupientibus præfert, videamur inducere.* hæc ipſi. Ex quibus ſimul omnibus perſpicuè ſatis, puto, intelligis, ſicut Auguſtinum, ita & reliquos Africanos Epiſcopos non refugiſſe Apoſtolicæ ſedis iudicium, quod implorabant pro confirmandis à ſe latis ſententijs defendédiſq; ab eas impugantibus, nec rurſum executionem refugiſſe iudicij, ſed queſtos eſſe de modo exequendi: exhorruiſſe nimirùm mitti clericos cum militibus & magiſtratuum apparitura. Quod quidem illud primum oſtendit, inſeruiſſe Præſides prouinciarum, & qui illis parebant milites, Romanis Pontif. in exequendis Apoſtolicæ ſedis ſententijs: tantum abeſt vt eas impediret, vel remorarentur, vel, vt Apoſtolicis ipſis litteris, Placet, ſubſcriberent, arrogarent.

EXECVTIONI SENTENTIÆ APOST. SE DISPRÆSTANT. MAGISTRATVS AVXILIVM.

XXCI.

Cæterùm reprehenſione verè dignus ne fuerit modus ille cum apparitura militari exequendi Apoſtolicæ ſedis ſententias: licèt ſanctiſſimi viri de eo videantur eſſe conqueſti: haud tamen, quod ad præſentem cauſſam pertinet, quis dixerit improbandum, ſi exactè cuncta conſideret. Etenim Antonium calumniam eſſe paſſum, atque iniuſtè damnatum, veriſimile fieri potuit, immò reddi propemodùm certum, ſcribente pro eodem ad ſedem Apoſtolicam ipſo prouinciæ totius Primate, qui primus omnium in eum tulerat damnationis ſententiam. Dato igitur, vt ex Actis iudicialibus iurè riteque confectis iſte per Apoſtolicam ſedem foret in ſtatum priſtinum reuocandus: certè ſecundùm ea quæ ibidem ſanctus Auguſtinus [b] ſcribit de Fuſſalenſibus, id nonniſi manu militari expleri potuiſſe videbatur, quod Romanus Pontifex ſua ſententiâ definiiſſet. Etenim ciues in eum adeò exacerbatos fuiſſe tradit, vt minimè paſſuri eſſent ipſum amplius ſibi Epiſcopum præfuturum, immò in aliquod etiam forent vi publicâ facinus prorupturi, ſi ipſis inuitis Antonius redderetur Epiſcopus. teſtatur quidem id ipſum Auguſtinus, his verbis agens de plebe Fuſſalenſi: *Dolore iuſto, cum ſibi præeſſe ferre omnino non poſſent; & cum ſuo illiusque periculo in aliquod ſcelus forſitan erupturam impatientiam ſui doloris oſtenderent.* hæc ipſe. Certè quidem nonniſi ex caſibus huiuſcemodi emergentibus introductum oportuit, vt vbi non audiretur Apoſtolicæ ſedis præceptum ſimplicibus litteris ſignificatum, ad illud exequendum à Romana Eccleſia clerici legarentur cum apparituris, vt cogerent, quod iuſtè videri poterat definitum, impleri. Porrò ritè, iuſtè, pieque pro exequendis aduerſus refractarios & repugnantes iuſtis ſententijs & Eccleſiaſticis inſtitutis, implorare licere ab Imperatoribus eorumque Præfectis auxilium: non alium quempiam auctorem cito, ſed ipſum ſanctum Auguſtinum appello, qui huius ſententiæ firmum aſſertorem atque defenſorem ſe præbuit pluribus in locis, & inter alia in epiſtola ad Vincentium [c]. Cæterùm quod ad Auguſtinum ſupplici epiſtolâ aduerſus Antonium apud Cæleſtinum agentem pertinet: factum quidem fuiſſe ipſum Auguſtinum voti compotem, ipſiuſque petitioni Romanum Pontificem annuiſſe, ſuo loco dicemus.

[b] *Aug. dicta epiſt. 261*

[c] *Aug. ep. 48.*

XXCII.

DE QVO ALTERCATVM SIT INTER EPISCOPOS AFRICANOS ET SEDEM APOST.

Vidiſti ne adeò apertâ ac perſpicuâ luce, lector, quam procul abſit (quod inſultantes iactant hæretici) conatum eſſe Zoſimum Papam appellandi ius ab Africana Eccleſia ſuffurari, cùm teſte ipſo Auguſtino, id iam antiquo atque recenti vſu receptum, pluribuſque in Africa frequentatum exemplis, præſcriptum fuiſſe conſtet? Sed cur (inquies) eiuſmodi de appellatione oborta eſt controuerſia? Haud quidem verè à quopiam dici poteſt, appellandi ius aliquando denegatum, quod tot conſtat exemplis antè & poſteà comprobatum: ſed potiùs perſpicuè cernere eſt, de modo proſequendæ appellationis obortum eſſe diſſidium: quod ſatis euidenter poſſumus intelligere ex ipſius Zoſimi Papæ Commonitorio, in quo vbi agitur de primo mandato, non de iure appellandi citatus eſt canon Concilij Sardicenſis, ſed de proſequendæ appellationis modo, nempe vt habet idem recitatus canon Concilij Sardicenſis ſeptimus, quo cauetur, vt ipſe Romanus Pontifex duplici viâ poſſit, ſi velit, appellantis ſubuenire iuſtitiæ, nimirùm vel per litteras, ſcribendo Epiſcopis finitimæ regionis, vt diligenter de cauſa inquirant atque definiant, vel mittendo Legatos à Latere in Africam, qui præſentes cũ Epiſcopis cauſam & appellantium audiant atque iudicẽt: quorum poſteriorem modum refugiſſe vidimus Epiſcopos Africanos, non autem denegaſſe penitùs ius appellandi ad Romanum Pontificem. Etenim ratio in promptu eſt: nam ſi ius appellandi denegatum ab eis penitùs eſſet, non ille quidem ſeptimus canõ, ſed quartus & quintus eiuſdem Concilij Zoſimo citandus fuiſſet, quo potiſſimum de appellandi iure agitur, his ſcilicèt verbis:

XXCIII CANONES DE APPELLATIONE.

Quod ſi aliquis Epiſcopus adiudicatus fuerit in aliqua cauſa, & putauerit ſe bonam cauſam habere, vt iterum iudicium renouetur: ſi placet, S. Petri Apoſtoli memoriam honoremus, vt ſcribatur ab his qui examinauerunt, vel etiã ab alijs Epiſcopis qui in propinquo morantur. Et ſi iudicaret renouandum eſſe iudicium, det Iudices, &c. ſequenti item canone ſic:

XXCIV

Addendum eſt (ſi placet) huic ſententiæ, quam plenam ſanctitate protuliſtis, vt cùm aliquis Epiſcopus depoſitus fuerit eorum Epiſcoporum iudicio, qui in vicinis commorantur locis, & proclamauerit agendum ſibi negotium in Vrbe Roma: alter Epiſcopus in eadem cathedra poſt appellationem eius qui videtur eſſe depoſitus, omnino non ordinetur, niſi cauſſa fuerit in iudicio Romani Epiſcopi terminata.

Vides igitur qui fuerant citandi canones eiuſdem Concilij, ſi de appellandi iure fuiſſet inter Africæ Epiſcopos & Romanum Pontificem oborta controuerſia, & non potiùs de modo proſequendæ appellationis. Sed & elicere id quoque potes ex ipſis litteris eorumdem Africanorum Epiſcoporum ad Cæleſtinum, datis illis quidem (vt vidimus) poſt acceptos ab Oriente Nicænos canones, dum ipſi non negant appellationem, cùm proſecutionem acceptent, nempe ſi velit Romanus Pontifex per litteras eam delegare cauſam ipſis Africanis Epiſcopis, ſecundùm videlicèt priorem proſequendæ cauſſæ modum: ſed ægrè ferre ſe dicunt proſecutionis modos, nempe vel cum Romæ ſummâ difficultate producendi eſſent teſtes, vel in Africa per Legatos à Latere foret agenda cauſſa: cui poſteriori modo valde obnitebantur, ſicut & iniquo ferebant animo executores clericos cum apparitura in Africam mitti, vt ex ſancto Auguſtino vidiſti: cùm illud magis optarent, vt cùm quis appellaret Apoſtolicam ſedem, ab illa delegaretur cauſſa Epiſcopis illius prouinciæ, vt de Zoſimo Papa vidimus delegãte Eccleſiæ Cæſarienſis cauſam S. Auguſtino atq; collegis.

XXCV.

XXCVI

Quòd verõ legati & clerici executores proteruè nimis rem agere viderentur: hos à Romano Pontifice miti, moleſtè ſe ferre, ijdem ſignificârunt Epiſcopi Africani. Certè quidem de his agendi apud Cæleſtinum tum publicis litteris Africanorum Epiſcoporum, tum priuatis ipſius Auguſtini, occaſionem dediſſe noſcitur legatorum nimia in cauſſa proſequenda aſperitas & inſolentia. Nam in præſenti cauſſa de Fauſtino legato iidem conqueſti ſunt litteris ad Cæleſtinum, ipſum non iam egiſſe Iudicem, ſed patronum ſceleſtiſſimi Apiarij, & eo proteruiæ progreſſum eſſe, vt diuerſas coëpiſcopis Africanis (vt aiunt) inferret iniurias. de quo anteà conqueſti litteris ad Bonifacium [d] ſcripſerunt, quod non eſſent typhum iſtum (vt aiunt) paſſuri: & in litteris ad Cæleſtinum [e] rogant, ne fumoſum ſæculi typhum in eccleſia introduci permittat. Eſt namque typhus, idem quod faſtus & arrogantia: vnde & Plutarchus [f] nomen quoque Typhonis ab eadem Græca voce deducit. vſurpata eſt eadem vox ab Auguſtino [g] etiam, licèt alicubi mendosè, typhus loco, plus legatur: à ſancto Ambroſio etiam, frequentiùs verò à ſancto Gregorio.

FAVSTINI LEGATI CVM AFR. EPISCOPIS ASPERITAS.

[d] *Apud Cõcil. Afric. cã. 101.*

[e] *Apud Concil. Afric. c. 105.*

[f] *Plutarch. de Iſid.*

[g] *Aug. epi. 162.*

Cùm igitur ex his omnibus, quæ dicta ſunt, ſatis ſuperque liqueat, Zoſimum Papam optimam fouiſſe cauſſam, nec quicquam alieni iuris vſurpare conatum eſſe, quo & prædeceſſores omnes abſque vlla controuerſia potit eſſent, dum Africanorum Epiſcoporum appellationibus

AXCVII.

DE CANONE SARDICENSI CITATO A ZOZIMO SVB TITVLO NICÆNI CONCILII.

ad Apoſtolicam ſedem detulerint, eiſdemque ius dixerint atque cauſſas ipſas, de quibus contentiones obortæ eſſent, abſoluerint: quænam, rogo, ſubeſſe potuit ratio doli mali & impoſturæ, vt ſuppoſuerit Nicæno Cõcilio canonẽ Sardicenſem? cùm præſertim qui ab eo citatus eſt, non non minoris eſſet auctoritatis atque præſtantiæ, ac ſi eſſet Concilij Nicæni. Vbi igitur nulla ineſſe potuit vel leuis fingendi ratio, nefas eſt præſumere fictionem. Quis enim ignorat paris auctoritatis fuiſſe Concilium Sardicẽſe atque Nicænum, cùm ambo fuerint œcumenica, immo hoc amplius ab illo iſtud habuerit, quòd illi ex Africanis Epiſcopis vnus tantùm Cæcilianus interfuiſſe reperitur, Sardicenſi autem cum Grato Epiſcopo Carthaginẽſi triginta quinque (vt Athanaſius docet) eiuſdem prouinciæ Epiſcopi præſto fuêre, adeò vt, ſaluâ pace Catholicâ, nequaquam potuiſſent Sardicenſis Concilij canones non recipere? Si ergo dolus malus ſubeſſe minimè potuit, alia planè exquirenda cauſa eſt, cur à Zoſimo ſub titulo Nicæni Concilij citatus fuerit canon Concilij Sardicenſis. Coniecturę locus patẽs eſſe debet, vbi ceſſat omnis de impoſtura ſuſpicio. Vnde licet opinari, vel quod canon ille Nicæni Concilij fuerit cum alijs translatus in Sardicenſe, vel quod, cùm id celebratum ſit pro corroboratione Nicęni Concilij, idem reputatum cum illo fuerit: quod apud veteres adeò conſtans fuit, vt cùm recenſerent Concilia generalia, poſt Nicęnum ponerent Conſtantinopolitanũ, prætermiſſo penitùs Sardicenſe, quod tamen fuiſſe œcumenicum liquet.

XXC-VIII.

Sed nec mirum eſt, quod nec nouum ſit, ſi vnus idemque canon, vel plures ſub diuerſis Concilijs cenſeantur. Nam ne longè petita quæramus exempla, in promptu eſt, quod in Concilio Carthaginenſi anno ſuperiori celebrato inſerti habentur canones Concilij Mileuitani. inſuper & canones Concilij Hipponenſis (vt diximus) translati ſunt in poſteriora Concilia Carthaginenſia. Quid ergo impoſturæ erit, ſi canones, qui poſiti reperiuntur ſub titulo Conciliorum Carthaginenſium, quis citauerit nomine Conciliorum Mileuitani, vel Hippnenſis? Num qui id faceret, exclamaueris impoſtorem? non puto, immò potius exactum canonum cognitorem, qui nouerit proprios fõtes vnde manârint. Certè quidem plura de Concilio Nicæno ſunt exempla, aliquot eiuſdem Concilij canones translatos fuiſſe in Concilium Sardicenſe, nimirùm qnintum, decimumquintum, decimumſextum, & decimumſeptimum, quos exſcriptos inuenies in Concilio Sardicenſi ſub numeris primo, decimonono, & decimoſexto.

XXCIX QVIBVS CODICIB. MAIOR ADHIBENDA SIT FIDES.

Quod ſi neges ea de appellationibus ſtatuta fuiſſe in Nicæno Concilio: vnde negationem hanc probare vales? Num illud vnum ſatis eſſe poteſt argumentum, quòd codices Africani & aliqui Eccleſiarum Orientalium illis carent? Ego contrà, Romanæ Eccleſiæ codices illos habuiſſe, teſtificatione Zoſimi, aſſeram. Modò æquâ lance perpende, quibuſnam codicibus maior adhibenda ſit fides, ſimul conſiderans, quæ longo tempore ſit paſſa naufragia Eccleſia Africana factione Donatiſtarum, qui cum Arianis fœdus inierant: quorum nequitiâ & illud quoque factum eſſe iam diximus, vt ipſum Concilium Sardicenſe, idemque œcumenicum, cui & cum Primate Epiſcopo Carthaginenſi triginta quinque Epiſcopi Africani interfuerunt, poſteris Africanis penitùs interceptũ fuerit, vt omnino perierit, immo & nomen ipſum malè apud eos audiens, reſpueretur, tamquam Conciliabulum hæreticorum.

[a] Aug. epi. 165. ad Fortunatum, et cõtra Creſc. lib. 3. c. 34

[a] Conuerte rurſus oculos ad Orientis Eccleſias, & quibus per plurimos annos fluctibus iactatæ fuerunt, conſidera, Arianis Epiſcopis præſidentibus, expulſus penitùs Catholicæ communionis Epiſcopis: quibus omnibus malis caruiſſe Romanam Eccleſiam, iam ſuperiùs ex rebus geſtis ſingulorum annorum ſatis perſpicuè demonſtratum eſt. Ex quibus planè iurè argumentari liceat, fideliores habendos eſſe codices in Romanæ Eccleſiæ archiuo diligenti cuſtodiâ aſſeruatos, quàm quoslibet alios diuerſarum prouinciarum. Haud enim recens eſt eiuſmodi argumentatio, ſed iam vetus, à maioribus vſurpata & ſolidâ fide recepta, cùm contigit in diſcrepationem venire fidem codicum Romanorum & Orientalium, quando ex integritate Romanæ Eccleſiæ chartarum fuit perſpicuè demonſtratum, ipſas ſacroſanctas Synodos œcumenicas apud Orientales ab hæreticis eſſe corruptas, labefactatas, ac penitùs in falſum ſenſum mutatas & depravatas: quas & ex Romanis codicibus oportuit in priſtinum veritatis candorem reſtituiſſe. Facit de his omnibus certam fidem ſanctus Gregorius [b] Papa, quem conſulas. Si igitur ea de Concilijs Epheſino & Chalcedonenſi acciderunt, cùm Eccleſiæ Orientales à Catholicis regerentur Epiſcopis: quid cenſendum eſt, cùm Ariani, in quorum manibus erant omnium Eccleſiarum codices & omnes vbique locorum conſtructæ bibliothecæ, Orientalibus præerant Eccleſijs? num quis negabit talia accidere potuiſſe, immo & accidiſſe non faciliùs exiſtimabit? Sed ne hic eadem repetere cogamur, conſule quę dicta ſunt ſuperiùs tertio tomo de cauſâ, cur nomine Concilij Nicæni citati fuerint canones Concilij Sardicenſis.

[b] Greg. l. 5. epi. 14.

His denique & alijs perſuaſi Epiſcopi Africani, longè abſuit vt citatos à Zoſimo canones non repertos inter canones Nicæni Concilij, ſed ſub Concilio Sardicenſi, vt adulterinos reiecerint, & vt aſcititios ſpurioſque damnauerint, ſed eos potiùs vt legitimos ac fide dignos (vt par erat) habuerunt. Cuius quidem rei locuples teſtis accedit Ferrandus diaconus Carthaginenſis Eccleſiæ, qui in huius ſæculi fine magno ſplendore claruit non Carthagine tantùm, ſed in vniuerſa Eccleſia Africana. Hic quidem in ſuo Breuiario, ſeu Concordantia canonum, quam diligenter elucubratam trecentis diſtinxit capitibus, eorum dem [c] canonum mentionem habet, recenſens eos ſub titulo Concilij Sardicenſis: immo ipſe rectè interpretatus, alteri eorum huiuſmodi præfixit titulum [d]: *De prouinciali Synodo retractanda per vicarios Epiſcopi vrbis Romæ, ſi ipſe decreuerit.* ita ibi: vt planè intelligas, nequicquam ab ipſis appellationis iuri, ſed nec executioni ipſius per vicarios, nempe Legatos de Latere, faciendæ, eſſe derogatum, vel imminutum, cùm modum dumtaxat illis diſplicuiſſe, quæ dicta ſunt ſuperiùs, docerant.

XC.

[c] Breuiar. Ferrand. c. 149. 153. apud Creſconium.

[d] Conc. Sard. c. 7.

Conſidera igitur, lector, cuncta quæ à nobis allata ſunt pro defenſione Zoſimi Papæ & iurium Apoſtolicæ ſedis (quod ſincerè ſine fuco & fallacijs rem agamus) non aliunde deprompta eſſe, quàm ex teſtificatione ipſorum Africanorum virorum, ac potiſſimùm ſancti Auguſtini, & aliorum qui huic Synodo interfuerunt, aduerſantium Epiſcoporum, ex ſcriptis ab ipſis epiſtolis & alijs: quibus perſpicuè intelligere poſſis, omnia ritè, ſine dolo & impoſtura, omniaque fideliter à Zoſimo & ſucceſſoribus Romanis Pontificibus eſſe tractata. Si ergo hæc ex aduerſantium domo petita rem adeò perſpicuam reddunt: quid ſi extarent ipſorum Romanorum Pontificum Zoſimi, Bonifacij, & Cæleſtini ad eorum litteras redditæ reſponſiones, cùm & ſine ipſis penitùs euincatur cauſſa? Cùm igitur iam ex his quæ dicta ſunt, plenâ fide probatum habeas ius antiquum appellandi ab Africanis Epiſcopis ad Romanam Eccleſiam, illudque frequentibus & antiquis & recentioribus firmatum exemplis, perſpicuumque redditum non rem nouam tentaſſe Zoſimum & ſucceſſores, nec ſuffuratos eſſe (quod aiunt) ius appellandi, vſque adeò manifeſtum ſit: ipſæ certè (ſi poſſent) planè erubeſcerent chartæ, quæ à Nouatoribus Zoſimum & Bonifacium ſtylo lancinãtibus ſunt cõtumelijs exaratæ. Sint ijdem ipſi iudices, ſi quod tamen veri cognoſcendi ſtudium, quod connatum eſt omnibus, eorum inſidet animis: ſimulq; diſcânt omnes, quàm offuſâ ſemel mẽte denſa caligine, & in tranſuerſum actâ odio atq; liuore, feratur in præceps, dum ijdem ipſi quęcumq; ignorant, blaſphemãt, & dente canino corrodunt.

XCI. EX SVIS SCRIPTIS AFRICANI CONVICTI.

Sed nec parcendum illi, qui ignoratione rerum geſtarum, ex turbis his actus in fugam, quæſiuit (quod pijs non licet) in mendacijs latebras. Falsò enim exiſtimans poſtremis Africanorum Epiſcoporum litteris ad Cæleſtinum Pontificem datis eſſe conflatum ſchiſma, diuiſamque pe-

XCII.

nitùs Africanam Ecclesiam à communione Romanæ: quid improbè improbus finxit impostor? (vehementiùs enim commoueor in eos, qui mendacijs labefactant, quam se putant suffulsisse DEI Ecclesiam, columnam & firmamentum veritatis) quid, inquam, ille? Qui igitur semel errore ductus sibi persuasit hoc tempore scissam penitùs fuisse Africanam Ecclesiam à Romana (proh nefas!) quàm enormè excogitauit commentum? Finxit Bonifacij Secundi Papæ nomine epistolam ad Eulalium Episcopum Alexandrinum de reconciliatione Ecclesiæ Carthaginensis cum Romana, iam antè (vt sibi videbatur) schismate discissa ab his temporibus Bonifacij ac Cælestini prædecessorum Romanorum Pontificum. Addit etiam ea de re ab alio Eulalio Episcopo Carthaginensi libellum ad ipsum Bonifacium pro reconciliatione datum, necnon interfuisse ad rem perficiendam tradit litteras Iustini Imperatoris. Hæc quidem & alia mendaciorum frigidus concinnator, sed callidus veterator, ibi habet. Patienter audi, & scies meæ commotionis paulò pòst iustissimam causam.

DE EPISTOLA CONFICTA BONIFACII PAPÆ NOMINE.

XCIII. REDARGVITVR FALSITATIS EPISTOLA NOMINE BONIFACII PAP. SCRIPTA.

Agendum iampridem alias nobis fuit in Notationibus ad Romanum Martyrologium aduersus eumdem impostorem, cuius quidem epistolâ commenticiâ adeò immensa clades ea ex parte infertur Ecclesiæ, vt nisi falsa omnino ea esse conuinci posset, planè ex Ecclesiæ Catholicæ albo expungenda fuissent sanctorum Africanorum martyrum agmina, qui in persecutione VVandalica pro fide Catholica magnâ glòriâ certantes, atque agonem summâ patientiâ consummantes, assecuti sunt martyrij palmam, delendique pariter forent ex Ecclesiasticis tabulis præclarissimi confessores, qui per illud spatium annorum centum in Africana Ecclesia claruêre doctrina atque vitæ sanctitate conspicui. Etenim si integro sæculo hoc, nempè à Bonifacio Primo vsque ad Bonifacium Secundum, Africana Ecclesia perseuerauit in schismate, nihil est vt aliquis potuerit interea legitimâ impertiri coronâ martyrij, vel in aliquo confessionis præmio munerari, cùm & sententiâ Cypriani & ipsius Augustini Africanorum Antistitum atque doctorum, certum exploratumque sit, nullam esse posse schismaticorum coronam & præmium, quæ nonnisi dentur in Ecclesia Catholica elargiri. Vide, rogo, in quod discrimen ille, quisquis fuerit, adduxerit Ecclesiam: cùm si eius stare posset epistola, corruere necesse esset ea ex parte Dei illam structuram, quæ tot sanctorum martyrum & confessorum viuis est aucta lapidibus.

XCIV.

Cæterùm toto cœlo (vt dicitur) palàm fecimus & demonstrauimus clarissimâ omnino luce ab homine vafro elaboratum esse commentum, dum ostendimus, nec hoc tempore sub Bonifacio, Cælestinoue, vel eorum successoribus Romanis Pontificibus interciam fuisse vel ad vnius diei tantùm spatium, vel horæ momentum, Africanæ cum Romana Ecclesia communionem: quod & tibi notius fiet ex his quæ inferiùs singulis fermè annis dicturi sumus: vt nulla prorsus dubitatio hac de re animum tuum pulsare possit. Vnde planè intelliges, epistolam illam esse falsissimam, siue eius spectes argumentum, siue explores quæ in ea auctor congessit alia aperta mendacia. His addas, quod dum finxit Bonifacium Secundum eam scribere epistolam ad Eulalium Episcopum Alexandrinum, planè de Eulalio tum Episcopo Alexandrino manifestæ id redarguitur falsitatis, cùm constet tempore Bonifacij Secundi præfuisse Ecclesiæ Alexandrinæ Timotheum eius nominis tertium, siue quartum potiùs dicendum, eumdemque hæreticum, & à Romana Ecclesia alienum. Sed nec est quod fingi possit aliquis Eulalius nomine præfuisse Ecclesiæ Carthaginensi, cùm tempore eiusdem Bonifacij, regnante Gelimere VVandalorum Rege, nec vnus esset reperiri in Africa Catholicæ communionis Episcopus. Insuper dum inconcinnus effictor in eadem epistolâ meminit Iustini tunc regnantis Imperatoris, quàm apertè se mentitum esse significat? etenim eo tempore Bonifacij non Iustinus, sed Iustinianus regnabat in Oriente. Vides, lector, quot quantisque certis demonstrationibus res tibi facta sit nota, cùm vel vna tantùm ex adductis hic rationibus plusquàm satis esse potuerit ad arguendam epistolæ falsitatem: & intelligis quanto periculo recipiantur indiscussa quæq; Romanorum Pontificum nomine edita. At de his hactenùs.

Iam verò elucidatis, quæ in maximam controuersiam ab aduersarijs deducta erant atque defensa: reliqua eiusdem sexti Concilij Carthaginensis absoluamus. In Concilio Carthaginensi, siue hoc, siue alio sub eodem Bonifacio celebrato, editus est canon de libris canonicis diuinæ Scripturæ: extat adhuc, sed nescio quomodò relatus sub Concilio tertio Carthaginensi sub numero quadragesimo septimo, vbi ad finem de confirmatione canonis per Romanum Pontificem Bonifacium ista subijciuntur[a]: *Hoc etiam fratri & consacerdoti nostro Bonifacio, vel *alijs earum partium Episcopis pro confirmando isto canone innotescat, quia à Patribus ista accepimus in Ecclesia legenda. Liceat etiam legi Passiones martyrum, cùm anniuersarij dies eorum celebrantur.* hæc canon. Ex quibus vides, lector, quantum deferrent Africani Episcopi Romanæ Ecclesiæ, dum eodem tempore, quo ea agitabatur cõtrouersia, nihil remiserunt summissionis & reuerentiæ erga Romanum Pontificem. Sed & illud considera, quòd si in hagiographis suscipiendis confirmationem requirunt illi ab Apostolica sede, quantum abest vt ob causam aliorum canonum ab ea voluerint separari. Quamobrem & illud accidisse diximus, quòd licèt canones illos citatos nomine Concilij Nicæni inter alios Nicænos canones minimè reperiri contigerit, nihilominùs eosdem, ac si Nicæni fuissent, custodiendos acceperunt. Porrò canonem istum de sacris libris fuisse (quod postulârant) à Bonifacio Romano Pontifice confirmatum, inde certum ducimus argumentum, quòd sanctus Augustinus scribens ad Quintianum hæc ait[b]: *Vos ipsi prius nolite in scandalum mittere Ecclesiam, legendo in populis scripturas, quas canon Ecclesiasticus non recepit.* & paulò pòst: *Non memineris in Concilio institutum, quæ sint Scripturæ canonicæ, quæ in populo Dei legi debeant? Recense ergo Concilium, & omnia quæ ibi legeris, commenda memoriæ,* &c. hæc ipse, vt de confirmatis ab Ecclesia sacris libris.

[a] Con. Cart. 3. c. 47. * & CANONEM SCRIPTVRÆ DIVINÆ CONFIRMAT ROMANVS PONT.

[b] Aug. epi. 235.

XCV.

Quod insuper ad legendas Passiones martyrum in Ecclesia anniuersariâ die canon sanciuisse videtur: id quidem haud improbauit Rom. Pontifex, licèt minimè Ecclesia Romana vsu receperit, quod scilicèt (vt testatur Gelasius) ex eis aliqua ab idiotis, aliqua etiam ab hæreticis probarentur fuisse composita. Sed hæc intellige de prolixioribus Actis sanctorum martyrum, quorum vix pauca reperiri contingit suo pristino, quo sunt scripta, candore atque simplicitate nitescere, de quibus hæc habet & sextæ Synodi canon[c]: *Quæ à veritatis hostibus confictæ sunt martyrum historiæ, vt sic martyres ignominia afficerent, & qui eas auditum essent in infidelitatem deducerent, in Ecclesia non publicari iubemus, sed eas igni tradi: qui eas autem admittunt, vel tamquam veris eis mentem adhibent, anathematizamus.* hæc ibi. Cæterùm compendiosæ illæ Passiones martyrum, quas continent Martyrologia, anniuersariâ quaque die, quâ ijdem passi sunt martyres, tã apud Latinos quàm Græcos antiquo vsu semper in Ecclesia recitari consueuerunt. Sed redeamus ad Synodum.

XCVI. ACTA MARTYRVM QVÆ EXPLOSA,

[c] Apud Theod. Balsam. sext. Syno. c. 63.

Decretâ iam in eâdem Synodo (vt dictum est) magnâ celeritate legatione in Orientem ad perquirendos Nicænos canones, duo inuenti delectique sunt qui idem munus obirent, Innocentius presbyter, & Marcellus subdiaconus Ecclesiæ Carthaginensis: quorum prior Innocentius presbyter missus est Alexandriam ad Cyrillum eius Ecclesiæ Episcopum, Marcellus verò ad Atticum Constantinopolitanum Episcopum. hæc quidem ex redditis ab eis ad Synodum litteris perspicua fiunt, quibus Cyrillus diem Paschatis anni sequentis ad XVII. Kalend. Maias annunciauit: constat quidem etiam ipsum (vt agebat Theophilus) annis singulis singulas scripsisse Paschales epistolas. Extant ipsæ in Vaticana bibliotheca numero trigintaduæ, quas exscribendas curauimus, & Latinitate donandas per Federicum Metium diligenter in opus incumbentem.

XCVII. DE INNOCENTII LEGATIONE IN ORIENTEM.

Quod

XCVIII

Quod rurſum ad Innocentium presbyterum ad Cyrillum Alexãdriam miſſum pertinet: ipſum inde profectum eſſe Hieroſolymam, reddidiſſeque S. Hieronymo litteras S. Auguſtini & Alypij, ex eiuſdem ad eos reſponſione perſpicuè poſſumus intelligere. Inter alia autem iidem Auguſtinus & Alypius ſuis litteris reddiderunt ſanctum Hieronymum certiorem de damnatione facta hæreſis Pelagianæ. Qua de re magnâ ipſe Hieronymus lætitiâ affectus eſt: vnde ad eos: *Mihi* (inquit [a]) *omnis occaſio gratiſſima eſt, per quam ſcribo veſtræ reuerentiæ, teſtem inuocans Deum, quòd (ſi fieri poſſit) aſſumptis alis columbæ, veſtris amplexibus implicarer, ſemper quidem pro merito virtutum veſtrarum, ſed nunc maximè, quia cooperatoribus & auctoribus vobis hæreſis Cæleſtina iugulata eſt: quæ ita infecit corda multorum, vt cùm ſuperatos damnatoſque eſſe ſe cenſeant, tamen venena mentium non omittunt, & quod ſolum poſſunt, nos oderint per quos putant libertatem docendæ hæreſeos perdidiſſe.* hæc ipſe. Meminit in eadem ipſe epiſtola de ſancto Euſtochio proximè defuncta & quidem (vt videtur) hoc anno: nam anno ſequenti ab aduentu Innocentij presbyteri ſe eam epiſtolam ſcripſiſſe teſtatur, qui hoc anno (vt dictum eſt) illuc ab Africanis Epiſcopis miſſus fuit. Sicque & ſequenti anno eam ab ipſo epiſtolam ſcriptam apparet, antequàm haud pridem (vt ibi ait) S. Euſtochium defuncta erat, fuiſſe quidem videtur illa nouiſſima omnium epiſtolarum ipſius: nam anno ſequenti (vt dicemus) eundem S. Hieronymum ex hac vita migrâſſe, Proſper affirmat.

[a] *Hieron. epiſt. 79.*

XCIX.

Ex his igitur (vt vides) conſignatum habes tempus migrationis clariſſimæ genere & ſanctitate celeberrimæ Euſtochij virginis, S. Paulæ filiæ, agẽtis Bethlehem vnà cùm matre annis viginti, poſt illius verò obitum annis quindecim, vt ex litteris [b] eiuſdem Hieronymi ad eam in matris tranſitu ex hac vita ſcriptis intelligi poteſt, dum ſub Conſulatu Honorij ſexto & Ariſteneti (qui eſt annus Domini quadringenteſimus quartus) numerat commorationis eiuſdem Paulæ matris Bethlehem annos viginti, à tempore videlicet quo vnà cum filia Euſtochio illuc profecta erat: à quo quidem tempore vſque in præſentem annum incolatus monaſterij Bethlehemitici ſuperſtitis Euſtochij filiæ anni intercurrunt quindecim, ſicq; anni fient trigintaquinque monaſticæ obſeruantiæ eiuſdem Euſtochij in Bethlehemitica manſione, actis iam antè Romæ in ſancto propoſito vnà cum matre annis quinque, hæc omnia liquent ex teſtificatione ſanctæ Hieronymi, caſtiſſimæ Virginis cum cæleſti ſponſo nuptiarum ſpiritualium pronubi, morum excultoris, & fidiſſimi eius integritatis ad obitum vſque cuſtodis: cuius quidem ſcriptis, quæ, qualis, quantaque ſancta Euſtochium fuerit, ſexcentis fermè locis, haud obſcuris notis declaratum inuenies. Extitit ipſa planè terra bona & optima, quę tanto cultore digna fructum reddidit centuplum, & quidem in patientia: cuius ſpecimen inſigne edidit illud nouiſſimè, quòd graſſatores paſſa, cædes & incendia, bonorumque deprædationem, & his omnibus acerbiores minas, conqueſta de his apud Romanum Pontificem, noluit nomina recẽſere ſceleratorum tanta ſacrilegia perpetrantium, nec eorum ad facinus impulſoris ediſſerere voluit accuſatrix, ſed ſignaculo Chriſtianę manſuetudinis ac patientiæ illibatam virginitatem, & cuſtoditam quàm exactiſſimè diſciplinam monaſticam conſignauit, ſic nempe ſummâ integritate & ſanctitate totius vitæ tranſactæ periodum quàm honeſtiſſimè atq; ſanctiſſimè claudens.

[b] *Hieron. epiſt. 27.* TEMPVS EVSTOCHII MONASTICÆ OBSERVANTIAE.

C. DES. EVSTOCHII AD DEVM TRANSITV.

Hic finis Iuliæ Euſtochij, immò principium vitæ, cum exoptatum diu nuptiarum tempus aduenit, iam longè antè plurimos annos ab ipſo S. Hieronymo ei iugiter contemplandum ob oculos poſitum, cum in nobili illa de inſtitutione virginis ſcriptione in ipſius ſublimi profeſſione virginitatis tyrocinio elucubrata, ad finem iſta de eius fine philoſophatus, vel potiùs vaticinatus, habet [c]: *Egredere, quæſo, pauliſper de carcere, & præſentis laboris ante oculos tibi pinge mercedem, quam nec oculus [d] vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Qualis erit illa dies, cum tibi Maria mater Domini choris occurret comitata virgineis, cùm poſt Rubrum mare, ſubmerſo cum ſuo exercitu Pharaone, tympanum tenens præcinet reſponſuris: Cantemus [e] Domino: gloriosè enim honorificatus eſt: equum & aſcenſorem proiecit in mare. Tunc Thecla in tuos læta volabit amplexus. Tunc & ipſe ſponſus occurret, & dicet: Surge [f] veni ſponſa mea, veni proxima mea, ſpecioſa mea, columba mea: quia ecce hiems tranſiuit, pluuia abiit ſibi. Tunc Angeli mirabuntur, & dicent: Quæ [g] eſt iſta proſpiciens quaſi diluculum, ſpecioſa vt Luna electa vt Sol? Videbunt te filiæ, & laudabunt Reginæ, & concubinæ prædicabunt. Hinc & alius caſtitatis chorus occurret: Sarâ cum nuptis veniet, filia Phanuelis Anna cum viduis. Erunt in diuerſis gregibus carnis & ſpiritus matres tuæ. Lætabitur illa, quod genuit: exultabit iſta, quòd docuit, &c.* hæc Hieronymus de futuro iam diu antè deſcripto Euſtochii ad Deum tranſitu: tale namque ante triginta & ampliùs annos de venturis cum ſponſo cæleſti eius nuptijs dulce præcinuit epithalamium, quod nos hic epitaphij loco poſuimus. Non enim lachrymis, ſed gaudijs, nec funeris, ſed triumphi pompa proſequi decet tantam virginem migrãtem ad Chriſtum Virginum ſponſum.

[c] *Exod. 15*
[d] *Cant. 3.*
[e] *Cant. 9.*

CI. EVSTOCHII ÆTAS.

Quot autem annos nata ſanctiſſima Virgo deceſſerit, haud exceſſiſſe putamus ætatis annum quinquageſimum: vtpotè quam tempore S. Bleſillæ ſororis obitus (cuius ſuo loco & tempore quarto tomo meminimus) haud prouectę ſatis ætatis fuiſſe, idem S. Hieronymus [h] teſtari videtur, vbi in conſolatione Paulæ matris de eiuſdem Bleſillæ obitu ait: *Pace ſaltem Euſtochio tua, cuius parua adhuc ætas & rudis penè infantia.* Fuit autem ipſa inter quinque S. Paulæ filios tertio loco genita. Erat Bleſilla omnium primogenita, ſecunda Paulina, tertia Euſtochium, quarta Ruffina, quinto verò loco & vltimo Toxotius natus, vt ex teſtificatione eiuſdẽ Hieronymi ſatis liquet. Cùm igitur tempore profectionis S. Paulæ ex Vrbe Hieroſolymam ante annos (vt diximus) trigintaquinque, vt idem teſtatur [i], eſſet Ruffina quarto loco nata iam nubilis, quæ diximus de ætate Euſtochij, confirmari poſſe videntur, vt quæ ante ipſam orta Euſtochium haud minor annis tunc quindecim fuiſſe dicatur, quâ quidem inità de annis Euſtochij ratione, ipſam quinquagenariam deceſſiſſe dicendum erit. Porrò dies natalis ſanctiſſimę Virginis Euſtochij relatus reperitur à Romana Eccleſia in tabulas Eccleſiaſticas IV. Kal. Octob. hoc elogio: *Eodem die S. Euſtochij Virginis filiæ B. Paulæ, quæ ad Præſepe Domini cum alijs virginibus enutrita, præclaris meritis fulgens, migrauit ad Dominũ.* hæc ibi publicâ teſtificatione, cùm alioqui priuatis obſequijs omnes fermè ſacræ virgines eã conſueuerint frequentare.

[h] *Hieron. epiſt. 25.*
[i] *Hieron. epiſt. 27.*

CII. DES. PAVLÆ IVNIORIS.

Sic igitur cum ex humanis Euſtochium deceſſiſſet, ſolatio amitæ remanſit Paulina Iunior deſtituta. Hæc (vt dictum eſt (nata ex Matre Læta atque Toxotio filio S. Paulę, de cuius educatione ad eius matrem S. Hieronymus epiſtolam ſcripſit [k], dictaque eſt ad diſcriminationem Paulæ Senioris eiuſdem auię iſta Paula neptis, de qua idem S. Hieronymus in dicta epiſtola ad Auguſtinũ & Alypium in fine his verbis [l]: *Paula veſtra neptis.* Sed meliùs ita in aliquibus ſcriptis codicibus. *Paula neptis, veſtra.* & quod ſequitur: *Miſerabiliter deprecatur, vt memores eius ſitis, & multum vos ſalutat.* hæc de ipſa: quæ in eodem relicta monaſterio, quando diem extremum clauſerit, nobis eſt hactenùs incõpertum. Par eſt autem credere, vt quæ quod ſuo loco dictum eſt ſuperiùs) nata eſt ex repromiſſione martyris, & ab ipſis incunabulis Deo dicata, tantarumque fœminarum ſancta educatione nutrita, ac S. Hieronymi ſcriptis ab infantia ad ſummum virtutum exemplar inſtituta, finem egregiâ pariter clauſerit ſanctitate.

[k] *Hieron. epiſt. 7.*
[l] *Hieron. epiſt. 79.*

CIII. DE MELANIA IVNIORE ET SOCIIS.

Sed & illud ex eadem S. Hieronymi epiſtola velim obſerues, ipſum nõ Paulæ neptis tantùm nomine eiſdem Auguſtino atq; Alypio Epiſcopis ſalutem impertire, ſed nomine etiam Albinæ, Piniani, atque Melaniæ, quos ante ſeptem annos diximus verſatos in Africa, & poſteà vnà ſimul veniſſe Hieroſolymam, ait enim [m]: *Sanctiſſimi communes Albinus*, Apinianus*, & Melania plurimùm vos ſalutant.* hæc ibi. Verùm pro Albinus, Albina, & pro Apinianus, Piniãnus reſtituendi ſunt, niſi præter Albinam matrem fuerit illic Albinus filius. Sed quãdo (inquies) hi Hieroſolymam peruenerunt? ante triennium. Et ne putes nos agere coniecturâ, vel diuinare, habes id ipſum expreſsè demõſtratum

[m] *Hieron. epiſt. 79.* Albina *Pinianus

in rebus gestis [a] eiusdem Melaniæ Iunioris: vbi cùm dicatur eadem annis septem in Africa commorata; si repetas tempus eius Româ illuc profectionis, quàm accidisse diximus anno qui præcessit: Vrbis cladem, nempe quadringentesimonono, & ab eo tempore numeres septem illos annos, inuenies vtique ante triennium (vt dictum est) ipsam ac eius socios Hierosolymam peruenisse, & vnâ cum ea Albinam matrem Melaniæ Iunioris, vt eius Acta testantur: fuisse namque hanc Albinam nomine coniugem filij Melaniæ Senioris, Palladius docet [b].

Ab ipso autem Hierosolymam aduentu post dies quadraginta defunctam esse Melaniam Seniorem, Palladius [c] tradit, licet de alijs nullam habeat mentionem: quos dum ait inferiùs [d] vitam duxisse in Campania & in Sicilia, planè ignorâsse visus est, ex Augustino certum reddi eosdem in Africa degisse, nescisse pariter, ex S. Hieronymo palàm fieri eosdem Hierosolymam profectos esse: quæ omnia pluribus testantur Acta S. Melaniæ Iunioris. Quinetiam ex eodem S. Augustino cõstat, hos cum Hierosolymam peruenissent, & Pelagium ibi agentem inuenissent, ipsum admonuisse, vt ea omnino damnaret, quę ab Orthodoxis aduersus eum obijcerentur: ipsum autem, veluti eis obtemperantem, scripsisse anathematismum aduersus illos errores, qui ab Occidentalibus in eũ obiecti essent: sed quàm dolosè, quamque veteratoriè, S. Augustinus aperuit. Sed accipe modò quid ipse de his cum Pelagio agentibus scriptis tradat [e]: *Scripsistis mihi, cùm Pelagio vos egisse, vt quæcunque aduersus eum dicerentur, scripto damnaret: eumq; dixisse, audientibus vobis: Anathemo, &c.* Miserunt autem dicta à Pelagio ijdem Albinus *, Pinianus, atque Melania ad ipsum Augustinum: qui postea sub Zosimo Papa contrarijs scriptis ostendit Imperij hæresiarchæ fallacias. Sed de his aliâs.

De rebus autem gestis Melaniæ Iunioris, ac Piniani viri eius, ac sociorum, eiusdem Melanię vitę Acta declarant, nimirum peregrinatos esse in Aegyptum ad visendos sanctos Monachos eremi accolas, relictâ Albinâ matre ob ingrauescentẽ senectutem Hierosolymis: inde verò redeuntes Hierosolymam, seorsum à coniuge Pinianum vitam excoluisse monasticâ, Melaniam verò ad annos quatuordecim apud montem Oliueti clausam in cella perseuerâsse, duxisseque ibi in angusto loco vitam Angelis similem. Mira quidem hæc videbũtur: sed si quis legat, quæ de eiusdem Melaniæ vitæ instituto, antequàm Hierosolymam proficisceretur, cùm adhuc in Italia ac Romæ potissimùm versaretur, idem qui suprà Palladius [f] scripsit, atque ea quæ de eiusdem viuendi ratione cùm esset in Africa, eadem Acta habent, summum huiusmodi monasticæ vitæ genus tum ipsam, tum virum eius attigisse, haud valde mirabitur, cùm se ab initio penitissimè Deo ambo addixissent.

Sed quid hoc item anno mirandum acciderit in Palæstina, Marcellinus in Chronico, sub ijsdem Consulib. Monaxio & Plinta, docet his verbis: *Multæ Palæstinæ ciuitates, villæq; terræmotu collapsæ sunt. Dominus noster Iesus Christus, semper vbique totus, super montem Oliueti Hierosolymæ vicinum sese de nube manifestauit. Multæ & tunc vtriusque sexus vicinarum Gentium nationes tam visu quàm auditu perterritæ, atque credulæ sacro Christi fonte ablutæ sunt: omniumq; baptizatorum in tunicis crux Christi Saluatoris Diuinitatis nutu ex templo pressa refulsit.* hęc Marcellinus, &alij. Cuius quidem rei adeò admirabilis occasione, de tempore aduentus Domini ad iudicandum cœpti sunt vbiq; misceri sermones, quòd ex Danielis [g] Prophetæ vaticinio iam prænunciatus esset aduentus Filij hominis in nubibus, & Zacharias [h] de ipso loco eius aduentus super montem Oliueti prædixerat. His insuper accedebat etiam, quòd memoriâ omnium retinerentur, quæ ab Angelis dicta, à Luca [i] verò Euangelista conscripta sunt verba illa in eodem monte Oliueti, vbi Christus ascendisset in cælum, & de ipso Domino Iesu ita prænunciata: *Quemadmodum vidistis eum euntem in cælum, ita veniet.* His, inquam, diuinis prædictionibus, & cælitus eâ factâ apparitione, de venturi Domini ad iudicandum tempore inter disertos viros disceptari cœptum. Cuius occasione scripsisse videtur Hesychius [k] ad sanctum Augustinum de nouissima die; quę, cùm præcessissent (vt ait) tot signa, iam videretur instare. Cùm & ipse sanctus Augustinus [l] prolixâ disputatione, epistolâ ad eũdem Hesychium reddità, itidem egit de nouissimi dici tempore: quam quidem hoc ab ipso scriptam esse anno, ex eo redditur exploratum, dum numerans Domini annos ita ait: *A natiuitate Domini computantur anni fermè quadringenti viginti, à resurrectione autem vel ascensione eius anni plus minus trecenti nonaginta.* Cæterùm ipse redarguit de his curiosum nimis exploratorem, cùm tamen ipse contrà, diem illum haud instare demonstret ex signis, cùm longè abesset, vt impletum dici posset, quod apud Matthæum ait Dominus [m]: *Prædicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerso Orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio.* Nam subdit [n]: *Sunt enim apud nos, hoc est, in Africa, barbaræ innumerabiles gentes, in quibus nondum prædicatum esse Euangelium, ex ijs qui ducuntur inde captiui, & Romanorum seruitijs iam miscentur, quotidie nobis ediscere, in promptu est. Pauci tamen anni sunt, ex quo quidam eorum rarissimi atque paucissimi, qui pacati Romanis finibus adhærent, ita vt non habeant Reges suos, sed super eos Præfecti à Romano constituantur Imperio, & illi & ipsi eorum Præfecti Christiani esse cœperunt. Interiores autem, qui sub nulla sunt potestate Romana, prorsus nec religione Christiana in suorum aliquibus detinẽtur.* hæc Augustinus, cùm de his agit. Sanè quidem temporib. Genserici Wandalorum Regis in Africa, in interiori Mauritaniæ parte, in regno Capsur cœptum fuisse Euangelium prædicari, occasione confessorum illuc relegatorum, Victor [o] affirmat.

Cùm verò serperet venenum hæresis Manichæorum in Gallijs hoc eodem tempore, Bonifacius Papa hoc anno interpellatus libello accusationis à clericis Ecclesię Valentinæ aduersus Maximum Episcopum Manichæorum sectatorem, delegauit causam cognoscendam Episcopis septem prouinciarum. Extat ipsa de his epistola Bonifacij data hoc anno Idibus Iunijs sub Consulatu Monaxij. Vides igitur accusationes Episcoporum deferri solere ad Romanos Pontifices. Quomodò autem Manichæi in Africa detecti fuerint, dicemus anno sequenti.

Hoc item anno, ijsdem Consulibus, defuncto Chrysantio Episcopo Nouatiano Constantinopoli, in locum eius suffectum esse Paulum, Socrates suorum Nouatianorum texens successionem Episcoporum affirmat: sub quo de Iudæo hæc contigisse narrat [p]: *Iudæus quidam veterator, Christianam fidem simulans, sæpiùs baptizatus fuit: per quam fallaciam multas corrasit pecunias. Postquàm autem multos ex varijs sectis homines (Arianorum enim & Macedonianorum baptismum receperat) dolo ludificatus, nõ habebat amplius quibus imponeret, tandem ad Paulum Nouatianum Episcopum venit: ait se magna cupiditate baptismi recipiendi flagrare, per eius manum vt illud assequatur, orat. Paulus eius probat institutum: verum se non priùs illi baptismum daturum ait, quàm sit fidei articulis institutus, diesq; quamplures ieiunijs vacauerit. Iudæus contra voluntatem ieiunare coactus, acriter instare, vt baptismo donetur. Paulus quoniam illum tam obnixè baptismum petentem mora nolebat offendere, parat res ad baptismum necessarias. Cumq; vestem candidam pro illo emisisset, & alueum baptisterij aquâ impleri iussisset, Iudæum eo deduxit, vt illi baptismum impertiret. Verùm aqua vniuersa, diuina quadam virtute, quæ oculis cerni præcipuè non poterat, subitò exhausta est. At cùm neque Episcopus, neque alij qui aderant, accuratè considerarent qua ratione id accidisset, sed aquam per foramen, quod in imò alueo fuit, per quod etiam alias aquam solebant educere, effluxisse existimarent, alueum baptismi de integro, foraminibus vndique in eo firmè obturatis, diligenter implent. At cùm Iudæus esset secundò in alueum baptisterij deductus, aqua rursus pentus euanuit. Itaque Paulus: O homo (inquit) aut veteratoris partes agis, aut baptismum ignorans recepisti. Quare vbi ob miraculi à multis eo concursum erat, fortè quidam Iudæum de facie nouit, eumq; de Attico Episcopo baptizatum viderat. Hoc miraculum per Paulum Nouatianum Episcopum editum fuit.* Hactenùs Socrates, & ipse Nouatianus. Sed hæc diligentiori sunt examine discutienda: extra enim Catholicam Ecclesiam nulli dari posse miraculum, apud omnes in confesso est.

[a] *Extant apud Metaphr. die 31. Ianuar. & Sur. tom. 1.*

[b] *Pallad. in Lausiac. cap. 33.*

CIV. MELANIÆ ET PINIANI VITAE INSTITVTVM.

[c] *Pallad. in Lausiac. cap. 47.*

[d] *Idẽ, c. 46* ALBINVS ET PINIANVS ADMONENT PELAGIVM.

[e] *August. de Christi gratia li. 1. cap. 1.*

* Albina

CV. MELANIÆ ET PINIANI VITAE INSTITVTVM.

[f] *Pallad. in Lausiac. cap. 49.*

CVI. CHRISTI APPARITIO MIRIFICA SVPER MONTEM OLIVETI.

[g] *Dan. 7.*

[h] *Zac. 14.*

[i] *Act. 1.*

[k] *Apud August. ep. 79*

[l] *Augustin. epist. 80.*

[m] *Matth. 24.*

[n] *Aug. ead. epist. 80.* EVANGELIVM NONDVM TOTO ORBE DIFFVSVM.

[o] *Vict. de persecut. Vand. lib. 1.*

CVII.

CVIII.

[p] *Socrat. li. 7. c. 17.* DE IVDAEO SAPIVS BAPTIZATO.

CIX. DE CERTATIONE MIRACVLI EDITI.

Demus Socratem nihil eſſe mentitum (cùm alioqui ſuſpecta ſit omnis de ſuis dogmatiſtis hæreticorum narratio) nihil eſt tamen quod ipſe tribuere iure poſſit Epiſcopo Nouatiano miraculum, quod potiùs tribuendum fuerat ſacramento, ſicut nec prophetia Caiphæ, ſed cùm Pontifex eſſet anni illius: verùm namque reperiri apud hæreticos baptiſmum, iam totius Catholicæ Eccleſiæ ſententiâ longè antè definitum fuiſſe liquet, Porrò Nouatiani cùm veriſſimi aſſertores eſſent ſanctiſſimæ Trinitatis, cuius rei causâ (vt dictum eſt) paſſi ſunt Chriſtiani Imperatores eos in ciuitatibus commorari: æquè probatum fuiſſe illorum baptiſmum ab Eccleſia Catholica, nulla eſt dubitatio vel controuerſia. Non ſic quidem de Arianorum atque Macedonianorum baptiſmo accidit. Nam cùm Ariani additaméto Eudoxij, ijdem facti ibi in Thracia ſunt Eudoxiani, eorum baptiſma, ſicut & Macedonianorum, Catholica Eccleſia penitùs reſpuit, in quo nulla eſſet aſſertio Trinitatis, ſub qua conferri debere baptiſmum, Dominus ſuis mandauit Apoſtolis. Sed cur (inquies) cùm baptizatus eſt ab Attico Epiſcopo Conſtantinopolitano, non euanuit aqua, ſicut cùm initiandus ille erat à Paulo? Ea nimirum ex cauſa, quòd tunc nulla fieret per reiterationem iniuria ſacramento, cùm antè collatum ſiue per Arianos, ſiue per Macedonianos, nullius eſſet momenti: nec antè quidem Iudæus ille baptiſmum eſt conſecutus, quàm cùm ab Attico eo initiatus eſt ſacramento. Stetit tunc aqua, quia tunc primùm verum baptiſmum collatum fuit, fluxit, cùm in prioris iniuriam ſecundum baptiſmum, licet ignorans, Paulus præparâſſet. Ceſſit igitur miraculum illud in confirmationē potiùs Catholicæ veritatis, quàm ad Pauli merita illuſtranda, quem Socrates laudibus ornat.

CX. ASCLEPIADES EPISCOPVS AGIT PRO DAMNATIS.

Contigit hoc ipſo anno itidem Conſtantinopoli, vt cùm quamplurimi pœnam luituri eſſent, eo quòd opifices conficiendarum nauium ad barbaros tranſmiſiſſent, agēte pro eis apud Imperatorem Theodoſium Aſclepiade Epiſcopo Cherſonenſi, omnes liberati ſint, cùm idem Auguſtus eiuſmodi reſcriptum dedit [a]:

His qui conficiendi naues incognitam antè peritiam barbaris tradiderunt, propter petitionē viri reuerendiſſimi Aſclepiadis Cherſonitanæ ciuitatis Epiſcopi, imminenti pœna & carcere liberatis: capitale tam ipſis, quàm cæteris ſupplicium proponi decernimus, ſi quid ſimile fuerit in poſterum perpetratum. Dat. Conſtantinopoli. Monaxio & Plinta Conſſ. Hoc quidem tempore ruptum fœdus inter Romanos & Perſas fuit: cuius rei causâ Chriſtianos, qui apud Perſas agebant, grauiter vexatos eſſe, anno ſequenti pro ratione temporis dicturi ſumus.

[a] *l. vlt. de pœn. Cod. Theod.*

IESV CHRISTI

Annus 420.

BONIFACII PAP. Annus 2. HONOR. 26. THEOD. 13. IMPP.

I. CONSTANTIVS CREATVS AVGVSTVS.

QVADRINGENTESIMO vigeſimo Chriſti anno, Theodoſio Auguſt. nonum & Conſtantio Cæſare tertium Conſulibus, idem Conſtantius auctus Imperio ab Honorio ex Cæſare Auguſtus eſt nominatus, id S. Proſper in Chronico profitetur. Quo tempore Cæleſtius Honorij reſcriptis vnà cum hæreſi iam anteà (vt vidimus) exagitatus, cùm iterum ſeſe audax inferret in Vrbem, iterum cum ſuis pelli Conſtantij Imperatoris reſcripto iubetur: quod acceptum ex vetuſto codice ab Henrico Grauio diſerto viro Louanienſi, vnà cum alijs ſuperiùs redditis, hic edendum curauimus. Sic enim ſe habet:

II. CONSTANTIVS EDICTVM CONTRA PELAGIANOS.

Imperator Conſtantius Voluſiano Præfecto Vrbi. Cùm tum præteritæ ſuperſtitionis, tum recentis plena vanitatis iamdudum corrigi iuſſerimus, quotidianis inſinuationibus maior fieri nunciatur. Et quoniam diſcordia animos commouet populorum: ea quæ iamdudum iuſſeramus, præcipimus iterari. Vnde his lectis, eximietas tua, omnes qui Dei inuident pietati, diligenter inquirat, & eos faciat ſtatim è muris Vrbis expelli, ita tamen, vt ne intra centeſimum quidem lapidem habeant licentiam conſiſtendi. Cæleſtium quoque magis ac magis ex Vrbe expelli mandamus. Conſtat enim, iiſdem ex medio ſublatis, gratiam & cōcordiam tenere veterem firmitatem. Sanè deinceps ſi tale quippiam fuerit nunciatum, Officium præſtantiæ tuæ capitali ſententiæ ſubdendum eſſe cognoſcet. Non enim patimur impunitum eſſe, præcepta noſtra executionis negligentia protelari. Vale parens cariſſime & amantiſſime. Et adiecta ſubſcriptio. *Impleatur quod iuſſimus: quia hoc famæ tuæ expedit.* Poſt hæc verò, iſta quæ ſequuntur, in eodem codice legebantur:

Exemplar edicti propoſiti à Voluſiano Præfecto Vrbi.

III. EDICTVM VOLVSIANI PRÆF. VRB.

Voluſianus Præf. V. dixit: Hactenùs Cæleſtium diuinæ fidei, & quietis publicæ turbatorem iudicijs amica reis ſecreta ſubduxerit. Iam leges etiam dicti perſequentur abſentem. Cui, quod primum eſt, æternæ Vrbis negatur habitatio, vt ſi vel in proximis fuerit diuerſatus, debitum non euadat exitium. Pro merito etiam temeritatis atque auſus ſui cunctos huius edicti cautione præmonemus, ne quis iniquus noxio latebram putet eſſe præbendam: ne cùm huiuſmodi ſit poſita pœna, ſupplicium ac ſtylum neceſſe ſit proſcriptionis incurrere, quiſquis reum diuinis humanisq; legibus apud ſe putauerit occultandum. ita ibi, ac poſt hæc:

Exemplar edicti Præfectorum Prætorio.

IV. *Aduerſus * ſuis PRÆFECTI PRÆTORQVID EDIXERINT. *Conſortio

*Iunius, Quartus, Palladius, Monaxius, & Agricola iterum Præfecti Prætorio dixerunt: *... Pelagium atque Cæleſtium Catholici dogmatis fidem ſæuis* tractatibus deſtruentes, ſententia Principalis ingaluit, vt venerabili Vrbe ſummoti bonorum Concilio* mulctarentur. Hoc igitur omnes admoneri oportet edicto, ne quis ſiniſtræ perſuaſionis erroribus credulum præſtet aſſenſum. Et ſi ille ſit plebeius, ac clericus, qui in caliginis huius obſcœna reciderit: à quocunq; tractus ad Iudicem, ſine accuſatricis diſcretione perſonæ, facultatum publicatione nudatus, irreuocabile patietur exilium: nam ſuperna maieſtas vt colligit ex ſecreti ignoratione reuerentiam, ita & ineptæ diſputationis iniuriam eximit per edictum.* Hactenùs ibi. Compreſſi nonnihil hiſce edictis Pelagiani, haud palam (vt anteà fecerant) auſi ſunt prædicare blaſphemias. Meminit huiuſmodi contra Pelagium edictorum Photius in ſua Bibliotheca his verbis: *Scripſit etiam Conſtantius Placidiæ vir, Valentiniani pueri pater, vt exilio mulctaretur Cæleſtius hæreticus. Scripſit aduerſus eum ſententiam Voluſianus Præfectus Vrbis. Hic verò Voluſianus auunculus fuit S. Melaniæ, Ethnicorum errores ſectatus, colens deos, in morte verò conuertitur, & à S. Proclo baptizatur Conſtantinopoli.* hucuſque Photius, ſed de his pluribus ſuo loco.

V.

Hoc item anno, ad ſugillangum Gentilium impoſturam, pro animi arbitrio oracula falſa fingentium, accidit quod S. Propſper ſcribit [b] in libro de Prædictionibus, & nos ſuperius attigimus, de Cœleſtis templi demolitione facta Carthagine: *Cùm (inquit) à quodam Pagano falſum vaticinium velut eiuſdem Cæleſtis proferretur, quo rurſum & via & templa priſco ſacrorum ritui redderentur: Ille, ille inquam, verus Deus, cuius prophetica vaticinia neſciunt omnino mentiri, nec fallere, ſub Conſtantio & Auguſta Placidia, quorum nunc filius Valentinianus Pius & Chriſtianus imperat, Vrſo inſiſtente Tribuno, omnia illa templa ad ſolum vſque perducta, agrum reliquit, in ſepulturam ſcilicet mortuorum, ipſamq; viam ſine memoria ſui VVandalica nunc manus euertit.* hæc Proſper: qui cum iſta dicat contigiſſe ſub Conſtantio Imperatore marito Gallę Placidiæ, quem conſtat hoc anno imperare cœpiſſe, & ſequenti finem viuendi feciſſe, ad hæc planè tempora pertinere noſcuntur.

[b] *Proſp. de Prædict. par. 3. c. 38.* DE VRSO TRIBVNO DEMOLIENTE IN AFRICA TEMPLA.

VI.

Quod autem ex eodem Proſpero certum tempus habetur, quo nominatus ab eo Vrſus Tribunus Eccleſiæ negotia iuſſione Imperatoris Carthagine curabat: hic referenda ſunt quæ ſub eodem ibidem contigiſſe de Manichæis Poſſidius narrat his verbis [c]: *Apud Carthaginem quoque, dum per quemdam domus regiæ procuratorem, nomine Vrſum, fidei Catholicæ hominem, ad quoſdam Manichæorum, quos Electos vel Electas dicunt, præſentes peruenirētur, atque ad Eccleſiam ab eodem deducerentur, & perducerentur, ab Epiſcopis ad tabulas auditi ſunt. Inter quos etiam ſanctæ memoriæ Auguſtinus fuit, qui præ cæteris iam execrabilem ſectam nouerat, & eorum prodens eiuſ-*

[c] *Poſſid. in vita Aug. cap. 16.* QVID VRSVS ADVERSVS MANICHÆOS.

modi damnabiles blasphemias, ex locis librorum quos illi accipiunt Manichæi, vsque ad Confessionem earundem blasphemiarum eos produxit: & quæ inter se illi suo more malo indigna & turpia facere consueuerunt, à fœminis illarum, velut Electarum proditione, illis Ecclesiasticis Gestis declaratum est. Atq; ita pastorum diligentia Dominico gregi & augmentum accessit, & aduersus fures & latrones defensio competentis procurata est. hæc Posidius.

VII: Sed istæ Manichæorum turpitudines in publica Acta relatæ, quænam fuerint, licet Posidius minimè referat, narrat tamen ipse Augustinus in libro de Hæresibus ad Quodvultdeum: quæ quidem cùm obscœnissimæ sint, stylus promere erubesceret, nisi easdem cõtingeret ab Augustino accipere, à quo mundo omnia mũda, & per quẽ cùm fluunt immunda, pura reddũtur. Reddamus hic igitur eius verba[a]: *Detecti* (inquit) *sunt tamen ijdem Manichæi in Ecclesia (sicut scis (apud Carthaginem, iam te ibi diacono constituto. Quando instante Vrso Tribuno, qui tunc Domini Regiæ præfuit, aliqui adducti sunt, vbi puella illa nomine Margarita istam nefariam turpitudinem prodidit: quæ cùm esset annorum nondum duodecim, propter hoc scelestum mysterium se dicebat esse violatam. Tunc Eusebiam quandam Manichæam, quasi sanctimonialem, id ipsum propter hoc ipsum passam, vix compulit confiteri: cùm primùm illa se asseruisset integram, atque ab obstetrice inspici postulasset. Quæ inspecta, & quid esset inuenta, totum illud turpissimum scelus, vbi ad excipiendum & commiscendum concumbentium semen farina substernitur (quod Margarita indicante absens non audierat) similiter indicauit. Et recenti tempore nonnulli eorum reperti, & ad Ecclesiam ducti (sicut Gesta Episcopalia, quæ nobis misisti, ostendunt) hoc non sacramentum, sed execramentum sub diligenti interrogatione confessi sunt. Quorum vnus nomine Viator, eos qui ista faciunt, propriè Catharistas, id est, Mundatores, vel Purgatores, vocari dicens, cùm alias eiusdẽ Manichæ sectæ partes in Macarios & specialiter Manichæos distribui perhiberet, omnes tamen has tres formas sub vno auctore propagatas, & omnes generaliter Manichæos esse negare non potuit.* hactenùs Augustinus.

[a] *Augustin. ad Quodvultd. de hær. c. 46.*

TVRPITVDINES MANICHÆORVM NARRATÆ RELATAE.

VIII. VINCENTIVS VICTOR HÆRETICVS.

Eodem tempore in Africa noui erroris assertor emersit Vincẽtius Victor, qui de animarum origine noua commenta excogitauit, nempe eas non ex nihilo, sed ex diuina creatas esse substantia. At in primis per quos ista cuniculos impius deriuârit, dicendum est. Et quod ad tempus spectat: post damnatam Pelaginam hæresim ista ab homine prodita, sanctus Augustinus testatur, dũ aduersus eum agens, de Pelagianis hæc ait[b]: *Nouellos hæreticos Pelagianos iustissimè Concilium Catholicorum, & sedis Apostolicæ damnauit auctoritas.* Quod verò ad Vincentium Victorem pertinet: quid de eo ad ipsum scribẽs idem Augustinus tradat[c], videamus: *Cùm enim* (inquit) *quis esset Vincentius Victor, ab eis qui te nouerant, & fortè aderant, requisissem; audiui te fuisse Donatistam, vel potiùs Rogatistam, nuper autem communicâsse Catholicæ. Et cùm gauderem tantum, quantum de his solemus quos ab illo errore liberatos esse cognoscimus, imò verò multò amplius, quod ingenium tuum, quo delectabatur in litteris tuis, videbam non remansisse apud aduersarios veritatis: additum est à referentibus, quod me inter illa gaudia contristaret, ideo te cognominari voluisse Vincentium, quòd Rogati successorem, qui hoc nomine appellatus est, adhuc tanquam magnum & sanctum virum animo teneas, & ob hoc illius nomen tuum volueris esse cognomen.* imitatus nimirum sanctum Cyprianum, qui à sui doctoris nomine Cæcilius cognominari voluit. Sed subdit: *Nec defuerũt, qui dicerent etiam hoc à te fuisse iactatum, quod ipse tibi, nescio qua visione, apparuerit, atque ad hos conficiendos libros, de quibus tecum agere isto nostro opusculo instituì, sic adiuuerit, vt ea tibi scribenda, quantum ad res ipsas rationesq; attinet, ipse dictaret.* hæc Augustinus, qui eius fictionem redarguit, quippe cùm professetur deseruisse Rogatistas, illorum ducem adeò propenso studio coleret.

[b] *Augustin. de anim. et origen. ad Pet. lib. 2. cap. 12.*

[c] *Aug. lib. de anim. ad Vincent. Victt. 1. c. 1.*

IX. Sic igitur Vincentius vanis elusus à dæmone visionibus, elatus fastu, & arrogantiæ inflatus spiritu, in docendo excellentiam æmulatus, scribendi contra sanctum Augustinum ansam arripuit. Quomodò autem id acciderit, ipse Augustinus sic narrat[d]: *Vincentius Victor in Mauritania Cæsariensi inuenit apud Hispanum quendam presbyterum Petrum nonnullum opusculum meum; vbi quodam in loco de origine animæ singulorum, vtrùm ex illa vna primi hominis, ac deinde ex parentibus propagentur, an sicut illi vni, sine vlla propagatione singulæ singulis dentur, me nescire confessus sum, veruntamen scire animam non corpus esse, sed spiritum. Et contra ista omnia mea idem Vincentius Victor scripsit duos libros, &c.* Hos cùm à Renato monacho missos Augustinus accepisset, mox contrarijs scriptis inflatam nubem dissoluit in aëra: quatuor enim conscripsit libros aduersus emergentẽ ab inferis hæresim, ad Renatum primum, secundum ad Petrum, duos autem reliquos ad ipsum Vincentium Victorem. Porrò ipse Petrus presbyter ab eo deceptus, illique adeò totus addictus est[e], vt ipse licet ætate senex, & presbyter sacramento, illius tamen, etsi iuuenis atque laici, caput exoscularetur, perinde ac si cœlitus missum doctorem inuenisset.

[d] *Aug. Retract. li. 2. cap. 56.*

[e] *Aug. de orig. anim. lib. 2. c. 1.*

QVANTA SIBI VINCENTIVS VICTOR ARROGAVIT.

X. VINCENTIVS VICTOR ERROREM CORRIGIT.

Accidit tamen quasi miraculum (perrarò enim est inuenire auctorem erroris verè recantare palinodiam) vt idem Vincentius Victor superatum se fateretur ab Augustino, atque emendationis suę litteras testes ad ipsum scripserit. Ita quidem, quod sanctus Augustinus eum primò lenitate deuinxit: nam audi ipsum[f]: *Quem tamen iuuenem* (nempe Vincentium Victorem) *non præproperè detestandum, sed adhuc docendum, quanta potui lenitate tractaui: & ab eo scripta rescripta correctionis eius accepi.* Obserua sancti Augustini praxim, quomodò agere consueuerit cum recens progrediente hæretico, antequam desperatâ obstinatione resiliret ac penitùs obduresceret, nimirũ ex Apostoli pharmachia propinando illud primum medicamẽtum: *Si præoccupatus fuerit homo* (ait Apostolus[g]) *in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Ita quidem instar Euangelici Archiatri, recenti vulneri oleum infundens ante vinum. Quàm autem huius disciplinæ ipse Augustinus fuerit tenacissimus custos, ex eo etiam tu ipse poteris facilè intelligere, quòd cùm aliquando recens lapsum in Anthropomorphitarum hæresim Episcopum quendam paulò seueriùs reprehendisset, epistolâ posteâ ad eum scriptâ, ab eo per Fortunatianum veniam petijt, ad quem scribens, hæc de ipso habet eius exordio[h]: *Sicut præsens rogaui, & nunc cõmoneo, vt fratrem nostrum, de quo colloquuti sumus, videre & rogare digneris, vt ignoscat mihi, si quid durius & asperius in se dictum accepit in epistola quam me illo modo scripsisse non pœnitet, quia dixi ipsius corporis oculos nec videre Deum, nec esse visuros, &c.* Cæterùm haud contemnenda visa est ea opinio ex Anthropomorphitarum vanitate progressa: nam complures eam habuisse tunc defensores, idem Augustinus docet tum in epistola ad Paulinam[i] eodem argumento conscripta, tum aliâ ad Italicam[k] data.

CVM QVIBVS HÆRETICIS AGENDVM LENITATE.

[f] *Aug. Retract. li. 2. cap. 56.*

[g] *Gal. 6.*

[h] *August. epist. 111.*

[i] *August. epist. 112.*

[k] *August. epist. 8.*

Sed quod pertinet ad propositam sancti Augustini de agẽdo cum hæreticis disciplinam: vt pleniorem ex eodem auctore ea de re institutionem assequaris, de eodem Augustino dicta sæpè superiùs in mentem reuoca, nimirum, quòd etsi cum illis, qui primâ tincturâ errore imbuti sunt, mansuetudine ac animi demissione agẽdum putauit: idem ipse tamen cum alijs in erroris fouea diutiùs immorantibus, nec inde educi facilè patientibus, sed ex miraculis ijsdem iterum atque iterum infectis, inueteratis, & obstinatis, & penitùs refractarijs & contẽptoribus hæreticis seueritate agendum, vsque adeò sæpiùs affirmat, vt docuerit etiam esse eos vi compescendos, aduersùs eosdem Imperatorum quoque auxilio implorato. Hæc sunt quæ de sancti Augustini viu in agendo cum hæreticis hic ingessimus. Verùm cùm, increscente in dies magis malitiâ hominum, sæpè probârit euentus, quòd haud facilè hæreticus audiat suauiter admonentis veritatem, sed progredi soleat quisque recedens à fide Catholica, Leuiathan instar[l], obstinationis compactus squammis, ergastulo primùm coërcere bestiam errantem & in errorem mittentem, eamque ibi curare, salubrius inuentum est: sicuti prudentia probè docuit medicos, à vinculis incipere curare phreneticum. Seueriori namque censurâ & atrociori pœnâ punienda esse delicta progressu temporis, quæ antè correcta non cellant, qlanè monet diuina sententia in Lamech[m] lata, & delinquentis ore ita prolata: *Septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagies septies.* At de his satis.

XI.

[l] *Iob 41.*

[m] *Gen. 4.*

Sed

XII.

Sed attexamus aliud huic simile de resipiscentia hæresis sectatoris grande miraculum. Eodem fermè tempore (certus autem annus ignoratur) hæreticorum omnium audacissimus, dicendus & ipse hæresiarcha, Leporius, operâ S. Augustini & Gallorum doctorum, ab hæresi ad fidem Catholicam conuersus est, de quo ita Gennadius [a]: *Leporius adhuc monachus, posteà presbyter, præsumens de puritate vitæ, quam arbitrio tantùm & conatu proprio, non Dei se adiutorio obtinuisse credebat, Pelagianum dogma cœperat sequi: sed à Gallicanis doctoribus admonitus, & in Africa per Augustinum emendatus, scripsit emendationis suæ libellum, in quo & satisfacit de errore, & gratias agit de emendatione: simul & quod de incarnatione Christi malè senserat, corrigens, Catholicam sententiam tulit, dicens: Manentibus in Christo in sua substantia duabus naturis, vnam credendam Filij Dei personam*, hæc Gennadius. Porrò hunc auctorem fuisse Nestorio suæ ipsius hæresis, Cassianus affirmat in commẽtarijs, quos aduersus eundem Nestorium de Incarnatione conscripsit. Nam & inter alia hæc habet, Nestorium alloquẽs [b]: *Ita ergo & tu Pelagianæ hæreseos spinosam fabuli fidem ostendis in germine, quod pater tuus habuisse traditur in radice? Leporius enim ille (vt Leporius discipulus suus dixit) Dominum nostrum asserebat, Christum factum esse per baptismum: tu in baptismo templum dicis factum esse per Spiritum. Non quidem ad plenum eadem verba sunt, sed ad plenum vna peruersitas, &c.* De eius verò tum errore, tum pœnitentia, ista superiùs [c]:

Leporius enim tum monachus, modò presbyter, qui ex Pelagij (vt suprà diximus) institutione, vel potiùs prauitate descendens, apud Gallias assertor prædictæ hæreseos, aut inter primos, aut inter maximos fuit, à nobis admonitus, adeò emendatus ita malè conceptam persuasionem magnificè condemnauit, vt non minùs penè admiranda sit correctio illius, quàm illæsa multorum fides: quia primum est, errorem penitùs non incurrere, secundum, benè repudiare. Is ergo in se reuersus, non solùm in Africa, vbi tunc erat atque nunc est, tam errorem suum cum dolore, quàm sine pudore confessus est, sed etiam ad omnes admodum Galliæ ciuitates flebiles confessionis ac planctus sui litteras dedit: scilicet vt vbi deuiatio eius priùs cognita erat, illic etiam emendatio nosceretur, & qui testes erroris antè fuerunt, ijdem postè correctionis essent. Ex cuius confessione, vel potiùs deploratione, nonnulla inferenda existimauimus duplici ex causa, vt correctiones eorum & nobis testimonio, & his qui nutant, exemplo essent, quorumque errorem sequi non erubuissent, eorum emendationem sequi non erubescerent, & sicut simili ægritudine infirmarentur, ita simili remedio sanarentur, Nestoriani sc. Leporij & Pelagianorum erroris assectatores. *Is ergo, agnita opinionis suæ peruersitate, & inspecta fidei luce, scribens ad Episcopos Gallicanos, ita exorsus est:*

XIII. LEPORII POENITENTIA.

XIV. LEPORII EPISTOLA DE SVI ERRORIS DETESTATIONE.

Quid in me primùm, O Domini mei venerandi & beatissimi sacerdotes, accusem, nescio: & quid in me primùm excusem, non inuenio. Sic imperitia & superbia, sic stulta simplicitas cum persuasione noxia, sic feruor cum intemperantia, sic (vt verius dicam) cum sui diminutione debilis fides, simul in me omnia recepta viguerunt, vt tot & tantis simul sit & obedisse, confusio, & hæc eadem ab animo potuisse cedere, mihi stupenda gratulatio. Et post pauca subiungit: Si ergo minimè percipientes hanc potentiam Dei, sensu nostro & propria ratione sapientes quasi inferiora se Deus agere videatur, ita hominem cum Domino natum esse dicamus, vt seorsum quæ Dei sunt, soli Deo demus, & deorsum quæ sunt hominis, soli homini reputemus: quartam manifestè introducimus in Trinitate personam, & de vno Filio Dei non vnum, sed facere incipiamus duos Christos: quod â nobis ipse Dominus Deus Christus auertat. Ergo confitemur Dominum ac Deum nostrum Iesum Christum, vnicum Filium Dei, qui sibi ante sæcula natus ex Patre est, nobis à tempore de Spiritu sancto ex Maria semper Virgine factum hominem, natum Deum: & confitentes vtramque substantiam carnis ac Verbi, vnum eundemque Deum atque hominem inseparabilem semper pia fidei credulitate suscepimus: & ex tempore susceptæ carnis sic omnia dicimus quæ erant Dei transisse in hominem, vt omnia quæ erant hominis in Deum venirent: & hac intelligentia Verbum factum sit caro, non vt conuersione, aut mutabilitate cœperit esse quod non erat, sed vt potentia diuinæ dispensationis Verbum Patris nunquam à Patre discedens, homo propriè fieri dignaretur, incarnatusq; sit Vnigenitus secreto illo mysterio, quo ipse nouit: nostrum namque est credere, illius nosse, &c. recitat quæ reliqua sunt libelli Leporij Cassianus ad perfectam fidem de Verbi incarnatione pertinentia: vt mirum planè sit, antequam à Nestorio eadem hæresis promulgaretur, inueniri eam à Leporio suo ipsius libello penitùs confutatã, assertamque ea de re sincerè Catholicam fidem, quâ & sanctissima Virgo Maria Dei genitrix iure asseratur. Ad finem verò Cassianus hæc subdit: *Hanc ergo eius confessionem, id est, Catholicorum omnium fidem, & omnes Africani Episcopi vnde scribebat, & omnes Gallicani ad quos scribebat, comprobauerunt.* at de Leporio hactenùs. Magno quidem miraculo factum est, vt ipse hæresiarcha adeò sincerâ, adeoque verâ confessione damnaret, quæ pugnaci disputatione antè defendere consueuisset. Præter Leporium hunc, alium inuenimus clarissimum genere in S. Augustini [d] monasterio professẽ. At hæc de conuersis sponte hæreticis ad pœnitentiam, vt ingentia miracula dicta sunto.

Iam verò ad res hoc anno in Oriente gestas ab Africa euocetur oratio. His quidem anni huius Consulibus persecutio aduersus Christianos in Perside sæuijt: testantur id Socrates [e] Marcellinus [f]: perdurâsse autem vsque ad biennium, ex his quæ tradit ipse Socrates, possumus intelligere, dum ait, sub Cõsulatu Honorij decimotertio & Theodosij decimo, vnâ cum bello cum Romanis sedato persecutionẽ quieuisse. Cæterùm quod ad tempus spectat, quo ea persecutio perdurauit, redarguitur à Theodoreto [g] Socrates, cùm ait eam propagatam esse ad annos circa triginta: quæ quidem sententia ex his quæ sanctus Augustinus scribit, nonnihil roboratur, dum in decimooctauo libro de ciuitate Dei hæc ait [h]: *Quid modo in Perside? Nonne in Christianos ferbuit persecutio, si tamen quieuit, vt fugientes inde nonnulli vsque ad Romana oppida peruenerint?* Hæc cùm ipse tradat, & in fine eiusdem libri se ea scribere dicat anno trigesimo à Consulatu Manlij Theodori, qui contigit anno Domini trecentesimo nonagesimonono, planè conuincitur illa elucubrâsse anno Domini quadrigentesimo vigesimonono, quo ea persecutio an cessâsset haud satis exploratum sibi fuisse tradit.

d *August. de diuers. serm. 50.*

XV. PERSECVTIO IN PERSIDE.

e *Socr. l. 2. cap. 20.*

f *Marcell. in Chron. sub hoc Consulib.*

g *Theod. l. 5. c. 38.*

h *Aug. de Ciuit. Dei, lib. 18. c. 12.*

A quonam autem Persarum Rege indicta hæc persecutio fuerit, dubitatum quoque fuit. Mortuo quidem Isdegerde, ab eius successore ac filio Bararane fuisse excitatam, creditum est, eâ potissimum ratione, quod ipse Isdegerdes amicus Arcadij, Theodosi eius filij tutelâ quodammodò suscepisse visus, de Romano Imperio atque Theodosio optimè meritus fuit, sensit in quidem Socrates [i]. Theodoretus aût sub ipso Isdegerde id factum affirmat [k], cui & adstipulatur Cyrillus monachus in rebus gestis [l] S. Euthymij. Sed cuiusnam partis sint potiora iura, relinquimus lectoris arbitrio.

XVI. QVIS PERSARVM REGVM PERSECVTIONEM INDIXIT.

i *Socrat. lib. 7. c. 18.*

k *Theodor. lib. 5 c. 38.*

l *Apud Metaphr. die 20. Ian.*

Quænam autem de his Socrates scribat, ad verbum singula hic reddamus [m]: *Isdegerde* (inquit) *Rege Persarum, qui Christianos Perside incolentes minimè fuerat persecutus mortuo, Bararanes eius filius susceptis Regni gubernaculis, à Magis ad eam rem impulsus, Christianos acerbe exagitare, cruciatus & tormenta varia, Persarum more illis infligere cœpit. Itaque Christiani qui inter Persas habitant, necessitate coacti, ad Romanos confugere, orare ne illos tam miserè opprimi patiantur. Atticus Episcopus illos supplices benignè excipere, omnem suam curam & cogitationem ad opem illis ferendam conuertere, Imperatori Theodosio rem palam facere. Eodem tempore aliam etiam ob causam Romani fortè aduersus Persas animo infensi fuerunt. Nam Persæ quidem & fossores, quos à Romanis ad auri venas excidendas mercede conduxerant, noluerunt illis reddere, & merces Romanis mercatoribus abstulerunt. Quam offensionem vehementer auxit Christianorum ad Romanos perfugium. Nam Rex Persarum illicò mittit legatos, qui illos vt fugitiuos repetant. Romani autem eos qui auxilij causa ad ipsos confugerant, nequaquam reddiderunt: immò verò non solùm eos vt supplices conseruare animo constituerant, verùm etiam omnibus opibus viribusq; ad religionem Christianam propagandam eniti, parati fuerunt. Quapropter cum Persis bellum gerere, quam pati Christianos misere perire, maluerunt.* hæc de belli & persecutionis causis Socrates, qui res eo bello gestas prosequitur. Nos autem, quæ de persecutione & causa ipsius à Theodoreto sunt posteris commendata, reddemus, qui ait [n]:

XVII. CAVSA PERSECVTIONIS ET BELLI PERSICI.

m *Socrat. lib. 7. c. 18.*

n *Theod. li. 5. c. 38.*

XVIII. PERSECVTIO REGIS PERSARVM IN CHRISTIANOS.

Per idem tempus Isdegerdes Rex Persarum persecutionem contra Ecclesiam concitauit, occasione ex re gesta, quam sum deinceps narraturus, arrepta. Audas Episcopus, vir multis virtutis generibus ornatus, zelo non opportuno ille quidem accensus, Pyreum demolitus est: templa enim, in quibus πῦρ, id est, ignis, eorum Deus colitur, Pyrea vocant Persæ. De quo Rex per Magos certior factus, Audam accersit: ac primùm placidè eum coarguit, & Pyreum denuò ædificare iubet. Qui cùm ei contradiceret, negaretq; se illud facturum: Rex omnes Ecclesias Christianorum se diruturum minatur. Atque quod antè verbis minabatur, re ipsa perfecit. Nam vt primùm Audam diuinum illum virum trucidari mandauerat, Ecclesias deturbari iussit. Quod autem ad Pyrei euersionem attinet, haud opportunè quidem illud factum fuisse existimo. Nam sanctus Apostolus [a] Athenas aduentans, & ciuitatem superstitioso simulacrorum cultu cæcatam videns, aram quamdam ab illis honoratam minimè diruit, sed verbo eorum ignorationem redarguit, & veritatem illis patefecit. Attamen quòd Audas templum simulacri deturbatum extruere rursum noluit, sed interfici potius quàm illud efficere; eum magnoperè admiror, & corona dignum iudico. Nam par impietas est (mea quidem sententia) ignem adorare, atq; ei ædificare delubrum. Hinc igitur persecutionis tempestas orta grauissimos & turbulentissimos fluctus contra pietatis alumnos cõcitauit. Quæ procella triginta annos continuos à Magis, velut à quibusdam turbinibus, agitata duraut. Magos enim vocant Persæ, qui Elementa in Deos referunt: de quorum commenticijs fabulis alio in opere, in quo eorum quæstiones dissoluebamus, satis enucleatè disseruimus.

[a] Act. 17.

XIX. * Bararanes. DIRA TORMENTA IN CHRISTIANOS EXHIBITA.

*Porrò Gororanes * filius Isdegerdis post mortem patris, vt regni paterni, sic belli contra pietatem à patre commoti successor extitit: quippe Pater moriens hæc duo coniuncta filio reliquit. Tormentorum autem genera, & noua cruciamenta pijs hominibus ab illis inflicta, vix dicendo explicari poterunt. Nam quorundam manibus, aliorum autem tergis corium detrahunt: aliorum capita à fronte exorsi ad barbam vsque cute exuunt: deinde robustis vinculis à capite vsque ad pedes circumligare, & singulos calamos vi arctè constringere, vt partem cutis, ad quam motæ erant arundines, eo pacto grauiter lacerantes, acriores doloris morsus efficerent. Quinetiam lacus effodere, eos summa cum diligentia iungere, deinde ingentem soricum numerũ in eos concludere: postremò pietatis athletas, eorum manibus pedibus constrictis, ne bestias abigant, soricibus velut alimentum obijciunt. Sorices autem fame oppressi, sensim carnes sanctorum absumunt, sicq; diuturnum & acerbum cruciatum illis afferunt. Itemq; carnifices isti à sceleratо illo naturæ nostræ inimico & veritatis hoste edocti, tormenta alia his quidem multò asperiora excogitare. Sed tamen ne eo quidem modo athletarum fortitudinem & constantiam retundere potuerunt: nam sua sponte accurrebant, magno desiderio mortis appetendæ, per quam aditus ad vitam immortalem patefit, inflammati: quorum duos tresue in memoriam reuocabo, quo per hos etiam aliorum fortitudo cognosci queat.*

XX. HOMIS-DAENO-BILIS PER SAECER-TAMEN.

Hormisdam quemdam, virum in Persis apprimè nobilem, ex genere Achemenidarum oriundum, patre Præfecto, cùm Rex eum Christianum esse accepisset, ad se duci, & Deum Saluatorem pernegare iubet. At Hormisda: Quod imperas Rex, neque iustum est (inquit) neque vtile. Nam quicunque didicerit Deum omnium gubernatorem facilè contemnere, eumque denegare, multò facilius Regem, quippe cùm homo sit, mortalis naturæ particeps, contempturus est. Quod si tuum Imperium pernegauerit, O Rex, grauissimo dignus sit supplicio: quantò magis meretur ille quidem, qui omnium rerum effectorem pernegat? Rex autem, quem oportuerat sapientissimam eius orationem admiratum esse, athletam generosum diuitys & honore spoliauit: dedit q; ei mandatum, vt omnibus vestibus solo subligaculo excepto, exutus, camelos qui erant in exercitu duceret. Cum verò dies complures tam prætaxissent, Rex q; è tabulato despiciens, videret optimum illum virum & radijs Solis exustum & conspersum vndiq; puluere: nobilitate ac splendore patris illius in memoriam reuocato, primùm iubet eum adduci ad se, & indusio lineo vestiri. Deinde arbitratus eius animam partim cruciatu præterito, partim humanitate erga eum declarata mollitam esse: Nunc demum (inquit) obstinatione depositа, filium fabri negato. At ille diuino zelo accensus, indusium dilacerauit: eoq; ad Regem proiecto, sic eum affatur: Si me cuius causa pietatis desertorem putas, habeas tibi donum cum impietate. Hac eius fortitudine perspecta, Rex eum è Palatio nudum exturbauit.

XXI.

Porrò idem Rex Suenem mille seruorum Dominum, qui ei contradicebat (quippe fabricatore huius vniuersitatis pernegare haudquaquam sustinebat) primi impercunctatur quis ex eius seruis amplissimus esset: deinde ei tradit reliquorum dominatum, ipsumque Dominum Suenem illi seruire iubet: quinetiam Domini sui coniugem ei in matrimonium dat, ratus eo pacto se veritatis propugnatorem Suenem de sententia deducturum. Verùm spes eum frustrata est: nam Suenes domum supra petram ædificatam habuit. Post hos Beniamin Diaconum comprehendi, & in carcerem conijci mandat. Biennio verò legatus Romanus venit ad Regem de alijs rebus cum eo acturus: qui de diacono certior factus, impetrat ei à Rege liberationem. Rex autem iubet, Beniamin polliceri, se doctrinam Christianam cum nullo Mago communicaturum. Legatus quidem recepit, Beniamin Regis mandata effecturum. At Beniamin cùm legatum hac de re ipsum admonentem audiuisset, respondit non posse fieri, vt doctrinam lucis, quam à Deo acceperat, non alijs impertiret: nam abscondere talentum, quantum mereatur supplicij, historiam Euangeliorum apertè docere. Verùm Rex id temporis huius responsionis ignarus, iubet illum ex vinculis eximi. Qui quidem (vt solebat) homines ignorationis tenebris obcæcatos inde eripere, & ad lucem, quæ sola intelligentia percipitur, educere non cessauit.

XXII. BENIAMIN DIACONI IMMANE MARTYRIVM.

Anno autem post, res ab eo gestæ Regi indicantur: qui iubet eum adduci, & Deum, quem colebat, denegare. Tum ille sciscitatus à Rege, quo supplicio mulctandus sit is, qui eius regnum deserat, & alterius ditioni se subijcere in animum inducat. Morte (inquit Rex) & pœna grauissima. Cui rursum sapientissimus vir: Quo pacto igitur (inquit) coercendus est homo ille, qui effectorem & opificem omnium derelinquat, & vnum è conseruis Deum consecret, eiq; cultum vero Deo debitum tribuat? Quibus verbis Rex grauiter commotus, viginti arundines præacutas per vngues manuum ac pedum trajici iubet. Vbi autem vidit eum hunc cruciatum habere pro ludo, aliam rursus arundinem in membrum genitale intrudi mandat, quæ sæpius extracta, insertaq; dolores ei incussit planè inexplicabiles. Post illud inflictum supplicium, impius ille & immanitate efferatus tyrannus, virgam robustam, crassam, & propter ramos vndique eminentes valde asperam in imam alui sedem configi iubet, quo cruciatus genere generosus Christi athleta oppressus extremum spiritum edidit.

XXIII. ECCLESIA DEI INVICTA.

Infinita ferè id genus scelera ab illis impijs fuêre admissa. Neque cuiquam mirum videri debet, omnium rerum administratorem Deum eorum feritatem, impietatem q; tolerâsse. Etenim quotquot Imperatores ante Imperium Constantini Magni regnârunt, contra veritatis professores insana rabie furere non desierunt. Atque Diocletianus ipso salutari Passionis die cunctas Ecclesias, quæ in toto Romano Imperio erant, demolitus est. Verùm vix nouem iam anni intercesserant, cùm & illa ipsæ denuò florere, atq; multò maiore amplitudine & splendore, quàm antea, emitere cœperant, & tyrannus ille vnà cum impietate extinctus est. Atque Dominus tum hæc bella contra Christianos excitanda fore, tũ Ecclesiam inuictam iri prædixerat. Quinetiam ipsi rerum euentus nos docent, bellum plus commodi quàm pacem solere nobis apportare: nam hæc nos molles, morosos, & timidos reddit, illud autem animos acuit, & res præsentis vitæ tanquam fluxas contemnere facit. hactenùs de Persica persecutione Theodoretus.

XXIV. [b] Niceph. li. 14. c. 19. 20. 21. DE IACOBI PERSÆ MARTYRIO.

Addit his Nicephorus Iacobi Persæ certamen his verbis [b]: *Infinita verò ab audacibus & impijs illis tentata sunt: quale videlicet & illud est in Iacobo Persa patratum. Is enim cùm Christianus antè fuisset, propter intercedentem sibi cum Isdegerde Rege Persarum amicitiam, paternam religionem reiecerat. Posteaquàm autem per matrem & coniugem rursus ad fidem Christi admonitus reuertit, & eam rem Princeps ægrè tulit: acerbam quandam & propter nouitatem admirandam post multa supplicia subijt mortem. Nam vbi articulis & iuncturis quibusque in commoda & apta totius corporis membrorum conformatione, & manibus, brachijs, pedibus & suris ei resectis, reliquum nihil quàm vnà cum ventre caput solum habuit: quoniam ne tum quidem fidem in Christum abiecit, & id ipsum postremò ferrò amputatum est.* hæc de Iacobo Nicephorus.

XXV. [c] Theod. li. 5. c. 36. DEVS PVGNAVIT PRO THEODOSIO

Quod autem ad rès bellicas pertinet: enituisse quidem diuinam virtutem in opem ferendo Christianis aduersus Persas, quæ narrat Theodoretus [c] haud obscurè significât, ac in primis in his quæ ipso exordio rupti fœderis cõtigerunt, de quibus ita ipse: *Cùm Persæ, negotijs Romanorum, quibus districti tenebantur, cognitis, contra vicinos suos ruptis fœderibus*

ADVERSVS PERSAS.

bellum facerent, neque quiſquam illis tum ab hoſtibus oppugnatis ſubſidio veniret (Imperator enim in pace iamdudum facta confiſus, duces ſuos & milites ad alia bella gerenda miſerat) Deus immenſo imbre & maximâ copiâ grãdinis in eorum exercitum demiſſâ, tum eos prohibuit ab itinere vlteriùs faciendo, tum equorum curſum impediuit: adeò vt viginti diebus viginti ſtadia vſq; conficere non poſſent, quoad duces Romani collectis ſuis in vnum militibus aduenirent.

XXVI. EVNOMIVS EPISCOPVS VINDEX BLASPEMIÆ.

Porrò autem altero prœlio commiſſo, iſtos ipſos, cùm iam vrbem Imperatoris nomine nũcupatam obſidione cinxiſſent, ludibrio Deus expoſuit. Nam cùm Gororanes amplius quàm triginta dies cum omnibus copijs vrbem hanc circumſediſſet, & multa inſtrumenta bellica ad vrbes capiendas accommodata ad murum applicaſſet, & infinitas tentaſſet machinas, & alias turres extra mœnia extruxiſſet; ſolus diuinus Eunomius illius vrbis Epiſcopus ei reſtitit, & machinationum adiectarum impetum penitùs repreſſit. At cùm duces noſtri prœliari contra hoſtes renuerent, & obſeſſis opem ferre non auderent: iſte Epiſcopus ſe hoſtibus opponendo, vrbem ſeruauit incolumem. Nam cùm vnus ex Regulis barbaris conſuetam blaſphemiam in Deum iaceret, & in morem Rapſacis & Sẽnacherib verba execrabilia funderet, furoreq; incitatus minaretur ſe ſacroſanctum Dei templum incendio vaſtaturum: ſanctus iſte vir rabiem eius non ferens, baliſtam Thomæ Apoſtoli nomine inſcriptam, ad pinnas muri ſtatui, & ingentem lapidem in ea imponi, nomineq; illius in quem barbari blaſphemiam coniecerãt, eum emitti iubet: qui directo in illum Regulum delatus, & in nefarium eius os impactus, vultum deformauit, caput comminuit, & cerebro diſperſit humum. Quod cùm vidiſſet Dux Gororanes, qui ſpe capiendæ vrbis exercitum collegerat, inde diſceſſit, ipſoq; rerum euentu ſe victum planè declarauit: atq; ob hanc cauſam metu perculſus, fœdera cùm Romanis percuſſit. Ad hunc modum ſummus omnium rector Deus fideliſſimi Imperatoris ſaluti conſuluit, qui quidem & ſe famulum eius eſſe ingenuè agnoſcit, & debitum Domino præſtat obſequium. hactenùs Theodoretus. Verùm fœdus poſt ſequentem annum initum eſſe (vt diximus) Socrates tradit: perſecutionem autem nouis cauſis recrudeſcentem, amplioris temporis ſpatio propagatam fuiſſe conſtat.

XXVII.

Quæ præterea de rebus ope diuinâ benè geſtis in eo prœlio Socrates narrat, his addamus. Vbi enim alia non nulla præmiſit, hæc habet [a]: Itaq; ſimulatq; Imperator Romanus intellexerat Perſas maximas copias contra ipſum comparâſſe; ſpe totâ belli adminiſtrandi in Deo collocatâ, maximum exercitum ex aduerſo miſit. Imperatorem autem ſummum protinùs à Deo beneficium accepiſſe, quòd eius ope confidebat, ex hoc perſpicuum eſſe poterit. Cùm enim Conſtantinopolitani anxio & ſolicito animo eſſent, & propter incertam belli fortunam ancipiti curâ diſtracti: Angeli Dei in Bithynia nonnullis, quos negotia neceſſaria ire cogebant, apparentes, iubent renunciare Conſtantinopolitanis, vt bono animo ſint, precibus ſe dedant, & firmam in Deo ſpem ponant, Romanos victores fore: ſe enim adminiſtratores belli à Deo miſſos dicebant. Quo audito, non ſolùm ciuitas confirmata fuit, verùm etiam militum animi multò ad bellum facti alacriores.

[a] Socr. l. 7. cap. 18.

DIVINA OPE PERSÆ REPRESSI.

XXVIII. SARACENI DIVINITVS SVPERATI.

Vbi bellum (vti docuimus) erat ex Armenia in Meſopotamiam tranſlatum, Romani Perſas in vrbe Niſibenorum concluſos obſidione cingunt; turresq; ex ligno fabricatas, quæ machinâ quâdam voluebantur, mœnibus admouent: multos, qui ex mœnibus pugnare, eaq; defendere nitebantur, trucidant. Bararanes igitur Rex Perſarum certior factus, cùm regionem Azazenorum vaſtatam, tum ſuos milites, qui erant in vrbe Niſibenorum concluſi; à Romanis obſeſſos; ipſe cum omnibus ſuis copijs contra Romanos ire conſtituit. At quoniam Romanorum exercitum vehementer formidabat, auxilium poſtulat à Saracenis, quibus id temporis præfuit Alamundarus, vir excelſo animo & bellicoſo: qui infinitâ Saracenorum manu ſecum adductâ, Regem Perſarum conſidere iubet: quin etiam pollicetur, neq; id adeò multò poſt, illi non ſolùm ſubacturum Romanos, ſed Antiochiam, quæ eſt in Syria, traditurum. Verùm eius promiſsio non ſucceſsit ex ſententia: nam Deus adeò ingentem Saracenis incuſsit timorem, vt Romanorum copias in ipſos derepentè irruiſſe exiſtimarent: atq; cùm inter ipſos tumultuarentur, & non haberent quò ſe fugerent, ipſi ſe armatos præcipitârunt in fluuium Euphratem, in quo homines circiter centum millia ſubmerſi ſunt. Sic cum Saracenorum copijs actum eſt. hæc Socrates, ſubdit quæ alia, ſed breuitatis cauſâ relinquimus. Vt autem Perſæ in prœlijs poſteriores retulerint, preces quoq; magni illius Simeonis Stylitæ interceſsere, de quo iſta Theodoretus [b]: Quinetiam ei aliquando viſæ ſunt duæ virgæ, quæ ferebantur quidem de cœlis, in terram autem cadebant Orientalem & Occidentalem. Hanc autem Perſicæ & Scythicæ gentis in Imperium Romanorum inſurrectionem ſignificauit vir diuinus, & ijs qui aderant effatus eſt viſionem: multisq; lacrymis & precibus repreſsit plagas, quarum intentabantur minæ in orbem terræ. Gens quidem certè Perſarum iam armata & parata ad Romanos inuadendos, eis diuinâ aduerſante voluntate à cœpto eſt retardata, & intrinſecùs in malis proprijs occupata. & paulò poſt: Eius fuit quoq; magna fama apud Regem Perſarum: vt enim narrauerunt legati qui ad ipſum venerunt, diligenter ſciſcitabatur, quæ eſſet eius vita, & quænam miracula. Dicunt autem eius quoque conjugem expetiuiſſe oleum dignitatum eius benedictione, & tamquam donum magnum accepiſſe. Quinetiam omnes Regis aſſeclæ & fama commoti, & multas in eum à Magis accipientes calumnias, diligenter rogabant; & cùm intellexiſſent, virum diuinum nominabant. addit his plura Theodoretus, & inter alia de Regina Iſmaelitarum, quæ cùm eſſet ſterilis, cupida prolis, miſsâ legatione, precibus eius id impetrare rogauit: & iam facta voti compos, vnà cum filio, quem peperit, ad eum perrexit; impertitaq; ab eo benedictione infanti, reuerſa eſt.

[b] Theod. hiſt. ſanct. Patrũ c. 18. SIMEON STYLITA AVERTIT FVROREM PERSARVM.

XXIX.

Tot verò tantaq; aduerſus ſuperbos Perſas obtenta, nonniſi virtute Chriſti opem ferentis Romano exercitui parta, habes hic in effigie cuſi nummi ſatis expreſſum, in cuius aduerſa parte cernitur Imperatoris imago dextera tenens Labarum Chriſti nomine inſignitum ex gemmis intexto, in quo virtus & fortitudo inſit exercitus, vt circumducta docet inſcriptio.

XXX.

At ſubijciamus his aliud vincendi genus, quo Chriſtiani non armis, ſed charitate dimicant, & ſuperant hoſtes beneficentiâ. quam quidem pugnam à ſanctiſſimo viro Acacio Epiſcopo exhibitam, Socrates narrat his verbis [c]: Acacius Amidæ Epiſcopus, ob facinus quoddam præclarum per id tẽpus ab eo geſtum, vehementer ab omnibus celebratus fuit. Cùm Romani milites illos Perſas, quos in depopulãda Azazeno captiuos cœperant, nullo modo reddere Regi Perſarum in animum inducerent: captiui qui erant numero circiter ſeptem millia (quæ res animum Regis Perſarum non parum diuexauit) fame propemodũ conſumpti ſunt. Acacius igitur hanc militum miſeriam minimè neglexit; ſed cõuocatis ſuis clericis, ſic eos alloquitur: Deus noſter neque lancibus, neq; poculis eget: nam nec comedit, nec bibit, quippe qui his rebus minimè opus habeat. Quarè cum Eccleſia multa monumenta aurea argenteaq; ex propenſa Fidelium in eam benignitate poſſideat: conſentaneum eſt, hiſce rebus milites captiuos è cuſtodia liberare, & fame prope enectos reficere, ſuſtentareq;. Vbi hæc aliaq; id genus oratione percurreret, monumenta Eccleſiæ conflanda curauit, vendidit, pretiaq; partim militib. pro captiuis redimendis dedit, partim ad eorum famem ſubleuandam impendit: poſtremò, viatico illis ſuper addito ad ſuum ipſorum Regem remiſit. Hæc res ab eximio illo viro Acacio geſta, Regi Perſarum magnam fecit mirationem, quòd Romani his rebus vtriq; & bello & beneficijs hoſtes vincere laborabant. Fertur præterea, tum Regem Perſarum magno deſiderio Acacij videndi flagrâſſe, quo hominis aſpectu frueretur, tum Theodoſium Imp. Acacio præcepiſſe, vt regis deſiderio ſatisfaceret. hæc de Acacio Socrates.

[c] Socrá. l. 7 cap. 21. ACACIVS EPISCOP. REDIMIT PERSAS CAPTIVOS.

XXXI.

Sed quomodò ex hoc bello Perſico & perſecutione in Chriſtianos concitata manauit occaſio, vt apud Saracenos fides Chriſtiana propagaretur; Cyrillus, qui eodem ſæculo claruit, omni fide poſteris tradidit, dum de Saracenorum

rum duce agit; cui ob miserationem erga Christianos exhibitam datum est, ne apud Persas perseverans cum cæteris gentis suæ periret. Sed audiamus eum, qui rem sic aggreditur[a]: *Erat apud Persas quidam Græcus*, Gentilis scilicet, *nomine Aspebetus, qui fuerat dux Tribus Saracenorum. Cùm autem circa finem Regis Isdegerdis mota esset à Magis persecutio aduersus Christianos: illi ducentes hoc sibi magno esse studio contendendum, vt omnes venarentur Christianos: omnes quotquot erant Tribuum, apud se Præfectos, quinetiam illum quoque Aspebetum, vt omnes vias diligenter custodirent, constituunt, vt nullus Christianus posset clanculum confugere ad Imperium Romanorum. Hic itaq; Aspebetus, videns tantam in Christianos incursionem & insaniam, motus misericordia eorum calamitatis, non solùm non prohibuit quò minùs fugerent, sed eis quoque manum præbuit adiutricem. Qua de causa accusatus apud Isdegerdem, & illius veritus crudelitatem, acceptis protinùs suis facultatibus, cognationeque cum puero Terebone, transfugit ad Romanos.*

[a] *Cyrill. in Vita S. Euthymij apud Metaphr. die 20. Ian. & Sur. to. 1.*

DE ASPEBETO DUCE SARACENORUM TRANSEUNTE AD CASTRA ROMANORUM.

XXXII. DE ANATOLIO PRÆFECTO ORIENTIS.

Quos cùm accepisset Anatolius (is enim tunc erat vnus ex Præfectis Orientis) eum collocat in Arabia; & quæ illic Romanis suberat, Saracenorum Præfecturam tradidit in manus Aspebeti; sic aperte ostendens sinceram & omnis doli expertem fuisse eius acceptationem. hæc quidem præstitit Anatolius Præfectus Orientis, cuius etiam Procopius[b] meminit, aitque functum esse legatione ad Regem Persarum pro conciliando inter Romanos & Persas fœdere. Sed prosequamur ducem Saracenorum in castris Romanorum militantem.

[b] *Procop. li. 1. de bello Persico*

Cùm ergo (subdit Cyrillus) *sic ad Romanos accessisset, eiusq; filius Terebon cùm esset adhuc impubes, atq; adeò verè puer, percussus erat flagello dæmonis, vt qui ad dexteram partem corporis eximidio haberet siccam, mortuæq; similem, & quâ minimè operari poterat. hoc autem ei se habebat à capite vsq; ad pedes: & cùm pater magnam partem facultatum consumpsisset in medicos, Terebon ex arte illorum nullum accepit emolumentum. Postquàm verò migrârunt in Arabiam, vidit puer in somnis aliquid, & visionem expergefactus eam patri narrat. Ille autem cùm statim puerum accepisset, & multos ex his qui eius imperio parebant barbaris, venit ad speluncam Euthymij & Theoctisti sanctissimorum monachorum: nam vt eò veniret, præcipiebat quæ ei apparuerat visio. Atque fratres quidem cùm tantam vidissent multitudinem, inuasit omnes animi angor & metus, nec sciebant quid agerent. Sed B. Theoctistus cùm illum timorem eiecisset ex animo, accedit ad barbaros, & rogat cuiusnam rei opus huc adduxisset.*

XXXIII. S. EVTHYMIVS CONVENTVS AB ASPEBETO.

At illi: Venimus (dixerunt) ad videndum Euthymium. Beatus verò Theoctistus: At ille (inquit) nunc quiescit & silet, neq; vsq; sabbathum venit in alicuius conspectum, neq; ad colloquium cum aliquo. Tunc Aspebetus manus accipiens, ostendit filium, qui erat semiaridus, & cuius pars dextera erat veluti mortua: deinde etiam filio annuit supercilijs. Ille autem incipiens, rem omnem ordine narrat: Cùm ego (inquit) in Perside hanc plagam accepissem, multis & medicinæ & magicæ artibus contritus, nihil amplius ex eis fructus percepi, nisi quod eas solùm damnaui, vt in illis numquam posim magnam habere fiduciam. Deinde postquam in hãc Arabum venimus regionem, hic quoq; rursum cum priori luctabar certamine, & malis vexabar similibus. Noctu autem apud me aliquãdo cogitans & considerans an vsquam ab hoc morbo aliquam inuenirem liberationem; quoniam ab ijs qui erant apud eos, nullam videbam mali curationem; ipse sic mecum colloquebar: O Terebon, vbi nunc sunt quæ apud Græcos & Persas esse feruntur medicinæ artes, & quæ sunt in his nugæ, & quæ earum vulgò iactatur vtilitas? Vbi sunt autem præstigiæ astrologorum? Sunt omnia re verâ fraudes & risus manifestus, quæ nihil vmquam possunt efficere absq; vniuersorum opifice & Domino.

XXXIV VISIO OSTENSA TEREBONI.

Cùm hæc ergo apud me dixissem, ab eo petij morbi liberationẽ, & me ei vicissim esse relaturum vitæ mutationem, & me Christianum futurum, sum pollicitus. Interea autem dum hæc fierent, & Deo hoc modo essem supplex, paulatim in somnum deductus, mihi videbar videre quendam monachum, cui barba propendebat hispida, quiq; iam senescebat & canis erat conspersus, me rogantem, quisnam esset morbus, & sciscitantem quidnam mali nobis incubuisset. Cùm autem morbum ei ostendissem: Impl[illegible]sne (inquit) quæcumque Deo es pollicitus? Deinde c[illegible]rsum promisissem, me prompto & alacri animo omnia conjecturum: Ego sum (inquit) Euthymius, qui ad Orientalem solitudinem habito in torrente, qui est prope viam quæ tendit versus Hierico, decem millibus distans Hierosolymis. Si vis ergo inuenire mali solutionem, veni ad me, & Deus per nos te curabit. Hoc cùm in somnis vidissem, & essem excitatus, patri statim narraui. Et ecce omnibus postpositis (vt iussit visio) huc nunc venimus: teq; valde & enixè rogamus, vt nobis ostendas eum, qui per visum nobis fuit indicatus, verè diuinum & admirabilem medicum.

Hæc cùm beatus audisset Theoctistus, & visionem & apertum gratiæ Dei iudicium esset admiratus: Euthymio interrupit quietem ac silentium, & ei omnia recenset ordine, pueri morbum, defectum eius qui illum esset curaturus, eius promissa quæ fecit communi Domino, somnium illud, visionem quæ apparuit, & (vt semel dicam) narrat singula. Ipse autem cùm sibi quoque persuasisset eam rem diuino quodam geri consilio, statim descendit ad barbaros. Cumq; vehementer orâsset pro puero, & ei figuram crucis imposuisset: non aliquo opus habuit tempore, neq; vt in oratione diutiùs perseueraret; sed eum valentem & omnino sanum statim effecit. Stupèt barbari ad id quod factum fuerat; & citiùs quàm eius qui laborabat corpus, eorum quoq; curantur animæ, vel potiùs animæ communiter sanitatem accipiunt, & fiunt statim fideles. Quocirca prostrati humi cadentes, rogant illam sanctam animam, vt Christi obsignarentur signaculo, & partem Christianorum consequantur & nomen.

XXXV. EVTHYMIVS CVRATTERE BONEM.

Non erat autem viri pij & Deum amantis cunctari in his rebus; neq; fuit Euthymij in his rebus vlla cunctatio: sed cùm vidisset eos corde potiùs quàm ore sacrum baptismum postulantes, iubet paruam piscinam fieri in quodam angulo speluncæ, quæ quidem consistit vsq; in hodiernum diem. Cumq; dixisset preces quæ dici consueuerunt; & quæ lex in his postulat, fecisset omnia: primùm quidem baptizat Aspebetum, eum Petrum nominans, deinceps Marinfratrem vxoris Aspebeti, ambos claros genere, & insignes diuitijs, vel diuitias potiùs ordinantes prudentiâ & virtute, vel potiùs ipsis diuitijs vtentes pro causa & instrumento exercendæ virtutis: deinde autem Terebonem, et post ipsos reliquos. Quos cùm quadraginta dies detinuisset & monuisset, pietatemq; accuratè docuisset, & omnibus modis ea firma & stabilia reddidisset, quæ pertinent ad salutem; eos dimisit in pace, sed non amplius Agarenos & Ismaëlitas, sed à Sara oriundos, & certos hæredes promissionis per diuinum baptismum.

XXXVI SARACENI BAPTIZANTVR.

Maris autem, qui fuit Terebonis auunculus, non amplius voluit retro respicere, neque amplius omnino sustinuit recedere à monasterio, cùm ei omnes consecrâsset facultates, & parui fecisset quæcumque sunt in mundo, ac generoso & excelso animo non dignum duxisset desiderium quod in ea confertur, soli Deo cohæret, & per totam vitam sub eo viuere statuit magno duce & præceptore. hucusque de his Cyrillus. Quomodò autem per eumdem Aspebetum fides Christiana apud Saracenos propagata est, & eisdem à Iuuenali Episcopo Hierosolymitano præfectus est ipse Episcopus, idem Cyrillus paucis rem prosecutus, narrat his verbis: *Cùm vsque adeò multiplicarentur filij Agar, & ad veram traducerentur nobilitatem, & in diuersas excrescerent copias: mittit diuinus Euthymius ad Iuuenalem Patriarcham Hierosolymitanum, postulans vt eis ordinaretur Episcopus. Ille verò mittit ad eum Petrum patrem Terebonis, vt qui esset idoneus præesse animabus, & deducere ad salutem.* quoto autem Domini anno id contigerit, suo loco dicemus. *Petrus ergo* (pergit ille) *sic primus ordinatur Episcopus copiarum quæ erant in Palæstina. Saracenorum autem multitudo non secùs ac fluuiorum fluenta affluebant perpetuò; & qui nunc accedebant, adijciebantur prioribus, & hi omnes signati baptismi signaculo connumerabantur cum grege Christianorum. Sed de his, quæ dicta sunt, sufficiunt.* hactenùs Cyrillus quàm sinceriſsimè texens res præclarè gestas Euthymij.

XXXVII. SARACENORVM PRIMVS EPISCOPVS

XXXVIII. EX PERSECVTIONE ECCLESIÆ LVCRVM.

Hæc de Episcopatu Saracenorum Petro collato, postea contigère, cùm plenissimè Christianæ fidei dogmatibus eruditus, dignus habitus est qui alios docere posset, & ex duce militiæ transformaretur in sacerdotem atque pastorem. Fructus isti fuerunt Persicæ persecutionis, & ex fuso martyrum sanguine copiosi prouentus. Ita namque semper in Ecclesia accidere consueuit, vt ex illata persecutione fœcundioribus palmitibus propagetur, vireſcat

vulne-

vulnere, ſurgat oppreſſione, creſcat exciſione, anguſtijs dilatetur, & ex tenebris illuſtretur. Et vnde iſta miracula naturæ ordinem excedentia, & humanum captum longiùs ſuperantia? niſi quòd non ſit Chriſtiana fides hominum prudens inuentum, ſed Dei virtutis opus, Diuinitatis conſilio ſtabilitum & in perpetuum confirmatum, cui cedant neceſsè ſit omnes aduerſariæ poteſtates, in nihilum redigantur, penituſque deficiant qui illud impugnant: ipſum verò inconcuſſum maneat, & crebrioribus ictibus preſſiùs ſolidetur, & vehementioribus motibus fundamento immobilibus inhæreſcat. Sed iam quæ ſunt reliquæ anni huius res geſtæ, narrare pergamus, apponamuſque coronidem ad res ſuperiùs enarratas migrationem ex hac vita ad æternam felicitatem ſancti Hieronymi, cuius nobilibus factis Annales noſtri ſingulis penè annis, quibus celebris vixit, ſunt illuſtrati.

XXXIX. HIERONYMI OBITVS ET ÆTAS.

Hoc igitur ipſo anno, ijſdemque Conſulibus, Sanct. Hieronymum è vita deceſſiſſe pridiè Kalend. Octobris, anno ætatis ſuæ nonageſimoprimo, Proſper teſtatur in Chronico. Cæterùm quod ſpectat ad annos ætatis eius, diſſenſiſſe à Proſpero videntur nonnulli [a], qui ma orem annorum numerum eidem tribuerunt, nempe nonagintaocto, vel nonagintanouem; quos longè longiùs à veritatis ſcopo aberrare, quæ ſuperiùs à nobis dicta ſunt de ratione annorum ipſius, apertè ſignificant; cùm & teſtificatione ipſiuſmet Sanct. Hieronymi ſit demonſtratum [b], ipſum nec peruenisſe ad ætatem octoginta annorum; ſed natum annos ſeptuagintaocto vel nouem ex hac vita migrâſſe. Ne verò hic iterum eamdem retexamus de Hieronymi ætate orationem, æquiùs eſt vt tu ea pro arbitrio conſulas, lector, quàm vt cum faſtidio eadem repetita denuò ingeramus. Fractam quidem laboribus, morbis, ſolicitudinibuſq; ſenectutem geſſiſſe, quæ de eo annis ſuperioribus ſunt enarrata ſignificant: vt planè longè ſenior creditus ſit deceſſiſſe, qui duodeoctoginta annos ætatis tantùm vixiſſe appareat.

a Bed. Martyrol. Adlo, Vſuard. Sigebert. in Chron.

b Tom. 3. Annal. anno Dom. 372. edit. Rom. pag. 329. 330.

XL.

Etenim longiorem eius ætatem opinandi, ipſe ſcriptis ſuis Sanct. Hieronym. occaſionem præbuit: nam cùm elaboraret commentarios in Amos Prophetam ante annos quatuordecim, ſe manu ſuâ ſcribendi labores ferre iam vltra non poſſe teſtatur [c]. Et ante annos decem, nempe eo tempore quo Vrbs capta eſt, dum elucubraret explanationem in Ezechielem Prophetam, de ſe ait [d]: *Accedit ad hanc dictandi difficultatem, quod caligantibus oculis ſenectute, aliquid ſuſtinentibus beati Iſaac, ad nocturnum lumen nequaquam valeamus Hebræorum volumina legere: qui etiam ad Solis dieiq; fulgorem litterarum nobis paruitate cæcantur. Sed & Græcorum commentarios fratrum tantùm voce cognoſcimus.* ſicut & illud pariter, quod ante plures annos ad Paulinum ſcripſit [e] de miſſo pileolo: *Pileolum* (inquit) *texturâ breue, charitate latiſsimum; ſenili capiti confouendo libenter accepi, & munere & muneris auctore lætatus.* hæc, inquam, ipſe de ſe ante decennium cùm ſcribat, iam effœtâ ſenectute defunctum eſſe; opinandi dedit occaſionem Sanct. Auguſtinus eumdem ſenectute decrepitum deceſſiſſe teſtatur libris illis contra Iulianum vltimo loco ſcriptis, cùm & hoc eum ornat elogio [f]: *Nec S. Hieronymum, quia presbyter fuit, contemnendum arbitreris; qui Græco & Latino, inſuper & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem tranſiens Eccleſiam, in locis ſacris atq; in litteris ſacris vſq; ad decrepitam vixit ætatem: cuius nobis eloquium ab Oriente vſque ad Occidentem, inſtar lampadis, reſplenduit.* Sed & Marcellinus [g]: *Finem* (inquit) *vitæ fecit admodum ſenex, ibiq;* (Bethlehem ſcilicèt) *ſepultus eſt, Catholicis quidem inexpugnabilis turris, hæreticis autem infatigabilis hoſtis tam propoſito vitæ ſuæ, quàm librorum à ſe editorum aſſertionibus depugnans.* hæc ipſe. Sed rationem ipſius annorum ex eius ſcriptis meliùs colliges ſuperiùs recitatis.

c Hieron. epiſt. 153.

d Hieron. in Ezech. præfat. l. 3.

f Aug. cont. Iulian. l. 1. cap. 7.

g Marcel. in Chron. Coſſ. Arca. & Ruff.

XLI. HIERONYMVS LAVDATVS A MAIORIBVS.

Quantâ præterea effulſerit poſt obitum gloriâ in Eccleſia Dei, præter elogia Auguſtini, reuoca in memoriam illud Proſperi, quo ait [h]:

Hebræo ſimul & Græo, Latioq; venuſtus
Eloquio, morum exemplum, mundiq; magiſter, &c.

h Proſp. li. de Ingratis

hoc etiam titulo magiſterij exornat eumdem Caſſianus [i], cùm ait: *Hieronymus Catholicorum magiſter, cuius ſcripta per vniuerſum mundum, quaſi diuinæ lampades rutilant,* &c. In quam ſententiam Caſſiodorus, poſt præclariſſimas de viro laudes, addit [k]: *In Bethlehem otioſum habitâſſe non arbitror, niſi, vt in terra illa miraculorum, ad inſtar Solis, eius quoq; ab Oriente nobis lamparet eloquium.*

i Caſſian. comm. Neſtorium de Verb. incar. l. 7.

k Caſſiod. inſt. diuin. lect. c. 21.

Quæ autem Sanct. Hieronymus reliquerit ſcriptorum monumenta, haud laborauimus numerare, cùm eorum catalogus extet, ſpuriaque à veris diligentiâ Mariani Victorij Reatini Epiſcopi ſegregârit. Cæterùm numerabimus nos ea tantùm quæ deſiderari poſſe videntur. Fuiſſe namq; ab eo elucubratum librum de Hæreſibus, Sanct. Auguſtinus [l] teſtis eſt, ſed eum numquam inuenire valuiſſe doluit. Rurſus etiam ab eodem ſcriptum fuiſſe librum, in quo doctiſſimè diſputârit de reſurrectione carnis, eumque per Oroſium presbyterum allatum in Occidentem, ad Oceanumque delatum, idem Sanct. Auguſtinus affirmat [m]; quem vt ad ſe deſcriptum mittat, idem ipſum Oceanum litteris rogauit. Inſuper adhuc deſideratur tranſlatio vigintioctò homiliarum Origenis, quam ſe elucubrâſſe ipſe teſtatur [n]: ſed & alia complura ex eodem Latinitati donata Caſſiodorus affirmat. Perierunt o eiuſdem homiliæ triginta, quas in Lucæ Euangelium ſe ſcripſiſſe teſtatur, & tractatus ſeptem in Pſalmos. Inſuper Caſſiodorus P meminit epiſtolæ eiuſdem ſancti Hieronymi ad Antium, quâ obſcuriſſimas elucidâſſe traditur quæſtiones. Itemque ab eo ſcriptam refert explanationem de iudicio Salomonis. Itemque Notationes in omnes Prophetas propter tyrones conſcripſiſſe aſſerit; poſteà verò copioſiores illas, quæ extant, in eoſdem Prophetas explanationes elaborâſſe. Elucubrâſſe etiam volumen in quatuor Euangeliſtas, in quo omnia ſpſorum quæ eſſent propria diſſeruit: edidiſſe inſuper expoſitionem Apocalypſis libri; idem Caſſiodorus affirmat. Caremus quidem nos his omnibus, quæ Caſſiodori tempore cùm extarent, ipſe in ſua Bibliotheca repoſuit.

l Aug. l. de Hæret. ad Quoduultdeum in fi.

m Auguſt. epiſt. 261.

n Hier. cōt. Iouin. l. 2.

o Hiero. de Scrip. Eccl. in fin.

P Caſſiod. inſti. diui. lect. c. 2. 3. 7. & 9. eod. lib.

XLII. SCRIPTA S. HIERONYMI QVÆ NON EXTANT.

At nunc nobis de Sanct. Hieronymo ingeſta ab imperitis & impoſtoribus ſunt explodenda mendacia, non quę in ſcripta, ſed quæ irrepſerunt in Acta; dum nonnulli de rebus geſtis Sanct. Hierony. complura confinxére commenta. Equidem (vt puto) ſicuti fecit olim presbyter Aſianus, qui amore Pauli (vt ex Tertulliano diximus) Periodos Pauli & Theclæ confinxit, ita & iſti amore Hieronymi plurima commenti ſunt: digni ſanè & ipſi, vt eidem ab Eccleſia ſententiæ ſubijcerentur & pœnæ, quam ille tũc iuſtè irrogatum ſubire coactus eſt. Auerſatus namque ſemper eſt candor Eccleſiaſticæ veritatis & pudor Chriſtianæ ſimplicitatis exhorruit omne quod fictum, & reſpuit omne quod commenticium eſſe conſpexit; & execrata eſt omnino, atq; acri ſemper infectata eſt odio, ac ſeuerâ coërcuit diſciplinâ omne mendacium cum eius auctore ſincerâ fides.

XLIII. VITA S. HIERONYMI MENDACIIS CONCINNATA.

Sed vnde iſtis, iſtæc vt fingerent de Sanct. Hieronymo, irrepſit in mentem? non aliunde quidem puto, quàm cùm ſcirent aliorum ſanctorum Patrum Eccleſiæ doctorum res geſtas ab eruditis viris legi conſcriptas, vt Antonij, Athanaſij, Gregorij Nazianzeni, Chryſoſtomi, Ambroſij, & Auguſtini, necnon S. Gregorij Romani Pontificis: haud æquo paſſi ſunt animo, vnius Hieronymi his omnibus haud imparis ſed in aliquibus etiam anteferendi, res geſtas minimè fuiſſe memoriæ proditas. Quamobrem diuerſi pro ingenij diuerſitate diuerſa excogitârunt inuenta, dum vel Euſebij, vel Auguſtini, vel Cyrilli Hieroſolymorum Epiſcopi nomine conſcripſerunt epiſtolas, quibus res geſtas ex animi cuiuſque ſententia adinuentas atque commentas conſcriberent. Et ne vllus dubitandi locus eſſet, eas ſubintroduxerunt perſonas, quas ipſi licèt errantes putârint illis vixiſſe temporibus. Sed ex his ipſis mendaces detecti ſunt & impoſtores, ex quibus conati ſunt videri veraces. Quis enim (amabo te) audiens Cyrilli Epiſcopi Hieroſolymorum nomen ad iſta referri tempora quę antè annos triginta ipſius aſſertione Sanct.

XLIV. DE CONFICTIS EVSEBII CYRILLI AVGVSTINI NOMINE LITTERIS.

Hieronymi constat esse defunctum, non statim ea indignabundus excutiat?

XLV. Sed & quod ex ipsa inscriptione minimè temporibus congruente, cuncta quæ in opere essent, arguerentur erroris; qui posteà mendaciorum pollinctor accessit, atque deliniens foris casurum parietem, ad temporum suffulciendum mendacium satis putauit fore consultum si titulum sic mutaret, vt loco Damasi Papæ poneret Damasum Episcopum Portuensem, & pro Theodosio Imperatore redderet Theodosium Senatorem, hoc modo: *Patri reuerendissimo Damaso Portuensi Episcopo, & Christianissimo Theodosio Romanorum Senatori Eusebius*, &cæt. Quis ista non videat, & non rideat adeò inconcinnè compositam fraudem? sicut & cum in multis alijs certam reperiet impostura; vt cùm ait, veste muliebri illum Româ fugatum, inde profectum esse Constantinopolim: cùm quæ ex eius scriptis dicta sunt superiùs, te satis monere possint, eo tempore quo ipse recessit ab Vrbe, esse profectum rectâ Hierosolymam, & Gregorium Nazianzenum iam, antequàm Romam redierit, audiuisse.

XLVI. DE EPISTOLA AVGVSTINI NOMINE AD CYRILLVM. Quid verò dicendum de epistola Augustini nomine ad eumdem Cyrillum Hierosolymorum Episcopum scripta? Quoties auctor cogit ipsum loqui mendacia, vt cùm præter Latinam linguam, quinque alias Hieronymus calluisse dicitur, nempe Hebræorum, Græcorum, Chaldæorum, Persarum, atque Medorum: cùm id penitùs contrarium sit his quæ de se ipse Hieronym. & de eodem Augustinus verè testantur, nimirùm nonnisi trium linguarum ipsum habuisse peritiam, videlicèt Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ? Quid est etiam quod idem pius effictor tribuit Hieronymo inter alia insignia etiam virginitatis coronam, cùm ipsemet S. Hieronymus ingenuè fateatur se minimè virginem: ad Pammachium enim cum scribit, hæc habet [a]: *Virginitatem autem in cælum fero, non quia habeam, sed quia magis mirer quod non habeo. Ingenua & verecunda confessio est, quo ipse careas, in alijs prædicare*, &cæt. Quid alia plura ibidem asserta opus est confutare mendacia?

[a] *Hieron. epist. 50.*

XLVII. VITA S. HIERONYMI MENDACIIS REFERTA. Addam pauca de ea quæ ordine sequitur Cyrilli nomine epistola ad Augustinum de miraculis Sanct. Hieronymi. Inter alia quæ in ea auctor imperitus mendacia cōsarciuit, illud maximè præ cæteris intolerabile, cùm imprudens, dum se putat eum laudare, vituperat, hæresis adstipulatorem constituens, dum ait, tunc temporis vixisse Sabinianum hæresiarcham, qui duas in Christo assereret voluntates, & S. Hieronymum aduersus eum scripsisse ad S. Augustinum epistolam. At quid hoc aliud est, nisi reddere ipsum Sanct. Hieronymum hæreticum Monothelitam, Sabinianum verò, quem clamat hæresiarcham, fuisse verè Catholicum? Quid insuper illud quod mox subditur, Siluanum fuisse Archiepiscopum Nazareth, cùm diutissimè pòst contigerit Nazareth esse Ecclesiam Episcopalem? Quis igitur tales æquo ferat animo impostoras?

XLVIII. Sed missis alijs confutatione dignis, quæ in dictis epistolis continentur; iam ad aliam mendaciorum aperiendam cloacam, renitens licèt, inferatur oratio, ad eam, inquam, quam in Vita eiusdem Sanct. Hieronymi incertus auctor extruxit. In qua illud primùm occurrit, quod admodùm malè consultus ait, ipsum Sanct. Hieronymum Romæ fuisse presbyterum ordinatum; cùm testificatione ipsiusmet Hieronymi (quod suo loco superiùs dictum est) satis certò liqueat ipsum initiatum esse presbyterio Antiochiæ à Paulino Antiochenæ sedis Episcopo. Sed cuius fidei sit quod ait, ipsum mentis & corporis custodisse virginitatem, iam diximus: vel illud quod addit, tempore Liberij Papæ multa ipsum scripsisse volumina & emendasse Psalterium, cùm eiusdem ipsius assertione Sanct. Hieronymi constet hæc esse facta sub Damaso. Sed quæ inscitia illa, dum Iulianum Pelagianum hæreticum, aduersus quem Sanct. Augustinus commentarios edidit, Manichæum fuisse dicit; cùm ex eius scriptis constet ipsum in primis aduersatum Manichæis, quorum nomine fugillauit falsò Catholicos, dum asserunt originale peccatum?

Quod verò spuria illa Acta Theclæ baptizati leonis fabula ornabantur; ita & eiusmodi indiscretus S. Hieronymi laudator noluit curati leonis carere figmento: credidit vir simplex (nisi & ista finxit) esse verum quod (vt ait) ab accolis Bethlemiticis audiuit acceptum. Porrò vel quę audiuit, non rectè percepit; vel qui narrauit, haud rem satis exploratam visus est habuisse; vt Hieronymum pro Gerasimo dixerit: nam ista ipsa de leone in Palæstina contigisse sanctissimo viro Gerasimo abbati, Sophron. Hierosolymorum Episcopus [b] narrat veram historiam. Id verò rerum ignaro de Hieronymo asserendi occasionem tribuisse videtur, quod eiusdem S. Hieronymi imago vnà cum leonis effigie antiquitùs consueuerit in Ecclesia pingi, vtpotè hieroglyphicum eius in hæreticis insectandis infracti roboris, & vehementis in eos, instar leonis rugitûs, clamoris. Quisnam autem eius concinnandæ Hieronymi Vitæ auctor fuerit, latet: scimus tamen Petrum diaconum cœnobij Cassinensis auctorem prodere cuiusdam Vitæ sancti Hieronymi, dum hæc ait in libello quem edidit de Viris illustribus monasterij Cassinensis: *Sebastianus B. Benedicti monachus, Hieronymi doctoris egregij Vitam describens, legendam Ecclesijs tradidit, in qua quæ à puero institutio, quale in iuuentute studium, quæ in senectute ei scientia fuerit, lucidissimè satis demonstrat.* hæc ipse: num autem ea ipsa Vita sit quæ sine auctore vagatur, haud facilè affirmarim. absit hæc me sentire; & de venerando monacho firmiter asseuerare.

[b] *Sophron. Prat. spiri. cap. 107.*

XLIX. PRO GERASIMO SVPPOSITVS HIERONYM. Tu verò lector, his explosis, res gestas sancti Hieronymi non aliunde requiras, quam à docto viro Mariano Victorio Episcopo Reatino, qui eam tibi non aliunde quidē quàm ex ipsius Hieronymi scriptis deprompsit: his tamen emendatis, quæ iurè emendanda superiùs tibi nostri suggesserunt Annales. Detinuimus te, lector, longiori mora in his confutandis erroribus: sed etsi fortassè superfluè tibi; necessariò mihi ad cauendam inuidiam sunt ingesta; ne me temerè absq; aperta demonstratione, pro animi arbitrio, ab alijs scripta, & à pluribus legi solita, tumido exusdare fastu, imperitorum schola conclamet.

L. Hoc item anno Honorius Imperator aduersus clericos extranearum cohabitatione infamatos ad Palladium rescriptum [c] dedit. Accidit namque, vt qui sanctorum Patrum, ac ipsorum præcipuè qui Nicææ congregati sunt, contempsêre decreta, iustè eos Imperatorum coërcendos edicto, Catholici Episcopi (vt aliàs sæpè vidimus accidisse) curârint. Aduersus quoque raptores sacrarum virg num ad eumdem Palladium Præfectum Prętorio idem Imperator rescripsit [d].

[c] *l. 44. de Epis. & cle. C. The.*

[d] *l. 2. de rapt. vel matrim. sanct. virg. C. Theod.*

LI.

IESV CHRISTI
Annus 421.

BONIFACII PAP. Annus 3. HONORII 27. THEODOSII 14. IMPP.

I. QVADRINGENTESIMVS vigesimus primus qui sequitur annus, Agricolâ & Eustathio signatur Consl. Quo Constantius Augustus, qui anno superiori ab Honorio in collegam fuerat assumptus Imperij, ex hac vita migrauit. testatur id Prosper in Chronico. Tradit Nicephor. [e], Constantium meditatum esse inferre Theodosio bellum in Oriente, quòd suam imaginem, cùm esset creatus Augustus, per latam ex more Constantinopolim, recipere noluisset: sed imminēs bellum, eo mortuo, prorsus euanuit.

[e] *Nicep. li. 14. c. 6.*

II. Quo etiam anno (vt auctor est Marcellinus [f]) Theodosius Imperator Eudociam Atticam Leontij philosophi filiam, liberalibus disciplinis excultam, sibi in matrimonium iunxit. Hæc enim (Socrates [g] tradit) Athenais anteà dicta, cùm ab Attico Episcopo Constantinopolitano bapti-

[f] *Marcell. chron. hu Consl.* THEODOSIVS EVDOCIAM VXOREM DVCIT.

[g] *Socr. l. 7. cap. 21.*

baptizata est, ab eodem fuit Eudocia nominata; quæ in laudem Theodosij egregium poëma à se conscriptum de bello Persico edidit: in quo etiam argumento plures versatos esse scriptores, idem affirmat. Sed de Eudocia sæpè inferiùs.

III. * Hoc eodem anno persuasione Attici Constantinopolitani Episcopi (vt creditur) Imperatoris animus erga pietatem propensior inductus est ad legem illam sanciédam, quâ iura Episcopatûs Constantinopolitanę Ecclesię ad Illyricum quoque extendi debere, promulgatâ [a] sanctione constituit, quæ sic habet:

[a] l. 6. C. de sacrosanct. Eccl. & l. 45. de Episc. & cl. C. Theod.

Omni innouatione cessante, vetustatem & canones pristinos Ecclesiasticos, qui vsq; nunc tenuerunt, etiam per omnes Illyrici prouincias seruari præcipimus. Si quid dubietatis emerserit; id oporteat non absq; scientia viri reuerendissimi sacrosanctæ legis Antistitis Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quæ Romæ veteris prærogatiuâ lætatur, conuentui sacerdotali, sanctoq; iudicio reseruari. Dat. prid. Idûs Iulij, Eustathio & Agricola Conss. hactenus sanctio. Sed planè commenticios suggessit Imperatori Atticus, quos dicit, pristinos Ecclesiasticos canones, ex quorum præscripto se ista sancire Theodosius profitetur. Nunquam enim antèa vel in aliquo definitum apparet fuisse Concilio, neque vsu rerum monstrari potest esse seruatum, vt Illyricorum Ecclesiæ subiectæ fuerint Episcopo Constantinopolitano, neque id posteà obtinere potuisse permultos post annos Constantinopolitanos Episcopos, pluribus locis inferiùs apparebit. Vt verò veteris Romæ prærogatiuis Constantinopolis vteretur: id quidem non de his quæ ad iura Ecclesiæ, sed Imperij pertinent, nec Patrũ canones, sed Imperatorum leges constituerunt. Ista autem & alia vsurpanti sibi Anatolio Constantinopolitano Episcopo tempore Concilij Chalcedonẽsis obstitit & penitùs reiecit S. Leo Roma. Pontifex. Sed de his pro ratione temporis suo loco pluribus agendum inferiùs erit.

IESV CHRISTI
Annus 422.

BONIFACII PAP. Annus 4. HONORII 28. THEODOSII 15. IMPP.

I. PATROCLI EPISCOPI ARELAT. TEMERITAS A BONIFACIO COERCETVR.

CHRISTI annus quadringentesimus vigesimus secũdus Consulatu Augustorum Honorij decimotertio & Theodosij decimo aperitur: quo Bonifacius Papa Patroclum Episcopum, qui fauore Constantij (vt dictum est ex Prospero) sedem vsurpauerat Arelatensem, & adhuc alienæ Metropolis iura peruadens in Narbonẽsi prouincia vacantis pastore sedis ausus est Episcopum ordinare, repressit; datisque litteris [b] ad Hilarium Narbonensem Episcopum, iussit vt iure Metropolitani & præceptione Apostolicæ sedis ad locum accedat, & quæ agenda sunt, videat, & sedi Apostolicæ referat. Vides praxim crebris firmatam exemplis de summa Romani Pontificis in omnes Ecclesias & Episcopos potestate, vtpotè qui præsideat super omnes Episcopos Iudex, ne quis ius alienum vsurpet: quod & ex præscripto Nicænorum canonum [c] se agere, ijsdem litteris docet, cum & verba canonis recitat, vbi ait: *Nulli videtur incognita Synodi constitutio Nicænæ, quæ ita præcipit (vt eadem propria verba ponamus) Per vnamquamque prouinciam ius Metropolitanos singulos habere debere, nec cuiquam duas esse posse subiectas. Quod illi (quia aliter credendum non est) seruandum, sancto Spiritu suggerente, censuerunt.* hæc ipse. Ex quibus quàm perspicuè vides, sic ex Nicæno Concilio quibuscumque Metropolitanis suas seruatas custoditasque esse prouincias, vt tamen super omnes Apostolica sedes pastorali solicitudine vigilaret, atq; ius diceret. Nulla quidem verior atque certior esse potest canonum interpretatio, quàm quæ vsu rerum, iugi obseruatione probata cognoscitur. Ex quibus manifestè intelligis, quàm perperàm & imperitè nimis ex Nicænis canonibus angustare Nouatores velint Apostolicæ sedis terminos intra vnius prouinciæ limites. sed de his suo loco superiùs pluribus actum est, hîc autem occasione eiusdem Nicæni citati à Bonifacio canonis. Hæc quidem acta, scriptaque ab ipso Bonifacio Papa sunt hoc anno, quinto Idûs Februarij, ijsdem Consulibus. Quomodò verò tandem suæ temeritatis idem Patroclus pœnas dederit, suo loco dicturi sumus.

[b] Bonifac. epist. 3.

[c] Con. Nic. cap. 6.

Sub ijsdem quoq; Conss. hæc habet Prosper in Chronico; *Exercitus ad Hispaniam contra Vuandalos missus est, cui Castinus * Dux fuit: qui Bonifacium, virum bellicis artibus præclarum, inepto & iniurioso imperio ab expeditionis suæ societate auertit. Nam ille periculosum sibi atq; indignum ratus, sequi quem discordem, superbientemq; expertus esset, celeriter se ad portum Vrbis; atq; inde ad Africam proripuit: idq; Reipublicæ multorum malorum causa fuit.* hæc Prosper. Quomodò autem dispensatione diuinâ posteà factum sit, vt qui Bonifacium spreuit, ipse Castinus profugus ad eum sese receperit in Africam, supplex ab eo auxilium petens, suo loco inferiùs narrabimus. Porrò res præclarè gestas à Bonifacio aduersus Vvandalos cùm Tribunum ageret, S. Augustinus prædicat, vbi ait [d]: *Quis crederet, quis timeret, Bonifacio Domesticorum & Africæ Comite in Africa constituto tam magno exercitu & potestate, qui Tribunus cum paucis fœderatis omnes ipsas gentes expugnando & terrendo pacauerat,* &c. Sed res hoc anno benè gesta est, dexterecq; pugnatum aduersus tyrànos, licèt dissenserint inter se Duces. HOC namque anno sub ijsdem Conss. Maximum & Iouinum tyrannos in bello victos & captos: indeq; abductos, occisos esse, Marcellinus affirmat in Chronico. Tantis Deus muneribus decorâsse voluit religionem HONORIJ Imp. Sed redeamus ad Bonifacium, se ab exercitu ablegantem.

II. *Crastin. DE BONIFACIO ABDICANTE SE AB EXERCITV.

[d] August. epist. 70.

Erat Bonifacius genere Thrax, vt ex eiusdem ad S. Augustinum litteris [e] constat, quas suo loco ostendemus esse germanas. HIC Sebastiano Comiti & confessione posteà claro (cuius multa cùm laude Victor [f] meminit) filiam suam matrimonio coniunxit. Fuisse autem Bonifacium insignem pietate virum, ex litteris Sanct. Augustini ad eum redditis facilè potest intelligi. Cùm enim ipse, relicto exercitu, ablegans se à Castino superbissimo Duce, in Africam se protinùs contulisset, nihil antiquiùs habuit, quàm vt insinuaret se in Augustini amicitiam; à quo & humanissimè acceptus est: enutrita verò & aucta eadem est amicitia consuetudine litterarum. Extat quidem eiusdem Augustini ad Bonifacium data epistola parænetica [g]: quâ cùm vitam Christianam breui compendio stringat, licere tradit homini Christiano, pro publica pace tuenda, arma tractare; monet pariter qualiter in bello gerere se debeat; sed & de castitate seruanda saluberrimam admonitionem ingessit, quâ inter alia: *Valde* (inquit) *turpe est, vt quem non vincit homo, vincat libido, & obruatur vino qui non vincitur ferro.* digna planè tanto magistro sententia.

III. [e] Apud August. ep. 10 in append. n. 2. edit. Plant.

[f] Vict. de persecut. Vuan. l. 2.

BONIFACII CVM AVGVSTINO AMICITIA.

[g] August. epist. 205.

Dum verò moraretur ibidem in Africa Bonifacius, & verbis ac litteris tum Augustini, tum Alypij maximè foueretur, vitam planè Christiano Duce dignam duxit: sacris quoque dedisse operam litteris, ex consultationibus, quibus lacessere consueuit ipsum sanctum Augustinum, ostenditur. Porrò eidem cupienti edoceri de Arianis & Donatistis hæreticis, cùm abundè satisfaceret Augustinus, statum præsentis temporis Ecclesiæ Africanæ longè melioris fuisse conditionis, quam anteà, ostendit his verbis [h]: *Gratias ago Domino, qui apud nos, non quidem in omnibus, sed valde in pluribus locis, & per alias Africæ partes sine vllis istorum insanorum mortibus pax Catholica cucurrit et currit,* &cæt. pluribus enim disputare pergit, quàm salubris sit moderata coërcitio hæreticorũ per Imperatorias leges adhibita. De rebus alijs, quæ in Africa inter Augustinum & Bonifacium transactę sunt, extant perbreues vtriusque epistolæ vltrò citroque datæ, sed in appendice collocatæ, quas germanas esse (cuiusuis fuerint) rerum gestarum illorum temporum argumenta declarant: stylo tamen viuæ sunt Augustini dissimiles ob Laconismos, quibus in illis scribendis auctor est vsus. Verùm etsi Augustini non esse, quis certò probare posset: sanè quidem haud asseret commentitias, sed potiùs alicuius alterius magni

IV. RESGESTÆ INTER BONIFACIVM ET AVGVSTINVM.

[h] August. epist. 50.

nominis Africanorum Episcoporu litteras esse. puta Aurelij Carthaginensis, vel Alypij Tagastensis Episcoporum, iurè censebit, quòd esse germanæ certò certiùs cognoscantur. sed citentur nomine Augustini, cuius inscriptione notantur. Quid autem nefandi acciderit in Africa, cùm idem Bonifacius Gothis præesset militibus, sancti Augustini ad eum scripta epistola declarat his verbis [a]:

[a] Aug. ep. 1. in appen. tom. 2.

V. DE RAPTORE SACRÆ VIRGINIS AVGVSTINI QVERELA

Ornet mores tuos pudicitia coniugalis, ornet sobrietas & frugalitas. Benè enim agere, & illicita non prohibere, cõsensus erroris est. Quædam de Ecclesia egreditur Christi virgo sacrata, ebriam Gothi Herpementem & corpus incurrit. Habeat, quæso, miles sub Comite positus disciplinam. Graue est enim, vt quem non vincit homo, vincat libido, aut volutetur vino qui nec vincitur ferro. hęc ad Bonifacium, vtens eâdem planè sententiâ superiùs recitatâ in alijs ad eumdem Bonifacium litteris b. Quibus acceptis Bonifacius, facinus gladio vindicare, redditis his breuioribus litteris, pollicetur:

[b] Aug. epi. 205.

VI. [c] *Tuæ sanctitatis epistolam admonitu me terrificante suscepi. Etenim, venerabilis Papa, si thorus ille legitimus pauidos habet accessus, quo debet puniri supplicio, diuinas qui temerat rationes? Arguetur ergo profectò, qui diuina atq; humana neglexit; & quem libido præuenit, gladius vltor absumet. Eumq;, quem insobrium in tantis angustijs famâ veridicâ publicauit, carceris periturum quocumq; supplicio custodia retinebit.* His verò acceptis Augustinus litteris, quantociùs alijs redditis, ne ille reus tanti criminis occideretur, occurrit, ita ad eumdem Bonifacium pari breuitate rescribens:

[c] Augustin. in appen. epi. 2. 3.

VII. EXEMPLVM MANSVETVDINIS SACERDOTALIS. *Ego quos diligo, arguo & castigo, non occidi desidero, nec carcere pleno squallore retrudi. Sola sufficit admonitio: poterit enim, si et id diuinitùs concedatur, tempus pœnitentiæ condonari, qui Domini templum ausus est violare. Sit ergo ipse qui fecit sui arbiter voti: fas enim non est, vt reus Episcopi sag gestionibus occidatur. Nam si in barbarorum erroribus velimus (vt condecet) exercere vindictam, paucos reperiemus, nec ipsos animosos ad pugnam fore,* hæc ipse: ex quibus vide & admirare Episcopalem mansuetudinem longè longiùs ab effusione etiam noxiorum sanguinis abhorrentem.

VIII. Accidit insuper, vt dum Gothi sub Bonifacio militarent in Africa, Ariani ibidem inualescerent. Etenim cum Gothi ipsi Ariani essent, vnà secum quoque ducebant, qui sacra ipsis ministraret, Arianum Episcopum. erat hic Maximinus nomine qui eò temeritatis progressus est, vt ausus fuerit Sanct. Augustinum ad disputationem de fide lacessere. Prouocauit quoque eumdem Augustinum Pascentius Comes in Africa Exactor rerum Fiscalium, iridem Arianus. De amborum autem prouocatia Possidius scribit: atque in primis de Pascentio ista [d]: *Cùm quodam etiam Pascentio Comite domûs Regiæ Ariano, qui per auctoritatem suæ personæ Fisci vehementissimus exactor fidem Catholicam atrociter ac iugiter oppugnabat, & quamplurimos sacerdotes Dei simpliciori fide viuentes dicacitate ac potestate exagitabat & perturbabat: præsentibus * honoratis & nobilibus viris, apud Carthaginem ab illo prouocatus, idem S. Augustinus coram cõtulit. Sed idem hæreticus tabulas atque stylum, quod magister noster & ante congressum & in congressu instantissimè fieri volebat, ne adessent, omnino recusabat. Et dum id pernegâsset, dicens quod metu legum publicarum periclitari tabulis* scriptis nollet, atq; interpositis, id placere Augustinus Episcopus cum suis qui aderant consacerdotibus videret, vt absq; vlla scriptura priuatim disputarent; collationem suscepit, prædicens (vt postmodùm contigit) quod post solutum conuentum esse cuiquam posset liberum arbitrium, forte dicere, nullo scripturæ documento se dixisse quod fortè non dixerit, vel non dixisse quod dixerit.*

[d] Possid. in vit. Aug. cap. 17.

* interpositis

DISPVTATIO AVGVSTIN. CVM PASCENTIO. *talibus

IX. *Et miscuit cum eodem sermonem, atque asseruit quid crederet, & ab illo quid teneret audiuit: & verâ ratione & auctoritate Scripturarum probata docuit & ostendit nostræ fidei firmamenta: illius autem asserta, nullâ veritate, nullâ Scripturarum sacrarum auctoritate fulsulta docuit & frustrauit. Et vt à se inuicem partes digressæ sunt, ille magis magisq; iratus & furens, mẽdacia multa pro fide suâ falsa iactabat, & victum esse à se ipso proclamans multorum ore laudatum Augustinum. Quæ cùm venerabilem virum minimè laterent, coactus est ad ipsum scribere Pascentium, propter illius metum omissis nominibus conferentium: & in eis litteris, quicquid inter partes dictum vel gestum fuerit, fideliter insinuauit; ad ea, si negarentur, probanda magnam testium habens copiam, clarissimos scilicèt atq; honorabiles, qui tunc aderant, viros. Atque ille ad duo sibi directa scripta vnum vix reddidit rescriptum, in quo magis iniuriam facere, quàm suæ sectæ rationem valuit declarare: quod à valentibus & volentibus legere comprobabitur.* hæc Possidius de causa Augustini cum Pascentio. Cęterùm hæc fusiùs percipi possunt ex ipsis Augustini tunc datis ad Pascentium litteris [e], & epistola Pascẽtij ad ipsum Augustinum conscripta, simulque ipsa collatione, seu potiùs parte ipsius ab ipso Augustino scriptis mãdata: ad quæ omnia lectorem reijcimus, quem admonemus, perperam in titulo poni, habitam esse Hippone, & à Notarijs exceptoribus scriptam; cùm Possidij sententiâ constet, conuenisse eos ad illam disputationem Carthagine, & noluisse Pascentium quæ dicerentur publicis mandari tabulis: collegit verò posteà ipse Augustinus quæ dicta in ea concertatione fuissent. Sed & ex Pascentij dictis illud obserua, hunc ita fuisse hominem Arianum, vt tamen noluerit talis videri, & ob id Ario infligeret anathema, professus tamen se esse Auxentij, qui Mediolani sedit, sectatorem atq; discipulum, vocans eum hominem sanctum, omnisque scientiæ virum. Sed & quomodo ipse Auxentius, latens licèt, detectus fuerit ab Hilario Arianus, suo loco superiùs dictum est.

[e] Aug. epi. 73. 74. 75. 76. 77.

Quæ autem tunc acta fuerint eodem fermè tempore cum Maximino Episcopo Arianorum, Possidius post recensitas res gestas cum Pascentio ita narrat [f]: *Cùm ipsorum quoq; Arianorum Episcopo Maximino cum Gothis in Africam vemente, apud Hipponem, quamplurimis volentibus atque petentibus, & præclaris interpositis viris, contulit: & quid singulæ asseruerint partes, scriptum est. quæ si studiosi legere voluerint, proculdubio indagabunt, & quod callida & irrationalis hæresis ad seducendum & ad decipiendum profiteatur, & quod Ecclesia Catholica de diuina teneat Trinitate. Sed quoniam ille hæreticus de Hippone rediens Carthaginem, de sua multa in collatione loquacitate victorem se de ipsa collatione receßisse iactauit & mentitus est, quæ vtique non facilè à diuinæ legis ignaris examinari & diiudicari possent: à venerabili viro Augustino, sequenti tempore stylo, & illius totius collationis de singulis obiectis & responsis facta est recapitulatio: & quàm ille nihil obiectis referre potuerit, nihilominùs nihil demonstratum est, additis supplementis quæ tempore collationis angusto cuncta inferri & scribi minimè potuerunt. Id enim egerat nequitia hominis, vt suâ nouissimâ prosecutione multum lõgissimâ totum quod remanserat diei spatium occuparet.* hæc Possidius. extat hæc disputatio, & liber S. Augustini ad disputationem adiectus [g]: *Si fidem meam postulas: Ego illam teneo fidem, quæ Arimini à trecentis & triginta Episcopis non solum exposita, sed etiam subscriptionibus firmata est.*

[f] Possid. in vit. Aug. cap. 17.

DISPVTATIO AVGVSTIN. CVM MAXIMINO EPISCOPO ARIANO. *a

[g] Aug. contra Maximinum li. duo. t. 6.

[h] Aug. l. 1 contra Maxi. in prin.

X.

Iam verò ad Bonifacium Comitem agentem cum Gothis in Africa reuocemus orationem. Contigit ibi id temporis pergraue aliud admitti facinus, non ab alio quidem quàm ab ipso Bonifacio; qui confugientem ad ecclesiam, inde abstrahi iussit: sed mox admonitus, illud pœnitentiâ expiauit: id quidem ex litteris Augustini eum redarguentis, & ipsius Bonifacij ab eo veniam petentis, fiet cuiq; manifestum. Augustini autem perbreuis ad eum tunc scripta epistola sic se habet [h]:

XI.

[h] Aug. epi. 6. in appẽ.

Miror quomodò tam subitò fidei murum aries ruperit inimici. Noui enim quâ religione semper sis ecclesiam Dei veneratus. Quo instigante, frater, hominem de ecclesia rapuisti? Tuus si de tuo amico fortè præsumeret fugitiuus; posset proculdubio intercessoris causâ veniam promereri. Ergo si amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed si de potestate præsumitur, Nabuchodonosor i Regem intende, qui causâ superbiæ in bouem est ex homine commutatus. Non vt confundam te, hæc scribo, sed vt filium meum carissimum moneo. Ecclesiæ igitur illæsum reuoca, quem vt irreligiosissimus rapuisti. Oblatio verò domûs tuæ à clericis ne suscipiatur, indixi: communionemq; tibi interdico, donec peractâ pro ausibus vel errore à me definitâ tibimet pœnitentiâ, & tempore condonato, pro hoc facto corde contrito & humliato dignum offeras sacrificium Deo. hęc ad Bonifacium Comitem Augustinus, erectus ad vltionem sceleris vigore sacerdotali. Quid ad hæc respondisse puras tantum Comitem, Ducem exercitus sic ab

XII. AVGVSTINVS QVÆ DECERNAT IN BONIFACIVM VIOLANTEM ECCLESIÆ IVRA.

i Dan. 4.

PASCENTII ARIANI VANA IACTANTIA.

Augusti-

Auguſtino flagris cenſuræ Eccleſiaſticæ verberatum? Audi redditam ad eum epiſtolam his ipſis verbis [a]:

[a] *Apud Aug. epiſt. 7. in append.*

XIII. BONIFACIVS SATISFACIT PLENISSIMÈ AVGVSTINO.

Humilis saluto, quod primum est. Suscepi autem tremens sanctitatis tuæ verba verberibus plena. Scio quod venia præparatur, qui ab Augustino perfectissimo sacerdote corripitur: nec debet Episcopo denegari quod voluntas facit aut casus. Ipse enim sibi denegat curam, qui suam medico non publicat causam. Hominem ergo, pyssime pater, è liminibus ecclesiæ raptum tuis sanctis aspectibus iussio mea furorque subduxit. Alieno non sunt facta ista consilio. Dei & sanctorum eius regimine viuo. Illum itaq; virum morte dignissimum, quem (vt dixi) meus de ecclesiæ foribus furor abstraxit, vitæ tuis iussionibus donamus illæsum. Agnosco culpas. Indignæ meæ lacrymæ iungantur tuis fletibus iustis quo possit hæc nota nigro inscripta titione deleri. Ecclesiæ mihi introitus non negetur: illic spero veniam, vbi admisi culpam. Oblatio verò domus meæ (vt tua sanctitas iussit) ad cælestis Regis mensam, eius manibus offeretur. hactenùs Comes: quibus diſcas quantâ obſeruantiâ Principes atque Præfecti prouinciarũ olim coluerint ſacros Antiſtites & loca ſacra, vt ſi repentino caſu ea aliquando violari contigiſſet, eamdem mox culpam lacrymis & pœnitẽtiâ expiarent, arbitrio, cui reuerenter parerent, ſacerdotis.

IESV CHRISTI
Annus 423.

BONIFACII PAP. HONORII 29. IMPP.
Annus 5. THEODOS. 16.

I. SEQVITVR ordine temporis Chriſti annus quadringenteſimus vigeſimustertius, deſcriptus in Faſtis Conſulatu Mariniani & Aſclepiodoti, Romano Imperio Honorij obitu lugubris; qui decimooctauo Kalend. Septembris ex hac vita migrauit, vt Socrates [b], Proſper, Marcellinus & Caſſiodorus affirmant. addit Paulus diaconus, eſſe defunctum Romæ, poſitumque in Mauſoleo iuxta corpus S. Petri Apoſtoli. Imperauit ab obitu Theodoſij patris annos viginti octo, menſes ſeptẽ minus diebus duobus. Vixit autem annos quadraginta vno minùs, & menſem vnũ expletum. Differuimus ſuperiùs aduerſus eos, qui Honorium ignauum fuiſſe ſugillant, quòd ipſe numquam viſus fuerit in procinctu, per ſuos duces bella gerens. Sed non id a Rege requiritur: ſatis verò ſuperque ad laudem Honorij, quòd nullus Chriſtianorum Imperatorum inuẽtus eſt, qui per ſuos duces extinxerit plures in Imperium graſſantes tyrannos, nec qui ingruentes barbaros ſæpiùs vicerit, Imperiumque labans ac nouis motibus penitùs periclitans crebriùs reſtituerit: hæc enim quàm vera certaque ſint, quæ annis ſingulis ab exordio tomi huius dicta ſunt, facilè indicant. Cæterùm religione potiùs, quàm armis, in omnibus ſemper aduerſus hoſtes certaminibus primas tuliſſe, & Deo pro ipſo pugnante, ferociſſimos viciſſe Tyrãnos, & pugnaciſſimos barbaros ſæpiſſimè debellâſſe, ſuperiùs annis fermè ſingulis pariter demonſtratum eſt: vt planè fuerit in ipſo perſpicuè declaratum, longè præſtare, Imperatorem religione pollere, quàm armis. Quandoquidẽ vt tot tyrannos extinxerit, & barbaros pugnando ſæpiùs ſuperauerit, nequaquam ducum virtuti ea quis iurè cenſeat tribuenda, quos fermè omnes eſt expertus infidos & proditores, & in tyrannos eſſe conuerſos, aduerſus quos rurſùs copiæ ducendę fuerint, & ancipiti pugnandum certamine. Vt planè, ſi quis hæc accuratè cõſideret, intelligat fuiſſe miraculum, & nonniſi Deo protegente, quem ipſe benè cultâ pietate demeruit, eſſe factum; vt tam diuturnũ Honorius Imperium poſſederit, impugnatus iugiter à barbaris atque tyrannis. quos omnes fultus diuino præſidio non ſolùm euaſit, ſed & feliciſſimè ſuperauit. Vnde & factum eſt, vt omnia fermè eiuſdem Auguſtini numiſmata cuderentur eiuſmodi ornata trophæis, nimirùm cum eiuſdem Imperatoris imagine Victoria inſignita, pedeq; ſiniſtro proculcante tyrannum, dexterâ verò manu ſuſtinente Labarũ nomine Chriſti decorũ, cuius ope omnia dexterè euenirent, vt hic vides vnum ex ijs tibi formis expreſſum: quod haud facilè, vel ſaltem tam frequenter in cæteris imperatoribus ſit reperire, cùm nec aliquis alius fuerit Chriſtianorum Principum, qui tot tantoſque tyrannos extinxerit.

[b] *Soc. l. 7. c. 23. & Marcell. & Caſſiod. in Chron.*

HONORII IMP. OBITVS.

HONORIVS RELIGIONE POTENS.

[c] *Apud Lael. Pisqual. Ca. S. Mariæ Maioris.*

Ad huiuſmodi quidem ſimile genus imaginum alluſiſſe viſus eſt Ioannes Chryſoſtomus, dum in Eutropium agens hæc ait: *Quemadmodum & regiæ effigiei non tantum ornatus ex eo contingat, ſi folio Rex ſublimis ſedeat purpuratus & diademate redimitus, quãtum ſi ſub pedibus quoq; regijs barbari manibus poſt terga reuinctis proni iaceant,* &c.

II. Ante autem ſuum obitum Honorius hoc anno (vt habent Proſper [d] & Caſſiodorus [e]) Gallam Placidiam Auguſtam cum filijs duobus Valentiniano & Honorio, ob ſuſpicionem inuitatorum hoſtium, miſerat in Orientem: vnde accidit, vt ipſo Honorio defuncto, nullus in Occidente eſſet, qui iurè cognationis Imperium gubernandum ſuſciperet. Ioannes igitur, qui anno ſuperiori (vt apparet ex Impp. reſcriptis [f]) Præfecturam Prætorij adminiſtrârat, vilis natalibus homo, qui militauerat antè inter Notarios, Imperium arripere auſus eſt, quod & tenuit vſque ad annum pòſt ſequentem. Quomodò autem hæc ſe habuerint, Socrates ita narrat [g]: *Quamquam Theodoſius Imperator de morte Imperatoris Honorij certior factus eſſet, eam tamẽ alios celauit, aliaq; causâ aliàs commemoratâ de ea re complures fefellit. Mittit etiam clàm milites Salonas, vrbem Dalmatiæ, vt ſi quis in partibus verſus Occidentem fortè nouis rebus ſtuderet, præſto eſſent qui eius conatus reprimerent. Quibus rebus ita comparatis: tandem mortem auunculi omnibus planam facit. Interea temporis Ioannes, qui inter Scribas Imperatoris principem locum obtinuit, cùm proſperum ſuæ fortunæ curſum moderatè ferre nõ poſſet, Imperium accipit, legatoſq; ad Imperatorem Theodoſiũ mittit, per quos poſtulat vt Imperator declaretur. Theodoſius legatis eius in cuſtodiam traditis, ducem Ardaburium, qui in bello Perſico res planè maximas confeciſſet: ad Ioannem mittit.* ſed id poſt annum ſequentem factum, noſque ſuo loco dicemus.

[d] *Proſp. in Chron. bis Conſſ.*

[e] *Caſſio. in Chron. bis Conſſ.*

IOANNES TYRANNVS INSVRGIT.

[f] *l. 2. de pig. C. Theod. & l. vnic. quod uſſa Cod. Theod. & alijs.*

[g] *Soc. l. 7. c. 23.*

III. Quod ad ipſum Ioannem Imperium Occidentale inuadentem ſpectat: ipſo exordio Principatûs æquè aduerſus Dei Eccleſiam bellum parauit. Etenim ſimulac inuaſit Imperium, primũ omniũ, omnia ſimul ab ea priuilegia abſtulit, quę à Chriſtianis Imperatoribus tum locis tum perſonis Eccleſiaſticis collata fuerant: & inter alia omnẽ clericis ademit fori ſæcularis exemptionem, quos omnes pene ſæculares Iudices cauſam dicere, & ab eis ſententiam expectare voluit. hæc quidem omnia ab eo peracta, Valentiniani ſanctio, quæ ablata ab eo priuilegia reuocauit, edocet, quã ſuo loco reddemus. Iſtis ſibi malis ad ſuũ interitum viam miſerum illum patefeciſſe, infelix exitus declarauit. His planè & alijs innumeris ſæpè contigit exemplis demonſtrari, religionis & Eccleſiaſticorum iuriũ defenſionem eſſe ſolidum ad ſuſtinendam molem Imperij fundamentum: quo ſi careat, corruat ſit neceſſe: vt malè conſultus ſuo damno Ioannes expertus eſt.

IOANNES IVRA ECCLESIÆ TOLLENS PRIVATVR IMPERIO.

IV. Contrà verò vides Theodoſium exemplo aui, ad Occidentale Imperium è tyrannorum manibus vindicandũ, arma primùm ſpiritualia Deo potentia præparare, nimirũ quæ ſunt impollutæ religionis propenſiori curâ peragere, aduerſantes illi hæreticos & alios hoſtes profligare, id ratus ad victoriã de tyranno cõſequendam maximè profuturum. Sic igitur pugnaturus aduerſus fortiſſimum tyrãnum barbarorum auxilijs præpotentem contra hæreticos primùm arma conuertit, iſta ſanciens [h]:

[h] *l. 59. de hæret. C. Theod.*

*Manichæi & Phryges (quos Pepuſitas ſiue Priſcillianiſtas *, vel alio latentiori vocabulo appellant) Ariani itidem, Macedoniani, & Eunomiani, Nouatiani, ac Sabbatiani, cæteriq; hæretici ſciant,* vniuerſa

*Montaniſtas

THEODOSIVS CONTRA HÆRETICOS LEGIS SANCIT.

vniuersa sibi hæc quoq; constitutione denegari, quæ illis generaliū sanctionum interdixit auctoritas: puniendis, qui contra generaliū constitutionum interdicta venire tentauerint. Dat. V. Idūs Aprilis Constantinop. Asclepiodoto & Mariniano Conss. hæc Imperator, & quidem Attico Episcopo Constantinopol. hac ex parte religiosior: siquidem ille tolerandos esse Nouatianos dicebat, permittendosque eos Constantinopoli conuentus agere, vt Socrates [a] ait, qui hanc ob causam ipsum in cælum extollit. Rursum verò idem Theodosius mense Iulij istam in omnes hæreticos edidit sanctionem, quâ penitiùs aduersus hostes diuinum sibi numen conciliet:

a Socr. l. 7. cap. 25.

V.

De [b] *hæreticis omnibus, quorum & errorem execramur & nomen, hoc est, de Eunomianis, Arianis, Macedonianis, cæterisq; omnibus, quorum sectas pijssimæ sanctioni tædet inferere (quibus cunctis diuersa nomina, sed vna perfidia) illa præcipimus debere seruari, quæ diui auus, & pater nostræ clementiæ constituerant. Sciturus vniuersis, quòd si in eodem furore permāserint, interminatæ pœnæ erunt obnoxij, &c. Dat. VI. Id. Iulij Constantinop. Asclepiodoto & Mariniano Conss.* Mense verò Augusti hæc idem Theodosius addidit:

b l. 60. de hæret. C. Theod.

Omnis [c] *dubiæ interpretationis ambages hâc sententiâ resoluentes, publicari præcipimus, quòd lex super Eunomianis militare prohibitis, cæterisque execrabilium religionum & professionum ritibus promulgata cognoscitur, nihil ad eos, qui cohortalini sunt, pertinet. Hi enim sunt apparitoribus obligati, in quibus emensis militiæ stipendijs, veterani Primipili munus sustinere coguntur. Dat. VI. Id. Aug. Eudoxio. Asclepiodoto & Mariniano Conss.* hæc aduersus eos, qui ex eo quòd hæretici militare prohibiti essent, onera quoque militiæ, perperàm factâ interpretatione, vitare studebant. Adiecit insuper, vt cùm dictis legibus hæreticos omnes æquè perstrinxerit, Manichæos [d] tamen peculiari hoc item anno editâ sanctione exagitaret, quam breuitatis causâ hic describere prætermittimus.

c l. 61. de hæret. C. Theod.

d l. 24. de Pagan. C. Theod.

VI.

Sed & Iudæos vetuit synagogas nouas ædificare [e], dato aduersus eosdem hoc itidem anno rescripto. Qui igitur in omnibus Christianæ religioni aduersus omnes eius aduersarios hæreticos, itemq; Iudæos, legibus promulgatis, ita prospexit: aduersus quoque idololatras (si qui residui essent) bellum hoc item anno mouit, & quidem inceſſabili studio: etenim Gentilium deorum cultum iteratis legibus prorsus pessumdatum voluit; siquidem in primis hoc anno, mense Aprilis in eos ista sanciuit [f]:

e l. 27. de Iudæis. C. Theod.

THEODOSIVS IMPERATOR PAGANOS EXAGITAT.

f l. 22. de Paga. C. Theod.

Paganos qui supersunt (quamquàm iam nullos esse credamus) promulgatarum legum iamdudū præscripta compescant, &c. Dat. V. Id. April. Constantinop. Asclepiodoto & Mariniano Conss. ac rursum mense Iunij in eosdem:

VII.

Paganos qui supersunt, si quando in execrandis dæmonum sacrificijs fuerint comprehensi, quamuis capitali pœnâ subdi debuerint, bonorum proscriptione & exilio coerceri iubemus. Dat. VI. Id. Iunij, Asclepiodoto & Mariniano Conss. Hoc planè est quod de eodem Theodosio Nicephorus ait [g]: *Adeò religiosus Theodosius fuit vt tamq; suam accuratissimè ad diuinas leges composuit: quam ob causam quicquid fuit ex idolis reliquum, ita est funditùs disiectum, vt posteris eius ne vestigium quidem prioris fraudis & seductionis cernere sit datum: sententiam verò de his suam in constitutionem retulit.* hæc ipse. Vides igitur, quibus nam pius Imperator erga religionem obsequijs viam sibi ad futurā percipiendam incruentam de tyranno victoriā strauerit.

g Niceph. l. b. 14. c. 3

VIII.

BONIFACII OBITVS.

Hoc eodem anno, octauo Kalendas Nouembris [h], Bonifacius Papa moritur: id quidem S. Prosperi & Marcellinus [k] testari videntur, dum his Conss. ingressum referunt successoris. ex quibus planè corrigendi sunt, qui sedi eius triennium tantùm, vel paulò amplius tribuunt. Etenim quem constat sedere cœpisse (vt ex eius epistola patet) sub Consulatu Honorij duodecimo & Theodosij octauo, quinto Kalendas Ianuarij, peruenisseque vsque ad anni huius octauum Kalendas Nouemb. sedisse oportet annos quinque, minus duobus mensibus, & tribus diebus. In libro Pontificum Romanorum, post Bonifacij obitum hæc leguntur: *Petierunt clerus vel presbyteri, Eulalium reuocari: quod tamen non consensit, Eulalium Romam scilicet reuerti: qui tādem in eo loco Campaniæ post annum mortis Bonifacij defunctus est.* hæc ibi. Post hæc verò ista sequuntur: *Hic Bonifacius constituit, vt nulla mulier aut monacha aliam sacratam cōmoueret, aut leuaret, aut in censum poneret in ecclesia, nisi ministeri; nec seruum clericum fieri, nec obnoxium curiæ, vel cuiuslibet rei. Hic fecit oratorium in cœmeterio S. Felicitatis martyris, & posuit hæc patenam argenteam pensantem libras viginti, scyphum argenteum pensantem libras decem, amam argenteā pensantē libras tredecim, calices minores duos pensantes libras quatuor, coronas argenteas tres pensantes libras quindecim. Hic fecit ordinationem vnam in vrbe Romana per mensem Decembrem, creauit presbyteros tredecim, diacones tres, Episcopos per diuersa loca triginta sex. Sepultus est viā Salariā in cœmeterio S. Felicitatis martyris iuxta corpus illius, octauo Kal. Nouembr. Cessauit Episcopatus eius dies nouem.* hæc ibi. Citat Beda [l] libellum de miraculis Bonifacij Papæ; sed cuius Bonifacij, non dicit. recitat miraculum de puero Iudæo à patre in ignem iniecto, quod Eucharistiam cum Christianis accipiens, spiritus ardore succensus clamauerit se optare fieri Christianum, deque eius matre puero opē ferente itidem in ignem iniecta, & seruatis ambobus illæsis. Ex antiquis monumentis Vaticanæ basilicæ, quæ collegit Petrus Manlius tempore Alexandri III. hos versiculos, in sepultura eiusdem Bonifacij sculptos, tradit:

h Lib. de Rom. Pōt.

i Prosp. in Chron.

k Marcell. in Chron.

l Bed. in Collectan. in fin.

Atria magnifica sunt membris plena sepulti
Sedis Apostolicæ Bonifacij Præsulis almi.

de eodem Bonifacio extat eiusmodi vetus Inscriptio: [m]

Sacri fontis honor labor est meritumq; duorum
Pontificum per quos contulit ista Deus
Nam quæ magnificis cœptis Bonifacius auxit
Hæc Cælestinus compsit ad omne decus.

Ad sepulchrum vero Bonifacij Papæ ista: [n]

Postquam mors Christi pro nobis morte peristi
In Domini famulos nil tibi iuris erit
Pone trucem rabiem non est sauire potestas
Aut quid victa furis nil nocitura pijs
*Hoc siquidem melius * de misso viuitur orbe*
Cum tamen vt viuat hic sibi quisq; facit.
** Hic sita sunt Papæ Bonifacij membra sepulcro*
Pontificale sacrum qui bene gessit opus
Iustitiæ custos rectus patiensq; benignus
Cultus in eloquijs & pietate placens
Flete ergo mecum pastoris funera cuncti
Quos tædet citius his caruisse bonis.

m Antiq. Inscr. in Append. pag. 1164. num. 2. De BONIFAC. PAPA.

n Antiq. Inscr. Append. pag. 1165. n. 4. 5

*DEMISSE

*f. HOC

Itemque Bonifacij.

Sedis Apostolicæ primæuis miles ab annis
Post etiam toto præsul in orbe sacer
Membra beata senex Bonifacius hic sua clausit
Certus in aduentu glorificanda Dei
Mitis adunauit diuisum pastor ouile
Vexatos refouens hostē cadente gregeſ
Iram supplicibus humili de corde remisit
Debellans cunctos simplicitate dolos
Egit ne sterilis Romam consumeret annus
Nunc orando fugans nunc miserando famem
Quis te sancte Parens cum Christo nesciat esse
Splendida quem tectum vita fuisse probat.

Cùm autem (vt dictum est) post obitum Bonifacij vacâsset sedes dies nouem, tertio Nonas Nouembris creatus est Cœlestinus, patriâ Romanus, ex patre Prisco. Fuisse quidem pacificam eius electionem, litteræ S. Augustini [o] ad ipsum scriptæ declarant, cui adgratulatur, his verbis exordiens: *Primum gratulationem reddo meritis tuis, quòd te in illa sede Dominus noster sine vlla (sicut audiuimus) plebis suæ dissensione constituit.* hæc Augustinus. Verùm qui Eulalij schismatici factionis erant, in eadem scissione perseuerasse, nec vllo pacto cum Cælestino Papa communicare voluisse, Valentiniani [p] rescripta post annum sequentem data significant, nosque de his suo loco agemus.

IX. CÆLESTINVS PAPA CREATVR.

o August. epist. 261.

p l. 72. 73 74. de hæret. C. Theod.

Hoc eodem anno Theodoretus Cyri in Syria ciuitatis est creatus Episcopus. Id planè colliges ex eius litteris [q] ad sanctum Leonem Romanum Pontificem datis (vt suo loco dicetur ex certa Consulum nota) anno Domini quadringentesimo quadragesimo nono: vbi cùm ipse de se testetur, habere iam in sede Episcopatus annos vigintisex, vtique in hunc Christi annum necesse est reuoces sedis eius primordia. Vocatus est inuitus (vt ipse testatur) ad illius

X. THEODORETVS CREATVS EPISCOPVS CYRI

q Extant apud ipsum in fine operum.

præfe-

præfecturam Eccleſię ex monaſterio, in quo ab incunabulis aſſueuit. Nam ipſe de ſe in epiſtola [a] ad Nomum Conſulem, ſiue Conſularem, hæc habet: *Illud adȳciam (quandoquidem calumniatores me cogunt hæc dicere) quòd ante meam conceptionem genitores mei me Deo offerre polliciti ſunt, & ab incunabulis iuxta ſuas promiſſiones me Deo dedicârunt, & tali cibo me educauerunt. In monaſterio verò, quouſq; Epiſcopus factus ſum, commoratus cùm eſſem, inuitus Epiſcopus ſum ordinatus.* hæc de ſe ipſe. Creatus verò Epiſcopus, à Theodoto primùm, deinde à Ioanne eius ſucceſſore Epiſcopis Antiochenis Antiochiæ retentus eſt, vt pro concione populum edoceret. teſtatur id ipſe. Pollebat enim mirâ dicendi facundiâ, diuinis litteris nec non externis apprimè imbutus, vt eius ſcripta contra Gentiles ſatis apertè fidem faciunt; licèt de homilijs, quas ad populum habuit, nec vna ſuperſit. Porrò quòd ipſe ait, tot annis iuſſu Antiochenorum Epiſcoporum docuiſſe in Eccleſia populum Antiochenum, non ſic accipiendum eſt, vt Antiochiæ ſemper manſerit; cùm conſtet ex ſuis ipſius ſcriptis, etiam in Eccleſia ſua Cyri degiſſe: ſed potiùs aliquam anni partem in eo concionandi munere Antiochiæ inſumpſiſſe dicendum.

[a] *Theod. epiſt. 81.*

IESV CHRISTI
Annus 424.

CAELESTINI PAP. Annus 1. THEODOSII IMP. Annus 17.

I. CHRISTI annus quadringenteſimus vigeſimuſquartus Caſtini & Victoris Conſulatu deſcribitur, ipſi priori Cõſuli Caſtino funeſtus: etenim neſcio qua ex cauſa profugus factus, in Africam nauigans, apud Bonifacium Comitem ibi cum copijs Gothorum agentem quæſiuit ſibi ſalutem. Magna quidem diuini iudicij diſpenſatione factum eſt, vt ad eum coactus ſit cõfugere, quem ſub ſe militantem deſpexit, & vt ab exercitu receſſerit, & in Africã venerit, compulit, vt ſuperiori anno narratum eſt. Expũctum è Faſtis Conſularibus Caſtini nomen, inde poſſumus intelligere, quòd reſcripta Theodoſij Imp. hoc anno data, abſque Conſulis nomine, Victoris tãtùm collegæ Conſulatu notata leguntur [b].

[b] *l. 36. de erog. milit. ann. l. 14. de collat. l. 5. de donat. & alijs.*

Extant litteræ Bonifacij Comitis de fuga Caſtini in Africam, datæ ad S. Auguſtinum; quæ cùm breues ſint, & de rebus tunc geſtis nos admoneant, hîc eas deſcribemus: ſic enim ſe habent:

II. *Domino [c] venerabili ſancto patri Auguſtino Epiſcopo Bonifacius.*

[c] *Apud Aug. in append. epiſt. 10. edit. Plant.*

Caſtinus ille, priuatus ex Conſule, vitæ meæ ac nominis (omnibus vt notum eſt) perſecutor, peiores committens ac fingens factiones, quaſi mearum à me geſtarum immemor donationum, Italiâ fugiens, meis ſe in Africam defenſionibus tradidit committendum. Omitto, beatiſſime pater, ol m mihi ab eode ingeſtas miſerias, oſteſa pericula: fugiens enim nunc vſque viuo Thrax natus, vix Scythiam euaſi, duraui inuido ſub Conſule miles. Sed diuina potetia, quæ nouit planare ſublimia, & altius eleuare proſtrata, fecit de ſuperbo quod voluit; & hoſtem meum, me quieto, victoriã mihi, quã nouit, addixit. Sufficit pro funere victi tanta deiectio, adorauit ſaracam clauus, timuit Senator barbarum caput, tremuit militem dux. Doloris dicuntur iſta, pater ſancte, cothurno. Nam veneror illuſtriſſimum Conſulem, & primum conſpicio Senatorẽ: ſed ne conſuetã fallaciã mali etga me (vt ſolet) aliquid moliatur, putet q; ſe ſuis fraudibus Romanus ducibus profuturum, & in meo verſetur exitio; integrum de ſuis ſenſibus det tuæ beatitudini ſacramentum ſi nullus in eius corde vertitur dolus. Ego autem, per omnia quæ ſancta ſunt, iuro, quoniam ſi apud eum animi reperero puritatem, eum incolumem ac ſublimem Italiæ Romæq; reddam, fruſtratis inimicis eius & domitis. Hoſtis autem erit ſuæ animæ ſi aliquid in eo ſiniſtræ partis inuenero. hactenùs Bonifacius, ad quẽ eiuſmodi habetur Auguſtini reſponſio:

III. *Domino [d] inſigni meritoq; ſublimi filio Bonifacio Auguſtinus Epiſcopus.*

[d] *Ib. ep. 11*

Vir illuſtriſſimus Caſtin[o] ſacrameto ſe prodidit, quòd ſit ab omni culpa & erroribus alienus. Quem tibi, vt dicit fœderatus ille Soma, adhuc te in Palatio poſito, falſis ſuggeſtionibus concitabat. Sed ne totum quod tũc agebatur, mittatur in medium, detur prolixitati compendium. Dauid ille opilio regnum, parcendo inimicis, obtinuit. Chriſtus pro Iudæis, qui eum crucis patibulo conſixerunt, Patrem ne iraſceretur rogauit, & indignis hominibus veniam miſericors condonauit. Crede igitur homini, qui mihi fidele tradidit ſacramentum & quærit, me pollicitante, tuâ defenſione vitæ ſubſidium. Scio enim quòd eius ſalutis mihi promiſſa complebis. hæc Auguſtinus ad Bonifacium timentem, ne ſub fugæ ſimulatione Caſtinus Conſul, iras tyranni in ſe ſimulans concitatas, Africam illi proditione ſubigeret, tentando fidem exercitûs, & eum ab ipſo Bonifacio auertendo. His verò huius anni exordio de Conſule Caſtino narratis; iam ad res Eccleſiaſticas ſtylum admoueamus.

Hoc ipſo anno, qui primus numeratur Cæleſtini Romani Pontificis, ſcripſiſſe ad eum S. Auguſtinus epiſtolam reperitur: cui cùm in primis gratuletur de ipſius electione pacificè facta, quibus ipſe vrgeretur moleſtijs, & à quibus ab eo liberari cupiat, ſignificat. Apoſtolicæ enim ſedis implorat auxilium, ad quam iuſtè damnatus iniuſtè admodũ appellauerat. Rem geſtam autem ſic ipſe narrat [e]:

IV. DE ORDINATIONE ANTONII EPISCOPI EVSSALENSIS.

[e] *Auguſt. epiſt. 261.*

In magna (inquit) tribulatione poſitus, hæc ad tuam beatitudinem ſcripta direxi. Quoniam volens prodeſſe quibuſdam in noſtra vicinitate membris Chriſti, magnam illis cladẽ improuidus & incautus ingeſſi. Fuſſala dicitur Hipponenſi territorio conſine caſtellum: anteà tibi numquã Epiſcopus fuit, ſed ſimul cũ contigua ſibi regione ad parœciam Hipponenſis Eccleſiæ pertinebat. Paucos habebat illa terra Catholicos; cæteras plebes illic in magna multitudine hominum cõſtitutas Donatiſtarum error miſerabiliter obtinebat, ita vt in eodem caſtello nullus eſſet omnino Catholicus. Actum eſt cum Dei miſericordia, vt omnia ipſa loca in vnitate Eccleſiæ cohærerent; per quantos labores & pericula noſtra, longũ eſt explicare: ita vt ibi presbyteri, qui eis congregandis à nobis primitùs conſtituti ſunt, expoliarentur, debilitarentur, excæcarentur, occiderentur. Quorum tamen paſſiones inutiles ac ſteriles nõ fuerunt, vnitatis illic ſecuritate perfectã. Sed quod ab Hippone memoratum caſtellũ millibus quadraginta ſeiungitur, cùm in eis regendis, & eorũ reliquijs, licèt exiguis, colligendis, quæ in vtroque ſexu aberrabãt, nõ minaces vlteriùs, ſed fugaces, me videre latius quã oportebat extendi, nec adhibendæ ſufficerem diligentiæ, quam certiſſimâ ratione adhiberi debere cernebam: Epiſcopum ibi ordinandum conſtituendumq; curaui. Quod vt fieret aptum loco illi congruumq; requirebam, qui & Punica lingua eſſet inſtructus: & habebam de quo cogitabam, paratum presbyterum; propter quem ordinandum, ſanctum ſenem, qui tunc Primatum Numidiæ gerebat, de longinquo vt veniret, rogans, litteris impetraui: quo iam præſente omniumq; in re tanta ſuſpenſis animis, ad horãnos ille, qui mihi paratus videbatur, omnino reſiſtendo fruſtrauit.

V. *Ego autem, qui vtiq; (ſicut exitus docuit) differre potius debui, quã periculoſum præcipitare negotium; dum nolo grauiſſimum & ſanctiſſimum ſenem ad nos vſq; fatigatum, ſine effectu, propter quem venerat, tã longè ad propria remeare: obtuli non petentibus quemdã adoleſcentem Antonium, qui mecum tunc erat, in monaſterio quidẽ à nobis à paruula ætate nutritum, ſed præter lectionis officium nullis clericatûs gradibus & laboribus notum. At illi miſeri, quid futurum fuerat ignorantes, offerenti eum mihi obedientiſſimè crediderunt. Quid plura? factum eſt. Eſſe illis Epiſcopus cœpit. Quid faciam? nolo apud tuam venerationem grauare, quem nutriendum collegi: nolo deſerere, quos colligendos timoribus & doloribus parturiui. Et quomodo vtrumq; agam, reperire non poſſum. Res quippe ad tantum ſcandalum venit, vt cùm hic apud nos cauſas dicerent, qui de illius Epiſcopatu ſuſcipiendo, tamquam benè ſibi conſulentibus obtemperauerant nobis: in quibus cauſis cum ſtuprorum crimina capitalia, quæ non ab ipſis quibus Epiſcopus erat, ſed ab alijs quibuſdam obiecta fuerãt, probari minime potuiſſent, atq; ab eis quæ inuidioſiſſimè iactabantur, videretur eſſe purgatus: tam miſerandus factus eſt nobis & alijs, vt quicquid à caſtellanis & illius regionis hominibus de intolerabili dominatione, de rapinis & diuerſis oppreſſionibus & conſtrictionibus obijciebãtur, nequaquam nobis tale videretur, vt propter hoc vel ſimul cuncta congeſta Epiſcopatu computaremus eſſe priuandum, ſed reſtituenda quæ viderentur ablata.*

ANTONII CRIMINA.

VI. QVID DE ANTONIO DECRETVM.

Denique ſententias noſtras ſic temperauimus, vt ſaluo Epiſcopatu, non tamen omnino impunita relinquerentur, quæ non deberent

*imitanda

vel eidem ipsi deinceps iterumq; facienda, vel cæteris vnienda* proponi. Honorem itaq; integrum seruauimus iuueni corrigendo, sed corripiendo minuimus potestatē, ne scilicet eis præesset vlteriùs, cùm quibus sic egerat, vt dolore iusto eum sibi præesse ferre omnino non possent, & cum suo illiusq; periculo in aliquod scelus forsitan eruptura impatientiam sui doloris ostenderent. Quorum talis animus etiam tunc, quando cum eis de illo Episcopi egerunt, euidenter apparuit, cùm iam vir spectabilis Celer, de cuius aduersum se præpotenti administratione conquestus est, nullam gerebat vel in Africa, vel vspiā potestatē. hæc ipse. Porrò Celer hic, de quo scribit Augustinus, magistratu fungebatur in Africa; ad quem ipse aliàs scribens [a], prouocat eum contra Donatistas, vt illos reprimat. De eodem quoque Celere habetur mentio in epistola [b] Augustini ad Marcellinum. Reperitur & Celer postea gessisse Proconsulatum in Africa sub Cōsulatu Felicis & Tauri. His igitur, quæ ad Antonij causam spectabant, enarratis, implorans Augustinus Apostolicæ sedis auxilium sic pergit:

[a] *Augusti. ep. 210.*
[b] *Augusti. ep. 158.*

VII.

Sed quid multis moror? Collabara, obsecro, nobiscum, pietate venerabilis domine beatissime, & debita charitate venerande sancte Papa: & iube tibi, quæ directa sunt, omnia recitari. Vide Episcopatū qualiter gesserit: quemadmodū iudicio nostro vsq; adeò cōsenserit cōmunione priuatus, nisi prius Fussalensibus omnia redderentur: Iam postea citra Actā æstimātibus rebus solidos sepositos fuerit, vt ei communio redderetur. Quam versuta suasione sanctum senem Primatum nostrum grauissimum virum, vt ei cuncta crederet, quem velut ommimodò inculpatum venerando Papæ Bonifacio commendaret induxerit, & cætera à me quid opus est recoli, cùm memoratus venerabilis senex ad tuam sanctimoniam vniuersa retulerit? In illis autem multiplicibus Gestis, quibus de illo nostrū iudicium cōtinetur, magis deberem vereri, ne tibi minùs seuerè quā oporteret, iudicâsse videamur; nisi scirem vos tam propensos ad misericordiam, vt non solùm nobis, quia illi pepercimus, verùm etiam ipsi existimetis esse parcendum. Sed ille quod à nobis aut benignè aut remissè factum est, in præscriptionē vertere ac vsurpare conatur. Clamat: Aut in mea cathedra sedere debui, aut Episcopus esse non debui. quasi nunc sedeat n si in sua: propter hoc enim loca illa eidem dimissa atq; permissa sunt, in quibus prius Episcopus erat, ne in aliena cathedra cōtra statuta Patrū translatus illicitè diceretur. Aut verò quisquam ita esse debet siue seueritatis siue lenitatis exactor, vt qui nonnisi fuerint Episcopatūs honore priuandi, nullo modo in eis aliquid vindicetur: aut in quibus aliquid visum fuerit vindicandū, Episcopatūs honore priuentur? Existat exēplo, ipsa sede Apostolica iudicante, vel aliorum iudicata firmante, quosdā pro culpis quibusdam nec Episcopatūs spoliatos honore, nec relictos omnimodò impunitos, &c. hæc Augustinus, subdens & ostendēs compluribus aliorum exemplis, aliquot Episcopos ita in Africa esse punitos, vt tamen honor Episcopatūs ab eis nō fuerit ablatus. His alia addit, quibus indicat, Antonium ab Africanis Episcopis eâ sententiâ condemnatum prouocâsse ad Bonifacium Papam, qui in ea causa rescripserat pro Antonio, si tamen, sicut ipse exposuerat, res se haberet.

ANTONII PETVLANTIA.

VIII.

TIMET EXECVTORĒS MITTI AVGVSTINVS.

Quòd verò vulgò ferretur, astore executores ab Apostolica sede directos in Africam, qui Antonium in sedem suam restituerent: his auditis cū illi essent penitùs consternati, id ne accideret, idē Augustinus Cælestinū vehementer rogat his verbis: *Non sinas ista fieri, obsecro te per Christi sanguinē, per Apostoli Petri memoriā, qui Christianorū præpositos populorum monuit, ne violenter dominentur inter fratres,* &cæt. Quid autē ipse Augustinus statuerit animo, si pessimū hominem contingeret in sedem restitui per Romanum Pontificē, dolens ita subdit: *Me sanè (quod confitēdum est beatitudini tuæ) in isto vtrorumq; periculo tantus timor & mœror excruciat, vt ab officio cogitē gerendi Episcopatū abscedere, si per eum, cuius Episcopatui per imprudentiam suffragatus sum, vastari Ecclesiam Dei, & (quòd Deus auertat) etiam cum vastantis perditione perire conspexero. Recolens enim quod ait Apostolus [c]: Si nosmetipsos iudicaremus, à Domino non iudicaremur: iudicabo me ipsum, vt parcat mihi qui iudicaturus est viuos & mortuos. Si autem & membra Christi, quæ in illa regione sunt, ab exitiali timore & tristitia recreaueris, & meam senectutem hac misericordia iustitiæ fueris consolatus: retribuet tibi & in præsenti & in futura vita, qui per te nobis in ista tribulatione succurrit, & qui te in illa sede constituit.* hactenùs Augustinus, summo (vt vides) animi angore confectus.

[c] *1.Cor.12*

Annuisse quidem Augustino Cælestinum Romanum Pontificem, inde certam capimus coniecturam, quòd idē Cælestinus vehementer ipsum coluit Augustinum, & laudibus mirificè celebrauit (vt ex ipsius Cælestini litteris inferiùs dicturi sumus) eiusdemq; scripta sarta tecta voluit in Ecclesia esse defensa & custodita. Haud enim par est credere, Cælestinum hæc rogantem & enixiùs expetentem Augustinū, negando, in vehementiorē mœrorem voluisse cōijcere, quē dilexisse, & magno in honore habuisse, certū est. Quòd insuper constet post hæc perseuerâsse Augustinum suæ Hipponensi Ecclesiæ Episcopum præsidere; æquè manifestum indicium est; ex animi eius sententia Cælestinum in eadem causa rescripsisse. Vidisti, lector, Ecclesiastici iudicij praxim; & ex his, puto, in memoriam reuocâsti quæ superiùs dicta sunt de vsu appellationis ad Romanā Ecclesiā, & sententia expectari solita ab eadē: vt nihil aduersus huiusmodi aliquando obnisi sint Episcopi Africani, sed tantùm in eo refragati, quòd ministri executores cum apparitura militari mitterentur. Sed & hæc interdum, cùm opus est, iurè sancteque fieri, ex eiusdem Augustini sententia superiùs est demonstratum. Meminit autē huius epistolæ Augustini ad Cælestinum Possidius in Indiculo [d].

IX. CAELESTINVS PAPA ANNVIT AVGVSTINO.

[d] *Possid. in Indic. c. 7.*

Quòd verò ad Ioannis tyranni conatum pertinet: tentâsse hoc anno iungere sibi Africam, cui (vt dictum est) Bonifacius præerat, sed restitisse illum, Prosper in Chronico sub huius anni Consulibus docet his verbis: *Ioannes dum Africam, quam Bonifacius obtinebat bello reposcit, ad defensionem suam infirmior factus est.* ob id scilicet, quòd milites misit in Africam, eam sibi vendicaturus iure belli prouinciam. Hæc planè etiam duabus breuioribus illis Augustini & Bonifacij epistolis significantur, quarum prior Augustini ad Bonifacium sic paucis scripta se habet [e]:

X. IOANNES TENTAT AFRICAM

[e] *Augusti. ep. 4. in append.*

Africæ littus (vt audio) miles attigit transmarinus. Sed cuius meriti dux, qui à Catholica veritate dissentit? Quid orem (sicut oportet) ignoro. Adest quidem Africæ olim paratum in Italia bellum: sed tamen nō inuideo fili carissime, Romaniæ: sed dico quod sentio. Non dabit, Diuinitate iuuante, Catholicus hæretico terga. Tui cordis intētio dirigatur ad Dominū; non militē timebis, non Gothum, non Hunnū. hactenùs ipsè, quòd Bonifacius valde pius pugnaturus esset aduersus milites, quos Ioānes tyrānus impius in Africam miserat. Sed quæ ad hęc Bonifacius [f], audi:

XI. AVGVSTINVS AD BONIFACIVM.

[f] *Apud Aug. ep. 5. in append.*

Scio quòd sit tua sanctitas pro mea vita solicita: at quæ aduersus me tyrannus ille ordinauerit ac disponat, antequàm tuum sacerdotium scriberet, noui. Obuiamus, ad mortem vltrò tendentibus, quos nostra victoria (vt credimus) faciet Christus addictos. Sed si erga me meosq; omnes aliud voluerit ordinare Diuinitas: precare vt animam liberet Deus, & dabitur competens aduersario secunda vice responsio. Impugna enim vtriusq; desauit furor, sed Deus inspiciet causas. Igitur ora, vt dixi, & vincet vna Trinitas nobis.* hæc Bonifacius dux exercitus, cùm renuisset expetitam à tyranno Africæ deditionem.

XII. * & BONIFACIVS AD AVGVSTINVM.

Inter hæc autem aduersus eumdem Ioannem tyrannū Theodosius Imperator mittit exercitum in Occidentem, sub duce selectissimo Ardaburio, sed, Deo sic disponente, ne militū viribus, vel prudentiæ ducis, sed diuinæ potētiæ adscriberetur tyranni extinctio, factum est, vt res longè diuersum ab optato atque sperato finem fuerit consecuta. Narrat rem paucis Socrates [g] his verbis: *Ardaburius cū Salonas venisset, transmisit in Aquileiam, ventoq; aduerso flante, in manus tyranni delatus est. Qui, illo comprehenso, spem concepit, Theodosium necessitate compulsum fore, modò Ardaburium ducē suum saluum vellet, vti ipsum crearet, declararetq; Imperatorem. His auditis, & Theodosius, & exercitus, etiam contra tyrannum missus, anxio & solicito animo fuit, ne quid mali Ardaburius à tyranno perpeteretur.* hæc Socrates. Quomodò autem, misso Aspare filio Ardaburij, & pater eius est liberatus, & tyrannus extinctus, dicemus suo tempore anno sequenti.

XIII. ARDABVRIVS DVX A TYRANNO CAPTVS.

[g] *Socrat. l. 7. c. 23.*

Quod ad res pertinet Orientalis Ecclesiæ: Theodoretus, quē anno superiori creatū diximus Episcopū Cyri ciuitatis, octingētas (vt ipse testatur [h]) sub se parœcias habentis. cùm regionem illam Marcionitis hæreticis confertam

XIV. THEODORETVS LABORAT ADVERSVS MARCIONITAS.

[h] *Theod. epist. ad Leonem.*

videret

videret, ad eos ab errore liberandos primùm omnium adiecit animum, sicque (vt ex ipsius litteris[a] patet) plusquã decem millia ipsorum ad Ecclesiam Catholicam conuertit; cùm vel vnum ex eis ipsum esse lucratum, quasi miraculum videri poterat: nam faciliùs est inuenire Marcionitam à Gentilibus olim occidi, quàm à Christianis Ecclesiæ redditum. Hoc planè munere persuasum habeo eumdem Theodoretũ adeò sibi Deum conciliâsse, vt licèt in castris Nestorianorum aliquando militauerit, demùm in Ecclesiam, desertor factus impietatis, redierit, atque sancto fine quieuerit. Sed age iam aliquid ex certaminibus eius aduersus Marcionitas ab eo editis referamus, ex quo reliqua plura eius certamina, quæ nos latent, cogitatione saltem assequi possumus. Ipse enim in historia sanctorum Patrũ, cum res præclarè gestas à S. Iacobo anachoreta memoriæ prodidit, hæc de his habet[b]:

[a] Theod. epist. 146.

[b] Theod. hist. sanct. Patrum c. 21.

XV. *Execrandus Marcio multas spinas impietatis seminauit in regione vrbis Cyri. Eas cum conarer euellere radicitùs, omnem laborem subibam, & omnibus machinis assiduè vtebar. Qui autem mea fruebantur culturâ, cùm me eo nomine deberent* [c] *diligere; detrahebant mihi: ego autem orabã, & reddebant mala pro bonis & odium pro dilectione mea: & magicis vtentes præstigijs, & malignorum freti ope dæmonum, conabantur bellum gerere, quod sub visum non cader et. Et noctu venit quidam dæmon exitialis, clamans, & linguâ vtens Syriacâ: Cur (inquiens) tu bellum geris cũ Marcione? Cur hanc pugnam aduersus eum suscipis? Quanam is te vmquã affecit molestia? Define belligerare: desiste à maleuolentia: aut disces experientiâ, quantum bonum sit quies. Scias quòd te iãpridem confodissem, nisi chorũ martyrum te custodientẽ vidissem cum Iacobo. Hæc ego audiui, & dixi cuidam ex familiaribus, qui prope me dormiebat: Audis (inquam) quæ dicuntur? Ille verò: Omnia (inquit) audiui: & cùm vellem surgere & respicere, & scire quis loqueretur, tuâ causâ quieui, qui te putarem quiescere. Ambo itaq; surgentes, respeximus; neq; vllum qui moueretur, vidimus, nec qui loqueretur audiuimus. Illa verba alij quoq; qui nobiscum habitabant, audiuerunt. Intellexi igitur, quòd martyrũ quidẽ chorum dicebat lecythum olei martyrum, qui cùm à multis martyribus collectam haberet benedictionem, pendebat in meo lecto. Sub meo autem capite erat magni Iacobi vetus amictus, qui quoúis claustro adamantino fuit mihi validior.*

[c] Psa. 108.

DIABOLVS ÆGRE FERT VRBARI HÆRETICOS.

XVI. *Quinetiam cùm eorumdem Marcionitarum maximum vicum essem ingressurus; deinde multa essent intermedia, quæ mihi prohibebant exitum: missi ad meum Isaiam, rogans vt diuinum cõsequerer auxiliũ. Ille verò: Esto (inquit) bono animo. Soluta sunt omnia illa impedimenta instar telæ aranearũ: idq; noctu me docuit Dominus, nõ in somno obũbrans, sed reverâ ostendẽs. Vidi enim (aiebat) cũ incepissem hymnodiã, in illa parte, in qua illa loca sita sunt, serpentem quemdã ignis speciẽ præseferentem qui ab Occidente reptabat in Orientem, & ferebatur per mediũ aerem. Cùm orationes aũt tres peregissem, rursum vidi inflexum & orbiculatam ostendentem figuram, & eius caudam capiti cõiunctam. Cùm rursus autem octo orationes absoluissem, assexi eum in duas partes dissectum, & in fumum resolutum. Hæc ipse Iacobus quidem præuidit: nos autem vidimus exitum, qui consentit eius prædictioni. Manè enim mali auctoris dæmonis imperio parentes, qui olim quidem erant sectæ Marcionis, nunc autem sunt classis Apostolicæ, ab Occidente profecti, nudos nobis enses ostendebant. Horâ autẽ diei tertiâ simul coacti, curam gerebant suæ solum custodiæ, sicut serpes qui candâ caput suum contexit. Octauâ autem dispersi dederunt nobis locum ingrediendi in vicum. Statim autem inuenimus serpẽtem factum ex æris materia, qui ab his adorabatur. Cùm enim aduersus opificem & vniuersorum creatorem bellum apertè suscepissent, execrandũ serpentem, tamquã illius hostem, colere intendebant. Talia ego beneficia à mihi venerando capite sum consecutus.*

VISIO DE CONVERSIONE MARCIONITARVM.

XVII. *Quoniam autem diuinarum reuelationum narrationẽ ingressa est oratio: age narrabo quæ audiui ab illa lingua ab omni mendacio aliena. Narrabat non vllâ gloriæ inductus cupiditate (fuit enim diuina anima illa ab eo vitio remotissima) sed cùm illum quidam vsus cogebat dicere quæ volebat celare. Supplex ab eo contendebã, vt oraret Deum vniuersorum: vt redderet mihi segetem mundam à zizanijs, & à seminibus hæreticis eam omnino liberaret: me enim valde angebat abominandi Marcionis error, qui plurimum inualuerat. Dixit itaq; ad me oratus: Nec me, nec vllo alio tibi opus est ad Deum intercessore. Habes enim Ioannem illum insignẽ, Verbi vocem, Domini præcursorem has pro te preces assiduò offerentem. Cùm autem ego dicerẽ, me & eius credere orationibus, & aliorum sanctorũ Apostolorum & Prophetarum, quorũ ad nos nuper delatæ sunt reliquiæ: Esto (inquit) bono animo. Habes Ioannem Baptistam. Sed nec eum sic passus sum silere: sed multò magis vrgebam, interrogãs, & scire desiderans, cur eius potius memmisset. Ille autem: Vellem (inquit) amplecti & deosculari eius amabiles reliquias. Cùm autem dixissem: Non asserã eas: nisi pollicitus fueris te ea dicturum quæ videris: atq; ipse quidem est pollicitus. Ego verò postridiè attuli ea quæ desiderabat: & cùm omnes iussisset abscedere, hæc mihi soli narrauit:*

RELIQVIÆ SANCTORVM PROFICVÆ.

XVIII. *Quando hos* (inquit) *ciuitatis patronos, qui à Phœnicia venerant & Palæstina, cum Dauidica excepisti chorea: venit mihi in mentem cogitare, num hæ essent illius insignis Ioannis reliquiæ, & non alterius martyris qui eius esset nominis. Post vnum ergo diem ego quidem stabã ad hymnos decãtandos: video aũt quendã candidâ veste indutũ, atq; dicentem: Frater Iacobe, cur nobis aduenientibus non venisti obuiam? Cùm autem ego rogarem, quisnam esset: respondit, dicens: Qui à Phœnicia & Palæstina nuper venimus; & cũ prompto & alacri animo nos omnes excepissent, & pastor & populus & ciues & rustici, tu solus eorũ honoris non fuisti particeps. Innuebat aũt eam quæ fuerat dubitationẽ. Ad hæc ergo dicit se dixisse: Absentibus & vobis & alijs, & vos honoro, & adoro Deum vniuersorũ. Rursus aũt die sequenti, eodem tempore, cũ ille ipse apparuisset: Vides (inquit) frater Iacobe eum illic stantẽ, cuius quidem vestis est colore niui similis: est autem prope illum positus ignis clibanus. Cùm autem ego illuc oculos cõuertissem, & illũ esse Ioannem Baptistam coniecissem; nam & vestitu erat indutus, & manũ habebat vt baptizans: Is est (inquit) quẽ tu cõiecisti. Quinetiam (inquit Iacobus) cùm tu aliquando noctu ad primũ vicum ad seditiosos, eos ducturus abires; & vt ego maiori & vehementiori studio Deo offerrẽ orationem mandasses: tota nocte vigilaui, Rogans Dominũ. Deinde audiui vocẽ dicentem: Ne timeas, ô Iacobe: Magnus enim Ioannes Baptista tota nocte orat Deũ vniuersorum. Facta enim fuisset magna cædes, nisi illius interceßione extincta fuisset diaboli audacia. Hæc cũ mihi narrasset, præcepit vt ego solus scirem, & ne alios assumerem conscios. Ego autem vtilitatis gratia non solùm multis narraui, sed etiam mando scriptis.*

IOANNIS BAPTISTÆ APPARITIO.

hactenùs de his Theodoretus, acceptam ferens conuersionem Marcionitarũ S. Ioannis Baptistæ precibus, & Iacobi anachoretæ apud Deum pro ea causâ legatione fungentis.

XIX. Porrò non solùm cum Marcionitis fuit Theodoreto confligendum, sed cum alijs quoque hæreticis suam ipsius Ecclesiam labefactantibus, de quibus ipse ad Nomu Consularem hæc habet[d]: *Vicos octo Marcionis hæresi laborantes vnà cum vicinis locis ad veritatis agnitionem libenti animo duxi: alium prætereà vicum Eunomianorum plenum, & alium Arianorum in lucem veritatis accedere procuraui: & diuina ope, ne vnũ quidem apud nos extat hæreticorum zizanium, aut germen. Nec ista sine periculo feci, sed sanguinem sæpiùs effudi meum, sæpè etiã ab ipsis lapidatus fui, & sæpè ad inferiorum & mortis portas perueni. Sed iam insipiens factus sum, dum glorior: hæc autem ex necessitate, non autem ex animo à me dicta sunt, hoc etiã beatissimus Paulus facere aliquando coactus est.* hæc quidem ipse, cũ grauissimarum procellarum impetu quateretur, prodere cõpulsus est, vt suo loco dicemus. Rursus verò idem ipse eâdẽ permotus occasione, in epistola quã scripsit ad Cultores vitæ monasticæ hæc de ijsdem[e]: *Ego verò lugeo & suspiro, quòd eas quas paulò ante illis qui labe Marcionis erant infecti, attuli demonstrationes, ex quibus plures quàm decem millia, diuina gratia & opere, ad sanctissimum duxi baptismum, easdem nunc illis qui habiti sunt nobiscum Fideles, ob eam quæ orta est infirmitas & hæresis, iterum afferre me cogit.* in testimonium scilicèt benè administratæ Ecclesiæ. Porrò ex hoc numero decem millium Marcionitarum ad Deum conuersorum restituẽdus est textus eiusdem Theodoreti in epistola ad S. Leonem Papam, vbi legitur mille, loco decem millium. Sed de Theodoreti rebus gestis, cœptis anno superiori ipso Episcopatûs sui exordio, in his quę spectant ad Marcionitarum conuersionem, modò satis. Illud verò nunc non prætereundũ, ipsius quoque testificatione exploratum haberi, tempore Theodori, & eius qui ante eum præfuit Ecclesiæ Antiochenæ, & qui posteà, immo & postquam Ioanni subrogatus est Domninus Episcop[s], ipsum Theodoretum

[d] Theod. epist. 81. LABORES THEODORETI ADVERSVS HÆRETICOS.

[e] Theod. epist. 146.

THEODORETVS DOCET ANTIOCHIÆ.

perseue-

perseuerâsse Antiochiæ docere populum. testatur id quidem ipse in epistola [a] ad Dioscorum Episcopum Alexandrinum.

[a] *Theod. epist. 83.*

IESV CHRISTI
Annus 425.

CAELESTINI PAP. Annus 2. THEODOSII 18. VALENTIN. I. IMPP.

I. VALENTINIANVS AVGVSTVS.

SEQVENS annus Domini quadringentesimus vigesimusquintus, Consulibus Theodosio Aug. vndecies & Valentiniano Cæsare eius consobrino, Occidentali Imperio felix illuxit: cùm, extincto Ioanne tyrâno, redditâ pace, ipse Valentinianus à Theodosio Augustus est appellatus, vt S. Prosper [b], Socrates [c] & Marcellinus [d] testantur. Id autem hoc anno contigisse, die verò decimo Kalend. Nouembris, idem Socrates tradit: qui addit, venientē ipsum Valentinianum Constantinopolim, ægritudine detentum fuisse Thessalonicæ, accepisseq; [e] ibi per Helionem Patricium à Theodosio Imperij coronā. Verùm hæc de morbo eueniſſe anno superiori, ex eo redditur exploratum, dū liquet hoc ipso anno eumdem Valentinianum Augustum mense Iulij fuisse Aquileiæ, vti rescripta ab eo ibi data declarant, de quibus agemus inferiùs.

[b] *Prosp. in Chron.*
[c] *Socrat. l. 7. c. 24.*
[d] *Marcell. in Chron.*
[e] *Socrat. l. 7. c. 25.*

II. DIVINA VIRTVTE SVPERATVR IOANNES ET OCCIDITVR.

Sed quomodò se habuerit Ioannis tyranni exitium, à Socrate [f] descriptum ponamus: *Aspar* (inquit) *filius Ardaburij; cùm & patrē à tyranno comprehensum, & infinitas barbarorum copias ad auxilia tyranno ferenda accessisse, certior factus esset, omnino incertus animi erat, quid ageret. Itaq; preces pij Imperatoris illo tempore rursum plurimum momenti habuisse, constabat. Nam Angelus Dei in habitu & forma pastoris ducem itineris Aspari se præbuit, & per stagnum Rauennæ adiacens (in ea namq; ciuitate tyrannus commoratus, ducem Ardaburium tenuit) copias eius deduxit, quâ viâ nemo vmquam iter fecisse commemoratur. Deus igitur, quâ transiri non poterat, transitum Aspari patefecit. Ille tum copijs per stagnum, cuius aqua diuinâ ope penitus exhausta fuit, traductis, portas ciuitatis, quas apertas offendit, ingressus, tyrannum opprimit.*

[f] *Socrat. l. 7. c. 23.*

III. PIETAS THEODOSII IN GRATIARVM ACTIONE.

Quo tempore etiam Imperator sanctissimus (cui ludos Circenses peragenti significatum est, 'tyrannum è medio sublatum esse') suam eximiam erga Deum pietatem perspicuè declarauit. Sic enim populum affatur: Relictis his oblectamētis, ad hæc potiùs (si videtur) nos referamus, & ad ecclesiam profecti preces Deo, quibus illi pro tyranno ipsius manu occiso agamus gratias, piè fundamus. Quæ cùm dixisset, non modò spectaculis finis impositus fuit; verùm etiam omnibus illis neglectis, per mediū Circum, vnâ voce gratiarum actionem pariter cum Imperatore decantantes, iuerunt, rectâq; ad ecclesiam Dei contenderunt. hæc Socrates: qui cautè quidem atq; prudenter facta hæc non Asparis ducis virtuti, sed Imperatoris religioni esse accepta ferēda, docet. Etenim constat, tum Ardaburium, tum Asparem eius filium militiæ magistros sectâ fuisse Arianos, de quibus inferiùs pluribus dicendum erit. Hic finis tyranni, qui Imperij sùi primordia ab imminutione Ecclesiæ iurium est auspicatus. Vides, quomodo Spiritu Dei flante, bulla tumens repentè disrupta est.

IV. AETIVS POTENS HVNNORVM EXERCITV.

At non hic finis belli. siquidem post extinctum Ioannem tyrannum, confligendum etiam fuit cum Aetio fortissimo duce, sub se habente sexaginta millia barbarorum: quos fuisse Hunnos, Prosper [g] affirmat. Sed pugnatum est, & vtrinque cæde peractâ, sic res inter eos compositæ sunt, vt Aetius auctus Comitatūs dignitate, ab Imperatore reciperetur; Hunni verò auro donati, ad propria remitterētur. Sic igitur Dei ope factum est, vt maximus Orbis motus breui temporis spatio sedatus fuerit, extincto nequissimo Imperij perduelle, & barbaris, qui vocati fuerāt in Italiam, absque comprouincialium damno pacificè abire iussis, Galla Placidia Augusta cum Valentiniano filio Augusto in Italiâ summâ pace regnantibus. Quorum quidem felicitatis hoc tempore prægrande cusum aureum numisma hic tibi formis reddendum putauimus, in cuius altera parte Valentinianum Augustum habes, dexterâ volumen (vt creditur) Euangelij, sinistra super globum geminam crucem margaritis ornatam tenentem: alterâ verò parte intueris ipsam Gallam Placidiam Augustam, dexterâ erigētem, quæ oppressa à tyranno iacebat, Italiam; sinistrâ verò gemmatam crucem gestantem, cuius potentia Occidentale Imperium, post Honorij obitum à tyranno prēreptū, absque vllo fermè negotio recepisset.

[g] *Prosp. in Chron.*

h

[h] *Acceptū à Hieronymo Manlilio Canon. S. Mariæ Maioris.*

V.

Verùm hæc omnia (vt dictum est) prisci omnes historici Theodosij pietati tribuerunt, qui ob Catholicæ religionis patrocinium tot tantaque à Deo beneficia consequi meruit, dum pijs sanctisq; operibus diuinum sibi numen conciliauit, vt ipsius exordio exortæ tyrannidis ante annū superiorem abundè satis diximus: quibus planè iungenda sunt, quæ idem Theodosius Imperator, huius quoque anni exordio, ac deinceps pro Christiana religione decreta sanciuit; vnde & ad prospera cuncta gerenda Diuinitatē reddidit sibi propitiam. Mense enim Februarij ipsis Kalēdis ad Asclepiadotum PP. ita scripsit de sacris festis diebus religiosè sancteque absque spectaculorum impuritate seruandis:

[i] *l. 5. de spectac. C. Theod.*

VI. THEODOSII SANCTIO DE FESTIS DIEBVS.

Dominico, qui septimanæ totius primus est dies, & Natale, atq; Epiphaniorum Christi, Paschæ, & in Quinquagesimæ diebus, quamdiu cœlestis lumen lauacri imitantia nouam sancti baptismi lucem vestimenta testantur; quo tempore & memoratio Apostolicæ passionis totius Christianitatis magistræ à cunctis ritè celebratur: omni Theatrorum atque Circensium voluptate per vniuersas vrbes earumdem populis denegatâ, totæ Christianorum ac Fideliū mentes Dei cultibus occupentur. Si qui etiam Iudæi impietatis amentiâ, vel stolido Paganitatis errore & insaniâ detinentur; aliud esse supplicationum nouerint tempus, aliud voluptatum. At ne quis existimet in honorem numinis nostri, veluti maiore quadam Imperialis officij necessitate compelli, & nisi diuinâ religione interruptâ, spectaculis operam præstet, subeūdam forsitan sibi nostræ serenitatis offensam, si minùs circa nos deuotionis ostenderit, quàm solebat: nemo ambigat, quòd tunc maximè mansuetudini nostræ ab humano genere defertur, cūm virtutibus Dei omnipotentis ac meritis vniuersi obsequium Orbis impenditur. Dat. Kal. Februarij, Constantinopoli, Theodosio A. XI. & Valentiniano Cæs. Coss.

hæc idcirco, quòd in spectaculis coronare solerent imaginem Imperatorum, & faustis eas acclamationibus prosequi; quibus quidem ob propensiorem diuinum cultum festis diebus exhibendū, Imperator volens libensque carere voluit. Qui autem præcipui festi dies essent apud Christianos, & celebriori honore recepti, eâdem sanctione significantur.

VII.

Sed & Valentinianus pro acceptis adeò insignibus à Deo muneribus, pro gratiarū actione pias valde hoc anno sub ijsdē Consulibus edidit sanctiones: adeò vt nihil sibi antiquius fuisse visum fuerit, quā vt ea quę Ioannes tyrannus abstulerat, priuilegia Ecclesijs concessa, illibata seruari debere, editâ sanctione, cūctis redderet manifestum, ita rescribens ad Georgium Proconsulem Africæ [k]:

[k] *l. 46. de Episc. & cler. C. Theod.*

IVRA ECCLESIASTICA RESTITVTA. *l. 46. C. eo.*

Priuilegia præteritarum legum, Ecclesiæ, siue clericis delata, seruentur, &c. Dat. prid. No. Iulij, Aquileiæ, D. N. Theod. Aug. XI. & Valentin. Cæs. Coss. & ad Bassum Comitem Rerum priuatarum idem hæc mense Octobris [l]:

[l] *l. 46. de Episc. & cler. C. Theod.*

Priuilegia Ecclesiarum omnium, quæ sæculo nostro tyrannus inuiderat, pronâ deuotione reuocamus: scilicèt, vt quicquid à diuis Principibus constitutum est, vel quæ singuli quiq; Antistites pro causis Ecclesiasticis impetrârant, sub pœna sacrilegij, iugi solidata æternitate seruentur. Clericos etiam, quos indiscretim ad sæculares Iudices debere deduci, infaustus præsumptor edixerat, Episcopali audientiæ reseruamus. Fas enim non est, vt diuini muneris

ministri

ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio, &c. quæ desunt reliqua constitutionis huius in codice Theodosiano iam cuso, ex scripto antiquo volumine ita supplentur: *Itaq; auctoritas tua in omni æuo mansura in prouinciarum missa notitiam, præcipiat, etiam sub pœna sacrilegij, custoduri. Specialiter id illustribus comprehensura præceptis, vt in omnibus circa Ecclesiastica veterum Principum statuta seruentur. Diuersos verò Episcopos nefarium Pelagiani & Cœlestiani dogmatis errorem sequentes, per* Patroclum *sacræ legis Antistitem præcipimus conueniri. Quos quia confidimus emendari: nisi intra viginti dies à conuentionis tempore, intra quos deliberandi tribuimus facultatem, errata correxerint, sesequè Catholicorum Fidei reddiderint: Gallicanis regionibus expelli, atque in eorum locum sacerdotium fidelius subrogari; quatenus præsentis erroris macula de populorum animis tergatur, & futuræ bonum disciplinæ iussionis instituat. Sane quia religiosos populos nullis decet superstitionibus deprauari, Manichæos, &c.* prout inferius ex eodem cuso codice Theodosiano descripta leges. *Iudæis quoque vel Paganis causas agendi, vel militandi licentiam denegamus, quibus Christianæ legis nolumus seruire personas, ne occasione dominorum vitam venerandæ religionis immutent. Omnes igitur personas erroris infausti iubemus excludi, nisi his emendatio matura subuenerit. Datum octauo idus Iulij Aquileiæ. Consul. domino Theodosio Aug. XI. & Valentiniano Cæs. Coss.*

* Patroclus erat Episcopus Arelatensis.

VIII. Vidisti, lector, quæ inuasor Imperij & iurium Ecclesiasticorum violator tyrannus primo ingressu lege sanxerit; ob idque tamquam fœnum, quod velociter aresci, quam citissimè defeciisse; nec quicquam ei profuisse centum fermè millia barbarorum in Italiam aduocâsse, cùm miser penè solus ab Aspare angelico ductu imparatus offensus capitur, & iugulatur: contrà verò de immani tyranno, barbarorum copijs præpotente, imbellem puerulum Valentinianum, instar Dauid, insperatum retulisse triumphum: qui & pro gratiarum actione has, quas legis, affixit vbique locorum de restituenda libertate Ecclesiastica sanctiones.

IX. Quòd insuper tyranni fauore, hæretici atque schismatici, qui anteà legibus Honorij religiosissimi Imperatoris compressi erant, iam subleuati, capita cœpissent erigere, palamque vagari, ac Romæ morari: idem Imperator hoc eodem anno, Aquileiæ cùm esset, aduersus eosdem eiusmodi promulgauit edictum [a]:

a *l.62. de hæret. C. Theod.* QVID VALENTIN. ADVERSVS HÆRETICOS.

Manichæos, hæreticos, schismaticos, omnemque sectam Catholicis inimicam ab ipso aspectu vrbis Romæ exterminari præcipimus, vt nec præsentiæ criminosorum contagione fœdentur. Circa hos autem maximè vrgenda commotio est, qui prauis suasionibus à venerabilis Papæ sese communione suspendit, quorum schismate plebs etiam reliqua vitiatur. His, cõuentione præmissâ, viginti dierum cõdonauimus inducias: intra quos nisi ad communionis redierint vnitatem, expulsi vsque ad centesimum lapidem, solitudine quam eligunt, macerentur. Dat. VI. Kal. August. Aquil. Theod. A. XI. & Valent. Cæs. Coss. Sequenti verò mense de ijsdem ad Proconsulem Africæ eiusmodi rescriptum dedit [b]:

b *l.63. C. eod.*

X. *Omnes hæreses, omnesq; perfidias, omnia schismata, superstitionesq; Gentilium, omnes Catholicæ legis inimicos insectamur errores. Si quos verò hæc quoq; clementiæ nostræ statuta pœna comitetur, & nouerint sacrilegæ superstitionis auctores participes consocios proscriptione plectendos: vt ab errore perfidiæ, si ratione retrahi nequeunt, saltem terrore reuocentur: & vniuerso supplicationum aditu in perpetuũ denegato, criminibus debitâ seueritate plectantur, &c. Dat. prid. Non. August. Aquileiæ, D.N. Theo. A. XI. & Valentiniano Cæs. Coss.* Rursus post duos dies sanctionẽ edidit aduersus eosdem: cuius hoc est exordium [c]:

c *l.64. de hæret. C. Theod.*

XI. *Manichæos, hæreticos, siue schismaticos, nisi his emendatio matura subuenerit, &c. Dat. VIII. Id. Augustas, Aquileiæ D.N. Theod. A. XI. & Valentiniano Cæs. Coss.* Sed quæ pro gratiarũ actione de perceptis beneficijs persoluta sunt Deo à Christianis Principibus munera, eadem ad maiora promerẽda ab ipso beneficia ampliorem illis viam aperuêre. Accidit enim post hæc, vt præter barbaros illos, qui à Ioanne tyranno vocati sese inuaderant in Italiam & ad propria remeârant, alij ab eodem solicitati cùm parâssent aduentum, auditâ morte ipsius, haud cõtinere se valuerint, sed in Romani Imperij fines grassati fuerint: quomodò autem Deus

BARBARI IN THEODOSIVM CONSPIRANTES A DEO PVNITI.

absque armis omnes illos consumpserit, desuper fulmina iaculatus in hostes, Socrates describit, cùm mansuetudinem prædicat Theodosij istis verbis [d]: *Sicut libro Numerorum de Moyse loquitur diuina Scriptura: Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morantur in terra: idem ipsum de Theodosio Imperatore iam dici potest. Propter quam quide mansuetudinem Deus hostes illius sine præliorum certaminibus subiugauit: sicut cùm trophæa contra Ioannem tyrannum statuta, tum clades barbarorum quæ pòst consecuta est, euidenter ostendunt. Nam Deus talia beneficia in hunc sanctissimum Imperatorem cõtulit, qualia in eos qui olim iustitiam in vita diligenter colebant, contulerat. Atq; certè non assentandi studio compulsus hæc scribo; sed re verâ ita se habere, omnibus deinceps perspicuum declarabo.*

d *Socrat. l.7.c.41.*

Post [e] tyranni necem, barbari quos ille ad auxilium sibi contra Romanos ferendum accersiuerat, in fines Imperij Romani incursionem facere constituerunt. Quo audito, Imperator, vti solebat, istarum rerum curam Deo commendauit: atq; precibus se totum dedens, breui, quod in optatis erat: est consecutus. Quibus autẽ cladibus barbari opprimerentur, non incommodũ est hoc loco recẽsere. Primùm illorum dux, nomine Cughas, fulminis ictu interijt: deinde pestis subsecuta, maximam partem hominum qui ei parebant, è medio sustulit. Neq; hoc satis esse videbatur, sed ignis etiã de cœlo delapsus, complures eorum qui supererant, absumpsit. Quæ res barbarorum animis maximum iniecit timorem, non tã propterea quòd contra bellicosam Romanorum gentem arma ferre ausi fuissent, quam quòd Romanos à Deo præpotenti adiutos animaduerterent. Eo tempore Proclus Episcopus prophetiam quamdã ex Ezechiele petitam in ecclesia docuit, eamq; præclarè ad salutem itã tum à Deo Romanis datam, non sine maxima omnium commendatione accommodauit. Prophetia autem hæc est [f]: *Tu fili hominis vaticinare super Gog principem Rhos, Mosoch, & Thobel. Iudicabo eum morte & sanguine & pluuiâ inundanti & lapidibus grandinis, & ignem & sulphur pluam super eum, & super omnes qui sunt cum eo, & in gentes multas cum eo: & magnificabor & glorificabor, & notus ero in oculis multarum gentium, & scient quia ego sum Dominus.* Hac de causa Proclus (vt dixi) maximam consecutus est laudem. hactenùs Socrates, quòd prudenter appositeque Gog nomen ex rerum euentis Cughæ barbarorum accommodâsset.

e *Socrat. l.7.c.42.*

XII. DVX BARBARORVM FVLMINE ICTVS.

f *Ezec.38*

Sed hic aduerte, ne ex tempore sedis Procli Episcopi Constantinopolitani, hæc sub eodem iam Episcopo accidisse putes; quem post abhinc fermè decẽnium sedere cœpisse: eiusdem Socratis assertione certissimum est: nulla enim ratio patitur, vt cũ hæc ipse euenisse tradat mox post extinctum tyrannum Ioannem de gentibus ab eo vocatis & inuitatis ad cladem Imperij, & iam loco motis, post nouem annos facta fuerint, & nonnisi ad illud tempus illi fines attigerint Romanorum. Sed de Proclo sic illa intelligenda scito, quòd cum adhuc presbyter illa perorâsset in ecclesia coram populo (vt assolet in panegyricis) pro concione laudans Theodosium, res ab eo gestas omnes retexens, ea de Cugha & alijs barbaris diuinitùs extinctis narratione opportunâ fuerit prosecutus.

XIII.

Porrò quem Socrates Cugham appellat, Theodoretus eamdem narrans historiam Rhoilam nominat, dum eamdem rem gestã (ne diuersam putes) sic refert, gratias Theodosio diuinitùs impertitas recensens [g]: *Cum Rhoilas dux Scytharum, qui Nomadæ dicuntur, traiecto Istro, cum ingentibus copijs Thraciam populari & prædas agere inciperet: ac Constantinopolim vrbem primariam obsessurum, & momento temporis capturum, atq; adeò solo æquaturum minaretur: Deus fulminum iactu & facibus cælitùs demissis cum illum combussit, tũ vniuersum exercitum penitùs absumpsit.* hæc Theodoretus, eadem quoque Nicephorus [h]. At licèt diuersitas in nomine sit (accidere namque solet eumdem hominem sæpè diuersis nominibus nominari) rem tamen non diuersam, sed eam probè testatam vnam eamdemque fuisse, nulla potest esse dubitatio, cùm ijdem in eamdem sententiam conueniant, remque narrent & posteris tradant, quæ suis temporibus accidisset.

XIV.

g *Theod. l.5. c.36.*

h *Niceph. l.14.c.4.*

Theodoretus igitur vnà cum Socrate laudibus celebrans Theodosij Imp. mansuetudinem & pium erga Deũ cultum, quorum causâ tot tantaq; à Deo beneficia est consecutus, vt tyrannos & barbaros in Romanum Imperium

XV.

grassantes absque suorũ sanguinis effusione compresserit: ne rem verbis tantum agere videretur, factis eam ipsam confirmans, narratæ à nobis de Rege barbarorum, cũ suis fulmine extinctis historiæ ista perpetuâ memoriâ digna præmisit a: *Quamquam (inquit) iste Imperator multis alijs virtutibus eximiè decoratus erat, clementiâ tamen vel maximè, mansuetudine, animi tranquillitate, quæ nullis procellis agitari poterat, fide denique, sinceră & spectatâ excelluit: cuius rei certissimum argumentum ostendam.*

Vir quidam vitam excolens monasticam, animo paulò audaciore præditus, ad Imperatorem rei cuiusdam petendæ gratiâ accedit. Quod cùm sæpiùs fecisset, Imperator: Ecclesiasticâ interdicit communione; vinculoque Ecclesiæ eo iniecto, decedit. Imperator autè fidelium primis excellens, ad Palatium veniens, cùm tempus instaret conuiuij, & omnes conuiuæ adessent, dixit se non priùs capturum cibum, quàm Ecclesiæ vinculo solueretur. Proinde vnum ex familiarissimis ad Episcopum mittit, vt potestatem faciat ei, qui ipsum ligauerat, vinculo soluendi. Cùm autem Episcopus respondisset, nõ debere cuiusquam vinculum admittere significâsset quòd eum solutum esse: non tamen solutione illâ contentus fuit, donec ille qui eum ligauerat, magno cum labore cõquisitus, communioni illum restituisset. huiusmodi erat Imperatoris erga leges diuinas fides. hæc Theodoretus, itemque Nicephorus b, & alij: illud fortassè ex institutione sanctæ sororis Theodosius mente versans de seruis Dei dictum c: *Qui benedixerit tibi, benedictus erit: & qui maledixerit, erit maledictus.*

Sed tantam animi Theodosij cum religione demissionem aliquis nimium prudẽs scrupulositatem seu superstitionem dixerit, & fortassè damnârit: verum scias eã odoratũ esse Deum (vt verbis diuinæ Scripturæ vtar) in odorem suauitatis: quod palàm omnibus fecit, dum religionis eius intuitu præstitit, quæ omnem humanum captum excederent, rependens & remunerans opus illud mensurâ confertâ, coagitatâ, & superefluente, dum absque armis immanissimos fortissimosque barbaros debellauit, vt (sicut suo cãtico occinuit Debora d) de cœlo pugnatũ sit contra eos. Cùm è contrà videre sæpè cõtigerit, Christianos principes parui facientes censuras Ecclesiæ, & Ecclesiastica iura calcãtes, robustissimos licèt parârint exercitus, atque classibus mare replerint, aduersante illis Deo, omnium iacturâ fecisse, nõ hostibus tantũ pugnantibus, sed ipsis etiã elemẽtis in vltionẽ violatæ religionis exurgentibus, & sacrarum legum contemptum ac Dei ministrorum oppressionem vlciscentibus. Vtinam & sæculum nostrum istiusmodi careret exemplis. Sed ad Theodosium rursùm recurrat oratio, de quo in Vitis Patrum ista scribuntur e:

Manebat quidam monachus AEgyptius in suburbano Constantinopolitanæ ciuitatis: & dum transiret Theodosius Iunior Imperator per illam viam, reliquit omnes qui in obsequio eius erant, & venit solus in cellam eius, & pulsans ad ostium monachi, aperuit ei monachus. Videns autem eum, cognouit quia Imperator esset: sic tamen suscepit eum, tamquam vnum ex officio militantium. Cùm ergo introisset, fecerunt orationem, & sederunt. Cœpit autem eũ interrogare Imperator, dicẽs, quomodò sint Patres in AEgypto. Et ille: Orant pro salute nostra omnes. Imperator autem circumspiciebat in cella eius si quid haberet, & nihil ibi vidit, nisi paruam sportulam habentem modicũ panis, & lagenam aquæ. Et dixit ei monachus: Gusta modicum. & infudit ei panem, & misit oleum & sal, & manducauit; & dedit ei aquã bibere. Dixit autem ei Imperator: Scis quis sim ego? Et ille dixit ei: Deus te scit, quis sis. Tunc dixit ei: Ego sum Theodosius Imperator. Ille autè statim adorauit, salutans eum humiliter. Et dixit Imperator: Beati estis vos monachi, qui securã vitã habetis; & non cogitatis de hoc sæculo. Veritatẽ dico vobis: quia licèt in Imperio natus sim, numquã tamẽ delectatus sum sicut hodie pane & aquâ: satis enim & libẽter comedi. Et cœpit ex tunc honorare eum Imperator. Senex autẽ egrediens fugit, & iterum venit in AEgyptum. hactenùs ibi, atq; de Theodosio satis.

Hoc eodem anno Atticus Constantinopolitanus Episcopus, cùm ageret in Episcopatu annos viginti vnũ, sexto Idus Octobris ex hac vita migrauit. hæc Socrates f. Sed error irrepsit in assertum ab eo numerum annorum sedis Attici, nam non annos viginti vnum, sed tantum decẽ & nouem, menses septem, minus diebus tribus sedisse, reuera reperitur: nam idem ipse atque Sozomenus testantur, sedere cœpisse anno Christi quadringentesimo sexto, tertio Idus Martij, & hoc anno, sexto Idus Octobris mortuus est. Vacauit Episcopatus vsque ad pridiè Kal. Martij, quibus ordinatus est Sisinnius g. Laudatur à Socrate Atticus, quòd nomẽ Ioannis Chrysostomi in Ecclesia recitari voluerit, sed id factum est (vt suo loco diximus) præcipiente, immo cogente Innocentio Romano Pontifice. Laudatur & à Cyrillo Alexandrino in epistolis ab eo scriptis contra Nestorium, quòd insignis esset Orthodoxiæ; quo nomine etiam à Cælestino Romano Pontifice prædicatur in suis epistolis, vt in ea quam ad Nestorium scripsit, vbi eiusmodi eum extollit elogio: *Rexit (inquit) sanctæ memoriæ Atticus Christianum populum prædecessoris* (nempe Ioãnis Chrysostomi) *exemplo & sacrilegos persecutus est errores hæreticorũ.* hæc ipse. Inter alias verò res ab Attico laudabiliter gestas, recitat Socrates h Sabbatianis schismaticis vetuisse, ne ipsorum auctorem Sabbatium defunctum colerent vt sanctum, sublato eius operâ clanculo Sabbatij corpore è sepultura.

Sed & in eo Atticus maiore laude dignus habitus est, quòd Pelagianorum legationem confutauit atque reiecit: quod egregium facinus S. Prosper i his prædicat versibus:

Quid loquar & curam, magna quam gessit in vrbe
Constantinopoli, docto bonus ore sacerdos
Atticus, antiquâ legatos hæreticorum
Confutando fide? De qua tunc impia corda
Quamuis se obducto tegerent velamine formâ
Iudicij, & tacitæ tulerint tormenta repulsæ.

Sed & S. Augustinus k, dum agens contra Iulianum, affirmat Pelagianam hæresim fuisse damnatam Constantinopoli, Attici Episcopi præconia celebrauit. testatur hoc ipsum etiam Cælestinus Papa in epistola ad Nestorium l. Quoto autem anno Attici sedis hæc facta sint, cùm haud satis exploratum haberi possit; hic ad finem eius vitæ quasi ornamentum sepulchrale apposuisse, sat est.

Prædicatur à Socrate itidem Attici erga pauperes munificentia: idemque recitat eiusdem epistolam perbreuem ad Calliopium Ecclesiæ Nicænæ presbyterum, cùm ei dedit aureos erogandos in pauperes: quâ præcepit, illorum pauperum habendam esse potissimum rationem, qui mẽdicare erubescunt; addens, nec ab accipiendo egentes esse excludendos hæreticos, cùm videlicèt opus habent naturæ necessarijs. sic enim se habet:

Calliopio Atticus in Domino salutem.

Certior quidem factus sum, infinitos in vestra vrbe fame opprimi, piorumque egere eleemosyna. Cùm infinitos dico, intelligo multitudinem, cuius certum numerum ostendere nequeo. Quoniam igitur numerũ pecuniæ ipse ab eo accepi qui diuitias largè & quasi plenâ manu ijs, qui eas probè administrant, suppeditat: vsque venit, vt nonnulli egestate premantur, quo alij qui opes habent, eas quæque istis minima largiuntur, penitius explorati sint: tu frater carissime istos trecentos aureos à me accipe, eosque in pauperes, vti volueris, impende: velis autem in eos conferre, nõ qui ventris causâ quasi mercaturam per totum vitæ tempus mendicando exercent, sed qui mẽdicare erubescunt. Neque in hac officij parte vllam sectæ vel religionis cuiusquam rationem ducas, neque porrò respectum ad eos, qui à nobis in fide sententia dissentiunt, habeas: sed in illud vnum incũbas, vt qui fame cruciantur, eos alimentis subleues. hactenùs Attici epistola.

Quod autem in erogandis eleemosynis nullam vult habere rationem cuiusuis sectæ hæreticorum, sed omnibus tribui indigentibus: accipe quæ de his accuratius S. Gregorius in epistola ad Ioannem Episcopum Rauennatem m: *De hoc quod dictis incensæ ciuitati Seueri schismatici eleemosynam esse mittendam: idcirco vestra fraternitas sentit, quia quæ contra nos in Palatium præmia mittat, ignorat. Quæ etsi non transmitteret, nobis considerandum fuit, quia misericordia priùs Fidelibus, posteà Ecclesiæ hostibus est facienda. Iuxta quippe est ciuitas Phanum, in qua multi captiui sunt; ad quam ego iam transacto anno transmittere volui, sed inter hostes medios non præsumpsi.* hæc Gregorius de his quæ ad Attici spectant epistolam. Porrò eidem Attico tantum tribuit Socrates, vt diem

obitûs

a *Theod. l. 5. c. 36.*

XVI. THEODOSII ADMIRANDA ERGA RELIGIONEM OBSERVANTIA.

b *Niceph. l. 14. c. 4.*

c *Num. 24.*

XVII.

d *Iud. 5.*

e *Vit. Pat. part. 2. c. 14. de humil.*

XVIII. THEODOSIVS CONVENIT ANACHORATAM.

XIX. ATTICI EPISCOPI CONSTANTINOP. OBITVS.

f *Socrat. l. 7. c. 25.*

g *Ib. 26.*

h *Soc. eod. l. 7. c. 15.*

XX.

i *Prosp. car. de Ingratis.* PELAGIANI AB ATTICO PROPVLSATI.

k *August. cõtra Iul. l. 3. c. 1.*

l *Cælest. epist. 5.*

XXI.

EPISTOLA ATTICI AD CALLIOPIVM.

XXII.

m *Greg. l. 2. ep. 32.*

obitus sui præuidisse ac prædixisse affirmet. Atque de Attico hactenus. Contigit autem post eius mortem sedem Constantinopolitanam vacasse vsque ad annum sequentem. Agemus suo tempore de eo qui in locum ipsius substitutus est Sisinnius pridie Kal. Martij.

XXIII. Hoc eodem anno Theodosius Imp. adiecit animum, vt gymnasium litterarium Constantinopoli in meliorem formam restitueret: vetuitque in primis, neminem publicè docere, alioue in loco scholas litterarias aperire, quàm qui probati essent, & ad hoc ipsum munus delecti; eosdémque in Capitolij auditorijs profiteri debere. Locus iste instar veteris Romæ à Constantino Constantinopoli erectus fuit, & Capitolij nomine (vt suo loco dictum est) insignitus, rei litterariæ exercendæ adscriptus. Porrò professentium numerum edita sanctione ita voluit definitum[a]: *Habeat* (inquit) *auditorium specialiter nostrum, in his primùm quos Romanæ eloquentiæ doctrina commendat, Oratores quidem tres numero, decem Grammaticos. In his etiam qui facundiâ Græcitatis pollere noscuntur, quinque numero sint Sophistæ, & Grammatici æquè decem. Et quoniam non his artibus tantùm adolescentiam generosam optamus institui, profundioris quoque scientiæ atque doctrinæ memoratis magistris sociamus auctores. Vnum igitur adiungi cæteris volumus, qui philosophiæ arcana rimetur, duos quoq; qui Iuris ac legum formulas pandant. Ita vt vnicuique loca specialiter deputata assignari faciat tua sublimitas, ne discipuli sibi inuicem possint obstrepere*, &cæt. hæc quidem hoc anno, tertio Kalendas Martij. Idibus verò eiusdem mensis alia rursum edita sanctione[b], eos qui diutius in eadem functione meruissent, Comitiuæ ordinis primi dignitate idē Imperator honestare voluit, hos scilicet, Græcorum Grāmaticorum Helladium & Syrianum, Latinorum Theophilum, Sophistarum Martinum & Maximum, Iurisperitorum Leontium: eodem quoque honore cæteros exornandos fore, cùm viginti duorum annorum cursum docendo complêssent. hæc quidem hoc anno laudabiliter Theodosius editis sanctionibus statuit.

[a] *l. 3. de Stud. lib. C. Theod.* QVID THEOD. DE PROFESSORIBVS LITTERARVM.

[b] *l. 1. de profes. C. Theod.*

IESV CHRISTI
Annus 426.

CAELESTINI PAP. Annus 3. THEODOSII 19. VALENTIN. 2. IMPP.

I. Novo Consulatu eorumdem Imperatorum, Theodosij duodecimo, & Valentiniani secundo, nouus incipit annus; quo nouus Episcopus Constantinopolitanam sedem Sisinnius suscepit administrandam; de cuius electione ita Socrates[b]: *Post mortem Attici de Episcopo eligendo vehementer certatum est, dum alij alium in eo honoris gradu collocare laborarent. Nam Philippum presbyterum nonnulli, alij Proclum, qui etiam presbyter fuit, cupiebant: sed populus vniuersus communi consensu Sisinnium designari desiderabat: qui quidem presbyter quoque fuit, non tamen in vlla ecclesia intra vrbem Constantinopolim ordinatus, sed in Elæa, suburbio eiusdem ciuitatis, quod è regione illius situm est (in quo quidem loco dies festus Ascensionis Saluatoris ab vniuerso populo Constantinopolitano celebrari solet) sacerdotij dignitatem sortitus. Omnes laici desiderio illius ad Episcopatus honorem efferendi tenebantur: tum quòd ob singularem pietatem percelebris fuit: tū potissimùm quòd pauperes, suprà quàm eius facultates ferebant, fouere, sustentareque laborauit. Itaque laicorum studium tulit superiores; Sisinniusque ordinatus est pridiè Kalendas Martias, Theodosio XII. & Valentiniano Minore Augusto secundùm Consss.* hæc Socrates. Commendat pariter Sisinnium Marcellinus, eumque virum sanctæ simplicitatis & simplicis prædicat sanctitatis, quem hoc ipso anno creatum dicit. Sed quod præ cæteris æstimādum est, eumdem Sisinnium summis laudibus ornat Cælestinus Romanus Pontifex in epistola ad Nestorium, de qua suo loco dicendum.

[c] *Socrat. l. 7. c. 26.*

SISINNIVS EPISC. CONSTANTINOP. ELIGITVR.

De Philippo autem competitore, qui repulsus est; ab eo Historiam Christianam esse scriptam, tradit verbis istis Socrates[d]: *Posteà Philippus presbyter, quoniam Sisinnium sibi præclarum videbat, illius ordinationem grauiter perstrinxit in opere ab ipso edito, quod Historiam Christianam inscripsit: quidam & Sisinnio qui Episcopus ordinatus erat, & Episcopis qui eum ordinauerant, & laicis vel maximè obtrectare studet, ea dicit, quæ mihi (quoniam illum, qui tam inconsideratè eiusmodi verba litteris prodere ausus est, admodùm improbo) scriptis mandare non est animus. De illo ipso tamen non erit, meâ quidem sententiâ, alienū pauca hoc loco disserere. Philippus Sydæ ortus fuit: hæc quidem est ciuitas Pamphiliæ, in qua etiam Theophilus sophista natus dicitur, cui Philippus se cognatum esse gloriatus est. Hic Philippus cùm esset diaconus, Ioannis Episcopi consuetudine, quâ multum vsus est, impulsus, in studijs litterarum permultum operis & laboris collocauit, multosque & varios cuiusque generis libros in vnum collegit, atq; Asiaticum dicendi genus studiosè imitatus, multa conscripsit. Et quo Iuliani Imperatoris libros refelleret, opus etiam, quod Historiam Christianam inscribebat, composuit, inque triginta sex libros distribuit: singuli libri tomos complures continent; adeò vt omnes simul propè mille numero sint: argumentum etiam cuiusq; tomi ipsum tomum ferè exæquat.*

[d] *Socrat. l. 7. c. 27.*

Hoc opus non Historiam Ecclesiasticam, sed Christianam inscripsit: multasque & varias in eo congessit materias, eo quidem consilio, vt se doctrinâ philosophorum non expertem fuisse declararet. quapropter præceptiones grammaticas, astronomicas, arithmeticas, & musicas crebrò citat: quinetiam insulas, montes, & alias res non magni momenti describit: vnde opus inflatum & plenum inanis ostentationis factum est. Quare si quid ego iudico, neque indoctis prodesse poterit. Quippe indocti insolentem illam & nimio artificio elaboratam dicendi rationem, quæ in eo est, animaduertere nequeunt: docti autem crebram eorumdem verborum repetitionem, quæ in illo vsurpatur, condemnabunt. Cæterum quisque de libris illis pro arbitratu suo iudicium faciat: ordinem verò temporum, quibus res gerebantur, ab eo confusum esse, audeo quidem affirmare: nam temporibus Theodosij commemoratis, ad tempora Athanasij Episcopi recurrit: quod quidem ab illo sæpissimè factum est. Sed de Philippo satis. hucusque Socrates: in cuius sententiam de historia eruditos omnes abijsse, inde certū deducimus argumentum, quòd Photius in Bibliotheca sic de ea: *Historia Christiana Philippi Syditæ, potius disceptatio, quā historia est. Vixit tempore Procli & Sisinnij Episcoporum Constantinopolitanorum. Incipit ab illo. In principio creauit Deus,* &c. longè diuersus ab hoc fuit Philippus ille Amphipolites historicus, qui scripsit Rhodiacos libros obscœnos, cuius meminit Suidas.

III. PHILIPPI SYDITÆ HISTORIA QVALIS.

IV. PROCLVS EXTRAORDINATVS EPIS. CYZICENVS

[e] *Socrat. l. 7. c. 28.*

Accidit autem inter hæc, vt cùm vacaret sedes Cyzicena, Sisinnius Episcopus Constantinopolitanus eidem præfecerit Proclum presbytērum Constantinopolitanum. Cyziceni verò Dalmatium monachum, qui & eam tenuit. cur autem non potiùs Proclus eam obtinuerit, hanc Socrates[e] rationem affert: *Hoc* (inquit) *à Cyzicenis factum est, neglectâ illâ lege, quæ iubet, ne quis Episcopus designetur absq; sententia & auctoritate Episcopi Constantinopolis. Legem autem propterea neglexerunt, quod Attico soli (vt illi putabant) nominatim auctoritatem illam concederet. Proinde Proclus cum suæ ipsius Ecclesiæ administrationem non obiret, in ecclesijs Constantinopolis mansit, in quibus docendo permagnam laudem adeptus est.* hæc Socrates. Vides igitur, neque Hellespontoius aliquod ex aliqua Synodo œcumenica vendicâsse sibi Episcopos Constantinopolitanos, sed Attico id tantùm fuisse concessum, nescio cuius legis auctoritate.

II. [d] *Soc. l. 7. c. 26. 27.*

Ijsdem Consulibus, Theodosius Imp. Dei auxilium aduersus barbaros atque rebellantes tyrannos expertus, sicut anno superiori, ita præsenti incessabili studio se erga Deum pro gratiarum actione pium exhibens, rursum nouâ editâ sanctione, si quod vestigium esset idololatriæ, penitùs abolendum curauit, cùm ita statuit[f]:

V. LEX THEODOSII ADVERSVS IDOLOLATRAS.

[f] *l. vlt. de Pagan. C. Theod.*

Omnibus sceleratamentis Paganæ execrandis hostiarum immolationibus, damnandisq; sacrificijs, cæterisq; antiquarum sanctionum auctoritate prohibitis, interdicimus; cunctaq; eorum fana, templa, delubra, si qua etiam nunc restant integra, præcepto magistratuum destrui, collocationeq; venerandæ Christianæ religionis signi expiari præcipimus. Scientibus vniuersis, si quem huic legi apud competentem Iudicem idoneis probationibus illusisse constiterit, etiam morte esse mulctandum. Dat. XVIII. Kal. Decemb. CP. Theodosio XII. & Valentin. II. * *Conss.* Penes Phœnices nāque etiam tempore patris eius Arcadij Imp. inualuisse

*IIII.

idololatras, iam superius ex literis S. Ioannis Chrysostomi demonstratum est. Iam verò ad res Occidentalis Ecclesiæ transeamus.

VI. S. AVGVSTINVS COADIVTOREM SIBI ERADIVM DELIGIT.

Huius quoque anni Consulibus consignata habentur Acta Ecclesiastica à Notarijs Ecclesiæ publicè excepta de re gesta per S. Augustinum Hipponensiem Episcopū, cùm allegit sibi coadiutorem in Episcopali functione Eradium presbyterum, quem optauit etiam sibi, postquàm contingeret ex hac vita migrare, in eamdem sedem Episcopalem succedere: cuius quidem rei recens præcessisset exemplum de Seuero Episcopo Mileuitano, qui sibi viuens successorem delegit Episcopum, prout eadem ipsa Acta declarât, quæ hîc ad verbum ob multarum rerum cognitionem inserenda putauimus. sic enim se habent [a]:

[a] *August. epist. 110.*

VII. *Martiano *Regiorū. ACTA DE ERADII IN COADIVTOREM ELECTIONE.

Glorioſiſſimo Theodoſio duodecies & Valentiniano Auguſto iterum Conſule, ſexto Kalendas Octobris, cùm Auguſtinus Epiſcopus vnà cum Religiano & Martiniano coepiſcopis ſuis conſedisſet in eccleſia pacis Hipponenſium Regionum*, præſentium Saturnino, Leporio, Barnabà, Fortunatiano, Ruſtico, Lazaro, & Eradio presbyteris, aſtante clero & frequenti populo, Auguſtinus Epiſcopus dixit: Quod heſterno die promiſi charitati veſtræ, propter quod vos voluit frequentius conuenire, & video frequentius conuenisse, morâ omni poſtpoſità, hoc agendum eſt. Si enim aliud velim loqui, in illud ſuſpenſi, minùs auditis.*

VIII.

Omnes in hac vita mortales ſumus, & dies huius vitæ vltimus omni homini eſt ſemper incertus: verùtamen in infantia ſperatur pueritia, & in pueritia ſperatur adoleſcentia, & in adoleſcentia ſperatur iuuentus, & in iuuentute ſperatur grauitas, & in grauitate ſperatur ſenectus: vtrùm contingat incertum eſt, eſt tamen quod ſperetur. ſenectus autem aliam ætatem, quam ſperet, non habet: incertum eſt enim, ipſa ſenectus quamdiu ſit homini; illud tamen certum eſt, nullam remanere ætatem, quæ poſſit ſuccedere ſenectuti. Quia voluit Deus, ad iſtam ciuitatem cum vigore ætatis aduenì, & tamen iuuenis fui, & ſenui. Scio poſt obitum Epiſcoporum per ambitioſos atque contentioſos ſolere Eccleſias perturbari; & quod ſæpè expertus ſum & dolui, debeo quantum ad me attinet, ne contingat, huic proſpicere ciuitati. Sicut nouit charitas veſtra, in Mileuitana Eccleſia modò fui: petierant enim me fratres, & maximè ſerui Dei qui ibi ſunt, vt venirem; quia poſt obitum beatæ memoriæ fratris & coepiſcopi mei Seueri nonnulla ibi perturbatio populi timebatur. Veni: & quomodò voluit Dominus, adiuuit nos pro ſua miſericordia, vt cum pace Epiſcopum acciperent, quem viuus deſignauerat Epiſcopus eorum. Hoc enim eis cùm innotuiſſet; voluntatem præcedentis & decedentis Epiſcopi ſui libenter amplexi ſunt. Minus tamen aliquid factum erat, vnde nonnulli contriſtabantur: quia frater Seuerus credit poſſe ſuffi. ere, vt ſucceſſorem ſuum apud clericos deſignaret: ad populum inde non eſt locutus, & erat inde aliquorum nonnulla triſtitia. Quid plura? triſtitia fugata eſt, gaudium ſucceſſit; ordinatus eſt Epiſcopus, qui præcedens Epiſcopus deſignauerat.

IX. FAVSTÆ ACCLAMATIONES POPVLI.

Ergo ne aliquis de me queratur, voluntatem meam, quam credo Dei eſſe, in omnium veſtrùm notitiam profero. Presbyterum Eradium mihi ſucceſſorem volo. A populo acclamatum eſt: Deo gratias: Chriſto laudes. dictum eſt vicies ter. Exaudi Chriſte, Auguſtino vita. dictum eſt ſexies decies. Te patrem, te Epiſcopum. dictum eſt octies. Cumque reticeretur, Auguſtinus Epiſcopus dixit: Non opus eſt, me de laudibus eius aliquid dicere: faueo ſapientiæ, & parco verecundiæ: ſufficit quia noſtis eum: & hoc me velle dico, quod vos velle ſcio: hoc vt mecum oretis, exhortor, admoneo, rogo, vt omnium in pace Chriſti collatis & conflatis mentibus, confirmet Deus quod operatus eſt in nobis. Qui miſit mihi eum, ſeruet eum, ſeruet incolumem, ſeruet ſine crimine: vt qui facit gaudium viuentis, locum ſuppleat morientis. A Notarijs Eccleſiæ (ſicut cernitis) excipiuntur quæ dicimus, excipiuntur quæ dicitis, & meus ſermo & veſtræ acclamationes in terram non cadunt. Apertiùs vt dicam, Eccleſiaſtica nunc Geſta conficimus. ſic enim hoc eſſe (quantum ad homines attinet) confirmatum volo. A populo acclamatum eſt trigeſies ſexies: Deo gratias, Chriſto laudes. Exaudi Chriſte, Auguſtino vita. dictum eſt ter decies. Te patrem, te Epiſcopum. dictum eſt octies. Dignus eſt, & iuſtus eſt. dictum eſt vicies. Benè meritus, benè dignus. dictum eſt quinquies.

X.

Cumque reticeretur, Auguſtinus Epiſcopus dixit: Ego (vt dicebam) voluntatem meam & voluntatem veſtram Geſtis Eccleſiaſticis (quantum ad homines attinet) confirmatam volo. Quantum verò ad latentem Dei voluntatem: omnes (vt dixi) oremus, vt confirmet Deus quod operatus eſt in nobis. A populo acclamatum eſt: Iudicio tuo gratias agimus. dictum eſt ſexdecies. Fiat, Fiat. dictum eſt duodecies. Te patrem Eradium Epiſcopum. dictum eſt ſexies. Cumque reticeretur, Auguſtinus Epiſcopus dixit: Scio quod ſcitis & vos: ſed nolo de illo fieri, quod de me factum eſt: quid autem factum ſit, multi ſcitis; illi ſoli neſciunt, qui tunc aut nondum nati erant, aut nondum habebant ætatem ſciendi. Adhuc in corpore poſito beatæ memoriæ patre & Epiſcopo ſene Valerio, Epiſcopus ordinatus ſum, & ſedi cum illo: quod Concilio Nicæno prohibitū fuiſſe, neſciebam, nec ipſe ſciebat. Quod ergo reprehenſum eſt in me, nolo reprehendi in filio meo. A populo acclamatum eſt: Deo gratias: Chriſto laudes. dictum eſt tredecies. Cumq; reticeretur, Auguſtinus Epiſcopus dixit: Erit presbyter (vt eſt) quando Deus voluerit, futurus Epiſcopus. Sed planè modò facturus ſum, adiuuante miſericordiâ Chriſti, quod adhuc vſque non feci.

QVID VALERIVS CONTRA NICÆNOS CAN.

XI.

Noſtis ante aliquot annos quid facere voluerim, & non permiſiſtis. Placuit mihi & vobis propter curam Scripturarum, quam mihi fratres & patres mei coepiſcopi duobus Concilijs Numidiæ & Carthaginis imponere dignati ſunt, vt per quinque dies nemo mihi moleſtus eſſet. Geſta confecta ſunt. Placuit, acclamáſtis. Recitatur placitum veſtrum & acclamatio veſtra. Paruo tempore ſeruatum eſt circa me, & poſteà violenter irruptum eſt; & non permittor, ad quod volo, vacare. Ante meridiem & poſt meridiem occupationibus hominum teneor. Obſecro vos & obſtringo per Chriſtum, vt huic iuueni, huic presbytero Eradio, quem hodiè in nomine Chriſti deſigno ſucceſſorem mihi, patiamini me refundere onera occupationum mearum. A populo acclamatum eſt: Iudicio tuo gratias agimus. dictum eſt vicies ſexies. Cumq; reticeretur, Auguſtinus Epiſcopus dixit: Ego charitati & beneuolentiæ veſtræ apud Dominū Deum noſtrum gratias ago: immo de illa gratias ago. Ergo, fratres, quicquid eſt quod ad me perferebatur, ad illum perferatur. Vbi neceſſarium habuerit conſilium, meum non negabo auxilium. Abſit vt me ſubtraham: tamen quicquid eſt, quod ad me perferebatur, ad illum perferatur. Ipſe me autem conſulat, ſi fortè non inuenerit quid facere debeat; aut poſcat adiutorem, quem nouit patrem: vt & vobis nihil deſit, & ego tandem aliquando, ſi quantumcunque ſpatium mihi huius vitæ donauerit Deus, ipſam meam quantulamcumq; vitam non dem ſegnitiei, neq; donem inertiæ, ſed in S. Scripturis, quantum ipſe permittit & largitur, exercerem. hoc & ipſi proderit, & per ipſum etiam vobis. Nemo ergo inuideat otio meo, quod magnum habet negotium.

CVR AVGVSTIN. OTIVM OPTET.

XII.

Video me de hac re, propter quam vos inuitaui, omnia vobiſcum egeſſe quæ debui. Hoc vltimum rogo, vt Geſtis iſtis dignemini ſubſcribere, quicunq; poteſtis. Hic mihi reſponſione veſtrâ opus eſt: teneam reſponſionem veſtram: de hac aſſenſione aliquid acclamate. A populo acclamatum eſt: Fiat, fiat. dictum eſt vicies quinquies. Dignum eſt, iuſtum eſt. dictum eſt vicies octies. Fiat, fiat. dictum eſt quater decies. Olim dignus, olim meritus. dictum eſt vicies quinquies. Iudicio tuo gratias agimus. dictum eſt tredecies. Exaudi Chriſte, Eradium conſerua. dictum eſt octies decies. Cumque reticeretur, Auguſtinus Epiſcopus dixit: Bene habet, vt ea quæ Dei ſunt, circa ſacrificium eius agere valeamus: in qua hora ſupplicationis noſtræ, maximè commendo charitati veſtræ, vt omnes veſtras cauſas & negotia intermittatis, & pro iſta Eccleſia & pro me & pro presbytero Eradio Domino precem fundatis. hucuſque eius diei & cauſæ Acta Eccleſiaſtica.

Erat autem Auguſtinus hoc tempore annum ætatis agens ſeptuageſimum ſecundum. Epiſcopatūs verò trigeſimum ſecundum, prout ex ratione eius ætatis & ſedis ſuperiùs habita facilè deduci poteſt. Vixit verò poſt hæc annos quatuor. Porrò licentiâ iſtâ de ſubrogando ſibi ſucceſſore benè vſi ſunt complures ſancti Epiſcopi, cùm quos ſanctiſſimos ſcirent, eos ad Epiſcopale munus deligerēt. Excreſcente verò hominum iniquitate, cùm ſucceſſionem Antiſtites refunderent in propinquos, quas carnalis affectio, nō meritorum excellentia commendaret; proſcripta eſt ab Eccleſia ſacris canonibus & decretis ſummorum Pontificum eiuſmodi ſucceſſores ſubrogandi facultas.

XIII. SVBROGANDI SVCCESSORIS CVR POSTEA DEMPTA FACVLTAS.

Sed illud quærendum: Quodnam adeò magnum (vt ait) negotium iſtud fuit; propter quòd adeò enixè poſtulauit otium? Quænam, rogo, fuerunt poſt hæc S. Auguſtini in ſacris litteris elucubrationes, quarum cauſa curæ Epiſ-

XIV. AVGVSTINVS RECOGNOSCIT OMNIA SVA SCRIPTA.

copali

copali (quod hactenùs numquam fecerat) nuncium remisit? Illud in primis insidebat eius menti negotium, quod iam plurimis antè annis conceperat animo, nempe, vt omnia sua scripta recognosceret, & quòd minùs rectè dictum videri posset, ingenuè retractaret. Ad Marcellinum enim olim scribens, hæc ait [a]: *Si mihi Deus, quod volo, præstiterit, vt omnium librorum meorum quæcumq; mihi rectissimè displicent, opere aliquo ad hoc ipsum instituto colligam atq; demonstrem: tunc videbunt omnes homines, quòd non sim acceptator personæ meæ.* hæc ipse. Porrò quod diu antè fuerat meditatus, numquã hactenùs implere valuit. Sed cùm nec impleturus aliquando foret, quamdiu negotijs detineretur Episcopatus, vt rem adeò sibi visam necessariam explere posset, eiusmodi substituendi Eradium consilium inijt, nec quidem sine Dei nutu, quod iam impenderet ipsius ad Deum transitus: datum est enim ei à Deo spatium, quo saluberrimũ mente conceptum opus conficeret. Hoc quidem anno & sequenti duos illos Retractationum libros à S. Augustino conscriptos esse, ex his quæ Possidius scribit, vt affirmemus; adducimur: etenim ait, illis absolutis, breui excurso temporis spatio, contigisse VVandalorum in Africam irruptionem, quam quidem factam esse anno sequenti dicemus.

a *August. epist. 7.*

XV. Possidius igitur de his agens, hæc ait [b]: *Ante proximum verò diem obitus sui, à se dictatos & editos recensuit libros, siue eos quos primo tempore conuersionis suæ adhuc laicus, siue quos presbyter, siue quos Episcopus dictauerat; & quæcumque in his recognouit aliter quàm sese haberet Ecclesiastica regula à se fuisse dictata, vel scripta, cùm adhuc Ecclesiasticum vsum minus sciret, minusque intelligeret, à semetipso & reprehensa & correcta sunt. Vnde etiam duo scripsit volumina, quorum est titulus, De recensione librorum. Præceptos etiam sibi quosdam libros ante diligentiorem emendationem à nonnullis fratribus conquerebatur, licèt eos postmodum emendasset. Imperfecta etiam quædam librorum suorum præuentus morte, reliquit*, &cæt. addit enim ab eodem tunc scriptum fuisse commentarium, cuius est titulus, *Speculum.*

b *Possid. Vit. Aug. c. 28.*

XVI. Magna planè debet existimari felicitas, vt quæ quisque elucubrauit, ante obitum recognoscat. Meminimus dictũ superiùs, S. Hieronymum erubuisse senem quæ scripserat adolescens. Scimus S. Gregorium Nazianzenum doluisse hoc sibi non licere ob vrgentem iugiter morbum, & optãsse id ipsum ab aliquo fideli amico præstari. sunt hæc eius verba, cùm in morbum inuectus est: *Situ caricque libri mei obsiti sunt, lucubrationes meæ rudes adhuc & inchoatæ. Quibus quis tandem amicorum vltimam manum apponet? omnia etiam nũm viuenti mortua sunt.* hæc ipse dolens. Magno ergo Dei beneficio id concessum est Augustino: qui de ijsdẽ Retractationibus suis, scribens ad Quoduultdeum diaconũ Ecclesiæ Carthaginensis, qui ab eo scribi petierat de Hæresibus commentarium, meminit: vbi & quibus alijs detineretur hoc tempore occupatus scriptionibus, his verbis ostẽdit [c]: *Sed ne quidem hoc potui*, nempe de Hæresibus librum scribere, *tal bus curis superuenientibus impeditus, à quibus omnino dissimulare non possem: nam & me ab eo quod habebã in manibus, auerterunt. Hoc autem est, vbi respondeo libris Iuliani, quos octo edidit post illos quatuor, quibus antè respondi. Hos enim cùm Romæ accepisset frater Alypius, nondum omnes descripserat, cùm oblatam occasionem noluit præterire, per quam mihi quinq; trãsmisit, promittens alios tres citò se esse missurum, & multum instans, ne respondere differrem. Cuius instantia coactus sum remissius semper agere quod agebam, vt operi vtriq; non deesse, vni diebus, alteri noctibus, quando mihi ab alijs occupationibus hinc atque inde venire non desistentibus parceretur.* hæc ipse: quẽ perseuerasse quidem in eiusmodi scriptione in Iulianum vsq; ad mortem, testatur Prosper in Chronico, vbi agit de Augustini obitu. Quod verò spectat ad libros Retractationũ, ista ipse mox subdit:

c *Aug. epi. ad Quoduult. habetur tom. 6. ante librum de hæres.*

LIBRIS IVLIANI INTERPELLATVR AVGVSTINVS AB INSTITVTO.

XVII. QVÆ AVGVSTINVS SVORVM OPERVM RETRACTAVIT, QVÆVE PRÆTERMISIT.

Agebam verò rem plurimum necessariam: nam retractabam opuscula mea, & si quid in eis me offenderet, vel alios offendere posset, partim reprehendendo, partim defendendo quod legi deberet & posset, operabar: & duo volumina iam absoluerã, retractatis omnibus libris meis, quorum numerum nesciebam, eosq; ducentos triginta duos esse cognoui. Restabant epistolæ, & tractatus populares quos Græci homilias vocant: & plurimas epistolarum legeram, sed adhuc nihil inde dictaueram, cùm me ist: Iuliani libri occupare cœperant, quorum nunc quarto respondere cœpi. quando ergo id explicuero, quintoq; respondero, si tres non superuenerint, disponam (si Deus voluerit) quæ poscis, incipere; simul agens vtrumque, & hoc scilicet, & illud de retractatione opusculorum nostrorum, nocturnis & diurnis temporibus in singulis distributis. hæc Augustinus ad Quoduultdeum; qui & quæ pollicitus est, præstitit, scripsitque de Hæresibus, qui extat, commentarium, & quidem certè hoc vel sequenti anno: nam si ad annũ post sequentem eã scriptione peruenisset, quo cœpta est diuulgari Nestorij hæresis, eius haud dubium mentionem habuisset. Sed tamen illud quo animo conceperat, minimè præstare licuit, nimirum vt quæ reliqua essent suorum operum recognosceret, & quæ opus haberent, retractaret; nam de alijs quæstionibus haud contemnendis sibi scribẽdi oborta recens est occasio: quænám illæ essent, operæpretium erit hîc recensere.

XVIII. Sed priùs dubitationi illi occurrendum: Cùm constet testificatione Possidij, duos illos Retractationum libros ab Augustino absolutos esse ante VVandalicam cladem, quam liquet esse cœptam anno sequenti: quomodò accidit, vt idem S. Augustinus inter alia sua opera retractãsse ponat [d] libros viginti duos de Ciuitate Dei, cùm eos vix post biennium absoluisse, ipsius Augustini testificatione liqueat? Etenim in fine decimi octaui libri cùm dicat, interlapsos esse à Consulatu Manlij Theodori (quem contigisse vidimus anno Domini vndequadringẽtesimo) annos ferme triginta; dicendum planè esset, post biennium eos vix absolutos. Ne igitur Possidium mendacem esse velimus; dicendum est, ipsum Augustinum intellexisse de libris illis nobilissimi commẽtarij, quos iam ad illam vsque diem absoluerat; posuisse autem deinde integrum numerum viginti duorum librorum, quos posteà non absque censura reliquerit.

d *Aug. Retract. l. 2. c. 43.*

LIBRI DE CIVITATE DEI QVANDO FVERINT ABSOLVTI.

XIX. Quænam autem importunè adeò in his occupatum offenderint Augustinum, vt eum ab illis euocârint, iam dicamus. Prosper Aquitanus, & Hilarius Arelatensis, ambo sancti Augustini studiosissimi, hoc eodem tempore scripserunt ad ipsum è Gallijs singuli singulas litteras, easdemq; prolixiores, de quibusdam quæstionibus ab aduersarijs ipsius Augustini in medium adductis. Ad has ergo dubitationes soluendas, eidem diuertere opus fuit. Quod enim id tempus spectat, ipse Augustinus hæc habet in primis [e]: *Denique cùm mea cuncta opuscula retractarem, eamq; retractationem stylo prosequerer, cuius operis iam duos absolueram libros, antequam scripta vestra prolixiora sumpsissem*, &c. Rursum verò posteriori libro [f]: *Propterea* (inquit) *nũc facio libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi, vt nec me ipsum in omnibus me secutũ fuisse demonstre: sed proficienter me existimo, Deo miserante, scripsisse: nõ tamen à perfectione cœpisse: quando quidẽ arrogantius loquor quã verius, si vel nunc dico me ad perfectionem sine vllo errore scribendi iã ista ætate venisse. Sed interest, quantum & in quibus rebus erretur, & quàm facilè quisque corrigat, vel quantâ pertinaci à suum quisq; defendere conetur errorem. Bonæ quippe spei est homo, si eum sic proficientem dies vltimus vitæ huius inuenerit, vt adijciantur ei quæ proficienti defuerunt, & perficiendus quàm puniendus potius iudicetur.* hæc ipse, notatu quidem dignissima.

PROSPER AQVITANVS ET HILARIVS ARELATENSIS LABORANT PRO AVGVSTINO.

e *Aug. ad Prosp. de prædest. sanct. c. 3.*

f *Aug. ad Prosp. de bono perseu. l. 2. c. 21.*

XX. Qui igitur ad Augustinum ea scripserunt Prosper & Hilarius, nondum erant Episcopi: ideo eos Augustinus filios, nõ autem fratres appellat, sicut & Cælestinus Papa, cũ de ijsdem scripsit ad Episcopos Galliarum g: quando autẽ contigerit creari Episcopos, suo loco dicetur. Errare ergo scias auctorem, qui in præfatione ad dictas ipsorum epistolas affixa, eosdem Episcopos nominat; additumque id esse superfluò in epistola Prosperi ad Augustinum. Quænã autem fuerint turbæ istæ cõtra S. Augustini scripta in Gallijs concitatę, ex ijsdem vtriusque litteris, aliorumq; scriptis perfacilè intelligi potest: nimirũ accidisse, vt cùm peruenissent in Gallias scripta g Augustini aduersus Pelagianos; nonnulli qui Pelagio studuissent, inter quos adnumerabatur Ioannes Cassianus presbyter Ecclesiæ Massiliensis, cognomento Collator, ea carpere, acriterque insectari

g *Cælest. epist. 8.*

IOANNES CASSIANVS IMPVGNAT AVGVSTINIOPERA:

cœperint. Insurrexerunt verò pro eisdem scriptis præcipui defensores viri eruditissimi (quos diximus) Prosper & Hilarius, quorũ prior commercio litterarum tantùm Augustino notus erat; Hilarius autem se vsum esse Augustino magistro testatur. De se enim ita Prosper in dicta epistola ad Augustinum: *Ignotus quidem facie, sed iam aliquatenùs (si reminiscaris) animo & sermone cõpertus: nã per sanctum fratrem meũ Leontium diaconum misi epistolas & recepi*, &c. & qui inferiùs de Hilario ista habet: *Vnum eorum præcipuæ auctoritatis, & spiritualium studiorum, sanctum Hilarium Arelatẽsem sciãt beatitudo tua admiratorem, sectatoremq; in alijs omnibus tuæ esse doctrinæ.* De se verò ipse Hilarius Augustini discipulus ita in suis litteris: *Nolo aũt, sanctitas tua sic me arbitretur scribere, quasi de his quæ nunc edidisti, dubitem. Sufficiat mihi pœna mea, quod à præsentia tua delicijs exulatus, vbi salubribus tuis vberibus nutriebar, non solùm absentiâ tuâ crucior, verùm etiam peruicacià quorumdam qui non tantùm manifesta respuunt, sed etiam non intellecta reprehendunt*, &c.

HILARIVS ET PROSPER DEFENSORES AVGVSTINI.

XXI. Quænam fuerint, quæ à Pelagianis, clam sub Catholico nomine latentibus, obijcerentur, ex ijsdem eorum litteris intelligere potes, ea nimirũ quæ S. Augustinus scripsisset de vocatione & pœnitentia electorum, deque gratia præueniente, quam à voluntate hominum præueniri iactabant, & alia his cognata, vt idẽ qui suprà S. Prosper pluribus eâ epistolâ significauit: præstitit id ipsum Hilarius Arelatensis, plura addens. Quibus omnibus acceptis, Augustinus hisce diebus ad ea elucidanda, & aduersariorum obiectiones confutandas conuersus, in altum pelagus ingenij vela pandit; inspiranteque diuino Spiritu, duos ad eosdem conscripsit libros, alterum inscriptum de Prædestinatione sanctorum, alterum verò de Bono perseuerantiæ: ad cuius finem eiusmodi contestationem apposuit: *Qui legunt hæc, si intelligunt, agant Deo gratias. Qui autem non intelligunt, orent vt eorum ille sit doctor interior, à cuius facie est scientia & intellectus. Qui verò errare me existimant, etiam atq; etiam quæ sunt dicta considerent, ne fortassis ipsi errent. Ego autẽ cùm per eos qui meos labores legunt, non solùm doctior, verùm etiam emendatior fio, propitiũ mihi Deum agnosco, & hoc per Ecclesiæ doctores magis expecto, si & in ipsorum manus venunt, dignetur q; nósse quæ scribo.* hæc ipse, digna quidem S. Augustini modestiâ, animiq; eius admirabili cum summissione verecundiâ: vt planè, nisi aliunde, ex his saltem intelligere valeas, afflatũ ipsum diuino Spiritu illa scripsisse; cũ non super quempiam aliũ, quàm super humilem, quietum, & trementem sermonem Dei, diuinum affore numen, Deus per Prophetam [a] fuerit cõtestatus, sicut & Iacobus docuit, vbi ait [b]: *Quæ de sursum est sapiẽtia, primũ quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suasibilis, bonis consentiens*, &c. at longè longiùs, dicam, & quàm longissimè abest, vt quid huiusmodi in aliquo reperiatur hæretico.

S. AVGVSTINI MODESTIA ET HVMILITAS.

[a] *Isa. 46. secundum xx.*
[b] *Iacob. 3.*

XXII. Sed & hic obiter attingenda quæ Hilarius Arelatensis inter alia S. Augustino voluit innotescere, adiectâ ad epistolam eiusmodi appendice: *Sciat sanctitas tua, fratrem meum, cuius maximè causa hinc discessimus, cum matrona sua ex cõsensu perfectam Deo continentiam deuouisse. Vnde rogamus sanctitatem tuã, vt orare digneris, quo hoc ipsum in eis Dominus confirmare & custodire dignetur.* hæc Hilarius. At quisnam fuerit iste germanus eius, adhuc me latet: de sorore verò ipsius, Pimeniolâ nomine [c], nuptâ Lupo viro illustri, eadem dicata ab eis Deo ex cõsensu castitate narratur historia, cùm contigit eosdem pios coniuges post septenniũ amore perfectioris vitæ se inuicem separâsse, sanctumque coniugem Lupum sub S. Honorato abbate cœnobij Lirinensis vitam monasticam excoluisse, inde verò à Trecensibus ad Episcopatum assumptum mirâ sanctitate claruisse. Hic nãque ille Lupus collega S. Germani in legatione Britannica aduersus Pelagianos susceptâ, de qua suo loco inferiùs pluribus dicturi sumus.

[c] *Acta S. Lupi apud Sur. die 29 Iulij.*

DE PIMENIOLA ET LVPO.

XXIII. Hic ille Lupus, quem tot tantisq; præconijs celebrat Sidonius Apollinaris, cũ ipse creatus Episcopus ad eũ scribit in Episcopatu nouem iam lustra perfunctũ, cuius monitis haud parũ Sidonius ipse profecerat. At quantus hic (quod est admiratione dignum) euaserit ex homine coniugato sacerdos, hæc modò obiter ex ipsius Sidonij epistolæ exordio accipe [d]: *Benedictus Spiritus sanctus, & Pater Dei omnipotentis, quod tu pater patrũ, & Episcopus Episcoporũ, & alter sæculi tui Iacobus, de quadã specula charitatis, nec de inferiore Hierusalẽ tota Ecclesiæ Dei nostri membra superinspicis.* & inferiùs: *Post desudatas militiæ Lirinensis excubias, & in Apostolica sede nouem iã decursa quinquennia, vtriusq; sanctorũ ordinis te cõclamatissimũ primipilarem spiritualia castra venerentur*, &c. hæc de ipso, quẽ quidẽ mirificâ sanctitate conspicuũ omnium Galliarũ Episcopi intuebãtur & venerabãtur, cũ eum omnes (vt idẽ ait) scirẽt esse normã morũ, & columnã virtutũ. Sed de Lupo hæc modò satis, occasione eius cõiugis S. Pimeniolæ sororis Hilarij: libuit namq; ex fructibus posteà editis, arboris plantationẽ laudibus istis à maioribus dictis prosequi. Quod verò ad Hilariũ, de quo agitur, pertinet: cõmendat ipsum inter alia vnà cũ S. Petronio Bononiensi S. Eucherij [e] illud elogiũ: *Hilarius nuper, & de Italia nũc Antistes Petronius, ambo ab illa plenissima (vt aiũt) mũdanæ potestatis sede, vnus in religionis, alius in sacerdotij nomen ascendit.* hæc Eucherius, cùm creatus est Petronius Episcopus Bononiẽsis, perseuerante Hilario in vita monastica.

[d] *Sid. l. 6. epist. 1.*

DE HILARIO ET PETRONIO.

[e] *Eucher. ad Valerianũ epist.*

Sed redeamus ad Prosperum, qui his temporibus pro defensione scriptorum S. Augustini exurgens acerrimus propugnator, aduersus eos quoque qui clàm (quod palàm non auderent, damnatâ iam hæresi Pelagianâ) in S. Augustinũ adeò inuerecũdè obloquerẽtur, vt in eum Ethnici fumum nec nõ Manichæismum calumniosè nimis impingerent: contra hos, inquam, S. Prosper iniens ipse certamen, primùm omnium hos fuisse Pelagianos ostendit apertè in commentario quem ad Rufinum conscripsit, demonstrãs insuper Augustini doctrinã ab vniuersa Catholica Ecclesia esse receptam, illorum verò vbiq; damnatam: de his enim hæc ait [f]: *Has autem versutias, quibus se filij tenebrarum in similitudinem filiorum lucis transfigurare voluerunt, cum & Orientalium Episcoporum iudicia, & Apostolicæ sedis auctoritas, & Africanorum Conciliorum vigilantia deprehenderit: beatissimus quoque Augustinus, præcipua atque hoc tempore portio Domus sacerdotum, copiosè & pulchrè in multis voluminum disputationibus destruxit: vtpotè inter multa Dei dona, quibus illum abundantissimè Spiritus veritatis impleuit, habens etiam hanc scientiæ & sapientiæ ex Dei charitate virtutem, vt non solùm istam* (Pelagianam hæresim scilicèt) *adhuc in suis detruncationibus palpitantem, sed etiam multas priùs hæreses victoriâ verbi debellaret. Cui inter tot certaminum palmas, inter tot triumphorum coronas, ad illuminationẽ Ecclesiæ & ad gloriã Christi quâ ipse illustratus est perfulgenti, quidã nostrorũ (quod de ipsis multum dolendum est) occultus, sed incognitis susurrationibus obloquuntur, & prout sibi obnoxias aliquorum aures, opportunasq; reperierint, scripta ipsius, quibus error Pelagianorum impugnatur, infamant, dicentes eum liberũ arbitriũ penitùs submouere, & sub gratiæ nomine necessitatem prædicare fatalem: adijcientes etiam, duas illum humani generis massas, & duas credi velle naturas, vt scilicèt tam æ pietatis viro Paganorum & Manichæorum adscribatur impietas.*

[f] *Prosp. de lib. arbit.*

AVGVSTINI CELEBRITAS.

XXIV. GRAVES CONTRA AVGVSTINVM CALVMNIÆ.

XXV. IN ADVERSARIOS AVGVSTINVM IMPVGNANTES.

Quæ si vera sunt: cur ipsi tam negligentes, ne dicam tam impij sunt, vt tam abruptam perniciem ab Ecclesia non repellant? tam insanis prædicationibus non resistant? nec saltem aliquibus scriptis eum, à quo talis emanat doctrina, conueniant? Magnâ enim gloriâ suâ humano generi consuluerint, si Augustinũ ab errore reuocauerint. Immo nouerunt, non solùm Romanam, Africanamq; Ecclesiam, & per omnes mundi partes, vniuersos promissionis filios cum doctrina huius viri, sicut in tota fide, ita ingratiæ confessione congruere: sed etiam in ipsis locis, in quibus aduersus eum querimonia concitatur, esse, propitio Deo, plurimos, qui ad perceptionem Euangelicæ Apostolicæq; doctrinæ saluberrimis eius disputationibus imbuuntur, & quotidiè in membris corporis Christi (in quantũ ea ipse multiplicat) dilatantur. Si rectè reprehendimur, cur non constanter arguimur? Si arguendi non sumus, cur occultâ obtrectatione mordemur? Sed quis nescit, cur ista priuatim de stomacho garriant, & publicè de consilio conticescant? Volentes enim in sua iustitia magis quàm in Dei gratia gloriari, molestè ferunt, quòd his, quæ aduersus excellentissimæ auctoritatis virũ inter multas collationes asseruere, restitimus, &c. hæc & alia Prosper aduersus huiusmodi susurrones. Sed de his modò hactenùs. Quæ autem per aduersarios post obitum S. Augustini

aduersũ.

aduersus eius scripta excitata sunt prœlia, suo loco dicemus. Iam verò quæ huius anni sunt reliqua prosequamur.

XXVI. PATROCLVS EPISCOPVS ARELAT. OCCIDITVR, HONORATVS SVBSTITVITVR.

His ipsis Consulibus (inquit Prosper in Chronico) *Patroclus Arelatensis Episcopus à Tribuno quodam barbaro vulneribus laniatus occiditur; quod facinus ad occultam iussionem Felicis Magistri militum referebatur, cuius impulsu traditur etiam Titus diaconus vir sanctus Romæ pecunias distribuens, interfectus.* hæc ipse. Cæterùm longè dispar vtriusque conditio & causa necis. Etenim Titus vir sanctus (vt ait) inter sanctos adscriptus est martyres [a]. Patroclus autem suorum scelerum, vltore numine, pœnas dedit; quippe qui (vt suo loco superiùs dictum est) pulso Herote viro digno, alienam sedem violentus inuasit, & vicinorum Episcoporum (vt patet ex epistola Bonifacij Romani Pontificis) iura turbauit. Successit autem Patroclo Sanct. Honoratus abbas Lirinensis cœnobij, quem S. Eucherius primò Insulanum, inde verò magistrum Ecclesiarum appellat, cùm ad Salonium scribit. Laudat eum etiam Sidon. Apollinaris in carmine ad Faustum. Porrò res ab eo gestæ scriptis commendatæ sunt ab eius successore Hilario, sed planè perierunt: quæ enim extant tribus conscripta libris, alterius potiùs, quàm Hilarij esse, in Notis diximus. Sed de Hilario inferiùs pluribus.

[a] *Martyrol. Rom. die 15. Augusti.*

XXVII. FELIX DAT POENAS SCELERVM.

Verùm quod ad Felicem Magistrum militiæ spectat, qui adeò nefaria scelera patrauit, haud inultus abijt; occisus est vnà cum vxore ab Aetio Magistro militum post triennium, vt auctor idem est Prosper; qui item de Felice tradit, eius operâ indictum fuisse bellum in Africa aduersus Bonifacium Comitem illic cum exercitu agentem [b]. Sed id anno sequenti contigisse, cùm idem Prosper affirmet, de his suo loco agemus.

[b] *Prosp. in Chron.*

IESV CHRISTI
Annus 427.

CAELESTINI PAP. Annus 4. THEODOSII 20. VALENTIN. 3. IMPP.

I. *Artaburis ex veteri inscrip. in basilica S. Pauli Ro.* BONIFACIVS COMES CALVMNIIS PRESSVS.

ADVENIT annus Domini quadringentesimus vigesimusseptimus, Consulatu Hierij & Ardaburij * inchoatus, Africanæ prouinciæ funestus, primùm quidem ob bellum inuidiâ Felicis Magistri militum Bonifacio Comiti cum exercitu in Africa agenti illatum; de quo Prosper in Chronico, his Consulibus, ita habet: *Bonifacio, cuius potentia gloriaq; in Africa augebatur, bellum ad arbitrium Felicis, qui ad Italiam venire annuerat, publico nomine illatum est, ducibus Mauortio, & Galbione, & Sinoce, cuius proditione Mauortius & Galbio, cùm Bonifacium obsiderent, interempti sunt; moxq; ipse à Bonifacio dolo detectus, occisus est. Exinde gentibus, quæ vti nauibus nesciebant, dum à concertantibus in auxilium vocantur, mare paruum factum est: belliq; contra Bonifacum cœpti in Sigisaultum Comitem cura translata est.* hæc Prosper.

II. AETIVS CALVMNIATOR ET PRODITOR.

Verùm hæc non Felici, sed Aëtio apud historiam Miscellam, quæ Paulo diacono adscribitur, tribuuntur, eiusque traditur dolo & insidijs factum, vt Bonifacius apud Imperatorem malè audiret. res autem gesta sic ibi narratur [c]: *Cùm Bonifacius principatum Occidentalis Libyæ percepisset, & apud Africam potentiâ gloriâq; augeretur; inuidiâ inflammatus Aetius accusationem facit aduersus Bonifacium, tamquam rebellionem meditantem, & obtinere Lybiam satagentem. Et hæc quidem Placidiæ fatebatur, quæ fuit mater Valentiniani. Cæterùm Bonifacio scribit: Si accersitus fueris, accedere noli: accusatus enim es, & te dolosè vocant Imperatores. Hæc suscipiens Bonifacius, & veluti proprio seruo Aëtio credens, accersitus accedere distulit. Tunc Imperatores Aetium quasi deuotum recipiunt, & aduersus Bonifacium Mauortius & Galbio mittuntur.* reliqua vt suprà. Porrò ansa Bonifacium accusandi, & in suspicionem adducendi apud Imperatorem, ea æmulis tributa est, quòd cùm eidem Bonifacio iussu eiusdem Imperatoris proficiscendum fuisset in Hispaniam, ibi affinem VVandalorum Regibus vxorem duxerat, eosdemque barbaros sibi fœdere nuptiarum obstrinxerat. Vnde facile fuit, Imperatori persuadere, aliquid ipsum in Romanum Imperium machinari. Quamobrem statuit, vt aduersus eum bello decerneret, dictosque duces in Africam mitteret. Quorum planè aduentu nonnihil perculsus animo Bonifacius, ad S. Augustinum has litteras dedit, de belli euentu solicitus [d]:

[c] *Paul. dia. hist. Miscell. li. 14.*

[d] *Apud Augustin. in appen. ep. 12.*

Domino venerabili sancto patri Augustino Episcopo Bonifacio.

III. BONIFACIVS VALLATVS HOSTIB. AVXILIVM IMPLORAT AB AVGVST.

Graue nobis est bellum. Inimici mucro nostra pectora pulsat. Deo funde preces, vt soles: tua sit nobis comes oratio. Rauca buccina, terrifica tuba, puto quod & sidera terreant. Hostium clamor immanis adest: sed his non terremur. Nouimus enim ista non hodiè. Ergo, venerande Christi sacerdos, pete Deum, vt iacula in hostes dirigat nostra, ac se ipsi trucident mutuâ cade. hæc breuiter Bonifacius ad Augustinum magnâ fiduciâ: qui ad eum ista pauciora reddidit [e]:

[e] *Aug. epi. 13. in appē.*

Domino & spectabili viro Bonifacio Augustinus Episcopus.

IV. *Graui de pugna conquereris. Dubites nolo. Vtile tibi, tuisq; dabo consilium: arripe arma: oratio aures pulset auctoris: quia quàdo pugnatur, Deus apertis cœlis prospectat, & parti quam aspicit iustam, dat palmam.* hæc Augustinus.

V. Cùm verò res ex sententia accidisset, vt duces Mauortius & Galbio proditione Sinocis occiderentur, Bonifacius Deo hæc omnia accepta ferens, rursus ad eumdem S. Augustinum hæc scripsit [f]:

[f] *Ibidem epist. 14.*

Domino venerabili S. Patri Augustino Episcopo Bonifacius.

Manus superba, Deo iuuante, cecidit, quæ antè paululum audax gladium erecta portabat. Multi ex aduersis ceciderunt: de nostris autem, Christo iuuante, nullus est vulneratus. Ora igitur, venerabilis Papa, vt talis de inimicis vltio sæpè præcedat. ista ipse: ad quæ hæc Augustin. rescripsit, cùm ægrotaret [g]:

[g] *Ibidem epist. 15.*

Domino insigni, meritoq; sublimi filio Bonifacio Augustinus Episcopus.

VI. *Lecto me vacare, nobilitatem tuam latere nō credo: vltimumq; diem mihi exopto venire: Gaudeo tuæ victoriæ. Ciuitatem, quæso, seruа Romanam: tuos vt bonis reges Comes. Nihil de viribus proprijs præsumas. De auctore gloriare virtutum & nullum curabis penitùs inimicum. Vale.* Sed ad eum rursum sic Bonifacius quàm religiosissimè [h]:

[h] *Ibidem epist. 16.*

Numquam Diuinitas preces & lacrymas despicit peccatorum. Cupis ipse quidem de hac vita securus ad cœli regna migrare: sed nobis opus est, fessis in tantis adhuc periculis constitutis. Itaq; ora nobiscum, vt tua nobis salus aliquantulum temporis condonetur. hactenùs ad Augustinum Bonifacius.

VII. Scimus quidem perbreues has litteras, ob Laconicum scribendi genus, præter Augustini morem, ab aliquibus non creditas ipsius esse. Sed si quis personam ad quam scripsit, & tempora exactè consideret, nempe Bonifacium perduellem Romani Imperij declaratum, ad eumque eo tempore Augustinum scribere: certè quidem omnis adhibenda ipsi fuit industria, ne ad illum ista scripsisse sciretur: vnde non solùm à consuetæ scribēdi forma recessisse oportuit, sed (vt assolet) notis Bonifacio tantùm perspicuis litteras exarâsse. secùs autem accidit, cùm idem Bonifacius ab eo reprehendendus fuit, cum nullâ Augustinus potuisset notâ suspicionis inuri, quod ad rebellem Imperij scripsisset. Verùm (quod diximus) etsi quis contentiosè nimis Augustinum esse neget; haud (si prudēs est) inficias ierit, easdē epistolas esse germanas ab omni prorsus fictione remotas, ab aliquo alio Africanorum Episcoporum conscriptas, vt superiùs diximus, Aurelio, aut Alypio.

VIII. Sed quid post hæc accidit? Cùm (vt vidimus ex Prospero) eiusdem belli cura Sigisaulto Comiti legata esset, idemque valentioribus copijs aduersus Bonifacium exercitum comparâsset: proprijs diffidens viribus ipse Bonifacius quid præstiterit, apud Paulum diaconū sic res gesta narratur: *Bonifacius igitur sentiens se non posse tutò Africam*

[i] *Paul. dia. hist. Miscell. l. 14.*

BONIFACIVS NAVIGAT IN HISPANIAM AD WANDALOS ET ALANOS.

tenere, cernensq; sibi periculum instare in pernitiem totius Reipub. effeminescens, transfretans è Lybia in Hispaniam, ad Vuandalos, Alanosq; venit. Cumq; Modegisclum inuenisset mortuum, & filios eius Gunthariũ & Genserícum Imperium moderantes, hortatus est, vt Hispaniam, Lybiamq; in tres partes diuiderent. Qui polliciti sunt, vnicuiq; parti se vnà cum ipso principaturos, in communi tamen in quemlibet hostem vlturos. In talibus ergo professionibus Vuandali, Alanique fretum transeuntes, Lybiam habitauerunt; & cunctam pene Africam ferro, flammâ, rapinis crudelissimè deuastantes, insuper Catholicã fidem Arianâ impietate subuerterunt. hæc ibi. Ex litteris etiam posteà à S. Augustino ad eum scriptis liquet ipsum Bonifacium nauigâsse: ex quibus redarguas Procopium affirmantem [a], non ipsum, sed eius germanos in Hispaniam missos esse, & VVandalos infaustè nimis in Africam conuocâsse: quod hoc anno, isdem Consulibus, contigisse, Prosper notat in Chronico: nisi vtrumq; accidisse dixerimus, diuersorum temporum habitâ ratione.

[a] Proco. de bell. Vandal. libr. 1.

IX. BONIFACIVS IN IMMANIA LAPSVS FACINORA.

Quò tandem (proh dolor!) desperatio virum alioquin adegit? Cùm enim se calumnijs oppressum, caputq; suum insatigabili studio, summaque potentia peti cerneret: iamque sciret omnem prorsus sibi clausam esse viam excusandi se apud Imperatores, quos magis magisque recentioribus Romani exercitus cladibus exasperâsset: adeò enormia & homine Christiano prorsus indigna & indecora patrauit, vt infelix sibi in primis, ac toti Africæ, Ecclesiæque Catholicæ immensum parturierit malum. Sed vnde ipsi, vt vel talia cogitaret, malorum origo? Descierat iam miser à pristina pietate, morumque probitate, in qua hactenùs se Sanct. Augustini monitis continuerat, & in dies magis magisque profecerat: sed in vitia iam prolapsus enormia, didicit miser experimento, quàm malum & amarum [b] esset, dereliquisse Dominum Deum, quem intè sanctis demerens operibus, expertus sæpiùs suum fuerat protectorem & hostium appetentium fuisse vltorem.

[b] Hier. 2.

X.

Ante hæc autem, accidit, vt cùm ad se defendendum aduersus æmulos tot is viribus Bonifacius intentus esset, bellis ciuilibus Romanis inter se exercitibus confligentibus, barbari Africani in finitimos populos Romano Imperio subditos grassarentur. Hæc miseratus Augustinus, ad ipsum Bonifacium in deterius prolabentem, vt eum ad meliorem frugem reuocaret, epistolam scripsit, in cuius exordio post alia ista habet [c]: *Scio non deesse homines, qui te secundùm vitam mundi huius diligunt, & secundùm ipsam tibi dant consilia, aliquando vtilia, aliquando inutilia: quia homines sunt, & sicut possunt, ad præsens sapiunt, nescientes quid contingat sequenti die. Secundùm Deum, ne pereat anima tua, non facile tibi quisquam consulit: non quia desint qui hoc faciant, sed quia difficilè est inuenire, quando tecum ista possint loqui. Nam & ego semper desiderani, & numquam inueni vel tempus, vt agerem tecum quod me agere oportebat cum homine, quem multum diligo in Christo. Scis autem, qualem me apud Hipponem videris, quando ad me venire dignatus es, quia vix loquebar imbecillitate corporis fatigatus. Nunc ergo, fili; audi me saltem per litteras tibi sermocinantem, quas in periculis tuis numquam tibi mittere potui, periculum cogitans perlatoris, & cauens, ne ad eos, ad quos nollem, mea epistola peueniret.* vides ex his Augustin. in scribendo cautelam: vt non mireris, si in alijs perbreuibus ad eum datis epistolis consuetam mutauerit dictionem. Sed subdit: *Vnde peto, vt ignoscas, si me putas plus timuisse quàm debui: tamen dixi quod timui. Audi ergo me, immo Dominum nostrum per ministerium infirmitatis meæ.*

[c] August. epist. 70. AVGVSTINVS ADMONET BONIFACIAM.

XI.

Recole qualis fueris, adhuc in corpore constitutus à religiosæ memoriæ priore coniuge tuâ, & recenti eius obitu, quomodò tibi vanitas huius sæculi horruerit, & quomodò cupieris seruitutem Dei. Nos nouimus, nos testes sumus, quid nobiscum apud Tubunas de animo & voluntate tua fueris collocutus: soli enim eramus ego & frater Alypius. Non enim existimo tantum valuisse terrenas curas quibus impletus es, vt hæc de memoria tua penitùs delere potuerint. Nempe omnes actus publicos, quibus occupatus eras, relinquere cupiebas, & te in otium sanctum conferre, atq; in ea vita viuere, in qua seruis Dei monachi viuunt. Vt autem non faceres, quid te reuocauit? quia considerasti, ostendentibus nobis, quantum prodesset Christi Ecclesiis quod agebas, si eâ solâ intentione ageres, vt defensæ ab infestationibus barbarorum quietam & tranquillam vitam agerent (sicut dicit Apostolus [d]) in omni pietate & castitate: tu autem ex hoc mundo nihil quæreres, nisi ea quæ necessaria essent huic vitæ sustentandæ tuæ ac tuorum, accinctus baltheo castissimæ continentiæ, & inter arma corporalia spiritualibus armis tutiùs ac fortiùs munitus.

[d] 1. Tim. 2

Cùm ergo te esse in hoc proposito gauderemus, nauigâsti, vxoremq; duxisti: sed nauigâsse, obedientiæ fuit, quam secundùm Apostolum [e] debebas sublimioribus potestatibus: vxorem autem non duxisses, nisi susceptam deserens continentiam, concupiscentiâ victus esses. Quod ego cùm comperissem (fateor) miratus obstupui: dolorem autem meum ex aliqua parte consolabatur, quòd audiui te illam ducere noluisse, nisi prius Catholica fuisset facta. Et tamen hæresis eorum, qui verum Filium Dei negant, tantum præualuit in domo tua, vt ab ipsis filia tua baptizaretur. Iam verò si ad nos non falsa perlata sunt (quæ vt non falsa sint) quod ab hæreticis etiã ancillæ Dei dicatæ rebaptizatæ sint: quantis tantum malum plangendum est fomitibus lacrymarum? Ipsam quoque vxorem non tibi suffecisse, sed concubinarum nescio quarum commixtione pollutum, loquuntur homines, & forsitan mentiuntur. Ista omnibus patent & tot & tanta mala, quæ te, posteaquàm coniugatus es, consecuta sunt. Quid dicam? Christianus es, cor habes, Deum times: tu ipse considera quæ volo dicere; & inuenies de quantis malis agere debeas pœnitentiam: propter quam tibi credo Dominum parcere, & à periculis omnibus liberare, vt agas eam, sicut agenda est. Sed si illud audias, quod scriptum est [f]: Ne tardes conuerti ad Dominum, neq; differas de die in diem.

[e] Rom. 13.

[f] Eccl. 5.

XII. BONIFACII MVLTIPLICES ERRORES.

XIII. EVACVAT EXCVSATION. BONIFACII.

Istam quidem dicis habere te causam; cuius iudex ego non sum: quoniam partes ambas audire non possum. Sed qualiscumque sit causa tua (de quo modò quærere & disputare non opus est) numquid coram Deo potes negare, quod in istam necessitatem non perueniffes, nisi bona sæculi huius dilexisses: quæ tamquam seruus Dei, quem te antè noueramus, contemnere omnino & pro nihilo habere debuisti: & oblata quidem sumere, vt ea vtereris ad pietatem, non autem negata vel delegata sic quærere, vt propter illa in istam necessitatem ducereris, vbi cùm amantur vana, perpetrantur mala, pauca quidem à te, sed multa propter te: & cùm timentur quæ ad exiguum tempus nocent, si tamen nocent, committuntur ea quæ vere in æternum noceant? De quibus vt vnum aliquid dicam: quis non videt, quod multi homines tibi cohæreant ad tuendam tuam potentiam & salutem: qui etiamsi tibi omnes fideles sint, nec ab aliquo eorum vlla timeamur insidiæ, nempe tamen ad ea bona, quæ ipsi quoq; non secundùm Deum, sed secundùm sæculum diligunt per se cupiunt peruenire: ac per hoc qui resistere & compescere debuisti cupiditates tuas, explere cogeris alienas: quod vt fiat, necesse est, vt multa quæ Deo displicent fiant, nec sic tamen explentur tales cupiditates. & paulo pòst: *Quando ergo poteris tot hominum armatorum, quorum fouendæ est cupiditas, timetur atrocitas; quando (inquam) poteris eorum concupiscentiam, qui diligunt mundum, non dico satiare (quod fieri nullo modo potest) sed aliqua ex parte pascere, ne vniuersa plebs pereat, nisi tu facias quæ Deus prohibet, & facientibus comminatur? Propter quod vides tam multa contrita, vt iam vile aliquid quod rapiatur, vix inueniatur.*

Quid autem dicam de vastatione Africæ, quam faciunt Afri barbari, resistente nullo, dum tu talis tuis necessitatibus occuparis, nec aliquid ordinas, vnde ista calamitas auertatur? Quis autem crederet, quis timeret, Bonifacio Domesticorum & Africæ Comite in Africa constituto cum tam magno exercitu & potestate, qui Tribunus cum paucis fœderatis ipsas gentes expugnando & terrendo pacauerat, nunc tantum fuisse barbaros ausuros, tantum progressuros, tanta vastaturos, tanta rapturos, tanta loca, quæ plena populis fuerant, desertas facturos? Qui non dicebant quandocumq; tu Comitiuam sumeres potestatem, Afros barbaros non solum domitos, sed etiam tributarios futuros Romanæ Reipublicæ? Et nunc quam in contrarium versa sit spes hominum, vides: nec diutiùs hic tecum loquendum est, quia plus tu potes ea cogitare, quàm nos dicere. Sed forte ad ea respondes: illis hoc esse imputandum, qui te læserunt, qui tuis officiosis virtutibus non paria, sed contraria reddiderunt. quas causas ego audire & iudicare non possum. Tuam causam potius aspice, & inspice, quam non cum hominibus quibuslibet, sed cum Deo habere te cognoscis, quia in

XIV. BARBARICA CLADES IN AFRICA.

Chriſto fideliter viuis: ipſum timere debes ne offendas. Nam ego cauſis ſuperiores potiùs attendo: quia vt Africa tanta mala patiatur, ſuis debent homines imputare peccatis. Verumtamen nolim te ad eorum numerum pertinere, per quos malos & iniquos Deus flagellat pœnis temporalibus, quos voluerit. & paulò pòſt, huiuſmodi eum impugnat dilemmate:

XV. STRINGIT AVGVSTIN. DILEMMATE BONIFACIVM.

Si ergo tibi bona ſunt præſtita, quamuis terrena & tranſitoria, ab Imperio Romano, quia & ipſum terrenum eſt, non cæleſte, nec poteſt præſtare niſi quod habet in poteſtate. Si ergo bona in te collata ſunt, noli reddere mala pro bonis. Si autem mala tibi irrogata ſunt, noli reddere mala pro malis. Quid iſtorum duorum ſit, nec diſcutere volo, nec valeo iudicare: ego Chriſtiano loquor: Noli reddere vel mala pro bonis, vel mala pro malis. Dicis enim fortaſſe: In tanta neceſſitate quid vis vt faciam? Si conſilium à me ſecundùm hoc ſæculum quæris, quomodò iſta ſalus tua tranſitoria tuta ſit, atque potentia & opulentia vel iſta ſeruetur quam nunc habes, vel etiam maior addatur: quid tibi reſpondeam, neſcio. Incerta quippe iſta certum conſilium habere non poſſunt. Si autem ſecundùm Deum me conſulis, ne anima tua pereat, & times verba veritatis dicentis a: *Quid prodeſt homini ſi totum mundum lucretur, animæ autem ſuæ detrimentum patiatur? habeo planè quod dicam: eſt apud me conſilium, quod à me audias. Quid autem opus eſt vt aliud dicam, quam illud quod ſuprà dixi: Noli* b *diligere mundum, nec ea quæ in mundo ſunt. Si quis autem dilexerit mundum, non eſt charitas Patris in illo,* & ſubinde: *Hîc appareat ſi vir fortis es. Vince cupiditates, quibus iſte diligitur mundus: Age pœnitentiam de præteritis malis, quando ab eis cupiditatibus victus per deſideria non bona trahebaris. Hoc conſilium ſi acceperis, ſi tenueris atque ſeruaueris; & ad bona illa certa peruenies, & cum ſalute animæ tuæ inter iſta incerta verſaberis.*

a Lucæ 9.

b 1. Ioa. 2.

XVI. CPſal. 24. QVID CONSVLAT AVGVSTINVS BONIFACIO.

Sed forte iterum quæris à me, quomodò iſta facias in tantis mũdi huius neceſſitatibus implicatus. Ora fortiter, & dic Deo quod habes in pſalmo c: *In neceſſitatibus meis erue me. Tunc enim ſiniuntur iſtæ neceſſitates, quando ſiniuntur iſtæ cupiditates. Qui exaudiuit te, & nos pro te, vt liberareris de tot tantiſq; periculis viſibilium corporaliumq; bellorum, vbi ſolùm iſta vita quandoq; ſinienda periclitatur, anima verò non perit: ſi non malignis cupiditatibus captiua teneatur: ipſe exaudiet, vt interiores & inuiſibiles hoſtes, id eſt, ipſas cupiditates, inuiſibiliter & ſpiritualiter vincas.* & poſt nonnulla de mundi contemptu ſalubriter inculcata, ad poſtremum hæc addit: *Si enim coniugem non haberes, dicerem tibi, quod & Tubunis diximus, vt in ſanctitate continentiæ viueres: Adderem, quod tunc fieri prohibuimus, vt iam te, quantum rerum humanarum ſaluâ pace potuiſſes, ab iſtis rebus bellicis abſtraheres, & ei vitæ vacares in ſocietate ſanctorum, cui tunc vacare cupiebas, vbi in ſilentio pugnant milites Chriſti, non vt occidant homines, ſed vt expugnent principes & poteſtates & ſpiritalia nequitiæ, id eſt, diabolum & angelos eius: hos enim hoſtes ſancti vincunt, quos videre non poſſunt: & tamen quos non vident, vincunt, iſta vincendo quæ ſentiunt.*

c Pſal. 24.

XVII.

Sed vt te ad iſtam vitam non exhorter, coniunx impedimento eſt, ſine cuius conſenſione continenter tibi non licet viuere: Quia etſi tu eam poſt illa verba Tubunenſia ducere non debebas; illa tibi tamen, nihil eorum ſciens, innocenter & ſimpliciter nupſit. Atque vtinam poſſes ei perſuadere continentiam, vt ſine impedimento redderes Deo, quod te debere cognoſcis. Sed ſi cum illa agere non potes, ſerua ſaltem pudicitiam coniugalem, & roga Deum, qui te de neceſſitatibus eruit, vt quod non potes modò, poſſis aliquando. Verumtamen vt Deum diligas, non diligas mundum; vt in ipſis bellis (ſi adhuc in eis te verſari opus eſt) fidem teneas, pacem quæras; vt ex mundi huius bonis facias bona opera, & propter mũdi bona non facias opera mala, aut non impedit coniunx, aut impedire non debet. Hæc ad te, fili dilectiſſime, vt ſcriberem, charitas iuſſit, quâ te ſecundùm Deum, non ſecundùm hoc ſæculum diligo: quia & cogitans quod ſcriptum eſt d: *Corripe ſapientem, & amabit te: corripe ſtultum, & adijciet odiſſe te: non te vtique ſtultum, ſed ſapientem debui cogitare.* hactenùs Auguſtin. ad Boniſacium, planè beatum, ſi hæc eum admonentem audiſſet. Sed indignatione commotus (proh dolor!) veluti œſtro percitus, furenti animo (cùm ſe cerneret potentioribus æmulorum exagitari procellis) ad auxilium VVandalorum confugit, quos (vt diximus) in Africam traijciendos curauit: ex quo infelix (nolens licèt) effecit, vt Africa in manus VVandalorum deueniens, ſic captiua ad cetum annorum ſpatium ſub barbarico iugo permanſerit. Quomodò verò ſerò tandem ipſe Boniſacius in gratiam rediens Imperatoris, ab illis deficiés, aduerſus illos fruſtrà exercitum duxerit, dicemus anno ſequenti.

d Prou. 5.

Quanta autem damna Catholicæ eſſet allatura Eccleſiæ ſocietas iſta Boniſacij icta cum VVandalis, & amicitia nuptiarum vinculo ſtricta, iam antè patentia indicia præceſſêre, cũ videlicet orta ex noua coniuge proles ab Arianis impio fuit initiata baptiſmate; qui & deteriora adhuc præſumentes, in eiuſdem Boniſacij domo ancillas Deo dicatas virgines rebaptizárunt: de quo queritur Auguſtinus. Nulli planè barbari, æquè ac VVandali, obſtinatiores facti ſunt defenſores Arianæ perfidiæ, & acerbiores aduerſus Catholicos perſecutores: nam vt tacea mus perſecutionem diram illam, quam poſtea intulerunt Eccleſiæ Africanæ, de qua ſuis locis dicturi ſumus; de his quæ egerint in Hiſpania, antequam nauigarent in Africam, ſub Traſamundo VVandalorum Rege aduerſum dicatam Deo virginem, hiſtoriam afferam, quæ à Gregorio Turonenſi ita deſcribitur e:

XVIII. VVANDALI ARIANORVM OMNIVM PERDITISSIMI.

e Greg. Turo. Franc. hiſt. lib. 2. cap. 11.

Factum eſt (inquit) *vt puella quædam religioſa, prædiues opibus, ac ſecundùm ſæculi dignitatem nobilitate Senatoriâ florens, & quod his omnibus eſt nobilius, fide Catholicâ pollens, Deoq; omnipotenti irreprehenſibiliter ſeruiens, ad hanc quæſtionem ducere tur. Cumq; Regis fuiſſet oblata conſpectibus: cœpit eam primùm ad rebaptizandum blandis ſermonibus illicere. Quæ cum venenoſum eius iaculum fidei parmâ propelleret: præcepit Rex, eius facultates auferri, quæ iam mente poſſidebat regna Paradiſi: deinde ſupplicijs applicatam ſine ſpe præſentis vitæ torqueri. Quid plura? poſt multas quæſtiones, poſt ablatos rerum terrenarum theſauros, cùm adhuc frangi non poſſet, vt beatam reſcinderet Trinitatem, ad rebaptizandum inuita deducitur. Cumq; in illud cœnoſum lauacrum vi cogeretur immergi, ac proclamaret: Patrem cum Filio ac Spiritum ſanctum vnius credo eſſe ſubſtantiæ eſſentiæq;: digno aquas vnguine cunctas inficit, id eſt, fluxu ventris aſpergit. Exhinc ad legitimam ducta quæſtionem, poſt equuleos, poſt flammas, poſt vngulas, Chriſto Domino capitis deciſione dicatur.* hæc Gregorius; qui & affirmat, per eumdem Regem Arianum alios quoq; in Hiſpania vexatos eſſe Catholicos, diuerſiſq; tormentorum generibus cruciatos, ac denique morte mulctatos, corona martyrij honeſtatos. porrò fugatis vndique Catholicis, eorumdem martyrum memoria remanſit obſcura. Fugiſſe quidem nonnullos de Hiſpania Epiſcopos, eorum plebibus fugâ iam lapſis, vel peremptis, vel captis, S. Auguſtinus f affirmat in epiſtola ad Honoratum. Sed ad res Orientalis Eccleſiæ veniamus.

XIX. VIRGINIS HISPANÆ NOBILE MARTYRIVM.

f Augu. ep. 180.

Hoc eodem anno contigit, vt S. Ioannis Chryſoſtomi, cuius nomen in Eccleſiaſticas tabulas fuerat reſtitutum ab Innocentio Romano Pontifice, memoria ritu ſolemni in Eccleſia anniuerſariâ die celebrari cœperit ſexto Kalend. Octobris. Marcellin. enim id tradit in Chronico ſub ann. huius Conſulibus.

XX. MEMORIA S. IOANNIS CHRYSOSTOMI COLITA PVBLICE COLI

Quibus etiam *Conſulibus, nono Kalend. Ianuarij* (inquit Socrates g) *moritur Siſinnius Epiſcopus Conſtantinopolitanus, vir obtemperantiam, ob rectam & piam viuendi rationem, denique ob benignitatem in pauperes, omnium ſermonibus celebratus, moribus facilis, affabilisq;, ſimplex, & veritatis amicus, ac propterea à nemini quicquam exhibuit negotij: vnde curioſis, & qui alijs faceſſendo moleſtiam delectantur, offenſioni fuit, atque adeò apud eos opinione venit ignauiæ.* hæc ipſe. Ceſſauit Epiſcopatus eius ſedis menſibus tribus, ac diebus quindecim. Agendum igitur de eius ſucceſſore anno ſequenti.

XXI.

g Socr. l. 7 cap. 28.

Hoc item anno, cùm Chriſtiana pietas propenſiori cultu (vt par erat) ſanctiſſimam Domini Crucem coleret, & paſſim vbiq; locorum eamdem pingeret, vel ſculperet: ne hac ex parte effrenis religio irreuerentiæ patefaceret aditum, Imperatores Theodoſius & Valentinianus eiuſmodi ſanctionem ediderunt h:

XXII.

h l. 1. C. nemini licere ſignum.

Cùm ſit nobis cura diligens, per omnia ſuperni numinis religionẽ tueri: ſignum Saluatoris Chriſti nemini licere vel in ſolo, vel in ſilice, vel in marmoribus humi poſitis inſculpere, vel pingere; ſed quodcumque reperitur, tolli, grauiſſimâ pœnâ mulctando eos

qui

qui contrariam statutis nostris tentauerint, specialiter imperamus. Dat. XII. Kal. Iun. Hierio & Ardaburio Conss.

XXIII. CONCILIVM CONTRA MASSALIAN.

Hoc eodem etiam anno in Oriente (quo verò loco, nescimus) celebratum est Concilium aduersus Massalianos hæreticos, aliàs sæpè damnatos. Quod autem perdifficilis esset horum hæreticorum extinctio, ex eo accidit, quòd clàm sub Catholico nomine delitescerent: & nuenti, nullo negotio, pro arbitrio exigentis, se hæresim damnare simularent; quam protinùs, simul ac liberum esset, repetentes, eadem quæ ab ecclesia vetita essent, facerent & docerent, prout Acta sæpè aduersus eos superius recitata declarant; quibus & quænám essent eorumdem hæreticorum sententiæ, satis est demonstratum. Pertæsi igitur Episcopi horum causâ sæpiùs fatigari, illud in Synodo sanxêre decretum, vt ijdem, quantumlibet magnem pœnitentium præferrent, non ampliùs in Ecclesiam reciperentur, quam iam visi essent sæpius elusisse elapsi. Celebrem quidem huiusmodi fuisse Episcoporum conuentum, inde possumus intelligere, quòd interfuisse eidem & subscripsisse reperiuntur inter alios Sisinnius Constantinopolitanus Episcopus, & Theodotus Episcopus Antiochenus; vt Photius, cum agit de eodem Theodoto, tradit. Perierunt quidem huius Acta Synodi; & tantùm canon, quem Photij Bibliotheca seruauit, reliquus reperitur, cuius ita meminit ipse, cùm agit de ipso Theodoto Antiocheno, & Synodali epistola data ad Baronianum, siue Beronicianum, & Amphilochium, atque vniuersos Pamphiliæ Episcopos, aduersus eosdem in illis partibus ingruentes Massalianos hæreticos; in qua huiusmodi decretum Synodi haberetur ita descriptum:

XXIV. CANON DE RELAPSIS.

Si quis post anathematismum aliquando fuerit deprehensus vel verbo vel opere in suspitionem huius morbi lapsus, numquam amplius impostorum locum habeat, neq; si decies millies polliceatur se esse paratum ad omnia quæ ad pœnitentes attinent. hæc eius Synodi canon ex Photij Bibliotheca depromptus.

XXV. THEODOTI EPISC. ANTIOCHEN. OBITVS ET SEDIS TEMPVS.

Post hæc autem Theodotus ipse Antiochenus Episcopus ex hac vita migrauit. Ad hunc vsque annum peruenisse, eodem auctore proditur, dum declarat, eumdem cum Sisinnio subscripsisse eidem epistolæ Synodali. neque hunc annum præterijsse, quæ habet Theodoretus in fine suæ historiæ [a] possunt cuique reddere manifestum, dum eandem cum obitu Theodoti claudens, spatium centum & quinq; annorum se complecti testatur: cumq; profiteatur se historiam exordiri ab eo tempore quo Eusebius [b] desinit, ab ipso nimirùm Licinij tyranni exitu, quem occidi contigisse vidimus anno Domini trecentesimo vigesimotertio; ab eo anno si incipias numerare annorum centum & quinq; periodum, ad hunc vsque annum quadringentesimum vigesimumseptimum peruenies, quo ait defunctum fuisse Theodotum, de quo agimus, Antiochenũ Episcopum. cùm igitur id ipse scribat, & ad hæc tempora peruenisse, Photius ex Synodali epistola, cui cum Sisinnio subscripsit, ostendat: perspicuè planè intelligis, quàm erret Nicephorus in catalogo Antiochenorum Antistitum, dum eidem Theodoto annos dumtaxat quatuor in sede tribuit, quem ad annum vsque decimumsextum vixisse Episcopum, ex superius dictis cùm ex Cyrilli Alexandrini litteris, tum ex Photio atque Theodoreto euidenter satis apparet.

[a] *Theod. li. 5. c. vlt.*
[b] *Theod. in præf. l. 1.*

XXVI. IOANNES CREATVS EPISCOP. ANTIOCHENVS.

Defuncto autem Theodoto laudato satis Episcopo, subrogatus est in locum ipsius Ioannes, ex schola (vt exitus demonstrauit) Theodori Mopsuesteni, sicuti & Nestorius, Theodoretus, & alij complures in Syria sacerdotes, ex quibus clades oborta est Orientalis Ecclesiæ. Occulto namque sed planè terribili Dei iudicio factum est, vt vno eodemque fermè tempore Theodori illius alumni, fœtus viperini dicendi, damno Ecclesiæ maximo in præcipuarum sedium Episcopos fuerint cooptati, nempe Ioannes hoc anno creatus Antiochenus Episcopus, Nestorius verò anno sequenti in Constantinopolitanæ Ecclesiæ præfecturam vocatus, vt suo loco dicturi sumus.

XXVII.

Sed audiamus Theodoretum, Theodori eiusdem laudibus historiam scriptam à se claudentem, & maximo id eam, omnium sententiâ, ignominiâ afficientem. hæc enim habet ad calcem [c]: *Per id tempus quo dictus Theodotus rexit Ecclesiam, Theodorus Episcopus Mopsuestiæ, qui totam Christi Ecclesiam suâ doctrinâ erudierat, & contra vniuersas hæreticorum phalanges victoriam reportauerat, obijt mortem. Iste & Diodori viri excellentissimæ doctrinæ particeps factus est, & sanctissimi Ioannis socius & adiutor: nam communiter inter ipsos sapientiæ præcepta ex spiritualibus Diodori fluentis hauserunt. Triginta sex annis Præsulatum gessit Theodorus, neque vnquam cessauit contra Arianam & Eunomianam sectam velut in area dimicare, tum clandestinum Apollinaris manipulum impugnare, tum optimam herbam sanctis Christi ouibus suppeditare. cuius frater Polychronius Ecclesiam Apameensem gubernauit. Isto quidem in loco finem historiæ facere, animus est: Atq; omnes qui sunt eam aliquando perlecturi, vehementer oratos volo, vt precibus suis labores compensare non grauentur. Spatium quidem centum & quinq; annorum ista complectitur historia, quæ initium habet ex rabie Ariana, exitum autem à morte hominum præstantissimorum Theodori atq; Theodoti.* hæc ipse: qui ex inita superiùs ratione ad præsentem annum eamdem scriptis prosecutus esse, satis apparet.

[c] *Theodor. l. 5. c. vlt. QVID THEODORETVS DE THEODORO MOPSVESTANO*

Sed cur hîc desinit? ea quidem ex causa reor, quòd noluit attingere Nestorij tempora, qui anno sequenti creatus est Constantinopolitanus Episcopus: sciens namque per scabra sibi incedendum fore, prudenter quidem cessauit ab historiæ scriptione, quando in seipsum opus fuisset conuertere stylum. Certè quidem ipsius testificatione affirmari posse videtur, scriptam ab ipso fuisse huiusmodi historiam ante Ephesinum Concilium: etenim in [d] epistola quam scripsit postea ad Eusebium Ancyræ Episcopum, cùm sua scripta recenset, quę post dictum Ephesinum Cõcilium elaborâsset, nullam penitùs de scripta à se historia mentionem habet: vnde dicendum est, hoc triennij spatio, quod intercedit ab hoc anno vsque ad Concilium Ephesinum, ab illo dictam historiam esse scriptam.

XXVIII

[d] *Theodor. epist. 32.*

Verùm hîc considera, ipsum Theodoretum ex immensis laudibus, quibus ornat Theodorum Mopsuestenum nefandissimum hæreticum, planè se eius fuisse communionis, haud leuem suspicionem concitasse: immo adeo studiosus eius extitit, vt credendi occasionem dederit, quòd ipse ab eodem Theodoro nomen deriuando dici voluerit Theodoretus.

XXIX.

Quo nomine Sanct. Gregorius Papa sugillat quoque Sozomenum, eiusque historiam, vbi de ipsa agens [e]: *Sed ipsam* (inquit) *quoque historiam sedes Apostolica recipere recusat: quoniam multa mentitur, & Theodorum Mopsuestiæ nimium laudat, atque vsq; ad diem obitûs sui magnum doctorem Ecclesiæ fuisse perhibet.* Hæc cum dicat Sanct. Gregorius de Sozomeno, quæ apud Sozomenum hodiè minimè leguntur, putauit aliquis nimium sibi sapiens S. Gregorium errore lapsum, & quòd esset apud Theodoretum, dixisse, apud Sozomenum legi. Sed qui eum erroris arguit, errauit ipse, cùm non considerârit multa desiderari in historia Sozomeni, quæ exciderunt, & illa ipsa tempora, in quibus de eodem Theodoro Mopsuesteno tractandi se ingerebat occasio. Cùm enim in suæ historiæ præfatione ipse testetur se eam producere vsque ad decimumseptimũ Consulatum Theodosij, viginti propè annorum res gestæ in ea desiderari certum est. Sed aduersus hominem audacter nimis carpentem S. Gregorium Romanum Pontificem, in Notis [f] ad Romanum Martyrologium pluribus egimus.

[e] *Gregor. li. 6. epist. 95.*

SOZOMENI HISTORIA MVTILATA.

[f] *Not. in Rom. Martyrol. die 3. Decem.*

Quod verò ad Theodoretum spectat addictissimum Theodoro: accipe paucis totam ipsius vitæ periodum, ex quo Deum plurimum laudes. Qui à parentibus Deo dicatus, numeros magna cum laude monasticæ institutionis absoluit, consuetudine Theodori Mopsuesteni tantam gloriam obumbrauit, obnubilauit verò ex Nestorij amicitia, obscurauitque penitùs ex susceptio aduersus Sanct. Cyrillum eiusdem hæresiarchæ patrocinio. Sed spirante deinde Dei benignitate diuini Spiritus aurâ, fugatis densis nubium globis, effulgentibus rursus in cor

XXX. THEODORETI VITÆ PERIODVS.

eius diuinæ gratię radijs, iterum pulcher, glorioſus, ac decorus apparuit, atq; in communicatione Catholicę Eccleſiæ & amicitia S. Leonis Papæ diem clauſit extremum. hęc autem tibi præſens & qui ſequitur ſextus Annalium tomus perſpicuè demonſtrabunt.

IESV CHRISTI
Annus 428.

CAELESTINI PAP. Annus 5. THEODOSII 21. VALENTIN. 4. IMPP.

I. AFRICA A VVANDALIS EXAGITATVR.

CONSVLATV Tauri atque Felicis annus Chriſti quadringenteſimus vigeſimus octauus illuxit, quo Africa Vuandalorum graſſatione vaſtatur. Simulac enim anno ſuperiori per freti Gaditani anguſtias ſeſe in Africam immiſère, fauente illis iam exercitu, qui eos vocauerat, Bonifacij Comitis, cùm deeſſet omnino qui illis occurrendo reſiſteret, ſed adeſſet qui incenderet, non ſecus ac flamma impulſu venti vehementior reddita cuncta ſimul ſacra atq; profana deuaſtant. Antequàm autem de ſingulis orationem inſtituamus, quantum fas eſt homini ex cauſis occulta Dei perſcrutari iudicia; cur tam immani flagello ea meruerit prouincia diuexari, vt vnà ſimul duplici hâc affligeretur clade, alterâ ex barbaris Africanis, ex Vuandalis alterâ Arianâ perfidiâ crudeliùs ſæuiente, narrare aggrediamur: atque in primis, quæ hac de re poſteris commendauit Saluianus Maſſilienſis Epiſcopus ſuorum temporum ſcriptor, inſpiciamus: qui cuncta mentis acie rimatus de malorum cauſa iſta conſcripſit [a]:

[a] *Saluian. de vero iudic. l. 7.*

II. CVR AFRICA MERVIT TANTA PATI.

Compulſus eſt criminibus noſtris Deus, vt hoſtiles plagas de loco in locum, de orbe in orbem ſpargeret, & excitatas penè ab vltimis terræ finibus gentes etiam trans mare mitteret, quæ Afrorum ſcelera punirent. teſtatur quidem Procopius [b], Vuandalos populos fuiſſe circa Meotidem paludem conſidentes, eoſdemque fame preſſos, in Germanos illos irrupiſſe qui Franci dicuntur. Pergit verò Saluianus: *Quid enim? numquid abductæ à ſolo patrio degere intra Gallias non potuerant? aut ne degerent, cùm illæſæ à nobis vſque ad tempus illud cuncta vaſtauerint? Sed eſto intra Gallias formidabant: quid in Hiſpania, vbi exercitus noſtros etiam bellando contriuerant, numquid conſiſtere aut permanere metuebant tam victores, iam triumphantes? quibus vſq; ad hoc fortitudinis factum contingeret aſcendere, & poſt experimenta belli diu parati intelligerent ſibi Romanæ Reipubl. vires etiam cum barbarorum auxilijs pares eſſe non poſſe. Poterant ergo illic ſedere, nec timere. Sed illa vtique cœleſtis manus, quæ eos ad puniendа Hiſpanorum flagitia illuc traxerat, etiam ad vaſtandam Africam tranſire cogebat. Ipſi denique fatebantur, non ſuum eſſe quod facerent: agi enim ſe diuino iuſſu, ac perurgeri. Ex quo intelligi poteſt quanta ſint mala noſtra, ad quos vaſtandos atque cruciandos barbari compelluntur inuiti.* & paulò pòſt.

[b] *Proco. de bell. Vuandi. 1.*

III.

Vnde quòd Vuandali in Africam tranſierunt, non eſt diuinæ ſeueritati, ſed Afrorum ſceleri deputandum: graui enim eos, antequam illuc pergerent, ac longâ iniquitate traxerunt: & ideo intelligere debemus, quia pietatis diuinæ fuit, quòd pœnam diu debitam diſtulit; piaculorum autem & criminum, quòd aliquando peccator populus quæ merebatur accepit: niſi fortè hoc non meruiſſe credimus; cum vtique nulli magis, vtpote in quos omnia ſimul improbitatum atque impuritatum genera confluxerint. Cæteri enim homines etſi nonnullis flagitiorum vitijs obligati ſunt, quibuſdam tamen non implicantur: & ſi violentiâ non carent, maleuolentiâ carent: & ſi libidine æſtuant, rapacitati non ſeruiunt: multos denique etſi accuſat incontinentia corporum, ſimplicitas commendat animorum. In Afris penè omnibus nihil horum eſt quod ad vtrumque pertineat, id eſt bonum, æquè ac malum, quia totum admodùm malum: adeò excluſâ naturæ originalis ſinceritate, aliam quodammodò in his naturam vitia fecerunt. Exceptis enim paucißimis Dei ſeruis, quid fuit totum Africæ territorium, quàm domus vna vitiorum? ac pòſt aliqua rurſum:

AFRICANORVM PECCATA.

Sicut in ſentinam profundæ nauis colluuiones omnium ſordium, ſic in mores eorum quaſi ex omni mundo vitia fluxerunt: nullam enim improbitatem ſcio, quæ illic non redundauerit; cùm vtique etiam Paganæ ac ferinæ gentes, etſi habeant ſpecialiter mala propria, non ſunt tamen in his omnia execratione digna. Gothorum gens perfida, ſed pudica; Alanorum impudica, ſed minus perfida; Franci mendaces, ſed hoſpitales; Saxones crudelitate efferi, ſed caſtitate venerandi: omnes quippe gentes habent ſicut peculiaria mala, ita etiam quædam bona. In Afris penè omnibus neſcio quid non malum. Si accuſanda eſt inhumanitas, inhumani ſunt; ſi ebrietas, ebrioſi ſunt; ſi falſitas, fallaciſſimi ſunt: ſi dolus, fraudulentiſſimi; ſi cupiditas, cupidiſſimi; ſi perfidia, perfidiſſimi. Impuritas eorum atq; blaſphemia his omnibus admiſcenda non ſunt: quia illis quæ ſuperius diximus malis, aliarum gentium vitia, his autem etiam ſua ipſorum vicerunt. IV.

Ac primùm, vt de impuritate dicamus: quis neſcit, Africam totam obſcœnis libidinum tædis ſemper arſiſſe? non vt terram ac ſedem hominum, ſed vt Aetnam putes impudicarũ eſſe flammarum: nam ſicut Ethna inteſtinis quibuſdam naturæ feruentis ardoribus, ſic illa abominandis iugiter fornicationum ignibus eructauit. Nec volo hac in re aſſertionibus meis credi; teſtimonium requiratur generis humani. Quis non omnes omnino Afros impudicos generaliter ſciat, niſi forte ad Deum conuerſos, id eſt, fide & religione mutatos? Sed hoc tam rarum eſt ac nouum, quàm rarum videri poteſt, quemlibet ganeonem non eſſe ganeonem, aut quemcumque ſæuum non eſſe ſæuum. Tam infrequens eſt enim hoc & inuſitatum, impudicum non eſſe Afrum, quàm nouum & inauditum, Afrum non eſſe Afrum. Ita enim generale in eis malum impuritatis eſt, vt quicumq; ex eis impudicus eſſe deſierit, Afer non eſſe videatur. V.

At pauca ſunt hæc, & parui fermè momenti eſſe quis dicet, ſi alia nefanda Afrorum ſcelera conſiderarit, quæ idem auctor narrat, dum agit de capta ab ijſdem barbaris deinde Carthagine; quæ nos ſuo loco dicturi ſumus. Quod autem ad ſolutam nimis Afrorum libidinem, quam aduerſus eos adeò Saluianus exaggerat: certè quidem in hoc potiſſimùm Patres eius prouinciæ incubuiſſe viſi ſunt, vt habenis eos continentiæ coercerent. Quantum enim eos putas aduerſus adulteros & inceſtuoſos declamâſſe, cum & coniugalem torum mirâ coërcuerint obſeruantiâ? Videas (quod mireris) Sanct. Auguſtinum [c] ſuadere coniugibus à tempore Quadrageſimæ vſque ad octauam Paſchæ abſtinentiam ab vſu coniugij, ſimiliter & feſtiuis diebus; conteſtarique euenire ſæpe, vt ſi ſecùs agerent, intemperantiâ coniugum naſcerentur filij leproſi, & arreptitij, vel lunatici. Hinc rurſum reperies ab eodem affirmari, triginta dies præſcribi, ne intrarent in eccleſiam, cùm mulieres virum accipiunt: Inſuper admonere, ne pollutus nocturno phantaſmate participet cùm Fidelibus ſacram communionem: ſed, vt graue facinus, iubere id ipſum expiari debere priùs cordis compunctione, eleemoſynâ, atque ieiunio. Hæc ex multis, quibus valeas conſiderare ſanctiſſimos Patres non defuiſſe Africanos æſtuantes ardore libidinis Eccleſiaſticâ coercere diſciplinâ: ſimul & cognoſcere poſſis (vt dictum eſt) ſi in hęc adeò leuia ijdem Patres vehementer inueherentur; quid eos fuiſſe putandum aduerſus adulteros & alios alias nefandas libidines admittentes, verumtamen illos omni excuſſo iugo mandati, contemptaq; monitione, præcipites ſeſe dediſſe in gurgites turpitudinum. Vnde Dei vindicta factum eſt, vt dedignãtes ſanctis obtemperare ſacerdotibus, iuſtè traditi ſint barbaris enecandi, vel ſaltem in ſeruitutem redigendi. VI.

[c] *Aug. de temp. ſer. 244.*

Cæterùm quod ad Saluianum ſpectat: ne putes eum, dum prauos mores Africanorum fugillat, ex paruis magna compoſuiſſe, quaſi eloquentiæ arte amplificationibus rem exaggerans, ex paucis multa, vel ex minimis maxima reddere ſit conatus: ſed parciùs dicas egiſſe, dum his non leuiora intacta penitùs prætermiſit, nempè immenſam multitudinem Donatiſtarum à temporibus Cõſtantini obſtinatiſſimâ pertinaciâ in ſchiſmate perſeuerantium, immania in ſe ipſos & in alios perpetrantium, qui nullo valuerunt curari remedio quantumlibet Imperatores edictis, & Epiſcopi ſcriptis & collationibus VII.

sæpissimè ab ea mentis duritie ipsos reuocare studuerint. Licèt enim nonnulli vel metu pœnarum ex legibus Augustorum vel aliter ad fidem & vnitatem Catholicam (vt superiùs ex Augustino dictum est) fuerint restituti: reliqui tamen in erroris obstinatione manserunt: adeò vt nec centum annorum spatio Vuandalicæ persecutionis valuerit eorumdem ceruix ferrea perdomari: vt planè secundùm illud propheticum [a], in medio fornacis scoria argenti facti sint, non autem purgati rubigine; sed tribulationis igne succensi, deteriores sint redditi. Quid memorem Manichæos secreta in Africa habitantes latibula, sæpè detectos, sæpè ejectos, numquàm autem ad Catholicam fidem verè conuersos? Scatebat etiam Africa Arianis, quos cauendos sæpè admonuit Augustinus. Blasphemijs nominis Dei abundâsse, inde colliges ex Augustino [b], cùm agit de morione blasphemantes lapidibus infectari solito.

[a] Ezech. 22.

[b] Aug. de peccat. merit. & remiss. l. 1. c. 22.

VIII. Sed & idem S. Augustinus paucis his diebus, quibus, capta à Vuandalis Africa, superuixit, cùm cladem barbaricam nonnisi ob exundantem peccatorum copiam ipsos pati testetur; iam in profundum illud scelerum eos peruenisse demonstrat, quòd à diuina Scriptura [c] verbis illis significatur: *Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit.* Hinc illæ lachrymæ, cùm ista gemens [d]: *Intertantas* (inquit) *angustias & in ipso fine rerum posita est vniuersa prouincia; & quotidiè frequentantur spectacula. Sanguis hominum quotidiè funditur in mundo, & insanientium voces crepitant in Circo. O planctus omni mœstitiâ acceptior! O planctus omni mœstitiâ affligens cor! Libet flere. Plangimus, dilectissimi, & illos & nos: quia & nos digni sumus, qui cum talibus meritò flagellemur,* &c. Inferiùs verò de idololatriam adhuc sectantibus, consentientia his quæ ex Saluiano suo loco dicentur, ista subinfert: *An non sacrificauit, qui imagines idolorum per noctem ludentes (quod Nocturnum vocant) libentissimè spectauit? Sacrificauit, prorsus sacrificauit, & quod peius est, non tauri, vel cuiuslibet pecoris aliquam victimam, sed ipsam animam hominis pretiosam. In hoc tam nefando sacrificio non vnus vel pauci accusantur: tota hoc ciuitas fecit, quæ tota consensit: nec ab hostibus, nec à barbaris, sed à se ipso omnis homo in anima se occidit videndo, consentiendo, non prohibendo: omnes remansimus rei: & dum volumus pacem ciuitatis turbari peruersam, pacem quam desideramus, non accipimus rectam, contemnimus pacem seruare bonorum morum, & periit pax temporum nostrorum.* hæc & alia plura Augustinus, suos Hipponenses ad pœnitentiam cohortatus, quam & agere negligebant: nam idem ipse hæc ad eos, ipso orationis exordio: *Admonet Dominus Deus noster, non nos debere negligere nostra peccata, quando talem demõstrat iram suam: ipse quippe iustè punit nocentem, quia nullum inuenit pœnitentem.* Sed de ijdem rursum cum de Hipponensis ciuitatis obsidione agemus.

[c] Prou. 18.

[d] Aug. ser. de temp. barbar.

IX. Accidit planè Africæ, quod Deus per Ezechielem populo Israël fuerat comminatus: nimirùm, quod impudicitijs suis ipsum mirum in modum ad iracundiam prouocâssent, missurum se fore prædixit in eos hostes, qui cloacas ipsorum libidinum exhaurirent, cum ait [e]: *Dabo te in manus eorum, & destruent lupanar tuum, & demolientur prostibulum tuum.* Nam de Vuandalis vastantibus Africam idem qui supra Saluianus ista subiecit [f], dum licèt Vuandalorum detestetur superbiam, fastumque barbaricum, eorumdem tamen prædicat castitatem, quam, inuitos licèt, ijdem cogerent, serò saltem discere Africanos. Ait enim: *Sufficere igitur ad laudem eorum hæc possunt talia, etiam si alia non dicam. Abominati enim sunt virorum impuritates, plus ad hæc addo: abominati etiam fœminarum: horruerunt lustra ac lupanaria; horruerunt concubitus, contactusq; meretricum. Numquid hoc credibile vllis videri potest, Romanos hæc admisisse, barbaros horruisse?* & paulò inferiùs: *Grande est profectò quod dicimus, grande ac supereminens. Quis credat Vuandalos in ciuitatibus Romanis ista feciſſe? Remota quippe est ab illis omnis carnis impuritas. At quomodò remota? non sicut remoueri aliqua à Romanis solent, qui statuunt non adulterandum, & primi adulterant: statuunt non furandum, & furantur,* &cæt. ac subinde: *Non tales ergo isti, de quibus loquimur, barbari ad emendandam nostrarum turpitudinum labem extiterunt. Abstulerunt enim de omni Africa sordes virorum mollium, contagiones etiam horruêre meretricum, nec horruerunt tantùm, aut temporariè submouerunt, sed penitùs iam non esse fecerunt. O pie Domine, ô Saluator bone, quantum efficiunt per te studia disciplinæ, per quæ mutari possunt vitia disciplinæ, sicut ab illis scilicet immutata sunt.*

[e] Ezech. 16.

[f] Saluia. de vero iud. lib. 7.

X. *At quomodò immutata? interest enim, non solùm effectus rerum, sed etiam effectuum causas dicere. Difficilè quippe est, impudicitiam verbo aut iussione tolli, nisi fuerit ablata: & difficile est, pudicitiam verbo exigi, nisi fuerit exacta. Quod isti vtiq; scientes, sic impudicitiam summouerunt, quod impudicas conseruauerunt, non interficientes mulierculas infelices; ne vitiorum curam crudelitate respergerent; & dum peccata auferre cuperent, ipsi in peccatorum resecatione peccarent. sed ita errantes emendauerunt, vt factum eorum medicina esset, pœna non esset. Iusserunt siquidem & compulerunt omnes ad maritalem torum transire meretrices: scorta in connubia conuerterunt, implentes scilicet Apostoli dictum ata; mandatum: Et vt vnaquæq; mulier virum habeat suum, & vnusquisq; vir comugem suam. Addiderunt quoq; ad libidinem comprimendam seueras pudicitiæ sanctiones, decretorum gladio impudicitiam coercentes, vt puritatem scilicèt vtriusq; sexus & toni connubij seruaret affectus, & in publico metus legum, ac sic duplici præsidio castimonia niteretur, cùm & intùs esset quod amaretur, & foris quod timeretur.* [g] 1. Cor. 7.

XI. *Leges quidem illorum nequaquam illis sunt legibus consentaneæ, quæ ita partem improbitatis remouent, vt partem obscœnitatis admittant; vt Romana illa decreta, quæ scortationes quidem ab alienis vxoribus remouerunt, ad omnes autem solitarias passim admiserunt; adulteria vetantes, lupanaria ædificantes: timuerunt videlicèt, ne minùs casti homines & puri essent, si ab omni eos penitùs impuritate prohiberent. At non ita isti, de quibus loquimur, qui sic inhibuerunt scorta & adulteria, qui & fœminas nullis voluerunt esse fœminas, nisi maritis suis.* ac demùm mulier locutus in detestationem fornicationem probantium, ista ad finem addit: *Erubescamus, quæso, & confundamur. Iam apud Gothos impudici non sunt, nisi Romani: iam apud Vuandalos nec Romani: tantum apud illos profecit studium castimoniæ, tantum seueritas disciplinæ, non solùm quòd ipsi casti sint; sed (vt rem dicamus nouam, rem incredibilem, rem penè etiam inauditã) castos etiam Romanos esse fecerunt. Si infirmitas id humana pateretur, exclamare super vires meas cuperem, vt toto Orbe resonarem: Pudeat vos, Romani vbiq; populi, pudeat vitæ vestræ: nullæ penè vrbes lustris, nullæ omnino impuritatibus vacant, nisi illæ tantùm, in quibus barbari esse cœperunt. Et miramur si miseri, qui tam impuri sumus: miramur si ab hoste viribus vincimur, qui honestate superamur: miramur si bona nostra possident, qui mala nostra execrantur. nec illos naturale robur corporum facit vincere, nec nos naturæ infirmitas vinci: nemo sibi aliud persuadeat, nemo aliud arbitretur: sola nos morum nostrorum vitia vicerunt.* hactenùs Saluianus: vt planè omnibus perspicuum esse possit Dei consilium quo tradiderit Africanos in manus immanium barbarorum. Porrò qui ista deplorauit Saluianus; magni nominis Episcopus sui temporis fuit, laudaturque ab Eucherio Episcopo Lugdunensi, simul cũ Vincentio, quos sanctos viros eloquentiâ & doctrinâ eminentes fuisse tradit in præfatione ad libros de Quæstionibus veteris ac noui Testamenti, quos ad Salonium inscripsit, ad quem etiam Saluianus eosdem suos commentarios dedit. Fuit autem ipse Salonius Viennensis Episcopus. De Vuandalorum verò in Africam progressu hæc Victor habeth: [h] Victor. de persecut. Vuand. l. 1. in præf.

XII. *Transiens igitur quantitas vniuersa, calliditate Geiserici* * ducis, vt famam terribilem suæ faceret gentis, illicò statuit omnem multitudinem annumerari, vsque ad illam diem, quam huic luci vterus profuderat ventris. Qui reperti sunt, senes, iuuenes, paruuli, serui, vel domini, octuagies millia numerati. Quæ opinio diuulgata vsque ad hodiernum, à nescientibus tantus numerus æstimatur, cùm sit nunc exiguus & infirmus. Inuenientes igitur pacatam quietamque prouinciam, speciosit atem totius terræ florentis quaqua versum, implet atis agminibus impendebant, deuastando depopulabantur, incendio & homicidijs totum exterminantes: sed nec arbustis fructiferis omnino parcebant: ne fortè quos antra montium, aut prærupta terrarum, vel secluſa quæque occultauerunt, post eorum transitum illis pabulis nutrirentur:* * Genserici.

& sic eadem atque iterum tali crudelitate furentibus, ab eorum contagione nullus remansit locus immunis. hæc Victor: quæ autem in sacra loca, sacrasque personas admiserint, ex eodem auctore inferiùs dicturi sumus. Erat autem Africanorum haud exiguus numerus, qui bonis expoliati ad loca munita se receperunt: quos suis Hipponensibus commendans sanctus Augustinus [a] in concione tunc habita, hæc in fine: *Abundant peregrini, captiui, & spoliati. Facite* [b] *vobis amicos ex mammona iniquitatis.*

[a] *August. serm. de temp. barbar.*
[b] *Luc. 16.*

Hoc ipso tempore, quidnam pastoribus populorum faciendum esset, fugiendum ne, vel vnà cum cæteris Wandalorum opperiri catenas & gladios: cùm hac de re controuersia verteretur, duo Episcopi consuluerunt sanctum Augustinum: quorum alter fuit Quoduultdeus Episcopus Carthaginensis, quem his temporibus post Aurelium sedisse Carthagine Victor [c] tradit: hic ille ad quem diaconum haud pridè sanctus Augustinus de Hæresibus librum conscripserat. Alter verò fuit Honoratus Antistes Thabennensis Ecclesiæ, cuius Possidius [d] meminit, necnon de consultatione Quoduultdei: ad quē quæ rescripserit, idem Augustinus [e] ad eundem Honoratum scribens, ita memi-nit: *Charitati tuæ missō exemplo epistolæ, quam fratri Quoduultdeo nostro coëpiscopo scripsi, putabam me hoc onere caruisse, quod mihi imposuisti, quærendo consilium, quid in his periculis. quæ tempora nostra inuenerunt, facere debeatis. Quamuis enim epistolam illam breuiter scripserim, nihil tamen me prætermisisse arbitror, quod & respondenti dicere, & quærenti audire sufficeret. Quandoquidem dixi, nec eos esse prohibendos, qui ad loca (si possunt) munita migrare desiderant; & ministerij nostri vincula, quibus nos Christi charitas alligauit, ne deseramus Ecclesias, quibus seruire debemus, non esse rumpenda. Ista sunt quidem verba, quæ in illa epistola posui.* Hæc Augustinus, qui ad ipsum Honoratum de his eâ epistolâ fusiorem habet tractationem.

[c] *Vict. de pers. VVand. lib. 1.*
[d] *Possid. in vit. S. August. c. 30.*
[e] *August. epist. 180.*

XIV. DEFECTIS DOLIS AETII BONIFACIVS RECDIT A VVANDALIS.

Quid verò intereà egerit Bonifacius, qui Wandalos prouocârat in Africam, Procopius [f] narrat his verbis: *Interea Romæ amici Bonifacij facinus considerantes, quem semper in officio perseuerantem cognouerant, satis admirari non poterant. Nonnulli iussu Placidiæ Carthaginem delati, eundem conueniunt. Vbi verò Aëtij insidias ac literas ab eo exhibitas accipiunt, statim reuersi, Placidiæ rem omnem deferunt, Bonifacium non sua, sed aliena culpa errâsse dicunt. Illa animo perculsa, cum Aëtio quidem dissimulauit, nec quicquam eorum quæ contra Imperatorem gesta erant, probro obiecit, quòd exercitus rerumq; summam in potestate haberet, & res in discrimine iam esset. Verum Bonifacij amicis omnia communicauit; de Aëtij fraude vehementer conqueritur. Iurat sese æquam Bonifacio fore, si illi rem animo detrectare, tum rem Romanam à barbaris perditum iri non permittere, persuadeant. Hæc vbi ille accepit, facti illicò pœnitens, & initam iam societatem detestans, VVandalos multis millibus nummùm tentare cœpit, vti ex eo loco discederent. Quod cùm minimè auscultarent, quin probris potiùs insultare viderentur, necesse fuit ad manus venire. Victus Bonifacius Hipponem Regium se recepit, ciuitatem Numidiæ maritimam ac munitissimam. Hanc VVandali, Genserico duce, exercitu admoto obsederunt. Guntharius iam decesserat à fratre (vt putatur) interfectus. VVandali autem illum potiùs dicunt in Hispania à Germanis captum, palo q; infixum, iam in Africa Genserico res gerente.* Porrò ille legitimus filius & regni successor erat, Gensericus autem frater nothus. Illum verò quem Procopius nominat Guntharium, Isidorus Gundericum appellat, fratremque Genserici: sed nequaquam à fratre interfectus, sed (vt ait Isidorus [g]) cùm captâ Hispali irreuerenter in eius ciuitatis Ecclesias manus extenderit, mox Dei iudicio à dæmone correptus interijt. Additque Gensericum ex Catholico esse factum apostatam. hæc ex Isidoro. Hic fuit præsentis anni in Africa rerum status: cætera autem sequenti anno pro temporis ratione dicemus. Meminit quoque Possidius de Bonifacio à Wandalis superato, & ad Hipponense præsidium confugiente. Quantam verò Wandali, Bonifacio victo, intulerint Africæ cladem, dicemus inferiùs.

[f] *Procop. de bello VVand. lib. 1.*

BONIFACIVS VINCITVR A VVANDALIS.

[g] *Isidor. in hist. VVan.*

XV. AETIVS VINCIT FRANCOS

Cur autem detrectauerit in Aëtium malorum horum omnium auctorem vlcisci Placidia: præter illa quæ ex Procopio diximus, nempè quòd vires exercitûs in manu eius positæ essent, additum est, quod hoc anno agens cum exercitu in Gallijs, pugnans aduersus Francos, rem benè gessit. Nam sub ijsdem Conss. inquit S. Prosper in Chronico: *Pars Galliarum propinqua Rheno, quam Franci possidendam acceperant, Aëtij Comitis armis recepta est.* hæc ipse, eadem Cassiodorus sub ijsdem Consulibus, Sidonius quoque Apollinaris in Panegyrico de Consulatu Maioriani, qui sub Aëtio tunc eques aduersus eosdem Francos pugnauit ad vicum Helenam. Nam benè vsus Aëtius opportunitate temporis, adortus ex improuiso Francos choreas ducentes in nuptijs cuiusdam nuptæ Franco claræ puellæ, & eam cœpit, & cæteros in fugam egit, nouo casu metuque perculsos. Persimili planè modo olim Francos imparatos offensos, leui negotio, à Iuliano Apostata superatos fuisse, Ammianus affirmat [h]. Præerat hoc tempore Francis Glodio. Hæc narrans Sidonius Apollinaris, describit pariter Francorum corporis cultum, sed hæc relinquimus otiosis.

[h] *Ammian. lib. 20.*

XVI.

Illud de Francis non prætereat, tam à Gentilibus quàm à Christianis antiquis scriptoribus ipsos dici fidi fragos: nam de eis Vopiscus in Proculo: *Francis familiare est, ridendo fidem frangere.* id ipsum Saluianus [i] sepius. Sed ita quidē ipsi, cū adhuc essent idololatræ, & humanas cædebant hostias, à quibus (vt Procopius auctor est [k]) nec statim vt facti sunt Christiani, omnino recesserunt. Tandem verò exculti penitùs Christianis moribus, eò religionis & fidei atque constantiæ prouenêre, vt inter Christianos omnes & obseruantissimos fidei populos inuenti sint maximè pij atque fideles defensores Ecclesiæ, custodesque Catholicæ veritatis & disciplinæ. At quod de Francis dicimus, de alijs quoque dicendum est nationibus, quæ ante quàm fidem Christianam susceperint, deprauatis constat fuisse moribus: vbi autem sacro sunt imbuti baptismo & Christiano signati charactere, nouum hominem sunt induti, qui creatus est secundum iustitiam & sanctificationem, ipsum, inquam, Christum Dominum nostrum, iure dicente Apostolo [l]: *Quicunque baptizati estis, Christum induistis.* At hæc de gentibus barbaris, feralibus assuetis moribus, per Euangelium redditis mansuetis & pijs, pluribus agit Theodoretus in libro de legibus, vt vel ex hoc vno cernere perspicuò liceat veritatem Catholicæ fidei, cùm hoc minimè sit inuenire apud hæreticos, penes quos tantum abest vt Gentiles vnquam ad vitam excultiorem perduxerint, vt ipsimet ex quo à vera pietate & sinceritate Catholicæ fidei defecerunt, redditi sint barbaris omnibus crudeliores, nequioresque cunctis gentibus Deum verum ignorātibus: quantumlibet vsque ad tempus conati sint nonnulli ipsorum tegere lupum ouinâ pelle. Sed lupus semper lupus, cùm offertur occasio, perspicuus cunctis ostenditur. Id quidem de Francis, de quibus est sermo, nostro tempore satis euidenter apparuit: dum si de verè Catholicis agitur, vix in orbe Christiano sit inuenire illis æquales probitate atque constantiâ: de impietate subuersis & conuersis in hæreses, haud facilè sit reperire hæreticos his nequiores. Clamant hæc lapides. Sed reliqua prosequamur.

[i] *Saluian. li. 4. & 7.*
[k] *Procop. de bell. Goth. li. 2.*
[l] *Gal. 3.*

XVII. DE HABITV CLERICO RVM NOVA INVENTIO.

Quod ad statum pertinet Ecclesiarum Galliæ, Narbonensis scilicèt & Viennensis: turbatum illum fuisse ab innouatoribus, ex litteris Cælestini ad Episcopos qui illis præerant datis hoc anno, mense Iulij, potest intelligi: emersisse nimirum nouatores quosdam, quæ in vestitu clericorum nouum vsum inducerent, nempe vt incederent palliati, præcincti renibus, eo quòd Dominus in Euangelio suos admonuisset, dicens [m]: *Sunt lumbi vestri præcincti, &c.* Reprehendit igitur hos Cælestinus, vetuitque ne nouus atque diuersus ab eo qui hactenùs vsui fuisset, induceretur clericorum habitus, sed illum quem à maioribus accepissent, retinerent, nec à peregrinis clericis peregrinum acciperent vsum vestium, quòd præstaret, moribus magis quàm indumentis sacerdotalem præferre decorem. Redarguit etiam eos, quod petentibus in fine vitæ negarent pœnitentiam, necnon quòd ad sedem Episcopalem ab eis laici prouecti fuerint & criminosi, exprobrans factam ab illis Danielis cui-

[m] *Luc. 12.*

iusdam ad Episcopatum contra ius fasque promotionem. Cuiusnam facinoris iste ab Orientalibus accusatus fuisset, eâdem Cælestinus epistolâ narrat his verbis [a]:

[a] Cælestin. epist. 1.

XVIII. DE DANIELE FACINOROSO EPISCOPO ORDINATO.

Daniel enim, nuper missa relatione ex Orientalibus ad nos partibus, ab omni quod tenuerat virginũ monasterio, nefarijs est obiectionibus accusatus: multa à multis obrecta flagitia. In quarum lateret terrarum parte, quæsitus est: vt si sua innocentia consideret, contra se iudicium postulatum minimè declinaret. Missæ sunt ad Arelatesem Episcopum per Fortunatum subdiaconum nostrum præceptiones, vt ad iudicium Episcopale destinaretur. Tantis grauatus testimonijs, tanta facinorum accusatione pulsatus, sacrarum (vt dicitur) virginum pollutus incestu, Episcopus asseritur ordinatus. & paulò pòst: *Sacro nomini absit iniuria: facilius est, vt hanc dignitatem tali dando ipse amiserit ordinator, quàm eam ordinatus obtineat, &c.* hęc ex multis satis ad exprimendam consuetam iudiciorum praxim, quomodò maioris momenti causę ab Orientalibus etiam deferri solerent ad Romanum Pontificem. Ad postremùm autem ista subdit: *Massilienſis verò Ecclesiæ sacerdotem, qui dicitur (quod dictu nefas est) in necem fratris sui taliter gratulatus, vt huic qui eius sanguine cruentatus aduenerat, portionem cum eo habiturus occurreret: vestro eũ audiendum collegio delegamus.* hæc ipse, alludens planè ad Arelatensis Episcopi Patrocli necem, de qua superiùs ex Prospero dictum est. Sed iam de rebus Occidentalibus satis.

XIX.

Quod verò ad Orientalis Ecclesiæ statum spectat: ab ijsdem Consulibus Felice & Tauro, quarto Idus Aprilis, suffectum in locum Sisinnij Constantinopolis Episcopi Nestorium presbyterum Antiochenum ex monacho, Socrates tradit [b]. Quod enim olim ab eadem Ecclesia Antiochena sanctissimum atque doctissimum nacta fuisset Antistitem sanctum Ioannem Chrysostomum Constantinopolitana Ecclesia, inde alium illi similem acceptura post aliquot annorum spatium, mirâ omnium consensione, Nestorium delegit: eiusmodi enim illorum fuisse consilium, testatur Cassianus suorum temporũ scriptor, cum ait hęc in Nestorium [c]: *Quia de Antiochena Ecclesia te sibi sumeret sacerdotem, ex qua illum* (nempe Ioannem) *antè prælegerat, recepturam se in te credidit, quicquid in illo habere desisset.* quod præcipuè factum scias Theodosij Imperatoris impulsu. Sed quomodò, quandoue electio Nestorij facta sit, Socratem audiamus ita dicentem [d]: *Post mortem Sisinnij, visum est Imperatori propter homines inanium rerum appetẽtes, neminem ex illa Ecclesia (licet multi Philippum, complures Proclum designatum cuperent) ad Episcopatum illum eligere, sed aduenam Antiochiâ accersere cõstituit. Erat namq; illic Nestorius ex Germanicia oriũdus, voce in primis sonora, linguaq; diserta, & ob eam causam tanquam ad docendum populum admodum accommodatus, de illorum sententia accersitur.*

[b] Socrat. li. 7 c. 24. NESTORIVS CREATVR EPISCOPVS CONSTANTINOP.

[c] Cassian. de Incarn. l. 7.

[d] Socrat. li. 7. c. 29.

XX.

Si Nestorij maiorum genus spectes, certè quidem ab impijs impius prognatus est. Etenim testatur de eo Suidas, fuisse nepotem Pauli Samosateni nefandi hæresiarchę: cuius errores iam penitùs obliuioni mandatos ipse instaurare conatus est, tempus oportunum opperiens. Dum enim in suo monasterio S. Euprepij apud Antiochiam sito versatus est, nihil antiquius habuit, quam vt simulatâ sanctitate magnam sibi apud omnes conciliaret gratiam, & aucuparetur inde, quem est consecutus honorem: *Namtrimestri spatio percurso* (subdit Socrates) *Antiochia Constantinopolim deducitur Nestorius: qui quanquam à pleriſque ob temperantiã laude & prædicatione efferebatur: tamen quales præterea eius mores fuerint, primus illius doctrina exortus prudentibus viris satis demonstrauit.*

XXI. DE PELLENDIS HAERETICIS NESTORII DICTVM.

Namsimul ac Episcopus quarto Idus Aprilis ordinatus fuit, Felice & Tauro Consulibus, extemplo cùm orationem apud Imperatorem haberet, hanc sententiam, quæ multis in ore est, coram vniuerso populo protulit: Mihi, O Imperator, terram hæreticis tu purgatam tribue, & ego tibi cælum tribuam. Tu mihi in profligandis hæreticis subueni, & ego tibi in profligandis Persis subueniam. Hæc verba quamuis illi quibus odio habebantur hæretici, lubentes audierint: tamen his qui ex oratione nouerunt de interiore mentis cogitatione coniecturam facere, neque eius animi leuitas, neque inuerecundia, neque præterea inanis gloriæ cupiditas, præsertim cùm ne minima quidem mora interposita eiusmodi voces tam temerè profunderet, obscuræ esse potuit. Immò verò, etiamsi illud in prouerbij consuetudinem abijt, dicere liceat, neque aquam ciuitas iam degustauerat, cùm homines acerbè & grauiter persequi aggressus est. hæc ipse.

XXII.

Sed concitum contine gradum, lector, ne pedibus citò ab eas in sententiam Socratis, dum ita primùm inuehitur in Nestorium ob huiusmodi sibi visum temerè dictum. Cur enim displicuerit ista Socrati, dicam: tu arbiter esto. Non quidem ex his reprehensibilis Nestorius videri debuit, quòd de hæreticis profligandis Episcopali egerit libertate, vigoreque sacerdotali sententiam illam dixerit: nec quòd in hæreticos primo bellum indixerit, meruit reprehensionem. Quid enim in optimo quoque pastore, qui præficitur gregi, magis desiderari debet, quàm vt ingruẽtes lupos arceat? Cur præterea temeraria, vanaque & inflata fastu sententia illa cum pollicitatione victoriæ aduersus barbaros obtinendæ, si antè ab eo fuerint Ecclesię perduelles expulsi, videri possit, si id à Deo præstari solere, cùm talia ab Imperatore facta præcedunt, & vetera & recentia exempla clamarent? Sed quòd vna cum alijs hæreticis ex ea sententia exagitandi quoque fuerint Nouatiani, quos & idem Nestorius magnoperè insectatus est, inde planè accidit, vt Nouatianus ipse Socrates, eadem expertus verba, verbis illis ipsum incessserit. Sed audi quod subdit:

XXIII. NESTORIVS HAERETICOS INSECTATVR.

Quinto die post quàm erat Episcopus designatus, dum Ecclesiam Arianorum, in qua clàm & ex occulto preces fundebant, demoliri instituerent: eos ad tantam adegit vecordiam, vt cùm Ecclesiæ vastationem cernerent, ipsi etiam facibus iniectis eandem succenderent. Quod quidem incendium ædes vicinas depascens, penitùs absumpsit. Ex quare tumultus in ciuitate concitatus est, Ariamq; ad vlciscendum parati. Verùm Deus vrbis conseruator non passus est malum longiùs serpere. De cætero verò non hæretici modò, verùm etiam eiusdem cum eo fidei fautores, Nestorium incendiarium vocauerunt. Nec hoc pacto acquieuit, sed dum cõtra hæreticos machinas struebat, ciuitatem (quantũ in eo erat) prorsus euertit. Quinetiam Nouatianos diuexare aggreditur, inde impulsus quòd Paulus eorum Episcopus ob pietatem tanta fama celebritate fuit. Verùm Imperator admonitionibus conatum eius repressit. Quibus autem incommodis eos qui festum Paschatis ad decimumquartum diem mensis celebrant, in Asia, Lydia, Caria affecerit, & quàm multi Mileti & Sardis seditione propter eum conflata interierint, mihi omittendum arbitror. hæc Socrates, & hinc illæ lachrymæ.

XXIV. NESTORII EXORDIA LAVDATISSIMA.

Porrò de ordinatione Nestorij scripserunt ex more Episcopi, qui eius interfuerunt ordinationi, ad Cælestinum Romanum Pontificem, multis vitam & doctrinam Nestorij prædicantes. Testantur id quidem ipsius Cælestini Papæ litteræ ad Nestorium datæ, vbi ait: *Latificauit animam nostram venientium enarratio nunciorum, quam mox firmauit eorum, qui interfuerunt ordinationi tuæ, relatio collegarum: qui tibi testimonij tantum detulerunt, quantum ferri huic debuit, qui aliunde videbatur electus. Tanta antè opinione vixisti, vt tuis te aliena ciuitas inuideret.* hæc Cælestinus: eadẽ fermè Cyrillus [e] Alexandrinus, cùm & ipse ab ijsdem Episcopis de ordinatione Nestorij litteras accepisset plenas cumulatasque immensis eius præconijs, & id quidem illi haud (vt fieri solet) adulatione, sed tum ex eius vita (vt fama erat) anteà benè instituta, tum ex alacritate illa quam ipso sedis initio præsetulit in hostes Ecclesiæ insectando. Vtinam hisce ipse se Nestorius continuisset limitibus: certè quidem omni laude ob eam causam celebrandus fuisset. Quid enim magis propriũ Orthodoxi Antistitis est, quàm Orthodoxam prędicare doctrinam, omnesque hæreses (si posset) penitùs profligare, radicitusque conuellere?

[e] Cyril. epi. ad Theod. to. 5. Concil. Ephes. edit. Pelt.

XXV.

Theodosius igitur suâ sponte currens ad insequendos hæreticos (vt vidimus ex diuersis legib. singulis fermè annis aduersus eos datis) calcaribus iam ad cursum vehementiùs excitatus, eiusmodi aduersus eos edidit hoc anno, mẽse Maij sanctionem [f], Nestorij haud dubium persuasione commotus:

[f] l. 65. de hæred. C. Theod. LEX THEODOSII ADVERSVS OMNES HAERETICOS.

Impp. Theodosius & Valentinianus AA. Florentio Præfecto Prat. Hæreticorum ita est reprimenda insania, vt ante omnia, quas ab Orthodoxis acceptas tenent vbicunque Ecclesias, statim Catho-

licæ